

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია

ქართული სამართლის ძებნები

ტომი VI

სასამართლო განჩინებანი

(XVIII—XIX სს.)

ტექსტები გამოსცა, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო
პროფ. ი. ღოღოძემ

გამომცემლობა „მეცნიერება“
თბილისი.

1977

34 (C 41) (09)
34 (47.922) (09)
ქ 279

„ქართული სამართლის ძეგლების“ მეექვსე ტომი შეიცავს სასამართლო განჩინებებს, რომლებიც გამოტანილი იყო სხვადასხვა სასამართლო დაწესებულებების მიერ XVIII—XIX საუკუნეების მიჯნაზე. საბუთების დიდი ნაწილი გამოვლინებულია რესპუბლიკის არქივებსა და ხელნაწერთა საცაფებში, აგრეთვე აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილების ფონდებში და პირველად ქვეყნდება. საბუთებს ერთეის მოკლე არქეოგრაფიული შენიშვნები, ხოლო ტომს — საკუთარ სახელთა და ტერმინთა სძიებლები.

«ქართული სამართლის ძეგლების» მეექვსე ტომში იბეჭდება XVIII საუკუნის მიწურულისა და XIX საუკუნის პირველი ნახევრის სასამართლო განჩინებები, რომლებიც დადგენილია სხვადასხვა სასამართლო დაწესებულებების მიერ.

განჩინებათა დიდი ნაწილი, რომელიც პირველად ქვეყნდებოდა მოპოვებულია საქართველოსა და მის ფარგლებს გარეთ მდებარე საარქივო ფონდებსა და ხელნაწერთა საცავებში. ამ მხრივ პირველ რიგში აღსანიშნავია აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილების აკად. მ. ა. ბროსეს ფონდში დაცული გურიის სამთავროს მდივანბეგთა განჩინებები, რომელთა ტექსტები მეცნიერებისათვის დღემდე უცნობი იყო.

გამოჩენილმა ისტორიკოსმა დიმიტრი ბაქრაძემ გურია-აჭარაში არქეოლოგიური მოგზაურობის დროს (1873 წ.) ოზურგეთში, მდივანბეგ გიორგი ერისთავის ძის დათო ერისთავის ოჯახში, იპოვა გურიის მდივანბეგთა განჩინებების ხელნაწერი, რომელიც სხვა ხარახურასთან ერთად გადასაყრელად ყოფილა განკუთვნილი.

მანვე 1878 წელს გამოქვეყნებულ თავის ცნობილ ნაშრომში — «Археологическое путешествие по Гурии и Аджаре» (გვ. 341—351) ხელნაწერის აღწერილობა და რამდენიმე განჩინების ანოტაცია დაბეჭდა. რაც შეეხება თვით განჩინებათა ტექსტებს, ისინი დღემდე გამოქვეყნებული არ ყოფილა.

როგორც ირკვევა, დ. ბაქრაძეს ეს განჩინებები აკად. მ. ბროსესთვის გადაუგზავნია პეტერბურგში. ხელნაწერი წარმოდგენს დედანს, რომელიც ამჟამად დაცულია აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილებაში (შიფრი H—73). განჩინებანი დაწერილია ლურჯი და რუხი ფერის ქაღალდზე. სულ ხელნაწერი 43 განჩინებასა და ერთ თავბოლონაკულ არზას შეიცავს. განჩინებები დადგენილია გურიის მდივანბეგების სემონ გუგუნავას, გიორგი ერისთავისა და ბექან გუგუნავას მიერ 1818 წლის ივლის-დეკემბერსა და 1822 წლის

აგვისტოში. ზოგიერთ განჩინებას მდივანბეგთა ხელრთვებიც ახლავს.

მართალია, განჩინებები XIX საუკუნის პირველ მეოთხედს მოიცავენ, მაგრამ უდავოა, რომ მათში ასახულია გურიის სამთავროს ადრინდელი სამართალწარმოების პრაქტიკა. ისინი შეიცავენ ძვირფას მასალას აღნიშნული სამთავროს სოციალური და იურიდიული წყობილების შესახებ. განჩინებები საინტერესოა არა მარტო თავისი შინაარსით, არამედ სამართალწარმოების ფორმით, სასამართლო მტკიცებულებათა სახეებითა და იშვიათი იურიდიული ტერმინებით. ამ მხრივ ისინი მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან იმერეთისა და განსაკუთრებით ქართლ-კახეთის სასამართლო აქტებისაგან.

რამდენადაც ყველა განჩინება ერთი ნუსხითაა წარმოდგენილი, ხელნაწერის მთლიანობისა და გვერდების თანამიმდევრობის შენარჩუნების მიზნით მთელ კრებულს ერთად ვაქვეყნებთ.

აღმოსავლეთ საქართველოს რუსეთთან შეერთებისა და ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების (1801 წ.) შემდეგ მდივანბეგთა სასამართლოებს მოქმედება ერთბაშად არ შეუწყვეტიათ. ტომში დაბეჭდილი მასალების მიხედვით აღმოსავლეთ საქართველოში მდივანბეგთა უკანასკნელი განჩინება 1809 წლის 7 სექტემბრით, ხოლო სასულიერო სასამართლოს (დიკასტერიის) განჩინება 1810 წლის 16 მარტით თარიღდება. რაც შეეხება იმერეთს, აქ მდივანბეგთა უკანასკნელი განჩინება დათარიღებულია 1822 წლის 21 ნოემბრით. სამეგრელოს სამთავროს მდივანბეგთა ბოლო განჩინება კი, ჩვენი მასალების მიხედვით, გამოტანილია 1857 წელს.

რუსული მმართველობის დამყარების შედეგად სასამართლო წარმოებაშიც რუსული ენა დამკვიდრდა, რაც მოსახლეობის უდიდეს უმრავლესობას არ ესმოდა. ამიტომ ისინი იძულებულნი იყვნენ სამედიატორო სასამართლოსათვის მიემართათ, რომელსაც თვითონ მოდავე მხარეები თავიანთი ნება-სურვილით ირჩევდნენ. სადავო საქმეთა დიდი ნაწილი ამ სასამართლოების მეშვეობით წყდებოდა. სამედიატორო სასამართლოებში სამართალწარმოების ერთიანი წესები და პრაქტიკა არ არსებობდა; არც განჩინებათა სანიმუშო ფორმები იყო შემუშავებული და დადგენილი. თუ როგორ დაეცა სამართალწარმოებისა და განჩინებათა შედგენის კულტურა, ამას ცხადად მოწმობს მედიატორეთა სასამართლოს 1805 წ. თებერვლის განჩინება გიორგი ბასტამაშვილის ყმის საქმეზე (საბ. № 179), რომელიც საესეა გაზვიადებული და არაფრისმთქმელი მსჯელობით.

წინამდებარე ტომში სანიმუშოდ შეტანილია მედიატორეთა სასამართლოს რამდენიმე განჩინება. რაც შეეხება სხვა სასამართლოების (მეფის, კათალიკოსის, ბატონიშვილების, მდივანბეგებისა და სხვ.) ჩვენამდე მოღწეულ განჩინებებს, რომლებიც შემონახულია დედნების თუ პირების სახით, უკლებლივ ყველას ვაქვეყნებთ.

ტომის დანართში იბეჭდება XVI—XVIII სს. რამდენიმე განჩინება, და აგრეთვე სხვა მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო აქტები, რომელთა დიდი ნაწილი ბოლო წლებში გამოვალინეთ.

ტექსტები დასაბეჭდად მომზადებულია არსებული ნუსხების მიხედვით, ალაგ-ალაგ აღდგენილია ხარვეზები და დამახინჯებული ადგილები, გამართულია ორთოგრაფია და პუნქტუაცია. მიუხედავად ამისა, გამოქვეყნებული მასალა არ შეიძლება კრიტიკულ, საბოლოოდ დადგენილ ტექსტად ჩაითვალოს.

«ქართული სამართლის ძეგლების» IV—VI ტომებში სულ 1450 განჩინება გამოქვეყნდა, რომლებიც თითქმის სამ საუკუნენახევარს (XVI—XIX სს.) მოიცავს. განუზომელია ამ მასალის მნიშვნელობა გვიანფეოდალური საქართველოს არა მარტო სასამართლო წყობილებისა და სამართალწარმოების, არამედ მთელი სოციალური და სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ისტორიისათვის.

V და VI ტომების საძიებლები გაერთიანებულია — ჭერ მითითებულია მეხუთე, ხოლო შემდეგ მეექვსე ტომის გვერდები. პირთა საძიებლებშია მითითებული მათი სახელებიც (თანამდებობები).

ტომს დართული აქვს წინა ტომებში შემჩნეულ უმნიშვნელოვანეს შეცდომათა გასწორება. მკითხველს ვთხოვ გაითვალისწინოს ისინი წიგნით სარგებლობის დროს.

ქართული სამართლის ისტორიის მეცნიერების ფუძემდებელი აკად. ივ. ჯავახიშვილი 1938 წლის 9 მაისს ენიშკის სამეცნიერო საბჭოს სხდომაზე ამბობდა: «თუ ჩვენ ეხლავე არ შეუდგებით ისტორიული ძეგლების მეცნიერულ გამოცემას, შემდგომი საკვლევო მუშაობისას პირდაპირ გადაულახავ დაბრკოლებას წააწყდებით. ჩვენ ორიოდე ძეგლს გარდა არაფერი მოგვეპოვება წესიერად გამოცემული».

რაც შეეხება ქართული სამართლის ძეგლებს, 1940 წლისა-

თვის მხოლოდ „კელმწიფის კარის გარიგება“ და „ვაჰანის ქუაბთა განგება“ იყო რიგიანად გამოცემული. სწორედ ამიტომ დიდმა მეცნიერმა, რომლის ხელმძღვანელობით მაშინ ჩვენ, ვითარცა იურიდიულ მეცნიერებათა სრულიად საკავშირო ინსტიტუტის ასპირანტი, სადისერტაციო თემაზე ვმუშაობდით, სხვა საკითხების შესწავლასთან ერთად ასეთი ტექსტოლოგიური ხასიათის სამუშაოც დაგვაავალა (დისერტაცია რუსულად იწერებოდა): «Грузинский текст законов царя Вахтанга VI по древнейшим рукописям: сличение и исправление текста §§-ов, касающихся норм крепостных взаимоотношений. Сличение с русским переводом тех-же §§-ов Френкеля-Бакрадзе и французским переводом и комментариями проф. Жозефа Карста».

ამრიგად, ქართული სამართლის წიგნთა ნუსხების კრიტიკული შესწავლა ჩვენ ჯერ კიდევ ასპირანტურაში სწავლის დროს დავიწყეთ. 1953 წელს ორი უძველესი ნუსხის მიხედვით გამოვაქვეყნეთ მე-14 საუკუნის უმნიშვნელოვანესი იურიდიული ძეგლი — ბექა-აღბუღას სამართალი, ხოლო 1957 წელს — გიორგი ბრწყინვალის კანონები, რომელთაც ვრცელი გამოკვლევები და იურიდიულ ტერმინთა ლექსიკონები დავურთეთ. ქართული სამართლის ძეგლებზე თითქმის ორი ათეული წლის მუშაობის შედეგად, 1963 წელს გამოქვეყნდა ჩვენი სერიის — „ქართული სამართლის ძეგლების“ პირველი ტომი, რომელიც შეიცავს დიდი განმანათლებლის, „მფევე-მეცნიერის“ ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნთა კრებულს. კანონთა ტექსტი დადგენილია ორი უძველესი ნუსხის მიხედვით, ტექსტს დართული აქვს გამოკვლევები, შენიშვნები, ლექსიკონი და საძიებლები. დღეისათვის გამოცემულია „ქართული სამართლის ძეგლების“ ექვსი ტომი, რომელიც 300 ნაბეჭდ თაბახს შეიცავს. ამ ტომებში თავმოყრილია, თემატიკურად დალაგებული და გამართულია ქართული საერო და საეკლესიო სამართლის უმნიშვნელოვანესი ძეგლები, რომელთა დიდი ნაწილი წინათ გამოქვეყნებული არ ყოფილა და სამეცნიერო მიმოქცევაში პირველად ჩვენი გამოცემის საშუალებით შევიდა.

გარდა ამისა, „ქართული სამართლის ძეგლების“ მეორე და მესამე ტომებში ბევრი ისეთი საბუთია დაბეჭდილი, რომლებიც 70—80 წლის წინათ იყო გამოცემული და რომელთა ხელნაწერები (დედნები და პირები) ამჟამად დაკარგულად ითვლება. ამ ძეგ-

ლების გამოცემა ტექსტის გამართვისა და გაგების თვალსაზრისით (პუნქტუაცია, ორთოგრაფია; კარებად, მუხლებად და აბზაცებად დაყოფა) მნიშვნელოვნად გაუმჯობესებულია წინათ გამოქვეყნებულ ტექსტებთან შედარებით.

სერიის პირველ, მეორე და მესამე ტომებს დართული აქვს ვრცელი გამოკვლევა-შენიშვნები, ხოლო მეოთხე, მეხუთე და მეექვსე ტომებს — მოკლე არქეოგრაფიური შენიშვნები. ჩვენს გამოცემაში ბევრი უთარიღო საბუთის შედგენის დრო დაზუსტებული და დათარიღებულია. ამასთან მეოთხე, მეხუთე და მეექვსე ტომებში დაბეჭდილ რამდენიმე საბუთში ამოკითხულია სამეფო თუ სამოხელეო ბეჭდების წარწერები, რომლებიც დღემდე გაუხსნელი იყო (იესე მეფისა, თეიმურაზ მეორისა, მღვიანბეგებისა, მღივნებისა და სხვათა).

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გამო ჩვენ ვფიქრობთ, რომ „ქართული სამართლის ძეგლების“ პუბლიკაცია ძველ გამოცემებთან შედარებით უდავოდ წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენს.

ამ დადებით მხარეებთან ერთად დასახელებულ პუბლიკაციას ნაკლოვანებებიც აქვს. გამოცემის მთავარი ნაკლი, როგორც ეს მითითებულია სათანადო ტომების წინასიტყვაობებში, ის არის, რომ გამოქვეყნებული ტექსტები საბოლოოდ გამართული და კრიტიკულად დადგენილი არ არის. ამასთან, დაბეჭდილ ტექსტებს დართული არა აქვს კომენტარები, მხოლოდ მოკლე არქეოგრაფიული შენიშვნების დართვით ვკმაყოფილებით. გვხვდება შეცდომები როგორც ტექსტში, ისე შენიშვნებსა და საძიებლებშიც.

მაგრამ მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ დღეს ჩვენ არ მოგვეპოვება საისტორიო თუ იურიდიული საბუთების კრებულის არც ერთი კრიტიკული გამოცემა. ამიტომ, მიუხედავად ზემოაღნიშნული ნაკლოვანებისა, ვფიქრობთ, მადლიერი მკითხველი არათავმჯობობად არ ჩაგვითვლის თუ ვიტყვით, რომ «ქართული სამართლის ძეგლები» ფრიად საჭირო და სასარგებლო პუბლიკაციაა, რომელიც ჯეროვან სამსახურს უწევს მეცნიერ მუშაკებსა და მოსწავლე ახალგაზრდობას.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ ჩვენი სერიის პირველივე ტომის პუბლიკაციამ ერთობ დადებითი გამოხმაურება ჰპოვა რუსულ სპეციალურ იურიდიულ ლიტერატურაში*.

«ქართული სამართლის ძეგლების» მორიგ მეშვიდე ტომში დაიბეჭდება XVIII საუკუნის სასამართლო არზაოქმები.

ი. დოლიძე

---

* სტატიაში — «Некоторые вопросы развития науки истории государства и права СССР» პრ.ფ. ქ. ა. სოფრონენკო წერდა: «Следует отметить также вышедшие научные работы акад. И. С. Долидзе «Обычное право» и «Судебник Бека и Агбуги» (на грузинском и русском языках). Из них самое крупное исследование — это «Памятники грузинского права», т. I — Сборник законов Вахтанга VI. Тексты, исследование и словарь подготовлены проф. И. С. Долидзе. Издание этих памятников является большим достижением ученых-историков права Грузии» (Вестник Московского Университета, Серия X, Право, 4, 1965).

1. ბანიონა დარჩო მელიქ-მავასახლისის დუქანის საქვეშ

1797 წ. 27 იანვარი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 838. დედანი. ქალაღი 20,7×11,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და ორწერტილი.

ქ. მის უმაღლესობას მეფეს ირაკლის აქიმბაშის ოსებისათვის თავის ახალის დუქნებიდამ, რომელიც დეკანოზის შვილს სოლომონს ეჭირა, იქილამ ორი დუქანი ებოძებინა, ასე გარჩევით: ოქმი მელიქ დარჩიაზედა და პენტელაშვილს იოანეზედ იყო.

ქეთხუდები, კალატოზების ოსტატები და ხუროების ოსტატი მოვასხით. ორი დუქანი თავის ქვეით ორის ოთახით და ზემოთ კიდევ თავის ორის დუქნით, რომ შეიქმნა ზეით და ქვევით დუქნები ოთხი და ოთახი¹ ორი. ამის ხარჯი ჩავაგდევით ოცდარვა თუმანი, რომ იქნება ნახევარი იღ (თოთხმეტი თუმანი) ამლონსა. ამ დუქნების მიჯნა არის ბასტამაშვილის დუქანზედ მიკვრით ბაყალი ვართანას დუქანი, იმასთან მესანთლე გევურქას დუქანი, ამის ბანის დუქნებშიაც ერთში ზის აღაფი რევაზა და მეორეში ბაისოლოლანთ მილდისი ანტონა ზის.

იანერის კუ, ქორონიკონს უბე

2. ბანიონა ანტონ II-ისა სოფელ სანდიაურის თაოზაჲ

1797 წ. 29 თებერვალი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 957. დედანი. ქალაღი 57,5×24,2 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე.

ქ. ყანდიაური სოფელი ძველთაგანვე ალავერდის წმიდის გიორგის ეკლესიის შეწირული არის და შ[აჰ]ბაზ ყეენს რომ კახეთი მოუოხრებია. მასუკან ხარაბათ იყო, რომ ყანდიაუ-

---

1+ და.

რის სოფელში შენობა აღარა ყოფილა. ახლა მისმა უმადლესობამ¹ მეფემან ქართლისამან და მეფემან კახთამან და სხვათა ირაკლი მეორემან იგულა და იგულსმოდგინა ამ ყანდიაურის სოფლის გაკეთება, მოიყვანა და თავისი სახასო კაცი დაასახლა და სხვაე მრავალი ხარჭი ჰქმნა.

ახლა ჩვენ, ყოელისა საქართველოსა კათალიკოზ-პატრიარქმან ალავერდელმან, ძემან მისის¹ უმადლესობის მეფის ირაკლი მეორისამან, ანტონიმ ჩვენის დიკასტირიის თანდასწრებით ასე განვსაჯეთ:

რადგანც კაცი მისის უმადლესობის მეფის ირაკლის სახასო ყმანი არიან და მამული ალავერდის წმინდის გიორგის ეკლესიისა არის, რაც ამ სოფლის გამოსავალი იქნებოდეს, ნახევარი სამეფოდ მიერთმეოდეს და ნახევარი წმინდის გიორგის ალავერდის ეკლესიას მიერთმეოდეს; როგორც წინასაგარეჯო და უკანსაგარეჯო სამეფოთა და სვეტისცხოელისათვის სანახევროთ ძევს, ესეც იმ განწესებით უნდა იყოს. სადაც რომ დღეს ყანდიაური სოფელი სახლობს, იმის ჩამოსწვრივ ალავერდის თვე თავის გასადევრით ყანდიაურის სოფლისათვის დაგვიდგია სამკვიდროდ და საბოლოოდ.

და თუ სადმე ალავერდის მეკვიდრე კაცი არის, მოვა და თავის მამულს კელს მოჰკიდებს, იმას თავის მამულს ვერავინ შეეცილება და იმისი გამოსავალი საკუთრად ალავერდის ეკლესიისა იქნება.

და კიდევ ვინ იცის, როგორ მოხდეს, რომელნიც კაცი მისმა უმადლესობამ მეფემ ყანდიაურსა და ალავერდისა დაასახლა, ესენი რომ იქ აღარ დადგნენ და დაიფანტნენ, ის მამული ისევ საკუთრად ალავერდის წმინდის გიორგისა იქნება.

და თუ რომ იქ ესახლებიან და, როგორც ზემოთ დაგვიწერია, როგორც წინსაგარეჯო და უკანსაგარეჯო სამეფოთა და სვეტისცხოელისათვის სანახევროთ ძევს, ეს ყანდიაური სოფელიც იმ წესით და იმ რიგით უნდა იყვენ.

ყანდიაურის მოურაო ჟანდიერიშვილო როსებ ნახჩიბაშო! როგორც განგვიწესებია და გავგირიგებია, ამას ასე აღასრულებდე, მეფეს თავის წილს მიაართმევდე და ეკლესიას თავის წილს მიაართმევდე. ფებერჯლის კვ, ქორონიკონს უპე.

ხელრთვა: კათალიკოზი ანტონი.

¹ იმისის.

ქ. მდაბალი მთავარეპისკოპოსი პაისიოს ბეჰელო: მთავარეპისკოპოსი პაისიოს.

მდაბალი მიტროპოლიტი ნიზიყისა და ბოდბისა ბეჰელო: იოანე.

ქ. მდაბალი ნინოწმიდელ მიტროპოლიტი მიხაილ ბეჰელო: მიხაილ.

მდაბალი არხიეპისკოპოსი ბეჰელო: რუსთელი სტეფანე.

უღირსი მწიგნობარ-არხიმანდრიტი ბეჰელო: ტრიფილე.

კილეზე:

ქ. ჩვენ, მეფე ქართლისა და კახეთისა და სხვათა ირაკლი მეორე, მისის უწმინდესობის კათალიკოზ-ალავერდლის ჩვენის ძმის ანტონისა და მისის დიკასტირიის განსჯილსა და გარიგებულსა ამას ვამტკიცებთ. ფებერელის კე, ქორონიკონს უპე.

ბეჰელო: მე ფებთგანბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე. ერეკლე.

ქ. ჩვენ, საქართველოს უფლისწული მეფის ძე გიორგი, მისის უწმინდესობის კათალიკოზ-ალავერდლის ჩვენის ძმის ანტონისა და მისის დიკასტირიის განსჯილსა და გარიგებულს ამას ვამტკიცებთ. მარტის იჟ, ქორონიკონს უპე.

ბეჰელო: გიორგი.

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს დადიანის ასული დარეჯან, ამ წერილს ვამტკიცებთ. იენისის იჟ, ქორონიკონს უპე. ბეჰელო: დედოფალი დარეჯან.

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფის ძე ვახტანგ, მის[ის] უწმინდესობის კათალიკოზ-ალავერდელ ჩვენის ძმის და მისის დიკასტირიის განსჯილსა და გარიგებულს ამას ვამტკიცებთ. მარტის კე, ქორონიკონს უპე.

ბეჰელო: რტოდ ვარ დაეითის, მგელ-ლომად ვით ის, ვახტანგ ვამტკიცებ მეფის ძეობით.

verso

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა მეფის ძე, დიდებულის კემწიფის იმპერატორი პავლე პეტროვიჩის სარდალი, მირიან მისის უწმინდესობის კათალიკოზ-ალავერდელ ჩვენის ძმის და მისის დიკასტირიის განსჯილსა და გარიგებულსა ამას ვამტკიცებთ. ივლისის იჟ, ქორონიკონს უპე.

ბეჰელო: დავითის ტომთა სქესისა ძე ვარ ირაკლი მეფისა მირიან.

3. არზა გაბრიელ ხელჯონიანისა სისხლის თაოზაჲმ ერეკლე II-ის
ოქმითა და მღივანებათა განჩინებით

1787 წ. 27 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 13821. დედანი. ქაღალდი. 22,5×15,5 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

[არზა]

ქ. ღმერთმან ბედნიერის კელმწიფის ჳირი მოსცეს მათს მონას თქვენს ხელჯონიანს. გაბრიელს.

ჩემო ხელმწიფე! ამას წინათ ჩემი ბიძაშვილი რომ ერთმა სომეხმა და ერთმა მულანლოელმა¹ თათარმა ციგზე მოკლეს², რამდენიმე დღე არის თავი გაწყინეთ და ის სომეხი დააჭერინეთ და თათრისთვისაც იასაულები წაეიდნენ, თათარი გაეპარა და რაც იმისი სახლი და საქონელი იყო, იასაულებმა ზავითი უქნეს³.

იმ დღესაც თქვენმა უმაღლესობამ ბძანა, რაც ჩემი ბიძაშვილის სისხლი არის, მეზოდოს; სამართალი აღარა მელირსა და არა მეზოდა რა.

გევედრები, თქვენად სადღეგრძელოთ იასაულებს ებძანოს, რაც ჩემი ძმის სისხლის ფასი იყოს, მომცენ. და იმ სომხის ბიჭს ჩემი ბიძაშვილის საქონელი აქა-იქ გაუყიდნია, ისიც გამამირთონ და მომცენ. იმ სომხის ბიჭის ნასალი ბძანეთ იმ დღეს; იმისი ნება თქვენი არის.

მე კი ამას გევედრები, რომ ჩემი სისხლი და საქონელი არ დაიკარგოს და მომეცეს. ღმერთი შვილებს გიცოცხლებს, მოგეხსენება თქვენს მეტი მოწყალე და პატრონი არაეინ მეგულება. ჩემი სისხლი არ დაიკარგოს. თებერვლის... ქორონიკონს უბე.

თავში

უფალნო მღივანბეგებო და მღივნებო! ამ არზით რომ ასე მოუხსენებიათ, ამის სისხლი უნდა მოსცეს კაცის მკვლელებმა; და ნასალისა ჩვენ ვიკით. და ვი[ს]ზედაც იმ [მ]კვდრის კაცის საქონელი მიესყიდოს, ისიც გამოართმევინეთ და ვარისს მიაბარეთ. ფებერვლის კზ, ქორონიკონს უბე.

ქ. ეს კი ასე უნდა მოხვდეს. და თუ სიტყვა ჳქონდეს ვისმე, ჩვენ უნდა მოგვახსენოს.

ჲეპადო: ქნარს მიცემს, დავით მიქნობს ძედ კახეთის მეფედ ცხებულს ერეკლემ.

¹ მულანლოელი. ² მოკვლათ. ³ უქნიათ.

[განჩინება]

ქ. მის უმაღლესობას ამ კეშმარიტის სჯით რომ უბძანებია სისხლი უნდა მოსცენო, ნასადისა ჩვენ ვიცითო და რაც მკვდრის საქონელი აუკლიათ, ისიც მიაცემინეთო, რადგან უსაბუთოთ და უბრალოდ გზაზე მოუკლავს ნ უ რ ი ა ს და ა რ ა ქ ე ლ ა ს და იმი-სი საქონელიც აუკლიათ, რომ სია აქვსო, რაც დღეს ჩანს, ის სიის საქონელი ვისაც უყვიდა, უნდა გამოერთოსო და მკვდრის პატ-რონს მოეცეს; რომელსაც მიუყვიდა, უნდა იმას ელაპარაკენ და იმათ პასუხი უნდა გასცენ. და რაც აკლია და აღარა ჩანს, უნდა იმისი ფასი ორთავე მოსცენ, როგორც ღირებულა.

ამის სიკ[ვ]დ[ი]ლის სისხლი არის ოცდაოთხი თუმანი. ეს ოცდა-ოთხი თუმანი უნდა ნურიამ და არაქელამ მოსცენ ამ მკვდრის ვარისს.

რომელიც ამისი მოასილი ხართ, ეს ასე აღასრულე. მარტს ე. ქორონიკონს უპე.

ქ. ამ მკვდრის ვარისი ამ არზის მიმართმევი კარის ხელჯოხი-ანი გაბრიელ არის, უნდა ამ გაბრიელს მოჰბარდეს.

- ხუთი ბუკედი: 1. მეფემ მყო ერთა მსაჯულად, ღმერთს ევედრებ ვიქმნა მარჯულად, ქ ა ი ხ ო ს რ ო
2. მდივანბეგი
  3. არ ირჩევა
  4. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ
  5. ქენ(?) მაღლით ღმერთსა... ყოფს ერთსა...

4. განჩინება თარხან გიორგისა და მეთარ სოლომონის მამულის საქმეზე

1787 წ. 6 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 8754. პირი. ქალაღი. მხედრული. აგრეთვე ცსსა. ფ. 1450. დაეთ. № 24. საბ. № 52. პირი.

ქ. მის უმაღლესობას ებძანა ჩვენ — კ ა თ ა ლ ი კ ო ს - პ ა ტ - რ ი ა რ ხ ი ს მეფის ძის ა ნ ტ ო ნ ი ს ა თ ვ ი ს, საქართველოს უფ-ლისწულის მეფის ძის ი უ ლ ო ნ ი ს ა თ ვ ი ს — მსაჯულთ-შეკრებულება თქვენთან დაისწარით, თ ა რ ხ ა ნ ი გ ი ო რ გ ი და მეთარი ს ო ლ ო მ ო ნ აღაპარაკეთ და სამართალი მიეცითო.

თ ა რ ხ ა ნ გ ი ო რ გ ი და ბ ე ც ი ა არზით ასე ჩი ო დ - ნ ე ნ: ოთხმოცი წელიწადი ქალის მამული ჩვენ გვიჭირავს, ამი-

სი მამა-პაპანი აქ ყოფილან, არ მდაეებიან. ახლა თქვენს შვილს იულონთან სოლომონს ეჩივლა, იასაულად მალალაშვილი დაეით ებოძა, ჭაღიას მამულზე და ოთხს ხოდაბუნზე კელი ამიმართეს. ამდენის ხნის ნაქერს მამულს თუ სამართალი ჩამომართმევს, ნება სამართლისა არისო.

ამავე არზზე მის უმაღლესობას ოქმით ებძანა: «მალალაშვილო დაეით! რადგან ამ სადაოსი მოასილი შენ ხარ, ეს მამულები ისევ დაანებე თარხანს და ბეციას სამართლამდინ. და თუ სოლომონს სიტყვა აქვს, სამართალში ელაპარაკოს. მაგრამ თუ გამტყუნდება, ერთიორად წაერთმევა; რომელიც მართალი იქნება, იმას უბოძებთო. ჩვენო ღმრთის წყალობავე შვილო ბატონო იულონ! ესენი რომ ზევით სწერია, ჯერ უკან მოაცემინე. თუ სამართალში მართალი გამოვა, ესენი ხიჯილათს გასწევენო».

თარხანი ამავე არზით და ამაზედ წარწერილის ოქმით ასე ჩიოდა.

სოლომონმა ასე მიუგო: ჭაღიას მამული ამ ბარათით ჩემი ყოფილა, თქვენ მიფარვით დაგიქერიათ. და თუ თქვენი ყოფილა, თქვენ მოიტანეთ ან ბარათი და ან სხვა წერილიო.

თარხანმა მიუგო: პაპა შენს სხვისთვის მიუყიდა, იმ მყიდველს ჩვენთვის მოუყიდა, რომ ნასყიდობის წიგნი ჰქონდაო. მერე ჩემი ბიძასშვილი გლახა რომ გამეყარა, წილს ითხოვდა. მამაშენმა ზაზამ წიგნი მოსცა გლახას, უნდა წილი დაგიდოსო. თუ კი მამის შენისა იყო, რათ მისცა გლახას წილი — შენი საწილო არისო.

რადგან თარხანმა თქვა ნასყიდი გვაქვსო და ნასყიდობის წიგნი გქონდაო და ზაზასაგან მოცემული წიგნი გლახას ჰქონდაო, ამისი ასე განვაჩინეთ: თუ თარხანმა ჭაღიას შვილის მამულის ნასყიდობის წიგნი მოიტანა და ან ზაზასაგან მოცემული წერილი და ან სარწმუნო მოწმეები წარმოაყენა, რომ ამ მამულისა ან ნასყიდობის წიგნი ენახოსთ და ან ზაზასაგან მოცემული წერილი ენახოსთ, — თუ ამ სამში ერთი რომელიმე ეს მტკიცე საბუთი მოიტანა და სამართლით გამართლდა, უნდა ის მამულიც თარხანს გიორგის და მის ძმას ბეციას დარჩეს. და ერთი იმტელი სხვა მამულიც ჩამოერთოს სოლომონს და ახალის განწესებულისებრ სამ წილად გაიყოს: ერთი წილი სარქარს, ერთი წილი მოსამართლეთ და ერთი წილი თარხან გიორგის და ბეციას მიეცესთ.

და თუ ზემოხსენებულნი ვერც ნასყიდობის¹ წიგნები მოიტანა, ვერც სარწმუნო მოწმე[ე]ბი წარმოაყენა, გამართლდება სოლომონ და უნდა ის მამულიც სოლომონს დარჩეს იმ ბარათის ძალით. და ერთი იმტელი სხვა მამული ჩამოერთოს თარხანს და ბეციას, განწესებულისებრ სამ წილად გაიყოს: ერთი წილი სარქარს მიერთოს, ერთი წილი მოსამართლეთ და ერთი წილი სოლომონს და მის ძმებს მიეცეს.

თარხანმა გიორგიმ მიუგო: ხოდაბუნებზედ კელი რათ ამიძარტე?

სოლომონმა მიუგო: ხოდაბუნებზედ ამის უგანათლებულესობასთან ვილაპარაკეთ, ამისმა უგანათლებულესობამ ხერხეულიძე ომან ლაშქარნივისი, ხიდირბეგის-შვილი მამუკა და საგინასშვილი ბეჟანა გამოგვატანა, იმ სადაოზე მივიდნენ, ილაპარაკეს; იმ მოსამართლეთ ეს განაჩენი დასწერეს და დაბეჭდეს. ამ ჩემ[მა] მოდავემ ბეციამ კელი ასე მოაწერა: ამ გარიგებისა ყაბული მაქვსო, ასე რომ: დავალიძის ნასყიდს მიწას გარდა რაც მიწები უპოვო, იმათი და ამ ჩემგან ჩვენებულის მიწებიდამ ასის დღის მიწა შეუსრულოო. მოსამართლეთ შენის კელიმოწერილის ძალით ეს სამართალი მომცეს. ამისმა უგანათლებულესობამ დაამტკიცა. ახლა ტყუილად ამის უმაღლესობასთან რათ მიჩვილეო.

ბეციამ თქვა: მართალია, ხოდაბუნიც მე უჩვენე, კელიც მე მოუწერეო.

რადგან სამართლით და მოდავის კელწერილის ძალით ის ხოდაბუნები სოლომონს დარჩომია და თარხანს ტყუილად უდავნია, უნდა ერთი იმტელი სხვა მამული ჩამოერთოს თარხანს და ბეციას და ახალის განწესებულისებრ სამად გაიყოს: ერთი წილი სარქარს მიერთვას, ერთი წილი მოსამართლეთ და ერთი წილი სოლომონს და მის ძმებს.

სოლომონ ამასაც ასე ჩიოდა: მუხათის სოფელი ბაბათასშვილისა იყო: და ჩვენს საწილოს მამულზედ მოკრული მუხათი იყიდა ბაბათასშვილისაგან, ჩემი საწილო სათარხნო მამულიც შეიგდო, ესეც მუხათისა არისო.

ამისი ასე განვაჩინეთ: თუ უნდოდეს ბეციას მუხათის მამულის სამძღვარს ფიცით შემოუაროს: «ამისმა მადლმა, ეს მუხათის მამულია და სამძღვარიც ეს არის»; რომელზედაც ფიცით ჩაი-

---

¹ნასყიდობის.

როს — ეს მუხათისა არის და ეს სათარხნო მამულისა არის —
უნდა ორნივე იმას დასჯერდნენ.

და თუ ზემოხსენებულისაებრ ვერ ჩაივლის ბეცია, მამ რო-
გორც ბაბათასშვილის კელწერილში ეწეროს — ეს და ეს ადგი-
ლი არის მუხათის მამულის სამძღვარი — იმას უნდა დასჯერდეს
თარსანი და ბეცია.

ბატონო ემიკალასბაშო თ ა მ ა ზ ! ეს ასე აღასრულებინე. მარ-
ტის ე, ქორონიკონს უპე.

ქ. ჩვენ, მე ფე ქართლისა და კახეთისა ი რ ა კ ლ ი მ ე ო -
რ ე, ამ განაჩენს ვამტყიცებთ. აპრილის ა, ქორონიკონს უპე.

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფის ძე ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი
ი უ ლ ო ნ ჩვენის თანდასწრებით ამ განაჩენს ვამტყიცებთ. მარ-
ტის ზ, ქორონიკონს უპე.

5. განიხილეთ იოანე აფხაზისა და ლუარსაბ შოთაშაშისა მამულის საქმეზე

1787 წ. 9 მარტი

ცსსა. ფ. 1450. დაეთ. № 45. საბ. № 26. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[15] ყ ო რ ი ა ს ა უ ლ ბ ა შ ს ლ უ ა რ ს ა მ ს და აფხაზი-
შვილს იოანეს მამულებზე ლაპარაკი ჰქონდათ და მათი
მორიგება მათმა უმაღლესობამ ჩვენ, მდივან დავითს და ლაშ-
ქარნივის ომანს გვიბძანა. ჩვენ ესენი ორნივე მოვაცვანინეთ და
ვალაპარაკეთ.

ამ თვრამეტს წელიწადს უწინ ქ ა ი ხ ო ს რ ო ბ ე ბ უ რ ი -
შვილს და ყორიასაულბაშს ლ უ ა რ ს ა მ ს დ ა ვ ი თ აფხა-
ზისათვის ეჩივლათ; და მოსამართლეებს დავით აფხაზი-
სათვის ფიცი დაედვათ; კ უ რ ტ ა ნ ი ძ ი ს მამულს ერთს ვენახ-
ზე და გვერტს ერთი ცარიელი მიწა უძევს, იმაზე და ზემოთ
ზვართან რომ ბაგა ძევს, ამებზე დავით აფხაზს ფიცი დასდებო-
და განაჩენითა, იმის დროს არ გადაწყვეტილიყო და ახლა ლაპა-
რაკი შეჰქნოდათ. ამ სადაო მამულებში ბებურიანთ და ონანა-
შვილს ხატი მიეტანათ, წამდგარიყო აფხაზიშვილი იოანე, სანთ-
ლები ანთო და საფიცრათ მისულიყო და ლუარსამ ყორიასაულ-
ბაშს და ბებურიშვილებს აღარ დაეფიცებინათ.

ახლა ჩვენ ასე გაეპრიგეთ: რომელიც ამ ზემოთ მამულები

დაგვიწერია, ესენი აფხაზიშვილს იოანეს დარჩა, რომ ონანაშვილებს საქმე აღარა აქვსთ რა. მარტის თ, ქორონიკონს უპე.

მე, ლუარსაბმა და ჩემ[მა] მოწილე[ე]ბმა ასე გადავწყვიტეთ, ნინია აფხაზს დარჩა, რაც ამასი სწერია.

თავში:

ჩვენ, მე ფე ქართლის, კახეთისა და სხვათა მეორე ირაკლი, ვამტკიცებ. მარტის კბ, ქორონიკონს უპე.

ნ. ბანიძეა და ნინია შავრიშვილების შავ-შავულის საქმეზე

1707 წ. 10 მარტი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 6797. დედანი. ქალაქი 23x21 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახშირი არ არის.

ქ. ჩ ა ი ლ უ რ ი რომ გაუყავით ჩ ერ ქ ე ზ ის შ ვ ი ლ ე ბ ს, აზნაურშილმა ყ ა ვ რ ი შ ვ ი ლ მ ა და ე ი თ მ ა ი ჩ ი ვ ლ ა: მე და ჩემი სახლისკაცი რომ გავიყარენით, ს უ ლ ე ი მ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი და თ უ ნ ა საუფროსოდ ამიღია თავის წისქვილითაო.

ამისი სახლისკაცი ნ ი ნ ი ა ე და ე ვ ბ ო და: კაცი საუფროსო არის და წისქვილი საძმო არისო.

ჩვენ მოწმე[ე]ბი მოვსთხოვეთ. წამოაყენეს მოწმე[ე]ბი ბე-რენა ტ ა ბ ა ტ ა ძ ე, პ ა პ ა ლ ა ბ ა ძ ე, დ ე ვ დ ა რ ი ძ ე და ტ ე ტ უ ლ ა. ესენი დავაფიცეთ. ამათ ფიცით იმოწმეს: კაციც საუფროსო არისო სულეიმანაშვილი და წისქვილიც სულეიმანაშვილისა არისო.

რადგან ასე იმოწმეს, წისქვილიც შეიქნა სულეიმანაშვილისა. და კაციც და წისქვილიც საუფროსოდ დავით ყავრიშვილს დარჩა. მარტის ი, ქორონიკონს უპე.

ორი ბეკელი: 1. მონა ღთისა მდივანბეგი ა დ ა მ.

2. მონა ღთისა ლ უ ა რ ს ა ბ.

7. განჩინება ღვეით გარეჯის მამულის საქმეზე

1707 წ. 29 მაისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 5191. დედანი. ქალაღი 41,2×19 სმ. მხედრულა. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. მათის უმადლესობის ბატონის მეფის და მათის უწმინდესობის პატრიარხის მეფის ძის კათალიკოზის ბრძანებით წმინდის ღვეითის უდაბნოს მამამ წინამძღვარმა თეოდოსიმ ოქმი და განაჩენები მომიტანა მე, ხალვათხანის ეშიკალაბაშს ბებური-სვილს აიღე მურს, რომ ვანთას უნდა მივსულიყავ¹, წმინდის ღვეითის მამულები უნდა გავვერჩია.

ახლა მივეღით და განაჩენები ძველი და ახალი გავსინჯეთ. იმ განაჩენში ბრძანება იყო: ორს ახურელს კაცს უნდა დაეფიცნა, რომელსაც უწინ² დაეფიცნა იმათს შვილისშვილებს სანამდინაც დაიფიცავდნენ და გაივლიდნენ, წმიდას ღვეითს დარჩებოდა. თუ ამათი შვილის შვილები აღარ ყოფილიყვნენ, ორს სხვას ახურელს კაცს უნდა დაეფიცნა. თუ ვერ დაიფიცავდნენ, ოთხი პირველი საკომლო ზეარი და სამეზერეო უნდა მისცემოდა წმიდასა მონასტერსა.

ახლა მოვიდნენ ორი მოხთაბარი ახურელნი კაცნი — ერთი მკედლისშვილი ბეცია ქევზა, რომ იმის პაპას დაეფიცნა; ტატებაშვილი ამოწყვეტილიყო და იმის მაგიერად ხატი-ასშვილი გაბრიელ წამოდგა საფიცრად. ჩვენ ვეცადენით უფიცრად გარიგებასა, მაგრამ უფიცრად არ მოხდა და არც გაირჩეოდა. მოვიდნენ ეს ორი კაცი. ჯერ გავვატარეს და გვაჩვენეს: ჩვენს მამასა და პაპასა ამ ვანთის ხევიდამ გარდის-გარდმო ბუშატის ხევამდინ ჩვენს პაპასა გაუფიცნიაო. მოურავი ჟანდიერისშვილი ფრიდონ და ჟაფარიძე დავით და ერთობით ეანთელებიც იქ იყვნენ. ამ ცარიელის გავლით ხათრი-ჯამი ვერ შეიქმნენ.

მასუკან ბეცია ქევზამ მკედლისშვილმა და ხატიასშვილმა გაბრიელმა აბანო რომ არის, იქ ხატი და სახარება გამორთვეს. ახურელნი ორნი მღვდელნი³ დავით და დიმიტრი და შვიდნი⁴, რომელნიც მოხუცებულნი კაცნი იყვნენ, ისინც აქ დაესწრნენ და ასე დაიფიცეს: «ამისმა მადლმა და განმაცხოველებელმა ღმერთმან, ამ⁵ აბანოს დასწვრივ ვანთის ხევამდინ და ამის

¹ მივსულიყავ. ² + დაეფი. ³ + ორნი მღვდელნი. ⁴ + რომელნი. ⁵ + ამ.

გარდასწერივ ბუშატამდისინ ჩვენს მამასა და პაპასა ასე დაუფიცნია, ამას ზევით წმინდის დავითის არისო¹.

ჩვენ გაუარეთ, ერთი მიჯნა აბანოსთან ჩავსვით, აბანო ქვევით დარჩა; ამის გასწერივ ბუშატის ხევამდინ შვიდი მიჯნა ჩავსვით¹. ერთი მიჯნა ბუშატის ხევიდამ რომ გზა ამოვა, ამ გზას ქვემოლამ ჩავსვით, რომ შეიქნა რვა მიჯნა. ამ მიჯნებს ზემოლამ სპართლით მონასტერს დარჩა.

კიდე გზას ქვეით თუ თ ა ხ ჩ ი ა ს შ ვ ი ლ ი ს მამულიც წმინდას დავითს დარჩა. მაგრამ ის მამული გამიჯნული იყო. ჭაფარიძე ედავებოდა, რომ ეს მამული ორი საკომლო არისო, რომ მიჯნები თვალთ ჩანსო². მაგრამ ეს მოფიცრები ასე ემოწმებოდნენ: გაყრილი ძმისა არისო.

თუ ჭაფარიძე მოწამე იშოვნა, ერთის მეტი თუთახიაშვილისა არ არისო, ეს ერთი მამული ჭაფარიძეს დარჩება. თუ მოწამე ვერ წამოაყენა, ეს საკომლო მონასტერს დარჩა.

ეს სამართალით ასე გაგვირიგებია. ამ ფიცში³ და გარიგებაში⁴ წინამძღვარს თეოდოსის ახლდა მღვდელმონაზონი ე ა ჩ ნ ა ძ ე ი ლ ა რ ი ო ნ და კიდევ ახურის მოურავი თარხანი ლ უ ა რ ს ა ბ. და მე, მღვდელს დამიწერია გ ი ო რ გ ი ს და თან დამსწრეცა ვარ. მაისს კთ, ქორონიკონს უპე.

ბეჭადი: მონა ღთისა ბებურისშვილი ეშოკალასბაში ა ი დ ე მ უ რ.

ხელრთვა: ფ რ ი დ ო ნ, ლ უ ა რ ს ა ბ, დ ა ვ ი თ.

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გ ი ო რ გ ი ვამტკიცებთ, როგორც აიდემურ ეშოკალასბაშისა და სხვათ ეს მონასტრის მამული გაუმიჯნავთ და გაუჩრჩევიათ. სეკდემბრის ა, ქორონიკონს უპე.

ბეჭადი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გ ი ო რ გ ი.

გ. განჩინება ზანუზ მილახვარისა და ზაალ დავითიშვილის

გამულის საქმეზე

1797 წ. 8 ივნისი

ცსსა ფ. 1448. № 5641. დედანი. ქალაქი 62,5×38,3 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახარია მძიმე, ერთი, ორი ან სამი წერტილი. შდრ. 1797 წ. 18 დეკემბრის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, საბ. № 12).

ქ. მილახვარი შანშე უჩიოდა თავის განაყოფს დავითიშვილს ზაალს: ფცას ამირეჯიბის რამინისაგან მამულები ვიყიდე, ისევე ამ ჩემის ბიძაშვილის ზაალის

¹ ჩავსვით. ² ჩამსო. ³ ფიცში. ⁴ გარიგებაში.

რჩევით და მოწმობით; სამოციის წლის ხარაბას ადგილში ციხე ავაშენე, შენობა ჩამოვაგდე და ახლა მედავება და ჩემს ნასყიდს მამულებში მოიყვანა და თავისი . კაცნი დაასახლა და თავისგან დამოწმებულს ჩემს ნასყიდობას, მამულებს მართმევსო.

ამათს სასამართლოდ ჩვენ, ბატონიშვილი იულონ, ფცას მივედით მისი უმაღლესობის, ბატონის მამის ჩვენის, მეფის ირაკლის ბრძანებით. ზაალ დავითაშვილი და ამირეჯიბი რამინც მოვაყვანინეთ და მილახვარი შანშე და ესენი სამართალში ერთად ვალაპარაკეთ.

რამინმა სამართალში თქვა: შანშე მილახვარი ალალ-ახათ მონასყიდე არისო, თითონ ამ ზაალმა არ იცისო, რომ შიგ დასწრებული არისო ამ საქმეშიო და ნასყიდობის წიგნშიაც მოწმათ ეგ ზაალ სწერიაო.

ზაალ მიუგებდა: რაც შენ მამული მილახვრის შანშესათვის მიგიყიდნიაო, მე იმას არ გედავებო; ეს კოშკიც სოფლის სასაფლაოში გიდგასო, რომ ჩემი საწილო არისო; და ქვრივიშვილის მამული შენ რომ რამინისაგან გიყიდნიაო, იმ ქვრივიშვილის სასახლე ჩემს კაცს მოუცვლიაო, რომ ის მოცვლილობის წიგნიცა მაქვსო; და სასოფლო შარას იქით, დასავლეთის მკრისაკენ, შენ რომ მაქავარიანისა და ქვრივიშვილის მიწას ეძახიო, ისიც ჩემის კაცის, რამაზაშვილისა არისო; რომ ეს მიწა ჩემის ძალეით მახვილამის ზაალისათვის მიყიდნაო და მოწმათ ამ რამინის კაცები სწერიაო.

ამებზე ბევრი ილაპარაკეს.

ციხის უთხრა შანშე მილახვარმა: ეს სწორეთ ჩემის ნასყიდის ქვრივიშვილის სასახლეზე დაგდგო.

ზაალ ეუბნებოდა: ქვრივიშვილის სასახლეც ჩემი მოცვლილი არისო; და თუ სასაფლაოში დგასო, მაინც კიდევ ჩემი საწილო არისო.

მილახვარი შანშე მიუგებდა: თუ შენი იყო, როდესაც საკირე დაგდგო და კოშკის საძირკველი გავსკერო ამ ციხისო, მაშინ რატომ შენის პირით არ მითხარო, რომ ეს მამული ჩემი არისო, ნუ აკეთებო, და ან მოციქული არ მომიგზავნეო?

ზაალმა მიუგო: შენ რომ საძირკველი გავგჭრაო, მაშინ მე ავათ ვიყავ, იქ ვერ დაგესწარო; და როდესაც მოვრჩი და მოველო, საძირკველი მიწას ზეით ამოგეცილებინაო, გითხარო, მაგრამ კელი არ აიღეო.

ამისი მოწამე მოვთხოვეთ ზაალს და ვერავენ იშოვნა.

მასუკან შანშემა თქვა: ბატონმა რომ მუშა მათხოვა, იმისი იასაული იაკობ ფალავანდიშვილი იყო, იმასა ჰკითხეთ; ზურაბ ფალავანდიშვილიც ბევრჯელ დაგვესწრა აქაო და ზურაბ ავალიშვილიცაო.

ამათ ვკითხეთ დიდის ფიცით.

იაკობ ფალავანდიშვილმა ასე იმოწმა: მე რომ ჭეა მივატანიხე სოფლებსაო, კოშკის საძირკველი ორი პირი ამოყვანილი იყო, მილახვარი შანშე იქ იყო და ზაალიცაო; მე ზაალისაგან არ გამიგონიაო, რომ ეს ეთქვასო: მაგ კოშკს ჩემს მამულში სდგამსო და დაეშალოსო, და სადავითიშვილო კაცნიც დიად ბეჯითად მუშაობდნენო; და ეს კი არ ვიცით, მილახვარი შანშე ფასს აძლევდა, თუ არაო; მასუკან მე რომ ჭეა მიუტანიხე, შინ წაველო. ორს კვირას უკან შანშე ძალიანას ჩემთან ამოვიდაო და ზაალ დავითიშვილთან ნულს წამიყვანო. მივედიო. ზაალ ავით იყო, ის ენახეთო. მასუკან შანშემ აგური სთხოვა აბანოს თავის სასახლიდამო. ზაალმა დასტური დასცაო და ასე უთხრაო: ნეტამც იქ გაკეთდეს რამეო, თორემ არც აგურს დაზოგაო და არც ჩემს თავსაო და არც ყმასაო.

კიდევ ზურაბ ფალავანდიშვილმა იმოწმა: იმ კოშკს, შანშე რომ აკეთებდაო, მაშინ ქართლში ლეკის თარეში ხშირად იყო ხოლმეო და მორიგით იქ ვიდექითო. ზაალ დავითიშვილი რამდენსამე დღეს უკან იქ მოვიდაო, შანშე და ზაალ ერთად იყვნენო. მე უთხარ შანშესაო: ფცაში სხვათაც ბევრს უძევს წილიო და ან ამ ზაალს წილში იყოს ეგ კოშკი და ან დავა დაგიწყოს ვინმეო, რას ეტყვიო? ამ სიტყვაზე შანშე მილახვარმა დაატანა: ნახე, როგორ ჩხუბს გვიგდებსო. მასუკან ზაალ დავითიშვილმა [თქვა:] თქვენ ნუ სწუხართ, ჩენი საქმე გარიგებული გვაქვსო, შანშეს მაგისი ფიქრი არა აქვსო. მაშინ ზაალისაგან დავა არ გამიგონია.

ზურაბ ავალიშვილმა ასე იმოწმა: სურამს მივდიოდდი და შანშემ ჩამომახდინა, ზაალ დავითიშვილიც იქ იყო და ელისბარცა. სადილათ ყველანი ერთად ვიყავით და ლაპარაკი და დავა სხვა არა გამიგონია რა. შანშე მილახვარმა აგური სთხოვა ზაალს და ზაალმა ასე უთხრა: ნეტამც შენ გააკეთო რამეო, თორემ აგურს ვინ დაგიჭერსო.

ამ სამის თავადიშვილის მოწმობით გამოჩნდა, რომ იმ ციხის შენება არც დაუშლია ზაალს და არც უთქვამს, ჩემი მამული არი-

სო. ეს ციხე დარჩა სამართლით შანშე მილახვარსა, რომ ამ ციხის საქმეზე ზაალ შანშეს ველარას მიედავება.

ქვრივიშვილის სასახლის გაცვლილობას რომ ამბობდა, ის წიგნი მოვთხოვეთ ზაალს; ზაალმა ერთი წიგნი მოიტანა, რომელსაც ქვრივიშვილი აძლევს ზაალის კაცს: ჩემი სასახლე გაგიცვალეო და ამისი სამაგიერო სამი და ოთხი ზომა მეტი მოგეცაო, და ორი ძროხაც სართად გამოგართვიო. მაგრამ ამ გაცვლილობის წიგნში მთლად [ს]ტრიქონნახევარი წაშლილი იყო, რომ არ წაიკითხება და არც ამისი მახსოვარი კაცი არის, რომ ენახოს ის სასახლის ადგილი ზაალის კაცს სქეროდეს და არც სამაგიერო აჩვენა ზაალმა.

ამისი ასე განვსაჯეთ: რადგან არც მენახსოვრე არის, რომ ის სასახლის ადგილი ზაალის კაცსა სქეროდეს და იმ გაცვლილობის წიგნშიაც სტრიქონნახევარი წაშლილი არის, და არც სამაგიერო უჩანს და ამ გვარად წაშლილს წიგნს არც სამართალი შეიწყნარებს და იმ ქვრივიშვილის მამულიც, ზაალის რჩევით და მოწმობით შანშეს უყიდნია, ის ქვრივიშვილის სასახლეს შანშეს დარჩა, რომ ზაალს იმაში საქმე არა აქვს რა. ზაალმა თავისი მამული თითონ იბოვნოს.

გზის ზეით, დასავლეთის მკრისკენ, ზაალ რომ მიწაზე დაობს, იმისი ერთი წიგნი მოიტანა ზაალმა თავისის კაცისაგან დაწერილი, რომელშიაც ეწერა: მოგყიდე მე დავითიშვილის კაცმა, რამაზაშვილმა, შენ, ზაალ მახვილადქეს ჩემი მამული, აღმოსავლეთ მკრისაკენ მაჭავარიანის მიდგამდინ, სამხრეთისაკენ შარამდინ, დასავლეთის მკრისაკენ მანშიაშვილის მიდგამდინ და ჩრდილოეთის მკრისაკენ ბოჟადის მიდგამდინ; და ამაში რამინის კაცებიც მოწმათ სწერიან, მაგრამ სამართალში კი ვერცე[რ]თი ვერ მოიყვანა. და ასე ამბობდა: ეს მიწა ჩემს კაცს ჩემის მალვით მახვილადისათვის მიეყიდნაო; რომ შევიტყუეო, თეთრი ისევ უქანვე მიუბრუნებინე და ჩემი მამული მევე გამოვართვიო.

რამინ და შანშე მიუგებდნენ: ამ მიწაში არც სულ შენს კაცებს საქმე არა აქვს რაო; ნახევარი აღმოსავლეთის მკრისაკენ მაჭავარიანისა არისო, რომელიც უწინვე ამ მილახვრის შანშესათვის მიმიყიდნიაო და ამასა ჰქონდაო, და ამაზე შენ რომ ლაპარაკი დაიწყევ, შანშე მილახვარმა გიჩივლა და პეტრე ავალიშვილი იასაულად მოიყვანა და კელი აგიმართა და მიაბარაო.

პეტრე ავალიშვილსა ეკითხეთ და ასე იმოწმა: შანშეს ჩემზე ოქმი აეღო, მოველ და კელი აუმართო. ზაალ და ელისბარ ორნი იქ იყვნენ, საცა ეს შანშე ამბობს, მაჰავარიანისა აქამდინ არისო, სწორეთ იქამდინ აემართე კელიო; არც ზაალს და არც ელისბარს, არცე[რ]თს ვმა არ ამოუღიათო. და ამაზე ზ უ რ ა ბ ა ვ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი ც ე მოწმებოდა: აქამდინ ამართა კელიო.

ამისი ზაალმა ასე მიუგო: ეს წიგნი, რომელიც ჩემს კაცს ზაალ მახვილაძისათვის მიეცა, იქ არა მქონდაო. მასუკან, როდესაც ვიპოვნე, შდივანბეგებთან ჩაველ და ამ წიგნის ძალით ეს განაჩენი მომცეს; მოველ, კელი მოვგლიჯე და ჩემი მამული მევე დავიჭირეო.

შანშე მიუგებდა: მაგ შენს წიგნში, აღმოსავლეთის მკრისაყენ, სადაც შენ ამბობ, მაჰავარიანის მიჯნა ეს არისო, იმ მიჯნასა და ამ ქვემოთს მიწას შუა რომ ეს დიდი სასოფლო შარა ძეგსო, როგორც სამხრეთის მკრისაყენ შარა სწერია მიჯნათაო, მაჰავარიანის მკრისაყენაც რატომ შარა არა სწერიაო? მაგრამ შარას ზეითაც და შარას ქვეითაც, სადამდინაც პეტრე ავალიშვილმა კელი ამართა, იქამდინ ორივე მაჰავარიანისა არისო; და ამ ზაალის კაცის მიცემულის წიგნის ძალითაც უფრო ასე ინიშნებოდა, და იმას ქვემოთის მიწისასაც.

რამინ ასე მიუგებდა: არც ეს არის შენის ყმის რამზაშვილისაო, ჩემის ყმის ქვრივიშვილისა არისო, რომელიც შენის რჩევით ამ მილახეარს შანშეს ასყიდვინეო, რომ ასე გეტქვა, რამინს ფცაში ქვრივიშვილისთანა საკომლო არა აქვსო და ახლა ამ მამულებს შენ ართმეო.

ამაზე ბევრი დაეა ჰქონდათ და არცე[რ]თის მკრისაყენ ისეთი მოწამე არა ჩანდა, რომ იმითი გაგუერჩივა, სამოცის წლის ხარაბა არის ფცა და იქ მოსახლობა არვის ახსოვს¹, რომ იქაურის მამულებისა იცოდეს რამე, რომელი რომლისა არის.

და ახლა ჩვენ ეს სამართალი განვაჩინეთ ამ მიწაზე: რადგანც ის მიწა დღეს ზაალს უჭირავს, თავისი ორი კაცი — ერთი კოკოლაშვილი ბერი და მეორე კვერნიაშვილი ჭაფარა, ეს ორნი შეფიცოს ასე, რომ: ხატი აასვენონ კოკოლაშვილმა ბერმა და კვერნიაშვილმა ჭაფარამ და სადამდინაც ეფიცებოდესთ, იმ მიწას შემოუარონ და ასე თქვან: «ამისმა მადლმა და განმაცხოველებელმა ღმერთმა, რომ ეს მიწა ბატონის ჩვენის

¹ ახსენავს.

ზაალ დავითიშვილის ყმის რამაზაშვილისა არის და ამაში არც მაქავარიანსა და არც ქერივიშვილს არცე[რ]თს საქმე არა აქვს». თუ ასე იფიცეს, დარჩება ზაალს და თუ ვერ იფიცეს და დარჩება მილახვარს შანშეს. ამ მიწის საქმე ასე გადასწყდა.

საყდრისას დ ა ვ ი თ ი შ ვ ი ლ ი ზ ა ა ლ ამბობდა: ერთიანად სასოფლო არისო.

და რ ა მ ი ნ მიუგებდა: სასოფლო არ არისო, საკუთრად ჩემის აზნაურშვილებისა არისო, მაქავარიანებისა და საყვარელიძეებისაო, რომ შიგნით არცავეს სასაფლაო აქვსო, და არცა ვის საყდარში უძევს წილიო; და გარეთ სასაფლაო შენს კაცსაცა აქვსო და ჩემსაცაო. ამაზედაც დიდი დავა ჰქონდათ.

ამაზედ ფიცი რ ა მ ი ნ ა მ ი რ ე ჯ ი ბ ს დავადევით. რამინმა წააყენოს ორი თავისი კაცი მოძღვარიანი და ისე შეაფიცოს, რომ: «ამისმა მადლმა და განმაცხოველებელმა ღმერთმა, რომ ეს საყდარი ბატონის ჩემის აზნაურშიშვილებისა მაქავარიანებისა და საყვარელიძეებისა არის, და შენს კაცებს რაც გარეთ სასაფლაო არა ჰქონიათ, იმის მეტი საქმე ამ საყდარში არა აქვსთ რა. თუ ასე იფიცეს, დარჩება საყდარი საკუთრად შანშეს, რადგანაც მაქავარიანებისა და საყვარელიძეების მამული შანშეს აქვს ნასყიდი რამინისაგანა.

და თუ ვერ იფიცეს და როგორც დავითაშვილი ზაალ ამბობდა, ისე სასოფლოთ დაიდება. ეს ამათი სადო, რაც ჩვენთან ილაპარაკეს, ასე გადავწყვიტეთ.

ა ბ ა შ ი ძ ე სალთხუცესო გ ი ო რ გ ი ს ეს როგორც გადაგვიწყვეტია, ისე გაარიგე. თიბათვის ვ, ქორონიკონს უპე.

ზეპედი: ქ. ღთისმშობლის სასოიანი იულონ დავითიანი.

[დამტკიცებები]

ქ. ამ განაჩენზედ კიდემ ლაპარაკი ჰქონდათ ზაალ დავითიშვილს და შანშეს შვილებს და მათს უმადლესობას, ბატონს დედოფალს, ჩვენ მათის შვილის ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ა თ ე ი ს ე ბ ძ ა ნ ა, მოსამართლებიე გვერთ იახელო და ამათი საქმე გარდასწყვიტეო. ჩვენ ბძანებისაებრ, კახეთის მოსამართლეებიე თან დავისწარით და ვალაპარაკეთ ესენი. ზაალ დავითიშვილს ისეთი საბუთი დაწერილი არა ჰქონდა რა, რომ ეს ჩვენის ძმის განაჩენი დაეყენებინა. ჩვენც ბევრი ვჩხრიკეთ ეს განაჩენი, მაგრამ ამაში მოსაშლელი და დასარღვეველი არა იყო რა, და ისევ ეს განაჩენი დავამტკიცეთ. დიახ, კარგათ გამოუძიებიათ და კარგათ გაუჩივებიათ. ამაში

ზაალ დავითისშვილს სიტყვა აღარა აქვს რა, ტყუის. ღვინობისთვის კლ, ქორონიკონს უბე,

შვილი ბეკელი:

1. რტოდ ვარ დავითის, მგელ-ლომად ვით ის, ვ ა ხ ტ ა ნ გ ვამ-ტკიცებ მეფის ძეობით.
2. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანბეგი ს უ ლ ხ ა ნ.
3. ი ო ა ნ ე.
4. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად მაგო ბ ე უ ა ნ.
5. მონა ღთისა მდივანბეგი ო ტ ი ა.
6. მიწა ვარ, დავითრგუნები დ ა ე ი თ.
7. მდივანი ნაზირი ს ე ი მ ო ნ.

ქ. მის უგანათლებულესობის ჩვენის კელმწიფის მეფის ძის იულონისაგან რაგვარადაც ამ განაჩენით გვებძანა, აბაშიძე სალთხუცესს გ ი ო რ გ ი ს, იმის ბრძანებისაებრ მიველ ფ ც ი ს იმ მამულში და რაგვარადაც ეს განჩინება აცხადებდა, ისე გავ-შინჯეთ¹ და მიჯნები ჩაეყარეთ იქ. შანშეც თავის შვილებით იქ იყო და ზაალ დავითიშვილი კი არ იყო და იმისი შვილი რ ო ს ტ ო მ ი ყ ო. იმათ კაცთავე სიტყვით ქვრივიშვილის სასახლე გა-ვარჩივეთ და მიჯნები ისე ჩაესხით, კ ო კ ო ლ ა შ ვ ი ლ ი მამა-სახლისი ბ ე რ ო ა ს ს ი ტ ყ ვ ი თ და კ ე ვ რ ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ჯ ა ფ ა რ ა ს ს ი ტ ყ ვ ი თ. ამ განჩინებით ბძანება ასე აღმისრულებია.

მთიბათვის იღ, ქორონიკონს უბე, გიორგი

ქ. მე, გ ი ო რ გ ი ა ბ ა შ ი ძ ე, ამასა ვწერ ამ განაჩენის ძა-ლით: ფ ც ა ს მიველ, რადგან ზაალ დავითიშვილი იქ არ იყო, რომელთაც ფიცი ეღვათ, ხატიც ჩამოუსვენეთ, მაგრამ არ დაი-ფიცეს იმისმა კაცებ[მ]ა. შვილიც იქ იყო, რომ ასე მოხდა. არ დაიფიცეს იმისმა კაცებმა. დეკემბრის 8, ქორონიკონს უბე.

ქ. ღეკანოზიც იქ იყო. გიორგი

ქ. მე, გ ი ო რ გ ი ა ბ ა შ ი ძ ე, სალთხუცესი ამ განაჩენის ძალით, იასაული ვიყავ, მიველ ფ ც ა ს, გაუგზავნე ზაალ დავი-თისშვილს კაცი და ის კი არ ჩამოვიდა, იმისი შვილი როსტომ კი იქ იყო. მილახვარმა შანშემ ხატიც ჩამოასვენებინა და ღეკანო-

¹ გავშიჯნეთ.

ზიც ჩამოაყვანინა. რომელსაც კაცებს ფიცი ედოთ, იმათ არ დაი-
ფიცეს. ღმერთსა ვფიცავ და ჩემს კელმწიფესა, რომ ასე იყო.
დეკემბრის 8, ქორონიკონს უბე.

ეს წაშლილი რომ არის, მე წაეშალე. გიორგი

ქ. ბატონის შვილი იოანე ამ განჩინებს ვამტკიცებთ.
გიორგობისთვის ე, ქორონიკონს უბე. იოანე

ქ. ჩვენ, ბატონის შვილი ბაგრატ, ამ განჩინებას
ვამტკიცებთ. ოკდ[ო]ნბრის 21, წელსა 1797. ბაგრატ

თავში:

ქ. ჩვენ, მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, მეორე
ირაკლი ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ივნის კ, ქორონიკონს
უბე.

ბეპედი: მე ფეხთგანბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე, ერეკ-
ლე.

ქ. ჩვენ, საქართველოს დედოფალი, დადიანის ასული
დარეჯან, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ღვინობისთვის კა,
ქორონიკონს უბე. დედოფალი
დარეჯან

კიდრზე:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოჲსა პატრიარხი, მეფის
ირაკლის ძე ანტონი, განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. ოკდონბრის
კა, ქორონიკონს უბე.

ხელრთვა: კათალიკოზი ანტონი.

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს უფლისწული, მეფის ძე
გიორგი, ამ ჩვენი ძმის იულონის განჩინებულს სამართალს
ვამტკიცებთ. ივნისის კე, ქორონიკონს უბე. გიორგი

ქ. ჩვენ, ბატონის შვილი ვახტანგ, ვამტკიცებთ
განჩინებასა ამას. ღვინობისთვის კა, ქორონიკონს. უბე.

ბეპედი: რტოდ ვარ დავითის, მგელ-ლომად ვითის, ვახტანგ
ვამტკიცებ მეფის ძეობით.

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს მეფის ძე ალექსან-

დ რ ე, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. იენისის კგ, ქორონიკონს უპე.

ბეპელი: დავითის რტო სახელ მძესა აღექსანდრე მეფის ძესა. ქ. ჩუენ, სრულიად საქართუელოს მეფის ძე ფარნავაზ, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ოკლომბერს ე, ქორონიკონს უპე. ბეპელი: ღთისმშობელმან წიაღით მფარნა, ვაზ კეთილთა რტოდ მეც შემიწყუნარა.

9. პანინება მხანჯლე ავეტიქას სახლის საქმეზე

1787 წ. 1 ავლისი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 5. საბ. № 139. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[187 v] ბატონი მელიქ-მამასახლისის დარჩიასთან და ქეთხუდებთან მხანჯლე ავეტიქა ჩიოდა: მეწულე ოჰანეზას თეთრი მმართვესო და მთხოვსო; და ავეტიქაც ეუბნებოდა: ჩემი ნასყიდი სახლის სიგელი რომ გირაოდ აქვს აფრასიონთაგან მოსყიდული, ის ჩემი ნასყიდობის სიგელი მამეცო და შენს თეთრს მოგცემო.

ოჰანეზას ის სიგელი აღამამად ხანმა რომ ქალაქი წაახდინა, მაშინ დაჰკარგოდა და ჰეშმარიტობითაც მოვიკითხეთ, რომ ავეტიქას ეყიღნა აფრასიონთაგან. ეს აფრასიონი პატრიარხის ყმანი ყოფილა და იმათ ქეთხუდა ყმებსაც კვითხეთ და იმათაც იმოწმეს, რომ ავეტიქას ნასყიდი ყოფილა.

თუ ის ნასყიდობის სიგელი გამოჩნდეს, ავეტიქას უნდა მისცეს. [188] და თუ ის სიგელი აღარ¹ გამოჩნდეს, იმ სიგლის მაგიერათ ეს ჩვენი მიცემული წიგნი² უნდა ავეტიქას ეპიროს ხელში.

არის ამ სახლის ნიშანი ერთი გვერდი: ბისტინინთ არუთინას სათორნის კედელი, მეორე გვერდი ჰუჰუღანთ გურგენას სახლის გვერდი, მესამე გვერდი მეწულე გაფუას სახლის გვერდი, ერთი გვერდიც შარისაკენ თავის შესავალ-გამოსავლითა და თავის თოვლისა და წვიმის გზითა საითყენაც ძველთაგან უღენია, კიდევ იქიდამე უნდა იდინოს.

მე, პენტელანთ მწერალი გიორგის შვილს მწერალს მიქელს დამიწერია ეს წიგნი. მკათათვის დამდექს ა, ქორონიკონს უპე.

¹ + არ. ² + სიგლის მაგიერათ.

წელიწადში ერთხელ ერთი ჩარევი წმინდა სანთელი სვეტი-
ცხოველს უნდა მიეართო მე — ავეტიქამ.

ამ სახლის სიგელი რომ ამ არეულობაში დაკარგულიყო ამ
მოწმე[ე]ების მოწმობით ეს მოწმობა მოვაწერე, რომ ეს სახლი
ავეტიქას ნასყიდი ყოფილა და ეს სიგლის მაგიერათ უნდა ექი-
როს.

მელიქ-მამასახლისი დ ა რ ჩ ი ა .

ამ სამართლის წიგნის მოწამე ვარ მოლნინის ყოველთა წმინ-
დის უღირსი მონა ტ ე რ - გ რ ი ქ უ რ .

ამ წიგნის მოწამე ვარ ციხის დიდის ეკლესიის უღირსი მო-
ნ ა ტ ე რ - ა რ ა ქ ე ლ .

მე, მისის უწმინდესობის მამასახლისი შ ა დ ი ნ ა თ ი ა ს ა -
ი ა ს შვილი თომა, ამ სიგლის სამართლის მოწამე ვარ.

მე, ოქუანთ ზურაბა, ამისი მოწამე ვარ რომ ის სახ-
ლი ამ კაცის ნასყიდი იყო. ხელრთვა: ზურაბ.

ამ მოწმე[ე]ების სიტყვით ამისი მოწამე ვარ თ ა ყ ო ვ ი
ი ს ი ა .

ეს ზემო სიგლის მოწამე ვარ. ეს სახლი ავეტიქამ იყიდა აფ-
რასიონთაგან. ოპანეზა ძე დავით ოქოანთი. †

**10. განჩინება ზაზა სოლაღაშვილისა და იესე მსაჯულის შვილების
სასიხლურ საფლავზე**

1787 წ. 10 ივლისი

ხელნაერთი ინსტიტუტი. Hd 14635. დედანი. ქალაქი 287,5×26,5 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე.

ქ. მათის უწმინდესობის კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ - პ ა ტ რ ი ა რ ქ ი ს
მოლარეთხუცესს ს ო ლ ა ღ ა შ ვ ი ლ ს ზ ა ზ ა ს მათის უმაღ-
ლესობის მეფისათვის არზა მიერთმივა და ი ე ს ე მ ს ა ჯ უ ლ ი ს
შვილებისათვის ეჩივლა: ბ ო რ ბ ა ლ ა ს ნახევარ-დღის მიწისა
უთხარ ჩემს კაცს, მიღი, შენ გათიბე. სათიბავათ რომ. მისულიყო

და თიბვა დაეწყო, იესე მსაჯულის შვილების კაცნი შეყრილიყვნენ, მიხდომოდნენ და ჩემი კაცი გამოეგდოთ. მოვიდა ეს გამოგდებული კაცი, შემომჩივლა. იმათს კაცებს დაუძახე. ჩემთან მოვიდნენ, უთხარ რათ შფოთავთ, რა გაჩხუბებსთ, რად შეიყარენით ერთად, რად მიუხდით ჩემს კაცს, თიბ[ქ]ა გააშვებინეთ და გამოაგდევით. ჩემ[ქ]ა კაცებმაც რომ შეიტყონ ეს ამბავი, ერთმანერთს უქმავონ, უფრო ავი საქმე მოხდება და სისხლი ჩამოვარდება შუაში, შფოთს ნუ აგდებთ, ჩვენი ჩვენ და თქვენი თქვენ, და ისე რიგიანად გაეშველდეთო.

ეს კაცნი თურმე ქალაქს ჩამოვიდნენ, იესე მსაჯულის შვილებს შეატყობინეს, მაშინვე სამნივ ძმანი დაიარაღებულყვნენ — ზაზა, გიორგი და ივანე, შუალამისას ციხის კარის გასაღებათ ერთი აბაზი მიეცათ, კარი გაეღებინებინათ და ჩემს მოსახდომად და ამოსაწყვეტლად წამოსულიყვნენ. პარასყევ დილა რომ გათენდა, ჩემს სახლს წინ, ჩემის კაცის სახლის ბანზედ ქერი მოვატანინე დასაბეგვავათ; ფარალათად დახრილი ვიყავ და ჩემის კელით ვაკეთებდი და ჩემი ცოლშვილიც იქავ, ჩემს სახლს წინ ფიცრის საყდარი მიდგას, იმის დერეფანს ქვეშ იხდნენ და მიყურებდნენ. იმ დროს ზაზა დაჭიმულის თოფით მომიხდა და შემომავინა. დახრილმა მალა ავიხედე და უთხარ: რას მემართლები, რად მაგინებ. ამის პასუხად მეორედ კიდევ შემომავინა და დაჭიმულის თოფით შემომიტია, თოფის ტუჩი ნეკნებში მკრა და ნეკნები ჩამიდრიკა.

მე და ზაზა ერთმანერთს შევექიდენით. ზაზას ძმა გიორგი მოვიდა, სამჯერ, რაც შეეძლო ისე, გამომეტებით თოფის ტუჩი გულის ფიცარში მკრა, მაშინვე უგონო ვიქმენ და დავბნდი. ამასაც არ დამაჯერეს: მომეხვიენენ სამნივ ძმანი, თავში, ცხვირსა და პირში მრავალი მცეს, თვალები ჩამისისხლიანდა, ცხვირის ძვალი დამეჩეჩქა, გულის ფიცარი ჩამემტვრა და ფერდის ქარიც დამეძრა. ამ ყოფაში ჩემი ცოლ-შვილი ჩემის სახლიდამ ახლოს მიყურებდნენ; თითონ ჩემი სახლობა ჩხუბში მოვიდა, ჩემის სისხლით შეისვარა და სისხლით შესვრილი ეხვეწებოდა: ქმარს ნუ მომიკლავთო. ხუთის თვის ორსულმა სიკვდილზედ მიწურვილი რომ მნახა, ელდა ეცა, დილიდამ მოკიდებული საღამომდის უგონოთ იდვა, მრავალი წამლები მიყარეს და ისე მოასულიერეს და ჯერაც ღმერთზედ ჰკილია მისი მორჩენა და ასე ავად არის, იქნება მუცელიც წაუხდეს. ჩემი სახლობა ამას ეხვეწებოდა: ქმარს ნუ მომიკლავთო. სიკვდილის პირობაზედ რომ მიმწურეს, მასუკან

—

კელი აიღეს და ასე დაიძახეს: მაგ შენის ცოლისათვის გვიპატიე-
ებოა, თორემ შენთვის თავი უნდა მოგვეჭრაო. ცოტას ხანს უკან
ამისი ძახილიც შექნეს: შენის ცოლის ლეჩაგი გეხუროს, თუ არ
გამოხვიდე.

მე როდესაც მოესურვილდი, მაშინვე ცხენს შეეჯექ და სა-
მართალს მოვმართე. სამნივ ძმანი სასიკვდილოდ უკან გამომიდგ-
ნენ, ცხენი გამოვაჩქარე და კელში აღარ ჩაუვარდი. ასე უსამარ-
თლოდ ავად მოპყრობისათვის, ჩემს სახლსა და ცოლს შვილს ახ-
ლოს მოხლომისათვის, ჩემის სახლობის სისხლში შესერისათვის
და ელდით უგონო ქმნისათვის სამართალს ვითხოვო.

ამისი სამართალი მათს უმადლესობას მეფეს ჩვენ, სარდალ-
სახლთუხუცის ორბელიანის იოანესათვის და საქარ-
თველოს მსაჯულთშეკრებულებისათვის ებძანათ.

იესე მსაჯულის შვილი ზაზა და მისი ძმები სამართალში მო-
გაყვანივით და ვალაპარაკით. არზა მოსცეს სამართალს და ასე
ჩიოდნენ: თათრის მოედანზე ზაზა სოლალაშვილს და ჩვენ ლაპა-
რაკი მოგვიბდა და დაგვექადა: თუ კაცნი ხართ, ბორბალას ამოხ-
ვალთ; ჩვენ უთხარით: ჩვენს ყმასა და მამულში რად ვერ ამო-
ვალთ; ამგვარმა ლაპარაკებმა გაიარა და გაგვაშველეს.

რამდენსამე დღეს უკან დაქადებული ბორბალას მივიდა. ჩვე-
ნი სამი კომლი მემკვიდრე კაცნი იქიდამ აგვიყარა და გამოლალა.
მოვიდნენ, ტირილით შემოგვიჩივლეს. ჩვენ ეს უთხარით: თქვენ
ისევ იქ მიდით, ჩვენ წამოვალთ და ვიკითხავთ: რას გვემართლე-
ბოდი, რომ ეს კაცნი გამოგვიყარე.

რადგანც ქვეითნი ვიყავით, სიცხის მიზეზით ღამე დავიწყე-
ვით სიარული და წირვის დროს ბორბალას მივედით. ჩვენ რომ
დავინახა, ზაზა სოლალასშვილი ახალუხით თავის სახლიდამ გა-
მოვიდა და იქ მოვიდა, სადაც ქერს აბეგვინებდა. ჩვენ მივედით
ჩვენის ყმის ღობესთან და იქიდამ დაუძახეთ: რას გვემართლებო-
დი, რომ სამი კომლი კაცნი გამოგვიყარე. ამის პასუხად, იმან ავის
პირით შემოგვაგინა.

ჩვენ უთხარით: რას გვემართლები, კაცს ეგ ლანძღვა როგორ
ეკადრება. ასე შემოგვძახა: შე მეკურტნის შვილო, დაგაჩოქებ და
თავს ისე გაგაგდებინებო. მასუკან ჩვენც ვაგინეთ და უთხარით:
შენ მეფის ერეკლეს დროს თავს როგორ გაგვაგდებინებ. მოიწია
ჩვენზედ და თავისმა მღვდელმა დაიპ[ი]რა; რომ ველარ შეიმაგრა,
წამოუვიდა. მე ჩემი თოფი ალაგზე დაედე. თოფის დასადებად
დახრილი მანამ თავს ავიღებდი, ოთხი-ხუთი მუშტი ბეჭებში და

გვერდებში დამკრა, მეც კელი შეუბრუნე, ორჯელ მუშტი ცხვირ-
სა და პირში დავჰქარ. ამ შემოკვრაზედ გამიშო, საცა ჩემი თო-
ფი იღვა, მივიდა, აიღო და ილლიის ძირში გამომიმართა. მეც ქეას
კელი წამოვავლე. ჩემ[მ]ა ძმამ გიორგიმ ჩემზედ თოფი განომარ-
თული რომ დაინახა, თოფის ტუჩი ჰკრა და მომაშორა. თბოლის
კაცი მოვიდა და იმან გაგვაშველა.

ჩემი თოფი ზ ა ზ ა ს ო ლ ა ლ ა შ ე ი ლ ს კ ე ლ შ ი ე ქ ი რ ა, ჩემი
კაცი გვერთს მიდგა, უთხარ: ხომ ნახე, ჩემის თოფით ეგ კაცი
სიკვდილს მიპირებდა, მიდი, თოფი გამოართვი და მომიტანე; მი-
წიდა, თოფი გამოართო და მომიტანა. მასუქან ის ცხენს შეჭდა,
წამოვიდა და ჩვენც ქვეითები წამოვედით.

ამას გარდა ზაზა სოლალაშვილს წარსულს წელიწადებში
ჩვენზედ ეს დანაშაული აქვს: მსახური გაგვილახა და იმ გალახ-
ვის მიზეზით მოკვდა; კიდევ გაგვილახა მოხუცებული მამასახლი-
სი და თავი გაუტეხა; კიდევ გაგვილახა მამასახლისის სახლისკაცა
ნ ა ს ყ ი დ ა; კიდევ გაგვილანძღა დედა და უპატიურად გახადა;
კიდევ გაგვილახა ამ გავლილს თებერვალში ძმა და იმის გალა-
ხულობით ოცი დღე იწვა.

ორისევ მხრის საჩივარი მოვისმინეთ და ღმრთის შიშ ქვეშ ამა-
თის ჩხუბის საქმის გამოძიებაში და ჰეშმარიტების ცნობის ცდა-
ში შევედით. ამ საქმეზედ მათის უმალღესობისაგან იას[ა]ულად
ჩენილი გა ბ ა ს შ ე ი ლ ი ტ ე ტ ი ა და სამსაჯულოს წევრი თ უ რ-
ქ ი ს ტ ა ნ ი ს შ ე ი ლ ი ნ ი ნ ი ა კ ა ნ ო ნ ის მიცემით და დიდის სიფ-
თხილის დარიგებით და საშინელს ფიც ქვეშ შეგდებით ბორბა-
ლას გავგზავნეთ, ეჭ რადგანც ჩხუბი მოსვლოდათ, ამათის ჩხუ-
ბის ვითარების სიძარტლის ცნობისათვის, რომ: იესე მსაჯულის
შვილების მისელა ვითარის სახით ყოფილა, პირველად ჩხუბი ვის
აუშლია, ჩხუბი რას ალავს მოსვლიათ და სადაც ჩხუბი მოსვლი-
ათ, იქილამ ზაზა სოლალაშვილის სასახლეს რა სიშორე აქვს. შე-
[ე]კრიბათ ბორბალას მყოფი სამღთო და საერო კაცნი და დედა-
კაცნი და დიდის ფიცით ეკითხათ და რაც იმათ ემოწმებინათ ის
დაეწერათ და სამართალში მოიტანეს.

სათიბი მიწა, რომელიც ახლა მიზეზ ქმნილა ჩხუბისა, ის მი-
წა ზაზა სოლალაშვილის მამას ი ო რ ა მ ს იესე მსაჯულის შვილე-
ბის ყმის ვ ა რ ს ი მ ა შ ე ი ლ ე ბ ი ს ა თ ვ ი ს დაუნებებია. ამ მი-
წაში სოლალაშვილს თავის კაცი სათიბათ გაუგზავნია და ვარსიმა-
შვილებს არ დაუნებებიათ. გამობრუნებულა ის კაცი, ზაზა სო-
ლალაშვილთან მისულა და შეუჩივლია. ზაზას ვარსიმაშვილები

მოუყვანინებია და უთქვამს: ბატონს თქვენთან მიდიოთ, ამოვიდეს, მამულები გავიყოთ, თქვენი წილი თქვენ და ჩვენი — ჩვენ; მუდამ ნუ შფოთავთო. ეს იესე მსაჯულის შვილების კაცნი ზაზა სოლადაშვილს არც აუყრია, არც გამოურეკია, არც უგინებია და არც ავით მოჰყარობია. მხოლოდ მშვიდობიანის სიტყვით ულაპარაკენია. ქალაქს მოსულან და თავეთის ბატონებისათვის შეუტყობინებიათ.

იესე მსაჯულის შვილი ზაზა და მისი ძმები ამ ამბავზედ ბორბალას მისულან. ზაზა სოლადაშვილი თავის ყმის სახლის ბანზე ფარაღათად მდგარა. ახლოს მისულა იესე მსაჯულის შვილი ზაზა თავისის ძმებით დაიარაღებულნი და ორჯელ გინებით შეუძახნიათ. მასუკან სოლადაშვილსაც უთქვამს: ვის აგინებთ თქვენ ავო კაცნოო. წესამედ კიდევ იესე მსაჯულის შვილს ზაზას შეუგინებია. ამ გინებაზედ ზაზა სოლადაშვილს უწევია და თავის მღვდელს არ გაუშვია. შემდგომად ამისა იესე მსაჯულის შვილი ზაზა წასულა, საცა სოლადაშვილი ზაზა მდგარა, იქ მისულა და ერთმანერტს სძგერებინან. პირველად იესე მსაჯულის შვილს წაუყრავს თოფი, მასუკან თოფი ძირს დაუდვია და დაჭიდებულან; და ამასვე მუშტით უტია. იესე მსაჯულის შვილს გიორგის ჰიდილი რომ უნახავს, თავის ძმას ზაზას მიშველებია, ორჯელ თოფის ტუჩი წაუყრავს ზაზა სოლადაშვილისათვის.

ამ ყოფაში ზაზა სოლადაშვილის სახლობა თავეთს კოშკის კარზედ მდგარა და იქიდან უყურებია. შეშფოთებული გამოჰკრილა და თავის ქმართან მოსულა, ლეჩაგი თავისის ქმრის სისხლით შესერია, გაუშველებია და თავისი ქმარი წაუყვანია.

გაშველების შემდგომად იესე მსაჯულის შვილის ზაზას თოფი ძირს გდებულა. ზაზა სოლადაშვილს აუღია და დაუძახნია: ამ თოფით მკლევდიო. ზოგთ უთქვამსთ: თოფი რომ აიღო, გაუმართა და ისე დაუძახა, ამით მკლევდიო; და ზოგთ უთქვამსთ: აიღო თოფი, არ გაუმართავს, ისე კელთ ექ[ი]რა და დაუძახა, ამით მკლევდიო. თოფი მაშინვე გამოურტმევიათ და იესე მსაჯულის შვილის ზაზასათვის მიუტიათ.

იესე მსაჯულის შვილებს ესეც დაუძახნიათ: შენის ცოლისათვის გვიპატრებია, თორემ ჩვენ ვიცოდით, რასაც გიზემდითო.

ჩხუბი რომ დამყუდროებულა, ზაზა სოლადაშვილის სახლობას გულს შემოჰყარია; ასე გამხდარა, რომ წმინდის საიდუმლოს მისაღებათ მღვდელი მოუყვანიათ, მუცელიც უხდენია, წამლები

მიუყრიათ და მუცელი დასდგომია და ახლაც კიდევ ავით არის და შეუძლოთ ამ ჩხუბის მიზეზითაო.

ზაზა სოლალაშვილი რომ შინათკენ წაუყვანიათ, იესე მსაჯულის შეილებს დაუძახნიათ: თუ კაცი ხარ, კარში გამოხვალო.

ორისავე მხარის სარჩელი და ლაპარაკი მოვისმინეთ და ეს სამართალი მივეციოთ.

იესე მსაჯულის შეილებთან ბორბალადამ რომ თავეთი კაცი მოვიდნენ და შემოსჩივლეს, მაშინ ესენი საჩხუბრად არ უნდა წასულიყვნენ; თავეთი საჩივარი ან მეფისათვის უნდა მოეხსენებინათ და ან მსაჯულთშეკრებლებასთან გამოეცხადებინათ. რადგანც ეს რიგიანი და მართებული საქმე არა ჰქმნეს და წავიდნენ, ბორბალას რომ მივიდნენ, სახლში უნდა დამდგარიყვნენ, იარაღი შემოეხსნათ, მოციქული მიეგზავნათ და ისე ლაპარაკი დაეწყოთ. იმავ მისვლაზე არც სახლში დადგნენ, არც მინდორში დადგნენ, არც იარაღი შემოიხსნეს, არც მოციქული მიუგზავნეს; თავისის ყმის სახლის ბანზედ ფარალათად მდგომს მაშინვე მისვლის უმაღ იარაღებით შეკურვილნი მიუხდნენ იმ თავის ყმის სახლის ბანზედ, რომ იმ ბანიდამ მისი სასახლე, საცა ცოლ-შვილით დგას, ჩვენგან გაგზავნილთ კაცთ გაეზომათ, ოცდათორმეტი ადლი გამოსულიყო. ასე ახლო თავის სასახლესა და ცოლ-შვილზედ თავის ყმის სახლის ბანზედ ფარალათად მდგომს დაიარაღებულნი მიუხდნენ, ახლოს ცოლ-შვილი თვალთ უყურებდნენ ავად მოპყრობას და სისხლში შესვრას, გამწარებული ორსული ცოლი გასაშველებლად მივიდა, თავის ქმრის სისხლით შეისვარა, გულს შემოეჯარა და უგონოქმნილი კარგა ზანს იყო და ძლიე მოასურვილეს.

სანატრელის მეფის ვახტანგის სამართლის წიგნი ორმოცდათორმეტს რიცხვში — თავის სასახლის ახლო მდგომს გლეხს კაცს რომ მიუხდეს, იმ სახლის პატრონი რისაც გვარისა არის — მთელის სისხლის ნახევარს უჩენს.

ზაზა სოლალაშვილი მესამე თავადად აღიარაცხა. სანატრელის მეფის ვახტანგის წიგნი ოცდარვას რიცხვში მესამე თავადს მთელს სისხლს სამასოთხმოცდაოთხს თუმანს უჩენს. ამისი ნახევარი სასახლეზედ ახლოს მიხდომისათვის გაუჩინეთ ზაზა სოლალაშვილს, რომ იქნება ასოთხმოცდათორმეტი თუმანი.

რადგანც მათის უწმინდესობის კათალიკოზის მოლარეთხუცესი არის, მოხელობის პატივისათვის მეფის მოხელის მსგავსად სისხლი არ დაეაორკვეეთ. ამას მოხელობის პატივისათვის მეფის მოხელის პატივის სისხლის ნახევარი გაუჩინეთ, რომ იქნება მო-

ხელობის პატივის სისხლი ოთხმოცდათექვსმეტი თუმანი. ესეც რომ ზემორე გაჩენილს სისხლს დავადვათ იქნება ორისაე ერთად ჯამი ორასოთხმოცდარვა თუმანი.

თოფის ტუჩით რომ წაეკრათ, ის წაყვლეფილი ადგილი გაუზომეთ. ათის ქერის მარცვლის ზომა გამოვიდა. რადგანც მახვილით არა ჰქონდა ჭრილობა, სამართლის წიგნის ძალით მახვილით ჭრილობის ნახევარზედ ვიანგარიშეთ. მესამე თავადის ერთის ქერის მარცვლის ჭრილობის სისხლი ექვსი თუმანი და ოთხი მინალთუნი არის. ამისი ნახევარი გაუჩინეთ, რომ იქნება ათის ქერის მარცვლის თოფის ტუჩით წაყვლეფილის და დაჩნეულის სისხლის ჯამი ოცდათორმეტი თუმანი; მოხელობის პატივისათვის დაურთევით თექვსმეტი თუმანი, რომ იქნება ორისაე ერთად ჯამი ორმოცდარვა თუმანი. შეიქნა ზემორე წერილების სისხლებისა ერთად ჯამი სამასოცდათექვსმეტი თუმანი.

ავის დროსა და შეუძლებლობის მიზეზით სამართალმა იპატივა მესამედი, რომ იქნება ასთორმეტი თუმანი. ამას რომ ზემო ჯამიდან გამოვიდეთ დარჩება ძირს ორასოცდაოთხი თუმანი, რომ ეს ორასოცდაოთხი თუმანი იესე მსაჯულის შვილებმა ზაზა სოლადაშვილს უნდა დაუურგონ და მისცენ — ნახევარი ნაღდი და ნახევარი ჯინსი.

ზაზა სოლადაშვილი ფერდის ქარის დაძვრას რომ ჩივის, ეს თუ აქ[ი]მით სამართალში დაამტკიცა, რომ ამ ჩხუბის მიზეზით ფერდის ქარი ჩამოუვიდეს და დასნეულებული შეიქმნას, იმისას რასაც სამართალი მისცემს, ეგდენი სისხლი გაუჩნდება.

და თუ ზაზა სოლადაშვილის ცოლს ამ ჩხუბის მიზეზით მუცელი წაუხდა, მუცლის წახდენისათვის როგორც მეფის ვახტანგის სამართალი უჩენს, მთელი სისხლი უნდა მისცენ იესე მსაჯულის შვილებმა.

ზაზა სოლადაშვილს ცხვირი რომ დაჩეჩილი ჰქონდა და ნუშტის ცემით თვალები ჩასისხლებული, ეს იმაში ჩაუტარეთ: რადგანც იორამ სოლადაშვილმა საერთო მიწა იესე მსაჯულის შვილების კაცთ დაანება და დააჩემა, ზაზა სოლადაშვილს იმ მიწაში თივის სათიბლად კაცი არ უნდა გაეგზავნა, და ჩხუბის მიზეზი შექმნილიყო. რადგანც ჩხუბის მიზეზი შეიქნა, ცხვირის დაჩეჩისა და თვალების ჩასისხლების სისხლი¹ ამისთვის ჩაუტარეთ.

¹ სისხლის.

იესე მსაჯულის შეილები ზაზა სოლალაშვილს თავზედ თოფის გამომართვას რომ უჩივიან, ამისი მოწმე[ე]ბმა ზოგთ თოფის გამომართვა თქვეს, და ზოგთ თოფის კელთ ალება და გამოუმართაობა თქვეს. მაგრამ თოფი მაშინ აუღია, რომ სისხლით შესვრილი ყოფილა, არც ჩახმაზი დაუცემინებია, არც ჩახმაზისათვის კელი მოუყიდნია, მაშინვე კელში მისწდომიან, თოფი დაუნებებია, გამოურთმევიათ და იქესე მსაჯულის შეილისათვის მიუციათ. გამწარებულს თოფის კელში ალებისათვის და ამის თქმისათვის: ამით მკლევდაო, სამართალი ამაზედ არას გაუჩენს.

სამის კაცის აყრას და გამორეკას რომ ჩიოდნენ, ამაზედ ზედ მიწივნრილი ვიქმენით; არც აეყარა და არც გამოერეკა და არც ავით მოჰპყრობოდა.

გავლილს წელიწადებში მსახურის გალახვას და იმ გალახვის მიზეზით სიკვდილს, მამასახლისის გალახვას და თავის გატეხას, ამ მამასახლისის სახლისკაცის ნასყიდას გალახვას, თავეთის დედის გალანძღვას, შმის გალახვას და იმ გალახულობით ოცს დღეს წოლას — ამ თვითოეულად ხსენებულს საჩივრებზედ საბუთები ახლა არა უჩნდათ რა, რომ სამართალი მიგვეცა. და როდესაც ამის საბუთებს იესე მსაჯულის შეილები სამართალში მოიტანენ, სამართალი მიეცემათ.

და ზემორე გაჩენილი სისხლი კი ახლა უნდა დაუურკონ იესე მსაჯულის შეილებმა სოლალაშვილს ზაზას.

იასაულო გა ბ ა შ ვ ი ლ ო ტ ე ტ ი ა ვ! ეს ასე აღასრულე. ივლისის ი, ქორონიკონს უპე, ქალაქსა შინა ტფილისს.

შვიდი ბეჰელი:

1. სჯის მსჯელი, ტეიფრაჟს ორბელთაყა გულის მმბჰომი(?) ღმერთგანცაა(?), იო ა ნ ე, 1748.

2. მეფემ მყო ერთა მსაჯულად, ღმერთს ვეედრებ ვიქმნა მარჯულად, ქ ა ი ხ ო ს რ ო

3. ზ ა ა ლ

4. ბ ე უ ა ნ

5. ჯაეახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი

6. მონა ლთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ.

7. მდივანბეგი დ ა ვ ი თ.

ქ. ჩვენ, სოლალაშვილები იესე, ზაზა, ნინია და იოსებ ამ განჩინებას ესრედ ვაწერთ, რომ: რაც ამ სამართლით თქვენ, მსაჯულის იესეს შეილებს ზაზას, გიორგის და დავითს ჩვენი სის-

ღლი დაგედვათ, ამ საქმეზედ მისი სიმაღლე დედოფალი დარეჯან, იმისი უწმინდესობა მეფის ძეკათოლიკოზიანტონი და მეფის ძე მირიან შუა შემოიყვანეთ და ჩვენ ამ უმაღლესთ მორჩილებისა და პატივცემისათვის და თქვენსა და ჩვენს შორის ნათესაობისათვის რაც ამ განჩინებაზედ საძლივანბეგო გაგვსლოდა და ან ავანტყოფობაზედ და სხუა ხარჯი მოგვსლოდა, ის გამოგართვით; და სხვა გაპატიეთ და კელი ავილევით. რომ ამ სისხლის საქმეზედ დღეს და დღეის იქით არც ჩვენ და არც ჩვენს შთამომავალთ არც თქვენთან და არც თქვენს შთამომავალთთან სადაო და სალაპარაკო აღარა გვაქვს რა.

ერთი სხვა გარდაწყვეტილობის წიგნიც სხვა მოგვიცემია და ამ განაჩენზედ მოწერითაც ესრედ გარდაგიწყვეტეთ და გავაბათილეთ ამ მოწერითა, რომ თქვენთან ამ სისხლის საქმეზედ სადაო აღარ გვქონდეს რა. და ეს განჩინება ამისთვის არ მოგეცით, რომ ოჯახში დაედევით ჩვენის პატივისათვის. და თქვენთან სადაო კი აღარა გვაქვს რა დღეის იქით, ეს განაჩენი ბათილი არის.

მე, მდივანმა ბეგთაბეგმა სოლოლაშვილების სიტყვითა და ყაბულობით მოეწერე ეს გარდაწყვეტილობა და მოწამეცა ვარ. აღიწერა იანვრის ა, ქორონიკონს უაჰ.

ქ. მე მისის უწმინდესობის მოლარეთხუცეს სოლოლასშვილს ზაზას ამ გადაწყვეტილობის ყაბული მაქქეს. ეს ჩემი ხელია და ბეჰეღია.

ბეჰეღი: მაკრთობს სიკვდილის ანდაზა(?) ზარი(?).

ქ. მე სოლოლაშვილს იოსებს ამ გადაწყვეტილობის ყაბული მაქქეს ეს ჩემი ხელი არის. იანვრის ა, ქორონიკონს უაჰ. ხელთვა: იოსებ.

ქ. მდივანი ბეგთაბეგ ამისი მოწამე ვარ.

ბეგთ აბეგ

თავში

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოჲსა და კახეთისა და სხვათა მეფე ირაკლი მეორე, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ივლისის კგ, ქორონიკონს უაჰ.

ქ. ამას ეს აკლია რომ, რომელმაც ეს დასწერა, ამის ბანდები მდივანბეგებისათვისაც უნდა დაებეჭდინებინა და თითონაც უნდა დაებეჭდა. და მეორეც ეს რომ, ასე გძლად არ უნდა დაწერილიყო და მოკლეთ უნდა დაეწერათ. მაგრამ რადგანც უფალი ჩვენი იესო ქრისტე ბრძანებს: ორისა და სამის მოწმით დაემტკიცოს ყო-

ველივე სიტყვა*, ამ სამართალს შეიღწი ემოწმებთან და შეიღწის
კაცის ბეჭდები სხედს და ჩვენც იმას დავემოწმენით და დაეამტ-
კიცეთ უფლისა ჩვენის ბძანების მიხედვით.

ბეჭადი: მე ფეხთგანბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე, ერეკ-
ლე.

კიდებუ:

ქ. ჩვენ, საქართველოს უფლისწული მეფის ძე გიორ-
გი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. ნოემბრის იბ, ქორონიკონს უაჲ.

ბეჭადი: გიორგი

11. პანჩინება სანუა ერისთვისშვილისა და იაკობ ფალაჰანდიშვილის გამულის საქმეზე

1707 წ. 17 სექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 4775. ღედანთ: ქალაღი 35X14,2სმ.
მხედრული. ალაგ-ალაგ წერტილი ან ორწერტილი.

ქ. იმისის უმაღლესობისაგან ბძანებოღა მის უგანათლებუ-
ლესობას მეფის ძეს იულონს ერისთავის შეიღწის სან-
შესი და იაკობ ფალაჰანდიშვილის საქმისა და მა-
მულების მორიგება და განსამართლება.

მისმა უგან[ა]თლებულესობამ მე, დიმიტრი დიასამი-
ძე მიმბაშს, მიბძანა. მოვედი ამათთან აენეგს.

სანშეს იაკობ ეღავებოღა რომელსამე სავენახე მიწებსა. წა-
ვედი და თან წაეყვანე მოხუცებულნი და დამსწრენი კაცი და
ვენახეთ ის ადგილები; რომელიც ღმერთმან გვაგონა, ღია გამოვე-
ძიეთ და წინაშე ღმრთისა ესრეთ განვსამართლეთ და ესენიც დას-
ჯერღენ.

ბერიკაშვილის ვენახი და შუბითიძის ვენახი
უმიჯნობით გაერთებულყო, მიჯნა და სამნები აღარ იყო. ჩვენ
განვარჩიეთ დამსწრე კაცებითა სანშეს კერძი ვენახი და იაკობის
კერძი და სამნები ჩავსხით. ბამახაძის ვენახისაკენ სანშეს
ღარჩა და ომანიძის მიწისაკენ — იაკობსა.

ამას გარღა ბერიკაშვილის ნავეწაქობს დაობღენ. ესეც
იაკობს ღარჩა სამართლით: ერთი გვერდი ჩხერილაშვილის
მიწამღე, მეორე მხარე დასავლეთისაკენ ყუზაშვილისა და

* შღრ. იოანე 8,17.

ნონიაშვილის მიწამდე თავს ყორემდინ, ბოლოს აღანაშვილის ვენახამდე.

კიდევ იაკობ ელავებოდა ჭილაძეს ნაბაღვარსა. ეს ისევ ჭილაძეს დარჩა — ზეით ყუზაშვილის მიწამდე, ქვეით ბაღამდე ერთი მხარე მონდობილაშვილის მიწამდე და მეორე მხარე კიდევ ყუზაშვილის ნაბოსტნარამდე.

ბაღის გვერდზე მიწას დაობდენ. სანშეს დარჩა — თავს ნაწისქვილარამდე, ბოლოს ყუზაშვილის მიწამდე, ზეით გვერდი გობეჯისშვილის მიწამდე, ქვეითი გვერდი ერისთვიანთ მიწის მიღვამდე.

ეს ასე განესამართლეთ შეწევნითა ღმერთისათა. ამათთან¹ არა დარჩა რა, არცა დავა და არცა ლაპარაკი ერთმანერთში სიყვარულისა და მეგობრობის მეტი. ღმერთმან ორსავე თავ-თავეთი მამული მშვიდობაში მოახმაროს.

მე ამათთან თან დამსწრე და ამისი დამწერი ანჩისხატის დეკანოზისშვილი ჰარონ სანშესა და იაკობის ბძანებით და სიტყვით დამიწერია და მოწამეცა ვარ. ხელრთვა: ჰარონ. დაიწერა ენკენისთვის იზ, ქორონიკონს უბე.

ეს განჩინება იაკობისა არის სანშესაგან კელმოწერით მოცემული.

ქ. არიან ამისი დამსწრენი და მოწამენი: ზედგინიძე ბეჟან⁺, მოურავი როსტომ⁺, დიასამიძის აზნაურიშვილი მახვილაძე⁺, სიკტურაშვილი დათუა⁺, მამასახლისი ჭილაძე გლახა⁺, სიკტურაშვილი ღვთისია⁺

კიდებუ

ქ. მე, მიმბაში დიასამიძე დიმიტრი ამ მამულეების განმსამართლებელი, სანშესა და იაკობის ნებაყოფლობითა ამ განჩინებას ვამტკიცებ.

ბეკელი: მონა ღთისა დიმიტრი.

---

¹ ამათთან.

12. განჩინება ლუარსამ კობიაშვილისა და ნინია უინჯიკაშვილის სასისხლო საქმეზე

1797 წ. 18 ნომბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 5681. დედანი. 44,5X16 სმ. ქალაღი.
მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი.

ქ. მის უმაღლესობას ბატონს დედოფალს ჩვენ, მათის მონათ
მსაჯულთათვის ებძანებინა ოქმით:

ჩვენს მთაში პანკისში, ხაშმურსა, პატარძელულსა და
ნინოწმინდურს მელორეებს ღორი ჰყოლიათო. ჩვენი მოხელე
კობიაშვილი ლუარსამ მისულა და საბალახე უთხოვნიათ,
არც სამთო საბალახე მიუციათ და ჩხუბიც უქნიათ და სასიკედი-
ლოთ გამოუმეტებიათ და ამ ლუარსამისათვის თოფი უსროლიათ
და დაუცდ[ე]ნიათ; მელორეებიც თქვენთან მიაყვანინეთ და სა-
მართალი მიეცითო.

ჩვენ მელორეები ყველანი ხელში ვერ ჩავიყარეთ და ზოგნი,
რომელნიც ხელში ჩავიყარეთ, ისინი მოვაყვანინეთ და სამართალ-
ში ვალაპარაკეთ.

შინჯიკაშვილი ნინია უარს იყო: მე რომ თოფის
დაცემინებას მეწამება, ჩხუბი რომ მოგვივიდა, მართალია]. თო-
[ფი კი შეუმიზნე] და დაცემინებით კი არ დამიცემინებიაო; და ნა-
რიმანიშვილის მელორემ კიდევ ესროლა და კიდევ დააცდინაო.

ეს ქეშმარიტებით გამოცხადდა, რომ ჩხუბიც უქნიათ, არც
სამთო საბალახე მოუციათ და თოფიც დაუცდენიათ კობიაშვილის
ლუარსამისათვისა.

თოფის დაცდენისათვის ვახტანგ მეფის სამართალი¹ ნახევარს
სისხლს აჩენს, რასაც გვარისა იქნება.

ეს კობიაშვილი ლუარსამ აზნაურიშვილიც არის და მოხელე-
ცა, [შ]უის აზნაურიშვილათ დავდევით, რომ შუის აზნაურიშვილის
სისხლი ოთხმოცდათექვსმეტი თუმანი არის და ამ ოთხმოცდათექ-
ვსმეტის თუმნის ნახევარი — ორმოცდარვა თუმანი სისხლი თო-
ფის მსროლელმა მელორემ და ხუთმა იმისმა ამხანაგმა ლუარსამს
უნდა მოსცენ. მაგრამ თოფის მსროლელმა სხვის თავის ამხანა-
გებზე მეტობით უნდა გაიღოს.

ამ ჩხუბში ექვსნი მელორენი ყოფილან: ერთნი ნარიმანი-
შვილის მელორე, მეორე ხეჭრელაშვილი ნინია,

¹ სამართალში.

მესამე ყვარელაშვილი თევდორე, მეოთხე ნაცვლის-მელორე, იმერელი გოგიტელა, მეხუთე ბლუ გოგიას შვილი-ზაქარია, მეექვსე შინჯიკაშვილი ნინია. ამ ექვსთ ეს-ორმოცდარვა თუმანი უნდა მოსცენ კობიაშვილს ლუარსამსა. მაგ-რამ თოფის მსროლელმა მეტობით უნდა გაიღოს სხვას თავის ამ-ხანაგებზე.

ამათი ამხანაგი მელორეები სხვანიც ყოფილან იმ მთაში, მაგ-რამ ჩხუბში კი არ დასწრებიან.

და ამას გარდა კიდევ ესეც ასე განგვიწესებია, რადგანც ბა-ტონის მთა იყო და ბატონის ადგილში არც სამთო საბალახეს აძ-ლევდნენ და ეს შფოთიცა ჰქნეს, დიდი ჯარიმა დაედებოდათ, მაგ-რამ გძლათ აღარ გამოვეციდენით. და რაც სამართლიანი სამთო საბალახე არის, ისიც ერთიორად უნდა გამოერთვასთ და ბატონს-ძიერთვას.

ხერხეულიძე რევაზ და დიასამიძე დავით!
ეს როგორც გავგიჩენია, ახლავ ისე გაარიგეთ. ნოენბერს ივ, ქო-რონიკონს უპე.

ხუთი ბეკელი:

1. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯუ-ლად მაგო ბეჟან
2. მონა ღთისა მდივანბეგი ოტია
3. ზაალ
4. მიწა ვარ, დავითრგუნები დავით
5. იოანე

თაეში:

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს დედოფალი დარე-ჯან, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. გიორგობისთვის თთ, ქო-რონიკონს უპე.

ბეკელი: დედოფალი დარეჯან

კიდებუ:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ, ასე უნდა აღსრულდეს. მარ-ტის კ, ქორონიკონს უპე.

ბეკელი: გიორგი

13. განჩინება შანშე მილახერისა და ზაალ დავითიშვილის მამულის საქმეზე*

1797 წ. 18 დეკემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1763. დედანი. ქაღალდი. 43,5×21,4 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია წერტილი და ორ-წერტილი.

მათს უმაღლესობას ბატონს დედუფალს ჩვენ — მათის შვილის ვახტანგისათვის შანშე მილახერის შვილების სამართალი ოქმით ებძანებინა. ჩვენ მოვყვანინეთ დავითის შვილი ზაალ და მსაჯულთ თანდასწრებით სამართალში ვალაპარაკეთ. ჩვენის ძმის იულონის განაჩენი რომ ჰქონდათ შანშე მილახერის შვილებსა, კიდევ გამოძიებით გაესინჯეთ, რომ ყველა გარჩევით და რიგიანად ეწერა. იმ განაჩენში შესაცვლელი არა იყო რა.

ქვრის შვილის სასახლის ადგილი რომ სამართლით შანშე მილახერს დარჩენოდა, იასაულს აბაშიძე სალთხუცესს გიორგის მიჯნები ჩაეყარა.

მისულიყო ზაალ თავის კაცებით და ის სამართლით ჩაყრილი მიჯნები ამოეყარა, რომ ეს თვით ზაალ დავითის შვილმა სამართალში თავს იდვა და დანაშაულზე თავი დადვა.

ეს დიდათ უჯერო და კადნიერი საქმე უქმნია, რომ მეფის შვილის გასამართლებული და მისის ბრძანებით ჩაყრილი მიჯნები ამოუყრია. ამას სამართალი არ შეარჩენს.

ამისი ასე განგვიჩენია: სამართლის წიგნის ძალითა რომ ღირსია მარჯვენის მოჭრისა და რადგანაც ასე არის, რაც ზაალ დავითის შვილის მარჯვენის სისხლია, უნდა გამოერთოს და ჩვენს ძმას ბატონის შვილს იულონს საუბატოს ჯარიმად მიერთოს. და რომელიც მიჯნები ამოუყრია, იმავე ადგილს უნდა ჩაიყაროს და შანშე მილახერს დანებდეს ის მამული.

და გზას ზეით, დასავლეთის მხრისაკენ, რომ ზაალ დავითის შვილის კაცებს — კოკოლაშვილს ბერასა და კვერნიაშვილს ჯაფარას რომ ფიცი სდებიათ, სამართალში აღმოჩნდა, რომ ვერც იმაზე დაუფიცნიათ.

პირველ, ამითა რომ: ამ სადაო მამულზე მისულა სალთ-

* შტრ. 1797 წ. 6 ივნისის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 8).

ხუცესი აბაშიძე გიორგი და იქ ყოფილა ზაალის შვილი როსტომ და მათი კაცები და გიორგი აბაშიძეს მოფიცარის კაცებისათვის უკითხავს: დაიფიცავთ თუ არა. იმათ უთქვამს: დავიფიცავთ. ამ სიტყვით ატოცის წმინდის გიორგის ხატი ჩამოუსკენებიათ და ვე-
ლარ დაუფიცავთ.

მეორედ, კიდევ რვას ივლისს ჩვენს ძმას იულონს ოქმი მიუწერია გიორგი აბაშიძისათვის: როგორც განაჩენში სწერია, ასე აღასრულო. მისულა აბაშიძე გიორგი, ზაალ დავითიშვილი დაუ-
ბარებია და კიდევ არ მოსულა.

მესამედ, კიდევ ჩვენს ძმას იულონს ივლისის ოცს წიგ-
ნი მიუწერია სალთხუცესს აბაშიძე გიორგისთან, რომ: რომელიც
შანშე მილახვარს უფიტრად მამული დარჩა, ის ახლავ მიაბარე;
და თუ იქ ზაალის კაცები იდგნენ, აჰყარეო; და რომელზედაც
ზაალის კაცებს ფიცი აძევსთ, თუ ოცს ღღემდინ არ დაიფიცეს,
ისიც მილახვარს შანშეს დარჩებაო.

ზაალ დავითიშვილს არც ამაზე ეხმარა მორჩილება არც ვა-
დამდინ კაცნი დაუფიცებია, არც მამული დაუნებებია და არც
უფიტრად შანშეს დარჩომილის მამულიდამ კაცნი გამოუყვანია.

მართალია, ზაალ დავითიშვილი ამბობდა: კაცებს ახლა შე-
ვაფიცებო, მაგრამ ასეთი საქმეები ვნახეთ, რომ თუნდა ახლა კი-
დეც დავიფიცებინა, კაცები აღარ შეიწყნარებოდა; ამიტომ, რომ
ჩვენ კოკოლაშვილის ბერის ძმას გოგეიას ეპკითხეთ:
თქვენ ფიცი შეგიძლიანთ თუ არა იმათ სამართალში, ახლა კიდევ
აღიარა: არ შეგვიძლიან ფიციო.

ზაალ ამბობდა, რომ იასაულისაგან იმ სადაო მამულზე და-
საფიცებლად მოსვლა არ შემიტყვიაო. ამაშიაც გამტყუნდა, რომ
თვითონ კოკოლაშვილმა გოგეამ ფიცითა სთქვა: ჩვენს ბატონს ზა-
ალს მრავალჯერ შევეხვეწეწითო, ამ დავას მოგვარჩინეო, თუ და-
საფიცებელნი ვართ, დაგვაფიცეთ, თუ არა ჯელი აგვალეზინეთო.
მაგრამ ზაალმა ეს გვიპასუხაო, რომ დამაცალეთ ან ბატონისაგან
და ან ბატონისშვილისაგან სხვა რიგად გავარიგებო.

ამით გამორჩნდა, რომ მუდამ შეუტყვია და თავი მოუარიღებია.
ახლა ამაზე ფიცი აღარ ერგებოდა. ეს მამულიც შანშე მილახვარს
დარჩა უფიტრად. ჩვენის გონებით ეს ასე განვსაჯეთ და ნება მა-
თის სიმადლის ღედოფლისა არის.

ორი ბეჭედი: 1. მდივან-ნაზირი ს ვ [ი მ ო ნ]

2. შ ი ო შ

ზაალ დავეითისშვილი ამბობდა: შანშე მილახერის შვილებმა ჩემის თხოვნით ოთხის თვის ვადა მამცესო ფიცისა.

მილახერის შვილები უარობდნენ, რომ არ გვიყაბულნიაო. ამაზე მილახერის შვილები ჩვენის ძმის იულონის ოქმებმა გაამართლეს, რომ ვადა მიცემული არ ყოფილა.

ზაალს ძალი უხმარნია. და მილახერის შვილებს ოქმები [ა]უღიათ; და ზაალის კაცები რომ გუთანზე მიხდომიან, იმას სამართლის წიგნით უნდა გადაუწყვიტონ. თუ სამართლის წიგნი არ არის, არ იქნება და ახლა აქ არ გვქონდა. დეკემბერს იმ, ქორონიკონს უპე.

ბეპედი: რტოდ ვარ დავეითის, მგელ-ლომად ვით ის, ვახტანგ ვამტკიცებ მეფის ძეობით.

თავში

ქ. ჩვენ, საქართველოს დედოფალი პატრონი დარეჯან, ვამტკიცებთ ამ სამართალს. დეკემბრის ით, ქორონიკონს უპე.

ბეპედი: დედოფალი დარეჯან.

ქ. ამ განაჩენის დაწერის შემდგომად ზაალმა კიდევ არ დაიშალა და ორი სიტყვა სამართალს მოახსენა:

პირველი, ესე რომ: უწინ ხატი მე მოვითხოვეო და არ მოასვენესო და მეორედ ესა, რომ ოქმი არ მინახავსო.

ხატის მოთხოვნისა გიორგი აბაშიძემ ფიცით დაამტკიცა, რომ მართალია, ზაალმა ხატი მოითხოვაო და მოსასვენებლად რომ მოემზადნენ, ისევე ზაალმა დაშალაო.

და ოქმის უნახაობას პასუხად მილახერის შვილებმა ზაალ დავეითისშვილისაგან გიორგი აბაშიძესთან ლავგისტოს მოწერილი წიგნი წამოაყენეს, რომ ოქმის შეტყობას აცხადებდა. თუ ზაალ იტყვის უწინდელი ოქმი იყო, იმაში ახლავ აღსრულება სწერია; და თუ მეორეს ოქმს იტყვის, იმაში ოცი დღე ვადა სწერია. ამაშიაც ზაალ ასე გამტყუნდა ორსავ სიტყვა.

ბეპედი: რტოდ ვარ დავეითის, მგელ-ლომად ვით ის, ვახტანგ ვამტკიცებ. მეფის ძეობით.

14. განჩინება უორლანაშვილების შვილის საქმეზე

1797 წ. 20 დეკემბერი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 19. საბ. № 27. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[28] მათს უმაღლესობას ბატონს დედუფალს ყორღანაშვილის ფრიდონისა და ციხელის პოლტიკაშვილის გიორგი მკედლის შვილების მოსიასი, პეტროზასი და მათის ბიძაშვილის ავეტიქასა და დავითას სამართალი ჩვენ — მსაჯულთშეკრებილებისთვის ებძანა. ჩვენ ბძანებისამებრ ორივე მხარე სამართალში მოვაყვანინეთ და ვალაპარაკეთ.

ფრიდონ ყორღანაშვილმა სამართალს მოახსენა და თვით თუშთ მოურავის წერილით დაამტკიცა რომ ამ კაცების მამა თუშთ მოურავს სახლებია და გაყრის დროს საუფროსოთ აუყვანიათ. ამ დროს მოსულა გიორგი მკედელი აღიბეგა და ფრიდონ უნახავს და გამოუცხადებია, რომ ჩვენ თქვენის ახლო სახლის კაცის ყმანი ვართო, გაყრაში საუფროსოთ აგვიყვანესო, გვიშველეთ რამ, თორემ საუკუნოდ დავიკარგებითო.

ამაზედ აღიბეგასა და ფრიდონს მათის უმაღლესობის მეფისათვის მოუხსენებიათ, სამართალში ულაპარაკნიათ და სამართლით თუშთ მოურავისათვის გამოურთმევიათ, იქილამ აუყრიათ და თელავს მო[უ]ყვანიათ. ამ საქმეზე მამუკა ხიდირბეგის შვილი არეშა შვილი პეტროზა, ალამდარი მურადა და სახია წერილით ემოწმებოდნენ, რომ ამ კაცებს კიდევ იმსახურებდნენო აღიბეგა და ფრიდონ. ფრიდონმა ესეცა სთქვა, რომ თელავიდანაც მიიყვანდნენო, მაგრამ სხვათ ოსტატობით დამაღლევიანესო, რომ ზამთრის მიზეზით აღარ ავკყარეო და მერე სიცრუით ბატონს არზი მიართვესო და ოქმი გამოიტანესო, რომ ჩვენთან საქმე არავისა აქვსო.

პოლტიკაშვილები მიუგებდნენ: თქვენ ჩვენთან საქმე არა გაქვსთ, თქვენის გაყრილის სახლისკაცის — ასიტაშვილის ავთანდილას ყმანი ვართო. და ამას გარდა სხვა ოქმებიცა პქონდათ და მდივანბეგების განაჩენიც, რომ ასიტაშვილის ავთანდილას ყმობით აცხადებდნენ, რომელნიც აღიბეგას მამასთან და ბიძასთან გაყრილნი ყოფილან.

მაგრამ ბოლოს ეამს ფრიდონმა ერთი წყალობის სიგელი წამოაყენა ქორონიკონს უო დაწერილი მათის უმაღლესობის [29] ჩეთისაგან ბოძებული და ეგრეთვე მისის სიმადლის დედუფლისა

და ბატონის შვილებისაგან დაბეჭდილი, რომლითაც ყო რ დ ა ნ ა -
შვილის კვესიასი, აბაზასი და ასიტას ბეითალ-
მანი ყმა და მამული მეფეს აღიბეგასა და ფრიღონ ყორღანაშვი-
ლისათვის წყალობად ებოძებინა; და ესეც ასე გარჩევით ეწერა,
რომ სადაც იმათი უბანი არიან, ისინიც თქვენი იქნებიანო.

ჩვენ რომ ეს წერილი ვნახეთ, სხვა წიგნი და საბუ-
თი აღარ ეპირებოდა სამართლითაც და ბატონის წყალობითაც ეს
ციხელი პოლტიკაშვილები გიორგი მჭედელი[ს] შვილი მოსია,
პეტროზა და ამათი ბიძაშვილი ავეტიქა და დავითა
ყმათ აღიბეგასა და ფრიღონ ყორღანაშვილს
დარჩა.

ჩვენ ასე განვსაჯეთ და ნება მათის უმაღლესობის დედოფ-
ლისა არის. აღიწერა დეკემბერსა კ, ქორონიკონს უბე.

თეზისი

ჩვენ, მეფე[ე] ირაკლ[ი] მეორე, [v] ამ მსაჯულთ გან-
ჩინებას ვამტკიცებთ. თუ ამას წინათ ჩვენგან ოქმები და ან დე-
დოფლისაგან ქონია, ის დავიყენებია. რადგან დიანბეგებს სამარ-
თლის განჩინება მიეცათ, იმის მიზეზით დავაყენეთ. დეკემბრის
კმ, ქორონიკონს უბე. როგორც დედოფალს დარეჯანს დაუმტკი-
ცებია, ჩვენც ისე ვამტკიცებთ.

ჩვენ, სრულიად საქართველოს დედუფალი დარეჯან
ამ მსაჯულთ განჩინებას ვამტკიცებთ. და რომელიც ამ დავაზე ძვე-
ლი საჯანჯლო წიგნები აქვსთ, ისიც უნდა ჩამოერთოსთ; რადგანც
სამართალი გარდაწყვეტილია, იმის მიტემა საქირო აღარ არის.

ეშვიკალაბაშო ავალიშვილო გიო! ეს ასე აღასრულე.
დეკემბერს კმ, ქორონიკონს უბე.

**15. ბანინება გიორგი XII-ისა ბაბარიშვილბაის გაყოფის საქმეზე
1798 წ. 8 თებერვალს**

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2466. დედანი. ქალაღი. 35,7X15 სმ.
მხედრული. ალაგ-ალაგ თითო წერტილი.

ქ. ბებურიშვილები ეშვიკალაბაში აიდემურ და
იმის ძმისწული ზაქარია თავეთის ყმისა და მამულის გაყო-
ფას ითხოვდნენ.

და ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთის მეფემ გიორგიმ, მღივანბეგების თანდასწრებით ესენი ვალაპარაკეთ.

და ჩვენ ესენი საუფროსოსა და საუმცროსოზედ გავაშველეთ, რომ ზაქარიას თავისგან გამორჩეული საუფროსოთ მიეცათ ორი გლეხი — ერთი კარდანახს ილაშვილი მღვდელი და ვით და მეორე ბაკურიცხეს ბეჟაშვილი ბეჟანი, დღეს რისაც მამულის მქონებელნი არიან.

და საუარესოთ აიდემურმა მისცა კალაურს გოჩიაშვილი და თო, თავისის მამულით და კარდანახს თამაზელას ობოლი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი არის.

და კარდანახს რომ სასახლე აქვსთ, ის სასახლე საუმცროსოთ სრულად ერგო აიდემურს. და იმ სასახლის ალაგის ტოლი ალაგი ასეთს ალაგს უნდა მოუხაზოს აიდემურმა ზაქარიას და მისცეს, რომ დაიდგომებოდეს და მტრისა არ ეშინოდეს და არც სადაო იყოს.

და ამისი გავზომა და შემზგავსება და სხვა რაც გასაყოფი აქვსთ, იმისი გაბარათება და გაყოფა მღივანბეგის¹ და ვითისა და მღივანბეგის ზაალისათვის გვიბძანებია, ერთის მღივნის თანდასწრებით ასე გაუყონ და გაუბარათონ.

და ენდრონიკაშვილო ხალვათხანის ეშიკადასბაშო იოსებ! ესენი კარდანახს შეყარე და ასე აღასრულებინე, როგორც ამ განაჩენში დავვიწერია.

თებერვლის ვ, ქორონიკონს უპვ. ქოროგი

16. განჩინება მღივანეთსუციოვილავისა და ალაქიოვილავის

მამულის საქმეზე*

1798 წ. 14 მარტი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 7286. პირი. ქალაქი. მხედრული. საბუთის პირი დაცულია აგრეთვე ცსსა. ფ. 1449. № 663.

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფის ძემ ფარნავაზ, მღივანბეგის თანდასწრებით მელვინეთსუციისშვილები და ალექსიშვილები სამართალში ვალაპარაკეთ.

მელვინეთსუციისშვილები მიუგებდნენ: ჩვენ

¹ მღივანბეგის.

* შდრ. 1798 წლის 24 მარტის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 18).

კაცს შენთვის სანახევროთ მიწა მოუცია, ხუთ წელიწადს მამულათ უნდა აკეთო და მასუკან შუაზედ უნდა გაუყო, მაგრამ რადგანაც ის კაცი ჩვენი ყმა არის, ის მიწა უჩვენოთ არ უნდა გამოგერომევიანო.

ა ლ ე ქ ს ი შ ვ ი ლ ე ბ ი მი უ გ ე ბ დ ნ ე ნ: ოთხი თვე ვიმუშავეთ, მამულათ გავაკეთეთ, რატომ აქამდის არ გვითხარით რაო. თ ო მ ა მ და პ ა ა ტ ა მ უ თ ხ რ ე ს: მოციქულიც მოგიგზავნეთ და შემოგითვისალეთ ჩვენს მამულს ნუ მუშაობო, მაგრამ არ დაიშალე და კიდევ კეთება დაუწყევ.

იმ უამებში იმ მამულის ბარობაზედ შელაპარაკებოყვნენ და ჩხუბი მოსვლოდათ და ორსავე მხარეს თავი გატეხილიყო და ხანჯალიც ხმარებულყო.

ამათი სამართალი ასე გადასწყდა: რადგანაც ორნივე ჩვენი აზნაურშვილები არიან, ორსავე თავის გატეხა ერთმანეთში გავატარეთ; და ხანჯლის ხმარებისათვის ჩვენი საჯარიმონი იყვნენ. ისიც ვაპატივეთ.

ორი მუხტაბარი გორელი კაცი და ორი ხიდისთაველი მოძღვრიანი და მართალი კაცი უნდა მივიდნენ, რაც იმათ ისულღმერთონ, ის ნამუშევარი ნახონ და რაც ნაპირნახულევი იყოს, და[ა]-ფასონ და ალექსიშვილებს მისცენ მეღვინეთხუციშვილებმა.

როდესაც ჩვენ ოქმი მივეცით, რომ ის სადაო მიწა ალექსიშვილებს აღარ უნდა ემუშავნათ, იმის შემდგომ თუ გაუკეთებიათ რამე, იმისი არა მიეცემათ რა. და რაც ოქმს წინ ნამუშევარი არის, ის კი უნდა მისცეს.

ა ბ ა ზ ა ძ ე დ ა ვ ი თ ი ა ს ა უ ლ ო! უნდა მიხვიდე ხ ი დ ი ს-თ ა ვ ს, როდესაც ალექსიშვილებს თავის საპირნახულო მიეცეს, იმ სადაო მიწაზედ ხელი უნდა აუმართო და მეღვინეთხუცისშვილებს მიაბარო. მარტის იღ, ქორონიკონს უპვ.

ბეკელი: ღთის მშობელმან წიაღით მფარნა, ვაზკეთილთა რტოდ მეც შემეწყნარნა.

17. განიხილა ჯანდირიშვილების მამულის საქმეა

1798 წ. 20 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1535. დედანი. ქალაქი 41,5x20,5 სმ მხედრული. თავი და მარცხენა კიდე დაზიანებულია. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მათს უმაღლესობას სრულიად საქართველოს მეფეს ჩვენს ძმას ბატონს გ ი ო რ გ ი ს ჩვენ — მათის ძმის, მეფის ძის ფ ა რ ნ ა ვ ა ზ ი ს ა თ ვ ი ს ე ბ რ ძ ა ნ ა: ჯ ა ნ დ ი ე რ ი შ ვ ი-

ლი სფირიდონ და მისნი ძმანი თავეთს სახლის კაცებს კალაურის მოურავს ომანს და მისს ძმებს უჩივიანო, კახეთის ორი მდივანბეგიც შენთან დაისწარ, ამათი საჩივარი გამოძიებით მოისმინეთ და ჭეშმარიტი სამართალი მოეციეთო.

მათის უმაღლესობის ჩვენის ძმის ბრძანებისამებრ მდივანბეგი ბეჟან, მდივანბეგი ოტია და მდივანი იოანე ჩვენთან დაერსწართ და ამათი სამართალი გამოვიძიეთ.

სფირიდონ და მისნი ძმანი კიკოლა და ჯანდიერი შეიღს აზრს უჩიოდნენ ნაოთხალს მამულზე.

პირველ, ეს: ჩვენი წილში ნარგები საკომლო სასახლის მაგურად თქვენ ჩვენს სახლის კაცებს ომან მოურავს და შენს ძმებს გიჭირავსთო. და რომელიც ჩვენ სასახლეთ გვიჭირავს, ის სასახლეთ თარხნიანთაგან და ბარათიანთაგან წილში საუმცროსოთ თქვენს ოჯახს და ჩვენს ოჯახს საერთოთ რგებიანთო. და მამა თქვენი და მამა ჩვენი რომ გაყრილან, მაშინ საუმცროსოთ ჩვენ გვრგებიანო, მაგრამ მაინც უფიცრათ არ დაგინებებიანთ. ხატი ჩაგისვენებიათ, დაგიფიცებიათ და ფიცით გამოგვიტანიათ; მეორე, ნაზვრევის თავში გიჭირავსთ, რომელიც ბასოშვილის მოსყიდული მიწა არისო; მე სამე, ნაზვრევის მიწას ამბობთ, ნასყიდი არისო; მე ოთხე, ზალდასტანას ხოდაბუნე და დეჰელაურისა; მე ხუთე, გარდი-გარდმო მიწა გიჭირავსთ; მე ექვსე, მამა-პაპათ ნაწისქვილარი წისქვილი დააბრუნეთ და წილს არ გვიღებთო; მე შვიდე, შენ, ომან, რომ დაბადებულხარ, რამდენისამე ღლის მიწა მამა შენს წეტა გოგოიას სამახარობლოთ გაუციანო და იმის ფარდი ჩვენ არ გვიჭირავსო.

სფირიდონ და ამისნი ძმანი ომანსა და მისს ძმებს ამ შეიღს აზრს ასე რომ უჩიოდნენ, ომანმა მათის უმაღლესობის სანატრელის ბატონის მამის ჩვენის ოქმი წამოაყენა ქორონიკონს ულზ — ამ თარიღში დაწერილი, ესრეთ ებრძანებინა: ედიშერი სავანე გამოფიცული სასახლეთ ზაზასა და პაპუას რომ უჭირავსთ, ამ სახლის ნახევარი გოგია წეტას უნდა მიეცესო. და თუ მეტ-ნაკლები რამ იქნება, იმას ჩვენ ვავარიგებთო. ხოდაბუნები რაცა აქვსთ, ის ძმაზედ უნდა გაიყონო.

მათის უმაღლესობის სანატრელის ბატონის მამის ჩვენის ბრძანებისამებრ ომანსა და მისს ძმებს სასახლეთ ღღეს ქელში უჭირავსთ, მაგრამ რაც ან მეტი მოსულა და ან გაუყვიანთ, იმის შემდგომი ოქმი კი აღარა ჩანს.

ჩვენის მიხედვრით ესრეთ გავბჭევით, რომ: რადგანც ზაზა-სა და პაპუას წილში ნარგები საკომლო იყო, საკუთრათ ამათ რათ უნდა მიეცათ, მეოთხე ძმა არის და საერთოდამ ნაოთხალი წილი ხედებოდათ, და ის უნდა მისცემოდა; რომელსაც სასახლე აკლია საერთოდამ ოთხისავე ძმის წილობამ უნდა შეუსრულონ და მისცენ. და რაც ნაოთხალის წილიდამ სფირიდონს და მისს ძმებს ერგებათ, ის უნდა მისცენ და ის თავეთი საკომლო ისევ უნდა დანებდესთ; უმცროსის ძმის სასახლის ზომაზედ უნდა შემოიფარგლოს, მეტნაკლებობა არ იქნება.

მეორე ეს: ბასოშვილისაგან რომ მიწა უყიდნიათ ნაზვრევის თავში, ამავე ნასყიდობის წიგნში აცხადებს: ეს, რომელიც მიწა მოგყიდე, ვაჩნაძისაგან არის მოსყიდული და ვაჩნაძის ნასყიდობის წიგნიც თქვენ მოგართვითო. რადგანაც ამ ნასყიდობის წიგნში დღიურობით არ აჩენს — ამდენის დღის მიწა მოგყიდეო, ომანმა და მისმა ძმებმა ვაჩნაძის წიგნი წარმოაყენონ. იმაში თუ გარჩევით ეწერება: ამდენის დღის მიწა მოგყიდეო, იმ წიგნის ძალით იმდენის დღის მიწა ომანს და მისს ძმებს დარჩებათ. და თუ იმაზედ მომატებული ეჭირებათ, ის ოთხათ უნდა გაიყოს და ნაოთხალი სფირიდონს და მისს ძმებს მიეცესთ.

და თუ ვაჩნაძის წიგნი დაჰკარგვიათ, ბასოშვილის წიგნში ხომ ის სწერია რამდენის დღისობა. ამაზედ ომანს ფიცი დავადევით, ხატი ჩაისვენოს, წადგეს და ესრეთ თქვას: «ამისმა მადლმა და განმატხოველებელმა ღმერთმან, ბასოშვილს რომ ჩვენთვის მიწა მოუყიდნია, მიჯნები დაუნიშნოს, რომ აქამდინ და აქამდინ არისო».

თუ ასე ფიცით არწმუნებს, სფირიდონს და მისს ძმებს ამასთან საქმე აღარა ექნებათ რა. და თუ ასე ფიცით ვერ განსწმინდეს, იმ მიწის ნაოთხალი სფირიდონს და ამისს ძმებს უნდა მიეცესთ.

მესამე: ბავასთან რომ მღივანბეგს პაატას მიწა უყიდნია, რომელსაც ნასყიდობის წიგნშიაც აცხადებს, თუ ბავაც ნასყიდი არის, იმის ნასყიდობის წიგნიც წარმოაყენონ ომანმა და მისმა ძმებმა და იმით სწორეთ გაირჩევა. და თუ წიგნს ვერ წარმოაყენებენ, როგორც ზემორე ფიცი გაქვიჩენია, ან ისრე ფიცით უნდა არწმუნონ და ან აქედამაც ნაოთხალი წილი სფირიდონს და მისს ძმებს უნდა მიეცესთ.

მეოთხე: ზალდასტანას ხოდაბუნს და ღეჰელაურის ხოდაბუნს ომან რომ ამბობს — პაატა მღივანბეგის ნასყიდი არისო, თუ

სამართლისაგან შესაწყნარებელს კემშარიტს ნასყიდობის წერილს წარმოაყენებს და იმაში ეწერება: ამდენის დღის მიწა მოგყიდეო, სფირილონს და მისს ძმებს საქმე არა ექნებათ რა. და თუ წიგნს არ წარმოაყენებს, ლიტყვას სამართალი არ შეიწყნარებს. ამაზედაც ფიცით გული უნდა აჯეროს ომანმა.

მე ხუთე: და კიდევ [ს]ფირილონ რომ ამბობს: გარდი-გარდმო ოთხის დღის მიწა უქირავეს ომანსაო, და ომან მიუგებს — პაატა მღივანბეგის ნასყიდი არისო, და ნასყიდობის წიგნი კი არა ჩანს, ამაზედ ომანმა ორი თავისი კაცი შეაფიცოს და ფიცით გული აჯეროს, რომ ეს ოთხის დღის მიწა პაატა მღივანბეგის ნასყიდი არის და წიგნი კი არა გვაქვსო.

თუ ასე ფიცით განსწმენდენ, დარჩება ომანს და მის ძმებს. თუ არადა, ერთის დღისა სფირილონს და მისს ძმებს უნდა მიეცესო.

მე ექვსე: და კიდევ ამას ჩივიან სფირილონ და მისნი ძმანი: ომანმა გასაყოფს ადგილში წი[სქვილი] დააბრუნა და ჩვენ წილს აღარ გვიდებსო. ამისიცი ესრეთ უნდა მოხდეს: უნდა გაზ-[ომონ], რომელიც ომანის წილი მიწები არის; თუ წყალიც ომანს გამოუტანია და წისქვილიც თავისს მამულში დაუბრუნებია, ხომ სფირილონ და მისნი ძმანი ვერას შეუუვლენ.

და თუ [ს]აერთოს მამულში დაუბრუნებია, ომანს რაც ხარჯი მოსვლია, იმის ნაოთხალი ხარჯი სფირილონმა და მისმა ძმებმა უნდა მისცენ; და წისქვილის ნაოთხალი წილი უნდა დაედვასთ სფირილონს და მის ძმებს.

მე შვიდე: და ომანის დაბადების სამახარობლოთ წეტა გოგიას რომ მიწა გაუღია, ი]ს მიწა უნდა მოზომონ და იმის ნაოთხალი მიწა ომანმა და მისმა ძმებმა უნდა მისცენ [სფირილონს და მისს ძმებს].

ჩვენ ეს სამართალი მივეციოთ და ნება და ბრძანება მათის [უ]მადლესობისა აღსრულდეს.

გო შ ტ ა შ ა ბ ი ს შ ე ი ლ ო და ვ ი თ! ეს ასე აღასრულე. მარტის კ, ქორთიკონს უპვ.

ქ. ზემორე ზოგიერთს აზრზე ომან მოურავის[ავ]ან ხატის ჩასუენებით ფიცით განწმენდა რომ დაგვიწერია, ეს ამ მიზეზით ინება სამართალი. ომანის ოჯახს და ამ სფირილონის მამასა და ბიძას რომ სასახლეზე დავა ჰქონია, ამ სფირი[ლონის] მამისა და ბიძისათვის ფიცი შეუვდიათ, ხატი ჩაუსვენებიათ, დაუფიცებიათ და სახახლის წილი ფიცით] დაუნებებიათ.

ბეპელო: ღთის მშობელმან წიაღით მფარნა, ვაზკეთილთა რტოდ მეც შემიწყნარნა.

...* საკუთარ მამულში არის ის [წისქვილი], რომ გავზომეთ ის ადგილი. და ნება მათის უმალ[ლესობისა არის]. გოსტას-შაბისშვილი [დავით].

კიდებუ:

ქ. რო[გო]რც ამ განაჩენით ფიცი ეღონ ომან მოურავს და მისს ძმებს, ისე შეფიციეს...** სფირიდონის ძმებს; და ის მიწები მოურავს დაირჩა. მე, გოსტასშაბისშვილი დავით, ამათი...** მოასილი ვიყავი [უ]მალლესობის...** ბრძანებით; და ასე გარდა[წყდა] ამათი საქმეც...*

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა [და] კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. აპრილის ვ, ქორონიკონს უპე. გიორგი

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამათის იასაულისაგან დამტკიცებულს წიგნს მეორედ ვამტკიცებთ, როგორც იასაულს მოუწერია ამაზედ. აპრილის კთ, ქორონიკონს უპე. გიორგი

18. განჩინება მელვიანთხუცივილიანისა და ალაკისოვილიანის

მაგაულის საქმეზე***

1798 წ. 24 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტ-ი Qd 7295. დედანი. ქალაღი. 43,5X17 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია წერტილი.

ქ. მათს უგანათლებულესობას ბატონიშვილს ფარნა-ოზს მეღვინეთხუცისშვილისა და ალექსიშვილის სადაოს ვენახისა მე, დავით აბაზაძისათვის ებრძანებინა განაჩენით.

ბრძანებისაებრ თუთუნაშვილი დავითა და ბაბა-

* აკლია რამდენიმე სიტყვა.

** აკლია ერთი სიტყვა.

*** შღრ. 1798 წ. 14 მარტის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 16).

ლაშვილი ავთანდილ, ტლაშაძე იასე და ნონო-
კასშვილი ივანე—ეს ოთხი კაცი ამ მეღვინეთხუცისშვი-
ლისა და ალექსიშვილის გამორჩევით და ნებაყოფლობით იმ სა-
დაოს მამულში მივიყვანე; და როგორც მათს უგანათლებულესო-
ბას ებრძანებინა, ის მამული ისე გაშინჯეს.

და ალექსისშვილს რაც იმ მამულში ჭირნახული ექნა, უანგა-
რიშეს; და იმ მამულის პატრონს მეღვინეთხუცისშვილის ყმას მ ა-
წონაძეს ივანეს დაედვა ოთხი თუმანი თეთრი. ეს ოთხი
თუმანი ალექსიშვილს უნდა მიბარდეს. ეს მამული დარჩა მეღვი-
ნეთხუცისშვილის კაცს.

ამ მამულის საქმე ასე გადასწყდა, რომ დღეს და დღეის იქით
ერთმანერთთან სადაო არა აქვსთ რა ამ მამულზედა. მარტის კდ,
ქორონიკონს უპვ.

ბეჰალი: აბაზაძე დავით

ქ. მე, ბაბალასშვილი ავთანდილა, ამა¹ სამა-
[რთალ]-დაფასებაში დავესწარი ხელრთვა: ავთანდილ.

ქ. მე, თუთუნასშვილი დავით, ამა სამართლისა დამ-
სწრე ვარ. ბეჰალი: მონა ღთისა დავით

ქ. მე, იასე მდივნის შვილს დავითს, ამ მოსამართლე[ე]ბის
ს[ი]ტყვიით დამიწერია. მარტს კდ, ქორონიკონს უპვ. ხელრთვა: და-
ვით.

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს სანატრელის მეფის ირაკ-
ლი მეორის ძე ფარნავეზ, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. ნოემ-
ბერს იზ, ქორონიკონს უპვ.

ბეჰალი: ღთისმშობელმან წიაღით მფარნა, ვაზკეთილთა რტოდ
მეც შემიწყნარანა.

ქ. ამ განაჩენის ოთხი თუმანი მიბარდათ ალექსისშვილებს და
იმ მამულში საქმე აღარა აქვსთ რა. ასე გარდასწყდა.

ბეჰალი: ღთის მშობელმან წიაღით მფარნა, ვაზკეთილთა რტოდ
მეც შემიწყნარანა.

1+ ამა.

19. განჩინება აბრამა ზაშარულის საქმეზე

1798 წ. 14 აპრილი

საქართველოს სიძველენი, ტ. II, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, 1909, საბუთი № 425.

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფის ძეს იოანესთან როჭიკა-შვილის ნაზირის სახლობამ თინათინმა იჩიეღა, რომ ჩემის სიძის ფიცხელაურის მსახურმა ბაშარულმა აბრამამ ჩემი გაზრდილი მხლებელი მომტაცაო და ცოლად შეირთო, ამის სამართალს ვითხოვო.

რადგანაც ასე ყოფილა და ამათს უკითხავად მოპარვით მოუტაცნია, სამართალი ეს არის: იმ ბაშარულმა აბრამამ ამ როჭიკა-შვილს ოცდაოთხი თუმანი უნდა მისცეს და ან ყმად უნდა მიუიღეს. სამართალი ეს არის და ასე უნდა აღსრულდეს. ჩვენი განჩინება ეს არის. თითონ თუ კარგად მორიგდებიან, ნება აქვსთ. აღიწერა აბრილის იდ, ქორონიკონს უპვ. იოანე

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს, ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ და, ხერხეულძე ეშვიკადაბაშო გიორგი, ეს ასე უნდა აღასრულოს.

ოკლონბრის ით, ქორონიკონს უპვ — 1799 წ. მეფე გიორგი

კიდეზე:

ქ. ჩვენ, მეფის ძე იოანე, მეორედ ამ განჩინებას ესრეთ ვამტკიცებთ, რომ ბაშარულმა აბრამამ თეთრი ვერ უშონა და დარჩა ყმად როჭიკა-შვილის გლახა ნაზირის სახლობას თინათინს. ივლისის კვ, ქორონიკონს უპვ — 1800 წ. იოანე

verso

ქ. ეს აბრამ ბაშარული ჩვენ სისხლში გვერგო. ამ განჩინის სამართლით ჩვენ ჩვენს ქალს მივეციტ სოფიოსა, მზითვათ მიგვიცია. ეს ბაშარული აბრამა თავისის ცოლ-შვილით ასე მიგვიცია, რომ თუნდა გაყიდოს, თუნდა მზითვათ მისცეს. სოფიოს მეტს კელი არაუვისა აქვს. აგვისტოს კე, ქორონიკონს უპვ — 1800 წ.

ნაზირი
შალიკოე

20. ბანკინება ქისტაურებისა და მდივანება ბატონის უმების საქმეზე.

1708 წ. 1 მაისი

ცსა. ფ. 1449. საბ. № 1032. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. სახასო ქისტაურები უჩიოდნენ მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ს ბ ე ყ ა ნ ს, რომ: ბატონმა რომ შენ ბოჰორმელეზი გიბოძა სიგელით, იმ ბოძებულს უკან შენის მძლავრებით ოთხი-ხუთი კომლი კაცი წაგვართვიო. ბატონის ოქმიც მოვიტანეთ, მაგრამ შენ მაინც არ მოგვეცო.

ბ ე ყ ა ნ მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ე პ ა ს უ ხ ე ბ ო ღ ა: ბატონმა მიბოძაო და იმისის ძალით მიჰირამსო.

ჩვენ, საქართველოს დედოფალმან დარეჯან, მოსამართლეებიც ჩვენთან დავისწარით და ბეჟან მდივანბეგს სიგელი მოვატანინეთ. ბატონს სიგელი უბოძებია ქორონიკონს უპა — ამ წელში და უბრძანებია: მუქუელი სოფელი გიბოძეთ, რაც კაცნი შიგ სახლობან იმითიო. და თარიღს ქვეით უბრძანებია, კიდემ რომელნიც ქისტაურელნი ჩვენი სახასონი სახლობენ, იმათ კი შამულს ვერ მოუშლითო. ამ ბრძანებით გამოცხადდა, რომ ქისტაურები არ უბოძებია.

ამის შემდგომ ბეჟან მდივანბეგს ოქმი აუღია ქისტაურის მამულისა და ბოჰორმელთ მამულის გარჩევისა. ბატონს მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ს ო ტ ი ა ს ა თ ვ ი ს, ხარჭაშნელის გ რ ი გ ო ლ ი ს ა თ ვ ი ს და ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ე შ [ი] კ ა ლ ა ბ ა შ ი ს ა თ ვ ი ს უ ბ რ ძ ა ნ ე ბ ი ა. რომ მიღით, გაურჩიეთო; და იმავე ოქმში სწერია: ქისტაურელნი ან შვიდნი კომლნი არიან და ან რეანიო.

მისულან ესე ზემოხსენებულნი მოსამართლენი და განაჩენი მიუციათ მდივანბეგის ბეჟანისათვის, რომ ქისტაურელნი კი არ მოგვიდგნენო; და რვა კომლი კაცი რომ ეწერა ქისტაურელნიო, ჩვენ ათ კომლად შეეასრულეთო. და სხვანი კი ბეჟან მდივანბეგს მივეციეთო. ეს განაჩენი ბატონისთვისაც მიუერთმეგია და არ დაუმტკიცებია ბატონსა.

ამის შემდგომად ხსენებულნი ქისტაურელნი ზღებიან ბატონსა და მოუხსენებიათ: ხუთი კომლი კაცი წაგვართვა ბეჟან მდივანბეგმაო.

ბატონს ოქმი უბოძებია ქორონიკონს უპა — ამ წელში, რომ: ბეჟან მდივანბეგს, რომ მამული უბოძეთო, თუ იმას უწინ იქ სახლებულანო, ზეჟინს საქმე არა აქვსო; და თუ მასუკან დასახლე-

ბულან, ბეჟან მდივანბეგისანი ექმნებოიანო. ამ ოქმითაც გამოცხადდა, რომ არ უბოძებია ქისტაურელები.

რადგან სიგელშიაც ისრე არის გამოცხადებული და ეს ოქმიც ამგვარი აქვსთ ქისტაურელთ, ამ ხუთ კომლს კაცთან ბეჟანს საქმე არა აქვს რა. რომლისაც სახლები ბატონის ოქმში სწერიან, ისინი ისევ სახასონი არიან.

ემ[ი]კალაბაშო გიო! შენ მიდი და რაც ბატონის ბოძებულს სიგელს შემდგომ ქისტაურელთათვის მდივანბეგს წაერთმევინოს ან კაცი ან მამული, კოშკები ან მთა, ისევ სახასოთ დასდე.

და თუ ბეჟან მდივანბეგი ასეთს წიგნს მოიტანს სიგლის შემდგომს, რომ სამართალში შეიწყნარებდეს, იმას გავშინჯამთ და სამართალს მივცემთ. მაგრამ ბეჟან მდივანბეგმა ამ ერთს თვეზედ უნდა მოიტანოს და გამოაცხადოს წიგნი.

მაისის ა, ქორონიკონს უპე.

დედოფალი დარეჯან

ქ. ეს ქისტაურელნი მისის სიმალლის ჩვენის კელმწიფისაგან ჩვენს შეილს მირიანს აქვს ბოძებული წერილით და ჩვენის შეილის მირიანისანი არიან ეს ქისტაურელები.

დედოფალ დარეჯანი

მდივანი სულხან

მდივანი დავით

მდივანი ნაზირი სვიმონ

ომან

მანუჩარ

მილახვარი იოსებ
----

21. პანჩინაბა მერაბ ნაზირის შვილისა და მისი ბიძაშვილის იოანეს შუამავაშლის საქმეზე

1798 წ. 4 მაისი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 53. საბ. № 16. პირი. ქაღალდი. მხედრული.

[13] მის უმაღლესობას ბედნიერს კელმწიფესთან მერაბ ნაზირის შვილს და მის ძმას იოსებს თავისის ბიძაშვილის იოანესათვის ექვს აზრზედ ეჩივლათ და ამათი სამართალი მათ მონათ — მოსამართლე[ე]ებს გვებძანა. ესენი ორნივე სამართალში ვალაპარაკეთ და ამათი წერილის პირი რომ გავშინჯეთ, რომელიც სამართალმა გარდაუწყვიტათ, ამას ქვევით დაიწერა.

პირველი, მერაბ და იოსებ შილდაში თავიანთ ყმის მათიაშვილის ორის დღის მიწას რომ ედავებოდნენ, იოანე ეპასუხებოდა: სულხან ეშვიკალასბაში მამაშენს და მამაჩემს

რომ გაპყრია, ის მიწა ჩვენს ყმას ცეცხლაშვილს სქერია. შემდგომად მამაშენი და მამაჩემი რომ გაყრილან, ცეცხლაშვილი წილში ჩვენა გვრგებიან და ის მიწაც ამას გამოჰყოლია, ამას უქირავს და დღევანდლამდისინ არ გიდავენ[ვ]იათო.

რადგან იოანემ ამ თავისის ნათქომის სიტყვის საბუთი უყო პირისპირ იოსებს, სამართლით ეს ორის დღის მიწა ცეცხლაშვილს დარჩა. მერაბსა და იოსებს ამაში საქმე აღარ აქვთ რა.

მეორე, იოსებ იოანეს ახმეტას ხიხორ[ა]სშვილსა და იმის მამულს რომ ედავება, იოანე ეპასუხება: სულხან, ეშია-ლაბაში რევაზ, მამაშენი და მამაჩემი ერთობის ეამს ფშავში რომ დახიზნულან, ეს მამული მაშინ გაუყიდნიათ, კაცი აყრილა¹ და გაქცეულა. სულხან მამაშენი და მამაჩემი რომ გაყრილან, წილში არ ჩაუგდიათ. მასუკან კიდევ მამაშენი და მამაჩემი რომ გაყრილან, არც მაშინ ჩაუგდიათ წილში. გამოსულა რამდენიმე ხანიაო, ეს ხოხორასშვილი[ს] მამა ჩემს მოუყვანიაო და თავის წილში ნარგებს მამულზედ დაუყენებიაო.

როგორც იოანე ამას ამბობს, თუ ამის ასეთს საბუთსა იქს ბოწმით, რომ სწორეთ ასე ყოფილა, მერაბს და იოსებს საქმე აღარა ექნება რა. და თუ ამის საბუთს ვერა იქმს იოანე, ვინ იცის, როგორმე ის მამული და კაცი გასაყოფათ დარჩომით სამისავ საწილო იქნება — გარსევან ეშიალასბაშისა, იოვანესი და იოსებისა; როგორც ერთმანეთთან წილი აქვთ, ისე უნდა გაიყონ.

მესამე, საუმცროსოში ბერს ნაზირს მეგუთ[ნ]ისშვილი რომ რგებია თავისის მამულით, იოსებ ეუბნება იოანეს: მამული მე მიჭირავსო, კაცი რევაზ ეშიალასბაშმა ჩვენ გაყრას უკან აგვიყარ[ა]ო.

იოსებმა თუ წინანდლიდამ მახსოვარი კაცი იშოვნა, რომ საუმცროსოში ნარგები მეგუთნისშვილი გაყრას უკან ეშიალასბაშს აეყაროს, იოანემ იმისი მაგიერი უმამულო კაცი [14] მერაბს და იოსებს უნდა მოსცეს. და თუ ამისი მოწამე ვერ იშოვნა, ამ მეგუთნისშვილის სადაოს საქმეზედ ნულარ ილაპარაკებს იოსებ.

მეოთხე, იოსებ ნაზვრევეზედ რომ ელაპარაკებოდა იოანეს, ამისი ერთობის სიგელი წარმოაყენა იოანემ, თავიანთ ყმის ბექუაშვილისათვის მიუციათ ეს ნაზვრევი. და რადგან ერთობაში მიეცათ ამ თავისის ყმისათვის, სამართალში აღარ მოუშალა, დარჩა იოანეს ნაზვრევი.

¹ უყრილა.

მეხუთე, კოკიაური იოანეს საუფროსოში ნარგები რომა აქვს, იოსებ ედავებოდა, ეგ კოკიაური შენი არისო და კანკიაური გასაყოფი გვაქვსო. თუ იოსებმა ამისი მოწამე მოიყვანა რომ კოკიაური სხვა არის და კანკიაური სხვა საკომლო, კოკიაური იოანესი იქნება და კანკიაური უნდა სამათ გაიყონ ეშოკაღასბაშმა გარსევანმა, იოანემ და იოსებმა, როგრც წილი აქეთ ერთმანეთში.

მეექვსე, გოგნანში და მუკუზანში რაც ვაყოფილი აქეთ, იმას გარდა რაც დარჩომილი აქეთ, შეფარდებით უნდა შუა გაიყონ წილის.

ქ. იოანე იოსებს ეუბნება: ჩემი წილი ხოდაბუნი მი[ი]მძლავრე და შენს ხოდაბუნს შეუმატეო. ამისი ასრე გარდასწყდა: გაზომონ და მეტ-ნაკლები გა[ა]სწორონ.

წინანდალს იოსებს წინანდლის წილს მიწაში წისქვილი რომ დაუბრუნებია, იოანე ეუბნება: თუ ძველს რუგს ზევიდამ ბრუნავს, ჩემიაო. და თუ ქვემოთ ბრუნავს, შენი იქნებაო. ეს გასინჯონ და ვისიაც მამულში ებრუნება, იმას დარჩება. მაგრამ რაც ხარჯი ექნებათ იმ წისქვილის გაკეთებაში, ის კი უნდა მიუბრუნოს, რომელსაც დარჩეს.

ბალსადგომის მიწაზედ და ურიათუბნის ხოდაბუნზედ რომ ლაპარაკობენ, ესე[ე]ბიცი გაზომონ და შუა გაიყონ შეფარდებით [v] უმეტნაკლებოთ.

მუკუზანს იოანეს საწილოსა და თავის საწილოს ალაგში საზვრეთ რომ შამოულობავს, ერთმანეთის ნებით თუ ფარდი მისცა იოსებმა, იოანეს სიტყუა ნუღარა აქვს. და თუ ფარდით ერთმანერთი ვერ შაიჭერივეს, შუა გაიყონ სწორეთ.

იოანეს შოშიტა იმერელი რომ მოსვლია, რამდენიმე წელიწადი ამასთან ყოფილა და დაუქორწინებია და მასუკან იოსებთან მისულა. იოსებს საქმე არა აქვს რა, იოანეს დარჩა სამართლით.

მუკუზანს რომ საერთო წისქვილი ჰბრუნებიათ, იოანეს თავის წილი თავის კაცისათვის მიუცია და იოსებს თავისი კაცისათვის და ორთავ ეს კაცები აპყრიათ და ეს წისქვილი იოსებს უჭირავს საკუთრათ. ეს ორისავ საზიარო არის — ნახევარი იოსებისა არის და ნახევარი იოანესი.

ამათი საჩივრების საქმეები ასე გავარიგეთ და გარდაეწყვიტეთ. და თუ ამას გარდა კიდევ ერთმანეთთან თუ სხვა სადაო ექნებათ რამე, ის კიდევ მასუქან სამართალში ილაპარაკონ.

მაისს ღ, ქორონიკონს უპე.

22. განიინება მანუჩარ მდივნისა და იოსებ ალაპაპაშვილის
პალის სამეფო

1708 წ. 20 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 1026. დელანი. ქალაღი. 33,4×21,3 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მისის უმაღლესობის ბედნიერის კელმწიფის ბრძანებით ჩვენ, ქვემოსხსენებულნი მონანი მანუჩარ მდივნისა და ალაპაპაშვილი იოსებას სამართალში დავესწარიით.

ქორონიკონს უო — ამ წელს ჩარჩიშვილს შაქარას და ალაპაპაშვილს პაპას გორის იჯარა სა[არ]მხანაკოთ სჰეროდათ. ამ იჯარისათეინ თეთრი დასჰირებოდათ, მანუჩარ მდივნისა ესესხებინა სიით.

მერმე, ქორონიკონს უობ, ამ წელს აპრილში მდივანს შაქარასათეინ ანგარიში გაეწმინდა, რაც მდივნის თეთრი დამდგარიყო. შაქარას ეთჰვა: ცხრა თუმანი მე და პაპამ საერთოთ უნდა მოგცეთო და სხვა რაც მეტი არის, მე უნდა მოგართვაო.

თავისი წილი ოთხთუმანნახევრისა და სხვა რაც მეტი მართებოდა, ერთიანი თამასუქი მიეცა შაქარას მდივნისათეინ. და პაპას წილი ოთხთუმანნახევარისაც ერთი ყაბზი მიეცა: თუ ეს ოთხთუმანნახევარი პაპაზედ არ იყოს და პაპა ქნას და საბუთი ვერ უყო, ესეც მე მოგართვაო.

მერმე, ქორონიკონს უოგ, ამ წლის თებერვალში პაპასთვის ეთხოვნა ეს ოთხთუმანნახევარი და ერთი თუმანიც პატარა სი[ი]თ პაპას მართებოდა.

ამ ხუთთუმანნახევრისა პაპას ერთი წიგნი მიეცა მდივნისათეინ. შაქარას რომ უთჰვამსო, ეს თეთრი პაპამ უნდა მოგცესო, მე ეს პირობა მოგართვი: მე და შაქარამ იჯარის დავთრები ჩამოვიტანოთ, ვიანგარიშოთ; მე დამედვას, მე მოგართვაო; თუ შაქარას დაედვას, შაქარამ მოგართვასო. თუ აღდგომამდინ ვერ უანგარიშოვო, ეს ხუთთუმანნახევარი მე მოგცეო.

ამ წერილის უკან პაპას ოთხი წელიწადი უტოცხლია. და შაქარა ხან აქ ყოფილა და ხან ახალციხესა. მდივანს პაპასთინაც უთხოვნია და შაქარასთინაც უთხოვნია ეს თეთრი, გამირიგეთ, მომეციოთ.

ამათ ანგარიში ვერ გაუწმენდიათ, ამისთვის რომ შაქარა აკლებული ყოფილა, დაეთრები აღათანგიხერხეულიძეს წაუღია. და მდივანისათვის პაპას უთქვამს: შაქარამ უნდა მოგცესო.

დღეს მდივანი ამ თეთრს იოსებსა სთხოვს: აღდგომამდინ ვადა მეწერა, ვადას უკან შენ უნდა მამცეო.

ჩვენ ამათ სამართალი ასე დავინახეთ: რადგან პაპას და შაქარას იმ დაეთრების დაკარგვის მიზეზით ანგარიში ვერ გაუწმენდიათ, ერთი თუმანი რომ საკუთარ პაპას ვალი ყოფილა, ის ისევ საკუთრათ იოსებამ უნდა მისცეს. და ოთხთუმანნახევარი, ოცდამორი მინალთუნი და ათი შაური შაქარას ვალი იქნება და იმისმა წილობამ უნდა მისცეს. და ნახევარი — ოცდამორი მინალთუნი და ათი შაური იოსებამ უნდა მისცეს, რომ გახდება იოსებაზედ სამი თუმანი, ორი მინალთუნი და ათი შაური.

მაისს კ, ქორონიკონს უპე.

ქ. მე, უღირსი მღვდელი თომა, ამ სამართლის დამსწრე ვარ.

ქ. მე, თომა დავრეშაშვილი, ამ სამართლის დამსწრე ვარ ხელრთვა.

ქ. ამ სამართლის დამსწრე ვარ მე, ზუბალაშვილი იოვანე ხელრთვა.

ქ. ამ სამართლის დამსწრე ვარ მე, ყუზანასშვილი აბელა ხელრთვა.

ქ. ამ სამართლის დამსწრე ვარ მე, ფემნგიანთ პეტრეს შვილი სტეფანა ხელრთვა.

23. განჩინება გოგია ღარჩაშვილისათვის მამულში წილის

დაღების თაობაზე

1798 წ. 22 მაისი

ცსა. 1448. № 870. დედანი. ქალაღი. 26,2×17 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი.

ქ. დარჩაშვილის თევდორეს ქვრივს ანას და ამის შვილს გოგიას მათის უმალღესობის მეფისათვის არზა მიერთმეივნათ და ბილანიშვილის სტეფანეს

მღვდლისათვის მამულზედ ეჩივლათ, იმათი სახლისკაცი ვართ და მამულში წილს არ გვიღებსო.

ამისი სამართალი მათს უმაღლესობას ჩვენ მსაჯულთშეკრები-
ლებისათვის ებძანათ. ესენი მოეყვანინეთ და სამართალში ერთად
ვალაპარაკეთ და ამათი სარჩელი მოვისმინეთ, გამოძიება ვყავით
და ზედმიწევნით შევიტყვეით, რომ გოგიას მამა რკულიერს ცოლ-
თან ნაშობი არ იყო და ცოდვის შვილად აღმოჩნდა. წერილ არს:
«არა დაიმკვიდროს ძემან მხეველისაგან ძისა თანა აზნაურისა»*.

რადგანც ამ გოგიას მამა ცოდვის შვილად აღმოჩნდა, სამარ-
თლით ბილანისშვილს სტეფანე მღვდელს მამულში წილს ვერა
სთხოვს. თუ ეს გოგია თავისთავს ყმად მისცემს, სტეფანე
მღვდელმა მამული უნდა მისცეს და ყმად დაისახლოს. თუ ყმად
არ დაუსახლდება, თავისუფალი არის, ვისთანაც უნდა მივა და იმას
ეყმობა. და მამულში კი სახლისკაცობით წილი არ დაედება სამარ-
თლის ძალით. აღიწერა მაისის კბ, ქორონიკონს უპვ.

შვიდი ბუქედი:

1. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად
მაგო ბ ე ყ ა ნ .

2. მდივანბეგი დ ა ვ ი თ .

3. მონა ღთისა მდივანბეგი ა დ ა მ .

4. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ .

5. მდივანი ი ო ა ნ ე

6. არ ირჩევა

7. ზ ა ა ლ

ქ. ჩვენ გოგია ფოცხეერას შვილი და იოსებ
ბოსტაღანას შვილი ამათი იასაულნი ვიყავით. რაგვართაც
ამ მსაჯულ[თ] განაჩენში ანცხადებს, ამათი საქმე ასე გარდაწყდა.
მაისს კთ, ქორონიკონს უპვ.

ხელრთვა: გოგია. იოსებ.

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფის ძე იოანე, ამ მსაჯულთ
განჩინებას ვამტკიცებთ. მაისის კთ, ქორონიკონს უპვ. იოანე

* შესაქმეთა, 21, 10.

24. განჩინება გიორგი ციციშვილის მოვალეობის საკავშირე

1798 წ. 8 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 5441. დედანი. ქალაქი. 22×17,6. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. გიორგი ციციშვილი ამ თამასუქის ვალზედ ამილღაბარს და ამის შვილს იოსებს რომ ელაპარაკებოდა. ეს ოცდახუთი ალთმიშლული თავს იღო, უნდა მივცეთო. ვინემდინ მისცემდნენ, რომელიცა ამ თამასუქში თედოზასშვილი ანდრია უწერია, ვინემ ამ თეთრს მისცემდნენ, ეს კაცი გირაოთ გიორგი ციციშვილს უნდა ეპიროს, და როდესაც მისცემს, კაცი ისევ უნდა[ა] და და[ა]ნებოს.

ამას გარდა ერთი სხვა თამასუქი ჰქონდა გიორგი ციციშვილს ნიკოლოზისა და ამილღაბარისაგან აღებული ათის თუმანისა, თუმანი ორ შაურად, ქორონიკონს უპა, ამ წელს აღებული. გირაოთ დოესი ეწერა, მაგრამ აღარ დაენებებინათ. ამ ათის თუმანიდამ ხუთი თუმანი ნიკოლოზს მიუცია თავისის სარგებლით გიორგი ციციშვილისათვის, ხუთი თუმანი ამილღაბარს დაედო.

ეს თავნი და სარგებელი ორ შაურად რომ ჩავაგდევით, დადგა სამი თუმანი სარგებელი*, და თავნი და სარგებელი იქნება რვა თუმანი. ამ რვა თუმანში და ზემოთ რომ ოცდახუთი ალთმიშლული უწერია, ამ[ა]ებში გირაოთ თედოზასშვილი ანდრია მისცა ამილღაბარის შვილმა იოსებმა. ვინემ თეთრს მისცემს, ეს კაცი გიორგი ციციშვილს უნდა ეპიროს: სარგებელს კი ველარ აიღებს. მთიბათვის ვ, ქორონიკონს უპვ.

ემიკადასბაშო ალექსანდრე! როგორც ამ განაჩენში ეწეროს, ეს ასე უნდა გა[ა]რიგო. ციციშვილო მიმბაშო გიორგი. ეს თედოზასშვილი ანდრია თავისის ძმებით ბატონის სიმამრს გიორგის უნდა მოაბარო, ვინემ რაც ამ განაჩენში თეთრი სწერია მისცემდეს.

ექვსი ბეჭედი:

1. მდივანბეგი დავით
2. მდივანბეგი იოანე
3. არ ირჩევა
4. სულხანი

* „სარგებელი“ ჩაწერილია სტრიქონის ზემოთ სხვა ხელით.

5. მდივანი იოანე

6. მდივანი ნაზირი სვიმონ.

ქ. ავილე მე, ამილლაბარ ციციშვილმა, შენ, ბატონისშვილის სიმამრი ციციშვილი გიორგისაგან, ოცდახუთი ალთმიშლული. ამისი გირათი მოგეცი თედოზაშვილი ანდრია. მანამ შენი თეთრი არ მოქცე, იმასთან საქმე არა მქონდეს. არის ამისი მოწამე მელიქისშვილი ავთანდილ ავთანდილ ქაიხოსრო მდივანბეგი

  და მე, ტატოაშვილი ნონეს დამიწერია და მოწამეც ვარ. დაიწერა აპრილს კდ, ქორონიკონს უპვ.

ქ. მე, იოსებს, ამისი ყაბული მაქს, ე[ს] ჩემი ხელია

იოსებ

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლის, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. ივლისის 8, ქორონიკონს უპვ. გიორგი

25. ბანჩინვაზ იაკობ და ბერი ძარუმიძისაჲს უხვაჲს ჯილბაქაჲსი

საქმეჲ

1708 წ. 14 ივნისი

ცსა ფ. 1448. საბ. № 4035. დედანი. ქალაღი. 43,8X16 სმ. მხედრული-განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. ლეჩხუმიდან ორნი ძმანი ჯილბაქე სვიმონიკა და დათიკა გადმოსულიყვნენ, თორტიზას მოსულიყვნენ. უმფროსი ძმა სვიმონიკა იაკობ ქარუმიძესთან დამდგარიყო მოჯამაგირედ და ამისი ძმა დათიკა ბერ ქარუმიძეს დასდგომოდა მოჯამაგირედ.

სვიმონიკას იაკობ ქარუმიძის ყმის, ბატონისა შვილის დათუას და ცოლად შეერთო და წიგნით თავისი თავი ყმად იაკობ ქარუმიძისა და მისის ძმებისათვის მიეცა.

ამის ძმას დათიკასაც რომ თავისი მოჯამაგირობის ყველი გაეთავებინა, ბერი ქარუმიძიდან გამოსულიყო და თავის ძმასთან მისულიყო.

ბერ ქარუმიძეს მათს უგანათლებულესობას ბატონის-
შვილს იულონთან ეჩივლა. და ამათი სამართალი ჩვენ,
მათის მონის მდივანბეგის მეთოდის და მდივანბეგის ვა-
ხუშტის და მდივანის გივისათვის ებძანებინა. ჩვენც მა-
თის ბძანებისაებრ ესენი სამართალში მოვაყვანინეთ და ვალა-
პარაკეთ.

ქარუმიძე ბერი ასე ამბობდა: ეს სე[ი]მონიკა და დათიკა
რომ თორტიზას მოსულიყვენენ, ჩემთან მოვიდნენო. ჩემმა ძმის-
წულმა იაკობმა მითხრა: მოჯამაგირედ ერთი ძმა მე მამეცო. მეც
აედეგ და ძმათ სიყვარულისათვის სეიმონიკა იაკობს მივეც და და-
თიკა მე დაეიჭირეო. ახლა რომ სეიმონიკა იაკობს ყმად მიუვიდა,
ეს ჩემი მოჯამაგირე დათიკაც გადამბირეს და ჩემგან გაიყვანესო.
პირველად ორნივე ძმანი ჩემთან მოვიდნენო, სეიმონიკა რომ მაგას
მივეც და ახლა ყმად მისვლია, ეგ ღმერთმა მოახმაროს. ეს დათი-
კა ჩემთან იყო მოჯამაგირედ და ჩემს ყმობასაც ნდომობდაო. ახლა
გადამბირეს, ჩემგანაც გამოვიდა და აღარც ჩემს ყმობასა ნდომუ-
ლობსო. მაგრამ მე ამ დათიკას თავს ვერ დაეანებებო.

დათიკამ მიუგო: მე და ჩემი ძმა რომ თორტიზას მოედიოთ,
ჩემი ძმა იაკობთან მივიდა და მე შენ მოჯამაგირედ დაგიდექე, ყმო-
ბის პირობა არ მამციხო, თუ შენი ყმობა მეტქო, წიგნს გამამარ-
თმევიდო, მე შენი ყმობა არ მითქვამს, მოჯამაგირედ გიდექე, ყავ-
ლი გამითავდა, გამოველ და ახლა ჩემი საჯამაგირო უნდა მამეცო.

ჩვენ რომ ამათი ლაპარაკი მოვისმინეთ, ესრეთ განვასამართ-
ლეთ: სეიმონიკა რომ თავისი წერილით იაკობთან ბატონყმობით
შეკრულა, ეს სეიმონიკა იაკობის ყმა არის. და ამისი ძმა დათიკა
რომ ბერთან მოჯამაგირეთ ყოფილა და ბატონყმობის წერილი არ
მიუცია, ვერც საბატონყმით მიედავება და თავის ჯამაგირიც უნდა
მისცეს ბერმა ქარუმიძემ. ეს დათიკა თავისუფალია და ვისთანაც
უნდა, საბატონყმით იმასთან მივა, ბერს საქმე არა აქვს.

ჩვენ ესრეთ განგვისამართლებია და ნება მათის უგანათლე-
ბულესობისა აღსრულდეს. მთიბათვის იღ, ქორონიკონს უჯვ.

- სამი ბეველი. 1. მე თოდე
2. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვახუშტი
3. გივი

26. განჩინება ზაზა და დავით ამირაჯიბთა შმის საქმეზე*

1708 წ. 18 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 10546. დედანი. ქაღალდი 39,5×18,3 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. ზაზა ამირეჯიბი ჩიოდა: სანატრელს ბატონს წყალობად ვთხოვე ბერუა ბასანიძის ბიძაშვილის მამული, ბეთალმა[ნი] იყო და გაუყოფელი გვაქვს; იმ მამულის პატრონი ბასანიძე ზურაბა ქსანზედ ყოფილიყო, ახლა მოვიდა, თავის მამულზედ დადგა და იმის წყალობა მიყავ, სანატრელმა ბატონმაც ინება — წყალობა მიყო და თიღვის საჭირნახულოდ მიბოძა ზურაბა ბასანიძე თავის მამულით, ამდენი ხანია ბატონისაგან ნაბოძები მყავს, ჩემი ძმა დავით არ მანებებს და ამის სამართალს ვითხოვო.

დავით ამირეჯიბმა მიუგო: ბატონს რომ ბასანიძე ზურაბა შენთვის ებოძებინა, მე ჩაველ, არზი მივართვი და ისევ მე მიბოძაო.

ზაზამ მიუგო: შენ რომ ჩასულიყავ და არზი მიგერთმია, არზით ასე მოგეხსენებინა — ჩემი ბარათში ნაბოძები კაცი გიბოძებიათო, ბატონსაც ოქმი ებოძებინა, რადგანც შენი ბარათში ნარგები არის, შენ არ ჩამოგართმევთ და ზაზას არ მივსცემთო. ის ზურაბა შენი ბარათში ნარგები არ იყო, კიდეც ბატონს მოვახსენე და ისევ ოქმით მე მიბოძაო.

ჩვენ: მე ფის ძემ იულონ, მსაჯულთ თანდასწრებით ამათი ლაპარაკი მოვისმინეთ და ორისავე მხრის ოქმები გავშინჩეთ. ზაზას ასე ჰქონდა ოქმები, რომ ბასანიძე ზურაბა თავისის წილის მამულით თიღვის საჭირნახულოდ შენთვის გვიბოძებიაო. და დავითსაც თავისის მირთმეულის არზით მოხსენებულის შესაფერი ოქმები ჰქონდა, რომ რადგანც ბასანიძე ზურაბა შენი ბარათში ნარგები არის, შენ არ ჩამოგართმევთ და ზაზას არ მივსცემთო.

ამ ოქმების შემდგომად მდივანბეგებთან ეჩივლათ. და ზაზამ მდივანბეგის განაჩენიც მოიტანა, რომელშიაც ასე ეწერა: დავით ამირაჯიბს რომ ბატონისათვის მოუხსენებია — ზურაბა ბასანიძის მამული ჩემი ბარათში ნარგები არისო, თუ ბარათი მაიტანა, რომ ზურაბა ბასანიძის მამული იმ ბარათში ეწერება, დავითს დარჩება;

* შტრ. 1800 წლის 24 მარტის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 79).

და თუ ამისთანა ბარათი ვერ მოიტანა, ეს ზურაბა ბასანიძე ბატონს ზაზასათვის უბოძებია თიღვის საჭირნახულოდ.

ჩვენ ეს ბარათი მოვთხოვეთ დავით ამირაჯიბს და მოვატანი-
ნეთ, რომელშიაც ასე ეწერა: ბერუა ბასანიძე თავის მამულით დღეს რისაც მქონებელი არის, ერგო მზექაბუქსაო.

ამით აღმოჩნდა, რომ ზურაბა ბასანიძის მამული ბერუა ბასანიძეზედ არ ყოფილა დადებული, თორემ როგორც რომ ზაზა ამირეჯიბს უწერია ორსა და სამს ბარათში: ერთს — მუმლაძე ბერის ბარათში, რომ ხინაძის ნათუზარი ზედ დაედო და ერგო ზაზასაო; მეორეს — ლანჩავის შვილის გლახას ბარათში, რომ ათანას მამულით ერგო ზაზასაო; მესამეს — სამხარაძის ელია მღვდლის ბარათში, რომ ხანაშვილის ობოლი ზედ დაედო და ერგო ზაზასაო.

თუ ბერუა ბასანიძეზედ ზურაბა ბასანიძის მამული ზედ დაედოთ, როგორც ზაზას წილს ნარგებს ბარათში ეწერა ზედ დადებული, ისე ბერუა ბასანიძის ბარათში ეწერებოდა, მაგრამ რომ არ ეწერა, ამით აღმოჩნდა, რომ ბასანიძე ზურაბას მამული ბეითალმანი ყოფილა და გაუყოფელი დარჩომილა.

რადგანაც ასე ყოფილა, ზაზას სანატრელის ბატონის მამის ჩვენის წყალობის ოქმები კელში უქირავს და ამით ზურაბა ბასანიძე თავის მამულით დარჩა ზაზა ამირეჯიბს, რომ დავითსა და მზექაბუქის ობლებს საქმე არა აქვს.

იასაულო ხიდირბეგიშვილო ავთანდილ! ზურაბა ბასანიძეს ახლავ კელი ამართ[ე] და ზაზა ამირაჯიბს მოაბარე. დავით ამირეჯიბს რომ ზურაბა ბასანიძის კამბეჩი ჰყავს წართმეული, ისიც გამოურთვი და თავის პატრონს მიეცე. მთიბათვის ივ, ქორონიკონს უპვ.

სამი ბეჭედი:

1. მეთოდო
2. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლომონ.
3. ჭაეახის ძე მდივანბეგი ვახუშტი.

კიდებუ:

ჩვენ, მეფის ძე იულონ, ამ სამართალს ვამტყიცებთ. მთიბათვის ივ, ქორონიკონს, უპვ.

ბეჭედი: ქ. ლთისმშობლის სასოიანი იულონ დავითიანი.

27. განიხილავთ თუშთ მოურავის ღურმიშხანის შვილების

გაპრის საქმეზე

1798 წ. 28 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 7117. დედანი. ქალაღი. 43×19,3 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, წერტილი და სამ-
წერტილი.

ქ. თუშთ მოურავის დურმიშხანის შვილები ძმობაში ერთად ვეღარ მოთავსდნენ და ამათი სამართალი მათმა უმაღლესობამ მეფემ გიორგიმ ჩვენ, მათს შვილს იოანეს, გვიბძანა.

ჩვენც ქართლისა და კახეთის მოსამართლენი ჩვენთან შევპყარეთ, თუშთ მოურავს ღურმიშხანს სამართალში მოუწოდეთ და ეს საქმე გამოუცხადეთ: მამა ხარ და თუ შენი ნება არ არის, ჩვენ ამათს სამართალში ვერ შევალთ.

ღურმიშხან მოურა[ე]მა სამართალს ნება მოსცა, რადგანაც ერთად ვეღარ მოთავსდნენო, ჩემი ნება არისო, ერთმანეთს მოაშორეთო და როგორც ძმობის რიგი იყოს, ისე გაპყარეთო.

ჩვენ ესენი ვალაპარაკეთ და ასე გავყარეთ, როგორც ამის ქვემოთ დაიწერება.

ხუთნი ძმანი არიან და მეექვსე მამა. ეღიშერ პირველად საუფროსოდ უნდა აიღოს; და მასუკან დანარჩომი როგორც რიგი არის, ექვს წილად უნდა გაიყონ შეფარდებით ბარათით და წილის ყრით.

და რაც მოურავის წილად გავიდეს — მოურავისა, იმის მეუღლისა და სნეული ქალი ნინოს სიკვდილს უკან — ეს მოურავის წილიც ძმებმა უნდა გაიყონ.

ეღიშერმა აიღო საუფროსოდ: ლალის ყურს ბუშურის ქიტო თავისის ძმებით; და კიდევ ლალის ყურს ველუაშვილი თამაზა. ეს ხუთი კომლნი, დღეს რისაც მამულის მქონებელნი არიან, საუფროსოდ ეღიშერს მიეცა.

სასაშუალოდ დიმიტრისა და ორს იმის ძმას — ტიმოთესა და იოსებს მიეცათ: ბარხუდარაშვილი ანდრია თავისი ძმისწულებით და კიდევ ხატელიშვილი სვიმონა დღეს რისაც მამულისა და საქონლის მქონებელნი არიან, მიეცათ სასაშუალოდ.

უმცროს ძმას გლახას მიეცა საუმცროსოდ სასახლე, დღეს რომელშიაც თუშთ მოურავი დურმიშხან დგას, თავისის შენობით და გარეშემოთი. ამ სასახლის ზომაები ოთხთ ძმათ მიეცათ.

მ გ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი რომ მამულიდამ ააყენეს, იქ რომ ედიშერს თითონ სახლები გაუყუებდია, ის სახლები და იმისი გარეშემო, რომელიც თითონ შემოუფარგლავს და დღეს კელთ უჭირავს, დიმიტრისა, ტიმოთესა და იოსებს მიეცათ.

ამავ გ ე ლ ა ს მამულში რაც ედიშერის სასახლის ზომა არის, სამი იმდენი ამ სამთ ძმათ უნდა მოიზომონ გელაშვილის ენახსა, სახლკარსა და იმის გარეშემოში. და რაც დააკლდესთ, ისეც იმ გელას მამულიდამ უნდა შეუსრულდესთ.

და დანარჩომი გელაშვილის მამული სოფელს გარეთ რაც იყოს, ხუთთავ ძმათ სწორეთ ზომით უნდა გაიყონ. და ეს გელაშვილი თავისუფალი არის, ვისთანაც უნდა, იმასთან მივა.

ამას გარდა რაც ყმა ჰყვანდათ, ყველა შეფარდებით წილის ყრით ექვსად გაგვიყუთ: ერთი თუშთ მოურავის დურმიშხანისათვის მიგვიცია და ხუთი ხუთის ძმებისათვის; რომ ედიშერ ცალკე გავიდა; დიმიტრი, ტიმოთე, იოსებ და გლახა ერთად გავიდნენ; ეს ოთხნი და თავ-თავისი ბარათები ყველას კელთ უჭირავსთ.

ზვარი, ხოდაბუნი და რაც მამულები ჰქონდესთ, საბელი უნდა დაადვან და ექვსად უნდა გაიყონ: ერთი წილი თუშთ მოურავს დურმიშხანს და ხუთი წილი ხუთთ ძმათ. აგრევე ორი წისქვილი რომ აქვსთ, ესეც ექვსად უნდა გაიყონ — ერთი წილი დურმიშხან მოურავს და ხუთი წილი ხუთთ ძმათა.

ქვევრზედ ერთი რომელიც უნდოდეს, ედიშერმა აიღოს საუფროსოდ და დანარჩომი ქვევრი ექვსად უნდა გაიყონ.

ტიმოთე რადგანაც მოსწრებული საქორწილო კაცი არის, ამას უნდა მისცენ საერთოდ ოცდახუთი თუმანი საქორწილოდ.

სხვა რაც ვალი აქვსთ, ისიც ექვსთავ საერთოდ უნდა გადაიხადონ.

და სხვა თუ რამ აქვსთ, ცოლების მზითევს გარდა, თვალი თუ მარგალიტი, ოქრო თუ ვერცხლი, ცხვარი თუ ძროხა თუ სხვა რამ პირუტყვი, ისიც ექვსთავ უნდა გაიყონ.

იარაღები, რომელიც მამას განსაკუთრებით არავისთვის მიეცეს და ადგილს იყოს, ისიც ექვსთავ უნდა გაიყონ.

ედიშერის დედის მზითევი რაც არის და საბუთსა იქს, ისიც ედიშერს უნდა მიეცეს, როგორც სამართალი არის.

ამ განაჩენის ორი პირი დაიწერა: ერთი ედიშერს მიეცა და ერთი თუშთ მოურავს დურმიშხანსა; და ოთხს იმის შვილს, რადგანც ის ოთხნი უმცროსი ძმები მამასთან ვავიდნენ, — ერთად.

იასაულო! ასე გაარიგე. თიბათვის კჳ, ქორონიკონს უკვ.

სამი ბეჟელო: 1. იოანე

2. მღივანბეგი დავით

3. ბეჟან

თაუმი:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ განაჩენს ეამტკიცებთ. ივლისს ე, ქორონიკონს უკვ.

გიორგი

28. განიინება გერძნიშვილების მამულის საგაგა

1708 წ. 5 სექტემბერი

ცსა. ფ. 1448. № 5614. დედანი. ქალაღი. 68,5X23,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია შიში, ერთი, ორი ან სამწერტილი.

ქ. ბერძნიშვილი ბეცია უჩიოდა თავის განაყოფს ბერძნიშვილს იოანეს: ამას წინათ ჩვენ რომ მამულებზე ვდაობდითო, მისმა უმაღლესობამ სანატრელმა მეფემ სამართალი გვიყო, განაჩენი დაგვიწერეს და მოგვეცესო და მასუკან გორელი ქედხუდები, ქცხინვალის მამასახლისი და ქცხინვალის ქედხუდები გამოგზავნა და როგორც იმ განაჩენში ეწერა, მამულები გარჩევით თითო-თითოდ დაწერეს და ისე მისცეს ნინიასაო. და ის ქედხუდების დაწერილი განაჩენი ბატონმაც დაამტკიცა და კელთ უჭირავსო.

და ახლა თავისის მძლავრებით წაგვართვა ნინიამ სასათლაო, რომ სამართლით მიცემული არა აქვსო; კიდევ წაგვართვა ნასყიდაშვილის საბას მამული, რომ ეს საბა უმამულოთ მისცემია ქედხუდების განაჩენითაო; და კიდევ წაგვართვა ნაწალკოტევიში. ათის დღის მიწაო; კიდევ აქავ კარზე წაგვართვა სამი კალო საბძლის ადგილიო; კიდევ თავის ბაღს უკან წაგვართვა ერთის დღის ნაფუზარიო; კიდევ ერთის დღის მიწა გაუცვალეთ, თავისი მიწაც მაგას უჭირავს და ჩვენგან გაცელილი მიწაცა.

ამ ექვს აზრზე იჩივლა ბეციამ და მუჩალგაც მოაწერა: «თუ მე ამაში გავმტყუნდე, სამი თუმანი ჭარიმათ მომირთმევიანო».

ნინია მოვაყვანინეთ და ეს აზრები წაუკითხეთ. ნინიამც მუჩალგა მოაწერა: «თუ მე ამ ექვს აზრში წამერთმიოს რამეო.. და ყველასი რიგიანი საბუთი არა მქონდესო, სამი თუმანი მე დამიდვია ჭარიმათაო».

ორნივ სამართალში დავაყენეთ და ვალაპარაკეთ. ბეციამ რომ პირველად სასაფლაოზე ჩიოდა წამართვაო, ნინიამ ამისა განაჩენი მოიტანა, რომ სასაფლაო სამართლით მისცემია.

ამაზე ბეციამ ასე უპასუხა: ეგ რომელსაც ახლა შენ სასაფლაოდ ეჭიდები წმინდის გიორგის ეკლესიასა, ეგ კი არ არის შენი სასაფლაო, ეგ საკუთრად ჩემი არისო და ერთს ძველს დაქცეულს ნასაყდრალს ეუბნებოდა, იქა გქონია სასაფლაოო, მე მოწმები მყავსო, რომ იმ წმინდის გიორგის ეკლესიაში შენ წილი არა გაქვსო.

ამისი ნინიამ ასე უპასუხა: როდესაც პაპაჩემი ზავრად პაპა შენს გაჰყრია, მოსულა და თავის საკუთარს ადგილში ალიზის ეკლესია გაუკეთებია და ჰქონია; ერთი უშვილო გაყრილი ძმა ჰყოლია არდაშელ, იმას უთქვამს: ამაზე ქეთიკირის ეკლესიას¹ გავაყეთებო, მე დავიმარხებო და მასუკან საკუთრად შენ დაგრჩებო; ის მომკვდარა და დამარხულა და ახლა საკუთრად ჩემი არისო, შენ საქმე არა გაქვს რაო, და არც სხვას ბერძნისვილებსაო; და ამ ჩემს სიტყვას საქმით დავამტკიცებო:

ერთი ეს, რომ ამ საყდრის გარეშემო მიწები ოთხისავე კუთხიდან ასე ჩემი არისო, შენ არც სულ ერთის ფეხის დადგმა არა გაქვსო და აბა საიდან შეხვიდოდო იმ ეკლესიაშიო.

მეორე ეს, რომ მამა ჩემი როდესაც დაკარგულა, პაპიჩემი ზავრადის მამული არაგვის ერისთვიანთ მირზაშვილებისათვის რომ მიუციათ და თქვენც მიგიციდნიათ, მოსულან და სწორეთ იმ წმინდის გიორგის ეკლესიასთან დამდგარან და ვინც მოჰკლდომიათ, შიგ დაუმარხავსთ. თუ კი ზავრადისა არ იყო, იმ საყდართან მირზაშვილებს როდის დააყენებდით თქვენს მამულში და ან მკვდარს როდის დაამარხვინებდით.

ეს ორი აზრი, რომელიც ნინიამ იჩივლა, ორივე ძალიანი საბუთი არის და ორივე თვალთაც გვიჩვენა, რომ იმ საყდრის გარეშემო მიწები სულ ნინიასი არის; და მირზაშვილს როდესაც ზავ-

¹ + ეკლესიას.

რადის მამული უშოენია, მისულან და სწორეთ იმ საყდართან დამდგარან და დამარხეთაც იმ საყდარში დამარხულან.

ბ ე ც ი ა კიდევ ამას ამ ბ ბ ბ და: შენ არა გაქვს წილიო, საკუთრად ჩემი არისო.

მაგრამ ტყუილა; ერთი ამიტომ, რომ იმ საყდრის გარეშემო მიწები სულ ნინიასი არის, რომ ბეციას საქმე არა აქვს; და მეორე კიდევ ეს უფრო დიდი ნიშანი — მირზაშვილებს ზაერადის მამული რომ უშოენიათ, მისულან და იმ წმინდის გიორგის ეკლესიასთან დამდგარან და შიგაც დამარხულან. და თუ ზაერადისა არა უოფილიყო, მირზაშვილებს არც იმ საყდართან დააყენებდნენ და არც შეკდარს დაამარხვინებდნენ.

და ასე განესაჯეთ: ის წმინდის გიორგის ეკლესია ნახევარი ულაპარაკოდ ბერძენიშვილს ნინიას დაეანებეთ; და ნახევარიც ასე განგვისკია: ბეცია რომ ამბობს მოწმეები მყავსო, თუ ამ თუთხმეტს დღეზე სამსა და ოთხს სარწმუნოს მოწმეებს მოიყვანს, რომ წილი ჰქონოდეს, ნახევარი ეკლესია ბეციას დარჩება. და თუ ამ თუთხმეტს დღეზე სამი და ოთხი სარწმუნო მოწმე ვერ მოიყვანა, და ის წმინდის გიორგის ეკლესია საკუთრად ბერძენიშვილს ნინიას დარჩება.

კიდევ ჩ ი ო დ ა ბ ე ც ი ა: ერთი კომლი ნ ა ს ყ ი დ ა შ ე ი ლ ი ს ა ბ ა უ მამულთ მიეცაო და ახლა იმისი მამულიც წამართვაო.

ბერძენიშვილმა ნ ი ნ ი ა მ ამისი განაჩენი მოიტანა ქედხუდების ბატონისაგან დამტკიცებული, რომ სწორეთ მამულით მისცემია და გამართლდა ნინია.

კიდევ ჩ ი ო დ ა ბ ე ც ი ა: ნ ა წ ა ლ კ ო ტ ე ვ შ ი წამართვა ათის დღის შიწაო. ეს ნაწალკოტევი ნახევარი ნინიასია და ნახევარი გ ი გ ო ა ს ი, რომ ბეციას საქმე არა აქვს. ამაშიაც ნინია გამართლდა.

კიდევ ჩ ი ო დ ა ბ ე ც ი ა: აქ კარზე წამართვა სამი კალო-საბძლის ადგილიო.

ამისი ნ ი ნ ი ა მ ასე უ პ ა ს უ ხ ა: ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ მ ა ე ა ხ ტ ა ნ გ გ ო გ ი ა რომ ბეჯან ამილახვარიშვილს შიაბარა, მაშინ გ ო გ ი ა წამომედაეა, ბეჯან ამილახვარიშვილი მოიყვანა, იმასთან ვილაპარაკეთო. ბეჯანმა გაამტყუნა და მე დამრჩა და გოგიას სიცოცხლეშიაც კელთ მექირა და ახლაც კელთ მიჰირავსო. ამაშიაც ნინია გამართლდა, ბეციას საქმე არა აქვს რა.

კიდევ ჩ ი ო დ ა ბ ე ც ი ა: თაეის ბაღს უკან წამართვა ერთის დღის წაფუზარიო.

ამისი ნინიამ ასე უპასუხა: არ წამირთმევიანო, შენის განაყოფის გოგიასი არის ის მიწაო, საღალღოთ მოვეწანო, რაც გაზოვიდა, აეწყვევ, რაც ღალა ერგო, ჩემს შეილს გიორგის ავიკიდე და გოგიას ქერივს მიუტანეო. ამაშიაც ნინია გამართლდა, რომ ეს წართმევა არ არის.

კიდევ ჩიოდა: ერთი მიწა გაუცეაღე კარმიდამოზე, ის გაუცვლილი მიწაც მაგას უჭირავს და თავისი მიწაცაო.

ამისი ასე უპასუხა ნინიამ: მართალია, ერთი გოგიას კაცი იყო, რომ ყმასავით მემსახურებოდა, ის შემომხეხვეწა გამიცეაღეო და გაუცეაღე; ის კაცი ამოსწყდა, გოგიაც მოკვდა და ახლა ჩემს მიწას აღარ მივეცემო.

ეს გოგიას წილი ყოფილა, ბეციას საქმე არა აქვსრა, გოგიას მამული ბეითალმანია და ჩვენი არის.

ამათი საღაო საქმეები ასე გადასწყდა. ენკენისთვის ე, ქორონიკონს უჟე.

ბეკელი: ქ. ღთისმშობლის სასოიანი იულონ დავითიანი.

29. ბანდინეაა ვანთის ვაჟულუაგის საქმეზე

1798 წ. 13 ხექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 393. ღდანო. ქალღლი. 21,3X16 სმ.

მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. მის სიმღლის მეფის ოქმი გვებოძა ჩვენ — ვანთის მოურავს ფრიღონს, ასე რომ წინამძღვარს მოეხსენებინა: მინდორში სახნავს არ გვანებებენ და არ გვიშვებენ და არც საბალახეს გვაძლევენ არც მთისასა და არც ბარისას. წყალობას ვთხოვთ, რომ ერთი ოქმი გვიბოძოთ ვანთის მოურავს ფრიღონზედ, ვინც მაგისთანა მახსოვარი კაცნი იყოს, შეყაროს¹ და კიდევ როგორც მახსოვართ კაცთ თქვან, ისე გაგვირჩიოსო.

ბრძანება იყო: მოურაო, შეყარე უფროსნი კაცნი და რაც იმათ თქვან, მონასტერს თავისი წილი მიწები მიეც და წინამძღვარს მიაბარეო.

ჩვენ ბრძანებისებრ მოვიკითხეთ და ახურის ქევხა ბეცია და ხატიაშვილი გაბრიელ მოვიდნენ და საცა იმათ თქვეს, ეს მიწები მონასტრისა^ა და ეს სახასო^ო, რაც მონასტრისა თქვეს, მონასტრისათვის დავდევით და რაც სახასო იყო, სახასოთ დავდევით.

¹ შეყაროს.

საბალახისა ასე გავარჩივთ. ამ მახსოვრების ძალით მონასტრის მამული უფრო აღმოჩნდა სახასოსაგან; რადგან მონასტრისა მეტია, საბალახე ნახევარი მონასტერს მიეცეს და ნახევარი სახასოთ დაიდვას.

ჩვენ ამ მახსოვრების ძალით ასე გავარჩივთ და ნება მათის უმაღლესობისა არის.

სეკდემბერს იგ, ქორონიკონს უბვ. ფრიღონ

30. განჩინება ზაალ დავითისშვილისა და შანშე მილახვარის

გაგულის საქმეზე

1708 წ. 18 სექტემბერი

ცსა. ფ. 1448. № 5596. დედანი. ქალაღი. 54×17,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი და მძიმე.

ქ. მათის მეფობის უმაღლესობის ბრძანებით, ჩვენ, მდივანბეჯებმა, მოვისმინეთ საჩივარი დავითის შვილის ზაალისა რამაზის შვილის შანშე მილახვარისა.

ზაალ ამბობდა: შანშეს ჩემთან წილი არა აქვს, ჩემი სახლისკაცი არ არისო. მე გარდავსულვარ ქართველ ბატონთან და ჩემთვის მამული უბოძებიაო. მასუკან ეგენი გარდმოსულან და ჩემს მამულში მაგათთვის წილი არავის დაუღვიაო.

შანშემ პირველის მეფის ერეკლეს წიგნი მოიტანა, რომელიც რამაზშვილებს უწერს დავითიშვილების სახლისკაცობასა, რომ რამაზიშვილმა ელისბარმა ყენის რაყამი მოიტანაო, ელისბარიშვილს ელაპარაკა და თავისის სამკვიდროს მამულის წილი გაიტანაო. მერმე ეს განაყოფებიც გაიყარნენ და ის დავითიშვილებიდან გამოტანილი მამული გაიყვესო; ლევანს იმ რაყმის გამოტანაში ყენის კარზედ თეთრი დაეხარჯაო. ამის სამუქედოდ და საჭირნახულოდ, ლევანს მივეციოთ რიკაძე დათუნა თავის მამულითაო, აბანოს — ქავთარაშვილი ბერუკა, ლიპაშვილი გიორგი, ლიპარიტიშვილი გიორგი და კოკოლაშვილის გლეხის სანაცვლოდ მახანაშვილი გურგენაო.

ჩვენ ეს წიგნი რომ გავშინჯეთ, აქიდან დავინახეთ, რომ რამაზაშვილები დავითიშვილებისა სწორეთ სახლისკაცები ყოფილან. რომელიც ან ზაალს და ან შანშეს სანატრელის მეფის ირაკლი მეორის წიგნები აქვსო, თუმცა ჩვენ მდი-

უანბეგებს იმათი ჯელის შეხება არ შეგვიძლიან, მაგრამ ის წიგნები იძულებულ მეჲამედ გვეჩვენებთან.

და ამისთვის ჩვენ ასე განვსაჯეთ: რადგან თვალდამწვარი დავით გარდასულა და მამულის შოენისა პირველად მიზეზი ის შექნილა, ამისთვის სამი წილი სადავითისშვილოს მამულისა თვალდამწვარის შვილებს ზაალსა, იმის შვილებსა და ელისბარიშვილებს უნდა ჰქონდესთ და მეოთხედი ამ სადავითიშვილოს მამულისა რამაზიშვილებს მილახვარს შანშეს, ამის შვილს როსტომს და სოლომონს დაანებონ.

ნაიბ ეშკიკლასბაშო შანშე და აბაშიძე გიორგი, სადავითისშვილოს მამულის მეოთხედზედ ზაალსა და სხვათ ჯელი აუმართეთ და შანშე მილახვარს, იმის შვილს როსტომს და სოლომონს მოაბარეთ. აიწერა სეკდემბრის 58, ქორონიკონს უპე.

- სამი ბეჲელი: 1. მდივანბეგი დავით
2. მდივანბეგი იოანე
3. მიწა ვარ დავითრგუნები დავით.

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. სეკდემბერს კე, ქორონიკონს უპე.

ბეჲელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

ქ. ჩვენ, ქართლისა და კახეთისა და სხუათა დედუფალი¹ მარია მ, ამ განაჩენს² ვამტკიცებთ. სეკდემბრის კე, ქორონიკონს უპე.

უპე.

დედუფალი მარია მ

კიდებ:

ქ. ჩვენ, საქართველოს უფლისწული და მემკვიდრე დავით, ვამტკიცებთ. დეკემბრის ი, ქორონიკონს უპე.

დავით

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს მეფის ძე იოანე, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. იანვრის კლ, ქორონიკონს უპე.

იოანე
----

¹ დედუფალი. ² განჩენს.

ქ. ჩუენ, მეფის ძე ბაგრატი, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ.
სეკლემბრის კმ, ქორონიკონს უპვ. მგძა 1798.

ქ. ჩუენ, მეფის ძე თეიმურაზ, განაჩენსა ამასა ვამტკიცებთ. სეკლემბრის კმ, ქორონიკონს უპვ. ხელრთვა: თეიმურაზ.

ქ. ჩუენ, მეფის ძე მიხაილ, განაჩენსა ამას ვამტკიცებთ. სეკლემბრის კმ, ქორონიკონს უპვ.

31. ბანჩინაა მოუკაა ომანისა და ფრიდონის მამულის საჯგაჲ

1798 წ. 20 სექტემბერი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 52. საბ. № 124. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[102 v] კალაურის მორავ[ი]ს ომანისა და ამათის ძმებისა და ამათის-სახლისკაცისა შაშიანის მოურავ[ი]სა და ამისის ძმების სარჩელი[ს] მისაცემად თუ მან იშვილი¹ მღივანი სულხან, ჭიბითის მოურავი იოსებ და მღივანი თუმანის შვილი დიმიტრი მათის უმაღლესობის ჩვენის ხელმწიფისაგან წარივლინენ.

ამათ რაც ამათთვის სამართალი მიეცათ, ორისავე მხრის ნებითა განაჩენი დაუწერიათ და ერთიმეორესაგან ყაბულობით განაჩენზედ ხელმოწერით გაურვიგებიათ, რომ განაჩენი ჩვენის ხელმწიფისაგან დამტკიცებული ხელთ უქირავესთ.

ბეჟანაურის ვენახი² ფრიდონისა და ამისის ძმების ბართში წილად ნარგები არის; ეს ვენახი ომანის მამას გაუჟაფ[ი]ა და სასახლეთ აუშენებია, რომ დღესაც შიგ დგანან. და მას აქეთ იმ ვენახის გამოსავალი ფრიდონისა და ამის ძმებს აკლიათ. და ამ ბეჟანაურის ვენახის საფარდოთ ზემოხსენებულთ მოსამართლეთ ორისავე მხრის ნებით ბრატიაულის ვენახი მოუზომიათ და ფრიდონისა და ამისის ძმებისათვის მოუციათ.

და წელს იმ ვენახის ნახევარს გამოსავალს ომან და ამის ძმები ფრიდონისა და ამის ძმებს არ ანებებენ. ეს სამართლის წინააღმდეგი არის. ამათ იქამდინ თავის წილში ნარგების ვენახის მთელი გამოსავალი აკლიათ. და დღეს რომელიც ამათ საფარდო მოუციათ, იმისი ნახევარი [103] რატომ არ უნდა მოეცესთ.

¹ + პირველი. ² ვენახით.

წლევეანდელის გამოსავლის ნახევარი, რაც იმ ვენახისა არის ფრიდონსა და ამის ძმებს უნდა მოეცეს. და მეგრის ვენახიც ამათი არის. ომანსა და იმის ძმებს ხელი აღარა აქვსთ ამ ვენახის გამოსაველზედ.

მათის უმაღლესობისაგან სამი ოქმია ბოძებული და მაინც კიდევ არ დაუნებებიათ.

იასულ[ო] ტოლდიკისუვილო რევაზ და რუ-
ზაუვილო რევაზ! იმ ვენახის წლევეანდლის გამოსავლის
ნახევარი ფრიდონსა და ამის ძმებს მოაბარეთ და ის ვენახიც
ამათ დარჩებათ.

ჩვენ, მათის უმაღლესობის ბრძანებით, ეს სამართალი მიეცე-
ციოთ და ნება მათის უმაღლესობისა არის. სექტემბრის კ, ქორო-

ნიკონს უპვ.

თავში:

ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა ქართლისა და კახეთისა და
სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. სექტემ-

ბრის კა, ქორონიკონს უპვ.

32. ბანჯინება ნინია ჩხეიძის შვიკის ნოზაძეების საქმეზე

1708 წ. 21 სექტემბერი

ცსსა. ფ. 1450. დაეთ. № 25. საბ. № 63. პირი. ქალღი. მხედრული.

[77V] ჩვენ, საქართველოს მეფის ძემ იოანემ, ჩხე-
იძე ნინია და ეს ნოზაძეები ვალაპარაკეთ და [ნოზა-
ძე[ები] ჩხეიძის ყმათ აღმოჩნდა და ჩხეიძეს დარჩა.

ემიყაბაშო გიორგი, ეს ნოზაძეები სადაც იყვნენ, თავი-
ანთის ცოლშვილით ჩხეიძე ნინიას მოაბარე. ენკენისთვის კა, ქო-

რონიკონს უპვ.

თავში:

ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა მეფე მე-
[თ]ცამეტე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ.

აპრილის ბ, ქორონიკონს უპვ.

**33. ბანინება უოჩისუვილბისა და გოცირიქეთა მამულის გააფხის
საქმეზა**

1708 წ. 2 ნომბერი

ხელნერთა ინსტიტუტი. Qd 8686. დედანი. ქალაღი 19,3×9,8 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნები არ იხმარება. ბ-მეტი

ქ. უოჩისუვილები ბესლო და სარიდან და ხათო
გოცირიქისგანა ნასყიდს მამულის გაყოფას ელაპარაკე-
ბოდენ ბატონს აბაშიძე ლევანთან, ბატონს მინბაშ ზა-
ჯასთან გოცირიქეს გოგიას და იმის ძმისწულებს
ბერს და გაბრიელს.

ჩ[ე]ენ გვიბძანეს თირის მონასტრის დეანო[ზ]ს და მა-
მისთვალაშვილს მარდახის ამათი მამულის გაყოფა.
წავედით და რაცა ღმერთმან გვაგონა, ასე გავეყავით.

ამ წისქვილის რუს ზეით ამ შარამდინა¹ რაცა გატეხილის
მიწის ბადლათა მივეციტ გოცირიქეს, ამ შარას ზეით რომ სამნები
ჩავსხით აქამდინ, ამ სამნებს ზეით კიდევ მოუზომეთ ამ ბესლოს
და მივეციტ და სამნები ჩაუსხით; ამის ბადლათა და რუს და შა-
რას შუა რომ გაუტეხ[ელი] ქალა არის, ამების ბადლათ ამ მეო-
რეს სამნებს ზეითა რაცა მიწა ან ტყე არის ტყის გზამდინა,
გოცირიქეს დარჩა. და ტყის გზას ზეით ან ახო ან ტყე ან გაუ-
ყოფელი სხვა მამული დარჩა — სასაფლაო, წისქვილი თავისი
გზითა გასაყოფი არის.

ამის დამხდური და მოწამე: მოურავი მაწაწისშვილი
ბერი მკედელი, გურიელი გლახა, ქულუხაძე გოგია.
დაიწერა ნო[ე]ნბერსა ბ, ქორონიკონს უპე.

ქ. მე, მამისთვალაშვილი მარდახი, ამ ზემონაწე-
რის დამწერი და გამრიგე ვარ. ეს ჩემი ხელია.

ქ. მე, იოსებ დეკანოზი, ამისი გამრიგე და დამსწრე ვარ;
ეს ჩემი ხელია. იოსებ.

ქ. მე, აბაშიძე ლევან, ამ წერილის მოწამე ვარ და
დამსწრე; კიდევ დამიმტკიცებია.

გიორგობისთვის კჷ, ქორონიკონს უპე.

¹ შარამდინა.

34. ბანინება მირზა აფრიაგასა და ზამანოლუბის საქმეზე

1798 წ. 7 დეკემბერი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 5286. დედანი. ქალაქი 19,6x16 სმ. დაზიანებული. ალაგ-ალაგ ამომწვარი, კიდეები მოტრეცილი. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი. საბუთის პირები დაცულია. ფ. 1447. საბ. № 536; ფ. 1450. დათ. № 13. საბ. 12. დაზიანებულ ადგილებს აღვადგენთ პირის მიხედვით.

ქ. მათს უ[მალღეს]ობას მეფეს ბატონს მამაჩვენს მათის 'შეილის იოანესათვის მირზა აფრიაგასა და ამისის კაცების ზამან-ოლღების სამართალი რომ ებძანებინა], მოსამართლენები ჩვენთან დავისწარით [და ერ]თათ ვალაპარაკეთ; და ჩვენ ეს სამართალი ასე მივეცით.

ამ ზამან-ოლღებმა წყალში უნდა იბანონ. [და მასუ]-გან ეს ოთხი კომლი კაცი უნდა მიეი[დნენ და ასე] თავიანთ ყურანზე უნდა დაიფ[იცონ, რომე] მკვიდრნი ბაიდრელი იყვნენ.

და ამათ რომე ასე დაიფიცონ, უნდა მივიდეს სულთნის შვილი ალა და წყალი დასხას თავის ოჯახში ცეცხლს და [ა]სე თქოს: «თუ ეს ზამან-ოლღები სწორეთ მკვიდრნი ბაიდრელები არ იყვნენ და ეს მეჯოგეც თუ ბაიდრელი არ იყოს და ყაზ-ახელი იყოს, ჩემი ოჯახი როგორც ამ წყალმა [ცეცხლ] დაშრიტა, ისე ჩემი ოჯახი დაიშრიტოს».

თუ ასე ქმნა სულთნის შვილმა ალამ, ხომ დარჩება ალას. და თუ ვერ დააფიცა, დარჩება მირზა როსტომას და მირზა აფრიაგას. ფიცით თუ სულ რაც [ქ]ალ[ავარში მოუვია]თ და მირზა აფრია[მა სა]ბუთის უზამს როგორც რიგია, ის ზამანოლღებმა მირზას უნდა მოსცეს.

ეშიკადასბაშო ალექსანდრე! როგორც ამ განჩინებში დაგვიწერია, ეს ასე უნდა აღასრულო.

დეკემბრის 8, ქორონიკონს უბე.

იონე

ზალ

ჩაეახისძე მდივანბეგი ეახუშტი

მღვანი იონე

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსი და სხვათა მეფე გიორგი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. დეკემბერს ი, ქორონიკონს უბე.

ბეპალი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

ლმრთისადმი განსვენებული მეფე გიორგი რომ ბებლარებში ბრძანდებოდა, მაშინ ერთი ოქმი იყო მეფისა ჩემზე. ამას გარდა მირზა აფრიაბამ მომიტანა, რომ ოთხს კომლს კაცებზედ დაობდა და სამართალი მეფის ძემ იოანემ და მსაჯულთ ასე გარდაწყვიტეს; და იასაული მე ვიყავ და შივაბარე ეს კაცი მირზას. ეს ასე იყო.

კოლესკის სო[ვ]ეტნიკი ალექსანდრე მაყაშვილი.

35. ბანდინობა ბაიდრის სულთნის შვილებისა და მირზა აბრამას მამულის საქმეზე.

1798 წ. 14 დეკემბერი.

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 5288. დედანი. ქალაქი 41,4×22,2 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახარია წერტილი და შიშვე.

ქ. ბაიდარის სულთნის შვილები მირზა აბრამს საწისქვილოზედ უჩიოდნენ. ამ სადაო საქმეზედ მათის უმადლესობის მეფის გიორგისათვის არზა მიერთმით და ამით სამართალი ჩვენ— ორბელიანის სარდლის იოანესათვის ებძანათ. ბაიდრის სულთნის შვილები და მირზა აბრამ ორნივე ერთად ვალაპარაკეთ.

ბაიდრის სულთნის შვილები ამას ამბობდნენ: მირზა აბრამს რომ ბატონისაგან ნაწყალობევი პალაუარი უჭირავს, იმის საზღვარს გარეთ ბაიდრის მამულში წისქვილი ააშენა და იმ მამულს პალავრის მამულს ეძახის და უსამართლობით გვართმევსო.

მირზა აბრამ ამას უპასუხებდა: ოცდაათი წელიწადი მეტი იქნება. პალაუარი ბატონისაგან წყალობად ჩვენ გვბოძებია და იმ საწისქვილოს ადგილს რომ ახლა თქვენ მედავეებით, ამის მეტათ. ამდენს ხანს გაუვლია და არ გვდავეებიხართო.

ბაიდრის სულთნის შვილები მიუგებდნენ: დღეს რომ პალავრელები დგანან, ის ადგილი ბაიდრის მამული არის და ძველადგანაც ბაიდრელნი იქა სახლებულანო და ნაწისქვილარიც პალავრის საზღვარს გარეთ ბაიდრის მამულში არისო.

პალავრელები ამას უპასუხებდნენ: სადაც ახლა ჩვენ ვდგევართ, ის ადგილი სამკვიდრო ჩვენი მამული არისო. არც იმ ად-

* ეს მინაწერი მხოლოდ საბუთის პირშია.

გილს ძველთაგან ბაიდრელნი მდგარან და არც ბაიდრის მამული არისო, უსამართლოდ გვრჩით და უბრალოდ გვაცოდვილებთო.

ჩვენ ამათი ლაპარაკი რომ მოვისმინეთ, ორსავ მხარეს წიგნი და მოწმე[ე]ბი მოვსთხოვეთ, არც ერთის მხრიდამ არც წიგნი გამოჩნდა და არც ასეთი მოწმე[ე]ბი რომ სამართალი იმაზედ გარდაგვეწყვიტა.

ჩვენ წავედით, სადაო ადგილები დაეიარეთ და გავსინჯეთ. სამართლის ძალით და ორისავ მხრის ყაბულობით ფიცი განვაჩინეთ. რადგანაც დღეს მამული ჰალავერელებს კელთ ეპირათ, სამართლით ფიცი იმათ დაედოთ.

წადგნენ ერთობით მემკვიდრე ჰალავერელები და თავეთის სჯულისაებრ ასე იფიცონ: «დღეს სადაც ვდგევართ, ეს ადგილი მამა-პაპით ჩვენი სამკვიდრო მამული არის და ამ ადგილს ძველთაგან არც ბაიდრელნი სახლებულან და არც ბაიდრის მამული არის. ეს მამა-პაპათაგანაც ასე გაგვიგონია და ჩვენს მოსწრებაშიაც ასე გვინახამს და ასე ვიცითო».

ამას გარდა, სადამდინაც ეფიცებოდესთ ჰალავერის მამულათ, ჰალავერელებმა გარს შემოუარონ და ფიცით დაამტკიცონ: «ნადირ შაის დროს, მეფის თეიმურაზის დროს, მეფის ერეკლეს დროს ვიდრე დღევანდლამდის აქამდის ჩვენი სამკვიდრო მამულია, ჩვენის მამა-პაპათაგანაც ასე გაგვიგონია და ჩვენს მო[ს]წრებაშიაც ასე გვინახავს და ღალაც ამ მამული-სა ჩვენ გვიღია და არცაეინ ამ ადგილს წამოგვდავებია ამ უამამდის».

როგორც ზემორე დაგვიწერია, თუ ჰალავერელებმა ასე იფიცეს, სადაც ფეხს დაადგმენ და გარს შემოუვლიან, იქამდის ჰალავერელებს მამულად დარჩებათ და მაშინ უნდა გაიმიჯნოს და ბაიდრისა და ჰალავერის მამული მიჯნით გაირჩეს. თუ საცა ჰალავერელები ფეხის დადგმით და გარს შემოვლით დაიფიცვენ, საწის-ქვილო ადგილი იმას შიგნით დარჩა, ჰალავერელებისა იქნება. და თუ გარეთ დარჩა, სულთნის შვილებისა იქნება.

ჩვენმა გონებამ ეს სამართალი შეიძლო და ნება მათის უმაღლესობისა არის. ქრისტიანობის იდ, ქორონიკონს უპავ.

ორი ბეჭედი:

1. ვინც დავითს სტომობს სქესობით, სპასპეტ მყო სალთხუ-ცესობით იოანე.

2. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი სულხან.

თავში:

ქ. ჩვენ, ყრვლისა საქართველოს ქართლისა და კახეთისა და

სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. დეკემბრის ივ, ქორონიკონს უკვ.

ბეჰელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

36. განინება ზაზა ციციშვილისა და ალიყულას ძვირის ყმის საქმეზე

1780 წ. 9 იანვარი.

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 51. საბ. № 230. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[201 v] მათს უმაღლესობასთან არზით ეჩივლა წავეკლს ალიყულას ქვრივსა და ობოლს: ბატონმა ჩემ[მ]ა ციციშვილმა ზაზა უზბაშმა, ერთი კომლი ყმა გვეყვანდა, კოწხურას დაისაწლა და თითონ იმსახურებსო. რაც წავეკისში მამული გვაქვს, იმისი დაღაც იმან აიღო და ახლა თორმეტის წლის ობოლი შვილი მომტაცა და მსახურად წაიყვანაო.

[202] ამათის სამართლის გამოძიება მათს უმაღლესობას ჩვენთვის ებძანა. აზნაურშვილის მეზატონე ყმასა და მამულს ჩამ[ო]ართმევს, თავისუფალი შეიქნება, ვისაც მამულში დადგება, თავისი მეზატონე ვეღარას მიედავება. ზაზა უზბაშს თუ უნდოდეს, ამ ალიყულას შვილის ყმა ბაბაშაშვილი კოწახურას რომ უსახლობს, აპყაროს და წავეკისს თავისავე სამკვიდროს მამულზედ დასახლოს და ამ ქვრივსა და ობოლს დაანებოს და ნურც ამათს მამულში დაღას აიღებს. დაღაც ამათვე დაანებოს და ის ობოლი თავის შვილს დათუას აქაწლოს და როგორც აზნაურშვილის რიგი არის, ისე იმსახუროს.

და თუ არც მამული დაანება და არც ყმა, ეს ალიყულას შვილის ობლები თავიანთი ნასყიდის მამულით სახასონი შეიქნებიან.

ყორიასაულბაშო თარხნისშვილო დიმიტრი! თუ ზაზა ციციშვილმა ამ ალიყულას შვილის ობლებს ყმა და მამული დაანება, როგორც დაგვიწერია, ამ ალიყულას შვილებს მოაბარე. და თუ არ და[ა]ნებოს ის, ალიყულას შვილს ობლისა გამოართვი და თავის ღედას მოაბარე; და ესენი თავეთის ნასყიდის მამულით სახასოდ დააყენე. ციციშვილს ზაზას ამათთან ხელი

აღარ ექნება. [v] იანვრის თ, ქორონიკონს უკვ.

37. განიხილავთ ესტატა გიგაურისა და სფირიდონ დეკანოზის

წიგნილის საქმეზე

1700 წ. 17 იანვარი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14044. დედანი. ქაღალდი 44×17 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახშირი არ არის.

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს მეფის ძეს იოანესთან გიგაურმა ესტატემ არზით უჩიველა ანანიაშვილს დეკანოზს სფირიდონს, რომ მამის ჩემისაგან ნასყიდი წიგნილი მქონდაო, ანანიაშვილის აბელას მოეყიდაო, აქამდინ მეჭირაო და ახლა დეკანოზმა წამართო და გამიყიდაო.

სფირიდონ დეკანოზი და ესტატე გიგაური დიამბეგს ეახუშტისთან¹ და მდივან მანუჩართან გაეგზავნეთ, ესენი თქვენთან აღაპარაკეთო და ქეშმარიტი სამართალი უსაჯეთო. იმათ ესენი ელაპარაკებინათ.

და დეკანოზს საბუთები მოეტანა, რომ ეს საწისქვილო და ერთის დღის ნაფუძარი ოცდაშვიდი წელიწადი არის დაეცხენო და მე მიჭირავსო და არ მდავებიხარო. და ოცდაათი წელიწადი სულთნის ყმას გირაოთ ეჭირაო და იმისგან დაეცხენო და აქამომდე მე მიჭირავსო, არც იმისთვის გიდავნიათო და არც ჩემთვისაო.

გიგაური ეპასუხებოდა: აბელისაგან ნასყიდობის წიგნი მქონდაო, ის წიგნი დაეკარგეო, შენ გეპოვნა, დამალე, აღარ გამომიჩინეო და ამიტომ ვერ გედავეო, თორემ ჩემი ნასყიდიო და მოწმე[ე]ბიცა მყავსო.

მოსამართლეთ მოწმე[ე]ბიც მოეკითხათ და დიდათ გამოეძიათ, მაგრამ სწორე და ქეშმარიტი ვერ შე[ე]ტყოთ. და შემდგომად ჩვენთან მოვიდნენ და ამათი დავა ჩვენთან გამოცხადდა. ჩვენც ამათი ლაპარაკი მოვისმინეთ და გაეშინჯეთ და გამოვიძიეთ დიამბეგისა და მდივნის თანდასწრებითა და ვერარა ვიპოვეთ — ვერც წიგნი და ვერც ქეშმარიტი მოწამე.

რადგანაც ასე მიფარებულად ჩნდა, რომ ამათი უფიცრობა არ იქნებოდა და უამასოთ ამათი დავა არ გაირჩეოდა, ფიცი შეუგდევით. რადგან გიგაური ესტატე დეკანოზს წიგნის დამალვასაც ეწამებოდა და იმ წიგნილსა და მიწასა მართალი მოწამე არ უჩნდა, ფიცი გიგაურს დაედო.

¹ ეახუსტისთან.

გიგაური ესტატე შვილითა და იმისი სახლისკაცი ივანე გიგაურის შვილი წადგეს და მიძინების ხატზედ დაიფიცოს ასე, რომ: «ამისმა მადლმა, ის წისქვილიცა ნახევარი და ერთის დღის ნაფუძარიც წაქვევარ[ი] ნასყიდი მქონდეს და წიგნიც შენ დაგემალოს».

თუ ასე იფიცონ, გიგაურებს დარჩება წისქვილი და მიწა. და თუ ასე ვერ იფიცეს, დეკანოზს დარჩება. ასე განგვიჩენია.

იასაულო ბეჟანავ! ეს ასე უნდა გა[ა]რიგო. აღიწერა იანვრის იდ, ქორონიკონს უპუ.

ქ. რომელსაც მიწა დარჩება, ეკლესიას თავი დებულება ღალა უნდა ყოველთვის აძლიოს.

ორი ბეჟელი: 1. იოანე

2. ჭავჭავიძე მღივანბეგი ვახუშტი.

ხელთვა: მანუჩარ.

ქ. ამ სამართლით ხომ ფიცი გიგაურს დაედო, რომ უნდა შე[ე]ფიცნა და ნახევარ[ი] წისქვილი დარჩებოდა. მაგრამ ჩვენ, მოსამართლეთ, ასე გავარიგეთ, რომ აღარ დავაფიცეთ. ამიტომ რომ დეკანოზიცა და გიგაურიცა ბრალში იყვნენ. და ორნიც ამ ფიც[ი]ს ბრალიდამ გამოვიყვანეთ და მოვარიგეთ. ასე, რომ იმ მონასყიდეს მე რაბა შვილს მახვილას თუმანნახევარი დეკანოზმა მისცეს და თუმანნახევარი გიგაურმა; და ის ნახევარი წისქვილი და ნახევარი დღის ნაფუძარი ამ გიგაურს დარჩება.

ეს ჩვენ ასე გავარიგეთ და აღარ დავაფიცეთ ერთმანეთის ყაბულობითა. იასაულო! ეს ასე გა[ა]რიგე. იანვრის იუ, ქორონიკონს უპუ.

ქ. რადგან დეკანოზი სამღვდელო კაცი იყო, შუა შემოვედით; ეს გიგაური აღარ დავაფიცებინეთ; დეკანოზიცა, ჩვენცა და გიგაურიც ბრალიდამ გამოვედით. ეს განაჩენი გიგაურს მიეცა იასაულო, რომ გა[ა]რიგო.

ბეჟელი: ჭავჭავიძე მღივანბეგი ვახუშტი

ხელთვა: იოანე

ცსა. ფონდი 1450. დეოთარი № 30. საბუთი № 204. პირი. ქალაღი.
მხედრული.

[არზა]

[157 v] მათის უმაღლესობის ბედნიერის ხელმწიფის წი-
ნაშე მოსახსენებელი თქვენის მამიდაშვილის მ ა რ ი ა მ ი ს ა გ ა ნ .

ისე თქვენი ორგული [158] იყოს შეწუხებული, როგორც მე
გახლდეთ. სულზედ ვძეჲარ — დღეს თუ ხვალ ჩემი სიცოცხლე; მე
როგორღა უნდა თავი გაწყინოთ, მაგრამ რომ არ მოგახსენოთ,
უფრო საქმე გაგვიჭირდება.

მამიდა თქვენის ბოძებულმა და ჩემ[მ]ა გაზდილმა ბიჭმა
უმაღლესობას გაგაშინჯათ, რომ სახასო ეარ[ო]. ჩემო ხელმწიფევ!
მოგეხსენებათ, საბრალო დედაჩემი რალაც ქურდი გახლდათ, იმის-
გან მოცემულის წიგნით პატარა გავზარდე შვილსავეით. თუ ქურ-
დობით მყოლია, შე ერთი ბიჭი მომცემია და ახლა ექვსნი არიან,
მომირთმევიან. ჩემის მამულიდამ მოგებული რაც აქვს, ის გამო-
ვართვი, თავსაც შართმევს, არა თუ მართო თითონ თავის შვი-
ლებსაც და საქონელიც უნდა წაგვართოს.

თუ ამას ინებებთ, ჩემი თავიც და ჩემი ყმაც ჳირის სანაც-
ვლო იყოს, ოღონდ ეს რომ ერთი პატარა ყმაწვილი მყავს და ლა-
მის ჳაერთ მამიკუდეს. შემებრალეთ მკუდარი დედაკაცი იასაუ-
ლის ელდისაგან, უაღსარებოთ არ მოეკუდგე. იანვრის კ, ქორო-
ნიკონს უპჳ.

[განჩინება]

მათს უმაღლესობას მეფეს ებრძანა ჩვენ — მათის შვილის
ბ ა გ რ ა ტ ი ს ა თ ვ ი ს : მოსამართლე[ე]ბიეც შენთან დაისწარ და
ამათი სამართალი შენ მოეც.

ჩვენ ბრძანებისაებრ მოლაყვანინეთ, რომელსაც კაცს ეს ჩვე-
ნი პაპიდასშვილი [v] უჩივის და ვალაპარაკეთ. ამ გ რ ი გ ო -
ლ ა ს არაფერი სიტყვა არა ჳქონდა რა და არცარა წერილი, თეი-
ნიერ ლიტონის სიტყვით ამბობდა: სახასო ვარო, შენი ყმა არა
ვარო.

ჩვენს პაპიდასშვილს წიგნი ჰქონდა კურთხეულის ჩვენის პაპიდას ბატონისშვილის ანასი იმისგან დაწერილი და დაბეჭდილი: ბოლოლისშვილი შენთვის მომიციაო, ჩემის ხემწიფეთაგან ნაწყალობევიო.

მოსამართლე[ე]ბიც ჩვენთან დაგვესწრნენ და ჩვენის გაშინჯვით და სამართლით ეს ბოლოლისშვილი გრიგოლა ჩვენის პაპიდასშვილის არის, ამისთვის რომ თავის დედას მიუცია, თავის ნაშითვი პატარა ბიჭი გაუზღვია და მამულზედ დაუსახლებია. ოცდაათის წლის წიგნია ბატონისშვილის ანასი, აქამდის რატომ არ ელაპარაკა, თუკი სალაპარაკო ჰქონდა რამე. მაგრამ არაფერი სალაპარაკო არა აქვს რა, ამისია. იანვრის კბ, ქორნიკონს უაზ.

--	--	--

გოშტაშაბისშვილო! ხელი აუშმართე და ენისელთ მოურავს იოანეს მიაბარე, ამისის ბებუის მზითვის ყმა არის.

**39. ბანინება აბრა მამადაშვილისა და ბერუა ოსოფილის
სახისხლო საქმეზე**

1700 წ. 26 იანვარი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 8605. დედანი. ქაღალდი. 38,3X16,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. მისს უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეფის ძეს იოანეს ჩვენ მათის მონის დიამბეგის ვახუშტისათვის და მანუჩარ მდივნისათვის მამაცაშვილის პეტრესი და ოსოფილის ბერუას სამართალი ებრძანა, ესენი თქვენთან ალაპარკეთო და ქვეშარიტი სამართალი მიეცითო. ჩვენ ბრძანებულებერ ესენი ჩვენთან მოყვანინეთ და ვალაპარაკეთ.

მამაცაშვილი პეტრე ჩიოდა: ჩემს ყმას იმერელს ჩხუბი უყო, ბებერი სცაო და მოკუდაო, სამართალს ვთხოვო.

ამას პასუხს ბერუა მიუგებდა: მართალია, ჩხუბი მოგვივიდაო, მაგრამ ჩემის ნაცემობით არ მამკუდარაო, ათი დღე იცოცხლა, კარგად იყო და შემდგომად ავად გახდა და მოკუდაო.

პეტრე მიუგებდა: სხვა იმას არა სჭირებია რაო, სწორეთ შენის მიზეზით და გალახულობით მოკუდაო; და ამისო მოწმე[ე]ბი მთლად რუისი არისო.

ჩვენ ამათ[ი] საჩივარი რომ მოვისმინეთ, უმოწმოდ ვერც ერთს ვერ ვერწმუნებით და მოწმე[ე]ბი მოვთხოვეთ.

პეტრემ ორის სარწმუნოს მღვდლის მოწმობა და სხვათ ათის-თორმეტის რუისელის კაცის მოწმობა მოიტანა; და ბერუამ ვერც ერთის კაცისა მოიტანა და იმ მოწმობებში ბერუა მტყუვნად აღმოჩნდა.

რადგან ამ მოწმობით ბერუა ბრალეულათ აღმოჩნდა და იმ კაცის სიკუდილი მისის მიზეზით მომხდარა და ბრალი დასდებია, მთელი კაცის სისხლი — თორმეტი თუმანი უნდა გარდაიხადოს ბერუამა და მამაცაშვილს პეტრეს და იმ კაცის ცოლსა და შვილს უნდა მისცეს.

ბერუას სისხლი თორმეტი თუმანი დაედვა. ამ თორმეტის თუმნიდამ ოთხი თუმანი რომ მესამედი არის, ეს სამართალმა აპატივა და დაედვა რვა თუმანი. ამ რვა თუმნიდამ ორი თუმანიც მოსამართლე[ე]ბი შუა შამოვიდნენ და აპატიეს და ბერუას დ[ა]ედლო ექვსი თუმანი.

მამაცაშვილს პეტრესა და იმის ყმას ქვრივისა და ობოლს ბერუამ უნდა სისხლათ მისცეს. და ბერუასთან სხვა საქმე არც მამაცაშვილსა და არც ქვრივისა და ობოლს საქმე აღარა აქუთ რა.

ამას გარდა ბერუას იმ ქ[ვ]რივის რაც ღვინო ან პური ან სიმინდი ან ფეტვი და ან სხვ[ა] რამ ნიეთ[ი] დაჩრომია, ის მთლად და უკლებლად უნდა მიეცეს ბერუასა და მკუდარზედ ხუ[რ]ი კოკა ღვინო და ორი კოდი პური დახარჯულა, ის აღარ გამოერთმევა. და სხვა რაც დარჩენია, სრულებით უნდა მიეცეს ბერუასა. ჩვენ ეს სამართალი განგვიჩენია და მისის უგანათლებულესობის ნება აღსრულდეს.

იასაულო ზალიბეგაშვილო! ეს ასე უნდა აღასრულო. აღიწერა იანგორის კმ, ქორონკონს უკუ.

ბეჰადი: ჭავახის ძე მდივანბეგი ვახუშტი
ხელთა: მანუჩარ.

40. განინება როსა მახაშვილისა და დავით ნაზირის

გაგულის საქმეზე

1790 წ. 1 თებერვალი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 657. დედანი. ქალაღი 33,7×15,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახარია შიშვე და წერტილი.

ქ. მათის უმაღლესობის საქართველოს მეფის ბრძანებით და ოქმით მივედით ჩვენ კელმწიფის მონანი: ფარეშთხუცესი ბანცურის შვილი ანდუყაფარ, აღამდარბაში ჯომარდიძე

ქაიხოსროვ და ალამდარი პაატა როსებ მაყაშვილს მინბაშთან და ნაზირ დავითთან.

რომელიც მისი უმაღლესობის ბრძანება გვქონდა, რომ როსებ მინბაშს უნდა მოეცა ნაზირის დავითისათვის სასახლის ალაგი, რომელსაც ადგილს ბატონის ბრძანება იყო დანიშნული, კიდევ გაუმიჯნეთ და მივაბარეთ.

ამას გარდა¹ ზერისაც უმაღლესობის ბრძანება იყო: სოფლებიდან კაცნი მოიწვიეთ მაყაშვილი გოშპარ და მგალობლის შვილი ბეჟან და სხვანი გლეხნი კაცნი ერთობით მივედი² ზეარში და ერთმანერთის ნებაყოფლობით მოვარიგეთ და მოშველდნენ.

დავით ნაზირი სასახლის მიზეზზე³ ბევრს ეხვეწა მინბაშს როსებს: თუ მანდ თქვენს სიახლოეს ჩემს სასახლეს არ ინებებო მოცემასო, სადაც შენ გენებებოდეს, იქ მომეც სასახლეო. მაგრამ იმას გარდა არსად მიეცემოდა ადგილი, რომ დავით ნაზირი დამდგარიყო და რომელსაც ადგილს მისი უმაღლესობის ბრძანება გვქონდა სასახლის მიცემისა, იმ ადგილს მივეცი სასახლის ადგილი.

ნაზირი დავით ამასაც ეუბნებოდა თავის ბიძას, მინბაშს როსებს: თუ გინდა შენის სახლის კაცებიდან გამოიცვალე ადგილი და ის მომეც და თუ გინდა გლეხის კაცის ადგილი მომეც. მაგრამ არც ერთიდან არ მოსცა.

და ჩვენ რომელიც მისი უმაღლესობის ბრძანება გვქონდა, იმ თავეთის ერთობის სასახლის ზომა მოუზომეთ და მივეცი რომელიც სამართლის განწესება იყო და მივაბარეთ ნაზირს დავითს. თებერვლის ა, ქორონიკონს უპუ.

ანდუყაფარ	ალამდარბაში ქაიხოსროვ
-----------	--------------------------

პაატა	გოშპარ	ბეჟან
-------	--------	-------

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს, ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, როგორადაც ჩვენგან გაგზავნილის კაცებისაგან ვარიგებულთა, ამ წერილით ამას ვამტკიცებთ. ფებერვლის ივ, ქორონიკონს უპუ.

ბეჟელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

¹+და. ²ერთობით.

41. ბანკინება გიორგი ნასახიბაშისა და მონია სადალაშვილის

გამულის საქმეზე

1700 წ. 8 მარტი

ცსსა. ფ. 1450. დათ. № 36. საბ. № 245. პირი, ქალაღი. მხედრული.

[160 v] გიორგი ნასახიბაშის ნაიბი თავის ყმას ოსიაურელს სადალაშვილს ნონიას რომ უჩიოდა, ესენი ჩვენთან ვალაპარაკეთ და თავეთის ნებით ასრე გაშველდნე[ნ] და გარიგდნენ, რომ: ამ სადალაშვილმა ნონია ყოველს თავის მამულზედ სამკვიდროსა თუ ნასყიდზედ ოსიაურისა [161] თუ სურამში რისაც¹ მამულის მქონებელი არის, ყველაზედ ხელი აიღო და ამ გიორგის ეეზირისშვილს დაანება.

და ამ გიორგიმაც იმ სადალაშვილის ბატონყმობაზედ ხელი აიღო, რომ დღეის იქით ამ გიორგის იმ გლენს კაცთან საბატონყმით საქმე არა აქვს რა და [ა]ღარც იმ სადალაშვილებს იმ თავეთ მამულში საქმე აქვსთ რამე. დღეის იქით როგორც ამ გიორგის ნება აქვს, იმ სადალაშვილების მამულს ისე მოიხმარებს.

ესენი ჩემს წინ ასე გარიგდნენ თავეთის ნებით და ჩვენც ასე დაეუმტკიცეთ და ეს წერილი მივეციტ.

მარტის გ, ქორონიკონს უაჴ.

42. ბანკინება შალვაშვილისა, სიხარულიშვილისა და გრიშვილის

გამულის საქმეზე

1709 წ. 7 მარტი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 948. დედანი. ქალაღი. 36X15 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. შილდელი შალვასშვილი იასე უჩიოდა სიხარულასშვილს ტურს და გოისშვილს ივანეს ოთხის დღის მიწას, რომ ჩემი ოთხის დღის მიწა გირათ უჭირავსო.

ეს ზემოხსენებული სიხარულასშვილი და გოისშვილი მიუგებდენ: სამოცი წელი არის ჩვენ გვიჭირავსო. ბატონი შენები

¹ ეისაც.

ცოცხლები იყვნენ, რატომ არ გვედავენენო, ან მამაშენი რატომ არ გვედაცვალო, ნასყიდი გვაქვს და გვიჭირავსო.

ჩვენ წიგნი მოვთხოვეთ ნასყიდობისა, არა ჰქონდა. ეს გვიასუსუხა: შილდა, დიახ, ბევრჯელ დაიწო და ეინ იცის, როდის დაგვეწო.

ჩვენ ფიცი შევაგდეთ: მამ, მილი, დაიფიცე¹, რომ შენი ნასყიდი ყოფილიყოს და გირაო არაო. წავიდნენ საფიცრათ და შალვაშვილი აღარ გაჰყვა.

რადგან ამთენის ხნის საქმე იყო და აქამდის არ სდაცვებოდა და ახლაც ფიცში არ მიჰყვა, დარჩა ის მიწა ისევე ამათ. და თუ სხვას საბუთს მოიტანს რასმე, ან მოწამეს მოიყვანს, რომ გირაოდ ყოფილიყოს, მაშინ კი სამართალი მიეცემა; თუ არადა, ვერას შეუა. მარტის 3, ქორონიკონს უპუ.

ორი ბუქელი: 1. მდივანბეგი დავით

2. მდივანი ნაზირი სვიმონ.

43. მანინება შავით უთნაღვიშვილის შვის კაპანაძის სახეზე

1789 წ. 9 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1101. დედანი. ქალაღი 36,5×20 სმ.
მუდრელი. განკვეთილობის ნიშნად ნახზარია წერტილი.

ქ. ჩვენ, ბატონიშვილს იქულონთან იჩიელა უთნელიშვილმა დავით: ერთი იმერელი მოსვლია მამაჩემს ყმათა — კაპანაძე გოგია; ამას სამი შვილი ჰყოლია — იესე, დათუა და პაატა. ეს სამოცი წელიწადი მეტი არისო, რომ ჩვენი ყმანი ყოფილანო, ახლა ამეყარა, ბეშოეთს გადავიდა და იქაღვასო.

ჩვენ კაცი გავგზავნეთ და სამართალში დავიბარეთ ეს კაპანაძეები, მოვიდნენ და ერთად ვალაპარაკეთ.

უთნელიშვილი დათუა ჩიოღა: ამ კაპანაძე დათუას მამა მამაჩემს მოსვლია, ესენი აქ დაბადებულნი არიანო. რამდენიმე ხანი ქსუის[ს] მესახლენო. იქიღამ აიყარნენო და ისევე იმერეთს გადავიდნენო. და ისევე ჩვენ გაღმოვიყვანეთო და ხარშილაურში დავასახლეთო. მასუკან ჩვენ რომ ოსების მიზეზით ხიფათები მოგვადგა, კიღევ აიყარნენ ეს კაპანაძეები, ავნევეს გადავიდნენ და იესე ამილახვარს ეყმნენო.

¹ დაიფიცე.

იესე ამილახვარს მოვახსენეთ და გავაშინჯეთო. ზ ე დ გ ი ნ ი ძ ე
ბ ე ე ა ნ იასაულათ მოგვცა, აგვიყარა და ისევ მოგვცაო. და ამი-
სი მოწმებ[ე]ბიც ბევრი ჰყვანდა უთნელიშვილს დაეითს.

კ ა პ ა ნ ა ძ ე და თ უ ა მ უ პ ა ს უ ხ ა — ეგეები მართალი
არისო, მაგრამ ჩემი საჩივარი ეს არისო: ავნევიდამ იასაულით
რომ გადმომიყვანე, დამიკირე და ორმოში ჩამაგდე და რაც რამ
მქონდა ჩემი სულთ აქეთი სულ წამართვიო. ათი სული ვარი, კამ-
ბეჩი და ძროხა, ერთი თოფი თხუთმეტ მინალთუნად ნასყიდი,
თოჯის იარაღი, სახლის ავეჯულობა და სულადი ასე წამართვი,
რომ ჩემს ბედობაზე აღარა დააგდე რა. მრავალს გეხვეწე და ერ-
თის დაშავებულის ვარის მეტი აღარა მომეც რაო. ცოლშვილი
წავიყვანე, მე რ ე თ ს აველ და ჩ ე რ ქ ე ზ ი შ ვ ი ლ ი ს კაციას
დავდექო. იქ ვიყავე რამდენიმე ხანი. და მადლისათვის იმან გამომ-
ზარდაო. იქიდან ისევ ავიყარე და ხარშილაურში ჩაველ, სადაც
უწინ გეყენე. დაგიწყე იქიდან ხვეწნა და ჩემს საქონელს თხოვნა
და არ შემწყყალო და ჩემი საქონელი აღარ მომეცო.

მასუკან ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ს ი უ ლ ო ნ ს არზი მივართვი
და ესეები შეეჩივლე. ოქმი მიბოძა ჩ ე რ ქ ე ზ ი შ ვ ი ლ ს ფ ი -
რ ა ნ ზ ე: თავისი საქონელი გამოურთვი და მოეცო, თორემ თუ
თავისი საქონელი არ მოსცაო, ამ კაცთან საქმე აღარა ექნება რაო.
მოველ, ჩერქეზიშვილს მოუტანე, ბევრს ეცადა, მაგრამ ველარა
გამომირთვა რა.

კიდევე მეორეთ მოვახსენე ბატონიშვილს იულონს. კიდევე ამ-
გვარი ოქმი მიბოძა, რომ ჩემი საქონელი უნდა მოგვცა, მაგრამ
კიდევე არა მომეც რა.

მასუკან კიდევე სანატრელს მეფეს ი რ ა კ ლ ი ს მოვახსე-
ნე, იმანაც ოქმი მიბოძა და კიდევე არა მომცა რა. ბევრს გეხვეწე,
რომ ჩემი საქონელი მოგეცა, მაგრამ არც საქონელი მომეც და
აღარცა რა დამდივე. ამ ხვეწნაში ორი წელიწადი მეტი გამოვი-
დაო და არა მეშველა რაო.

მასუკან ავიყარე ხარშილაურიდან, დღისით ფლავზე შენს
კარზე გამოვიარე და კმა არ გამეცო. თუ შენთვის ყმათ გინდოდი,
რატომ არ მითხარო, სად მიხვალო და ერთის სიტყვით გული არ
დამიხვივეო. შენ რომ არა მითხარ რა, მეც დავიწყევი სიარული და
წაველო. და ეს თექვსმეტი წელიწადი არის, რომ ბ ე რ შ ო ე თ ს ა
ვდგავარო. შენ რომ ამბობო: ბეჟან მინაშს მიგაბარეო, ერთხელ
როგორ არ მითხარ, არ მოხველო, ჩემი ყმა ხარო და ან არა მიმსა-

ხურე რაო. რა აგრე ბევრი ყმა გყვანდაო, რომ ერთი კომლი კაცი, თუთხმეტ-თექესმეტს წელიწადში აღარ მოგაგონდაო?

ამათი ლაპარაკები ორისავე მკრისა კარგად გაეშინჯეთ. საჭართველოს რიგი[ი] არის: იმერეთიდან მოსული კაცი და ჭავჭავთი-
დან მოსული კაცი ვისთანაც მივა და ეყმობა, მასუკან ველარ წა-
უა. და ამ დათუა კაპანაძის მამა — გოგიაც უთნელიშვილს
სალთხუცეს[ს] ნიკოლოზს მოსვლია ყმათა და ველარც წაუ-
ილოდა.

მაგრამ რომელსაც ეს დათუა კაპანაძე ჩივის, თუ სწორეთ
ასე ყოფილა, რომ რაც თავისი საცხოვრებელი ჰქონია, ასე წაურ-
თმევია, რომ ერთის დაშავებულის ჯარის მეტი აღარა მიუტია რა;
მასუკან ჩვენ შემოგვხვეწნია — მიეცო და არ მიუტია; მასუკან კი-
დედ მეორეთ მოუხსენებია ჩვენთვის და ჩვენ კიდევ ოქმი გვიბო-
ძებია ფირან ჩერქეზიშვილზე — მიეცო და არ მიუტია; მასუკან
კიდევ სანატრელს მეფესთან უჩივლია, იმასაც ოქმი უბოძებია:
თავისი საქონელი მიეცო და არ მიუტია.

თუ ესეები ასე ყოფილა, დავით უთნელიშვილს ამ კაპანაძე
დათუნასა და ამის ძმებთან საქმე აღარა აქვს რა.

და ეს თავისი სიტყვა კაპანაძე დათუამ ან სარწმუნოს მოწ-
მე[ე]ბით უნდა დაამტკიცოს, რომ მოსამართლის გული დააჯეროს.
და თუ მოწმე[ე]ბი ვერ იშოვნოს და უნდა სამთავ მძათ დაიფი-
ცონ — იესემ, დათუამ და პაატამ, რომ როგორც იჩივლეს, უთნე-
ლიშვილს ეს უსამართლოები ექნას ამათთვინა და ოქმებიც მიე-
ტანოსთ და არ გაეგონოს.

თუ ან სარწმუნო მოწმე[ე]ბი იშოვნეს და ან დაიფიცეს, რომ
როგორც ამ განაჩენში სწერია, ასე ყოფილიყოს, დავით უთნელი-
შვილს ამ კაპანაძეებთან საქმე აღარა ექნებათ რა. და თუ ვერც
მოწმეები იშოვნა და ვერც დაიფიცეს და დავით უთნელიშვილს
დარჩება ყმობითა.

ამირეჯიბო სოლომონ! ეს ასე გაარიგე, როგორც
დაგვიწერია. მარტის თ, ქორონიკონს უპა.

ქ. ერთი მოწამეც უნდა მიიყოლიონ ამ სამთ მძათა, ვინც თი-
თონ უნდოდესთ და ეს ჩაატანონ ფიცში: საქონელი რომ წაართ-
ვეს, კიდევ დაეზოვოსთ, საითაც გინდა წადითო.

ბჰედი: ღთისმშობლის სასოიანი იულონ დავითიანი.

ამ განაჩენზედ ხელს¹ ვაწერ დავეითის სიტყვით მსაჯული თავადი ზ ა ქ ა რ ი ა თ უ მ ა ნ ო ვ ი.

ამ დავით უთნელიშვილის ყაბულობით კელს ვაწერ და მოწამე ვარ თავადი გ ი ო რ გ ი. ხელრთვა:

მარტენა კიდეზე.

ქ. ამ განაჩენში რომელიც არის განჩინებული, რომ მე — დავით უთნელიშვილს უნდა დამეფიცებინა დათუა კაპანაძე და აგრეთვე პაქიტა, და მე აღარ დავაფიცე. რომელიც მქონდა დავა ყმობაზედ ამ დათუა კაპანაძეზედ, დღეის იქით ამაზედ არც მე, არც შვილსა და შვილისშვილს ჩემსასა ამაზედ დავა აღარა გექონდეს. მშვიდობიანათ შეიჯერია ჩემი გული.

და ამისთვის ამაზედ ხელს ვაწერ არა საბატონყმით და [ა]რა სადაოთ მე, უთნელიშვილი დავით. ხელრთვა: დ ა ვ ი თ

მე, თავადი ქ ა ი ხ ო ს რ ო, ამ წერილის მოწამე ვარ. ხელრთვა: ქ ა ი ხ ო ს რ ო ბ ა რ ა თ ო ვ ი.

თაშე:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გ ი ო რ გ ი, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ. მარტის კმ, ქორონიკონს უპჴ.

ბეჰადი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გ ი ო რ გ ი

მარტენა კიდეზე

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს მეფის ძე ი ო ა ნ ე, ამ სამართალს ვამტკიცებ. აპრილის გ, ქორონიკონს უპჴ.

ქ. ამ განჩინებაზედ ხელს ვაწერ დავეითის სიტყვით კეთილშობილი ს ო ლ ო მ ო ნ მსაჯული. ხელრთვა.

44. განჩინება ჯაალ და როსტომ დავითისშვილების უმა-მაგჴლის ბანოჯის საქმეზე.

1788 წ. 10 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 4997. დედანი (?). ქაღალდი 48×18 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია თითო ან ორწერტილი.

ქ. მისის უმაღლესობის საქართველოს მეფის გ ი ო რ გ ი ს განჩინების ბრძანებით დავითის შვილი ზ ა ა ლ და მილახვარი შ ა ნ შ ე ერისთვის შვილს ეშიყაბაშს შ ა ნ შ ე ს და ა ბ ა -

¹ ხელს.

შიძე გიორგის უნდა გაეყოთ, ასე რომ: სადავითისშვილოს სამი წილი ზაალისათვის უნდა მიეცათ და მეოთხედი შანშე მილახვრისათვის უნდა მიეცათ. ზემოხსენებულთ იასაულებისათვის ზაალს დაცადება ეთხოვა, იმათაც დაეცადათ.

ექვსს თვის უკან მის უგანათლებულესობას ბატონისშვილს დავითს ოქმი ებოძა: მდივანბეგო ვახუშტი და ერისთვის შვილო ელიზბარო! როგორც მის უმალლესობას ბატონს მამაჩვენს უბძანებია და განაჩენი აქვს როსტომს, ისე სადავითისშვილოს მეოთხედი ახლავ მოაბარეთო.

ჩვენ ავნევს მივედით და ზაალ დავითისშვილს მისის უმალლესობის განაჩენი და ოქმი და მისის უგანათლებულესობის ბატონისშვილის ოქმი გამოუცხადეთ და შეესთ[ვ]ალეთ: თუ დაგვიბარებთ, მანდ ნულს გიახლებით და როსტომსაც მანდ დავიბარებთო და მანდ გავყოთო. და თუ გინდათ, ფცას გადავიდეთ და როსტომც იქ არის და იქ გავყოთო.

ზაალ თავისის შვილებით ავნევს ჩამოვიდა და კიდევ მისის უმალლესობის ბძანება გამოუცხადეთ.

ზაალმა ეს შასუხი მოგვცა: ბატონმა ასე მიბძანა, უჩემოდ გაყოფა არ იქნებო. ახლა არც გაუყოფ და არც საცა თქვენ იქნებით, იქ მოვალო.

ჩვენ ბატონის ოქმი მოვსთხოვეთ: რადგან დაცადება უბძანებია ბატონსა, ოქმს გიბოძებდაო.

ზაალმა თქვა: ისე სიტყვით მიბძანაო.

რადგან ზაალს ოქმი არა ჰქონდა, ჩვენ ზაალის სიტყვას ვერ ვერწმუნენით და ბატონის ბძანების აღსრულება უთხარით.

ზაალმა გვითხრა: მე არც მამულს გაუყოფ და არც ერთის დღის მიწას უსიკვდილოდ დავანებებო.

მას უკან ფცას გადავედით როსტომთან და რაც ზაალმა შასუხი მოგვცა, როსტომს უთხარით. როსტომმა გვითხრა: ზაალ, დიად, არც მოვა და არც თავისის ნებით მამულს გამიყოფსო. მაგრამ რადგან ბატონის ბძანება თქვენზე მაქვს, თქვენ უნდა ბატონის ბძანება აღასრულოთ და ჩემი წილი მამული მომცეთო.

ჩვენ კიდევ ზაალს ფციდამ წიგნი მოვსწერეთ, რომ: აქ გადმოდი, ბატონის ბძანებას წინ ნუ აღუდგები, თავისი წილი მამული როგორც ბატონს უბძანებია, ისე მიეცო.

ზაალს მოვწერა: ჩემი სიტყვა აქავ მოგვეცითო, ჩემგან არც მოსვლა იქნება და არც შამულის გაყოფაო.

რადგან ზაალ არ მოვიდა, როსტომმა სადავითისშვილო კაც-ნი ოთხ ფარდად გააკეთა.

ერთს ფარდათ: ორი კომლი ლომიძე თავისის ყმით, ტატიისშვილი თამაზა თავისის ყმით, ორი კომლი ჭავჭავაძე, სამი კომლი რაჭმაშვილი, ბერაშვილი, ყეროშვილი, პეტრიაშვილი და მესხი.

მეორეს ფარდათ: ორი კომლი ტატიისშვილი ყმით. ციმაკურიძე, ორი კომლი ჯოხაძე, ორი კომლი ცერცაძე, ტილა, ოქრუაძე, ოსაძე, სეფიკვერაშვილი, შილდელაშვილი და ნადირაძე.

მესამეს ფარდათ: ტატიისშვილი სეიმონ, რიკაძე გლახა, რიკაძე თომა, სამი კომლი კოკოლაშვილი, ორი კომლი გვრიტაძე, კვენიაშვილი შიო და მისელაშვილი.

მეოთხეს ფარდათ: რიკაძე ლევან თავისის ყმით, ზურაბ ტატიისშვილი თავისის ყმით, მანფურაშვილი თამაზა, ბერუაშვილი, ქურცაძე, ხორგუაშვილი, ქიტიაშვილი, ჯაფარა, კვენიაშვილი და იანტბელიძე.

და ამ ოთხში ერთი წილი, რომელიც ზაალს უნდოდეს, ის მომცესო.

ჩვენ ნუსხა ზაალს გაუგზავნეთ და მივსწერეთ: ამ ოთხს წილში ერთი რომელიც გინდოდეს, როსტომს დაანებე და სამი წილი შენ აიღეო.

ზაალს პასუხად დავით ხერხეულიძისათვის მოეწერა: მე არც მამულს გაუყოფ და არც შეფარდებულეებში წილს მივსცემო.

მასუკან გიორგი ზაალის შვილი მოვიდა და ლაპარაკი დაგვიწყო და ორის კვირის მულათი გვთხოვა.

ჩვენ უთხარი: მამის შენის პირობის წიგნი მოგვიტანე. რომ თუ ორს კვირაზე ბატონის ბძანება არ მოგვიტანო ხელის აღებისაო. მოხვიდე და მშვიდობიანათ ბატონის ბძანებისამებრ თავისი მეოთხედი წილი როსტომს მისცეო.

გიორგიმ ამისი წიგნი არ მოგვცა და არც გაყოფა აღსთქვა.

ამისთვის ჩვენ მეოთხე წილი: რიკაძე ლევან, ზურაბ ტატიისშვილი, მანფურაშვილი თამაზა, ბერუაშვილი, ქურცაძე, ხორგუაშვილი, ქიტიაშვილი, ჯაფარა, კვენიაშვილი და იანტბელიძე — როსტომს მივეციო.

და ერთი თვე პაემანი დაუდევით; თუ ამ ერთვს თვეზე ზა-
ალმა თქვას, რომ: როსტომის წილი მეტი არისო¹, თავისის სამის
წილისაგან ერთი წილი როსტომს მოსცეს და როსტომის წილი
თვითონ დაიჭიროს. და თუ ამ ერთს თვეზე არ გამოუცვალოს, ზა-
ალ მას უკან ნულარ ეღაუბება.

ჩვენ ასე გარდავსწავიტეთ და ნება მისის უმაღლესობისა აღ-
სრულდეს. მარტის 6, ქორონიკონს უპჰ.

45. ხანინება დავით დავითაშვილისა და ფირალიშვილების

წინძვილის საქმეზე

1700 წ. 16 მარტი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 5230. დედანი. ქაღალდი 70×46,8 სმ. მხედრული-
განკვეთილობის ნიშნად ნახარია წერტილი ან მძიმე.

ქ. მათს უმაღლესობას სრულიად საქართველოს მეფეს
გიორგისთან ეჩივლა დავითაშვილს მღვდელს და-
ვითს ფირალაშვილებისათვის; და ჩვენს კელმწი-
ფეს ჩვენ — მათის ძმის ფარნავაზისათვის ებრძანებინა
ამათი სამართალი. და ჩვენ ორნივე სამართალში მოვაყვანიეთ.

დავით მღვდელი ფირალაშვილებს წისქვილს ედაქვებოდა და
გარეშემოს მიწებით ასე, რომ: ლიპუაშვილი თავისის სრუ-
ლის მამულით ჭავახიშვილებს სვეტიცხოვლისათვის შე-
ნოეწირათ მტკიცეს გუჯრით. და ეს ლიპუაშვილი ამოწყვეტილი-
ყო. და ამ ლიპუაშვილის ნაქონი მამული მათს უწმინდესობას,
ყოვლისა საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარხს, სანატ-
რელის მეფის ირაკლის მეორის ძეს, ანტონის ამ დავით
მღვდლისათვის ებოძებინა. და ეს მღვდელი გუჯრით და იმ
[ლი]პუაშვილის ნასყიდობის სიგლებით ედაქვებოდა.

და ფირალიშვილები ესრეთ მიუგებდნენ დავით მღვდელს:
შენ ჩვენთან რა საქმე გაქვს, ძველადგან ჩვენი ნასყიდი არის და
არცაინ გვდაუებიან. ერთხელ მამუკა თარხნისშვილი
წამოგვედავა და იმ დავაშიაც იქ დაგვესწრა, თუ ლიპუაშვილი-
სა იყო, რატომ არ იდაჯო.

და ამას გარდა ფირალაშვილებმა ერთაწმიდის დეკანო-
ზის პეტრეს მოწმობაც მოიტანეს და ასე ეწერა: მამუკა თარ-
ხნისშვილი ფირალაშვილებს წისქვილზედ რომ ედაქვებოდა, მე

¹ და.

იქ დავესწარ, ფირალაშვილებმა გული აჯერეს მამუქას და წისქვილი ფირალაშვილებს დარჩათ; ლიბუაშვილი პაპაჯანაც იქ იყო იმათს დაეაში და არა ულაპარაკნია რაო.

ღ ა ვ ი თ ა შ ვ ი ლ მ ა მ ღ ვ დ ე ლ მ ა პასუხად მიუგო: ასეთი კაცი იყო, რომ ლიბუაშვილს იმ მამუქამ სხვა მიწაც გაუყიდა და მოწმად თითონ ლიბუაშვილი დაწერა.

მეორედ ესეც უპასუხა: თუ ეგ წიგნი ჰეშმარიტი არის, რომლითაც მამუქას გული აჯერე, რატომ ისინი არ დასწერეთ მოწმათ და სხვანი რათ დასწერეთო. ამ მიზეზითა არა მჯერა, რომ თქვენი წიგნი მართალი იყოს; თუ სხვა ნასყიდობის წიგნი არა გაქვსთ, მაშუქას წიგნი არ შეიწყენარება და არც ყაბული მაქვს; ამისთვის, რომ ამგვარი საქმე მამუქას ბევრი უქმნია. მამუქას წიგნისაგან ჩემი გუჯარი და ნასყიდობის წიგნი უფრო ჰეშმარი[ტი] არისო, [ა]მის[თვის], რომ თუკი სიმართლით გაძღედა მამუქა წიგნს, რატომ ყარადაჯულს რუხედ არ დაგიწერა, თეძამზედ რათ გიწერდ[ათ].

ღ ა კ ი დ ე ვ ესე რომ: როდესაც პაპაჯან მ[ოკუ]ლ[და], მაშინ დაუწყე იმ საწისქვილოს შენება. და იმისი შვილი მოვიდა და დაგიშალა — ნუ აშენებ, ჩემიო.

ჩვენ ფირალაშვილებს ძველი ნასყიდობის წიგნი მოვთხოვეთ და ასე თქვეს, რომ: ქსანში ურემი გადაგვიბრუნდა, სხვა მრავალი წიგნებიცა იმ წისქვილის და მიწებ[ის] ნასყიდობის წიგნებოც იქ დავკარგეთო.

რადგანც ფირალაშვილებს ძველი სიგელი არა ჰქონდათ, ეს მამუქასაგან მიცემული წიგნი მოვატანიეთ. და მამუქას წიგნიც ასე უცხადებდა: წამოგედაეე საწისქვილოს, მოხველ და გული გვაჯერე, რომ უწინაც შენი ყოფილიყო, და ახლაც შენვე დავანებეთ თეძამზედ საწისქვილოო.

ეს რომ გავსინჯეთ, და[ვით] მღვდელს გუჯარი და ლიბუაშვილისაგან ძველი ნასყიდობის სიგელი ორივე მოვატანიეთ, ძველს ნასყიდობის წიგნში ასე უცხადებს: მოგყიდე მე, ფიყნისაშვილმა ზურაბამ და ძმათა ჩემთა შენ — ლიბუაშვილს და ძმათა შენთა ყარადაჯულს რუხედ ორის დღის მიწა, კიდევ ერთის დღის მიწა რუს შუა ჯანდილას შვილის სამზღვრამდის, მერე კიდევ მოგვიცემია საჯალჯე შენსავე წისქვილის ზედათ ყარადაჯულს რუს იქით ჰალა. ამას გარდა ჯავახიანთაგან შეწირულობის გუჯარიც ჩოჩეთის პირდაპირ ჰალით და საწისქვილოთი შეწირულობას უცხადებდა.

ეს წერილები რომ ენახეთ და ორსავე მხრიდან საბუთები გავსინჯეთ და ამათი საჩივარი მოვისმინეთ, რადგანაც ფირალასშვილები დავით მღვდელს ასე ეუბნებოდნენ — შენ ჩოჩეთის პირდაპირ გიწერია და ჩვენი წისქვილი ზევით არისო, დავით მღვდელი ამის პასუხად მიუგებდა: როდესაც ჩოჩეთი თავ-თავის მამულზედ მდგარან, მაშინ სწორეთ პირდაპირ იქნებოდა.

ჩვენ ამისთვის წავედით და იმ წისქვილის მღებარეობა და გარეშემო მიწები გავსინჯეთ, ჩოჩეთის პირდაპირ იქნებოდა უწინ ეს წისქვილი. ამას გარდა კიდევ ჩვენ რომ იმის სამზღვარს და მიჯნებს ვსინჯავდით, ფირალასშვილებმა თავისთავის გასამართლებლათ ერთი წიგნი მოიტანეს, რომელიც ესრეთ ეწერა იმ წიგნში: მოგვიდე მე ვეფხიასშვილმა შენ — ნარდავითასშვილს ჩემს ნასყიდს ჭალაზედ შენს ნასყიდს ლიბუაშვილის მიწას ზემოდამ ჩემს მიწაში დუს რუს წაკერვით ერთი საწისქვილო რუ.

ამ წიგნის ძალით მტკიცედ აღმოჩნდა, რომ წისქვილის ზემოდ ლიბუაშვილისა არის. კიდევ გუჯრის წერილის ძალით და ნასყიდობის წიგნით ამ დავით მღვდელს რჩებოდა წისქვილი და იმის გარეშემო მიწები.

მაგრამ რადგანაც ფირალასშვილები სამს საბუთს ამბობდნენ: პირველად ამას, რომ ძველადგან ნასყიდი გვაქქეს მანოელის შვილისაგან და სიგლები დაკარგული გვაქქესო; მეორე, რომ ამდენი ხანია. არავინ გვდავებიან და ჩვენ გვიპირავს; მესამე, რომ ერთაწმიდის დეკანოზის მოწმობა მოიტანეს, ლიბუაშვილი იყო იმ წისქვილის დავაში და არა უთქვამს რაო იქ ყოფაში.

ჩვენ ამ სამმა აზრმა და საბუთმა იქვეში შეგვიყვანა. ამ ჩვენის იქვის განწმედისათვის ფირალასშვილებს ფიცი დავსდევით, ექვისი მოფიცარი შევაგდევით: სამი სამართალმა იპატივა, სამი მოფიცარი კი უნდა იშოვნოს — ერთი ფირალასშვილის გამორჩეული უნდა იყოს და ორი მღვდლისაგან შეგდებულო;

რომ სამის მოფიცრით ასე უნდა იფიცოს, ჯვარსა და წმიდას სახარებაზედ კელი უნდა დასდვას და ასე სთქვას: «ამისმა მადლმა და ამისმა განმაცხოვებელმა ღმერთმან, რომ ეს საწისქვილო ლიბუაშვილისათ არც მამის ჩემისაგან [ნ] გამიგონია და არც მე ვიციოდე; მანოელასშვილისაგან ნასყიდი მქონდა და იმის ნასყიდობის წიგნები დავკარგე; მას აქეთ ჩვენ გვიპირავს და არავინ გვდაეხება; და ლიბუაშვილი პაპაჯანაც იქ დაგვესწრა, როდესაც მამუკას ვედავენით და არ უდავნიან». თუ ასე იფიცა, რასაც ის ფიცით შე-

მოსაზღვრამს, ის წისქვილი ფირალაშვილს ფირალას და იმის ძმას გოგიას დარჩებათ.

და თუ ასე ვერ იფიცეს ფირალაშვილებმა, ამ დავითაშვილს დავით მღვდელს დარჩება ის წისქვილი, რუს შუა მიწა და ყარაღაჯულს რუს ქვევით წისქვილს წინ რიყემდინ მიწა და ჰალაუ.

და რადგანც კიდევ იმ პაპაჯანას ობოლი მისულა და დაუშლია, ნუ აშენებო, ჩემიო, და არას შეპოებია და აუშენებია, ამისთვის მეფის ვახტანგის სამართლით რიჟ ამდენის რიცხვიდამ ესრეთ უსჯიდა; რადგან ეკლესიის მამულია, ამისთვის შენობისა არა ეძლეოდათ რა ფირალიშვილებს; მაგრამ ჩვენ კიდევ ასე უსაჯეთ, რომ ის წისქვილი უნდა დაფასდეს ყოვლისფრით — შენობით, ქვებით და თავის იარაღებით და მღვდელმა დავითმა ნახევარ[ი] ფასი უნდა მისცეს მიწებს გარდა.

და კიდევ ესე, რომ: რა ერთიხანიც ფირალაშვილებს იმ წისქვილის შემოსავალი უქამიათ, იქიდან ნახევარი მღვდელს უნდა მისცემოდნ სამართლით; მაგრამ რადგან შეუძლებელნი იყვნენ ეს ფირალაშვილები, ამისთვის ვაპატიეთ.

და ეს ზემოწერილი ასე განუჩინეთ ქსნის ერისთვის შვილის გიორგის თანდასწრებით, მდივანბეგის ჯაფახიშვილის ვახუშტის, მათის უწმიდესობის მღვდელ-მონაზონის იოსტოსის და დიკასტრიის წევრის, ანჩის¹ ხატის დეკანოზის სოლომონის თანდასწრებით.

ჩვენო ემიკადაბაშო ერისთვის შვილო თორნიკე! ფირალაშვილებმა უნდა შეაფიცონ; და თუ ვერ შეპფიცონ, კელი აუმართე და დავითაშვილს მღვდელს დავითს მოაბარე. მარტის იე, ქორონიკონს უპუ.

ბეჰელი: ღთის მშობელმან წიადით მფარნა, ვაზკეთილთა რტოდ მეც შემიწყნარნა.

ხელრთვები: გიორგი, ისტოსი. სოლომონ.

ქ. მათის უმაღლესობის ოქმის ძალითა ალექსანდრე ეშქიქაღაბაშის ბძანებით მოვედით ახალქალაქს ჩვენ: ანაგელი ნინია, იასაული ბეჟიტაშვილი ლუარსაბ ფირალაშვილისა და ფაშის შვილის საქმეზე, სადაო წისქვილის საქმეზე.

ფაშისშვილი გამოვიყვანეთ წისქვილთან და ფირალაშვილებიც გამოვიდნენ თავის მოწმებითა და თან მოიტანეს ღეთისმშობლის ხატი და ჯვარი და სახარება და წისქვილთან დაასვენეს და

¹ აჩნდის.

უთხრეს მღვდელსა: მოდი, აიღე და ჩაგვისვენეო და ჩვენს მამულს შემოუვლითო.

მღვდელმა უთხრა: არცერთი არა მწამსო, მე ტეხს უნდა წამოხვიდეთ და იქ უნდა დაიფიცოთ, იმისი მამულიათო.

ფირალაშვილმა უთხრა: ჩემი მამულიც წმინდის უესტათისააო, იქ შემოგფიცამო. ფაშის შვილმა არც ის ინება.

წადგნენ ფირალაშვილები: ერთმა მღვთისმშობლის ხატი ჩაისვენა, ერთმა სახარება და ერთმა ჯვარი; თან ორი მოწამე უკან მიჰყვნენ და ისე შემოუარეს თავის მამულსა. იქ დაგვესწრენ ამ ფიცში: ტორიკაშვილი გლახა, გირქიშაშვილი დემეტრე და ხოვლელი პაპინაშვილი გოგია და მამაცაშვილი ელიზბარ.

მე, ჯვარის მამის მღვდელს იოსებს, ამ იასაულებმა ეს რომელიც ჩემი ხელია დაწერილი, ამისი შავი მომიტანეს და ამათის სიტყვით დავსწერე ეს მოწმობა. იანერის ბ, ქორონიკონს უამს.

მათის უმაღლესობის, რქმი გვიცხადებდა: ფირალაშვილმა თუ დაიფიცოს, წისქვილიც იმას მიეცით და ეს განაჩენიცაო. და რადგან ფირალაშვილმა დაიფიცა, ბრძანებისაებრ წისქვილიც ამ ფირალაშვილს მიეცით და ეს განაჩენიც. ქორონიკონს უამს, იანერის ბ.

თავში:

ჩვენ, მეფე სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფეთკამეტე გიორგი, ამ ჩვენის ძმისაგან მიცემულს სამართალს ვამტკიცებთ, ასე უნდა აღუსრულოთ. აპრილის კვ, ქორონიკონს უამს.

ბეჰალი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

46. განიხილავა ღვაპთისა და ფარსადანის ყაზაშვილის საქმეჲ.

1799 წ. 29 მარტი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 46. საბ. № 109. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[75 v] მის უგანათლებულესობას ბატონიშვილს ბავარატს ებძანა მათ მონათ კალაურის მოურავს ომანისთვის, თარხნის ლუარსაბისათვის და შაშინის მოურავის ფრიდონისათვის: ფარსადან რომ დავითას უჩივის ამათი საქმე თქვენ გაურჩივეთო.

ჩვენ ასე გავარჩივეთ: დავით და ფარსადან რომ

დაობდნენ, ახმეტას ორი კომბლი კაცი ყვანდათ დავითას, პეპინას და ფარსადანს გაუყოფელი. ის ერთი კომბლი კაცი პეპინას დავითისათვის მიეყიდნა და ფარსადანს დავაღ[ა]ეჭირა: ერთი რომ იყიდე და ერთი წილში დაეჭირე, მე რას შეუბნებთო. დავითს წიგნი მიეცა: აქ ეს ორი კაცი¹ მე დამანებე და კალაურში რომ ჯამასპიშვილის ნავენახობი გვაქვს, მამულის ბადლათ ის მამული მომიცია და კაციც ბადლათ დაღი-აშვილი; ფარსადანა შეჭერებოდა. დავით იმ კაცებსა და მამულს იხმარებდა და ფარსადანს ნავენახობი მისცემოდა; და ახლა ოთხი წელიწადია ესეც წაუერთმევიათ და არც ახმეტისამ წილი მიუციათ. ფარსადანას უსამართლო დამართებოდა.

ჩვენ ასე გაუარჩევთ: თუ ამ ჯამასპიშვილის ნავენახობს სასახლით და გარეშემოთი და წისქვილით არ მისცემს, ეს თხუთმეტი წელიწადი ნახნავით მეტი იქნება, რომ ამ ფარსადანს ახმეტის მამულის სამსახური აკლია. რაც აქამდი აკლია, ფარსადანმა უანგარიშოს და რაც დავითს დაედვას, მოსცეს ფარსადანს. და მასუკან ახმეტასაც რაც საკომბლო აქ[ვ]სთ, ორი საკომბლოს კომბლისა სამათ გაიყონ. და ეს ჯამასპიშვილის ნავენახობიც — ორი წილი დავითას და მესამედი ფარსადანს. მაგრამ რადგან დავითის წიგნი უჭირავს ფარსადანს ჯამასპიშვილის მამულ[ი]სა, უნდა და[ა]ნებოს.

ჩვენ ეს სამართალი ვყავით და ნება მათის უგანათლებულესობისაა. მარტის კო, ქორონიკონს უპჴ.

იორამ, ლუარსაბ,

ჩვენ, მეფის ძე ბაგრატ, ამ განჩინებას ვამტკიცეფ.

მაისის კბ, ქორონიკონს უპჴ.

[v] ჩვენ კახეთის მოსამართლე[ე]ბი ამ სამართლის თანახმა ვართ.

1700 წ. 20 მარტი.

ცსს. ფ. 1450. დან. № 46. საბ. № 113. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[77 v] მის უგანათლებულესობას¹ ბატონიშვილს ბაგრატს ებძანა: კალაურის მოურაო ომან, თარხანო ლუარსაბ და შაშიანის მოურავო ფრიდონ! ბარამიწეილს ფარსადანს და ამის სახლისკაცებს რაც სადაო მამულები ქონდესთ, თქვენ გაურჩიეთ და გაუყავითო. ამ იოვანეს, ფარსადანს და პეპინაშვილს ზა[ა]ლს ასე გაუყავით:

ზევით სასახლეში რომ პეპინას გრდანელისათვის რომ გარდიგარდმო მიწა მიეყიდნა, ის გავზომეთ და ორი იმისი ტოლი იოვანეს და ფარსადანს მივეციო და პეპინაშვილი იმ სასახლიდამ უწილო გამოვიდა. სილოვანეს მიჩნებს აქათ [ი]ოვანეს და ფარსადანს მივეციო. ამ ორთ შუა [78] უნდა გაიყონ.

კიდევ იქვე რომ ბასილ ღღლისათვის მიწა მიეყიდნა, კიდევ მინდორში კალაურის მოურ[ავ]ისათვის და მოსე ღღლისათვის რომ მიწები მიუყიდნია პეპინას, ეს ზემო მიწები და კიდევ პატარა მიწა რომ ზა[ა]ლმა აიღო, ეს ოთხი მიწა უნდა გაიზომოს და იოვანემ და ფარსადანმა მუნის მიწაში ამადასტურთან რომ გარდიგარდმო მიწა აქსთ, იმ მიწაში თელს მიწაში და ზოდაბუნის მიწაში მუნის მიწა ცა ცა ბაშვილს მიწას შუა და ფიჩნის მიწას შუა რომ მუნის მიწას ეძახიან, — ამ ოთხს მიწაში უნდა აიღონ გასყიდულს მიწების ბაღლათ და იოვანემ და ფარსადანმა გაიყონ. ამ მიწებში თუ მეტი მოვიდა, ზა[ა]ლს წილი ექნება, და თუ არ გამოვიდა, იმ მიწების ტოლი იმავე მინდორში ზა[ა]ლმა უნდა შეუსრულოს საერთოს მიწებიდამ. და სხვა რამ მიწები დარჩათ, სამათ უნდა გაიყონ იოვანე ფარსადანმა და ზა[ა]ლმა.

სილოვანეს მამას რომ მოსე ღღლისათვის² მიწა მიეყიდნა, გავზომეთ და პეპინას მისყიდულზე მეტი მოვიდა. ამის ბაღლა მეგრელიშვილს ბაგის ბოლოს ფრიდონს რომ მიწა უქირავს, იმის გვერდზე ის მიწ[ა] ფარსადანს და ზა[ა]ლს მივეციო. სილოვანეს იმ მიწაში საქმე არა აქვს.

და სილოვანეს რომ კვირაქხოვლის მიწებში რომ გარდიგარდმო არის, ის მიწა აიღო და ქვევით მუნის მიწა მისცა იოვანეს,

¹ უგანათლებულესობას. ² + რომ.

ფარსადანს და ზა[ა]ლს; იმ მუნის მიწაში სილოვანეს ხელი აღარა აქ[ვ]სთ.

აფხაზიანთეული ხოდაბუნი შუა უნდა გაიყონ, ნახევარი სილოვანისა და ნახევარი იოვანეს, ფარსადანისა და ზა[ა]ლისა.

ჩვენ ასე გავარიგეთ და ნება მათის უგანათლებულესობისაა¹.

მარტის კთ, ქორონიკონს უპჳ. ხელრთვა: ზ უ რ ა ბ.

ჩვენ, მე ფ ი ს ძ ე ბ ა გ რ ა ტ, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ.

მაისის კბ, ქორონიკონს უპჳ.

ჩვენ მოსამართლე[ე]ბი ამ სამართლის თანახმანი ვართ.

48. განჩინება ანტონ წინამძღვრისა და გაბრიელ ჯაჯანაშვილის უმის საქმეჲ.

1700 წ. 21 მარტი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 24. საბ. № 71. პირი, ქალაღი. მხედრული.

[80] ქვათახევის წინამძღვარი ანტონი გაბრიელ ჯაჯანაშვილს თავისს გლეხს მოწასელიძეს ეკლესიის ყმობით ედაეებოდა და ამათი სამართალი მათს უმალესობას ჩვენ — მე ფ ი ს ძ ი ს ი ო ა ნ ე ს ა თ ე ი ს ყ ო ვ ლ ა დ სა მ ლ ე დ ე ლ ო თ ბ ო დ ბ ლ ი ს ა, თ ბ ი ლ ე ლ ი ს ა. ჯ ვ ა რ ი ს მ ა მ ი ს ა ნ ტ ო ნ ი ს და მსაჯულთ თანდასწრებით ებძანა.

გ ა ბ რ ი ე ლ ა [მ] ბ ო ბ დ ა: მონასელიძე მეფეთაგან ბოძებულნი ჩემი სამკვიდრო ყმა არისო; წიგნი თუმცა დაკვარგე, მაგრამ ქვეყანამ იცის ჩემნი ყმანი არიან და ამ ასსა და ორას წელიწადში არც ეკლესია და არცავინ სხვა არა მდაეებიაო.

და მოხუცებულთ მახსოვართ და ქვათახევის კანდელაკად მყოფის მღვდლის მოწმობის წერილიც მიართვა სამართალს, რომელნიც ფიცით ამტკიცებდენ, რომ მონასელიძეს ჯაჯანაშვილის ყმად ვიცნობთო და ჩვენს დროში მცილდ და მოდავე არავინ გვიანახავსო.

¹ უგანათლებულებიანა.

აგრევე [v] ბატონის ბეზის ჩვენის დედოფლის დარე-
ჯანის ოქმი წარმოაყენა, რომელშიაც ეწერა: მეფის ვახ-
ტანგის მამის ლევანის წიგნი თვით მე წამიკითხავსო,
რომ მონასელიძე ჭაჭანაშვილის ყმა ყოფილაო.

და კიდევ მაღალაანთ სახლიდამ ერთი განაჩენის პირი
გაბრიელ მოიტანა — მეფის ვახტანგის მამის ლევა-
ნისაგან მიცემული — ჭაჭანაშვილი მონასელიძეს მაღალა-
შვილს გედავებოდაო, საბუთით გაიმტყუნე, რომ ჭაჭანაშვილის
მამისაგან გეყიდნაო.

ამ საბუთებს გარდა ამავე მოდავის წინამძღვრის ანტონისაგან
მათს უმაღლესობას მეფესთან მოწერილი წინამძღვრისავე ბეჭდით
დაბეჭდილი წიგნი მოსამართლეთ მოართვა გაბრიელმა, რომელ-
შიაც სწერს წინამძღვარი: უმაღლესო მეფეო, მონასელიძეს ეკლე-
სიის ყმობით არა ვდაობო, რაც ეკლესიის გუჯარში მონასელიძეს
დებულობა სწერია, იმას ვედავებო.

გუჯარი თავიდაჲმ დასასრულამდის წავიკითხეთ, რომელშიაც
ეკლესიის ყმით [87] ერთიანად სახელდობ გუჯარი ცალკე აცხა-
დებს და ყმების რიცხვში მონასელიძეს არ ახსენებს. და სადაც
სახასონი მოადაპენი სწერიან, იმათში მონასელიძეც მოადაპედ
სწერია.

ამ ზემო დაწერილის საბუთებით აღმოჩნდა, რომ: როდესაც
დედოფალს მონასელიძისათვის ალაპი დაუღვია და სითარხნე
უბოძებია, შემდგომად ჭაჭანაშვილს ყმად უშოვნია; და მას აქეთ
ყმად უსახლობს, რომ მეფის ვახტანგის მამის ლევანის დროს ერ-
თი მოწასელიძე მაღალაშვილისათვისაც მიუყიდა.

სამართლით დარჩა მონასელიძე ჭაჭანაშვილს; და რაც ალაპი
სდებია მონასელიძეს, რომელიც გუჯარში უწერია, ეკლესიას უნდა
შსახუროს.

მაგრამ ჭაჭანაშვილი მონასელიძეს სითარხნეს ვერ მოუშლის,
ამისთვის, რომ ალაპისათვის სითარხნე მეფეთაგან ეკლესიის შე-
წირულია, მეფეს სითარხნე ეხარჯება ეკლესიასთან და ალაპი გლე-
ხისა იხარჯება.

მონასელიძეს როგორც ძველს სიგელში სი[v]თარხნე უწერია,
რომ ჩვენ მოსამართლეთ წაეიკითხეთ, ჭაჭანაშვილი ვერც კუ-
ლუხს, ვერც კოდის პურს ვერ გამოართმევს.

1+თავიდაჲმ.

რამდენს სახლათაც არიან, თითო მსახური უნდა იახლოს. და
თუ მსახურს არ იახლებს, კოდის პურსა და კულუხს მაინც ვერ
გამოართმევს.

და რადგან თავის მამულზე უსახლობს, ლალის გამორთმე-
ვით და სხვა ყოვლისფრის სამსახურით როგორც სამკვიდრო ყმა-
ნი, ისე იმსახუროს.

მარტის ლა, ქორონიკონს უპუ.

ხელრთვა: არსენა. ანტონ.

თავში:

[85 v] მისის იმპერატორების დიდებულების ნებით სრული-
ად საქართველოს მემკვიდრე და მმართველი და-
ვით ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. ფებერელის კბ, ქორონიკონს უპთ.

49. განჩინება გლახა როკიკაშვილისა და ციციანთ ყმათის საჩუქარ

1788 წ. 5 აპრილი.

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 37. საბ. № 225. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[190] როკიკაშვილი ნაზირი გლახა ჩიოდა: სკრა
საკუთრათ ჩვენია, რომ სხვას არას კაცს იქ კელი არავისა აქესო
და ახლა ციციანი იქ რამდენსამე კომლს კაცს დაობენო. ამაზედ
ლაპარაკი და დაუა სანატრელს კელმწიფე მამაჩვენთანაც იყო და
ბევრჯელ ჩვენთანაც; და მოურავის სახლს გარდა ციციანთ ყვე-
ლამ კელი მოუწერეს ამ როკიკაშვილს, რომ არას ციციშვილს
სკრაში კელი არა გვაქვს რაო. მაგრამ ქაიხოსრო ლოპინა-
შვილი და ოთარ ციციშვილი განჯას ნადირ
შქასთან ჩაიდნენ და იმისგან იშოვნესო და მერმე ქაიხოს-
რომ და ფარსადანმა გაიყუესო. ის წიგნი სანატრელმა ბატონმა
ნახა და ჩვენც ენახეთ, რომ შესაწვნარებელი არ იყრ, ამისთვის
რომ იმ წიგნში სხვაც ბევრი რამ ეწერა და ისინიც სულ ჩამორთ-
მეოდა და ამისთვის აღარც ამ სკრისა შეიწყნარა სამართალმა.

და ამას გარდა კიდევ ერთი წიგნი მოიტანეს ციციანთ, რომ
ვინღაც თურმანა ყოფილა, ის ფარსადან ციციშვილს აძლევს,
რომ მე შენ დაგმოყვრდი და ქალი მოგეც და რაც სკრაში მამული
შქონდა, ისიც მზითვად მოვეცო. ეს წიგნი როსტომ მეფისა

გ ა ნ ა ც ი მ ტ ი ც ე ბ ა , მ ა გ რ ა მ ე ს ყ ვ ე ლ ა მ ვ ი ც ი თ , რ ო მ ი ს ფ ა რ ს ო -
 დ ა ნ ც ი ც ი შ ვ ი ლ ი [v] გ ი ო რ გ ი მ ე ფ ი ს დ რ ო ს ი ყ ო ,
 რ ო მ ე ს გ ი ო რ გ ი მ ე ფ ე რ ო ს ტ ო მ მ ე ფ ი დ ა მ მ ე ს ა მ ე მ ე ფ ე ი ყ ო დ ა ა მ
 ფ ა რ ს ა დ ა ნ ს ა ც ა შ ო თ ა ნ მ უ ხ რ ა ნ ი ს ბ ა ტ ო ნ ი ს ქ ა ლ ი ჰ ყ ვ ა ნ დ ა დ ა
 ს ხ ვ ა ც ო ლ ი ა რ ა ჰ ყ ო ლ ი ა .

დ ა ა მ ი თ ჩ ა ნ ს , რ ო მ ა მ მი ზ ე ზ ე ბ ი თ ა რ ც ე ს თ უ რ მ ა ნ ა ს წ ი გ ნ ი
 ა რ ი ს შ ე ს ა წ ყ ნ ა რ ე ბ ე ლ ი . დ ა თ უ ი ტ ყ ვ ი ა ნ , რ ო ს ტ ო მ მ ე ფ ი ს
 დ რ ო ს ა ც ი ყ ო ვ ი ნ მ ე ფ ა რ ს ა დ ა ნ ა ო , მ ა შ ი მ დ რ ო ს მ ყ ო ფ ი ფ ა რ ს ა დ ა ნ
 ც ი ც ი ა ნ თ ი ს ა ე რ თ ო ჰ ა ბ ა ი ჩ ნ ე ბ ო დ ა , დ ა რ ა ტ ო მ ყ ვ ე ლ ა ს ა რ ე ღ ვ ა წ ი -
 ლ ი , რ ო მ თ ვ ი თ ა ნ ც ი ც ი ა ა ნ ი უ წ ე რ ე ნ კ ე ლ ს , რ ო მ წ ი ლ ი ა რ ა ვ ი ს გ ვ ა ქ -
 ე ს ო .

დ ა ე ს კ ი დ ე ვ უ დ ი დ ე ს ი ს ა ბ უ თ ი რ ო კ ი კ ა შ ვ ი ლ ი ს ა გ ა ნ რ ო მ მ ე -
 ფ ი ს გ ი ო რ გ ი ს ა , მ ე ფ ი ს ე ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ა დ ა მ ე ფ ი ს
 ბ ა ქ ა რ ი ს ა წ ი გ ნ ე ბ ი ა ქ ვ ს , რ ო მ რ ო მ ე ლ ზ ე დ ა ც ც ი ც ი ა ა ნ ი კ ა ც ე ბ -
 ზ ე დ ე ღ ა ე ვ ე ბ ი ა ნ , ი ს კ ა ც ე ბ ი ს ა ხ ე ლ დ ო ბ რ ი ე უ წ ე რ ი ა წ ყ ა ლ ო ბ ი ს წ ი გ ნ -
 შ ი , რ ო მ ყ მ ა თ ჰ ო ო ჟ ე ბ ი ა მ ა ზ ი ა შ ვ ი ლ ე ბ ი , მ ა მ უ კ ა შ ვ ი -
 ლ ე ბ ი , ფ უ ქ ი შ ვ ი ლ ი დ ა კ ა კ ო ბ ა შ ვ ი ლ ი . დ ა ა მ [ა] -
 ე ბ ი თ დ ა მ ტ ი ც ე დ ა , რ ო მ ც ი ც ი შ ვ ი ლ ე ბ ს ა რ ც ს ყ რ ა შ ი დ ა ა რ ც ა მ კ ა -
 ც ე ბ შ ი კ ე ლ ი ა რ ა ა ქ ვ ს თ .

დ ა ა მ ა ს გ ა რ დ ა კ ი დ ე ვ ქ ა რ თ ვ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი ა ვ თ ა ნ -
 დ ი ლ დ ა ო ბ დ ა ა მ ზ ე მ ო წ ე რ ი ლ ს გ ლ ე ზ ე ბ ს ო რ ს კ ო მ ლ ს მ ა მ უ კ ა შ ვ ი -
 ლ ე ბ ს დ ა კ ო კ ო ბ ა შ ვ ი ლ ს , რ ო მ ჩ ე მ ნ ი ყ მ ა ნ ი ყ ო ფ ი ლ ა ნ ო . ქ ა რ თ ვ ე -
 ლ ი შ ვ ი ლ ი ს ყ რ ა შ ი მ ე მ კ ვ ი დ რ ე ა რ ა ყ ო ფ ი ლ ა , მ ი ს უ ლ ი კ ა ც ი ყ ო ფ ი ლ ა .
 ა რ ც წ ი გ ნ ი უ ჩ ნ დ ა დ ა ა რ ც ს ა რ წ მ უ ნ ო მ ო წ ა მ ე დ ა ც ა რ ი ე ლ ი ს ს ი ტ ყ -
 ვ ი თ ლ ა პ ა რ ა კ ო ბ დ ა დ ა ა რ ა ჩ ნ დ ა , რ ო მ ს წ ო რ ე დ ს კ ე რ ი ყ ო რ ა მ ე ; დ ა
 ა ს ე ვ ე ა ხ ტ ა ნ გ მ ე ფ ი ს დ რ ო ს ი ყ ო ე ს ქ ა რ თ ვ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი გ ა მ ო ს უ ლ ი
 ს ყ რ ი დ ა მ .

დ ა ა მ თ ე ნ ი ს მი ზ ე ზ ე ბ ი თ დ ა მ ტ ი ც ე დ ა , რ ო მ ა რ ც ც ი ც ი ა ნ თ ა
 ა ქ ვ ს თ ს ა ქ მ ე ს ყ რ ა შ ი დ ა ა მ გ ლ ე ზ ე ბ თ ა ნ დ ა ა რ ც ქ ა რ თ ვ ე ლ ი შ ვ ი ლ ს ა .
 ა მ ს ა ქ მ ე ზ ე დ თ უ ო ქ მ ე ბ ი [127] ა რ ი ს რ ა მ ე ა ნ მ ა მ ი ს ჩ ე ვ ე ნ ი ს ა , ა ნ ჩ ე ვ -
 ნ ი ა ნ ჩ ე ვ ე ნ ი ს ქ მ ე ბ ი ს ა , ყ ვ ე ლ ა დ ა გ ვ ი ყ ე ნ ე ბ ი ა დ ა მ ტ ი ც ე ე ს ა რ ი ს .

ე მ ო კ ა ლ ა ს ბ ა შ ო ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ! ა მ ა ზ ე დ ე რ თ ი ი ა ს ა უ ლ ი ა ჩ ი -
 ნ ე დ ა ა მ კ ა ც ე ბ ზ ე დ კ ე ლ ი ა [ა] მ ა რ თ ვ ი ნ ე დ ა ნ ა ზ ი რ ს რ ო კ ი კ ა -
 შ ვ ი ლ ს გ ლ ა ხ ა ს მ ო ა ბ ა რ ე . ა ღ ი წ ე რ ა ა პ რ ი ლ ი ს ე , ქ ო რ ო ნ ი -

კონს უაზ.

ჩვენ, მეფის ძე თეიმურაზ, ვამტკიცებთ მარტის
კჷ ქორონიკონს უბთ.

ჩვენ, სრულიად საქართველოს მეფის ძე იოანე, მი-
სის სიმაღლის ბოძებულს განაჩენს ვამტკიცებთ. იენისის იგ, ქო-
ნიკონს უბჷ.

ჩვენ, საქართველოს მეფის ძე კამანდარი და კავალერი
ბაგრატ, ვამტკიცებთ სანატრელის ბატონის მამის ჩვენისაგან
ბოძებულს განაჩენს. თებერვალს კთ, ქორონიკონს უბთ.

ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთის დედოფალი და-
დიანის ასული დარეჯან, მისის უმაღლესობის ჩემის შვილის
მეფის ნაბოძებს განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. მაისის დ, ქორონი-
კონს უბჷ.

ჩვენ, ქართლისა, კახეთისა და სხვათა დედოფალი მა-
რიამ, ამ მისის უმაღლესობისაგან ნაბოძებს განჩინებას ვამტ-
კიცებთ.

ჩვენ, საქართველოს უფლისწული მეფის ძე დავით,
ვამტკიცებთ ამ განაჩენს, მისის უმაღლესობისაგან ნაბოძებს. მა-
ისის ბ, ქორონიკონს უბჷ.

თავში:

მათის იმპერატორების დიდებულების ნებით სრულიად სა-
ქართველოჲსა, კახეთისა და სხვათა მემკვიდრე და მმართვე-
ბელი დავით ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ასე, რომ ამა-
ზედ ზოგიერთმა ციციშვილებმა და ქართველიშვილმა კიდევ ლა-
პარაკი დაიწყეს. ჩვენ [128] ქართლისა და კახეთის მდივანბეგები
და დარბაისელნი ერთად შეეპყარეთ და სამართალში ვალაპარა-
კეთ. და როგორც ამ განაჩენში გალახა ნაზირს უწერია, ეს საბუ-
თები ყველა კელთ ეჭირა და სამართლით როკიკაშვილს გლახა ნა-
ზირს დარჩა; და ციციშვილები და ქართველიშვილი გამტყუნდ-
ნენ, რომ დღეის იქით არცერთს საქმე არა აქვსთ და ველარცრას-
ლა მოედავებიან.

მარტის იგ, ქორონიკონს უბთ.

50. ბანდინვაზ ზაალ ბაჩიშვილისა და გოქია ლომიტაშვილის
განულის საქმეზე

1700 წ. 8 აპრილი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 5319. დედანი. ქალაქი 43,5X20 სმ.
მხედრული. განკვეთლობის ნიშნად ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი.
ამ საბუთის პირი დაუტლია Qd ფონდის № 12-შიც.

გრემის ხევის მოურავმა ტერისშვილმა ზაალ უჩივ-
ლა თავის სახელოს ლომიტაშვილს გოქიას და იმის ძმას.
ტიტესას: ჩემის ყმის საურმაგიძის ერთის დღის მიწა
უჭირავსო და ვენახად აშენებსო; მოიკითხეთ და სამართალი მი-
ცავითო.

ჩვენ ლომიტაშვილები სამართალში მოვაყვანინეთ და ვალაპა-
რაკეთ.

ლომიტაშვილებმა უპასუხეს: ნასყიდი გვაქუს
და დიდი ხანია, რომ გვიჭირავს და არაეინ გუდაღებიაო და ნასყი-
დობის წიგნიც მოიტანეს. ნასყიდობის წიგნი გავშინჯეთ და გვარი
სულ არ ეწერა და სახელებიც წაშლილი იყო და სხვა სახელები
იყო ჩაწერილი.

ჩვენ, ბატონიშვილმა პატრონმან ვახტანგ, ზაალს
ამდონს ხანს უდაობის მიზეზი ვკითხეთ.

ზაალ ამას ამბობდა: ჩვენი ყმა და მამული სულ ჩა-
მორთმეული იყო და სულ სხვათ ეჭირათო. იმ საურმაგიძის მამუ-
ლი ზოგი სხვათ ჰქონდათ დაყოფილი და ეს ერთი მიწა მაგას ეჭი-
რაო. და ამიტომ არ ედავნენო. ახლა თქვენი მოწყალეობა რომ და-
მემართა და მისის უმაღლესობის სანატრელად ხსენებულის მამის
თქვენისაგან წყალობა დამემართა და მებოძა, მე ვედავებო.

და ჩვენც ვიცით, რომ ზაალს ეს თავისი ყმა და მამული ოც-
დათორმეტი წელიწადია, რომ ებოძა; მაგრამ ასეთი დრო და ეამი
იყო, რომ იმ მამულს ვერ მიუდგებოდა და ის სოფელი სულ ხა-
რაბა იყო. და ამას წინათ რომ ჯიმშერის სოფელი აუშენებია,
მაშინ ზაალის მამასა და ბიძებს ყმები ჩამორთმეული ჰქონიათ. და
მერე რომ აყრილა, ოცი წელიწადი ხარაბა იყო; და ჩვიდმეტი წე-
ლიწადი იქნება, რომ ჩვენ დავასახელეთ ის სოფელი თავის ად-
გილსა: და რა რომ დასახლდა, ახლა დავა შაქნეს.

ჩვენ ამისი სამართალი ასე განვსაჯეთ: თუ იმ წიგნში გამყი-
დავის გვარი ეწეროს და ის ნასყიდობის წიგნი ისე განრყუნელი
არ იყოს, ზაალ ველარას შეუვიდოდა. მაგრამ რადგან არც გამსყი-

დავის გვარი სწერია და სახელებიც მოშლილია და ჩაწერილი, ამისთვის ლომიტაშვილებმა ორი სარწმუნო მახსოვარი კაცი იშოონ და წარმოაყენონ, რომ იმათ თქვან, რომ ეს მიწა საურმაგისძისა არის და ლომიტაშვილებს ალალ-ახად ნასყიდი აქუსო; და ლომიტაშვილებს დარჩებათ მიწა.

თუ მახსოვარი ვერ იშოონ, ზაალმა ორი თავისი მეზობელი უმტერ-უმოყურო კაცი შეუგდოს. ლომიტაშვილებმა ორში ერთი იშოო[ნ], ერთი თვითონ მიიყოლიოს. ამ ორის მოწმით წადგეს გოგია და ასე იფიცოს: «ამისმა მალმა და ამისმა განმაცხოველებელმან ღმერთმან, რომ ეს მიწა საურმაგისძისა არის და იმისგან მიყილია ამ სამძღურით ამ სამძღურამდის და არც ეს წიგნი ჩემის სიტყვითა და არც ჩემის ვისგანმე მოშლილი და განრყუნილი არისო».

თუ ასე იფიცა გოგიამა, დარჩება ეს მიწა ამას და ზაალ ვე-ლარას ედავება. და თუ ვერ დაიფიცა, ზაალს დარჩება.

ბოქოულთხუცესო ბეჟან! ამ მომავალს კვირაცხოვლობას უკან შენ მიდი და როგორც ამ განაჩენში ეწეროს, ისე აღასრულე. და რომელსაც დარჩეს ის მიწა იმას მიაბარე. აპრილი ვ, ქორონიკონს უპუ.

ბეჟანო: რტოდ ვარ დავითის, მგელ-ლომად ვით ის, ვახტანგ ვამტკიცებ მეფის ძეობით.

ქ. ამისი იასაული ვიყავ მე, იოსებ ბოქოულისშვილი. გოგიამ ჩოწამე ვერ იშოვა და ვერ დაიფიცა. და ეს მიწა დარჩა ზაალს და ამას მივაბარე. ივლისის კუ, ქორონიკონს უპუ.

თავში:

ქ. რადგანც ვერ უფიცავთ და სამართლით ეს მიწა ზაალს დარჩა, ჩვენც გვიბოძებია და ვამტკიცებთ. აგვისტოს თ, ქორონიკონს უპუ.

ბეჟანო: რტოდ ვარ დავითის, მგელ-ლომად ვით ის, ვახტანგ ვამტკიცებ მეფის ძეობით.

51. განჩინება ბიორბი ჭიისა შილდელთა და ხვარელთა ვალენია-მაიშლის საქმეჲ

1790 წ. 10 აპრილი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 9590. პირი. ქალაქი. მხედრული.

შილდელნი, რომელნიც სანეკრესელო კაცნი არიან, ესენი უჩიოდნენ ყვარელთ წმინდის სამების ეკლესიაზედა, ასე რომ ეკლესიაეც ჩვენი არისო და რასაც ეკლესია ჩაიტანს, ის მამულიც ჩვენი არის დასავლეთის მხარეო.

ამათ ბევრჯელ ედავნათ ერთმანეთისათვისა და ელაპარაკნათ ამ სადაოზხედა. კურთხეულს ბატონს მამა ჩვენთანაც ედავნათ და კურთხეულის ბატონის მამის ჩვენის ბრძანებული წერილიც ემოწმებოდა და ესეც ებძანებინა: არც მამის ჩვენის ღროსა, არც ბიძის ჩვენის ღროსა და არც ჩვენს ღროში ამაზედ დავა არ გამოგონიათ და არც მინახავსო, რომ შილდელნი ყვარელთ სდა[ვ]ებოდნენო, რაც დო ს ი თ ე ო ს ნ ე კ რ ე ს ე ლ მ ა არ ასტეხა ამ ხუთსა და ათს წელიწადშიაო ეს დავაო, — კურთხეულის მამის ჩვენის მეფის ერეკლეს წერილი ასე აცხადებდა.

ესენი ჩვენთან მოვიდნენ, ამ საქმეზედ ბევრი დავა და ლაპარაკი ჰქონდათ და ჩვენ მოვიწოდეთ, რომ ამათი დავა და ლაპარაკი რასაც დაობდნენ, უფიცრათ გარდაწყვეტილიყო. მაგრამ არც ერთის მხრიდამ ასეთი წერილი და საბუთი არ იყო რა, რომ იმით გარჩეულიყო და გარდაწყვეტილიყო და არც თითონ ინებეს უფიცრათ გარდაწყვეტა.

ჩვენ, ყოელისა საქართველოსა, ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე მან გიორგიმ, საქართველოს მსაჯულთშეკრებულების თანდასწრებით ეს სამართალი მივეციით:

სამართლის ძალით ფიცი ყვარელთ დაედებოდათ, მაგრამ რადგანც რომ ეკლესიის ყმანი იყვნენ და დაობდნენ და მათი საქმეც იყო და თითონაც იყაბულეს და ფიცი შილდელთ დაედათ.

და ყვარელებმა ათი კაცი უნდა შეუგდონ შილდელებსა. და ეს შეგდებული კაცნი უმტერ-უმოყვრო კაცნი უნდა იყვნენ. და ამ შეგდებულის ათის მოწმიდამ ხუთი უნდა იშოვნონ შილდელებმა. და ნეკრესლის ყმამ უტურაშვილმა მღვდელმა გიორგიმ ოლარი უნდა დაიკიდოს და წმინდა ჭვარი ჯელთ აილოს; და ეს ხუთი შეგდებული მოწმე[ე]ბი თან უნდა მიიყოლიოს და როგორც ფიცის განწესება, ისე უნდა დაიფიცოს და ასეც უნდა თქვას:

«აღდგომის მესამეს დღეს, სამშაბათს, ამ სამების ეკლესიის დღესასწაული რომ არის და ამ ეკლესიის დღესასწაულის გარდასახდელად შილდელნი და ყვარელნი ხალხნი როდესაც მივსულვართ, დასაველეთის მხარე, რომელიც შილდის მხარე არის, ჩვენდა გვიმწყალობებიანო და რომელიც ყვარელთ მხარე არის აღმოსავლეთის მხარე — ყვარელნი მღვდელნი და ამწყალობლებდნო».

ასე უნდა იფიცონ ამ საყდარზედა. ამ საყდრისა დასაველეთის მხარე შილდელთი იქმნება და აღმოსავლეთის მხარე — საყდრის ნახევარი ყვარელთი იქმნება და თავ-თავის მხარეს დამწყალობ-

ლებენ. და ამ საყდრიდამ რასაც ადგილს ფიციტ ჩაივლიან, ის მამული — დასავლეთის მხარე შილდელო¹ დარჩებათ და აღმოსავლეთის მხარე — მამული, რომელზედაც ვერ ჩაივლიან, ის მამული ყვარელთ დარჩებათ. ამაზედ უნდა დადგნენ.

და თუ რომ შილდელებმა ვერ დაიფიცეს, კუის წყარომდის ყვარელი დარჩებათ.

ეს სადაო მარტო სანეკრესლოს საყმოსი არის. ამაში არც ვეძისხვევლთ, არც რუსის შვილებსა და არც ამათ ყმასა და არც სხვათ შილდელოთ საქმე არა აქვსთ რა, მარტო სანეკრესლოს უმისა და ყვარელთია. ეს სადაო ასე გარდასწყდა: წმინდის სამების საყდარი ნახევარი შილდის მხარე შილდელოთ უნდა დაიფიცონ და დასავლეთის მხარე — საყდრის ნახევარი ყვარელთ დარჩებათ.

ეს როგორც გვიბძანებია, ასე უნდა გა[ა]რიგო და ამაზედ დააყენო მაყაშვილო ეშიკადაბაშო ალექსანდრე! ამაზედ ჯანდიერისშვილი წეტაშვილი როსებ უნდა გაგზავნო და ეს ასე უნდა გაარიგოს, როგორც გვიბძანებია.

და ეს როგორც გარდაწყდეს, ამ იასაულმა ამავე განაჩენზედ კელი უნდა მოაწეროს, რომ ეს ასე გარდასწყდაო. აპრილის 6, ქორონიკონს უაჰ.

ქ. თუნდა დაიფიცონ შილდელოთ, აღმოსავლეთის მხარე საყდრის ნახევარი მაინც ყვარელთ დარჩებათ.

საქართველოს კელმწიფის უმაღლესის მეფის გიორგის ბძანება და განაჩენი როგორც ბძანებს, მათის უმაღლესობის მონამ წეტაშვილმა როსებ აპრილის 6, ქორონიკონს უაჰ, ბრწყინვალეს ოთხშაბათს, შილდიდამ მოფიცრები რომელნიც ყვარელთ შეუკვეთეს, ისინი სამების მოსალოცავთან წავასხი. და ყვარელებს შილდიდამაც შევატყობინე და კიდევ იქილამაც კაცი გაუგზავნე და არ მოვიდნენ.

და მერმე თვით შილდელნი მოფიცარნი ყვარელში მივიდნენ და იმ ღამესაც იქ დადგნენ. და მეორეს დღეს — ხუთშაბათს ორნივე მხარენი სამების მოსალოცავთან ამოვიდნენ.

ყვარელთ მღვდელთ ჭვარი, ხატი და სახარება მოასვენეს და შილდელოთ მოფიცართ ერის კაცებს უთხრეს: თქვენ ჩამოგვართვითო და თქვენ დაიფიცეთო.

მერმე იმათ ასე უპასუხეს: ბატონის განაჩენი ასე აცხადებსო,

¹ ჩილდელო.

გიორგი მღვდელმა ჯვარი უნდა ჩამოართვასო და ჩვენ კი თან უნდა მივყვნეთო. და თუ არ დაიშლითო, თქვენც ერის კაცებს მიეცითო და მაგათ ჩვენ ჩამოვართმევთო და არც ჯვარის მეტი ბძანება არისო.

ამაში ყვარელებმა ეს არ ქმნეს. და ამაზედ ორნივე მხარენი ამ დღეს მოიშალნენ.

მერმე ამის მესამე დღეს, შაბათს, წმიდის გიორგის დღესასწაულს, ორთავე მხარეთ ნებით შილდიდამ წამოვიდა გიორგი მღვდელი უტურაშვილი, პატრიარხის ყმა ასაბაშვილი, ტურა თევდორე, მორდლის ყმა ბურდიაშვილი გიორგი, ბარამის ყმა მკერლისშვილი პაპა, ცეცხლასვილი იოსებ და ორნივე ჩახატაურები — ტეტო და დიმიტრი.

ესენი მოფიცრად სამების ეკლესიასთან მოვიდნენ და ყვარელიდამაც კიდევ ჯვარი, ხატი და სახარება მოასვენეს და იმათმა ერის კაცებმა შილდელთ ერის კაცებს მოსცეს და მღვდელმა მღვდელს მოსცა; და როგორც ფიცის რიგი იყო, შილდელთ ისე დაიფიცეს.

და სადაც ნეტარხსენებულს მეფეს იმ ქედსა და წვერზედ ჯონი დაეკრა და ებძანა, ღმერთსაც გაურჩევიაო და მიჯნაც ეს არისო, შილდელებმაც ეს აქედამ ასე გამოიფიცეს. იმ ქედის ჩამოღვენება და იმ ეკლესიის ნახევარი დასავლეთისაკენ სამწყალობლოთაცა და მამულადაცა ნეკრესის ეკლესიას დარჩა; ასე, რომ ყვარელებს აქეთ საქმე არა აქვსთ და შილდელებს იქით — აღმოსავლეთისაკენ საქმე არა აქვსთ.

და წიწრიაშვილს ნაცვალს რომ ქედზე ეკლესია აუშენებია, იმის ნახეარიც მზის ჩასვლისაკენ დარჩება და ნახევარი მზის ამოსვლისაკენ. და შილდელთ რომ დაიფიცეს, ნაცვალმაცა და ყვარელთაც შილდელთ ასე უთხრეს: რადგან დაიფიცეთო, დასავლეთისაკენ ღმერთმან მოგახმაროსთო, ჩვენ საქმე არა გვაქვსო და აღმოსავლეთისაკენ. ჩვენი არისო.

ამათი საქმე ასე გარდასწყდა. აპრილის კგ, ქორთონიონს უაჟ. მე, მათის უმაღლესობის მონა როსებ.

ჩვენ, მეფე სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა გიორგი ამ განაჩენს კვალად ვამტკიცებთ, რომ დაუფიცნიათ შილ-

დელთ. და ეს არის გარდასწყდა ამათი სამართალი, რომ ამაზედ უნდა დადგნენ. და ამ საქმეზედ [დღ]ეის იქით შილდელოთ და ყვარელთ სადაო აღარა [აქვსთ].

**52. განინება ავთანდილ კოზიაშვილისა და მთიულეთის მოურავიანთა
გამოულის საქმეა**

1700 წ. 10 მაისი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 45. საბ. № 91. პირი. ქალაღი. მხედრელი.

[48] კოზიაშვილს ბოქოულთხუცესს ავთანდილს მოეხსენებინა მისი უგანათლებულესობის ჩვენის ხელმწიფის მეფის ძის ვახტანგისათვის: როსებ სალთხუცისაგან მიწა მაქვს ნასყიდი, იმ ნასყიდ მიწაში ჩემს ყმას ქუდურში შეილს სახლი გავათხრევირე და მთიულეთის მოურავიანი არაგებინებენ, სამჯერ ხე მოუტანია და გაფუქებია, ღმერთი გაგიმარჯეებს, სამართალი გვაღირსეთო.

მათმან უგანათლებულესობამ გვიბძანა ჩვენ თვისთა მონათა — სალთხუცესს ოთარს, პირმისაშვილს ნაზირს გოგიას და კარის მღუდელს ქონქაძეს შიოს: თქვენ მიდით, ნასყიდობის წიგნი გაშირჯეთ, ის ადგილი [v] თვალით ნახეთ. მოიკითხეთ და ერთმანერთს მოაშველეთო.

ჩვენ ბრძანებისაებრ მივედით, ადგილი ენახეთ, მოვიკითხეთ, ერთად ვალაპარაკეთ, ნასყიდობის წიგნი მოვატანიინეთ, გავსინჯეთ, უგვარად დაწერილი იყო, ასე ეწერა: «მე, როსებ სალთხუცესმა მოგყიდე ჩემის ყმის გამრეკელის შეილისა დლისა და ნახევრის მიწა შენ, ბოქოულთხუცეს[ს] ამირანს და შეილთა შენთა ბეჟანს და ავთანდილსაო». არც სოფლის სახელი ეწერა, არც დანიშნული ადგილი, არც სამძღვარი და არც საზომი, ამისთან ყრუ და გაუგებელი იყო. ჩვენ ბოქოულთხუცესს უთხარით: ამ წიგნით ეს მიწა არა სჩანს და არცარა გაიგება, ეგების სხვას სოფელში სადმე იყო.

მთიულეთის მოურავის ძმებმა ნასყიდამა და ნიკოლოზმა თქვეს: ჩვენ ვიცით, ამ წიგნში რომ სწერია, სწორედ ეს მიწა არისო და ნასყიდობაც მართალიაო. მაგრამ ეს დიდს ადგილს ეკიდება და იმდონი არ არისო.

ბოქოულთხუცესი ამბობდა: აქ არც გალავნი იყო არც¹ სოფელი იდგაო. ერთი კომლი ახალშენაშვილი მდგარა და იმას გზა ქონია, მინდვრიდამ რომ გზა ჩამოვა, შარაწყაროს უკან უნდა გაიაროს, სწორედ ჩაიაროს და ახალშენაშვილის კარზედ მილიდესო: გზას ქვევით რაც დარჩება, ჩემია და ზეით ახალშენაშვილისო. მოიტანეს, გზაზედ გალავანი ჩადგეს, ნახევარს გალავან[ნ]ს ჩემი მიწა უქირავსო, სოფელი გაკეთდა, მრავალი ხიზანი დასახლდა, ზოგი სახლმა² დაიქირა ადგილი, ზოგი გარ[40]ეშემოდ მოუნდათ, გალავნი მაგათი აგებულთა და თავისას ეძახიან, სამძღვრები აირივა და დაიშალა, გზას ჩემს მიწაზედ მოვარდა და ახლა გარეთაც მეცილებიანო; ეს ერთი ბურჯი და ნახევარი გალავანი ამ ჩემს ნასყიდს მიწაში არისო; აბრამ მღვდელს მე ავაგებინე სახლი და ჩემსა ეძახოდენ, მაშინ საამიცი ცოცხალი იყო და ელისბარაცა და სხვანი ჩვენი სახლისკაცები უფროსები, მაშინ არა თქვეს რა და ახლა მოუნდათ და მართმევენო.

ნასყიდამა და ნიკოლოზ უპასუხეს: აბრამ მღვდელიც ჩვენ დაეყენეთ და ჩვენს სახლზედ იდგაო და აბრამ მღვდელს რომ კალო ქონდა, შუა კალოში სამძღვარი იჭდა, იმის ზეით შენ ხელი არა გაქუსო და ახალშენაშვილის გზაც იმ სამზღვარს ქვეით არისო, მოწმე[ე]ბი მყვანანო ორი მღვდელი. მოწმე[ე]ბი მოვიკითხეთ და ვერავინ გამოჩნდა და სამართალი საზომზედ მივარდა.

კაცები გავგზავნეთ ორთავე ნებითა და ერთის დღის საზომის მიწა გავაზომინეთ. მერე ეს სადაო მიწა გავაზომეთ და როგორც ბოქოულთხუცესი აქ[მ]ბობდა, ერთ-ერთი ქვეითი ბურჯი და გალავანიც დაიზომა. მთიულეთის მოურავიანთ არ იყაბულეს, მიზეზი ეს თქვეს: იოანე არის ჩვენი უფროსი, ის ხომ შინ არ არის, ჩერქეზში არის, უიმისოდ სამართალს ანუ გადასწყუეუტთ, ის მოგვადღევიანეთო.

ჩვენ წამოვედით და ის საქმე დარჩა შეუსრულებელი. როდესაც იოვანე მოვიდა, შეუძლოდ იყო და ლაპარაკი არ შეეძლო, ზედ [v] ქალაქს წავიდა აქიმთან, იქ უფრო ავად გახდა, იქ დაუგვიანდა, იქილამ მოვიდა და მიიცივალა. კიდევ დაგვიანდა ამით სამართალი.

მერე კიდევ არზი მიერთმივა ბოქოულთხუცეს და მოეხსენებინა: ვევედრები თქვენ მოწყალებასა, მე რომ მოგახსენეთ და სალთხუცესი და შიო მღვდელი გვიბოძეთ, მოვიდნენ და გვალაპა-

¹ +არც. ² საღმა.

რაკესო და გაზომის პირობა დადევსო; გაგზავნეს კაცები და საზომის მიწა გააზომინეს, მოვიდნენ და აქაც ზომა დაუწყესო; ერთი საბელი კიდეე გასაზომი იყო, გადაუდგენ წინა, რომ ულუფში აღარ მოუხდათ და აღარ გააზომინესო, სამძლურები გაბედეს და აღარ ჩააყრევინესო; ღმერთი გაგიმარჯვებს, ჩვენო ხელმწიფეე, ზოწმე[ე]ბი მოგვაყვანინე ჩვენცა და იმათაც და შფოთს მოგვაშორეთო.

ამ არზაზედ ოქმი ებრძანებინა მეორედ: სალთხუცესო ოთარ და მღუდლო შიო! რომელიც გასაზომი მიწა დაგრჩომოდესთ. გაუზომეთ და მორჩით, როგორც ჩვენი ბძანება გაქუსთ, ისე მორჩინეთ ამ საქმესაო.

ჩვენ კიდეე მეორედ მივედით ამ ბრძანებითა და კიდეე ვალაპარაკეთ. კიდეე მიზეზი თქვეს [მ]თიულეთის მოურავიანთ: ზაალ არ არის შინა, ის არის ახლა ჩვენი უფროსი, უიშისოდ ჩვენ ვერ გადავსწყვეტთ, ის უნდა მოგვაცდევინოთ, თუ უსამართლოს ქნა არ გინდა. და ამით დარჩა ეს საქმე. და გამოვიდა ერთი წელიწადი.

კიდეე მოეხსენებინა ბოქოულთხუცესს ავთანდილსა და ბატონს კიდეე ოქმით ებრძანებინა: ბატონის შვილი ვახტანგ გიბრძანებ სალთხუცესო ოთარ და მღუდლო შიო, [50] მერე ახლავ უნდა მიხვიდეთო კობიანთ კარსა და მთიულეთის მოურავიანი და ბოქოულთხუციანი სახლის ალაგზედ რომ დაობენ, ზაალიკა რომ აქ არ არის, გუშინდელი ბიჭი არის და იმან რა იცის; ნასყიდა ზურაბ და კიდეე სხუანი არიან, რომ იმათ უკეთ იციან; როგორც ბრძანება გაქუსთ, ისე უნდა გასინჯოთ და რასაც მიხუდეთ, ღმრთის წინაშე გაუსამართლეთ; ბოქოულიანთი იყოს ის სახლის ალაგი — ბოქოულიანთ დაანებეთ და მთიულეთის მოურავიანთ იყოს, მთიულეთის მოურავიანთ დაანებეთ. თუ მთიულეთის მოურავიანთ არ დაიჭერონ ჩვენ ბრძანება, ხელი უნდა ამართოთ და ბოქოულთხუციანთ მოაბაროთ. ის სახლის ალაგი ამდენი ხანია დარჩენილია და გაუსწორეთ ღმრთის წინაშე, რასაც მიხუდეთო.

ეს მესამე ბრძანება რომ მოგვივიდა, კიდეე მივედით და გამოვიკითხეთ, მრავალი ვალაპარაკეთ, ორთავ მოწამე მოვთხოვეთ.

მთიულეთის მოურავიანთ თქვეს: სადა გდი აშვილმა და თუნამ იცის, მაგისი ყმა არისო, იმას კითხეო და ოჰანამ იცისო, ჩვენ იმათ ვკერვართო; და მუჩალგა დადევს — რასაც ეს ორი კაცი იტყვის, ჩვენ ყაბული გუაქუს და დავსჯერდებითო.

ამათის სიტყვით მოვიყვანეთ ორნიც და დიდად დავაფიცეთ და ვკობხეთ.

ს ა დ ა გ დ ი ა შ ვ ი ლ მ ა და თ უ ნ ა მ ასე იმოწმა: მე მა-
მაჩემს პატარა დავსდევდიო, როდესაც მიწაზედ დავა იყო, ახლა
რომ კ ე დ უ რ ი ს შ ე ი ლ ი ს ეზო არის, იმაზედ ახალშენაშვილს
კალო ქონდა და ნახვი რომ უყრია კუდურისშვილსა იმაზედ საბ-
ძელიო და დღეს რომ ახალშენაშვილს საბძელ-კალო აქუს და ამას
ზეით ძნას რომ სდვამს, იმაზედ ბალი შეღობა და [v] ხეხილი ჩა-
ყარაო. ეს ბატონი ჩემი დ უ შ ე თ ს იყო ბატონთანა და იქიდან
ვაპოიარა, იმ ბალთან რომ მივიდა და გაიკრა ხმალს კელი და რაც
ხეხილი ჩაეყარა, გარდაკაფაო. შეექნათ ამაზედ ლაპარაკი და ღი-
დი დავაო. იმ დროს საამის მამა ზურაბ მთიულეთის მოურავიც
ცოცხალი იყო და საამ და იმისი ძმებიცა. ახალშენაშვილს საბ-
ძელ-კალო იქედან ააღებინეს და თავის მამულში გაატანინეს და
დღესაც¹ იმაში აქუსო. მამაჩემმა კარგად იცოდა, ხნიანი და მახსო-
ვარი იყო და ის მიიყვანეს და სამძღუარი ჩასხეს, დღესაც ისევ
არისო. მერე ახალშენაშვილმა იმას ზეით სახლი ააგო და მეორე
ყადიმი სამძღუარი იმაში გამოჩნდა და დღესაც სჩანსო, მე ამისი
დამსწრე ვარო. და მეორე ამისი დამსწრე ვარ: აბრამ მღვდელმა
რომ სახლი ააგო, მანამ ბატონმა ჩემმა არ უთხრა, ვერ ააგო.

ო ჰ ა ნ ა მ ასე იმოწმა: მე ამის მეტი არა ვიცი რა; ხუწახნი
რომ მოვიდა, მასუკან ახალშენაშვილმა მთიულეთის მოურავიანთ
დავა დაუწყო. დღეს რომ საბძელი უდგათ მთიულეთის მოურავი-
ანთ, ერთი საყოვე იმის მიწაში ქვეით ჩაეწივა, ის ერთი საყოვე
ააღებინა და ახლა რომ ბოლოს ბოძი უდგა, იმის ძირში ჩასუესო
და ერთი სამძღუარი ახალშენაშვილმა რომ სახლი ააგო, იმაში ზე-
მო თავს გამოჩნდაო. ეს სამძღვარი თვითონ ჩვენც გვაჩვენეს და
ვნახეთ. აბრამ მღვდელი ვისის სიტყვით იდგა, ის კი არ ვიცი და
ახალშენაშვილს გზა კი გალავანს ქვეით მისცესო.

ბოქოულთხუცესმა ავთანდილ თქვა: აბრამ მღვდელი[ს] დაა
ჩო ფიკაშვილს ყაზიბეგსა ჰყვანდა და თვითონ ყაზი-
ბეგ თავისის შვილით აბრამ მღვდელთა[ნ] იდგა, გაბრიელ აქ გაი-
ზარდა, გაბრიელს კითხეთ, თუ ჩემსა არ ეძახოდენ და მე არ და-
მეყენებონოსო; ბო რ ძ ი კ უ ლ ს და თ უ ნ ა ს და კ ო ხ ტ ა-
შ ვ ი ლ ს ა კ ი თ ხ ე თ ო, ჩვენნი მეზობელნი არიანო, ჯ ა ნ გ ი-
რ ა შ ვ ი ლ ი არღენელია და ახალშენაშვილის ქალი ყავს, სახ-

¹ დღესაც.

ლიც იმან აუგო და სამძღვარი რომ გამოჩნდა, [51] იმან კარგად იცის, იმას კითხეთ.

გ ა ბ რ ი ე ლ [ს] ვკითხეთ და ასე თქვა: მამული ვისია, ის კი არ ვიცი და ბოქოულისას ეძახოდენ და ჩვენც იმისის სიტყვით ვიდეგითო, მაშინ არცარა დავა ყოფილა ჩემობასაო.

ბ ო რ ძ ი კ უ ლ მ ა და თ უ ნ ა მ ასე იმოწმა: მე ასე გამიგონია მახსოვრებისაგან, არც ერთი ბურჯი იმის მამულში არა დგასო.

კ ო ხ ტ ა შ ე ი ლ მ ა ც ასე თქვა: ამის მეტი არცარა მე ვიციო და ეგრე მეც გამიგონიაო.

ჯ ა ნ გ ი რ ა შ ე ი ლ მ ა ბ ე რ მ ა ასე იმოწმა: მე ბოქოულთხუცის სახლს ვა[შე]ნებდიო და რომ გაუთავე, წამოველ, ახალშენაშვილთან მოველ, ჩემი მოყვარე იყო; იმან მითხრა: ასის თემნის ქალი მოგეც და სხვათ კი სახლს უგებო, მეც რომ ამიგო, რა იქნებაო. მე უთხარ: ცული აქა მაქუს და მე აქა ვარ, და ახლა შენ აგიშენებო, ხე მზასა ქონდა, დავადეგ და ხეს თლა დაუწყეო; უკანა საგვერდულის ბოძი ჩაეგდოთ და საშუბლე რომ გავსდევით, არ გაიწყო, გავხედე რომ ბოძი წინ იყო, სახლს უკან ყამირი ქონდა, ჩამოვათხრევიანე, ბოძისათვის უკან უნდა მიმეწივა და გამესწორებინა და რომ ჩამოაქციეეს, ერთი ქვა ჩამოვარდა და მეორე დიდი ქვა გამოჩნდაო. მე უთხარ ახალშენაშვილს: ეს ქვა რომ ჩამოვარდა და ეს მეორე დიდი ქვა გამოჩნდა, აბა გაშინჩე სამძღვარი არ იყოსო, უკანაც მოუთხარა და მეორე ქვაც კიდევ გამოჩნდა, მოწმად უჯდა, სწორედ სამძღვარი იყო, მრავალმა ნახა. ამაზედ ბოქოულთხუცესი მოვიდა და ახალშენაშვილს ჩხუბი დაუწყო, აქათ გამოგიწევიო, იქილამ ნიკოლაოზ მოუხდა, უკან გამოგიწევიო, ლაპარაკი შეექნათ დიდი.

ზედ მთიულეთის მოურავი ს ა ა მ გამოვიდა, სძინებოდა, ისე ფარადადათ იყო, სახლები (sic) გამოყრილი ქონდა ბოქოულსა, ძმას ჯავრობა და გინება დაუწყო, რა გაჩხუბებთო; ასე უთხრა: თქვენ ხომ შვილებით [v] საესენი ხართ და ჩემი რა ვიცი, ღმერთი მომცემს თუ არაო. იმ სამძღვარს დახედა, მერე შეიხედა ზეით გალავნისაკენა. გალავნის ძირზედა ბაკი ჰქონდა საქონლისა სა[ა]-მიანთა, სიგძე ქვეითა ქონდა ბაკსა, იქ მივიდა და იმ ბაკს ქვეილამ ფეხი დაადგა, ერთი სამძღვარი ამაში არისო. ამას იქით შენია ავთანდილ ბოქოულთხუცესო და ამას ზეით ჩემიო და ახალშენაშვილს გზა ამ სამძღვრებს ქვეილამ არისო.

ჩვენ ამათის ლაპარაკის მიხედვითა და ამათის მოწმე[ე]ების სიტყუის მიხედვითა და ამ ნასყიდობის წიგნის ძალით შეტყობით ამათი საქმე ასე დაეინახეთ და ასე ჩნდა: როდესაც ის გალავანი არა ყოფილა და არც იმდონი ხიზანი მდგარა, ერთი ახალშენაშვილი მდგარა მარტო და თავისთვის ტყისა და შეშის გზა ზეილამ ქონია და კიდევ ასე იქნებოდა, ამას ორნივე მოდავენი ასე ა[მ]-ბობენ. და ბოქოულთხუცესს რომ ეს მიწა უყიდნია, ეს მიწა ამ გზას გარეთ ქვეით მხარეს ნეკად დებულა, იმ წყაროს რუი რომ ჩამოვარდება, იმ რუს გაღმა კობიაშვილის სარიდანის ნამისა ყოფილა, და გამოღმა ახალშენაშვილისა გზა ყოფილა თავისის სახლის კარის გასწორივ და გზას გარდა რაც მიწა დარჩება, გამრეკელაშვილისა ყოფილა. ახლა გალავანი რომ აშენებულა და გარს ამდონი კაცი შამოსახლებია, იმ ყადიმის გზის ბინა მოშლილა და გზა გალავანს ზეილამაც გაკეთებულა სხვის მიწაზედ ქვეითაცა და უკანიდამაცა, ამ მიზეზითა და ჩვენის მიხედვით ახალშენაშვილის გზა გალავანს ეკირა.

რადგან გალავანი და სიმაგრე ქვეყნის შესამატია და მოშლა ქვეყნის დასაკლისი და ზარარია და დიდი ჭირნახულიც არის, ამისთვის ხელი ვერ შევახვევით და არც ბატონი ინებებდა. და ამას წინათაც მთიულეთის მოურავის ზურაბისა და მისის შეილის ს[ა]ქ[მ]ის დროსაც რომ ლაპარაკი ქონდათ, ახალშენაშვილისათვის გზა გალავანს ქვეით მიუციათ.

და ამას გარდა რაც შეიძლება რომ გზა მიეცეს, ახლაც იმავე გზაზედ უნდა იაროს, წყაროს თავზე [52] გამოიაროს, გალავანის ქვეით ბურჯი რომ არის, იმაზედ გაბრუნდეს, გალავანის ქვეით გვერდზედ გაიაროს და თავისის სახლის ზემო თავში რომ სამძღვარი გამოჩენილა, იმ სამძღურის სწორად მივდეს, დაბრუნდეს დაღმა და თავის კარზე მივიდეს.

ბოქოულთხუცემა გალავანს ქვეით ამდენი გზა უნდა დაუგდოს, რომ ახალშენაშვილმა ურემი, მარხილი და ნალო, თუ ხე გაარო[ნ]ინოს, არ დაუშალოს. და სხვა რაც გზას გარეთ დარჩება, თავისია — აბრამ მდღლის ნასახლარიცა და კუდურიშვილს რომ სახლი უთხრია ისიცა, როგორც უნდა მოიხმარებს. და ამ დანიშნულს გზას ქვეით ვისაც სახლი აქვს თუ ბაკი, ის სულ უნდა მოიშალოს.

ჩვენ ასე მივხუდით და ასე დაეინახეთ და ნება მათის უგანათლებულესობისა ჩვენის ხელმწიფისა არის. მაისის ი, ქორონი-

კონს უ.წ.

თავში:

ჩვენ, ყოვლისა საქართველომსა მეფისა ირაკლი მეორისა ძე სრულიად არაგვის მპყრობელი ბატონის შვილი ვახტანგ, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. მაისის 8, ქორონიკონს უპუ.

53. განჩინება ლუარსაზ ონანაშვილისა და დავით აფხაზის

მამულის საქმეზე

1780 წ. 20 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14152. დედანი. ქალაღი 36,2x26 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახპარია მძიმე და წერტილი.

ქ. მათის უმაღლესობის ბრძანებით ჩვენ, საქართველოს უფლისწულ მანდავით, მდივანბეგების თანდასწრებით ონანაშვილების ლუარსაზისა და ზაქარიასი და ბებურიშვილის სვიმონისა და აფხაზის შვილის იოანეს საჩივარი მოვისმინეთ.

ონანაშვილები და ბებურისშვილი გომპარ მოურავის ნასახლარს და გარეშემო მისს მიწებს აფხაზს საძმოდ ედავებოდნენ. ამაზედ პირველად მისს სომადლეს კურთხეულს პაპას ჩემთანაც ეჩივლათ, რომელსაც ქეშიქჩიბაში აბაშიძე იოანე, მდივანბეგი ოტია და გავაზის მოურავი დავით გაეტანებინათ სასამართლოდ.

იმ ლაპარაკში აფხაზს დავითს ეპასუხნა: ეს მამული ჩვენს მამა-პაპას ნადირაშვილებისათვის დაედვათ, რომ უნდა გამოეფიცათ. და კიდევ ზაქარია მოურავისშვილს რომ მამული ეყიდნა აფხაზისაგან, ისიც ამ ნადირაშვილებს ფიცში უნდა ჩაეტანათ. თუმცაღა ეს საქმე რამდენსამე ხანს რომლისსამე მიზეზით დატევებულიყო.

და კელაჯლა ახლაც რადგან განაახლეს ეს საჩივარი, ჩვენ ასე განვაწესეთ: რადგან ნადირაშვილები აფხაზის მოსისხლეები არიან და მამულისაგან მოკლებულნი და გარდაცვივნილნი, ერთი კაცი, რომელიც აფხაზის ყმა იყოს და ლუარსაზმა შეუკვეთოს და მეორე, რომელიც აფხაზს უნდოდეს — ესენი ნადირაშვილების მაგიერ აფიცონ ასე, რომ: ეს მამული ნადირაშვილებს სპეროდეს ერთობაში და ზაქარია მოურავისშვილის მისყიდული მამულიც, როგორც ძველს განაჩენში სწერია, ისე უნდა გამოიფიცონ ამ კაცებმა.

თუ გამოიფიცეს, მაშინ ონანაშვილებს და ბებურისშვილს
საქმე არა ექნებათ რა. და თუ ვერ გამოიფიცეს, სამძოდ უნდა გა-
იყონ აფხაზმა და ამათ.

ჩვენო ეშიკაღაბაშო ე რ ა ს ტ ი ს შ ვ ი ლ ო ი ო ა ნ ე! ეს ასე
აღასრულე. მისის კ, ქორონიკონს უპჳ.

შეიღი ბეჰელი:

1. დ ა ვ ი თ
2. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯუ-
ლად მაგო ბეჰან
3. მღივანბეგი დ ა ვ ი თ
4. ზ ა ა ლ
5. ჟ ა ვ ა ხ ი ს ძ ე მღივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი
6. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მღივანი მეფისა ს ო ლ ო -
მ ო ნ
7. მღივანბეგი ი ო ა ნ ე

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველომსა — ქართლისა, კახეთისა
და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. მიი-
სის კმ, ქორონიკონს უპჳ.

მეფე
გიორგი

54. ბანიინვაა მორაღლისა, რუსისსვნილუზისა და ჩახტაურების

ბაგულის საქმეზე

1799 წ. 20 მაისი

ცსსა. ფ. 1449. საბ. № 133. პირი. ქაღალდი. მხედრული.

ქ. მისის უმაღლესობის მეფის ბრძანებით მივედით შილ-
დას ჩვენ — ფარეშთხუცესი ანდუყაფარ და მეღვინეთ-
ხუციშვილი იოსებ ჩახტაურების საქმეზედ.

როგორც ნეტარად ხსენებულის მეფის ოქმი აცხადებდა და
მისის უმაღლესობის ოქმი, ჩვენ ამ ოქმების ძალით კაცი ოთხს
წილათ გავყავით, ბოლოც ოთხს წილათ. სამი წილი მორაღლსა და
რუსისსვნილებს ერგო, ერთი წილი ჩახტაურებს ერგო.

აღმოსავლეთისაკენ ზმარტლის დუბის პირამდის, ბოლოს
ფაშაანის მიჯნამდის, დასავლეთის მკარეს ტურის ციხის მიჯ-
ნამდის — ერთის წილისა ეს ერგოთ. მეორეს წილისა — თავს დი-
დი შარა აღმოსავლეთისაკენ ხოდაბუნში რომ მიჯნა ზის, იქილამ
დაწყებული დასავლეთის მხარეს საბუის მიჯნამდის.

და რომელიც გასაყოფი მიწები დარჩათ, ისინიც ასევე ოთხს წილათ უნდა გაიყოს, როგორც დაგვიწერია თავისის მეოთხედის შთითა და ბარით, სალამათით და საბალახით.

ჩვენ ასე გავარიგეთ და ნება მისის უმაღლესობისა არის. მე, სვეტიცხოვლის ყმა ასაბაშვილი დავით მღვდელი ამ გაყოფაში დავესწარ, დამწერი და მოწამეცა ვარ. აღიწერა მისის

ქ. ქორონიკონს უპუ.

მონა
ლთისა
იოსებ

ანდლუ
ყაფაი

თავში:

ქ. ჩვენ, ყო[უ]ლისა საქართველოსა — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას.

აგვისტოს ია, ქორონიკონს უპუ.

მეფე
გიორგი

ქ. ჩვენ, დედოფალი ყოვლისა საქართველოსა მარია ამ, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ. ოქტომბრის გ, ქორონიკონს უპუ.

დედოფალი
მარია

55. განჩინება ბეჟან და დავით ყორჩიბაშისშვილების გაყრის
საქმეზე

1788 წ. 4 ივნისი

ცხსა. ფ. 1450. დავთ. 30. საბ. № 5. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[4v] მათს მეფობის უმაღლესობას ჩვენ — მათის შვილის დავითისათვის ებრძანა ყორჩიბაშისშვილების ბეჟანისა და დავითის სარჩელის მოსმენა. ჩვენ ბრძანებისაებრ საქართველოს მდივანბეგების თანდასწრებით ესენი ვალაპარაკეთ.

ესენი სამნი ძმანი ყოფილიყვნენ და პირველად მის სიმაღლეს სანატრელს მეფეს ვეორეს ირაკლის გაეყარა. ბეჟანი-სათვის ებოძებინა ერთი წილი და ცალკე გაეყუანა და დავითისა და მისის უმცროსის ძმისათვის ებოძებინა მეორე წილი და ცალკე გაეყუანა. თუმცა დავითის ძმა კვეთებული ყოფილიყო და იმისი გაყრა ბეჟანს უარეთქვა, მაგრამ მაინც მისს სიმაღლეს არ ენებებინა და ეს კუთვებული ძმა დავითთან ყოფილიყო.

სამართლის წიგნში სჟე სწერს: კვეთებულს ვისმე ნათესაებ-

მა რომ არ მოუარონ და სხვამ უცხოებმა მოუარონ, მაშინ იმის წილს ყმასა და მამულს შემნახავნი დაეპატრონებიანო.

და რადგან დავით თანაშობილებით ძმა არის და მისს სიმამლესაც ის უმცროსი ძმა დავითთან გაუყვანია და ავათყოფნობაში დავითს მოუვლია [5] და მკვდარიც ამასვე დავითს დაუმარხავს, რასაკვირველია, რომ იმისი წილი ყმა და მამული უცილებლად დავითს დაჩრებოდა. მაგრამ ამავე სანატრელს მეფეს ესენი შემდგომად ისევე შეეყარა; და შეყრაში პირობის წერილი დაუღვიათ, რომ: ვინც კიდევ გაყრა მოინდომოს და გაყრის მიზეზი მისცეს, უწილოდ გაეიდესო.

და შემდგომად რაოდენისამე ეამისა ამათ ლაპარაკი მოსლოდათ. ბეჟან ეწამებოდა დავითს, რომ: თოფით და იარაღით კარზედ მომიხდა სასიკვდილოდ და ამაზედ რაოდენისამე მოწმისაგან მოწმობის წერილიც წარმოაყენა. და რომელზედაც იმ მოწმობის წერილზედ ჩვენ დიდად გამოძიება ვჰყავით და ყოვლითურთ ცრუდ შეთხზულად აღმოჩნდა მოწმობისა მის წერილი.

ჩვენ ყოვლისა გამომძიებელთა და მჩხრეკელთა ესრეთ განვაწყესთ: თუ ბეჟანს მიუცია პირველად მიზეზი დაშორებისა, ჰგავს რომ ბაჟანისაგან შეყრის სახე ვერაგობით ყოფილა, რომ ვითამც იმ მესამის ძმის წილიდამაც ოდ[5]ესმე რომ გაეყვრები წილს გავიტანო, — ამისთვის ბეჟანს იმ მესამის ძმის წილში სრულებით საქმე არა აქვს რა. და თუ ბეჟანს თავისს მესამედს წილში — ყმაში თუ მამულში აკლია რამე, დავითამ უნდა შეუსრულოს.

ამათს სამართალს სანატრელს მეფესთანაც ბევრჯელ მოუვლია, განაჩენებიც ხელთა აქვსთ და ბეჟან ვერას შესვლია დავითას. და კიდევ როდესაც ესენი შეყრილან, პირობის წერილი და[უ]ღვია[თ]; და ის პირობის წერილი მოვსთხოვეთ ბეჟანს და არ მოიტანა, თურმე თითონ ავნებს ის წერილი, ამისთვის არ მოიტანა. ამის გამო ჩანს, რომ ბეჟან უსამართლო არის და არც მესამის ძმის დიმიტრის წილი მამული არის, სრულებით დავითისა არის, რომ ბეჟანს იმასთან საქმე არა აქვს რა. ეშვიკაღაბაშო იო ვ ა ნ ე!

ეს ასე აღასრულე. ივნისის დ, ქორონიკონს უპჰ.

თავში:

ჩვენ, ყოვლისა საქართველომსა — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი ამ განაჩენს ვამტიკებთ. დარჩა უმცროსის ძმის წილი მამული დავითს, ბეჟანს იმაში კელი აღარა აქვს.

ივლისის დ, ქორონიკონს უპა.

56. ბანძინაბა იოანე და ბარძიმ ამილახვორისშვილბაის

მამულის სამგეჯა

1708 წ. 12 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 9699. დედანი. ქაღალდი. 60,7×22,5 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, წერტილი და ორწერტილი.

ქ. მათს უმადლესობას საქართველოს მეფეს ჩუენ, მათის ძის იოანესათვის ამილახორის შვილების იოანესა და ბარძიმის სამართალი ებრძანა და ჩვენ ვახუშტი დიანბეგის თანდასწრებით მათი საჩივარი მოვისმინეთ.

ბარძიმ ამილახვარის შვილი თავის ბიძაშვილს ივანეს იალღუზიშვილისა და ბედიანაშვილის მამულს ედავებოდა და ასე ეუბნებოდა: მისს უმადლესობას სანატრელს მეფეს ერეკლეს მამის ჩემის დავითისათვის და მამის შენის მიმბაში გოგისათვის უბოძებია და ამ მამულში მეც წილი მიძეო.

ივანე მიუგებდა: თავისს დისწულს დედას ჩემს ეფემიას სანატრელმა მეფემ ერეკლემ უბოძაო, ამ მამულში შენ წილი არ გიძეო.

ჩვენ ივანე ამილახვარისშვილს წყალობის წიგნი მოვჰსთხოვეთ იმ მამულისა. და ივანემ თქვა — თუ ვიპოვნე, მოგართმეო. და ერთი ოქმი მოიტანა სანატრელის პაპის ჩვენისა, რომელიც კურთხეულის რევაზ ამილახვარისათვის მოეწერა: მოიკითხე, დავით ამილახვარისშვილი გოგია მიმბაშს რასათვის ეყრებაო, თუ მამულიდამ მეტი რამ დაუხარჯამს, ჩვენ გამოურთმევთო და ნუ გაეყრებაო. და თუ გაყრას არ დაიშლის, იალღუზისშვილისა და ბედიანაშვილის ნახევარი მამული ჩვენის დისწულის ეფემიას გულისათვის მიეცეთ, იმ მამულთან დავითს საქმე არა ექმნება რაო. და თუ არ გაეყრება, რასაც გოგია მეტს დახარჯამს, ჩვენ იასაულით გამოვართმევთ და დავითს მიეჰსცემთო.

ჩვენ ეს ოქმი ოჯახის გაუყრელობის შესაშინებლად შევრაცხეთ. ჩვენ ივანე ამილახერისშვილს ოთხი დღე პაემანი დაუდევით. თუ ამ ოთხს დღეზედ ის წყალობის წიგნი მოიტანა, რომელიც სანატრელს პაპას ჩვენს. უბოძებია და იმაში დავით ამილახერისშვილი არა სწერია და საკუთრად გოგია მიმბაშს და ეფემიას ბოძებია, ბარძიმს საქმე არა ექმნება რა.

და თუ ამ ოთხს დღეზედ არ მოიტანა, იალღუზისშვილისა და ბედიანაშვილის მამული შუა უნდა გაიყონ. მაგრამ რადგან ეფემიას მიზეზით ეს მამული უშოვნიათ, საჭირნახულოდ ივანეს მივცემა ბეითაღმანი მამული ო დ ი კ ა ძ ი ს ა, რომელსაც თითონ აუ თუ მ ნ ა დ ა თ ა ს ბ დ ე ნ . და სხვა დანარჩომი მამული შუა გაიყონ.

ამას გარდა ბარძიმ გ რ ა კ ა ლ ს ა ც ე ლ ა ვ ე ბ ო ლ ა ივანესა და ეს დავა და ამისი სამართალი რ ე ვ ა ზ ა მ ი ლ ა ხ ვ ა რ თ ა ნ გ ა რ - დ ა წ ყ ვ ე ტ ი ლ ა . ბარძიმს საქმე არა აქვს რა გრაკალში და თითონაც ყაბულს გახდა. ივნისის იბ, ქორონიკონს უპა.

რ ა ტ ი ს შ ვ ი ლ ო ე შ ი კ ა ლ ა ბ ა შ ო ! ეს განჩინება ასე უნდა აღასრულო. ივნისის იბ, ქორონიკონს უპა.

ორი ბეკელი: 1. ი ო ა ნ ე

2. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი .

57. განჩინება გლახა მილახერისა და ფასიბა ფასიბაშვილის

მამულის საქმეზე

1799 წ. 18 ივნისი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 30. საბ. № 10. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[0] მილახვარმა გლახამა არზით უჩივლა ფასიბაშვილს ფასიბას: ერთს ჩემს ყმას მაგისის ყმის ხატაშვილისათვის ღვინო მოუპარავს და იმას საზღაურად ერთი კარი დასდები[ა], და კარი რომ ვერ უშოვნია, კარის მაგიერად მამული მიუციათ; მერე ის ჩემი კაცი და ის მამული [v] იმასთან დარჩაო. მამაჩემმა ორჯერ კარი მიგვარა¹ — ეს შენი კარიო და ჩემი გირაო დამახსენეინეო. არც ის კარი ინდომა და არც მამული დავანება. ახლა ის ხატაშვილიც ამოსწყდა და ის მამული ფასიბას უჭირავსო. ამას გვევდრებით, ორნივე თქვენს სამართალში გვალაპარაკოთ ღმრთის წინაშე და რომელიც სამართალია, ის ინებოთო.

¹ + მიგვარა.

ჩვენ, ბატონის შვილმან პატრონმან ვახტანგ, ფასიტა-ტაშვილი ფასიტა მოვაყვანიხეთ და სამართალში ერთად ვილაპარაკეთ.

ფასიტა უპასუხებდა: ღვინოც მოუპარავს და კარიცაო, საზღაური დაზღვბია, ვერა უშოვნია რა, ლარიბი ყოფილა და ერთის ღღის მიწა იმაების საზღაურში ნასყიდობით მოუციო, გირაოდ კი არაო. დიახ, დიდი ხანია, ჭერ ჩემს ყმას ეჭირა და ახლა მე მიჭირავს აქამდი, რატომ აქანამდინს¹ არავეინ დაიხსნაო, თუ გირაო იყო. მამაშენი ხომ შემძლებელი კაცი იყო და მამაჩემი შეუძლებელიო და უღონო, რატომ იმან არ წა[ა]რთო მამაჩემსაო. ერთხელ გუთანი გუება იმ მიწაშიო და ვხნევდითო; ბაბანა მილახვარი მოვიდა და გუთანს გვიგდებდა, მამაჩემი კვალში ჩაწვა, შიგ მოკვდებო და არ დაგანებებო. მილახვარი გაბრ[10]უნდა და წავიდა, ხმაც აღარ გასცაო. ახლა შენ მედავები და ნება სამართლისა არისო.

ამათ ორთავ საჩივარი ასე მოვისმინეთ და მოწამე მო[ვ]-სთხოვეთ; და არავეინ ყოფილიყო მახსოვარი. ერთი დიდად მოხუცებული დედაკაცი მოიყვანეს იმ მამულის პატრონის ხატაშვილის ქერივი, ამან იცისო; ორთავ იყაბულეს, ამას ვსჯერვართო. იმ დედაკაცს ვკითხეთ და ასე იმოწმა: მე კი არ დავსწრებოვარ და ჩემ[მ]ა ქმარმა თქვისო: ყაჭიაშვილმა ერთი ქვევრი ღვინო მომპარა და ერთი კარიო; არაფერი არა ებადა რა, ლარიბი იყო და ერთი ის მიწა მომცაო, არ ვიცი ჩემ[მ]ა სულმა, ერთის ღღის მიწა არის, ორისა, მეტი თუ ნაკლებიო. ერთხელ ვხნავდით, ბაბანა მოვიდა და ჩემს შვილს ერთი ჯოხი დაკრაო, მე უთხარ: შენი ჭირიმე, შვილს ნუ მომიკლავ, არ მინდა, წაველ, ვითხოვ და ისე დავარჩენო. გაბრუნდა და წავიდა. მასუკან აღარა უთქვამს რა. ზედ ჩვენც წავეხდითო, არა ვიცი რა ჩემ[მ]ა სულმა, საზღაური არის თუ გირაო, იმ კაცმა თქვის, მამიჩემისაგან გამიგონიაო, მომსწრე² არც [v] იყო.

ჩვენ ამათი სამართალი ასე ვსაჯეთ და სამართალიც ასე არის. ამღონის ხნის საკმე რომ არის, თუ უნდა მოპარვითაც სპეროდა ფასიტას, მილახვარი ველარას შეუდიდოდა. გირ[ა]ობა რომ მაქვს, გირ[ა]ოდ მიცემული არისო, ამითი სამართალში შამოვა, ამისთვის, რომ ვალი არ დაბერდება და მოველე როდესაც შეიძლებს, თავის გირ[ა]ოს მაშინ დაიხსნის.

¹ + აქანამდინ. ² მომსწრე.

ამისთვის ასე განუჩინეთ: რადგან ფასიტა საზღაურად ამბობს¹ და მილახვარი გირ[ა]ობას და მოწამე არც ერთისა სჩანს და მამული ფასიტას ხელში უჭირავს, ფიცით უნდა განსწმიდოს. და რადგან ფასიტა აზნაურშვილი არის, ასე ცოტაზედ არ დაეფიცება, ერთი თავისი ყმა შეაფიცოს ფასიტამა. და ასე იფიცოს იმ დამფიცებელმა: «ამისმა მადლმა და ამისმა განმაცხოველებელმან ღმერთმან, რომ ეს მიწა სწორედ საზღაურში არის მოცემული და გირ[ა]ო არისო».

თუ ასე დაიფიცა, მიწა ფასიტას დარჩება. და თუ ვერ დაიფიცა, მილახვარს დარჩება. და რისაც გირაო არის, ის კი უნდა მილახვარმა ფასიტას მისცეს² და თავისი გირ[ა]ო დაიხსნას.

იასაულო ბოქოულთხუცესო ბეეჟან! მიდი და როგორც ამ განაჩენში ეწეროს, ისე აღასრულე. თუ დ[ა]იფიცოს, ფასიტას და[ა]ნებე; და [II] თუ ვერ დაიფიცოს, მილახვარს დარჩება. რისაც გირაო არის, ის კი გამოურთვი, ფასიტას მიეც და მიწა მილახვარს მიაბარე. იენის[ს] იგ, გორონიკონს უპუ.

მისის უმაღლესობის ბრძანება მქონდა მე, იოსებას ბოქოულთხუცესშვილს; როგორც ამ განაჩენში ეწერა, ისრე³ აღვასრულე. ფასიტამ ვერ დაიფიცა; რისაც გირაო იყო, გამოვართვი, ფასიტას მივეცი და იმ მიწაზედ ხელი აიღო⁴, მილახვარს დანებდა, მეც სამნები ჩავსხი, მილახვარს მივაბარე. ორთავეს რაზით ეს ასე გადასწყდა⁵, ეს ჩემი ხელია, ბეჟელი არა მქონდა.

58. განიინება აჰანოზ სფირიდონ ანანიავილის სარგოზ საჰეჰა

1700 წ. 20 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 594. დედანი. ქალაღი. 49,2x24,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე.

ქ. მათს უწმინდესობას ბატონს ბიძაჩვენს მოეწერა: ს ფ ი რ ი ღ ო ნ ა ნ ა ნ ი ა ს შ ვ ი ლ ი რომ თავის განწესებას ითხოვს, ესეც გასინჯე და ეცადე კიდევ შეარიგო ყოვლად სამღუდლო მთავარეპისკოპოსსაო.

დეკანოზის სფირიდონის სარჩელი მათს ყოვლად უსამღუდე-

¹ ამბობს. ² მიცეს. ³ ვისრე. ⁴ აიღო. ⁵ + სწყდა.

ლოესობას მთავარეპისკოპოს პაისიოს გამოუცხადეთ და ამათს ლაპარაკში დიანბეგი ვახუშტი და ჩუენი მოხელენიც თან დავისწარით.

ყოვლად სამღუდელო მთავარეპისკოპოსმან მოგვიგო: როსებ ანანიაშვილი და ნიკოლაოზ მღუდელი ანანიაშვილი სფირიღონ დეკანოსის სახლის კაცნი არიან, მოწილენი არიან და სამს მთავარეპისკოპოს[ს]აც მოსწრებიან. იმათ ღმერთი აფიცეთ და მიძინების ხატი და რასაც ისინი ფიცით მოგახსენებენ, რომ მთავარ ეპისკოპოსის კირილეს, ბესარიონის და როასაფის დროს სფირიღონს ჰქონდეს სახელო ჭამაგირი, თუ სამწყსოდან სარგო, მეც ხელს მოუწერ და მიესცემო.

ჩვენ იოსებ ანანიაშვილს და ნიკოლაოზ მღუდელს ღმრთის ფიცით ვჰკითხეთ და ასე იმოწმეს: დეკანოზობის ჭამაგირი არც ბესარიონ მთავარეპისკოპოსის დროს და არც იოასაფის დროს არ გვინახამს, რომ ამათ მიეცესთ რამე სფირიღონისათვისაო. თორემ ბარათები ექნება; და თუ საიდუმლოდ იღებდა, არ ვიცითო.

დრამიდან მესამედს ვიღებდით და ახლაც ვიღებთ. საკანონოში წილი არა გუაქვს, მაგრა ჩუენს სამამათმთავროში საკანონოს ჩვენ გავარიგებდით და რომ მოვართმევდით, გვიბოძებდა რასმე თუ არა, თავისი ნება იყოო; და ჩვენს განწყსებას სამოხელიოს კანონს ჰქვეშ მყოფისაგან ავიღებდითო.

ნიშანს რომ ავიღებდით და მივართმევდით, ერთს რასმე გვიბოძებდა; და ჩუენს განწყსებულს სამოხელიოს მიცუალებულის პატრონისაგან ავიღებდითო.

მთავარეპისკოპოსის წილი სამამათმთავარო რომ არის, მამა ჩუენებიც ბევრს ცდილან, ჩუენც ბევრს ვეცადენით, ამ სფირიღონის მამაც ბევრს ცდილა და ეს სფირიღონც ბევრს ეცადა, მაგრა ვერ ვიშოვეთო; ამ მთავარეპისკოპოსმა პაისიოსმა რა მიზეზით დააჩემა არ ვიცითო.

და ჩუენ ასე განუაჩინეთ: მთავარეპისკოპოსის წილი მამათმთავრობა, რადგან ამ ყოვლად სამღუდელოს მთავარეპისკოპოსს პაისიოს მიუცია, ამისი ნება მისის ყოვლად უსამღვდელოესობის მთავარეპისკოპოსის პაისიოსისა არის, მისცემს თუ არა.

ნიშანი თავის სახელოში სფირიღონ დეკანოზს ააღებინოს, რომ მიართოს; რასაც უბოძებს, ნება მთავარეპისკოპოსისაა. და განწყსებული სამოხელეო მიცვალებულის პატრონისაგან აიღოს.

საკანონოს თავის სამამათმთავროში სფირიღონ დეკანოზს გა-

არიგებინებდეს. საკანონოში საქმე არა აქუს რა სფირიდონსა; და თუ უბოძებს რასმე ყოვლად სამღვდელო მთავარეპისკოპოსი, თავის ნება არის; და თავის განწყობას სამოხელეოს კანონს ქვეშ მყოფისაგან აიღებდეს. ღრამიდან მესამელი თავისი წილი უნდა მიეცეს.

დეკანოზობის ჯამაგირისა, რადგანც სანატრელს პაპას ჩუენს უბძანებია, დეკანოზის საქმეს ჩუენ მოვკითხამთო და თუ სამართლიანი მიცემა იქმნება, ჩუენ გაუჩენთო, ეს მისის უმაღლესობის ბატონის მამის ჩუენისა და მისის უწმიდესობის ბატონის ბიძის ჩუენის ნება არის. იენისის კ, ქორონიკონს უაჴ.

რადგან რომე კურთხეულს ბატონს პაპაჩემს ეკლესი[ი]ს შემოსაეალი შუა გაუყვია, ნახევარი საყდარს უნდა მოხმარდეს და ნახევარი მთავარეპისკოპოსმა უნდა მოიხმაროს, ამ ჯამაგირის საქმე ამისთვის დაეგადევიო. ნება ახლა მისის უმაღლესობისა და მათის უწმინდესობისა აღსრულდეს.

ორი ბეჭედი: 1. იო ა ნ ე

2. ჯავახის ძე მღივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი.

თავში:

ქ. ჩუენ, მე[ფე] სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხეათა მეათსამეტე გიორგი, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ. სეკდემბერს ლ, ქორონიკონს უაჴ.

მეფე გიორგი

კიდებუ:

ქ. ჩუენ, სრულიად საქართველოს უფლისწული მეფის ძე დავით, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. მარტის კჴ, ქორონიკონს უაჴ.

დავით

ქ. მეფის ძე ბ ა გ რ ა ტ ვამტკიცეფ. ნოე[მ]ბრ[ი]ს 16, წ[ლ]ის 1800.

მკძბ

ქ. მეფის ძე თ ე ი მ უ რ ა ზ ვამტკიცებ. ნოემბრის ივ, ქორონიკონს უაჴ.

თეიმურაზ

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 27. საბ. № 305. პირი. ქალაქი. მხედრული.

[211] მათის უგანთლებულესობის საქართველოს უფლისწულის მეფის ძის დავითისაგან [v] ბეგთაბეგის-შვილების ბეგთაბეგის და ესავეის გაყრის სამართალი ჩვენ მდივანბეგს გვებრძანა. ჩვენ ამათი ლაპარაკი მოვისმინეთ.

ესავე ამბობდა: ავთანდილ მდივანმა მამაჩემს საუფროსო დაუღო და ქალაქში სასახლე აიღო. ვაყას გარდა სხვას სოფელში ყმაზედ საუფროსოს არ მოგცემთო.

ბეგთაბეგ მიუგებდა: სასახლე შეფარდებით გავკყავით სამს ადგილას ქალაქში თქვენ გერგოთ, ათი თუმანიც სართად მამაშენს მივეციო და ერთს ადგილს სასახლე ჩვენ ავიღეთო. ბიძაჩემმა სულხან მდივანმა მამაჩემს პირობა მოსცა: რაც ყმა გეყავს დაფანტული, ამას მოვავაროვებ და საუფროსოს ნუ აიღებო. კაცნი ვეღარ მოავროვა და საუფროსოზედ ხელს რად ავიღებო.

ჩვენ რომ ამათი სარჩელი მოვისმინეთ, ავთანდილ მდივანი სასახლის გულისათვის საუფროსოს არ დასდებდა, ამისთვის რომ რაც საუფროსო ყმა და მამული ერგებოდა, იმითი ორს იმისთანას სასახლეს გააკეთებდა. ჩანს, რომ ყმის მოვროებისათვის დაუცს და ვეღარ მოვგროვებია, არც პირობის წიგნი ჩნდა და ლიტონის სიტყვით ვერ ვერწმუნენით.

დღეს სადაც ყმა ჰყავს და ან მამული აქვს, ყველაზედ ბეგთაბეგმა საქართველოს სამართლის განწესებით საუფროსო აიღოს; ქალაქში რომ ოთხს ადგილს სასახლე აქვს, რადგან საზოგადოდ მტერმა მოაოხრა, დღეს რაც ადგილი და შენობა ჩანს, უნდა დაფასდეს და ისე მორიგდენ.

ამას გარდა [212] სხვა რაც სადაც და სალაპარაკო აქვს, სამართალში ილაპარაკონ და სამართალში მორიგდნენ.

ბეგთაბეგ რომ უფროსის კაცის შვილი არის სამართლიანის გზით საუფროსო აიღოს და ეგრეთვე ესავემა საუმცროსო.

სასახლეები აღრევ დაჩემებული და გაყოფილი ჰქონიათ. ესავე აღარ ყაბულობს და დაფასებას ამბობს. ამის გამო რაც ქრცხინვაღს და რუისს რომ მამულები გაუყვიათ, იმ ყამის მიხედვით ის მამულებიც უნდა დააფასონ და ისე მორიგდენ.

ორბელიანო მილახეარო გიორგი! ეს განჩინება ასე
აღასრულე. ივლისს ვ, ქორონიკონს უპჯ.

თავში:

ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გი-
ორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. ივლისის მ, ქორონიკონს უპჯ.

ჩვენ, საქართველოს უფლისწული მეფის ძე დავით,
ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. ივლისის ზ, ქორონიკონს უპჯ.

**60. განჩინება თამაზ ორბელიანისა და თურქისტანიშვილისა
გაგულაზის საქმეზე
1709 წ. 7 ივლისი**

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 18. საბ. № 95. პირი. ქაღალდი. მხედრული.

[117] მათს უმაღლესობას ყოველისა საქართველომსა მეფეს
ჩუენს მოწყალეს მამას ჩუენ — მათის შვილის საქართუელოს
უფლისწულის დავითისათვის ოქმით ებძანებინა: მუხ-
რანის ბატონი სარდარ-სალთხუცესი იოანე და მდივანბეგები და-
ისწარით, თურქისტანიშვილები ბეცია, იოანე, ნი-
კოლაოს, ზაქარია და ფრანგისტან ეშიკადასბაშს ორ-
ბელიანს თამაზს ერტიისის მამულების მიმძლავრებას
უჩივიან და სა[ვ]მართალი მიეციეთო. ჩუენ მათის ბრძანებისამებრ
ორნი მოდავენი ვალაპარაკეთ.

თურქისტანიანნი ჩიოდნენ: საფარაშვილ-
მა აღიბეგამ ჩუენს მამულში ყიზილბაშობას გალაყანი ააშე-
ნა და ისე დასწურივ მამულები მას აქეთ ვაშლოვანელთ დაიჭი-
რეს, კურთხეულს ბატონთან მრავალჯერ ვიჩივლეთ ოქმი და იასა-
ული გვიბოძა, კელი ამართეს ჩუენი მამული მოგვაბარეს, მაგრამ
არ დაგვნებდლო.

ეშიკადასბაშმა თამაზმა მიუგო: საფარასშვი-
ლის აღიბეგას ციხის ადგილი მკვიდრობით ვაშლოვანელთი არის,

დასავლეთისაკენ რომ ზევი უძეს, ერთისისა და ვაშლოვანის მიჯნის არის და რასაც ის ზევი დაიტანს, მუხათის მიჯნამდინ ვაშლოვნის მამული არისო.

რადგან ასე შეხირდნენ, ამათის მიჯნების გასაჩხრეკად ჩუენ წავედით მდივანბეგი ბარათაშვილი ზაალ და მდივანბეგი ჩოლაყასშვილი იოანე თან ვიახვლით. ამათის სოფლების სინორები გავსინჯეთ, სარწმუნო მოწმე[ე]ბი და წ[ე]რილი ორსავ მკარეს მოვსთხოვეთ. ვერცერთთ ვერ დაგვარწმუნეს და სამართლის ჩუეულებისამებრ ვაშლოვანელთ ფიცი დავსდევით, სოფლელულად ხატის კელთპყრობით უნდა ჩ[ა]ვევლოთ და [ა]სე ფიცით უნდა გაემიჯნათ თურქისტანიანთ წერილის მიხედვით. |

ფიცი აღარ მოახდინეს. ორისავ მოდავეთ ნებით ვაშლოვნისა და ერთისის მამული ასე განესაზღვრეთ: აღიბეგას გალავანს ქვევით წმიდის მარინას ნასაყდრალს დასწურიე დასავლეთის მკარეს ხევის პირზედ თავად მიჯნა ჩავსვით; მეორე მიჯნა ხოდაბუნად რომ ამბობდენ, იმაში ჩავსვით; ამის დასწურიე მესამე მიჯნა შარის პირზედ ჩავსვით; ამის დასწურიეა მიჯნები დავსხით; ერთი მიჯნა ნარგიზის წყაროსთან ხეუმი ჩავსვით; ერთს მიჯნად საბას ნიგოზს რომ ამბობდენ, ის ნიგოზი არის და იმ [118] ნიგუზის დასწურიე მუხათის მიჯნამდინ ასე გავსაზღვრეთ: დასავლეთისაკენ ერთისის მამული არის და აღმოსავლეთისაკენ ვაშლოვნელთო.

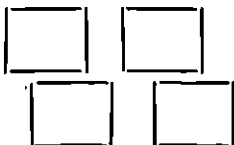
ნარგიზ[ზე]დ ვისაც ვენაქი ჰქონია და ურწყავთ ერთელთ თუ ვაშლოვნელთ, როგორც დასპირდებათ, ნარგიზის წყაროთი რიგით უნდა რწყონ, წყალი არ დაეჭირბათ, როგორც ძველადგან გამიჯნული ჰქონიათ, ისევ ისრე უნდა ეჭიროსთ. მთაში ერთმანერთს ვერას შეუვლენ.

ვაშლოვნელთ რაც ერთისის მიწებში ნასყიდობა აქუსთ და რაც ერთელთ ვაშლოვნის მამულში ნასყიდობა აქუსთ, წიგნით და მოწმით უნდა დაინებონ. და თუ წიგნი და სარწმუნო მოწამე ვერ წარმოადგინონ, როგორც სამართლის ჩეულება არის, ფიცით გაიტანონ. დღეის იქით ვაშლოვნელთ ერთისელთ მიჯნებზედ სადაო და სალაპარაკო არა აქუსთ რა.

მაკარისშვილს რომ სამკვიდრო მამაპაპეული ნავენახობი აქუს, ის ნავენახობი თავისის სინორითა და საწნახლით საბა მაკარისშვილს დარჩა. ამას გარდა მიჯნების დასწურიე სარწმუნო ნასყიდობას გარდა მიჯნებს შიგნით არც ვაშლოვანელთა აქუსთ კელი და [ა]რც ერთელთა.

ამ საქმეზედ ორი განაჩენი დაიწერა: ერთი ეშიკაღასბაშს თამაზს მივეციოთ და ეს განაჩენი თურქისტანიანთი არის.

ეშიკაღასბაშო ანდრონიკას შვილო იოანე! ეს ასე აღასრულე. ივლისის 3, ქორონიკონს უპჱ.

ქ. მე, მდივანი დავით, ამ სამართალში დავესწარ, რომ ეს ასრე გარდასწყდა.

ქ. მე, თარხნის შვილი მეითარი სოლომონ, ამათს სამართალში დავესწარ, რომ ეს სამართალი ასრე გარდასწყდა.

თავში:

ჩვენ ყოვლისა საქართველოსა — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. ივლისის 3, ქორონიკონს უპჱ.

61. განჩინება იულიოს ურბნელისა და რუინელაზის მამულაზის საეგეაჱ

1799 წ. 14 ივლისი

ცსსა. ფ. 1449. საბ. № 2530. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. მათს უმაღლესობას ყოვლისა საქართველომსა მეფეს გიორგის ჩვენ — მათის ძის იოანესათვის ებრძანა სამართალი, რომელიც ყოვლად სამღუდელოს იულოს[ს] ურბნელს წმიდის პირველმოწამის სტეფანეს მამულისა და სამზღურების საჩივარი მოეხსენებინა.

შემდგომად ჩვენ მივედით ურბნისს. ყოვლად სამღვდელოს ურბნელს თავისის ეკლესიის გუჯრები მოვსთხოვეთ და ის გუჯრები სამართალს მოერთვა. სანატრელთ მეფეთ შემოწირულის მამულების გუჯრები ესრეთ აცხადებდა: შემოგვიწირავს კამკამაების წყალი და წისქვილი, ნონეს ქედის, საჯვარი ის[ს] ხოდაბუნი და გუგული ქედი.

ყოვლად სამღდელო ურბნელი ამას ჩიოდა: კამკამე-
ბის წყალსა და ნონეს ქედს საშუალი სამანი მოსაბილი არისო.

შემდგომად რუისელე ბი ამას მიუგებდნენ: ჩვენსა
და ურბნის[ს] შუა სამზღუარი არა ყოფილაო, მამულები ერთმა-
ნერთში შეთხზული გვექონიაო.

და ჩვენ ამათი სარჩელი წერილად მოვისმინეთ. და ამათ სიტ-
ყუას ვერ ვერწმუნენით. ამისთვის, რომ კამკამეების წყალზედ
ჩვენ მივედით და ვნახეთ სამნის დიდროვანი ლოდები ეყარა.

და ყოვლად სამღდელო ურბნელი ამბობდა: ეს სამ-
ნის ქუები ამოყრილიაო.

და რუისელე ბი მიუგებდნენ: ეს სამანია, მაგრამ
წყლისა არის და არა სამზღვრისაო.

ყოვლად სამღდელო ურბნელი მიუგებდა: თქვენ
გული მარწმუნეთ, რომ წყლისა იყოს და არა სამზღურისაო ეს
სამნის ქეებიო.

და ჩვენ ვახუშტი დიანბეგისა და ქართველთ თავა-
დისშვილთ თანდასწრებით ამათი სამართალი ესრეთ ვსაჩეთ: გუჯ-
რების ძალით და ამ კამკამეების წყლის სამნის ძალით დავინახეთ,
რომ ამათი საშუალი სამზღაური ექმნებოდა. მაგრამ არც სარწმუ-
ნო კაცი გამოჩნდენ, რომ საშუალი სამზღუარი გამოეცხადებინა
და ჩვენ უფიცრად სამართალი გვესაჯა.

რადგან ფიცზედ დადგა სამართალი, სამროვლომ, სახასომ,
საციციანომ და ფანიაშვილებმა — ამ ოთხმა გუარმა კაცმა სარწ-
მუნო კაცი უნდა გამოაჩინონ ოროლნი, რომ იქმნება რვა გლეხი
კაცი. ოთხი თითონ იზოვნონ: და ოთხი რუისელი კაცი ყოვლად
სამღდელო ურბნელმა შეუგდოს. და ამ კაცთ ეკლესიას გული
უნდა აჯერონ, რომ სამზღუარი ეს არის რუისისა და ურბნისისა;
და იმ ადგილას სამნები ჩაიყაროს. თუ ვერ დაიფიცონ, რომელსაც
ალაგს ურბნელებს ამას წინათ სამზღურად უთქვამთ, იქ ჩაიყაროს
სამნები.

ამას გარდა ოთხს კომლს კაცს რომ დაობს რუისში ყოვლად
სამღდელო ურბნელი — ეოქონაშვილს რევაზას, თა-
ვისის ნასყიდის მამულითა და სახლკართა ვახტანგ მეფე-
ისაგან შემოწირულს; და გიორგი მეფისაგან შემოწი-
რულთ გლეხთ სახასოდამ: ბუსუნაშვილი, საყვარელა-
შვილი და სარიდანაშვილი თავისი მამულებით, და ესენი ამოწყ-
ვეტილნი არიან, და ამათ მამულებთაგან ეკლესია უნაწილო არის;
და კუალად იქავ რუისს ურბნელისაგან ნასყიდობა მამულები

არის, რომ ეკლესიას არ უჭირამს, — თუ ამათი მამულები დღეს ჩნდეს, ეკლესიას დაანებონ.

და თუ არა ჩნდეს, კიდევ ამ რვათ რუისელთ კაცთ გული აჭე-რონ ურბნელს, რომ არ იცოდნენ ის მამულები და არც მამა-პაპა თაგან გაეგონოსთ, ურბნელიც ხელს აიღებს.

და რომელიც ეკლესიას სამზღუარს შიგნით მამულები დარჩება თავისის წყლით და ამ მამულს შორის რაც გარეშეთ კაცთ მამულები აქვსთ, თუ სიტყვა აქვსთ, ჩვენს სამართალში ელაპარაკენ.

თუ ნასყიდობა აქვს ვისმე ეკლესი[ი]ს მამულისა, ეკლესიის მამული არ გაიყიდება; ამისთვის რაც დებულება აქვს იმ მამულებს, ეკლესიას უნდა მიეცეს.

და კულად ფილიპე ურბნელს რომ მამული გაუყიდნია ეკლესიისა, ეს უკანონო საქმეა¹ და ამ ურბნელმა ის მამული უნდა დაიხსნას. და ვინემ დაიხსნიდეს, იმ მამულმა ეკლესიას ღალა და კულუხი აძლიოს.

და თუ მეფეთაგან და ანუ დედოფალთაგან წყალობად მისცე-მია ვისმე, ეს მათმა უმადლესობამ განსაჯოს.

ამას გარდა ორს ზოდებუნსაც დაობს ურბნელი. აქამდის სახანოთ ყოფილა და აწ ნება მათის უმადლესობისა აღსრულდეს. ეგრეთვე რუისის რაც მამულები ურბნელს დარჩეს, რაც ერთს იმოდენს მამულს წყალი ეძლევა, იმასაც ის უნდა მიეცეს.

ჩვენ ეს სამართალი შეძლებისაებრ ჩვენისა ესრეთ ექსაყეთ და ნება მათის უმადლესობისა აღსრულდეს.

ემიკადაბაშო გაბრიელ რატიშვილი! ეს ასე აღასრუ-
ლეთ. იელისის იღ, ქორონიკონს უპუ. თიანე

თაფში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ ჩვენის შვილის იოანესაგან განჩინებულს სამარ-
:- :-

თალსა ამას ვამტკიცებთ. მაისის 11, ქორონიკონს უპუ.

მეფე სრუ-
ლიად...
გიორგი

კიდევ:

ქ. ჩუენ, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს: პატრიარხი მეფის ირაკლის ძე ანტონი, განჩინებასა ამას ვამ-

¹ საქმია.

ტკიცებთ. და რომელიც ურბნელთ ეკლესიის მამული გაუყიდნიათ ან გარეთ გაუციათ, იმ მამულეების გასყიდვა თუ გაცემა სჯულის-კანონის ბრძანებისამებრ უკანონოდ მომხდარა და ისევე უკანვე უნდა ეკლესიას და[ა]ხსნეინონ. ოკტონბრის ა, ქორონიკონს უპუ.

ხელრთვა: კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ ი ა ნ ტ ო ნ .

62. ბანჩინება ბაბია და ბაჟან ჩუპინიშვილავის სასინსლო საჰაჟა.

1700 წ. 20 ივლისი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 4712. დედანი. ქალაღი. 43×18,6 სმ. მხედრუ-ლი. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილო და მძიმე.

ქ. ჩუბინიშვილი ტეტია უჩიოდა თავის ბიძაშვილს ბეჟანს: იმის იმერელი ბიჭი ჩემის ბოსტნის ღობეს გლეჯდაო, ის ბიჭი დაეტუქსე და გავაგდეო. გამომიხდა ჩემი ბიძაშვილი ბეჟან ერთი კმალო მკლავში მცა, ინდაყვი გამაგდებინა და მეორე კმალი თავში მცა და ძალიან დამკრაო. მკლავი დაშაუებული მაქეს და თავში ძალიან დაქრილი ვარო. და ამის გარდა კიდევ ამ შემოდგომაზე ორგან თავი გამიტეხაო.

ჩვენ ეს ჩუბინიშვილები ყველანი სამართალში მოუყვანინეთ და ერთად ვალაპარაკეთ, მოწმე[ე]ბიცი მოვთხოვეთ ორსავე მკარესა და ამათი ჩხუბი, როგორც ტეტამ იჩივლა, იმ ბოსტნის ღობის ფიჩხის აღებაზე მომხდარიყო.

ბეჟან მიუგებდა: მართალია. პირველად მაგაზე მოხდა ჩვენი ლაპარაკიო, მაგრამ შენ ცოლი წამომძახე და რძალიო; და იმისმა გაანჩხლებულმა მეც კმალი გეცო.

ტეტია მიუგებდა: მე არც ცოლი გამილანძღავს შენო და არც რძალიო. როდესაც შენ მე კმალი მეცო ერთი თავში და ერთი მკლავშიო, ჩემი ძმა მოიჭრა და გაანჩხლებულმა ლანძღვა დაგიწყოო.

და წაძახება რომ მოწმე[ე]ბისაგან მოვიკითხეთ, ცოლის წაძახებას რომ ჩიოდა, ის წაძახება არ არის, რადგანც კაცის სახელი არ დანიშნულა; და ლანძღვა კი არის. ამ გვარს ჩხუბში ერთმანეთის ლანძღვა და გინება ბევრი იქნება, მაგრამ წაძახებად არ ჩაიგდება. და რძლისა კი არ უნდა ეთქვა იმ გზითა.

ბეჟან რომ ამბობს, რომ ეს გინება და წაძახება კლმის ცემის უწინ იყოო და ტეტია მიუგებს — არა, ჩემს დაჭრის უკან იყოო, ეს მოწმე[ე]ბისაგან სწორეთ ვერ გავარჩივეთ. ზოგნი ამბობდნენ

უწინ იყო და ზოგნი ამბობდნენ უკან იყო. და ამისი სამართალიც ბოლოს დაიწერება.

ტეტის მკლავი გაუშინჯეთ და დაშავებული აქვს, თავში კლმით კრილობა გაუზომეთ და ხუთის ქერისა და ნახევრის ზომა გამოვიდა. შემოდგომის თავგატეხილობა გაუზომეთ და ხუთის ქერის მარცვლის ზომა გამოვიდა, რომ შეიქმნა ტეტისი მკლავის დაშავების გარდა ათის ქერისა და ნახევრის ზომა თავის დაქრილობა და გატეხილობა.

ეს ჩუბინიანი მესამე აზნაურნი არიან და ამათი მთელი სისხლი არის ორმოცდარვა თუმანი. მკლავის დაშავებისათვის გაუჩნდება მესამედი სისხლი, რომ იქნება ორმოცდარვა თუმნის მესამედი თექვსმეტი თუმანი — 69 ამდენი. ერთის ქერის მარცვლის კრილობასა და ზომაზე გაუჩნდება რვა მინალთუნი, რომ შეიქნება ათის ქერის მარცვლისა და ნახევრის კრილობისა და გატეხილობისა რვა თუმანი და ოთხი მინალთუნი — 94 ამდენი.

ამაში ბიძინამ ლაპარაკი დაიწყო: ამ ჩემმა ძმისწულმა დამკრა და განაჩენი კელთ მიჭირავსო, ხუთი თუმანი უნდა მომცესო და არ მოუტიაო.

ქაიხოსრო მიუგებდა: ეგ ხომ მომიციაო, მაგდენი აღარა დამჩრომილა რაო; მაგრამ შენ და შენმა შვილმა თავი დამამტვრიეთო, ათის ქერის მარცვლის ზომა გატეხილობა მქონდაო და ამ ბატონიშვილმა შეგვარიგაო და ეს ბატონიშვილის წიგნიცა მაქვსო.

და ის წიგნიც მოიტანა სამართალში და გვაჩვენა და ასე ეწერა: თუ კიდეც ბიძინამა და ამისმა შვილებმა ქაიხოსროზე დააშავა რამეო, ამისი პასუხიც უნდა გასცესო და ჩვენც ჯარიმა უნდა მოგვცესო.

ამაზე მეტი დანაშაული რაღა იქნება, შეილი დაუჩეხა კმლითა. ამ ათის ქერის მარცვლის ზომას გატეხილობაში ქაიხოსროს გაუჩნდა რვა თუმანი — 94 ამდენი; რომ შეიქმნა ქაიხოსროსი და ამის შვილის სისხლიც ერთად ჯამი ოცდათორმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი — 108 ამდენი.

ბეჟან რომ ჩივის რძალი წამომძახაო და ეს შფოთი და დაქრა ამისთვის მომიხდაო და ტეტია მიუგებს: როდესაც მე დამტვრო, მასუკან ჩემი ძმა გამოიპრა და იმან მე რომ ასე დაქრილი მნახაო, გაანჩხლებულმა წამოგძახაო.

ეს ტეტამ ფიცით უნდა გაწმინდოს. თუ ასე იფიცა ტეტამ, რომ: «სანამდინ მე არ დავიჭერ, მანამდინ ბეჟანისათვის არავის

წაეძახოს», ბეჟან ველარას შეუა, ამიტომ, რომ ძმა რადგან ისე დაქრილი ნახა, აღარას დაზოგაედა და ბეჟარს რასმე იტყოდა. და ეს ოცდათორმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი მთლად უნდა ბიძინამ და იმისმა შეიღმა ქაიხოსროსა და იმის შეილს მისცენ.

და თუ ტეტამ ვერ შეჰტვიცა და დაქრის უწინ წაუძახნია რძალი, ამისთვის თექვსმეტი თუმანი მოგვეკვრია, ამიტომ, რომ ამ შფოთის მიზეზი ის სიტყვა ყოფილა; და იმ დედაჯაცის მესამედი სისხლი არის. და დანარჩომი თექვსმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი კი უნდა მისცეს. :

და თუ ტეტამ დაიფიცა, როგორც ზემოთ დაგვიწერია იმ გზითა, და ოცდათორმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი სრულად უნდა მისცენ.

ემიკალაბაშო ქავთარაშვილო იოთამ! ეს ასე უნდა გაარიგო.

[მ]კათათვის კთ, ქორონიკონს უპუ.

ქ. თუ ტეტას ქელი დაშავებული არ გამოუდგა, იმის ანგარიშს უკანვე გამოვალთ ასე, რომ: ტეტას მკლავის დაქრილობა ათი ქერის მარცვალის ზომა არის; ამისი სისხლი იქნება რვა თუმანი. ეს რვა თუმანი კი უნდა მისცეს და რვა თუმანი კი უნდა გამოიღეთ. და თუ მკლავი სწორეთ დაშავებული გამოუდგა, ეს თექვსმეტი თუმანიც მთლად უნდა მისცეს.

ბეჟადო: ღმრთის მშობლის სასოიანი იულონ დავეითიანი.

63. ბანჩინება აფხაზისუვილის უმის სულთაუვილის საჩაჩუ

1789 წ. 5 აგვისტო

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 45. საბ. № 7. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[ა] აფხაზის შეილისათვის თავისს ყმათ სულიაშვილებს იაკობს და გელიას მის სიმალღესთან ეჩივლათ, ჩვენ იმისი ყმობა აღარ გვინდაო.

მისს სიმალღეს ჩვენ--მათის შეილის დავითისათვის ებრძანებინა. ჩვენ გავსინჯეთ და ასეთი მიზეზი და წყენა არა მიეცა რა აფხაზს თავის ყმისათვის, რომ ბატონყმობისაგან გაყრის ღირსი ყოფილიყო და არცარა ერთგულებისა და მსახურების

მეტი ქვეყანაზე და მეფეზე არა ჰქონდა რა, რომ შეეცოდებო-
სათვის თავისი ყმა გამოერთმეოდა.

და ეს სულიაშვილები ამისი ყმანი არიან და ურჩების სახე
შეუმოსნიათ. მხოლოდ ამ მიზეზით იყვნენ სამართალში მთქმელნი,
რომ მაგისი ყმობა არ გვინდაო. ეს, დიად, სუსტი და უმიზეზო
სიტყვა არის.

რადგან აფხაზს წყენა და მიზეზი არა მიუცია რა, ამისთვის ის
კაცი დასჯის ღირსად აღმოჩნდებოდა, მაგრამ ამავე კაცისაგან
მირთმეულს არზაზედ ოქმით უბრძანებია მათს უმაღლესობას
აფხაზის შეილისათვის, რომ ამ კაცების შუა ვართ და შეირიგეო.

სამართლისა და ამისთანას ბრძანების გამო ეს კაცი რო-
გორც აქამდე ყმანი ყოფილან, დღეის შემდგომადაც ისევ ისეთ-
ნი ყმანი უნდა იყვნენ; და როგორც ბატონყმობის კანონია, ისე
უნდა იმსახუროს, რომ [v] ამისი იყვნენ და ამასვე დავანებეთ, ამას-
თან სადაო არავის [ა]რა აქეს.

ბატონო ხისიყის მოურაო ზ ა ქ ა რ ი ა ე ! ეს ასე აღასრულე.

აგვისტოს ე, ქორონიკონს უპუ.

თაეში:

ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა ქართლისა, კახეთისა და სხვა-
თა მეფე გიორგი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. აგვისტოს ე,

ქორონიკონს უპუ. მეფე
გიორგი

64. განჩინება ალათანო ხერხეულიძისა და თათაქიფვილავის

მამულის საქმეზე

1799 წ. 28 აგვისტო

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1958. დედანი. ქალაღი. 27,8x15,6 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. მისის უგანათლებულესობის საქართველოს მეფის ძის
იოანეს ბრძანებით ერისთვის შეიღმა ელიზბარ-
ნა ქვემო ხვითისა და ყელქცეულის სამზღვარ-
ზედ ხერხეულიძის ალათანგისა და თათაქის-
შვილის იესესი და ლუარსაბის სარჩელი მოვის-
მინეთ.

და რომელსაც იასე ხვითის სამზღვარს ამბობდა და რომელსაც ალათანგი ყელქცეულის სამზღვარს ამბობდა, გავსინჯეთ; და ორისავე მხრის წერილები წარვიკითხე და მოწამე და მენახსოვრეთაგანაც გამოვეძიეთ. მაგრამ არც სამზღვრით და არც სამნით, არც მოწმით და მენახსოვრით და არც წერილებით ყელქცეულისა და ხვითის ჭეშმარიტი სამზღვარი არა ჩნდა.

და ამგვარი ბნელი საქმე სამართლის ძალით ფიცით უნდა განათლდეს. და რადგან ზაალის ბაგას გადასწვრივ დვანის საზღვრამდის ხვით ხვითისაკენ ამ თორმეტს წელიწადში თავთავიანთ სქერიათ და ღალა უღიათ, ამისთვის სამართლით ფიცი თავთავიანთ დაედვათ.

მაგრამ ალათანგიმ თვით თავთავიანი ფიცზედ უკუითხოვა და ოთხი გლეხი მოფიცრად შეუგდო — მეტრეველი პაპუნა, ლაცაბიძე სესია, ბითაძე სესია და ჯაყელი. მეტრეველსა და ლაცაბიძისაგან მოფიცრად ერთი უღნა იშოვოს და ბითაძისა და ჯაყელისაგან ერთ-ერთი მოფიცრად უნდა იშოვოს.

და ამ ორ კაცს ალათანგიმ მოუსვენოს ხატი ყოვლად წმიდისა თავდებისა ღმრთისმშობლისა, და ზემოხსენებულმა მოფიცარმა ორმა კაცმა აღიღონ ხატი ყოვლად წმიდისა, სადაც ჭეშმარიტი ხვითისა და ყელქცეულის სამზღვარი იცოდნენ, დვანის სამზღვრიდამ ზაალის ბაგას ზემოთ გაიარონ რუმდის და მერმე შეჰყუნენ რუს გაღმა სალთვის ხვითისაკენ და ასე იფიცონ: «ამისმა მადლმა და ამისმა განმაცხოველებელმა ქრისტე ღმერთმა, რომ რომელსაც ალაგზედ სამზღვარად ჩვენ გავიარეთ, ხვითისა და ყელქცეულის სამზღვარიც ეს იყოს, და არცარა ამას ხვით შენ საქმე გქონდეს».

ხუთს სექტემბრამდის პაემანი დავსდევით. თუ ამ პაემანამდის ალათანგიმ თავდებისა ღმრთისმშობელი არ მოუსვენა და ვერ დააფიცა თავთავიანი თვინიერ დიდის მიზეზისა, ზაალის ბაგამდის ხვითის მამულათ თავთავიანთ დარჩებათ.

და თუ პაემანზედ ალათანგიმ ხატი ყოვლად წმიდისა მოუსვენა და თავთავიანთ შეგდებული მოფიცარნი ვერ შეაფიცეს, თელის ხოდაბუნის თავის გადასწვრივ ყელქცეულის მამულად ალათანგის დარჩება.

და როდესაც ფიცით თუ უფიცრობით სამზღვარი გაირჩევა, მერმე რასაც ნასყიდობის წიგნს თავთავიანი მოიტანენ, ხვითის სამზღვარს ყელქცეულის მამულიდამ ალათანგიმ თავთავიანთ უნდა მისცეს. აგვისტოს კვ, ქორონიკონს უპაჰ.

ბეპაღი: ე ლ ი ზ ბ ა რ

65. ბანჩინება საამ ზანზე ზვილისა და მირიმაანთ სტეფანას

ვალის საქმეზე

1790 წ. 1 სექტემბერი

ქსა. ფ. 1450. დავთ. № 11. საბ. № 123. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[122 v] მათის უმაღლესობის ბედნიერის კელმწიფე დე დო-
ფალი დარეჯანისათვის შანშე შვილს სა[ა]მს მოეხსე-
ნებინა, რომ მირიმაანთ სტეფანა[ს] ჩემის დისა [123]
ათი თუმანი ჰართებს თამასუქითაო.

და მათს უმაღლესობასაც ამათი საქმის გასინჯვა ჩვენ -- მათ
მონათათვის ებძანებინა და ჩვენც ვალაპარაკეთ სამართალში.

სა[ა]მა ერთი თამასუქი ამოიღო ათის თუმნისა მირიმაანთ
სტეფანასაგან მიცემული, და ასე ამბობდა: ზოგი რამ სარგებელი
მოგვეცემიო და ეს თეთრი თავის სარგებლით უნდა მამცესო.

ამის პასუხათ სტეფანამ ერთი ნუსხა ამოიღო ფარჩისა
რომ ჩემს წასვლის უკან უ თუმნის საქონელი ავეტიქანთ სტე-
ფანას დედას ანას, რომელიც არის შენი დის დედამთილი, ჩვენა-
დამ წაუღია, რომ გავყიდი, ჩვენის ათის თუმნის თანხას ავიღებო,
და დანარჩომს მოგიტან, მოგცემო. როცა წაუღია, დაუხუთავს,
რომ ათი თუმანი მამიტანე და შენი ფარჩა წაიღევიო. ახლა იმ
ფარჩის თეთრისა შენი დის ათი თუმანი აიღევი და და დანარჩომი
მამეციო.

სა[ა]მ უპასუხებდა: მართალია, ფარჩა მოუტანიათ,
ნაგრამ მაგტელი არ ყოფილაო. და თუ რამ მოუ[ვ]ტანიათ, ისევე
უკანვე წაუღიათო.

ჩვენ ამათ მრავალ რიგათ ვალაპარაკეთ.

ამის შემდგომად სა[ა]მა ერთი ანდერძის წიგნი ამოიღო ანა-
სი, რომ თავის სიძე ტერ-დავითას დაწერილი იყო. რომ იმ
ანდერძში თავისი საქმე დაეწერებინა; და ამ სტეფანასიც ასე და-
ეწერა, რომ: ათი თუმანი თავნი არის მოსაცემიო და სარგებლისაც
სამი თუმანიო; და ამ იგ თუმანში მიჭირამს გირაოთა; თოფი
ყალამქარი ა, ყალამქარის საბნის პირი ა, ზარის ჩიქილა თათრის
აშია ა, ნაჭერი ზარის ფარჩა ა, ქარუბარის კრიელოსანი და გ მაკ-
რატელიო: ამისგან ბ მაკრატელი და ა კრიელოსანი გამიყიდნია,
სარგებელში ამიღიაო, სხვა ჩემთან არისო.

რადგანც ანდერძის მოქმელიცა და დამწერიცა მამკვდარიყვნენ,
ალარ გავამტყუენეთ და შევიწყნარეთ იმ ანდერძში დაწერილი:

საქონელი. თუმცა სტეფანე¹ ბევრს აფასებდა, მაგრამ ჩვენ ცხრა თუმნათ ჩაუგდევით; ეს ო თუმანი თავნში რომ გამოვედით, დარჩა თავნისა ნ (ერთი თუმანი) [124] და სარგებელიც იყო ანდერძის ძალით გ (სამი თუმანი) თავნიდამ დარჩომილი ერთი თუმნის სარგებელი ერთიორად ჩავაგდეთ, იქმნა გ; ეს ორი თუმანი და სარგებლის გ (სამი თუმანი) შეიქნა ე; ეს ხუთი თუმანი სტეფანემ უნდა სა[ა]მს მისცეს და თავისი თამასუქი დაიხსნას.

მართალია, სტეფანე¹ მრავალჯერ ამბობდა, რომ ჩემი საქონელი მაგათთან არის, მაგრამ სა[ა]მ არ ყაბულობდა. მერმე სა[ა]მს წერილი გამოვართვით, რაც ნუსხით რო[მ] სტეფანა საქონელს ელადება, იმისი რაც ანდერძის წიგნში სწერია, ის ხო[მ] ჩანს. იმის გარდა თუ ორი და სამი კალაპი რამე[ს] იპოვნის და საბუთს უზამს მოწმე[ე]ბით, ის უნდა საპართლიანის გზით სა[ა]მმა პასუხი უნდა გასცეს სტეფანეს.

როგორც თავის მოცემულ წერილშიაც გამოცხადებული არის, ეს ხუთი თუმანი ერთს თევმდისინ ისევ სტეფანასთან უნდა იყოს. თუ ამ ელამდინ იმ თავის ნუსხის საქონლისა საბუთს და მოწამეს წამოაყენებს, ხომ ზემო წერილისამებრ პასუხი უნდა გასცეს სა[ა]მმა. და თუ საბუთს და მოწამეს ვერ იშოვის თავის თავზედ, მ (ხუთი თუმანი) უნდა მისცეს სტეფანამ სა[ა]მსა.

ჩენი გონება ასე მიხვდა, [V] ბრძანება მათის უმაღლესობისა აღსრულდეს. სეკდემბერს ა, ქორონიკონს უპა.

--	--

თავში:

ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა მეფე ვიორგი, ვამტკიცებთ ამ სამართალს. სეკდემბრის ე, ქორონიკონს უპა.

--

66. ბანიჩინაბა დავით ბარაჯის მამულის საქმეზე

1799 წ. 16 სექტემბერი

ცსსა. ფ. 1449. № 2024. პირი. ქალაღი. მხედრული. ამავე საქმეს ეხება № 2025 საბუთიც.

ქ. წმინდის დავით გარესჯის მონასტრის მამულს ჩობახუ რზედ რომ არხიმანდრიტი თეოდოსი და მდივანი დავით და მდივანი იოანე ლაპარაკობდნენ, ამათი ლაპარაკი

¹ სტეფანე.

ბრავალტერ თითვეულად მოვისმინეთ; და ან რაც ამას წინათ წმინდის დავით გარეჯის არხიმანდრიტს ამ ჩობახურის საქმეზედ საწართლის წერილები და ან განაჩენი კურთხეულის მეფის ბატონის მამის ჩვენისაგან მისცემოდა და ან მოსამართლეთაგან, ესე[ე]ბიც უველა თითვეულად გავშინჯეთ, მაგრამ მღივანი დავით და მღივანი იოანე მაინც იმას არ სჯერდებოდნენ და დაობდნენ.

და ჩვენ ეს სამართალი მივეციით, რომ მღივანმა დავით და იოანემ თუ ასეთი სარწმუნო და შესაწყნარებელი ან წერილი და ან ჭეშმარიტი შესაწყნარებელი მოწამენი წარმოაყენეს, და გვარწმუნეს, რომ ჩობახური აღმოსავლეთისა, დასავლეთისა, სამხრეთისა და ჩრდილოეთის — ამ ოთხსავე მხარეს სარწმუნოს წერილით და მოწმით გაქარჩივეს, რომ ჩობახური მონასტრის მამული აქამდის და ეს არისო, ხომ ის იქნება.

და თუ ვერც ამისთანა სარწმუნო წერილი და ვერც მოწამენი ვერ წარმოაყენეს და ვერც გაქარჩიეს, მაშინ მღივანმა დავით, მღივანმა იოანემ და, რადგან ამათი სახლისკაცი და ამათთან მამულის მოწილკერძე არის, მღივანმა ს ი მ ო ნ — ამ სამთავ უნდა სამი პირველი სარწმუნო და მოძღვრიანი გლეხი კაცნი თან უნდა მი[ი]ყოლონ; ხატი ჩაისვენონ, მღივანმა დავით, იოანემ, სვიმონ და ასე უნდა იფიცონ და თქვან: «ამისმა მადლმა, რომ ჩობახური მონასტრის მამული აქამდისინ არის და აქამდის არაო». გარს უნდა შემოუარონ და ფიცით ასე გაქარჩიონ.

და თუ რომ იფიცეს ასე, და ფიცით გაქარჩივეს, მაშინ წინამძღვარი თ[ე]ოდოსიც უნდა დასჯერდეს. და თუ ვერ იფიცეს ასე, და მასუკან ჩვენ ისევ პირველსავე სამართალზედ დაეაყენებთ. ჭეშმარიტი არის.

და ხალვათხანის ეშვიკადაბაშო ე ნ დ რ ო ნ ი კ ა შ ვ ი ლ ო ი ო ს ე ბ, ღვინობისთვის გასულამდის შენ ასე უნდა აღასრულო. ამ ვადამდის, რომ ამას იქით ამისი აღსრულების დაგვიანება აღარ იქნება. სეკდემბრის ივ, ქორონიკონს უპუ.

და მღივანმა სვიმონ თუ ფიცი შორს დაიჭიროს და თქვას, რომ არ დავიფიცამო², ამაზედ კი უნდა დაიფიცოს და გვარწმუნოს მღივანმა სვიმონ, რომ ჩობახურის მონასტრის მამულისა არ

იკოდეს რა.

მეფე
გიორგი

¹—უნდა ² დაიფიცამო.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 11018. დედანი. ქალაღი. 33,8×14 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია
წერტილი.

ქ. ბედნიერის ხელმწიფის ძეს იოანესთან იჩივ-
ლეს სალუქ[ა]შვილებმა — ყანჩელებმა ნავენახობი
წაგვაროვესო, ღრომს ოსები და[ა]სახლეს და იმათ აღარ დაგ-
ვანებსო.

და მის უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეფის
ძეს იოანეს ოქმი ებოძა მე — გოსტაშაბის შვილს ქაი-
ხოსროსთვის, რომ ეს სალუქანი და ყანჩელები ერთათ შეყა-
რე და აღაპარაკეო და ერთმანეთს გული აჯერონო და ასე გა[ა]რიგეო.

ჩვენ როგორც ოქმი გვიცხადებდა, მოვაყვანიეთ ყანჩელი
ბიძინა და ზა[ა]ლ და სალუქაშვილები, შიგ იმ სადაოს მიწაში
გაღაპარაკეთ.

სალუქა[ა]ნთ უთხარეს: ეს მამული თქვენგან ნასყიდი
გქონდაო და წიგნი კი დაგვეწვაო.

ყანჩელებმა მიუგეს: ამ ნახევარს ზევით ჩვენც ვი-
ციოთ რომ შენიაო და ნახევარს ქვევით ჩვენიაო; და ამ ქვემოთს
მხარეზედ ყანჩელების წისქვილიც დაებრუნებინათ და ერთი საბ-
ძელი კალოც გაეკეთებინათ.

სალუქაშვილები ანბობდენ: ჩვენც გვახსომსო და
ღალაც წაგვიღიაო.

ყანჩელებმა უპასუხეს: მაშ რადგანც აგრე არის,
შემოგვეციეთ, სადამდინაც თქვენი არის და დაგანებებო.

სალუქაშვილებმა მიუგეს: ჩვენი მამული არის
ნასყიდო და ჩვენს მამა-პაპათ სჭერიათ და უჭამიათო და ჩვენ
რათ დავიფიცამთო, თქვენ შემოგვეციეთო და დაგანებებთო.

ყანჩელებმა ფიცის შორს დაიჭირეს¹.

მერმე ჩვენ უთხარით: ღ[მრ]თის სამართალზედ ორთავ წილი
იყარეთ და რომელსაც გერგოსთ², იმან შეფიცეთ მეთქი. ესენიც
ორნიე ყაბულს გახდნენ. ყარეს წილი და ფიცი სალუქა[ა]ნთ
ერგო.

¹ + ყანჩელებმა ფიცი შორს. ² გეროგოსთ.

სალუქაშვილმა პა[ა]ტამ, შიომ, გლახამ და შიომ — ამ ოთხთაგან ამ სადაოს მიწაზედ ზედ ჩ[ა]იარეს და შეფიცეს, რომ ეს მამული ჩვენია, თქვენგან მოსყიდულიო და თქვენ ამაში საქმე არა გაქვსთ რაო.

ყანჩელეზმაც ველარ უთხრეს რა, რადგან და[ი]ფიცეს; და დარჩა ეს მიწა და საწისქვილო სალუქა[ა]ნთა.

არის ამისი მოწამე და დამსწრე: ბუქიაშვილი გიორგი, + პალანდორეელი ხინჩლაშვილი თოფი + იმისი მამა შიო +, მახარია იმერელი +, ქუჯაშვილი რამინა + და ბ[ა]შისშვილები.

და მე, გოსტაშაბისშვილს ქაიხოსროს, დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, რომ ეს ასე იყო ქვეშარიტათ. და ნება სამართლისა აღსრულდეს. სეკდენბრის კბ, ქორონიკონს უპჳ.

ხელრთვა: ქაიხოსრო.

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ვამტკიცებთ. იენისის ივ, ქორონიკონს უპჳ.

ბეჰელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

კიდებ:

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფის გიორგის მეთავეტის მემკვიდრე ძე და რუსეთის ლენერალ-ლეიტენანტი დავით ვამტკიცებ.

დავით
----

68. ბანინება ვიორგი XII-ისა ხიმშიაშვილუაგის მამულის საქმეზე.

1700 წ. 27 ნოემბერი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 8962. პირი. ამ საბუთის პირი დაცულია აგრეთვე ცენტრარქივში. ფ. 1450. დავთ. № 37. საბ. № 199.

ხიმშიანთ მამუქას შვილები დათუა, ქაიხოსრო, გრიგოლ, იოსებ და გოგია. უჩოდნენ ხიმშიაშვილს სულხანის შვილს გოგიასა. ასე, რომ: ეს გოგია ჩვენი სახლისკაცი არისო, ამის ყმაში და მამულში წილი გვიძევსო და ჩვენის წილის სამართალს ვითხოვო.

ხიმშიაშვილი გოგია მიუგებდა: თქვენ არც ჩვენი სახლისკაცი ხართ და არც ხიმშიაშვილები ხართ და არცა-რა ჩემთან წილი გაქვსთ რამეო, ხიმშიანთ ბუშის შვილები ხარ-

თო, თქვენ ზემო ქართლში ფალავანდიშვილის ყბანი ხართ ბარათში წილად ნარგებნი და იმავე ფალავანდიშვილს თავისავეს ფრინავის სოფელში სახლებიხართ, თქვენ ჩემთან არაფერი საქმე არა გავქსთ რაო.

ამ ჩემგან მოხსენებულის დამამტკიცებელი მეფეთაგან ბოძებული წიგნები და აგრევე ქართველთათვადთა და დარბაისელთაგან წერილით მოწმობა ხელთა მაქვს, რომ ამ წერილს კურთხეული მეფე მეორე ირაკლი ამ მოწმობას ამტკიცებს და განაჩენს ზედავ ამ მოწმობაზედ აწერს, რომ თქვენ ჩემთან საქმე არა გავქსთ რა და ამავე კურთხეულს ბატონთან სამართალშიაც გელაპარაკე და გამტყუნდით.

აგრევე ყოვლად სამღვდელოს მროვლისაგან მოწერილი მოწმობა ხელთა მაქვს, რომელშიაიც რომ ასე სწერია გუჯარშიათ: ფრინევეს მსახლობელს ხიმშიაშვილს საწირავი აძესო. ეს წერილები ხელთა ჰქონდა ხიმშიაშვილს გოგიასა.

ჩვენ, ყოელისა საქართველოსა და სხვათა მეფე მან მეათცამეტემან გიორგიმ, თანდასწრებით საქართველოს მდივანბეგებითა ესენი ჩვენთან ვალაპარაკეთ და ეს წერილებიც გავშინჯეთ, რომ ეს წერილები და მოწმობაები სწორე და სარწმუნო წერილები არის. ამ წერილებს ფიცი აღარ ექირებოდა.

მაგრამ იქვის განსაწმენდათ ამ ხიმშიაშვილს გოგიას ფიცი დავადევით ამ რიგათ: გოგიამ ან თავისი შვილი და ან თავისი ძმისწული და ორიც თავისი პირველი გლეხიკაცი თან მი[ი]ყოლიოს, წადგეს და ასე იფიცოს: «ამისმა მადლმა და ამისმა განმაცხოველებელმან ღმერთმან, ეს მამუკასშვილები ჩემის სახლისკაცობას რომ ამბობენ, ესენი არც ჩემი სახლისკაცები იყვნენ და არცარა ჩემს ყმაში და მამულში წილი რამ უძესთ და ხიმშიანთ ბუში[ს] შვილებიც არიან».

თუ ასე იფიცა გოგიამ, ამ მამუკა[ს] შვილებს — დათუას, ქაიხოსროს, გრიგოლს, იოსებს და გოგიას ამ ხიმშიაშვილს გოგიასთან საქმე აღარა ექნებათ რა და ველარტარას ედავებიან დღეის იქითა. და რაც წიგნები აქვსთ მამუკას შვილებს განაჩენები თუ სხვა რამ წერილები, ძველი თუ ახალი, ყველა უნდა ჩამოერთვასთ.

და თუ ასე ვერ იფიცამს გოგია, რასაც მამულს ედავებიან გოგიას, ის მამული მამუკას შვილებს უნდა დაანებოს.

იასაულო მაყაშვილო ალექსანდრე! ეს ასე უნდა

გაქრიგო, როგორც გვიბძანებია. ნოემბერს კჳ, ქორონიკონს უპჳ.

მეფე ქართლისა ..... გიორგი

იოანე

ჯაალ

ნიკოლოზ

ქ. მაყაშვილი ალექსანდრე ამათი იასაული ვი-
ყავ; ოთხჯერ და ხუთჯერ მოვიდა გოგია ხიმშიაშვილი თავის ძმის-
წულით და ორის გლეხის კაცით საფიცრათ. სანთელიც თან მოი-
ტანეს და ეს მოდავები არ მიყვნენ და არ დაიფიცეს. ბოლოს რომ
ძალა დაუტანე — მიყვეით და დააფიცეთ მეთქი, მულათი მოხო-
ვეს. ორშაფათს დაუაფიცებთო. ორშაფათს კიდევ გოგია მოვიდა
ჩემთან საფიცრათ და ესენი ვაძებნინე, გაპარულიყვნენ და ხელი
მოუწერე გოგიას ეს ასე. ოკდომბერს იგ, ქორონიკონს უპჳ.
ალექსანდრე.

ქ. ჩენ, მეფე მეთაფიცეთ გიორგი, ამ განჩინებას მე-
ორედ ასე ვამტკიცებთ. ასე, რომ ეს მაყაშვილი ალექსანდრე იასა-
ული იყო ამათი და დასაფიცებლათ მოემზადებინა გოგია ხიმშია-
შვილი და მამუკა[ს] შვილებს, რომელიც დღე პირობათ მიეცათ,
იმ დღეს აღარ მისრულიყვნენ და კიდევ დამალულიყვნენ და წა-
სულიყვნენ. ამ მამუკა[ს] შვილებს ამ ხიმშიაშვილს გოგიასთან საქ-
მე და სადაო აღარა აქვსთ რა ამ საქმეში. დეკემბერს იდ, ქორო-

ნიკონს უპჳ.

მეფე ქართლისა ..... გიორგი
----

69. განჩინება გოგია და გლახა დავითაშვილავის შშის საქმეზე

1700 წ. 15 დეკემბერი

ცსა. თ. 1450. დავთ. 46. საბ. № 11. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[7] მათს უმაღლესობას სრულიად ქართლისა და კახეთის კელ-
მწიფეს ებრძანებინა მათის შვილის იოანესათვის დივანბე-
გების თანდასწრებით დავითის შვილების გოგიასა და
გლახასი სამართალი.

გოგია უპასუხებდა: მე ამისი სახლისკაცი ვარ სამი
კომლი სამკვიდრო და ორი კომლი ნასყიდი ყმა საერთოდა გყავს
და გლახა წილს არ მიდებსო.

მერე გლახა შიქუ გეებს: მე და შენი სახლი დიდი ხანია გაყრილი არის, ის სამი კომლი ჩემი საკუთარია და ორი კომლიც ჩემის ბატონის ამილახუარის იესეს კარზე ნაშოვრის თეორით მამაჩემს უყიდნია, შენ წილს არ მოქტემო.

ჩვენ, მეფის ძე იოანე, დივანბეგების თანდასწრებით, ამათ მოწმე[ე]ბი მოვთხოვეთ, ორთავ მოწმე[ე]ბის წიგნები წარმოადგინეს. და ჩვენ არ ვერწმუნენით და ესე განვაჩინეთ: გლახა ორის სარწმუნოს კაცით წადგეს, ეკლესიაში დაიფიცოს, რომ: «ი ასე ამილახვართან მისულამდე გაყრილი ყოფილხარო¹ და ეს სამი კომლი — დოშიძე [v] და თიველას შვილი და ვარმელას შვილი ჩემი საკუთარი არის, შენ წილი არა გაქვს»; თუ ასე ვერ იფიცავ[ს], ნახევარში წილი უნდა დაუდვას; «და [ა]გრევე მგელას შვილი და კოჭლას შვილი საერთოთ მოცემული ასი თეთრით ან მამულის შემოსავლიდამ არ გვეყიდნოს»; თუ ესეც ასე იფიცა მოწმე[ე]ბით, ხუთივე გლახას დარჩება საკუთრად. და თუ ვერ იფიცა, ესეც შუა უნდა გაუყოს.

მე[ე]ქვსეს კომლს ზალაძეს რომ დაეობდნენ, ამაზედ ამილახვარს ხელი აუმართავს, ვისაც მისცემს ნება იმისი არის.

იასაულო ნინიავე! ეს ასე აღასრულე. ის ორი მოფიცარი კაცები სა[ა]მილახვარო კაცი უნდა იყოს, ერთი გოგამ შეუგდოს, ერთაც გლახამ იშოოს, უმტერ-უმოყრო კაცი უნდა იყოს. დეკემბრის იე, ქორონიკონს უპუ.

თავში:

ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს — ქართლის და კახეთის და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. დეკემბრის ით, ქორონიკონს უპუ.

70. განიხილავა ლუარსაბა შაფლანისუვილის კაცის ხარკების

გოპარკის საქმეზე

1788 წ. 22 დეკემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 6390. დედანი. ქაღალდი. 43,5×23,5 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. მისს სამალღეს ჩვენს მოწყალე კელმწიფე მამას ოქმით ებრძანა: ყაფლანის შვილის მინზამის ლუარსაბის კაცი ყამარლოელს ისას ხარების გოპარკას ედავება და ამათ კემ-მარიტი სამართალი უსაჯეთო.

¹ დოფილხარო.

ჩვენ, მეფეს ძემან თეიმურაზ, მდივანბეგების თანდასწრებით ორნივ მოდავეები ვალაპარაკეთ და ამათი სარჩელი მოვისმინეთ.

ყაფლანისშვილის კაცი უჩივოდა; გუთანი მიგვექონდა ბოლნისის სახნავად, ყაპარლოს რომ მივახლოვდით, მოვიდა ეს ისა და ამისი მამა, გვითხრა: ამაღამ აქ დადევით, მინდორში ხარები არ დაქარგოთო; ამხანაგებს მოგეაცილა, თავის სახლში დაგვაყენა და ხარებიც იქ დავაბით. მამლის ყივილის დროს ვნახეთ, საბლები დაქრლი იყო და ხარები წაესხათ. ჩვენ იმავე ღამეს კვალის მოძებნას ვაპირებდით. ამათ, მამა-შვილთ გვითხრეს: ახლარას გაივებთ, გათენდება, ჩვენ ვიპოვით და მოგცემთ. ხარზე თვითო ალო გვიხანითო. მეორეს დღეს მიიარ-მოიარეს და გვითხრეს — ვერ ვიპოვეთო.

ისა მიუგებდა: მართალი არის, ჩვენთან დაგაყენეთ, ხარებიც იქ დაგეკარგათ, მაგრამ ჩვენ კი არ მოგვიპარავს თქვენი ხარებიო; მეორე დღეს თქვენის გულისათვის დავეშვერით, ვეძებეთ და ვერ ვიპოვეთო, ამაში ჩვენ რა ბრალი გვაქვსო.

თუ ამისთანა საბუთი გვეპოვა რამე, რომ სწორედ ისასაგან ყოფილიყო მოპარული, ქურდულად გარდახდებოდა. [დ]ა რადგან ეს არ არის, ისასაგან გზიღამ დაბრუნებისა, თავისთან დაყენებისა და საძებნელად გაუშვებლობისათვის — ამ სარწმუნოს საბუთებით ჩვენ ასე ესაჯეთ, რომ ის მოპარული სამი ხარი ისამ უნდა უზღოს; და თუ შემდგომად ქურდი იპოვეს, იმას შეიდეულად გარდახდეს და ამათ შუა გაიყონ.

ისასაულო გოგია მდივნის შვილო! ეს ასე აღასრულე. დეკენბრის კბ, ქორონიკონს უპუ.

ოთხი ზეკელი: 1. თეიმურაზ

2. ზაალ

3. ჭავახის ძე მდივანბეგი ვახუშტი.

4. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი სულხან.

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. დეკენ-

ბრის კმ, ქორონიკონს უპუ.

მეფე
გიორგი

71. განჩინება ესავე გავითავისებს და სულხან თაქთაქისშვილის
მამულის საქმეზე

1800 წ. 18 იანვარი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 18. საბ. № 33. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[38] ბეგთაბეგის შვილს მდივანს ესავს და მისს ძმებს იასე თაქთაქისშვილისაგან ქვემო ხვითს ესიაშვილის მამული ეყიდნა სარწმუნოს ნასყიდობის წიგნითა, რომელშიაც ხსენებულის ესიაშვილის ნაქონი მამულები ყველა სახელდობ და გარჩევით სწერია და იმ ნასყიდობის წიგნზე თაქთაქისშვილი სულხან კელს აწერს, რომ ამ ნასყიდობის სიგლის ყაბული მაქესო, [v] მაგრამ სულხან თაქთაქისშვილს იასე თაქთაქისშვილისათვის წიგნი კი გამოურთმევეია, რომ შენგან გასყიდულს მამულებში ჩემი საწილო რამ დაჰყოლოდეს, იმისი მაგიერი უნდა მომკეო. შემდგომად სულხანს იასესთან დავა შექქნოდა, რომ ესავ მდივანს რომ მამული მიჰყიდე, იმაში ჩემი მამულები გაჰყოლიაო.

სულხანს მათის უმაღლესობის ძის იოანეს ოქმით თავის საღაო მამულებზე კელი აუმართიენებია, მერე ესავ მდივანს მოუხსენებია და ის თავისი ნასყიდი მამული, რომელიც კელამართული ყოფილა, მათის უმაღლესობის მეფის ოქმით თითონვე დანებებია.

ახლა კიდევ უჩიოდნენ ერთმანერთს და მათს უმაღლესობას სრულიად საქართველოს მეფეს გიორგის ამათი სამართალი ჩვენ — მსაჯულთშეკრებილებისათვის ებძანა. ჩვენ მოვაყვანიეთ ორივე მხარე, თაქთაქისშვილები და მდივანი ესავ ერთად სამართალში ვალაპარაკეთ.

ესავ მდივანი ამას ამბობდა: მე ალალი მონასყიდე ვარო, ამ ხსენებულის ესიაშვილის მამულისა და სულხან თაქთაქისშვილისაგანაც კელმოწერილი მაქესო, ჩემი ნასყიდი მამული წე დამანებეთ. და თუ მაგათ ერთმანერთთან საღაო აქეს, მაგათ იღაონო.

ჩვენ რომ [39] ამ ესავ მდივანის სიტყვა გავსინჯეთ და ნასყიდობის წიგნი წავიკითხეთ, სულხან თაქთაქისშვილს ესავ მდივანთან საქმე არა აქეს რა. იესესაგან უყიდნია და თითონ სულხან ხელს უწერს, რომელიც ნასყიდობის წიგნში სახელდობ ესიაშვილის მამულები უწერია, ის სრულად სამართალმა ესავ მდივანს და[ა]ნება.

თუ სულხანს სამართლიანი სიტყვა აქვს და საბუთს უზამს, რომ იესესგან გასყიდულს მამულში სულხანის საწილო მამული დაჰყოლია, იესემ იმისი მაგიერი სხვა მამული უნდა მისცეს და სულხანის გული შეიჭვიროს.

და ესავე მდივნის კაცს ელაშვილს რომ კელის ასამართლავდ ხარი წართმევია, უსამართლოა, ის ხარიც უნდა მიეცეს. იასა-
ულო! ეს ასე აღასრულე. იანვარს იმ, ქორონიკონს უპმ.

ქ. რაც წელს სულხან თაქთაქის შვილს ესავე მდივნის ნასყიდის მამულიდამ დალა აუღია თუ კულუხი, ისიც უკლებრად ესავე მდივანს უნდა დაუბრუნოს და მას იქითაც დაეხსნას. ამასთან საქმე არა [ა]ქვს რა. თორემ თუ არ მოეშვა და კიდევ უბრალოთ მიზეზი მისცა, სამართალი მოჰკითხავს და გარდა[ა]ხდევინებს.

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა და სხვათა მეთაქამეტე მეფე [v] გიორგი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. მაისის ით, ქორონიკონს უპმ.

72. ბანძინება ივანე და რეპან შირიანაშვილისა მამულის საქმეზე

1800 წ. 24 იანვარი

ცსსა. პ. კარბელაშვილის პირადი ფონდი. № 1461. რეუული № 13.
საბ. № 165. პირი. ქაღალდი. მხედრული.

ქ. შირიანაშვილს პეტრეს შვილს ივანეს ეჩივლა თავის ბიძის და ბიძაშვილებისათვის მათს უმალღესობასთან: მამა ჩემმა დაუთალა ბის წყალობის მამული რომ შემოიტანა ბიძა ჩემებთან. როგორც ქისიყის განწესება არის მამულის მოცემისა, ისე არ მაძლევენო.

პეტრე რომ თავის ძმებს გაჰყროდა, მამულში სწორეთ აეღო და ერთის დღის მიწად სხვაზედ კელი აეღო და ძმებისათვის დაეთმო. პეტრე რომ ამიერ სოფლით გარდაცვალებულიყო, თავის ბიძაშვილებს ის ერთის დღის მიწა აღარ დაენებებინათ და შცოთი შეჰქნოდათ.

პეტრეს შვილს მათს უმაღლესობასთან ეჩივლა. მათს უმაღლესობას ზ ა ქ ა რ ი ა მოურაეზედ ოქმი ებოდა: როგორც ქისიყის განწესება იყოს, იმაზე დააყენეო. მოურავს ანაგის ქევხისა და მეუღლუფისათვის ებრძანა და იმათ მოეშველებინათ და პეტრეს შვილს ბიძაშვილები არ დასჯერებოდენ.

პეტრეს შვილს კიდევ მათის უმაღლესობისათვის არზა მიერთმევინა და ეჩივლა. მათს უმაღლესობას ამათი სამართალი ჩვენ — მათ მონათა ყოვლად სამღვდელოს ბოღბლის იოანესათვის, ნაცვლის თარიძანისა, ასისთავისა და ანაგის ქევხისათვის ებრძანა. ჩვენ ბრძანებისაებრ მათისა ორნივ მოდავენი მოვასხმევინეთ და ვალაპარაკეთ.

ესენი ასე მოვარიგეთ: რომელიც ვენახი აქვსთ, იმ ვენახში დაუთალაბის საჭირნახულოდ და თავის წილად იმ ვენახიდაჲ ნახევარი პეტრეს შვილს ივანეს დავანებეთ და ნახევარი ორთავ ძნებს რევაზს და იმის ძმისწულებს.

რომელიც ბახჩა იყო და სამართლით პეტრეს შვილს ივანეს მისცემოდა, ის ბახჩა ისევ პეტრეს შვილს ივანეს მივეციოთ, რომ იმის ბიძაშვილებს იმასთან კელი არა აქვსთ სადაოთ და სალაპარაკოთ.

ერთის დღის მიწა რომ მისცემოდა პეტრეს უწილოდ, იმის ნახევარზედ ხელი ავადღებინეო პეტრეს შვილს: ნახევარი პეტრეს შვილს ივანეს მივეციოთ, ნახევარი ერთს ძმასა; მესამემ ძმამ ნახევარის ტოლი მიწა სადაც უნდოდეს, იქ აიღოს.

სხვა ყოველი ფერი სასახლე, საჯნავი, ქვევარი და მარანი როგორც უწინ გაყოფილი ჰქონდათ. ისევ იმ გაყოფაზედ დააყენეთ ერთმანეთის ნება-წადილით. ასე მოვაშველეთ და მოვარიგეთ. დღეის იქით ამათ ამ მამულების სადაოთ და სალაპარაკოთ საქმე აღარა აქვთ რა. ასე მოშველდნენ. ჩვენ ჩვენის მიხედვით ეს სანართალი უსაჯეთ. და ნება მათის უმაღლესობისა აღსრულდეს.

აღიწერა იანვრის კდ, ქორონიკონს უპმ.

იოანე

ქისიყის
ნაცვალ
თარიძანი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 5. საბ. № 15. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[13] მათს უმალღესობასთან ბედნიერს კელმწიფესთან არ-
ზით ეჩიღლა ბაღინაანთ მიღღისი აქიმ მეგაბასდას,
რომ მესტვირისშვილს ჩემი ოცღაორი თუმანი მართებს,
თამაშუქი მაქვს და ამ თამაშუქში გირაოდ თავის ნასყიდი ვენახი
ღამიწერაოდ და თითონ ამათი ბატონი რევაზკ კელს მიწერს
უაბუღობისაო; ან ჩემი თეთრი მომცენ, რომ მექირვება და ან ჩე-
მი გირაოდ ღამანებოსო.

ამათის საქმის გარჩეგება ჩვენს კელმწიფეს მამას ჩვენ მათის
შვიღის ბაგრატიისათვის ებრძანა ოქმით, რომ: როგორც
ამათი სამართალი ამას წინათ გარღაგვიწყვეტია, იმ სამართალზე
ღააყენე და თეთრი გომოურთვი და მოე[ყო].

ჩვენმან ამის სამართალი აღრითგანვე გასჯიღი იყო. და ჩვენ
მესტვირისშვიღს წინა უამებში მამულზედ კელის ამართვას უპი-
რობღით. [v] ამათი ბატონი რევაზ და გლახა მოვიღენ და
შემოგვეხვეწენ, ვაღა ღაგვიღვეს, ამ ღრომღინ ღაგვაყოღეთ და ამ
მამულს ჩვენ ღაგვიხსნითო.

ვაღა რომ გარღასყოღდა და აღარ ღაიხსნეს ნინია ჯაბა-
ღარს ოქმით გომოუცხადეთ, რომ უნღა წასუღიყო და ექესი
უფროს-უფროსნი სოფღის კაცი სულიანნი და შვიღიანნი მოყ-
ვანა და ეს ვენახი ღაეფასებინათ, საწნახელ გარღა როგორც ღაა-
ფასებღენ, თუ რასაც ვაღს ეღაებოღა ეს მიღღისი გიორ-
გი, ამ ფასად იქნებოღა ღაეფასებუღი, ხომ ის გირაოდ ამისი იყო.
ღა თუ მეტად ღაეფასებოღა, ოცღაორს თუმანს გარღა რაც მეტი
თეთრი ღაეღებოღა ამ მიღღისს გომოურთმევეღით და მესტვირის-
შვიღს მიესცემღით.

ნინია ჯაბადარი წასუღიყო, ორი კაცი კურღღელაური-
ღამ ორი გულგულიღამ შეეყარა და ეს მესტვირიშვიღის
ვენახი ღაეფასებინა ოცღაორ თუმანდ¹. ამ გირაოს ღამხსნელი
აღარავინ გომოჩნღა.

რევაზმა რაც ღრო ღაგვიღვა, იმ ღროსაც გარღაეღა. რომ
ვეღარ ღაიხსნა, უმალღეს კელმწიფესაც ებრძანა ამათის საქმის

¹ ღაეფასებინათ.

გარდაწყვეტა. რადგან ის მამული გირაოდაც ეწერა და რაც ვალი იმ მესტვირიშვილს ემართა და სწორედ იმ ფასად დაფასდა ეს ვენახი, სამართალის განჩინებისამებრ ეს ვენახი ამ მილდისს დარჩა. სადაოთ საქმე აღარაეის აქვს, უნდა გაყიდოს და უნდა თითონ მოიხმაროს.

მაინც თუ კიდევ რევაზმა ამ გირაოს დახსნა მოინდომა, ამ მილდისმა ეს ვენახი ოცდაორს თუმნად უნდა დაახსნევიოს. ჩვენ ეს სამართალი ასე ვსაჯეთ და ნება მათის უმალღესობისა არის.

იასაულო წაბადარო ნინიავე, როგორც ამ განჩინებაში [16] აცხადებს, ისე [უნდა] აღასრულო, მესტვირისშვილს კელი აუშარ-თე და ამ მილდისს მოაბარე. იანვრის ლ, ქორონიკონს უპაშ.

74. განჩინება იოანე მუხრანაბონისა და თამაზ ორბელიანის

სარწმუნო არხის თაობაზე

1800 წ. 22 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 4256. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. მისის უმალღესობის ყოვლისა საქართველოს მეფეს ჩვენს მოწყალეს მამას ჩვენ — მათის შვილის იოანე სათვის ოქმით ებრძანა: მუხრანის ბატონი სარდარ-სალთხუცესი იოანე და ორბელიანი ემოკლადბაში თამაზ არხზედ ლაპარაკობენ, მდივანბეგები დაისწარ, სამართალი უსაჯეო.

ჩვენ ამათის არხის გასასინჯავად ჩოლოყაშვილი მდივანბეგი იოანე გავგზავნეთ და როგორც გულსმოდგინეთ გამოძიებით ენახა და გაეჩხრიკა, წერილით მოგვახსენა: ბოლნისის ფოლადაურის წყლიდამ ამოღებული არხი გამოივლის სახასოს მამულსა და შემოვა ქაპალის მამულში და ირწყვის ქაპალის მამულები; გამოივლის ეს არხი და შემოვა მუხრანის ბატონის მამულშია. აქა-იქა დანაკლულდება და რწყვამს მიწებსა; მოადგება ეს არხი მანხუტისა და სარკინეთის ხევი რომ ჩამოეარდება, ამ ხევეზედ გაღმა-გამოდმა ქვიტყირით გაკეთებული არის, ზედ ნავით წყალი ყოფილა გატანილი და ურწყვამს მუხრანის ბატონის მამულები; მოვა ეს არხი არამ თათსთან, სადაც მუხრანის ბატონისა და ამილახვარიანთ ყოჩაქილისის მიჯნები სხედს; აქ გაწყდება ეს არხი.

თამაზ ემოკლადბაშმა იასე მეფისა ერთი ოქმი მოიტა-

ნა: კაპალელნო, ბარახლუელთ თქუენის წყლიდამ ორი თავი წყალი ათხოვეთ თქვენს მამულს გარეთა და როდესაც მაშაეროდამ წყალს ამოიღებენ, თქვენს წყალთან საქმე აღარ ექნებათო.

ჩვენ¹ ეს ოქმი მუხრანის ბატონის საწინააღმდეგოდ ვერ დავინახეთ. ბარახლუ ბორჩალოში არის; და თუ მაშინ რომლისამე მიზეზით კაპალის ახლო მდგარან, ჩანს, რომ მუხრანის ბატონის მამული დიდი მინდორი არის და ამას თავისი წილი წყალი არ ეთხოება. და კაპალის წილის წყლიდამ ორი თავი წყალი უთხოვბიათ.

თამაზ ეშიკალაღბაში ამბობდა: ბარახლუ მუხრანის ბატონის მამულისა ჰქვიანო. ჩვენ ეს მოვიკითხეთ და სარწმუნო შევიქენით, რომ ბარახლუ ბორჩალოს გარდა ამ ძირობაზედ არსად რქმევია.

მუხრანის ბატონმა მოხუცებული და სარწმუნო კაცნი მოწმად წარმოადგინა, რომ ეს არხი მუხრანის ბატონს ძველადგანაც ჰქონია და არც ამის მეტად დაუვა გაგვიგონიაო.

რადგან ეს არხი მუხრანის ბატონის მამულის ბოლოს დასწყედა და ვერც ეს არხი ბარახლუში ჩავიდოდა და არც მაშაეროდამ ამოღებული არხი მუხრანის ბატონის მამულს სრულად სარგებელ ეყოფოდა და არცავეინ მებატონე ამ მინდორს უწყლობით მოაუდენდა და არცავეინ ნათხოვრის ორის თავის წყლისათვის ამ სიდიდეს არხს გასჭრიდა და არცავეინ ქვიტყირით წყალს გაიტანდა. რადგანაც სათავე სახასოს მამულში ამოღებული არის და მუხრანის ბატონის მამულს გაივლის და ყოჩაქილისის სამძღვართან დასწყედა, ჩანს, რომ მუხრანის ბატონის ძველათგან სამკვიდრო არხი არის.

მუხრანის ბატონმა და თამაზ ეშიკალაღბაშმა რაც წყალი მოვიდეს, ცოტა თუ ბევრი, შუა გაიყონ. და ღლეის იქით ერთმანერთის წილს წყალს ნუ შეეცილებიან.

და თუ არხს სათავიდამ გაკეთება რამ მოუნდეს, მუხრანის ბატონის და თამაზ ეშიკალაღბაშის ყმათ ერთათ იმუშაონ და არხი გააკეთონ და წყალი შუა გაიყონ.

იასაულო ფალავანდის შვილო ზაალ! ეს ასე უნდა გამოუცხადო და ასე აღასრულო. აღიწერა ფებერელის კბ, ქორო-

ნიკონს უაჲ.

¹ თქვენ.

ქ. ჩვენ, ყოელისა საქართველოსა და სხვათა მეათცამეტე მე-
ფე გიორგი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ, როგორც სამართა-
ლი მიუტიათ და გარდაუწყვეტიათ. მარტის ა, ქორონიკონს უპმ.

75. განჩინება ჩაჩიაშვილისა და გიორგი თაგოშვილის ძვირის
გალის საჩივრზე
1800 წ. 27 თებერვალი

ცსსა. ფ. 1450. დეთ. № 18. საბ. 128. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[144] ბატონს მელიქს ჩაჩიკაშვილის კოლნაოზის
და ოქრომქედელი გიორგის ქვრივის ლაპარაკის გასინჯვა
შემოეკეთნა.

ჩაჩიკაშვილი ასე ამბობდა: ამისი სახლი ოცდაათ
თუმნად დაგირავებული მქონდა. აღა მახმადხანის მოსვლა-
ზე ეს ჩემი გირაო სახლები დაიწო. მას აქეთ ოთხი წელიწადი
არის, კარდაკა[რ] დაედევარ, არც სახლის პატრონი ვარ და არც
თეთრისაო. რამდენჯერ პირობა მთხოვა მოპლათისა, დავერდი და
აღარ მამცა თეთრიო.

გიორგის ქვრივი ეპასუხებოდა: მე თეთრი არა
მაქვსო, ან კიდევ მოპლათი მამე, ან შენ აიღე შენი გირაო სახ-
ლების ალაგო.

და ის ახლავე სთხოვდა თავის თეთრსა. შუა მარხვამდინაც უნ-
და დააცალოს. დღეს [v] სახლების ალაგი დააფასებინათ აღლი
ცხრა აბაზათ. შუა მარხვაში გიორგის ქვრივმა ან თეთრი უშოოს,
როგორც დამწვარ სახლების სამართალია, ისე თავისი თეთრი მის-
ცეს და ან არა, თავისი გირაო აღგილი როგორც დაფასებულა
აღლი ცხრა აბაზათ, ისე უნდა მისცეს; და სიგელიც დაიწეროს
წასყიდობისა.

ასე მოხდა ამათი სამართალი. ნება ბატონი მელიქისა არის.

ფებერვლის კზ, ქორონიკონს უპმ.

ქ. ამ სამართლის მოწამე ვარ ქალაქის მელიქი დარჩია.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 7197ა. ქალადი. 34,5×20,5. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მისის უმაღლესობის ოქმითა და მელიქის მარიფათითა ქრისტეს საფლავის ყმა მარტიროზა და ლიპელი თამაზას ქვრივი და ობოლი ვალაპარაკეთ.

თამაზას ქვრივი ასე ჩიოდა: ქრისტეს საფლავის ყმას ჩვენი ოცდახუთი თუმანი ემართა თამასუქითა, სახლები გირაოდ ეწერა. ამ მარტიროზას ეთქო თამაზასათვის: შენის თამასუქის თეთრს მოგცემო და სახლებს მე დავიქერო. ცამეტი თუმანი მიეცა თამაზასათვის და სახლებში ეს მარტიროზა დამდგარიყო; და თორმეტი თუმანი აღარ მოგვცა, სამართალი მადირსეთო.

მარტიროზა მიუგებდა: ხელმწიფის ბძანებით თამაზას ვალებში გურამისშვილს ზა[ა]ლს მივეცი ცხრა თუმანი და ექვსი მინალთუნი, თავსუბუქს ბერუას მივეცი ცამეტი თუმანი და ფეტვიაშვილს იოვანეს მივე საში თუმანი მელუქას დასწრებითაო, რომ იქნება ჯამი 19, ხ (25 თუმანი და 6 მინალთუნი). ამების თამასუქები დავიხსენ, დამეკარგაო.

თამაზას ქვრივმა იმ სახლის გირაოს თამასუქი მოიტანა ოცდახუთის თუმნისა, ზურგზე მოწერილი: ამ ოცდახუთის თუმნის თანხაში ცამეტი თუმანი მე, თამაზას, მამბარდაო.

თორმეტის თუმნისა მარტიროზას არც სხვა თამასუქი ჰქონდა დახსნილი და არც ასეთი მოწამე ჰყვანდა, რომ სწორეთ სცოდნოდა, ამ თამასუქის ოცდახუთს თუმანში სრულად მარტიროზამ მინცაო.

ეს სამართალი მივეციით: მარტიროზას ერთი თვე ვადა დაუდევით. თუ ამ ვადაზე მარტიროზამ გურამისშვილის ზა[ა]ლითა, თავსუბუქი ბერუათი და მელქუათი თამაზას ქვრივი და ობოლი ხათრიჯამი გახადა, რომ იმ თამაზას ოცდახუთის თუმნის თამასუქის ოეთრი 19 თუმანი იმ სამთა თამაზას ვალში მიცემულ იყოს, ქვრივი და ობოლი მარტიროზას ველარას იღ[ა]ვებიათ.

და თუ ზა[ა]ლმა, ბერუამ და მელქუამ თამაზას ქვრივი და ობოლი ხათრიჯამი ვერ გახადეს, მარტიროზამ თორმეტი თუმანი უნდა მისცეს თამაზას ქვრივისა და ობოლსა.

ჩვენმა მცირე გონებამ ასე დაინახა და ნება მისის უმაღლესობისა არის.

თებერვლის კმ, ქორონიკონს უკმ. სომხ. ხელრთვა: ფ ა რ -
ს ა დ ა ნ.

77. განჩინება მოურავ ფრიდონისა და ომანის მამულის საქმეზე*

1800 წ. 6 მარტი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 5328. დედანი. ქალაქი 60,3X31 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახარია წერტილი.

ქ. მისს უმაღლესობას ყოვლისა საქართველოს მეფეს ჩვენს მოწყალეს ველმწიფეს ჩვენ — მათის შვილის ბ ა გ რ ა ტ ი ს ა თ ვ ი ს ოქმით ებრძანა: მდივანბეგი ბ ე ე ა ნ, მდივანბეგი ზ ა ა ლ და მდივანბეგი ი ო ა ნ ე დაისწარ, ფ რ ი დ ო ნ შაშიანის მოურავი და ამისა ძმები ნ ი კ ო ლ ო ზ და ჭ ა რ დ ა ნ თავეთს სახლისკაცს ო მ ა ნ ს და იმის ძმებს ამოწყვეტილის პ ა ა ტ ა მდივანბეგის შვილის ზ ა ზ ა ს მამულზედ უჩივიან, სამართალი უსაჯეთო. ჩვენ ესენი მოვაცანინეთ და სამართალში ვალაპარაკეთ.

ფ რ ი დ ო ნ ჩ ი ო დ ა: ზაზა ჩემს მამასა და ბიძას შეჰყრია და შეყრილობის წიგნიც მოუცია. მასუკან რომლისამე მიზეზით გამოსულა და ჩვენსავე ახლო ცალკე დამდგარა; ომანის მამასა და ბიძას კაცი შეუჩენიათ და მოხუცებულის კაცისათვის თოფი უკვრეინებიათ და მოუკვლევინებიათ. იმავ დღესვე იმის ცოლს შესევიან და რაც მამულისა და ყმის ბარათი და ან წიგნი ჰქონია ნასყიდისა თუ უსყიდისა, სულ წაურთმევიათ ყმაცა და მამულიც, თავეთთვის ზავით გაუხდიათ. ამ საქმეზედ ჩვენი მამა და ბიძა უმაღლეს კარზედ კურთხეულს ბატონს მეფეს ი რ ა კ ლ ი ს საჩივლელათა ხლებიან და ბატონის კარზედ ზ ა ზ ა ს შეყრილობის წიგნი მამას ჩვენისა და ბიძის ჩვენისაჲვის მაგ ომანის მამას წაურთმევია. მას აქეთა ვჩივით და ჩვენს მამულსა ვდაობთო.

ო მ ა ნ მ ა და ამის ძმებმა უ პ ა ს უ ხ ე ს: მართალია, თქვენს მამასა და ბიძას შეჰყრია და წიგნიც მოუცია, მაგრამ მასუკან გამოსულა და ჩვენს მამასა და ბიძას შეჰყრია და თქვენთან შეყრილობის წიგნი ჩვენს ოჯახში მოუტანია. მკედარი ჩვენ დაგვიმარხავს და მანამდისინ ზაზას ქვრივი ცოცხალი იყო, ჩვენ ვინა-

* შტრ. 1800 წ. 22 დეკემბრის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 119).

ხემდით, მერმე ისიც ჩვენ დავმარხეთო და ამ მამულის წყალობის წიგნიც ჩვენა გვაქვსო.

ჩვენ ომანს შეყრილობის წერილი და ბატონის წყალობის წიგნი მოვთხოვეთ.

ომანმა ერთი ოქმი მოიტანა: ზაზასაგან მამულს ნურავინ იყიდით, თორემ მამულიც ჩამოგერთმევათ და თეთრიც დაგეკარგებათო.

ჩვენ რომ ამათი ლაპარაკი გავშინჯეთ, ჩანს, რომ ეს ოქმები ოსტატობით აღებული არის და არც ამ ოქმებს მამულის წყალობის წერილის გვარი აქვს. ჩვენ კიდევ ომანს ზაზას შეყრილობის წიგნი მოვთხოვეთ.

ომანმა და ამისმა ძმებმა ასე გვითხრეს: ზაზას შეყრილობის წიგნი არ მოუცია, ჩვენი შეყრილობის წიგნი ეს ოქმები არისო.

ჩვენ რომ ამათი სარჩელი გავშინჯეთ. როგორ იქნება, თავადისშვილი, აზნაურშვილი და ან გლეხნი კაცნი სახლისკაცათ შეიყარნენ, შეყრილობის და პირობის წიგნი ერთმანეთში არ დასდვან. და თუ ზაზამ ფრიდონის მამისა და ბიძის შეყრილობის წიგნი გოგის მისცა ან იმაზედ მოუწერდა: ამ ჩემის ბიძაშვილებთან შეყრილობის წიგნი ახლა შენთვის მომიცია, იმათ ჩემს ყმასა და მამულთან საქმე არა აქვსთ, ჩემს უკან ღმერთმან შენ მოგახმაროსო; და ან ცალკე წიგნს მისცემდა.

ჩანს, რომ ცოტა სამღურავისათვის ცალკე გამოსულა; და თუ თავისი მამული ფრიდონის მამისა და ბიძისათვის არა ნდომოდა, შეყრილობის წიგნს თავისავე სიცოცხლეში გამოართმევდა და ომანის მამასაც შეყრილობის წიგნს მისცემდა. ომანის მამას ზაზასათვის ან შეყრილობის წერილი უნდა გამოერთმეინა და ან ზაზას სიკვდილის შემდგომად ბატონისაგან წყალობის გვარზედ წყალობის წიგნი უნდა აეღო.

ომანმა რომ ბატონის ოქმები მოიტანა, ამით ზაზას შეყრილობას ვერ დაამტკიცებს; ამისთვის, რომ მასუკან ფრიდონისათვის ბატონს ოქმი უბოძებია და იასაული გამოუცხადებია, რომ ამ საქმეზედ კალაურის მოურაეი ჩვენთან სამართალში ალაპარაკეო.

ფრიდონის მამისათვის ომანის მამას რომ ზაზას შეყრილობის წიგნი წაურთმევია, ის წიგნი ომანს მოვთხოვეთ და სამართალს ასე მოახსენა: მქონდა, მაგრამ დაეკარგე და ველარ მიპოვნიაო.

სამი თვია, რომ ამ ზაზას შეყრილობის წიგნის მოსატანათ მათის უმიღღესობის ოქმით ომანს იასაული ადგია და რატომ არ მოიტანა? ამით ჩანს, რომ დაუხევია, ამათი ეს შეყრილობის წიგნი

მათს უმალღესობასაც უნახავს და მდივანბეგებიც ამბობენ — ჩვენც გეინახავსო, რომ ფრიდონისა და ამის ძმებისა იყო. და ამათ უნდა ჰქონოდათ და ჩანს, რომ მძლავრობითა ჰქონიათ წართმეული.

მაგრამ რადგანც ამათს საქმეს ამდენს ხანში ასე გაუვლია, ზაზას წილი ყმა და მამული, ნასყიდი თუ უსყიდი, ყველა შუა გაუყავით: ნახევარი ომანსა და მის ძმებს დაევანებეთ და ნახევარი ფრიდონსა და მისს ძმებს. და აქედამ ზაზას ნასყიდს მამულში ომანს ვენახი რომ გაუკეთებია და ჰირნახული აქვს, რაც ვენახათ შემოლობილი არის, ის სამართალმა საკუთრად ომანს და მისს ძმებს დაანება. რადგანც იმაზედ მრავალი ჰირნახული ჰქონდათ, ეს ერთი ვენახი მამულების რიცხვიდამ უნდა გამოვიდეს. და სხვა როგორც ზემორე სწერია. და იმ ვენახს გარეშემო რაც მამულები არის ზაზას ნაქონი, ყველა უმეტ-ნაკლებით შუა უნდა გაიყონ.

ამათის უშფოთელობისა და ამას იქით სიყვარულით ყოფნი-სათვის ეს ასე განესაჩეთ და გარდაეწყვიტეთ და ნება მათის უმალღესობისა აღსრულდეს.

იასაულო ფარეშთხუცესო ან დ უ ყ ა ფ ა რ! ეს ასე აღასრუ-ლე. მარტის ვ, ქორონიკონს უპშ.

ოთხი ბეკელი:

1. მ გ ძ ბ (მეფის გიორგის ძე ბაგრატ)

2. ზ ა ა ლ

3. მდივანბეგი ი ო ა ნ ე

4. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯუ-ლად მაგო ბ ე უ ა ნ .

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხათა მეფე გ ი ო რ გ ი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. მარტის კვ, ქორონიკონს უპშ. რაც წიგნები ყოფილა ან აქეთ და ან იქით, ყველა გაგვიბათილებია. და სწორე და ჰეშმარიტი სამართალი ეს არის და დაგვიმტკიცებია. ამ საქმეზედ ჰეშმარიტი სამართალი ეს არის და ამ სამართალზედ დაადგა.

ბეკელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხათა გ ი ო რ გ ი.

ქ. ჩვენ, ყოვლისა ქართლისა, კახეთისა და სხათა დედოფალი მ ა რ ი ა მ, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. მთიბათვის მ, ქო-რონიკონს უპშ.

დედოფალი მარიამ

კიდზე:

ქ. ჩვენ, საქართველოს მემკვიდრე მეფის ქედავით, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ. ივნისის 3, ქორნიკონს უპმ.

დაეთ

**78. განჩინება ზაზა მღვიმისა და ავენიკა შარმაზანაშვილის
ღუჰნის საქმეზე
1800 წ. 8 მარტი**

ცსსა. ფ. 1450. დაეთ. № 26. საბ. № 30. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[31v] მსაჯულის შვილები მღვიანი ზაზა და ამისი ძმა დავა და მოქალაქე ავეტიქა შერმაზანაშვილი ჩიოდნენ, რომ მათი ღუჰანი ოცდაათ თუმნად ავეტიქას ჰქონოდა და სარგებელი იმ ღუჰნიდამ უნდა ავიღო. ის ღუჰანი აღამამაღხანის მოსელაზედ დამწვარიყო და ამ ავეტიქას აეშენებინა.

და ჩვენ — ქვემო აღმბეჭდველთ ეს სამართალი მივეციტ: რაც ავეტიქას სარგებელი ზაზას და დათუას ედებოდა, დამწვრის მიზეზით ჩავატარეთ. და ეს თავნი ოცდაათი თუმანი და ათი თუმანი ღუჰნის ასაშენებლად მივეციტ, რომ შეიქნება ორმოცი თუმანი. ეს ორმოცი თუმანი მღვიანმა ზაზამ და დათუამ ავეტიქა შერმაზანაშვილს უნდა მისცეს და თავის ღუჰანი ამათ დაანებოს. ამათი დავა რაც იყო ორთავეს მხარეს განაჩენი თუ სხვა რამ, ყველა ამ სამართლით დაყენებული უნდა იყოს. ასე გარდაუწყვიტეთ და მოვარგეთ. მარტის 8, ქორნიკონს უპმ.

მე, ზაზას და დავითს ამ სამართლის ყაბული მაქეს. მე, როტინაანთ ავეტიქას ამ განაჩენის ყაბული ვარ.

**79. განჩინება რამაზ და ვივი ჩარაჟიშვილების გაარის საქმეზე
1800 წ. 8 მარტი**

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 1144. დედანი. ქალაღი. 61x21 სმ. დაზიანებული. მარცხენა კიდე ჩამოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგალაგ ნახმარია მძიმე ან წერტილ-მძიმე.

ქ. რაც რამაზ ჩერქეზიშვილს და გოგოიას ობოლს გივის თავეთს გაყრაში სადაო სარჩელი დარჩომოდათ მათის უმადლესობის ბრძანებით ჩვენ, ბატონის შვილმანთეიმურაზ მღვიანბეგების თანდასწრებით ორნივე მოდავენი

სამართალში ვალაპარაკეთ და განაჩენითა ამით ასე გარდაეწყვიტეთ.

სასახლის ფარდი რომ დაჰკლებია რამაზს, იქვე ახლოს საერთოს მამულიდამ სადაც რამაზს უნდოდეს, სასახლედ მოიზომოს.

ჩ ა ი ლ უ რ შ ი რომ მამა-პაპის ზეარი აქესთ, შუა უნდა გაიყონ.

სასახლის ეკლესიაში გამოცვლილი წისქვილი რომ გივს დაწებდა, რომ იმ წისქვილში რამაზს საქმე არა აქვს, რადგან აუშენებელი ყოფილა და გაყრის უწინ ერთობაში აუშენებიათ; იმ წისქვილთან ოთხის დღის გამოცვლილს მიწას რომ დაობდენ, საერთო არის, შუა უნდა გაიყონ.

ქვევრებზე საუროსო რამაზმა აიღოს და სხვა შუა გაიყონ.

შ ა ვ ე რ და შ ვ ი ლ ე ბ ი რომ გაყრაში ბარათით გაუყვიათ, ერთის დაკარგულის შავერდაშვილისა როგორც პირობა დაუდვიათ, ერთმანეთს შეეხსრულონ.

გოგიას სისხლი რაც ლაბაძისაგან აუღიათ, თუ რამაზ საბუთით დაამტკიცებს, რომ სარგებლით გაცემული ჰქონდესთ, თავნიცა და სარგებელიც საერთო არის.

კამბეჩის რომ ედავება რამაზს, თუ გივის დედისაა, რამაზს საქმე არა აქვს. და თუ საბუთს უზამს, რომ ოჯახისა იყოს, სანახევროა.

რამაზ რომ ცალკე გამოსულა, მასუკან რაც თავის საკუთრად გარები ან სხვა რამ უშოვია, გივს საქმე არა აქვს. აგრევე გივს რაც უშოვია, რამაზს საქმე არა აქვს.

ცალკე გამოსელას უკან რომ რამაზს ექვსი თუმანი ვალი დასდებია, გივს საქმე არა აქვს, რამაზმა უნდა გარდასწყვიტოს.

საერთო ვალი რომ საკუთრად სამი თუმნის თამასუქისა რამაზს დაუხსნია, რაც იმ თამასუქში გაუღია, ნახევარი გივმა რამაზს უბრუნოს.

თ ა დ ლ ი ა უ რ შ ი რომ მიწა რგებია რამაზს, რომელშიაც ორი წისქვილი არის, რადგან ძველადგანვე ერთის წისქვილის მეტი არ ყოფილა და მამა-პაპათაგან მოუხმარებელს ადგლს რამაზს ცალკე გამოსელას უკან თითონ მოუგონია და საკუთარის ხარჯით აუშენებია, საერთოს წილში სრულად არ ჩაეარდება. მისთვის და იმ ცარიელის მიწის საფარდოდ რომ გივს ნიგვზებით სავსე მიწა რგებია, ამაებისათვის რამაზს მეორეს წისქვილში ნახევარი წილი მივეციოთ ნიგვზებისათვის, ველარას ედავება.

რამაზს რომ საუფროსოდ ეშმაკურა აუყვანია, როგორც ბა-
რათში უწერია, რისაც მქონებული იყოსო, რაც გაყრაში მამული
სწერია, არ უნდა დააკლონ. და თუ დააკლებენ სამართალი რამაზს
ნებას მისცემს, რომ სხვა რომელიც უნდოდეს საუფროსოდ, ის
აიყვანოს.

გივი ეღავებოდა: რამაზის მამას ერთი პაქიჯი თეთრით
სავსე დარჩაო, მოწამე მყავსო; თუ მოწამეს სამართალში მიიყვანს,
სამართალი მიეცემა.

ხატებზე რომ რამაზს გივი ეღავებოდა, რომელიც ხატი გივის
დედისა არის, რამაზს საქმე არა აქვს და საოჯახო ხატები შუა უნ-
და გაიყონ.

ვეფხისტყაოსანი საერთო არის.

ალაშვილის აზნაურშვილის ბეითალმანი მამ[ული] შუა უნდა
გაიყონ.

გივი რამაზს ერთის კაცის საფარდოს ეღავებოდა. [რამაზ]მა
ბარათით ფარდად აკუა უბოვნა. აკუას რაც დარჩომია, სულ გი-
ვისა [არის].

გივის კაცის ვენახი რომ რამაზს დაუკრეფია, თუ ის კაცი გი-
ვისა ბარათით ნარგებია, სრულებით უკან მისცეს.

კიდევ დაობდა გივი: ერთობაში რამაზის მამას დაუხარჯავს
ერთი შალი, ერთი რახტი და საყბურით. ერთი რომ ძველი საქმე
იყო; და მეორე, რამაზც ამის მაგიერ გივის მამისაგან დანახარჯს
ორს თუმანს, ერთს თოფს, კიდევ თხუთმეტს თუმანს და ორს ფარ-
ჩას ეღავებოდა. და რადგან რამაზის ბებიის მზითვევი ყოფილა და
ქალს თავის მზითვევი სასახლოდ დაუხარჯავს თითონევე, სადაოდ არ
შემოიტანებოდა.

და ამ ახალს გივის მამის გოგისაგან ნასყიდს საყბურს რომ
გივს რამაზ ეღავებოდა, ეს კი საერთო არის, ამით რომ, გოგიამ თუ
კარზე შოვნით იყიდა რამაზისა და იმისის მამისაგან, სახლში დიდს
გარჯასა, ცალიერის მამულების აშენებას და საჩერქეზისშვილოს
კერძისა და წილის გამოტანას რამაზის მამისაგან ამტკიცებენ.

და ეს საყბურის გივის ნათქვამს საყბურსა, შალსა და რახ-
ტში ამიტომ არ ვიანგარიშეთ, რომ ესეები ამათის ბებიის მზითვევი
ყოფილა და თავისი მზითვევი თითონევე დაუხარჯავს.

საქერით ერთობაში გათხოვებულისა შუა უნდა გაიყონ.

ღირბელი კაცი რომ მიხდომია, რამაზს თოფი უსროლია და
ცხენი მოუკლავს. თუ ის კაცი ჩაიგდეს, რასაც სისხლს აიღებენ,

როგორც გივის მამის სისხლი, ისე ეს საერთო არის; თავ-თავის სისხლიდამ ცოტას რასმე მეტს აიღებენ და სხვა შუა გაიყონ.

იასაულო გაბრიელ და ჩუთლაშვილო იოსებ! თქვენ უნდა წახვიდეთ და როგორც ამ განაჩენში სწერია, ასე უნდა აღასრულოთ. მარტის თ, ქორონიკონს უპჭ.

ქ. გოგიას ნასყიდი საყბუერი რომ სწერია ზემორე განაჩენში, რამაზს წილი უძესო, გიემა განაჩენის დაწერას უკან სამართალს მოახსენა: ეს საყბუერი დედაჩემს მუახლის მაგიერ თავისმა დედამ მზითევად მოსცაო. თუ ამას საბუთით გიეი დაამტკიცებს, რამაზს საქმე არ ექნება, საკუთრად დარჩება გივის დედას.

ხუთი ბეპედი:

1. თეიმურაზ
2. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად მაგო ბეჟან
3. ზაალ
4. მდივანბეგი იოანე
5. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლომონ.

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გოგრი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. მარტის ივ, ქორონიკონს უპჭ.

ბეპედი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გოგრი.

80. განჩინება თამაანიშვილისაჲს ყმა-მავალის საქმეჲმ

1800 წ. 12 მარტი

ცსა. თ. 1450. დავთ. № 10. საბ. № 172: პირი ქალაღი. მხედრული.

[191 v] მისის უგანათლებულესობის საქართველოს მეფის გიორგის ძის დავითისათვის არზით მოეხსენებინათ უმანის შვილს ფარსია შვილს ბირთველს, რომ ჩემს სახლისკაცს ელისბარიშვილს ელისბარს და იოვანეს ჩემთან მოციქული მოეგზავნაო, რომ შენთან ხუთიოდ კალამს საქმეზედ სადაო მაქვსო და გამისწორდითო. ჩვენ სახლის კაცებთან მივეყ სალაპარაკდო, და ამათ მა[192]რტო ვერ შეიძლეს ჩვენის სამართლის მოცემად. წყალობას ვითხოვ: რჩიოდ გორელი ქედხუდა კაცი გვიბოძოთო, ჩვენის სახლის კაცების თანდასწრებით, ამათ ჩვენი სადაოები გავვირჩიონო.

მისი უგანათლებულესობისაგან ოქმი ჰბოძებოდა და ებრძანებინა ჩვენ — ქვემო აღმბეჭდველთათვის ამათის სადაოს საქმის გარჩევა.

დავსხედით ჩვენ და ბირთველიც, იმის ძმებიც და ელისბარ და შის[ი] ძმა იოანე მოვაყუანინეთ და ორისაე მხარედამ რაც ერთმანეთთან სადაოები ჰქონდათ, ვალაპარაკეთ და რაც ძველათაც ერთმანეთთან სადაოები ჰქონდათ და წერილები¹, ისინაც გამოგვიცხადეს და გავსინჯეთ; და რაც ღმერთმან შეგვაძლებინა და დავინახეთ იმ წერილების მიხედვით ეს სამართალი მივეციით, როგორც თვითვე ულად ამ განჩინებით გამოგვიცხადებია.

პირველად, ტერ-მარკოზაშვილი მელქუაშვილი დავითა ბირთველს რომ უჭირავს, აღმოჩნდა წერილით, რომ ის კაცი ელისბარა და იოანესი სამკვიდრო კაცი იყო და ბირთველს, რომლის მიზეზითაც სჭეროდა, ის მიზეზი სამართალმა არ შეიწყნარა თავეთის წერილის ძალით; და ის კაცი მელქუაშვილი დავითა ისევ ელისბარს და იმის ძმას იოანეს დარჩა, რომ ბირთველს და იმის ძმებს იმ კაცთან საბატონყმით საქმე აღარა აქვს.

მეორედ, ტერ-მარკოზაშვილის ნათუზარზედ რომ ლაპარაკობდენ, ამისი ასე [V] გავსინჯეთ და ასე გავარჩიეთ. იმ ნათუზარის საფარდო ელისბარის მხარეს გავსინჯეთ. მაგდენი სათქმელი ნაკლები არა იყო რა; და თუმცა ცოტა რამ ნაკლები იყო, იმას ამისთვის აღარ გამოვეყიდენით, რომ ბირთველის მამას გიორგის შრავალი ღვაწლის დადება ჰქონია ელისბარის საკერძო მამულზედ; რომ დღეს რაც ელისბარს მამული უჭირავს, ზოგ[ი]ერთს საქმეზედ თუ გიორგი არ გარჯილიყო, იმ მამულიდამ ბევრი აკლდებოდა, რომ არც თითვანთ უარი ჰყვეს და ის ნათუზარი სრულად და საკუთრივ ბირთველს და იმის ძმებს დავანებეთ, რომ ამაზედ ელისბარ და იოანე ნულარ ედაეება და [ა]რც საქმელა აქვს.

ზეთანის მიწებზედ რომ ლაპარაკობდენ, იმისი ასე გაურჩიეთ. ის მიწა რადგანც ძველადვე საერთო ხოდაბუნი ყოფილა და ესლა შიგა და შიგ თავეთის გლეხის კაცებისათვის დაუჩემებინებიათ, ის მიწა ისევ საერთოდ შუა უნდა გაიყონ ასე, რომე: ღვთისაგანა შვილის მიწიდან მოკიდებული საზენაქროთ ბუძგურის მიწამდის-საბელი უნდა დაადვან და სწორედ შუა გაიყონ, რომ ერთმანეთზედ მეტ-ნაკლები არ მიეცემა; ნახევარი საქვენაქრო მხარე ბირთველსა და იმის ძმებს უნდა ეჭიროსთ და ნახევარი საზენაქ-

¹+გამოგვიცხადეს.

რო მხარე ბუძგურის მიწამდის ელისბარას და იო[198]ანეს უნდა ეჭიროსთ.

და რომელიც ამ სახასო ხოდაბუნში ამათს გლეხკაცებს დაჩემებული აქვსთ, თუ ბირთველის კაცისაგან დაჩემებული მიწა ელისბარის საწილო მხარეს მოვიდეს, იმაზედ ბირთველის კაცმა ხელი უნდა აილოს; და ბირთველმა თუ უნდა, იმის ზომა იმ თავის კაცს თავის წილში მოუზომოს და მისცეს.

აგრევე ელისბარის კაცისაგან დაჩემებული თუ ბირთველის მხარეს მოვიდეს, ისიც ისე უნდა მოხდეს, როგორც ზემორე ბირთველისა დაგვიწერია, რომ ის მიწა სწორედ შუა გაყოფილი უნდა ეჭიროსთ.

სასახლის ადგილის გარჩევაზედ და ამ სასახლეს წინ რაც კალო-საბძლის ადგილი და[ა]ნ გლეხების ნასახლარები ჰქონდათ, ამების გარჩევაზედ, რომ ლაპარაკობდენ, ამისი ასე განვასაზღვრეთ. იმაებზედ ზოგიერთს ადგილებზედ ძველთაგან წერილები ჰქონდათ; ზოგი იმ წერილების მიხედვით და ზოგი რომელიც უწერილო იყო და ბნელად იყო და ჩვენგან შეძლებულის დანახულობით ეცანით, ასე გამოეცხადეთ:

ამათს სასახლის თავს რომ გარდიგარდმო კედლი არის, რომ ის კედელი ბირთველის კოშკზედ ოცდათოთხმეტის ადლით ზემოთკენ არის, იმ კედლის საშუალოზედ საბელი დავადევით, რომ იმ კედელს თამაზას კედელს ეძახიან. იმ საშუალო კედლიდამ დაქერილი სიგძეზედ ჩავზომეთ ქვემო ბოლომდის, ავ აქ აშვილის ნასახლა[ვ]რის პირზედ რომ სამანი ჩავსვით, იქამდის არის ადლი ასოცი. ამავე სამნის გარდასწორ ადმოსავლეთისაკენ — ხევის პირისაკენ ბირთველის გზის პირამდის რომ სამანიც ჩავსვით ქართველის შვილის გიორგის ნასახლარის გვერდზედ, იქანდის გარდიგარდმით გადავზომეთ, ადლი არის ოცდაორნახევარი. ამას ზევით ეს ბირთველისა და იმის ძმების წილად დავადევით სასახლის ადგილად და კალო-საბძლის ადგილად. ამ ზომებზედ მეტს ველარ დაიჭერენ.

და ბირთველის სასახლის გზა რომ ხევის პირისაკენ მისცემია, ის გზა ისევე ისე მივეციეთ, სასოფლო ბოგირის შარა რომ გამოვა იმ შარამდის, რომ ის გზაც, რომელიც ბირთველს მივეციეთ, იმისი განიც მოუზომეთ და სამანი ჩაუსვით, რომ სამანს აქეთ ველარ გადამოვა ელისბარისაკენ.

და ელისბარის წილობისაც ასე გავარჩიეთ: ზემოთ სასახლის კედელი რომ არის გარდთგარდმო, იმ კედლის შარის პირიდან დაქე-

რელი გადმოვზომეთ გარდიგარდმით ბირთველის პირობამდის, ად-
ლი არის განი ოცდათექვსმეტი. ამის ქვემოთ ბირთველის კოშკის
პირდაპირ კიდევ შარის კედლიდამ გადმოვზომეთ, ადლი არის ოცდა-
ცამეტ[19+]^{ნახევარი}; კიდევ ამის დაცილებით შუა წელზედ შარის
კედლის პირიდან გადმოვზომეთ, განი ადლი არის ოცდარვა ნახე-
ვარი.

საგრძეზედ რომ ბირთველის წილობა ადგილი ჩავზომეთ ასო-
ცა ადლი და სამანი ჩავსვით, იმ სამნის გასწვრივის შარის კედლი-
დამ გადმოვზომილი იმ სანამდისი ადლი ოცდაათი და ნახევარი —
ესეც ამ ზომით ელისზბარისა და იოანესი არის. ამაზედ მეტს ვერ
დაიზერენ.

და კიდევ რაც ამ სამნებს ქვემოთ ადგილი დარჩება ქვემოთ
შარამდის, რომ ის შარა სასოფლო ბოგირზედ რომ გამოვა, ის
არის და აღმოსავლეთისაკენ — ხევის პირისაკენ ბირთველის გზამ-
დის სულ ელისზბარისა არის და იოვანესი არის; ბირთველს იმაში საქ-
მე არა აქვს, არც იმის ძმებს.

და ესეც მოვიხსენოთ: ამათს სასახლის ზემოთს კედელს რომ
ენიშნავთ, რომ იმ კედელს თამაზას კედელს ვეძახით, იმ კედელს
გარეთ ზემოთკენ ისე როგორც ის კედელი. გარდიგარდმით გარ-
დასკრას, იმას ზევით იქითი გვერდი ხევაამდის და [ა]ქეთი გვერდი
საზენაქროთ შარამდის და თავი ისევე ამ ბირთველის სახლამდის —
ესეც საკუთრივ ბირთველისა და მის ძმებისა არის, რომ ელისზბარს
და იმას ძმას იმაში საქმე არა აქვს, რომ იმ ადგილისა ნახევარი ხე-
ვისაკენ ბირთველის სამკვირ[ვ]დრო ყოფილა და არის. და ნახევარ-
იც მეორე გვერდი შარისაკენ ელისზბარიანთ ყოფილა და [ა]მ ბირ-
თველიანთ ოჯახს ჰქონია გამოცვლილი და ახლა ამ ბირთველისა და
მის[ი] ძმებისა არის.

ამათი სადაოები ერთმანერთთან რაც იყო, ასე გაუსამართლეთ
და ასე გაურჩიეთ, რომ დღეის იქით ამ ქამის უწინდელს სადაო
საქმეზედ ერთმანეთთან სადაო საქმე აღარა დარჩომიანთ რა, და
აღარცარა გამოუტხადებიათ ჩვენთან. ამ ქამაძდის რაც დაეა ჰქონ-
დათ ერთმანერთთან, ახლა დასრულდა. და მას იქით ერთმანეთთან
ღმერთთან სადაო და სალაპარაკო ნულარა მისცესთ რა სიყვარუ-
ლობის მეტი.

ამ განჩინებისა ორი დაიწერა. ორივე ერთი პირი და ერთი სა-
ხე არის. ერთი ბირთველს და იმის ძმებს მოვუცით და მეორე
ელისზბარს და იოანეს მივუცით.

აღიწერა მარტი იმ; ქორონიკონს უამ.

ამ განჩინების დამწერი და აღმბეჭდველნი არიან: თ უ მ ა ნ ი -
შვილი ნიკოლოზ, ბაბალას შვილი ავთანდილ, ქა-
რუმიძე მოურავი ფარსადან. †

მე, თ უ მ ა ნ ი ს შვილი იოსებ, ამ ზემო ბატონი კაცების
თანდასწრებით და თანხმობით ამ განჩინების დამწერი ვარ.
იოსებ.

81. განჩინება ზაალ და ლევან გურამიშვილის წინაშე აღნიშნული საქმეზე
1800 წ. 20 მარტი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 14. საბ. № 44. პირი. ქალაქი. მხედრული.

[64 v] ქ. ზაალ გურამის შვილი თავის განაყოფს გუ-
რამის შვილს ლევანს ავქალას წისქვილზედ უჩიო-
და. ზაალის საჩივარი ეს იყო, რომ: მე უფროსის კაცის შვილი ვარ
და მამულის მონახევრე; ნახევარი მამული ჩემი არის და ნახევარი
მამული ჩემის განაყოფისაო და რადგან მამულის მონახევრე წყა-
ლიც ნახევარი ჩემი იქნებაო და იმ წყლით დაბრუნებულს წისქ-
ვილში მეც წილი უნდა მეღვასო.

ლევან ამას ეპასუხებოდა: სასოფლოდ რუ გამოვი-
ტანეთ, იმ ჩემს განაყოფს [65] ებსაც უბრუნავს წისქვილი, შენც გიბ-
რუნავს და მეც ჩემს ნარგებს მამულში ავაბრუნე წისქვილიო. ჩემს
წილს მამულში რომ წისქვილი მებრუნოს, შენ წილს რად დაგი-
ღებო?

ამისი სამართალი მათს უმაღლესობას ბედნიერს კელმწიფეს
ჩვენ — მსაჯულთათვის ებძანათ. ამათი საჩივარი რომ მოვისმინეთ,
ეს სამართალი მივეციოთ. რადგან წისქვილის რუ სასოფლოდ ვაპო-
[უ]ტანიათ და იმ რუზედ ზაალსაც უბრუნავს წისქვილი, სხვას გა-
ნაყოფებსაც და ლევან გურამიშვილსაც თავის ნარგებს მიწაში წის-
ქვილი აუბრუნებია და იმ წისქვილის დაბრუნებას არცაა სხვას
წისქვილებსათვის დაუშლია, არც მცირე რამ დაბრკოლების მი-
ზეზი მ[ი]უტია, სამართლით ზაალ ლევანს ვერას შეუა. დარჩა სა-
კუთრად თავის ნარგებს მიწაში თა[ვ]ისი აბრუნებული წის-
ქვილი ლევანს, რომ ამ წისქვილში არც ზაალს და არც სხვას განა-
ყოფებს წილი არა აქვსო, საკუთრად ლევანს დარჩა. მარტის კ, ქო-
რონიკონს უაჲ.

ქ. ზაალ გურამის შვილი ჩიოდა: ჩემს საკუთარს
მიწაში ჩემის ხარჯით წყალი გამოვაჩინე და რომლითაც რუთ წის-
ქვილები ბრუნავს, ის ჩემი ხარჯით გამოჩენილი წყალი ამ რუს

ერთვისო, იმ წყალს საცა მინდა მე, წავიყვან და როგორც მინდა, ისე მოვიხმარებო.

ამისი ასე გაგვიჩენია: ავკალელთ უნდა ეკითხოს: თუ იმათ ასე ისულღმერთეს, რომ ის წყალი ზაალს თავის საკუთარს მიწაში თავისის ხარჯით ახლა გამოეჩინოს და უწინ კი იმ ადგილს წყალი არა ყოფილაყოს, დარჩება ის ახლა გამოჩენილი წყალი ზაალს; და საცა უნდა, იქ წაიწმეყვანს და მოიხმარებს.

და თუ ასე ისულღმერთეს, რომ ის წყალი უწინვე იქ ყოფილა და ზაალს თავის სარგებლის გულისათვის იმ ადგილს უმუშავებია და წყალი მეტობით გამოსულა, ამისთვის ზაალს იმ წყლისა საკუთრათ თავისთვის წაყვანა არ შეუძლიან, როგორც წისქვილის რუმში დენილა საერთოდ, ახლაც ისევე უნდა იდინოს.

თავში:

ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ სამართალს ვამტკიცებთ. თუ ეს წყალი მამაპაპით ძველადგან ზაალისა ყოფილა და ამას სჭერია, ხომ ამისი იქნება. და თუ კიდევ ამას გამოუჩენია ის წყალი და გამოუტანია, ხომ უფრო კარგი. ეს სამართალი ასე არის. აპრილის იდ, ქორონიკონს უპაჟ.

თუ არადა, როგორც ყოფილა; ისე უნდა იყოს.

82. განიხილავა ვახტანგ ხარათაშვილის შიის ბერძანაზას საქმეაჲ
1800 წ. 21 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2830. დედანი. ქალაღი 62X22,7 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მათის მეფობის უმაღლესობისათვის ორთაშუა სოფელს ტეროჰანეზას ლორელობით არზა მიერთმევიანა: მე ლორელი სახასო ვარო და ბარათაშვილი იასეს შვილები ყმობით მედაეებიანო, დაც წამართვეს და თავეთს ბიძაშვილს მზითევეში გაატანესო.

მათს უმაღლესობას ამათი სამართალი ჩვენ — ქვემო აღმბეჭდველთათვის¹ ებრძანებინა. ორივე მოვაყვანინეთ და სამართალში ვალაპარაკეთ.

¹ აღმბეჭდველთათვის.

ბარათასვილი იასეს შვილი ვახტანგ მიუგებდა: შენ ორთაშუა სოფლელი ხარ და ბიძის ჩვენის ვახტანგისათვის ყვარელის ციხეში შესვლის საჯილდაოში უბოძებინარ მათს უმაღლესობას კურთხეულს მეფეს ირაკლის, და ბიძა ჩვენი ვახტანგ რომ მიცვალებულა, კურთხეულს მეფეს იმისი ყმა და მამული ჩვენთვის უბოძებიაო.

სამართალში წყალობის წიგნი მოვითხოვეთ. ვახტანგმა სამართალს მოახსენა: თუ რამ წიგნები მაქვს, ავი დროს მიზეზით სულ კახეთსა მაქვსო. აღდგომამდის პირობა დაგვიდგა სამართალში მოტანისა. რადგანაც წყალობის წიგნზედ მივარდა სამართალი, ჩვენ ერთი უკაით¹ გამოგვართვა ხანგულაშვილმა ტერ-ოჰანეზამ: თუ აღდგომამდის წყალობის წიგნი არ ჩამოეტანა და მათის უმაღლესობისათვისაც არ დაემტკიცებინა, მასუკან სამართალი აღარ შეიწყნარებდა იმ წერილებსა.

ბარათაშვილს ვახტანგს მაშინვე კაცი გაეგზავნა, ის წყალობის წიგნიცა და სხვა ერთი განაჩენიც მოიტანეს; რომ იმ განაჩენისა არცარა ამ ბარათაშვილს ვახტანგს სცოდნოდა. უწინარეს ამისა ბარათაშვილის იასეს სიცოცხლისავე დროს ლორელებს უჩივლიათ ამ ხანგულაშვილზედ. განაჩენი მიუციათ საფიცრისა. იასეს მოწმე[ე]ებს დაუფიცავსთ და ეს კაცი სამართლით იასეს და ამის ძმებს დარჩომიათ, რომ დაფიცებაც განაჩენსვე ზედ მოუწერიათ.

წყალობის წიგნის დამტკიცება რომ დაეწერეთ, მათის უმაღლესობისაგან დამტკიცება აღარ ეპირება, მათის უმაღლესობისაგან ორჯელ არის დამტკიცებული.

რადგან ტერტერამ სამართალი მოატყუა და განაჩენი დაგვტყუა, იმ სიმტყუნისათვის სამი თუმანი ჯარიმა განვწესეთ, რომ ტერტერას უნდა გამოერთვას და ეს ტერტერაც სამართალით იასე ბარათაშვილის შვილებს დარჩათ. და ნინია უზბაში[ს] შვილებს, რომელიც ჩვენგან განაჩენი აიღო ტერტერამ, ისიც უნდა გამოერთვას და ამ ბარათაშვილებს მიეცეს.

ბრწყინვალეო თავადო, ბატონო ემიკადასბაშო ალექსანდრე! ამაზედ ერთი კაცი უჩინეთ, რომ ეს ასე ადასრულოს და კელიც ამართოს. და ხანგულაშვილი ტერტერა ამ ბარათაშვილებს მოაბაროს. მარტის კა, ქორონიკონს უპქ.

მდივანბეგი დავით

ზაალ

ხელრთვა.

¹ ოკათი.

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი, ამ განჩინებულს სამართალსა ამას ვამტკიცებთ. მარტის კვ, ქორონიკონს უპყ.

ბეპელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა დედოფალი მარიაჲ, ამ განჩინებულს სამართალსა ამას ვამტკიცებთ. აპრილის გ, ქორონიკონს უპყ.

დედოფალი
მარიაჲ

კიდუზე:

ქ. მათის იმპერატორების დიდებულების ნებით ჩვენ, სრულიად საქართველოს მემკვიდრე და მმართველი რუსეთის დენერალ-ლეიტენანტი და კავალერი დავით, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას.

მარტის იგ, ქორონიკონს უპყ.

დავით

გვ. განჩინება ზაალ გურამიშვილისათვის საუფროსოს მიხედვის შესახებ

1800 წ. 28 მარტი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 19. საბ. № 121. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[172 v] ზაალ გურამის შვილს მათის უმაღლესობის ბედნიერის კელმწიფისათვის არზა მიერთმია და თავის განაყოფებისათვის ეჩივლა: უფროსი კაციშვილი ვარ და ავქალის სოფელში საუფროსოს არ მადღევენო.

ამათი სამართალი მათს უმაღლესობას ჩვენ — მსაჯულთათვის ებძანათ. ესენი ერთად სამართალში ვალაპარაკეთ.

ზაალს თავისი განაყოფები ამას მიუგებდნენ: ჩვენი მამა-პაპანი დიდი ხნის გაყრილნი არიანო; გაყრის ბარათები გვექნება, სამართალში წამოაყენე, თუ გაყრაში საუფროსო გრგებია და ბართით აღმოჩნდება, რა სიტყვა გვექნება, რომელსაც ბართი საუფროსად დანიშნავს, იმას დაგანებებთო.

ზა[ა]ლმა პასუხად ეს მისცა: მე გაყრის ბარათები აღარ მაქვს; ავის დროს მიზეზით დაგვკარგვიაო.

ზა[ა]ლს თავისმა განაყოფებმა ეს მიუგეს: იქნება ავქალის სოფლის საუფროსო სხვას სოფელში აეღოსთ თქვენს ჩამომავ-

ლობასაო, და ახლა კიდევ მეორედ საუფროს[ოს] აღარ მოგეცემთო.

ამათი სიტყვა რომ მოვისმინეთ, ავჭალას სოფელს გარდა ამ მდგომარეს უამში გურამიანთ სხვას თავეთს სოფლებში შენობა არსადა ჰქონდათ, რომ იქ მოგვეკითხა და ისე გაგვეჩრია ამათი საქმე. მახსოვ[ვ]რნი კაცნი ასეთნი არაეინა ჩნდნენ, რომ იმათ ნათლად ემოწმათ და იმათის მოწმობით გაგვეჩრია და ეს სამართალი მივეცით:

რადგანც ზაალ უფროსის კაცის შვილია და გურამიანთ მამულის მონახევერე და ახლა ავჭალის სოფელს იყოფენ, უფროს[ს] საუფროსო საქართველოს სამართლის ძალით არ დაეჭირვის. ავჭალის მამული უნდა გაიზომოს და რამდენის დღის მიწაც დადგეს¹, ათხედ ერთი საუფროსოდ ზაალს უნდა მიეცეს, სარწყავისა — სარწყავში და ურწყავისა — ურწყავში.

და საუფროსო[ს] გარდა სხვა შუა უნდა გაიყონ, ნახევარი ზაალს და ნახევარი მის განაყოფებს.

იასაულო ფაღავეან დიშვილო ზაალ! ეს ასე უნდა აღასრულო. მარტის კგ, ქორონიკონს უპყ.

ზა[ა]ლს როგორც მამულში აქვს წილი, სარწყავად წყალიც ისე უნდა მიეცეს.

თავში:

ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე² გიორგი, ამ განაჩენს ვამტკიცებთ. მაისის თ, ქორონიკონს უპყ.

84. განჩინება ზაზა და როსტომ ამირაჯიბთა შინის საქმეზე*

1800 წ. 24 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 10547. დედანი. ქაღალდი. 41X16,7 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახპარია მძიმე.

ქ. ამირაჯიბი ზაზა ჩიოდა: მე და ჩემი ძმა დავით რომ გავიყარენით, ერთი კომლი კაცი ჩვენი უმა თიღველი ბასანიძე ზურაბა აყრილი იყო და იმისი მამული ბეითალმანი იყო და რაც კაცი მამულზე მდგომი იყო, ის კი გავყავით

¹ დადგეს. ² მეფე.

* შტრ. 1802 წლის 12 თებერვლის განაჩენს ამვე საქმეზე (აქვე, № 170).

და აყრილი კაცი და ბეითალმალი მამული გასაყოფად დავაგდევით და დღესაც გასაყოფი გვაქვსო. ეს ზემოხსენებული ბასანიძე გაბრიელი[ს] შვილი, ზურაბა ქსნი დამ აიყარა, მოვიდა თიღვას, თავის სამკვიდრო მამულზე დადგა, სამისამ ძმის საერთო იყო, მაგრამ რადგანაც თიღვის შოვნაზე მე ვიყავ გარჯილი, სანატრელს მეფეს ერეკლესა ესთხოე და საჭირნახულოდ მე მიბოძაო.

ეს რომ ჩემს ძმას შეეტყო, ჩასულიყო და სანატრელის შეფისათვის მოეხსენებინა: ჩემს ძმას თქვენთვის ტყუილად გაუსინჯებოაო, ბასანიძე ჩემი ბარათში ნარგები არისო და ბასანიძე ბერი მაგისი ბარათში ნარგებიც არისო და ბარათიცა აქვსო. ის ბარათიც ეჩვენებინა ბატონისათვის. და ოქმი ებოძებინა და ასე ებძანა: ამის ბარათში ნარგებს კაცს შენ საჭირნახულოდ ვერ მოგცემთო, ამასვე დაანებეთ.

მასუკან მე მოვახსენე და მოწმობაც მივართვი მაგავ დაეთის ყმებისა, რომ ბერი ბასანიძე და ზურაბა გაყრილნი ყოფილან ძველადგანვე, ბერი მაგათი ბარათში ნარგები არის და ზურაბა საძისავ ძმისა საერთო არისო. და ბატონს მეორედ კიდე ოქმით ებოძებინა ზაზასათვის.

ამირეჯიბე როსტომ მიუგებდა თავის ბიძას: ბერი და ეგ ზურაბა გაუყრელნი არიანო, დიდის ხნის აყრილი იყო, ქსანზედ იდგა და მამაჩემმა აპყარა, მოიყვანა და თავის გაუყრელს ბიძაშვილთან დააყენაო და ამის მოყვანაზედ ხარჯიც მოუვიდა, ჩვენი უმა იყო და ჩვენ გვემსახურებოდაო. შენ მიხველ, მეფეს ყალბად გაასინჯე და ოქმი გიბოძაო. მასუკან მამაჩემი მივიდა, მოახსენა ბატონს და რომ გასინჯა, ისევე იმას უბოძაო.

ამგვარად ოქმები იმასაც ბევრი აელო და ამასაც. ახლა კიდევ ამირეჯიბს ზაზას მისის უმაღლესობის მეფის გიორგისათვის არზი მიერთმია და ეჩივლა. მის უმაღლესობასაც თავისის შვილის დავითისათვის მოეწერა: ამათი სამართალი შენ მოეცო. და ბატონი შვილმა დავითმაც ჩვენ, ვახუშტი მდივანებგესა და ომან ლაშქარნივისს, გვიბძანა ამათი სამართალი.

ჩვენ ესენი ორთავენი ვალაპარაკეთ და ეს სამართალი მივეციო. თუ ზურაბა ბერის გაყრილი ყოფილი იქნებოდა ძველადგანვე, ზაზა ამირეჯიბს დარჩებოდა, როსტომს საქმე არა ექნებოდა რა. და თუ გაუყრელი იქნებოდა და როსტომს დარჩებოდა. ეს სიტყვა ორთავ იყაბულეს და მოწმობა ესთხოეთ. ამირეჯიბმა ზა-

ზამ ბეერის მოწმით დაამტკიცა და ისევ დაევით ამირეჯიბის ცემების მოწმობითაც, რომ ბერი ბასანიძის მამა და ამ ზურა ბასანიძის მამა ძველადგან გაყრილნი ყოფილან, ბერი ბარათით მ ზ ე კ ა ბ უ კ ს რგებია და ეს ზურაბა თავის მამულით გაუყოფარი ყოფილა და ბატონს ამირეჯიბის ზაზასათვის უბოძებია საჭირნახულოთ. და სამართლით ეს ზურაბა თავისის მამულით დარჩა ზაზა მინბაშს, რომ როსტომს და მზეკაბუჯი[ს] შეილს ამაში საქმე არა აქვსთ რა.

ჩვენ ესე განგვისჯია და ნება მათის უგანათლებულესობისა არის. მარტის კდ, ქორონიკონს უკმ.

ეშვიკადაბაშო ე ნ დ რ ო ნ ი კ ა შ ვ ი ლ ო ი ო ა ნ ე, ეს ასე აღასრულე. და ეს ზურაბა თავისის მამულით ზაზას მოაბარე.

ორი ბეველი: 1. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი.

2. ო მ ა ნ.

კიდებუ: ჩვენ, სულიად საქართველოს უფლისწული მე მ კ ვ ი დ რ ე მეფის ძე დავით, განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. მარტს კზ, ქორონიკონს უკმ.

დავით

**85. განჩინება დიმიტრი ჯომარდიძისა და თომა მედივინეთ-
ხუციის შვილის თომა ნაცვალს
1800 წ. 28 მარტი**

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 5393. დედანი. ქალაღი. 18,5X16 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და ორწერტილი.

ქ. ჯ ო მ ა რ დ ი ძ ე ღვდელი დ ი მ ი ტ რ ი მ ე დ ვ ი ნ ე თ-
ხ უ ც ი ს შ ვ ი ლ ს თ ო მ ა ნ ა ც ვ ა ლ ს რომ სავენახეს მიწას¹ ედა-
ვებოდა, ჩვენ — ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ მ ა ნ ი ო ა ნ ე მ მდივანბე-
გების თანდასწრებით ფიცი მოვშალეთ და ერთმანერთის ნება-
დართვით ასე² მოვარიგეთ:

იმ სადაოს მიწის თავში რომ მიჯნა ზის, იმას იქით უდაოდ
თომას კაცს მაწონაძეს საკუთრად დავანებეთ და მიჯნას აქეთ
ჯომარდიძის ვენახამდის ნახევარი ჯომარდიძეს და ნახევარი მაწო-
ნაძეს დავანებეთ. ის მიწა საბლით გაიზომოს და ნახევარი ჯომარ-
დიძის ვენახისაკენ ჯომარდიძემ თავის ვენახს შეუმატოს და ნახე-
ვარი მაწონაძემ თავისთვის შემოღობოს.

¹ + რომ. ² + ასე.

ასე გადასწყდა ერთმანერთის ნებადართვით. დღეის იქით რომელიც ამაზედღა იღავებს, მთლად უნდა ჩამოერთავას. მარტის კთ, ქორონიკონს უპმ.

ორთავე ჩამოერთავას თუ კიდევ ამ მიწაზე დავა დაიწყონ.

იონე

86. ბანკინება თამაზ ორბელიანის შვის ფანოზაშვილის საქმეზე
1800 წ. 80 მარტი

ესა. ფ. 1450. დავთ. 20 საბ. № 18. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[20 v] ორბელიანის ეშიკაღასბაშის თამაზის ყმას ფანოზაშვილს გოგიას მათის უმაღლესობისათვის მოეხსენებინა: მე ქვემო ბოღნელი თქვენი სახასო ყმა ვარ და ეშიკაღასბაში თამაზ ყმობით მეკიდება, ამის სამართალს ვითხოვო.

მათს უმაღლესობას ჩვენს კელმწიფეს ბატონს მამაჩვენს ამათის სამართლის გაშოძიება ჩვენ — მათის შვილის ბაგრატიონისათვის ებძანებინა. დავით მღივანბეგიც ჩვენთან დავისწარით და ესენი სამართალში ვალაპარაკეთ. ფანოზაშვილს წერილი მოვთხოვეთ. არცარა [21] წერილი ჰქონდა თავის სამართლებელი და ვერც არავინ მოწაგე იშოვნა, რომ იმის ქალით თამაზ ეშიკაღასბაშის ყმობიღამ განთავისუფლებულიყო.

და თამაზ ეშიკაღასბაშმა თავისი მეშვეიღრობისა ასეთი საბუთები უთხრა, რომ მაშინვე ეს კაციც დაემოწმა და აღიარა ამის ყმობა და ასე თქვა: ამისთვის უარეჰყავ შენი ყმობა, რომ შენს აზნაურისშვილს მიმეციო, შენი სახასო ვარ და შენს ყმათ უნდა გშყოფოვო.

და რადგან მხურვალეს გულით ასე ითხოვა, ამისთვის სამართალი შუამღგომელ ექმნა, რომ თამაზ ეშიკაღასბაშმა ეს ფანოზაშვილი აღარ გასცეს, თავის სახასოდ ამყოფოს და ჩივილის ჭაერით მწუხარება არა მიაცუნოს რა. და თუ უნდა, ამის სამაგეიროდ თავის აზნაურშვილს სხვა კაცი მისცეს. ჩვენ ეს სამართალი მივეციოთ და ნება მათის უმაღლესობისა აღსრულდეს. მარტის ლ,

ქორონიკონს უპმ.

თავში:

ჩვენ, სრულიად საქართველოსა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი მეათსამეტე, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. აპრილის ი, ქორონიკონს უპს.

87. ბანჩინება სიციხვილჯის გაურის საქმეზე*

1800 წ. 1. აპრილი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 2607. ღედანი. ქალაღი. 156X16,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. მათის უმაღლესობის სრულიად საქართველოს მეათცამეტის მეფის გიორგის ბრძანებით ჩვენ — მეფის ძემან იოანემ მღივანბეგები იოანე და მღივანბეგი სოლომონ თან ვიახელით და ციციანთ გასაყრელათ მათს სასახლესა და მამულში მივედით. სამართალში ვალაპარაკეთ და მათი გასაყოფი მამული, სახნავი, შენობა და სასახლეები თვით ჩვენ გავსინჯეთ და ასე გავჰყარეთ და თავ-თავის წილი ცალ-ცალკე გარჩევით გაუმსაზღვრეთ და დავანებეთ, რომელიც ქვემოთ ამისი დაიწერება.

პირველად ქარელი გაიყო. ციხე ერგოთ ნიკოლოზ მღივანბეგსა და ამის ძმას ამილღაბარს და პაატას შვილს ეშიკაღღაბაშს გოგიას: დიდის კარის მხარეს ნახევარი ქვეითიცა და ზეითიც მხარე, რაც ქვიტყირის ნაშენობა არი[ს], რომ ამ ციხის საშუალო სამანიცა გღია, კოშკებიც შიგ არის დაყოლილი; ამ ციხეში რომლისაც წილობაში სასახლის ნაშენობა დაჰყვება, ის უნდა დაფასდეს და რომელსაც მხარეს ნაშენობა დაჰყვეს, იმ ნაშენობის ფასი შენობის პატრონს მისცეს.

ბაღები და ვენახი როგორც სჰეროდათ, ისევე ისე დარჩათ ოთხთავ მხარეს, რომ ერთმანერთს აღარ მოუშალეს.

კიდევ ქარელის მამულიდამ ერგოთ პაატას შვილს გოგია ხალვათხანის ეშიკაღღაბაშს და მღივანბეგს ნიკოლოზს და ამის ძმას ამილღაბარს: მოურავის ბაღის ბოლომდინ, რომ სამანიც იქავ გღია და ამისა გაღმოსწვრივ დემეტრეს ბაღი რომ არის ფშანთან, რომ სამანიც ამ დემეტრეს ბაღის გვერდზე გღია, რასაც ეს სამნები გაიტანს მტკვრის პირამდინ, რომ გოხებიც შიგ დაჰყვება, პაპუნას შვილსა და ლოპინას შვილის მამულს გარ-

* შღრ. 1800 წ. 18 ოქტომბრის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 113). 1-იმ სასახლის ნაშენობა დაჰყვება.

და, რაც ამაში სანოდარიშვილო მამული დაჰყვება, ერგო ეპიკა-
ლადბაშს გოგიას და მდივანბეგს ნიკოლაოზს და ამილდაბარს ნი-
კოლაოზს.

მდივანბეგის ბალის თავში გარედამ რომ წყარო არის და სამა-
ნიცა გდია, ამ წყაროს თავში ამას შესწვრივ რომ მიწა არის, ეს
მიწა გაუყავით.

სარდალ-მოურავს გიორგის ერგო დემეტრეს ბალისა და მიწის
მხარე და სამნებიცა ჰყრია თავსაცა და ბოლოსაცა ამავე მიწისა.

ნიკოლაოზ მდივანბეგს და ამილდაბარს ერგოთ ციხისა სოფ-
ლისა და საყდრის მხარეს; და სამნებიცა ჰყრია, რომ ამ მიწის გა-
ყოფას ეს ჩვენგან ჩაყრილი სამნები გაარჩევს.

ამას გარდა მტკვარსა და ფშნებს შუა რაც საქარელო ჰქალა
არის და ჰქალის მიწები დარჩომილი, ეს კი გაუყოფელი არის და
სამძოთ არის დარჩენილი.

ამას ზემოთ საქარელო რაც სწერია, ამისი ფარდი სარდალს
გიორგის და მოურავს ევსტათის ერგოთ აქავ ქარელში, რომ წე-
რილიც ხელთ უჭირამსთ.

მდივანბეგს ნიკოლაოზს, ამის ძმას ამილდაბარს და გიორგი
ხალვათხანის ეშიკალადბაშს ერგოთ: ა ფ ნ ი ს ი ს რულებით თავის
სამძღვროთ საზენაქროთ ქ ა რ ე ლ ი ს ა და ლ ე თ ე თ ი ს სამძღვ-
რის მიღგამდინ, საქვენაქროთ ხვედურეთის მამულის სამძღვრის
მიღგამდინ. ამ მიღგნებს რაც მტკვრის პირამდინ მიწა თუ ჰქალა
დაჰყვება, ამ ა ფ ნ ი ს ი ს ა არის — მთა თუ ბარი, სარწყავი თუ
ურწყავი და გონები, ეს ასე სრულებით ნიკოლაოზს ამილდაბარს
და გიორგის ერგოთ.

ს ტ ე ვ ლ ი ს შ ე ი ლ ი აზნაურშვილი რომ სახლებულა აფნის-
ში, ამ სტეელიშვილს რაც აფნისში საზნაურშვილო მამული აქვს
და ბარათი უცხადებს, ეს სტეფლისშვილი თავისის მამულით ნი-
კოლაოზისა და ამილდაბარისა არის.

ამას გარდა რაც სააფნისო მამული არის, ეს ა ფ ნ ი ს ი ნახე-
ვარი ნიკოლაოზ მდივანბეგისა და ამილდაბარისა არის და ნახევა-
რი პაატას შვილას ეშიკალადბაშის გოგიასი, პაპუნას შვილისა და
ზაქარიას შვილის მამულს გარდა. და ამის ფარდათ ერგოთ ლ ე-
თ ე თ შ ი რაც სანოდარისშვილო მამული არის.

ერგოთ აფნისის ფარდათ სარდალ-მოურავს გ ი ო რ გ ი ს და
ქალაქის მოურავს ე ვ ს ტ ა თ ი ს: ძამის წყალი რომ წამოვა, წაე-
ლის რუს რომ ეძახიან, ეს რუ ნახევარი სარდალ-მოურავის გიორ-
გისა და მოურავის ევსტათესი არის და ნახევარი ნიკოლაოზ მდი-

ვანბეგისა და ეშიკალაღბაშის გოგიასი. რომ ამ წყალმა ნახევარმა ლეთეთს უნდა იღინოს და ნახევარმა აფნისში და მერუეებიც თავთაეისი უნდა დააყენონ, რომ თავთაეისი რიგის წყალი არ დააკლდესთ*.

ხ ე ე ლ უ რ ე თ ს ერგო ნიკოლაოზ მდივანბეგს და ამილდაბარს: მასურას ვენახის თავიდამ სოფლის სახლებამდინა რომ მასურას კალო-საბძელი და ვენახი და მღვდლის ბოსტანი შიგ დაპყეება; ამისი ზომა არის საბელი ორნახევიარი, რომელიც ჩვენგან ჩაყრილი არის გარჩეული აქავ სახლები.

ერგოთ სარდალ-მოურავს გიორგის და მდივანბეგს ნიკოლაოზს და ამილდაბარს: საბელი ორი რომ ეს ამათ გაუყოფელი აქვსთ აქავ, ხვედურეთს სარუისო გზას შიგნით.

ერგო მდივანბეგს ნიკოლაოზს საბელი ორი პაატას შვილის გოგია ეშიკალაღბაშის მიდგამდინ. კიდევ ერგო მდივანბეგს ნიკოლაოზს საბელი ერთი სოფლის შარის გზაზე რომ სამნები ჰყრია, ამ სამნებიდამ მტკვრამდინ.

კიდევ ერგო მდივანბეგს ნიკოლაოზს და ამილდაბარს საბელი ოთხი; ამის მიჯნა არის საქვენაქროთ მოურავის ესტატის მიდგამდინ, საზენაქროთ პაატას შვილის გოგია ეშიკალაღბაშის მიდგამდინ, რასაც ეს სამნები ჩაიტანს მტკვრამდინ — სახნავი თუ უხნავი და ქალა ერგო მდივანბეგს ნიკოლაოზს და ამილდაბარს. კიდევ ამათვე ერგოთ აქავ, ხვედურეთს, საბელი¹ ერთი კემუხტაშვილის ნაფუხარში, რასაც ეს საბელი ზომას გაიტანს მტკვრამდინ.

ამას გარდა რაც ხვედურეთის მამული არის — არ გაყოფილა, თავთაეისი შეფარდებულს გარდა, სრულ ოთხთავესი არის საერთო.

სარწყავი, ურწყავი, ჭალა, საწყლისპირო, სოფელი, მთა თუ ბარი და ამ ნოდარის შვილების საწილო წყალიც მეოთხედი ნიკოლაოზისა და ამილდაბარისა არის, აგრევე საყდარი.

ღოესში ერგო მდივანბეგს ნიკოლაოზს და ამილდაბარს: სამი პირველი საბელი ქეახრელიდამ მომავლის გზიდამ საზენაქროთ² პაატას შვილის ეშიკალაღბაშის მიწის მიდგამდინ, საქვენაქროთ სარდალ-მოურავის გიორგის მიწის მიდგამდინ, თავი ღუს რუმდინ, ბოლო მტკვრამდინ; რასაც ეს მიჯნები შემოფარგლამს და შიგ დაპყეება — სიგძე თუ განი, ასე ერგოთ ნიკოლაოზ მდივანბეგს და ამილდაბარს.

1+ საბელი. 2 საზენაქროთ.

* აქ ვასწვრივ მარცხენა კიდზე უზის ბეჭედი: „მდივანბეგი იოანე“.

ერგოთ კიდევ ნახევარი საბელი; ამისი მიჯნა შიგ ვენახებში არის ჩაყრილი და ამის შემოქნავე არის საზენაქროთ მოურავი ევსტათი, საქვენაქროთ სარდალ-მოურავი გიორგი; ეს საბელი — ქვეით მტკვრამდინ და ზეით ღუს რუმდინ; რაც ამ ზომაში ნაფუზარი და ვენახები არის, ისიც შიგ დაჰყვება, რომელსაც ჩვენგან ჩაყრილი სამნები გაარჩევს.

კიდევ ერგო ნიკოლაოზს: ციხეს ქვეით ვენახები და ვენახების ფარგალი ციხემდინ, საზენაქროთ პაატა შვილის გოგია ეშოკალაღბაშის მიდგამდინ და ციხემდინ მოურავის ბაღს ჩაჰსქრის, რასაც ეს სამნები შემოიტანს ციხემდინ.

სარდლის ხოდაბუნის ბოლო გაუყავით მტკვრამდ[ი]ნ, ნიკოლაოზ მდივანბეგს და ამილლაბარს ერგოთ ნახევარი საბელი; ამისი მიჯნა საზენაქროთ პაატას შვილის გოგიას მიდგამდინ, საქვენაქროთ მოურავის ევსტათის მიდგამდინ.

ღოესის ციხეში ერგო ნიკოლაოზ მდივანბეგს და ამილლაბარს პაატას: კარისაყენ რომ კაცი შევა, მარჯვნივ კოშკი მოურავისა არის, კოშკიდან მოკიდებული მარცხნივ რომ გაჰყვება ხუციაშვილის სახლამდინ, სახლები და კოშკი რაც ამაში დაჰყვება ნარიყალამდინ, და ნარიყალაც ნახევარი ნიკოლაოზ მდივანბეგისა არის და ნახევარი პაატას შვილის გოგიასი.

ქეხლის სახლიდან რომ გამოვა ეზო და დერეფანი ქონიას-შვილის სახლამდინ, დიდის კოშკის ძირამდინ ნახევარი მოურავისა არის და ნახევარი ნიკოლაოზ მდივანბეგისა და ამილლაბარისა.

მოურავის კოშკის ძირში და გალაენის გვერდზე კლდესთან რომ სამანი ზის, საქვენაქროთ მოურავი არის ნიკოლაოზ მდივანბეგის მესამდღერე და საზენაქროთ პაატას შვილი ეშოკალაღბაში გოგია: რასაც ეს სამნები შეიტანს ღუს რუმდინ — სახლები, ნაფუზრები და ვენახები — ესენი მდივანბეგს ნიკოლაოზს ერგო.

რომელსაც სამნები არჩევს საბძელსა, კალოსა და მინდორსა კიდევ ქვახვრელის გადასახედავს გზამდის საზენაქროთ ევსტათი მოურავის მიწების მიდგამდინ და საქვენაქროთ სარდალ-მოურავის გიორგის სამნის მიდგამდინ, ორი პირველი საბელი ამათ შუა მდივანბეგს ნიკოლაოზს და პაატას შვილს გოგიას ერგოთ.

ამ სოფელში ორი საყდარი დგას, ეს საყდრები და ამა საყდრების გარშემო სამო არის. ამას გარდა სოფლის მხარესა და ზედა ველაზე ღუს რუს გაღმა, რაც მამული არის, სამოთ ძეს; ამას

საბელი არ დასდებია და არც გაგვიყვია. ნახევარი დოგისის წყალი რაც არი[ს], ოთხისავე ძმისა არის და ნახევარი ლოპინაშვილისა და პაპუნაშვილისა არის.

და ასრევე მტკერის საწყლისპირო, მთა და ბარი, რაც ამ ფარგალში ვენახები დაჰყვა, — ეს სრულად მდივანბეგს ნიკოლაოზს და ამილბარს ერგო.

რომელიც ამათს საწილოს მამულში ვენახი დაჰყოლოდეს და ან ბაღი, როგორც საქართველოს სამართლის განწესება არის, ისე უნდა გარიგდნენ და იმ სამართალს უნდა დასჯერდნენ, ვისიც ყმა უნდა იყოს. აპირილის ა, ქორონიკონს უამს.

ხუთი ბეჭედი: 1. იო ა ნ ე

2. მდივანბეგი იო ა ნ ე

3. მდივანბეგი იო ა ნ ე

4. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა
სოლომონ.

5. ქალაქის მოურავი ევსტათი.

88. ბანჯინება იულიოს ურბნელისა და მღვდელ პანტელეიმონის

საქმეზე

1800 წ. 2 აპრილი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 1455. დედანი. ქალაღი. 33,3X22 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია შიშვე და ორწერტილი.

ქ. მისს სიმადლეს, ბატონს მამა ჩვენს, მეფეს გიორგის ებრძანა ჩვენ — მათის პირმშოს შვილის ღერენალ-ლეიტენანტის და კავალერის დავითისათვის ყოველად სამღვდელს ურბნელის იულიოსისა [და] პანტელეიმონ მღვდლის სამართალი და მორიგება.

ჩვენ მათი სარჩელი მოვისმინეთ და ვსცანიით, რომ პანტელეიმონს დეკანოზობისათვის უფოთი აღედგინა. იუსტინე ურბნელს ათას შვიდას ოთხმეოცს წელში დეკანოზობა პანტელეიმონ მღვდლისათვის მიეცა. შემდგომად ამავე იუსტინეს ჩამოერთმია და პართენ მღვდლისათვის მიეცა ათას შვიდას ოთხმეოცდა ცხრას წელიწადში და ანტონი კათოლიკოზსაც დაემტკიცებინა.

შემდგომად ოთხის წლისა პანტელეიმონ მისულა და მისის უწმინდესობისაგან დეკანოზობა უშო[ვენ]ია ივლისის ორს. ამავე ივლისის ოცდაცხრას ესევე პართენ მისს უწმინდესობას ხლებია,

თავისი სიგლები გაუსინჯებია და დეკანოზობა ამავე პართენისათვის უბოძებია.

ამდენის წართქმისა და უკუთქმისათვის უმჯობესი სამართალი ვერა ვიპოე რა ამას გარდა: რომელსაც უქანასკნელი წიგნი აქვს, დეკანოზობა იმას უნდა მიეცეს. რადგან მისი[ის] უწმინდესობისა და იუსტინე ურბნელისა უქანასკნელი წიგნი პართენ მღვდელსა აქვს, დეკანოზობა პართენ მღვდელს უნდა ჰქონდეს.

და კიდევე ავალიანი და ფანიასვილი მოწმობდნენ.— დეკანოზობა პართენისა არის და არა პანტელეიმონისაო. რადგან ესენი ურბნელის სამწყსონი არიან, ამათი მოწმობა შეიწყნარებოდა, და ამისთვის დეკანოზობა პართენს დაუმტკიცეთ.

პანტელეიმონ ჩიოდა: ურბნელმა ჩემგან ხარი იყიდა და ფასი აღარ მომცაო. ჩვენ გამოვიძიეთ და ვს[ც]ანიით, რომ მაგიერი მისცემოდა.

კიდევე ხუთს მინალთუნს ჩიოდა, ურბნელმა ვალად ამაღებინა და აღარ მომცაო. თუ პანტელეიმონმა მოწამე იშოვა, რომ არა მიეცეს, ურბნელმა უნდა მისცეს; და თუ სარწმუნო მოწამე ვერ იშოვა, პანტელეიმონ განმტყუნდება.

კიდევე პანტელეიმონ ვენახის წართმევას ჩიოდა, გამოვიძიეთ და ვსცანიით, რომ ვენახი ისევ პანტელეიმონს მისცემია და უჭირავს და ვერც ურბნელი მოუშლის.

პანტელეიმონ ყოვლად სამღვდელოს ურბნელის მრავალს საწყენს საქმეში შესულა და წინააღმდეგომი ყოფილა, დრამი-დამ¹ სამამთმთაეროს სარგოს რა საჯილდაოდ მის[ც]ემდა; მაგრამ პანტელეიმონის საკუთარი სამი კოდი პური რომ ურბნელს დაუხარჯავს, ის კი უნდა პანტელეიმონს ურბნელმა მისცეს.

პანტელეიმონ ოცს კოდს ღომელაურის ქერს დაობდა. თუ პანტელეიმონისათვის ნიკოლაოზ ურბნელს მიეცა, მაშინვე ნიკოლაოზ ურბნელის დროს უნდა წაეღო და ან ნიკოლაოზ ურბნელისათვის ბარათი გამოერთმია. პანტელეიმონ ამაზე ტყუილია.

პანტელეიმონ ჩიოდა: ღალა არა მძეს და ჩემს მამულზედ ღალას მართმევს ურბნელიო. რადგან პანტელეიმონს ღალა არა სძეს, ურბნელი პანტელეიმონს თავის საკუთარს მამულზედ ღალას ვერ გამოართმევს.

პანტელეიმონ ჩიოდა: წერაქვი, აღვირი და კვესი

¹ დრამლინ.

ინათხოვრა და აღარ მომცაო. თუ ამაზედ იმოწმა [ვი]ნმე პა[ნ]ტელე-
ლეიმონმა, რომ ეთხო[ვე]ბინოს ურბნელისათვის და აღ[არ] მის-
ცემოდეს, ურბნელმა უნდა მისცეს.

ურბნელი იულიოს ჩიოდა, რომ: პანტელეიმონ
მღვდელმა ბატონთან დამაბეზდა; და ბატონთან დამაბეზლებელმა
პანტელეიმონმა ბატონის წყრომის ოქმი მომიტანაო, რომელიც ის
ოქმი ყოვლად სამღვდელომ ურბნელმა იულიოს ჩვენ გვაჩვენა,
რომ ის ოქმი დიდს წყრომას აცხადებდა.

ჩვენ ურბნელის საქმე გამოვიძიეთ და ყოვლად სამღვდელოს
ურბნელს იულიოს არცაა ეკლესიაზედა აქვს დანაშაული და არ-
ცაა ეკლესიის კრებულზედა. და სჩანს, რომ პანტელეიმონს ყოვე-
ლად სამღვდელო ურბნელი სიცრუით შეუსმენია.

მღვდელმთავრის შესმენისათვის მეორე კრება მსოფლიო
ასერგასისთა წმიდათა მამათა თავსა მესამესა, რიცხვსა მესამესა
სწერს: «ვითარმედ არიან მრავალნი, რომელთა საეკლესიოსა შერ-
ყევა და გარდაქცევა ნებავსთ და მტერობითა და ცილის მწამებ-
ლობითა მიზეზთა რაიმეთა შემარყეველთა განმგებელთა ეკლესი-
ისათა მართმადიდებელთა ეპისკოპოსთა შეამთხვევენ, რათა
შფოთი აღადგინონ ერთა შორის. ამისთვის ბძანებს წმიდა კრება,
რათა არა შეიწყნარებოდნენ ყოველნი შემასმენელნი ეპისკოპოს-
თანი».

კუალად მეოთხე მსოფლიო კრება ბრძანებს თავსა ოცდაერ-
თსა: «ვითარმედ მოყვასნი რომელნი განსდგნენ თვისისა ეპისკო-
პოსისაგან და სამეუფოდ მიიელტოდნენ და ძვირსა აღადგენდენ,
უნებლიედ წარცხნენ, უკეთუ არა ინებონ».

ბრძანებთა ამა კანონთათა პანტელეიმონ განიხებოდა, მაგ-
რამ რადგან პანტელეიმონ მოხუცებული და დიდის ხნის იქ ნამ-
ყოფი იყო, ამისთვის ეკლესიისაგან არ გამოვაძვევით და მუდ-
როდ და მორჩილებით ქცევა ვსწვართეთ; და რადგან უსარჩოდ
გაძლება არ შეეძლო, ამისთვის კანდელაკობა და კანდელაკის სამ-
წესო მივეციით თვინიერ მამათმთავრობისა და მოღალატისა[ა]*. და
კანდელაკს მამათმთავრობა და მოღალატა მივეციით.

ეკლესიის შემოსავლის თავლიდრობას თუ უნდა ურბნელი
იულიოს პანტელეიმონს მისცემს, და თუ უნდა — სხვას ვისმე. და
ბრძანებით განწესებული თავლიდარი ეკლესიის შემოსავლისა,

* „მამათმთავრობისა და მოღალატის“ ჩაწერილია სტრიქონს შუა დავით
პატონიშვილის ხელით.

როდესაც ქართლისა და კახეთის ეპისკოპოსთ განუწყესდებათ, ურბნელსაც მაშინ განუწყესდება; და მარტო ურბნელისა უკანონო იქნება.

ურბნელი მსახურის უყოლობას ჩიოდა. ვისაც ურბნელის ყმას მსახური, ხაბაზი თუ მზარეული სდებიათ, ახლაც ყოველად სამღვდელს ურბნელს იულიოსს უნდა იახლნენ. თვინიერ დიდის მიზეზისა უარის თქმა არ იქნება.

შემდგომად ამისა თუ კიდევ მისს ყოველად სამღვდელოებას არ დაეგო და კიდევ¹ შფოთი რაიმე შეამთხვია, დიკასტირი[ი]საგან განიკანონება და ჩვენგანაც დაისჯება.

აღიწერა აპრილის 3, ქორონიკონს უმჟ.

დაეთ

89. ბანიშვა თარხნიშვილების მამულის საქმეზე

1800 წ. 9 აპრილი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 6207. დედანი. ქაღალდი. 40,6×33 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია სამწერტილი.

ქ. მისის უმაღლესობის ბატონის მამის ჩვენის საქართველოს მეფის გიორგის ბრძანებით ჩვენ — მათმა ძემ იოანემ ვალაპარაკეთ თარხანი გიორგი და მისი ძმისწული ლუარსაბ, ტეტია და გლახას შვილი დავით და მისი ძმები თარხნიშვილი მეითარი სოლომონ და მისი ძმები.

ჭაღიას მამულზედა და დავალაძის მამულზედ რომ დაობდნენ, ამ სარჩელზედ სოლომანს და გიორგი თარხანს ბევრი ელაპარაკნათ და განაჩენებიც ჰქონდა სოლომანს, რომ ჭაღიას მამულისათვის თარხნის გიორგის ორის მოწმისათვის ფიცი დაედოთ, ასე რომ, თუ დაიფიცვენო, თარხანს გიორგის დარჩებაო; და თუ ვერ დაიფიცვენო, სოლომანს დარჩებაო. ეს ფიცი რომლისამე მიზეზით დარჩომილიყო.

მაგრამ ჩვენც ისევ ამ სამართალზედ დავიყენებია. თარხანმა გიორგიმ და გლახას შვილმა დავით ეს ორი კაცი უნდა შეაფიცოს — კელაპტარი ბერუა და გლახას შვილის კაცი ზალინაშვილი ზალინა ამ ჭაღიას მამულზედ უნდა და[ა]ფიცონ. თუ დაიფიცენ, გიორგი თარხანსა და გლახას შვილს დაეთს დარჩება. და თუ ვერ დაიფიცეს, სოლომანს დარჩება.

¹ კიდევ.

ამას გარდა დავალაძის მამულზედ სოლომანს რომ უდავნია და ბეცია თარხნიშვილს რომ ომან მდივნის თანდასწრებით გარდაუწყვეტია და განაჩენიცა აქეს სოლომანსა და ბეცია თარხნიშვილისა განცა ხელმოწერილია, თუ უნდათ, გიორგი თარხანი და ლუარსაბ და ტეტია ამ გარიგებულს დასჯერდენ და თუ უნდათ, კიდევ როგორც ბეციას დაუწერია, ის ასის დღის მიწა მოუზომონ და ასის დღისათ შეუსრულონ დავალიძეს.

ამას გარდა სოლომანს გიორგი თარხნის ზოდებუნი რომ მოუხნავს ჭარიმის გულისათვის, ამში სოლომანს კელი არა აქეს. თუ თარხანი ქალიას მამულს გაიტანს, ჭარიმას სოლომანს გარდა[ა]-ხდევიანებენ; და თუ სოლომან გაიტანს, თარხანს გიორგის გარდახდება. მაგრამ რომელიც გამტყუნდება, მერე მისს სიმაღლეს უნდა მოხსენდეს. და ენებება ბატონი გარდაახდევიანებს და ენებება არ გადაახდევიანებს; ესენი ერთმანეთს ვერას გარდა[ა]ხდევიანებენ.

ამას გარდა ფიცი ახლა რომ არ იქნება და კვირაცხოვლობის კვირაში თარხნის მოწმე[ე]ებს რომ ფიცი აძევს, მაშინ უნდა შეფიცონ სოლომანსა. თუ დაიფიცეს, ქალიას მამული თარხანს გიორგისა და გლახას შვილს დარჩება. და თუ ვერ დაიფიცეს, სოლომანს დარჩება.

ჩვენ ეს სამართალი განგვიჩენია და ასე გავგირიგებია და ნება მისის უმაღლესობისა აღსრულდეს. ეს ასე გარდაუწყდა. და თუ რამ სხვა სალაპარაკო აქვთ, მასუკან ვალაპარაკებთ.

ემიკალასბაშო რატ იშვილო გაბრიელ! ამაზედ იასაული უჩინე და ასე გა[ა]რიგე. აღიწერა აპრილის 6, ქორთიკონს უაჰ.

იოანე

ქ. რომელიც ბეციასაგან მიცემულს წერილს მოიტანს, ანაში ლუარსაბ ვერას უარს იტყვის, და[ა]ნებებს. იოანე

90. განჩინება მუსხელაშვილების გაყრის საქმეზე

1800 წ. 20 აპრილი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 871. დედანი. ქალაღი 38,3×22,6 სმ. ალაგ-ალაგ ამოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია წერტილი.

ქ. მის სიმაღლეს, ჩვენს [ხელმწი]ფეს, მეფეს [გ]იორგი [ს]ებრძანა ჩვენ — მათის მონის დიანბეგის ჯავახიშვილის ეახუშტისათვის²: მუხრან ბატონის აზნაურშილები³ მუსხე-

¹ +ათ. ² ვახუტისათვის. ³ აზნაურშილების.

ლას შვილები! მამულზედ ლაპარაკობენ და გაყოფაზედ; და მუ[ხ]რანის ბატონიც წიგნს მოგწერს, ადი და ესენი გა[ა]რიგეო.

ჩვენ ბრძ[ა]ნებისაებრ აველ ბრეძას და ეს მუსხელაშვილები ვალაპარაკე. ერთის ძმის შვილი შოშია იყო და ერთის ძმის შვილი როსტომ. და მუხრან ბატონსაც ებრძანებინა: რაც დღეს მამული ექიროს, ის გაუყავო, თავიანთი მამისაო. და რაც სხვა[ა] მამული იყოს სალაპარაკო, ის კი დარჩეს ჩვენს ნახვამდინ.

რომელიც საქართველოს რიგი იყო, ისე გავყარე: უფროსს საუფროსო მივეცი; უმცროსს სუმც[როს]ოთ, რომელიც მამა-პაპათ სასახლეთ² შემოუფარგლავთ და ფუძეთ უჭირამთ და დგანან, ეს უმცროს[ს] საუმცროსოთ მივეციით. სხვა რ[ა]ც ეჭირათ — ან ყმა, ან ვენახი, ან მიწა — ესენი[ა] გაუყავით და ნახევარი შოშიას, გოგიას და სოლომანს მივეციით და ნახევარი [რო]სტომს და კიკოლას მივეციით და ბარათებიც ხელში უჭირამსთ.

ამას გარდა სხვა მამული რაც დარჩა: ამათი საწილო, იმისის ღალას უნდა აიღებდნენ და [ას]ე გაჰყოფდნენ: თორმეტს შოშია[ა], გოგია და სოლომა[ნი] აიღებდეს და ათ[ს] როსტომ და კიკოლა³ აიღებდეს.

და ქვევრ[ი რა]ც ქონდეთ, საუფროსო შოშიამ, გოგიამ და სოლომანმა აიღოს და სხვა შუა გაიყონ; სხვა რაც[ა] კი რამ აქვსთ, რაც თავიანთ წილი იყოს, ის შუა გაიყონ. ეკლესიაში რაც წილი ქონდეთ სასაფლაო, ისიც შუა გაიყონ. წისქვილში რაც წილი ქონდეს და ამათი იყოს, ესეც შუა გაიყონ. რაც ამ სასახლეს გარდა თავიანთი წილი დარჩეს სოფელი, ის[ი]ც შუა გაიყონ.

ჩვენ ეს სამართალი მივეცი[თ] და ნება მისის უმაღლესობისა იყოს. აპრილის კ, ქორონიკონს უპყ.

ბეჰელი: მდივანბეგი ჯაეახიშვილი ვახუშტი.

კიდევ: ქ. ჩუენ, საქართველოს მეფის ძე მემკვიდრე, რუსეთის ღენერალ-ლეიტენანტი და კავალერი დავით, ამას ვამტკიცებთ.

აპრილის კ, ქორონიკონს უპყ. დავით

¹ მუსხელაშვილების. ² შასახლეთ. ³ კიკოლას.

91. ბანჩინება თეიმურაზ და გლახა შავლენიშვილების ვალის

საქმეზე

1900 წ. 25 აპრილი

ცსსა. ფ. 1450. დათ. № 45. საბ. № 156. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[104 v] ფ ა ვ ლ ე ნ ი შ ვ ი ლ ი თ ე ი მ უ რ ა ზ უ ჩ ი ო დ ა თ ა ვ ის განაყოფს დათუა[ს] შვილს გ ლ ა ხ ა ს: მამაშენს ორი თუმანი და ოთხი მინალთუნი მართებსო და თამასუქიც მოიტანა. სხვა ფავლენიანიც დაემოწმნენ — სწორეთ დათუას ხელი არისო.

ამაზე ბიძინა[ს] შვილმა ნინიამ ლაპარაკი დაიწყო და ასე უბასუხა: მაგ თამასუქის თეთრი გადაწყვეტილი არისო, ბათილამა გვაქვსო.

ჩვენ, მდივანბეგებმა, ეს სამართალი მივეციით: ც ო ტ ნ ი ა შ ვ ი ლ ი ს ე ხ ნ ი ა თავისის მამულით ამ თეიმურაზს გირაოთ ექიროს თავისის ორს თუმანსა და ოთხ მინალთუნში, თიბათვის გასვლამდინ ვადა. თუ ამ ვადამდინ ბათილამა მოუტანა თეიმურაზმა, თავისი თამასუქიც უნდა მისცეს გლახასა და ორი თუმანიც კიდევ თეიმურაზმა უნდა გლახას მისცეს. ამიტომ, რომ გადაწყვეტილს ვალს მეორეთ რაღათა სთხოვს.

და თუ ბათილამა ვერ მოუტანა და ტყვილად შარით ლაპარაკობდეს, და ეს ორი თუმანი და ოთხი მინალთუნი გლახამ თეიმურაზს ერთიორად უნდა მისცეს. და სანამდინ ამ ოთხს თუმანს და რვა მინალთუნს [მისცემდეს], ეს ზემოხსენებული ცოტნიაშვილი სეხნია თეიმურაზს უნდა ექიროს თავის თეთრის გირაოდ და ამას მსახურებდნენ. აპრილის კე, ქორონიკონს უმჟ.

რ ე ვ ა ზ ფ ა ვ ლ ე ნ ი ს შ ვ ი ლ ო! ამათი იასაული შენ ხარ, ეს ასე აღასრულე, ეს კაცი თეიმურაზს მოაბარე.

92. ბანჩინება იასა ბრაზულისა და ბერი ინაშვილის მამულის საქმეზე

1800 წ. 11 მაისი

ცსსა. ფ. 1449. საბ. № 1030. პირი. ქალაღი. მხედრული.

შ ე მ ო ქ ა ი ს ხ ე ვ ს ჩვენი სახასო ბეითალმანი ბ რ ა ქ ე ლ თ კ ა რ ი გვთხოვეს ი ნ ა შ ვ ი ლ მ ა ბ ე რ მ ა და იმისმა ძმამ გ რ ი გ ო ლ მ ა და ამათმა ძმის წულეებმა და ჩვენც უბოძეთ, რადგან ერთგულად მოსამსახურენი იყუნენ. ეს რომ შეეტყო ბ რ ა ქ ე ლ ს ი ე ს ე ს, მოვიდა და დავა დაიწყო, ჩემი მამული არი-

სო. ბრაჰულთკარი ჰქვიან და ბრ[ა]ჰული მე ვარო, მოიციოხეთ და საძარტალი მიყავითო.

ჩვენ, ბატონის შვილმან არაგვის მყრობელმან პატრონმან ვახტანგ, ორთავ მოწმე[ე]ბი მოვსთხოვეთ. და ამაო ოთხი მოხუცებულნი თავის მეზობელი წარმოაყენეს, ამათ იციან, ამათა კითხეთო. ჩვენ ვაფიცეთ და ვკითხეთ.

ცილიკმა ქიტესამ ასე იმოწმა: ღმერთსა ვფიცა[ვ] და თქვენს მზესა, რომ სიმართლით მოგახსენებთ. რომელზედაც ადგილზედ ესენი დაობენ, იმ ადგილს ბრაჰულთკარს უძახოდენ და ახლაც ეძახიან. მაგრამ ჩემობას ბრაჰული¹ იქ მდგარი კი არ მინახავსო და არც ბრაჰულისაგან მოხნული მინახავს ის მამულიო. და იმისი დალა თქვენს სარქარს მოერთმეოდა ხოლმეო. ამ იასეს მამული გორანეთს არის და მამა ამისი შარმაზან იმას ეძახოდა თავის მამულსა, კიდევ პატრონობდა, კიდევ სთიბდა და კაკალსაც ბერტყდა; და იმ მამულის დავა მე არ გამიგონია. გორანეთი და ბრაჰულთკარი² ამ სიშორედ არის, ერთმანერთზედ რომ დიდებანთკარი და პირმისანი არიანო.

ვაგელიძე გიორგიმ ასე იმოწმა: რა თვალი ამხელია, ჩემობას ის მამული ბრაჰულთკარად გამიგონია და ახლაც ბრაჰულთკარს უძახიან და ბრაჰულისაგან მოხნული მე არ მინახავსო. ჯიმშერ ერისთვის დროს ერთხელ მე მოვხან ის მამული, მაგრამ დალა არაგვის უთხოვონია და არცავისთვის მიუცია. შარმაზანა ბრაჰულიც შინჯარაძის კარს იდგა, მაგრამ არც იმას უთხოვონია და არცარა უთქვამს; გორანეთს თავის მამულს კიდევ სთიბამდა და კაკალსაც ბერტყდა, ამბობდა: ჩემი ნასახლარი აქ არისო. და გორანეთი და ის ბრაჰულთკარი ამ სიშორ არის, რომ დიდებანი და პირმისანი არიანო. ამის მეტი არა ვიცი რაო.

მამნიაშვილს გიორგის ვკითხეთ და იმანაც ამათ მსგავსად იმოწმა.

ხულუხაურმა გიორგიმ ასე იმოწმა: იმ ადგილს ბრაჰულთკარს ეძახიან. ერთხელ ვაგელიძემ მოხნა ის მამული. ბრაჰულიც შინჯარაძის კარს იდგა, მაგრამ არც დალა უთხოვონია და არც იმისგან მოხნული მინახავსო, გორანეთს თავისას ეძახდაო და კიდევ ხმარობდაო.

იასე ბრაჰულმა კიდევ სამი მოწმე წამოაყენა თავი-

---

¹ ბრკული. ² ბრაჰულთკარი.

სი გამორჩეული, ამათ უკეთ იციანო, ამათ კითხეთო. ჩვენ ამათაც ვკითხეთ.

მამნიაშვილმა შეაღვაძა ასე იმოწმა: ამის მეტი არა ვიცი რა, რომ ბრაჰუელთკარს ეძახიანო; ერთხელ გაგელიძემ მოხნა და ღალა ვის მისცა არ ვიციო, იმ დროს ბრაჰუელი შერმაზანც შინჯარაძის კარს იღვა და ჩვენცაო, აქამდის იმის ღალას საბატონოდ იღებდენ; და ეს თრი წელიწადია, რომ მაგ იასეს თქვენ უბოძეთო.

ბანცურმა ივანემ ასე იმოწმა: ბრაჰუელთკარს კი ეძახიან, ამის მეტი არა ვიცი რაო; არც ეს ვიცი მაგ ბრაჰულისაა, არც ეს ვიცი ავენი[ს] რომ ბრაჰულია, იმისია და არც ვიცი, თუ საღირის შვილის ბრაჰულისა არისო.

ნამგალაურმა გიორგიმ ასე იმოწმა: უწინდელი¹ მე არა ვიცი რა არც მამისაგან და არც სხვისაგან, იქ არ დავბადებულვარ და არა [ვ]მდგარვარ. ჯერ სოფელი მივიდა და დადგა, მერე მე მიველ და დავდეგ, თხუთმეტი წელიწადი თუ მეტი იქნება. ყველანი ბრაჰუელთკარს ეძახოდენ და მეც ის დაუძახე. ამის მეტი არა ვიცი რაო. ის ადგილი გოგია ბაბულაშვილს საღალოდ ექირა, ხიზანი იყო და კნევედა, ღალას ბოჭოული ართმევდა და ხან მოურავი. მერე ხომ იასეს უბოძეთ და ეგ იღებსო.

ჩვენ ამ შვიდის მოწმის სიტყვით ის მამული საჩვენოთ დაეინახეთ და ჩვენის ყმისა ბეითალმანი ყოფილა: პირველად ამით, რომ იმდონს ხანს უხნავთ და ღალა საჩვენოდ ურთმევიათ, ბრაჰული შარმაზან იქა ყოფილა და არ უთქვამს რა და არც უღაენია;

მეორედ, რომ მამული გორანეთს ქონია კიდევ უხმარები; და ის ბრაჰუელთკარი შორს არის იმის მამულზედა;

მესამედ ამით, რომ ბრაჰულები სხვანიც მრავალნი ყოფილან და კიდევაც არიან და არავინ იცის რომლისა ყოფილა. რადგან ასე არის, იასე ბრაჰულს იმაში კელი არა აქვს, ჩვენი სახასო არის.

და ჩვენ ამ ინაშვილებისათვის გვიბოძებია, ამ მიზეზით, რომ ამას წინათ, ივლისის თვეში, ჩლუც წელსა და ქართულსა ქორონიკონს უპდ დართისკარში კრცხილებთან ლეკის ჯარზედ ღმრთის მოწყალებით სახელოვნად გაგვემარჯვა. და იმ ომში ინაშვილი იასე ჯარში ჩვენ გვახლდა, დიდად ერთგულად გაისარჯა და იმ ბრძოლაში ჩვენს წინ მოკუდა. და ამ ნამსახურობის

¹ უწინდელი.

სამუქაფოთ ის ბრაჰულთკარი, მამული და რაც იმაზედ მდგომის ნაქონი ბეითალმანი იყო: სახლკარი, საბძელ-კალო, სახნავ-უხნავი, წყალი, წისქვილი, ტყე და მინდორი, სახმარი და უხმარი სრულე-ბით იმ ინაშვილს ბერს და იმის ძმას გრიგოლს და ამათს ძმისწულებს — იასეს ობლებს უბოძეთ და ამათს შვილთა და მომავალთა.

ბოქოულთხუცესო ბეჟან! კელი ამართე და ის ბრაჰულთ-კარი ამ ინაშვილებს მოაბარე. დღეის იქით იასე ბრაჰულს კელი აღარა აქვს და ნულარც ედავება.

მაისის ია, ქორონიკონს უპმ.

თავისის სამართლიანის სამზღურით ის აღგილი ამათთვის მი-

ბოძებ-ა.

ვახტანგ
.....

იასე ბრაჰული კიდე მესამედაც სამართალში შემოვიდა, ის მამუ-ლი ჩემი არისო. ჩვენ ის შვიდნი მოწამენი პირს წამოუყენეთ, მაგ-რამ მაინც ლაპარაკი არ დაიშალა. მერე ფიცი დავადევიტ: ორი შეგდებული მოწამე იშოვნე და ორი შენ მოიყოლე და დაიფიცე, რომ სწორედ შენი სამკვიდრო მამის შენისა იყოს და სხვისა არ იყოს და შენ დაგჩეგოს.

ფიცი ვერ შეიძლო და იმ მამულზედ კელი აიღო. და ამ სა-მართლითაც დარჩა ინაშვილებსა. და ჩვენც კიდევ ამ გზით დაუშ-ტყიეთ.

მაისის კმ, ქორონიკონს უპმ.

ვახტანგ
.....

93. ბანინება ფალავანდიშვილების შვის საკმაო

1600 წ. 18 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10371. დედანი. ქალაღი 34×20,5 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და ორწერტი-ლი.

ქ. ფალავანდიშვილ ზურაბს ეჩივლა მის უგანათ-ლებულესობას ბატონის შვილ დავითთან ფალავან-დიშვილის გლახას და გოგოიასათვის: თიანეთს რომ ბეჟანაშვილი ივანე არის, ის კაცი ჩემი არისო.

ეს გლახა და გოგია უპასუხებდა: შენი კი არ არის, იმისმა მამამ ჩვენი მოახლე მოიტაცა და იმისი შვილი არისო.

ამათი სამართალი ჩვენ — მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ს ვ ა ხ უ შ ტ ი ს ა და ჯიმშერის შვილის მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ს ი ვ ა ნ ე ს ა თ ვ ი ს ე ბ-ძანა. ჩვენ ესენი ვალაპარაკეთ და ერთობით ფალავანდიანთში და იმათს საყმოში მოვიკიოხეთ.

გლახამ და გოგიამ მუჟალმა მოიტანეს ფალავანდიანთი სამ-ლუდელოსი და გლეხის კაცებისა, რომ ის მოახლე გლახასი და გოგიას სახლისა ყოფილა. და ეს ივანე ბეჟანაშვილი სწორეთ იმ მოახლის შვილი არისო.

ჩვენ ეს სამართალი განვაჩინეთ: რადგან ის მოახლე ძალით მოტაცებული ყოფილა, მეფის ვახტანგის სამართლის წიგნის ძალით მოახლის მოტაცების სისხლი იცდაოთხი თუმანი არის. ამისი მესამედი სამართალმა იპატივა; და თექვსმეტი თუმანი იმ ბეჟანაშვილმა ივანემ უნდა მისცეს გლახასა და გოგიასა. და თუ ვერ შეიძლებს ამ თეთრის მიცემასა, თავისი თავი უნდა მისცეს ყმათ.

ჩვენ ეს სამართალი ასე მივეციოთ და ნება იმის უგანათლებულესობისა არის. მაისის იგ, ქორონიკონს უპყ.

ორი ბეჟელი:

1. ჭ ა ვ ა ხ ი ს ძ ე მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ვ ა ხ უ შ ტ ი

2. მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ი ო ა ნ ე

კიდეზე:

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს უფლისწული—მე მ კ ვ ი დ რ ე მეფის ძე დ ა ვ ი თ, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. მაისის იგ, ქორონიკონს უპყ. დავით

94. განჩინება ნინია ბარაბანჩიკისა და შერშანძის სახლის ალახის თაობაზე.

1800 წ. 21 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 2046. დედანი. ჭალალი 38,7X25,6 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი.

ქ. მათს უმაღლესობას სრულიად საქართველოსა მეფეს გიორგის ებძანა ჩვენ — მათის შვილის იოანესათვის: ნინია ბარაბანჩიკი შერჟენტს სახლზე უჩივისო და შენ მოარიგეო. ესენი ორნივე ჩვენთან ვალაპარაკეთ და ორისავე საჩივარი მოვისმინეთ.

შერყანტი ამას ამბობდა: მე იმ სახლის ალაგი გირაოდ მიჰქონდა და ჩემი არისო.

ნინია ბარაბანჩიკი ამას მიუგებდა: ეგ სახლის ალაგს რომელსაც ამბობ, შენი კი არ არისო, ბატონის ბეითალმანი იყო და სანატრელმა ბატონმა მე ფემ ი რ ა კ ლ ი მ მე მიბოძაო. წიგნიცა მქონდა და აღამამად ხან რომ მოვიდა, სახლიც დამეწოო, წიგნიც მაშინ დავეკარგე და რაც სახ[ლში] მეზადა, ისიც სრულად დავეკარგეო. და მე ომში დავრჩი და ღმერთმან გამომიხსნაო.

ჩვენ ამაში მოწამე მოვსთხოეთ, რომ მართლად სანატრელს ბატონს ებოძებინოს და წიგნიცა ჰქონოდეს.

ნინია ბარაბანჩიკმა ერთი სარდლის მსახური მოიყვანა — ა ვ გ ა რ ო ზ ა შ ე ი ლ ი ი ო ს ე ბ, რომელმაც ფიცით სამართალში ესე თქვა: აღამამად ხანის ოთხს წელიწადს წინ ეს ნინია მოვიდაო და სარდალს და ვ ი თ ს შემოეხვეწა, რომ ჩემს სახლთან სახლის ალაგი არის ბეითალმანი და ბატონთან გამირიგეო; მაშინვე ვაუარიგა და სიგელიც გამოუტანაო. და კიდევ ეჭირა ის სახლიო, მე ასე ვიციო.

ჩვენ კიდევ იმას ასე არ ვერწმუნენით, იასაული თან გავატანეთ, ღმერთი თავისი სარწმ[უნო... და]* სული ვაფიცეთ, რომ: წადი და შე[პფიცე, რომ ის] სახლი ბატონმა უბოძა და ეჭირა.

წავიდა და ფიცით იმ ალაგს ფეხი დაადგა და უთხრა, რომ ეს სახლი ბატონმა უბოძა და სარდალმა დავითმა გაურვიგაო, წყალობის სიგელი [მის]ცაო.

ჩვენი ამისის მოწმობის ძალით, რადგანც ბეითელმანი ყოფილა და სანატრელს ბატონს უბოძებია, ჩვენც ისევე ამ ბარაბანჩიკს ნინიას დაეანებეთ, რომ შერყანტს საქმე აღარ აქვს რა.

იასაულო ბ უ ნ ტ უ რ ო ნ ი ნ ი ა ვ! ეს ასე აღასრულე. მაისს

კა, ქორონიკონს უპტ.

იოანე

ხუთი ბეკელი:

1. მდივანბეგი დ ა ვ ი თ
2. ზ ა ა ლ
3. მდივანბეგი ციციშვილი ნ ი კ ო ლ ო ზ
4. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ
5. მდივანბეგი ი ო ა ნ ე

* აკლა სამი-ოთხი სიტყვა.

ქ. ჩვენ, შეფე სრულიად საქართველოსი — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა შეათსამეტე გიორგი, ვამტკიცებ ამ გარდაწყვეტის სამართლის წიგნსა. მაისის ლ, ქორონიკონს უპშ.

ბჰჰადი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

ქ. ჩვენ, დედუფალმან სრულიად საქართველოსი — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა პატრონმან მარიამმან, ვამტკიცებ ამ გარდაწყვეტის სამართლის წიგნსა. მაისი ლ, ქორონიკონს უპშ.

დედუფალი
მარიამ

ქ. ჩვენ, საქართველოს უფლისწული დავით, ვამტკიცებ ამ გარდაწყვეტის სამართლის წიგნსა. მაისი ლ, ქორონიკონს უპშ. დავით

ქ. ჩვენ, ბატონის შვილი ბაგრატ, ვამტკიცებთ. გიორგობისთვის კ, ქორონიკონს უპშ. მკბ

ქ. მეფის ძე თეიმურაზ ვამტკიცებ. ნოემბრის კა, ქორონიკონს უპშ. თეიმურაზ

95. ბანიინება თედოზაშვილის შაჰულის საქმეზე

1800 წ. 5 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 1875. დედანი. ქალაღი. 32X17,8 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მათის უმაღლესობისაგან გვებძანა ჩვენ — მათს შვილს იოანეს მოსამართლეების თანდასწრებით ციციანთ გაყრა და მორიგება. რაგორც რიგი და სამართალი იყო, ისე გავეყარეთ და თავ-თავისი დაეანებეთ. მაგრამ თედოზაშვილის მამული წმინდის გიორგის სარვის შეწირული იყო და წილში არ ჩავადევით, რომ არას ციციანთ შვილს საქმე არა აქვსთ რა, რომ თედოზაშვილის სამკვიდრო იყო; და ეს კაცი ციციანთ შვილის ნიკოლოზის და ამილდაბარის ნარგები იყო. ამასთან საქმე არავისა აქვს. ივნისის ვ,

ქორონიკონს უპშ. იოანე

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა და სხვათა მ ე ფ ე მეთა-
მეტე გ ი ო რ გ ი, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ივნისის 3, ქო-
რონიკონს უპმ.

ბაპალი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა
გ ი ო რ გ ი.

კიდზე:

ქ. ჩვენ, მეფის ძე დავით მე მ კ ე ი დ რ ე, რუსეთის ლე-
ნერალ-ლეიტენანტი და კავალერი დავით ვამტკიცებ. ივნისის 3,
ქორონიკონს უპმ.

დავით
----

96. ბანინება ბავთაბავაშვილების ბაპრის საქმეზე

1800 წ. 0 ივნისი

ესა. ფ. 1450. დავთ. № 27. საბ. № 307. პირი. ქალაღი. მხედრული.
ავრეთე დავთ. № 22. საბ. № 79.

[214v] მისის უმაღლესობის ბძანებით ბ ე გ თ ა ბ ე გ ი ს შ ე ი ლ-
მა მღივანმა ბ ე გ თ ა ბ ე გ მ ა და მღივანმა ე ს ა ვ მ ა ნ ხელწერი-
ლი მოგვეცეს ჩვენ — მღივანს ს უ ლ ხ ა ნ ს, მღივანს ო მ ა ნ ს და
ი ო ვ ა ნ ე თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ე ი ლ ს: რასაც თქვენ ჩვენის სადაოს
სამართალს მოგვეცემთ, ორნივე ვჭერვართო.

რადგან ასე ხელწერილი მოგვეცეს, ვალაპარკეთ და დღეს რაც
კაცი ჰყვანდათ ქართლში თუ კახეთში, ავარიცხვინეთ; უფროს[ს]
საუფროსო მივეციეთ და უმცროს[ს] — საუმცროსო. სხვა რაც დარჩა,
შეაფარდეს, თავეთგან შეფარდებული გაუყავით და [215] თავ-თა-
ვისის წილისა წერილები მივეციეთ.

ბ ე გ თ ა ბ ე გ ჩ ი ო დ ა; ჭავახი ბ ე რ ო ა და მ ა მ უ ლ ა დი-
დი ხანია მამაჩემს მოუვიდნენო, მაგათ საქმე არა აქვსთო; ხ ა რ ა-
ზ ა შ ე ი ლ ი, კ ვ ე ს ა ძ ე და კ ვ ი რ ი ა — ესენი საერთო არიან-
ო; მ ა ლ ი ძ ე ჩვენი ყმა არის; და სადავო უნდა ერთათ ვიდავოთ
და ერთათ გამოვიტანოთო. ხარაზიშვილი რადგან ესავს და ამის
ძმებს მოსვლიათ, კვესაძე და კვირია უყილიათ, დარჩა განსაკუთ-
რებით ესავს, მღივანს იოანეს და ამათ ძმებს. ხარაზიშვილი, კვე-
საძე და კვირია და მალიძე რადგან სადაო არის, ერთათ იდაონ და
თუ სამართლით გამოიტანონ, სამმო იქნება. ჭავახი ბეროა და მა-
მულა ბეგთაბეგს და ამის ძმას დარჩათ, რადგან ამათ მოსვლიათ.

უ ც ხ ი ნ ვ ა რ ს და რ უ ი ს [ს], რაც საერთო მამული ქონიათ და
თავ-თავისთვის დაუჭერიათ, უნდა იმაზე საუფროსო აილოს ბეგთა-

ბეგმა, ოცის დღიურიდან თერთმეტი ბეგთაბეგს და ცხრა ესავს და მის ძმებს.

სხვაგან რაც უკაცო ბეთალმანი მამული აქვს და თუ სახასო, ისიც იმავ [v] ანგარიშით: ოციდან თერთმეტი დღისა ბეგთაბეგს და ცხრა ესავს.

ბეგთაბეგ ამასაც ჩიოდა: ჩვენმა სახლისკაცმა ზურაბმან ხვითასა სამის დღის მიწა მამაჩემს აჩუქა წერილითაო, რომ ზურაბის სიცოცხლეში ვერ დავიჭირეთო. ახლა ესენი არ გვანებებენო.

ესავმან მიუგო: თუ წიგნი მოგცა, ერთხელ მამაჩემს რატომ არ აჩვენე და ან ერთხელ არ წამოგვედავენით, რა ერთი ხანია ჩვენ გვიჭირავსო.

ამისი ასე გავაჩინეთ: თუ ამ ორ თვეზე ბეგთაბეგმა სარწმუნო მოწამე მოიყვანა და უმოწმა — ზურაბისაგან მიცემული წერილიც მინახავს და ზურაბის სიცოცხლეში ბეგთაბეგს ეჭირაო, არავინ სდავებიო, ბეგთაბეგს დარჩება ის მიწა. და თუ ამ ვადაზედ ვერ მოიყვანს ამისთანა მოწამეს, ბეგთაბეგ ველარას ედავება; ესავს და მის ძმებს დარჩება ის მიწა.

ბეგთაბეგ ჩიოდა: დივანმა სულხანმა კახეთში ჩემი საწილო კაცი გაყიდა, უნდა ის ფასიც მე მომცენ ჩემი წილი.

ამისი [210] ჩვენ ასე შევიტყვევით სამართალში, რომ ამის სამაგიერო კაცი ახალქალაქს მოსახლე მაშინვე ბეგთაბეგს დაუჭერია.

ბეგთაბეგ ამასაც ასე ჩიოდა: საერთოს ყმილამ ამათ ხლებელი გამოიყვანესო, მეც მაგიერი მამეცითო. რათგან მაშინ გაუყრელნი იყვნენ, ერთის მხლებლის გამოყვანისათვის ბეგთაბეგ ვერას შეუვა. ამათ რომ გამოიყვანეს, მაშინ ბეგთაბეგსაც უნდა გამოეყვანა.

ერთობაში საქვრივო აიღეს. ბეგთაბეგ ჩიოდა: წილი არ მამცესო. ამათმა მსახურმა ბეროამ თქვა: ამ საქვრიოს მაგიერი ბეგთაბეგმაც აიღოო. ეს წერილი დაეა რაც რომ იყო, ყველაზე ასე გავასწორეთ, რომ ამას იქით ერთმანერთთან სადავო არა აქვსო რა.

და როდესაც ბეგთაბეგმა თავეთნი კაცნი აღრიცხა, ოთხი კაცი დაწერა, ესენიც ჩემი ყმანი არიან, ზოგნი ქართლში, ზოგნი კახეთში არიანო, ესენიც უნდა გავიყოთო.

ესავმან მიუგო: ეგ კაცნი ჩვენ არ გვინახავს და არც ვიცით, არიან თუ არაო, მაგრამ საუფროსო[ს] მიზეზისათვის ამრავლებო.

ბეგთაბეგმა [v] მიუგო: თუ თქვენ არ იცით, მე ვიციო. იმათ მე კაცებს შევაფარდებ, იმათი ფარდი თქვენ აიღვეითო, ისინი მეო. რადგან ასე იყაბულა, ჩვენც ბეგთაბეგის თქმისაებრ შევაფარდებინეთ, ის კაცნი ბეგთაბეგს მივეციოთ და იმისი ფარდი ესავმან აიღო სამართლით.

და თუ იმ კაცებში რომელიმე აღარ იქნება და დააკლდება, იმათნედ რაც მეტი საუფრო[სო] აიღო, ის დაკლებული იმ საუფროსოთი შეუსრულდება. იმ კაცების ალება ბეგთაბეგის თქმით და ყაბულობით მოხდა; ამისათვის ამათზედ ველარას შეუვა მდივანი ბეგთაბეგ მდივან ესავს.

ორი განაჩენი დაიწერა, ორივე ერთი პირია — ერთი ბეგთაბეგისათვის, ერთი ესავისათვის.

მისის უმაღლესობის ბძანებით ამათი მოასილი შენ ხარ მორდალო ზა [ა] ლ! ამაზედ ასე უნდა გარიგდენ, როგორც დაგვიწერია.

იუნის ვ, ქორონიკონს უპჳ.

--

--

97. ბანჩინაბა ციციშვილავის მამულის საქმეზე

1800 წ. 12 ივნისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 869. დედანი. ქალაქი 71,5×44 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე და წერტილ-მძიმე.

ქ. მათის უმაღლესობის საქართველოს მეათსამეტეს მეფის გიორგის ბრძანებით სამართალში წარმოდგომილნი ციციშვილები ზაქარიას[ს] შვილი იოანე და დავით და ელიას[ს] შვილი დიმიტრი ჩვენ, მეფის ძემან იოანე, სარდალ-მოურავის გიორგისა და საქართველო[ს] მსაჯულთ-შეკრებილების თანდასწრებით სამართალში ვალაპარაკეთ.

ელიას[ს] შვილი დიმიტრი ამბობდა: საქართველოში მყოფთ დიდთა და მცირეთ იციან ერთბამად ქართველთაო, რომ პაპაჩემი ქალანთარი ოჯახში უფროსი და მთლად საციციანოს მამულისა დიდად მოჭირნახულე ძმა იყოო; და პაპის ჩემის ქალანთარის სიკუდილს უკანასკნელ, როდესაც მამა ჩემი დაობლდა, [მ]აშინ ბებია თქვენმა დედოფალმა ანნახანუმ პაპაჩემი ბუშად გამოაცხადა და მაშინდელთ მოსამართლეთ უსამართლოს მბრძანებლობით ბუშობის განაჩენი დააწერინა, რომლითაც თავისის სამკვიდროს

მამულიდამ მძლავრებისაგან უღონოთქმნილი მამაჩემი უწილოდ გაიყვანაო.

როდესაც რუსეთიდან ჩემის ოჯახის წიგნები მომივიდა, რომელნიც ქალანთრის ძმობასა და სახლის უფროსობას აცხადებდენ და მისმა უმალღესობამ მეფემ ირაკლიმ გასინჯა, ამ ოქმებით მაშინვე თქვენი განაჩენი დააყენა და სამართალში შემოიყვანაო. ეს ოქმები უმალღესის პაპის ჩვენისა დიმიტრისაგან კარგის წიგნების ქონას და მეორედ სამართალში შესვლას აცხადებდა და ბატონის ბებუის ჩვენის დედოფლის დარეჯანის მოწმობაც წერილით გვიბრძანებდა დიმიტრის წიგნები მე მებარა, დიალ, კარგი წიგნები იყო, მაგრამ რომელში რა აზრები ეწერა, ის კი აღარ მახსოვსო.

თუმცა დიმიტრის წიგნები თბილისის მოხრებაში იყო დაკარგული, მაგრამ მოწამენი ცხოველნი და ერთმად ქართველნი დიდნი და მცირენი თანამოყაშენი მერალიბეგ ქალანთრისანი საციციანოს მამულზე დიდს მოჭირნახულებობას ამტკიცებდენ და თანა ეწამებოდენ შენებულნი ქალანთრისანი სასახლენი, ციხენი და სოფელნი ჩემკვიდრეობით პატრონობას.

ამას გარდა მოჰქონდათ სიგელი დოესისა საუკუნოდ ნეტარების ღირსისა პაპის ჩვენის მეფის თეიმურაზისა, დედოფლის ანნა ხანუმისა და მეფის ძის ვახტანგისაგან დაბეჭდილი, რომელიც შაჰყულიხანისა და ამილახვარიშვილის დიმიტრისაგან გამოხსნილს დოესს ციციშვილებთან სა[ე]რთოდ ქალანთარს საშვილიშვილედ უმტკიცებდა.

ამ ზემოხსენებულის საბუთებით ქალანთარი სწორედ ბუმიც რომ ყოფილიყო, რადგან ძმად მიღებული ყოფილა და გარდამატებული მოჭირნახულებაცა აქვს, ჩვენ უიქველად როგორც ძმასა და მოჭირნახულეს ვაძღვევდით სრულსა, დაუკლებელს წილს.

მაგრამ ამ სამართლის სჯასა და გამოძიებაში ზაქარიას[ს] შვილებმა მოგვართვეს წერილი მოწმობისა სამთ მოხუცებულთა აზნაურიშვილთა თვისთაგან დაწერილი, რომელნიც ფიცით ედიას ბუშობას აცხადებდენ. და საკუთრად იმათს მოწმობას სამართალი არ შეიწყნარებდა, მაგრამ ელიას[ს] შვილი დიმიტრი თავისის მამის ბუშობაზე მუჩალგით შემოჰყვა სამართალში ზაქარიას[ს] შვილებს, დააწერინა მუჩალგად ოცის თუმნის ჯარიმა და თვითვან ზედ მოაწერა.

იმოწმეს ზაქარია[ს] შვილებმა თომა მეღვინეთხუცი-
შვილი, რომელიც მოუწოდეთ და თავის მოხუცებულობის შე-
საფერისად ვაფიცეთ. და ფიცით იმოწმა ესრეთ: ქალანთარმა ედიას
ღედა კონია, თავისი ნარძლევი, თათრობაში ცოლად მოიყვანაო და
მე რომ ლეკებში დავიყარე, ქალანთარი მაშინ მონათლულიყო და
კონია ჩემს დაკარგვას უწინვე მკუდარი იყო.

მევსწერეთ სამსაჯულოდამ სამლუღელთა და საერთ: საში-
ნელის ფიცით ვინ როგორც იცოდეთ ედიას ბუშობისა რაბამ და
ვითაობა, წინაშე ღეთისა ქეშმარიტებით მოგვწერეთო.

თარხნიშვილს ათანასი წინამძღვარს მოეწერა: კა-
თალიკოზს ვახლი დიაკონად, როდესაც ქალანთარი მონათლა,
ედიას ღედა კონია აღრევე თათრობაში მოჰკდომოდაო.

თარხანს გიორგის მოეწერა: ქალანთარმა რომ თავი-
სი ნარძლევი კონია ცოლად მიიყვანა, თათრობაშივე მოუკუდა და
მერე მონათლა და სხვა ცოლი შეირთოო.

წინამძღვარმა ტრიფილემ სამსაჯულოში იმოწ-
მა: კათალიკოზმა ანტონიმ ქალანთარი რომ სვეტს-
ცხოველში მონათლა, დიმიტრი დაარქვა, კონია — ედიას ღედა აღ-
რევე მოჰკდომოდა; და შემდგომად მონათელისა უბძანა: დიმიტ-
რი ქალანთარო, კონიას სულს ღმერთს შეავედრებდე, რომ შენ-
თან უსჯულოდ ცხოვრობდაო.

დემეტრე ციციშვილის ჯალაბმა მონაზონმა იმოწ-
მა: ედიას ღედა კონია ჩემი მზლის ზაზას სჯულიერის ქორ-
წინებით მეუღლე იყო, ზაზა ქალანთარისა ბიძაშვილი იყო, ქა-
ლანთარს თავისი ნარძლევი კონია თათრობაში ცოლად მიეყვანაო,
როდესაც ციც[ი]ანთ რძლად მიმიყვანეს, კონია მკუდარი დამხვ-
დაო და ქალანთარი მერე მონათლაო.

ნიწოწმინდელს მიხაილს მოეწერა: ქალანთარს
თავისი რძალი კონია თათრობაში ცოლად შეერთო და თათარს
ჯვარს ვინ დასწერდაო. მეფეთეიმურაზ რომ ქვეით წაბრ-
ძანდა, კათალიკოზმა სამწყსო დაიარა და მაშინ ქალანთარმა ძამის
ციხეში დაჰპატიჯა, შვილი მონათელისა; თვითონ თათარი იყო და
კონია ქრისტეანე, კონია მოკუდა; და მერე მცხეთას კათალიკოზმა
მონათლა და დიმიტრი უწოდეს. და მასუკან ოთარ მდივნის და
შეირთოო.

მოეწერა ჯვარის მამას ანტონს: ამისი მნახავი და დამსწ-
რე ვარო, ქალანთარმა კათალიკოზი ანტონი ძამის ციხეში რომ

დაჰპატაუა, შვილიც მონათვლინა და ჩხეიძის ქალი კონია ცოლად ჰყვანდაო. ის ქალი ჩემიც ნათესავი იყო, ქალანთარი თათარი იყო და კონია ქრისტეანე; კონია რომ მოუყვდა, იმის შემდგომად კათალიკოზმა მცხეთას მონათლა და დიმიტრი დაარქვა. მცხეთის ეკლესიის დიდი კარი რომ შევა, მარჯენივ იქავ კართან დიდი ემბაზი რომ დგას სრულის კაცის მოსანათლავი, იმაში მონათლა; ამისი დამსწრეცა ვარ და მახსოვარიცა და ნება მსაჯულთა არისო.

ესოდენთა პატიოსანთა და სარწმუნოთა თანამოქამეთა და დამსწრეთა გვამთავან ბუშად ქალანთარისა აღმოჩნდა ედია, რომელსაც სჯული ეკლესიური და გარეშეცა არა უმკვიდრებს ძესა უჯეროსა ძისა თანა სჯულიერისა.

და კანონიცა სულიერი წმინდათა კრებათავან არა რაცხს ჟეროვნად ცოლსაცა მეოთ[ხ]ესა, რომლისათვისაცა უმეტესად ქრისტეანეთა ყოველთავან უცილებელად სჯული სამლოთ და კაცობრივი განაგდებს მემკვიდრეობისავან მამულისა ხასად მყოფის რძლისავან ნაშობსა ედიას, რომელსაც არა აქვს წილი ყმისა და მამულისა არცა ერთი ზაქარიას[ს] შვილებთან საუკუნოდ, გარდა მონასყიდეობსა მამისა ანუ პაპისა თვისისავან.

მაგრამ ჩვენ მოსამართლეთ თხოვისაებრ ვდია[ს] შვილის დიმიტრისა დაესდევით პაემნად დღე ორმოცი. ამ ორმოცს დღემდის კიდევ იძიოს დიმიტრიმ ღონე განმართლებისა. და თუ ამ ზემო აღწერილთა მოწამეთავან განსამართლებელს რასმე საბუთს იშოვ[ვ]ის, მიიღებს მაშინ განმართლების განაჩენს.

და თუ ვერ იშოვის, მას დღეს იქით ზაქარიას[ს] შვილებს ძმად და მოწილედ ველარას ედავება. იენისის იბ, ქორონიკონს უკმ.

ქ. ეშიგადასბაშო იოსებ! განაჩენი ესე ასე აღასრულე.

ცხრა ბეჭელი:

1. იოანე
2. გიორგი
3. მდივანბეგი ჯავახისძე ვახუშტი
4. ზაალ
5. მდივანბეგი დავით
6. მდივანბეგი იოანე
7. მონა ლთისა მდივანბეგი ადამ
8. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანბეგი მეფისა სოლომონ
9. მონა ლთისა თუმანიშვილი მდივანი სულხან

ქ. ამ განაჩენში რომ ვადა სწერია, რომ ორმოც დღეზედ ედიას შვილს საბუთი უნდა ეშოვნა, თუმცა ედიას შვილმა მოწმობის წერილები მოიტანა, მაგრამ ასეთი საბუთები არ იყო, რომ ამ განაჩენში მოხსენებული ძლიერი და სარწმუნო მოწმე[ე]ები დაერღვია.

და ამას გარდა ედიას შვილის დიმიტრის დედიდამ ნაიბის ქალმა ბეგუქმა ასე იმოწმა: ედიას ცოლი ჩემი და იყო და, დიად, კარგად ვიცი, რომ ჩემი სიძე ედია ქალანთარს თათრობაში ჰყოლოდაო. ამით უფრო დამტკიცდა და საბოლოოდ გარდასწყდა, რომ ედიას შვილი ზაქარიას შვილებს ვეღარას ედავება. ოკდომბერს იზ, ქორონიკონს უპყ.

ექსი ბეჰელი:

1. ი თ ა ნ ე
2. მღივანბეგი და ე ი თ
3. გ ი ო რ გ ი
4. მღივანბეგი ჯავახის ძე ვ ა ხ უ შ ტ ი
5. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მღივანი მეფისა ს ო ლ ო მ ო ნ
6. მონა ღთისა თუმანიშვილი მღივანი ს უ ლ ხ ა ნ

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა და სხვათა მეფე გიორგი მეათესამეტე, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. ოკტომბერს ზ, ქორონიკონს უპყ.

ბეჰელი: მ ე ფ ე გ ი ო რ გ ი

კიდეზე:

ქ. ჩვენ, ქართლისა და კახეთისა და ყოვლისა საქართველოსა კათალიკოს-პატრიარხი, ძე სანატრელისა კელმწიფე მეფისა ირაკლი მეორისა ანტონი, განჩინებას ამას ვამტკიცებთ. ოკდომბერს ა, ქრისტეს აქეთ ჩყ, ქორონიკონს უპყ.

ხელთვა: კ ა თ ა ლ ი კ ო ს ა ნ ტ ო ნ ი

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა და კახეთის მემკვიდრე მეფის ძე და ე ი თ, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. გიორგობის

კვ, ქორონიკონს უპყ.

დავით

ქ. ჩვენ, მე ფ ის ძ ე ბ ა გ რ ა ტ, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ.
ოკლომბრის ო, ქორონიკონს უმც. მგბ

ქ. მე ფ ის ძ ე თ ე ი მ უ რ ა ზ ვამტკიცებ. ოკლომბრის ო, ქო-
რონიკონს უმც. თეიმ
ურაზ

**98. ბანიინება სოლომონ და ლუარსაბ თარხნიშვილების მამულის
სამგებზე**

1800 წ. 18 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2505. დღიანი. ქალაღი. 31,7X21,8 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე და წერტილი.

ქ. მათს უმაღლესობას ყოვლისა საქართველომსა მე ფ ე ს
გ ი ო რ გ ი ს ჩვენ—მათის შვილის, საქართველოს მეგვიდრის,
რუსეთის ღენერალ-ლეიტენანტის და კვალერის მე ფ ის ძ ი ს
დ ა ვ ი თ ი ს ა თ ე ი ს ე ბ რ ძ ა ნ ე ბ ი ნ ა: საქართველოს მსაჯულთ
თანდასწრებით თ ა რ ხ ნ ი ს შ ე ი ლ ე ბ ი ს ა ს ო ლ ო მ ო ნ მე ი-
თარისა და ამისის ბიძაშვილის ლ უ ა რ ს ა ბ ი ს საჩივრის მოსმენა
და სამართლის მიცემა. ჩვენ ესენი ბრძანებისამებრ მოვაყვანიინეთ
და ვალაპარაკეთ.

ს ო ლ ო მ ო ნ მე ი თ ა რ ი ჩ ი ო დ ა: ჩვენს საწილოს მა-
მულზედ მოკრული მ უ ხ ა თ ი ი ყ ო, და ლუარსაბის სახლმა ბ ა ბ ა-
თ ა შ ე ი ლ ი ს ა გ ა ნ და ჩემი საკუთარი საწილო სათარხნო მა-
მულიც შეიგდო, რომ ესეც მუხათისა არისო.

და ამათგან ამ სარჩელს კულავაც გაეგლო მოსამართლეებ-
თან, რომლისაც განაჩენი სოლომონ მეითარმა მოგვიტანა, რომელ-
შიაც ფიცი განჩენიათ. და ჩვენც ისევ იმავე განაჩენს შევეუდგით,
რადგან ჭეროვანი სამართალი იყო. და ჩვენც ისევ ფიცი განვაჩი-
ნეთ, რომ როგორც იმ განაჩენში არის გარდაწყვეტილი, მინბაშმა
ლუარსაბმა იმავე სახით იგივე კაცნი უნდა შეაფიცოს იმ განაჩენში
დაწერილისა ძალისამებრ.

ამას გარდა კიდევ მეითარს სოლომონს ოთხს ხოდაბუნზედ
უჩივლია და სამართლით მეითარს სოლომონს დარჩენია, რომ ამა-
ზედაც მოსამართლეთაგან განაჩენი სოლომონს კელთ უჭირავს; და
ესევე განჩინება ბ ე ც ი ა თ ა რ ხ ნ ი ს ა გ ა ნ ა ც კ ე ლ მ ო წ ე რ ი ლ ი
არის, რომ ნება მაქვსო.

რადგან ეს ასე არის, მინბაშმა ლუარსაბმა და ამისმა ძმამ ასის დღის მიწად უნდა შეუსრულონ და მეითარს სოლომონს და ამისს ძმებს უნდა მოსცენ. და რაგვარადაც ლუარსაბის ხოდაბუნსა აქვს წყალი, ეს უნდა მსახლობელთა და მახსოვართაგან უნდა გამოიკითხონ; და თუ ამასაც ქონებია, მაშინ სოლომონსაც უნდა რომ წყალი მოსცენ.

და ლუარსაბს საბათგორის ხოდაბუნთან რომ მეითრის ყმის შაჰყულას მიწა მოუხნავს, ისიც ისევე თავისს პატრონს შაჰყულას უნდა დაანებონ.

უშიკადასბაშო ერასტისშვილო ნინიავე! ეს ასე აღასრულე. იენისის იგ, ქორონიკონს უმჭ. დავით

59. განჩინება ზაალ დავითიშვილისა და ზანუა რამაზიშვილის

გაძულის საქმეზეა

1800 წ. 18 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 6418. დედანი. ქალაქი 49X33,2 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მათის მეფობის უმაღლესობას ჩვენს კელმწიფეს ბატონს შამა ჩვენს ჩვენ — მათის შვილის იოანესათვის დავითის-შვილის ზაალისა და რამაზის შვილის შანშესი და იმის შვილების სამართალი ებრძანა.

სამართალში ვალაპარაკეთ და ასეთი საბუთი არა ჩნდა რა, რომ უფიცრათ გარდაწყვეტილიყო. და სამართლით ფცი ზაალ დავითისშვილს დაედვა. რვა თავადით და აზნაურით უნდა შეეფიცნა — შეგდებულთა და შეუგდებელთა. შანშეს შვილებმა შეუგდეს თავადის შვილები და აზნაურშვილები, რომელნიც იმ ჩვენგან მიცემულს ფიცის განაჩენში ნიშნულად და გარჩევით სწერიან, შანშეს შვილებმა ისინი შეუგდეს და კიდევ დასჯერდნენ ამათს ფიცს.

და მდივანბეგი იოანე ჩოლოყაშვილი ამის იასაული იყო. იმ სამართლის განჩინებისამებრ მიუყვანია ეს მოფიცარ-მოდავენი და მოფიცრად შეგდებულთ ფცი მოუნდომებიათ და შანშეს[ს] შვილებს არ დაუფიცებიათ, რომ იოანე მდივანბეგს კელი მოუწერია, როგორც მომხდარა; და ზაალ დავითისშვილს კელთ უჭირავს, და სხუანი მოწმებიც კელს აწერენ, რომელნიც მოფიცრად მიჰყოლიან; ზაალს სანთლები კელთ სჭერია, რამაზისშვილე-

ბი მიუპატიენია, რომ მომიძეხით, დამაფიცეთო და როსტომ და სოლომონ არ გაჰყოლიან.

რადგანც ასე მომხდარა, ახლა თუ ის იმადგან შეგდებულნი მოწამენი სარწმუნო კაცნი არ იყვნენ, რად შეუგდეს. ლუარსაბ მაჩაბლისა და გლახა ავალიშვილის მოფიცრობა ჩვენ მაშინვე მოვშაღეთ და არც იქნება. რომელიც სხუანი მოფიცრები შანშე[ს] შვილებმა თავეთის ნებით შეუგდეს, რომ იმ განაჩენში სწერია, თუ უნდოდესთ, იმათს ფიცსვე დასჯერდნენ; თუ არადა, როგორც იმ განაჩენში სწერია, ისრე უნდა აღსრულდეს. და ამათი სადაო მამული ზაალ დავითისშვილს დანებდეს. იენისის იგ, ქორონიკონს უპყ.

ქ. ეს ასე უნდა აღასრულო. შეგდებულნი მოფიცრები — თავადნი და აზნაურნი ესენი ყოფილან: ფალავანდისშვილი იაკობ, ამირეჯიბი ზაზა, მირზაშვილი გოგია და კვალთაშვილი დავით. და შეუგდებულნი მოფიცარნი: მაჩაბელი ავთანდილ და ხიდირბეგისშვილი ქაიხოსრო და აზნაურიშვილი ბარამაშვილი გრიგოლ და სანთლიკუდაშვილი ბესარიონ.

ესენი შანშე[ს] შვილებისაგან შეგდებულნი ყოფილან, და საფიცრათ რომ მისულან, აღარ დაუფიცებიათ შანშე[ს] შვილებს. და რადგანც ესენი შეუგდეს მოფიცრათ და მასუკან აღარ დააფიცეს, სამართლის გვარით დაფიცებულნი არიან.

მაგრამ რადგანც შანშე[ს] შვილები კიდევ ლაპარაკობენ, თუ უნდოდესთ, ამ თავეთგან შეგდებულს მოფიცრებსვე დააფიცონ; თუ არადა, სხუათა შეგდება აღარ იქნება. სამართლის ძალით ზაალს დარჩება, გარდაწყვეტილი ეს არის.

თანე

---

* ლატოვებულთა ცარიელი ადგილი იასაულის სახელის ჩასაწერად.

1800 წ. 20 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 10393. დედანი. ქალაღი. გრაგნილი. 70X 49 სმ. მხედრული. დაზიანებული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარაა შიში, წერტილი ან ორწერტილი. საბუთს ვათარიღებთ მეორე (სწორი) განჩინების მიხედვით.

[პირველი განჩინება]

სრულიად საქართველომსა კათალიკოზ — პატრიარხის და აშბა ალავერდელ მიტროპოლიტის, სრულიად საქართველომს სანატრელის მეფის მეორის ირაკლის ძის, ანტონის წინაშე ეჩივლათ ვარდისუბნელთ მერელებისაგან თავიანთ მამულების მიმძლავრებაზედ; და ამ მერელებთან მგალობლიანთაუ უჩივოდნენ ვარდისუბნელნი; და ვარდისუბნელებს ამაზედ იმისის უწმიდესობისათჳს სამართალი ეთხოვათ.

ამისათჳს იმისმა უწმინდესობამ ჩუენ, მოსამართლენი, შეგვეკრიბა და ამ ვარდისუბნელთ და მერელთ საჩივრის გამოძიება და სამართალი გვიბრძანა. და ამათმა ლაპარაკმა მრავალრიგად გაიარა.

მგალობლიანი და მერელნი ვარდისუბნელებს ეუბნებოდნენ: დიდი ხანია გვიჭირავს და არავინ გუდავებიაო.

ვარდისუბნელნი უპასუხებდნენ: მართალია, გიჭირავსთ, მაგრა უსამართლოდ და მძლავრობით არეულობის დროებაში დაგიჭერიათ და სხუას ალავერდელებთანაც ადგილი ვერ ვიშოვნეთ ლაპარაკისა და ვერც ისინი გვიზემდენ სამართალს. მაგრამ რადგანც ახლა ჩუენი ბატონი და პატრონი მისი უწმიდესობა მეფის ძე საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარხი და ალავერდელი ბრძანდება, ამისთჳს ამას ჩუენი საჩივარი მოვახსენეთ და გედავებითო.

მერმე ჩუენ, მოსამართლენი, მისის უწმიდესობის ბრძანებით წარვედით და ამ ვარდისუბნელების სადავო მამულები დაეიარეთ და კარგად გავსინჯეთ, რომელიც თვთ მისს უწმიდესობასაც ენახა, და ეს მამულები სრულებით დავსწერეთ, რომ [არი]ს ორასთერთმეტის დღის შიწა. შემდგომ ამისსა მოვატანიეთ მერის გუჯარი, რომელშიაც ჰსწერს და შეუწირავს სანატრელს მეფეს ალექსანდრეს ალავერდის წმიდის დიდის მთავარმოწამის გიორგი-

სათვის მერის სოფელი საწინამძღვრო და სამი კომლი ბაქრაძე აზნაურიშვილები რაჭილამ [ეულ]ნი ქორონიკონს სი. და აგრეთვე დიდს მეფეს ირაქლის შეუწირავს სოფელი ვარდისუბანი კახაბრისავე ნებით და მოჰხსენებით ქორონიკონს ტაგ.

და ასე სხუა და სხუა ყოფილა ეს სოფლები და ამათი მამულები; თუმცა ახლა ორივე წმიდის დიდის მთავარმოწამის გიორგის ყმანი არიან, მაგრამ ამათი მამულები კი გარჩეული ყოფილა და არც ერთმანეთში არეული ექნებოდათ, ამისთვის რომ მერე სახასო საწინამძღვრო ყოფილა და ვარდისუბანი სათავადისშვლო კახაბრისა; და აბა როგორ იქნებოდა, რომ სახასოს სოფლის მამულები სათავადისშვილოს სოფლის მამულებში სამზლუარს შიგნით — შიგა და შიგ შერევიით ყოფილიყოს.

და ჩუენც გავსინჯეთ, რომ ვარდისუბნის მამულები აღმოსავლეთისაკენ არის თავისის სამზლურით და მერის სოფლისა დასავლეთისაკენ არის თავისის სამზლურით. და კიდევ ესეც რომ, თუ ამათი მამულები ერთი იყო, მერელებს ვარდისუბნის მამულებში შიგა და შიგ შერთვთ რომ უქირავსთ მამულები, რატომ ამ ვარდისუბნელებსაც არ უქირავსთ მერელების მამულებში ასე ამგუარად შიგა და შიგ შერთვთ.

და ამ წინამდებარეს მიზეზებით ჰსჩანს, რომ მერელებს ამ სავარდისუბნოს სამზლაურს შიგნით არ უნდა ჰსჭეროდათ მამულები, თუ არ წყალობისა და ან ნასყიდობის წერილებით. ჩუენ ეს წერილები რამდენჯერაც მოვსთხოვეთ სამართალში, იმდენჯერ ასე გვიპასუხეს: არც ერთი არა გუაქუსო, მაგრა დიდის ხნის ჭერას კი ამბობენ.

და ჩუენ რომ მერელებისა და ვარდისუბნის მამულები დავიარეთ, ამ მერელთ თავიანთ საზომზე თავიანთსავე სამზლაურს შიგნით დასავლეთისაკენ თავსა თუ ბოლოს გარდამეტებითაცა აქუსთ მამულები, ამაზედ სამართლით არც ერთ მკარეს ფიცი არცკვი შეხუდებოდათ, ამისთვის, რომ ზემოწერილისაებრ ამათის მამულების სამზლურები ცხადათა ჰსჩანს.

ჩუენ მგალობლიანთ და მერელთ მოწმით ფიცი დავსდევით ორის მიზეზისათვის — ერთი ამისთვის, რომ დიდის ხნის ჭერას ამბობენ; მეორედ ამისთვის, რომ ამ ვარდისუბნელების სამზლაურს შიგნით უქირავსთ, ასე რომ მგალობლიანთ უნდა იშოვნონ უმტერ-უმოყვრო თავისნი ამხანაგნი საყდრიონილამ ორი აზნაურშვლნი და ამ ორილამ ერთი საჩუმუნო აზნაურშვლი მოიყოლიონ. და

აგრეთვე მერელებმა უნდა იზოვნონ უმტერ-უმოყვრო თავისნი ამხანაგნი ამ ოთხის სოფლიდამ — არტოზნიდამ, რუისპირი დამ, გულგულიდამ და თელავს კურდღელაური დამ — ოთხ-ოთხი კაცი, რო[მ] იქნება თექუსმეტი კაცი, აქედამ რვა სარწმუნო კაცი მოიყოლიონ.

მგალობლისშვილებმა თავიანთის მოწმითა და მერელებმა თავიანთის მოწმებითა ასე დაიფიცონ წმიდას სახარებაზედა და წმიდას ჭუარზედა, რომ: «ამ წმიდის სახარებისა და ჭუარის მადლმა, თქუენ ვარდისუბნელნო, დღევანდლამდინ არავინ გუდავებიაო და კახაბრის დროსაც ეს მამულები ასე შიგა და შიგ შერთვთ გუქვე-რიაო». თუ ასე დაიფიცვენ, დარჩებათ მგალობლიანთ და მერელთ; და თუ ვერ დაიფიცვენ, დარჩებათ ვარდისუბნელთ.

ბოქოულთხუცესო ნათანის შვლო გრიგოლ და ბოქაულთხუცესო ფარემუზის შვილო დავით! ეს ასე უნდა აღასრულოთ. აღიწერა წელსა განკორციელებითგან სიტყუსა ღმრთისა ჩლუშ, ხოლო ქართულსა ქორონიკონსა უპვ, თთუესა იუნისსა ა.

ხუთი ბეჭედი:

1. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად მაგო, ბეჟან.

2. იოანე, ხელრთვა: იოანე

3. მიწა ვარ, დავითარგუნები დავით

4. მღივან-ნაზირი სვიმონ

5. მღივანი იოანე.

თავში:

ქ. ჩუენ, დედოფალი დადიანის ასული დარეჯან, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. ივნისს ა, ქორონიკონს უპვ. ბეჭედი: დედოფალი დარეჯან.

კიდებ:

ჩუენ, სრულიად საქართუელთა კათოლიკოს-პატრიარხი და ალავერდელ მიტროპოლიტი, მეფის მეორის ირაკლის ძე, ანტონი, მოსამართლეთაგან განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. წელსა ჩლუშ იუნისს ა.

ხელრთვა: კათალიკოსი ანტონი.

[მეორე განჩინება]

მათის უმადლესობის სრულიად საქართუელთა და სხვათა მეთასამეტეს მეფის გიორგისა და მათის უწმინდესობის კათალიკოს-ალავერდელის მეფის ძის ანტონის ბრძა-

ნებით შეგვრბით სამსაჯულოდ ერთობით საქართველოს მსაჯულთ-
შეგვრებულება, სალთხუცეს არმის ეშიგალასბაში ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე
და ნ ა ზ ი რ ი დ ა ვ ი თ .

ვარდისუბნელნი, მერელნი და მგალობლიშვილები სამართალ-
ში ვალაპარაკეთ, ამათი სამართალი და სიტყუისგება ყოველი მო-
ვისმინეთ, სამართალი გამოვიძიეთ და ეს პირველმიცემული განა-
ჩენი გავჩხრიკეთ, რომელშიაც ორისა მკრის საბუთები სიმართ-
ლით იყო აღწერილი, მაგრამ ვერ სიმართლით იყო გარდაწყვეტი-
ლი: ერთი ამისთვის, რომ ორასის წლის ნაქონებს მიწებზე სამარ-
თალი ფიცს არა ბრძანებს; და მეორედ, მოსამართლეთ როგორ-
მე დაპკლებიათ, რომ სასოფლო სადაოს მიწებზე გარეშე მოწამენ-
მოფიცრად შეუგლიათ.

ჩვენ მე ფ ი ს ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ს ა მ ა რ თ ლ ი ს წ ი გ ნ ი
დ ა მ ას ე განეაჩინეთ. რადგან ამ ორასს წელიწადში მგალობლ-
ანთა და მერელთაგან ამ სადაოს მიწების ქონებას თვით ვარდისუბ-
ნელნი მოდავენი ემოწებოდნენ, ფიცი სრულებით საქირო აღარ
იყო. მაგრამ დავის გარდაწყუეტისა და საბოლოოს მშვიდობისა-
[v]თვის თვით მერელთა და მგალობლიანთ სამართლიდამ ფიცი
ითხოეს.

წარდგნენ წმინდის გიორგის ეკლესიაში მგალობლიშვილები
სახლიდამ ერთი და იმ სადაოს მიწების მოწილენი ბ ა ქ რ ა ძ ე ე ბ ი
და ს უ მ ბ ა ძ ე ე ბ ი, მიჰყუნენ ვარდისუბნელნი მოფიცართ რი-
ცხვით თანასწორნი და ასე შეჰფიცონ: «ამისმან მადლმან და
განმაცხოველებელმან ღმერთმან, ვარდისუბნელნო, ის მიწები რო-
მელსაც გვედავებით, მერელთიც იყოს და არც მამა-პაპის დროს და
არც ჩვენ დროს თქუენ და თქვენნი მამა-პაპანი ჩვენ არა გვდავე-
ბოდეთ».

თუ ასე შეჰფიცეს, დარჩებათ ეს სადაო მიწები მგალობლი-
ანთ და მერელთ და განაჩენიც ამათ მიეცემათ. და თუ ვერ შეჰ-
ფიცეს, დარჩებათ ვარდისუბნელთ და განაჩენიც ვარდისუბნელთ
უნდა მიეცესთ.

ბატონო სალთხუცეს არმის ეშიგალასბაშო ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე
და ბოქოულთხუცესო ფ ა რ ე მ უ ზ ი ს შ ვ ი ლ ო დ ა ვ ი თ ! რო-
გორც მეორედ განსჯილსა ამას განაჩენში სწერია, ასე აღასრულებთ.
იენისის კ, ქორონიკონს უპჰ, წელთა ჩუ.

ექესი ბეჰედი:

1. მღივანბეგი დ ა ვ ი თ
2. ზ ა ა ლ
3. მონა ღთის მღივანბეგი ა დ ა მ

4. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლო-
მონ*

5. მონა ღთის თუმანიშვილი მდივანი სულხან

6. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლო-
მონ*.

ჟ. მათის უმაღლესობისაგან მებრძანა ამ სამართალში დასწ-
რება და ბრძანებისამებრ მათის უმაღლესობისა ამათს სამართალ-
ში დავესწარ და მეც თანახმა ვარ ამ სამართლისა. სახლთუხუცეს
არმის ეშიკალასბაში ალექსანდრე მაცყაშვილი.

ბეჰედი: ეშიკალასბაში სალთუხუცესი მაცყაშვილი ალექ-
სანდრე.

ჟ. მათს უმაღლესობისაგან მებრძანა ამ სამართალში დასწრება
და ბრძანებისამებრ მათის უმაღლესობისა ამათს სამართალში და-
ვესწარ და მეც თანახმა ვარ ამ სამართლისა. მაცყაშვილი და-
ვით ნაზირი.

ბეჰედი: მაცყაშვილი თავით.

თავში:

ჟ. ჩვენ, მეფე სრულიად საქართველოსა — ქართლისა, კა-
ხეთისა და სხვათა გიორგი, ამ მეორეს სამართალს ვამტკიცებთ.
ეს როგორც მსაჯულთ განუსჯიათ [მგალობლი]ანთ დაფიცება
უმოწმოდ, [ჩ]ვენც [ასე] ვამტკიცებთ. და ის პირ[ველი] განაჩენი
[უსწორო არის] და სწორი და ჭეშმარიტი სამართალი ეს [ა]რის.
შთიბათვის იჴ (?), ქორონიკონს უპჴ.

ბეჰედი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა
გიორგი.

101. ბანინება პაპა ტატიშვილისა და ნინიას სასისხლო საქმეზე

1800 წ. 28 ივნისი

ბელნაწართა ინსტიტუტი. Hd 11421. დედანი. ქალღდი. 25,3×15,4 სმ.
შედარული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ჟ. ტატისშვილი პაპუა უჩიოდა თავისის განაყოფის
ზურაბის კაცს — ივანეს შვილს ნინიას. თივის თიბ[ვე]აში ჩხუბი
მოსლოდათ და ტატისშვილისათვის თავი გაეტება ივანეს შვილს.

ჩვენ — მეფის ძემ თეიმურაზ და მილახვარმა ოთარ
ესენი სამართალში ვალაპარაკეთ.

ის კაცი ამბობდა თავისგამტეხი: ეგ მომიხდაო, გამლახაო და
შეც თავი გაუტეხეო. ტატიშვილი ამბობდა: ეგ მომიხდაო.

* ერთიდაიგივე ბეჰედი.

ამაში არავინ დასწრებოდა სხვა უცხო კაცი, რომ შეგვეტყო პირველად ვინ მიხლომოდ[ა]. მაგრამ რომ გავშინჯეთ, ეს ტატის-შვილი თავგატეხილი იყო ორგან, რომელიც გავზომეთ და ხუთი ქერის მარცვალი გამოვიდა და ნახევარი. და [ა]მ ტატისშვილის თავის გამტეხი რომ გავშინჯეთ, არც ნაცემი ქონდა და [ა]რც გატეხილი; ორს ალაგს პირის სახეზედ გაფხაქნილივი ჰქონდა. ამის მეტი ნაცემი არა ქონდა რა.

და უმცროსისაგან უფროსის თავის გატეხა, დიახ, მძიმეა. და წახტანგ მეფის სამართალში მთრიცხეში არის განწესებული შუა აზნაურისა ქერის მარცვალზედ თექვსმეტი მილანთული. მაგრამ ჩვენ ეს სისხლი გაუშვით. და რადგან გლეხია და ეს აზნაურშვილი, ჩვენ საუპატიოდ თორმეტი თუმანი განუწესეთ. აქედამ მეოთხედი სამართალმა იპატივა. ერთი წილი თეთრი უნდა მისცეს და ორი წილი ჯინში.

იასაულნო ბერძნისშვილო გოგიავე და მოურავის შვილო ზურაბ! ეს ასე აღასრულეთ. იენისის კგ, ქორონიკონს უპმ.

ორი ბეჭედი:

1. თეიმურაზ
2. მონაღთისა მილახვართოთარ(?)

თავში:

ქ. უგანათლებულესო შვილო ბატონო თეიმურაზ! მერე როგორც ამისთვის სამართალი მოგიცია, ჩვენც ეს დაგვიმტკიცებია. ბოლოს სამართალი ეს არის და ამაზედ უნდა დააყენო. სეკდენბრის ბ, ქორონიკონს უპმ.

მეფე გიორგი

კიდზე:

ქ. დავით აბაშიძე! ამ სამართალზე უნდა დადგეს. სხვა სამართლისაც დაგვიყენებია. ასე აღასრულე. სეკდენბრის თ, [ქორონიკონს] უპმ.

დავით

1800 წ. 2 ივლისი

ცნსა. ფ. 1448. საბ. № 3108. დედანი. ქალაღი 34×16,8 სმ. მხედრული. განკუილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. მათს უმალღესობას, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხუთა მეფეს გიორგის ჩვენ — მათის შვილის იოანესათვის, თუმანის შვილის ნიკოლოზისა, მდივნის სულხანისა და მანუჩარის და ევსტატის მღვდლის ებძანა, რომ: მელიქი დარჩია და ფითუაშვილი აღა თან დაისწარ და ამათი ანგარიში ნახეო, რომელიც თბილელის ეკლესიის თეთრი არისო.

ჩვენ ბრძანებისაებრ ესენი მოვაყვანიეთ და ანგარიში ვნახეთ, რომელიც დღეს თამასუქები კელთ ეკირათ და სიაზე კურთხეულის ბატონისაგან კელმოწერილი იყო ქორონიკონს უკბ — ამ წელს ყოფილიყო ერთი ანგარიში და თეთრი დამღვარიყო უკთ (ოთხას ოთხმოცდაცხრა) და ახლა იქიღამ მოკიდებული ვიანგარიშეთ რომელიც თავნი და სარგებელი იყო სრულად ლტ ჰს (შვიდასორი თუმანი, ხუთი მინალთუნი და ერთი აბაზი) ესენი უნდა სრულად აიკრიფოს და რომელსაც მისმა უმალღესობამ, ბატონმა მამაჩვენმა უბძანოს, ეს თეთრი იმას უნდა მიბარღეს. და ეკლესია]ს არა დაეკარგოს რა.

იასაულო, ამაზედ ბეჯითად უნდა მოიქცე და ასე აღასრულო. ივლისის ბ, ქორონიკონს უკმ.

verso

ქ. რუისს ელიამ ქერი კოღი მ

ქ. უმეკაშვილისა პური კოღი ბ

ქ. ღონდაძეზედ პური კოღი ა

ქ. თეღიასი ქეზიაშვილისა პური კოღი აი

ქ. ბუღუტაურისა შარშანღელი კოღი გ

ქ. ხუქიაშვილს ბასილაზედ ქერი აი გიორგის.

მინაწერი: საყღრის თეთრის ანგარიში რომ ნახეს, იმისი ნუსხა¹ არის.

¹ ნუსხა.

1800 წ. 4 ივლისი

ტსა. ფ. 1450. დავთ. № 25. საბ. № 40. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[51] ხიდირბეგის შვილს ნინიას სურამელი თავისი ყმები ურიანი ისაკ, აბრამ და იმისი ძმები რომ სვეტისცხოვლის ყმობით ედავებოდენ და ურიათ განაჩენით ფიცი დაედვათ, შემდგომად იმ განაჩენის დაწერისა ხიდირბეგის შვილს ნინიას მათის უმაღლესობის მეფისათვის მეფის ვახტანგის დავთარი მიერთმია, რომელშიაც ამ მოჩივართ ურიათ ისაკ, აბრამასა და მის ძმათ მამა-ბიძებისა და განაყოფის სახელები სურამში ხიდირბეგის შვილის ყმად ეწერა.

მათს უმაღლესობას მეფეს მეფის ვახტანგის დავთარიცა და ორნიც მოდავენი ჩვენ — მსაჯულთშეკრებულებასთან წარმოგზავნა და ოქმით ებძანა — ეს დავთარი გაჩხრიკეთ და სამართალი ისე უსაჯეთო. ჩვენ მეორედ უმაღლესის ბძანებისაებრ გამოძიება ვყავით და სამართალში ვალაპარაკეთ.

ურიანი ამბობდნენ: ამ მეფის ვახტანგის დავთარში რომ მანაშეკა ურია ხიდირბეგის შვილის ყმად სწერია, ჩვენ იმისი შვილები ვართ, ცხინვალადამ ავიყარენით, სურამს ხიზნად მოვედით და მძლავრებით ყმად დაგვიკირეს და ხიზნის შვილებად დავთარში დაგვწერესო.

ხიდირბეგი შვილი მიუგებდა: თქვენ ჩემი მკვიდრნი ყმანი ხართ, როგორც ძველი დავთარი აცხადებსო და დომენტი კათალიკოზის სიგელში რომ სვეტისცხოვლის ყმად მანაშეკა ურია, ისაკა, შალომა, და იოსებ სწერია, ისინი სხვანი არიანო.

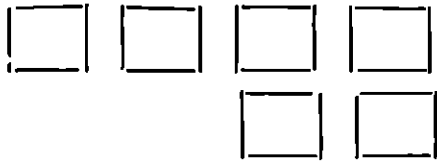
რადგან შესწამებს ხიდირბეგი შვილი, რომ თქვენ იმათი შვილები არა ხართ, ისინი სხვანი არიანო და მეფის ვახტანგის დავთრით ყმად ეკიდება, ამისთვის მართო მოჩივართ ურიათაგან ფიცი კმასაყოფელად ვერ შევრაცხეთ; და ჩვენ რომ განაჩენით მართო მოჩივართ ურიათ ფიცი დავადვეით, იმავე განაჩენს მეფის ვახტანგის დავთრით, რომელშიაც ხიდირ[52] ბეგის შვილის ყმად აცხადებს, მხოლოდ ეს შევესძინეთ, რომ ორის შეგდებულის მოწმით შეჭფიცონ, ორი ურია სურამიდან და ორი ურია ცხინვალადამ, რომელიც ხიდირბეგის შვილს უნდოდეს, შეუგდოს; ოთხში ორი იმო-

ონ და ხუთთავ ძმა ორის მოწმით ავალიანთ დაბადებაზე ასე შეპფიცონ, რომ: «რომელიც დომენტი კათალიკოზის სიგელში ურია-ნი — მანაშერა, ისაკა, შალომა და იოსებ სწერია სვეტისცხოვლის ყმად, ჩვენც იმათი შვილებიც ვიყვნეთ და სვეტისცხოვლის ყმანიც ვიყვნეთ. თუ არ მძღაერებით, სამართლით თქვენ ჩვენთან საბატონყმოდ საქმე არა გქონდესთ». თუ ასე შეპფიცეს, დარჩება სვეტიცხოველს; და თუ ვერ შეპფიცეს, დარჩებათ ხიდირბეგისშვილს.

ბატონო სალთხუცესო არმის ეშიგაღასბაშო ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე! ასე ადასრულე. ივლისის დ, ქორონიკონს უპჟ.

ქ. ამ ურიაების მხარეს მოდავენი რომ ამბობდენ, ურიათ მოფიცარი არ აძესო, ამაზე გამოძიება ვყავით. ახალდაბელმა ურიამ ისაკამ მოგვახსენა მოსამართლეთ: დედოფალთან სარჩელი გექონდა და განაჩენით ლეჩხუმელთ ურიათ შეგდებული მოფიცარი დაედვათო. კიდევ ამირაჯიბმა ზაზამ იმოწმა: მე იასაულაათ ვიყავ რომ ფალავანდიანთ ურიაებს შეგდებული მოფიცარი დაედვათ და ისე შეპფიცესო.

ამით უმეტესად დავამტკიცეთ, რომ როგორც ამ განაჩენში სწერია, ასე უნდა აღსრულდეს.

104. განჩინება ბარნიკოლოზას და შუჯანანთ აკოფას ვალის საქმეზე

1800 წ. 5 ივლისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1315. დედანი. ქალაღი. 34,2x21,2 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მათის უმაღლესობის ბედნიერის კელმწიფის ბძანებით და ბატონის მელიქის მარიფათით ვანქის ტერ-პოლოზა შვილი ტერნიკოლოზას და ყუუზანა[ა]ნთ მათოზა შვილი აკოფას სამართალი გავსინჯეთ.

ტერნიკოლოზა ასე ჩიოდა: შვიდს წელიწადს წინად ჩემი და ამ აკოფოას ძმას მოსესას მივათხოვე, ოცდაათი თუმანი ნაღდი თეთრი გაუგზავნე. ხანი გამოიარა; ჩემი და დატყვევდა და ტყვეობაში მამკუდარიყო. ჩემს სასიძე მოსესას ჩემი მიცემული თეთრი ვთხოვე. იმანაც ეამი მთხოვა, რო[მ] მამცეს. ხანი აღარ დასცალდა, მიიცვალა. რაცა ჰქონდა, ამ თავის ძმას აკოფასთან

არისო. მე მოვალეები უმოწყალოთ მაწუხებენ, მამცეს ჩემი თეთრი, მივეცე ჩემს მოვალეებს და სული დაეიხსნაო.

აკოფა ეპასუხებოდა: ჩემი ძმა ჩემგან გაყრილი არისო; თუ რამ იმისი იყო ჩემთან, რო[მ] მოკუდა ჩემი ძმა, სულზე დაეხარჯე, ჩემთან აღარ არის რა ჩემის ძმისაო. და რაც იმისი კერძი მამული დარჩომილა, შენი თეთრი იქილამ აიღეო.

ჩვენ, ქვემოდ აღმბეჭველნი, მოსესასი რაც დარჩომოდა თავის ძმასთან, ისიც მოვიკითხეთ და რაც დაეხარჯა, იმისი ნუხსაცა. აკოფა[მ] ერთი ნუხსა გამოიტანა. იმაში თავის ძმისგან მიცემული ნივთებიც ეწერა და სულზე დანახარჯიც, რაც მოჰნასიბი დანახარჯი იყო, ჩავაგდეთ. ძირს დარჩა ხუთი თუმანი, რადგანც მოსესა არ იყო ცოცხალი და მალიათისაც არ დარჩომილა მამულისა ერთი სახლის მეტი, იმ ოცდაათის თუმნისა სარგებელიც ჩავატარეთ და თხუთმეტი თუმანიც თავილამ მოუქერით. ამ აკოფამ ან ეს თხუთმეტი თუმანი თავის ძმის ვალი მისცეს და თავის ძმის კერძო სახლს მოეპატრონოს, და ან ის ხუთი თუმანი მისცეს ტერ-ნიკოლოზას. და დანარჩომი მოსესასი რაც იპოოს — მამული თუ ქონება, იქილამ აიღოს.

მაგრამ ტერ-ნიკოლოზა ამბობდა: მაგ სიას გარდა კიდევ არის შენთან საქონელი შენის ძმისაო. თუ საბუთს უზამს, იმასაც გამოართმევს.

ჩვენ ასე გავარიგეთ ამათი საქმე, ნება მათი [უმალღესობისა] აღსრულდეს. ივლისის ე, ქორონიკონს უპქ.

სომხ

სომხ

ქ. მე, ნორაშენის დეკანოზი ტერ-მელქისათას შვილი ტერ-მოსესა¹ ამ სამართლის დამსწრე ვარ. ხელთვა: ტერ-მოსესა.

ქ. ამ სამართლის დამსწრე ვარ მე, ყამაზანთ მურადას შვილი ოპანეზ.

ქ. ამ სამართლის დამ[ს]წრე ვარ ასლან ძე სტეფან...^{*} ხელთვა: ასლან.

ქ. ამ სამართლის დამ[ხ]დური და მოწამე ვარ მე, ფულათ სტეფანას შვილი სააკ.

ქ. ამ სამართლის დამსწრე და მოწამე ვარ მე ალადალას ძე ნასყიდა.

ნასყიდა
----

¹ ტერ მოსესამ.

* ერთი სიტყვა არ ირჩევა.

ქ. ამისი მოწამე ვარ მელიქ-მამასახლისი დ ა რ ჩ ი ა. ღარჩია

ქ. სრულებით ჩემ თეთრი მამებარა. ამ თამასუქის მეტი არა შაქვს მე — ტერ-ნიკოლოსასა მოყრობის მეტი რა. ეს ჩემი კე-
ლაა. †

ქ. ამ განაჩენის მობალალი ჩემს ხელთ ტერ-ნიკოლოს მოკბარ-
და. ამათში ძმობის და სიყვარულის მეტი არ დარჩომილა. ამ საქ-
მის დამსწრე ვარ მე — ფირყულანთ ნაზარბეგის შვილი გიორგი,
თეთრს დაეაჯერეთ.

ქ. მე, ტერ-ნიკოლოსას, როგორც სწერია, სულ მამებარდა. ეს
ჩემი ხელია. ††

105. ბანიძეაბა ალალოასა და მიროას პალის საქმეზე.

1800 წ. 9 ივლისი

ცსა. ფ. 1448. № 1160. დედანი. ჭალალი 31,5X18,6 სმ. მხედრული.
განკვეთილობის ნიშანი ნახპარი არ არის.

ქ. მათის უმაღლესობის ბ[ე]დნიერის კელმწიფისათვის ა ლ ა-
ლ ო ა ს არზით მოეხსენებინა: მ ი რ ო ა მ სხვისა თეთრი ამალეზი-
ნა ვადითაო, ვადამ გაირა, ვთხოვ და არ მაძლევსო.

ბედნიერს კელმწიფეს ამის სამართალი ოქმით ჩვენთვის ებ-
რძანებინა. ჩვენ მიროაც მოვაყვანიეთ, ალალოა, და ის ორნიე
ერთათ ვალაპარაკეთ.

მ ი რ ო ა ამას ეპასუხებოდა: ჩემგან დანახარჯი გქონ-
და და დედოფალს რომ სამლებროს ართმევდნენ, ეს თეთრი იმი-
ტომ დაგატყუეო, რომ შენს დანახარჯში ამელოო.

ა ლ ა ლ ო ა ამას ეპასუხებოდა: მე რომ ეს შენგან და-
მხარჯამსო, მამაშენთანაც და შერთანაც ძველი და ახ[ალ]ი ანგა-
რიშები გვაქვსო და შენგან მილახვარიც ხარჯევდაო და იმ მი-
ხედვით¹ მეც დავხარჯეო, რომ მილახვარი თავის დანახარჯთან ამა-
საც თავის ანგარიშ[ში] ჩავიგდებსო. ამ თავის დანახარჯისა ალალო-
ამ მიროას მილახერის ბართიე მოუტანა.

¹ მიხედვით.

მაგრამ მირიამ არ იყაბულა, ასე უთხრა: ჩვენ მილახვრისა არა ვართ რა მისაცემსაო და არც ამ ბარათს ავიღებო.

რადგან მირიამ ასე თქვა, ჩვენ ამის სამართალი ასე მივეცი: თუ მირიას გული ევალეობდეს, რომ ან მამა იმისი, ან თითონ მირა მისაცემს იყენენ, ალალოს თავის დანახარჯისა რომ მილახვრის ბარათი აქვს, მირიამ ჩამოართოს და თეთრი მისცეს, როგორც თავისი მიცემული ქელწერილი უცხადებდეს.

და თუ გული არ ევალეობდეს, მანამ მილახვართან თავიანთი ანგარიში გადაწყვიტონ. ეს უნდა დადგეს. მერე თუ ან ავთანდილას ან მირიას მილახვრისა დაედოსთ, როგორც მირიას ქელწერილი აცხადებდეს, იმ წერილის თარიღიდან რაც ხანი გაიაროს, როგორც თავისი მიცემული ქელწერილი აცხადებდეს, ისე თავნიცა და ს[ა]რგ[ებელი]ც მირიამ ალალოს უნდა მისცეს.

და თუ მილახვრისა არც ავთანდილას, არც მირიას არა დაედოსთ რა, ალალომ თავის დანახარჯი თავნში უნდ[ა] უანგარიშოს მირიას უსარგებლოთ და მეტ-ნაკლები ერთმანერთს ისე უნდა

[და]უბრუნონ. [მ]კათათვის თ, ქორონიკონს უპმ.

106. ზანინება ჯაშუეთის ეკლესიის დანახვის საქმეზე

1800 წ. 18 ივლისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 674. დედანი. ქალაქი. 51X21 სმ. მხედრული. განკვეთლობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. სრულიად საქართველოს მეფის ძის მე[მ]კვიდრე, რუსეთის ლენარალ-ლიტენანტი[სა] და კავალერის¹, დავითის ზრძანებით ჩვენ — ქვემო აღმბეჭედელნი დავსხედით ქაშუეთის წმიდის გიორგის ეკლესიის¹ შეწირულის დუქნების საქმეზედ, რომ ფილიპე დეკანოზი და იმ დუქნების ამშენებელი ნალბანდის შვილები ლაპარაკობდნენ.

ფილიპე დეკანოზმა ერთი განაჩენი მოიტანა ქორონიკონს უმდ, ამ რიცხვის იანვრის იმ დაწერილი, მელიქისა და ქეთხუდების დაბეჭდილი, ასე სწერია: მეჰმანდარი მირზას დუქნიდან მოკიდებული ფურნის დუქნადინ, რომ ეს ფურნის დუქანიც ქაშუეთისა არის. ნალბანდებს რომ დუქნები აქვსთ აშენებული ისიც ამისიანო, რომ შეიქნა ნალბანდების დუქნით ხუთი დუქანი, ნალბანდების შე-

¹ კალაერის.

ნობა თავისიაო. მანამ ნალბანდებს ფილიპე¹ თავიანთ ნაშენის ფასს მისცემდეს, ნალბანდებს ექიროსო და ადგილის ქირა ნალბანდმა აძლიოსო და როცა² ფილიპე შენობის ფასს მისცემს, მაშინ აშენებული ღუქნები ფილიპეს დარჩებაო.

მანამ სპარსნი დასწვევდნენ, ფილიპეს შენობის ფასი არ მიუცია და ადგილის ქირა კი ურთმევია ნალბანდისათვის. სპარსთ რომ დაწვეს ნალბანდის აშენებული სარდაფის საძირკვლები, სარდაფისა თუ კედლებისა აშენებული ყოფილა და სამო კედელიც ისევ აშენებული დარჩომილა. რს სარდაფი და ღუქნები ნალბანდის ნასყიდის ჩამოქცეულის მასალით³ აუშენებია.

ჩვენ კალატოზების ოსტატი და კალატოზი გავგზავნეთ. პირველად როგორც ნალბანდებს აშენებული ჰქონიათ, ხუთი ღუქანი და სარდაფი როგორც აშენდებოდა, დააფასეთო. ოცდამთხ თუმნად დააფასეს. სპარსთ რომ დაწვეს, ჯერ ხომ დამწვრისა არ უნდა ჩაგვეგდო, ამისთვის მაშინვე ფილიპე დეკანოზს თავისი დანახარჯი უნდა მიეცა. მაგრამ რადგან ეკლესიისა არის, ნალბანდს ხე-ტყე და ოსტატების ხარჯი ჩაუტარეთ, იქნება თოთხმეტი თუმანი. ეს თოთხმეტი თუმანი იმ ოცდამთხს თუმანში რომ გამოვიდეთ, დარჩება ათი თუმანი. ეს ათი თუმანი⁴ ფილიპემ ოთხის წლის სარგებლით უნდა მისცეს ნალბანდებს, რომ სარგებელი იქნება ოთხი ოუმანი და რვა მინალთუნი; რომ შეიქნა თავნი და სარგებელი თოთხმეტი თუმანი და რვა მინალთუნი. ეს თოთხმეტი თუმანი და რვა მინალთუნი ფილიპე დეკანოზმა ნალბანდებს უნდა მისცეს.

ამას გარდა ნალბანდის შვილებს ეკლესიის მამულზედ მიკვრით ბატონის ადგილში რომ არის მეიდანნი, იქ ერთი ღუქანი აუშენებია ოთახით და სარდაფით. ეს ახალი, ნალბანდის აშენებული ღუქანი და სარდაფი და ოთახი — ეს ადგილი არ არის შეწირული, მაგრამ ამ ადგილის ქირაში ფილიპე დეკანოზს ურთმევია ნალბანდის შვილებისათვის.

ფილიპემ სია მოგვცა სამი თუმანი ცხრა მინალთუნი და ორი წაური დაეხარჯა ნალბანდის შვილებისაგან. ეს ნალბანდის შვილებისაგან ბატონის ადგილში აშენებული ღუქანი, ოთახი და სარდაფი ისევ ნალბანდის შვილებს უქირავსთ. ფილიპეს რომელიც შეწირულობის წიგნები უქირავს ძველისა და ახალის შეწირულობის წიგნების ძალით, ეს ახალი ნალბანდის შვილების ახალი ღუქანი, ოთახი და სარდაფი მეიდნის ალაგია.

¹ ფილაქმ. ² როცა. ³ მასლით. ⁴ ეს ათი თუმანი.

ეს ახალი შეუწირველი მეიდნის ალაგი ნალბანდებს რომ აუშენებიათ, ესეც კალატოზების ოსტატს დავაფასებინეთ. თოთხმეტ თუმნად დააფასეს. ეს ადგილი ხომ ბატონისა არის, მაგრამ ვისაც ეს ადგილი დარჩება, ნალბანდის შვილების დანახარჯი და ფილაქსაგან გამორთმეული ქირა, სამი თუმანი, ცხრა მინალთუნი და ორი შაურიც იმან უნდა მისცეს. და ნალბანდის შვილებმაც ადგილის ქირა უნდა მისცენ.

და ნება მის უგანათლებულობის მ[ე]ფის ძის მემკვიდრის დავითისა აღსრულდეს. ივლისს იგ, ქორონიკონს უპშ.

ქ. ამისი დამხედური ვარ და დამსწრე თ ა ყ უ ა შ ვ ი ლ ი.

ქ. ამის დამხედური ვარ და დამსწრე მე, ფ ი რ ყ უ ლ ა ა ნ თ ნ აზარბეგის შვილი გ ი ო რ გ ი სომხ.

ქ. ამისი დამხედური ვარ და დამსწრე ვარ ჰამაქარა მუშრიზი ი ო ა ნ ე პ ე ნ ტ ე ლ ო ე იოვანე

თავში:

ქ. ჩუენ, საქართველოს მემკვიდრე რუსეთის ღენერალ-ლეიტენანტი და კავალერი დავით, ამას ვამტკიცებთ. ივლისის იდ, ქორონიკონს უპშ. დავით

107. განიხილა დათვია და ხოსრომ ბელოძეებისა და მათი განათვის მამულის საქმეზე

1800 წ. 25 აგლახა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 2089. დედანი. ქაღალდი. 20×11,8 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. ბელოძე დათვია და ხოსრომ იჩივლეს: მამა ჩვენსა და ბიძას მამული უშოვნით თავისის ამოწყვეტილის სახლისკაცისა მეფის ერეკლესაგან; აქამდის გუქონდა და არავინ გ[ვ]დავებიაო; ახლა ჩუენი განაყოფი გვედავება, მეც წილი უნდა დამიდუაო.

ჩუენ, ერისთავმა ბეჟან, ესენი ვალაპარაკეთ და წიგნები მოვსთხოვეთ. დათვია და ხოსრომ მეფის ერეკლეს წყალობის წიგნი მოიტანეს, რომ ამათის მამისა და ბიძისათვის

ებობებინა; და მერმე ვახტანგ ბატონიშვილთან ელაპარაკნათ და იმასაც ამითვისსვე დაემტკიცებინათ.

ჩვენ იმათის წიგნის მოშლა არ შეგვეძლო და ჩვენც ისე დაუმტკიცეთ და მივეცით, როგორც იმ წყალობის წიგნში უწერიათ. მკათათვის კე, ქორონიკონს უპმ.

ბეკელი: მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაქულად მაგო, ბეჟან.

108. განჩინება ალათონიკე აშილახპრისუპილის შივარ

ცოლის ღაგაშვილის თაოზაზა

1800 წ. 20 აგვისტო.

ხელნაწერა ინსტიტუტი. Qd 823. დედანი. ქალაღი. 78X27,3 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახპარია შიში, წერტილი და ორწერტილი.

ქ. ყორჩიბაშიშვილი ნაზირის იოანეს შვილი დათუა ჩიოდა: ეს ცხრა წელიწადი არისო, რომ ჩემი და მელანია ამილახვარიშვილმა ალათონიკემ ითხოვაო, ქართველნი და კახნი მადლის გარდახდაში იყვნენო. და ამ მადლის გარდახდას გარდა ჩემს სახლში მოსვლა, იმ ქალის ნახვა, ხვევნა, კოცნა, ჭიდება, დღე და ღამე ერთად ყოფნა — ეს ქვეყანამ იცისო. აჟად გახდა, აჟადმყოფიც ჩემს სახლში დააწვინეს, ორი კვირა ცალ მხარეს დედა იწვა და ცალ მხარეს შვილი და რომ მორჩა, სამი თვე თავისის მსახურებით მუღამ დღე და ღამე ჩემს სახლში იყვნენ.

ღა ამას გარდა სანამდინ ქალაქი აირეოდა, ასე ჩემს სახლში იყო, რომ თავის სახლსავით ჰქონდა; და, დიად, მრავალი ხარჯი გვაქვს თოფის მიცემით, ხლმის მიცემით, ტანჩაცმით თუ თავისის დაპატიყებით, და ბატონისშვილის თავლაში რომ იდგა, იქ ძღვნის გაგზავნით.

ასე, რომ იმ ოთხს წელიწადში დღე არ გავიდოდა, ან ჩვენს სახლში არ დაგვეპატიუნა და ან იქ თავის სადგომზე არ გაგვეგზავნა სასმელ-საჭმელი, რომ ას თუმანზე მეტი ხარჯი გვაქვსო. და ახლა ჩემს დაზე კელი აიღო და გაუშვა, ამის სამართალს ვითხოვო.

ამაზე მათის უმაღლესობის მეფის გიორგის ოქმიც მოგვიტანა: ალათონიკეს სამჯერ ოქმი მივსწერეთო, სამართალში დაეიბარეთ და არ მოვიდაო და სამართალი მიეცითო.

ჩვენ რომ მოვიკითხეთ და ვიცით, თხოვნა და მადლის გარდახ-
დაც მართალი არის, და ავადმყოფისა ამათს სახლში დაწვენა, ამათ-
გან მოვლა და მორჩომოცა და უფროსი ერთი ამათს სახლში იმ
ყმაწვილის ყოფნა და ბევრი ხარჯები — ესეები ყველა მართალი
არის. და ხარჯი რაც მოსვლოდათ, ჩვენ წვრილად რად გვეცოდნე-
ბოდა. და ამისი სია ეთხოეთ; და სიაც სახელდობ ნიშნეულად
დაეწერათ და მოგვეცეს.

ჩვენ სამართლის წიგნი დავიდევით და გავსინჯეთ: მე ფ ი ს
ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს სამართლის წიგნში სწერია ოჯ [77] ამდენს
რიცხვშია: გამოჩენილად მოწმით ნათხოვნი ქალი, ან ნიშანმიტანი-
ლი ქალი მამამ რომ გაუთხოვოს ან სხვამ კაცმა წაართვას, მესამედი
სისხლი მისცეს; თუ ამაზე შესცილდნენ, რომ არ მომიტხოვბიათ,
ისევე მოწმით და ჯერით გაარიგონ.

ეს მესამედი სისხლი, ქალის მამამ რომ ნათხოვნის ქალი
მთხოვნელს კაცს გაუთხოვოს, იმან უნდა მისცეს, რომ ქალის პატ-
რონს ქალიც გათხოვებული ჰყავს და არცარა სირცხვილი და ნა-
ლებობა იმ მთხოვნელს კაცს მიადგება. მაგრამ როდესაც მთხოვნე-
ლი კაცი ნათხოვნს ქალს, ნახულს, გვერდთქდომილს, ნახვევს, ნა-
კოცნს გაუშვებს, ეს სწორედ იმ ქალის სიკვდილი არის და მთელი
სისხლი უნდა მისცეს ქალსა, როგორც სწერია მეფის ვახტანგის
სამართლის წიგნში ოჯ ამდენს რიცხვშია: თუ კაცმან მისგან უდი-
დებულესის ქალი დააგდოს, რასაც გვარისა იყოს, იმტოლი მთელი
სისხლი მისცეს, მეტი არ ეთხოვბისო.

ამისი ძალი ეს არის: ის დიდი კაცი თავისს სისხლს ნუ დაუწ-
ყებს თხოვნასაო იმ მთხოვნელს კაცსაო, რასაც გვარისა ეს მთხო-
ვნელი კაცი იყოსო, რაც სისხლი იმას სდიოდესო, ერთი მთელი სისხ-
ლი მისცესო.

და ამ სამართლის ძალით დამტკიცდა, რომ აღათონიკემ ნაზი-
რის იოანეს ქალს ერთი მთელი სისხლი უნდა მისცეს. ყორჩიბაში-
შვილი მესამე თავადი არის; და მესამეს თავადის სისხლი სამას
ოთხმოცდაოთხი თუმანი — არის ტად ამდენი, და ეს სამას ოთხ-
მოცდაოთხი თუმანი აღათონიკემ ნაზირის იოანეს ქალს მელანიას
უნდა მოსცეს.

სამართლის წიგნში მესამედის სისხლის პატიება რომ სწერია,
სამართალმა უნდა აპატიოსო, ამას ამისთვის არ გამოვედით, რომ
აღათონიკე მათმა უმაღლესობამ სამჯერ ოქმითა და იასაულთთ სა-
მართალში დაიბარა და არ მოვიდა. ეს დიდს ბრალად დაედვა და

ამისთვის მესამედს აღარ გამოვედით. და ეს სამას ოთხმოცდაოთხი თუმანი მთლად უნდა მოსცეს: ნახევარი ჯინსი და ნახევარი ნალდი.

ამას გარდა, რაც აღათონიკეზე ხარჯი მოსვლიათ, ამისიც სახელდობ სია გაეკეთებინათ და მოგვიტანეს, ას თუმანამდინ იყო. მაგრამ ჩვენ ზოგი გადაუშვით და ოთხმოცი თუმანი დაეაყენეთ. თუმცა ეს ოთხმოცი თუმანი ერთიორად ერგებოდა ამ ცხრა წელიწადში, მაგრამ ჩვენ ამას აღარ მივხედეთ, და ამ დანახარჯებში მარტო ის ერთი ოთხმოცი თუმანი უნდა მისცეს.

ჩვენ ხომ ამ ხარჯებისა სწორედ არ ვიცოდით, რადგანც აღათონიკე აქ არ იყო. და თუ აღათონიკე მოვა და სამართალში ილაპარაკებს, ეგ ხარჯი ტყუილად დაუწერიათო, თუ გამართლდება, იმ ხარჯს გამოვალთ. და თუ გამტყუნდება, რომელზედაც ილაპარაკებს, იმას ერთიორად მივაკეცივით სამართლითა.

სამართალი ასე გადასწყდა, რომ შეიქნა სისხლისა და დანახარჯის ჯამი ერთად უიღ — ოთხას სამოცდაოთხი თუმანი. ეს ახლავ უნდა მისცეს.

სალთხუცეს არმის ეშვიკალაბაშო ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ვ! ამაზე იასაულები გაგზავნე და ეს ახლავ ასე გაარიგებინე. აგვისტოს კ, ჟრონიკონს უპქ.

ხუთი ბეკედი:

1. მდივანბეგი დ ა ვ ი თ
2. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი
3. მდივანბეგი ი ო ა ნ ე
4. მდივანბეგი ც ი ც ი შ ვ ი ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ
5. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ - ხ ა ნ.

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს — ქართლისა, კახეთისა და სხუათა მეფე გ ი ო რ გ ი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. სეკდენბრის ვ, ჟრონიკონს უპქ.

ბეკედი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა სხვათა გ ი ო რ გ ი.

verso

მე, ქ ა რ უ მ ი ძ ე ნ ი ნ ი ა, ღმერთსა ვფიცავ და ჩემს სარწმუნოებასა, მე ჩემის ქ[ე]ლით გ ი ო რ გ ი ა მ ი ლ ა ხ ვ რ ი ს ა თ ვ ი ს თ ხუთმეტის თუმნის ოქრო მივართვი ორის თვის დაკლისათვის, რომ თეთრი ორთავეს უკან გამომართვიო. ნინიამ წერა არ ცოდა, ღვთის წინაშე მე — ტ ე რ - მ ა რ ტ ი რ ო ზ ა ს შვილმა ს ტ ე ფ ა ნ ა მ დავწერე ნინიას სიტყვით.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 191. დედანი. ქაღალდი. 41×21,7 სმ.
მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, წერტილმძიმე და
ორწერტილი.

ქ. ყოვლად სამღვდელოს რუსთველს სტეფანეს რომ ნორიელნი სახნავს მიწებს ეცილებოდენ, რომელიც ძველთა მეფეთაგან გუჯრით ღმრთაების ეკლესიის შეწირულია ჰოპარტის სოფელნი და მამულები, რუსთველი იმას არ სჯერდებოდა და ჩვენ მამულებს გვართმევსო.

ჩვენ, მეფის ძემან იოანე, მდივანბეგი სოლომონ, მარტყოფის მოურავი ზაალ, კახნი თავადიშვილები, ნაცვალი, მღვდელი ქრისტესია, მარტყოფელნი და ნორიელნი გვერთ ვიახელით, ყოვლად სამღვდელოს რუსთველს სტეფანეს მოუწოდეთ.

პირველად ღმრთაების ეკლესია და წმინდა საფლავი ანტონისა მოვილოცეთ და მერე ეკლესიის გუჯარი მოესთხოეთ და ჰოპარტის მთაზე ამოვედით, გუჯარი წავიკითხეთ და რომელსაც მამულებს ნორიელნი რუსთველს ეცილებოდენ, მიჯნით-მიჯნამდის დავიარეთ და გავსინჯეთ. სწერს ღმრთაების ეკლესიის გუჯარში: ლილოს მთაზე რომ საყდარი დგას და სერები მოსდევს და ჰოპარტის წვერს გადმოხედავსო, იმას ზეით ღმრთაების ეკლესიას ანებებს.

რომელიც ჩვენს გონებაში მტკიცესა და ჰეშმარტის მიჯნებად აღმოჩნდა, და მახსოვართ მოწამეთაგანაც დამტკიცდა, რომ ერთობით ნორიელთა და რუსთველის ყაბულობით ორს სახასოს და ერთს რუსთველის ყმას ფოდიაშვილს, დელუბაშვილს და იმერლიშვილს ჰოპარტის მთიდან ჩამოველოთ და ლილოს მთის სისწვრივ ამოსულიყვენენ, ჩვენც ეს მიჯნები დავამტკიცეთ და შეუდევით მტკიცესა და უცვალებელს ღმრთაების ეკლესიის გუჯარს.

დღეის იქით, რომელმაც გუჯარში მიჯნებად დადებულს ჰოპარტის წვერსა და პირდაპირ ლილოს მთას ზემოთ ეკლესიის შეწირული მამული მოხნას, ღალა რუსთველს უნდა მიართვას.

და სათიბს ალაგებში, რომელიც ყოვლად სამღვდელომ რუსთველმა თავისთვის დანიშნოს, მისს გათიბას ნურვინ იკადრებს.

და თუ ვინმე გათიბოს, თივაც რუსთველს მიერთვას და მეფისაგან
ჯარიმით გარდახდეს.

ეს ასე გარდასწყდა. მაგრამ რუსთველისავე ყაბულობით ამ
განაჩენს ეს შევმატეთ, რომ: თუ კიდეც ნორიელთ ამაზე ცილო-
ბა და სარჩელი დაიწყონ, რომელნიც ნორიელთ თავეთის ყა-
ბულობით ზემორე სახელდობ დაწერილნი სამნი მოწამენი მიჯნებ-
ზე ჩამოუტარებიათ, ისიე მოწამენი და მეოთხე განჯაშვილი
დათუნა, რომელიც ჩვენთან წარმოდგა მახსოვრად და მოწა-
მედ — ამ ოთხთ ღმრთაების ხატი კელთ იპყრან, ოთხნიც უფროსი
კაცი ნორიელნი ღმრთის მოშიშნი, რომელნიც ყოვლად სამღვდე-
ლომ რუსთველმა იჩიოს, ისინიც თან მიჰყვენ და როგორც ფი-
ცი შეეძლოსთ, ისე გაიფიცონ და ჩვენმა იასაულმა მიჯნები ჩაპ-
ყაროს.

რადგან ეს ფიცი სრულებით საქირო აღარ იყო, ამისთვის
რომ თვით გუჯარში დაწერილი მიჯნები არჩევდა, მაგრამ რუსთვე-
ლისავე ყაბულობით მოხდა, ოცი დღე ვადა მიგვიცია. და ამ ოცს
დღეზე ვერ დაიფიცვენ, მერე ფიცი აღარ იქნება და დარჩება სა-
ბოლოოდ როგორც გუჯარში სწერია: ქოპარტის წვერი პირდაპირ
ლილოს მთამდის სისწვრივ გადმოსჭრის, იმას ზეითი უცილებლად
ღმრთაების ეკლესიას და ქვეითი ნორიელთ.

და ჩვენმა იასაულმა ლილოს მთიდან ჩასწვრივ ქოპარტის
წვერამდის ათს ალაგს მიჯნები უნდა ჩა[ა]სხას. იასაულო ხერხე-
ულიძე თეიმურაზ, ეს ასე აღასრულე. აგვისტოს კა, ქო-
რონიკონს უპყ.

ქ. ღმრთაების ეკლესიის შეწირულს სათიბს ალაგებში ვინც
ბალახი გათიბოს, ხუთი — გამთიბავს და მეექვსე დალად რუსთ-
ველს მიერთვას.

ორი ბეჭედი:

1. იოანე

2. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფი-
სა სოლომონ.

110. არზა მირიანისა ვალის თაოგაჯა მდივანავათა განჩინებით

1800 წ. 25 აგვისტო

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 742. დედანი. ქალაქი 33,8×18,3 სმ. მხედრუ-
ლი. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი.

[არზა]

ქ. მათის უგანათლებულესობ[ის] სრულიად საქართველოს
მეფის ძის ღერანალფელცის მეისტრის იოვანეს წინაშე მოხსე-
ნება მათის მონის მირიანისაგან.

სამღებრო ჯერ ჩემის კელმწიფის მარია დედოფლის წილათ არ დადებულყო, ათს დღეს უწინა რვა თემანი თეთრო დამჭირდა, ყორღანაშვილს აღალოას დავესესხე, ათის დღის სარგებლად სამი მინალთუნი მივე და თამასუქიც მივე; თუ ათს დღეზედ არ მიმეცა, დღეში ერთი აბაზი სარგებელი უნდა მიმეცა.

და იმ ათის დღის შესრულებამდის დედოფალს დარეჯანს სამღებრო ჩამოერთვა და დედოფლის მარიამის წილად დაიდვა. და იმ დრომდინ სამღებროს იჯარის ანგარიშიდამ ალალოას ჩემგან დახარჯული ჰქონდა. და უმაღლესის მეფისა და მარიამ დედოფლის მოხელე[ე]ბმა ანგარიში გამომართვეს მე და ჩემს ამხანაგებს, იმის დანახარჯის ბარათები არ ჩამიგდეს.

მასუკან ალალოას შეუთვალე: შენ რომ ჩემგან გაქვს თეთრი დახარჯული და მე შენი მმართვეს, ანგარიში ვნახოთ, თუ ჩემი დაგედვას — მიბოძე; და თუ მე დამედვას — მი[ი]რთვი და ჩემი თამასუქი მიბოძე.

მასუკან მოვიდა ჩემს დუქანზედა, მითხრა: ჩემი ბარათები მომიტანეო, ანგარიში ვნახოთ და თუ სრულად დამიხარჯავსო, შენს თამასუქს მოგცემო. ბარათები რომ სრულად წინ დაუწყე, მომტაცა და წაიღო უანგარიშოთ. რაც მე იმისი მმართვეს, იმის მეტიც დაეხარჯა ჩემგან. ამასთან უსამართლო ძალა იხმარა და ჩემი თამასუქი ისევ კელთ უჭირავს.

იმას მრავალი შემწე და მოკიდებული ჰყავს და მე თქვენის წყალობის მოიმედეს თქვენთვის მომიმართავს და ამის სამართალს გევედრებით. აღიწერა აგვისტოს კ, ქრონიკონს უამჟ.

თავში:

ქ. ბატონო მდივანბეგო სოლომონ და ფითოაშვილო აღავე! ამ არზით მირიმან რომ ასე ჩივის, ეს კარგად გამოიძიეთ და ამაზედ ჰეშმარიტი სამართალი მოეცით.

ალალოას რომ ამასთან აღებ-მიცემა ჰქონია, რომელსაც ამ არზით აცხადებს და ამისთვის ბარათებიც წაურთმევია უანგარიშოთ და ამის თამასუქი ისევ კელთ უჭირავს, ამაზედ ჰეშმარიტი სამართალი თქვენ მოეცით.

და თუ რამ ოსეფა მილახვარს ავთანდილთან და ან ავთანდილს ოსეფასთან ანგარიში აქვსთ რამე, ორნიც ცოცხალნი არიან და ისინი უნდა მორიგდნენ, ამას საქმე არა აქვს იმ ანგარიშში, ამაში სადაო ეს არის და სამართლით ამაზედ მოარბგეთ. აგვისტოს კდ, ქრონიკონს უამჟ.

ქ. სოლალაშვილო ნინიაეი ახლავ ესენი ერთმანერთს
შემოჰყარე და ამის სამართალი გარდააწვეტინე. იოანე

[განჩინება]

ქ. მათის უგანათლებულესობის მეფის ძის იოანეს ბრძანებით
ამ მირიმანისა და ალალუას სარჩელი მოვისმინეთ, სწორედ მი-
ლახერის ანგარიშში რომ დაეხარჯა, ალალუას თავისი ბარათები
არ უნდა წაერთმია. ორი კვირა ვადა მივეცი, ბარათები ალალომ
უნდა მოიტანოს, რადგან ალალუას კელით დაწერილები არის,
თუ მირიმანის კელი არ აწერია, აღარ შეიწყნარება. და თუ აწერია,
ბარათით გამოჩნდება.

თუ სამღებროდამ არის დახარჯული, რაც თამასუქის ჯამზე
მეტი იყოს, ალალუამ უბრუნოს და თამასუქიც მოსცეს. თუ ნაკ-
ლები იყოს, მირიმანამ შეუსრულოს და თამასუქი გამოართვას.

და თუ იოსეფას ანგარიშში დახარჯულად აღმოჩნდება, იმაში
უანგარიშოს. მაგრამ თუ ვადაზე ალალუამ ბარათები არ მოიტა-
ნოს, იასაულმა მირიმანას თამასუქი ალალუას გამოართვას და
პატრონს მოსცეს.

იასაულა^ა, ეს ასე აღასრულე. აგვისტოს კე, ქრონიკონს
უამ.

თუ ოსეფას ანგარიშზედ არ არის გამოცხადებული ბარათი,
ეს ალალუას ვალი იქნება.

სამი ბეჭედი:

1. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლომონ
2. ალა ფითოევი
3. იოანე.

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს მემკვიდრე და მმარ-
თებელი რუსეთის ღენერალ-ლეიტენანტი და კავალერი დავით,
ვამტკიცებთ სამართალსა ამას. მარტის კჳ, ქრონიკონს უამ.

დავით

---

^ა ლატოვებულა ცარული ადგილი იასაულის სახელის ჩასაწერად.

1800 წ. 12 სექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 3857. დედანი. ქალაღი. 33,5X21. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი, ორწერტილი ან
წერტილ-მძიმე.

ქ. კოხტა გასპარაშვილებისა და იოანე ამი-
ლახვრის შვილის საღაო, მათის უგანათლებულესობის,
საქართველოს მემკვიდრის, მეფის ძის დავითის ბძანე-
ბით, ჩვენ, მღვიანბეგებმა, ასე გარდაესწყვიტეთ:

არუთენა რომ სამკლავეზე ეღავებოღა: ჩემმა ძმამ გათხოა
და მომეციო, ნინა ამბობღა: მაჩუქაო. ის სამკლავე არუთენასთან
გირაოთ ყოფიღა. გირაოს სხეას ვერ აჩუქებღა. ისევე უნღა მისცეს
ნინიამ სამკლავე.

ქ. ასიით რომ კიღეე არუთენა შვიღის-რეა თუმნის საქო-
ნელს ეღავებოღა — ჭღას. მაგის სახლში ხურჩინით საქონელი
მომპარეს, ზოგი ისეე გამოეაჩენინე და ესენი აღარ მამცესო, ამისი
ასე უნღა იქნას: მაშინ რომ არუთენას თავისი დანაკარგისა სია მი-
უცია, ზოანემ ეს სია მოიტანოს, თუ მაშინ, იმ სიაშიე არ წერე-
ბულა, ვეღარ იღავებს, თუ სია აღარ გამოჩღა, არუთენამ იფიცოს,
რომ ესენიე იმ ხურჩინით დამკარგოდეს. და რომელიე ქურღი
იოანემ ველში მისცეს, იმან გასცეს პასუხი.

ქ. კიღეე არუთენა ოთხმოცის ცხერის ნახეარს ეღავებოღა,
რომ ჩემი ძმა პებანა და ეს იოანე ამილახვრისშვილი ბატო-
ნისშვილმა აღექსანდრემ ამხანაგათ ელიაღასათ გაგ-
ზავნა, ოთხმოცი ცხეარი ერგოთ, წილი არ მოგვეყო.

იოანემ იმისი ამხანაგობა დიღათ აშა ჰქნა.

მოწმე[ე]ბი მოეიკითხეთ. იოსებ ყაფღანისშვილმა
და საამისშვილმა საამმა ასე იმოწმეს: იმ ელში ჩვენ
ვიყავიო. ბატონისშვილს ორჯელ-სამჯერ ჩვენთან მოეწერა ოქმი.
რომ ჩვენ დავებარებინეთ და ელი ორისათვის ერთად მიებარებინ-
ნა. ჯერ არც კი ვანებებღით, მაგრამ მესამეთ რომ ოქმი მოგვიტა-
ნეს, მერე დავანებეთ.

რადგანაც ოქმით ორისთვის ერთად მიუცია ელ[ი]აღისობა,
იმ ნაშოვრის ნახევარი ნინიამ არუთენას უნღა მისცეს. რაც შესა-
ნახავათ წაუყვანიათ, იმას გარღა.

ქ. კიდევ არუთენა სამს ცხენს და იმაზედ კიდებულს ბარგზედ ედავებოლა იოანეს: მე ვიშოვნე და წამართვესო.

ამაზე ერასტი ამილახვრის შვილმა ასე იმოწმა: მაგ ცხენების წილი ნინიამ სხვათ არავის მისცაო. ვავს, რომ ამის ნაშოვნი ყოფილა, თორემ ნინიას თავის ამხანაგები წილს გამოართმევდნენ. ამისი ასე გავარიგეთ: ნახევარი არუთენას მისცეს ამ ნაშოვრიდამ და ნახევარი ისევ ნინიას დავანებეთ.

ქ. ამას გარდა ნინია ამილახვრის შვილს რაც სიტყვა აქვს, ან მოწმით, ან საბუთით დაამტკიცოს და იმაზე სამართალი მიეცემა.

იასაულეზო, მორდალო სვიმონ და დავითელა, ეს ასე გაქარევე. სეკდემბერს იბ, ქორონიკონს უაყ.

ხეთი ბეჯი:

1. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლომონ
2. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვახუშტი
3. მდივანბეგი იოანე
4. მდივანბეგი ციცი შვილი ნიკოლოზ
5. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი სულხან

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა და სხვათა მეფე გიორგი მეათსამეტე, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ. სეკდემბერს კჳ, ქორონიკონს უაყ.

მეფე გიორგი

ქ. ჩვენ, მეფის ძე დავით, ვამტკიცებთ. სეკდემბერს იდ, ქორონიკონს უაყ.

დავით
----

112. განჩინება დავით და იოანე მდივნის ბაჰრის საქმეზე

1800 წ. 7 ოქტომბერი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 4268. დედანი. 33,2x21 სმ. ქალაღი. მხედრული-განკეთილობის ნიშნად ნახარია წერტილი.

ქ. ღმრთითა და სამართლით მდივანს დავითს ერგო კისის ქვევის სასახლე თავისის მიწებით და მეიღნით და რამაზახუქელას მიწის მიდგამადის და გზირი შვილის თევდორეს მამულის მიჯნამდის, თავს და ბოლოს შარამდის, რომელიც სასოფლო შარა არის, ამას აძევს დავითელა ქიქინა შვილი თავისის მამულით, ღღეს რასაც მამულის მქონებელი

არის; და კიდევ ამასვე აძევს მღუღელი ათანასე თავისის მამულით, დღეს რასაც მქონებელი არის; და კიდევ ამას აძევს კონდოლს ზვარი, თავისის სამართლიანის სამ[ზ]ღვრებით.

ქ. ღმრთითა და სამართლით მდივანს იოანეს ამის ფარდად ერგო არტოზანს გალავანი თავისის მეიღნით ბოდის თავამდინ და საბზელ-კალო თავისის ზევითისა და ქვეითის გზებით. და ამავე გალავანს აძევს ბალი თავისის სამართლიანის სამზღვრებით.

და ამას გარდა თავეთი ყმა და მამული შეფარდებით უნდა გაიყონ.

ამ საქმისა და გარიგების დამსწრენი ვართ: სალთუხუცეს არმის ეშიკალასბაში მაყაშვილი ალექსანდრე ბეჰელი; ეშიკალაბაში ალექსანდრე; კანდელაკი დავით ბეჰელი; მონაღთისა მღუღელი დავით; მაყაშვილი გოგია; კახიშვილი გრიგოლ ბეჰელი; გრიგოლ; ბაზიერთხუციშვილი დიმიტრი და მურაიბი კალათოშვილი იოსებ. და მე, მელიქიშვილს ლაშქარნივისს იოსებს, დამიწერია და დამსწრე და მოწამეცა ვარ.

ეს დავით მდივანს მიეცით და ამის პირი იოანე მდივანს. ამაში არც წაშლილი არის, არც წაბლალული, არც ამოფხეკილი და არც ჩამატებულ-ჩაწერილი. ოკდომბრის ზ, ქორონიკონს უაჰ.

სამი ბეჰელი:

1. ეშიკალაბაში სალთუხუცესი ალექსანდრე
2. მონაღთისა მღუღელი დავით
3. გრიგოლ

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა და სხვათა მეფე გიორგი მეათსამეტე, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ.

არმის ეშიკალაბაშო ხერხეულიძეე გიორგი! შენ უნდა მიხვიდე და ეს ასე გაა[რიგო, როგორც გაუჩივებიათ. ოკტომბერს თ, ქორონიკონს უაჰ.

ბეჰელი: მეფე გიორგი

1800 წ. 18 ოქტომბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 2608. დედანი, ქალაღი 78X26 სმ. ქალაღი. შხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია შქიმე და წერტილშიმე.

ქ. მათის უმაღლესობის საქართველოს მეათსამეტეს მეფის გიორგის ბრძანებით ჩუენ — მეფის ძემან იოანე მღივანბეგების თანდასწრებით გავყარეთ ციციშვილები ვახტანგ[ს] შვილი სარდარ-მოურავი გიორგი, ალექსანდრე სარდლის შვილები, პატა[ს] შვილი ეშიკადასბაში გიორგი და ნოდარი[ს] შვილი მღივანბეგი ნიკოლოზ.

ამათ რაც თავეთი წილი მამული ერგოთ წილისყრითა და შეფარდებთ ცალ-ცალკე მიგვიცია.

და კიდევ ქარელის ციხე ერთ წილად ერგო ხალვათხანის ეშიკადასბაშს ციციშვილს გიორგის და მღივანბეგს ნიკოლოზს დიდის კარის მქარეს ზეითიცა და ქვეითიც, რაც ქვეითკირის შენობა არის, საშუალზე სამანი გღია. და ბაღები და ვენაქები როგორც სქერიათ, ისევ ისე დავანებეთ.

და რადგან ეშიკადასბაშს ციციშვილს გიორგის აკლდა, სვიმონს რომ ბალი და ბოსტანი სქერია, ნიკოლოზ მღივანბეგის ბალი უნდა გაიზომოს და იმ ზომით ეშიკადასბაშს გიორგის საკუთრად დანებდეს.

კიდევ საქარელოს მამულიდამ ერგო ხალვათხანის ეშიკადასბაშს გიორგის და მღივანბეგს ნიკოლოზს მოურავის ბალის ბოლომდის და სამანიც იქ არის, ფშნამდის და მტკერის პირამდის რაც სანოდარიშვილო მამულია, ლოპინაშვილს მამულს გარდა.

კიდევ ერგო ეშიკადასბაშს გიორგის ფშანს გაღმა მეორე ფშნამდინ; და მოურავსა და ეშიკადასბაშს სახლების ზომა რომ დააკლდათ, გიორგი სარდალმა და მღივანბეგმა ნიკოლოზ ორ საბელნახევარი უნდა მოსცენ.

მღივანბეგს ნიკოლოზს ლუასათვის რომ საყდრის გვერდზე მიწა მიეცა, იმისი ზომა მღივანბეგმა ნიკოლოზ იმავე მიწის გვერდზე ეშიკადასბაშს გიორგის უნდა მოსცეს.

რაც ქალის მიწა დარჩა გაუყოფელი, ისიც საერთო არის. ამისი ფარდი სარდალსა და მოურავს უჭირავსთ.

* შტრ. 1800 წ. 1 აპრილის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე, № 87).

კიდევ ერგოთ ლეთეთის ფარდათ აფნიისი ეშიგალას-
ბაშს გიორგის და მდივანბეგს ნიკოლოზს მთითა, წყლითა, მინდვ-
რითა და ქალითა; და წყალი ლეთეთიდან უნდა ეძლიოს, ზაქარია
შვილებისა და დემეტრეს წილს გარდა, ნახევარი.

ხვედურეთს ერგო ეშიგალასბაშს გიორგის მეოთხედი —
საბელი ორი და ნახევარი არხოშოშვილისა და ახალკა-
ციშვილისა და რომლისაც ვენახებ[ი] და ბოსტანი შიგ დაპ-
ყვება, იმის ჩასწვრივ ქალა, სარწყავი და ურწყავი მტკვრამდის.
კიდევ ერგო ქემუხტაშვილის ნაფუძარი და იმის ჩასწვ-
რივ მიწები იქით სარდლის სამნამდის, აქეთ ნიკოლოზის სამნამ-
დის საბელი ექვსი. კიდევ ერგო ეშიგალასბაშს გიორგის საბელი
სამი მოურავსა და ნიკოლოზს საშუალ. კიდევ ერგო ხვედუ-
რეთში გიორგი ეშიგალასბაშს სოფლის თავში სარდალსა და მო-
ურავს საშუალო ორი საბელი და ნახევარი თავისის წყლითა, რაც
ნოდარა[ს] შვილებს წყალი ერგებათ, იმისი მეოთხედი. რაც გაუყო-
ფელია, ის საერთო არის.

ერგო დოესში ეშიგალასბაშს გიორგის საბელი სამი მდი-
ვანბეგის მიწის გვერდზე მოურავის მიწის მიდგმამდის მტკვრამდის,
ურწყავი და სარწყავი; იქავ ვენახებში ერგო საბელი ორი და ნა-
ხევარი, რასაც ვენახები დაიტანს წყლამდის, საყდარი და სახლე-
ბი შიგ დაპყვება, სამნები ეენახებთან არის ჩაყრილი, ამისი მემიჯ-
ნავე არის საზენაქროთ მოურავი და საქვენაქროთ მდივანბეგი ნი-
კოლოზ. კიდევ ერგო სარდლის ხოდაბუნის ბოლოში ნახევარი
საბელი. კიდევ ერგო ციხე დოესისა ეშიგალასბაშს გიორგის, ციხის
დოესისა ბურჯი და რაც სახლები დაპყვება იმის გასწვრივ სარდ-
ლის სამნამდის და წინ ნიკოლოზ მდივანბეგის სამნის ნიშნამდის.

ერგო კიდევ ეშიგალასბაშს გიორგის ქვახვრელისაკენ
და ორსაბელნახევარი დააკლდა, ის უნდა შეუსრულონ.

ამაებს გარდა ზედაველაზე რაც გაუყოფელი მამული
არის, საძმო და საერთო არის.

რაც სანოდარიშვილო მამულია, იმისი მეოთხედი წყალი და
მთისა და ბარის სარგო ეშიგალასბაშს გიორგის უნდა მოეცეს და-
უკლებრად.

და რაც ზემონსენებულის სამნების ფარგალში ვენახები დაპ-
ყვება, ვისიც ყმანი იყენენ, როგორც საქართუელოს სამართლის გან-
წესება არის, იმას უნდა დასჯერდენ. აღიწერა ოკდომბერს იმ,
ქორონიკონს უამს.

- ხუთი ბეჭედი: 1. იო ა ნ ე
 2. მღივანბეგი იო ა ნ ე
 3. ზ ა ა ლ
 4. გ ი ო რ გ ი
 5. ქალაქის მოურავი ე ვ ს ტ ა თ ი.

114. განჩინება თაჯიშვილუაგის შვა-მავალის საქმეზე

1800 წ. 20 ოქტომბერი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 2451. დედანი. ქალაღი. 60X24,5 სმ. მხედრუ-
 ლი. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, წერტილი ან წერტილ-მძიმე.

ქ. თ ა ზ ი შ ვ ი ლ ი ს ე ვ ი მ ო ნ უ ჩ ი ო ლ ა თ ა ე ვ ს სა ხ ლ ის კ ა ც ე ბ ს მ ო ს ე ს და თ ე ო დ ო ს ი ს: როდესაც ბიძა ჩემს ტ ა რ ი ე ლ ს კ ა თ ო ლ ი კ ო ზ ი შ ე მ ო ჰ კ ლ ო მ ი ა და მ ა მ ა შ ე ნ ი პ ა ა ტ ა და უ ქ რ ი ა, ტ ა რ ი ე ლ ხ ო მ მოუკლავს და ჩვენი წილი ყმა და მამული და სახელოე-
 ბი კ ა თ ო ლ ი კ ო ზ ს წ ყ ა ლ ო ბ ი თ ს ი გ ე ლ ი თ თ ქ ე ვ ნ თ ვ ე ს უ ბ ო ძ ე ბ ი ა; და მე ო ბ ო ლ ი მიქელ დეკანოზისაგან ვიზრდებოდი; როდესაც შევიძელ და მათს უმალღესობას მეფეს და მათს უწმინდღესობას კ ა თ ო ლ ი კ ო ზ ს ვ ე ღ რ ე ბ ა და უ წ ყ ე, მაშინ თქვენ მოხვედით და გამომიცხადეთ: შენს ყმასა, მამულსა და სახელოებზე ბატონს თავს ნულარ აწყენო, ოთხი თუმანი საბეჭდავად მოგვეცო, შენის ყმისა და მამულის და სახელოების ძველს წყალობის სიგელსაც შენ მოგცემთ და სხვას ახალს წიგნსაც დაგიწერთო. რაც თეთრი მთხოეთ, მოგეც და თქვენ ძველი წყალობის სიგელი მომეცით, რომელშიაც ეწერა: უკეთურ-
 მ ა ტ ა რ ი ე ლ მ ა კ ა თ ო ლ ი კ ო ზ ი მოკლა და შენ პაატა დაგქრათ; ამის-
 თვის იმისი ყმა და მამული და სახელოები შენ გიბოძეთო. ის წიგნი ცეცხლში დავწვი და ეს ახალი წიგნი თქვენ დამიწერეთ, რომე-
 ლიც მათს უწმინდღესობას კ ა თ ო ლ ი კ ო ზ ს ა ც და ვ ა მ ტ კ ი ც ე ბ ი ნ ე, რომ ამ თქვენგან მოცემულის წიგნის ძალით ჩემი ყმა, მამული და სა-
 ხელოები სრულებით უნდა დაგენებებინათ, დღეს აღარ მანებებ-
 თო. და კრწანისის მოურაობისა ძველის განაჩენებით რომ წელი-
 წადმი ოცი მარჩილი უნდა მომცეთ, აღარც იმას მაძლევთო.

მოსე და თეოდოსი მიუგებდნენ: ჩვენ, მართალია, შენის ყმი-
 სა და მამულის წიგნი მოგეცით და დაგანებეთ, მაგრამ სისხლი არც მოგვეცია და კიდევ გედავებითო. და განაჩენით კრწანისის მოურაობის სარგოს ოცს მარჩილს რომ მედავები, არც ტარიელი-
 ს ა გ ა ნ კ ა თ ო ლ ი კ ო ზ ს ს ი კ უ დ ი ლ ს უ წ ი ნ და არც შემდგომად არას დროს არ აგიღიაო.

ამისი სამართალი ასე განვაჩინეთ: რადგან სვიმონს კრწანისის მოურაობის სარგოს ოცის მარჩილისა მოჰთაბარი წერილები აქვს სამცხეთოს პირველთ მოხელეთაგან დაბეჭდილი, და მოსე ლიტონის სიტყვით მიუგებდა: არას დროს არ მოგვიციაო და მამის ჩემის პაატასაგან არც მიცემა და არც მიუცემლობა არ გამიგონიაო; ამ ცარიელის სიტყვით უმოწმოდ და უწერილოთ სვიმონის განაჩენი და წერილები არ დაირღვეოდა და სამართლით წელიწადში ოცი მარჩილი კრწანისის სარგო სამოურაო მოსემ და თეოდოსიმ სვიმონს უნდა მისცენ.

და სვიმონმა პაატას ჭრილობის სისხლი უნდა მისცეს. პაატას ჭრილობის სისხლი კელისა და თავისა მეორეს აზნაურისა გაუჩინეთ, ორმოცი თუმანი. და რადგან სვიმონის ყმა და მამული და სახელოები მოსესა და თეოდოსის პაატას სისხლში ჰქონიათ მიცემული, ამისათვის რაც კრწანისისა და ან სხვა სარგო სვიმონის წილი ჰქონიათ, სისხლში უნდა უანგარიშონ, ორმოცი თუმანი სისხლი რომ გაუჩინეთ; რადგან იმავე თავით როდესაც პაატა დაჰკრილა, ნახევარი ნაღდი მიეცემოდა და ნახევარი ჯინსი, ჯინსზე ხომ სარგებელი არ მიეცემა და ოცის თუმნის ნაღდისა სარგებელი რვას წელიწადში ერთიორად ორმოცი თუმანი იქნება; და თავნს რომ სარგებელი გაუსწორდება, დადგება უსარგებლოდ, რომლითაც შეიქნა სისხლი პაატას ჭრილობისა სამოცი თუმანი. რადგან სამოცი წელიწადი მეტია, რომ კრწანისის სარგო წელიწადში ოცი მარჩილი სვიმონის წილი მოსეს, თეოდოსის და იმათს სახლს აუღიათ, ამ სამოცს თუმანს სისხლში გაუბარეთ და მეტი ჩავატარეთ და შეიქნა სისხლი პაატასი გარდაწყვეტილი სვიმონისაგან.

და დღერს იქით კი ოცი მარჩილი წელიწადში კრწანისის მოურაობის სარგოდამ სვიმონს უნდა აძლიონ, როგორც ძველი განაჩენები უცხადებს. ეს ასე გარდასწყდა.

და თამასუქით ექვსს თუმანს და კიდევ კომლურად კაცებს რომ ედავება სვიმონ მოსესა და თეოდოსის, იმისი განაჩენით სხვა სამართალი მიეცემა.

მადლაღმევილო და ვით! როგორც ამ განაჩენში სწერია, ეს ასე აღასრულე. სეკდემბერს კვ, ქორონიკონს უპქ.

ქ. სვიმონ რომ ძველის წყალობის სიგელისას ამბობს ცეცხლში დაეწვიო და სხვა მოწამე არეინ ჰყავს, რომ იმაში ასე წერებულეიყოს: უკეთურმა ტარიელ კათოლიკოზი მოკლა და შენ პაატა დაგკრაო და ამისთვის ტარიელის ყმა, მამული და სახელოები შენ პაატას ვიბოძეთო, ამაზედ სვიმონს ფიცი განუჩინეთ: წადგეს

წმინდას ეკლესიაში სახარებასა და ცხოველმყოფელს ჯვარს დასდევას კელი და თქვას: «ამისმა მადლმა და განმაცხოველებლმან ღმერთმან. ძველს წყალობის სიგელში ასე ეწერა, რომ: უკეთურმა ტარიელ კათოლიკოზი მოკლა და შენ პაატა დაგკრა და ამისთვის ტარიელის ყმა, მამული და სახელოები შენ გიბოძეთო, და სისხლ-შიაც გქონოდესთ მოცემული».

თუ ასე შეჰფიცა, როგორც ზემო დაგვიწერია, სისხლს სარგო-ში გაუბარებს და დღეს იქით უნდა აძლოონ. და თუ ვერ დაიფი-ცავს, ვერც ყმისა ვერც მამულისა და ვერც სახელოს სარგოს ვერ უანგარიშებს, სისხლიც დღეს უნდა მისცეს და თავისი კერძი სარ-გოც დღეიდან უნდა გამოართვას.

ოთხი ბეჭედი:

1. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი
2. მდივანბეგი ციციშვილი ნ ი კ ო ლ ო ზ ი
3. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანა მეფისა ს ო ლ ო მ ო ნ
4. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ - პ ა ტ რ ი -
ა რ ხ ი, ძე სანატრელისა მეფის მეორისა ირაკლისა ა ნ ტ ო ნ ი,
ვამტკიცებთ ამ დიაპზეგებისაგან განჩინებასა. ოკლობერს კთ, ქო-
რონიკონს უპშ.

ხელრთვა: კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ ი.

ქ. ჩვენ, სრულიად საქართველოს უფლისწული მ ე ფ ი ს ძ ე
და ვ ი თ ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. დეკემბრის იღ, ქორონი-
კონს უპშ დავით

115. ბანჩინაბა თურქისტანიშვილების ფრანკისტანისა და იოსება იღვდლის

ბაგულის საქაჯაზა

1800 წ. 2 ნოემბერი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 2765. დედანი. ქალაღი. 58,5×33 სმ. მხედრული
განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, წერტილი ან წერტილ-მძიმე.

ქ. მათის მეფობის უმაღლესობას ებრძანა ჩვენ — საქართველოს
უ ფ ლ ი ს წ უ ლ ი ს და ვ ი თ ი ს ა თ ე ი ს საქართველოს მსა-
ჯულთ-შეკრებილების თანდასწრებით თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ვ ი ლ ე -
ბ ი ს ფ რ ა ნ გ ი ს ტ ა ნ ი ს ა და ი ო ს ე ბ მღვდლის სარჩელის
მოსმენა და სამართლის მიცემა.

მღვდელი იოსებ ახალდაბას ოთხს საკომლოს ჩიოდა და ზერის მეშვიდედსა და ამისი ბარათებცა ჰქონდა. ამათგანი ორი ფრანგისტანს ექირა, ერთი ბეციას და ერთი კი დაკარგული იყო.

ფრანგისტანს მიზეზი მოვსთხოეთ ორის საკომლოს ჰქერისა. იმან ეს მიზეზი გვითხრა, რომ შაჰნავაზ მეფისაგანა მაქვს ნაწყალობევიო, რომლისაც წერილი მოიტანა, რომელშიაც ესრეთ ეწერა: ჩვენ ოდეს იყალთოს ცოტას ჯარით ვიდექით და ბატონიშვილი ერეკლე თავს დაგვესხა მთიურის ჯარით და შენ თამაზა კარგა გაისარჯე იქა და ამის სანაცვლოდ წყალობად ორი კომლი ახალდაბას ქექებურაშვილის წილი ყაზანა პაპიაშვილი და ირემაშვილი მოგეცითო.

კვალად მღვდელმანვე მოიტანა შაჰნავაზ მეფისაგან წერილი, რომელშიაც ეწერა, რომ: შეგიწყალეთ და შენი ნაქონი მამული ახალდაბას ისევ გზოძეთო. -

შემდგომად ამისა ფრანგისტანმა მოიტანა მეფის გიორგის წიგნი, რომ გოდერძი ქექებურაშვილი ჩუენის რისხვით მოიკლა და ახალდაბას იმის ნაქონი ყაზანა პაპიაშვილი და ირემაშვილი შენ მოგეცითო.

მღვდელი იოსებ მიუგებდა: მართალია, მეფემ გიორგიმ წამართვა და შენ გიბოძა, მაგრამ მეფის ერეკლეს ერთგულობისათვის მიუყო. და როდესაც მეფე ერეკლემ მეფობა მიიღო, მაშინ იმის ერთგულობისათვის რომ წამხდარი ვიყავ, იმან ისევ შემიწყალა და მიბოძაო; და ჩემს ობლობით პატარაობაში ამისი წერილი მამაშენმა თამაზამ მომპარაო. და ამ წერილის ქონებას ჩაჩიქაშვილი ზურაბ[ი]ც დაამტკიცებდა; კიდევ დაობდა და ჩიოდა.

შემდგომად ამისა ერთი წიგნი ჰქონდა მეფის ვახტანგისა ბაქარისაგან დამტკიცებული თურქისტანიშვილს ბეციას, რომელშიაც ეწერა, რომ: ქექებურაშვილის მამული რომ ებოძებინა მეფეს გიორგის, ის ისევ ჩამოგართვით და ამის სამაგიეროთ ამოწყვეტილის თაყაშვილის უსუფბეგის მამული გიბოძეთო. და მას აქეთ რაც სომხითში იოსების მამა-პაპათ ნაქონი მამული არის, დღესაც იოსებს უქირავს.

ამით სჩანს, რომ ახალდაბასაც ისევ ებოძებოდა; ამიტომ, რომ სხვაგან თუ უბოძეს და მისცეს მაგისვე მამული სრულად, ახალდაბას ორს საკომლოს რაღათ წაართმევდნენ; და თუ კი მეფე ვახტანგ და ბაქარ-მეფის გიორგის წიგნსა შლიან, რასაკვირველია, რომ რომლისაც ერთგულობისათვის წახდა იოსებ, ის ამას წიგნს

უბოძებდა და ბეციასაც რომ თავისი სინიდიისი და სამართალი აწვევდა, ამისათვის თითონ იმ ერთს საკომლოზედ მოურიგდა.

ამ სამართლის ძალით ის ორი საკომლო ფრანგისტანისა ახალდაბას იოსებს დარჩა. და დაკარგული დედაბრიშვილი ხომ იოსებისა იყო. ახლა თურქისტანიშვილებმა ყველამ თავეთის წილს კელი უნდა მოჰქიდონ ახალდაბაში; და იოსებს თავისი უნდა დაანებონ. თუ ამ სამის საკომლოებიდამ კაცი სადმე გამოუჩნდა ცოცხალი მღვდელს იოსებს, ის კაციც ამის უნდა მოეცეს.

ეშვიკადაბაშო ორბელიანი ასლან, ეს ასე აღასრულე. ნოემბრის ბ, ქორონიკონს უპყ.

ბეჟელი: დავით

ქ. დედაბრისშვილი რომელიც არც გაცემული ყოფილა, და ამ იოსებს ჰქონდა ამისი ბარათი, და ამაზედ ხომ ვერას ელაპარაკებოდნენ და ვერცა რა ამის მამულზედ. და ამას გარდა ეს ზემოხსენებული სამი კომლიც ამ განაჩენის ძალით ამას დარჩა. თურქისტანიან[ნი] ველარას ილაპარაკებენ ამაზედ.

ხუთ ბეჟელი:

1. დავით
2. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მდივანი მეფისა სოლომონ
3. ჯაეახის ძე მდივანბეგი ვახუშტი
4. მდივანბეგი ციციშვილი ნიკოლოზ
5. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი სულხან.

თავში:

ქ. ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი ამ ჩვენის შვილის დავითის და მსაჯულთაგან განჩინებულის სამართალს ვამტკიცებთ. ნოემბრის გ, ქორონიკონს უპყ.

ბეჟელი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა გიორგი.

კიდებ:

ქ. ჩვენ, მეფის ძე იოანე, განაჩენსა ამას ვამტკიცებთ.

ნოემბრის ით, ქორონიკონს უპყ. იოანე

ქ. ჩვენ, მეფის ძე ბაგრატ, ვამტკიცებთ განჩინებასა ამას. ნოემბრის ით, ქორონიკონს უპყ. მკაბ

ქ. მე, მეფის ძე თეიმურაზ, ამ განაჩენს ვამტკიცებ. ნოემბრის ით, ქორონიკონს უპყ. თეიმურაზ

verso:

ამ განაჩენით ახალდაბას მამული მეფეს და მოსამართლეთ მო-
უციათ ჩვენთვის. ეს მამული ირემაშვილები რომ ჩვენს წილად
სწერია, ამ საკომლოებით მე ეს ირემაშვილი მამაჩემს თქვენთვის
მოუყიდნია, ფასი ზოგი დარჩომილიყო და დანარჩენიც მე გამო-
გართვით თქვენ, ჩემს განაყოფთ იოანესა, ზაქარიასა და სოლო-
მანსა. და ეს განაჩენიც დღეს და უკუნისამდე საბოლოოთ და სა-
შვილისშვილოთ თქვენია, რომელ არა მე და არა მემკვიდრე ჩემი
არ წამოგედოს. პაპაშვილი და დედაბრიშვილი სადაც აღმოჩნდ-
ნენ, ის კაცნი უმამულოდ ჩემნი არიან. ამისთვის კელს ვაწერ ს ფ ი-
რ ი დ ო ნ თ უ რ კ ი ს ტ ა ნ ო ვ ი. ჩყით-სა წელსა, იანერის კგ-სა
დღესა.

ამ ნაწერის თანდამსწრე და მოწამე ვარ თავადი იო ა ნ ე ბ ა-
რ ა თ ო ვ ი.

ამ ნაწერის თანადამსწრე და მოწამე ვარ თავადი რ ე ვ ა ზ ბ ა-
რ ა თ ო ვ ი.

ამ ზემო დაწერილის და მისეთ ცალების თანადამსწრე და მო-
წამეცა ვარ მაიორი ი ო ს ე ბ გ ა რ ს ე ვ ა ნ ო ვ ი.

116. განჩინება მელიქი შაქარას ქალის თინათინისა და ისაია გარდაუკატავილის ვალის სამხეზ

1800 წ. 25 ნოემბერი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 11. საბ. № 150. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[152v] მელიქის შვილის შაქარას ქალი თინათინ
უჩიოდა გარდუკეტა შვილს ისაიას: ჩემი სამოცი თუმანი თა-
მას[150] უქით უნდა მომცეო.

ისაია მიუგებდა: მართალია, შენი ორმოცდათერთმეტი
თუმანი მემართა; რუსეთს რომ მივიდლოდი, მოხველ და მთხოვე. ჩემი
სამოცი თუმანი უზბაში შვილს შაქარას ემართა და გითხარ:
შაქარას შეგაპირებ და გამოართვი.

შენ მითხარ: შაქარას კი არ შევპირდები და, თუ სარუხანას-
შვილს შემაპირებ, იმას კი ვენდობიო. რადგან ის მოინდომე,
უზბაში შვილი შაქარა სარუხანაშვილთან მივიყვანე და შეგაპირე:
ამ შაქარას ჩემი სამოცი თუმანი მართებს, შენ გამოართვი და ორ-
მოცდათერთმეტი თუმანი ამ თინათინისა მმართებს, ამას მოეც და
ცხრა თუმანი მე შემიწახე.

გიორქამ იყაბულა და შაქარა გიორქას შეჰპირდა. გიორქამ ჩემს თამასუქზე მოაწერა: ეს ჩემი ვალი არისო; ჩემი სამოცი თუმანი უზბაში შეილს გეურქამ გამოართვა და თუ შენთვის არ მოუცია, შენ იცი და გეურქამ, ჩემთან საქმე აღარა გაქვსო.

და მეორე ესე, რომ: როდესაც სარუხანაშვილს ჩემი ვალი დ[ა]ედუა და გამოუართვი, მაშინ შენ მდივანბეგებთან სამართალში მელაპარაკე და შენ გაგამტყუნეს და ეს გამართლების განაჩენი [V] მომცეს, რომელიც ისაიას კელთ ჰქონდა მეფისაგან დამტყიცებული.

თინათინ მიუგებდა: პირველი ესე, რომ როდესაც მდივანბეგებმა ჩემი სიმართლე სცნეს, შენი განაჩენი გააბათილეს და შემდგომი განაჩენი მე მომცეს და თბილისის წახდენაში დაეკარგეო. და მოწმე[ვ]ებითაც და[ა]მტყიცა თინათინმა, რომ შემდგომი განაჩენი ჰქონია.

და კიდევ სხვებრ სარჩელი ესე მაქვს, რომ: თუ სარუხანაშვილი, რომელსაც შემაპირე, შენვე არ აგეკლო და შენვე არ გაგეტეხა, მე შენთან საქმე არა მქონდაო. მაგრამ რადგან ყოვლის საცხოვრებელით შენ აიკელ, შენა ხარ ჩემი მოვალეო; შენგან ჩემს ვალში შეპირებული სამოცი თუმანი უზბაში შეილმა თუ გეორქას არ მისცა, ხომ სამართლით შენ უნდა მომცეო. და თუ მისცა, რომ გეორქას საქონელთან ისიც შენ წაიღეო, ჩემს ვალში შეპირებული თეთრიც შენვე მიგაქვს და შენც უარს მეუბნები, რომელი სამართალი შეიწყნარებსო.

მათის უმაღლესობას მეფის ოქმით და ბრძანებით ჩვენ — საქართველოს მსაჯულთშეკრებულებამ ამათი სამართალი ასე განვაჩინეთ: ისაიას რომ თინათ[104]ინ გეურქასათვის შეუპირებია და გეორქა შაქარასათვის, რადგან თვით ისაიავე სწამებს, რომ თინათ[ინ]ისათვის შეპირებული სამოცი თუმანი შაქარას გეორქასათვის მიუცია, გეორქას საქონლიდამ ისაიას ჭერ თინათინის ვალი უნდა მიეცა და დანარჩომი თითონ წაეღო.

პირველი ამისთვის, რომ იმის ვალში იყო შეპირებული და მეორედ ამისთვის, რომ ისაიას საკუთარი ვალი იყო, რადგან უზბაში შეილისაგან თინათინის ვალში მიცემული სამოცი თუმანიც გეორქას საქონელში ყოფილა და სრულად ისაიას წაუღია, ერთის წლის სარგებელი თბილისის წახდენამ ჩა[ა]ტარა და თავისას თამასუქისა თავნი და სარგებელი ისაიამ თინათინს უნდა მოსცეს.

თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ე ი ლ ო ი ო ა ნ ე და შ ა ხ ი ი ო ა ნ ე ი მ ა თის უმაღლესობის მეფის ბრძანება და ოქმი შენა გაქვს, როგორც

ამ განაჩენში სწერია, ასე უნდა აღასრულოთ. ნომბერს კე, ქორონიკონს უპმ.

ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს — ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე მეთათამეტე გიორგი, ამ განჩინებას ასე ვამტკიცებთ, როგორც სამართალი მიუციათ. დეკემბერს ი, ქორონიკონს უპმ.

ნებითა იმისის იმპერატორების დიდებულებისათა ჩვენ, სრულიად საქართველოს მე მ კ ვ ი დ რ ე და ხელმწიფისა ჩემის ღენერალ-ლეიტენანტი და კავალერი დავით, ვამტკიცებთ განჩინებასა. ფებერელის მ, ქორონიკონს უპთ.

117. განჩინება თაღია და დავით მაყაფილავის მამულის საქმიზე

1800 წ. 29 ნომბერი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 3247. დედანი. ქალაღი. 43,3X21 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე და წერტილმძიმე.

ქ. საგარეჯოს მოურავის ქერიესა და ობოლს თაღიას მათის უმაღლესობის მეფისათვის არზი მიერთმია — უჯარმაში ჩვენს სამკვიდროს მამულს დათესილს ხოდაბუნებში მაყაფილი ნაზირი დავით გომურებს ათხრევილებს და გლეხს კაცებს ასახლებსო.

ამისი სამართალი მათს უმაღლესობას ოქმით ჩვენთვის ებძანა. ჩვენ, საქართველოს უფლისწულმან მეფის ძე იოანე, მსაჯულთშეკრებულება, კახნი და ქართველთ თავადები ჩვენთან დავისწარით და სამართლით ასე განვაჩინეთ:

რადგან უჯარმაში მამული სამკვიდრო ჩოლოყაშვილის თაღიასი უშენი და ხარაბა იყო და მათმა უმაღლესობამ მეფემ აშენება ინება, რომლისაც შენობა ქვეყნისათვის დიდად სასარგებლო არის, ამისთვის ქერიესა და ობოლს თავი აღარ უწყენიათ და უკეთილმსახურესს მეფესაც მცნებისათვის ღმრთისა და საღმრთოთა სჯულთათვის, რომელსაც სწერს მოციქული იაკობ: «მსახურებაჲ წმიდაჲ და შეუგინებელი ღმრთისა მიერ [და] მამისა ესე არს: მიხედვაჲ ქერიეთა და ობოლთა სასჯელსა შინა»^{*}.

* იაკობ 1, 27.

ამ ღმრთის მსახურებით მისს სიმაღლეს მეფეს სამი ოქმი უბოძებია მტკიცეს ბრძანებით, რომ: რომელიც მიწები უჯარმაში საგარეჯოს მოურავს და ობლის თადიას კაცებს გაუტეხიათ და უხნავსთ, იმისი წართმევა არ იქნებაო და ტყეში შესვლასაც ვერ დაუშლიანო.

ობოლმა თადიამ რომ ეს ოქმები წარმოაყენა, ჩვენთან დამსწრეთ მსაჯულთა და თავადთ ერთკმად აღიდეს კეთილმსახურება მეფისა და ჩვენც შედგომილნი საღმრთოთა კმათა მათის უმაღლესობის ბატონის მამის ჩვენის მეფისაგან ბოძებულს ოქმებს განაჩენითა ამით და სამართლით ვამტკიცებთ.

მ ა ყ ა შ ე ი ლ ო ნ აზ ი რ ო დ ა ვ ი თ ! რომელიც მიწები საგარეჯოს მოურავს და იმის კაცებს გაუტეხიათ და თავეთს სამამულეთ უხნავსთ, იმისი წართმევა არას გზით არ იქნება; საღმრთო სჯულისაც დახსნა იქნება და მეფისაგან ბოძებული ოქმებისაც. და ვერც ტყეში შესვლას დაუშლი თადიას და მისს კაცებს, როგორც ოქმები უცხადებს. და არც ამას ინებებს სამეფო განმგებობა, რომ ახლის შენობისათვის დამკვიდრებული შენობა მოიშალოს.

შენ უნდა მიხვიდე და ობლის თადიას დათესილს ხოდაბუნებში რომ გომურები გაუთხრიათ, კელი უნდა ამართო და თადიას მოაბარო. ნოემბერს კთ, ქორონიკონს უპქ.

სხვა ვინც მემკვიდრენი არიან უჯარმელნი, იმათ ხომ თავეთი მამული ექნებათ და ამათ თავეთი სამკვიდრო მამული უცილებლად უნდა დანებდესთ.

- ოთხი ბეჰედი: 1. ი ო ა ნ ე
2. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად მაგო, ბ ე ყ ა ნ
3. მღივანბეგი დ ა ვ ი თ
4. მსაჯული სამეფოთა ზედა და მღივანი მეფისა ს ო ლ ო მ ო ნ.

118. განიინება შარსაღან ბარამის შვილის შმის სიფონიკა

ომეარელის საქმეზე

1800 წ. 10 დეკემბერი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 46. საბ. № 110. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[78] მის უმაღლესობასთან ბედნიერს მეფეს გ ი ო რ გ ი ს თ ა ნ ს ი მ ო ნ ი კ ა იმერელს არზა მიერთმია და ეჩიულა: ბ ა რ ა მ ი ს-შეილი ფ ა რ ს ა დ ა ნ ბატონყმობით მედაგება და სამართალი მიბოძეთო. მის უმაღლესობას ჩვენთვის ებძანა ამათის სამართლის განჩხრეკა.

ჩვენ ბრძანებისაებრ ორნიც სამართალში მოვაყვანინეთ და ვალაპარაკეთ. სამართალში აღმოჩნდა, რომ ეს სვიმონიკა იმერელი ამ ფარსადანის მამას რეეაზს მსახურათ ხლებია და იმასვე დაუსახლებია. ოცდაათი წელიწადი მეტი არის, ამის ყმათ ყოფილა. და სამართლით სვიმონიკა იმერელი თავისის ცოლშვილით დარჩა ყმათ ფარსადანს და ამის ძმას.

მარამ ფარსადანმა ამ სიმონიკას მამული უნდა მისცეს. თუ მამული არ მისცა, ყმათ ვერ დაიმკვიდრებს, ამისთვის რომ მამულისათვის ყმობია.

ერთი ამის პირი სვიმონიკა იმერელს მიეცა და ეს — ფარსადან ბარამისშვილს. დეკემბრის ი, ქორონიკონს უაჟ.

შვილის გასყიდვა რომ მოეხსენებინა სიმონიკას, ის ტყვილი ყოფილა.

119. განჩინება კალაურის მოურავის ომანისა და მისი სახლისკაცების შვა-შაშულის საქმეზე*

1800 წ. 22 დეკემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1986. დედანი. ქალღდი. 21,7×16 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირია წერტილი.

ქ. კალაურის მოურავს თავისი სახლისკაცი ფრიდონ და კიკოლა ყმასა და მამულზედ რომ უჩიოდნენ, ამათი სამართალი მათმა უმაღლესობამ, ბატონმა მამაჩვენმა მე მიბძან[ა].

ამათი საჩივარი რომ გავსინჯეთ, ორმოცს და ორმოცდაათს წელიწადს გაველო, კურთხეულის ბატონის პაპის ჩვენის დროს გაყრილი ყოფილიყვნენ; ვხედავდით, რომ ფრიდონ დიდათ უსამართლოთ ედავებოდა. და ვერც სამართლით შეუვიდოდა რასმე.

მაგრამ რადგან ამათი საქმე სხვებრ იყო, ჩვენ იძულებით განაჩენი მივეციტ ფრიდონს და მის ძმებს. და ის განაჩენი ისევ ამ წერილით გაგვიბათილებია და დაგვიყენებია. რაც იმ განაჩენით ყმა და მამული ომან კალაურის მოურავს ჩამაერთო, ისევ იმასვე უნდა მიეცეს.

* შღრ. 1800 წ. 6 მარტის განჩინებას ამავე საქმეზე (აქვე № 77).

ჩვენ ეს სამართალი ასე მივეცი და ნება ახლა შემკვიდრის ჩვენის ძმის დავითისა არის. დეკემბრის კბ, ქორონიკონს უპყ.

სამი ბუქელი: 1. ბ ა გ რ ა ტ

2. ბ ე ყ ა ნ

3. მღიანბეგი იო ა ნ ე

კიდზე:

ქ. ჩვენ ამ ჩვენის ძმის ბაგრატის განჩინებას ვამტკიცებთ. დეკემბრის კთ, ქორონიკონს უპყ. და:ით

ქ. ჩუენ, მე ფ ი ს ძ ე იო ა ნ ე და კავალერი, ჩვენის ძმის დავითისაგან დამტკიცებულს განჩინებას ამას ჩვენც ვამტკიცებთ. ფებრელის დ, ქორონიკონს უპთ. იოანე

120. ბანიინაბა მოურავ მარაგისა და სახლთსუცას ნოღარის

მგზულაბის საქმეა

1800 წ. 28 დეკემბერი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 304. დედანი. ქალღი. 39,7×21,5 სმ. დაზიანებული თაში და შუაში. მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ ორი ან სამი წერტილი.

მოურავი შერაბ და სახლთუხ [უ] ცესი ნოდარ მამულეზე და მიწაწყალზე და მთასა და ბარზედ შეცილდენ. ბატონს მოახსენეს და შესჩივლეს; და ბატონმა ამათი სამართალი კარზედ ეფისკოპ[თ] და დარბაისელთ უბძანა, დას[ხდნ]ენ და სამართლები ქნეს. გრემზე ფიცი მოურავს დაზდვეს და სხვას ს[ა]ცილებლებზე სა[ხლ]თუხ[უ]ცე[სს] ნოდარს ეღვა.

მოვედით გრემს ბატონის ბძანებით ჩვენ...[•] [მ დ ი] ვ ა ნ ბ ე გ ი რ ა მ ა ზ, ბოქოულთუხ [უ] ცესი გიორგი...[•] და ამას ვეც[ა]დენი[თ], ფიცი არ [მომხდარიყო], მაგრამე არცერ[თი] დასჯერდა და უფიცრობა არ მოკდა.

და გრემის მთა მოურავმა გაიფიცა: მალღიამ ტრანისის თავს გაივლის აზნოს ვეძში ჩავა, აზნოს ვეძიღამ აზნოს ვეძის გორს რომ რიგის ხეზს შე[ე]ყრების, — ესეები გიჯნქევის სა-

[•] აქლია ორი სიტყვა.

მძღვარია. ამას იქით ოლოიანი, ამას ზემოთ და ქვემოთ ლოპ[ო]-
ტის გაღმა-გამოღმა არ თანის სამძღვარმდის, ახლა მობრუნებით
ქ[ლ]დი[ს] მალლიდამ წვერი წამოვა, თელიანის გორს შემო-
ეყრების — ესები ასე ფიცა: «როდესაც ჩვენი მამა-პ[ა]პ[ა]ნი გაყრი-
ლანო, გვერდისძირი თავისის მთითა და ბარით გ[ა]ყრ[ი]ს
უკან მიშოვნიაო, რაც კაცი არ მოსახლობსო და საკომლო არა გა-
ქუსო, მის მეტი არც მთის გამოსავალში და არც სოფელში და სოფ-
ლის გამოს[ა]ვალში კელი არ გქონია და არა გაქუსო, ჩემი საკუ-
თარი ყოფილა და არისო». ფიცა და გაიტანა, მოუტრავს დარჩა. ნო-
დარ სახ[ლთხ]უცეს[ს] კელი არა აქუს. საბურღი ღორი და ალმატუ-
რი გრემის მთაში შევიდეს, საბალახე აილოს. მთა საკუთრივ მოუ-
ტრავს დარჩა. რარიგადაც გრემს და ალმატს ძველათგან რუ
ქონოდეს, ვერ მოუშალოს.

წმინდის ბ[ა]რბარის ს[ა]ყდარი და მისი შეწირულობა მამული
საერთოდ დარჩა.

ორი ბეჭედი: 1. რამაზ

2. მონა ღთისა გიორგი. ხელრთვა: გიორგი
თაემი:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქარ[თ]ველოსა — ქართლის, კახეთის და სხვა-
[თა] მეფე გიორგი, იმ განჩინებას ვამტკიცებთ.

ბახუტაშვილი იოსებ! რომელიც ამათი მთ[ა] და
მამული იყოს შე[მოფ]არგლული, იმისი საბალახე უკლებრათ შენ
უნდა აილო და ამას უნდა [გაუ]რიგო. დეკემბერს კვ, ქორონიკონს
[უა]ჭ.

ბეჭედი: მეფე სრულიად ქართლისა და კახეთისა და სხვათა
გიორგი.

ქ. რაგვარადაც ამ ჩვენს მო[სამართლ]ებს [ს]ამართალი უქნია და

ან ამ განაჩენში სწერია, ჩვენც ასე დავვიმტკიცებია.

თეიმ-
ურაზ

121. განჩინება ჯაფარიძეთა ხანისხლო საქმეზე

XVIII ს. II ნახ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 3112. დედანი. ქაღალდი 44×34 სმ. დაზიანე-
ბული. შუაზე გახეული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია
წერტილი. საბუთი თარღდება რისტომ და ლომინა რაქის ერისთავების
მიხედვით.

ქ. დავსხედით ბეჟენი და მოსამართლენი ღვთის შიშს ქვეშ.
ბძანდებოდა თავათ ბატონიშვილი გიორგი, ერისთავი
როსტომ და ლომინ[ა], მისი შვილი გიორგი, წერეთე-

ლი ნიკოლოზ და თამაზა მესხი, მთლათ ბატონისშვილის [და ე]რისთვის დარბაისელნი. სოფრომ ჭაფარიძე, გიორგი და ვახტანგ გაეაბჰვეთ.

სოფრომ ჭაფარიძემ უჩივლა გიორგის და ვახტანგს: ცოლი მომიყვდა, საშაოს ებოქდი მამულში. თემი გამიგულიანეთ. თემ[მ]ა იქაც გამლახა და შინაც მომიხდენ და ავათაც მომეპყრენ.

[გი]ორგიმ და ვახტანგ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ გიორგი და [ვა]ხტანგ და ასე უაშორონ: «არც ჩვენის გაგულიანებით, არც შინ მოგხდომოდენ, არცა რა ეკადრებოის თემს შენთვინ». თუ ასე უ[ა]შორონ, სოფრომ თავის კაცებს გაულახავს. უმფროსი გაჩნდებოდა, მარა სამი თავი მოხელდახელე ხელათმქნელი სოფრომს მისცენ. თუ ვერ უფიცონ, მესამედი სი[ს]ხლი მისცენ სოფრომს. თუ უფიცონ, რავარც სხვიმის მოკრეფილიყოს, საშაოც დაანებონ და მოკრიფოს სოფრომ.

ქ. ვახტანგ სამჯერ თემისგან გალახვა იჩივლა. სახლისკაცებს არც სწამობს და არც გაულახვინებია სახლისკაცს. და გალახვა რომელსაც თემს შესწამოს, ელაპარაკოს და სამართალი წაილოს.

ქ. სოფრომ და ვახტანგ უჩივლეს გ[ი]ორგის: თაყამ თავდებათ დაგვაყენა ბატონთან, უმტყუნა და წავიდა და სამასი მარჩილი [გა]რდაგვახდევინა ბატონმა.

გიორგიმ უპასუხა: ძმა თქვენ გამიბრიყვეთ, თქვენ გაგზავნეთ და ბატონის ღალატი თავს დაგვაღვეით და ამაზედ ეს ძმაც მომიყვდა.

სოფრომ და ვახტანგ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ვახტანგ და მერაბ და ასე უფიცოს: «რა ბატონს მძევლები მივეცი, ჩვენის სიტყვით მას უკან არც ჩვენით და არც ჩვენის სიტყვით შენი ძმა თაყა ოსეთს არ წასულიყოს». თუ ასე უფიცონ, გიორგის მისი კერძი თეთრი ჩაუგდონ და მათი კერძი თეთრი ვახტანგს და მერაბს გიორგიმ მისცეს. თუ ვერ უფიცონ, მათი გაგზავნილი ყოფილა, თეთრმაც გაიაროს და ნახევარი სისხლი გიორგის მისცეს ვახტანგ და მერაბმა.

ქ. სოფრომ და გიორგიმ უჩივლა ვახტანგს: ორი გლეხი ხუთას მარჩილათ გაყიდა მამაშენმა და ოცდარვა მტყვე, — ესენი ყველა ხრეული.

ვახტანგ აშორო უთხრა:

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ვახტანგ და რვა აზნეურშვილი თან ჩამოიტანიოს და ასე უფიცოს: «ხრეითის მამული რომ გავყავით, მას უკან არც თეთრათ არც მტყვეთ და არასფრად ხრეითის

სადღო თქვენი არაფერი შემომჩენოდეს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლებიან ვახტანგს. და რომელიც ვერ ჩაქითანოს ფიცსში, მათი კერძი სოფრომს და გიორგის მისცეს ვახტანგმა. და თუ უფიცოს, გარიგებული ყოფილან და ვახტანგს არას ემართლებიან.

გიორგიმ ვახტანგს უჩივლა: შენს პირობაზედ ზალიკამ კაცი გამიყიდა.

ვახტანგ უპასუხა: ზალიკას თუ უფიცე, შენ იცი და ზალიკელამ. თუ ვერ უფიცე, რასაც შემომიხვალ, მოგცემო.

ქ. ვახტანგ უჩივლა სოფრომს: ღებო მქონდა სახელოთ და შენით დამეკარგა.

სოფრომ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს სოფრომ ან მამა და ან შვილი და ასე უფიცოს: «ჩემის მიზეზით შენ ღებო არ გამოგრთმევეოდეს». თუ ასე უფიცოს, არას უმართლება. თუ ვერ უფიცოს, თავისი თეთრი სარგებლით ვახტანგს მისცეს სოფრომ.

სოფრომ და გიორგიმ ვახტანგს ცამეტი მ[ტ]ყვე უჩივლეს.

ვახტანგ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ვახტანგ, ასე უაშოროს: «ამაში თქვენს ნამეტანი მამას ჩემს არაფერი დაეხარჯოს». და [რო]მელიც ვერ ჩაიტანოს, გარდუხადოს. და თუ უფიცოს, არას ემართლებიან.

ქ. გიორგიმ ვახტანგაძის გაყიდვა უჩივლა ვახტანგს. ჩაგელიშვილის ყოფილას ვახტანგაძე. ამაში ვახტანგმა გიორგის რუჩაგ და ფარსადან ჩაგალიშვილი დაანება. ერთი ძმა სოფრომს წაუყვანია მანამდი და მორიგებული ყოფილან.

გიორგიმ და ვახტანგ ერთმანეთს ფიცის წევა უჩივლეს. გავსინჯეთ მოსამართლემ. მარა არაფერი გამოსადევი იყო და გავართინეთ.

ქ. ვახტანგ ბუქუქას სიკვდილი იჩივლა: თანდილამ ბუქუქა მომიკლა.

გიორგიმ უპასუხა: ჩემი ძმა თანდილა გზაზე მოვიდოდა და თავის გინებაზე თავს წამოდგა და მაგიერი სიტყვა რომ უთხრა, ბუქუქამ ხელიც წაკრა და ხელწაკრულმა მოაშურა და აქმაზე მოკლა.

ვახტანგ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოცდაათხი ბუქუქას ტოლი კაცი.

და ასე შეაფიცოს: «სანამღი თანდილამ ბუჭუკას პირაქით არ შე-
მოუტევა და სასიკვდილოთ არ გამოიმეტა, პირიქით ბუჭუკას თან-
დილასათინ იმ დღეს არც შეეგინებოს და არც ხელი წაეკრას». თუ ასე უფიცოს, მთელი სისხლი მისცეს. თუ ვერ უფიცოს თავის
დანაშაურზე მომკვდარა და გაიაროს.

ქ. გიორგიმ კაცის ქალის გაყიდვა უჩივლა.

ვახტანგ უპასუხა: თავისმა ბიძამ ვალში მომცაო, ნახევარი
ბაქრაძეს მივეცი. და ორი კაცი ასე შეაფიცოს: «ამის მეტათ
არ გამსლოდეს და იმ კაცს ჩემი ამდენი მართებოდეს». თუ ნამე-
ტანი მოვიდეს, რაც ერგოს, სოფრომს და გიორგის მისცეს.

ქ. ვახტანგ უჩივლა გიორგის: ჩემს კაცს — ცუგურიას
ბეჟ(?) ლაშქრუაშვილის გლეხი ეწინდა და თაყამ და-
ყიდა.

გიორგიმ აშორო უთხრა: [ც]უგურიამ. რომ კაცი და ბიჭი წაიყ-
ვანა, ამაში ცუგურიას სადგო არა ქონებოდეს.

აწ ასე გაეაჩინეთ: გიორგიმ ოცდაოთხი კაცი ასე შეაფიცოს:
«ცუგურიამ კაცი ბიჭი რომ წაიყვანა, ამაში სადგო აღარაფერი შე-
მომრჩენოდეს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება. თუ ვერ უფი-
ცოს, საერთო ყოფილა და სწორად გაიყონ.

ქ. ვახტანგ აფრასიონ იჩივლა.

სოფრომ უპასუხა: დედის ჩემის დახსნილი იყო.

ვახტანგ აშორო უთხრა.

აწ ასე გაეაჩინეთ: ვახტანგ ის გლეხი კაცი ასე შეაფიცოს აფრა-
სიონ: «არც დედის შენის დახსნილი ყოფილიყოს და არც არაფერი
იმაში ხელი თქვენ გქონდესთ». თუ ასე უფიცოს, კაც[ცი] ვახტანგის
ყოფილა და სისხლიც ვახტანგს დარჩეს. თუ ვერ იფიცოს, სწორი
ყოფილა და [მი]სი სისხლიც სწორი გაიყონ.

ქ. ვახტანგ იჩივლა: დედაჩემს გოგო მოსტაცეს, სამოცი მარჩი-
ლი საუპატიო ამოიგე და დახარჯეთ. სახლისკაცს გარჯა არ დავმად-
ლება, ვახტანგს დედამისის საუპატიო თეთრი მივეცს.

გიორგიმ თანდილას სისხლი ორასი მარჩილი იჩივლა: რას
ემართლებიან გიორგის, თანდილა[ს] სისხლი რომ აუღიათ, გიორგის
მისცენ.

სოფრომ იჩივლა: შიოშ და ბეჟან წაიყიდა, ამაში ჩემი შვილი
დაიჭრა.

1 + პირიქით.

გავსინჯეთ, სამართლის წიგნს ვეითხეთ, მარა არაფერი გამოვიდა, მაზაობლობაში დაქრილა და არაფერი გაჩნდა.

ვახტანგ სურა იჩივლა. სალაპარაკო არაფერი არის; ვახტანგს მისი სურა მიეცეს.

გიორგიმ და ვახტანგ სოფრომს ოცდარვა მტყვის გაყიდვა უჩივლეს. სოფრომ აწმორქო უთხრა.

აწ ასე გაეჩინეთ: წამოდგეს თავათ სოფრომ და სამი თავისი ტოლი კაცი თან [ჩა]იტანოს და ასე უაშოროს: «ამ მტყვევებში თქვენს ნამეტანი არაფერი წამეღოს». რომელიც ვერ ჩაატანის, გარდუხადოს ვახტანგს და გიორგის. და თუ უფიცოს, არას ემართლებიან.

ვახტანგ ოთხმოცი მარჩილი იჩივლა და თაქვის ურიის. იმათ უარი ვერ უთხრეს. ვახტანგის საკუთარი ყოფილა, რას ემართლებიან, მისცენ.

ბეპედი: ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ი (?) გ ი ო რ გ ი (?)

122. განიხილავთ პაპუა მოურავის, ქაიხოსროსა და დათუას

გაპარის საქმეზე

XVIII ს. II ნახ.

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 4029. დედანი. ქალაღი 38X15სმ. თავი და ბოლო აკლია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია წერტილი. საბუთი თარიღება საქმის გამარჩევ მოსამართლეთა მიხედვით.

... [მ]ამული ეყიდნა...* [ნასყიდობ]ის წიგნიც დათუას ქონდა; ის ნასყიდი მამული სამად უნდა გაიყონ პაპუა მოურავმა, ქაიხოსრომ და დათუამ.

ქ. გუზლის მამული რომ ქონდათ გასაყოფი, ის მამულიც სამად უნდა გაიყონ პაპუა მოურავმა, ქაიხოსრომ და დათუამ.

ქ. მარანში ერთი ქვევრი დათუამ საუფროსოდ უნდა აიღოს; სხვა ქვევრები პაპუამ, დათუამ და ქაიხოსრომ სამთავე სწორედ უნდა გაიყონ.

ქ. ბალი რომ აქვსთ, რაც მამა-პაპას შემოუფარგლავთ და შემოუმიჯნავთ, ის ბალი სამთავე სწორედ უნდა გაიყონ პაპუამ, ქაიხოსრომ და დათუამ.

ქ. ჯოლბორდიშვილი და მებატიშვილი სამთავე საქმეა.

* აკლია ხუთი-ექვსი სიტყვა.

ქ. მკედელაძეზე მოურავმა სახლის კაცებს ან კაცი შე-
აფიცოს და ან თუ კაცი ვერ შეაფიცა, სახლის კაცებს წილი უნდა
დაუღვას: ამისთვის უნდა შეაფიცოს კაცი, რომ მოურავი ამბობდა,
საკუთრივ მე მიყიდნაო.

ქ. რაც სამკომლს ფურცელაძე [ე]ბს დღეს მამული
აქვსთ ნასყიდი თუ უსყიდი, სათავენოს გარდაისად დღეს სწორედ
უნდა გაუყონ.

ქ. სასახლოთ გასაყოფი ბეითალმანი

ქ. გურჯა[ან]ში ზვერიასშვილის ბეითალმანი.

. აქვე გურჯა[ან]ში ცისკარაძის შვილის ბეითალმანი.

ქ. ვეჯინს მთავარშვილის ბეითალმანი.

ქ. აქვე წნორაშვილის ბეითალმანი.

ქ. აქვე მოვიდაშვილის ბეითალმანი.

ქ. აქვე შათირისშვილის ბეითალმანი.

ეს ექვსი საკომლო რისაც მქონებელი იყოს ვენახით, სასახლით,
მიწებით — სამთავე საძმოა, სწორედ უნდა გაიყონ.

ქ. ამ ექვსის ბეითალმნიდამ რაც თამაზისა და დათუას
წილი იქნება, ორისავე წილი დათუასათვის საუმკროსოდ მიგვიცია.

ქ. ოთხი ბეითალმანი პაპუა მოურავმა და ქაიხოსრომ უნდა
გაიყონ.

ქ. მოურავს პაპუას რომ თანდილაშვილის მამულს ედა-
ვებოდენ ქაიხოსრო და დათუა, ეს მამულიც სამთავე უნდა გაიყონ.

ქ. მოურავი პაპუა ბიაშვილს ედავებოდა, ბეითალმანი
გიჭირავსო. თუ ამ ბიაშვილმა ასე შეფიცა მოურავს და ქაიხოსროს:
«ეს ბეითალმანიცა და მარცვალი ობლებიც აბელ მოურავმა ისე-
ვე სახლისკაცად შემომყარაო და მამულიც მე მიბოძაო», ხომ ბია-
შვილს დარჩება. და თუ ბიაშვილმა ვერ დაიფიცა, ის მარცვალას
ბეითალმანი ისევე სამთავე სწორედ უნდა გაიყონ.

ქ. მოურავი და დათუ[ა] ბალოშვილის მამულზე რომ ერთ-
მანეთს ედავებოდენ, ეს ბალოშვილის მამული ორი წილი მოურავისა
ყოფილა და მესამედი დათუასი.

წისქვილის მესამედზე თუ მოურავს კაცი შეაფიცა დათუამ,
წისქვილის მესამედიც დათუას დარჩება. თუ ან კაცი ვერ შეაფიცა
ან სარწმუნო მოწამე ვერ იშოვნა დათუამ, ის წისქვილი მთლად
მოურავს დარჩება.

ქ. სამს კაცზე რომ მოურავი და დავით დაობდენ, ორი კაცი და-

თუას დარჩა. მოურავს კელი არა აქვს. მესამე კაცი ჩი გ ლ ა შ ე ი-
ლის მოყვანილი ყოფილა მოურავის საწილოს კაცისა და დათუა
ამბობდა: ოქმი მაქვს, ბატონმა მიბოძაო. ეს ნება ბატონისა[ა].

ქ. ქაიხოსრო დათუას ედავებოდა: ახო გასტეხე და მე წილი არ
მომეო. დათუამ თუ იმავე თარგზე იმტოლა ტყე მოუჩვენა გასატეხი,
ტყეს უნდა დაჭერდეს ქაიხოსრო. თუ იქვე იმტოლი ტყე ვერ მო-
უჩვენა, ის ახო ნახევარი ჭერ დავეითისა იქნება და ის ნახევარიც მერ-
მე სამთავე სწორედ უნდა გაიყონ.

ქ. ქაიხოსრო და დათუა ბ უ კ ე ყ ი ა შ ე ი ლ ე ბ ი ს ხიზნებზე
რომ დაობდენ, პაპუნასა და იასეს შეყრამდინ ის ხიზნები თუ პაპუ-
ნას მოუსხამ[ს], ხიზნებიც დათუას დარჩება. ქა[ი]ხოსროს კელი არ
ექნება. და თუ პაპუნა და იასე რომ შეყრილან და მაშინ მოუსხამთ,
ის ხიზნები ერთი დათუას დარჩება და ერთი ქაიხოსროს.

ქ. კიდეც ქაიხოსრო და დათუა ა თ ა ნ ა ს მამულზე რომ დაობ-
დენ, კ ი კ ო ნ ი ს რომ დღეს წიგნი უჭირავს ათანის მამულობისა,
რომ დღეს ქაიხოსრო კ ა ც უ რ ა ს სასახლობით ედავებოდა, ამისი
ასე გავაჩინეთ: თუ დღევანდლამდინ კიონის მოურავის წიგნი[ს] ძა-
ლით ის მამული სკერია, დავეითის კაცს ათანას დარჩება. თუ არადა,
ქაიხოსროს კაცს კაცურას სკერია, მამული კაცურას დარჩება —
ქაიხოსროს კაცს.

ქ. ჩვენ, კახეთის მოსამართლეებმა, ს ა რ ი დ ა ნ მ ა , რ ა მ ა ზ მ ა ,
ზ ა ა ლ მ ა ამ მოურავიანთ დავა და საჩივარი ასე გავაჩინეთ და
გაუსამართლეთ, სამართლის ძალით როგორათაც [ამ ზემო განაჩენ]ში
და[გვი]წერია და გაგვისამართლებია, ასე...* [თავიან]თის ნებაყოფ-
ლობით შეეპრიგეთ]...* ამაზე არცა რა სიტყვა... უწინა[ა]ღმდეგე-
ბ[იათ]...**

123. ზანინება ცაიხულისა და კოხახიქეთა სასისხლო საქმეზა

XVIII ს. II ნახ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2282. დედანი. ქალაღი. 31,2×21,3 სმ. მხედ-
რული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია წერტი-
ლი. საბუთი თარიღდება მანუჩარ დადიანის მხედვით.

ქ. დავსხედით ბრკენი და მოსამართლენი და ყოვლად სამღვდე-
ლო ც ა ი შ ე ლ ი და კ ო ბ ა ხ ი ძ ე ნ ი გვაბჰვეთ.

ც ა ი შ ე ლ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა : რადგან ამ ქვეყნის მწყემსი ვარ,

* აკლია ორ-სამი სიტყვა.

** ბოლო აკლია.

ჩემგან ზიგია, რაც რომ უსჯულოება და უმართებულო საქმე იქმნება, უნდა მოვიკითხო. ერთი ღმრთის მტერი მემრავლე სოფელში დაიარებოდა და ეშმაკობას ლაპარაკობდა და ყოველს კაცს ეშმაკისკენ მიაქევედა. დღის ხნით ვცდილობდი რომ დამეჭირა, მაგრამ ერთს დღემდის ვერ მოვახელე. შევიტყვე, რომ ჩემის კაცისას მოსულიყო, გაეგზავნე კაცი და დავაჭირვინე. დახვდი შენ და შენი სახლისკაცი, ის კაციც წაართვი და ჩემი კაციც გალახე და იარაღი აყარე.

მოდგა კობახიძემ და ასე უპასუხა: მე შენს ლაპარაკს ვერ მივბედავ და არც ზიგია. ჩემ[მა] ამხანაგმა ჩემი თავი დაგასმინა და მან მიყო. შესახვეწათ გიახელი; მე მკითხავის რას დავეძებ, ჩემს სტუმარს ვე[ძებ]დი, თორემ სხვა საქმე არ მქონდა. ერთი კაცი — რავარი კერძი კაცი არის ჩემი, ქვეყანამ იცის — ჩემი მეძღვნე უბრალოთ დამიჭირეს, გამიპარცვეს და მეორეს დღეს ამის შემხვეწეთ გიახელით, მაგრამ არაფერი სამართალი მიბოძე. ჩემი კაცის ნა[კ]არცი თოფი და ლეკური, სატევარი და ნაბადი დღესაც ხელში გაქვს; და ჩემგან შენს კაცს ან რა აკლია და ან რა ვკადრე?

მოდგა ცაიშლის კაცი იმ დღის გალახული და ასე უჩივლა: ბატონმა ჩემმა გამაგზავნა ერთს ღმრთის მტერს კაცსზე. კაცი დავიჭირე და მომყავდა და მისი თაბუნი კაცი მად დამესწრა, თოფით მკვლიდა და მართალია, სასიკვდილოდ თავი არ დავანებე და თოფი წავართვი. ამაზე დამხვდი შენ და შენი სახლიკაცი, ის დაჭირული კაციც გამაშევიბინე და მეც თოფი წამართვი და ბევრი მირტყი და ჩემი თოფი იმ კაცს გაატანე და დღესაც მას აქვს.

მოდგა კობახიძემ და ამისი აშორო ასე უთხრა: რაც რომ მე და ჩემი სტუმარი ტყუილა არ გამლახე, იმ დღეს ჩვენის ხელით შენ არაფერი გკადრებოდეს [და] არც დაჭირული კაცი გაგვეშევიბინოს.

აწ ამისი საქმე ასე გავსინჯეთ და გავაჩინეთ: წამოდგეს ჯოლორია და ლევანიკა და ან იმათი ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს და თორმეტმა კაცმა ასე უფიცოს ცაიშელს: «რაც რომ ტყუეილს არ გვეწამები, იმ დღეს ჩვენ არც დაჭირული კაცი გაგვეშევიბინებინოს, არც იარაღი წაგვერთმიოს და არც ჩვენის ხელით რამე კადრებოდეს». თუ ასე უფიცოს, ცაიშელი რას ემართლებდა.

და კობახიძე, რომ თავის სტუმრის გალახვას ჩივდა, თუ კობახიძემ ის მისი სტუმარი იშოვნოს, სამართალი შეიძლოს, რომ მის სტუმარს იმ დღეს არ ეშუღლებინოს ცაიშლის კაცისათვის, თოფი იმ კაცს შერჩეს და საუბატიო კობახიძეს მიეცეს.

თუ კობახიძის სტუმარმა სამართალი ვერ შეიძლოს, თოფიც მოიტანოს და მიართვას ცაიშელს და მისმა გალაზვამაც გაიაროს. დასტურ თუ სამართალი შეიძლო, თოფიც შერჩება კობახიძის სტუმარს; და რაც ნა[ც]არცვია კობახიძის სტუმრის, ისიც მიეცეს. და საუბატიო როგორც რიგია, ისე კობახიძეს მიეცეს.

თუ სამართალი ესე თო[რ]მეტმა ვერ შეიძლოს, როგორც სამართლის წიგნმა გააჩინოს, ისე მიერთვას ცაიშელს.

ბეჰელი: და დ ი ა ნ ი მ ა ნ უ ჩ ა რ .

124. განჩინება გოდერძი ქურხულისა და მარხაზვილის

გამულის საქმეზე*

XVIII ს. ბოლო

ცსსა. პ. კ ა რ ბ ე ლ ა შ ე ი ლ ი ს პირადი ფონდი. № 1461. რეუელი № 13. საბ. № 137. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. გოდერძი ქურხულს ეჩივლა დაეით გარესჯის ყმის მარეხაშვილისათვის: ჩემი ნასყიდი მამული რამდენიმე ხანია უქირავს. წიგნი დაკარგული მქონდა და მოწამე არა მყვანდა, ახლა ვიპოვნე და სამართალს ვითხოვ.

მათს უმაღლესობას მეფეს ამათი სამართალი ჩვენთვის ებძანა. ჩვენ, ჩოლაყაშვილმა სალთხუცეს საგარეჯოს მოურავმა გიორგიმ, გარეჯელთ მოხელეთა, სამღვდელთა და უფროს-უფროსის კაცთ თანდასწრებით ამათი საჩივარი გავსინჯეთ.

დაეით გარესჯის წინამძღვარმა ყორჩიბაშისშვილისაგან გასყიდულის იმ მამულის ნასყიდობის სიგელი მოიტანა, რომ ერთი საკომო მამული ყოვლის მისი სამართლიანის სამძღვარი მიეყიდნა. მაგრამ სად რამდენი მამული ქონოდა იმ საკომოსი, არც მომიჯნავე დაეწერათ და არც მიჯნა. დღეს რომ გოდერძის საბუთი მოაქვს, იმაში ყველა გარჩევითა სწერია.

დაეით გარესჯის წინამძღვარი თეოდოსი ამბობდა: ამდენი¹ ხანია მონასტერს ეს მამული უქირავს, დავა არავის გაუგონია და სიგელიც სარწმუნო ქონდათ.

მაგრამ გოდერძი ამას ეუბნებოდა: დღევანდლამდის ამ მამულისა არა ვიცოდი, შენი იყო თუ ჩემიო. დღეს რომ პაპის ჩემის ნასყიდობის წიგნი ვიპოვნე, ახლა ამითი გვდავებიო. რაც

¹ ამდენი.

* შდრ. 1792 წლის 12 თებერვლის განჩინებას (ქართ. საშართ. ძეგლები, V, № 322).

ამაში მოწმითა და მიჯნებით მამული მიწერია — ჩემია; და ამის იქით რაც მამული დარჩება შენიაო.

ჩვენ წინამძღვარს თეოდოსის მოვახსენეთ: ან ასეთი უჯათი უნდა იმოვნოთ, სად რამდენი დღის მიწა გიყიდნიათ — ეწეროს და ან ასეთი სარწმუნო მოწამე იმოვნოთ, რომ იმ მოწამემ იცოდეს და ეს გოდერძის წიგნი გააბათილოს, და ეს მამულიც მაშინ თქვენი შეიქნებაო; კაცის პირითაც შეუთვალეთ და ჩვენც უთხარით ვადამდის. მაგრამ იმ ყრუთ დაწერილი სიგელის მეტი ვერა იმოვნეს რა.

გოდერძი თავისი ნასყიდობის წიგნით მიჯნები გავიმძღვარეთ, რომელიც მიჯნა და მომიჯნავე იმაში ეწერათ, სწორეთ გვაჩვენა და სოფელიც ამას ემოწმებოდა.

ამ წერილის ძალით ეს მამული გოდერძის დაევანებეთ და ახლად მიჯნებიც ჩაუსხით. მაგრამ თუ როდესმე დავით გარესჯის წინამძღვარი ან ასეთს საბუთს იმოვნის, რომ გოდერძის წიგნის წინააღმდეგი იყოს და ან მოწმე[ე]ბს იმოვნის, მაშინ სხვა სამართალი იქნება.

წინაზედ იყო ამათი დავა და განაჩენიც მაშინ მივეციოთ. მაგრამ არეულობაში რადგანც დაკარგულიყო და წიგნებიც ქალაქს ჰქონოდა და...^{*} მათის უწმინდესობის კათალიკოზის ბძანებით იმ განაჩე...^{**}

125. განჩინება მახოსრო აგიაშვილისა და ცირეკიძის

მამულის საქმეზე

XVIII ს. ბოლო

ქუთ. სახელმწიფო ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 765. დედანი. ქაღალდი. 27,4×14,7 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახშიარი არ არის. საბუთის თავი დაზიანებულია.

ქ. ქ ა ი ხ ო ს რ ო ა გ ი ა შ ვ ი ლ ი და ც ი რ ე კ ი ძ ე გ ა ვ ა ბ ჰ ვ ე თ .

[ა გ ი ა შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : საციხისთო] ჩემის აზნაურის-შვილის ტყავაჲმდის ალაგ-მამული [წამართვი] და ჩემი რაშიდ გიქირ[ა]ქსო.

ც ი რ ე კ ი ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა : მართალია, ძველათ საციხისთო

* აქლია ერთი სიტყვა.

** ბოლო აქლია.

ყოფილა ის ტყავადე და მისი ალაგიც, მაგრამ მხეიძესა და ციხისთავს შუა სისხლი ჩამოვარდნილა და ის ტყავადე და მისი ალაგიც სისხლშიდ მიუცემი[ა] და მხეიძემ ფასი გამოგვართა და წყალობაჲ გვიყო და წიგნიც მოგვცა მხეიძემ და შიდ ვსახლობვართ. ციხისთავმა აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ციხისთავმა ორმოცდარვა გლეხი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც სისხლში ჩვენს ძველს ის ტყავადე მიეცეს და მისი ალაგი და მამული და არცარა მხეიძეს იმაშ[ი] ხელი ჭონდეს». თუ ასე უფიცოს, ალაგ-მამული ციხისთავს დაუტევოს ცირეკიძემ. და თუ ვერ უფიცოს, ადგილი ისევე ცირეკიძეს დარჩეს. თუ ციხისთავმა უფიც[ოს], [ცირეკიძემ აჯით შეატყობინოს და ისე მიაბაროს ალაგ-მამული ციხისთავს ცირეკიძემ.

მეორე პარტახი კიდევ[ც] ტყავადისსოული ყოფილა და გვენეტადეს გაუყიდა. და გვენეტაძემ და ცირეკიძემ უნდა ისამართლოს და ციხისთავს ულაპარაკოთ დარჩა ის ადგილი.

**126. განჩინება საგინაშვილებისა და ჩხიკვეთელის დავისა გამო
წლის თაოგაჲ**

XVIII ს.

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 30. საბ. № 76. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[00v] საგინაშვილები და ჩხიკვეთელები ბოსტნის წყალზე სარჩლობდენ. ორისავ საჩივარი გავიგონეთ. ჩვენ ასე გაურიგეთ, რომ: თევში სამს კვირას საგინიანთ¹ იღინონ და ერთი კვირა ჩხიკვეთელთ² იღინონ.

127. განჩინება უოშიტა და სოფრომ ჯაფარიძეების საქმეჲ

XVIII—XIX სს. შიქნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 15016. დედანი. ქალაღი. 33,6×17,5 სმ. მხედრული. დაზიანებული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის. უთარიღო.

შოშიტა ჯაფარიძე და ჯაფარიძე სოფრომ გავაბჰვეთ.

სოფრომმ[ა] უჩიელა: შენმა კაცმა შეყარილაძემ თოფი მესროლა და ხე[ლა]თქნელათ გამიჩთა სამართლით და შენც თამასუქი მომეცი იმ კაცის უდევობის და ის ჩემი ხელათქნელი ისევ

1 საგინიანი. 2 ჩხიკვეთელი.

შენ და შენმა კაცმა წერეთელს შეახვეწეთ და იქ ქრთამი და-
მხარჯა სამოცი მარჩილი. და იქილამ რომ ამოვიყვანე, მერმეთ
ქართლ[ს] გამოგზავნეთ და სამსახური დამიკარგეთ, რას მემართ-
ლებით.

შოშიტამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს შოშიტამ რუა გლეხი კაცი
ან ამაველი აზნაურიშვილი და ასე სამართალი მისცეს სოფრომს:
«მე რომ წიგნი მოგეცი შენს თოფის მქსროლ შეყრილაძეში, ის
ბერიკა არც მე და არც ჩემს კაცს წიგნის მოცემას მერმე არც
წერეთლისთვის შეგვეხვეწებინოს, არც ქართლს გაგვეგზავნოს და
არც შენი სამსახური რაც იმაში გამოგხვებოდა და არც ის წა-
გვერთმოს».

თუ ასე უფიცოს რას ემართლება სოფრომ. თუ ვერ იფიცოს
შოშიტამ, მერმე სოფრომმა აჯით შეატყობინოს, რაც ქრთამი და-
ხარჯია ან სამსახური დაკლებია, რეთი ათი მარჩილის გამოვიდეს,
იმდენი გლეხი კაცით ან ამაველი აზნაურიშვილით და შოშიტამ
გარდაუხადოს.

ქ. შოშიტამ უჩივლა: მე თუ ღმერთმა შემადლებინა გიმართლ-
დები, მარამ შენ რა პასუხს მამლევეს ბერიკა შეყრილაძე
თქვენი ხელათმქნელი¹ წიგნით მოგართვი, მარამ სხვა ძმები რაც
დამრჩა, ყველა დამიჭირე, დაქაფიცე, თავდები დაიყენე ბატონ-
ყმობის და რაც ქონდა ყოფა, წა[ა]რთვი და ოთხმოცი² მარჩილი
გადაქაბთეინე.

სოფრომ[მა] აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოცდაოთხი³ გლეხი კაცი ან
ამაველი აზნაურიშვილი ნახევარში და ასე სამართალი მისცეს შო-
შიტას: «ჩემმა⁴ ხელათმქნელმა⁵ ბერიკელა შეყრილაძემ რომ მი-
ვორგულა, ის რომ დავიჭირე, შიშისათვის შენს კაცს ხელი მოვკი-
დე, თორემ არც შენი კაცი შეყრილაძე[ე]ბი არც საბატონყმ[ო]თ დამე-
ფიცებოთ, არც საბატონყმით თავდები გამომერთმოს. [არც შენი
საწილო კაცებისთვის არაფელი წაგვერთმოს არც მე და არც ჩემს
მიყოლილს კაცს, არც არაფელი გადამხებ[ე]ვიანების შენი შეყრი-
ლაძე[ე]ბისათვის».

თუ ასე უფიცოს სოფრომმა, შოშიტა რას ემართლება; სიკვდი-
ლის შიშისთვის თავის სახლისკაცის კაცები დაუჭირავს და გაუშვია
და გაიაროს. თუ ვერ იფიცოს, გლეხი რომ მოუთხ[რია] და საბატონ-

¹ ხელათმქნელი. ² ეოთხმოცი. ³ ეოცდაოთხი. ⁴ ჩემი. ⁵ ხელათმქნელი.

ყმით შეუფიცავს, ამისთვის გლებზედ გლები [ჯაფარიძე]ს შოშიტას მისცეს. და რაც წაერთმიოს და გადაეხ[თ]ევიანებოს, ს[ა]მ[ართალში] დაიჯოს, რომ ამის მეტი არ გარდამებთევიანებოს და წამე[ართმოს], თაენი მისცეს შოშიტას სოფრომმა. თუ ბატონყმობის სამ...^{*} ძლოს და გარდახდევიანების და წანართმევს გამოტყდეს ის, აჯით [მისცეს თაენი სოფრომმა. თუ იმ ზეით შოშიტამ ვერ იფიცოს, ნულ[არც ზოფ]რომს აფიცებს. და რაც სოფრომს შოშიტას კაცისათვის წა-ურთმევ[ია და] დაუჭირავს ყველამ გაუაროს შოშიტას და მის კაცს. ამისთვის რომ ხელათქნელათ გარდაუბირავსთ ბატონს და ყმას და მათ სახლში ყოლიათ თავისი ძმა; და რაც უყო სოფრომმა ხელათ-ქნელის ძმებს, გაუაროს.

ქ. სოფრომმა უჩივლა: ჩემი ძმის და ჩემი საერთო აღგილი ჩემი ძმის გ ი თ რ გ ი ს ა გ ა ნ იყიდე. მერმე დაგიტხოვე და დევობა დაგიწყე. საუდავო წიგნი მომეცი ასე, რომ: სამს თვეს მაკალე და ამ შენი ძმის მონაყიდს მამულს [უ]პასუხოთ დაგიტვეთო. ამ წიგ-ნით დაესჯერდი და ვიმუშავე; და ეს წიგნი მიმტყუნე და ნამუშევე-რი წამართვი ასი მარჩილის. რათ არ მომცემ?

შოშიტამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს შოშიტამ ათი გლებიკაცი და ან ამავეალი აზნაურიშვილი ნახევარში [ა]სე სამართალი მისცეს: «შენი ნამუშევეარი არც ღვინო არც მე და არც ჩემს კაცს არ [წა]გვერთ-მიოს». თუ ესე უფიცოს, სოფრომ რას ემართლებს. თუ ვერ იფი-ცოს, რასაც გამოტყდეს, გარდაუხადოს. რასაც არ გამოტყდეს, სა-მართალი მისცეს სოფრომს. ალაგზე ისევე გარიგებულან და ალა[გი ი]სევე შოშიტას და მის კაცს ქონდეს, როგორც თამასუქში ეწეროს.

ქ. სოფრომ[მა] უჩივლა: თბლები¹ ვიყავით. მერმე მამაშენი ჩვენს უფროს ძმას გაყოფილს გაებრჭო და ჩვენ თბ² ძმას ასი მარჩილი გარდაგვახთევიანა. რას გვემართლებოდი არ ვიცი?

შოშიტამ უპასუხა: ბაბ[უ]აშენმა სოფრომმა გელოვანის ამ[ო]-ნაგები თეთრი შეშქამა და მერმე მამაჩემი შენს უფროს ძმას გაებრ-ჭო. თქვენც ერთი იყავით, იმ ბრჭობაში ვარი ვერაფელი გვიტხრა შენმა ძმამ და ასი მარჩილი მოგვეცით. მართალია, მოვირიგდით.

სოფრომმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სოფრომმა ათი გლები კაცი ან ამავეალი აზნაურიშვილი ასე სამართალი მისცეს: «არც მამაშენი

¹ თბლები. ² თობს.

* აქლია ერთი სიტყვა.

და ჩვენი უფროსი ძმა რომ გა[ი]ბრჭო, იმ ბჭობის თაბუნი ვყოფილი-
ყოთ ჩვენ ოთხი ძმა, არც გვეყაბულებიოს ის განაჩენი, არც იმ ჩემი
ძმის გიორგის თაბუნი ყოფილიყოთ ამ საქმეში, არც ბაბუაჩენის
სოფრომს შამიშენის სათაბუნო გ ე ლ ო ვ ა ნ ი ს ა მონაგები არაფე-
რი შეეკამოს, კიდევ ამდენი ჩვენ ოთხ! ძმისთვის შამაშენს გადა-
ეხთეიწებიოს». თუ ასე სოფრომ გამართლდეს, რაც გარდაეხთევი-
ნებიოს, შოშიტამ ერთიოორათ² მისცეს. თუ ვერ გამართლდეს, გაბრ-
ჭობილან, გარიგებულან, შოშიტას ნულარ ედავება სოფრომ და მისი
ძმები. სოფრომს თ[უ] შოშიტას კაცი ყავდეს ნაფიცი, აუშეას.

128. ბანჩინება მერაბ ჯაფარიძისა და მახარა გლოველის

ხანისხლო საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 13786. დედანი. ქალაღი. 30,5×11,5 სმ.
შედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ წერტილი.

ქ. მერაბ ჯაფარიძე და [მ]ახარა გლოველი ბერი-
შვილი გვაბჰკვეთ.

მერაბ უჩივლ: თქვენში ხიზნათ ვიყავი ბატონი ჩემის
იმედით და თქვენის იმედითაც, სანამღი ჳიდრათი(?) არ ეიღეს,
მანამღი ვიყავი; შემეშინა, ხიზანი ველარ დამაგრდება თქვა და სიღე-
თაც საშველი მქონდა, იქით წევიყვანე. დახვდი შენ წინ, ცოლი და
შვილიც გამილახე და კაცებიც ყველა დამილახე და ოთხფეხი რაც
მყავდა, ყველა წამართვი და ჩემი ცოლშვილი გაგლეჩილი გამოუშვი.

მახარამ უპასუხა: შენმა კაცმა ღორი მომიკლა, გამო-
ვიჩინე, ბევრელ ვსთხოვე, მაგრამ სამართალი არ მომცა. და მართა-
ლოა, შენმა კაცმა ჩემს კარზე გამოიარა და ამ ჩემს ღორში ხარი წა-
ვართვი.

მერაბ უჩივლ: შენი ღორიც გაძლიე და კარგი თხა ზედ
დაგიღევი შენს ღორზე, მაგრამ არ დამჭერდი, მაინც და მაინც ცოლი
და შვილი დამილახე და რაც ოთხფეხი მყავდა, ყველა წამართვი.

მახარამ აშთრო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოღგეს მახარა გლოველი ოცდაოთხის კა-

¹ ეოთხ. ² ერთიოორათ.

ცით და ასე უფიცოს: «არც ჩემი გამთავეთ გეძლიოს, არც შენი ცოლი და შვილი იმ კაცის სიახლოვეს ყოფილიყოს და არც არაფერი შენს ცოლსა და შვილს იმ დღეს ჩემგან კადრებოდეს რამე და არც არაფერი ოთხფეხი შენ ჩემგან დაგვლებოდეს, იმ ერთის ხარის მეტი».

თუ ასე უფიცოს, თუ ის ღორი მოპარული გამოვიდეს, ხუთეულეთა მისცეს მერაბმა გლოველს; და ხარი ისევე მერაბს მიერთვას. და თუ მოპარული არ გამოვიდეს, მთავნი ღორი მისცეს გლოველს და ხარი მაინც მერაბს მიერთვას.

და თუ ვერ უფიცოს, თუ შესძლოს გლოველმა სისხლი და რაც დაკარგვია მისი გადახდა¹, თვარამ ხელათმქმნელი მიეცეს მახარა გლოველი მერაბს.

129. ბანჯინება ლაზარია და პენტინ ქაშაკაშვილების საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიენა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2890. დედანი. ქალაღი. 22X14 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირით წერტილი.

ქ. ლაზარია ქაშაკაშვილი, პეტინ ქაშაკაშვილი გავაბჟვეთ.

ლაზარემ უჩივლა: ორი ცხვარი შენ მომპარე და მესამე მამაშენმა; ხუთი კოკა ღვინო მამის მოპარული, ხუთი ჩაფი კიღო შენ მომპარე; ამას მერმეთ მოყვარემ ცხენი მომბაბარა, მეოთხედი შე მომცა, მომპარე შენ და ცხენზე მიუშვი, მხარი იტკინა. მოვიდა ჩემი მოყვარე და ცხენი მან წაიყვანა, მოყრობისაგანაც გამაგლო და ცხენიც წამართვა. ჩემის შეტყობილობით ამღონი ზიანი² დამემართა შენგან.

პეტინმა აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან პეტინი, სამი კაცი სხვა ჩეიტანოს და ასე შეფიცოს. «შენ რომ ცხვრების მოპარვას მეწამეები და სახლის გატეხას, არც მე შენთვის ცხვარი მომეპაროს და არც მამა ჩემს, არც შენ რომ ღვინო შემოგქვეწამე, არც მე და არც მამა ჩემს არ მოეპაროს და არც ცხენი ჩემს ცხენზე მიმეშვას, შენს მობარებულს ცხენს ჩემით არაფერი სტკენოდეს».

¹ + გლოველმა. ² ზნიანი.

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს და გამოტყდეს, ხუთეულათ მისცეს პეტინმა ლაზარეოს და ცხენზე ცხენი დაუდვას.

**130. განინება გოგია ავილახვრისშვილისა და ზაზა ხერხეულიძის
სახისხლო საქმეა**

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ცსა. ფ. 1449. საბ. № 789. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. ავილახვარისშვილი ომანის შვილი გოგია*, ხერხეულიძე დავით უზბაშის შვილს ზაზას მიხდომას, ცემას და ხლმით დაჩეხას უჩიოდა. და იმის უმაღლესობას სანატრელს ბატონს მამაჩვენს და ბატონს დედოფალს დედაჩვენს ოქმების ბოძებით ამათი სამართლის მიცემა ჩვენს ბატონისშვილის იულონისათვის ებძანებინა. მოსამართლეთ თანადასწრებით ესენი მოვაყვანიეთ და ვალაპარაკეთ.

დავით ხერხეულიძე ასე ჩიოდა: შარშანსწინ არბო[ო]ბას ჩემი ძმისწული გიორგის შვილი ლუარსაბ ხატის კარზე სალოცავად იყო მისულიო და თვითონ შენ — გოგიაც იქ ყოფილიყავ, დაუნაშავებლივ ჩემი ძმისწული ცხენიდან გარდმოგვლებინებინაო, კაცები მოგესივავო და მრავალი გეცაო და ცემით ასე გაგეხადნაო, რომ სიკვდილის პირზედ გაგეშო ის გალახული ყმარწვილიო, იმ ყოფით ცოცხალ-მკვდარი შინ მოგვეგვარესო; რაერთი ხანი გვიწვაო, რომ რის ყოფით მოვარჩინეთო. მასუკან ერთი წელიწადი სამართალში გიწვევდიო. თვით ამ ჩვენს ბატონისშვილს იულონს რამთენჯერ მოვახსენეო ამაზე სამართლის ბოძებო. ოქმიც გიბოძა, დაგიბარა და სამართალში არ იახელო. თუ შენ რიგიანათ სამართალში მოსულიყავო, სამართლით როგორც იქნებოდა, ჩვენის საჩივრის საქმე გარდასწყდებოდაო და ეს ამისთანა საქმე აღარ მოხდებოდაო და ამისი ბრალიც შენა გაქვს, რომ სამართალში არ მამყევო.

ამის პასუხათ გოგიამ ასე მიუგო: რასაც დროს თქვენ ბატონისშვილის იულონისათვის მოგეხსენებინათ და ოქმის ბოძებით მე სამართალში დაეებარებინე, მაშინვე მე და ჩემი ძმა ვიახელით გორს, იქ კი აღარ მოგვიხდა ლაპარაკი. ბატონიშვილი ვანათს წაბძანდა. ჩვენ ჩვენის ბიძის ბეჟანით და თქვენც იქ თან ვიახელით და ორივ-სამი დღე იქ გვალაპარაკა და ვილაპარაკეთ. და ორისაე

* „გოგია“ ხაზადანმულია.

მზრის საჩივარი მოხსენდა და მაშინ ამისთვის გარდაუწყვეტლათ დარჩა ჩვენი საქმე, რომ ბატონიშვილი ოსებში შებძანებას ეშუ-რებოდა და იქ შებძანდა. თქვენცა და ჩვენც გამოვბრუნდით.

ამის პასუხათ დავითმა ასე მიუგო: ბატონისშვილი ოსებიდამ რომ გამობძანდა, ჩვენ კიდევ ვიახელით და სამართლის მოცემა მოვახსენეთ. ოქმი გიბოძათ, სამართალში დაგიბარათ და არ იახელით.

ამისი გოგია მ ასე მიუგო: მეორეთ რომ სამართალში დავებარებინეო, მე შინ არ ვახლდი, ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ს ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს ვ ა ხ ლ დ ი თ და ჩემი ძმა იოვანე უჩემოთ არა ხლებოდაო, თორემ სამართალში მოსვლაზე არასდროს არ მოგარიდებივარო. და არბოობის დღეს ჩხუბისა პირველი მიზეზი შენმა ძმისწულმა მამცაო. თუკი იმთენი ხანი მოითმინეთო, მასუკან შინ რომ მოველო, რატომ აღარ მელაპარაკენითო; მაგრამ ჩემი სიკვდილი გეწადათო და დროს დახელებასაც ეძებდითო, თორემ მე რომ შენმა შვილმა ზასამ ცხინვალს მნახა, ბატონიშვილიც ხომ გორს ბძანდებოდა, რატომ თუ სიმართლე გქონდათ, რატომ სამართალში არ მელაპარაკენით. მაგრამ თქვენი სამართალში ლაპარაკი მაცთურობა იყო, რომელიც გულში გედვათ, კიდევ აღასრულეთ: მე ორის კაცით ბატონისშვილის ალექსანდრეს ნაბძანებს სამსახურზედ ვიყავ ცხინვალს მისული; შენმა შვილმა იქ დამზვერა, გამობრუნდა ერგნეთს, შინ მოვიდა, ოცდაათამდინ [კაცი] იარაღით და კეტებით შემოიყარა და ისე უცოდინარეს და დანდობილს მომიხდა. იმთენის კაცისაჲან კეტებისა და ხლმის ცემით ასე დამკაფესო და კეტის ცემით ჭერაც ჩემი ტანი თავის ფერზედ არ მოსულაო. მკვდარი რომ ვამაგდესო, მღვდლის მოსაყვანათ აზნაურიშვილი გედევანისშვილი სოლომან წასულიყო; იმასაც გზაზე დახვედროდით, თოფი გესროლათო და დასცდენოდაო.

ამის პასუხათ დავითმა ასე მიუგო: ჩემის შვილისაგან კაცების შეყრა და წამოსვლა არ შემიტყვიო, თორემ როგორც იმთენს ხანს მოთმენილი მქონდაო და მინდა სამართლით გავრიგებულებიყავო, მაგრამ შენ არ მოხველ სამართალშიო. მე ამისთანა შფოთს ვერიდებოდითო და სამართალს იმისთვის მდომობდით, არ მომყევ და ამისი მიზეზიც შენ შეიქენო. და არცარა ახლა დავგაკელო, თოფიც გვესროლეო და შვილიც დამიჭერო, ისიც სიკვდილს ძლივს გაღურჩაო.

ამისი გოგია მ ასე მიუგო: თუ შემძლებოდა და იმოდენი კაცი მეცა მყოლოდარ, ვინცავენი მომიხდნენ, სულ ზომ დამეხლცაო,

სამართლით ვერას შემომიხვიდოდით. მაგრამ სამოცს კაცს საომრათ მოსულს სამი კაცი შეუტყობელი როგორ უპირდაპირებდაო.

ჩვენ რომ ესენი პირისპირ ვალაპარაკეთ და ორისავე მხრისა საჩივრები მოვისმინეთ, ცხინვალს მიხდომის დროში დამსწრე მოწმე[ე]ები მოვთხოეთ. იქ დამსწრები და მნახავი გედევანი სშვილი სოლომან, მირზას შვილი ქაიხოსრო და ჭავჭავიძის შვილი სოლომან და ცხინვალის მამასახლისი ლთისავეარ — ეს ოთხნი ყოფილიყვნენ. ესენიც მოვაყვანიეთ და სასამართლოს ბძანებისამებრ ფიცით გკითხეთ და როგორც ზემორე ომანისშვილის გოგიასაგან ნალაპარაკევი საჩივარია მოხსენებული, ამ მოწმე[ე]ბმა ისე იმოწმეს.

სამართლის განჩინების ძალით და ჩვენის გაშინჯულობით ამათი საჩივრის საქმე ასე ვსაჯეთ:

პირველათ არბობას ხერხეულიძე ლუარსაბ ომანისშვილმა გოგიამ რომ გალახა და მასუკან ხერხეულიძე ზაზა ცხინვალს მიუხდა კეტებით გოგიას და გალახა, ეს ორისავე მხრის გალახვა¹ ერთმანერთის შეფარდებით ჩავატარეთ.

გოგია რომ სამართალში მერე დაბარებაზედ აღარ მოვიდა, ამისთვის ხერხეულიძის ზაზასაგან მიხდომის სისხლიც ჩავატარეთ; ამიტომ, თუ მეორეთ დაბარებაზე მოსულიყო, იმ სუბუქს გალახვის საქმეზე სამართალი მიეცემოდათ და ეს მძიმე მიზეზი აღარ მოეცემოდათ დაჭრილობისათვის.

ახალს დაქრანზედაც გავგზავნეთ გამშინჯველათ მე დ ვ ი ნ ე თ ხ უ ც ი ს შ ვ ი ლ ი მგალობელი პ ა [ა] ტ ა და ამირადასშვილი ბ ა ბ უ ა. ამათ ენახათ ომანასშვილი გოგია შვიდს ალაგს ხლმით და ხანჯლით დაქრილი და მძიმეთ გალახული. მაგრამ² კრილობის მზომელობა მაშინ არ აგვიღებინებია და ახლა გამთელებულზედ ავიღევით ზომა. ხუთის ხლმის ცემით თავში აქვს კრილობა: ამ ხუთისავე კრილობის ზომა არის ოცდასამის ქერის მარცვალი. მხრის თავში აქვს ხლმის ცემით კრილობა; ამისი ზომა არის ექვსი ქერის მარცვალი. ეს ექვსი რიგის კრილობის ჯამია ოცდაცხრა ქერის მარცვალი. ეს ამილახვარისშვილი გოგია შუა თავადათ აღვრიცხეთ. შუა თავადის კრილობის სისხლი ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ს ა მ ა რ თ ლ ი თ მთ თავში ერთის ქერის მარცვლისა თორმეტი თუმანი და რვა მინალთუნი არის. იქნება ოცდაცხრა ქერის მარცვ-

¹ გალახე. ² + მაგრამ.

ლის კრილობის სისხლის ჯამი სამასსამოცდათერთმეტი თუმანი და ორი მინალთუნი. სუკში დაცემულის ხანჯლის კრილობისა ზეიღამ პირზე გამთელებულის ზომა არის სამის ქერის მარცვლისა; სანახავის რკინისა და მისაცემის ფილთისა უწინვე ზომა არ აღებულა და ამ გამთელებულის სამის ქერის მარცვლის კრილობის მიხედვით და ზომით იქნებოდა სიღრმეზედ წასული ხანჯლის პირი თუთხმეტი ქერის მარცვლის ზომა, მაგრამ სამის ქერის მარცვალზედ ჩაუტარეთ და თორმეტი ქერის მარცვლის სისხლიც ამავე მთ თავში არის გამოცხადებული ერთიორად, რომ იქნება ოცდაოთხის ქერის მარცვალი. ამ ოცდაოთხის ქერის მარცვლის სისხლის ჯამი იქნება ორმოცდათექვსმეტი თუმანი.

მისდროშაში კრილობისათვისაც სისხლის მესამედს სამართალი უმატებს. მესამედიც იქნება ოთხმოცდახუთი თუმანი, სამი მინალთუნი. სუკში დაცემულის ხანჯლის კრილობის სრული სისხლის ჯამია სამასოცდაჩვიდმეტი თუმანი. სრულად ერთობით გოგიას კრილობისა თავისა, მხრის თავისა და თუ სუკისა ერთობით კრილობისა ქულუ ჯამი არის სისხლისა შვიდას რვა თუმანი და ნახევარი. ამისი მესამედი სამართალმა განწესებისამებრ იპატივა $\overbrace{\text{სლვ, ც}}$ (ორას ოცდათექვსმეტი თუმანი და ორი მინალთუნი), ამდენი. ამას რომ გამოვიდეთ, დარჩება $\overbrace{\text{ჟოა, ძ}}$ (ოთხას სამოცდათორმეტი თუმანი და სამი მინალთუნი) ამისი ნახევარი ნაღდი და ნახევარი ლირებულის რაც რამ ფერი ჯინსი მოსცენ.

დაპრილი ზაზა სამართალში დავიბარეთ, რომ იმისი კრილობაც ვაგვეშინჯა; არ მოიყვანეს. როდესაც გაიშინჯება, ისიც გაიზომება და დაცემულ ხანჯლის სისხლის შესაფარდათ თავის გვარის-შვილობის რიგზედ იანგარიშება და რაერთიც დადგება, ის ზემო ორის წილის გაჩენილის სისხლიდამ უნდა გამოვიდნენ და დანარჩომი მიეცეს.

ამას გარდა [მლ]დლის მოსაყვანათ მიმავალბულის აზნაურის სოლომანისათვის თოფი რომ დაუცდენიათ, ამასაც მესამე აზნაურის ნახევარ სისხლათ ოცდაოთხი თუმანი გაუჩნდა.

და ამ[ას] გარდა ორსავე მხარეს მსახური იმერლები სუბუქათ დაპრილიყვნენ, ისინი აღარ მოვიხსენეთ და ორივე მხრიდამ ჩავატარეთ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 4492. დედანი. ქალაღი. 17,7X22,7 სმ. მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. საბუთი თარიღდება გრიგოლ დადიანის მიხედვით, რომელიც გარდაიცვალა 1804 წელს.

ქ. ნანეისშვილები და ბუთეისშვილი გავაბქვეთ.

ნანეისშვილმა უჩივლა: ბაბუაშენი თათრისაგან კათალიკოსის აღნებით დავინსენი, ცოლ-შვილიანათ მყავდა და ამდენი ბატონობა გამოიცვალა, რომ კაცი არ დამდავებია. ახლა შენ ტყულათ თავს მართმევო.

ბუთეისშვილმა თათრისაგან ბაბუის დახსნის ვარი ვერ უთხრა, მაგრამ მამაჩემი უმანდელი შვილი არისო და ჩემში ხელი არა გაქო.

მოდგა ნანეისშვილი და წიგნიც მოიტანა და თავდებებიც მოაყენა. თავდებებმა ვარი ვერ უთხრეს. ბუთეისშვილიც გატყდა, ერთი მოძმე შენი არისო.

აწ ეს გავსიჩყეთ და ამისი ასე გავაჩინეთ: ერთი მოძმე რომ იტეხა ბუთეისშვილმა, ის უფიცრათ ნანეისშვილს მიეცეს*.

და სხვაში წამოდგეს სამი კაცი ბუთეისშვილი და სამი თავდები თან ჩაიტანოს და ექვსმა ასე დაუფიცოს ნანეისშვილს: ამ ერთს მოძმეს გარდა სხვაში ჩვენთან შენ არაფერი ხელი გქონდეს, რომელიც რომ ნანეისშვილს თავდები ყავს, ისინი ჩაიტანოს ამ ფიცში.

თუ ასე უფიცოს, იმ ერთის მოძმის მეტს ნანეისშვილი ვერას შეუა. და თუ ასე ვერ უფიცოს, მთლად მისი ყოფილა და ნანეისშვილს მიეცეს ბუთეისშვილი. და რომელიც ბუთეისშვილს ნანეისშვილის წყალობა ქონია, ისიც ნანეისშვილს მიეცეს.

ბუთეისშვილმა რომ წანართმევი უჩივლა, ამ სამართალში რომ გაისტუმროს ნანეისშვილი, მას მერეთ ეს წანართმევი რაც იყოს, და ნანეისშვილს ბუთეისშვილისათვის რაც წყალობა ექნას, ორივე ერთმანერთს შეაფარდონ და რომლისაც ნამეტანი შეიქნას, ერთმანერთს გარდმოუთავონ.

ბეჭედი: დადიანი გრიგოლ.

* სტრიქონს ზემოთ: „ჩვენიც იყოს?“

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 3295. დედანი. ქალაქი. 41,5×17,3 სმ. მხედრული.
განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. სვიმონ ლორთქიფანიძის შვილები და პილის
შვილები ნიკოლოზ ლორთქიფანიძე და იოსელი-
ანი როსტომ, ბეჟია და ზალიკას შვილები გავაბქვეთ¹.

ნიკოლოზ ლორთქიფანიძემ უჩიველა: ბიძაჩემი
და მე ერთს ადგილშიდ დავესახლეთ. დასახლებაზედა არ დაგიბო-
ვივართ. მასუკან ხან ცეცხლი წამოგვეკიდეთ, ცხენი მოგვეკალი, ხარი
და ზროხა, თხა და ცხვარი, ღორები არაფერი შეგვარჩინეთ. ამდენი
მარცხი რომ გვიყავით, ამას რატომ გვიშობითქო.

მასუკან უფრო ვარესი გვიყავი, ბერს წულუკიძეს და-
გვასმინე, მოიყვანე ბერი წულუკიძე, ავთ მოპყრობას გვიპირებდა,
ათასი მარჩილის წიგნი და თავდები გამოგვართვა: ამ ერთს-ორს
თვეშიდ [უნდა] აიყაროთ აქედამ და სხვაგან წახვიდეთო. შეგვეშინ-
და, თოვლშიდ ავიყარეთ, ხარები არ შეგვრჩენია დაუხოცელი და
ჩვენ ცოლიან-შვილიანათ თქვენით ამოწყვეტილი ვართ. ყანა იმა-
შიდ გქონდა; სათებზე, სალობავი იმაშიდ გქონდა, ახლაც ყანები
იმაშიდ გვიძევს, თქვენ რას მედევებით, არ ვიცით.

იოსელიანი ბემა აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ის იოსელიანები თავის ტოლის
აზნაუ[რ]შვილებით, სამოცდათორმეტმა ასე დაიფიცოს: «ჩვენი
სიტყვით და ჩვენის საქმობით თქვენ არ აყრილიყოთ, არც ცეცხლი
წამოგვეკიდებოთ, არც არაფერი ჩვენით რამე დაგმარცხებოდეს.
იმ სადგო ადგილს შემოუარონ, რაზედაც შამოუარონ — არც ეს
ადგილი სალორთქიფანიძო ადგილი იყოს, არც სალოლაბერიძო, არც
ჩუნეშის ადგილი იყოს, ჩვენიანათ თუ ქონებოდეს, თორემ
ლორთქიფანიძეს არც თქვენ და [არც] სხვას ამ ადგილშიდ ხელი არ
გქონდეს და არც იმის მეტათ ამაშიდ შენ და შენს ძველს ყანა არ
გდებოდეს».

თუ ასე დაუფიცოს, არაფერს ემართლება და ის ადგილი იოსე-
ლიანებს დარჩეს. და თუ ასე ვერ დაუფიცონ, თავის ადგილშიდ
უბრალთ აუყრიათ, მრავალი მარცხი და ზიანი უყვიათ. თუ შეიძ-

¹ გავაბქვეთ.

ლონ. მთელი სისხლი მისცენ, და ის ადგილიც ნიკოლოზ ლორთქიფანიძეს დარჩეს. თუ სისხლი ვერ შეიძლონ, რომელიც დაწვასა და აყრამიდ რეოდეს იოსელიანი, თავისი ყოფით ხელათმკნელათ მიეტეს.

ჰქვადო: წერეთელი ვახუშტი.

**133. განიხილავთ თამაზა ინაპავაჰისა და მამისთვალ შორშოლიანის
ჟინს საჰმეჟა**

XVIII—XIX სს. შიჟნა

ესსა. ფ. 1448. საბ. № 3334. დედანი. ქალაღი. 28X11 სმ. მხედრული განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია წერტილი.

ქ. ინაკავაძემ თამაზა და ქორქოლიანი მამისთვალ გავაბჰვეთ.

მამისთვალ უჩივლა: ჩემი სახელო კაცი მარდალაშვილი მახარებელი გაყიდე ცოლიან-შვილიანათ, ექვსი სული მონდობილი გაყავდა უფასოდ.

ინაკავაძემ უპასუხა: ის კაცი ნაყიდი მყავდა, დავიჭირე. ტყვედ მყავდა, მოდი შენ, თავსმდებად დამიდეგი, ამაშვებინე.

მამისთვალმა თავსდებობა ვერ იუარა, მაგრამ საუღეო წიგნი მოიტანა და ასე უპასუხა: იმ კაცის ფასი მოგვეცი, გაგისტუმრე და ეს საუღეო წიგნი შენ მოგვეცი. მერმე მოგვეგვარე ბოქაულები და აყარე ის მარდალაშვილი, ექვსი სული მტყვევ დაყიდე.

ინაკავაძემ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ინაკავაძე და ოცდასამი თავის ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს, ასე დაუფიცოს: «მამაჩემს ის მახარებელი მარდალაშვილი უყიდლად არ ყოლოდეს, არც საუღეო წიგნი მომეტეს, არც იმ ჩემის კაცის შვილის ერთის გოგოს ფასის მეტი შენ არაფერი მოგეტეს, არც ბოქაულები მომეყვანოს, არც შენ რომ მტყვევებს მეწამები, ის ტყვეები არ წამეყვანოს და დამეყიდოს, არცარა მრგებოდეს მათი ფასი».

თუ ინაკავაძემ პირველ იმ კაცის ნაყიდობა და საუღეო წიგნის მიცემა დაიფიცოს და მას აქეთ მტყვევების დაყიდვა ვერ დაიფიცოს, მისი ნაყიდი ყოფილა და ვერას შეუა.

თუ ბოქაულის მოყვანა და ტყვეების დაყიდვაც დაიფიცა, სხვას მიუყვანია ბოქაული და ტყვენიც სხვას დაუყიდნია. თავსმდებმან მოძებნოს და მისცეს ინაკავაძეს.

თუ პირველ კაცის ნაყიდობა და საუღეო წიგნის მიცემა ვერ დაიფიცოს ინაკავაძემ, ექვსი სული ტყვე ტყუილად უბრალოდ გაუყიდა, სულის სისხლი მისცეს და ხორცის ფასი.

134. განინება ზურაბისა და მისი ძმების ქაიხოსროსა და

იენს სამეზე

XVIII—XIX სს. მიქნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10666. ღედანი. ქალაღი 22,5X16,3 სმ. ქალაღი. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. ზურაბ და მისი ძმები ქაიხოსრო და იესე გაეაბჰვეთ.

ზურაბმა უჩივლა: წევას ვიყავი ჩვენი საერთო კაცისას, თოფი სახში დაეტევე, მე წირვაზე მივედი. იმ კაცებმა ოჯახობით არჩიეს თოფის წართმევა. ჩვენს კაცებსა და აბაშიძეს ჩხუბი მოსვლოდათ. დაიძახეს¹ — აბაშიძე მოვიდაო, გამოვარდი გარეთ, თოფი ველარ ვიშონე, იმ საერთო კაცისაგან გაგლექილი დაერჩი და შინ წამოვედი.

ქაიხოსრომ და იესემ უპასუხა: მართალია, ის თოფი იმ კაცისაგან გქონდა ნათხოვარი და გთხოვდა და არ მიეცი; და ერთი ბიჭი გაბრიყვებულიყო, სხვა არაფერს შუევას არის; და სხვისი აშორო უთხრეს ქაიხოსრომ და იესემ იმერეთის ბიჭის მეტს.

ამისი ასე გაეაჩინეთ და გავსინჯეთ. და ის თოფი კი ქონოდა ნათხოვარი, მაგრამ ყმისაგან ბატონი არ გაიგლიჯება. და წამოაყენონ ქაიხოსრომ და იესემ ოცდაოთხი იმ კაცის ტოლი კაცი და ან ამბიელი ანაურშვილი და ასე შეაფიცონ ზურაბს: «იმ ერთი ბიჭის მეტი იმ თოფის წართმევაში არც რევოდეს და არც ცოდნოდეს იმ ოჯახის კაცს».

თუ ასე უფიცონ, ის ერთი ბიჭი ზურაბს მოხელდახელეთ მიეცეს; და სხვა საერთო დარჩეს. და თუ ვერ უფიცონ, რომელშიდაც გამოტყდენ, ის მოხელდახელეთ ზურაბს დარჩეს; და რომელშიდაც არადა, საერთოთ დარჩეს და იმ კაცის ალაგ-მამულიც საერთოთ დარჩეს.

ქაიხოსრომ და იესემ უჩივლა: დაბუაშვილს სახლი ესთხოვეთ, ერთათ მოგვცა, შენ გაქვს და ჩვენ არ გვარგე.

ზურაბმა აშორო უთხრა.

¹ დაძახეს.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ერთი გლეხი კაცი და ასე შეაფი-
ცონ: «თქვენათ საზიაროთ არც მე მეთხოველს და არც დაბუაშვი-
ლისათვის ეს სახლი და არც მას მეეცეს».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლებიან. და თუ ვერ უფიცოს,
სახლი ზიარი ყოფილა და ძმობაზე გაიყონ.

ზ უ რ ა ბ უ ჩ ი ე ლ ა იესეს: ერთობაში სახლი ავაშენეთ სა-
ერთო კაცით და საერთო ხარჯით და ახლა შენ გაქვს და მე არ მარ-
გე. რას მერჩი, არ ვიციო.

ი ე ს ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ამისი ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ერთი გლეხი კაცი და ასე
შიაფიცოს: «შენი საერთო ერთი მარჩილის ხორცის უფროსი არც
სასმელი, არც საკმელი არ დახარჯულიყოს, არც შენათ საზიაროთ
გამეკეთებოს».

თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება ზურაბ. თუ ვერ უფიცოს,
ზიარი ყოფილა და სწორა გაიყონ ის სახლი.

135. განჩინება ენიკა ხუნდაძისა და გიგიალა კაკაცეიშვილის

სანიხლო საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 6768. დედანი. ქაღალდი 23×10,7 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი, ორი და სამი წერტილი.

ქ. ე ს ი კ ა ხ უ ნ დ ა ძ ე და კ ა კ ა ც ე ი შ ვ ი ლ ი ბ ი ქ ი ე ლ ა
გვაბჭვეთ.

ე ს ი კ ა მ უ ჩ ი ე ლ ა: შინ მომიხედი, ოჯახიდან ხარი და
ზროხა წამართვი, სახლის კარი დამიმტვრიე და წისქვილი დამი-
მტვრიე, შინ შამოდი და სახლიდან ხარი და ზროხა წამოიყვანე, რას
ემართლებოდი, არ ვიცი.

კ ა კ ა ც ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა: მართალია, ხარიც კი წა-
გართვი, ზროხაც კი წაგართვი, მაგრამ ბატონმა ჩემ[მა] და მე თავ-
დები დაგიყენეთ და თეთრი გამოგიგზავნეთ და გავრიგდით.

ხ უ ნ დ ა ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა: თავდები რომ მომეცი, მერმე
მემტვრე.

მ ქ ე დ ე ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ და თერთმეტი თავის
ტოლი კაცი თან ჩეიტანოს და ნახევარში ან ამაველი კაცი; და ასე
სამართალი მისცეს და ასე დაეფიცოს: «მე და ჩემ[მა] ბატონმა რომ

თავდები მოგეცით და გაგისტუმრეთ, მერმეთ არც შენს სახლში
შამოვსულიყო¹ და ხარი და ზროხა წამეყვანოს, არც შენს ოჯახში
არც მე და არც ჩემი გამოგზავნილი კაცი სამტერავათ მოვსულიყო».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება. და თუ ვერ უფიცოს, სისხ-
ლი მისცეს მთელი — ოთხას² ოთხმოცი მარჩილი მკედელმა ხუნდა-
ძეს. მკედელმა თუ დეიფიცოს, არას ემართლება და გარიგებული
ყოფილან.

და თუ ხარისა და ზროხის წამოყვანაში გამოტყდეს, რაც უმტე-
რებია, მაინც ზედნადებით მისცეს.

და შინ მისვლაში მაინც უნდა გამართლდეს მოფიცოთ.

136. განჩინება საყვარელ და სხვანი თავართქილაძეების

სახისხლო საქმეზე³

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14984. დღიანი. ქალაღი. 46X16,5 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია
ორი წერტილი.

ქ. თავართქილაძე საყვარელი და თავართქი-
ლაძე სეხნია გავაბჰვეთ.

სეხნიამ სტუმარი თათრის გალახვა და ბაჟის ნამეტანის გადახდა
და წართმევა უჩივლა.

საყვარელმა ამორო უთხრა.

ამის ასე გავაჩინეთ: წამოეყენოს ორი კაცი და ასე შეაფიცოს:
«მე შენი სტუმარი თათარი არც მეკრას და არც წამეზიგებოს».
თუ ასე უფიცა, არას ემართლება იესე. თუ ასე ვერ უფიცოს, საუპა-
ტივო მისცეს საყვარელმა.

იესემ ერთი კაცი ასე შეაფიცოს: «უმალ ჩემს სტუმარს თათარს
ფარგათ არ გადახდებოდეს ბაჟობით და დებულობით». თუ ასე იესემ
დაუფიცოს, მერმეთ საყვარელმა შეაფიცოს, როგორც ზემოთ სწე-
რია. თუ იესემ ვერ შეაფიცოს კაცი, ნურც საყვარელს აფიცებს.

სეხნიამ უჩივლა: ბიძაჩემ[მა] და მამაჩემ[მა] ავი ქნა თუ კაი,
ბატონმა გადა[ა]გლო და რაც კაცი გყავდა, ზოგი გადახვა და ზოგი
სახლისკაცებს მივაბარეთ. და ერთი კვამლი კაცი კვერენხი-

¹ სამოვსულიყო. ² მთელი ოთხას[ოთხ] მთელი.

³ ეს გურიის მღვიანბეგთა განჩინება უნდა იყოს.

ლაძე მამაშენს მიაბარა. ახლა ჩვენს ქვეყანას რომ მოვედი, მამა-ჩემ[მ]აც. ჩვენც ვსთხოვეთ და აღარ მომეცი და ახლა გთხოვ.

საყვარელმა აშორო უთხრა.

ამის ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს საყვარელმა ორმოცდარვაი კაცი. ასე შეაფიცოს: «არც მამაშენს ეს კვერენჩხილაძე მამიჩემისათვის მიეზარებოთ, არც სისხლშიდ დაკავებული გყოლოდეს და არც ყმათა გყოლოდეს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება სეხნია. თუ ასე ვერ უფიცოს, მისი კაცი უკლისად მისცეს საყვარელმა სეხნიას.

სეხნიამ მტყვევების გაყიდვა, თოიძის თეთრის თავდებულობა და ცხენების წართმევა უჩივლა.

საყვარელმა აშორო უთხრა.

ამის ასე გავაჩინეთ: ოცდაოთხი კაცი ასე შეაფიცოს: «არც მამიჩემის სიცოცხლეშიდ სამართალი დაგვეკავებოთ და არც ვიცოდეთ, ახლა რომ ჩემს სახლშიდ კაცია, თუ ტყვილია თუ მართალი ეს, მტყვევს, თეთრს და ცხენს რომ გვეწამები». თუ ასე უფიცა არას ემართლება სეხნია. თუ ასე ვერ უფიცოს, რომელიც იტეხოს, გადოუხადოს საყვარელმა.

საყვარელმა უჩივლა: შენი სტუმრის ცოდნით და დამაშაგობით ძმა მომიკლეს.

სეხნიამ აშორო უთხრა.

ამის ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს სეხნიამ და თორმეტი აზნაურ-შვილი და თორმეტი სხვა კაცი ასე შეაფიცოს: «ჩემი სტუმარი თათრის ცოდნით და დამაშაგობით შენი ძმა არ მომკვდარიყოს». თუ ასე უფიცა, არას ემართლება. თუ ასე ვერ უფიცოს, სისხლი მისცეს და გინდა თეთრი. თუ თათარი მისცეს, სხვას ნურაფერს სთხოვს. საყვარელი.

სეხნიამ უჩივლა: შენმა ძმამ გ რ ი გ ო ლ ე თ ს თათარი მოიყვანა და ორივე ძმას გვეკვლიდა.

საყვარელმა აშორო უთხრა:

წამოდგეს საყვარელმა და თორმეტი აზნაურ-შვილი და თორმეტი სხვა კაცი ასე შეაფიცოს: «შენდა სასიკვდილოთ და სახლომათ ჩემს ძმას სიმონიკას თათარი არ მიეყვანოს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება სეხნია. თუ ასე ვერ უფიცოს, ორივე ძმას სისხლი მისცეს ცალ-ცალკე.

137. **განჩინება გოგია კოკონაშვილისა და ხიტიბა ურიას**
ვალის საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Od 7991. დედანი. ქალაღი. 35X10 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი. საბუთის ბოლოს ზოგი-
ერთი სიტყვის ტექსტი გადასულია.

**ქ. გოგია კოკონაშვილი და ხიტიბა ურია გა-
ვაბქვეთ.**

კოკონაშვილმა უჩიველა: თექვსმეტი მარჩილის ქა-
მარი, ერთი თოფი დაგიწინდე ორ მარჩილათ და ერთი თოფი რვა
მარჩილათ დაგიწინდე და ორივე დამიკარგე, ერთი ცხენი — ესენი
ყველა დამიხარჯე; და ამაში ყურას შევიღებო დამეკარგა
ოთხი; და ერთი თვალი გამომართვი ორასორმოც მარჩილათ.

ხიტიბამ აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ხიტიბა და ერთი ურია თან ჩაიტა-
ნოს და ასე უფიცოს: «შენგან არც თვალი, არც ქამარი, არც ცხენი
და არაფერი უფასურათ უყიდლათ და უმგაიეროთ არც ამეღოს და
არცარა ამაში შენი მე მემართოს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართ-
ლება. თუ ვერ უფიცოს, რაც ამაში ზიანი კოკონაშვილს მოსლოდეს,
ხიტიბამ გარდუხადოს.

თოფები რომ უჩივლა კოკონაშვილმა, საწინდარი ყოფილა,
თეთრი კოკონაშვილმა მისცეს, რაეარც დაპირებოდეს და თოფები
ხიტიბამ მისცეს.

ხიტიბა ურიამ უჩიველა: ჩემი ოთხმოცდათორმეტი მარ-
ჩილი გმართებს, ოცდათვრამეტის თამასუქი მოიტანა და სხვისი
ანაწერი.

კოკონაშვილმა თამასუქი ვერ იუარა, მაგრამ [უპასუხა:]
მაგ თამასუქში გასტუმრებული მყავხარ, ეგ თამასუქი ტყუილად გი-
ჰირავს, თვარამ შენი აღარაფერი მმართებს.

ხიტიბამ უპასუხა: ამ თეთრში ორმოცდაათი მარჩილი
სარგებელში ჯაფარაშვილმა მომცა, თვარა სხვა არაფერი
მომცემია.

კოკონაშვილმა აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: კოკონაშვილმა წამოაყენოს და ცხრა კაცი
ასე შეაფიცოს: «ჯაფარაშვილმა რომ გაგისტუმრა, ამ თამასუქის და

ამ ანაწერის არც მთავნი და არც სარგებელი მე შენი აღარაფერი შე-
მომრჩენოდეს».

თუ ასე უფიცოს, ხიტიბა არას ემართლება. ხიტიბამ თავის თამა-
სუქი კოკონაშვილს მისცეს. თუ ვერ უფიცოს, თამასუქში რავარც
ეწეროს, ისე სარგებლით მისცეს; და ანაწერში რაც ეწეროს, ის
უსარგებლ[ოთ] გარდუხადო[ს] კოკონაშვილმა ხიტ[იბას].

ხ ი ტ ი ბ ა მ უჩიელა: გლოვლას(?) ორი ცხენი მუავედა გაბარე-
ბული, შენ გამოტყუე და წამართვი.

კოკონაშვილმა აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: კოკონაშვილმა ორი კაცი ასე შეაფიცოს: «ის
ცხენები არც შენი ყოფილიყოს და არც¹ იმ ცხენებში შენ ხელი
გქონდეს».

თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს, მისი
ცხენები კოკონაშვილმა ხიტიბას მისცეს.

138. ბანდინება ელია კლდიაშვილისა და ზარნაძის შვის საჩუქვო

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 7881. დედანი. დაზიანებული. ქაღალდი.
29,7×15,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი. სა-
ბუთი თარიღდება მდივანბეგ დავით კვინიხიძის მიხედვით.

ქ. კ ღ ი ა შ ვ ი ლ ი ე ლ ი ა და ზ ა რ ნ ა [ძ ე ნ ი კ ო ლ ო] ზ ა
გ ა ე ბ ბ ე ვ ე თ .

ზ ა რ ნ ა ძ ე მ უ [ჩ ი ვ ლ ა]: მოჯამაგირეთ დამაყენე შამომ[იჩ]-
დ[ი] და საყმით მომინდომე, ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ს გ ი ო რ გ ი ს
ქთამი მიართვი და წიგნიც ეილე და აღარსად გამიშვი.

ე ლ ი ა მ უ პ ა ს უ ხ ა: დაჭირული იყავი, თათარს გაძლევდენ;
მამაჩემი მღდელი იყო, მივიდა, შე[ე]ხვეწა ბატონისშვილს, სამოცდა-
თუთხმეტი მარჩილი მიართვა, სხვა აპატივა; აღარ გაყიდეს და მამა-
ჩემს უბოძა; წიგნიც მოიტანა წყალობის.

ზ ა რ ნ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ზარნაძე ექვსი კაცი თან ჩაიტა-
ნოს, ასე უფიცოს: «მამუკა ზარნაძე არც დაჭირული ყოლებოდეს
ბატონისშვილს, და არც თათრის მისაცემათ სდომებოდეს, და
არც არა ერთის ძროხისა და ერთის ცხვრის მეტი და ერთი ფრუ-
ლის მეტი შენ იმაში დაგხარჯოდეს».

¹ + არც.

თუ ასე უფიცოს, ნახარჯი რაც ქონია, იმან გაუაროს და კაცი ქრისტეს საფლავის ყოფილა და მისთვის იყოს. თუ ვერ უფიცოს, თათრისათვის ნაძღვეან, ამას დაუხსნია, წიგნიც აქ[ვს] და კაცი ისევე ელიას დარჩეს.

და თუ ზარნაძემ გადასახადი შეიძლოს, ელიამ აჯით შეატყობოს, ამდენი დამხარჯოდეს და ზარნაძემ მისი თეთრი გარდაუხადოს ელიას; და კაცი ისევე ქრისტეს საფლავისათვის დარჩეს.

ბეკელი: მდივანი და ვით.

139. განჩინება მაქსიმე კათალიკოსისა და ვენათელის გაგულის საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიწნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 8041. დედანი. ქალაღი. 28,4×10,8 სმ. დაზიანებული. მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. საბუთი თარიღდება მდივანზე და ვით კეინიხიძის მიხედვით.

ქ. [დავსხედით ბრქ]ენი: არხიმანდრიტი მოძღვარი ქრისტე-ფორე, სალთხუცესი წერეთელი ზურაბ, მდივან-ბეგი და ვით.

კათოლიკოსი მაქსიმე და ვენათელი ეფთვიმი გელათის [გალავ]ანშიდ მიწას დეობდენ, მაცხოვრის კარისა და კათალიკოსის პალატს შუა რომ ადგილი არის.

კათალიკოსმა ბძანა: წმინდის გიორგის საყდრის არისო და საკათალიკოზოო.

ვენათელმა თქვა: ჩემის საყდრის მიწა არისო, მადამდის ვენათლის წინამძღვარი ყოფილა და დღესაც ვენათლის წინამძღვარი დგას.

გავშინჯეთ და ვისაც ადგილი უჭირავს, სამართალი მისი არის. თუ მცოდნე ვინმე გამოჩდეს და იმ ადგილის ამბავი იცოდეს, ორი კაცი წამოდგეს და კათალიკოსს კელი ჩამოართვას: «რაც სავენათლო არ იყოს, ის მიწა საკათალიკოსო არ ყოფილიყოს».

თუ ეს არ იქნეს, ვენათელმა ოთხი მსახური შეაფიცოს, ზემოთ რომ დაგვიწერია. თუ ვერ შეაფიცოს, ვენათელმა ადგილი დაუტეოს კათალიკოსს.

ბეკელი: მდივანი და ვით.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 13655. დედანი. ქაღალდი. 31,4×11,7 სმ.
მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ წერტილი. საბუთი თარიღდება
მღივანბეგ დავით კვინიხიძის მიხედვით.

ქ. ჯვარისმამა არსენიოს და ნან[ე]ისუვილი ქვე-
ლი გავაბქვეთ.

ჯვარისმამამ უჩივლა: ერთი ჩემი კაცი დაკარგულა,
შენ დაგიხსნია, მანამდელი შვილი ყოლია და ისიც შენ წაგიყვანია
და გყავს. შენი ნაყიდი კაცი მომკვდარა და ესენი ჭრისტეს საფლა-
ვის კაცი არის.

ქ. ნან[ე]ისუვილმა უპასუხა: მართალია, შენი კაცი
თათარმა წაიყვანა¹, თაუმი შვილი გაიღო და შამომეხვეწა და თათ-
რისაგან დაიხსენი და მყავს.

ჯვარისმამის კაცმა აშორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს მესხისუვილი და ოცდა-
ოთხი კაცით ასე შეფიცოს: «ბაბუაჩემს თავის სახსრათ მამაჩემი
არ მოეცეს».

თუ ასე უფიცოს, ნან[ე]ისუვილის ნახსარი კაცი მომკვდარა და
ახლა მესხისუვილი რაც იყოს, ჯვარისმამას დარჩეს. თუ ვერ უფი-
ცოსდა, მესხისუვილს თავის სახსრათ შვილი გაუცემია, ნანეის-
უვილს დაუხსნია და რაც გასლოდეს, დაიაჯოს ნანეისუვილმა. და
ნახარჯი ჯვარისმამამ მისცეს.

თუ ჯვარისმამამ არ დაიხსნას და ნანეისუვილს დარჩეს, ნაყიდი
ყოლია.

ქ. ნან[ე]ისუვილმა ნამარცხის გადანახადი² ასოცი მარჩილი
უჩივლა.

ქ. მესხისუვილმა ერთი გოგოს და მეორე ბიჭის გამორთმევა
უჩივლა და სხვა მართებულობაც.

გავშინჯეთ ეს. და ნანეისუვილი ბატონი ყოფილა და უვლია
და უხდია და მესხისუვილი კაცი; და გადანახადი² და გამონართმევი
ერთქმანეთში გაე[ა]რონიეთ.

ჯვარისმამის კაცმა თუ შეფიცოს, მიწა ნანეისუვილის არის და
მიწა-ალაგი დაუტრო[ო]ს და კაცი ჯვარისმამამ წაიყვანოს.

ბეჰელი: მღივანი დავით.

1 + შეილო. 2 გირანახადი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 13817. დედანი. ქალაღი. 34X11 სმ. მხედ-
რული. ყოელი სიტყვის შემდეგ წერტილი. საბუთი თარიღება მღივან-
ბეგ ოთარ ლორთქიფანიძის მიხედვით.

ქ. ბეჟან ლორთქიფანიძე სიმონის შვილი და
ბეჟან დავითის შვილი გავაბჟვეთ.

ბეჟან, სიმონის შვილმა, უჩივლა: მოყვრის ცხენი მება-
რა — დათიკა ჩიქვანის ცხენი და მომიხლი და წამართვი,
მარა რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

ბეჟანმა, დავითის შვილმა, უპასუხა: შენს პირობაში
ორი ცხენი ფუტკარაძემ წამართვა და ერთი საპან[ლ]ე ღვინო,
სიმიწლი და ცხენის იარაღი და ნაბადი თუ სხვა რამე.

ბეჟანმა, სიმონის შვილმა, აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ექვსი გლეხი კაცი და ან ამა-
ვალი აზნაურის შვილი და ასე სამართალი მისცეს, რომ: არც შენ
და არც შენი კაცებისათვის ჩემს მევალეს შენთვის ჩემ პირობაზე
არაფერი წაქერთმოს, არც შენ რომ ცხენები წაგართვეს, იმ კა-
ცების მე არაფერი მემართოს.

და თუ ასე სამართალი მისცეს, არას ემართლება. და თუ ვერ
უფიცოს, ცხენები წართმეული ყავს და გაგლეჯილი არის. და სა-
მართლის წიგნს ვკითხოთ და რაეარც სამართლის წიგნმა
სთქვას, ისრე მიეცეს ბეჟანს.

[ბეჟან], სიმონის შვილმა, უპასუხა: მოყვრის ცხენი მე-
ბარა ჩემი სახლის შვილის გასასყიდლათ და სიმონიკა კეჩა-
ლემ წამართვა.

სიმონიკამ აშორო უთხრა.

წამოდგეს სიმონიკა თავათ, ოთხი კაცი თან ჩეიტანოს და ასე
სამართალი მისცეს, რომ: «შენ რომ ჩიქვანის მობარებული
ცხენი გყავდა, მე ის ცხენი არ წამერთმოს, არც მე და არც ჩემ
კაც[ს] სიმონიკა კეჩალეს ის ცხენი არ წაერთმოს, არც გყავდეს,
არც ვიცოდეთ, ვის ყავს».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება. და თუ ვერ უფიცოს, ტყუ-
ლა უმტერებია, რაეარიც ცხენი იყოს, იმისანა ცხენი დაუღვას ტო-
ლი თავში.

თუ ბეჟაქმა, სიმონის შვილმა¹, ვერ გოუმართლდეს, კეჩალეს აღარც ფიცი ერგება და არც საუპატიო. და ორივემ ერთმანეთს² სამართალი მიცეს, ცხენი სადაც გამოჩნდეს, ნაჭურდლათ ეძიონ.

ბაქალი: მდივანბეგი ლორთქიფანიძეთათა.

142. განჩინება საყვარელისა და იმისა სასისხლო საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 9160. დედანი. ქალაღი. 32×15 სმ. მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ ორწერტილი. საბუთი თარიღდება ხელის მიხედვით.

ქ. საყვარელმან უჩივლა: ამ ბატონმა კაცმა ჩემს სტუმარს თათარს თოფი წაართვა და რას ემართლებოდა?

იესემ უჩივლა: თათრების დასაჭირავათ მივედი და ჩვენს ბტერს მიეხმარა და ჩვენ გვაგნო და³ ჩვენი დაჭირული კაცის თოფი გამოეართვი, ამისთვის არათერს გეტყვი.

საყვარელმა აშორო უთხრა.

ამის ასე გაეაჩინეთ: მოაყენოს ორი კაცი საყვარელმა და ასე შეაფიცოს: «პირის საფერათ თურმე ქნა ჩემქმა სტუმარმა თათარმა, თვარა თქვენდა საზიანოთ და სასიკვდილოთ, არც იმ დაჭირული თათრის მოსახმარებლად ჩახმახი შეემართოს⁴ და არც იმ სანთელშიდ ფისი იეღოს მოლა ხასანას ზენადებით».

თუ ასე უფიცოს, თოფი მისცეს და სანთელი კი წაუღია და რას ემართლება საყვარელი იესეს. თუ ასე ვერ უფიცოს, ნურც თოფს სთხოვს და სანთელიც მისცეს საყვარელმა.

143. განჩინება იმსა და დავით კორძაიასის ვაშლის საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ქუთაისის სახელმწ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1231. დედანი. ქალაღი. 19×12,7 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია თითო წერტილი.

ქ. კორძაია იესე და დავით გავაბჭვეთ.

დავითმა უჩივლა: ბიძაჩემი უშვილო იყო და მისსოულს აქრთამებდა ბატონი; და შენ მოღი ჩემთან დი ეს საქმე გვკითხე და ბორ-

¹ + თუ. ² ერთმანეთ. ³ + და. ⁴ შეამართოს.

ჯი მოგვეცით თეთრის, სადამდის თეთრს მოვახერხებდით, შენი სა-
კუთარი თეთრი გაიღეთქო და შენი საკუთრათ წიგნი დაიწერე ბა-
ტონისაგან და ის ბიძის ჩემისსეული შენ დაიკავე. მე სახლკარი,
ხარი, ზროხა დავყიდე, თეთრი მოგაყენე, მაგრამ აღარ გამომართვი.

იესე[მ] უპასუხა: ბატონი ბიძის ჩემისსეულს² სხვას აძლევდა,
მიბრძანა: ერთგული ხარ ჩემი, ჩემი სასასაკუთრო არის უშვილო
კაცისსეული, შენ წყალობას გიზამ, ქრთამს თუ მომცემ, თორემ სხვა
გვარის კაცს მივსცემო; შენ გითხარი, მაგრამ მაშინ არ შემომიღეჭი,
აღარც ბატონმა ინება, თავისი უშვილო კაცისსეული საკუთრათ წიგ-
ნით მიბოძა და მაქვს.

ეს საქმე სამართლის წიგნით გავშინჯეთ; და ბატონის სახასო
არის უშვილო კაცისსეული და ვისაც უბოძებს სიტყვა არ აქვს. იესე-
სათვის წიგნით უბოძებია ბატონს და დავით ვერას შეუა იესელ[ა]ს.

ბეჰედი: წ ე რ ე თ ე ლ ი ვ ა ხ უ შ ტ ი .

144. ბანჩინება დავით აბაშიძისა და საჩინო ჯაფარიძის მამულის საქმეზე

XVIII—XIX სს. ბეჰედი

ქუთ. ისტ. ეთნოგრ. მუხ. საბ. № 205. დედანი. ქალაღი 32×13 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახშარი არ არის.

ქ. თავადი აბაშიძე დავით და ჯაფარიძე საჩი-
ნ[ო] და მისი სახლისკაცები დადავდენ² კაცხის მაცხოვრის ეკ-
ლესიის მამულზედ და გავაბჰვეთ.

დავით აბაშიძემ მეფე გიორგისგან შეწირულობის დაე-
თარი წამოაყენა, რომელიც აცხადებდა ვაჭევის სამნათ რკინის
ჯვარს; და რკინის ჯვარი დაკარგული იყო და აღარსად ჩნდა; და ქვის
სამანზედ მიგვიძღვა დავით აბაშიძე და ასე უჩივლა: ამას აქეთ მა-
ცხოვრის შეწირული არის და თქვენ ართმევთ, რასთვის არ ვიცი.

საჩინომ და მისმა სახლის კაცებმა უპასუხეს: მეფეს გიორგის
თავისი სახასო კაცები აუყრია ხრეთს ცერცვაძეები —
ჩვენი კაცების სახლისკაცი და ვაჭევს დაუსახლებია; და ხრეთს რო-
მელიც სამკვიდრო მიწა-წყალი ქონია, იმიანათ კაცხის მაცხოვრისა-
თვის შეუწირავს. და ეს სამანი ჩვენი კაცების ჩაგდებული არის.
ამ სამგლიათას ეგ თქვენი[ი] კაცები ხრეთილგან წამოყვანილი

1 + შენ. 2 + ბატონი. 3. დაღვედენ.

ცერცვაძეები და ეს ჩვენი ცერცვაძეები ერთობის სამკვიდრობით ხმარობდნენ, თვარამ მიწა ხრეთის არის.

დავით აბაშიძემ ამორო უთხრა.

ჩვენ ასე განვაჩინეთ: რამდენს ათს მარჩილათ ის სადღო ალაგი ღირდეს. იმდენი გლეხიყაცი და ან ამავეალი სხვა კაცი წამოაყენოს და ვით აბაშიძემ, სამანხედ შედგეს და საზღვარხედ შემოუაროს და ასე უფიცოს: «ამ სამანსა და საზღვარს აქეთ არც ხრეთის მიწა იყოს, სანამდის მეფე გიორგიმ არ აყარა ხრეთის ცერცვაძე და ვაჰევს არ დაასახლა და მაცხოვრის ეკლესიას არ შესწირა, მანამდის არც შენს ცერცვაძეს და არც მე რომ ცერცვაძე მყავს, იმას სამკვიდრობით ამ სამანსა და საზღვრის აქეთ ხელი არ ქონებოდეს და კიდევ მაცხოვრის შეწირული ვაჰევის მიწა იყოს. და ამ დავთარშიდ რომ რკინის ჭვარი სწერია, კიდევ ის ადგილი ეს სამანი იყოს.

თუ ასე უფიცოს, კაცხის მაცხოვრის ეკლესიის შეწირული ყოფილა და ეკლესიას დარჩეს. და თუ ვერ უფიცოს, ხრეთის მიწა ყოფილა და მაცხოვრის შეწირულმა ვაჰეველმა ცერცვაძემ და ხრეველმა ცერცვაძეებმა იმ პირველ გაყრის ძმობაზედ გეიყონ ეს სადღო მიწები.

ხრეველებმა ნასყიდობის წიგნები მოიტანეს და რომელშიდაც გამსყიდველი ვაჰეველი კაცი გამოტყდეს, ის ადგილი ხრეველებს დარჩეს; და რომელიც გარდაიუარონ, სამართალი მისცენ ვაჰევე-

ლებმა ხრეველებს.

ზურაბ

145. განჩინება დათიკა წართლისა და ბერიკელა გოდაბრელიძის
სასისხლო საქმეზე

XVIII—XIX სს. მიჯნა

ქეთ. ისტ. ეთნოგრ. მუხ. საბ. № 242. დედანი. ქალაქი 20×10 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარაა წერტილი.

ქ. დათიკა წერეთელი და ბერიკელა გოდაბრელიძე გავაბჰვეთ.

დათიკამ უჩიველა: ჩემთვის მევიდოდი გზაზე მ[ო]ყვრიდან, დამხვდი და ჩახმახი მიკარი, ხელი მამჭერი და სისხლი მაღინე, და რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

გოდაბრელიძემ ამორო უთხრა.

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს გოდაბრელიძე და ოცდასამი თაყისი ტოლი კაცი თან ჩეიტანოს და ან ამავეალი გლეხიყაცი და [ა]სე

უფიცოს: «არც მე შენთვის ჩახმახი მეკრას, არც იმ დღეს ჩემგან შენ სისხლი გდენოდეს, რაც ის არ გითხარი: ყმაწვილო, რას მემართლები, ჩემთვის მივალ გზაზე, იმის მეტი მე შენთვის არაფერი მეკადრებიოს».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს, ჩახმახი უკრავს, იარაღით სისხლი უდენია და სისხლი მისცეს გოდაბრელიძემ დათიკას*. მისცემენ და იმისი წილიც ამათი იქნება.

რადგან ოჰანას ჰირნახული ყველა მეტი აქვს, სტეფანემ ათი თუმანი ოჰანას საკუთრივ სათავნო უნდა მისცეს. აქედგან ეს მიზეზები იყო და ეს სტეფანას ქონებაც გამოცხადებული არ იყო და ამ სტეფანას მრავალი ჯანჯალი საქმე ქონდა.

ჩვენის გონების დანახვით ჩვენ ესენი ასე მოვაშორეთ, როგორც ამას ზემო დაგვიწერ[ია]. ეს სტეფანა და პეტრუსა ერთად გასულან. ამათი ხერ[ი] და შარ[ი] ამათი ორთავესია; მარტირუზას შეილების ხერ[ი] და შარ[ი] თავიანთია; და ოჰანას ხერ[ი] და შარ[ი] თავისია.

მარამ არუთინას ცოლი ამას ანბობდა: მაშის ჩემის მოცემული ჩემთვის იარაღის ფასათმე (რვა თუმანი) მოსულა ამათ ოჯახში და შეიღ თუმანნახევარი ვალად ამიღია, ზოგი ქალაქის წახდენის უწინ დამიხარჯამსო და ზოგი ახლა ტყვეობიდამ მოვედი, მაშინ დაეხარჯეო.

ეს დედას ფიცით ვკითხეთ [58] და დედამ ასე თქვა: მართალია, რვა თუმანი მოვიდა, მარამ არუთინას ქონდა, არ ვიცი რა უყო; და ვალს რომ ანბობს, არ ვიცი და არც შემიტყვია. რადგან ასე არის, ეს რვა თუმანი ამას უნდა მისცეს.

ოჰანას ცოლიც ანბობდა: ეს რ[ე]ვა თუმანი ჩემი იარაღის ფასი მქონდა და ექვს თუმანნახევარი პირის სანახავში ვიშოვეო, და ექვს თუმანნახევარი ჩემი ნიშნის ჯვარი¹ იყო, ეს[ე]ნი ოჯახში დახარჯულა, უნდა მამცეო.

ეს[ე]ც დედას ვკითხეთ. ამისი ასე თქვა: თურა² თითონ ქონდა გაცემული გირაოები, მარჩინაო და პირისსანახავი ყველასი დახარჯულა და მაგის[ი]ც დაიხარჯაო. და ნიშნის ჯვარი თავისი ტანისამოსისთვის და[ა]გირავა და იქ დაიკარგაო.

¹ ჯვარი. ² უტრა.

* საბუთის ზურგზე სხვა ხელითა და მელნით მიწერილია ტექსტი, რომელსაც განჩინებასთან კავშირი არა აქვს.

ამის მოწმობისა ოპანა ასე ანბობდა: დედაჩემს ჩემგნით გული აკლია, იმიტომ აგრე ანბობსო. და თითონ ოპან[ა]ც და ამისი ცოლიც საშინელის ფიცით ფიცავენენ, რომ ეს[ენი] რალაც კაცობთ, სულ ოქ[ა]ნში დახარჯულა.

146. პანინება ძმები მიქელაძეების სასიხლო საქმეა

XVIII—XIX სს. მიქნა

ქეთ. სახელმწ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1058. დედანი. ქალაღი. 43, X35, 4 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია თითო ან ორი წერტილი.

ქ. შაქარ მიქელაძის შვილები: ლევან, დავით და ზაალ და მათი ძმა სვიმონ მიქელაძე გავაბქვეთ.

ლევან, დავით და მათმა შემწე ძმებმა უჩივლეს: ივანე, ჩენი ძმა, უცოლშვილო კაცი იყო და მოკუდა; და ჩვენ და შენ ერთათ შეეკრბით და ყველამ წიგნი დავდევით ასე, რომ: ამ ივანე ჩენის ძმის დამარხვასა¹ და მოვლაშიდ ერთი ვიყოთ, და არც ამისი მამულის საქმე უერთმანეთისოთ არ ვისაქმოთ. და წიგნიც მოიტანეს. ის ივანე მართალი არის ჩენი მოცილებული იყო და შენთან იღვა და შენთან მოკუდა, მაგრამ ის წიგნი რომ დავდევით, ის ჩენი ძმა ყველამ ერთათ დავმარხეთ და ერთათ ვემსახურეთ.

და მერმეთ ამ საქმეშიდ გვიტრეღე, ბატონს მეფეს შეეხვეწე: ჩემი ძმა ივანე ჩემთან მოკუდა უშვილოთ და მისი მამული მე მიბოძეო. ბატონმა ის ჩენი წიგნის დაღება არ იცოდა და ივანეს მამული წიგნით გიბოძა; და რასთვის გვიყავი ეს საქმე, არ ვიციო.

სვიმონ მიქელაძემ აშორო უთხრა².

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: თვითონ სვიმონმა ის წიგნი ხელშიდ დაიკაოს და ასე დაუფიცოს³: «ეს წიგნი ჩემი სიტყვითა და მოწმობით არ დაწერილიყოს და არც ამ წიგნშიდ ხელი ჩამერთოს».

თუ ასე დაუფიცოს³, მისი ძმა ივანე მასთან მდგარა, მასთან მომკუდარა და ბატონსაც უბოძებია მისი მამული. და იმ ივანეს საკერძო გლეხი და მამული და ან ვაჭარი რაც იყოს, სვიმონს დარჩეს. და თუ ასე ვერ დაიფიცოს, როგორც გაერთების წიგნშიდ ეწეროსთ, მისი ყოფა ისე გაიყონ ყველა ძმებმა. და სვიმონს ქრთამი რაც დახარჯოდეს, თავისი ძმები ყველა შეუღდეს. და თუ ისე სიტყ-

¹ დამარხოსა. ² უთხრათ. ³ დაუფიცოსთ.

ვით არ დაუჭერონ, ქრთამი რა გასლოდეს, სვიმონმა აჯით შეატყობინოს¹ და იმით გარდაუხადონ.

და ვით მიქელაძემ უჩივლა: შენმა მოყვანილმა ბოქაულმა ჩემი ურია ისხრაკა თავისი სახლიდამ ძალათ შენთან წამოიყუანა, ექუსი წილი ჩემი იყო ის ურია და ორი წილი შენ და ივანეს სარგო იყო; და ჩემდა შეუტყობლათ ძალათ რომ წამოიყვანეს, ჩემს ეზოზედ გამოარონინეს. და ამბის საკითხავათ ჩემი ცოლი და შვილი და ჩემი მოახლე გამოვიდენ; ცოლს ლაჩაქი მომიგლიჯეს და გამილახეს, მოახლე გამილახეს და დამიჩეხეს და თოფი ისროლეს და თოფის ხმაზედ ბოვში შეშინდა და გარდირია. ის საქმეები შენით დამემართა, რასთვის მიყავი, არ ვიცი.

სვიმონმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: თვითან სვიმონმა ოცდასამი თავისი ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «წერეთლის გაგზავნილი კაცი შენს სასახლეშიდ მაშინ არ ჩამოსრულიყოს, არც შენის ცოლისა და შვილისათვის არც ხელით და არც სიტყვით არაფერი ეკადრებიოთ, არც მაშინ მათი ნებით თოფი დაცლილიყოს». თუ ასე დაუფიცოს, არას ემართლება. და თუ ასე ვერ დაუფიცოს, თავის ეზოშიდ შესვლიან, ცოლი და შვილი გაუღაზავსთ და ერთი სრული სისხლი მისცეს სვიმონმა დავითს.

სვიმონმა უჩივლა: ის ჩემი ურია რომ მოყავდათ ჩემთან წერეთლის კაცებს, დახუდათ შენი მოახლე და მოსამსახურეები და ის კაცები დალახეს, თოფის კონდახები დაუმტურიეს და წაართვეს და ის თოფები ახლაც იქავ არის, რასთვის არ ვიცი.

და ვითმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: თორმეტი ცალმოგვი აზნაუ[რ]შვილი და თორმეტი მსახური ასე შეაფიცოს: «არც ჩემი მოახლე და არც ჩემი სახლშიდ მყოფელი თქვენს გაგზავნილს წერეთლის კაცებს არ დახდომოდენ, არც გაელახოსთ და არც თოფის კონდახები დაემტურიოსთ და არც წაერთმიოსთ». თუ ასე დაუფიცონ, მოახლის გალახუას გამოტეხილი არიან სვიმონის გაგზავნილი კაცები. და თუ დაქრილი იყოს, რამდენი ქერის მარცულის ოდენი ქრილობა ქონდეს, თითო მარცულის ოდენზედ თექუსმეტი მარჩილი მისცეს სვიმონმა. და თუ ისე დაუქრელათ გაელახოსთ, ორმოცი მარჩილი მისცეს გალახვის საუბართოთ დავითს სვიმონმა. და წერეთლის კაცის თოფები დავითმა მოსცეს².

¹ შეატყობინოს. ² მოსცეს.

თუ ასე ვერ დაუფიცონ, გზაშიდ დახლომიან, უჩხუბებიათ და იარაღები წაურთმევიათ; და ორას ორმოცი მარჩილი ცალმოგვი აზნაურ¹ქვილის და ასოცი მარჩილი მსახურის ნახევარს სისხლებშიდ მისცეს² დავითმა სვიმონს³. პირველ მიხდომასა და ცოლშვილის გალახუაშიდ თუ ვერ დაუფიცოს, დავითს ფიცი აღარ დასჭირდება კაცების გალახუაშიდ, ნულარავის შეაფიცებს, როგორც ზეით დაგვიწერია, ისე ყონ.

ს ვ ი მ ო ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა³: ბატონმა რომ წყალობა მიყო და ჩემი ძმისეულობა მიბოძა, ამისთვის თქვენ გარეშემომადექით და ცოლშვილით დამამწყუდიეთ, არც მოყუარესთან და არც სხუაგან აღარ გამიშვით, თხრილშიდ სასიკუდილოთ კაცები გამიმარაგეთ, ხუცესი მომიკავეთ, საყდარზედ არ გამიშვით, ვენახი მომიკრიფეთ და ყურძენი წაიღეთ; ქ ყ ვ ი შ უ რ შ ი დ ლომი მქონდა და იმისთვის გამოსატანათ ნავი ვინათხოვრე და დახუთით თქვენ, ლომი დააბნეთ და წყალს მიეცით, რასთვის არ ვიცი.

და ვ ი თ მ ა და მისმა ძმებმა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ე ს.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: ლევანმა, დავითმა და ზალიკამ ოცდაერთი თავისი ტოლი კაცი თან ჩაიტანონ და ასე დაუფიცონ: «არც შენ და არც შენი შვილის სასიკუდილოთ გზა შეგვეკრას, არც შენს სახლშიდ შემოგვეკრა, არც ხუცები მოგვეკავებიოს, არც საყდარზედ მისულა მოგვეშალოსთ, არც შენი ვენახი მოგვეკრიფოს, არც შენი ლომი დაგვებნიოს და წყლისათვის მიგვეცეს». თუ სრულათ ასე გაუმართლდენ, არას ემართლებათ. და თუ ყველაშიდ გამტყუნდენ და ასე ვერ დაიფიცონ, ორი სრული სისხლი მისცენ სვიმონს. და თუ გზის შეკურასა და შინ შემოკურაშიდ გაუმტყუნდენ, ერთი სრული სისხლი მისცენ; თუ ხუცისა და საყდრის მოკავებას გამოუტყდენ, ნახევარი სისხლი მისცენ; თუ ღვინო და ლომი წაერთმიოსთ და ან წაეხდინოსთ, ერთიორად გარდაუხადონ სვიმონს დავითმა და მისმა თაბუნმა ძმებმა.

ს ვ ი მ ო ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: ჩვენ ძმები რომ გავიყავით, ბატონმა გასამყოფლოთ ჩვენი საერთო ურია ლევია და მისი შვილები აიყვანა. და მერმეთ ბატონს შევეხვეწეთ; და ბატონმა ქრთამი გუთხოვა და ის ურია ისევე გვიბოძა და ბორჯი დაგუადებინა. და მე ისე მალე თეთრი ვერ მოვახერხე და თქვენ ჩემს საზიარო ურიებს უჩემოთ მალვით ოთხას¹] მარჩილი ერთ ურიას ლევიას გარდაახდე-

¹ მისკათ. ² სვიმონმა. ³ უჩივლათ.

ვინეთ და ოთხასი მეორე ისხრაკა ურიას და ბატონის მისართმევი თეთრი ის იყო, იმითი გაისტუმრეთ. და ეს შე არ ვიცოდი და ჩემი საკერძო ურიის ნაყიდობის წიგნი გამომართვი, რასთვის არ ვიცი.

და ვ ი თ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

და ჩვენ სვიმონის სარგო თეთრი ვიანგარიშეთ და ასორმოცდაათი მარჩილი გამოვიდა და ასე გავაჩინეთ: თხუთმეტი გლეხი კაცი და ან ამავალი აზნაუ[რ]შვილი ასე შეაფიცოს: «შენ რომ შენი საზიარო ურიების ნამალევათ თეთრის გარდახდევინებას მეწამები, სანამღი შენი საზიარო ის ლევია და ისხრაკა ურია იყო შენი საკერძო და შენი სარგო, შენდა ნამალევათ მათთვის მე არაფერი გარდამეხდევინებოის». თუ ასე კაცები შეაფიცოს, არას ემართლება. და თუ ასე ვერ შეაფიცოს, თავისი სარგო თეთრი ერთიორათ გარდაუხადოს დავითმა სვიმონს.

ს ვ ი მ ო ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : ბ ა ბ ა ლ ი ა უ რ ი ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი ჩ ე ნ ე ნ ი სამამო არის და რას მერჩი, ჩემს საწილოს რომ არ მომცემ.

და ვ ი თ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა : ი მ უ რ ი ი ს სა ქ მ ე ზ ე დ ჩ ე ნ ყ ვ ე ლ ა ძ მ ე ბ ი ერთობით გაბჭობილი ვართ და ბოქაულთუხუცის განაჩენი გუაქუს.

ამისი ასე ყონ: ის განაჩენი ნახონ. თუმც სვიმონი ეწეროს, როგორც გაჩენილი იყოს, ისე ყონ ყველამ. და თუ სვიმონ იმ განაჩენშიდ არ ეწეროს, დავითმა პასუხი უნდა მისცეს სვიმონს.

ბ ე კ ე დ ი : ლ ო რ თ ქ მ ა ნ ი ძ ე რ ო ს ტ ო მ ბ ე გ .

147. განიხივება ზაალ ჯაფარიძისა და მამუკა ინათამიშვილის

საქმეზე

XVIII—XIX სს. შიქნა

ქუთ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 537. დედანი. ქაღალდი 35×8,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ . ზ ა [ა] ლ ქ ა ფ ა რ ი ძ ე და მ ა მ უ კ ა ინათამიშვილი¹ გავაბჭვეთ.

ინათამიშვილმა უჩივლა: ჯარს ამოუძეხი და გამცემი შენ იყავი, დამღუპე ყველისფერიანათ; და ექ[ე]სი გლეხი დამეკარქა.

ზ ა [ა] ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

აწ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ზაალ და თავათ ასე უფიცოს: «რაც ჯარშიდ არ ვერიე, ჩემით შენ არა დაგკარქოდეს რა». თუ ასე უფი-

¹ იოთამიშვილი.

ცოს, არას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს და გამცემიც ყოფილა და
ნისით დაქარქვია, რაც დაქარქვია. და ინათამიშვილმა აჯით შეატყო-
ბიოს და ზაქალმა გარდაუხადოს.

ინათამიშვილს ცხენი წაურთმევეა ზაქალისათვის. და ზემო ნა-
წერშიდ რომ სწერია, თუ ის უმართლოს თავი ზაქალმა, ინათამი-
შვილმა ცხენი ერთიორათ მისცეს. და თუ ვერ უმართლოსდა, ეს
ცხენი ქვე ჩეიგდოს და სხვა ქვე მისცეს ზაქალმა ინათამიშვილს.

ბეკელი: ე რ ი ს თ ვ ი ს ძ ე ა ნ ტ ო ნ .

148. ბანჩინება გოგია გზირიშვილისა და ივაჯანიშვილისა

სასისხლო საქმეზე

XIX ს. დასაწყ.

ქეთარის სახელმწიფო ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1856. დედანი. ქალა-
დი 37X13,6 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია თითო ან
ორი წერტილი.

ქ. ი მ ა ნ ჭ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი ი ე ს ე, დ ა თ ი კ ა დ ა გ ზ ო -
რ ი ს შ ვ ი ლ ი გ ო გ ი ა გ ა ვ ა ბ ჰ ვ ე თ .

იმანჯანისშვილებმა უჩივლა: ქ ა რ თ ლ ი დ ა მ ს ა ვ ა ქ რ ო მ ო -
გ ვ ქ ო ნ დ ა ც ხ ე ნ ი ს ს ა ქ ა ლ ნ ი თ დ ა ჩ ხ ა რ ს გ ა მ ო ვ ი ა რ ე თ დ ა რ ო მ ე ლ ი მ ე
ვ ი ვ ა ქ რ ე თ დ ა კ ი დ ე ც გ ა ვ ყ ი დ ე თ . დ ა ე რ თ ი ქ ო შ ი შ ე ნ მ ო გ ყ ი დ ე თ დ ა ის
ქ ო შ ი შ ი ნ წ ა ი ლ ე დ ა ჩ ვ ე ნ ფ ა ს ი მ ო გ ვ ე ე ც ი დ ა შ ე ნ ი მ ო ც ე მ უ ლ ი თ ე თ -
რ ი ყ ა ლ ბ ი გ ა მ ო ვ ი დ ა დ ა ო ს ე ვ ე გ ა მ ო გ ა ც ვ ლ ე ვ ი ნ ე . დ ა შ ე ნ მ ა შ ი ნ ა რ ც
ქ ო შ ი ს შ ე მ ო მ გ უ ნ ე ბ ა გ ი თ ხ რ ო ბ ი ა, თ უ არ დ ა მ ი ჯ დ ა ო ს ე ვ ე შ ე მ ო გ ა მ გ უ -
ნ ე ბ ო დ ა ა რ ც მ ა ს მ ე რ ე . რ ა მ დ ე ნ ს ა მ ე ხ ა ნ ს კ ე ლ თ ქ ო ნ დ ა, მ ა რ ა ა რ ც
მ ე რ ე გ ი თ ხ რ ო ბ ი ა, ვ ი ნ ე მ დ ი ს ბ ა რ გ ი არ შ ე ე კ ა რ ი თ დ ა ც ხ ე ნ ს არ ა ვ კ ი -
დ ე თ . მ ა ს მ ე რ ე მ ო ვ ი დ ა შ ე ნ ი ძ მ ა, მ ა რ თ ა ლ ი ა, დ ა ქ ო შ ი მ ო ი ტ ა ნ ა, მ ა გ -
რ ა მ შ ე მ გ უ ნ ე ბ ი ს ვ ა რ ი უ თ ხ ა რ ი თ დ ა არ შ ე ვ ი მ გ უ ნ ე თ : ვ ი ნ ა ც ი ყ ი დ ა,
მ ა ნ ვ ე მ ო ი ტ ა ნ ო ს დ ა ჩ ქ ე ე ნ ს ს ი ტ ყ ვ ა ს მ ა ს ვ ე ტ ყ ვ ი თ ქ ო . ა მ ს ი ტ ყ ვ ი ს ა -
თ ვ ი ს ს ი ტ ყ ვ ი თ ბ ე ვ რ ი გ ვ ა გ ი ნ ა დ ა კ ე ლ ი თ ქ ვ ა ბ ე უ რ ი დ ა გ ვ ი შ ი ნ ა თ ა ე -
ყ ბ ა დ ა გ ვ ა მ ტ ვ რ ი ა, ს ი ს ხ ლ გ ვ ა დ ი ნ ა დ ა მ ე რ ე შ ე ნ თ ა ნ წ ა მ ო ვ ი დ ა დ ა
შ ე ნ წ ა მ ო ე ხ მ ა რ ე დ ა შ ე ნ ვ ა რ ე ს ი გ ვ ი ყ ა ვ ი, ვ ი ნ ხ ა რ მ ა მ ა ც ი, დ ა ა გ დ ე,
თ ე მ ი შ ე გ ვ ი ს ი ე დ ა დ ა გ ვ ლ ა ხ ე ო რ ი ე ვ ე ა მ ხ ა ნ ა გ ი დ ა ს ი ც უ დ ი ლ ზ ე დ
მ ი გ ვ ა ყ ე ნ ე დ ა ბ ა რ გ ო რ ა ც გ ვ ქ ო ნ დ ა წ ა გ ვ ა რ თ ვ ი, მ ა გ რ ა მ რ ა ს თ ვ ი ს არ -
ვ ი კ ი თ .

გოგია გზირისშვილმა უპასუხა: ქ ო შ ი ვ ი ყ ი დ ე შ ე ნ გ ა ნ დ ა შ ი ნ

გაუგზაუნე¹ სანახავად და შინ აღარ დაუქდათ და ისევე ჩემის ძმის ხელით გამოგიგზაუნე შესამგუნებლად; და ჩემი ძმა გამილახეთ, სისხლი აღინეთ; და მართალია, ჩემი ძმა რომ გალახული ვნახე, მე რაც შემეძლო, ხელი გამოვიღე და თუ რამე გაწყინე, ჩემის ძმის გალახვისათვის და ჩემის გალახვისათვის გიქენი.

იმანჯანისშვილებმა აშორო უთხრა:

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: მოქალაქენი არიან და წამოდგეს თვითონ იესე და ასე სამართალი მისცეს: «შენ რომ გალახვას მეწამები მე და ჩემს ამხანაგს, არც ჩემგან და არც ჩემის ამხანაგისაგან არც შენ და არც შენს ძმას არასფელი კადრებოდეს არც სიტყვით და არც კელით, ქოშის შეუმგუნებლობის მეტი არასფელი დაგვეშაევიოს და არც ქოში ბორჩით მომეყიდოს, რაც ტყულათ-უბრალოდ არ დაგელახე».

თუ ასე გაუმართლდეს, ტყულად-უბრალოდ გაულახავს ორივე ამხანაგი და საპ[ალ]ნიანი ცხენი წაურთმევია. და რაც რამე გალახულობა არის იმანჯანისშვილებზედ, ყოველისფერის საუპატიოთ ორას-ორმოცი მარჩილი მისცეს ორივე ამხანაგს საუპატიო დათიელას და იესეს გზირისშვილმა.

და თუ ვერ გაუმართლდეს, ტყულა ქოშის შემგუნებისათვის ორივე ძმები გაულახავს და ას სამოცი მარჩილი მისცეს გზირის-შვილს და გალახეამ გაუაროს იმანჯანისშვილებს, ამისთვის რომე ქოშის შემგუნებისათვის უჩხუბებია, ტყულად და უბრალოდ დაულახავს თავის ქვეყანაშიდ და ქალაქშიდ. და ეს გარდასახადი რომ მისცეს იმანჯანისშვილებმა, მერე რაც იმანჯანისშვილებს დაკავე-ბოდეს ან ცხენი და ან საპ[ალ]ნე, გზირისშვილმა ისევე მისცეს.

ბჰველი: და ვ ი თ.

149. ბანჯინაზა უანჯაშვილების ყმა-მამულის საქმეზე

1801 წ. 28 იანვარი

ბელაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1784. დედანი. ქაღალდი 29×19,7 სმ. მხედ-რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილო და ორწერტილი.

ქ. შ ა ნ შ ა შ ვ ი ლ ე ბ ი მ ე გ ო რ რ ე პ ა პ ა და ზ უ რ ა ბ ა და ამათი ბიძაშვილი ს ვ ი მ ო ნ ა და და ვ ი თ ა რომ შდივანბეგ ეში-კალაბაშს თ ე ი მ უ რ ა ზ ს, მდივანს ბ ე გ თ ა ბ ე გ ო ვ ს ს ო ლ ო-მ ო ნ ს, მოლარე გ ო გ ი ა ს და ი ა გ უ ლ ა შ ვ ი ლ ს ზ ა ა ლ ს

¹ + და.

შუაკაცობით გაეყარათ. რაც ამათი გასაყოფი ყოფილიყო რამე, ორ ფარდათ გაექეთებინათ და შუა გაეყოთ.

და შუაში გასაყოფათ დარჩომილიყო ერთი ბიჭი ბ ა ი ნ დ უ რ ა - შ ვ ი ლ ი ს ა ქ უ ა . ამ ბიჭის ფასი პაპასა და დავითას ყაბულობით ოთხ თუმნათ გადაუწყვეტიათ მოლარე გოგოიას, ყორღანაშვილს ონანას და იაგულაშვილს შუაკაცობითა. ეს ოთხი თუმანი შაქარასათვის გამოურთმევიათ და საქუა იმისთვის ნასყიდობით მიუციათ.

ამ ხსენებულის საბუთით საქუა შაქარას სამკვიდრო ყმათ და- ნებდა. დღეის იქით ვეღარ ედავებიან, ვეღარც შეუშლიან, როგორც ალაღად ნასყიდი იმისთანა ყმა არის შაქარისი.

და შაქარა რომ თავის ბიძის ამოწყვეტილის სვიმონას მამულზე ელაპარაკებოდა დავითას, რადგანც გაყრაშიაც წილი ერთად გაეტა- ნათ და მერე კიდევ შეყრილობის წიგნით დავითთან შესულიყო, სვიმონის მამული სამართალმა დავითს დაანება.

და საქუა შაქარას დარჩა. ფასის მომატებას უპირებდნენ, მაგ- რამ აღარ მოვამატებინეთ და როგორც გადწყვიტათ და ფასი გა- მოერთმიათ, იმავე ფასად შაქარას დაევანებეთ.

იასაულო თ ა ქ თ ა ქ ი შ ვ ი ლ ო ე ლ ი ს ბ ა რ , ეს ასე აღა- სრულე. იანვრის კგ, ქორონიკონს უპთ.

ოთხი ბეჭედი: 1. ზ ა ა ლ

2. ჭავახიშვილი მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი

3. მდივანბეგი ციციშვილი ნ ი კ ო ლ ო ზ

4. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ

ქ. მე, გ ი ო რ გ ი შ ა ნ შ ა ს შ ვ ი ლ ი , ამ სამართლის დამსწრე ვარ. როგორც დივანბეგებს გაუსამართლებიათ, ჩვენც ასე გავე- სამარტლეპით. ხელრთვა: გ ი ო რ გ ი .

ქ. ამ სამართლის თანახმა ვარ, როგორც ბატონს დივანბეგებს გაუსამართლებიათ, მე, ი ა გ უ ლ ა შ ვ ი ლ ი ზ ა ა ლ .

ხელრთვა: ზ ა ა ლ .

ქ. ამ სამართლის თანახმა ვარ, როგორც ბატონს დივანბეგებს გაუსამართლებიათ, მე, ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ო ნ ა ნ ა .

ხელრთვა: ო ნ ა ნ ა .

მარცხენა კიდზე:

ქ. ჩვენ, სარდალ-სახლთუხუცესი ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ი ო ვ ა ნ ე , ამ სამართლისა თანახმა ვარ. თებერვლის ა, ქორონიკონს უპთ.

¹ გაგვესამართლებინთ.

ბეჰელი: ეინ დავითს ტომობს სქესობით, სპასპეტ მყო სალხუცე-
სობით იოანე.

**150. არზა გოშაბაზაგიზილიზისა შაა-მამულის თაოგაზე ერეკლე II-ის
ოქმითა და მღივანებათა განჩინებით**

1801 წ. 20 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10041. პირი. ქალაღი. მხედრული. საბუ-
თი განჩინებით იწყება, მაგრამ დედანში ჯერ იქნებოდა არზა, მერე ოქმი,
ხოლო შემდეგ განჩინება.

[განჩინება]

მათის დიდებულების ბძანებით სრულიად საქართველოს მე-
კვიდრეს დავითს ჩვენ შეკრებილთათვის ებძანა: გოსტა-
შაბისშვილის ნიკოლოზს, როგორც თავისის სახლის-
კაცის ერასტისაგან მოციქულების პირით პირობა მიეცეს
ზურაბის წილის ყმისა და მამულისა წილის დადავებასა, ალაპარა-
კეთ და სამართალი ისე მიეცით. მათს ბძანებისაებრ ერასტის შვილი
დავით მოვაყვანინეთ და ვალაპარაკეთ.

დავით ასე ჩიოდა: ჩვენი სახლისკაცი ზურაბ უშვილო
იყო, ამ წიგნით შემოგვეყარა, თითონ ზურაბ ცოცხალი იყო, შევი-
ნახეთ; მოკვდა, დავმარხეთ. ორი ქალი ჰყვანდა — ერთი უწინვე
გაუთხოვეთ, მეორე ქალი ცოცხალი შეუნახეთ; მოკვდა, ისიც დაუ-
მარხეთ. და ზურაბმა სიცოცხლეში ეს წიგნი მოგვცა, კვდებოდა,
ანდერძით დააწერინა თავის მოძღვარს მიხაილ დეკანოზს: ჩემი წილ
ყმა და მამული ერასტისათვის მიმეციაო, მე ამ საბუთებით მიჭი-
რავსო.

ნიკოლოზმა მიუგო: პირველად მამაშენმა ბიძა ჩვენი
ზურაბ შეიყვანა, ჩვენ არც მამულის მოცემა ვიცოდით და არც მაგ
წიგნის მოცემა, თორემ თუ ეგ შეგვეტყო, ზურაბისაეე სიცოცხლეში
ვიჩივლებდით, მისთვის რომ ზურაბ ჩვენზე უფრო ახლო იყო; და
ზურაბ როდესაც მოკვდა და შევიტყვევით მაგ წიგნის მოცემა, მა-
შინვე სანატრელს მეფეს ერეკლეს შევჩივლეთ, ოქმით უბძა-
ნა თავის ძეს გიორგის: ამათ სამართალი მიეცითო.

ეს ჩივილი და ოქმი რომ შეიტყო ერასტიმ, მოციქულები მო-
მიგზავნა, რათ ჩივიო; რაც ზურაბზე ხარჯი მაქვს, როდესაც მომცემ
იმაზე ხარჯს ნახევარს, მეც ზურაბის წილის ყმისა და მამულიდამ
ნახევარს მოგვცემო. ამას არ დავჯერდი, ჩივილს ვაპირებდი. მამის

შენაჲს მოძღვარი იმ ზურაბისა და ჩვენი დეკანოზი მიხაილ იყო, მამა შენს ჩვენთვის გამოეგზავნა, ფიცით არწმუნე იმ შენს მოწაფეს ნიკოლოზს, შენმა მადლმა, რაც ზურაბზე ხარჯი მაქვს, ის ნახევარი ხარჯი მომცეს. ზურაბის წილს ყმასა და მამულს ნახევარს მიეცემო.

რადგან თავისი მოძღვარი გამომიგზავნა და ჩვენი მოძღვარიც ისივე იყო, ვერწმუნე და აღარ ვიჩივლე; რომ დაევაპირეთ ხარჯის ანგარიში, ერასტი ქვეით წავიდა, ქვემოდამ მოვიდა, აქ არეულობა შეიქნა, ქალაქის აღებაში ერასტი მოკლეს.

იმას უკან სანატრელს მეფეს ერეკლეს შეეჩივლეთ, რაც ამ დავითთან საჩივარი გექონდა, ისიც მოვახსენეთ და იმ ზურაბის წილის მამულისაც. იმ სანატრელმან მეფემ ერეკლემ მოსამართლეთ ამ ოქმით უბძანა: რაზედაც ჩივის, სამართალი, მიეცითო. მეფე მი[ი]ცვალა. დარჩა გადაუწყვეტელი. ამ ოქმების ძალით ვჩივი და სამართალს ვითხოვო.

ჩვენ რომ ესენი ვალაპარაკეთ და ნიკოლოზს წერილები მოვთხოვეთ, ნიკოლოზმა ერთი წერილი მოიტანა, რომელშიაც ასე ეწერა: მე, იოანე თურქისტანიშვილი, ამისი მოწამე ვარ, ერასტმ მოციქულად მომგზავნა ამ თავის ბიძაშვილს ნიკოლოზთან: მართალია, ზურაბ ჩემი შეყრილი იყო, მაგრამ რაც ზურაბზე დამეხარჯა, თუ იმ ხარჯში მომიდგები, იმის წილს ყმასა და მამულს შუა გაუყოფო; ამაზე რა ჩივილი და ლაპარაკი უნდაო.

მეორე მოწმობა მოიტანა, რომელშიაც ასე ეწერა: მე, ფარსადანესიტაშვილი, ამისი დამსწრე და მოწამე ვარ: ჩემი სიმამრი ზურაბ რომ მიიცივალა, იმის ყმასა და მამულზე ერასტის და ნიკოლოზს ლაპარაკი ჰქონდათ, ერასტიმ მიმგზავნა ნიკოლოზთან: მართალია, ზურაბ ჩემი შეყრილი იყო, მაგრამ რაც იმაზე ხარჯი მაქვს, როდესაც იმაში მომიდგები, იმის ყმასა და მამულს შუა გაუყოფო: ამაზე ნურც ჩივილი და ლაპარაკი უნდაო, ჩემი სიტყვა ეს არისო. ეს სიტყვა ნიკოლოზმაც იყაბულა და ამ პირზედაც დადგნენ.

მესამე მოწმობის წერილი მოიტანა, რომელშიაც ასე ეწერა: მე, დეკანოზი მიხაილ, წინაშე ღმრთისა ამისი მოწამე ვარ: ზურაბ და ერასტი ორნივე ჩემნი მოწაფენი იყვნენ, ზურაბ რომ მი[ი]ცვალა, იმის ყმასა და მამულზე ნიკოლოზ და ერასტი ლაპარაკობდნენ. ნიკოლოზ ერასტის ეუბნებოდა: საკუთრად ზურაბის ყმასა და მამულს არ დაგანებებო, წილი უნდა დამიღო. ერასტიმ მითხრა: უწინაც შემითვლიაო ნიკოლოზისათვისაო და შენც ახლა ასე არწმუნეო, რაც ზურაბზე დანახარჯი მაქვსო, როცა იმაში მომიდგება, მეც იმის ყმა-

სა და მამულს შუა გაუყოფო; შენ ასე არწმუნე, ამაზე რაღა ჩივი-
ლი უნდაო, ჩემი სიტყვა ეს არისო.

ჩვენ რომ ესენი ვალაპარაკეთ და ამ მოწამეთაგან მოწმობის
წერილი ვნახეთ, დამტკიცდა სამართალში, რომ: ზურაბის სიკვდილს
უკან ნიკოლოზს სანატრელს მეფესთან უჩივლია; და ოქმითაც უბძა-
ნებია: სამართალი უნდა მისცეთო. ერასტის რომ ეს შეუტყვია, თა-
ვის მოძღვრის მოციქულობით ნიკოლოზს დაურწმუნებია — ნულარ
ჩივი, ხარჯი მომეც, მამულის წილს მოგცემო. ერასტის ხარჯის ანგა-
რიშის ნახვა აღარ დასცალეზია, მოუკლავსთ და ეს სადაო ასე დარ-
ჩომილა.

ახლა სამართალჲან ამ წვრილიადის გამოძიებით ასე გა[ა]სა-
მართლა და მისცა ზურაბის წილის ყმისა და მამულის ნახევარი
ნიკოლოზს და მის ძმებს.

პ ი რ ვ ე ლ ა დ იმისთვის, ზურაბ ნიკოლოზ[ზე]დ უფრო ახლო
ყოფილა.

მ ე ო რ ე დ ამისთვის: თუ ერასტი ზურაბს ამ წიგნს ქდივით
ართმევდა, მათთვისაც უნდა დაებეჭდვინა, რომ ზურაბისაგან მიცე-
მული წიგნი მოიტანა. და თუ ამ სიგელშიაც ასე ეწერა: ჩემი ყმა და
მამული მე, ზურაბმა შენ მოგეც, ერასტის სხვათაგან მოწმობა ეწერა
და ამ თავის სახლისკაცთაგან არც მოწმობა ეწერა და არც ბეჭედი
ამათი იქდა.

მ ე ს ა მ ე დ ამისთვის: ნიკოლოზ ჩივის, ერასტი მოციქულე-
ბით უთელის, ნუ მიჩივი, იმის ყმისა და მამულის ნახევარს მოგცემ,
ხარჯი მომეციო.

მ ე ო თ ხ ე დ ამისთვის: სამართალში აღმოჩნდა, თუ ნიკოლოზ
ერასტისაგან არ დარწმუნებულყო, როდის დააყენებდა იმ ოქმს და
საჩივარს.

მ ე ხ უ თ ე დ ამისთვის: ნიკოლოზს თავისი მოძღვარი არწმუ-
ნებს თავის მოწაფის ერასტისაგან დარწმუნებულ მოციქულებას,
ნულარ ჩივის, ზურაბის წილს ყმას და მამულს შუა გაუყოფო; მო-
ძღვარს მოწაფე დაურწმუნებია და აღარ უჩივლია.

ამ მტკიცის წერილებით აღმოჩნდა, რომ ერასტის თავის[ს]აკვე
სიციოცხლეში ზურაბის წილი ყმა და მამული საძმოდ დაუდგია და
უნდა ასე იქნას: რაც ერასტის შვილმან დავითმან ზურაბზე ხარჯის
სია მოიტანოს, რომ ესენი დამიხარჯავსო, ის უნდა იანგარიშონ და
ნიკოლოზმა ზურაბის წილის მამულის შემოსავალი უანგარიშოს.
დავითისაგან დანახარჯი და ზურაბის წილის მამულის და ყმის შემო-
სავალი ორივე იანგარიშონ; თუ დანახარჯი მეტი მოვიდეს შემოსა-

ვალზე, ნიკოლოზმა და ზაალმა და ქაიხოსრომ მისცენ დავითს, და ზურაბის წილი ყმა და მამული შუა გაუყონ შეფარდებით და წილის ყრით.

კ ა ლ ა ტ ო ზ ი ს შ ვ ი ლ ო ! ამათი მოასილი შენ იყავ, ეს ასე

აღასრულე. თებერელის კვ, ქორონიკონს უპთ.

ზაალ

ბეჟან

მდივანაევი იოანე

სელხან

მდივანაევი სვიონ

ეახეშტი

მდივანბევი ნიკოლოზ

მდივან- ბევი ალა?

[ოქმი]

უფალნო მსაჯულნო! ამ არზის პატრონს ასე რომ მოუხსენებია, ესენი ორივე თქვენთან მიაყვანინეთ, რაც წიგნები და ბარათები ჰქონდესთ, ისიც მოატანინეთ და ამ არზის პატრონი რაზედაც უჩიოდეს, ჰემმარიტი სამართალი უსაჯეთ. კარგად გამოიძიეთ და რიგიანის ოქმით ერთმანეთს მოაშორეთ, ამაში უსამართლო არა მოხ-

დეს რა. მაისის კ, ქორონიკონს უპე.

მე ფეხ ერვალე

[ა რ ზ ა]

ქ. ღმერთმან ბედნიერის კელმწიფის ჰირი გოშტა [შა] ბის-შვილს ნიკოლოზს და ჩემს ძმებს მოგვცეს.

ამას მოვახსენებთ ჩვენს მოწყალეს: ჩვენი ადგილი რომ წამხდარა მტრისაგან, მამაჩვენი ზემო ქართლში წასულა, იქ ყოფილა დიდ ხანს. აქ ჩვენს ბიძაშვილს ტეტიას და იმის მამას ჩვენი საერთო ყმა და მამული გაუყიდიათ და ჩემი წილიც თან გაუტანებიათ. მამაჩვენი იმ ხანად აქ არ ყოფილა რომ არ გაეყიდვინებინა. ახლა აჩენენ ნასყიდობის წიგნებს, რომ მამის ჩემისა არცაჲვის ბეჭედი უზის და არც ხელი აწერია, ჩვენ შეუტყობრივ გაუყიდნიათ.

ამ წყალობას ვითხოვთ: ერთი ოქმი გვებოძოს მდივანბეგებზე, რაც ჩვენი საერთო წიგნები, ბარათი და კაცნი გვეყვანდეს, სულ ყველაზე სამართალი მოგვცენ და რაც საერთო ყმა და მამული გაეყიდოს მეო...^{*} მოხსენება ეს არის ჩვენი.

^{*} დატოვებულია ცარიელი ადგილი ორი სიტყვისათვის.

ბიძაჩვენი ზურაბ ჩვენი და ტეტიასი* გაყრილი იყო. ეს ზურაბ ჩვენზედ უფრო ახლო იყო. ტეტიაშ შეყრილობის წიგნი გამოართვა. ჩვენ კი ასე გვეუბნებოდა: როცა ეს მოკვდებაო, ამის ყმასა და მამულს ისევ სამზოდ დავდებო ტეტიაშ, რომ ამისი მოწმე[ე]ები გვეყვანან. იმ უამად მამაჩვენი შეუძლებელი იყო და ჩვენ წერილები გახლდით. ამ მიზეზით დარჩა, რომ ჩვენი წილი ვერ გამოვართვიო.

ამ საქმეზედ ამას წინათაც არზი მოგართვით, ოქმი გვებოძა, მაგრამ ქალაქის წახდენაში დავკარგეთ. წყალობას ვითხოვთ, ოქმი გვებოძოს მღივანბეგებზე, რომ სამართალი მოგვეცენ. თქვენი უმაღლესობა ხომ ჩვენთვის ვერ მოიცილის, მრავალი საქმე გაქვსთ. მაისის ი, ქორონიკონს უპე.

151. განინება ზაალ დავითიშვილისა და შანაშ რამაზიშვილის

უმა-მამულის საქმეა

1801 წ. 5 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 6401. დედანი. ქალაღი 59X26 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე.

ქ. მისის უმაღლესობის სანატრელის მეფის გიორგის, მამის ჩვენის ბძანებით დავითიშვილი ზაალ და მისი შვილები და რამაზიშვილი მილახვარი შანაშე და იმისი შვილები ჩვენ, ბატონიშვილმა იოანემ, სამართალში ვაღაპარაკეთ.

რამაზიშვილი შანაშე და იმისი შვილები დავითიშვილს ზაალს და იმის შვილებს ყმასა და მამულზე ედავებოდნენ. თუმცა დიდი ხნის ამბავი იყო, რომ დავითიშვილს კელა სკეროდა და ექირა, მაგრამ მაინც კიდევ ფიცი დავითიშვილს ზაალს დაეადევით.

ოთხი თავადიშვილი უნდა მიეყოლიებინა და ოთხი აზნაურშვილი: ორი თავადიშვილი და ორი აზნაურშვილი შეგდებული და ორი თავადიშვილი და ორი აზნაურშვილი შეუგდებელი, ვინც თითონ სდომოდა, ისინი უნდა ეშოვნა, რომელიც თავადიშვილები შანაშემ და იმისმა შვილებმა შეუგდეს და აზნაურშვილები ზაალმა უკლებლად ოთხივ იშოვნა და ორი თავადიშვილი და ორიც აზნაურშვილი თითონ ვინც უნდოდა მიიყოლია, როგორც ჩვენს განაჩენში სწერია.

რამაზიშვილებმა ატოკს მიიპატივეს საფიცრათ დავითიშვილები. დავითიშვილი ზაალ თავისის მოფიცრებით მიჰყვა და რამა-

* აქ გადამწერი შენიშნავს: „დიდიხნის მოშლილი“.

ზიშვილებმა აღარ დააფიცეს. ამაზე კიდევ ბევრი ლაპარაკი შეექნათ.

თუმცა რამაზიშვილს შანშეს და იმის შვილებს დავითიშვილებთან საქმე აღარ ჰქონდათ და სამართლითა და ვედარც ფიცს შეუგდებდა, მაგრამ ჩვენ კიდევ ამ საქმის გაწმენდისა და გარდაწყვეტისათვის ასე განვაჩინეთ:

დავითიშვილი ზაალ წადგეს თავისის ორის შვილით, თავისი ოთხის აზნაურშვილით და ოთხის მსახურითა და როგორც ჩვენს დიდს განაჩენში სწერია ფიცი¹, ის განაჩენი და დიდის მეფის ერეკლეს ბარათი რამაზიშვილებსა აქვსთ. ის ორივე წიგნი დავითიშვილმა ზაალმა კელთ უნდა დაიჭირონ და როგორც იმ განაჩენში სწერია, დავითიშვილებმა ისე უნდა დაიფიცონ.

თუ ისე შეპფიცეს და ან რამაზიშვილებმა აღარ დაიფიცეს, დავითიშვილები გამართლდებიან და რამაზიშვილს შანშეს და იმის შვილებს საქმე აღარა ექნებათ რა. დავითიშვილები გამართლებულნი იქნებიან. და რომელიც განაჩენები ან წიგნები ამ საქმეზე რამაზიშვილებსა აქვს, ყველა უნდა ჩამოერთვასთ და დავითიშვილებს უნდა მოცესთ.

და თუ დავითიშვილებმა ვერ იფიცეს და როგორც უწინდელს ჩვენს განაჩენში სწერია, დავითიშვილმა ზაალმა შანშე რამაზიშვილს უმაშიცა და მამულშიაც ისე წილი უნდა მისცეს.

უნდა აღასრულო როგორც დაგვიწერია. ამისი მოასალი შენა ხარ. მარტის ე, ქორონიკონს უპთ.

იონე
------

152. ზანინება ძალაქის მოურავის ევსტანისა და მინგაში გიორგის მამულის საქმეზე

1801 წ. 6 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 871. დედანი. ქალაღი 37,2x25,8 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქაიქ ნახმარია მძიმე, წერტილი და ორწერტილი.

ქ. ჩუენ, მეფის ქემიოანე კავალერიმ², ჩუენთან დავისწარით მსაჯულთშეკრებილებანი. ქალაქის მოურავი ევსტანტი, ბიძა ამისი მინბაში გიორგი და კოსტანტილე ვალაპარაკეთ.

¹ + ფიცი. ² კალავერიმ.

მოურავი ასე ჩიოდა: ამ ბიძა ჩემან გიორგიმ ოთხის დღის მიწა დემეტრეს წილი ვენაქათ ააშენა ქარელში საერთოს კაცის მუშაობით. ის ვენახი ისევ მევე უნდა დამანებოს. იმის სანაცვლო ექვსის დღის მიწა რომ არის, ისევ გავყოთო.

მინბაშმა მიუგო: კურთხეულმა მოურავმა ჩუენი საერთო მიწა მისცა დემეტრეს და იმის სანაცვლოთ ეს მიწა გამოართო, რომ იმავე მიწის გვერდზედ ორის დღისა და უფრო მეტისა მამა თქვენმა მოურავმან სესიკელა აღამდარს მისცა გასაკუთრებით და ასე თქვა: ამის საპაგიეროთ ეს ოთხის დღის მიწა დაიჭირონ ამ ჩემა ძმებმანო¹. იმის ნებით იმისივე სიციცხლეში დაეიჭირეთ, ჯამაგირის მიცემით ვენაქათ ავაშენეთო.

რადგან დემეტრეს გაუცვლია, დემეტრეს ნაქონი მიწა ამათ დაუჭერიათ და ამათი წილი დემეტრეს. ამ შეცვლილობის შესლა აღარ იქნება. ექვსის დღიდან ორის დღისა იმავე ვენაქთან ხომ სესიკელასთვის მიუცია მოურავს. ის ორის დღისა სესიკელას უნდა ჰქონდეს და ოთხის დღისა რომ მოურავს ამათ წილად დაუსხავს და ამათ მაშინვე ვენაქათ აუშენებიათ, ის ვენაქი დარჩა სამართლით მინბაშს გიორგის და კოსტანტილეს.

ამას გარდა დღეს ბალზე ჩიოდნენ. ამ ბაღის საქმე როგორც პირველს განაჩენში სწერია, ისე უნდა აღსრულდეს. მარტის ვ, ქორონიკონს უპთ.

ხუთი ბეჰელი: 1. იოანე

2. ზაალ

3. მღივანბეგი ჯავახის ძე ვახუშტი

4. მღივანბეგი იოანე

5. მღივანბეგი ციციშვილი ნიკოლოზ

153. განჩინება ზაზა სოლალაშვილისა და ზაზა ბარათოვის

შეხვის საქმეზე

1801 წ. 10 მარტი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 17. საბ. № 53. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[55] მოლარეთხუცეს[ს] სოლალაშვილს ზაზას მათის უგანათლებულესობის საქართველოს მემკვიდრის მეფის ძის დავითისათვის არზა მიერთმევენა და მსაჯულის იესეს ძის ბარათოვის ზაზასათვინ ეჩივლა: სამი კომლი კაცი ჩემი საწილო უჭირავსო და წილს არ მიღებსო.

¹ ძმებანო.

ამაზედ მის უგანათლებულესობის მეფის ძის დავითის ოქმი იყო, რომ სამართალში უნდა ელაპარაკნათ. ესენი ორნივე მოვიდნენ და ჩვენ შემოგვეხვეწენ — ხ ე რ ხ ე უ ლ ი ძ ე ლაშქარნივისის ო მ ა ნ ს და თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ვ ი ლ ს ი ო ა ნ ე ს და გვითხრეს: ჩვენ ორთავე თქვენ გამოგიჩივიეთო და ჩვენი სამართალი თქვენ უნდა ჰქმნათო.

ჩუენ უარი უთხარით სამე[*v*]ერ და ოთხჯერ და არ მოგვეშვენენ. დავსხედით წინაშე ღმრთისა და ვალაპარაკეთ.

სო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი მოღარეთხუცესი ზ ა ზ ა ჩ ი ო დ ა: ე ა რ ს ი მ ა შ ვ ი ლ ი ნ ა ს ყ ი დ ა, ი რ ა მ ა შ ვ ი ლ ი დ ა ვ ი თ ა და ვ ა რ ს ი მ ა შ ვ ი ლ ი გ უ ლ ი ა ს შ ვ ი ლ ი ნ ი ნ ი ა ჩ ე მ ი სა წ ი ლ ო ა რ ი ს ო . და საკუთრად მაგას უჭირავსო და წილს არ მიღებსო.

და კიდევ ერთი ოქმიც მოიტანა: მ ე ფ ი ს ი რ ა კ ლ ი ს ა თ ვ ი ს . სო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ს ი ო რ ა მ ს ა რ ზ ა მიუერთმეგია და იმ არზის ზურგზე თაყვის ყმების სახელები სიათ მოუწერია, რომ ეს კაცნი ამ იორამის მემკვიდრე ყმანი არიანო და ამას დაანებეთო. სო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ მ ა ზ ა ზ ა მ გ ვ ი თ ხ რ ა: ა ი მაგისის მამის ხელიო და მაგას რაღა სიტყვა აქვსო.

იესე მსაჯულის შვილმა ზ ა ზ ა მ მ ი უ გ ო: მართალია, ეგ არზა თითონ მამაჩემს მიუერთმეგია ბატონისათვინა და ეგ ოქმიც მამის ჩემის დაწერილი არისო, მაგრამ ზურგზე რომ სია არის დაწერილი, სხვა სულ სწორე არისო და ორი კალამი ოქმის დაწერის შემდგომად მოგეწერიათო და ეს მამის ჩემის ხელითწერილი რომ როდესაც ეგ ოქმი მამაჩემს უნახავს, ანდერძით დაუწერია, რომ ის ორი კალამი ოქმის დაწერის უკან მოუწერიათო.

ეს წერილი სწორეთ იესე მსაჯულის კელი არის; და იმ ოქმზე ის ორი კალამიც გავსინჯეთ, რომ მასუკან მოწერილი არის, კალამიც სხვა არის და მელანიცა. და ესეც ასე უთხრა მსაჯულის შვილმა ზ ა ზ ა მ: ამ ორს მასუკან მოწერილს კალამშიაც ეს ერთი [ნმ] შენიაო და ეს ერთი ჩემიაო, რომ შენ საქმე არა გაქვს რაო.

და კიდევ გვითხრა მსაჯულის [შვილმა] ზ ა ზ ა მ: მე ჩემს სამართალს მაგათის მოცემულის წერილებით დავამტკიცებო. მოიტანა მ ა ნ უ ჩ ა რ ს ო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ს მიცემული ნასყიდობის წიგნი, რომ მანუჩარ სო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ა ძ ლ ე ვ ს ი ე ს ე მ ს ა ჯ უ ლ ს — ი ე ს ე ს ა და ე ლ ო ს ბ ა რ ი ს წ ი ლ ი ყ მ ა და მამული შენთვის მომიყიდნიაო, ზოგს კაცების სახელებს შიგ უწერს და ამასაც ასე ურთავს: სადაც იმათი წილი კაცი გამოჩნდესო, ისიც შენიაო. და ამაზე სო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ზ ა ზ ა ს მ ა მ ა ი ო რ ა მ ა ც კ ე ლ ს უ წ ე რ ს: მე, ი ო რ ა მ ს, ა მ ს ი გ ლ ი ს ყ ა ბ უ ლ ო მ ა ქ ე ს ო .

და კიდევ გვაჩვენა ერთი წიგნი მსაჯულის იესეს შვილმა ზაზამ, რომ სოლადამშვილი მანუჩარ და იორამ აძლევენ იესე მსაჯულსა: ჩვენს რძლებს რომ კაცი ახლავს მსახურათ, სანამდინ ცოცხლები იყვნენ, იმათ მსახურონ და იმათს სიკვდილს უკან შენი არიანო, ჩვენ საქმე არა გვაქვს რაო.

და ზაზამ კიდევ ესეც დაურთო ამ წერილებსა, იმ შენს რძალს იესეს ცოლს რომ კაცი ახლდა, ვარსიმაშვილი ნასყიდა იყო და შენი რძალი რომ მოკვდა, ის ნასყიდა თ ე ლ ა ე შ ი ასე მკვიდრათ დარჩა, რომ თელავის ბაზრის ხარჯში ჩააგდეს, იქიდან რის ყოფით და დახარჯვით და ამ ნასყიდობის წიგნების ძალით აპყარა და გამოიყვანა მამაჩემ[მ]აო; ირემაშვილი ძ [ე] ვ ე რ ი დ ა მ აყყარეთ მრავლის დახარჯვით და ვარსიმაშვილი ძულისა შვილი ხ ო დ ა შ ე ნ ს იდგაო, ტყვეობიდან [v] მოსული იყო, ამასაც გული მოუგვევით, ბევრი მივევით და ესეც აყყარეთ და მოვიყვანეთ და ეს სამნივ ბ ო რ ბ ა ლ ა ს დავაყენეთ მამულზე.

და ეს სამნივ კომლნი ბიძიშენის იესესა და ელისბარის წილი არიანო, რომ ბიძიშენის მანუჩარისაგან მიყიდნია, იესესა და ელისბარის წილი და მამაშენი ი ო რ ა მ ც კელს მიწერს, რომ ამ სიგლის ყაბული მაქვსო.

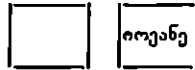
ს ო ლ ა დ ა შ ვ ი ლ ი ზაზა მიუგებდა: მართალია, მანუჩარს მიუყიდნიაო, მაგრამ რომელიც კაცი შიგ სიგელში სახელდობ არ გიწერია, ის ჩემი არისო. სოლადამშვილმა ზაზამ მიუგო, რომ ეს [ს]წორეთ ასე არისო და ამაზედ ვდგავარო, რომ რაც სახელდობ სიგელში არ გიწერია, იმის მეტს არას დავანებებო.

მსაჯულის იესეს შვილმა ზ ა ზ ა მ მი უ გ ო: ბორბალას რომ ეს კაცნი მოვიყვანეთ და დავაყენეთ, თუთხმეტი წელიწადი მამაჩემი იესე ცოცხალი იყო და მამაშენი იორამც იქ იყო; თუკი წილი ელეა, იმას უკეთ არ ეცოდინებოდა, რატომ ერთხელ არ უთხრა, ეს კაცები ჩემი არისო; და მამაჩემი რომ მოვიდა, მასუკან მამაშენმა შვილი-რვა წელიწადი კიდევ იცოცხლა, რატომ ის არ გვედავა; ჩვენ კიდევ ეს ზემოხსენებულნი გლებნი აგვეყარნენ და კახეთს წავიდნენ, რატომ მაშინ არ ილაპარაკეს და აყრაშიაც არ შოგვეხმარნენ, თუ საწილონი იყვნენ და საქმე ჰქონდათ რამე.

ჩვენ რომ ამათი საჩივარი მოვისმინეთ და ნასყიდობის წიგნები გავსინჯეთ და ბატონის ოქმები ვნახეთ, ჩვენის გასინჯვით [57] სო-

ლალაშვილს მოლარეთხუცეს[ს] ზაზას ამ ზემოხსენებულ კაცებთან
საქმე არა აქვს რა. დარჩა მსაჯული[ს] შევილებსა ბარათოვს ზაზას.

მარტის ი, ქორონიკონს უკთ.

154. განჩინება დავით და დიმიტრი მათაშვილების მამულის საქმეზე

1801 წ. 18 მარტი

ცხსა. ფ. 1448. საბ. № 2981. დედანი. ქაღალდი 42,8×24,2 სმ. მხედრული.
განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და ორწერტილი.

ქ. სრულიად საქართველოს მე მკვიდრეს დავითს ებძა-
ნა ჩუენ მსაჯულთათვის მაყაშვილს ნაზირს დავითს და
ამის ბიძაშვილს დიმიტრის რაც საჩივარი ჰქონდეს, ალაპარა-
კეთ და სამართალი მიეცითო.

მათის ბძანებისაებრ ვალაპარაკეთ და ეს სამართალი მიეცით:
დავით და დიმიტრი რომ გაყრილან, სამართლის კანონისაებრ უფ-
როს[ს] საუფროსო მისცემია და უმცროს საუმცროსო. სხვა კაცნი
შეფარდებით და ბარათით მისცემიათ. მარა უფროსის ძმისშვილს
დავითს სასახლის ზომა მიწა არ მისცემია და სამართლიდამ ითხოვ-
და იქავ სასახლის ახლო. მარა არც ამათ თავეთი მიწა ჰქონდათ და
არც სხვა ბეითალმალი, რომ იქილამ მიგვეცა.

მაგრამ ორისავ ნებით ასე გავარიგეთ: მთავარანგელოზის საყ-
დართან დავითისა და დიმიტრის საერთო მიწა არის ზევით თუ ქვეით
ხევისპირამდინ, მთავარანგელოზის! საყდრის წინ არის ის მიწა, და
ამ წმინდის ნინოს ხოლაბუნში რაც ამათი წილია ზემო ომანის ხოლა-
ბუნამდინ, დასავლეთისკენ ჩხუბიანი სუვილის მიწამდინ,
აღმოსავლეთისაკენ ალექსანდრე სალთხუცის მიწამ-
დინ, ბოლოს გოშპარის მიწამდინ — ეს მიწები განსაკუთრე-
ბით დავითს მიეცით.

სასახლის ზომისათვის ნაზირს დიმიტრის მამულში რომ ჩალუ-
რი უდგას, თუ უნდოდეს დიმიტრის, ის ჩალური აიღოს და საცა
ნაზირმა ადგილი დაუნიშნოს, იქ დაუდგას ახლის ჩალით. და თუ
დიმიტრი იმ ჩალურს თავისთვის დაიჭერს, იმის სამაგიერო ახალი
ჩალური დაუდგას დიმიტრიმ დავითს.

რომლის მხრიდამ თუ გზიდამ დავით ნაზირის ზვარი მოირწყვის,

1 მთავარანგელოზის.

რომ მოურწყავი არ დარჩეს დავითის ზვარი, წყლის გზას ვერ დაუშლის დიმიტრი.

საცა ბეითალმალი მამული აქვს, იქიდან თერთმეტი აღლი ნაზირს, ცხრა დიმიტრის.

კოშკი უნდა დაფასდეს, ფასი უნდა დიმიტრიმ მოსცეს ნაზირს და კოშკი დიმიტრის დარჩება.

კ ა ხ ი ს შ ვ ი ლ ო გ რ ი გ ო ლ! ეს ასე აღასრულე. მარტს იმ, ქორონიკონს უპთ.

ქ. დავითს რომ სასახლის ზომის წერილი აქვს ან დ უ ყ ა ფ ა რ ი ს ა, ქ ა ი ხ ო ს რ ო ჯ ო მ ა რ დ ი ძ ი ს ა და პ ა ა ტ ა ს ი, რომ ამათგან მიცემული წერილი სანატრელს მეფეს დაუმტკიცებია, რადგან ორისავე ნებით იმ სასახლის ზომაზე კელი აიღეს და ამ ადგილს დასჯერდნენ და დიმიტრიმაც მისცა, ამისთვის ის წერილი დაყენდა და ამით ასე გარიგდნენ და ასე უნდა აღსრულდეს.

ექვსი ბეჭედი: 1. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის ოვი-სა მსაჯულად მაგო ბეჟან

2. ზ ა ა ლ

3. ჯავახის ძე მღივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი

4. მღივანბეგი ი ო ა ნ ე

5. მღივანბეგი ც ი ც ი შ ვ ი ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ

6. მონა ღთისა თუმანიშვილი მღივანი ს უ ლ ხ ა ნ.

155. განჩინება მაღალაშვილჯის სასისლო ხაჩეზა

1801 წ. 31 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1493. პირო. ქალაღი. მხედრული.

მათს დიდებულებას სრულიად საქართველოს მე მ კ ვ ი დ რ ე ს დ ა ვ ი თ ს ე ბ რ ძ ა ნ ა ჩ ე ნ — მსაჯულთათვის ი ა კ ო ბ მ ა ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი მ ა ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ი ვ ა ნ ე ს და გ ი ო რ გ ი ს რომ უჩივის, სამართალი მიეცითო.

მათის ბრძანებით მოვაყვანინეთ და ვალაპარაკეთ.

ი ა კ ო ბ ასე ჩ ი ვ ო დ ა: ჩ ო ჩ ე თ ს წ ა ვ ე ლ ჩ ე მ ს სა ხ ლ შ ი, მინ-ლოდა ხნულში წყალი ჩამეგდო; მოურავსა და მის ძმებსა შეეცყოთ, ცხენზედ დამსხდარიყვნენ შვილებით და დისწულებით, სახლში მა-მიხდნენ, დამ[ა]კავეს, ხელი ასე დამიშავეს, კეტით მრავალი მცეს, ჩემის კაცის სახლში შეეარდი, იქამდინ მამყვნენ, დედაკაცებმა გა-მოაბრუნეს, სახლში იწევედა და იძახდა: დაგვანებეთ, უნდა მოგკლა-

თო: რომ გააბრუნეს, ჩემის სახლის ბანზე ჩემი საცმელი ტყავი ეგ-
დო. აიღეს, კლმით სულ დასჭრეს. ამაების სამართალს ვითხოვო.

მთურავმა მიუგო: ჩოჩეთს წყლის ჩასაგდებად არ წახ-
ველ. ჩემს საჩხუბრათ წახველ, რომ მაშინვე კეტებით მზათ დადე-
ქით. ჩვენ თქვენს საჩხუბრათ არ წამოსულეართ; ჩემის შვილებისა-
თვის რომ ეთქვათ — დაგიბარეს, თუ კაცი ხარ წახვალო; ჩემი შვი-
ლი რომ წასულიყო, ჩემს ძმას შეეცყო, გამოსდგომოდა, შფოთი
არა ჰქნან: მერე მე შევიტყე, გამოუდგე; ჩემს ძმას და შვილს შე-
ეტყო. გამოსდგომოდა, შფოთი არა ჰქნან; მერე მე შევიტყე, გამო-
უდგე ჩემს ძმას და შვილს, იმათთან ჩხუბი არ მოუხდესთ.

საცა ჩხუბი მოუხდათ, იქ ძლივ მივეწივე; მაგათს სახლში არ
მივსულვართ, მაგას ჭოხი არ მოხვედრია, კმალი მაგან უწინ შემო-
ჰკრა ჩემს შვილს, მერე ჩემ[მა] ძმამ დასჭრა — იაკობამა ორჯერ კმა-
ლი მოუქნივა, ეს კეტები შევაშველე, ამას მოახვედრა, თორემ უფ-
რო დამჭრიდაო.

იაკობმან მიუგო: მუჩაღვა დაედოთ, თუ პირველად კმა-
ლი მე მოგიქნივე; მოხდომითაც შენ მაშიხე, კლმითაც პირველათ შენ
შემამიტივე, დაჭრითაც პირველად შენ დამჭერ, რომ საუკუნოდ
კლავი ასე დამიშაეო.

სამართალში აღმოჩნდა ამათის ჩივილით ღვდლის დავითის მოწ-
მობის ძალით, რომ იაკობს მოურავი და მისი ძმა საჩხუბრათ მიხდო-
მიან, თავში დაუჭრიათ, გავზომეთ: ექვსის მარცვლის ზომა იყო.
გვერდზე ცემით რომ დაწყურულებული ჰქონდა, ესეც ოთხის ქერის
მარცვლის ზომად ჩავაგდევით, რომ სულ ჰქრილობა შეიქნა ათის ქე-
რისა.

ამის სიმაღლეს, სრულიად საქართველოს მემკვიდრეს
დავითს, ებრძანა სიგლით სასამართლოსათვის; რო[დ]ესაც სა-
ნატრელს ცხებულს მეფეს თეიმურაზ პაპას ჩვენს ნიკო-
ლოზ მადალაძე მდივანი და ეს სვიმონ რუსეთს წაბრძა-
ნებაში იახლენ, მაშინ სანატრელმა პაპა ჩვენმა თავადათ გამოაცხა-
და. და ამის შემდგომად სანატრელმა პაპა ჩვენმა მეფემ ირაკ-
ლიმ ქართველთ ბრწყინვალეთ და კეთილშობილთ გვარების რი-
ცხვები რუსეთს რომ მისწერეს, იმაშიაც ამიღბარ სალთხუცესი თა-
ვადათ არის გამოცხადებულიო; და ამ მდივნის სახლიც ამიღბარ
სალთხუცის სახლი და გვარი არისო და ამითაც თავადის სისხლი
ზდისო; და სხვა მალაღაანთ აზნაურის სისხლი ზდითო.

1 საჩხუბრათა.

ამ ბრძანებით მესამე თავადათ აღვრიცხეთ. მერმე მესამე თავადისა ერთის მკლავის დაშავების სისხლი არის განჩენილი ას ოცდარვა თუმანი. ამავე ანგარიშით მესამე თავადის ერთის ქერის მარცვლი კრილობის სისხლი არის ექვსი თუმანი და ოთხი მინანთული. ათის ქერის კრილობის სისხლი და ერთის მკლავის დაშავების სისხლი არის ას ოთხმოცდათორმეტი თუმანი.

რადგან მათის უწმინდესობის მდივნობა ამათს ოჯახში არის, ამისთვისაც ზემო სისხლის¹ ნახევარი რომ არის ოთხმოცდათექვსმეტი თუმანი, ესეც მოხელეობისათვის დაერთო, რომ შეიქნა ორას ოთხმოცდა რვა თუმანი.

რადგან იაკობ თავის მამულში ყოფილა და ესენი იქ მიხდომიან, ამისთვისაც სანატრელის მეფის ვახტანგის სამართალი მესამედს სისხლს უჩენს. უნდა მიხდომისათვისაც ამ სისხლი[ს] მესამედიც ზედ[ა]ერთოს, რომ სულ შეიქნება ოთხას ოცდათორმეტი თუმანი.

აქედამ სამართალმა ჩვეულებისამებრ მესამედი იპატივა — ას ორმოცდაოთხი თუმანი; დარჩა ორას ოთხმოცდარვა თუმანი. ეს ნახევარი ნაღდი და ნახევარი ვეჯი უნდა მოსცენ მეტეხის მოურავმან ივანემ და მისმა ძმამ გიორგიმ იაკობს და მის ძმებს.

თუმცა მოურავი ამასა ჩივოდა: ჩემი შვილიც დასკრესო და ხლმითაც მეც მკრიდნენ, მაგრამ კეტებს ავატანიეო, მეც ამ კრილობის სისხლი გამიჩინეთო.

რადგან მოურავის მხარე მიმხდომად აღმოჩნდა და კლმით პირველ შემტევებლად და დამკრელად², ამისთვის განწყესებით მოურავის მხარეს კრილობის სისხლი არ გაჩნდა³ რა. და ეს ზემო განჩენილი სისხლი უნდა მოურავმა მოსცეს.

მათის სიმაღლის ბრძანები[თ] ამათი მოასილი ბოქოულთხუცესო იოვანე და დავითი შეილო დავით, თქვენ ხართ. ეს ასე აღასრულეთ. მარტის ლ, ქორონიკონს უბთ.

ჩვენ, საქართველოს მემკვიდრე-მართებელი რუსეთის ღენერალ ლეიტენანტი და კავალერი დავით, ვამტკიცებთ. აპრილის 6, ქორონიკონს უბთ.

¹ სისხლის. ² დამკრელად. ³ გაჩნდა.

ქსა. ფ. 1449. საბ. № 1101. პირი. აგრეთვე ფ. 1450. დაეთ. № 48. საბ. № 13.

ქ. სრულიად საქართველოს მე მკვიდრეს დავითს ებძანა ჩვენ — მსაჯულთათვის: მამაცაშვილი გლახა რომ უჩივის ბეგთაბეგის შვილს მდივანს ბეგთაბეგს ესავეს და იოანეს, სამართალი მიეცითო.

გლახა ასე ჩიოდა: სანატრელის მეფეების სიგლებით კეჩხაძეების მამული და ფარეძისა მამული ამ წყალობის სიგლებით ჩვენ გვკვირია. პაპაჩემი რომ მომკვდარა, მამაჩემი — პატარა ობოლი იმერეთს გადავარდნილა, იქ აღზრდილა. იმერეთიდან რომ გარდმოვიდა საქართველოში, ნახა, რომ ეს ჩვენი მამულები სხვათ დაეჭირათ. სანატრელს მეფეს ირაკლის მოახსენა: ჩემი მამულები სხვათ უჭირავსთო. ამ ოქმით ებძანა: ვისაც ამისი მამული გვკვიროსთ, დაანებეთ. ზოგთ აჩვენა და ზოგთ მძღაურობით ვერ აჩვენა; და თუ აჩვენა ვისმე, არცარა პასუხი მისცეს. მეორედ მოვიდა, იჩივლა. საჩივრის კარზედ მოკვდა მამაჩემი. ახლა მე ვჩივი, სამართალს ვითხოვო.

მდივნებმა ბეგთაბეგმა, ესავესა და იოანემ მიუგეს: ასი წელიწადი იქნება ეს მამული ჩვენ გვიჭირავს, ქვემო ციციის შვილისაგან მოსუილული. რომ გავიყარვით ჩვენ და ყარამან მდივანი, ეს მამულები გავიყავით. მეორედ კიდევ მამაჩემმა და ბიძაჩვენმა გაიყვეს ეს მამულები. მერე კიდევ გავყიდეთ ზოგიერთი ამ მამულებიდან. თუკი საეკლესიო იყო, ან რატომ იმათმა ყოვლადსამღულდელოებამ არ დაგვიშალეს, ან იქაურთ მოხელეთ და მეზობელთ — ეს ეკლესიისა არის, ნურც ყიდულობთ, ნურც სყიდით და ნურც იყოფთ. მაგრამ რომელიც მამულები დღეს ჩვენ გვიჭირავს, ალაღ-ახათ ნასყიდი გვაქვს ციციანთაგან. ნასყიდობის წიგნები დავკარგეთ, ახლა იმითმ გვედავებაო.

ჩვენ რომ ესენი ვალაპარაკეთ და წინაპართ მეფეთ წყალობის სიგლები ვნახეთ, ქორონიკონს ტიდ — ამ წელს დიდი მეფეთეიმურაზ სიგლით ასრე ბრძანებს: ჩვენს ერთგულს მამა-

ცაშვილს პაპუნას და შენს ძმებს ვიბოძეთ რუისს თვალთშევილის ნაქონი მამული, რაც რამ ჰქონდა და გლეხი ფარეიძე მისის სამართლიანის მამულითაო. ქორონიკონს უშვ-

ამ წელსავე იყო ბოძებული მეფის როსტომისაგან სიგელი, რომელშიაც ასე უბძანებს მამაცაშვილებს: თქვენს სამკვიდროს მამულს ღმრთაების საყდრის შეწირულს; მექუდი-შვილის მამულსა და მაზედ მსახლობელს კეჩხაძეს მისის მამულით ციციშვილი შემოგცილებოდაო. ჩვენ მოკითხული ვქენით, რომ ძველთა კელმწიფეთაგან შეწირულობის სიგელი და გუჯარი მოგვიტანეთ. გაეშინჯეთ, რომ ამისი გამოწირვა სჯულიერის კაცისაგან არ იქნებოდაო. ჩვენც სიგლითა ამით ხატსა ღმრთაებისა შევსწირეთო. ეს სიგელი მეფეთ და დედოფალთაგან დაბეჭდილი იყო.

შემდგომად ამისა მეფე შაჰნაოზ სიგლითა უბძანებს მამაცაშვილებს: თქვენის სამკვიდროს მამულზისა, გლეხებისა, კეჩხაძეების და მექუდიურის სიგლების გაახლებას დაგვეაქენით. ჩვენც თქვენი მოხსენება ვისმინეთ: რუისს თქვენი სამკვიდრო მამული და კეჩხაძეები მექუდიურის მამულით ვიბოძეთ, რომ შენთან კელი არავისა აქვს. ქორონიკონს ტია — ამ წელს იყო ბოძებული მეფეთ-დედოფალთაგან და ბატონისშვილებისაგან დაბეჭდილი, კელმოწერით იყო ბოძებული.

ამ საბუთებით აღმოჩნდა, რომ ეს სადაო მამულები — კეჩხაძისა და ფარეიდის მამულები პირველ კელმწიფეთაგან შეწირული ყოფილა და სხვათაგან შეცილების მიზეზით ამ წინაპართ მეფეთ განუახლებიათ და ეკლესიისათვის დაუნებებიათ. მარა ეამთა ცვლილობისაგან ამ გლახას მამა ობოლი რომ ყოფილა, უცხოს ქვეყანას გადაეარდნილა და ამისი წილი მამული სხვათ დაუქერიათ. როდესაც ადგილი მოსცემია თავის მშობლის მამულზედ მოსვლისა, მოსულა და სანატრელის მეფის ირაკლისათვის შეუჩივლია, ოქმით უბძანებია: რომელთაც ამ მამაცაშვილის მამული გეპიროსთ, დაანებეთ; მარა არ დაუნებებიათ. მაგრამ ისევ ჩამოსულა, უჩივლია; საჩივრის კარზე მომკვდარა.

შემდგომად სიკვიდლისა მამისა თვისისა გლახა ჩამოსულა, ჩივის და ამ მეფეთაგან შეწირულს და ბოძებულს მამულებს ითხოვს.

რადგან მეფე როსტომ სიგლით ბძანებს: კეჩხაძის მამულს ციციშვილი შემოგცილო, მოკითხული ვქენით, რომ ეკლესიისა იყო, ისევ თქვენვე დაგანებეთო; და ბეგთაბეგიანი ამბობენ: ქვემო ციციანთ მოგვიციდესო, რომელნიც ეკლესიას ტყუილად შესცი-

ლებია, შეფეს გამოურთმევია, ისევ ეკლესიისათვის დაუნებებია. იმ ტყუილად შემცილებელს უამთა ცელილობისაგან ეკლესიის მამული ტყუილად გაეყიდოს, სამართალი ზოდის გაასყიდვინებს.

ამ წერილიადის გამოძიებით, თუნდა ციციანთაგან ეყიდნოსთ, ის სყიდვა მოიშლება, მამული ეკლესიას დარჩება. მყიდველი გამსყიდველს უნდა ედაოს.

მაგრამ ბეგთაბეგიანთ რომ თქვეს: რომელიც მაგ სიგელში კეჩხაძის და ფარეძის მამულები გიწერია, ესენი ის არ არისო, ამის გამო სამართალმა ფიცი გააჩინა.

რადგან დღეს ეს სადაო მამულები ბეგთაბეგიანთ უქირავთ, მამაცაშვილმა გლახამ იმავ მამულზედ მეზობლად მსახლობელნი, სამროვლოს ყმას გარდა, ვისიც ყმანი უნდა იყვნენ, იმათგან ოთხი კაცი შეუგდოს — ოთხიდან ორი იშოვონ ბეგთაბეგიანთ. წადგნენ და ასრე იფიცონ: «გლახავ, ამისმა მადლმა, რომელიც მაგ სიგელში მამულები გიწერია, ეს ბეგთაბეგიანთ რომ უქირავთ, ეს მამულები ის არ არის, ბეგთაბეგიანთ არც ჰქონიათ, არც გაუყიდიათ და არცა აქვსთ, არც ვიცით კეჩხაძის და ფარეძის მამული».

ეს თუ ასე იფიცეს, გლახა ბეგთაბეგიანთ ველარას შეუვა, სხვაგან მონახოს თავისი მამულები. და თუ ასრე ვერ შეჰფიცეს, ეს სადაო მამული კეჩხაძისა და ფარეძის მამული ეს ყოფილა და უნდა მოჰბარდეს მამაცაშვილს გლახას, საც[ა] რამ მამული ჰქონიათ ამ ზემონსენებულთ გლახთ.

ამისი მოასილი, ბოქოულთხუცესო იო ა ნ ე და თ ო მ ა ე, თქვენა ხართ, ეს ასრე აღუსრულებთ. აპრილს ვ, ქორონიკონს უბთ.

ჩუენ, სრულიად საქართველოს მე მ კ ე ი დ რ ე და მმართველი ღენარალ-ლეიტენანტი და კაეალერი და ვ ი თ, ვამტყიცებთ განჩინებასა ამას. აპრილის ი, ქორონიკონს უბთ.

157. განჩინება ღავით და დიმიტრი მუაჰვილაძის კონეზის

გაუთფის საქმეზე

1801 წ. 10 აპრილი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 6816. დედანი. ქაღალდი 69X27,2 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახარია წერტილი.

ქ. სრულიად საქართველოს მე მ კ ე ი დ რ ი ს და ვ ი თ ი ს ბრძანებით მ ა ყ ა შ ვ ი ლ ი ნაზირი და ვ ი თ და დ ი მ ი ტ რ ი ჩუენ — მსაჯულთ ვალაპარაკეთ. ყმა და მამული გაეყოთ.

საეკლესიოს სამკაულზე და სახლის ნივთზე ჩიოდნენ, რაც ჰქონდათ, ყველა ნუსხით აგვინუსხეს და რომელი რომელს ერგო, ამას ქვემოთ დავსწერეთ.

წმინდა ბარძიმი რომ აქვს, საძმოა, უნდა გაიყონ; პარაკლიტონი და ზადიკი საძმოა, უნდა გაიყონ; ღმრთისმშობლის ხატი დავითის სახლობას რომ მოუჭედინებია, ის ხატი დავითისა არის; თორმეტის საუფლოს ხატი რომ აქვს, ის დიმიტრის არის; ყელსაკიდი ხატი საძმოა; რაც საქონელი ყავს, უნდა გაიყონ; საფენი რაც აქვს, უნდა გაიყონ; რასტი საძმოა, უნდა გაიყონ; მარილის ქვები რაც ჰქონიათ და აქვს, უნდა გაიყონ.

დიმიტრის დედა რომ ამათვე ერთობაში მომკვდარა, უნდა ისევ ერთათ დაემარხა ოჯახს, იმის სამარხათ ხუთი თუმანი უნდა დავითმა დიმიტრის მოსცეს.

არსენს უნდა საქორწილოთ დავითმა თავის წილის ყმებიდამ ათი თუმანი მოუკრიფოს და მოსცეს.

ჩაჩქანი და სამკლავე უნდა გაიყონ; სპილენძის ჭინჭილი და უთო რომ აქვს, საძმოა, უნდა გაიყონ; ყიფიანისაგან კაცი რომ უყიდიათ, საძმოა, უნდა გაიყონ.

დავითმა ერთი სია მოიტანა, ამდენის კაცისა ეს თეთრი გემართებსო, უნდა ერთათ მივცეთო, რომ ბიძაჩემმა როსებმა კარგად იცისო, ის დაიბარეთ, თვითეულად გააჩვენსო. რადგან როსებ მოხუცებულა, ჩამოსვლა არ შეუძლიან, უნდა ამათმა იასაულმა როსებს კითხოს, რომელი ვალი როგორ დაიხარჯა. თუ როსებმა თავს იღვა, ეს ვალი ასე საერთოთ ავიღევით, უნდა ისევ ერთათ მისცენ. და რომლის ვალისა თქვას, ეს საერთოთ არ აგვიღია, მაშ უნდა ისევ დავითმა ერთი თავისი კაცი შეაფიცოს, რომ ეს ვალები საერთოთ არის აღებული და ერთათ უნდა მისცენ. თუ არც როსებმა თავს იღვა, არც დავითმა კაცის შეფიცებით საბუთი უყო, იმ ვალისას ვერას შეუვა.

დიმიტრის დედას თავისი მზითვევი რომ ხუთი თუმანი ჰქონია და ჩივის საერთოთ სახლში დაიხარჯაო, უნდა დავითმა ორთუმან-ნახევარი მოსცეს დიმიტრის.

ლეკი რომ ჰყავთ, და თუ ისევ დავითს სახლში ყავს, საერთო ყოფილა, უნდა წილი დაუდოს დავითმა დიმიტრის იმ ლეკში.

ამათ სახლის ნივთებზე, იარაღებზე, ცხენებზე, მოახლებებზე ლაპარაკი და სარჩელი ჰქონდათ, მარა რომელიც სამართალმა ზემორე სამმოდ და გასაყოფად დაადვა, ესენი უნდა გაიყოს.

და რომელიც სამართლისაგან შეუწყნარებელი იყო, ის არ მო-

ვახსენეთ. რომელი რომელს ძმას ცხენი ჰყავს, მოახლე თუ იარაღი და აქ მოუხსენებელია, ის ისევ უნდა ჰყვანდესთ. ეს კი ასე უნდა გაიყონ, რომელიც აქ მოხსენებულია.

ყიფიანისაგან კაცი რომ უყიდიათ და ზემორე მოხსენებულია, ის კაცი რადგან წილში ჩაუგდიათ, იმისი ფარდი დავითს რგებია; და ეს ნაყიდი კაცი დიმიტრის რგებია, იმ ბარათით დიმიტრისა არის.

სახარებასა და მარხვანს გარდა ყველა სამშოა და უნდა გაიყონ საეკლესიო წიგნნი და სამკაული.

ამისი მოასილი მოლარეთხუცისშვილო ზაქარიაე შენ ხარ, ეს ასე უნდა ადასრულო. აპრილის ი, [ქორონიკონს] უბთ.

ექვსი ბეჭედი: 1. სპარსული

2. მდივანბეგი დ ა ვ ი თ

3. ჭავახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი

4. მდივანბეგი ციციშვილი ნ ი კ ო ლ ო შ

5. მდივანბეგი ი ო ა ნ ე

6. მონა ლთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ

თავში:

ქ. ჩვენ, ყოვლისა საქართველოსა მე მკვიდრე და მმართველი დავით, განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. აპრილის იმ, ქორონიკონს უბთ.

დაეთ
------

158. ზანჩინება სუსანაშვილუბის გაყრის საქმეზე

1801 წ. 12 აპრილი

ცსსა. ფ. 1450. დავთ. № 1. საბ. № 36. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[57v] ბატონი მელიქის მარ[ი]ფათით ჩვენ — ქვემოთ აღ[მ]ბეჭ-
[და]ვნი დავსხედით. მელიქის ყმა მეჭურჭლე ს უ ს ა ნ ა შ ვ ი ლ ე ბ ი
მ ა რ ტ ი რ უ ს ა , ო ჰ ა ნ ა და ს ტ ე ფ ა ნ ა ვალაპარაკეთ.

მარტირუსა და ოჰანა სტეფანას ედავებოდნენ¹, ჩვენი გაუყრე-
ლი ძმა ხარო, მოდი, რაც გაქვს, გავიყოთ, ჩვენ წილიც მოგვეციო.

სტეფანამ მიუგო მარტირუსას: მამის ჩვენის ღროს თქვენი წიგ-
ნი არის დადებული. იმ წიგნის ძალით შენ ჩვენთან წილი არა გაქვს
და სამართლით მამის ჩვენის მამულიდამაც წილი არ გერგება.

ის წიგნი მოვიკითხეთ და მოვატანიხეთ, რომელშია ც სწერია²,

¹ ედავებოდნენ. ² საწერა.

რომ: ჩვენ სუსანაშვილები ვიყრებოდით და აღარ გავიყ[ა]რენით და ეს პირობა დაედევით, რომ ყველამ ერთად გავისარჯოთ, რაც ღმერთ-მან მოგება მოგვცეს, მამაჩვენს მივცეთ და ოჯახსაც მამა გაუძღვეს; და ჩვენიდამ რომელიც თავის-თავად ვალი აიღოს, იმაში არც სხვა ძმები მიუდგეთ და არც ოჯახის ვალი გავხადოთ; და რომელიც ჩვენიდამ ცალკე გავიდეს, იმას არაფერ წილი არა ქონდეს, ცარიელი უნდა გავიდეს.

ამ წიგნს მარტირუზას ხელი მოუწერია და იმავე ღამეს ამათ მო-
შორებია¹ და თავისთავის² გასულა. იმ წიგნის ძალით მარტირუზას
წილი არ მიეცემა და არც³ ერგება⁴, რათგან [მა]შინვე გასულა.

ოპანასაც ამ⁵ პასუხს აძლევდა სტეფან: ქალაქის წახდენის უწინ
მამაჩვენიც ცოცხალი იყო [58] და მეც მრავალი დამიხარჯამს და
ჩემს გარეობაში თუ რამ დაგიხარჯამს, მე რომ მოვსულვარ, ერთადა
მამიციო. ქალაქის წახდენის ჟამს ჩემი ცოლი ვალს იღებს, გაძლევს
შენაო და შენ იმ⁶ თეთრს ართმევ და იმით შენ შენი ცოლშვილით
გადიხარო. ჩემს ცოლსაც აქ უშეებ და დედასაც და მამასაც და
ჩვენს [რ]ძალსაც, რომ მერე ჩემი ცოლი ჩემს ძმას პეტრუსას გაუყუა-
ნია და მამა თათრებს [მ]ოუქლამთ, დედა და [რ]ძალი დატყვევ[ე]-
ბულან.

წახდენას რომ მორჩომილან, ჩემს ძმას პეტრუსას უთქომს ამ
ოპანესასთვის: მოდი ძმო, ჩვენ ერთადა დაედგეთ, დედაჩვენსაც და
ჩვენს [რ]ძალსაც ჩვენთან მოვიყუანო, მე და შენ შევინახოთ. ამისიცი
ნება არ მიუცია ამ ოპანას თითონ თავის ცოლშვილით თელავს მი-
სულა, იქ დამდგარა. არც ჩემის ცოლისთვის და არც დედის ჩემის-
თვის და არც ჩვენი [რ]ძალისათვის უნადვლია. ჩემი ცოლიც ჩემს
ძმას პეტრუსას მოუყუანია და ჩემს მოსვლამდისინაც ამ პეტრუსას
შეუნახამს, ჩემი ძმაც ეს არის, სხვას არავის აქვს ჩემთან საქმე. თუ
ჩემი ძმობა უნდოდათ, ჩემს ცოლს ამისთანა ღროს არ უღალა-
ტებდაო.

ჩვენ რომ ამათ[ი] ლაპარაკი გავიგონეთ, მართლა წახდენის ჟა-
მამდისინ ოპანას ჭირნახული და გარჯილობა აქვს, მარამ იმ ჟამში
რომ თავისი ძმას და [რ]ძალს უღალატა [v], ამასაც დანაშ[ა]უელი აქვს.
მარამ სტეფანამ ეს უნდა ქნას: თავისი მამეული ქარხანა რომ ხ ა დ ა -
ქ ო ა ნ თ კ ა ქ ა ლ ა ს თ ა ნ გიროთ არის, ის უნდა დაიხსნას და
მარტირუზას შვილებ[ს] და ოპანას და არუთინას დაქანებოს, რომ ამ

¹ მოშორებია. ² თავისთავის. ³ + და. ⁴ ერგება. ⁵ ეს. ⁶ ის.

სამის ძმისა უნდა იყოს. თუ არუთინა მოვა, ხომ თავის მამულს მო-
უვლის. და თუ აუტყდეს რამე, თავიანთ [რ]ძალს მარტირუზა[ს] შეი-
ლები და ოპანა სამართლიანი სამარხს მისცემენ და იმისი წილიც
ამათი იქნება.

რადგან ოპანას ქირნახული ყველა მეტი აქვს, სტეფანამ ათი
თუმანი ოპანას საკუთრივ სათავეთ უნდა მისცეს. აქედგან ეს მი-
ზეუბები იყო და ეს სტეფანას ქონებაც გამოცხადებული არ იყო და
ამ სტეფანას მრავალი ჯანჯალი საქმე ქონდა.

ჩვენის გონების დანახვით ჩვენ ესენი ასე მოვაშორეთ, რო-
გორც ამას ზემო დაგვიწერ[ია]. ეს სტეფანა და პეტრუსა ერთად გა-
სულან. ამათი ხერ[ი] და შარ[ი] ამათი ორთავესია; მარტირუზას
შვილების ხერ[ი] და შარ[ი] თავიანთია; და ოპანას ხერ[ი] და შარ[ი]
თავისია.

მაგრამ არუთინას ცოლი ამას ანობდა: მამის ჩემის მოცემუ-
ლი ჩემთვის იარაღის ფასათ 6 (რვა თუმანი) მოსულა ამათ ოჯახში
და შეიდ თუმანნახევარი ვალად ამილია, ზოგი ქალაქის წახდენის
უწინ დამიხარჯამსო და ზოგი ახლა ტყვეობილამ მოვედი, მაშინ
დავხარჯეო.

ეს დედას ფიცით ვკითხეთ [50] და დედამ ასე თქვა: მართალია,
რვა თუმანი მოვიდა, მარამ არუთინას ქონდა, არ ვიცი რა უყო და
ვალს რომ ანობს, არ ვიცი და არც შემიტყვია.

რადგან ასე არის, ეს რვა თუმანი ამას უნდა მისცეს.

ოპანას ცოლიც ანობდა: ეს რ[ე]ვა თუმანი ჩემი იარაღის ფასი
მქონდა და ექვს თუმანნახევარი პირის სანახავეში ვიშოვეო, და ექვს
თუმანნახევარი ჩემი ნიშნის ჯვარი¹ იყო; ეს[ე]ნი ოჯახში დახარჯულა,
უნდა მამეო.

ეს[ე]ც დედას ვკითხეთ. ამისი ასე თქვა: თურა² თითონ ქონდა
გაცემული გირაოები, მარჩინაო და პირის სანახავე ყველასი და-
ხარჯულა და მაგის[ი]ც დაიხარჯაო. და ნიშნის ჯვარი თავისი ტანისა-
მოსისთვის და[ა]გირავე და იქ დაიკარგაო.

ამის მოწმობისა ოპანა ასე ანობდა: დედაჩემს ჩემგნით გული
აკლია, იმიტომ აგრე ანობსო. და თითონ ოპან[ა]ც და ამისი ცო-

¹ ჯვარი. ² უთრა.

ლიც საშინელის ფიცი თუ ფიცივდნენ, რომ ეს[ე]ნი რალაც კაცობთ (sic), სულ ოჯ[ა]ხში დახარჯულა.

რადგან ასე არის და ამ ოპანასაც მო[ს]წრებული ქალები ჰყავს გასათხოვარი, ხუთი თუმანიც ამას უნდა მიეცეს და მამაც რომ დასამარხია, სამი თუმანიც ამაზე უნდა დახარჯოს, ათი თუმანიც დედას უნდა მისცეს სამარხი.

და მარტირუზას რომ მ ა ნ უ ჩ ა რ [v] [მ] დ ი ვ ნ ი ს ა თეთრი მართებს, ეს მარტირუზას ობლებს ხომ შეძლება არა აქვს, [მ]დივანსაც ოთხი თუმანი ს[ა]ერთოდან უნდა მისცენ; რომ გახდა ეს საერთო ვალების ჯამი ოცდაათი თუმანი.

ამათი რომ მამეულის სახლის ალაგი აქვთ და ქარხანასთანაც ალაგი აქვთ, ესენი უნდა დაფასდეს და სტეფანამ და პეტრუსამ აიღონ და ეს ვალებიც იმათ მისცენ. და თუ შ[ი]ემატოს, ხუთმა ძმამა გაიყონ; და თუ დააკლდეს¹, კიდევ ამათ შეასრულონ. მარამ პეტრუზა სტეფანას შორჩილი უნდა იყოს, როგორც უფროს-უმცროსების რიგი არის ისე.

ჩვენმა გონებამ ასე დაინახა, ნება მელიქისა. აპრილის 16, ქორონიკონს უპო.

მე, ყ ა მ ა ზ თ ო ს ე ფ ა, ამ სამართლის მოწამე ვარ და დამ[ს]წრე †

ამ სამართლის დამ[ს]წრე და მოწამეც ვარ მე, წერილმანების ოსტატი ასლან ძე ს ტ ე ფ ა ნ ზ ო პ რ ა ბ ო ვ.

ამ სამართლის დამსწრე და მოწამე ვარ მე, ფეთხაინის დეკანოზი ტ ე რ - ს ტ ე ფ ა ნ ა.

ამ სამართლის დამსწრე და მოწამე ვარ ქამონთ საყდრის დეკანოზი ტ ე რ - ა კ ო ფ.

ამისი მოწამე ვარ, რომ ამათი საქმე ასე გადაწყდა.

¹ დახელდეს.

159. პანინება იოსა და შერმაზან ცინისთვისშვილების

სანისხლო საქმეზე

1801 წ. 20 აპრილი

საქართველოს სიძველენი, ტ. 1, ეთაყაიშვილის რედაქტორობით, 1899 წ. საბუთი № 197.

ქ. ცინისთვისშვილის იოსების ეზოში დორი გავრეკა ამისი სახლის კაცის შერმაზანის მელორეს. ამ იოსების შვილს გამოერეკა, ამ შერმაზანს გაელახა ის ყმაწვილი.

ეს იოსებ შინ არ ყოფილიყო, როდესაც მოსულიყო და შეეტყო, თავის სახლის კარზედ გამოსულიყო და ლანძღვა დაეწყო, რათ მომიკლეს შვილიო.

მასუკან ის შერმაზან თავის ვენახში ყოფილიყო, გადმომხტარიყო და მისულიყო იოსებთან თავის სახლის კარზედ. ქვემოდან შვილი გაქცეულიყო და მიხდომოდნენ და ორთავ მამა-შვილთ გაელახათ თავის კარზედ.

მოვიდა, იჩივლა იოსებმა, ისიც მოვაყვანინეთ და ვალაპარაკეთ და ასე ყოფილიყო ამათი შფოთი.

მეც ეს სამართალი მივეც საქართველოს სამართლის ძალით: შინ მიხდომისათვის მთელი სისხლი გაუჩნდა, მაგრამ ზოგი ლანძღვაში ჩაუტარეთ, ზოგი სამართალმა იპატრეკა და თექვსმეტი თუმანი კი დაედო, რადგან აზნაურშვილები არიან, ეს თექვსმეტი თუმანი ორი წილი ვეჭი უნდა მისცეს და მესამედი თეთრი შერმაზანმა ამ იოსებს.

აპრილის კთ, ქორონიკონს უპთ.

მღვიანბევი
სეიმონ

160. პანინება ბაჰან აშილახვისშვილის და ჯაჯა ცინისშვილის

ვალის საქმეზე

1801 წ. 80 აპრილი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1548. დედანი. ქალაღი 28,8X18,3 სმ. მხედრელი. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და ორწერტილი.

ამილახვისშვილი ბეჟან უჩიოდა ზაჯა ცინისშვილს: ორის თამასუქით ამას ქიტესა ნალეკრისა რეა თუმანი ემართა, ქიტესას ჩემი ემართა, ამისგან მიცემული თამასუქები მე ჰომცა, შენ გამოართვიო, მაშინ ვერ გამოვართვი. ახლა ამ თამასუქების ძალით ჩემს თეთრს ვთხოვო.

ზაზამ მიუგო: მართალია, **წ** თუმანი მემართა ქიტესასი, ქიტესასს მაშინვე მივეც, თამასუქები შერჩომოდა. ქიტესა რომ შენ ბატონის ბძანებით აიკელ, ეს თამასუქები მაშინ წაქართვი. რადგან გადაწყვეტილი მქონდა, მაშინვე ბიძა ჩემქმა მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ მ ა თ ე ი მ უ რ ა ზ მ ა გამოგართო, რომ დღესაც მზათ არის დახსნილი ასლი თამასუქებით. ეს ამისი პირია და უბრალოდ მედავებით.

თუმცა ბეჯან ფიცით ამბობდა: ჩემი თეთრი ემართა ქიტესასაო. ჩვენ იმის ფიცს ვერწმუნენით, რომ ქიტესას მართებია ბეჯანისა, მაგრამ ზაზას კი არ მართებია ბეჯანისა; ამისთვის, რომ ზაზასი თამასუქი არა აქვს ბეჯანს, რომ მართებოდეს, და ასლი თამასუქები დღეს ზაზას აქვს დახსნილი.

და რადგან ბეჯან ამბობდა: ეგ თამასუქები ძალით მდივანბეგმა წამართო, თორემ ნებით არ მიმიციაო, ამისთვის ზაზას უთხარით: ფიცით გვარწმუნე, რომ შენთან არა დარჩომილიყოს რა.

ზაზამ კელი მოჰკიდა თავის შვილს: «ამაზედ და ამის ძმებზედ გამწარებული შევიქნა და საშინელის რისხვით ცოლ-შვილით ამოვწყდე, თუ მე ანდა ქიტესასი მემართოს რამ და ან ამ ბეჯანისაო».

რადგან ასლი თამასუქებიც ზაზას დახსნილი კელთ აქვს და სასამართლოშიაც ასე დაიფიცა და ამისმა სიმაღლემაც ოქმით ასე ბძანა: თუ ბეჯანს ამისთვის არ უსესხებია, ამასთან რა საქმე აქვსო, არც სამართლით ჰქონია ბეჯანს კელი და არცა აქვს ამ სამართლიანის კანონით და ამის სიმაღლის ბძანებით. და ველარც ედავება ბეჯან ზაზას.

და თუ ბეჯანს სიტყვა აქვს სამართლიანი, ქიტესას შვილებს ედავოს. აპრილის ღ, ქორონიკონს უბო.

ექვსი ბეპელი:

1. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად მაგო, ბ ე ე ა ნ.
2. მდივანბეგი ი ო ა ნ ე
3. მონა ღთისა მდივანბეგი ა დ ა მ
4. ჯავახის ძე მდივანბეგი ვ ა ხ უ შ ტ ი
5. მდივანბეგი ციციშვილი ნ ი კ ო ლ ა ო ზ
6. მონა ღთისა თუმანიშვილი მდივანი ს უ ლ ხ ა ნ

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2439. დედანი. ქაღალდი. 63×27 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია შქიშე.

ქ. მათის იმპერატორების დიდებულების სათნო ჩინებით ჩვენ, სრულიად ქართლისა, კახეთისა მემკვიდრეობით განმგებელნან და მბრძანებელმან დავით, შენ — გოსტაშაპის შვილის დავითისა გან არზასთან მორთმეული წიგნები გავსინჯეთ.

პირველი აღრიდგან შენის ოჯახილამ გაყრილის გოსტაშაპის შვილის ზურაბისა მამას შენს ერასტისთან შეყრილობისა და ძმობის წიგნი, რომელშია სწერს მრავლის პატიოსნის ბოწმების თანდასწრებით და ორბელიანის სარდლის დავითის დამტკიცებით ასე:

«მე. გოსტაშაბაშვილი ზურაბ, შენ, ჩემს გოსტაშაპის შვილს ერასტის, ამ ძმობის პირობით შეგეყარე, რომ რაც მამაჩემს ბეჯანს, ან თავისი საჭირნახულო, ან სამკვიდრო ყმა და მამული თქვენ ამილდაბარის შვილებისა და გოსტაშაბისაგან გაეტანოს, ან ნასყიდი, ან მასუკან შემატებული, უძრავი მამული და ყმა, ესე ყოველი შენთან სამოთ შემომიტანია და შენს მამულთან შემომირთავს. და შენც ჩვენგან გატანილი მამული აგრევე ჩემის რძლის ბებიის შენის ნასყიდობა შემორთე. სანამ ცოცხალნი ვიყუნეთ, ერთათ ამ მამულებით ვიცხოვროთ, და აღსასრულიც ერთმანერთის ხელში გვქონდესო — ამას ამტკიცებს თავისის უკანასკნელის ანდერძის წიგნითა, რომ აქ ხსენებული მამულები შენ ერასტისათვის მომიციაო».

ჩვენ, რა ეს წიგნები გავსინჯეთ, სჯულიერად და კანონიერად დავინახეთ: რადგან ამ ზურაბის აღსასრული თქვენს კელში ყოფილა და იმისი დანარჩომი ქალები თქვენ დაგიზრდიათ და დაგიოხოვებიათ, როგორც თითონ ბიძაშენი ზურაბ თავის შეყრილობისა და ანდერძის წიგნში ყოველის კაცის კელშეუველად ერასტისა და შენ, იმის შვილს დავითს, გაძლევს, ჩვენც იმისი დანარჩომი ყმა და მამული შენ, გოსტაშაპის შვილის დავითისა და მომავალთა შენთათვის გვიბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან დიდის რუსეთის კელმწიფის იმპერატორისა და ჩვენს ერდგულეებასა შინა.

აწე გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა გამგენო, სარდალსალთხუცესო

და მსაჯულონო, ეს ჩვენი წყალობის წიგნი თქვენ ყოველთავე ასე დაუმტკიცეთ. აღიწერა მაისის 6, წელსა ჩყა.

დავით

შვიდი ბეჭედი:

1. ვინ დავითს ტომობს სქესობით, სპასპეტ მყო სალოხუცესობით იოანე
2. მეფემან ბრძენმან ესრეთ განაგო, მე ერის თვისა მსაჯულად მაგო, ბეჟან
3. მღივანბეგი დავით
4. მღივანბეგი ციციშვილი ნიკოლოზ
5. მღივანბეგი იოანე
6. ჭავეახის ძე მღივანბეგი ვახუშტი
7. მონა ლთისა თუმანიშვილი მღივანი სულხან.

162. განჩინება პეტროზასა და ფარსელას სასისხლო საქმეზე

1801 წ. 20 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 6559. დედანი. ქალღი 28X23 სმ. მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ სამწერტილი.

ქ. ტერტერას ძმას პეტროზასა და პატარა ფარსელას ჩხუბი მოსლოდათ ნოსტეს თივაზე და მეტად უწყალოთ ეცემა ფარსელას პეტროზასთვინა. და ბატონმა მიმბაშმა დავითმა გვიბძანა ჩვენ — ახალქალაქის დეკანოზს ტერმეჭისადეგს და წვერიანაშვილს ზურაბასა და მამაცაშვილს ელიზბარსა: წადით, ნახეთ ვალახული კაციო.

და ვნახეთ! რომ თავი და პირი დაჩეჩქვილი ჰქონდა და პირი-დამ სისხლს იღებდა. და ვკითხეთ, თუ რა მიზეზი იყო თქვენი ჩხუბი.

პეტროზამ ეს გვითხრა, თუ: სხვის მამულში ტერტერას ცოტა რამ ბალახი მოეთიბა, მიველ და იმას ვაკეთებდი. და ფარსელა მოვიდა და გინება დამიწყო: უწინ მე ვნახეო, ჩემი დანიშნული იყოო და შენ რათ მოგითიბაიო? შემამაგინა და მეც შევაგინე, ემ საბაბისათვის მამკლავო.

ეს მიმბაშს მოვახსენეთ და მიმბაშის კითხულით ეს სამართალი დავდევით, რომ: არც თავის მამული იყო და არც ბატონს ებო-

1 + და ვნახეთ.

ძებინა, არც ბატონისათვის მოეხსენებინა და თავის თავათ გადესდევინა, რადგან ეს კაცი ასე უსამართლოთ გე[ე]ლახა, ჩვენ ეს განუწყესეთ, რომ სამი თუმანი უნდა მისცეს ფარსელამ პეტროზას¹ ჩარიმათა და საეკიმოთა.

და თუ რომ მოკვდეს², სისხლი უნდა მისცეს. დაიწერა თიბათის კთ, ქორონიკონს უპთ.

ბექელი: მონა ღთისა მოურავი დ ა ვ ი თ.

**163. ვანანინაბა გულინანთ ნასუიდასა და საპაპსუვილ დავითას
ვალის საქმეზე**

1801 წ. 26 ივლისი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 14. საბ. № 128. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[100] ი ე ა ნ გ უ ლ ი ს ა ნ თ ნ [ა] ს ყ [ი] და უჩიოდა მელიქ ყოფილი საპაპას შვილი დავითას³. ამათ ორთავ ვალაპარაკეთ.

თამასუქი ქორონიკონს უპა, ამ მარტის კ დაწერილი გამოიტანა ნასუიდად დავითას ხელწერილი ასი თუმნისა, ქალაქის ზარაფხანის ოთხი დანგიანი სირმა აბაზისა, და დავითას სახლკარი სულ გირაოთ ეწერა, სიგელიც ნასუიდას აქვს, გირაოთ სახლში ნასუიდა მდგარა და სარგებელი უნდა მისცეს.

ამას გარდა ქორონიკონს უპა, მარიამობის ა გასულს [V] ერთ თამასუქით კიდევ სხვა თალაბი აქვს ნასუიდას ამე დავითასაგან ორმოცდაათის თუმნის კიდევ დავითას ხელწერილითა.

დავითა[ს] ამეების პასუხი სამართლის შესაწყნარებელი სიტყვა არა ქონდა, თავის მოვალეობის და შეუძლებლობის მეტი რომ სხვა ვალებიც მაქვსო. მარამ ქალაქის განწყესებით და სამართლით გირაოს რა გაეწყობა, მოუშლელი და მტკიცე არის.

მარამ აღამაპქმადხან რომ მოვიდა ქალაქს, ის სახლები დამწვარიყო; როგორც ქალაქის რიგი არის და განწყესება, თუ დავითს უნდოდეს, ას თუმანში რომე გირაოდ უწერია, მეოთხედი გამოვიდეს დამწვრისა. და რაც სარგებელი აკლია, თავნისაგან დარჩომილი სამოცდათხუთმეტი თუმანი თავისის სარგებლით მისცეს. და თუ არ უნდა და ვერ მისცემს, სახლების სიგელი უნდა დააწერიონოს, ხელი აიღოს სახლებიდამ.

ეს ერთი თამასუქის საქმე ასე გადაწყდა.

¹ პეტროზამ. ² + თუ მოკვდა. ³ დავითასაგან.

და მეორე ორმოცდაათი თუმნის თამასუქი რომე აქვს, როგორც სხვათ უგირაო მოვალე[ე]ბს დაემართება, ისე ამას — ეს მეორე ასლებს. ამის მეტს სხვა სალაპარაკო არა აქვსთ რა. კათათვის კჳ ქორონიკონს უპთ.

ამ სამართლის დამხდური ვარ [181] თ ა ყ უ ა შვილი ის ა ი ა ლ ა.

ამ სამართლის დამხდური ვარ ფ ი რ ყ უ ლ ა ნ თ ნაზარბეგი შვილი გ ი ო რ გ ი.

ამ სამართლის დამხდური ვარ ფ ი თ უ ნ ო ვ.

164. ზანჩინვაზ ზაჩისტვალ ხიშიანისა და სვიმონ აბაშიძის საქმეზე

1801 წ. 20 სექტემბერი

ცსსა. ფ. 1449. საბ. № 517. პირი. ქალალი. მხედრული.

კეთილშობილმა ყ ი ფ [ი] ა ნ მ ა მ ა მ ი ს თ უ ა ლ მ ა არზა მოართო მართებელობას, რომ: ბატონმა ჩემ[მა] აბაშიძემ სვიმონმა ჩემს ძმას თავის სახლში ავათქცევა შესწამა, რომ ამის უნებურად ყვანდათ, ამაზე თავ[ი] არ ამართლებინეს, მოკლეს ის ჩემი ძმა, დაუნაშავებელი მამა და[ა]მიკლეს; მეორე ჩემი ძმა, ამათგან მონათლული, ახალციხეს წარმართ[თ] მიჰყიდეს, ფასი აიღეს, რომ დღესაც კო ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე პ ო ლ შ ი არის; ჩემს წერილს¹ შვილებს მიხოცდნენ და მე სიკვდილად მდევდნენ, ყმა-მამული ამათ დაიპყრეს, ვითხოვ სამართალსაო.

აბაშიძე სვიმონმა მიუგო: პაპა მისმა პაპაჩემს ციხე აართო და შეწუხებაში მისცა. მეორე, ეს ქალი მყუანდა გასათხოვარი, დიდებულნი ირთევდნენ, გვიმტერა, იმათ არ შეეერთო, მოახლე გამიწბილა, მერმე ქალი გამიწბილა და შვილი აყოლა. ესენი ვეღარ მოუთმინეთ. ძმაც, მართალია, მოუკალით, მამაც, ყმა და მამულიც ჩამოვართვით. ახლა ნება სამართლისა არისო.

ამათ ასე რომ ილაპარაკეს, ჩვენ ეს სამართალი მივეცი: აბაშიძენ[ი] რომ ჩივ[ი]ან, პაპაჩვენს აწყენინესო, იცის² საქართველოს ერმა, რომ ამათი პაპა უფრო შემძლებელი იყო, თუ მცირე შესცოდა, თითონ გარდა[ა]ხდევინებდა; და თუ დიდი რამ შესცოდა, წინა-

¹ წელილს. ² იცის.

პართა სანატრელთ მეფეთ სასჯელით დასჯიდა. პაპის შეცოდების მაგიერის გარდახდევინების ადგილი არა ჰქონდათ შეილის შეილებს, რომ იმისთვის ექმნათ, ქალს სხვაგან ვათხოვებდიო, მრავალი ძვირი ილაპარაკაო, ამისთვისაც დიდად უნდა დაეტუქსა და მცირედ გარდახდევინებინა.

ქალი შეიყურა, შეილი აყოლო, ესეც დამტკიცებით სამართალმა იცის, რომ თუ იმ ქალის ნება არ ყოფილიყო, ყმა ვერ შეჰხედავდა, თუმცა შეჰხედა და განცხადდა, კანონი ეს იყო: დაფარულად სჯულიერის მსაჯულთათვის შეეჩივლა, მერმე ხორციელის სამართლისათვის სასჯელად მოეცა, თუმცა ესენი ბატონ-ყმის ხარისხმა არ მოითმინა და თავისთავად დასაჯეს. იმ ერთს დამნაშავეს გუამს მოჰკლევდნენ და არა მ[ა]მას შეილის დანაშაულისათვის, რომ ყოვლის სჯულის სამართალი ჰსწერ[ენ]: შეილის დანაშაულისათვის მამა არ მოიკვლის და არცა ძმა ძმისთვისაო.

ამათ სამართლის და სამეფოს ტახტის წინააღმდეგი უქმნია, დამნაშავისათვის გარდაუქდევინებიათ, დაუნაშავებელი მოხუცებული მოუკლავთ თავეთგან მონათლული და ამ საქმეში უბრალო სული წარმართ[თ]ათვის ფასით მიუყიდნიათ და ფასი აუღიათ; რომელიც კელი მირონიდან შობს ქრისტიანედ, ისევე კელი წარმართთა აძლევს და ფასს იღებს და ამ ერთს გუამს და ბრალში უბრალოს სიკუდილად ჰსდევენ, ყმასა და ამის მამულს იძლავრებენ.

როდესაც ეს უყვეს, იმ ჟამად ადგილი არ მისცემოდა და აქაურს¹ მეპატრონეს რომ ესენი მოეკითხა, რადგან ამ ჟამად დიდებულის კელმწიფის ძალმა ეს საქართველო თავის სამართლით გაბრწყინებულს ქვეყანას შეაერთა და მართებლობა გაიწყყო, მძლავრებულთ ადგილი მიეცა ჩივილისა და მოსამართლეთაგან სამართლის მიცემისა.

ამ ყიფიანის მამის მამული თუ ყმა, რაც რამ არის, ყველამ უნდა ამ მამისთუალს მოჰხარდეს; და თავის სამკვიდრო მამულზედ დასახლდეს და ისევე აბაშიძეს ბატონყმურის წესით მსახურებდეს.

უბრალოს სულის მოხუცებულის ამის მამის დაკვლა, ამის ძმის ქრისტიანის უბრალოს სულის წარმართ[თ]ზედ გაყიდვა, გუბერნი[ა]ს უნდა მოხსენდეს და პასუხი იქიდან მოგცესთ.

მაგრამ თუ ამას იქით ამ ყიფიანს უსამართლოდ შეცოდეს და ან იმერულათ უმბტერეს, რომ ყველა ახლა მოეკითხებათ; და მართებუ-

¹ აქარეს.

ლობა აღარ დაჰსცხრება პასუხის მიუგებლობისათვის. სეკდემბრის კ, ქორონიკონს უპო.

თავადი ზ ა ა ლ ბ ა რ ა თ ო ე ი

თავადი ე გ ნ ა ტ ი თ უ მ ა ნ ო ე ი

165. ბანინება გიორგი თუხარელისა და ივანე მესტუმრის

ბაშულის საქმეზე

1801 წ. 1 დეკემბერი

ცსა. ფ. 1450. დავთ. № 35. საბ. № 165. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[117v] მესტუმრე ივანე უჩიოდა თუხარელს გიორგის საფანელაძის წყაროსთან მიწებზედ. მოვაცვანინეთ თუხარელი გოგია და სამართალში ვალაპარაკეთ.

მესტუმრეს მიუგებდა თუხარელი გოგია: რა საბუთით მედავე-ბიო, შენ ხომ მკვიდრად თუხარელი ხარო, სამკვიდრო მამული რომ რეხზედ არა გქონია რაო და თუ ან ნასყიდი და ან ნაწყალობევი გაქვს ეისგანმეო, წარმოაყენე წერილიო და როგორც იმ წერილმა გამოაცხადოსო, ისე დაიჭირეო.

მესტუმრემ ვერც ნასყიდობის წერილი წარმოაყენა და ვერც წყალობისა, რომ ამ ნასყიდობით და ან წყალობად ჰქონებოდეს იმ რეხის ხეზედ მამული.

ამისთვის ჩვენ ეს სამართალი მივეციო: რომელს მამულზედაც ედავება მესტუმრე, თუ წერილით საბუთი არ წამოაყენა ნასყიდობისა ან წყალობისა, უნდა ასეთი მოწამე იშოვოს, რომ იმ მოწამემ ხატი ხელში ჩაისჯენოს, მივიდეს და იმ მიწას გარს შემოუაროს და ფიცით ასე თქვას: «ამისმა მადლმა და ამისმა გამაცხოველებლმა დემერთმან რომ ეს მიწა მესტუმრისა არის».

თუ ასე შეჰფიცა, ხომ ის მიწა, რომელზედაც ის მოწამე დაიფიცავს, დარჩება მესტუმრეს. და თუ ვერ დაიფიცა ასე, ვერას ედავება. მაგრამ ის მოფიცარი მოწამე სარწმუნო და მოძღვრ[118]იანი კაცი უნდა იყოს.

იასაულო ბოქაულთხუცესო იოსებ და ტატის შეილო ტეტავ: ეს ასე აღასრულეთ.

და გარეშემო სახლკარზედ რომ ედავება იმაზედაც ან წერილით და ან მოწმის ფიცით თუ საბუთი ვერ უყო, ვერცარას იმაზედ შეუვა. დეკემბრის ა, ქორონიკონს უპო.

თავადი გიორგი ამილახვარი.

1 მესტუმრეძე.

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 8109. დედანი. ქალაღი 38,5×20,3 სმ. დაზიანებული. ალაგ-ალაგ ამოხული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, წერტილი და ორწერტილი.

ქ. სოლალაშვილები ძმობაში ველარ მოთავსდნენ, აშლა და ლაპარაკი მოუხდათ. მოვიდნენ ჩვენ — აბაშიშვილს და ვითთან, ხერხეულიძე ომანთან და თურქისტანიშვილს იოანესთან და შუაკაცათ დაგვსხეს.

რახნი ძმანი აქრინან: იესე, ზაზა, იოანე და იოსებ, დავსხედით და ვალაპარაკეთ.

ზაზას ბევ(რი) ნასყიდობა ექნა და სახლისთვისაც ბევრი შეემატებინა. ნასყიდობის წიგნში თავისის ძმების სახელებიც დაეწერა და სამართალში ლაპარაკობდა: ჩემს ძმებს ჩემს ნასყიდობაში წილს არ [და]უდებო, სასახლო არა მიმიცია რაო და რაც გამსვლია, თითონ მაგათვე იციანო, თეთრი მომცენო და წილი ისე წაიღონო.

ეს, დიად, სამართლიანი სიტყვა [იყო] და არც სიტყვა ჰქონდა ძმებსა. მაგრამ ჩვენ არ მოვეშვიით ზაზასა და ძმობის გულის[ათვის] ჩამოვიყოლიეთ. ზაზას[ს] ნასყიდი არის და აშენებულ[ი ქალაქის] სასახლე ას თუმნად ღირს; ასურეთის სოფლის ნახევარი და ორი კომლის ასურელ¹ კაცი უყიდნია რამოცდაცამეტ თუმნად; კიდევ უყიდნია¹ ორი კომლი კაცი მონასტრელი ბერამეტ თუმნად; ბორბალას უყიდნია ერთი ნავე[ნ]ახობი თორამეტ მინალთუნად, კოშკი აშენებია ბორბალასა, ზვარი გაუკეთებია ბორბალასა; შინდისის სოფლის მეოთხედი შემოუტანია; ტაბახმელის მერვედი შემოუტანია.

ეს ნასყიდები და დანახარჯები რომ სულ ჩავაგდოთ, რაც ან ძმებისათვის თავისი საკუთარი საქორწილოები მიუცია, იქნება ერთად სამასის თუმნისა. აქედამ ზაზას მივეციით უწილოდ თავისის ნასყიდის ასურეთი დამ, ნახევარი რომ იქნება ასურეთისა ერთი ჩარექი. კიდევ მივეციით თავისის ნასყიდის კაცებიდამ ორი კომლი კაცი: ერთი ასურელი ბიძინაშვილი იესე და ერთი მონასტრელი ბარათაშვილი იოსებ და ერთი კომლი საერთო კაცი კახეთს ყანდიაურში რომ დვას მამუკაშვი-

¹ + კიდევ უყიდნია.

ლ ე ბ ი — ესეები ზაზას მივეციოთ. და რაც ციხის აშენების ვალები მართებსთ, ესეც მივეციოთ, იმან უნდა გარდინადოს.

და ამ ზემოხსენებულს გარდა ყველა სამშოთ დაედევით, არა თუ სამართლითა — ერთმანეთის ნება დართვიოთა. ბორბალას ზვარი, როგორც გლესს კაცებს გაუყვიათ და მიჯნები ჩაუყრიათ, იმასვე დავაჭერეთ.

ტ ა გ ნ ა გ ე თ ი ს ნაზერევი ოთხათ გაუყავით — ტაგნაგეთის მხრისაკენ იესეს ერგო და სამთ ძმათ ქვემოთ იესე მდიენის ზვრისაკენ ერგო. ქვემოთ იესე მდიენის ზვრისაკენ ცოტა რამ ნაშენობა არის რომ ორის ძმის წილში დარჩება. და ამ ორს ძმას იმ ორმა ძმამ უნდა სართად რვა მინალთუნი მოსცენ, ოთხი მინალთუნი იესეს უნდა მისცენ და ოთხიც მეორეს ძმას უნდა მისცენ, რომელსაც იესესაკენ უშენში ერგო.

სხვა ნავენახობები რაცა ჰქონდათ ბორბალასა თუ ტაგნაგეთში სულ ჰაპნით გაუყავით, ათზე ერთი იესეს მივეციოთ საუფროსოდ, ოცზე ერთი ზაზასა და იოანეს სასაშუალოდ; და სხვა ოთხთავ ძმათ სასწორიოდ გაუყავით და ყველგან მიჯნები ჩაუსხით.

და სხვაგან სოფლებში ნავენახობები სადაც ჰქონდესთ, ყველგან ასე გაიყონ როგორც მორბალისა და ტაგნაგეთისა გაუყავით.

სახნავი მიწები სადაც აქვსთ ბორბალასა თუ ტაგნაგეთსა თუ სხვას სოფლებში, ჩვენ არსად გაგვიყვია და ისიც ასე გაიყონ. გაზომონ, ათზე ერთი იესემ აიღოს საუფროსოდ და ოცზე ერთი ზაზამა და იოანემ სასაშუალოდ აიღონ. და სხვა ოთხთავ ძმათ სასწორიოდ გაიყონ.

იესემ აიღო საუფროსოდ გ ვ ა რ ი შ ე ვ ი ლ ი გ ო გ ი ა და გ ლ ა ხ ა უ მ ა მ უ ლ ო დ. ძმებმა მისცეს იესეს ტაგნაგელი ა რ უ თ ი ნ ა უ მ ა მ უ ლ ო დ საუარესოდ.

რაც კაცი ჰყვანდათ აქ თუ კახეთში საუფროსო ყველგან მიგვიცია. კახეთს რომ კაცი ჰყვანან, იმას რომ მოიყვანენ, იმაზე ველარც საუფროსოს იყვანენ და ველარც სასაშუალოსა.

იესემ აიღო კიდევ სამოსახლოების საუფროსოდ ტ ა გ ნ ა გ ე თ ს ყ უ ლ ი ა შ ვ ი ლ ი ს სამოსახლო სასახლე, კალო-საბძელი, ქვევარი და მარანი და შიგ რომ ნიგოზი დგას ისი და აქ ტაგნაგეთს პეპუას რომ ნიგოზი სჭერია, ის ნიგოზი. მაგრამ ეს ნიგოზები რომელსაც მიწებში დგას, ის მიწები სამშო არის, ზომით უნდა გაიყონ.

ზაზამ და იოანემ აიღეს სასაშუალოდ ერთი კომლი კაცი მონასტრელი ბარათაშვილი გოგია და ბეჟანა უმამულოდ.

იოსებს მივეციოთ საუმცროსოდ ტაგნაგეთის სასახლე, რაც შე-

მოზღუდვილი არის. თავისის მარნით, კალო-საბძლითა და მეიდნითა.

ქვევრებში ერთი იესემ აილოს საუფროსო და სხვა ოთხთავ ძმათ სასწორიოდ გაიყონ. კოშკიც საძმო არის.

იოსებს დაუდევით სასახლის შენობისათვის ერთი კომლი კაცი — მურადაშვილი [თა]თულა უმამულოდ; და საქორწილოდ ათი თუმანი თეთრი სამთავ ძმათ იოსებს უნდა მისცენ.

დელას უნდა [მ]ისცენ ოთხთავ ძმათ წელიწადში პური კოდი ოცი, ღვინო საპალნე ერთი, წელიწადში თექვსმეტი მინალთუნი თეთრი, რომ იქნება ერთის ძმის მისაცემი ოთხი მინალთუნი, და პატარძელს რომ ამათი კაცი დგას ილუჩიძისშვილი იოსებ უმამულოდ.

ამათი საქმე ასე გადავსწყვიტეთ და გავარიგეთ. მაგრამ რაც კაცები გაუყავით და ბარათები მიეცით, ისინი უმამულოდ გაგვიყვია. მამული როგორც ზემოთ დაგვიწერია, ისე უნდა გაიყონ. და ნავენახობები რომელსაც კაცს დღეს კელთ უჭირავს და შემოუღობავს, ის იმისთვის არ ჩამოგვირთმევიდა და იმისი ზომა სხვას ძმებისათვის სხვაგან შიგვიცია.

რაც კაცები ამ განაჩენში დაგვიწერია: საუფროსო, სასაშუალო, საჭირნახულო თუ საუმცროსოს სასახლეზე რომ შენობისათვის კაცი დაუადევით, ყველასი ბარათები მიგვიცია და თავთავისი ბარათები ყველას კელთ უჭირავსთ.

რაც იოსების სასახლის ზომა არის თავისის მეიდნითა, იმდენ-იმდენს სამნივ ძმანი სადაც უნდა მოიზომენ საერთოს მამულშია, ზვარსა და ხოდაბუნს გარდა. აღიწერა დეკემბრის 8, ქორონი-კონს უკთ.

ხელრთვა: აბაშისშვილი დავით

ბეჰელი: ომან

ხელრთვა: იოანე თურქისტანოვი

167. შუაპასთა განჩინება ლუარსაბ და ზაქარია ვანაპეაგის

ხევის საძმეზე

1802 წ. 80 იანვარი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 6778. დედანი. ქალაღი 71,3X26 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. ვაჩნაძე ყორიასაულბაში ლუარსამ და ამისი ბიძა-შვილი ზაქარია ლაპარაკობდნენ. მოვიდნენ ჩვენ — მაყაშვილს სახლთხუცეს აღექსანდრესთან, მანავის მოურავ

ჩერქეზიშვილს ნიკოლოზთან, ჯანდიერიშვილს ველისციხის მოურავს სვიმონთან, კახისშვილს გრიგოლთან, ჯანდიერისშვილს ნიკოლოზთან და ხერხეულიძე ლაშქარნივის ომანთან და შუაყაყათ დაგესხეს.

რაც ამათი სადაო იყო, ილაპარაკეს: ორი კომლი კაცი ლუარსამს ეყიდნა — ერთი წივილაძე და მეორე ნიკოლიშვილი და ამ ნასყიდობის წიგნში ზაქარიას სახელიც დაეწერივნებინა. და ეს ორი კომლი კაცი მასუჟან გაყრილიყვნენ, რომ დღეს ოთხი კომლნი არიან.

ზაქარია ამბობდა: ნასყიდობის წიგნში ესწერივარო, მეც წილი მიძევსო.

ლუარსამ მიუგებდა: მართალია, ნასყიდობის წიგნში დაგწერეო, მაგრამ შენი საწილო არა მიმიცია რაო, წილს არ მოგცემო.

ჩვენ ერთმანეთის ნებაყოფლობით ასე მოვარიგეთ: ლუარსამს ერთი კომლი კაცი ჰყვანდა მეფის გიორგისაგან ნაბოძები ვართანა და ამისი ძმა გლახა, რომ ამაში ზაქარიას წილი არა ჰქონდა. ზაქარიას წივილაძეზე და ნიკოლიშვილზე კელი ავალეზინეთ და ეს ვართანა და გლახა რომ დღეს ორს კომლათ არიან გაყრილნი, ეს ვართანა თავისის შვილებით და გლახა ზაქარიას მივეციოთ.

და მეორეს ამას ჩიოდა ზაქარია: ჩალაუზნის ქვეზე ორი წისქვილი გვიბრუნავს, ჩემი საწილო არისო და წილს არ მაძლევსო.

ლუარსამ მიუგებდა: შენი საწილო არ არისო. ზოგი მე მიყიდნია და ზოგი ჩემის ბარათის კაცისა იყო გამოყოლილი, მე ამიშენებია და შენ წილს არ მოგცემო.

ზაქარია მიუგებდა: ორის ბუჭულის ალაგი გიყიდნია, ის შენი არისო. და შენის ბარათის კაცისას რომ ამბობო, ის ჩვენს გაყრამდინ იმ კაცს ჩამოართვითო და წისქვილი გავაკეთეთო და ორი სამი ბუჭულა კიდევ სხვა იყო ჩვენის კაცებისა. ესენი ერთად მოვჰკრიფეთ და ორი წისქვილი გავაკეთეთო.

ლუარსამ ამის პასუხს კიდევ სხვას ეუბნებოდა. მაგრამ ძმობისა და ერთობის გულსათვიან აღარ ვალაპარაკეთ და ერთმანეთში მოვარიგეთ. ეს ორი წისქვილი ლუარსამს დავანებეთ.

და ამ წისქვილზე ლუარსამმა ზაქარიას თვეში ერთი ურემი

პური უნდა დააფქვევინოს უმინდოთა, რომ იქნება წელიწადში ურემი თორმეტი.

და ამას გარდა კიდევ კირკლებს ქვემოდამ ჩალაუბნის გზა რომ გავა, იქ ორი საწისქვილო აქვსთ ლუარსამსა და ზაქარიას, ისინიც ზაქარიას დავანებეთ. ასე რომ იმ წისქვილის რუ ლუარსამმა უნდა გამოუტანოს. და სახლი და სხვა რაც გაკეთება მოუნდეს, ზაქარიამ გააკეთოს, ლუარსამს იმაში წილი არა აქვს.

ამათი საქმე ამ ნასყიდს კაცებში და ამ წისქვილებში ასე გადავსწყვიტეთ ერთმანეთის ნებადართვითა. და თუ რამ ამ საქმეზე ან ლუარსამსა და ან ზაქარიას განაჩენი და ოქმები ჰქონდესთ, ყველა უნდა დაიხას.

ამ განაჩენისა ორი პირი დაიწერა: ერთი ლუარსამს მიეცა და ერთი ზაქარიას. აღიწერა იანვრის ლ, ქორონიკონს უუ.

ქ. ზემოთ რომ ორი წისქვილი დავსწერეთ კირკლებს ქვემოდამ, ის ერთი წისქვილი რომ გააკეთონ და დააბრუნონ, ზაქარიას თუ ის არ მოეწონოს, ლ ა შ ქ ა რ ა შ ვ ი ლ ე ბ ს რომ წისქვილი უჭირავს, ის ზაქარიას დაანებოს ლუარსამმა, და ის ახალი გაკეთებული ერთი წისქვილიც ლუარსამს დაანებოს ზაქარიამა.

ხუთი ბეჭედი:

1. სალთხუცესი ეშიკადაბაში ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე
2. მონა ღთისა, ყმა მეფისა, მოურავი მანავისა, ნ ი კ ო ლ ო ზ.
3. მეფის ორგულთ სისხლი შევსვი მონამა.
4. გ რ ი გ ო ლ
5. ო მ ა ნ

ქ. მე, ლ უ ა რ ს ა ბ ს, ამ გარიგების ყაბ[უ]ლი მაქ[ვ]ს. ეს ჩემი ხ[ე]ლი არის და ბეჭედი.

ბეჭედი: მონა ღთისა ლ უ ა რ ს ა მ.

ქ. მე, ზ ა ქ ა რ ი ა ს, ამ გარიგების ყაბული მაქ[ვ]ს. ბეჭედი არა მქონდა, ეს ჩემი ქელია. ხელრთვა: ზ ა ქ ა რ ი ა.

ქ. მე, თავადი ს ე რ გ ი ს ქ ო ბ უ ლ ო ვ ი მღივანი, ამ გარიგების თანამოწამე ვარ ორისავე ყაბულობით. იანვრის ლ, ქორონიკონს უუ.

ბეჭედი: ვარ აღამის... მღივანი ქ ო ბ უ ლ ო ვ ი ს ე რ გ ი.

168. გაშორების წიგნი გაბრიელ შიქალაშვილისა მეუღლე თინათინისაღი
ნეკრასელის განჩინებით

1802 წ. 31 იანვარი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 845. დედანი. ქაღალდი. 33×18,2 სმ. მხედ-
რული. განკეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახშირია წერტილი.

ქ. ესე მთელი და ჰეშმარიტი წიგნი მივეც ჩემს ცოლსა და
მეუღლესა, ბატონო უფალო ნეკრესელო, ასე, რომ¹: მე ამასთან
ჩემი გულისთქმა ვერ შევასრულე და ვეღარცა რა ჩემს თავს და-
ვატყუე.

ნება და თავისუფლობა მიმიცია, ღმერთმან თავისს გზაზედ
უშველოს და სადაც ნება მაგისია, იქ ქმარი შეირთოს. და მეც
გვეედრები ნება უბძ[ა]ნოთ და წიგნიც დაუმტკიცოთ ქრმის შერ-
თვისა. იანვრის კთ, ქორონიკონს უფ.

მე, სოლ[ო]მანს ურულს, დამიწერია გაბრიელის
სიტყვითა, მოწამეცა ვარ.

ქ. იოსებ დეკანოზო, ადამ მღდელო, დავით მღდელო,
თქვენის მოწმობითა მე, მიქელაშვილმა გაბრიელმა,
ცოლი აღარ შევირთო და უქმათ ვიყო.

მე, სოლ[ო]მონს, დამიწერია ესეც, მოწამეცა ვარ. იანვრის კთ,
ქორონიკონს უფ.

თავში:

ქ. ჩვენ, ნეკრესელი, ასე ვწერ. დღეს მესამე წელიწადია, ეს
ცოლ-ქმარნი ასე უქმად და დაუწოლელად არიან. ამათი საქმე დი-
დად გამოვიძიე და კიდევ შემოვაცდევინე და ყარაულებიც დაუყე-
ნე. და თვითან აქიმებიც დაიყენა და იმედი გადაიწყვიტა. მაგრამ მე
კიდევ მეძნელებოდა ამათი გაშორება.

უფალმან უწყის, ახლა ასე გადაუწყვეტია თავის ნებით და
მოწმე[ე]ებით და ჩვენც ნება მიგვიცია და შენდობა.

რომელიც მღვდელი ბძანდებოდე, ამ წიგნში დაწერილს თინა-
თინს ჯვარი დასწერეთ, შენდობა მიგვიცია. იანვრის ლა, ქორონი-
კონს უფ.

ხელრთვა: ნეკრესელი.

¹ + ასე რომ.

1802 წ. 1 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 8816. დედანი. ქაღალდი. 33,8×22 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მაყაშვილმან მიგზამუშან როსებმან და ნაზირმან მაყაშვილმან დავით ჩვენ — ყოვლად სამღუდელოს ბოდბლის იოანესაგან და ქობულთვის მღიენის დავითისაგან და მათის ღირსების მოძღვართ-მოძღვრის იოაკიმისაგან თავეთის სალაპარაკოს სამართალი გულსმოდგინებით შემოგვეხვეწნენ, ღმრთის გულისათვის ჩვენი საქმე თქვენ გა[ა]სწორეთ და გავაშველეთო.

ჩვენ რადგან თავეთი ვალი დაგვდეს, ჩვენც ეს წერილი ვთხოვეთ, რომ ორთავ ასეთი წერილი და ფიცი მოგვეციტ: რადგან თქვენ სამართალში შეგვიყვანთ, ღმრთის წინაშე ჩვენის მიხვედრით და სამართლით თქვენის სარჩელის. [ს]ამართალი დაგიწეროთ, თქვენც დასჯერდეთო.

ჩვენ ამათ ეს წერილი მოგვეცეს ფიცით და ბეჭდით, რომელიც ამათს მოცემულს წერილში აცხადებს. და მას უკან ჩვენც შევედით ამათ სამართალში; რომელიც რომ ამათი საჩივრის [ს]ამართალი იყო, თითვეულად ამას ქვემოზე დაგვიწერია.

ქ. როსებ რომ წმიდა ბარძიმზე დაობს, რადგან როსებზედა სწერია, უნდა დაფასდეს და ნახევარი როსებს მიეცეს და ნახევარი დათუასა და გოგიას. მარამ დავით ნაზირმა კი უნდა დაიხსნას. სხვას სიწმიდის იარაღთან როსებს საქმე არა აქვს.

ქ. დავით რომ ვერცხლის ჯვარზედ დაობს, როსებმან ფიცით დაგვარწმუნა, რომ თავისის მეუღლის მზითვევი ყოფილა, დავით ვერას შეუვა.

ქ. ღმრთისმშობლის ხატი მოქედლილი დავით ნაზირსა და გოგიას მიეცა.

ქ. თორმეტ[ი] საუფლო ხატი და სამოციქულო როსებს მიეცა.

ქ. წმიდა სახარება გიორგი მეფეს უბოძებია დავით ნაზირისათვის, ამაში როსებ ვერას შეუვა.

ქ. მარხვისა და სამის თვის სადღესასწაულო დავითსა და გოგიას მიეცა.

ქ. ზატიკი და ბარაკლიტონი როსებს მიეცა.

ქ. ხლმებზედა და თოფებზედ რომ დაობენ, ლუარსაბს მინბაჴს თავისაჲ სიკოცხლეში როგორც ყმაწვილებისათვის დაურიგებია და ან თავისის ძმისა და ძმისწულებისათვის მიუცია, ისე უნდა ქონდესთ. ჩვენ სამართლით ვერ ჩამოვართმევთ.

ქ. ლუარსაბს რომ ტახტი მოუტანია ა ს პ ი ნ ძ ი დ ა მ, უნდა დაფასდეს და ნახევარი როსებს მიეცეს და ნახევარი დავით ნაზირსა. დახსნით კი დავითმან დაიხსნას.

ქ. როსებ¹ რომ ცხენის [ს]იკვდილს ედავება, ეს თათულა მღებარს ეკითხოს. თუ ფიცით და[ა]მტკიცებს, ცხენის ფასი დავითმა და გოგამ უნდა მისცენ როსებს.

ქ. მარლი რომ მიუტანია გოგიას, სულზედ უნდა გაიყონ. ან თავისის ურმით მ[ო]ეტანოს ან სათაო აელოს, აქედამ ორი წილი დავითსა და გოგიას მიეცეს და მესამედი როსებს მიეცეს.

ქ. იასეს თოფი რომ გაუყიდნიათ თავისის მამის მიცემული და ამ თოფის თეთრ[ი]თ პური უყიდნიათ და სასახლოდ დაუხარჯავსთ. ამ თოფის ფასი, როგორც გასყიდულა, ნახევარი დავითმა და გოგამ უნდა მისცეს იასესა და ნახევარი როსებმა.

ქ. დავით ნაზირის სახლობის ე ლ ე ნ ე ს ი თხუთმეტი მინალთუნი სასახლოდ დაუხარჯავთ, ამისი ნახევარი დავითმან მისცეს და ნახევარი როსებმა.

ქ. ტ ა ს ი ა ს ი რომ ხუთი ცალი ღვინო დაუხარჯავსთ სასახლოდ, აგრევე ნახევარი დავითმა მისცეს და ნახევარი როსებმან.

ქ. დავითის ჯალაბის ელენესი ორი თუმანი რომ დაუხარჯავსთ სასახლოდ, საბძელი გაუქეთებიანებიათ და პური უყიდნიათ, ამისი ნახევარი დავითმა მისცეს და ნახევარი როსებმან.

ქ. როსების ჯალაბის დ ა რ ე ჯ ა ნ ი ს ა ოცდასამი მინალთუნი სასახლოდ რომ დაუხარჯავთ, ესეც ორთავ უნდა მისცენ.

ქ. როსებ რომ ამბობს — ჩემის მეუღლის ღვინო და პური და ქერი სასახლოდ დავხარჯეთო. ეს როსებმან ფიცით დაამტკიცოს, რა ერთიც დაუხარჯავს, ესეც ორთავ უნდა მისცენ. და თუ ფიცით ვერ და[ა]მტკიცებს, არა მიეცემა რა.

ქ. მინბაჴის ჯალაბის ელენესი კაბის ფასი თექვსმეტი მინალთუნი რომ დახარჯულა, ეს ღიმიტრიმ დარეჯანას წერილით კითხოს, ან როგორ გაუყიდნია, ან თეთრი ვის მიბარებია. თუ სასახლოდ დაუხარჯავთ, ორთავ ერთად უნდა მისცენ. და თუ სასახლოდ არ დახარჯულა, როსებს საქმე არ ექნება.

¹ როსებებ.

ქ. ერთი თუმანი ვალი რომ გოგოიას აუღია, ესეც ორთავ უნდა მისცენ.

ქ. სამის ქალის მზითვის სია რომ წამოაყენა დავით ნაზირმან, ჩვენ ეს ნუსხა როსებს წაუკითხეთ, რომელსაც რომ როსებ დაემოწმა, ჩვენ ის ჩავაგდევით. რომელსაც არ დაემოწმა, მოვშალეთ კალმით.

და სხვა რაც ნივთი იყო თეთრად ჩავაგდეთ და თითო თითო ნაქერი დაუფასეთ, რომ იქნა ჯამი 57 (ოცი თუმანი და ოთხი მინალთუნი) ამოვინი. აქედამ ერთის ქალის მზითვეი მიეცა ტასიას, ნაზირის დას, ექვსი თუმანი და რვა მინალთუნი.

ამ ზემოთის ჯამილამ დარჩება 868 (ცამეტი თუმანი და ექვსი მინალთუნი) ამოვინი. ამ ზემო ნაწერის თეთრის ჯამილამ ათი თუმანი და ორი მინალთუნი როსებისა იქნება და აგრევე ნახევარი დავით ნაზირისა. ამ თეთრიდამ როსებმან სამი თუმანი და ოთხი მინალთუნი ტასიას მისცეს, სამი თუმანი და ოთხი მინალთუნი დავითმა მისცეს.

დარჩება როსებთან ამ ზემო ნაწერის ქალების მზითვის თეთრიდამ ხუთი თუმანი და რვა მინალთუნი.

ქ. დავით ნაზირს თავისის რძლის დარეჯანისა რომ ხუთი თუმანი სამარხი სამართლიდამ დასდებოდა, ეს ზემო ნაწერი ხუთი თუმანი დავით ნაზირმა სამარხში უნდა მისცეს, დარჩება რვა მინალთუნი დავითისა.

ქ. გოგოიას რომ საქორწილო მისცემია მეუღლისა თუ მხლებლისა და ან აგრევე თავისის თავისა, ამისი ნახევარი არსენს უნდა მიეცეს საქორწილოდ.

ქ. სასახლო ვალი ამასდა გარდა სხვა სი[ი]თ რაც ქონდა, გაგვიყვია და თავ-თავისი წილი სხვის სიებით თავ-თავისთვის დაბეჭდილი მიგვიცია, ისე უნდა მისცენ თავ-თავის მოქვალეს.

ქ. დავით რომ ციხის ბურჯის თეთრს დაობს, ეს პირველ სამართალში განაცხადონ და სამართალი იქილამ გამოიტანონ. აგრევე განჯილამ მოყვანილს გოგოებზედა და ბიჭზედ რომ დაობენ, ესეც იქ სამართალს მოახსენონ.

ერთი ამ წერილის პირი როსებისათვის მიგვიცია და ეს წერილი დავითისათვის მიგვიცია.

ჩვენი სამართალითა და გაშინჯვით ასე გაგვირიგებია და ნება მათი არის და უპირველესის სამართლისა. თებერვლის ა, ქორონიკონს უყ.

1802 წ. 12 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 10551. დედანი. ქალაღი. 21X16,3 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. ამირეჯიბს როსტომს მმართველობისათვის მოეხსენებინა და ეჩიულა თავის ყმა ბასანიძეზე, რომ ჩემს ძმას უჭირავს და არ გვანებებსო.

მმართველობას ჩვენ — გორს განწესებულთს მოსამართლეთათვის ებრძანებინა ამ საქმის გამოძიება და სამართლის მიცემა. და ესეც ებრძანებინა, რომ ის კაცი ბასანიძე, რომელსაც შემდგომის ოქმით მეფის გიორგისაგან ჰბოძებოდესო, იმას მიეცემაო.

ბრძანებისამებრ მოვაყვანინეთ ზაზა ამირეჯიბი და ეს როსტომ ამირეჯიბი, ორნივე სამართალში ვალაპარაკეთ. მეფის გიორგის ბოძებული წერილი ორთავ მხარეს მოეთხოვეთ და წარმოაყენეს ორთავ რაც წერილები ჰქონდათ და გვიჩვენეს. მაგრამ ერთი ოქმი ჰქონდა როსტომ ამირეჯიბს მეფის გიორგისაგან ბოძებული, რომ შემდგომი ოქმი იყო, რომლითაც ბასანიძე ამ როსტომს დანებებოდა.

ზაზა ამირეჯიბმა თქვა: მაგის შემდგომი ოქმი მეფის გიორგისა მე მაქვსო, მაგრამ ახლა კი აქა არა მაქვსო.

იმ ლაპარაკს აქეთ ორმოცდაათმა დღემ გაიარა და ზაზამ ის შემდგომი ოქმი აღარ მოიტანა, რომ სასამართლოში გამოეცხადებინა. ჩვენ ეს სიმტყუფნედ დავინახეთ და ამისთვის როგორც მართებულობას ებრძანებინა, შემდგომის მეფის გიორგის ბოძებულის ოქმით ის ბასანიძე ამ როსტომ ამირეჯიბს უნდა მოჰბარდეს თავის საცხოვრებლით.

იასაულო ბოქოულთხუცესო იოსებ! ეს ახლავ ასე აღასრულე და მოაბარე ამ როსტომ ამირეჯიბს. ფებერვლის იბ, ქორონიკონს უფ.

თავადი გიორგი ამილახვარი.

171. განჩინება ზაზა მარუშიძისა და პართაუვილუჯის ჩხუბის საქმეზე

1802 წ. 8 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 2207. დედანი. ქალაღი. 27,2X20,5 სმ.
დაწიანებული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქართუმიძე ზაზა უჩიოდა თავის ბიძაშვილის ყმას პართაუვილებს ჩხუბში გალახვას.

ჩვენ, გიორგი ამილახორმან, ამათი ლაპარაკი მოვისმინეთ და ის ადგილიც სა[დაო ი]ყო, ჩვენის თვალით ენახეთ.

მაგრამ რომელს ადგილზედ[აც] შოთი მოსვლოდა ზაზას, ის ადგილი წერილთ ზაზასაგან [ქარუმისათვის მიცემული იყო და იმაზე ზაზას სიტყვა აღა]რა ჰქ[ონ]და რა; არც უნდა ეჩხუბა, არც ის თუთები დაეგლიჯა.

მაგრამ რადგანც იმ ადგილში საშფოთრად მისულა ზაზა, ეს სწორედ მიხდომად ჩაიგდება; და მომხდომი კაცი რომ გაილახოს, [ს]ისხლი არ მიეცემა.

მაგრამ მოვიკითხეთ, რომ პარათაშვილებს არათერი დანაშაულობა არა ჰქონიათ რა; არც კელი, არც ჯოხი არ დაუკრავსთ და არც ქოჩორი უგლეჯიათ. ამაზედ გამართლდნენ პარათაშვილები.

და გზაზე რომ ლაპარაკობდნენ, საწნახლიდამ მოკიდებით თაქამდი რაც გზა აეა, იმ გზის ზომა ბოლოდამ ზაზამ უნდა მოუქრას თავის მამული და იოსებს მოსცეს და გზა ზაზას დანებდება.

სალთხუცის სესიას სახლი რომ არის, იმ სახლის მარჯვნივ კედელი რასაც გამოიტანს, ოთახის სამი თახჩა რომ არის, იმ[ა]ზედ ხომ ჩვენ შუა შემოვედით და სესიამ უნდა დ[ა]ანებ[ოს] ზაზას.

ბაქის გაწევას რომ უჩივის ზაზას, იმისი ასე უნდა იქმნას: სამი ნერგი რომ ჩაუსვამს, ის მესამე ნერგი ამყოლთან რომ დგას, იქილამ მოკიდებით კოშკის კუნჭულამდის უნდა გაავლოს მარგილი; იმას იქით ზაზასი იქნება და აქეთ სალთხუცის სესიასი და ქარუმისა.

თუ კიდევ დღეის იქით ან ზაზამ ამ თავის ძმასა და ძმის წულებს უშფოთა; და ან ძმამ და ძმისწულმა იმ ზაზას უშფოთეს, ასე იცოდნენ, მძიმეთ მოეკითხებათ მოსამართლისაგან. მშვიდობიანად უნდა იყვნენ ერთმანერთთან. მაისის ვ, ქორონიკონს უუ.

რომელიც უწინ მიზეზს მისცემს შფოთისას, ბრალი იმას დაედებ[ა] და იმას გარდახდე[ბა].

ბეჭედი: ამილახვარი გიორგი.

172. განჩინება ნოდარ გიფთაღლიძის ნაშვილების მარკოზას საქმეზე

1802 წ. 22 დეკემბერი

ცხსა. ფ. 1448. საბ. № 3666. დედანი. ქალაღი ორ ფურცლად. 33,7×22. მარჯვენა ქვემო კუთხე მოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე.

ქ. მისმა უწმიდესობამ საქართველოს პატრიარქმა, მეფის ძემ, კათალიკოზმა ანტონიმ მიგვიწოდა თავისთან ჩვენ, ჩოლაყაშვილი სალთხუცის ქაიხოსრო, ბარათაშვი-

ლი მღვინებეგი ზაალ და ხერხეულიძე მღვინებეგი ომან. და გვიბძანა: მიწობლიძე ნოდარ და მარკოზა ჩივიანო და ესენი ალაპარაკეთო. მოვაყვანინეთ ორნიც და თვით მის უწმიდესობასთან ვალაპარაკეთ.

მარკოზა ჩიოდა: ეს თოთხმეტი წელიწადი არისო, რომ იმ ნოდარ მიწობლიძემ მიშვილათ, წიგნით და პირობით დამიმტკიცაო.

ნოდარ მიწობლიძე მიუგებდა: მართალია, შეილათათუც მინდოდი, ამის უწმიდესობას კათალიკოზსაც მოვახსენე; წიგნის დაწერაც უთხარ, რომ სიონის დეკანოზს უნდა დაეწერათ და როგორც რიგი არის, შენც მამაშვილობის წიგნი უნდა დაგეწერა და მოგეცათ. შენ რომ წიგნი არ დამიწერე მამაშვილობისა და არ მომეცო, მეც იმ წიგნზე აღარც ჩემი კელი მომიწერია და არც ბეჭედი დამისეამსო. გნახე, რომ ჩემი არაფერი გამოსაყენებელი არ იყო და რომელიც შენი ვალი იყო წიგნისა და პირობის მოცემა, თუ ჩემი გამოსაყენებელი ჰყოფილიყავ, იმას აღასრულებდიო. არც წიგნი მომეც და რომელიც ეკლესიური რიგი არის საყდარში შვილობილობის ლოცვაების წაკითხვა, არცერთი არ მოინდომე და არც აღასრულეო. და ამავდღის მიზეზით წიგნზე აღარც მე მოგიწერე კელი და არც დაგიბეჭდეო.

მარკოზამ ერთი წიგნი წარმოაყენა, რომელიც ითანე სიონის დეკანოზს მოეწერა მისის უწმიდესობის კათალიკოზის ანტონისათვის, რომ: ნოდარ მიწობლიძემ მე მომგზავნა თქვენთან მოციქულათათო, დიდად შემომევედრა, რომ ეს მარკოზა ვიშვილეო და თქვენც ინებეთო. ნოდარმა რომ წიგნი დამაწერინა ის წიგნი დაჰკარგვიაო და იმისი პირი დავსწერე და მოგართეო, ეგება ლექსი იყოს შეცელილიო, აზრი კი არ არის შეცელილიო.

ნოდარ ამბობდა: ეგეები ყველა მართალი არისო, მაგრამ რადგანაც მამაშვილობის წიგნი შენ არ მომეცო, აღარც მე მოგიწერე კელი და აღარც დაგიბეჭდეო. თითონ მაგასვე ჰკითხეთ, თუ მაგას ჩემთვის შვილობილობის წერილი მოეცეს, სულ მტყუანი ვიქნებიო.

მარკოზას კვითხეთ და თავისის პირით აღიარა მარკოზამა, რომ შვილობილობის წერილი მე არ მიმიციაო. დეკანოზის წიგნში ეწერა: ნოდარმა რომ წიგნი დამაწერინა, ის წიგნი თქვენც დაუმტკიცეთო.

ამისასაც ასე ამბობდა ნოდარ: ეგების ამისმა უწმიდესობამაც

დაუმტკიცაო, მაგრამ მასუკან ეს წიგნი მე აღარც მინახავს და აღარც ჩემთან მოუტანიაო, არც ხელი მომიწერია და არც დამიბეჭდავსო და არც დეკანოზს დაუწერია, რომ იმ წიგნზე ნოდარის კელი ეწერაო და ან ბეჭედი იქდაო, ეს ასე გაურჩევლად იყო.

სამართლის წიგნი გავშინჯეთ. და მე ფის ვახტანგის გაკეთებული სამართლის წიგნი რომ არის, იმაში სწერია 100 რიცხვში სომხურში: «ვინც ვისი შვილი ანდერძით და წიგნით იშვილოს, მამობის წიგნი მისცეს და ყმაწვილმან შვილობისა, დააპატრონოს საპატრონოსა, — დაპატრონდეს. და თუ ვინ იცის, რომ მოხდეს და მასუკან მისის საპატრონოდამ განყენება მოინდომოს, ასრე გავიდეს წინაშე მოსამართლესთან, როგორც მართალი შვილი მოსამართლესთან სამართლითა»*.

და აქ ნოდარ ამბობს: უთხარ დაწერაო, დაეაწერინეო, კათალიკოსსაც შევებეწეო და მაგან რომ წიგნი არ მომცაო, აღარც მე დაუბეჭდეო. და თვით მარკოზა ემოწმება: მართალია, მე შვილობილობის წერილი არ მიმიციაო. და ეს დიდი ბრალი არის მარკოზასი.

კიდევ სწერია 150 რიცხვში აღბუღასი: «თუ უწიგნოდ შესულიყვნენ, შეტანილი და ქირანახული გაჰყვესთ და შესმულ-შექმული არა იხსენოს»**.

კიდევ სწერია 102 რიცხვში სომხურს სამართალში: «ვინ გინდა ვინ აიყვანოს შვილად ვისიც შვილი კემწიფის მოსამართლის ბძანებითა და წიგნითა, და მასუკან გავდება მოინდომოს, არ მისცემს ბძანებასა რიგი მის უწილოდ გაყვანისა; და ამგვარის საქმეების ჰქმნა არავის ძალუც უხემწიფოდ და უსამართლოდ»***.

კიდევ სწერია 120 რიცხვში სომხურში: «თუ უნდოდეს ვისმე ვისიც შეყრა ძმაფიცად წიგნით, და შეიყაროს და შეიქნას ამათში ერთობა, რაც რამ ჰქონდესთ და ან მოიგონ, საერთო იყოს, იქნეს თუ არა? მიგება სიტყვისა: შეკრას რიგმან — ამისთანა საქმე დაუმტკიცებელი საქმე არის, ისინი რომ სჯერ იყვნენ, ერთმანეთის ძმობაე ვერ იქმონენ ცოლნი და შვილნი მათნი ერთობასა მათ უკან»****.

ეს სამართლების გვარი და რიგი არ ამტკიცებს ამათს მამაშვი-

* სამართალი სომხური, მუხ. 100 (ქართული სამართლის ძეგლები 1, 1963, გვ. 254).

** სამართალი აღბუღასი, მუხ. 158 (ძეგლები 1, 1963, გვ. 469).

*** სამართალი სომხური, მუხ. 102 (ძეგლები 1, 1963, გვ. 254).

**** სამართალი სომხური, მუხ. 126 (ძეგლები 1, 1963, გვ. 259).

ლობასა, რადგანც უკანონოდ მოქცეულან. და უნამეტნავესად ესე, რომ ნოდარ მიწობლიძე აზნაურშიელი არის და მარკოზა გლეხი. არ არის ნოდარ შემძლებელი უმეფოდ რომ მარკოზა აზნაურშიელობის პატივში აღიყვანოს; ამისთვის, რომ გათავადება და გააზნაურშიელება თვით მეფეზე არის მოკიდებული.

და რადგან ეს საქმე უმეფოდ მომხდარა, ვერ მიიღებს სიმტკიცესა; თუნდა ნოდარის ხელმოწერილიც იყოს, მაინც დაიხსნება.

და მარკოზას ნოდარის შეილობაში და იმის ყმასა და მამულშიო საქმე არა აქვს რა. და ნოდარმა მარკოზას თავის ნაჭირნახულევისა და გარჯილობის სამაგიეროდ უნდა მისცეს ოცდაათი თუმანი.

ჩვენ ასე განვსაჯეთ ვახტანგ მეფის სამართლის ძალით. და ნება მათის უწმიდესობისა არის. და თუ რომელიმე მკარი არ დაიჯერებს და სადაც უნდა ილაპარაკონ. დეკემბრის კბ, ქორონიკონს უყ.

თავადი ქ ა ი ხ ო ს რ ო ჩ ო ლ ა ყ ა ე ვ ი

თავადი ბ ა რ ა თ ო ვ ი ზ ა ა ლ ხ ე რ თ ვ ა : ზ ა ა ლ.

თავადი მღიევანბეგი ო მ ა ნ ხ ე რ ხ ე უ ლ ი ძ ე ხ ე რ თ ვ ა : ო მ ა ნ.

173. ბანინების წერილი ანტონ II-ისა გომეზადი ქარხულისადმი
1808 წ. 6 თებერვალი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 670. დედანი. ქალაღი. 53,7X20,6 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. წყალობითა ღმრთისათა, ჩუენ, ქართლისა და კახეთისა და ყოვლისა საქართველომსა კ ა თ ა ლ ი კ ო ს - პ ა ტ რ ი ა რ ხ მ ა ნ, ძე-მან სანატრელისა მეფისა ირაკლი მეორისამან, ა ნ ტ ო ნ ი ჰ გ ი ბ ო -ძ ე თ ესე განჩინების წერილი შენ, გარეჯელს ქ უ რ ხ უ ლ ს იასაულს გ ო რ დ ე რ ძ ი ს ასე, რომე:

მათის უმაღლესობის სანატრელის მეფის ირაკლის ბრძანებით ჩ ო ლ ა ყ ა შ ვ ი ლ ს სა ლ თ ხ უ ც ე ს ს გ ი ო რ გ ი ს, მღიევანბეგს ბეჟანს, ნაზირს სვიმონს და ლაშქარნივისს იოანეს თქვენი სამართალი განეჩინათ და განესაჯათ*. მარეხაშვილი რომ საგარეჯოს მამულს გადაეგებოდა, ორის მოწმით ფიცი დაედოთ, მარეხაშვილს ვერ უფიცნა.

* შდრ. 1792 წ. 12 თებერვლის განაჩენი (ქართ. სამართ. ძეგ. V, № 8).

ეს განაჩენი სანატრელის მეფის ირაკლისაგანაც დამტკიცებულ
ლი გქონდა და ჩვენგანაც: რადგან ვერ დაეფიცნა, იასაულებს კელი
აემართათ და შენთვის მოეცა; ორის სამის იასაულის კელმოწერი-
ლიც გქონდა განაჩენზედ.

მაგრამ შემდგომად სანატრელის მეფის ერეკლეს გარდაცვალე-
ბას უკან მარეხაშვილი კიდევ ჩიოდა და მამულს არ განე-
ბებდა. ჩვენ კიდევ კელი ავამართვინეთ ჩვენს ბოქოულთხუცესს],
მამული შენ მოგაბარეთ. მარეხაშვილი სამართალში მრავალჯერ
მოუწოდეთ, საბუთი ვერა შემოიტანა რა სამართალში, ვერც იფიცა
და ის მამული შენ დაგრჩა და ჩვენც შენთვის დაგვიმტკიცებია და
გვიბოძებია. რადგან მარეხაშვილმა ვერც იფიცა და ვერც მოწამე
იშოვნა, დღეის იქით იმას ამ მამულზედ შენთან სადაოთ საქმე აღა-
რა აქვს.

გ უ რ ა მ ი ს შ ვ ი ლ ო დ ა ვ ი თ დ ა გ ე დ ე ვ ა ნ ი შ ვ ი ლ ო
დ ა ვ ი თ! კელი აუმართე და ქურხულს გოდერძის მიაბარე. თე-
ბერეალს ვ, წელსა ჩყგ, ქორონიკონს უჟა.

ხელრთვა: კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ ი ა ნ ტ ო ნ ი .

174. მეღიაბორათა განჩინება შორღანაშვილების თათრის საქმეზე

1808 წ. 80 აპრილი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 2023. დედანი. ქალაღი. 22X17 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია
წერტილი.

ჩვენ, ქვემო ხელმომწერელნი, თავიანთ ნებით დაგვისახეს თა-
ვიანთ სალაპარაკო საქმეზე ყორღანაშვილმა გიორგიმ,
ფარსადანამ და ონანამ.

ამათ ჩვენთან ილაპარაკეს. ამათი წერილი ვნახეთ, რომ პირ-
ველათ სამთავ ხელი მოუწერიათ და გიორგიმ ეფეს ამათი
ძმისწულის სახლი, ყმა და მამული რომ ბეთილმნათ დაუდგია, ის
ამათ უშოვნიათ; ამაზე რაც დახარჯულა, თავიანთი ხელმოწერილა
წიგნის ძალით, ოთხთ უნდა დაეხარჯათ, მაგრამ სულ გიორგის და
ფარსადანას დაეხარჯა.

პირობა ეს ყოფილიყო: თუ ამათი ბიძაშვილი ქაიხოსრო
ტყვეობიდან მოსულიყო, დანახარჯი უნდა გამოერთმევიანათ და თა-
ვისი სახლი და ყმა-მამული უნდა დაენებებინათ.

ღმრთის წყალობით ქაიხოსრო მოვიდა და თავის ყოვლიფერს

ზელი მოჰყიდა. თუ რამ შენობა გიორგის და ფარსადანს ექმნა, ის გამოურთმევიათ და რაც ბატონზედ და კარზედ დახარჯვიათ, ფარსადანას ჯაფასა და გარჯას გარდა, არის თერთმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი.

ამ თეთრის მესამედს გიორგი და ფარსადან თავიანთ ძმისწულ ონანას სთხოვდნენ: სამი წელიწადია გვაკლია, სარგებლით უნდა მოგვეცეო. ამაზე ბევრი ილაპარაკეს.

ჩვენ ასე მივხვდით: პირველ ხელმოწერილში რადგან ოთხთ დაუქვრიათ ეს საქმე, ონანას მეოთხედი შეხვედებოდა. მაგრამ რადგან მეფეს გიორგის ამათი ძმისწული მარამასთვის არ უბოძებია და წყალობის წიგნი ამ სამთ სახელზე ბოძებულა, ღმერთს ნუ ექნა, ქაიხოსრო ტყეუობილამ რომ არ მოსულიყო, იმის სახლს, ყმა-მამულსა და ასაღებს რადგან ეს სამნი გაიყოფდენ, ამიტომ მარამა აღარას მისცემს.

და მესამედი რომ სამი თუმანი იქნება, ეს ონანამ თავის ბიძებს — გიორგის და ფარსადანს უნდა მისცეს უსარგებლოთ. სარგებელ-ჯასამრჯელო იმიტომ ჩაუტარეთ, რომ რამდენსამე თვეს იმ სახლებში მდგარან. ამ მესამედის ნახევარი ცხრამეტი მინალთუნი ონანამ გიორგის მიაბაროს და ნახევარი ცხრამეტი მინალთუნი ფარსადანს. ჩვენ ასე მივხვდით. იანერის ლ, ქორონიკონს უუა.

ქ. მე, კვეზერელი დავითა, ამ ზემოთა ნაწერის მოწმე ვარ, დავით.

ქ. კეთილშობილი მუშრიბი იაგორიჩი დავით.

175. განცხება მანუჩარ და სიხოა არღუთაშვილების შიის საქმეზე

1808 წ. 13 მაისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 5851. დედანი. ქალღი. 33X21,2 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი.

ქ. არღუთაშვილს მანუჩარს ღმრთისადმი განსვენებულის მეფის გიორგისათვის არზი მიერთმევიანა და თავისის სახლისკაცის სიხოა არღუთაშვილისათვის ერთს კომლს კაცს დემინაშვილზედ ეჩივლა.

და მისის მეფობის სიმაღლეს ჩვენ, სარდალ-სახლთხუცის იოანე ორბელიანისათვის, ოქმით ებრძანებინა ამათის სამართლის განსჯა. და ჩემთან დავისწარ არღუთაშვილი სოლომონ მინბაში და არღუთაშვილი თაყა და ესენი

ვალაპარაკეთ და კარგად გამოვიძიეთ და წერილობით და საბუთე-
ბით ის კაცი დემინაშვილი ამ მანუჩარის ყმათ აღმოჩნდა.

მაგრამ იმეამად სხუასა და სხუას საქმეებში გართული ვიყავით
და მოუცლელობის გამო განჩინება ვერ მივეცი და დარჩა ისრე.

და იმის მსვლელობა უფალი ღენერალ-მაიორი გარდაცვალებუ-
ლი ივან პეტროვიჩი ლაზაროვი რომ ფანბაკში
ჯარით წავიდა და იქიდან მოქცევაზედ სანაპიონს მივედით,
იქაც მოვიკითხეთ ამ კაცის ვითარება. და სარწმუნოს გვამთა მოწ-
მობითაც ამის ყმადვე აღმოჩნდა, რომლისათვისაც სრულად არღუ-
თაშვილებმაც უმოწმეს და ამის ყმად აღმოაჩინეს და არა სისო-
ასად. და წერილებით, მოწმობით. და საბუთებით ამას დარჩა.
მაისის იგ, ქორონიკონს უჟა.

ბეპედი: ვინ დავითს ტომობს სქესობით, სპასპეტმყო სალთხუცე-
ლობით იოანე.

176. მანჩინება დავით ალექსიძისა და უთრუთის შვილების მამულის საქმეზე

1804 წ. 9 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 9964. დედანი. ქალაღი. 31X22 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია მძიმე.

ქ. ჩვენ — ალექსიძე დავით მღვდელმა და უთრუ-
თის შვილებმა უთრუთ და იოსებ, თქვენ — ბატონ ციცი-
შვილს მდივანბეგ ნიკოლოზთან და აზნაურშვილს დო-
მენტი და ალექსი მღვდელთან და ორს ერისკაცთან —
ქუოიძე სესიასთან და დონდაძე ბერუასთან, —
ესენი ჩვენის ნებით მოვიწვივეთ და თან გაახელით; და ორისავ
მხრით ხელითწერილი გამოგვართვით, რასაც ღმერთი გაგონებდათ,
მღვთის წინაშე სამართალი უნდა გექნათ.

ერთმანეთში დიდის ხნის დავა იყო პირველ მამის ჩვენის ნი-
კოლოზისაგან; და შემდგომად ჩვენ, შვილებმა, ვიდავეთ. ის ჩვენი
მამული ჩინჩალაძე ქაიხოსროს ეჭირა გირაოთ.

და როდესაც ქარელს ჯარი შემოადგა, ჩინჩალაძე ამო-
სწვეციტეს და აღარ დარჩენოდა რა დამმარხველი; ის ჩემი* მიწა
დემეტრე პაპუნაშვილს სამკვიდროთ თქვენ — დავით
მღვდლისათვის მოეცა და რომელიც რიგი და მართებული აზნაურ-

* ლატოვებელია ცარიელი ადგილი ერთი სიტყვისათვის.

შეილობისა იყო, ისე დაგემარხა. ჩვენ, უთრუთის შვილები, გედავე-
ბოდით და ჩვენ* მამულს არ განებებდით.

წასულიყავ და ნეტარად ხსენებულ მეფე გიორგისთან
გეჩივლა და ოქმი აგედო, რომ საწირაეში აღებული მიწა არ წაერთ-
მევაო. მაგრამ ჩვენ კიდევ არ მოგეშვით და მათთან სასამართლოში
შემოვედით. და რომელიც ღმერთმა აგონათ, მღვთის წინაშე სამარ-
თალი მოგვეცა, რომ დავით მღვდელმა თავის პირით აღიარე ჩვენი
სიმართლე, ორი თუმანი ჩვენგან სამარხში მოგვეცა დავით მღვდელს
და ჩვენი* მამული ჩვენ დაგერჩა.

მე, დავით მღვდელს, ჩემი საწირაეი მამბარდა და შენი მამუ-
ლი ღმერთმან შენ მოგახმაროს. მე, დავითს აღექსიძეს მღვდელს,
ყაბული მამეს, ღმერთმა მოგახმაროს. დაიწერა მაისის თ ამდენს,
ქორონიკონს უფბ.

ბეჰალი: მდივანბეგი ციციშვილი ნიკოლოზ**.

ქ. წინამძღვრის შეილი მღვდელი დომენტი ამ ბატონის
დიანბეგის თანადამწრე ვარ.

ქ. ფრანგიშვილი მღვდელი ალექსი ამ ბატონის დიან-
ბეგის თანადამწრე ვარ.

177. განჩინება სოლომონ II-ისა ჟუთათელ დოსითეოსისა და მიქაელაქაეზის მამულის საქმეზე.

1804 წ. 11 ოქტომბერი

ს. კაკაბაძე, დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები, II,
გვ. 145—146.

ქ. ყოვლად უსამღვდელოესმან ქუთათელ მიტროპო-
ლიტმან, განმგებელმან საკათოლიკოზოთა მამულთამან დოსი-
თეოს სამართალში მოიტანა დავთარი ბიკვინტის ღმრთისმშობ-
ლისა შეწირულნი მეფეთაგან, რომელშიაც აცხადებდა შეწირულო-
ბასა ორწყალშუა ტყითა და მამულითაო. და დავთრითა მით-
ედავებოდა ორწყალშუა მამულსა და ალაგს მიქელაძეებს.

მიქელაძეებმა აშორო უთხრეს, ასე რომ: რომე-
ლიც თქვენ დავთარში ორწყალშუა შეწირულობა გიწერიათო, არც:
ის ორწყალშუა მამული ეს იყოსა, არც შეწირული იყოს ღმრთის-
მშობლისა და არც სამართლით თქვენ საქმე გქონდესთო.

* დატოვებულია ცარიელი ადგილი ერთი სიტყვისათვის.

** ბეჰედი დასმულია ორჯერ.

ამისი სამართალი ასე განვაჩინეთ: მივიდნენ ამ ზემოხსენებულის მამულის სამანზე მიქელაძე დავით, შაქარაშვილი, ზურაბაშვილი დავით და მიქელაძე მერაბ და ასე უფიცონ: «რომელიც შეწირულობის დაეთარში ორწყალშუა ტყე და მამული გიწერიათ, ბატონო ქუთათელი, ეს ადგილი არც ის ორწყალშუა ადგილი იყოს და არც არა საქმე გქონდეს».

თუ ესე დაიფიცეს, დარჩებათ მიქელაძეებს. და თუ ვერ დაიფიცეს, დარჩება ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლის ეკლესიას, როგორც დაეთარში უწერია. ოქტომბერს ია, ქორონიკონს უფბ.

თუმცა ასე მცირეს მამულზე ამისთანა თავადების ფიცი არ გაჩნდებოდა. მაგრამ რადგან ეკლესია ედავებოდა შეწირულობის დაეთრით, ამ მიზეზით განვაჩინეთ და ასე უფიცონ.

ბჟელი: მეფე იმერთა სოლომონ.

178. განჩინება ანტონ II-ისა დავით ბაბონიშვილის და მისი მუაღლის ელენას გაპრის საქმეზე

1805 წ. 8 იანვარი

დედანი დაკარგულია. ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცულია საბუთის პირი (Sd 2170), გადაწერილი XIX ს. პირველ მეოთხედში; აქლია თავი და ბოლო, რასაც რუსული გამოცემის მიხედვით აღვადგენთ (Акты, ... т. II, 1868, გვ. 179, 180).

ИССЛЕДОВАНИЕ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ, УЧИНЕННОЕ КАТОЛИКОСОМ ГРУЗИНСКИМ ПРИ ПРИСУТСТВИИ ЧЛЕНОВ ДИКАСТЕРИИ

(Грузинского подлинника не оказалось)

Получал я троекратно от царевича Давида Георгиевича жалобы, писанные ко мне из России в одном и том же году, т. е. 1804 года: первую февраля от 20, вторую марта от 13, а третью того же месяца 20 числа, в коих, поставляя в вину показания свои против своей супруги, испрашивал суда, дабы мы по правилам церковным и по законам изследовав, учинили развод ему, царевичу Давиду, с супругою его Еленою.

Но ответы на таковыя его жалобы оставлены были за изследованием.

В продолжении же того царевичем Давидом поднесено Е. И. В. всеподданнейшее прошение того же вышешепянутого года июля 17-го дня, в коем просит всеподданнейше, дабы по многим достаточным причинам разведен был он, царевич Давид, с супругою своею.

Такое прошение его по Высочайшему Е. И. В. повелению получено мною от обер-прокурора св. Синода кн. Голицына, при отношении его ко мне от 17-го сентября того же года, для исследования и решения на основании законов и правил церковных; да при том с оными получил я истекшаго 1804 года, декабря 27-го дня, и четвертую от царевича Давида жалобу, писанную того же года сентября 5-го, которая вместе с отношением ко мне от онаго обер-прокурора кн. Голицына получена была кн. Павлом Дмитриевичем Цициановым, а им отправлена была ко мне из Цхинвала, при своем сношении от 22-го декабря.

На другой же день, созвав дикастерии нашей членов, в присутствии их приступили к подробному дела сего разсматриванию и впервых прочитано было поднесенное е. в. царевичем Давидом вышепомянутое прошение, а потом и полученную мною от него же жалобу, в коей написано:

«Святейший владыко! Четырехлетняя горесть жизни моя побудила меня представить в. с. жалобу мою, но не получа ответа и скорбя о том, дерзнул я донести Е. В. по причине той, дабы я освобожден был от толкаго несчастья, во мне вгнездившагося. Не подумайте, св. владыко, чтобы я к разрешению от супружества побуждаем был преступлением закона, или подражанием новым некоторым моим сверстникам; ист, поелику я истинный христианин — наблюдающий божественное повеление».

И потом начаты были им показании виновностей супруги его, которая ниже сего будут упомянуты.

Сию его, царевича Давида, письменную жалобу послали мы к супруге его с двумя верными духовными особами, дабы и она прислала письменный ответ на оную, которой и будучи от нея прислал по прошествии двух дней с оными же особами, прочитан был, также в присутствии членов дикастерии нашей, коего содержание было следующее:

«Св. пастыреначальник! Супруг мой вступил со мною в супружество не без разсматривания и разсуждения, ибо он за 6 лет до того просил родителей моих выдать меня за него, да и в публике о том говаривал. Отправляясь он в первый раз в Россию, в проезд свой через Душет говорил матери моей, тогда там находившейся, дабы, дожидаясь его 15 месяцев, не выдавали меня в замужество; в противном случае должна она ведать, что дом наш будет признан врагом или изменником ему. Да и до сочетания браком со мною видел он меня два раза при матери и при братьях моих. Если он клеветет меня в ворожбе по причине сребывания моего с ним, то тогда, когда ни я его, ни он меня

не знал, чем я его могла привлечь в супружество и ко обвенчанию со мною».

И в сем прошении описала она противу винностей, царевичем Давидом на нее клеветаемых, опровержения, кои следуют ниже сего.

Потом прочитаны были винности, клеветаемыя царевичем Давидом на супругу свою и от нея противу оных опровержения.

[1r] საჩივარი
მეფის ძის
დავითისა

პასუხი მეფის სძლის ელენესი

1. განუსჯელობითა ჩემითა შევხსნითი განგოზილებიანაჲ კედლისა, და შინაგან დაძხვდა ძუალები შიშუელ და დამპალი.

მეუღლეობა ცოლისა და ქმრის პატიოსნებისათვის იქმნება და არა თუ ფულისა და სარგებლობისათვის, თუმცა მრავალნი არიან, რომ ფულისა და სიმდიდრისათვის იქორწინებენ; მაგრამ ჩემს სახლს ვინ მისცა იმდენი სიმდიდრე, რომ მეფის შვილი გაემდიდრებინა.

და თუ ჩემი სამშობლო სახლი გარედამ მდიდარი ეგონა და შინ კი არა დახუდა რა, მე ხომ არ შემიკვეთია იმისთვის ჩემი ქმრობა, არც კაცი გამიგზავნია და არც წიგნი მიმიწერია; თითონ თავით თვისით დაბადა და მოიგონა ჩემი ცოლად მიღება.

თითონვე არ უფრო კარგად ეცოდინებოდა შთამომავლობით თავისი ყმის სახლის შეძლება და სიმდიდრით განგოზილება, რომელიც მრავალჯერ სმენოდა და განსუენებულისა პაპისა თვისისა მეფისა ირაკლისა და მამისა თვისისა მეფისა გიორგისაგან.

და როდესაც ჩემს მშობელთ ჩემი თავი ცოლადა ჰსთხოვა, მაინც დედა ჩემი და ძმანი ჩემნი არ ენდუნენ, ამ სიტყვით რომ: «შენ მრავალს ოჯახსა სთხოვე ქალი და არ შეირთევო, და თუ ჩვენც მოგსტყუვდებოდეთ, დაგვეხსენო».

მაინც არ მოეშვა და ნიშანი გამოეგზავნა. და მერმე დედა ჩემმა შეუთვალა: «თუ მამის შენის მეფის გიორგის ბრძანებას მოგვიტან, ჩვენ შვილს მოგცემთ; თუ არა და, ეს

ნიშანი უკანე წააღებინე და საიღუმლო იყოსო».

ამ სიტყვისათვის მეორეს დღეს მეფის გორგისაგან ნების წერილი შემოეგზავნა. და ძლივ მაშინ დედა ჩემმა და ჩემმა ძმებმა ნება დართეს. ჭუარი დაიწერა ჩემზე და ჭუარდაწერილი ჩემს სამშობლოს სახლშივე ცხრა თთუესა ვჰყუანდი.

და ჩემის სამშობლოს სახლისთანას სახლისაგან მეტი როგორღა შეიძლება, ხუთასი თუმნის მზითევი მე გამომატანეს, რომლისაც მზითვის წერილი ერთი მე მაქუს და ერთი თითონ ბატონის შეილსა.

და მზითვის ანგარიშშივე ნაღდათ მისცეს ჩემს მეუღლესა ორი ათასი ოქრო, რომლისაც მიბარების ბარათები თითონ ბატონის-შვილისაგან დაწერილი მე მაქუს. და მაშინ ოქრო იყო აქა ოთხ მილანთუნად და ორ აბაზად, რომ სულ შედგება რუაას ოთხმოც თუმნად.

ამ ოქროს ანგარიშში ორასი თუმანი იყო ტფილისის ვეცხლის ფული; და ეს ორასი თუმანიც არა თუ მიიღო თუმნობით, არამედ ოთხი მილანთუნი და ორი აბაზი გარდითულა ერთს ოქროდ. და სრული ჩემი მზითევი შედგება ნაღდი და ვეჯი ათას სამას ოთხმოც თუმნად.

და ვგონებ, რომ საქართველოს სახლები-დამ ამ ახლოს საუკუნეოებში ამდენის მზითვით ქალი არ გათხოვებულ იყოს. და თუ უფულობისათვის ცოლი ჰსჯულით გაიშვება, ჩემი თავიც გააშვებინეთ; თითონ ინება — ცოლად მიმიღო და ახლა უფულობისათვის რად მიშვებს?

2. პირველსა დაახლო-
ვებასა, არა დაეცვა სი-
კეთე და პატიოსნება ქა-
ლობისა.

ჩემის სიკეთისა და პატიოსნების დაცუეა ვინც მამის ჩემის სახლს იცნობს, იმათ ეკითხოსთ, თუ როგორის კრძალვით და მოწი-

წებით და დაცვით აღვზრდილვარ მამისა, დედისა, ბიძებისა და ნათესავეებისაგან ჩემისა. და ამისს უდიდესს დამამტკიცებელს ნიშანს ვერ ვიტყვი ცხადად უპატივობისათვის ჩემისა და მისისა.

და რადგან თვით [v] უშუერის სიტყვით სტყუის, მომეცეს ნება, რომ ერთის საიღუმლოს წერილით თითონ იმას მივჰსწერო და მხოლოდ თავისს სინდისს წინ მოვაგონო და ვაცნობო მაშინდელი ჩემთან ქცევა და ვითარება საქმისა; და ვგონებ ამაში მოწამედ ვერავინ წარმოსდგეს, თუ არ ჩუენივე სინდისი.

და შემდგომად თუმცა იქმნენ მოწამედ სხეანიცა პირნი, რომელთაცა თვის ეყვოდა შემეცნება მდგომარეობისა მის, მაგრამ უმჯობესი იყო, თუ მართალი კაცი არის, რომ მეც მყუანდა მოძღუარი და თითონაც ჰყუანდა მოძღუარი, და ერთ-ერთის მოძღუარისათვის გამოეცხადებინა საქმე იგი და უამზედ ემოწმებინა.

8. მეორე დღეს ქოლაგორს წავიღე, საქართველოდამ გასვლას ვაპირებდი, და მეფემ გამეცნა აღმთქვა მამის, როდესაც სურაჲს დავიპყრობდი. მაგრამ გარხევიანის მოლოდებამ და მერმე მეფის სიყვდილმა დააბრკოლა.

ჩემზედ ჯუარი დაიწერა ჩუ წელსა, იანუარსთ, და ამ რიცხვიდამ სამს კვირას ჩემთან განუყრელად იყო. და როდესაც თავის წადილით, ჩემის აღრჩევით და მეფის გიორგის ბრძანებით ჩემი მართლმადიდებლობაზედ დადგინება დამტკიცდა, იმისს წინა დღეს წავიდა.

და ჩემს სარწმუნოებაზედ მოყუანის განგებისა და გარიგებისათვის თავისს ნაცულად განმგებლად თავადი სოლომონ თარხანოვი მომიჩინა.

და მეფის ბრძანებით ელევთერ წინამძღუარმა მცხო წმინდითა მირონითა მსგავსად კრებათა განწესებისა. იანუარსთ, დამესა კურიაკისასა; და თ იანუარიდამ კ იანუარამდინ ჩემთან განუყრელად იყო, რომელი-

ცა იციან სოლომონმა, ელევთერიმ და სხუათა მრავალთა.

და მეფე გიორგი როგორ აღუთქმინდა ჩემს გაშვებასა, რომელსაც დიდად ვუყუარდი როგორც სძლობისათვის, ეგრეთ მართლმადიდებლობაზედ მოყუანისათვის?

და როდესაც მეუღლემან ჩემმან ზაკვით დაიპყრა სურამი, მაშინ ვაიაობის დღეს მიბოძა მეფემან გასაღები პაეღე პეტროვიჩისაგან ბოძებულისა გრამმატისა.

და თუ სურამის აღების შემდგომად ჩემი გაშვება აღუთქვა, როდესაც ბატონიშვილი ჩამოვიდა ქართლიდამ, რასათვის ნაცულად გაშვებისა მიბოძა მაისს ლ წერილი სოფლისა გურჯაანისა წელსავე ჩუ?

თუ ჩემი გაშვება ჰნებავდა მეფესა, და გარსევანიის მოლოდებამ, და მეფის სიკვდილმა დააბრკოლა, როდესაც თითონ წემკვიდრეობა და ძალი მიიღო, რატომ მაშინ არ გაძიშვა. მაშინ არ უფრო ბევრს შეძწეებს და თავისის პაზრის დამამტკიცებელთ იშოვიდა?

4. გამომიგზავნა ლობიო შემზადებული სიყუარულითა წამლითა, და შეზაეება მისი წინათვე ვიცოდი, ძალღებს ვაჭამე და ათის დღის შემდგომად დაიხოცნენ.

მე ხომ მზუარეული არ ვიყავ, რომ ლობიო მომეხარშა. და სიყუარულის წამალი ამერიკა. ჩემი და იმისი მზუარეულნი ერთნი იყუნენ, თუ მზუარეულებს გავაზაეებინე წამლითა, ისინი არ უფრო თვალით მხილველნი მოწამენი იქმნებოდნენ, რომ სამ-სამნი მზუარეულნი იყუნენ?

და თუ კი წინათვე იცოდა წამლით ლობიოს აღზელა, რატომ როდესაც ვაზაეებდი ორისა ანუ სამისა მოწმით ზედ არ მომადგა და იმათან არ მითხრა: «გახსოვდეს მაგისი გაეთებაო». აღზელა და მირთმევა რად დამაცალა, რომელი კაცი დააყდის სხუასა, აცა, მომკლასო?

და როდესაც აჭამა ძალღებსა, რასათვის იმ

ძაღლების მოწამედ პატრონები ანუ სხუანი იქ არ დაისწრო და არ უთხრა: «ეს ლობიო ნოწამლული არის და უყურეთ ამ ძაღლებს რას უზამსო». თუ მართლა ქმნილი და სარწმუნო არის მართომ რად აქამა? თუ მე ბოროტის მოქმედი ვიყავ, არც ხომ შესარცხვენელად დამზოგევდა; რატომ უფრო ცხადად და საქვეყნოდ არ აქამა? და თუ აქამა და მოწამლული [2r] იყო, ათის ღღის უკან რად დაიხოცნენ?

და თუ მოწამლვა, მოჯადოება და სიყუარულის წამლის მიცემა მიხდოდა, ცხრა თვე ჩემს სამშობლოს სახლში ვპყუანდი; და სადილით და ვახშმით, თუმცა არა ყოველთვის, მაგრამ უფრო ხშირად ჩემთან ჰსცხოვრებდა; სამზუარეულო, მზუარეული, კურკელი და ყოველი სასმელი და საკმელი ჩემის სახლისა იხარჯებოდა. რატომ ან არ მოესწამლე და ან არ მოესჯადოე? ყავა, ჩაი, შაქარი და სხუა მრავალგუარი ტკბილი სასმელები სულ ჩემის მშობლისა იხარჯებოდა. და ყოველთვის მქონდა ღრო, და რატომ მაშინ არ მიჩივიის მოწამლუასა?

და ან როდესაც შეზავებული ლობიო მივართვი, რად დაკრძალა, თუ წინათვე იცოდა, ჩემთვისვე, მოეტანა ორს სარწმუნოს გუამთან და ებრძანებინა: «ეს ლობიო შენვე უნდა ჰსქამოო»; და როდესაც არ ვჰსქამდი, მაშინ არ უფრო ცხადად დამტყიცდებოდა ლობიოს აღზელა?

თუ კნორინდის წიგნი მოუვიდა, მამ ჰსჩანს, რომ კნორინდი მეორედ ჭერ აქ გარდმოსრული არ ყოფილა და უგულოვნის პალატა სად იქნებოდა განწესებული?

მე რომ მატანს გამგზავნა დეკემბრის პირველი იყო, და კნორინდ აღდგომის მახლობელს დღეებში გარდმოვიდა; და უგულოვნის პალატა მაისში განაწესეს. აქა ჰსჩანს

5. უგოლოვნისა პალატა შინა მწაღდა განცხადება, მაგრამ კნორინდის წიგნმა და მამბრკოლა და ამისთვის მატანს განვაძე.

ცხადი ტყუილი, რომ კნორინლის გარდმოსვ-
ლამდინ ოთხის თვით უწინვე ვპყვანდი მა-
ტანს გაგზავნილი, აქ უგოლოვნა არ იყო გან-
წესებულნი.

ეს რომ ეთქუა მდივანბეგებთან ან მმარ-
თებლებთან მწადდა განცხადებაო, ეგების
რომელსამე გონებას მართალი ჰგონებოდა,
მაგრამ ღმერთს და განგებას სიტყვა შეუცვ-
ლია. მე მაშინ მატანს გამგზავნა ამისთვის,
რომე დედა შენმა მზითვეი ცოტა მოგცა და
ან რატომ მე ფულს არ მაძლევსო.

და ჩემის მწუხარებისა და უცხოებაში
ყოფნისათვის ჩემს უნახავად დედა ჩემი რუ-
სეთს წასულიყო, რადგან ფულისათვის ჰსტან-
ჯავს ჩემს შვილსა, წავალ და რუსეთიღამ
ფულს მოეუტანო. და მაშინდელი მისაცემე-
ლი ფული შარშან ბატონიშვილმა, ახლად პე-
ტერბურღს მისულმა, გამოართვა და მორჩა.

ჯამით სისხლი თუ მქონდა და მერმე თა-
ვისის თუალით თუ ნახა ჩემს ზანდუქში, რა-
ტომ ისიც იახტნიღამ არ ამოაღებინა. და რო-
გორც ლობიოსათვის სწერს, სისხლიც რატომ
არ დაკრძალა?

თუ ჩემის უბედურებისა და სიკუდილისა-
თვის ერთი ნიშანი არ ეყოფევოდა და სხუასაც
ეძებდა, რადგან სხუა მეორე ნიშანიც ნახა,
ორი ნიშანი და მიზეზი არ უფრო უძლიერე-
სი იქნებოდა? და რადგან ნახა, თავისს შე-
საწუხებელს ნივთს როგორ მოითმენს კაცი
რომ ნახოს სადმე, შეეძლოს იმისი წამოღება,
იქვე დააგდოს და თან არ წამოიღოს, ან ამის-
თვის რომ ჩემი მტერი ჩემს ვნებას ველარ
შეიძლებსო, ან ამისთვის სამოწმებელად ვიხ-
მარო ვისთანმეო?

თუ ჩემს მეუღლეს ვუყვარდი, უნდა მაინც
წავლო, რომ თითონ განსაცდელისაგან მორ-
ჩომილიყო და მეცა ავის აღამიანობისაგან

0. ჰქმნა მან სისხლი
ჯამთა შინა, რომელიცა
უწინარეს ევგრაფი-
ნას და არა მახსოვს
ანუ სხუასა ვიხმე ეხილ-
ვა, და მერმე მეცა ვიხი-
ლე იახტანსა შინა მისხა.

დავეფარე, რომ ეს იმისი საკადრისი იქმნებოდა.

და თუ ჩემს მეუღლეს ვჰსძულდი და ან თუ ჩემი გაშვება უნდოდა, უფრო მაინც უნდა წაეღო და ვი[წ]საც ჰსჯულით ჩვენი განყრა შეეძლო, იმისთვის საჩვენებელად და სამოწმებელად უნდა ჰქონებოდა.

და თუ არც ესეები ინება და არც მაშინ განაცხადა, ცხადადა ჰსჩანს, რომ მოგონებულ და ტყუილია. და ტყუილის დამამტკიცებელს ნიშნად კმარა, რომ ევეგრაფინას მოწმობს; და ამასთანვე ჰსწერს ოსტატურის მნიშვნელობით, რომ სხუათაც თუ ნახეს, ნამდვილ არა მახსოვსო.

7. მარქარას, მსახურსა ჩემსა, ენახა კაცი მოარული, საჭურველიანი.

ესე მარქარა შარშან ჰკირისაგან მოკუდა, და ამა მომკუდარსა დარჩა მცირე რამ სათქმელი ბეითალმანი.

და ჩემთან მყოფთა მსახურთა მეუღლისა მის ჩემისათა მისწერეს: «მარქარა მოკუდა, და იმისის ბეითალმანისათვის რას ინებებო?» . იმან იცის აქედან მიწერილებით მარქარას სიკუდილი, და მომკუდარსა კაცსა მოწმობს, რომ ვითამც ველარაეინ ჰკითხავს და იმისგან დაწამებული სიტყვა ჰეშმარიტებაში მოვიდეს.

მაგრამ თუ ნახა თავისს საწინააღმდეგოდ საჭურველიანი კაცი ვინმე და შეიტყო ჩემგან შეჩენილობა მისი, ერთს კაცს მრავალერიანი მეფის შვილი ხომ ადვილად მოეჩეოდა. რატომ არ დააჰკერინა, მრავალი არა ჰსცემა და ჰეშმარიტება საქმისა სწორედ არ ათქმეინა?

და თუ მე იმას მოვკლევდი, ჩემთვის იმაზედ უკეთესს სხვას ვილას შევირთევდი? და თუ სიყვარულისა წამალსა მწამობს, სიკუდილს რაღად მადებს? და თუ სიკუდილსა მწამობს, სიყუარულის წამალსა რაღად მიგონებს?

8. უკანასკნელ შეემზადა ჭადუ წერილითა და მოეპარათ ყუთით მისით. და მერმე, ჩემს სკივრში დაბეჭდილი, რუსეთს რომ წაველ ჩემის ბარგის აკლევასთან გაუტეხია ბეჭედი ჩემი, ცემით და გუემით წაურთმევია ევგრაფინასა და იახსუმასთვის.

როდესაც ჩემი მეუღლე რუსეთს წავიდა, ათი დღე გამოვიდა, რომ იმისს ბარგსა და ნივთებს არ მივკარებივარ. ამისთვის ბატონი-შვილს ანანურიდამაც შემოეთუალა: «ვითამც რა გლოვა არის, რომ ჩემს ბარგს არ მივკარებიხარ, ეგების სულ დამპარესო». და მე ნაინც არ მივეახლოვე.

და როდესაც გიორგი ორბელიანმა, ანდრია ნაზირმა, ბეცია თურქისტანიშვილმა, იოსებ მუშრიზმა, მელიქოვმა და სხუათა ყოველი უკანასკნელი ნივთი თვითოეულად ასწერეს, სია მოხელეებს წაელოთ.

მაშინ მოვიდნენ, მითხრეს: «შენის ქმრის ნება ასე არის, ბარგი შენ უნდა მოგბარდესო». და მერმე, ათის დღის შემდგომად, აველ და ბარგი მივიბარე.

თუ ეს ჭადუ წერილი მართალი არის და იყო, ეს მოხელენი ხომ ნახევდნენ და ასწერდნენ?

და ან თუ ევგრაფინა და იახსუმა მე მიგვემია, ხომ შეიტყობდნენ?

მაგრამ თუ სწორედ ჩემის ყუთიდამ მოიპარეს, როგორ იტოდნენ, რომ სწორედ ჩემს ყუთში იდვა, მივიდნენ და პატრონსავეთ ყუთიდამ ამოიღეს?

იმ ჩემს მეუღლეს ასამდინ თავადნი, აზნაურნი და მსახურნი ახლდნენ; და ამათგანნა უმრავლესნი ღამე და დღე განუყრელად იმასთან იყუნენ.

თუ იმ ჩემის მეუღლისაგან შეწმასნილი სიტყუები და ჰაზრები მართალი არის, რად მოჰყავს მოწმად დასაბამითგანნი ჩემი მტერი და საცხადოდ წინააღმდეგომნი?

ესეც საკვირველი არის: თანწყუანილი ქალუა რატომ არ უმოწმებია, როგორ მიიღება, რომ ჩემი ბოროტის მოქმედება ყოველთვის მხოლოდ მოახლეებმა ნახეს; და

9. გთხოვ, გამოიძიოთ მოახლეებისა და რეტორისაგან.

ერთხელ სხვამ ვინმე, ან ქალმა და ან კაცმა, არავინ ნახა?

და რომელსაც უამში მე ეს ჯადუ წერილი მომიგონეს, იმ უამებში იმავ სასახლეში იდგნენ მრავალნი იმისი ამაღათაგანნი; და რასათვის ერთსა იმათგანსა არავის მოწმობს?

10. [მრ] თუ სამარ-
თალს არ მომცემ და ჩემს
გულს არ შეასრულებ,
მაშინ როგორც რუსეთის
ლენერალი, ისე ვიჩივ-
ლებ.

თუ ჰსჯულმა არ გააშვებინა ჩემი თავი, მაშინ ხომ ძალითაც მიშვებს. და თუ ძალითაც გამიშვებს, ტყუილების შეწმასნა როგორის ძლიერის საქმეა?

იმან დამაშორა მამასა, დედასა და სახლსა; გამომართვა ფული და არც მართლმადიდებლობაში მინდობს და მკლავს უსახო სიკუდრალითა. იმას ძალი, მე სიმართლე, იმას მოახლეები, მე ქრისტე და მშობელი მისი შემეწეოდეს.

11. ეს ჩემი თხოვა საი-
ღუმლო იყოსო.

მრთელს რუსეთს გამოუცხადა, აქ ქართლში გადმოგზავნა და საიდუმლო იყოსო. ეს სხვა არა არის რა, თუ არ ესე, რომ ვითამც ვინცა ჩემნი შემწენი იყუნენ, გამოუცხადეთ და ვინც კმეშმარტების შემწენი იყუნენ, ნუ გამოუცხადებთო. ამითიც ჰნიშნავს მხოლოდ მოახლეებთან გამოცხადებას და არა თუ მართალთა და სარწმუნოთა კაცთა თანა

თქუენის უწმინდესობისა და უნეტარესობისა და უმოწყალესისა კელმწიფისა უკანასკნელი მხევალი და უმდაბლესი მოსამსახურე

მე ფის სძალი ელენა

ჩუვ წელსა, გ იანუარს, ტფილისს.

Будучи прочитаны как вышепомянутыя царевича Давида показания вин, так и от супруги его представленныя опровержения оных, не могли мы быть уверены ни теми, ни другими.

И потому, паки продолжая исследование, спросили духовнаго отца супруги царевича Давида, но он с изумлением удивлялся таковым клеветам, не слышавши никогда ни об одном из вышепомянутых дел; потом приведены были и свидетели, царевичем Давидом письменно назначенные, и будучи 4 раза в разныя времена порознь допрашиваны, под

присягою, все единогласно сказали, что они ничего не знают, да и ни от кого ничего не слышали.

Сверх же сего в бытность здесь царевича Давида ничего мы сами не слыхали о сем деле, да и никакой жалобы и просьбы не доходило, также ни от кого из здешних обывателей.

Потом супруга царевича Давида, в удостоверение наше в своей невинности, прислала к нам и письма от царевича Давида писанныя к ней из С.-Петербурга, в коих пишет к ней следующее: «Царская невестка Елена! Весь мой экипаж и домашния вещи, какие только у меня тут остались, прими в свое ведомство, да и дом есть твой»...

Из сего мы усмотрели, что царевичем Давидом клеветанная завороженное писание и лекарство привлекательное к любви, в унесени коих клеветет он супругу свою, если бы были справедливы и у него оныя были, то для чего он в письме своем позволил ей принять в ведомство дом и экипаж, с коим бы она взяла и лекарство привлекательное к любви и завороженное писание; но видно, что того не было и выдуманно ложно: да при том, когда всему экипажу царевича Давида сделали подробную опись свидетели те, Давидом представленные, каковая опись оставалась у них, в оной не упомянуто ни о ворожбе, ни о лекарстве привлекающем к любви. И посему оказалось, что оныя не деланы.

Также видели письмо от царевича Давида, из С.-Петербурга к своим свидетелям, 1804 года августа 31-го писанное, в таком содержании: «Что он свое дело представил в Синод, но не прямым прошением» (что по слову Грузинскому значит «несправедливое»), да и другия письма, царевичем Давидом своеручно писанныя, — по силе коих и по таковым доказательствам совершенно мы удостоверились в невинности царской невестки Елены.

Наконец по изследованию и по решению на основании законов и правил церковных, уведав мы от многих духовных и светских особ все дело царевича Давида и супруги его, не могли найти никакой истинной вины к упразднению бракосочетания и к разрешению их от супружества, и для того не могли упразднить брак их и без вины коснуться повеления Господня, как-то: Их же Бог сочета, человек да не разлучает (Мат. 19, 6).

Тако нами изследовано и решено.

В г. Тифлисе, февраля 4-го дня, лета от Воплощения Слова Божия 1805 года.

Подлинный подписал:

каталикос патриарх Мцхетский и всея Грузии и пастырь Алавердский Антоний.

Члены дикастерии его святейшества:
смирный митрополит Тифлисский, Манглисский и
Болнисский и кавалер Арсений.
Крестовой церкви архимандрит Трифилий.
При е. святейшестве крестовой строитель Неофит.
Михетской великой церкви протоиерей Иоанн.
Е. святейшества дикастерии писец, священник Ди-
митрий.

179. შუაპაატთა განჩინება გიორგი ბასტაშვილის შიის
გურგინებაგანთ ალავერდას საქმეზე

1806 წ. თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 877. დედანი. ქალაღი. 72X50 სმ. მხედრუ-
ლი. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე. ეს განჩინება
ნიმეშია იმისა, თუ როგორ გაზეიადებულად და უხარისხოდ იწერებოდა
განჩინებები რუსეთის მმართველობის დამკვიდრების შემდეგ. იხ. აგრე-
თვე №№ 195 და 196 საბუთები.

ქ. მათის უმაღლესობის საქართველოს პატრიარხის მეფის
ძის ანტონისათვის მოეხსენებინა ბასტაშვილის გიორ-
გის: ჩემი ყმა, გურგინბეგაანთ ალავერდა, ჩემი ყმა
არის და თქვენს ყმობას და თავის თავის შემოწირვას მოგახსენებსთ,
ან თქვენთან ინებეთ ჩვენი სამართალი და ან ჩვენი ნებით შუა
კაცნი დავსხათ და რაც სამართალია, ის მოგვეცნო.

მისს უწმინდესობას ოქმით ებძანა: შუაკაცნი დასხით, ვინც
თქვენი ნება იყოს, ილაპარაკეთ და სამართალი მოიღვეითო.

რადგან მათს უწმინდესობას ესრეთ ებრძანა, ორთავ მოდავეს
თავეთის ნებით აღმოგვიჩიეს ჩვენ: მოურავი თავადი ევსტათი
ციციანოვი, თავადი მდიქანბეგი ომან ხერხეულიძე
და იოანე თურქისტანოვი. ამათ ორთავ მოდავეთ ხელ-
წერილი მოგვეცეს: რასაც თქვენ სამართალსა იქთ, ორნივე ვკერვარ-
თო, თუ თქვენს სამართალს გადავიდეთ, მტყუანნი ვიქნებითო. რად-
გან ასე წერილი მოგვეცეს, ამის გამო დავსხედით და ვალაპარაკეთ.

გიორგი ასე ჩიოდა: ეს ალავერდა პატარა დატყვევებულ
იყო ლეკებში. ჩემს სიმამრს ივანგულაანთ ალავერდა დავსხსნა, შინ
მოეყვანა, გაეზარდა, ცოლი შეერთო და სარმია მიეცა და სიკუდი-
ლამდის იმათ ყმათ იყო. გურგენა რომ მოკუდა, იმათის ანდერ-
ძით და სანატრელის მეფის ირაკლის ბძანებით გურგენას
სახლი, კარი, თეთრი, უძრავი და მოძრავი საქონელი მე მომცეს და
იმ გურგენას ქალი და ზედსიძეთ დამასახლეს და ყოველი ქონება ეს
დავიქირე.

მოცემის შემდგომად ესრეთი განსაცდელი და მძიმე საჩივარი მოგვიხდა სამეფოს კარზედ, რამდენიმე წელიწადი იმის მიზეზით ბატონს ამ კაცის საჩივარი ველარ მოვახსენეთ, დარჩა ისევ სამეფოთ, ართმევედენ ხარჯსა, როგორც სხვათ მოქალაქეთ ყმათ, ისე ამას ართმევედენ.

ახლა ამის უწმინდესობას ჰყმობია თავისთავად, მაგრამ ყმობის შემდგომად ისევ სამეფოს ხარჯში იყო და ჩემის სიმამრის ყმობით იწერებოდა ამ ოცდაათი წლიდამ მოკიდებული ვიდრე ამ რიცხუამდინ.

და გიორგი მეფის მეფობაშიაც იმის შვილს ხარჯსა სთხოვდენ; მოვიდა, შემომხვეწა, მეარხეს ეს არზი დააწერინა: მე ივანგულაანთ გურგენას ყმა ვარო. გურგენას ვარისი და ჩემი ალა ბასტამაშვილი გოგია არის, როდესაც სხვათ მოქალაქეთ ყმებს გამოერთმევა, მეც მაშინ გამომერთოსო.

მეფე გიორგიმაც ეს ოქმი უბოძა: რადგან ეს გოგია ივანგულაანთ ვარისი არის და ბასტამაშვილის ყმა ყოფილა, ამაზედ კელი აიღვეითო; როდესაც მოქალაქების ყმებს შესწერდება, ამასაც მაშინ შესწერდებო; და ეს გოგიას ყმა არისო.

მეორე ეს, დროსა მეფის ირაკლის და მეფის გიორგისასა დავთარში სულ ივანგულაანთ და მოქალაქის ყმათ სწერია.

და პენტელაშვილს მოეწერა: აღამამად ხანის მოსელის უწინ მოქალაქების ყმებთან დამიწერია ალავერდა, ხარჯსაც ისე ვართმევედი. მეფის გიორგის მეფობაში ქალაქი ავწერე, ყველა სახელდობრივ არის დაწერილი, მანდ მომირთმევია, ნახეთ, ვის სახელზე დამიწერიაო.

აგრევე ნორაშნის დეკანოზს ტერაკოფას დაეწერა: ივანგულაანთ მღუდელი ვიყავ, ასე ვიცი, ალავერდა ნასყიდი ყმა არის ლეკებისაგან დახსნილიო.

და ახლაც რომ იმ რიცხვში მწერალნი კარდაკარ კითხულობდენ ვის ყმობას და ვინაობას, თითონ ამ ალავერდას უთქომს: ივანგულაანთ ალავერდა ვარ და სამეფო დავთარში როგორც სხვათ მოქალაქეთ ყმანი დაწერილა — ისე ის.

თუ საკათალიკოზო იყო, რატომ ან მეფე[ე]ების ყამში არ დაიწერა საკათალიკოზოს დავთარში და ან ახლა; რომელიც რომ ამ ზემორე ჩემგან მოხსენებისა თვითეული წერილები და საბუთები მომირთმევია, ვითხოვ, ესენი მოიხსენეთ და სამართალი მომეცითო.

ა ლ ა ვ ე დ ა მ მ ი უ გ ო : მე ნახჩოენელი ვიყავ, პატარა ლეკებ-
შა დამატყვევეს, ლეკებიდამ ერთმა იმ გურგენამ და ხუთმა სხვამ
სამადლოდ დამიხსნეს. გურგენამ მითხრა: მოდი, ჩემთან იყავ, თეთრ-
საც მოგცემ და კიდევ დაგასახლებ, შენთვის თავისუფალი იყავო.
მოველ გურგენასთან. მართალია ცოლი შემერთო, დაესახლდი, ჩემ-
თვის თავისუფალი ვიყავ.

როდესაც გურგენა და მისი ძმა ოსეფა მოკუდა და ჩემთვის
თავისუფალი ვიყავ, მიველ, ამის უწმიდესობას მოვახსენე: თავისუ-
ფალი ვარ და მნებავეს სვეტიცხოვლის შემოწირვა და მისი სამ-
ნახური.

ამისმა უწმიდესობამ მიბძანა: მანამდის ბატონს მამაჩემს —
მ ე ფ ე ს ი რ ა კ ლ ი ს არ მოახსენებ, შენის შემოწირვით არ იქ-
ნებაო. რადგან ეს მიბძანა, სანატრელს მეფეს ირაკლის არზით მო-
ვახსენე ჩემი ვითარება, თავისუფლება და სვეტიცხოვლის შეწირვა.

რადგან ჩემი ვითარება-თავისუფლება ინება იმისმა უმაღლე-
სობამ და ზედ ოქმი მომიწერა — შემოწირვიხარო, რადგან შენც
მოგინდომებიანო. ეს ოქმი რომ მებოძა, მოვართვი ამის უწმინდე-
სობას და ამისმა უწმინდესობამ ოქმი იგი რომ მიირთო, ნახა და
რსევა მევე მიბოძა, შენ შეინახეო. და მქონდა შენახული. და ძალი-
თა იმ ოქმისათა საკათალიკოზოს ყმებში ხარჯს ვაძლეედი კათალი-
კოზის მოხელეთ და არა სამეფოს ხარჯის მთხოვნელთაო.

პ ი რ ვ ე ლ ი ეს, რომ წიგნით არ ვიყავ ამ გურგენასაგან ნასუი-
დი, რომ ისევ წიგნით განვეთავისუფლებინე.

მ ე ო რ ე ლ ეს, რომ როდესაც ძმა გურგენასი ო ს ე ფ ა თავის
მოდრავს თუ უძრავს საქონელს სწერდა ანდერძათ, და შენ — გოგიას
ვაძლეედა თავის სახლის ვარისობას, სახლი და სხვა ნივთი რომ
დაწერა და ერთი ბიჭი ა ბ რ ა მ ა ც რომ დაწერა, თუ იმათ კიდევ
ქელი ჰქონდათ ჩემთან, რატომ მეც არ დამწერაო ანდერძში და შენ
არ მოგცა; არც ჰქონდა ქელი, არც დაგიწერა და არც აქამომდე შენ
ჩემთვის გიდავნიანო.

როდესაც ა ლ ა მ ა ხ მ ა დ ხ ა ნ მ ა ქალაქი წაახდინა, მაშინ რაც
მქონდა, სულ დაეკარგე და სანატრელის მეფის ირაკლისაგან ბოძე-
ბული ოქმი შეწირულობისაც დაეკარგე.

შემდგომად მიტვალეხასა მეფისა ამის უწმიდესობას მოვახსენე
ამ არზით ჩემი ვითარება და იმ ოქმის ქონა. და ახლა მოხელეთაგან
შეუწუხებლობა ამის უწმიდესობას რომ ახსოვდა, გარჩევით მომი-
წერა და მიბოძა: ალავერდა ესე სანატრელის ბატონის მამის ჩვენის

ბეჭდით და წერილით შეწირული იყო სვეტიცხოვლისაო. ეს ოქმი რომ მივიღე ამის უწმინდესობისაგან, ვიყავ საკათალიკოზოს ყმებში აღრეული.

და დროსა მე ფის გიორგის მეფობისასა მაგ ოქმის აღებას და არზის წერას რომ ამბობს, მე მაშინ ამ ქვეყანაში არ ვიყავ. ჩემის ამ პატარა შვილისათვის საზოგადო ხარჯი ეთხოვნათ სამეფოთ. ამას მისის უწმინდესობისათვის მოეხსენებინა და მისს უწმინდესობას ბარათი ებოძა: ეს საჩვენო ყმა არის, ამას დაეხსენითო. მაგრამ იასაულებს გირაო წაერთმევათ.

მერე თითონ ეს გოგია და შარუაშვილი გაბრიელ მისულიყვნენ, მოეტყუებინათ ეს პატარა და ეთქვათ: მოდი, მთარზესთან თქვი ამ გოგიას ყმობა და ხარჯში აღარ გაგრევენ; მეარზესთან მიეყვანათ და ისე დაეყენებინათ. გაბრიელს და გოგიას როგორც ეთქვათ მეარზისათვის, ისე არზი დაეწერა, ამათვე გამოერთმევინათ და ამის მაგიერად მიერთმევინად; და ოქმი ამავე გოგიას აეღო და ამგვარად ოსტატურად აღებული ოქმი აქვსო, თორემ ამას სხვა ოქმი არა აქვს რა ჩემთან სადაოსიო. მე მაქვს ამის უწმინდესობისაგან ბოძებული ოქმი წინამძღვრის ანტონისაგან დამოწმებული მოწმობა, როგორც სანატრელმა მეფემ ირაკლიმ იმის შუამავლობით შემწირა და შეწირულობის ოქმი მქონდაო და კიდევ ამის უწმინდესობის მოხელეთაგან ნახული ოქმი და მათი მოწმობაო.

სამეფოს ხარჯის გამორთმევას რომ მიჩივის, იქნება როდისმე საზოგადო ხარჯი ყოფილიყოს შეწერილი და ხარჯი იგი ჩემს აქ უყოფნელობაში ჩემს ხიზანს წართმეოდეს, თორემ მე ყოველთვის საკათალიკოზო ხარჯი მიძლევია კათალიკოზის მოხელე[ე]ებისათვისაო, რომელ მოხსენებისა ამის ჩემისა აზრებისასა დასამტკიცებლად ოქმები, წერილები მომირთმევია, მოიხსენეთ და სამართალი მომეცითო.

შემდგომად ამისა ბასტამაშვილმა გოგიამ მოიტანა ერთი არზი და ოქმი, რომელ არზაში ესრეთ წერებულ არს: ალავერდის შვილისაგან როსტომის მოხსენებაო, მამაჩემი ქარში ივანგულაანთ გურგენას დაეხსნა ლეკისაგან, აქ მოეყვანა, დაესახლებინა; მამაჩემი ახლა აქ არ გახლავს; ივანგულაანთ ვარისი ბასტამაშვილი გოგია არის. თუ მოქალაქის ყმებს შესწორდეს ოქრო, მეც სიტყვა არ მექნება; თუ არა, ვითხოვ წყალობას ოქმი მებოძოს — ხელი აიღონო. ქორონიკონს უამც, მარტის კ.

და იყო მოწერილი ამავე არზაზედ: მელიქო დარჩიაც და

იასაულებო! მერე ბასტამაშვილი გოგია რადგან ივანგულასშვილის გურგენას ვარისი არის და რომელსაც ამ არზით ასე მოუხსენებია, გოგია ბასტამაშვილის ყმა ყოფილა, ამაზედ ხელი აიღევით, როდესაც მოქალაქის ყმას შესწერდებოდა, ამასაც მაშინ გამოერთმევა, ეს გოგიას ყმა არის. აპრილის დ, ქორონიკონს უპჰ, მეფე გიორგი, ბეჰედი.

თავილდარი ნ ა ს ყ ი დ ა და მეწერიმანების უსტაბაში ა ს ლ ა ნ მოწმობენ წერილით: ჩვენ ქალაქის აწერაში ივანგულაანთ სახელზედ გამოვართმევდით ხარჯსა ალავერდას და ივანგულაანთ სახელზედ დამიწერიაო.

აგრევე ერთი დავთარი შოიტანეს. მეფის გიორგის მეფობაში ქალაქი აუწერია პ ე ნ ტ ე ლ ა შ ვ ი ლ ს ი ო ა ნ ე ს და დავთარსა ამას შინა ქალაქს მოსახლენი აუწერიათ სამეფო — სამეფოთ, საკათალიკოზო — საკათალიკოზოთ. ყველას ყმა მუხლებში თავ-თავისი ბატონები უწერია. იმაში ეს ალავერდა სწერია ივანგულაანთ ალავერდა მოქალაქისა.

აგრევე ალავერდამ შოიტანა მისს უწმინდესთან მირთმეული არზი, რომელშიაც ასე მოხსენებულ არს: მე ივანგულაანთ გურგენასთან ვიყავ, გურგენა მოკვდა; რადგან უცხოს ქვეყნიდამ მოსული ვიყავ, ჩვენის ნებით სვეტიცხოველს შევეწირე და მოვმართე, ხარჯის მიცემაში მაწუხებენ, ჩემთან მოქალაქეებს რა საქმე აქვსთ, ან მელიქის კაცს, ან პენტელაშვილს და ან მამასახლის[ს] თომასაო. თქვენგან ბოძებული წყალობის წიგნები მქონდა, დავკარგე და ახლაც მიბოძეთ ერთი ოქმი, რომ ჩემთან არავისა არა ჰქონდეს რა. თქვენს მეტი ბატონი და პატრონი არავინ არ მინდა, ბაჟი მოგერთმევათ სანთელი და საკმელიო. დეკენბრის იჰ, ქორონიკონს უპჰ.

და ზედ მოწერილი ესრეთ მისის უწმინდესობისაგან: ბატონო მელიქო დ ა რ ჩ ი ა ვ, მამასახლისო თ ო მ ა ვ და ქვეხუდებო! ამ არზით ასე რომ მოუხსენებია, ეს ნახოვენელი ალავერდა კარგა ხანი არის სვეტიცხოველს ეყმო ნეტარად ხსენებულის მეფის ბძანებით; ეკლესიის სანთელს, საკმელს და ბაჟს ემსახურება; ამას ხარჯში ნუ გარევეთ, დიად გლახა და შეუძლებელი არის, ყველამ კელი აიღევითო. დეკენბრის კ, ქორონიკონს უპჰ, ჩართული ხელი მისის უწმინდესობისა.

კიდევ ერთი არზი შოიტანა ალავერდამ, რომელშიაც ესრეთ წერებულ იყო მათს უწმინდესობასთან მირთმეული როსტომისაგან: ჩვენ ნახოვენელი ვიყავით და მამაჩემი ივანგულაანთ იყო,

გურგენა რომ მიიცვალა, სვეტიცხოველს შევეწირენით, სანატრელმა მამათქვენმა ერთი წიგნი ჩვენ გვიბოძა და ერთი თქვენ. ახალი მე-ლიქი დარჩია ხარჯზედ გვაწუხებს, ქვათახევის წინამძღვარმა ათ ანასემ კარგად იცოდა ჩვენი შეწირულობისა, იმას ჰკითხეთო. ქორონიკონს უპჰ, მარტის ლა.

ამ არზაზედ მისს უწმინდესობას წინამძღვარს ათ ანასესათვის წერილით უკითხავს: როგორც იცოდე, ისე მოაწერე ამავ არზაზედაო. წინამძღვარს ათანასის მოეწერა: ამ ალავერდას ეთხოვნა შეწირვა სვეტიცხოველისაო და ბატონს მეფეს ირაკლის რომ მოხსენდა ყველა ამის საქმე, მერე შესწირაო. და შემდგომად შეწირვისა მელიქმა ხარჯი სთხოვა ამ ალავერდას, ალავერდამ მის უწმინდესობას¹ კათალიკოზს მოახსენა: მელიქი ამ ბარათებით ხარჯსა მთხოვსო; კათალიკოსმა სანატრელს მეფეს ირაკლისთან გამოგზავნა და მოვახსენე და მივართვი ბარათებიცა. ბატონმა ასე მიბძანა: წადი და ეს ბარათები თავზე დაახივეო და დავახიეო.

აგრევე ივანგულაანთ ოსეფას ქვრივს ქალუას დაეწერა: ჩემის მაზლის და ქმრისაგან ასე გამიგონია, ალავერდა არც ჩვენი ყმა არის და არც ყმის შვილი. ლეკის ქვეყანაში ექვსმა სოვდაგარმა დაიხსნა, იმათგან ერთი ჩვენც ვიყავით, თათრის ხელიდამ ჩვენის სულის გულისათვის დავიხსენით და აზატობა მივეციო; და ამან ნებით თვისით ჩვენთან მოსვლა მოინდომა და ჩვენც საქმეზედ დავაყენეთ ჩვენის სულისათვისაო.

აგრევე მეფის გიორგის მეფობაში შემდგომად ალავერდამ ბარათები მოიტანა საკათალიკოზოს საყმოს მამასახლისის თომასი, რომელშიაც სწერია: ალავერდას ეს შეხედა ამ სათხოვრიდამაო და ის უნდა მოგვეცესო.

ორისავე მხრის სარჩელი და მოწმობა ზემორე მოიხსენა. და აწ ვიწყეთ სჯა ამისა.

ალავერდა არის სწორედ ივანგულაანთ დახსნილი და სიკუდილამდისაც ივანგულაანთ ყოფილა. შემდგომად მათის სიკუდილისა ზემორე მოხსენებულის მიზეზით ვეღარ მოუკითხავს; პირველად, რომ ანდერძის წიგნში არა სწერებია სახელდობრივ და მეორედ, რომ იმ უამად სამეფოს კარიდამ დამკრთალი ყოფილა.

და ამ ალავერდას თავის აღრჩევით მოუნდომებია შეწირვა სვეტიცხოველისა, მოუხსენებია მისის უმადლესობისათვის: ვარ თავისუფალო და მინდა შეწირვა სვეტიცხოველისაო; და სანატრელს

¹ უწმინდესას.

მეფესაც ამის თხოვნისამებრ ოქმი უბოძებია, რომ ოქმი იგი ამის უწმინდესობას პატრიარხს, მეფის ძეს, ანტონის მორთმე-
ვა: რომ ამისმა უწმინდესობამ თვითეულად გვიბძანა, რომ: ეს ალა-
ვერდა ჩვენთან მოიყვანეს, ეს თავის უფალი არისო და უნდა შე-
მოწირვა სვეტიცხოვლისაო; ჩვენ ამაზედ ნება არ მივეციო და უბძა-
ნეთ. მოახსენოს ბატონს მამაჩვენს და თუ ინებებს შეწირვას, მა-
შინ შემოეწიროსო; საქმე თვისი არზით მოეხსენებინა და სანატრელს
ბატონს მამაჩვენს ოქმი ებოძა შემოწირვისა; და ოქმი რომ ვნახეთ,
მაშინ ნება მივეციო შემოწირვისა და ის ოქმიც ალავერდას მივეცი-
ო და იქილამ მოკიდებული აქამომდე ჩვენს ყმათ იყოო; და ოქმი
იგი ლექსის ლექსამდის კი არ მახსოვსო.

ამის უწმინდესობისაგან ეს ბძანებული ესრეთ მივიღევით, რო-
გორც დღეს მხილველთა, რომელ ასე ჭეშმარიტების ხსოვნით ბძანა.
და დავერწმუნეთ ბრძანებულსა ამას ჭეშმარიტებითსა, რომ ყოფი-
ლა ოქმი სანატრელის მეფის ირაკლისა და ამაზედ ექვი
აღარა გვაქვს რა.

მაგრამ მოდავენი ამბობენ იმ ოქმში ეწერებოდა, თუ სიტყვა
აქვს შენს მოდავეს მოგვახსენოს; ეს უწერია ალავერდას და ამის-
თვის მალავს და აღარ აჩენსო. თუ ასე არ იყო, შემდგომად იმ ოქმი-
სა მოქალაქეების ყმებთან ხარჯს რათ აძლევდა, რატომ საკათალი-
კოზოდ არ იწერებოდა. აგრევე ამისმა შვილმა ჩემს ყმათ რათ დააწე-
რინა არზაო:

ამ არზის მწერალს იოსებ ქანანოვს ვკითხეთ, ვინ და-
გაწერინა არზა. იოსებმა თქვა: ამ ალავერდას შვილი მოიყვანეს ჩემ-
თან, თითონ ეს გოგია და შარუა შვილი გაბრიელ
შემოჰყვენენ, მითხრეს — არზა დაუწერეო; ვკითხე, რადგან იმ უამად
პატარა იყო ეს ალავერდას შვილი, ვისი ყმობით დაგწეროო; და
მითხრა, თითონ ამ ბასტამაშვილის გოგისიაო; მხოლოდ ეს თქვა. და
სხვა აზრები გოგიამ და გაბრიელმა მითხრეს, დაუწერე და მივეცი-
შემდგომად დაწერისა იმავე დღეს ამ ალავერდას ცოლი მოვიდა და
მითხრა. არზაში ვის ყმად დაწერეო. უთხარ გოგისიო. დიდათ იწყი-
ნა და წავიდაო.

მეფის გიორგისაგან ბოძებულს ოქმში რომ სწერია:
რადგან ამ არზის პატრონს ასე მოუხსენებია, ეს გოგიას ყმა არის,
ხელი აიღევით, ხარჯს ნუ სთხოვთ, როდესაც მოქალაქეების ყმებს
ეთხოვებათ, ამასაც მაშინ გამოერთმევაო. ამისი მეარზემ ზემორე
მოხსენებულისაებრ თქვა, ალავერდას შვილმა დამაწერინა გოგიას

და გაბრიელის იქ ყოფნითაო; და როდესაც ალავერდას ცოლს შე-
ეტყო იწყინა და მოვიდაო; აღმოჩნდა, რომ არც დედის ნება ყო-
ფილა და იმ უმად მამაც აქ არა ჰყოლია, ყმაწვილობით დაუწერი-
ნებიათ.

მაგრამ სამეფოს და ქალაქის მწერალნი იწერებიან: ეს ალავერ-
და მოქალაქის ყმებთან დაგვიწერია და სამეფო ხარჯი გვირთმევეიაო
და საკათალიკოზოს მოხელენი მოწმობენ და იწერებიან: საკათალი-
კოზოს ხარჯში იყო, ეს ჩვენი დავთარი და ბარათებიანო. გოგია ეწა-
მებოდა: ამ დავთრებით ივანგულაანთ და მოქალაქის ყმათ დაწე-
რილ ხარ და ხარჯიც სამეფოს ყმებში გიძლევიანო. ალავერდა მიუ-
გებდა: რა შევეწირე სეეტიცხოველს, სულ საკათალიკოზოს ხარჯს
ვაძლევიდო.

თუმცა ამაზედ ფიცი ალავერდას ერგებოდა, მაგრამ ჩვენთან
მსწრაფლად სწამა, დავიფიცაო, რომ: შემდგომად შეწირვისა საკა-
თალიკონოს ხარჯს ვაძლევიდო და არა სამეფოსაო; და თუ სხვათ
კათალიკოზის ყმებს ძალით წაართმევედენ, მეც იმის ანგარიშით
წამართმევედენო.

რადგან თითონ ჩვენს უთქმელად ფიცავდა, ამის გამო ფიცი
ალავერდას აღარ დავადევით და მისის უწმინდესობის ყმების მამა-
სახლისს თომას დავადევით. წადგეს თო მ ა შ ა დ ი ნ ა შ ე ი ლ ი
მამასახლისი და ასე იფიცოს: «ამისმა მადლმა, გოგიავე, ეს ალავერდა
მეფის ირაკლის ოქმით რომ შემოეწირა, მას აქეთ სულ ჩვენს დავ-
თარში ყოფილა, ხარჯი მე მირთმევეია საკათალიკოზოთ; და თუ ძა-
ლით სამეფოსი მოქალაქეების ყმებთან წაურთმევეიათ, იმისი კი არა
ვიცი რა, თორემ თავის ნებით ყოველთვის ჩვენს ხარჯში ყოფილა
და ჩვენ გვირთმევეიაო».

ეს თუ ასე იფიცა, დარჩება სეეტიცხოველს სანატრელის მ ე-
ფ ი ს ი რ ა კ ლ ი ს ოქმის ძალით. და თუ ასე ვერ დაიფიცა, დარ-
ჩება ივანგულაანთ ყმათ და რადგან ივანგულაანთ ყმა და მამული
ამ ბ ა ს ტ ა მ ა შ ე ი ლ ი ს გოგიასი არის, ესეც გოგიას დარ-
ჩება.

თებრვლის... დღესა, ჩუე-სა წელსა: ქორონიკონს უფუგ.

სტაკვი სავეტნიკი თავადი ევსტათი ციციანოვი.

როგორც საქართველოს ფიცის რიგია, ისე უნდა ეკლესიაში
დაიფიცოს თომამ მამასახლისმა; ფიცში ესეც ჩაიტანოს — ის შეწი-
რულობის ოქმი კიდევ დაჰკარგოდეს, თავისი ნებით არც დაეხოს,
არც დაეწოს და იმ შეწირულობის ოქმში არცარა იმ შეწირულობის
წინააღმდეგი წერებულყოს.

ქ. თავადი ომან ხერხეულიძე
იოანე თურქისტანოვი

მარცხენა კიდზე

ქ. მის უწმინდესობის მილახვარ პაატამ ამ განაჩენის-
ძალით თომა მამასახლისი დასაფიცებლად მოღწინში მივიყვანე და
ვერ დაიფიცა.

თავადი გედევანოვი პაატა.

ამათი იასაული ვიყავი და ორჯელ-სამჯერ მიველ თომასთან და
არ დაიფიცა. და დარჩა ეს კაცი ბასტამაშვილს.

ხელრთვა: პაატა.

180. მეღიატორათა განჩინება დიმიტრი ციციშვილისა და

გიორგი ღვინთიშვილის შიის საქმეზე

1805 წ. 17 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 616. დედანი. ქაღალდი. 29,7X22,4 სმ. მხედ-
რული. განკეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი და
ორწერტილი.

ქ. ერისთვის ძე სპარტელოს მაქრქმალი შანშე, ამი-
ლახვარი გიორგი და ერისთავი ქსნისა მიხაილ-
ნებისაებრ თვისისა აღგვირჩიეს დავითის შვილის ზაალის
მიერ ნებადართვითა წარმოგზავნილმან უმცროსმან ძემან გიორ-
გიმ და ციციშვილმან დიმიტრიმ, და მოგვეცეს სრუ-
ლი ნება და პირობისა წერილთა შეიკრნენ, რომელნიცა ჩვენ მიერ
განსჯილსა სამართალსა თანაქმა ექმნებიან.

წარმოდგა ციციშვილი დიმიტრი და მოიტანა ხუცი-
შვილისაგან მიცემული ბატონყმობის წერილი, რომ განთავისუფ-
ლების წერილის ძალით თავი ეყმო ხუციშვილს გიორგის
ციციშვილის დიმიტრისათვის.

ამის პასუხად დავითიშვილი გიორგი მიუგებდა: შენ
ხუციშვილს მოუტყუებიხარო, ჩემი სამკვიდრო ყმა არისო, თუმცა
ედიშერ დავითიშვილს იოკიმე შვილის მღვდლის მი-
ქელისათვის მიუყიდნია ეს ხუციშვილი გიორგი, მაგრამ რო-
დესაც განთავისუფლების წერილი მიუცია იოკიმე შვილს ხუცი-
შვილისათვის, იმავე წამს ჩვენთან მოსულაო და გვეყმობიაო, რომ
ქვეყანამ იცისო, პაპაჩემები რომ გაყრილან, პაპაჩემს გიორგისა
რგებიაო, რომ ეს მეფის თემურაზის ბეჭდით დაბეჭდი-
ლი ბარათი ხელთ მიჭირავსო.

ჩვენც ვნახეთ, რომ კეშმარიტი იყო ეს ბარათი და ნასყიდობის წიგნის შემდგომი ბარათი იყო. ეს ბარათი ხუციშვილის ქვრივს ელენეს წაუქითხეთ და იმანაც ასე იმოწმა: მართალია, როდესაც იოკიმე შვილმა თავისუფლობის წერილი და ნასყიდობის წიგნი მოგვცა, წამოვედით და დავითიშვილის მამულში დავდექით. ხან აბანოს ვიდექით და ხან გვერდის ძირზედ; და ყველგან დავითიშვილის სახელზედ გვრთმევია სუ[რ]სათი, სამასპინძლო და მორიგეო.

ჩვენ ის წერილებიცა ვნახეთ, რომელიც იოკიმე შვილს მღვდელს მიქელს წერილები მოეცა ნასყიდობისა და განთავისუფლებისა, რომ სრულის ძალის მქონებლობა აკლდა, ამისთვის, რომ იოკიმე შვილი აძლევს დავითიშვილს ერთს წიგნსა: ისევ შენვე მოგვემ ამ შენს ყმას ხუციშვილსაო.

მეორე ესე, რომ ხუციშვილის ქვრივი ელენეც ამას ამბობს, მართალია, დავითიშვილის სახელზედ გვერთმეოდა საქვეყნო ხარჯიო. ამ სიტყვის სხვანიც მრავალნი ამტკიცებენ, აზნაურათ ვიცნობთო.

ამ ზემოხსენებულის წერილებისა და მოწმობის ძალით დავითიშვილს ზა[ა]ლს დარჩა და იმის შეილებს როსტომსა და გიორგის ხუციშვილი ქვრივი და ობოლი გოგია. ციციშვილს დიმიტრის საქმე აღარა აქვს ხუციშვილთან საბატონყმით.

თუ კიდევ ხუციშვილზედ ციციშვილმა იდავა სადმე, თავისია მოცემულის წერილის ძალით სიმტყუნით აღმოჩნდება. რომელი წერილებიც დავითიშვილსა ჰქონდა ან ხუციშვილსა, ყველა გავშინჯეთ და გამოვიძიეთ და ეს სამართალი განვსაჯეთ წინაშე ღმრთისა.

ამ ზემოხსენებულთა თავადთა მიერ ბრძანებითა აღვსწერე განაჩენი ესე ბიბილურმან, ერისთავის მდივანმან, პაატამ. მაისის იზ, ქორონიკონს უფგ.

სამი ბეჭედი: 1. შ ა ნ შ ე

2. მ ი ხ ა ი ლ

3. ა მ ი ლ ა ხ ვ ა რ ი გ ი ო რ გ ი

181. განიხილავთ ზაალ ბარათოვისა და მანუჩარ არლუთოვის

უკუბრუნების საქმეზე

1805 წ. 28 სექტემბერი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 6714. დედანი. ქალაქი. 72,7X46,5 სმ. მხედრული. განკუთვნილია ნიშნად ნახარია მძიმე და წერტილი.

ქ. თავადს ზაალ ბარათოვს და თავადს მანუჩარ არლუთოვს ვარნაკელს¹ დემინაშვილებზე ლაპარაკი ჰქონდათ.

ჩვენ, ქვემოთ კელმომწერელნი თავადნი, თავეთის სადაოს გარდასაწყვეტად აღმოგვიჩიეს, რასაც თქვენ სამართალსა იქმნით, ორნივე ვკერვართო. რადგან ამათ ეს კელწერილი მოგვცეს, ამის გამო ესენი ვალაპარაკეთ.

მანუჩარ ასე ჩიოდა: ეს დემინაშვილები მკვიდრნი ჩემნი ყმანი არიან ვარნაკელნი? ავის დროს მიზეზით მოსულან თქვენს სოფელში, ხიზნად დამდგარან; მამაჩემი და ბიძა ჩემი ელიზბარ მოსულან ასაყრელად. პაპის შენის ძმას რევაზ ბეგს ეს წერილი მოგვცია ჩვენთვის: შენი ყმანი აქ ჩემს სოფელში დგანან, წელიწადში ოთხი თუმანი მახტად მოგვცენ, მანამ იქ დგომილან, უძლევიან; მერე იქილამაც აყრილან და დაფანტულან. ჩემი კაცნი მამასა და ბიძაჩემს ემსახურებოდნენ და ზოგნი მამაშენს დაუქვრია, უმსახურნია. ახლა ჩემს კაცებს სამართლით ვითხოვო.

ზაალ ბარათოვმა მიუგო: სამოცი წელიწადი მეტია. ეს დემინაშვილები პაპაჩემს და მამაჩემს ყმურად მსახურებდნენ. ამის მეტად ამაზედ საჩივარი არა მსმენიაო.

ამათ რომ ასე ილაპარაკეს, ჩვენ მანუჩარ არლუთოვს მოვთხოვეთ საბუთი: თუკი ეს დემინაშვილები შენი ყმანი იყვნენ, როდესაც შენის ადგილიდამ დაიფანტნენ, ან მეფეს თეიმურაზთან ან მეფეს ირაკლისთან და ან მეფეს გიორგიისთან რატომ არ გიჩივლიათო.

მოგვიგო პასუხად ამისა: გვიჩივლია, განაჩენი და ოქმებიც უბოძებიათო. და წარმოაყენა მანუჩარამ არზა და სწერს არზასა შინა: დემინაშვილები ჩემი ყმანი ყაზახში არიან და ვითხოვ იქილამ აყრასაო. და ბძანებს ოქმით მეფე თეიმურაზ: იასაულო ფირმაკმად, შენ უნდა წახვიდე ეს კაცნი აპყარო და თავის მამულზე დაუყენო, ზეპალი: მეფე თეიმურაზ.

¹ ვურანაკელს. 2. ვურანაკელსი.

მეორე არზი და ოქმი მოიტანა მეფის ირაკლისა, რომელ არზა-ში ესრეთ ეწერა: ჩვენს კაცს დემინაშვილებზედ საჩივარი გვაქვს ზურაბისშვილს დავითთან და სამართალს ვითხოვთ. და ბძანებს ოქმითა მეფე ირაკლი: ჩვენო შვილო გიორგი, შენი ძმები და მოსამართლენიც შენთან დაისწარ, ესენი რომ ასე ჩივიან, სამართალი მიეციეთ.

მესამე არზი და ოქმი მოიტანა მანუჩარამ. მეფის გიორგისათვის მოუხსენებია: ჩემს კაცს დემინაშვილს ერთს კომლს კაცს სისუა არლუთოვი მართმევს სამართალი მადირსეთო. მეფეს გიორგის სარდლის იოანესათვის ოქმით უბძანებია სამართლის მიცემა. სარდალს იოანეს თავადნი სოლომონ და თაყა არლუთოვი თაყისთან დაუსწრია, ესენი ულაპარაკებია. იმათის სამართლით მანუჩარ არლუთოვს დარჩომია დემინაშვილი.

თუმცა ამ საბუთებით რჩებოდა ამ მანუჩარს, მაგრამ უმეტესის ჭეშმარიტების ცნობისათვის ყაზახი დამ გარდიშა დემინაშვილი მოვაყვანინეთ და ვკითხეთ: რომლის ყმა ხარ ზაალ ბარათოვისა თუ მანუჩარ არლუთოვისაო? წერილი მოგვცა ესრეთ: ჩვენი სახლისკაცი ჩალაუბანს სარქისა რომ ხიზნად დგას, იმან კარგათ იცის, რომლის ყმობასაც იტყვის, იმისნი ვართო.

ამან რომ ეს წერილი მოგვცა მერე შინიხი დამ მეორე კომლი დემინაშვილი ახვერდასშვილი არუთინა მოვაყვანინეთ და ვკითხეთ რომლის ყმობა. ამ ახვერდამაც წერილი მოგვცა, რომლის ყმობასაც სარქისა იტყვის, მეც იმისი ყმა ვარო.

რადგან დემინაშვილი ასლიკა ამ მანუჩარს მამულს სანაინს იდგა, ის კი აღარ მოვაყვანინეთ. ამ ორმა სახლისკაცმა რომ ეს წერილი მოგვცეს, ვისსაც სარქისა იტყვის, იმისი ყმანი ვართო. სარქისა ჩალაუბნიდამ მოვაყვანინეთ და ვკითხეთ. ცარიელის სიტყვის თქმით ჭეშმარიტება ვერა თქვა, მერე კანონისამებრ სამართლისა ღმრთის კელთ ქუეშე ვაძლევედით საფიცრად, უნდა აღიარო ჭეშმარიტება, თორემ ეკლესიაში ფიცით გათქმევი-ნებთო.

ეს ფიცი რომ ესმა, სააკაშენის ეკლესიის ტერ-მოსესასათვის დაეწერივნებინა ამ სარქისას წიგნი: მე, მკვიდრი ვ[ა]რნაკელი ელიზბარის ყმა დემინანთ ევნოზასშვილი სარქისა, ამ წერილს ვაძლევე შენ, ბატონ ჩემს ელიზბარს, ძმისწულსა შენსა მანუჩარ არლუთოვსა ასე, რომ: ძველათვე პაპა ჩვენები ოთხნი ძმანი ყოფილან მიტიჩა, იანეზა, არუთინა და დოლმაზა; რომელიც რომ

ვენოზ ჩემი პაპა არის, მიტიჩა გარდიშას პაპა არის, არუთინა ასლი-
კას მამა არის და დოლმაზა ახვერდის მამა არის.

ეს ოთხნი კომლნი მკვიდრნი ვ[ა]რნაკელნი ვყოფილვართ და
ელიზბარის ყმანი. ჩვენ რომ აჭირს ვიდექით ხიზნად ზურა-
ბის შვილის კედლად, ოთხი კომლნი ბიძაშვილები ვიყავით; ეს
ოთხნი კომლნი კიდევ ელიზბარს ვემსახურებოდით. მერე
ელიზბარმა იქილამ აგყვარა და პაცუტის თავს დაგვაყენა; და
შემდგომ ლეკიანობა რომ შეიქნა, იქილამ დავიფანტენით და ყაზახს
წავედით, მაგრამ ღმრთის წინაშე მანუჩარის ბიძის ელიზბარის ყმა-
ნი ვართ, რომ მკვიდრნი მამა-პაპით მანუჩარის ყმანი ვართო, ვარ-
ნაკში საყდარი და კარგი მამულიცა გვაქვსო, ივლისის ია-სა
დღესა, ჩუე-სა წელსა.

რადგან ეს ზემო მოხსენებულნი თავადისშვილები ასე დაობ-
დნენ და განსვენებულნი სამნი მეფენი ამ დემინაშვილებს ამ მანუ-
ჩარის მამის ყმათ აცხადებდნენ, ამათის არზით მოხსენებით და ზედ
ოქმების დამტკიცებით და უმეტესი ეს ზემორე მოხსენებულნი, რომ
დემინაშვილებმა წერილები მოგვეცეს; რომლისაც ყმობას დემინა-
შვილი სარქისა ჩვენი სახლისკაცი იტყვის, იმისი ყმანი ვართო; სარ-
ქისა მოვაყვანინეთ და დაწერა მკვიდრი ვ[ა]რნაკელნი ვართ და ამ
მანუჩარ არღუთოვის ყმანი ვართო. ეს ზაალ ბარათოვს გამოუცხა-
დეთ, ეს მეფე[ე]ების ბძანება სადაოს გლეხთაგან ასე დაწერა.

ზაალმა თქვა: ამ სარქისს და ამათ სახლისკაცს პაპის და მამის
ჩემისათვის ყმურად უმსახურნიათო. და რადგან სამართლით მანუ-
ჩარის ყმად გამოცხადდება, მე სამართლის მორჩილი ვარო.

მეფის თეიმურაზის, მეფის ირაკლის და შემდგომად მეფის
გიორგის ოქმების ძალით და ამ სადაოს გლეხების წერილების მო-
ცემის ძალით და ამ მოდავეთ საჩივრით ეს დემინაშვილები სარქი-
სა, არუთინა, დემინანთ ასლიკასშვილი, დემინანთ ახვერდაშვილი
არუთინა, მისი ძმები და გარდიშა მკვიდრი ვ[ა]რნაკელნიც ყოფი-
ლან და ამ მანუჩარ არღუთოვის ყმანიცა.

პირველად, ამისათვის რომ თითონ ზურაბიშვილის პაპუნა
ბეგის და ახპატის ვართაპეტის წერილები მოიტანა, რომელშიაც
ეწერა: ელიზბარ არღუთაშვილო, შენი კაცნი აქ ახპატს დგანან, მა-
ნამ აქ იყვნენ ამათი მახტა ჩვენ უნდა გაძლიოთო; და სხვა წერი-
ლებიც თითონ ამ დემინაშვილებისაგან პირობის წერილების მიცე-
მა, აყრა და ამათი ყმობა.

მეორედ, მეფის თეიმურაზის ოქმი აპყრისა და ამ არღუთო-
ვის მობარებისა.

მესამე, მეფეს ირაკლისთან ამ დემინაშვილებზედ ჩივი-
ლისა.

მეოთხედ, მეფის გიორგის ოქმით სამართალი განსჯილა
დემინაშვილის მანუჩარს ყმობისა.

მეხუთედ, თითონ დემინაშვილის სარქისისაგან ამ მტკიცის
წერილის მიცემისა, რომ მკვიდრნი ამ მანუჩარ არღუთოვის ყმანი
ვართო.

ამ ზემორე ძლიერის საბუთებით დარჩნენ ის ზემო მოხსენე-
ბულნი დემინაშვილები მანუჩარ არღუთოვის. მაგრამ ზურაბისშვი-
ლის პაპუნა ბეგისაგან მიბარების წიგნი რომ აქვს ამ მანუჩარს, ეს
კაცი რომ ამ მანუჩარს მოჰბარდნენ, თავის პაპის წიგნი ისევ თა-
ვადს ზაალ ბარათოვის უნდა მისცეს მანუჩარმა.

სეკდენბრის კგ-სა დღესა, ჩყე-სა წელსა, ქორონიკონს უფგ.
თავადი დავით აბაშოვი.

თავადი კავალერი დავით ქობულოვი.

ქ. თავადი ზაზა ბარათოვი.

ქ. იოანე თურქისტანოვი.

ზემოთ ორნაყის სახელი რომ აშლილია, ეს მდივანს მოსლოდა.
ეს სიგელი სრულია და ამაში საეჭო არა არის რა.

თავადი მდივანბეგი აბაშოვი დავით.

სოფლის ეურნაკელის სახელთან მოშლილად რომ ჩანს, ის აღ-
გილები მწერალს მოსვლოდა, საეჭო არა არის რა. სწორედ ეურ-
ნაკელენი არიან და ამ მანუჩარ არღუთოვის ყმანია.

თავადი მსაჯულისძე სავეტნიკი ზაზა ბარათოვი.

მსაჯული იოანე თურქისტანოვი.

182. მადიატორათა განჩინება სოლომონ თარხანოურაპისა და

გოჯალასვილის მამულის საქმეა

1806 წ. 15 ნოემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 4279. დედანი. ქალაღი 33,5×22,2 სმ.
მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახარია წერტილი.

უფალი თავადი თარხანმოურავი სოლომონ მეითა-
რი ედავებოდა თავადს თავის ბიძაშვილს გლახას ძეს დავითს,
რომ: შენს ყმას გოჯალასვილს ჩემის ყანდინასვი-
ლის სახლკარი და კიდევ მიწა უყიდნია ახალქალაქს ჯან-
დიერი საგანაო; და მე ვერ ვერწმუნებები მარტო ჯანდიერისა-
გან მოცემულს სიგელსაო; იმისთვის რომ, თუ პაპაჩვენმან ჯან-

დიერს მიჰყიდა, სამართალი მასწავლებს, რათა ვიკითხო პაპისჩვენისაგან ჯანდიერზედ გასყიდულობის წერილი, რომელი და ვიხილოცა და ესრედ შევჭერდეთ.

ამ ლაპარაკებისა და ამის მიგებისა და საქმისა განსარჩევად ჩვენ — ქვემო კელმომწერალთ გვიწოდეს და გვიბრძანესცა სამართალი მეზრ თავიანთ მოცემულს კელწერილთა და ითხოვეს სამართალი. გამოვიძიეთ ესენი ვიდრემდისაცა გონება ჩვენი მისწვდებოდა და წინაშე ღმრთისა ასე ვსაჩეთ, რომ:

ახალქალაქს სანახიროს პირზედ მისაქციელში დღენახევრისა მიწა, რომელიც ზემო კსენებულ არს, ჯანდიერისაგან გოზალასშვილზედ გამოსყიდული ესე მიწა ამავე გოზალასშვილს ჩვენის სამართლით დარჩა.

თუმც ჩვენ ამ უფლის მეითრის პაპისაგან ჯანდიერის შვილზედ გასყიდულობის სიგელი მოვიკითხეთ და ვერ წარმოგვიდგინეს, მაგრამ ვერც ამ ჯანდიერისაგან გამოსყიდულობის სიგელი ვერ მოვშალეთ; ამისთვის, რომ თუ ჯანდიერს კემმარიტებით არა ჰქონდა ნასყიდი, ჯანდიერი ვერ შემძლებელ იყო, რომ თარხნისშვილის მამული გამოეყიდნა ახალქალაქელს სომეხზედა.

კვალად გამოვიძიეთ სახლკარისა სიგელი, რომელშიაც აცხადებს, რომ: მოგვიდეთ მე, ჯანდიერმან მამუქამ, შენ — გოზალასშვილს ჩემი ალალი ნასყიდი ყანდინასშვილისეული ნასახლარი თავისის ქვევრებითაო.

ესევე წერილი გავჩხრიკეთ, რომელიცა გამოცვლილ არს და პირველ დაწერილზედ ვერ დაუდგინებოდა და ჩამატებული ასოები ასე ჩანს: მოგვიდეთ მე, ჯანდიერმან მამუქამ შენ, გოზალასშვილს ჩემი ალალი ნასყიდი ყანდინასშვილისეული ნასახლარებითა თავისის ქვევრებითაო. რომელშიაც ი-ნი ე-ნზედ შეუცვლიესთ და ბ-ანი და ი-ნიც მეტობდა, რომელნი ასოებიც რომ ვედარ დატეულ იყვნეს, სხვას ლექსზედ შემჭდარიყო. და მარტო ეს ასოები მთელს სიგელში უკანონოდ ასე სხდეს.

რა გამოვჩხრიკეთ ესე, ამის სამართალიც ასე ვქმენით: რადგანაც გაყიდულობა ყოფილ არს ერთისა ნასახლარისა და ჩამატებულისა ასოებით წარუპარაეთ სხვაცა ნასახლარებიცა, ჩვენის სამართლით კელადებულ იქმნა ამ ნასახლარებისაგან გოზალასშვილი. და დარჩა ეს ხსენებული ნასახლარები თავადს სოლომონ მეითარს. აღწერილ იქნა ესე ნოემბრის იე, ქორონიკონს უუგ.

ეს წერილი მიეცა თავადს სოლომონ მეითარს და ამისებრი თავადს დაეთს.

ქ. ახალქალაქს მემკვიდრე მცხოვრებელი ჰაოსიანთ ერის მღვდელი ტერი-ისაი დანდუროვი.

ქ. ახალქალაქს მცხოვრებელი მამაცაშვილი ელიზბარა.

**183. მედიცინათა განიხიება შარავი გოგიასა და ნიკოლოზა
ბალინოვის საქმეა**

ქ.

1805 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. № 1803. დედანი. ქალღი. 34X21. დაზიანებული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. ძალა ამ წერილისა ეს არის ქორონიკონს უფბ, მაისი იმ. ფარეში გოგია და თავისი ზედსიძე ნიკოლოზა ბალინოვი თავიანთ ნებით და თხოვნით ჩუვენ — ქვემორ ხელის მომწერნი თავიანთ შუაყაცათ და მოსამართლეთ ამოვერჩივენით და წერილიც მოგვეცეს, რომ: რაც ჩუვენ სამართალი გვესარჯა, ორთავეს უნდა ეყაბულნათ; ჩვენც ესენი ვალაპარაკეთ და ამათის საქმის გამოძიებაში ვიყავით.

ამაში საწყალობელი გოგია ფარეში მი[ი]ცვალა. მერე ამისი შემდგომათ ეს გოგიას ქერივი ანა მისულიყო ქალაქის კამანდატი დავით სპაკაძესთანა, იმასაც ისევ ჩუვენთან¹ გამოვეგზავნა ქორონიკონს უფბ, იანვარში.

ახლა მეორე წერილი მოგვეცეს ფარეში გოგიას ქერივი ანამ და ეს თავისი სიძე ნიკოლოზამ, ასე რომა ჩუვენს სამართალს ორნივე უნდა იყაბულონ.

ჩვენც ეს თავიანთ მოცემული წერილების ძალით ესენი ვალაპარაკეთ და ამათი საჩივარი ორისავეს მხარეს წერილათ გამოვიძიეთ და ასე დაეანახეთ, რომა: წახდენის უწინ გოგია ფარეში ეს ნიკოლოზას თავის ქალს აძლევს და თავისი სახლში ზედსიძეთ შეჰყავს. და თუ რამ ამ ნიკოლოზას მამეული ქონება აქვს, ისიც თავის ხელში და თავისი იხტიარობაში იგდებს.

რამდონსმე ხანსა ჯვარი² დაუწერავს — ინახამს, ამიტომ, რომ ეს ნიკოლოზა ყრმაწვილი ყოფილა. მერე აქორწილებს და ისევ თავის სახლში ინახამს, მარამ შვილობის წიგნს არ აძლევს.

მერე ეს ნიკოლოზა მოზდოკს მიდის. ამისი მოზდოკს ყოფ-

¹ ჩუვენთან. ² ჯვარი.

ნაში გოგია ფარეში ამ ნიკოლოზას სახლს გვერდით ნიკოლოზას სახლისკაცის სახლის ალაგს ყიდულობს ვალით და ამ ნიკოლოზას სახლებსაც აქცევს და ერთიანს სახლებს აშენებს.

ამისი შემდგომათ აღამაჰმად ხანი მოდის, ქალაქს ახლენს. გოგია ფარეში თავისი ცოლშვილით ტყვევდება, მაგრამ სახლს არ უწვენ, ტყვეობის გარდა. ამ გოგიას ქონებაც იკარგება და თუ ნიკოლოზასი ჰქონია, ისიც იკარგება. გოგია ტყვეობიდან თავის თავსაც და ცოლშვილსაც იხსნის.

ამისი შემდგომათ, ქორონიკონს უბე — ამ წელს რომ ქალაქში ჰქირი გაჩნდა, ამ ჰქირით ეს ნიკოლოზას დანიშნული უკედება. ამასაც ეს თავისი მამა გოგია თავის საფერად მარხამს.

მერე რამდონსმე ხანს უკან ეს ნიკოლოზა მოდის, ისევ ამ გოგიასთან მცხ[ოვ]რობს და ამას ახლა სხვა ქალს ურთმენ და ისევ იმ მამაშვილობის წესზე ცხოვრობენ.

ამაში ახლა ბატონის შვილის დავითის აგან ოთხმოცი თუმანს ვალათ იღებენ, რომელიც იქიდან ოცი თუმანი თავიანთ სიძე მენდარიანთ გაბრიელას აძლევენ სარგებლით. და ოცი თუმანი გოგია ფარეში ვალში აქძლევს, რომა ამას ანბობს: ნიკოლოზას სახლს გვერდით რომა სახლის [ალაგი] ვიყიდე, ეს იმისი ვალიო და ოცდაათი თუმანი ნიკოლოზა სამთავნოთ იკეთებს] და ათი თუმანი გოგია ფარეში სათავნოთ იკეთებს.

ამისი ერთმანერთის ანგაქრის თხოვნაში ამათ შფოთი¹ მოსვლოდათ; რომელიც ნიკოლოზა თავის მამეული ქონებას და თავისის სახლების ფასათ ღუქნების ჰირასა და ამის რაც ასაღები აელო გოგიასა, — ესენი ნიკოლოზა ითხოვდა. გოგიას ჰქრივი ანა სახლის შენობის ხარჯსა და ნიკოლოზასი და ამის ცოლის შენახვის ხარჯსა და ცოლის დამარხვის ხარჯსა ითხოვდა.

ამის გამოძიებაში ორისავეს მხარს ფიცი შემოდიოდა, როგორც უნდა მამხდარიყო. ჩუენის² დანახვით თუმც სახლები ამ ჰქრივის ანას დარჩებოდა, მაგრამ ბატონის შვილის დავითის ოთხმოცი თუმანი ვალი თავის სარგებლით ამ ანას დაედებოდა; რადგან ეს ჰქრივი იყო და ამ ვალის მიცემა[ს] ვერ შეიძლებდა, ამისი მიზეზით და ამ ორსავეს ნებით ისევ პირველს პირობის მიერ დედაშვილობის წესზე ესენი ერთმანერთს მოვაშორეთ ასე, რომა გოგია ფარეშისა და ამ ანას ვარისი ეს ნიკოლოზა გახდა. ბატონის შვილის დავითის ვალიც ამან უნდა მისცეს.

¹ შიფოთი. ² ჩუენის.

და თუ სხვა ვალი არის გოგიასი და ან ამას იქით გამოჩნდება, სულ ნიკოლოზამ უნდა მისცეს. ასრეთვე სახლებიც და ქონებაც რაც არის და ან ამას იქით გამოჩნდება სულ ნიკოლოზასი არის. გოგიასი რომა ამბარდარზე ასალები არის, ისიც ნიკოლოზასია, ამან უნდა გამოართოს გოგიასი.

და ამ ანას სამარხი გაუჩინეთ ოცდახუთი თუმანი. ეს ოცდახუთი თუმანი ბატონისშვილის თეთრიდამ რომა ოცი თუმანი შენადარიანთ გაბრიელასათვის მიეცათ, ხუთი თუმანიც სარგებელი გამხდარიყო. ამისი თამასუქი ანას მიეცეთ, იმან უნდა გამოართოს. ნიკოლოზას საქმე არა აქვს.

სახლის ავეჯულობაც რაც ანასი რიგი იყო, ის მიეცეთ და ერთი ნიკოლოზას მიეცეთ.

ჩუენის¹ მცირეს გონების დანახვით ჩვენ ასე ვამჯობინეთ და ახლა ნება მალალ მოსამართლისა არის. ქორონიკონს უფგ.

სხვა ხელით:

ამ განაჩენის ყაბული ვარ გუბერკის რელისტრატორი ნიკოლოზ ბალინოვი.

ქ. მე, ფარეში მიცეალებული გოგიას მეუღლე ანამ, ამ განაჩენის ყაბული მაქვს. ამ ანამ წიგნი არ იყოდა. ამისი მოძღვეარი ტერიოვაციონ ტერიკოლოსოვ ამ ანას ყაბულობით დამიწერია და მოწამეც ვარ. †

ქ. აზნაური სტეფან ბასტამოვი.

ქ. ოპანეზ დინიბეგოვი. ბეჰელი: მონა ლთისა ოპანეს.

ქ. ნონიჭანლოვი.

ქ. გასპა [რ] მნ [ა] თოვი.

ქ. ამ-სი დამხდური ვარ მეწერილმანების უსტაბაში, მცირე

მონა ასლან...

ასლან

184. განენება დიკასტარიისა ბასილი გზირიშვილისა და

შიომღვიმის ბაგულის საქებაჲ

1808 წ. 8 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1540. დედანი. ქალაღი. 33X23 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

მისის უწმინდესობისათვის მოეხსენებინა კასპს მსახლობელს ამილახურიანთ ყმას ბასილი გზირიშვილს, ასე რომ: ძველადგან ბოძებული გვექონდა ამილახორის იასესაგან

¹ ჩუენის.

მიწა და ავაშენეთ ვენახად, რომელშიაც გამოდიოდა რაოდენნიმე ყოკა ღვინო და ვაძღვედით კულუხსა შიომღვიმეს. და ღერონტი შიომღვიმის წინამძღუარი გვედავა იმ ადგილს და იმისმა ღირსებამ და ჩუენ გამოვირჩიეთ საქმისა ამის მოსამართლენი, რომელთაცა ჰსჩხრიკეს და განსაჯეს ჩუენი საქმე.

რადგანაც შიომღვიმის მიწა ყოფილიყო, ამისთვის დასდევს ისევ შიომღვიმის მონასტრის მამულად. მაგრამ რადგანც მქონდა დიდი ღვაწლი და ჰქონდა ხელი, ამისთვის დაფასებით მომცეს ჰქონდა ხელისთვის ნახევარ ფასი ვენახისა მის ოცი თუმანი. და ამ ოცის თუმანიდამე დამაკლეს ოთხი თუმანიც. და უნდა მოეცა ღერონტი წინამძღუარს თექვსმეტი თუმანი — ნახევარი ვეჯი და ნახევარი თეთრი, რომლისაც მოცემის წერილი მიჭირავს წინამძღურის ღერონტისაგან. და შემდგომად მოცემისა არღა მექმნებოდა საუკუნოდ საქმე ვენახთან. და აწ აღარას მადლევს.

მისმა უწმინდესობამ ჩუენ, დეკასტირიის შეკრებულებას, გვიბრძანა საქმისა ამის გამოძიება. და ჩუენ უწვლილესად გამოვიძიეთ და ვნახეთ ამათგანვე გამორჩეულთა მოსამართლეთაგან გარდაწყვეტილობის წერილი, რომლითაც ჰეშმარიტებით განსჯით განუსჯიათ არა სამართლისა გარე საქმე ესე, რომელშიაც ცხადჰყოფდა გერონტი წინამძღურისაგან თექვსმეტის თუმნის მიცემასა.

და ჩუენ იმათგან განჰსჯილი ჰეშმარიტებით სამართალი არ დავიყენებია. და განვაჩინეთცა ესრეთ: ან უნდა მისცეს გერონტი წინამძღუარმა თექვსმეტი თუმანი ადრევე განჩენილი გამორჩეულთა მოსამართლეთაგან ან იმ ვენახის მაგიერი სხუა იმოდენი მიწა; და ან მანამდინ მისცემდეს თეთრსა, სარგებელი აძლიოს თეთრისა. და თუ არ მისცეს სარგებელი, უნდა მისცეს ვენახი ისევ სანახევროთ გზირისშვილს ბასილას, მანამდინ თავის თეთრს მისცემდეს; ამისთვის, რომ ეკლესიას უსამართლოთ მიმძღავრებული არა უნდა რა.

და თუ გზირისშვილს არ ეძლივა კულუხი, მაშინ საქონი ნახულო აღარა მიეცემოდა რა. და საქონი ნახულოდ ჩაუვარდებოდა დარჩენილი კულუხი. ესრეთ განისაჯა დეკასტირიისა შინა. მარტის 3, წელსა ჩუვ.

მდაბალი მიტროპოლიტი მიქაელ

მისის უწმინდესობის დეკასტირიის წევრი არხიმანდრიტი

ტრიფილე

მისის უწმინდესობის დეკასტერიის წევრი დეკანოზი ხელრთვა:
ს ო ლ ო მ ო ნ .

მისის უწმინდესობის დეკასტერიის მწერალთმთავარი ხელრთვა:
დ ი მ ი ტ რ ი .

185. განჩინება დიკასტერიისა შიომღვიმის მამულს საქმეზე

1806 წ. 27 აპრილი

თ. ე ო რ დ ა ნ ი ა, ისტორიული საბუთები შიომღვიმის მონასტრისა,
1896 წ. გვ. 85—86.

განჩინება მისის უწმინდესობის დიკასტერიისა მიერ.

მისის უწმინდესობის დიკასტერიის შეკრებულებისა შორის მოვიდა ქუაბთახევის და მღვმის მაღალღირსი არ ხ ი მ ა ნ დ რ ი ტ ი დ' ო ს ი თ ე ო ს, არზი მოიტანა დიკასტერიაში და არზის გარდასხუა წერილებიც, მტკიცე და ქეშმარიტი, მოიღო დიკასტერიაში სრულიად დიდთა და მცირეთა ამილახორის შვილთაგან დამტკიცებული წიგნი, გორის უეზდნის სასამართლოსაგანაც დამტკიცებულ იყო. რომელიც თავის მონასტრის მამული მეორედ დაებრუნებინათ და ისევ მონასტრისთვის შეეწირათ და ვინ უწყის, რომ თავისი საკუთარი სხუა მამულიც შესწირონ, ვინ კელჰოფს შლად მისა.

ამ წერილებისა ჩუენგან უწინარეს განხილვისა გ ზ ი რ ი შ ვ ი ლ ი დიკასტერიაში მოვიდა და გაბათილებული წერილი ქეშმარიტებად გამოგვიცხადა და ჩუენგან წერილიც მიიღო სიცრუით დამზაკუარებით; არ უნდა გაებედნა ამას, რომ სიცრუით დიკასტერიაში შემოსულიყო და წიგნი დაეტყუნა.

ამ სიცრუით დიკასტერიაში შემოსელისათვის და ჩუენის მოტყუებისათვის კანონი განუწესეთ ეკლესიის სამსახურისა: რომ შიომღვიმის მონასტერს ხუთი ლიტრა სანთელი უნდა მიართოს აწ და არა ყოველ წლივ. და ეს აღშენებული ვენახი საუკუნოდ მონასტერს დარჩა.

და როდესაც აღშენებულა ის ვენახი, მუნიდგან აქამომდე, კულუხს გარდა, ნახევარი მონასტრისათვის უნდა ეძლიევა; და იმას კულუხის მეტი არა უძღვეია რა. ამისათვის არცარა იმ მამულიდამსაჭირნახულო მიეცემა და არცარა სხვა რამ ნიეთი. და ის ვენახი საუკუნოდ მონასტერს დარჩა.

და ის ჩუენი წერილიც დაგვიყენებია და გაგვიბათილებია, ამისთვის რომ სიცრუით შემოგვატყუა ის გაბათილებული წერილი და დაგუაბეჭდვინა.

და ღვინო რომელიც მძლავრებით მიუტაცნია ამ ვენახისა, ისიც სამართლის განწესებისამებრ მონასტერს უქანვე უნდა მიართოს.

ესრეთ განგვისჯია და განგვიჩენია. აპრილის 13, წელსა ჩუვ. მდაბალი მიტროპოლიტი მიხაელ.

მისის უწმინდესობის დიკასტერიის წევრი არხიმანდრიტი ჯუარის მონასტრისა ტრიფილე...

დიკასტერიის წევრი ანჩისხატის დეკანოზი სოლომონ...

მწერალი გაბრიელ.

თავში:

დიკასტერიისა ჩუენისა მსაჯულთა მიერ განსჯილსა განჩინებასა ამას ვამტკიცებთ. აპრილის 13, წელსა ჩუვ.

ხელრთვა: კათალიკოზი ანტონ.

186. ბანჩინაბა ბატონისშვილის ალიშარის მოახლის

გაწვილუბის საქმეზე

1808 წ. 18 მაისი

ქსა. ფ. 1448. საბ. № 7731. დედანი. ქალაღი. 8,8X16,3 სმ. მხედრული. განკეუთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი.

ქ. ლევან მუხრან ბატონის შვილისშვილს ედიშერს თავისის მოახლის გაწვილუბის განაჩენი რომა აქვს საქართველოს მსაჯულშეკრებილებისაგან მიცემული თორმეტის თუმნისა, რომ ედიშერს უნდა მიეცეს, ამ თორმეტს თუმანში ოთხი თუმანი კოსტანტინე მუხრან ბატონმა მისცეს ედიშერს, ოთხი თუმანი ბაგრატ ბაგრატის შვილმან მისცეს ედიშერს და ოთხი თუმანი ლეონის შვილებმა თავის წილად ჩაიგდონ.

ორი თუმანი ედიშერმა თავის წილად გაითვალოს, რომ შეიქნება სისხლის გარდახდა თორმეტს თუმნად საქართველოს მსაჯულთშეკრებილების განჩინებისაებრ.

და ის ბრალეული გამაწვილებელი მუხრანს მსახლობელი ჭაპურელი ბეჟანას შვილი ტეტია სამთ მოწილეთ მუხრან ბატონის შვილთა: ქ. კონსტანტინე მან, ქ. ლეონის შვილთა გიორგიმ და ედიშერმან, ქ. და ბაგრატმან საერთოდ დაიღონ და ისე წილში ჩაიგდონ. მაისის 18, ქორონიკონს უფდ.

- ოთხი ბეჟედი: 1. ზაალ
2. ამილახვარი გიორგი
3. დავით
4. ნიკოლოს

ხელრთვა: ევსტათი.

187. შუბიანობათა განიხიება თუთუნაშვილისა და თაყინასვილის
ბალის საქმეზე
1800 წ. 10 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 3694. დედნის შავი. ქალაღი. 45×11 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი, ორ-
წერტილი და ტირე.

უფალი კამანდათის ბრძანებით თუთუნასვილი და-
ვითამ და თაყინასვილი ზაქალიის ცოლმა ჩვენ ქვე-
მო კელის მომწერნი თავათს სალაპარაკოს სამართალში დაგვისწრეს
და წერილიც მოგვცეს — თქვენს სამართალს დაეჯერდეთო.

დავითს ერთი თამასუქი ჰქონდა ზაალისა, რომელი იყო ოცდა-
ხუთის წლისა და იმ თარიხიდან თუმანს ორ შაურად სარგებლით
სთხოვდა. და ერთიც ოთხის თუმნისა, ეს იყო ოცდასამის წლისა, და
ამაში ერთი ღუქანი გირათთ ჰქონდა.

ზაალის ცოლი უპასუხებდა: ათის თუმნისა, მართა-
ლია, მოვალე ვარ. სხვისაც ბევრისა მმართვეს. როგორც შევიძლებ,
ან რასაც სამართალი იტყვის, უნდა მოგცეო, მაგრამ ჩემი ბევრი
გიჟირავსო, ის უნდა მაგაში ჩაიგდოო: მორღლისაგან რომ ღუქანი
დავიხსენით ქორონიკონს უპე, იმ წლის ქირა არის შენზედ თორმე-
ტი მინალთუნი; ქორონიკონს უპე ამ წლის ქირა არის შენი ღუქნი-
სა ორი თუმანი და პეტრეს ღუქნისაც ორი თუმანი; რომ შეიქნა
ხუთი თუმანი და ორი მინალთუნი. ოთხი თუმანი ღუქანში უნდა
დაგეჟირა და ღუქანი დაგენებებინა, ჩვენი კიდეც დაგედებოდა
თორმეტი მინალთუნი და ღუქანიც გთხოვეთ და მაგ შენი ათის თუმ-
ნისაც ზაალის შოწერილი წიგნით გითხარით: გვიანგარიშე, ეს ქი-
რები ჩაიგდე და ორისაც თამასუქისას თეთრს მოგცემთ. შენ არც
გვიანგარიშე, არც ღუქანი დაგვანებე. იმ თარიხში ჩემი ღუქანი
დახსნილი არის. მას აქეთ ღუქნის ქირაც უნდა მომცე, ის თორმე-
ტი მინალთუნიც.

დათუამვილისაგანაც ავიღია ჩემი ღუქნის ქირა ორის
წლისა და ნახევრისა. ჩემი ღუქნის ქირას შენ რათ იღებდი? ესენი
ყველა მაგ თამასუქში მიანგარიშე და რასაც სამართალი დამადებს,
იმასაც მოგცემ.

ამებზედ ამას წინათ ზუბალაშვილს ანდრიასთან
და მოქალაქე გასპარასთან ელაპარაკნათ და დავითს ესენი არ
ეყაბულებინა. ასე ეთქვა: ჩემი ღუქნის ქირა ენის წლისა მორდალს
მივეც და ვინის წლისა ტერ-სააკას მივეც და პეტრეც

ერთი წლის მეტი არა ჯდომილა. თორმეტი მინალთუნი კელში მივეც და თუ თავი ვიღებ მე რათ გამოვართმევდი, არა გამომირთმეოდა რათ. ეს იმათ განაჩენში სწერია.

ახლა ჩვენთან ასე თქვა: ჩემი ღუქნისა ე-ნის წლისა მორდალს მივეც და ვ-ინის წლისა თუ ტერ-სააკას თვინ არ მიმიცია, ბარგაშტისა უნდა გამოვიდეს და სხვა ჩემზედ იქნება. პეტრეს ღუქნისა ჩემზედ არა არის რა და თუთაშვილისაგან თუ ამილია რამე, რაც თუთაშვილმა თქვას, ჩამიგდევითო.

თავისი დავთარი მოიტანა: ე-ნის წლისა მორდლისათვინ მიმიციაო, მაგრამ ის დავთარი ჰაზრის განმასვენებელად ვერ დავინახეთ. მორდლისაგან დახსნილი თამასუქი ვნახეთ, რომ ზუბიაშვილს მიბარებოდა თეთრი იანვარს იე, ქორონიკონს უპე და ტერ-სააკასთვინ დაუგირავებიათ იანვარს იე, ქორონიკონს უპე.

ტერ-სააკასაც ვკითხეთ და ასე თქვა: ჩემი თეთრი მორდლისთვინ არ მიუციათ, უწინ დახსნილი ჰქონდათ და მერმე მე დამიგირავესო.

ამაზედ დიდად ეჭვი გვაქვს, რომ ორსავე თარიხში იანვრის თხუთმეტი სწერია და ზედმიწევნით ვერ დავინახეთ დაერთას ე-ნის წლისა მიუცია თუ არა. და ამისთვის ასე ვიანვარიშეთ: ე-ნის წლისა მისცეს დავითამ თავისი ღუქნის ქირა თორმეტი მინალთუნი.

ვ-ინის წლისა ტერ-სააკას ვკითხეთ და ასე თქვა: ვ-ინის წლისა მე¹ არ გამომირთმევიანო. და ვერც გამოართმევდა, ამისთვის რომ სამი ღუქნისა რვა თვის ქირა ზაალისგან კელში სჭერია. იმ წლის ქირა ორი თუმანი ყოფილა. სამი თვე ბარგაშტი უნდა გამოვიდეს ხუთი მინალთუნი და უნდა მისცეს თუმანნახევარი. ეგრეთვე პეტრეს ღუქნისაც უნდა მისცეს თუმანნახევარი.

ამას გარდა კიდევ თუთაშვილისაგან აუღია ორის წლისა და ნახევრისა სამი თუმანი და ორი მინალთუნი. ჯამი იქნება შვიდი თუმანი და ოთხი მინალთუნი.

ამაში დავითასი ნუსხით² ზაალის დანახარჯი დასდებია რვა მინალთუნი და ორი აბაზი, რომ იმაზედაც ულაპარაკენიათ. ეს რომ გამოვიდეს, დარჩება ექვს თუმანნახევარი და სამი აბაზი.

ამას გარდა ის გირაო ღუქანი რომ ჰქონია, იმისი ქირა ქორონიკონს უბდ, ამ წელიწადს თორმეტი მინალთუნი გამხდარა. მას აქეთ თორმეტი მინალთუნი ქირა ყოფილა, ზოგჯერ მეტიც ყოფილა. მას აქეთ ბარგაშტს გარდა ათი წელიწადი არის, იმისი ოთხი

¹ + ვინის წლისა მე. ² ნუსხით.

თუმნის სარგებელი ოცდაოთხი აბაზი არის და იმაში ღუქ[ა]ნს არ აქმევდნენ.

ამ ათს წელიწადს ღუქნის ქირა აუღია დავითას თავის სარგებელზედ მეტი — წელიწადში შვიდი მინალთუნი და ერთი აბაზი, რომ იქნება ათის წლისა შვიდი თუმანი და ორი მინალთუნი. სულ განდება, რაც დავითას უქირავს, ცამეტი თუმანი, შვიდი მინალთუნი და სამი აბაზი.

თუ დავითას რაც სჭერია, ან დაწერილი ჰქონოდა, ან სიტყვით თავს ეღვა და უარი არ ეთქვა, ის ექვს თუმანნახევარი და სამი აბაზი ათის თუმნის სარგებელში უნდა სჭეროდა და ღღეს კიდევ ოცი თუმანი ერგებოდა. მაგრამ რადგან არც დაწერილი ჰქონია და არც სიტყვით სრულებით იყაბულა, ღღეს რაც უქირავს, იმის ერთი ორად უნდა შეუთავდეს.

ის ზემო ცამეტი თუმანი, შვიდი მინალთუნი და სამი აბაზი რომ ოცდაოთხს თუმანში გამოვიდეს, დარჩება ზაალზედ ათი თუმანი და თორმეტი აბაზი. და ღღეს ათი თუმანიც მისცეს ზაალის ცოლმა. ამათი სამართალი ჩვენ ასე დავინახეთ. ივნისის ი, ქორონიკონს უყდ.

188. განიინება შორღანანთ გაურის საქმეზე

1800 წ. 24 ივნისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 6007. ღღანი. ქალაღი. 36,5X22 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე და წერტილი.

ყო რ დ ა ნ ა ა ნ თ უ თ რ უ თ ა ს შვილები ის ა ი ა, ბ ე ქ ა ნ და რ ო ს ტ ო მ ჩიოდნენ თავეანთ გაყრაზედა. და ჩვენ ქუემორე კელმომწერელთ კელწერილი მოგვცეს: ჩვენ სამნი ძმანი ვართ, გაყრა გვენბავსო¹, ვითხოვთ სამართლით გაგვყარეთ და რასაც თქვენ გარდასწყვეტთ საქმესა ჩუენსა, ვჯერვართო; და რომელიც თქვენ გარიგებულს სამართალს გადავიდეს, მტყუანი იყოსო.

და შემდგომად ამისა ამათს მამას უთრუთს ნება ვთხოვეთ, გნებავს ამათი გაყრა, თუ არაო; და მოგვცა ნება გაყრისა. რადგან ამათმა მამა[მ]ც ინება და შვილებმაც ეს კელწერილი მოგვცეს, ამის გამო ვალაპარაკეთ.

ისაია ასე ჩიოდა: ოცი წელიწადი მეტია მე დავქორწილდი, მზითვეში შემოჰყვა ათი თუმანი რომ ეს ი თუმანი სახლში დახარ-

¹ გვენბავსო.

ჯეს, უნდა სარგებლით მოეცათო; ხანი გამოვიდა, სარგებელი იყო იმ უამიდან ო თუმანი, სარგებელი მოსცეს და ათი თუმანი თავნიც უნდა მოსცენო კიდევ დარჩომილის სარგებლითაო. ნიშანი, პირის სანახავი და ოქროს რომ მოაგროებენ — ესენი სულ დადგა ოცდათექვსმეტი თუმანი. ეს ოცდათექვსმეტი თუმანიც საკუთარი ჩემის მეუღლისა იყო; ესეც საერთო სახლში დახარჯესო, უნდა ესეც სარგებლით მოსცენ ჩემს მეუღლესაო. რადგან ეს სახლი მამა ჩვენმა იყიდა, შენობა მტრისაგან დაიწო და დაწვის წინარე სარიშტით ცალ-ცალკე ვიყავით და საკუთარის ჩემის თეთრით სახლი ავაშენე, ოცდაშვიდი თუმანი დავხარჯე. იმ დღეს ქელწერილი მივეციო დაფასებისა, დააფასეს შენობა ოცდასამ თუმანად, ესეც უნდა მომცენო, რადგან სახლს ესენი იქერენო. და მამაჩემი ხომ ცოცხალი არის, რაც რამ აქვს და ენებოს თავისათვის დახარჯოს; როდესაც მიიცვლება, მაშინ როგორც განწესება არის დარჩომილისა, ისე მოხდებაო.

ბეჯანამ მიუგო: მზითვის თეთრი ო თუმანიც მოგეცით სახლიდამ, ნიშანიც და პირის სანახავიცა, განაჩენიც იყო მოსამართლე- [ე]ბისაგან დაწერილი ამ სადაოზედ გარდაწყვეტისა, მამა ჩვენს ჰქონდაო; მეორე ეს, რომ: სახლის შენობა მეტი უთქომთ, ახლა დააფასონო; მესამე ეს, რომ: მამიჩვენის ნება არის, აქვს რამე თუ არა, ვისიც ნება არის, იმას მისცემსო.

მესამემ ძმამ როსტომ[მ]ა იჩივლა: მე არც ამის ნიშანი მინახავს და არც მზითვის თეთრი, არც დაექორწინებულეარ, არცარა სახლიდამ დამიხარჯავს და არცარა ხარჯი ჰქონიათ ჩემზედაო ჩემს სახლსაო, საქორწილოც მინდა; ამათს მეუღლე[ე]ბს რომ ათ-ათი თუმანისა უფრო მეტი ნიშანი მისვლიათ სახლიდამ, მეც უნდა მომცენო.

ამათმა მამამ უთრუთმა თქუა: ამ ოცდარვას წელიწადს წინათ ჩემს შვილს ისაიას ამ თამასუქით ო თუმანი ვასესხე, უნდა მომცეს, არ მოუციო; სახლი ჩემი ნასყიდია, გაუყავით ამათო, ჩემს უმცროს შვილს როსტომას საქორწილო არ მისცემია, უნდა ამ სახლიდამ მიეცესო; თუ შემოძლიან რამე ჩემის სამარხილამაც შევეწევო. ესენი ასე რიგათ მოაშორეთ, რომ ერთმანერთთან შფოთი აღარა ჰქონდესთ რაო.

ჩვენ რომ ესენი ვალაპარაკეთ, მოვითხოეთ წინარე მოსამართლე[ე]ბისაგან დაწერილი განაჩენი. უთრუთმა ერთი ბარათის ტოლი ქალაღლი მოიტანა, ბეჭდები იჯდა. იმ პირველ მოსამართლე[ე]ბისაგან დაწერილი განაჩენი სულ დაეხიეო; ამისათვის, რომ ჩემს

შვილებს შფოთი არ მოუხდესთ რაო. ერთი თამასუქი წარმოაყენა, ერთობაში ოცი თუმანი ვასესხე, არ მოუციაო და უნდა მომცესო.

ეს ასეთის აზრით და ფიცით აღმოჩნდა ჩვენთან, რომ ეს ოცი თუმანი მაშინვე მიცემული ყოფილა და ახლა რადგან მამა უწყყრება, იმიტომ პირველ აღებულს მეორედ უბრუნებს, ამის გამო ვერას შეუვა. იმ ბათილის თამასუქით განაჩენი რომ დაუწერიათ პირველს მოსამართლეებს, იმაში თვითეულად იქნებოდა გარჩეული: ან მზითვევი რა იქნებოდა, ან პირის სანახავი, ან მოგროვებული ოქრო, ან რა მისცემოდა, ან რაღა აკლდებოდა, იმაში ყოველივე ნათლად სახილველი ყოფილა.

და ახლა ჩანს, რომ უწყრება ამ ისაიას და იმით ამის სიმართლე იქნებოდა, რომ განსამართლებელი დაუხვევია. თუ მამის პატივებით არ მიგვეხედა, რადგან უკანონოსაქმე უქნია და დაუხვევია, რასაც შესწამებდა ოცდათექვსმეტი თუმანი იყო შიგ დაწერილიო, უნდა ეს თეთრი მთლად სარგებლით მიეცეს. მაგრამ მამობის პატივით პატივ-ვეციო და სარგებლით აღარ დაუწერათ შეუძლებლობის მიზეზით. და ეს ოცდათექვსმეტი თუმანი უსარგებლოთ ისაიამ და ბეყანამ უნდა მისცენ; ისაიამ — თავის მეუღლეს და ბეყანამ — თავის რძალსა.

რადგან ამათ საქმეს ვხედავთ, თუ ამ სახლის ადგილში ერთათ დგანან, მუდამ შფოთი ექნებათ. და ამათი აქ ერთათ დგომა აღარ იქნება. ამისათვის ის სახლის ადგილი უნდა გაიზომოს, ოსტატებისაგან დაფასდეს და რადგან ნებითა მამისათა ბეყან და როსტომ დგებთან იმ სახლში, ადგილის ფასიღამ ითუმანი უწილოდ როსტომს საქორწიქოდ უნდა მიეცეს. სხვა რაც მორჩეს, სამათ გაიყოს ფასი: ერთი წილი ისაიას, ერთი ბეყანას და ერთი როსტომს. ოცდასამ თუმნად რომ თავიანთ გამორჩეულის კაცებისაგან ნაშენი დაფასებულა, ესეც უნდა ამ სახლებში მდგომმა ბეყანამ და როსტომამ მისცენ ისაიას; სახლი შენობითა და ადგილით ბეყანისა და როსტომისა იქნება.

და რადგან როსტომ სახლიღამ ქონებიღამ უნაწილო დარჩომილა და მამამაც თქვა, თუ შემიძლიან რამ, მე მივცემო; ამისთვისაც განვაჩინეთ, რომ რაც თავისი ნება არის, ამ შვილს შეეწიოს საქორწილოზე და დასახლებაზედა.

და აგრეთვე ვეგუღვებით დედ-მამას თავეთს სარჩოსა და სამარხსა; ამისათვის თავეთის ნებაზედ მივაგდევიო, მანამ ცოცხალნი არიან, დარჩებიან. და თუ სამარხს გარდარჩებათ რამ, რომლისაც

შვილის ნება არის, იმას მისცემს მამა თავისის ნაშოვნად, თუ რამ დარჩებათ.

ესენი რომ ასე დავწერეთ და თავისი გაუყავით, მაგრამ თუ მამულზედ მივლენ, მაშინ როგორც ძმობის წესია, მამულიც ისე გაიყონ.

ამ მაზმუნზე სამი განჩინება დაიწერა: ერთი მიეცა ისაიას, ერთი ბეჟანს და ერთიც როსტომს. ივნისის კდ, წელსა ჩყვ-ს.

მსაჯული თავადი შ ა ზ ა ს ო ლ ა ლ ო ვ ი.

მსაჯული ი ო ა ნ ე თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ო ვ ი.

კეთილშობილი ყ ო რ დ ა ნ ო ვ ი ფ ა რ ს ა დ ა ნ ხ ე ლ რ თ ვ ა : ფ ა რ - ს ა დ ა ნ .

კეთილშობილი შ ა ნ შ ო ვ ი გ ი ო რ გ ი.

კეთილშობილი ი ა გ უ ლ ო ვ ი ზ ა ა ლ .

მდაბალი მღვდელი მილდისი ტ ე რ - ს ვ ი მ ო ნ მ ო ლ ნ ი ნ ის ა .

189. ბანჩინება ბასარიონ ხუნდღიღლისა და ფალაპევის

მამულის საქმეზე

1800 წ. 11 ივლისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 1301. დედანი. ქალაღი 33X21,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი და აბზაიის ბოლოს ორწერტილი ხაზით : —

ქ. მათი ყოვლად სამღუდელოება უფალი ქ ყ ო ნ დ ი დ ე ლ ი მიტროპოლიტი ბ ე ს ა რ ი ო ნ და ფ ა ღ ა ვ ე ბ ი — პ ე ჰ უ მ უ რ - ძ ა ყ ა ნ ის შვილები და ზ ა ა ლ ის შვილები — გაიბჰვენ.

ქ ყ ო ნ დ ი დ ე ლ მ ა ნ ი ჩ ი ე ლ ა : პირველითგანვე ჩვენი ეკლესია ერთ მთავრობაში აღშენებული ყოველთავე იციან; და აგრევე ს ე ფ ი ე თ ი ს ო ფ ე ლ ი აზნაურითა და გლეხებით იმ ეკლესიის ყოფილა, თავისის საკმაოთ ალაგ-მამულითა და საყანით თუ ტყით; და იმ უამითგან ჩვენს ეკლესიასა და მათს ყმებს მოდავე და მოცილე არავინ გამოსჩენია. დღეს თქვენ მიდით და ჩემს უდავე-ბელსა და უცილებელს ალაგშიდ გლეხები ჩამისახლეთ. მე მაშინვე დაგითხოვეთ, ნალიაბიც დავაწვევინეთ, მაგრამ არ გარდამეცალეთ და მიზეზი რა გაქუსთ, არ ვიცით.

ფ ა ღ ა ვ ე ბ მ ა ნ უ პ ა ს უ ხ ე ს : ჩვენ თქვენის ეკლესიის საწყენი და თქვენი შესაკოდებელი საქმე თუ რამე ექნით, არ ვიცითო. ერთი ჩვენი სასაკუთრო და კაცისაგან შემოუცილებელი ვერანო ალაგი იყო და დღემდის სახმარად არ დაგვქ[ი]რებია და ახლა გლე-

ხები შეგვიწუხდა სამოსახლოზე და ჩვენს საკუთარს ალაგშიდ ჩვენი გლეხები დავასახლეთ, მართალი არისო.

ქ ყ ო ნ დ ი დ ე ლ მ ა ნ ა შ ო რ ო ს თ ქ ე ა .

აგრევე ფაღავებმა ც ა შ ო რ ო ს თ ქ ე ე ს : «ეკლესიის არაოდეს არ ყოფილიყოს და არც სეფიეთელის კაციც ალაგი ეს იყოს, რაც ახლა ჩვენ რომ სოფელი გვაქვს ბ ა ნ ძ ა და მოსახლობა რომ გაქვს ნ ა შ ე გ ე ლ უ , ამისი ალაგი არ არის, დამსახლებელის ბატონის წყალობით არა გვაქვს, არც საკუთონდიდლო იყოს და არც საეკლესიო».

ჩვენ დავხედეთ, მაგრამ ჰყონდიდის ეკლესია ერთმთავრობისა და მეფობის ეამშიდ აღშენებული და განმდიდრებული დარჩა და ფაღავეები უფრო ჩვენის ქვეყნის მპყრობლისაგან დასახლებული და რჩენილი არის. და ამ პირველობისათვის აშორო ეკლესიასა და მასზედ მდგომს მღვდელმთავარს დავარჩინეთ. აგრევე ის სადგო ალაგიც უფრო საეკლესიო ძველის მოსახლე კაცების მახლობელიც არის და აშორო ველარ წავართეთ.

აწ ამ ალაგებზედ მივიდენ, ხატი ფაღავებმან მიუსვენოს და ის ალაგი დამფასებელისაგან დაფასდეს და რამოდენის ათის მარჩილის იქნეს, იმოდენი სეფიეთელი გლეხი კაცი და ან ამაველი აზნაური იქაურივე ასე შეაფიცოს ფაღავებს, რომ: «ახლა ჩვენ რომ ალაგი შემოვიარეთ არასდროს დადიანის სახასო ალაგი ეს არ ყოფილიყოს, არც ნ ა შ ე ნ გ ე ლ უ ს შემავალი ადგილი ეს იყო და არც არას ფაღავეს ამაშიდ ხელი ქონდეს, რაც მკვიდრი საეკლესიო საკუთონდიდლო ადგილი არ არის».

თუ ასე იფიცონ, მას მერმეთ ის შემორებული ნაფიცო ალაგი ხელშეუვალოთ ეკლესიას დარჩეს და ფაღავებმა ხელი ააღოს და გლეხებიც გარდააცალოს.

შენობა რომ რამე ყოფილიყო, ისიც სამართლის წიგნის ბრძანებით ეკლესიას დარჩებოდა. მაგრამ აღარაფერი შენობა არის.

და ყანები რაც არის დღეს, იმისაგან ჰყონდიდელმან წრეულს მოდი აიღოს და სამერმით და საუკუნოდ ალაგებიც შერჩეს.

თუ სეფიეთელი კაცი ვერ აუვიდეს, სხვა საელესიო კაცი შემოიმატონ მოფიცრათ. თუ ვერ იფიცონ¹, ფაღავეს დარჩეს. ქრისტეს აქეთ ჩუვ, ივლის[ს] ია, ბ ა ნ ძ ა ს .

¹ + და.

რვა ბეჭედი:

1. სრულიად ოდიშის დედოფალი ნინა.
2. დადიანი ლეონ
3. ბატონიშვილი გიორგი
4. არ ირჩევა
5. ცაიშელი მიტროპოლიტი გრიგოლ
6. ბატონისშვილი დავით
7. სახლთუხუცესი ჩიქოანი გიორგი
8. იოსელიანი ბერი.

190. ბანდინაბა მაღალაშვილავის სახელობის თაობაზე

1800 წ. 17 ივლისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 8822. დედანი. ქალაღი. 34,7X21,7 სმ. სამ ფურცლად. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია შიშვე და წერტილი. ამ საბუთის მეორე დედანი დაცულია ამავე ფონდის № 5648-ში.

მათმა უწმიდესობამ ყოვლისა საქართუელოჲსა და კახეთისა კათოლიკოს-პატრიარქმან, მეფის ირაკლის მეორის ძემან, წმიდის ალექსანდრე ნეველის ორდენის კაეალერმან, ანტონი მეორემან, ჩვენ — ქვემო მომწერელთ მალალაშვილების გაბრიელისა და სხვათა ამილბარ სალთხუცის შვილებთა და მდივნის იოსების საჩივრის მოსმენა და სამართლის მიცემა გვიბრძანა.

რომელთაგანნი გაბრიელ და იოანე ჩიოდნენ: ჩუენი მამაპაპათ ბარათში გამოყოლილი მდივნობა და მორდლობა ამ იოსების სახლს უჭირავს; ვითხოვთ, ჩვენ მოგვეცესო.

იოსებ მიუგებდა: მართალია, გაყრაში სახელოები გაგვიყვია, სანატრელთ პატრ[იარქ]თ დასტურითა სალთხუცობა თქვენს სახლს ჰრგებია, მდივნობა, მორდლობა, ქადაგობა და მამათმთავრობა ჩვენ გამოგვყოლიაო.

სამართალმა ამ ორთავე მოდავეთა წერილები მტკიცეთ დამტკიცებისათვის მოსთხოვა.

სალთხუცის ამილბარის შვილებმა მოიტანეს ნაზარალიხანის წყალობის წიგნი, რომელსა შინა წერილი იყო ესრეთ: «ნებითა და შეწეებითა ღმრთისათა, ჩვენ, ღმრთივ-აღმატებულმან და ღმრთივ-დამყარებულმან და ღმრთივ-ზეცით გვირგვინოსანმან, იესეიან, დავითიან, სოლომონიან, პანკრატოვანმან მეფეთ-მეფემან და თვით კელმწიფემან ნაზარალიხან და თანამეცხედ-

რემან ჩვენთან დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან ანნა, პირშომან და სასურველმან ძემან ჩვენთან პატრონმან იმამ-ყულიხან და პატრონმან მამადყულიმ და პატრონმან თეიმურაზ ესე ამიერით უკუნისამდე უამთა და ხანთა გასათავე-ბელი, მტკიცე და უტუალებელი წიგნი და სიგელი გიბოძეთ შენ, ჩვენს დიდად ერთგულად თაედადებით ნამსახურს მალალა-შვილს ამილბარს ასე: მოხვედით კარსა დარბაზისა ჩვენი-სასა და თქვენს მამა-პაპათ სამკვიდროს სვეტიცხოვლის სალთხუცო-ბას დაგვეაჩენით; და სულკურთხეულის ჩვენი მამა-პაპათ და [შთა]-მომავალთ ნათესავთ წიგნებიც გქონდათ მეფეთაგან და კათალი-კოსთაგანცა. ჩვენ ვისმინეთ აჟა და მოხსენება თქვენი. და ბიძა ჩვენს ბატონს კათალიკოზს იოანესაც თქვენთვის ებო-ძებინა სუეტისცხოვლის სალთხუცობა და ჩვენც შენ, მალალა-ძე ამილბარს, გიბოძეთ სუეტისცხოვლის სალთხუცობა ბა-ტონის კათალიკოზის ბრძანებით და მცხეთელთ ნებადართულობით ყოვლის კაცის უცილობლივ. აგრევე როგორც თქვენი მამა-პაპათ კახეთის სვეტიცხოვლის მამულების სალთხუცობა და ჯანიშნობა ძუელთ კელმწიფეთ ჩვენთა მამა-პაპათაგან გქონებოდათ. ახლა ჩვენც მათი ბრძანება წიგნი დაგიმტკიცეთ; და გიბოძეთ სალთხუ-ცობისა და ჯანიშნობის წიგნი, გიბოძეთ ამა წესითა: პირიქით და აქეთ საგარეჯოსა, ჯიმითისა, ახალშენს, ვერძის-ქევს, ერწოსა, ბიწმენდს, საგურამოს რაც სვეტიც-ხოვლის მამულები არის და ჯუარის სახასო მამულებში სთუელს თქუენ აიღებდეთ; პურს, საბალახეს, ჯურუმს და რუზედ ბრინჯსა სათაოსა არაფრისაგან არა დაგაკლდებოდეს, ყოვლისფრისაგან აიღებდეთ და თქვენის კელით კათალიკოზს და სვეტიცხოველს მი-ართმევდეთ. სხვა კაცს კელი არა აქეს. ვერცავეინ ჩვენი ბრძანება მო-გიშალოს. აგრევე თქვენი მამა-პაპათ ნაქონი სამკვიდრო მდივნობა და ბეჭედი; და მცხეთას მაჩქათელას კონი და საფიჩხულე; ციხედიდს ზვარი, მარანი, ხოდაბუნი და ბეთუაშვილი და გელიხაურები; ძეგველი დემეტრე; აღაიანში ვარდიანშვილი; ზერტს მამულაშვილები და სხვა გლეხები; და მეღალობა; და დიდგორაზედ მოხისის მოუ-რაობა; ერტისს გოგაშვილი თევდორა, მისის ძმით და მამულით — ესენიც კათალიკოზს ისევ ებოძებინა შენთვის და შენის ძმებისათვის. და ჩვენც ისევ გიბოძეთ ყოვლის კაცის უცილობლივ;

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან სვეტისცხოვლისა და ჩვენსა სამსახურსა შინა. არაოდეს არ მოგეშალოსთ არა ჩვენგან და არცა შემდგომთა სხვათა მეფეთა და კათალიკოსთაგან. აწე¹ გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვეჟილ-ვეზირნი და სხვანო მოსაქმენო! ეს ჩვენი ბრძანება და ნიშანი თქვენც ასე გაუთავეთ და ნუ მოუშლით, როგორც ამ ჩვენგან ნაბოძებსა სიგელსა შიგან ეწეროს. დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე მკათათვის კთ, ქკს ტპშ, კელითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნობრის თუ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს შ ი ო შ ი ს ა თ ა». სიგელსა ამას ამტკიცებენ ნეტარ ქსენებულნი მეფე ი რ ა კ ლ ი მეორე და კათალიკოსი ანტონი პირველი.

შემდგომად ამისა იოსებ მდივანმა მოიტანა ევდემონ პატრიარხის წიგნი, რომელიცა ჰსწერს ესრეთ: «ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა და მეოხებითა ღმრთისმშობლისათა და შეწევნითა სუეტისცხოვლისა და კუართის საუფლოძსათა ჩუენ, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ქართლისა კათალიკოსმან, პატრიარხმან ევდემონ დიასამიძემან ეს წყალობის წიგნი გიბოძე შენ მაღალა შვილს პაპუას ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე: სახლისუხუცობა ძუელითგან ნასისხლათ თქვენ გქონდათ და ბიძათქვენს იოანესაც ჰქონდა. როდესაც იოანე მოკვდა, მისგან ჩუენ გუღს გვაკლდა და ცოტახანს გამოვართვით და შენ კიდევ დარბაისელნი შუა შემოიყუანენ და თბილელ ეპისკოპოზმა ელისემ მეფე როსტომ შუა შემოიყუანა და თითონაც შემოგვეხვეწა; დავდევით პატივი და გიბოძეთ სახლისუხუცობა სამცხეთოსი, ასე რომე: არაკაცი არ გეცილებოდეს არა შენი სახლისკაცი და არა სხვა შენს შვილსა და შენს ძმებს გარდა, და არცარა სხვა სამცხეთო კაცი იყოს შენის სახლისუხუცობის მშლელი და წინააღმდეგომი; და ეს ასრე გაგითავდეს ჩვენგანცა და სხვათა მეპატრონეთაგან. ვინც შემდგომად ჩვენსა კათალიკოსნი იყვნენ, არც მათ მოგიშალონ; გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან საყდრისა ჩვენისა ერთგულებასა შინა. ვინც კელჰყოს ამისა შლად, სვეტისცხოვლისამც უარის ყოფისა კანონსა ქვეშე არის. დაიწერა უცუალებელი სიგელი ესე ქორონიკონს ტკშ».

და ჰსთქუა: როდესაც ჩვენი მამა-პაპანი გაყრილან, სალთხუცობა თქვენის სახლისათვის წილში მიუციათ; მდივნობა, მორღლობა და სხვანი ჩუენ დაგვრჩომია. დიდ მტკიცე დასამტკიცებელად ამა სახელოთა კელში ჰქერა და არაეისგან გამოართმევა მაქესო.

¹ აწე.

ერთხელ ოდესმე მკადისჯვარს სანატრელთ მეფეთ თეიმურაზს და ირაკლის ხუნძაყთ ბატონზე გაემარჯვებინათ; გიორგი, პაპა თქვენი, ბრძოლას ვერ მოჰსწრებოდა. მეფეს თეიმურაზს სალთხუცობა ჩამოერთმევენა და დავით მაღალაშვილისათვის ებოძებინა. რადგან პაპა თქვენი უსახელოდ დარჩა, მაშინ ჩვენს წილში ნარგები მდივნობა სალთხუცეს ყოფილს გიორგის მიეცა; ქადაგობა, ბეჭედი და მამათმთავრობა გაღმა მხრისა ნიკოლოზ მამაჩემს დარჩაო, რომელსაც ეწამებოდნენ ჩაპე წელსა მიცემულითა წერილითა ყოვლად სამღვდლო ნინოწმიდელი მიხაილ, არხიმანდრიტი ტრიფილე და დეკანოზი მიქელ.

ამას შეჰსძინა იოსებმა: როდესაც სანატრელთ ცხებულმან მეფემან თეიმურაზ და პატრიარხმან ანტონი პირველმან პაპა ამათი გიორგი კუალად შეიწყნარეს და მცხეთის სალთხუცობასა ზედა კუალად აგეს, მდივნობა ისევ მამა ჩემს ნიკოლოზს უბოძეს; ამიტომ, რომ სალთხუცობა ამა ყოველთა სახელოთა ფარდად ჩაგდებული იყო. ამასვე ეამსა წარმოადგინა დავით ამილბარ სალთხუცის ძმამ მაღალაშვილმა სანატრელის პატრიარხის ანტონი პირველის ღრამბატა, რომელიცა ჰყოფდა სალთხუცობისა შემოსავალსა და სხვა სახელოებთან წილში აგდებდა. აგრევე ამილბარის შეილებმა უწმიდესის ანტონი მეორის განაჩენი წარმოადგინეს, რომელიცა არა ჰყოფდა შემოსავალსა და საკუთრად ამილბარს აძლევდა. მაგრამ ამანვე მეორემან ანტონი ჰბრძანა ამა ორთავე განაჩენთა დაყენება და კათალიკოზის ევდემონის განაჩენის მიხედვით განყოფა და სამართლისაც ასე მიცემა. და სპთქუა: ჩვენ ეს ევდემონის განაჩენი არ გვენახაო.

და რადგან ამას გარდა სხვა წიგნები სამართალში არ მოუტანიათ რა არც ერთს მხარეს, ამის გამო ჩვენ მსაჯულთ ასე განვსაჯეთ: თუმცა იოსებ მდივანმა, ნიკოლოზის შეილმა, წიგნი ვერა მოიტანა რა და ჰსთქვა: ქალაქის ალოხრების ეამს დავჰკარგეო; და მეორეს მხარეს ამილბარის შეილებს ამის მეტი არა მოჰქონდათ რა, რომ მკადისჯვარში გამარჯვების შემდგომად გიორგის სანატრელი მეფე გასწყრომოდა, სალთხუცობა დავით მაღალაშვილისათვის ებოძებინა, მაშინ მდივნობა როგორც სახლის სახელო ყოფილიყო, ისე ნიკოლოზისათვის ჩამოერთმევენათ და გიორგი სალთხუცეს ყოფილისათვის მიეცათ. და როდესაც ისევ გიორგი შეეწყალებინათ მეფესა და პატრიარხს, სალთხუცობა ისევ ამისთვის მიეცათ; და

მღივნობა, მორღობა, ქადაგობა და მამათმთავრობა ნიკოლაოზისათვის ებოძებინათ.

აქედამ ჰსჩანს, რომ სალთხუცობაც წილში ჩაგდებული ყოფილა. და სახლისა როგორც სხვა სახელოები ამა ორთავე სახელოთა ესოდენი ხანი დაუყვიათ ორთავე მოდავეთა ქელთა შინა, რომ თუნდა წერილიც არ ყოფილიყო, სრულიად მდინარეობა ჟამისა და ცუალემა პატრიარხთა საბუთად და წერილად კმაროდა; როგორც მდივანს იოსებს არ შეუძლია თხოვნა ამათგან სალთხუცობისა და გატანა, აგრევე ამილბარის შვილებს არ შეუძლიათ მღივნობის და სხვათა გამოტანა და თვისად წოდება. ამითი დარჩა მღივნობა, მორღობა, ქადაგობა და მამათმთავრობა იოსებს და იმის სახლს; რომელსაც თუ არ შეეცოდება თვისგან და კათალიკოზის რისხვა, მღივნობას და სხვებს ვერვინ ჩამოართმევს.

სალთხუცობა თუმცა არის მკვიდრად მამულებრ შეტანილი ამილბარის სახლში, გარნა რომელსაც გუამს იმ სახლში უნეტარესმან კათოლიკოს-პატრიარხმან უბოძოს, იმისდა ჯერ-არს ქონებად. ხოლო ძმასა გინა ბიძასა თვისსა, რომელნიცა დღეინდელადმდე ამა სახელოსა შინა ჰმოქმედებდენ ანუ ჰმოქმედებენ, ამათ ასეთს წილს მიჰსცემდეს, როგორც თავისთვინ აელოს. ესრეთ, რომ, თუ: სალთხუცის ამილბარის შვილებს ებოძოს, დავითს — ბიძა მათს შვილებითურთ [ყოვლ]ის შემოსავლიდამ, რომელიც სალთხუცობას აძევს, უნდა წილს მისცემდენ ნახევარს. და თუ დავითს ებოძოს, მჰსგავსად მისა გაბრიელს და იოანეს და სხუათა ამილბარის შვილებთა სრულს წილს მიჰსცემდეს; ესე იგი, ყოვლის შემოსავლის ნახევარსა არა საკუთრად.

[არა] ჩვენ, მოსამართლეთა, ამისი ასე განჰსჯად კელეყავით, არამედ პირველად ბუნებამ განუწყესა ძმას წილი; და შემდგომად ეკედემონ კათალიკოსმან ცხადად დასწერა არავისგან შეცილება და წილის თხოვნა სალთხუცობის შემოსავლიდამ ძმისა და შვილებს გარდა; მაშასადამე, ძმას სწორე წილი ჰსდებია მჰსგავსად ზემო თქმულისა ბუნებითისა ჰსჯულისა, რომლისა ქელთაგან ვერცა ერთი მსაჯული ვერ განერების.

მაგრამ ჩვენ შეძლებისამებრ ჩუენისა ესრეთ განეჰსაჯეთ და ნება მათის უწმიდესობისა იყავნ. ამისთანა სამი პირი დაიწერა: ერთი დავით მაღალაშვილს მიეცეს, ერთი ამილბარ სალთხუცის შვილებს გაბრიელს და სხუათ და ერთი მდივანს იოსებს. აღიწერა ჩუე წელსა, იულისის ოზ დღესა.

თავადი პოლკოვნიკი ბარათოვი მდივანბეგი ხელრთვა:
ზაალ

კოლექსი სოვეტნიკი თავადი სულხან თუმანოვი
თავადი ბეჟან ერისთოვი არაგვისა

მდივანბეგი თავადი დავით ჩოლაყაშვილი.

ეს სამართალი იქმნა განაჩენსა ამას შინა მოხსენებულისა ძველისა წერილებისა მიხედვითა; და რომელნიც აქ არიან მოხსენებულნი, ამათს გარდა არა რომელნიმე საბუთნი არა წარმოუდგენიათ რა, რევაზ სალთხუცის შვილების ამილბარის და სოლომანის გაყრილობის განაჩენიც არ წარმოუდგენიათ, და არც გიორგი სალთხუცისა და ნიკოლაოზ მდივნისა გაყრილობისა. მაგრამ ამილბარ სალთხუცი-დამ და სოლომონ მდივნიდამ კარგა ხანია, რომ ეს სახელოები — სალთხუტობაცა და მდივნობაც ასე თავ-თავისად უქირაეთ და ჰქონიათ, ამ მიზეზებით ესრეთ განიჩინა.

პოლკოვნიკი თავადი ბარათოვი მდივანბეგი ხელრთვა:
ზაალ

კოლექსი სოვეტნიკი თავადი სულხან თუმანოვი
თავადი ბეჟან ერისთოვი არაგვისა

თავადი დავით ჩოლაყაშვილი.

191, განჩინება სვიმონ თაჯისშვილის ამის ბაგულაშვილის საქმეზე

1808 წ. 18. დეკემბერი

ცხსა ფ. 1448. საბ. № 5939. დედანი. ქალაქი. 66,8X25 სმ. მხედრული.
განკეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და მძიმე.

ქ. მისს უწმიდესობასთან ეჩივლათ ბატონყმობაზედ თაჯის-შვილს სვიმონს და ხეკორძელს მოსე ბაბულაშვილს. მის უწმიდესობას ჩვენთვის ებძანა ამათის საქმის გამოძიება.

ამათ ორთავ მოდავეთ ხელწერილი მოგვცეს ჩვენ ქვემოთ ხელმოწერელთ: რასაც თქვენ სამართალსა იქთ, ვჯერვართო; რომელიც თქვენს სამართალს გარღვიდეს, მტყუვანი იყოსო.

რადგან ამათ ეს კელწერილი მოგვცეს და მისმა უწმიდესობამც გვიბრძანა და ამის გამომ ჩვენ ესენი ვალაპარაკეთ.

სვიმონ ასე ჩიოდა: ჩემს ყმასა და მამულს ბიძის ჩემის ტარიელის მიზეზით ველარ მოგვექიდენით, ჩამორთმეული მქონდა, კელი ვერ მოვიკიდე, რადგან იმას ის განსაცდელი შემთხვეოდა, კაცნიც თავისუფლად იმყოფებოდნენ და მამულიც უქმი იყო ჩემთვისა. როდესაც ჩემი მამული სამართლით ვიშოვნე, მამულსაც კელი მოვ-

კიდევ და კაცებსაც ვეძებო. ეს ჩემი მემკვიდრე კაცი ბაბულაშვილი მოსე ვიპოვნე და სამართალით ვედავებო.

მოსემ მიუგო: მართალია, მე თაზიანთ ყმა ვიყავე, მაგრამ მამა ჩემმან თავი დაიხსნა, თავდახსნილობის წიგნი მქონდა, ქალაქის წახდენაში დაეკარგეო. მამას არ უმსახურნია და მე ქალაქში ვლგე-ვარ. მუდამ კათალიკოსისათვის მიმსახურნია, რომ ხარჯის მომკრე-ფელთ კარგათ იციანო, მაგრამ წიგნის მნახველნი კი არავინა მყავ-სო და ხელით წერილიც მოგვცა.

ამათ რომ ასრე იჩიელეს, მისის უწმინდესობის მამასახლისებს ვკითხეთ და გზირსაც. მამასახლისებმა თქვეს: ჩვენს სამსახურში არა ყოფილა და არც დაეთარში სწერილაო. გზირმა თქვა პეტრე მო-ლარე რომ იყო, ის მართმევიანებდა ხარჯს თავისთვისაო.

რადგან მოხელეთ თქვეს, ჩვენს დაეთარში არ ყოფილაო და გზირმა თქვა პეტრემ კი გამომართმევიანა ხარჯიო, ჩანს რომ საკათა-ლიკოსო დაეთარში არ ყოფილა ჩაწერილი და სახელმწიფოთ უფრო ვერ იქნებოდა; და ამბობს თავდახსნილობის წერილი მქონდაო, სვი-მონ მიუგებს: არც ყოფილხარ თავდახსნილი, არც გქონია წიგნიო.

ჩვენ ამ მოსეს ფიცი დავაღვეით: ორი კაცი ქრისტიანე მოძღვ-რიანი იპოვნოს წაღვეს ეკლესიაში და ასე იფიცოს: «ამისმა მადლმა, ტარიელთაზისშვილისაგან თავდახსნილნიც ვიყავით, თავდახსნილობის წიგნიცა გვქონდა, მაგრამ დაეკარგეთო». ეს თუ ორის მოწმით ასე დაიფიცა, მისის უწმინდესობის ყმა შეიქნება, რადგან თავდახსნილია და მისის უწმინდესობას ჰყმობია. თუ ორის მოწმით ვერ დაიფიცა, ეს მოსე ბაბულაშვილი სამართალით სვიმონ თაზისშვილს დარჩება.

თუ რქისტან იშვილო ქილიფთარო გურგენ! ეს ასე აღასრულე

მარტს ივ, წელს ჩყვ, ქორონიკონს უჟდ.

სოვეტნიკი თავადი მალალოვი ხელრთვა: დავით

მსაჯული თავადი სოლალოვი ხელრთვა: ზაზა. მისის უწმინდესობის ნაზირ-ფარეშთუხუცესი ელიოზისძე ხელრთვა: ნიკოლოზ.

მალალოვი მდივანი ხელრთვა: იოსებ.

თავში:

ქ. ჩვენ, მცხეთისა და სრულიად საქართველომსა კათოლი-კოს-პატრიარხი, მეფის ირაკლის მეორის ძე, ანტონი გან-ჩინებითსა ამას წერილსა ვამტკიცებთ. დეკემბერს ივ, წელსა ჩყვ.

ხელრთვა: კათალიკოსი.

192. ბანსჯა და განჩინება მისის უწმიდესობისა დიკასტერიისა შიარ

1807 წ. 10 მაისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 1468. დედანი. ქაღალდი. 34,3X22,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე, ერთი ან ორწერტილი.

წელსა ჩუჭ, მაისის ა მისის უწმიდესობის დიკასტერიის შეკრებილებას მოგვეცა რომელნიმე გარემოებითნი მიზეზნი განხილვად ქალაქში მცხოვრების ტფილისელის მ ა ნ დ ა ნ ა შ ე ი ლ ი ს რ ო ს ტ ე ვ ა ნ ა ს ი და რ ო ს ტ ე ვ ა ნ ა ს ა გ ა ნ ა ლუევანილისა სიძვიით შობილისა დ ი მ ი ტ რ ი ს ა, რომელსაცა როსტევეანსა მას აღუყვანია ორის თვისა ყრმა იგი და მრავალი დეაწლდებულეა დაედუა. აღზრდისა მისისა განჰსჯისამებრ ჩუენისა მრავლის მიზეზის გამო მივეციით ყრმა იგივე დიმიტრი როსტევეანსაჲ. ესრეთ აღზარდოს მართლმადიდებლობასა ზედა და ჰყვანდეს მას, რომელთაც არავის ძალუესთ შეცილებად მისისა. მაისის ი, წელსა ჩუჭ.

მისის უწმიდესობის დიკასტერიის წევრი მდაბალი მიტროპო-

ლიტი

მიხაილ

მისის უწმიდესობის დიკასტერიის წევრი არხიმანდრიტი

ტრიფილე

მისის უწმიდესობის დიკასტერიის წევრი დეკანოზი ს ო ლ ო მ ო ნ .

მისის უწმიდესობის დიკასტერიის მწერალთმთავარი დეკანოზი დ ი მ ი ტ რ ი .

193. განჩინება ილივისა და წაპის ეპარქიისა წმიდა ნაწილუების

თაოგაზე

1807 წ. 14 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 4769. დედანი. ქაღალდი 28,3X21,7 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარათ ერთი ან ორი წერტილი.

ქ. ჩვენ, ყოვლად სამღუდელო ქუთათელ მიტროპოლიტმან დ ო ს ი თ ე ო ს, ესრეთ განვაწესე და განვაჩინე:

იღმელი სამღუდელი და საერო შემომვეედრნენ, რომ ჩვენის

ეკლესიის ნაწილი დაგვეკარგა და წევრის ეკლესიაში ასვენია და ჩენი არისო.

ამისთვის წვეელი სამღვდლო და საერო დავიბარე და ჩვენთან მოვიყვანეთ, და ამათი საჩივარი განუცხადე. მაგრამ წვეელებმა უარი თქვეს, დასაფიცრათ წამოდგენ.

და ჩვენ ასე შეგდებული სამართალი განუწესეთ: ოთხმა მღვდელმა, რომელიც იღმელებმა გამოირჩიოს, თავის მღვდელთმთავარს კელი ჩამოართვას შეჩვენებით, და ეგრეთვე ხუთმა ერისკაცმა, რომელიც ამათ დაუსახელონ, იღმელების ეკლესიაში ასე შეფიცონ: «თქვენ რომ ნაწილებს გვედავებით თქვენის ეკლესიისას, ეს ის ნაწილები არ იყოს; და არც ძველათ და არც ახლათ ეს ნაწილები თქვენის ეკლესიის ყოფილ იყოს».

თუ ასე სამართალი მოსცენ სამღვდლომ და საერომ, ხომ არას უმართლებიან, წვეელების ყოფილა და მათ დარჩეს. და თუ ვერ უფიცონ იღმელების ეკლესიის ყოფილა და მათ მოსცენ; და თუ ამ ნაწილების ქურდი იყოდენ, ის ქურდიც დაუსახელონ. შაისის იდ, წელთა ჩუზ.

ბჰადო: ყოვლად სამღვდლო ქუთათელ მიტროპოლიტი დონი თეოს.

194. მედიატორათა განჩინება მუშაწოდანთ ოსეზასა და მისი მედიატორის მალალას გაყრის საქმეჲ.

1807 წ. 1 ივნისი

ხელნაწრთა ინსტიტუტი. Hd 3872. დედანი. ქალაღი. 75X27 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი და ორწერტილი.

ქ. წელსა ჩუზ-ს, ივნისის პირველს მუშაწოდანთ ავეტიქას შვილი ოსეფთა და ამისი დედისნაცვალი მალალა და თავის ნაშობი შვილი ბეჟანა თავიანთ გაყრაზე ერთმანეთთან ლაპარაკი ჰქონიათ. მისულან პოლიციაში, არზით გამოეცხადებინათ და პოლიციის ბძანებით მოვიდნენ.

ჩვენ, ქვემოთ კელმომწერელნი, თავიანთ ლაპარაკის გამოსაძიებლად მედიატორად აღმოგვარჩიეს და მოგვეცეს კელწერილი რომელ: რაც ჩვენმა გონებამ დაგვანახოს, ამათ სამართალი უსაჯოთ, და რომელმანც ჩვენგან გადაჭრილს სამართალს უარპყოს და სხვას ალაგს ჩივილი მოინდომოს, იმისი სიტყვა ყოველ სასამართლოში შეუწყნარებელი იყოს. ეს წერილი რომ გამოვართვით, ვინებეთ ამათი ლაპარაკში შესვლა.

და რადგან ოსეფას უმცროსი ძმა ბაღდასარა რუსეთს იყო, ოსეფას დედის ნაშობი, და თავის მამისგან ცოტა რამ ჰქონდა გატანებული, ეგრეთვე თავისი უმცროსი ძმა ოსეფასაგანაც და ის აქ არ იყო და არც ამათგან კელაღებული და გაყრილი იყო და არც არავის თავის პოვერ[ე]ნათ გაეხადა, ამათაც არ ინებეს უიმისოთ გაყრა და ვერც შეიძლეს სიყვარულით ერთათ დგომა.

ჩვენც ამათ სრულათ ვერ გავყარეთ ბაღდასარასგან პასუხის მოსვლამდინ და, როგორც ერთმანერთს გავაშორეთ ჟამამდინ, ამის ბოლოს დაიწერება ნიშნობლიე.

ცხონებული ავეტიქას სიკვდილს უკან ორ წლამდინ ერთათ ყოფილან ოსეფა და თავის დედისნაცვალი; და მასუკან ცალკ-ცალკე მდგარან.

მაღალას თავის სამშობლოდგან მოტანილი ან მზითევი, ან თეთრი ჰქონია, ან რაც თავის უწინდელი ქმრის ასაღებიდგან აუღია და ოჯახში შემოუტანია, რომ ავეტიქასგან კელწერილიცა აქვს, და ან თავის ცალკე დგომაში თავის სარჩოსთეინ ვალი აუღია, აგრეთვე ოსეფასი რაც ან თავის ნაშობი დედის თეთრი ყოფილა ოჯახში, ან თავის ჭალაბის თან მოყოლილი თეთრი იყო, ან თავისი ნაქნარი ვალი ჰქონდა, და ან რაც საერთო სახლების ძველი გირაოს ვალი იყო მამის დროინდელი (თუმცა ორსავე მხარესაც ზოგიერთს რასმეს შეტნაკლებს ანბობდნენ), ჩვენ რომელიც საბუთიანი შემოსატანი იყო ორისავე მხრისა, სრულობით ამის ბოლოს დაიწერება ნიშნობლიე.

შა (ორმოცდაერთი თუმანი)

ქ. მაღალას თავის სამშობლოდგან მოტანილი და ან თავის უწინდელი ქმრის ასაღებიდამ გამორთმეული ჰქონიყო, რომ თავის ქმარს ავეტიქას ანდერძათ დაეწერა და ზემო ბაზრის დუქანი გირაოთ ჩაეწერა, ჯამი იყო შა. (41 თუმანი); რომ ზოგი დუქნის ქირილამ უნდა აეღო და ზოგიც სარგებლით უნდა მისცემოდა, როგორც ავეტიქას მოცემული წერილში აცხადებს.

ოჯახის შეუძლებლობის მიზეზით ეს სარგებელი ვაპატიებინეთ.

თ (ცხრა თუმანი),

ქ. ქალაქის წახდენაში ეს დუქანი დამწვარა. მეგრე თავის ქმრის სიკვდილის უკან აუშენებია, დაუხარჯავს ცხრა თუმანი, რომ

შეიქნა ორისავე ჯამი 6 (50' თუმანი). ამ ორ-
შოკდაათ თუმანში ის დუქანი მაღალასთან
გირაოთ არის.

7 (ხუთი თუმანი)

ქ. ამას გარდა ჰასარათა[ა]ნთ ოპა-
ნეზასგან ასაღები ჰქონია 8 (ხუთმეტი
თუმანი). ამისი ათი თუმანი თავის ქალის-
თვის მიუცია და ხუთი თუმანი თავის ქმრის
ავათყოფობაში დახარჯულა ოჯახში.

8 (სამი თუმანი)

ქ. უწინდელი ქმრის ასაღებიდგან ბერძენს
გამოურთმევეა სპილენძი ოთხის თუმნისა.
გაუყიდნია სამ თუმნათ.

9 (რვა თუმანი)

ქ. მინას ვართაპეტისა მართებს
სარგებლით. თენია 8 (8 თუმანი). ამ თარი-
ლამდინ სარგებელი მიცემულია.

ეს თეთრი ავეტიქას ვალში არის მიცე-
მული.

10 (სამი თუმანი)

ქ. ამავ ვართაპეტის დედისა მართებს საპ-
ნისთვინ აუღია.

11 (ორი თუმანი)

ქ. ფეიქარი მართირუზასი მართებს-
გირაოცა აქვს.

12 (სამი თუმანი)

ქ. ყუზინანთ ვართანასი მარ-
თებს.

13 (ორი თუმანი)

ქ. თავის ზითვის ზავედის დოშაკი ოსეფას-
დისთვის მიუცია.

14 (ერთი თუმანი)

ქ. ავერცხლის თასი ჰქონია, ოჯახში დ-
კარგულა.

15 (ორი თუმანი)

ქ. თავის ქალი კატარინესი მართე-
ბიათ.

16 (ექვსი თუმანი)

ქ. კიდევ ერთი ნუსხა შემოიტანა, რომ თა-
ვის ზითვის მარგალიტის ღილი და მაჯები
და ზოგიც ავეტიქას ნასყიდი შალი, ნაკერი
ლეჩაკი და სხვა რაგინდარა გაეყიდნა და
ოჯახში დახარჯულა. ჯამი იყო 6 (ათი თუ-
მანი).

რადგან ოჯახი შეუძლებელი იყო, ამისი
ოთხი ჩავატარეთ და ექვსი უნდა მიეცეს მა-
ღალას.

პე (ოთხმოცდახუთი თუმანი)	ქე ქ. იქნა ზემო იბ კალმის ჯამი მაღალას ვალისა ოთხმოცდახუთი თუმანი.
ღ (ოთხი თუმანი)	ქ. ოსეფასი თავის ნაშობი დედისა იყო ოჯახში შემოტანილი თეთრი ჩვიდმეტი თუმანი. ამისი ცამეტი თუმანი თავიანთ ყმა გოგიაზე არის, რომ თამასუქიყ თავის სახელობით არის და იმის სახლის სიგელიც გირაოთა აქვს. ესენი ოსეფას თითონ უჭირავს. დარჩა ოჯახზე ვალი.
კ (ოცი თუმანი)	ქ. თავის ჯალაბისა შემოსულა ოჯახში ტანისამოსის ფასათ ნაღდი თეთრი ოცი თუმანი.
ყ (შვიდი თუმანი)	ქ. ბუძგულანთ მარტირუზას სახლობისა მართებს თამასუქით.
ღ (ორი თუმანი)	ქ. ნაზარბეგიანთ თომასი მართებს, რომ ჭურჭლები გირაოთა აქვს.
წ (ორი თუმანი) და ოთხი მინალთუნი)	ქ. სიძე გაფრილასი მართებს.
ჩ (თექვსმეტი თუმანი)	ქ. კიდევ თავის ცოლის ზითვისაგან რაგინდარა ტანისამოსისა გაყიდულა. ოჯახის ვალებზე დახარჯულა.
წა წ (ორმოცდათერთმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი)	წა წ ქ. იქნა ზემო ვ კალმის ჯამი.
კ (ოცი თუმანი)	ქ. ამის გარდა თავიანთ ზიზღედასთან ერთი სახლი აქვსთ გირაოთ, მამის დროეული, ოც თუმნათ.
თ (ცხრა თუმანი)	ქ. კიდევ თავიანთ გვერდის ოთახი აქვსთ გირაოთ, მამის დროეული, ცხრა თუმნათ.
ქ (ოცდაცხრა თუმანი)	ქ. იქნა ამ ორის კალმის გირაოს ვალის ძველი მამის დროეულის ჯამი.
ჩაე წ (ასსამოცდა ხუთი თუმანი და ოთხი მინალთუნი)	ქ. შეიქნა ზემო ორივე კალამი ჯამების ჯამი და ყარშუს ერთი კალამი მაღალას ვალის ჯამი.

ამისი ზემოთ ხსენებული ოსეფას ჯალაბის თექვსმეტი თუმნის რაგინდარა გაყიდულის თეთრში, ჩორსოს თავზე რომ დუქანი აქვსთ, ის მივეციოთ ოსეფას ჯალაბს გირაოთ.

რადგან ოსეფა ზის, ეს ღუქანი ავეტიქას უწინდელი ცოლისაგან მოსულა ავეტიქასთვის ტანისამოსის ფასათ. მერე ავეტიქას ზღომებია თავის ქალის მზითევში მიცემა.

რადგან შვილების პატრონი ყოფილა და შვილებსაც არ უყაბულნიათ, სხვაგნით ვალი აუღია, მიუტია ქალისთვის და ღუქანი დარჩომილა.

ახლა ეს ღუქანი მივეციტ ოსეფას ჭალაბს გირაოთ ზემოხსენებული ოქ-ში (თექვსმეტი თუმანში). იმას უნდა ექიროს, მინამ თავის ქმარი ოსეფა და მაზლი ბაღდასარა ეს თექვსმეტი თუმანი მისცენ. მერე ის ღუქანი საშუალო ორის ძმისა იქნება.

მალალა და თავის ნაშობი შვილი ბეჟანა საქმე არა აქვსთ, რადგან იმათი დედის მოტანილია.

ეს თექვსმეტი თუმანი რომ გამოვედით, დარჩა ოსეფასი საკუთარი ვალი ოჯახზე ლღ წ (34 თუმ. და 4 მინ.), რომ ეს თეთრი გაყრის დრომდინ უსარგებლოთ უნდა იყოს.

ამ თექვსმეტ თუმანს გარდა შეიქნა ოჯახის საკუთარი საერთო ვალის ჭამი თუ მალალასი, თუ ოსეფასი და თუ სახლების გირაოს ფული ერთიანათ რგტ .წ. (ასორმოცდარვა თუმანი და ოთხი მინალთუნი) ამდენი. რაც ამათი კანონისამებრ შესაწყნარებელი ვალი იყო, ეს არის, რომ დაგვიწერია ამაში.

აწ ამათი ქონება დაიწერება, რომ აქვსთ ერთი დიდი სახლები დარბაზი, შანიშინი, სარდაფი, ტახტი, გარეთ ეზოში დაქცეული სათორნის ალაგი თავის შესავალ-გასავლითა. გვერდზედ ერთი ოთახი, რომელიც ზემოთ აცხადებს, ცხრა თუმანთ გირაოთ აქვსთ. კიდევ ერთი სახლი, რომელიც თავიანთ ზიზღედასთან ოცის თუმნის გირაოთ არის. შუა ბაზარში ერთი ღუქანი, რომელიც მალალასთან გირაოთ არის. საშუალო ამათი ქონება ეს არის.

და ის ჩირსოს თავის ღუქანი მარტო ოსეფასი და ბაღდასარასია.

ამას გარდა, როგორც ახლა დგანან სახლებში — ერთნი დარბაზში და მეორე შანიშინში, ამ ექვს თვემდინ, მინამ ბაღდასარას წიგნი მისწერონ, ისევ ისე უნდა იდგნენ და ოსეფამ ხუთიოდ თუმანი უნდა აიღოს, სარგებელი თითონ მისცეს. ოჯახის საშუალო ვალი იქნება. იმით ეზოში ერთი ფათერი გააკეთოს. რუსს მისცეს და თითონ ფარალათათ იდგნენ.

და როდესაც ბაღდასარას წიგნის პასუხი მოვიდეს, თუ თითონ მოვიდეს და ამათთან სიყვარულით ძმობა და გაერთება მოინდო-

მოს, ხომ დიად კარგი იქნება. და თუ არ მოინდომებოს ძმობა და მოსვლა და მოსწეროს, რომ: «მე კელი ამილია, არც თქვენი კვირი მინდა, არც შარი, მე მანდ მამსელელი არა ვარ, ღმერთმა გიშველოსთ»; მერე, მაშინ როგორც რიგი და კანონია, ისე გაიყარონ. ვინცა ვინ იმ თარიღში ამათი შუა კაცი იყვნენ, მიხედონ ოჯახის შეძლებასა და იმ კვალად ოსეფას თავის საკადრისი საუფროსო მისცენ, ბეჟანას საქორწილო და მალალასაც თავისი ამდენის წლის ამ ოჯახში ჰირნახულის საკადრისათ სამარხი მისცენ.

ამის გარდა, როგორც ზემოთ დაგვიწერია: თუ ამ ექვს თვეზედ ბაღდასარა ან თითონ არ მოვიდეს, ან გადაჭრილი პასუხი არ მოსწეროს, ექვს თვეს უკან მალალას ოთხმოცდახუთ თუმნის ვალისა, რაც იმ დუქნიდამ ქირა ეძლეოდეს, დანარჩომი თეთრის სარგებელიც გაყრამდინ ოჯახიდამ უნდა მიეცეს მალალას რომ იმით იცხოვროს.

ამ ექვს თვეში რაც დახარჯონ ორსავე მხარეს, თავიანთი იქნება. ოჯახში ვალს ვერ შემოიტანენ.

ამას იქით თუ სხვა ვალი გამოაჩინონ ორსავე მხრისა, თავიანთი იქნება. და თუ მამეული საბუთიანი ვალი გამოჩნდეს, საშუალოდ უნდა გასცენ პასუხი. ეგრეთვე ასაღები გამოჩნდეს, საშუალო არის.

ამას იქით ამათში დავა და სალაპარაკო აღარა დარჩა რა ძმობის და სიყვარულის მეტი. ჩვენ ჩვენის გონების მიხედვით ასე გადავქსნის ვითრე ამათი საქმე.

ამას გარდა, ამას იქით რომელ მხარეს ან სიტყვით ილაპარაკონ, ან წერილი გამოაჩინონ, ბათილია.

ამ განჩინებისა ორი დაიწერა, ორივე ერთ მაზმუნათ. ერთი ოსეფას მიეცით და მეორე მალალასა.

ამათის ნებით ამის დამსწრე ვარ თავადი ა ბ ე ლ მ ე ლ ი ქ ო ვ ი

აბულ

ქ. ამათი[ს] ნებით ამის დამსწრე ვარ ვანქის ტ ე რ-ო ჰ ა ნ ე ზ.

ქ. ამისი დამხდური და გამრიგე ვარ საჰაკ ძე ს ტ ე ფ ა ნ ფ უ ღ ი ნ ო ვ ი.

ქ. ამისი დამხდური და გამრიგე ა ლ ბ ი ს ა ი თ ა ყ ა ო ვ ზ ე ლ რ თ ვ ა.

ქ. ხსენებული უფალი მედიატორების მართათით ამ განჩინების დამწერი და მოწამე ვარ ყოვლად უღირსი მილდისი ტ ე რ-ს ვ ი მ ო ნ ტ ე რ-ოსეფოვი მოლნინისა. ზელრთვა: ტ ე რ-ს ი მ ო ნ.

1807 წ. 14 ივლისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 7604. დედანი. ქალაღი. 36,4X21,5 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. ჩვენ, ქვემო კელმომწერულნი, აღგვიჩივეს თავენტის კეთილის ნებითა თავადთ გიორგიმ და ბიძაშვილმან მისმან იოთანემ დავითისშვილებმან და შეიკვრნენ წერილითა ჩუჴ წელსა, ივნისს კჴ დღესა.

საქმისათვის ამისა შეგვკრფით. და კსენებულთა თავადთა მოიტანეს ყოველივე საბუთი დაწერილი და შექმნეს სარჩელი ძმობასა ზედა. და ჩვენ ლაპარაკი ყოველივე თვითეულად გამოძიებით მოვისმინეთ და ორთავეს წერილები ერთი ერთს უდგინეთ.

დავითისშვილის ელიზბარის შვილმან იოანემ წარმოადგინა განაჩენი საქართველოს მსაჯულთა მიერ დამტკიცებული და უმაღლესის მეფის ირაკლის მეორის მიერ ნამდვილითა ბეჭდითა აღბეჭდილი ქორონიკონს უოა, ივნისს კდ რიცხვს. ამ რიცხვში აღწერილი განაჩენი აცხადებდა ესრეთ:

დავითისშვილი ელიზბარ ჩიოდა გოგის სოფელზე დაო, ჩემი და ჩემის სახლისკაცის ზაქალისა არისო და საკუთრად ზაალს უქირავსო, რომე მე წილს არ მაძღვესო. ამისთვის მიეცათ განჩინება და გაეყოთ ხსენებული გოგის სოფელი შუა — ნახევარი ზაალისათვის მიეცათ და ნახევარი ელიზბარისათვისა. და რადგან უფროსი კაციშვილი ზაალ ყოფილიყო, საუფროსო ზაქალისათვის მიეცათ და საშუალო რაც დამდგარიყო, სამი წილი ელიზბარისთვის მიეცათ და მეოთხედი ზაალისთვისა. და ამჟ განაჩენში აცხადებდა ყოველის მათის მამულისასა აღრევე ამ სახით გაყოფასა საუფროსოს და საშუალოს და სხუას დანაშთომისს შუა გაყოფასა. და პირველსავე გაყრაში გასამყრელოში აეყვანა ტატისშვილები თავენტის მამულით სანატრულს მეფეს თეიმურაზს და ამ გასამყრელოს ტატისშვილებს ბაღათარას შვილს ივანეს მისი ძმისწული პაპუასო და იოთამის და მათი ძმისა და სახლის კაცისა.

თავადმან გიორგიმ დავითო[ვ]მან წყალობის წიგნი წარმოადგინა ღმრთისადმი განსვენებულის მეფის ირაკლისა, რომელშიაც

უცხადებდა საკუთრად ზაალისა და მისი შვილებისათვის ბოძებასა ქორონიკონს უიშ, იანერის შ.

და ამავე სიგლის წინააღმდეგად დავითისშვილმან იოანემ წარმოადგინა ტატისშვილის თამაზის ქერივისა და ობლის იოთამასა და პაპუას არზა და არზაზედ მიწერილი სანატრელის მეფის ოქმი მსაჯულთშეკრეფილობაზედ ფიცით მიწერილი.

და მსაჯულნიც ამტკიცებდენ წერილით რომ ეს ტატისშვილი აქამდინ ზაალს ექირა და ახლა სამართლით დარჩა ელიზბარ დავითისშვილსაო, რომელიც იყო აღწერილი იგი განაჩენი ქორონიკონს უო, მაისს კზ. და ამასთან აგრეთვე წარმოადგინა საქართველოს მსაჯულთშეკრებულების განჩინება იოანემ, რომელშიაც აცხადებდა: ეს ტატიშვილი იოთამ, პაპუა და ივანე დავითისშვილის ელიზბარის აზნაურშვილნი არიანო და რომელსაც განჩინებას უმაღლესი მეფე ირაკლი ამტკიცებდა ქორონიკონს უოა, თიბათვის შ. მსაჯულთაგან განჩინებულის წერილით და მეფის დამტკიცების ძალით ტატიშვილი იოთამ, პაპუა და ივანე თავენტის ყმითა და მამულით ელიზბარს დარჩომოდნენ და ელიზბარის შვილის იოანეს წილნი არიან საკუთრად; და გიორგის წარმოდგენილი წყალობის სიგელი დაყენებულა შეიქნა ამ ზემოხსენებულის განჩინების ძალითაო.

თავადმან გიორგი დავითისშვილმან წარმოადგინა სანატრელის მეფის ირაკლის სიგელი დავითისშვილის დავითის ყმისა და მამულისა, რომ დავითისშვილს ზაალსა და იმისს შვილებისათვის ებოძებინა, რადგან ეს ხსენებული დავით უშვილოთ ამოვარდნილიყო და ცოცხალს-მკედარზედაც შენ ჰირნახული გქონიყო და დავითის წილი ყმა და მამული ხუთად შე[ე]ფარდებინა: სამი წილი ზაალისათვის ებოძებინა და ორი ელიზბარისთვის ქორონიკონს უპ, სეკტემბრის იბ.

და ამას წინააღმდეგად იოანე დავითისშვილმან ამ სიგლის გამოუცხადებლობა და შეუსრულებლობა სამართალს მოახსენა და აგრეთვე ამასთან წარმოადგინა სიმართლით მოხსენება, რომ დავითის წილი ადრევე შუა გაყოფილი ჰქონებოდათ და სანატრელის მეფის ირაკლის ოქმიც წარმოადგინა, რომ დავითის წილი ნახევარი ელიზბარის შემდგომად ტატისშვილს ზურაბის და ციმაკურაძე სესიას და სხუა გლეხების ელიზბარის ობლების ყმობას აცხადებდა, ქორონიკონს უპბ, ივლისს ვ.

და ამ ოქმის ძალით და გოგის სოფლის განჩინების ძალით ქორონიკონს უოა, თიბათვის კდ სამართლამან დაამტკიცა დავითის წილისადა და სხუა ყოვლისავე ნახევრის რგება ყმისა და მამულის

დავითისშვილის ზაალისა და იმისი შვილებისათვის; და ნახევრისა რგება ელიზბარის შვილის იოანესი.

თავადი გიორგი დავითის შვილი ჩიოდა: დავითის წილი ყმა და მამული შანშე მილახვარმან იშოვაო და ამის ლაპარაკის გამოტანაზედ მრავალი შრომა და ხარჯი მომივიდო.

ამისთვის იოანე მიუგებდა: მამას ჩემს ელიზბარს სიცოცხლის დროს დავითის წილი ყმა და მამული საერთოთ დარჩა და არავის ჩამოერთმევეინაო. და რადგან მამის ჩემის სიკვდილის შემდგომად შენ ჩამოგართვეს, მაშ ვინ უნდა გარჯილიყო, რომ შენ არ გარჯილიყავ და არ გამოგეტანაო. და მე პატარას ჩვილსა ან რა ლაპარაკი შემეძლო და ან რა გარჯა. და ჩვენს საერთო ყმასა და მამულსაც შენ იხმარებდი და ჩვენის ყმიდამ და მამულიდამ თეთრიც მრავალი მოჰკრიფე და რაც დახარჯეო ჩვენის საერთოს ყმიდამ და მამულიდამ დახარჯეო.

და ჩვენ ამ საქმეზედ რომ ამათი ლაპარაკი მოვისმინეთ, ამისი სამართალიც ასე განვაწესეთ: იოანეს წილს ყმასა და მამულს ნახევარს სადავითისშვილოს გამოსავალი რა ერთს ხანსაც ზაალის შვილების ხელთ ყოფილა, რომე იოანე ობოლი არის და მოვლა არ შესძლებია და იმ ყმისა და მამულის გამოსავალიც უნდა სამართლით ანგარიშში ჩავარდეს და იმ გამოსავლის ფასი გამოსცხადდეს.

და ანუ თუ ყმიდამ და მამულიდამ გიორგი დავითისშვილსა დავითის წილს ყმისა და მამულის შოვნაზედ ხარჯი მოუკრეფია რამე, ისიც უნდა იანგარიშონ, ერთათ რიცხვი და[ა]ყენონ და მერმე, რომელსაც კეშმარიტებით და[ა]მტკიცებს დავითისშვილი გიორგი, რომ დავითის წილს მამულის შოვნაზედ დაუხარჯავს, და თუ ყმისა და მამულის შემოსავალი და ანუ მოკრეფილი¹ ყმისაგან თეთრი თუ ნივთი გოგის დანახარჯის სამაგიერო არ იქნება, რაც დაედება, იოანე უნდა მოუდგეს ნახევარ ხარჯში.

ამას გარდა, თუ პირველსავე გაყრას დასჯერდებიან, რომ განაჩენიც აცხადებს ყმისა და მამულის შუა გაყოფასა და თავ-თავის წილის ხსოვნაცა აქვსთ, ხომ იმ პირველს შუა გაყოფილს და[ა]დგრნენ. და თუ იმ პირველ გაყოფილის ხსოვნა არა აქვსთ რამე, ის ახლა შუა უნდა გაიყონ. და კიდევ თუ პირველის გაყოფისა ბარათები აქვსთ რამე, და ის ბარათები ერთმანეთში საცილობელი არის, ბარათებიც გა[ა]ჩიონ ფიცით და კეშმარიტის საბუთით.

¹ მოეფილი.

ჩვენ ასე გამოვიძიეთ და ასე დავამტკიცეთ.

და პაპუას სამაგიერო რაღაც ზაალისაგან მისცემოდეს, ის ისევე ზაალის შვილებს დარჩება. და დავითისა და ედიშერისა კი შუა უნდა გაიყოს.

და ზემო ორის ბარათის კაცზედ და ერთის ბარათის მამულზედ რომ დაობენ, იმისი გარჩევით ასე დავიწერია და ასე გაგვირიგებია: კლდის წყაროელი შიო პეტრიასშვილი და თორმანეული ხუციასშვილი ნინია და საჭირნახულო მამულისა დვერთეთს ქიტისშვილისა ან ზა[ა]ლის შვილებმა ბარათი უნდა მოიტანონ, რომ ეს კაცები და ეს მამული რგებოდეს. და ან ოთხის თავის კაცი შეუგდოს იოანემ და ამ ოთხში ერთი სხვის ყმა უნდა იყოს; და იმითი შეაფიცონ. და თუ შეაფიცონ, დარჩება ზაალის შვილებსა. და თუ ვერ შეაფიცეს, დარჩება იოანესა.

გარდა ზემო გარდაწყვეტილობისა, რაღაც ზაალს ნასყიდობა და დახსნილობა აქვს, ისიც საკუთრად ზაალის შვილებისა არის; იმაში ელიზბარის შვილს იოანეს საქმე არა აქვს.

და ან რაღაც პაპუა ტატისშვილ[ი]ს[ა] და იმის ძმებისათვის თავის საკუთარი მამული მიუცია თავადს ზაალ დავითოვს, ისიც ზაალის შვილებისა არის, პაპუას საქმე აღარა აქვს, რადგან იოანეს დარჩა პაპუა.

გორის უეზ[დ]ნის სასამართლოში რომე ულაპარაკნით ზაალ დავითოვსა და როსტომ შანშეს შვილსა, და რაღაც მაშინ მამულის გამოტანაზედ ხარჯი მოსვლია ზაალსა, იმისი ნახევარი უნდა მოსცეს ივანემა ზაალის შვილებსა თავისის ანგარიშით. ზაალს რაღაც საკუთრად კაცი მოსლოდეს, იმაში იოანეს საქმე არა აქვს რა.

ზემო რომ დავწერეთ პაპუას სამაგიეროსი დავითისა და ედიშერის წილი შუა უნდა გაეყოთ. დაწერის შემდგომად ზაალის შვილმან გიორგიმ მეფის ირაკლის ოქმი წარმოადგინა, რომელიც პაპუას სამაგიერო სრულებით ზაალისათვის უბოძებია; ის ოქმი გავშინჯეთ, შუაში ჩამატებული იყო ლექსი რაიმე, მაგრამ ჩვენის გაჩხრკევით ერთი ხელი იყო ის ოქმი.

და რადგან უბოძებია მეფეს ირაკლის და არც დასაყენებელი ოქმი ქონდა იოანე დავითოვსა, ამისთვის ჩვენ იმის ბრძანებას ხელი ვერ შევახეთ. და ეს დავითისა და ედიშერის წილს, რომელიც პაპუასი სამაგიეროთ მიუციათ, ის დარჩათ სამართალით ზაალის შვილებსა. და იოანეს იმაში საქმე არა აქვს.

და ორმოცის კოდის პურისა ბარათი რომე აქვს ივანეს, ის გიორგიმ უნდა მოსცეს იოანეს.

და რაც დანახარჯის და ან აღებულიან ანგარიშებია, აქ ჩვენთან უნდა მოიტანონ და ჩვენთან უნდა გარდასწყდეს.

ამისი ორი დაიწერა: ერთი მიეცა ელიზბარის შვილს იოანესა. და ეს იმისი თანამზგავსი მიეცა გიორგისა. იელისის იღ, ჩუჴ წელსა.

გორის უეზდის მარშალი თავადი გიორგი კელს ვაწერ თუ, სწორეთ იმ განაჩენის პირია. ხელრთვა: ა მ ი ლ ა ხ ვ ა რ ო ვ ი.

ხელრთვები: მსაჯული თავადი იოანე მაღალოვი
თავადი ბირთველ თუმანოვი
ს ტ ე ფ ა ნ ე ა ლ ა დ ა თ ო ვ ი

196. მადიატორეთა განჩინება ფალავანდოვილუჯის

ხმა-მამულის საქმეზე

1807 წ. 80 ხექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 8021. დედანი. ორად გაკეცილი ქალაღი. 35,5X22 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახპარია წერტილი, მძიმე და ორწერტილი.

ქ. თავიანთის კეთილის ნებითა აღგვირჩიეს მედიატორეთა თავადმან იაკობ ფალავანდოვმან და მისმან ბიძაშვილმან დიმიტრი ფალავანდოვმან ჩვენ — ქვემო ამისა კელის მომწერელნი და შეიკვრენ ჩვენთან წერილისა მოცემითა; და ჩვენცა თანამდებობისამებრ ჩვენისა მოვსთხოეთ ორსავ მხარეს წერილები და საბუთები თვისი და გავშინჯეთ მიწდოპითა ჩვენითა; და ლაპარაკიცა ამათი ორისავ მხრიდამ მოვისმინეთ; და როგორც სამართლით გონებამან ჩვენმან დაგვანახვა საჩიერისა მათისა გარდაწყვეტა თვითვეულ პუნქტებათ ქვემორე ამისა აღიწერება.

პ ი რ ვ ე ლ ი.

განსვენებულისა ტეტია ფალავანდოვის საწილოს ყმა-სა და მამულზედ ჰქონდათ ლაპარაკი: რომ ის ტეტია პირველად რევაზ ფალავანდოვს შეჰყროდა და შემდგომად მისსა რევექილამ გამოსულიყო და შეჰყროდა ზაალ ფალავანდოვსა; და ამაზედ რევაზ ფალავანდოვს ეჩივლა მეფეს ირაკლისთან და მეფეს ოქმი ებოძებინა რევაზ ამილახველს.

და რევაზ ამილახვარს ბრძანებისამებრ მეფისა გარდაეწყვიტა და განაჩენი მიეცა, რომელშიაც ასე აცხადებს: რომ ტეტიას წილი

ყმა და მამული ესრედ გაუყავითო, რომ ორი წილი¹ ყაფლანსა და მის ძმას ბერს და ერთი წილი რევაზ ფალავანდოვსაო; და რაც ტეტის ვალი გამოჩნდეს, ვალიც ესრედ მისცენო: ორი წილი ყაფლანმა და მისმა ძმამ ბერმაო და ერთი წილი რევაზმაო. და ამაზედ ბარათებიც კელთ ექირათ, რევაზ ამილახვრისაგან მიცემული.

ჩვენ რომ გავშინჯეთ ეს წერილები, იაკობ ფალავანდოვს მოვპოხოეთ საბუთი და იაკობმა წარმოადგინა მეფის ირაკლისაგან მოწერილი ოქმი ამილახვარს იასესა ზედან; გარნა ოქმითა მით არარა მისცემია ამილახორისაგან გარდაწყვეტა საქმისა და ოქმი იგი უქმათ ჰქონია იაკობ ფალავანდოვსა.

და ჩვენ რომ გავშინჯეთ პირველს ბრძანებითა მეფის ოქმით გარდაწყვეტია ამილახვარს რევაზსა და დაგვანახვა ჩვენმან გონებადან, რომ განაჩენი იგი ამილახვარის რევაზისაგან მიცემული მტკიცე არს. და სარწმუნოს გვამს როსტომ ფალავანდოვსაც ვპკითხეთ ამ საქმის ვითარება და მანც ესრედ აღმოაჩინა, როგორათაჲ ამილახორს რევაზს გაურიგებია.

და ხედება ტეტის საწილოდამ ორი წილი ყმა და მამული ბერის შვილს დიმიტრი ფალავანდოვს; და მესამედი ნაწილი ტეტის საწილოსი ხედრი არს იაკობ ფალავანდოვისა. და ეგრეთვე თუ ვალი აღმოჩნდება, ვალიც ასე უნდა გარდუხადონ ტეტისა და საკელმწიფო ხარჯიც ამავე რიგად უნდა გაიღონ.

როგორც რევაზ ამილახვრისაგან მიცემული და გარდაწყვეტილი განაჩენი და ბარათები აცხადებს, ჩვენც ისე გარდაგვიწყვეტია და ისე უნდა განიწილონ ტეტის საწილო ყმა და მამული.

მეორე.

საერთოს ყმას სიქტურაშვილებზედ ჰქონდათ ლაპარაკი; და იაკობ ფალავანდოვი აჩენდა თავისგან გარჯილობით საჩივრით გამოტანასა და ითხოვდა სიქტურაშვილებსა და მათს მამულზედ საპირნახულოსა.

და მოვიკითხეთ ჩვენ ფალავანდიანთში ავნევის მამულსა და სიქტურაშვილის გამოტანაზედ გარჯა და გვარწმუნეს ჩვენ როსტომ ფალავანდოვმა და სხუთათაჲ, რომ აქვს გარჯილობა იაკობსაო.

და მეფის ვახტანგის კანონის მიხედვით ამ სიქტურაშვილებისა და ავნევის მამულის გამოტანისათვის მივეციით იაკობ ფალავანდოვს საპირნახულოდ სოფელსა თამარაშენსა ექვ-

¹ + ორი წილი.

სის დღის მიწა ზვარსა და ხოდაბუნს გარდა საგლეხოს მამულიდამ*
მიიღოს იაკობ ფალაევანდომან იმ თამარაშენშია, საცა უნდოდეს,
საგლეხოშია.

და სიქტურაშვილები ავნევის მამულით თავიანთის შეფარდებ-
ით გაუყავით და რადგან ბერის შვილს დიმიტრის საუფროსო ერ-
გებოდა, რჩევა ითხოვა და ვარჩევინეთ სიქტურაშვილი ბერი თავი-
სის ძმებითა და მამულითა, რომ ცალკე ბარათები მივეცით. და რაც
ამ სიქტურაშვილებიდან და ავნევის მათის მამულიდამ საუფროსო
ერგებოდა, ამ რჩევით აყვ[ა]ნაში მიითვალა დიმიტრიმან.

მ ე ს ა მ ე .

ბერს ფალაევანდოვს კ ნ ო ლ ე ს ც ი მ ა კ უ რ ი ძ ი ს მამუ-
ლიდამ ნახევარი რომ შე მ ა რ ზ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს ა თ ვ ი ს მიუყიდ-
ნია და შემდგომად სიცოცხლესავე ბერი ფალაევანდოვისასა ის მა-
მული იაკობ ფალაევანდოვს უყიდნია; და იმ მამულის სყიდვაზედ
ბერი ფალაევანდოვი აღარ გამოჰკიდებია იაკობსა. და ეპკითხეთ
შერმაზანოვსაცა ვითარება მამულისა მის სყიდვისა. დაგვანახვა სა-
მართლით გონებამან ჩვენმან: იმ ნასყიდს მამულზედ ველარას შეუვა
იაკობსა და ის ციმაკურიძის მამული ნასყიდიცა და სხვა დანარჩომი-
ცა დარჩა იაკობსა, რადგან თავისავე სიცოცხლეში ბერს გასყიდვით
თითონვე განუწილავს და გაუყვია.

მ ე ო თ ხ ე .

ბერს ფალაევანდოვს ა ჰ ა რ ა ძ ი ს ა თ ვ ი ს რომ მიწა მიუ-
ცია და მცირე რამ გამოუერთმევეია, რომ ჩვენ ზედმიწევნით გამოვი-
ძიეთ, ის მიწა აჰარაძეს ვენახათ აუშენებია და აჰარაძე აყრილა და
კახეთს გასულა და ბეითალმნათ დარჩენილა; და ის ვენახი იაკობ
ფალაევანდოვს შეუმუშაენია; წრევანდლობით იმ ვენახის გამოსავა-
ლი იაკობ ფალაევანდომან უნდა საკუთრად მიიღოს. სთველს უკან
ის ვენახი უნდა გაიყონ: ორი წილი ბერი[ს] შვილს დიმიტრის და
მესამედი იაკობს, როგორც ტეტეიას წილის მამულის ნაწილი
ხედებათ.

მ ე ხ უ თ ე .

ბერის შვილი დიმიტრი ამას რომ უჩიოდა, რომ ჩემს წილად
ნარგები ნ ე ბ ა ლ ა ძ ე იაკობ ფალაევანდომეა გამიყიდაო, ეს გაე-

---

* აქ ჩამატების ნიშანია, ხოლო მარჯვენა კიდეზე გასწვრივ მიწერილია: „ამ
პუნქტში იაკობისაგან ექვსის დღის მიწა რომ სწერია თამარაშენს საჰირნახუ-
ლოდ, საერთოს გაუყოფელის მიწიდან უნდა საგლეხოდამ მიიღოს და მიეცეს.
და სხვა დანარჩომი როგორც წილი ხედებათ, გაიყონ. ბეგთაბეგოვი“.

შინჯეთ ჩვენ, რომ იმ ნებალამეზედ დიმიტრი იაკობს ველარას შეუვა და ვერც ედავება. იაკობმა ასეთი საბუთი აღმოაჩინა, რომ თვით დიმიტრიმაც დაინახა იმ ნებალამეზედ სიმართლე იაკობისა.

მ ე ე ქ ვ ს ე.

იაკობ ჩიოდა: ნ ა ს რ ა ძ ე ბ ი ძ ა ჩ ე მ მ ა ბ ე რ მ ა გ ა ყ ი დ ა ო . ა მ ა ზ ე დ პ ა ს უ ხ ი მ ო ვ ე ბ თ ხ ო ე თ ბ ე რ ი [ს] შ ვ ი ლ ს ა , წ ა რ მ ო ა დ გ ი ნ ა ი მ პ ა პ უ ჩ ა შ ვ ი ლ ი ს ნ ა ს რ ა ძ ი ს ა გ ა ნ ა ჩ ე ნ ი ც ა დ ა ბ ა რ ა თ ი ც ა , რ ე ვ ა ზ ა მ ი ლ ა ხ ვ რ ი ს ა გ ა ნ გ ა ნ ა ჩ ე ნ ი თ მ ი ც ე მ უ ლ ი , წ ი ლ შ ი ხ ღ ო მ ი ლ ი ს ა კ უ თ რ ა დ ბ ე რ ი ს ა ყ ო ფ ი ლ ა ი ს ნ ა ს რ ა ძ ე პ ა პ უ ჩ ა [ს] შ ვ ი ლ ი ; ი მ ნ ა ს რ ა ძ ე ზ ე დ ვ ე რ ა ს შ ე უ ე ვ ა ი ა კ ო ბ დ ი მ ი ტ რ ი ს ა . დ ა ი მ ნ ა ს რ ა ძ ი ს მ ა მ უ ლ ი გ ა ს ა ყ ო ფ ი ა რ ი ს ა მ რ ი გ ა დ , რ ო მ ტ ე ტ ი ა ს ა ც წ ი ლ ი ა ქ ე ს ი მ ა შ ი ა ; დ ა რ ა დ გ ა ნ ო რ ი წ ი ლ ი ტ ე ტ ი ა ს მ ა მ უ ლ ი ს ა ხ ე დ ე ბ ა დ ი მ ი ტ რ ი ს ა , ი მ ნ ა ს რ ა ძ ი ს მ ა მ უ ლ ი ც ი მ რ ი გ ა დ უ ნ დ ა გ ა ი ყ ო ნ .

მ ე შ ე ი დ ე .

რომელიც ნასყიდი სასახლე აქვსთ ძ ა დ ი ნ ა ს ა წ ი ლ შ ი ხ ღ ო მ ი ლ ი დ ა რ გ ე ბ ი ა ბ ე რ ს ფ ა ლ ა ე ა ნ დ ო ვ ს ა დ ა ა რ ი ს ი მ სასახლის მარანში ქვევრები და ანუ გარეთ ბაღის ქვევრი და ამაზედ ჰქონდათ ლაპარაკი, რომ გასაყოფი არისო. ამ ქვევრების ვითარება ვკითხვით ჩვენ სარწმუნოს გვამსა როსტომ ფალავანდოვსა და აღმოაჩინა, რომ გასაყოფი არისო. და ჩვენც დაგვანახვა გონებამან და მიწოდებამან, რომ იმ მარნის ქვევრებისა და ანუ სხვა გარეთ ქვევრებისა განწილვა არ უჩნდათ და არც წერილი ჰქონდათ.

დავსდევით ქვევრები გასაყოფად. როგორც ამ პუნქტსა შინა განცხადებულ არს, უნდა იმ ქვევრებიდამ ანგარიშით კანონისამებრ მ ე ფ ი ს ე ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ა ა ი ლ ო ს საუფროსო ბერის შვილმა დიმიტრიმაც; და დანარჩომი შეფარდებით სამ წილად გაიყონ: ერთი წილი ბერი[ს]შვილს დიმიტრისა, ერთი წილი იაკობსა. და მესამედი რომ ტეტისა წილად დაიდება, იმ ტეტისა საწილოც განჩინებისამებრ უნდა გაიყონ — ორი წილი დიმიტრისა და მესამედი იაკობს.

ამას გარდა ეგრეთვე საცა მამულებში ქვევრები გამოჩნდეს, თავ-თავის წილში ხდომილს საგლეხოს გარდა, ის ბეითალმანი ქვევრებიც ამ რიგად უნდა გაიყონ. და თუ იაკობს საერთოდამ ქვევრი აქვს მოტანილი და საბუთს უზამს დიმიტრი, ისიც ამ რიგის ანგარიშით იაკობმა თავის წილად ჩაიგდოს. და თუ იაკობს იმ მარნიდამ ქვევრი ერგოს, ნუ მოუთხრის იმ მარანში, დიმიტრის დაანებოს და მაგიერი ქვევრი სხვა მიიღოს ამისთვის. და ამისთვის განეშოროს, რომ შფოთი არა მოუხდესთ რა.

მ ე რ ვ ე .

რომელიც თავ-თავის საწილოდ ხდომილსა ყმისა და მამულის სიები აქვსთ და უქირავსთ და დღეს იაკობს დაჩემებული აქვს, და დიმიტრი რადგან ყმაწვილი და ობოლი არის და არც მაგდენი თავისის მამულის განჩევა იცის, ამისთვის თანამდებ არს იაკობ ფალავანდოვი, რომ განურჩიოს მამული და მოსძებნონ და თავ-თავისი საწილო მამული იპოვნონ. გასაყოფი როგორც წილი ხედებათ, ისე გაიყონ.

და რომელიც მამულები უქირავს იაკობს საგლეხოები, იმაზედ უნდა არწმუნოს დიმიტრისა საბუთით და მოწმითა, რომ თავისი საწილოს ყმის მამული იყოს და არა საერთო და მისი მაგიერი უნდა უჩვენოს დიმიტრისა.

და თუ საბუთითა, მოწმითა და გულის ჭერებით ვერ განურჩევს და არც მაგიერს უჩვენებს, თუ იაკობს მეტი რამ მამული დაუჩემებია, ის მამული გასაყოფი იქნება, უნდა როგორც წილი ხედებათ, ისე გაიყონ.

მ ე ც ხ რ ე .

ტეტისა რომ გივი[ს] შვილის სისხლი დასდებია და იმისი სისხლი რევაზს გარდაუხდია, რომ გივი[ს] შვილის ს ვ ი მ ო ნ ი ს ა გ ა ნ გარდაწყვეტილობის წიგნი ქელთა აქვს იაკობსა, და მეფეს ი რ ა კ ლ ი ს თ ა ნ ა ც უჩივლია, რომ ტეტისა ვალში მამაჩემს რვა თუმანი თეთრი, ოთხმოცი კოდი პური და ოცი კოდი ქერი მიუციაო. ამაზედ ბერის შვილს დიმიტრის პასუხი მოვპთხოეთ და ეს პასუხი მოგვცა: მანამდინ მამაჩემი ცოცხალი იყო, რატომ იმას არ სთხოვაო. და ამისი ვითარება სარწმუნოს გვამს როსტომ ფალავანდოვისა ცა ვპკითხეთ და მანც აღმოაჩინა და გვარწმუნა, რომ საერთობა¹ კი არ ვიცო, და ტეტისა ვალზედ დანახარჯი აქვს იაკობის მამას რევაზსაო.

ამ საბუთების მიხედვით ხედება² დიმიტრისა, რომ რადგან ტეტისა წილისა ორი წილი ყმა და მამული მიიღო, ამ იაკობის მისაცემიც რაც ტეტიაზედ დანახარჯი აქვს, ორი წილი უნდა მიეცა. მაგრამ რადგან დიმიტრი ამას ამბობს, რომ არ დაგინხარჯავს რა ტეტიაზედაო და არც იმისი ვალი გარდგინდიაო, ამისთვის ფიცი ხედება დიმიტრის; იაკობმა ოთხი გლეხი კაცი უნდა შეუგდოს თავისის საყმოსი და ოთხილამ ორი კაცი უნდა წარმოადგინოს და ჭვარსა და

¹ რაერთობა. ² ხედება.

სახარებაზედ, ფუცონ, რომ არც დანახარჯი ჰქონდეს იაკობსა და არცარა ტეტის ვალი გარდაეხადოს.

თუ ასე იფიცვენ, იაკობ ველარას შეუვა და ველარც ედავება-და თუ ვერ იფიცვენ, რადგან დიმიტრი ყმაწვილი და ობოლი არის. და არც ხსოვნა და ცოდნა აქვს ამ საქმისა, ამისთვის მოვჰქვერით და შეუმსუბუქეთ: თუ კაცნი ვერ შეაფიცა, ექვსი თუმანი უნდა მისცეს. დიმიტრიმ იაკობსა.

ამათი სამართალი ესრედ გარდასწყდა. თვესა სეკდემბერსა ლაწელსა ჩუზ.

თავადი ბეგთაბეგბეგთაბეგოვი

თავადი მხარგძელი იორამ ფაველენოვი

თავადი ელიზბართაქთაქოვი:

197. ზანჩინება ხონის ეკლესიისა და ფალავანის შიის საკმეო

1807 წ. (?)

დედანი დაკარგულია. ტექსტი გაუმართავად დაბეჭდილია: ს. კაკაბაძე, დას. საქ. საეკ. საბ. II, გვ. 158.

ქ. დაესხედით ბქვენი და მოსამართლენი და მთავარეპისკოპოსის მაგიერი კაცი მახობა ქუთათელაძე და მურძაყან ფალავასა და ზაალ ფალავას შვილები გავაბქვეთ.

მახობამ უჩივლა: დასაბამიდგან ხონის ეკლესია და წმინდის გიორგის ხატი რომ ხონს გაკეთებულა, მას დღეს აქეთ წირქვაძენი თავისი ყოფა-ცხოვრებით ხატის არის, და თქვენ გვართმევთ და არ ანებებთო, და ვდაობთო.

ფალავამ უპასუხა: მართალია, წირქვაძენი ხატის ყმა არის და არც გეცილებით და არც გედავებით, მაგრამ ეს ერთი მოსახლე კაცი ჩვენს პაპას ყოლია, ჩვენ მამის მამას ყოლია, და ჩვენმა მამამ ჩვენ დაგვიტოვა და გვყავს; ეს არც ხატის არის და არც სხვისი არის; ჩვენი ჩვენ გვყავს, თქვენ ხელი არა გაქვსთო.

მახობამ აშოროს თქვა: თქვენს ძველს და არც ახალს იმ გლეხშიდ ხელი არ გქონდესთ, რაც ხატის არ არისო.

აწ ეს გავსინჯეთ, მაგრამ სიგელი არც ფალავას აქვს და არც ხატისა და ეკლესიის არის; და ვერც სწორი და მომსწრე მოწამე ვნახეთ. და ეს გლეხი დიდის ხნით ფალავას ყოლია, დღესაც ფალავას ყავს და სამართალი ფალავას დარჩა.

და ასე გავაჩინეთ: იმ გლეხშიდ რამდენიც კაცისული იყოს, იანგარიშონ და თითო კაცისულზედ ექვს-ექვსი გლეხი კაცი დააფი-

ცოს ფაღავემ, ასე რომ: «ჩემის პაპისა და მამის და ჩვენის ძველის რაც არ არის, ის ერთი გლეხი წირქვაძე არც ხატის და არც ეკლესიის არ იყოს; და არც ჩვენს მამა-პაპას და არც ჩვენ იმაშიდ შეეცილე კაცი გვეაედეს».

თუ ასე დაიფიცონ, რას ვინმე ემართლება. და თუ ვერ დაიფიცონ, ტყუელია დაუკავებია ფაღავეს, დღემდის ძალით სჭირვია და დღეს ხატსა და ეკლესიას უნდა დაუტოვოს. ფაღავეს იმ გლეხშიდ ხელი აღარ ექმნება.

ორი ბეველი:

1. ბატონიშვილი ნიკოლოზ.
2. ლეჩხუმის სარდალ-მოურავი გელოანი ბერი.

198. მადიატორთა განჩინება ამილახვართა შვა-მავალის გაყოფის საქმეზე
1808 წ. 10 თებერვალი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 6480. დედანი. ქალაღი. 35X22 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია შიშივე, წერტილი და წერტილშიშივე.

წელსა ჩუქ, თებერვლის ი თავადთა ამილახორიანთაგან გაყოფისათვის თავეთის ყმისა და მამულისა ჩვენ — ქვემო რეამისა კელის მომწერელთა აღმორჩეულთა მედიატორთაგან თანდასწრებით და ოთხთავე ძმათაგან შეფარდებით მიეცათ თავ-თავის ზვედრად ქვემო რეამისა ხსენებულნი და სახელისდებით აღწერილნი აზნაურნი თავეთის ნაქონების ყმითა და მამულით, დღეს რისაც

მქონებელნი არიან.

ნიკოლოზ

ქ. ერთს წილად ერგოთ ომანის შვილის შვილს ნინიას და ბეჟანის შვილს იოანეს:

ტარშიაიკაშვილი ლუარსაბ ყმითა და მამულით, დღეს რისაც მქონებელი არის;

მათუნაშვილი დავით ყმითა და მამულით, რისაც მქონებელი არის იმით და თავისის სასახლისკაცოს მამულით;

ბასილაშვილი გიორგი ყმითა და მამულით, რისაც მქონებელი არის;

ბასილაშვილი დავით თავისის ყმითა და მამულით, დღეს რისაც მქონებელი არის;

მურაჩაშვილი დავით ყმითა და მამულით, რისაც მქონებელი არის;

ჩიკოიძე ნინია ყმითა და მამულით, დღეს რისაც მქონე-
ბელი არის. ნიკოლას

ქ. ამის ფარდათ ერგო ამილახვარს გიორგის თავი-
სის ძმებით:

- ყანჩაელი ბიძინა ყმითა და მამულით და თავისის
ძმისწულით;
- ზაალიშვილი ზურაბ თავისის ყმითა და მამულით;
- ალექსიშვილი ეფთვიმე ყმითა და მამულით;
- ქარუმიძე ზაზა ყმითა და მამულით;
- ბასილაშვილი სოსია ყმითა და მამულით;
- ალექსიშვილი ნინია ყმითა და მამულით.

ესენი თავეთის ყმითა და მამულით დღეს რისაც მქონებელნი
არიან, ერგნენ ზემოხსენებულის წილის ფარდათ გიორგი ამილახ-

ვარ[ს] თავეთის ძმებით. ნიკოლას

ქ. ამათს ფარდათ ერგო ამილახვარს ოთარს და აღა-
თონიკეს და ერასტის თავისის ძმებით:

- ლიპარიტიშვილი ზურაბ თავისისა და თავისის ბიძის
ყმითა და მამულით;
- ჩიკოიძე რევაზიშვილი ჩიკო ყმითა და მამულით;
- ქარუმიძე გლახა ყმითა და მამულითა;
- ზაალიშვილი ზურაბ თავისის ყმითა და მამულით;
- ყანჩაელი ზაალ;
- ფეშანგათი ყმითა და მამულით;
- ძაგანიშვილი გოგია ყმითა და მამულით.

ესენი თავეთის ყმითა და მამულით, დღეს რისაც მქონებელნი
არიან, ერგნენ ამილახვარს ოთარსა და ერასტის თავეთის

ძმებით. ნიკოლას

ქ. ამათს ფარდათ ერგოთ გივის შვილებს ბარძიმსა და
იოანეს:

- ქარუმიძე სესია ყმითა და მამულით;
- პაატოშვილი სოლომონ ყმითა და მამულით;
- ჩიკოიძე ზაალ ყმითა და მამულით.

ეს სამი კომლი აზნაურშვილი თავეთის ყმითა და მამულით
დღეს რისაც მქონებელნი არიან, ერგოთ ბარძიმსა და იოანეს. ეს

გივის შვილების ფარდი ამისთვის არის ზემოხსენებულს ფარდებზედ ნაკლები, რომ ამათი ნახევარი წილი აღრევე დემეტრე ამილახვარიშვილის წილად იყო გატანილი.

თებერვლის ი, ქორონიკონს უფვ.

ტ ა რ შ ა ი ქ ა შ ვ ი ლ ზ ე დ აძეს თავისივე ბიძაშვილის ბეითალმალი მამული ბ ე შ ო ე თ ს. ნიკოლაოს

ქ. ამ ფარდებში არცარა ჩაწერილია და არცარა ამოფხეკილი და ყოველის ფარდის დასასრულზე ბეჭედი დაგვისვამს და აღარცარა ბეჭედს უკან მოგვიწერია.

კოლეესკი¹ სო[ვ]ეტნიკი თავადი ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ხელრთვა:
ი ო ა ნ ე თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ო ვ ი.

ტიტულარნი სოვეტნიკი ნ ი კ ო ლ ა ო ს ო ნ ი კ ო ვ ი.

კოლეე: კეთილშობილი ალექსის ძე დავით რექტორი.

199. მადიატორათა განჩინება ვახტანგ ორბელიანისა და

ზაალ ზურაბოვის მამულის საქმეზე

1808 წ. 20 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10075. დედანი. ქალაღი. 35X22,6 სმ.
მხედრული. აქა-იქ წერტილი და მძიმე.

ჩვენ, ქვემო ხელის მომწერელნი აღგვიჩინეს ბჭედ მათმა ბრწყინვალემათ თავადმა ვ ა ხ ტ ა ნ გ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ო ვ მ ა და თავადმა ზ ა ა ლ ზ უ რ ა ბ ო ვ მ ა და კანონისამებრ ჩვენთან წერილითაც შეიკრნენ და გეთხოვეს: მაშავრის ხეობაზე სოფლის ღ ო რ ი ს თ ა ვ ი ს ა და სოფლის ი ს პ ი ა ნ ი ს სამძღვრებზედ ცილობა გვაქვს, გამოგვეყვით, ის სამძღვრები გაშინჯეთ და სამართალი მოგვეციოთ.

თხოვისაებრ მათისა გავყვეით და მივედით იმ სადაო სოფლებში და ამ სოფლების სადაო სამძღვრები გავშინჯეთ.

თავადმა ზაალ ზურაბოვმა ი ა რ ა ლ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ა გ ა ნ სოფლის ისპიანის ნასყიდობის წიგნი წარმოაყენა, რომელშიაც სოფლის ისპიანის ოთხისავ მხრის მიჯნები ნიშნულად გარჩევით ეწერა.

¹ კოლესკს.

მათმა ბრწყინვალეებამ თავადმა ვახტანგ ორბელიანოვმა თქვა: როგორც ეგ ნასყიდობის წიგნი ნიშნამს, მაგისი ყაბული მაქვსო.

ამ ისპიანის სოფლის სამი მხარე არც სოფლის ღორისთავის სამთი იყო და არც დაობდა ამ სამ მხარეს თავადი ვახტანგ ორბელიანოვი; მხოლოდ ღორისთავის სოფლისაკენ რომ საბადური ჩამოვარდება და ღელეო, ამაზე ჰქონდა ცილობა.

რომელიც მახლობლად ზედ ისპიანისა არის მაშავრის მდინარისაკენ წაკიდებული მაღალი კლდიანი ადგილი, ამასა და ისპიანის სახნავს მამულს შუა ჩამოვილის პატარა წყლიანი ხევი; და ამეებს ნიშნევდა საბადურად ღელეთ თავადი ვახტანგ ორბელიანოვი, რომ ეს აქამდის ჩემის სოფლის ღორისთავის მამული არისო; და საბადური და ღელეც ეს არისო.

მაგრამ თავადი ზაალ ზურაბოვი სხეასა და სხვას ალაგებს უჩვევებდა, ეს არის საბადური და ღელეო; და ჰქონდათ ამაზე ცილობა.

და ამ ზემოხსენებულის ნასყიდობის წიგნსა კიდე არც წერილი, არც საბადურის ნიშნულად მცოდნე კაცი არავინ ჩნდა.

და ამ ზემოხსენებულის ნასყიდობის წერილის ძალით ეს საბადურად დანიშნული ადგილი დიდის გამოძიებით გაეშინჯეთ, ენახეთ, რომ ეს მაშავრის მდინარის წყლისაკენ წაკიდებული მაღალი კლდიანი ადგილი ჩავარდება, ღელე ჩაუვლის, გზა არის და წავა ღორისთავის სოფლისაკენ.

ამ ხსენებულს ადგილში არის ნასახლარები ქვით შენებულნი, საწნახლები, ქვევრი, კალოს ადგილები და სასაფლაო სოფლისა. და ამათ გამო გამოჩნდა, რომ ეს ადგილი სწორეთ სოფლის ისპიანისა და სოფლის ღორისთავის სამძღვარი ყოფილა და ისპიანის სოფლის მამული; და ზედ სამძღვარზედ მდგარა სოფელი ისპიანი.

და ჩვენც ასე დავინახეთ, რომ ამაშიდ თავადს ვახტანგ ორბელიანოვს საქმე არა ჰქონდა რა; და დავანებეთ თავადს ზაალს ზურაბოვს; რომ ამაში თავადს ვახტანგ ორბელიანოვს დღეის იქით სადაოთ საქმე აღარა აქვს რა.

ამ ზემოხსენებულის ადგილიდამ მოკიდებული ღორისთავის სოფლის მხარეს რაც კალა და ადგილი არის, სრულებით ღორისთავის სოფლის მამულად აღმოჩნდა და სამართლით დავანებეთ თავადს ვახტანგ ორბელიანოვს; რომ ამაში თავადს ზაალს ზურაბოვს სადაოთ საქმე აღარა აქვს რა.

მეორესაც ამავე ღორისთავის სოფლის ბოლოზედ ეცილებოდა თავადი ზაალ ზურაბოვი, რომ ამ მაშავრის გამოღმა პირზედ ამ შენის სოფლის ბოლოს მეც მამული მაქვსო.

თავადმა ვახტანგ ორბელიანოვმა მოგვიყვანა ამ თავის სოფლის ბოლოს და გვიჩვენა თავისი ნაზვრევი, ბალი და წისქვილი და გვითხრა: ესენიცა და ეს ძეძენარიანი სახნავი ალაგიც ჩემი არისო და ამ[ა]ს ამ გამოღმა საქმე არა აქვს რაო. და კურთხეულს მამა მაგის ნაზირს და ვითს გაღმა კი ანეთი ამ რამდენსამე წელიწადს წინათ შენათ ჰქონდაო და რატომ მაშინ ის არ მედავაო. და იმ უამად თვითონ მამა მაგისმა დამატარა და მაჩვენა გაღმა და გამოღმა. რომ ესე[ე]ბი სულ შენი მამულები არისო.

მაგრამ თავადმა ზაალ ზურაბოვმა პირველის ირაკლის მეფის დროსი ერთი წერილი მოიტანა მეჭინბეთხუცის როსებ იარალის შვილისა და ინდო გაბაშვილისა; ისინი სწერენ ესრეთ: მოვედით მეფის ირაკლის ბრძანებით რევაზ ზურაბის შვილისა და ყაფლანის შვილის სულხანის მამულების გასარჩევათაო. და გაურჩევიათ თავს კიანური და ქალღმური სამძღვარი.

და მასუკან კიდევ სწერენ: წყალს გაღმა კიანური და ღორისთული სამძღვრები ვნახეთო და გაუსამძღვრეთო: სერსერი ჩამოიტანს. სახნავამდის ძეძენარი, იმის ჩამოსწვრივ წყლის პირამდის და საწყლისპირო დარჩა სულხანსაო, და სერს იქიღამ სახნავით წყლის პირამდის დარჩა რევაზსაო.

ამის პასუხად უგებდა თავადი ვახტანგ ორბელიანოვი, რომ: ეგ წერილი გაღმა ქალღმურისა და კიანეთის თავისა და ბოლოს განსაზღვრასა ნიშნამსო, რომელიც კურთხეულს მამაშენსაც ჩემთვის უჩვენებიაო; და წყალიც ის არის, ქოსასპირის პატარა წყალი რომ ჩამოდის და ძეძენარიც იქ არისო. და იმ ქოსასპირის წყლის გაღმა, ქალღმურის მხარეს, მაშაერის წყლის პირამდის სულხანისათვის დაუნებებიათო, და კიანეთის მხარე ესრეთვე მაშაერის პირამდის რევაზისათვის დაუნებებიათო. და უწინ ქალღმურს ღორისთავი სწოდებიაო, რომ ამის წერილს მოგიტანთო. და არც ამ გამოღმა ჩემის სოფლის ღორისთავის ბოლოზედ ამას არც მამული აქვსო და ტყუეილათაც მედავებაო.

ამის პასუხად თავადმა ზაალ ზურაბოვმა წერილითაცა და მრავალჯერ სიტყვითაც და[ა]მტყიცა, თუ ქალღმურს რომელსამე დროს ღორისთავი სწოდებოდესო და ამის წერილს მოიტანსო, ჩემი სიტყვა ამ საქმეში მტყუანი იყოსო.

შემდგომად ამისა წარმოადგინა თავადმა ვახტანგ ორბელიანოვმა მოთაბარი ნასყიდობის წერილი თამაზის შვილის შიოში-

სა, მისის ძმებისა და შვილებისაგან მიცემული, რომელშიაც ესრეთ სწერენ: მოგვიდეთ ჩვენი მკვიდრი და სამკვიდრო უცილობელი მამული ჯალდამს, რომელსა ეწოდების ძველადგან ღორისთავი. და ამან დაამტკიცა, რომ პირველ ჯალდამს ღორისთავი სწოდებია.

ამათი ლაპარაკი და სადაო ალაგებიც რომ გავშინჯეთ და ამისი სხვა მახსოვარი და ნიშნეულად მცოდნე კაცი არავინ ჩნდა. ამის გამო სამართლის ძალით ამათს საქმეს ფიცით გაწმენდა ეკვირებოდა და ჩვენ ორისავე კერძოდ უფიცრობა სამჭობინარად დავინახეთ და სადაოც მცირე რამ იყო.

და ამ ზემო თქმულთ მიხედვითაც და სამართალმაც ასე დაგვანახეა, რომ ამ სადაო ალაგში თავადს ზაალ ზურაბოვს საქმე არა ჰქონდა რა. და ესეც დარჩა თავადს ვახტანგ ორბელიანოვს. რომ დღეის იქით სოფლის ღორისთავისა არც თავსა და არც ბოლოს სადაოთ საქმე აღარა აქვს რა თავადს ზაალს ზურაბოვს. თავადის ვახტანგ ორბელიანოვისა არის სრულად ღორისთავი სოფელი თავსაცა და ბოლოსაც, როგორც ამ წერილით გავარჩიეთ და გარდავსწავიცტეთ.

ამისთანა ორი დაიწერა: ერთი თავადს ვახტანგ ორბელიანოვს მივართვით და მეორე თავადს ზაალ ზურაბოვს.

აღიწერა წელსა ჩყმ, ფებერვლის კ.

თავადი ელიაზარ ფალავანდოვი.

თავადი სომიხითის მელიქოვი მინბაში. ხელრთვა:

200. განიინება დემატრა ხიშიაშვილისა და ლუარსაბ ლოლაძის

სანისხლო საქმეზე

1808 წ. 7 ხექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 830. დედანი. ქალაღი. 21X17,4სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. ხ ი მ შ ი ა შ ვ ი ლ ი დ ე მ ე ტ რ ე უჩიოდა ლოლაძეს ლუარსაბს: შენმა შვილმა მუახლე გამიწბილა; და ჩემქმა მეუღლემ შეუტყო, თავისი გოგო დაიჭირა და გალახა; და იმისი ცემა რომ შეიტყვევით, ორნივ მამა-შვილნი მისცეინდით და მრავალი სცემეთ ჩემს მეუღლეს და ათრივეთ და თმებიც აგლიჯეთო.

ლოლაძემ ლუარსაბ უპასუხა: მართალია, შენი ცოლი მოგვიხდა, უშვერის პირით გვლანძღა და ქვის სროლა დაგვიწყო. და ჩვენც მართალია, დაეკარით ხელი.

მოვაყვანინეთ დემეტრეს ცოლი; ვნახეთ, რომ დიად მძიმედ გა-
ლახული იყო, და თმების ნაგლეჯიც გვაჩვენა. ჩხუბში დამსწრები
ვინც იყვნენ, იმათაც კვითხეთ. იმათაც თქვეს დემეტრეს ცოლისა-
გან ლოლაძის ცოლის ლანძღვა და ქვის სროლა; ლოლაძისაგანაც
გალახულობა დემეტრეს ცოლის იმათაც იმოწმეს, ჩვენც ვნახეთ,
რომ მძიმეთ იყო გალახული.

და ჩვენც სამართლის წიგნი გავსინჯეთ. დიდის კაცის მუახლის
სისხლი მსახურის სისხლათ სწერია: თუ მუახლე ან გააგლო ან
გა[ა]ხეიბრა, სრული მსახურის სისხლის სდის; თუ არც გა[ა]ხეიბრა
და არც გა[ა]გლო— ნახევარ[ი] სისხლი თორმეტი თუმანი ეწერა.

რადგან დიდი კაცის მუახლის თორმეტი არის, ჩვენ ამისი ასე
გავაჩინეთ: მუახლეს ხომ ვერ გა[ა]გლებს და ვერც გა[ა]ხეიბრებს;
ამისთვის გავაჩინეთ მუახლის სისხლათ სამი თუმანი; გალახვისათვის
გავაჩინეთ თუთხმეტი თუმანი.

თუმცა მეტი გაუჩნდებოდა ისე მძიმეთ გალახვისათვის, მაგრამ
რადგან ამ დემეტრეს ცოლს პირში ასე ავათ უგინებია, იმ გინები-
სათვის თხუთმეტი თუმანი მოუჭერით; და თხუთმეტი თუმანი კი
უნდა მისცეს დემეტრეს ლოლაძემ და სამი თუმანიც მუახლის სისხ-
ლი უნდა მისცეს, რომ იქს სულ ერთიანათ თერამეტ თუმანს.

და ვ ი თ ა ბ ა შ ი ძ ე! შენ უნდა ეს ასე გა[ა]რიგო. ლოლაძეს
იასოულათ უნდა და[ა]დგე და თერამეტი თუმანი დემეტრესათვის
უნდა მიაცემინო. სეკდემბრის ზ, ქორონიკონს უუჴ.

ხელრთვა: მ ი ხ ა ი ლ *

201. შეღიბორთა განჩინება ჴაალ ბარათოვისა და

შაჴარა შანშიაშვილჴაის საჴმეჴა

1810 წ. 24 თებერვალი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2580. დედნის შავი. ქაღალდი. 33X22 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახარია თითო წერტილი.

ქ. აღმოგვიჩივეს მილიატორედ ჩვენ, ქვემორე ხელმომწერნი,
თავადმა მარშალ-მორდალმა ბ ა რ ა თ ო ვ მ ა ჴურაბის შვილმა ჴ ა -
ა ლ მ ა და შ ა ნ შ ი ა შ ვ ი ლ მ ი შ ა ქ ა რ ა მ და და ვ ი თ მ ა,
ჩვენ თქვენის სამართლის ყაბულნი ვიქნებითო ორნივე მხარენიო და
წერილით შეიკრენენ ჩვენთან.

* გვარო არ ირჩევა.

შანშიაშვილი შექარა მიუგებდა: ჩვენის სოფლის სახუნდრელი სარუხანასშვილი სარუა ჩვენი მკვიდრი ყმა არის და მაგას ემსახურება. ამდენი ხანია მაგის სამსახური მაკლიაო.

მორდალი ზაალ მიუგებდა: ეს ბიჭი ჩემის ყმის შვილი კი არ არის, მაგრამ პატარა მოგვივიდა, ვაგზარდეთ, დიდძალი ღვაწლი მაქვს მაგაზედ და ჩემი მოსული ყმა არისო. თუ მოჰკვდომია რამე, ისიც მე დამიმარხავსო. ამდონი ხანია, თუ შენი ყმა იყო, რატომ არ მოიკითხე, რათ მაზრდევინებდიო.

შექარამ მიუგო: მე აქამდის ობოლი ვიყავ და უნუგეშოთ დარჩომილი, პატრონი ვინა მყვანდა, რომ გდავებიყო. თუ ჩემი ყმა არ არის, ეს მოწმე[ე]ები და მეფისვახტანგის დაეთარიო.

მოვატანინეთ მეფის ვახტანგის დაეთარი; ამოვსწერეთ, შანშიაშვილის ყმათ ეწერა, შანშიაშვილის პაპასი პატარა სახუნდარს ტირუმაშვილი სარხუნაო.

ამას გარდა მოიტანა მოწმობა ქამუნათ საყდრის დეკანოზის ტერაკოფასი და ჩვენც ფიცით ასე გვითხრა: ეს ბიჭი ჩემის შვილის ტერდავითას ნათლულია, მამაჩემი ამათი მოძღვარი იყო და მეც მაგათი მოძღვარი ვარო, რომ სწორედ სახუნდრელი არის ეგ ბიჭი, შანშიაშვილის ყმა არისო.

კიდევ აზნაურიშვილების მოწმობა მოიტანა მოხუცებულის კაცებისა: ტაიაშვილის ზურაბასი, ყორდანაშვილის შექარასი და ბაჰყალის სარქისასი, რომ ის ჩიკორიძე ყაზარა თავის ძმით სახუნდრელი გაგვიგონია შანშიაანთ ყმათაო. და სხვანიც მრავალი სიტყვით ამბობდნენ — შანშიაშვილის შექარასი და დავითას ყმა არისო.

ჩვენ ეს საქმე დიდის ღონისძიებით გამოვიძიეთ; და თვით ჩვენცა ვკითხეთ — ეს მოწმობის წერილები თქვენგან არის დამოწმებულიო? ყველამ თქვეს: რაც დაგვიწერია, აგრე ვიცითო. განვიხილეთ, რომ ეს სარუა ბიჭი სწორედ ამ შანშიაშვილის შექარასი და დავითის ყმათ აღმოჩნდა.

დღეს და დღეის იქით ბარათოვს ზაალ მორდალს ამ სარუასთან საქმე არ აქვს რა. დარჩა შექარასა და დავითს. ვერც ზაალ მიედაგება აქამდის იმ ბიჭზედ ხარჯის მოსელას და ვერც შექარა მიედაგება აქამდის იმ ბიჭის სამსახურს. ფებერელის კდ, ქორონიკონს უფშ. თავადი მსაჯულის ძე ზაზა ბარათოვი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 2159. დედანი. ქალაღი. 34,5×21,8 სმ. შე-
იკავს 12 ფურცელს. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია მძიმე,
წერტილი და ორწერტილი.

[1] ჩუი-სა წელსა ფებერვლის კმ-ესა დღესა სასულიერომან
სასამართლომან, ჟამიერად შედგენილმან ოთხთა მიტროპოლიტთა
და ოთხთა არხიმანდრიტთაგან გამოსაძიებლად საჩივართა ტფილელ
მიტროპოლიტსა არსენის ზედა სხუა და სხუათა გუამთაგან მოღე-
ბულთა ეგრეთუე არაშესაფერთაცა მისისა ხარისხისადმი მოქმდე-
ბათა, მიიღო მისისა უწმინდესობისა მცხეთისა და სრულიად საქარ-
თუელოჲსა კათოლიკოს-პატრიარქისა ანტონისა-
გან ამისვე წლის იანუარის კე-სა დღესა შემდგომი წინადადება.

ბრძანება კათოლიკოს-პატრიარქისა

«წარმოგიწერთ ყოვლად სამღვდელოთა მღვდელმთავართა და
მალაღირსთა არხიმანდრიტთა საქართუელოჲსათა, რომელნიცა ჩემ
მიერთა მწყემსმთავრობითითა ბრძანებითა მოგიწოდეთ და შე-
მოგკრიბენით ქალაქსა ტფილისს დიკასტირიასა შინა, სახლსა ეზო-
სა საპატრიარქოსა ჩემისასა, ყოვლად სამღვდელოსა ტფილე-
ლის არსენის საქმეთათვის გამოსაძიებლად, რომელნიცა აღ-
წერილ არიან მას ზედა შესმენანი ბრალთანი, რაჲცა რა უქმნიეს
მას, რომელთაცა ზედა თანამდებ ხართ, რათა ძალისაებრ საეკლე-
სიოსა სჯულის კანონისა ჰყოთ განსჯა და სამართალი.

ამისთვის ვინათგან მრავალგზის მოიწოდენ ჩემდამო საჩივარ-
ნი ტფილელ მიტროპოლიტს არსენის ზედა წინააღმდეგთა ხარისხისა
მისისადმი და უგუანთა ქცევათათვის მისთა, მით რომელ: არათუ
ოდენ კელის ქვეშეთ[თ]ა თვისთა მწუხარე ჰყოფდის სხუა და სხუათა
შეკირვებათა ლანძღვათა და გიობათა მიერ უგუანითა ლექსებითა
და ვიდრელა გუემათა მიერცა კელითა თვისითა, არამედ არა ჰრიდის
მოპყრობად ესე ვითართავე სახითა უცხოთა და გარეშეთა კაცთამ-
ღიცა.

გარნა მე პატივისმღები ხარისხისა მისისა მოვითმენდი და ვმე-
ცადინობდი დაფარვად საქმეთა მისთა და ვიდრელა ურჩებათაცა
ჩემდამო მისგან არაერთგზის განცხადებულთა თანა წარვხდებოდი

მომლოდნე, რომელ იგი მხილველი მოთმინებისა ჩემისა აღკრძალ-
ვიდა თავსა თვისსა ესევეითართა მოქმედებათაგან და მოსრული სი-
ნანულად, იპყრობდა სიმკაცრესა, რათა არა გარდაკდებოდეს გულ-
ფიცხელობითა თვისითა კანონთა მათ, რომელნიცა შესაბამ არიან
სამღვდელოთა ხარისხისა მექონეთათვის და იმეცადინებდაცა გან-
ცხადებად ჩემდა შესაბამისა და მორჩილებისა და ჭეროვანისა ჩემ-
დამო პატივდებისა.

აწ უკუე განვიხილავ მე რომელ, კეთილი ჰაზრი ჩემი იქმია მან
ბოროტად მოთმინება ჩემი ექმნა მას მიზეზად უმეტესისა ურჩებისა
და არა პატივდებისა ჩემდამო, და მოთმინებამან ჩემმან მოიყვანა იგი
უდიდესსა ამპარტავენებასა და აღზუავენებასა შინა, ვითარცა ცხად-
ჰყოფენ მოქმედებანი ახლოსა ეამსა მისგან ნამოქმედარნი, რომელ-
თაცა აღწერანი შთავლევ ამას შინა სხუათა თანა წერილთა და წარ-
მოვგზავნე თქვენდამი.

შუი მუქლი ტფილელისაგან ნამოქმედარი:

ა. მღვდელმონაზონი დიმიტრი, რომელიცა დაყენებულ არს
მღვდელ-მოქმედ[ვ]დებისაგან და მოსრულ ქსენებულისა ტფილელ
მიტროპოლიტისადმი თვინიერ მღვდელმთავრის ნებართვისა აკურ-
თხა მან მოუხსენებელად ჩემდა არხიმანდრიტად, რომელთაცა:

პ ი რ ვ ე ლ ა დ გარდაკდა იგი კანონთა წმიდათა მსოფლიოთა
კრებათა მიერ დადგენილთა, ვინათგან ესევეითარისა სამღვდელოჲსა
კაცისა არა თუ ჭერ იყო აღყვანებად უმაღლესსა ხარისხსა ზედა,
არამედ არცალა შესაბამ იყო შეწყნარება;

მ ე ო რ ე დ, შეურაცხჰყო უმაღლესი ბრძანება, ამად რომელ
მე, დაფუძნებულსა მას ზედა, არა ერთგზის წარმიწერიეს, რათა არა-
ვინმე კურთხელ იქმნეს არცა ერთსა სამღვდელოსა ხარისხსა ზედა.

მ ე ს ა მ ე დ, დაარღვია ძველთაგანვე მყოფი აქაურთა სამღვდე-
ლოთა შორის განწესება მით, რამეთუ არცა ერთსა მღვდელმთა-
ვარსა ჰქონიეს უფლება თავით თვისით არხიმანდრიტად კურთხევისა.

და მ ე ო თ ხ ე დ, გაბედა მიტაცება თვსდა პატივისა არა ოდეს-
მე ხარისხისა მისისადმი განკუთვნილისა მით, რომელ არცა ერთსა
წინა მოადგილეთა მისთაგანსა ჰყოლიეს არხიმანდრიტი.

ბ. აზნაურის თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს მეუღლის დამარ-
ხვაზედ, სადაცა იყვნენ შეკრებილ მრავალნი სამღვდელონი და სა-
ერონი გვამნი, მას — ტფილელ მიტროპოლიტსა შემოსილსა — ეცა
ხელითა თვისითა ი ე რ ო დ ი ა კ ო ნ ი ს ა ჩემისა ქ რ ი ს ტ ე-

ფორესთვის სტიხარ მოსილისა და ედინა კბილებში სისხლი, რომლითაც გარდამხდომმან წმიდათა კრებათა კანონთამან შეუ-
რაცხყო მასზედა მწყემსთ მთავრობა ჩემი.

გ. ოდეს უფალ საქართველოს მთავარმმართველსა მიეღო უმაღლესი ბრძანება მაუწყებელი უძლეველთა როსსიის მკედრობათა მიერ იზმაილისა და სხვათა ციხეთა მიღებისა და მეცა მივიღე მისი¹ მაღალ აღმატებულებისაგან უწყება ესე ვითარისა სახარულევანისა შემთხუევისა და თხოვაცა, რათა სიონსა შინა აღსრულებულ ქმნილიყო სამადლობელი პარაკლისი, მაშინ მე არა სრულიად სიმრთელით მყოფმან, წარუვუგზავნე კაცი ტფილელსა მას, რათა მეორესა დღესა აღსრულებინა საღმრთო ლიტურღია და პარაკლისი.

ხოლო მას პასუხ ეგო ესრეთ: «მე დიდად მტკივა ფეხებითა და ვერ შევიძლებ წირვასაო. თუ თვითონ ინებებს მობრძანდესო და არხიერს ვარლამს¹ კი არ ვაწირვინებ და არც შემოუშვებო». არა არსა ესე შეურაცხყოფა ჩემი და ყოველად სამღვდელოსა არხიეპისკოპოსისა და უწმიდესისა სინოდის წევრისა ვარლამისა?²

დ. სიონის დეკანოზის იოსებისთვის, რომელსაც ლაპარაკში ეხსენებინა სახელი ჩემი, ეთქვა ტფილელსა მას ეკლესიისა მის სამკუე[2]თლოში მწუხრზედ: «შენც შეგარცხვინოს და ისიცაო, შენც შეჩვენებულ იყავ და ისიცაო; ის ხომ გაგავდევ და შენც თან გაგაყოლებო». არა არსა ესე თავკედობითი ჰაზრი მისი?

ე. ოდესცა მეათორმეტესა 12-სა რიცხუსა წარსრულის დეკენბრისასა, ესე იგი, მაღალ სადღესასწაულოსა დღესა მისის იმპერატორების დიდებულების შობისასა მნებავდა მე აღსრულება სიონსა შინა საღმრთოჲსა ლიტურღიისა და წინა დღესა ვაცნობე ესე მას ტფილელ მიტროპოლიტსა, მაშინ შემოეთვალა მას ჩემდა: «არხიმანდრიტს დოსითეოს ნუ ჩამოიყვან არ ვაწირვინებო». მიხედეთ განუსჯელსა მისსა ჩემდამო არა პატივ მდებლობასა.

ვ. მასვე ყოველად უსახარულევანესსა დღესა კელმჭიფისა იმპერატორის შობისასა, ოდესცა აღვასრულებდი მე საღმრთოსა ლიტურღიასა სიონსა შინა და ოდესცა იყო მუნ უფალი საქართველოს მთავარმმართველი და ყოველი აქ მყოფი პატივცემული საზოგადოობა, შემოვიდა ტფილელ მიტროპოლიტი იგი საკურთხეველსა შინა და მყისვე დაუწყო ლანძღვა ფრიად უგუანითა ლექსებითა

¹ ვარლამს. ² ვარლამისა.

ტფილისის საკეთილშობილოს სასწავლებლის დირექტორის პ. რ. ო. ი. ე. რ. ა. ლ. ე. ქ. ს. ი. პ. ე. ტ. რ. ი. ე. ვ. ს. ა., შეიპყრო იგი ანათორის სახელით და იწყო განგდება მისი ეკლესიითგან, ვითარცა ყოველივე განცხადებულ არს არზასა შინა ქსენებულის პროტოიერის პეტრიევისაგან უმაღლესსა სახელოსა ზედა მისის იმპერატორების დიდებულებისასა მირთმეულსა უფლისა მთავარმმართველისადმი და მისგან ჩემდამო წარმოვლენილსა უწყებისა თანა, რათა მოჩივარსა მას მიეცეს სამართლიანი კმაყოფილება, ხოლო ბრალეული მოპყრობილ იქმნას სჯულთამებრ.

შემდგომად მიუქდა იგი სამკუთეთლოში მდგომარეთა ყოვლად სამღვდელოსა არხიეპისკოპოსს ვარლამს და არხიმანდრიტს დოსითეოსს და არათუ არა რიდა მათ გიობა ფრიად უშვერითა ლექსებითა, არამედ განგდებაცა მათი მოიწადა და გაუბედაცა თქმა, რათა მყისეე განვიდნენ ეკლესიითგან და მასთანავე უთხრაცა მათ: «დაგამხეთო». და როდესაც ჰკითხა არხიმანდრიტმან, როგორ დაგვამხეთო. ტფილელმან უპასუხა: «დამხობაც ასრე უნდა, როგორც მე თქვენ დაგამხეთო».

ყოვლად სამღვდელომან ვარლამ, ფრიად განცვიფრებულმან მას ზედა ესრეთ უგვანსა და უგლიმურსა ქცევასა, კნინდა არარაჲ პასუხ უგო. ხოლო არხიმანდრიტი დოსითეოს მხილველი მისისა ესოდენ განძვინებისა და მფიქრველი, რათა არა უმეტეს ძვირ შემთხვეულ ჰყოს იგინი, იძულებულ იქმნა პასუხის გებად შესაბამითა ქცევისადმი ტფილელისა მის ლექსებითა, ვითარცა თვით იგინი განაცხადებენ.

რაჲ არს მიზეზ ესოდენ უგვანისა და უგლიმურისა ქცევისა მისისა, უკეთუ არა აღზუავება [v] მისი და ყოვლითურთ დავიწყება თანა მღებობისა მისისა?

მან ესე ვითარითა მოქმედებითა თვისითა უპატიურ ჰყო ადგილი წმიდა-წმიდათა საკურთხეველი ტრაპეზი უზენაესისა და საღმრთო ლიტურღია შეურაცხყო მაღალ-საღდესასწაულო და ყოველად უსახარულევენესი დღე შობისა ყოვლად უმოწყალებსისა კელმწიფისა ჩვენისა, ოდესცა ყოველთა ქუეშემვრდომთა გვაქვს თანა მღებობა, რათა აღვავლენდეთ ეკლესიასა შინა მკურვალეთა ვედრებათა სიმრთელისათვის და დღეთა სიგრძისათვის მისისა იმპერატორების დიდებულებისა.

არარად შემრაცხა მე და უფალი საქართუელოს მთავარმმართველი და ყოველიცა პატიეცემული საზოგადოობა და დამეიწყებელმან ყოველთა ამათ პატივისღებათა მიზეზთამან, მიაპყრო ესრეთ

მოუთმენელი ძვირშემთხუეულება პატივცემულთა სამღვდლოთა ჯვამთა და ნებაედაცა განდევნა მათი თავკედლობითა თჳსითა ეკლესიით, სადაცა ყოფად მაშინ აქუნდათ მათ მიუცილებელი თანა მღებობა.

ზ. სიონის დეკანოსმან იოსებ მიქაძემ და სხვათა სამღვდლოთა ქელის ქუეშეთ[თ]ა ტფილელ მიტროპოლიტისათა და სიონის დეკანოსად მყოფის იოანეს შვილმან სოლომონ მიქაძე მომართვეს მე არზა, რომელსაცა შინა პსჩივიან სხუა და სხუათათვის ქმნილთა მისგან მათდამი შექირებებათა და განაცხადებენცა მრავალთა წინააღმდეგთა მისთა მოქმედებათა; ამას ყოველსა განიხილავთ ცხადათ არზისა მათისაგან».

ხოლო ამის წინადადებისა თანა წარმოვლენილ იქმნენ:

1. წერილი უფლისა საქართველოს მთავარმმართველისა კავალერიისა ღერანლისა ტორმაზოვისაგან უწმიდესისა კათოლიკოსისადმი მიწერილი, რომლისა თანა წარეგზავნა რეპორტი ტფილისის საკეთილშობილოს სასწავლებლის დირექტორის პროტოიერეის ალექსი პეტრიევისა და არზაცა მისთანა მირთმეული მისგანვე მის უფლის მთავარმმართველისადმი უმაღლესსა სახელსა ზედა მისისა იმპერატორების დიდებულებებისასა, რომელნიცა აქა შეირთვიან.

მოწერილი საქართველოს მთავარმმართველისა ტორმაზოვისაგან უწმიდესისასა კათოლიკოსისადმი ესრეთ:

«მორთმეულსა ჩემდა რეპორტით უმაღლესსა სახელსა ზედა მისის იმპერატორების დიდებულებებისასა არზასა ტფილისის საკეთილშობილოს სასწავლებლის დირექტორის პროტოიერეის ალექსი პეტრიევისაგან ქმნილისათვის მისდა ტფილისის მიტროპოლიტის არსენის მიერ საგრძნობელისა ძვირ-შემთხუეულებისა წარმოვაავლენ თქუენისა უწმიდესობისადმი ამასთანა და ეგრეთუე რეპორტსაცა მისსა, რომელსა შინა განაცხადებს იგი ეგრეთუე სხუა და სხუათა წინააღმდეგთა მოქმედებათა მიტროპოლიტის არსენისათა და ვითხოვ უმორჩილესად, [3] რათა შეხვიდეთ განხილუასა შინა ამის საქმისასა და მისცეთ მოჩივარსა სამართლიანი კმაყოფილება, ხოლო ბრალეულსა მოეპყრათ სჯულთამებრ».

საქართველოს მთავარმართებელისადმი მირთმეული რეპორტი
დირექტორისა ალექსი პეტრიევისაგან:

«რომელიცა მომაპყრა მე ტფილისის მიტროპოლიტმან არსენი 12-სა რიცხუსა ამის თვისასა ტაძარსა შინა ღმრთისასა მოუთმენელი ძვირ-შემთხუეულება და განზასრვა პატივისა ჩემისა წინაშე აქაურთა სამღვდელთა, განიხილავთ მას არზისაგან ამასთანა ჩემ მიერ წარმოდგენილისა უმაღლესსა მისის იმპერატორების დიდებულების სახელსა ზედა. ესევეთარისა გამო შესაძლო არს თქმად უბედურებითისა ჩემდა შემთხუეულებისა, მოვივლტი რა თქუენისა მაღალ აღმატებულებისადმი, ვითარცა მთავრისა და უპირველესისა აქაურისა სასწავლებლისა მზრუნველისადმი, ვითხოვ უმდაბლესად, რათა განმიცხადოთ მე ვითარცა კელის ქუეშესა თქუენსა მართლიადი შეწვენა და მომაგოთ მე ჭეროვანი სჯულთამებრ კმაყოფილება, ვინათგან კანონნი სარწმუნოებისა ჩვენისანი მძიმეთაცა სჯულის გარდამკდომთა ვერღა უქმენ უდიდესსა დასჯასა, ვითარ ოდენ რათა განიღვენენ იგინი ეკლესიისაგან და განშორებულ იქმნენ მისგან. ზოლო ესეცა შეუდგების შემდგომად უგამოწველილებითისისა გამოძიებისა გარდაკდომათა მათთასა და აქაცა იგულქმების გამოძიება ესე ვითართა გუამთაგანი, რომელთადმიცა მიცემულ არს მისთვის კელმწიფება.

გარნა მან, კსენებულმან მიტროპოლიტმან, არა-მექონმან არცა-ღარა უმცირესისა ჩემ ზედა კელმწიფებისამან, ვითარი ჰპოვა სამართალი ძვირ-შემთხუეულებად ჩემდა ესოდენ შერცხუენითა ხატითა მაშინ, ოდესცა თქუენი მაღალაღმატებულებაცა და უწმიდესიცა კათოლიკოსი ყოვლისა საქართველოჲსა იყუენით მასოი იყოიოსაჲსა შინა. და უკეთუ იგი მოლოდებისამებრ ჩემისა არა იგრძნობს არა-ვითარსამე ამისთვის გარდაკდევინებასა, მაშასადამე, თანამდებ ვიქმნები მე, რათა არა მაქვნდეს სამართალი მისლვად ამა ეკლესიასა შინა, სადაცა შეკრებასა ზე[და] აქაურისა საზოგადოებისასა აღსრულებულ იქმნებიან ღმრთის მსახურებანი ყოველთა სადღესასწაულოთა დღეთა შინა; და რათა ამასთანავე ვიშიშვოდეცა მისგან უმძიმესსაცა ძვირშემთხუეულებასა ცნობილისა გამო ყოველთა მიერ თვისებისა მისისა.

ამასთანავე არა მხსენებელი თვით კელმწიფებისა, რომელსაცა მიითვისებს იგი სხუა და სხუათა შემთხუევათა შინა, გაებედავ მხოლოდ მოხსენებად თქვენისა მაღალაღმატებულებისადმი, რომელმან არაპატივმდებმან ყოვლისა საქართველოს კათოლიკოსის და

კავალერის მეფის ძის ანტონის ბრძანებათაგანი ძალისაებრ არა ერთ გზითა განმტკიცებათა წინამოადგილეთა თქუნთა და თქუნისა მაღალმატებულებისათა, რათა არავინ[ვ]მე კურთხეულ იქმნას არცაღა ვითართამე სასულიეროთა ხარისხთა ზედა; და ამასთანავე არა მექონმან არცა ერთისა მონასტრისამან ეპარხიასა შინა, აკურთხა არხიმანდრიტადცა წარსულსა თუესა მღვდელ-მონაზონი დიმიტრი თვინიერ უწმიდესის კათოლიკოსის უწყებისა, რომლისაცა მაგალითი არა ოდესმე ყოფილ არს საქართუელოსა შინა, ვინათგან არცა ერთსა ეპარხიის მღუდელთ მთავართანსა არა ოდესმე ჰქონიეს მას ზედა კელმწიფება.

გარდა ამისსა თვით ესე მღვდელ-მონაზონი დიმიტრი ვითართამე გარდაკლამათთვის აღკრძალულ იყო მღვდელ-მოქმედებათა შინა ნინოწმიდის მიტროპოლიტი სტეფანეს მიერ, რომლისაცა ეპარხიასა შინა მდგომარებდა იგი და წარმოსრულ არს თვნიერ ნებართვისა, რომლისაცა შინა მიცემად მისდა განქსნისა და მიშუებად მღვდელ-მოქმედებისადმი კანონთამებრ ეკლესიურთა არავინ გარდა თვით აღმკრძალველისა არა არს მექონ კელმწიფებისა და უმეტეს აღუყანებად ესე ვითარისა კაცისა უმაღლესთა ხარისხთა ზედა. გარნა მან, მიტროპოლიტმან არსენი, დაარღვია ვითარცა კანონნი ეკლესიისანი ეგრეთუე უმაღლესიცა ნება და მოიქცა იგი ვიდრეღა წინააღმდეგომ ძველადგანვე არსისა აქა სამღვდელთა შორის განწესებისაცა.

**არზა უმაღლესსა სახელსა ზედა პროტოიერეი ალექსი
პეტრიევისა მიერ.**

«12-სა რიცხუსა ამა დეკენბრისასა თვისისასა მაღალ სადღესასწაულოსა და ყოვლად სახარულეენსა დღესა თქვენისა იმპერატორების დიდებულების შობისასა თანა მდებობისამებრ ყოველთა ერთგულ ქუეშემკრდომოთასა, ვიყავ რა მეცა ტფილისის სობოროს ეკლესიასა შინა ლიტურდიასა ზედა, რომელიცა აღსრულებულ იქმნებოდა ყოვლისა საქართუელოჲსა კათოლიკოსისა და კავალერისა მეფის ძისა ანტონისაგან, სადაცა იმყოფებოდა თუითაცა მთავარმმართველი კავალერიის ღენერალი და კავალერი ტორმასოვი ღენარლებით, შტაბ და ობერ ოფიცრებით და ყოვლის საქართუელოს აზნაურებით, შემოვიდა ეკლესიად და მუნით საკურთხეველსა შინა ტფილისის მიტროპოლიტი არსენი. ეამსა მცირისა შესლვისასა და თვით შემოსლვასაზე მისსა

საკურთხეველად, მიხილა რა მე მდგომარე სამკრითთა კართა თანა თანამდებობისამებრ ხარისხისა ჩემისა შორის აქაურთა სამღვდელთა, დამეიწყებელმან პატივდებულეებისამან ადგილისა მის და პატივისცემისა მან, რომელიცა მიეგების ყოველთა ქრისტიანეთაგან საღმრთოსა ტრაპეზსა ყოვლად უზენაესისასა, მყისვე თვინიერ ყოვლისა მიზეზისა იწყო კიცხევა ჩემი ფრიად საღანძღველთა ლექსე-
ზითა მიერ, რომელნიცა მე არათუ ოდენ განკვირვებულსა ესეოდენ უცხოესა მისისა ქცევისათვის არამედ განცვიფრებულსაცა განძვი-
ნებულისა მისისა სახისა გამო ხსოვნად არა ძალ მიცს.

შემდგომად შემპყრობმან ჩემმან ანაფორის სახელით იწყო განგდება ჩემი საკურთხეველით, მთქმელმან მასთანავე: ვითარ გე-
ბედე [1] მე შესლვა მისსა ეკლესიასა შინა და, რათა მე მყისვე გან-
ვიდე ეკლესიით. მე დაფარვისათვის წინაშე ყოვლისა საზოგადოობი-
სა სირცხვილისა მის, რომელიცა არათუ ოდენ მის მიერ ჩემდა მო-
პყრობილ იქმნებოდა, არამედ თვით მისდამიცა მიიქცეოდა, იძულე-
ბულ ვპპოვე თავი ჩემი კითხუად მისდა: ვითარისა მიზეზისათვის და.
ვითარისა გარდაკლომისათვის თანა მღებ ვარ მე განსლვად ეკლე-
სიითგანი?

შემდგომად ამისსა განშორებულმან ჩემგან რაოდენმე იწყო კუალად ლანძლუა ჩემი მწოდებელმან არა ერთგზის. პლუტად და მამაძალად და მაშინებელმან ჩემმან ცემალ მქნეველმან ამასთანავე ჯოხისამან წმიდისა ტრაპეზისა თანა, რომელსა ზედა მე პატივმდე-
ბელმან ადგილისა მის სიწმიდისამან მიუგე მოთმინებით: შესაფერ არსა მღვდელთმთავრისადმი ლანძლუად ესე ვითართა ლექსებითა საკურთხეველსა შინა? უკანასკნელ განგრძელებასა ზე[და] მის მიერ ლანძღვისასა მექალოდა მე თრეველ ქუჩასა შინა და მოკლვად ცე-
მითა.

გარნა იხილა რა მან უწმიდესის სინოდის წევრი არხიეპის-
კოპოსი და კავალერი ვარლამ და პირველი ადგილისამებრ საქართველოსა შინა არხიმანდრიტი დოსითეოს მდგო-
მარენი სამკვეთლოსა შინა, სთქუა: «მოიცადე ჭერ ისინი გაერეკო». და წარვიდა სწორედ მათდამი სამკვეთლოდ; ხოლო რაჟ მანცა მათ შორის იწარმოა კსენებად აქ ამისსა არა დავადგენ, მე თანა მღებო-
ბად ჩემდა ამას მოპყრობილსა ჩემდა ძვირ-შემთხუეულებასა და ესოდენ ლანძღვითსა კიცხევასა შინა ვიმოწმებ მე სამღვდელთა მდგომარეთა მაშინ საკურთხეველსა შინა, რომელთაცა ძალუცსთ სიმართლისა ჩემისა დამტკიცება ფიცით.

ყოვლად უმოწყალესო კელმწიფევე! მე განვაგრძელებ რა სამსა--

ხურსა თქვენის იმპერატორების დიდებულებისასა საქართველოსა შინა ვიდრეღა შეიდ-წელ და არა მაქვს რა სამღვდელთა შორის ხარისხისამებრ ჩემისა არცალა ვითარიმე ადგილი თანა მდებობად ჩემდა და ვადგენდი მოსლვად სადღესასწაულოთა დღეთა შინა წირვასა ზედა ამას ეკლესიასა შინა, რომელიცა უხუებათა მიერ თქვენის იმპერატორების დიდებულებისათა განახლებულ არს, შემკულ არს და მხოლოდ შესახედავად საწინააღმდეგოთა კედელთაგან მოყუანილ არს აწინდელსა სახესა შინა ტაძრისა ღმრთისასა, სადაცა შეკრებასა ზედა[ა] ყოვლისა აქაურისა საზოგადოობისასა აღსრულებულ იქმნებიან ღმრთის მსახურებანი შემთხუეულთა დღესასწაულობათა შინა თვით ამას ტაძარსა შინა ღმრთისასა, რაჟსათჳს და ვითარისა სჯულის გარდაცდომისათჳს სათანადო არს, რათა იყოს ჩემდა აღკრძალულ შესლვა და ვითართ აქვს სამართალი კსენებულსა მიტროპოლიტსა მოპყრობად ჩემდა აქაურთა სამღვდელთა წინაშე ესე ვითარისა განბასრვისა და ამასთანავე ქადებაცა ჩემდა მოკლვა-ცემითა, არა ვიმყოფებით რა არცალა ვითარით კერძოით, არცა მცირედ ქელქვე-შე [v] კელმწიფებისა მისისა.

ხოლო გულსმოდგინებითისა ჩემ მიერ აღსრულებისათვის თქვენისა იმპერატორების დიდებულების სამსახურისა ღირს ქმნილ ვარ რა უმაღლესთა და ყოვლად უმოწყალესთა ჯილდოთა: პირველად ოქროს ჯუარისა, მეორედ საარხიმანდრიტოჟსა ჯუარისა და მესამედ წმიდისა ანნას მეორეს კლასის ორდენისა.

ამისთვის ყოვლად უქვეშევრდომესად ვსთხოვ თქვენსა იმპერატორების დიდებულებასა განსალტოლველად ჩემდა კვლავ ესე ვითარითა ძვირშემთხუეულებათაგან, რათა უმაღლესითა თქვენისა იმპერატორების დიდებულების ბრძანებითა ბრძანებულ იქმნას თხოვისა ამის ჩემისა მიღება, გამოძიება და მოგება ჩემდა ჯეროვანისა კმაყოფილებისა სჯულთამებრ მოპყრობილისათვის ჩემდა ძვირ-შემთხუეულებისა და განბასრვისათვის პატივისა ჩემისა».

2. კ ი თ ხ ვ ა ნ ი უწმიდესისა კათოლიკოსისაგან წარწერილნი ტფილელ მიტროპოლიტისა არსენისადმი მღვდელ მოქმედებისაგან დაყენებულის მღვდელ-მონაზონის დიმიტრის არხიმანდრიტად კურთხევისათვის უწმიდესის სინოდის ჩლენის არხიეპისკოპოსის ვარლამის და არხიმანდრიტის დოსითეოსისადმი წყინებისა და არა შესაფერთა ლექსთა მიერ გიობისათჳს და პროტოიერეის ალექსი პეტრიეისადმი ძვირ-შემთხუეულების მიყენებისათვის, რომელთაცა ზედა არათუ წარმოედგინა მიტროპოლიტსა არსენის პასუხნი გან-

სამართლებლად თავისა თვისისა, არცადათუ რაჟმე პასუხი ეგო მისისა უწმიდესობისადმი.

ხოლო წარგზავნილი უწმიდესისა კათოლიკოსისაგან წარწერა ტფილისის მიტროპოლიტისა არსენისადმი და კითხვანი არიან შემდგომნი ესე.

**მისისა უწმიდესობისა კათოლიკოსისაგან მიწერილი
ტფილელ მიტროპოლიტისა არსენისად[მი]**

«მისმან მაღალაღმატებულებამან უფალმან საქართუელოს მთავარმართებელმან ალექსანდრე პეტროვიჩმან ტომასოვმან წარმომიგზავნა მე არზა მირთმეული მისდამი ტფილისის საკეთილშობილოს სასწავლებლის დირექტორის პროტოიერეის ალექსი პეტრიევისაგან უმაღლესსა სახელსა ზედა მისისა იმპერატორების დიდებულებისასა, რომელსა შინა აღსწერს თქვენგან მისდამი ქმნილთა ძვირ-შემთხუეულებათა და პატივისა მისისა განბასრვათა და მოითხოვს მისი მაღალაღმატებულება, რათა მოჩივარსა მას პროტოიერეის პეტრიევს მივსცე სამართლიანი კმაყოფილება; ხოლო ბრალეულსა მოვკითხო სჯულთამებრ.

ამისთვის წარმოგიწერ თქვენ რათა შთადებულთა ამას თანა კითხუათა ზედა არისა მისისაგან გამოწერილთა, წარმომიდგინოთ დაუყოვნებლივ ჯეროვანნი პასუხნი. და ეგრეთუე წარმომიდგინოთ პასუხიკა მისი, თუ რომლისა მიზეზისა ძლით გაპბედეთ კურთხევა არხიმანდრიტად მღვდელ-მონაზონისა დიმიტრისა მოუხსენებულად ჩემდამო».

**კითხუა უწმიდესისა კათოლიკოს პატრიარხისაგან
ტფილელის არსენისადმი**

«ა. 12-სა რიცხუსა წარსრულის დეკენბრისასა მაღალ-სადღესასწაულოსა და ყოვლად სახარულევანსა დღესა მისის იმპერატორების დიდებულების შობისასა ეამსა ჩემ მიერ ლიტურდიის აღსრულებისასა, ოდეს შემოსრულხართ სიონის ეკლესიის საკურთხეველსა შინა და დაგინახავსთ მუნ მდგომარე ტფილისის საკეთილშობილოს სასწავლებლის დირექტორი პროტოიერეი ალექსი პეტრიევი, მყისვე გიწყიეს კიცხევა მისი ფრიალ სალანძღველთა ლექსებთა მიერ.

ბ. შეგიპყრიეს იგი ანაფორის სახელით, გიწყიეს განგდება მისი საკურთხეველით და გითქვამსთკა: როგორ გაპბედე ჩემს ეკლესიაში შემოსლვა, ახლავ გადიო.

გ. შემდგომად განშორებისხარტ პროტოიერეის პეტრიევსა მას რაოდენმე და გიწყიესტ კუალად ლანძლუა და გიწოდებესტ მისთვის პლუტობა და მამაძაღლობა; არა ერთგზის გიშინებიათ ცემითა და გიქნევიადცა ჯოხი წმიდასა ტრაპეზსა თანა.

დ. განგრძელებასაზე თქვენგან მისისა ლანძღვისასა დაჰქადე-ბიხარტ მას ქუჩაში თრევასა და ცემით მოკლვასა.

ე. უკანასკნელ ოდეს გიხილავსტ უწმიდესის სინოდის წევრი არხიეპისკოპოსი ვარლაამი და პირველი ადგილისამებრ საქართუე-ლოსა შინა არხიმანდრიტი დოსითეოს მდგომარენი სამკუეთლოსა შინა, გითქვამსტ პროტოიერეი პეტრიევისათვის: მოიცადე, ჯერ იხი-ნი გავრეკო და წარსრულხარტ მათდამი სამკუეთლოთ.

ვ. ოდესცა მისრულხარტ სამკუეთლოთ და მიახლოებულხარტ ზემოხსენებულთა გუამთადმი, მყისვე მოგისხენებიეს ყოვლად სა-მღვდელო არხიეპისკოპოსი ვარლაამ¹ ფრიად შეურაცხსაყოფელითა ლექსებითა და გაგიბედავსტცა თქმა მასდა, რათა განვიდეს ეკლე-სიით.

ზ. ეგრეთვე არხიმანდრიტსა დოსითეოსისადმი გიწყიეს ლა[v]ნ-ძლუა ფრიად უშუერიითა ლექსებითა და გითქვამსტ ეკლესიით გან-სლუა და დაჰქადებიხარტ ქელქევეშეთ[თ]ა თქვენთა მიერ განთრევი-ნებასა და დაგიყვედრებიათ დამხოზა ჩემი და მათიცა თქვენგან მოხ-მარებულითა ღონისძიებითა. და ოდესცა უკითხავს არხიმანდრიტსა მას, თუ როგორ დაგიმხივართ, მიგიგიეს თქვენ პასუხად: დამხოზაც ასრე უნდა, როგორც მე თქვენ დაგამხევიით.

შ. წაგიქნევიეს ჯოხი საგუემელად არხიმანდრიტისადმი და უხი-ლავს რა მას ესე ვითარი უგვანი მოქმედება თქუენი, საქიროდ შეურაცხავს პასუხისგებად თქუენდა შესაბამითავე ქცევისა თქუე-ნისა ლექსებითა. და თუ არა ექმნა არხიმანდრიტსა მას ესრეთ, სა-ფიქრებელ არს, რომელ მოიწადებდით სიტყვათა თქვენთა აღსრუ-ლებასა და გაჰბედავდითცა ჯოხისცემით გამორეკასა მათსა სამკუეთ-ლოდთა.

ჰ. ა რ ზ ა მირთმეული უწმიდესისა სრულიად საქართუელოდსა კათოლიკოსისადმი სიონის სობოროს ეკლესიის დეკანოსის იოსებისა და მისვე ეკლესიის მღვდლის ილარიონისა და მიცვალებულის ხსენებულის ეკლესიისავე დეკანოსის იოანეს შვილის სოლომონისაგან და ქაშოეთის წმიდის გი-ორგის ეკლესიის დეკანოსის პეტრესა და მღვდლის

¹ ელრაამ.

პავლესგან, რომელსაცა შინა სჩივიან იგინი ტფილელ მიტროპოლიტსა არსენის ზედა მის მიერთა მრავალგვართა ძვირის-ყოფათა და შექირვებათა და გვემათათვის და სასყიდლის მიღებით კელდასხმათა თვისცა მის მიერთა და განაცხადებენ არათუ ეკლესიის შემოსავლის განზნევისა, არამედ ნივთთაცა და მამულთა ეკლესიისათა განცემასა.

4. არზა ქაშოეთისავე ეკლესიის დეკანოსისა პეტრეს და მღვდლისა პავლესგან მირთმეული უფლისა საქართველოს მთავარმმართველისადმი და მისგან უკუნქეული ესრეთი და ზედა წარწერითა:

«არზა ესე უკუნქეულის მოჩივართა, ამისთვის რომელ ეკუთვნის იგი განხილვასა სასულიერო მსახურთა კელმწიფებისასა და ეშესაბამების ესე მისსა უწმიდესობასა საქართველო მსახურთა კათალიკოსსა ანტონის, რომელსაცა შინა კსენებულნი დეკანოსი და მღვდელი სჩივიან მიტროპოლიტსა არსენის ზედა მრავალგვართა მის მიერთა შექირვებათათვის. და მისთვისცა რომელ ეკლესიისა მას, სადაქცეა იგინი არიან განწესებულ, აქუს დუქნები, რომელთა შემოსავლისაგან ჯერ-არს ყოვლისა ეკლესიის საჭიროების წარმართვა, გარნა მიტროპოლიტი არსენი მიიღებს შემოსავალთა მის დუქნებისათა ჩუდს-წლისთგან ვიდრე აქამომდე და მით დაკლებული ეკლესია იგი შემოსავალთა თვისთა მოსრულ არს დიდსა ნაკლულეცხანებასა შინა.

და რომელ თუმცადა საჩივრისამებრ მამისა მათისა მიცვალეზულის დეკანოსის ფილიპესა ჰყო განხილვა მისმან უწმიდესობამან საქართველო მსახურთა კათალიკოსმან თანა დასწრებითა სამთა მღვდელთმთავართა და არხიმანდრიტთათა და განჩინებულ იქმნა, რათა შემოსავალნი მის ეკლესიისანი ეძლეოდეს დეკანოსსა მასსა. გარნა მიტროპოლიტმან არსენი შეურაცხჰყო და არა აღასრულა იგი».

5. საჩივარი სხუა მუნჯიშვილის დავითისაგან მიტროპოლიტსა არსენის ზედა:

«თუმცა გახლავარ მე ყმა სიონის ღმრთისმშობლის ეკლესიისა და აქვე სიონის გალავანში მქონდა ნაბოძები სახლი ეკლესიის მამული, ვინათგან მე ესახურებ ეკლესიასა ჩემის თანა მდებობის ხარკით და განწესებით, ამის მიზეზით უბოძებიათ წინა ყოფილთა ყოვლად სამღვდელთა სახლი არათუ ჩემთვის, არამედ მამისა და პაპისა ჩემისათვის, რომლისაც კსოვნა არა მაქვს მე მოხუცებულობაში მიწვე-

ნილსა ამ სახლის ბოძებასა, და მე ასე ვპგონებ, რომ უმეტეს ასისა წლისა იყოს ეს ადგილი ნაბოძები და არა ნაკლები.

ვიდექ ამ სახლში ვიდრე ოცის წლის წინადმდე და დავიკარგე ლეკში და ტყუედ ვიყავ რაოდენსამე წელსა და დედასა ჩემსა გაეზოებინა თავისი ქალი — ჩემი და, და ვინათგან უღონოდ გახლდათ და შეუძლებელი დედაჩემი, ის სახლი დაეგირავებინა და იმით გაესტუმრებინა.

და როდესაც ვიახელ ტყუეობიდან, მე ჩემის თეთრით და ვალის აღებით დავიხსენ და ვიდექ ვიდრე აღამამად ხანის მოსლვადმდე. და ოდეს მოვიდა აღამამადხანი, მაშინ დავტყუევედი და ტყუედ ვიყავ ყიზილბაშში.

და როდესაც მაგისმა ყოვლად სამღვდელოებამ ტფილელიობა მიიღო, ჩემზედ ინება გამოუძიებლად და ის სახლის ადგილი თავლად გააკეთებინა.

იმჟამად მე რუსეთს გაველ ტყუეობიდან და იქ იმისმა უდიდებულესობამ ყოვლად მოწყალე კელმწიფემ კეთილშობილად მიმიღო გრამმატითა და აფიცრობის ხარისხითა და ტემლავეითა, რომელიც დღეს ჩანს ჩემი ნიშანი ჩემზედ და სახლსა შინა.

გიახელ ტფილისში. და ვნახე. ჩემი სახლი წაერთმევიანა და მოხუცებულს ჩემს დედასაც გასწყრომოდა. მიველ და განსვენებულს მე ფეს გიორგის მოვახსენე. იმან ოქმი მიბოძა: ახლავ თავისი სახლი დაანებეო. ის ოქმი წამართვა და მოახსენა მეფეს: მივსცემო. და აღარ მომცა. მეორედ კიდევ [v] მოვახსენე. დიდად გაჭაურდა და ასე უბრძანა: თუ კიდევ ეს ჩემთან მოვიდა მოჩივრად და არ დაგინებებია, დიდად მეწყინებაო. კიდევ მაინც არ მამცა.

და როდესაც გარდაიცვალა მეფე, კიდევ ვედრებით ვსთხოვე: მამოძე ჩემი ადგილი. განრისხდა ჩემზედა და მრავალი მცემა და ორს ადგილს თავი გამიტება და სისხლი მადინა; რომ თავის სახლში მივეყუანინე და იქ დავეტუქსე, შეიძლებოდა რომ ვერ მეჩივლა; მაგრამ ქონხანაში შეყრილს ხალხთან დამაჰყერინა და იქ გამლახა; მერმე თითონ წამოიქრა წულდებით და ხელში ჯოხი იპყრა და ისე მცა. და თვისთა მსახურთა ცემა არ დამაჰყრა.

დროსა ლაზაროვის მმართველობისასა იმასთან ვიჩიველ; და იმან სთხოვა უწმიდესსა კათოლიკოსსა ვედრებით, ჩემის საჩივრის განხილვა. უწმიდესმა დავით მალალაშვილი გამატანა და უბრძანა: ამ შენს ყმას ნუ ჰკარგავ, თავისი ადგილი მიეცო. მიველ და ასე მოახსენა, მივსცემო. მაგრამ კიდევ არ დაიშალა, უწმიდესი მოატყუა და დღესაც არ მომცა.

უპირატესს მმართველს კნიაზს ციციანოვს მოვახსენე. იმანაც უწმიდესობასთან მიმიწერა. კვალად გამატანა ის წიგნი და ჩამგზავნა ტფილელთან და მიბრძანა: შენ ჩადი, მოგცემსო. ჩაველ და ვეახელ და არც მაშინ მოლბა ჩემზედ განრისხებისაგან და არც მაშინ მომცა. წაველ ციციანოვთან ერეიანს და იქ მესამედ დავიკარგე. და როდესაც გიახელ, ათჯერ უფრო მეტად ესთხოვე. კიდევ არ მომცა. ასე უწყალოება იმპარა.

მე ჩემის ცოლშვილის მოვალე ვარ. ცის ქვეშ ვერ დავაყენებ და სახლი ვერსად მიშოვნია, რომ დავდგე. ხან სადა ვარ და ხან სად. ასე მტანჯავს მართლმადიდებელს კაცს და ჩემის ცოლშვილის ცოდვას იღებს. ასე საქმე გაჭირვებული ვართ, რომ ყოველთვის სიკვდილს ვინატრით. ნეტავი ერთხელ სრულად დაგვკოცოს ცოლით და შვილით, რომ ამ ცხოვრებას სიკვდილი უმჭობესია ჩვენთვის ამის გამოა.

მ. ზემოქსენებულთავე დეკანოსმან პეტრე და მღვდელმან პაველუ შემოიტანეს ყამიერსა სასამართლოსა ამას შინა არზა, რომელსაცა შინა ჰსჩივიან მასვე მიტროპოლიტსა არსენის ზედა მრავალთა მოუთმენელთა შეჭირვებათა და არა ერთგზისთა გვემათათვის მამისა მათისა მიცვალებულის დეკანოსის ფილიპესსა და მათთაცა და მოკლებისათვისცა ეკლესიისა სხუა და სხუათა შემოსავალთაგან.

• •

ყამიერმან სასულიერომან სასამართლომან, განმხილველმან ყოველთა ზემოაღწერილთა გარემოებათამან, ჯერონად შეერაცხა. რათა პირველად კელპყოს გამოძიებასა მოქმედებათა ტფილელ მიტროპოლიტის არსენის მიერ ნამოქმედართასა უახლოესსა ყამსა შინა, რომელნიცა აღწერილ არიან წინადადებასა თანა მისისა უწმიდესობისა შვიდ მუხლად.

ამისთვის კსენებულნი მუხლნი იგი წარგზავნილ იქმნენ სასულიეროჲსა სასამართლოჲსაგან ყოვლად სამღვდლოჲსა მიტროპოლიტისა მისდამი წერილით მოთხოვისა თანა მათზედა პასუხთასა. და წარიგზავნენ წერილნი იგი პატივდებისათვის ხარისხისა მისისა კელითა ილუმენისა და პროტოიერეისათა.

რომელსა ზედა პასუხ-უგო მან სასამართლოსა: ვითამცა ვერა სცნობდეს იგი, ვინ სჩივის მასზედა. თუმცალა პასუხი ესე იყო უამაოესი და მხოლოდ განგრძელებისათვის დროჲსა მოგონებული, ვინათგან პირველსავე პასუხის მოთხოვასა შინა გამოცხადებული იყო, ვითარმედ იქმნების გამოძიება ესე მისისა უწმიდესობის ყოვ-

ლისა საქართველოს კათოლიკოსისა და თვით მუხლთაცა შინა ცხადად აღმოჩენილ არიან მოქმედებანი მისნი.

მაგრამ რათამცა აღსპობილიყო ყოველი მის კერძოდ მოპოებულნი წინააღმდეგი პასუხი, წარგზავნილ იქმნა კვალად ხელითავე იღუმენისა და პროტოიერეისათა მოთხოვა პასუხთა, რომელსა შინა აღწერილ იყო ესეცა, რომელ რასაცა იგი ვერა სცნობს, ესენი შემძლებელ არიან განმარტებათ მისდა სიტყვით. რომელსა ზედა ამათვის პასუხ-ეგო მიტროპოლიტსა არსენის, ვითარმედ: წარკითხვისა შემდგომად წარმოუდგენს სასულიეროსა სასამართლოსა პასუხთა თვისთა.

გარნა ვინაჲდგან არა აღასრულა მან აღთქმა თვისი, ამის გამო სასამართლომასაგან სასულიერომასა, რომელიცა დაეფუძნების კანონთა ზედა წმიდათა მოციქულთა და წმიდათა შვიდთა მსოფლიოთა და ადგილობითა კრებათათა, წარგზავნილ იქმნენ მოთხოვისათვის მისგან პასუხთა მიტროპოლიტი წილკანისა დერევისი, ორნი არხიმანდრიტნი და ქსენებულნი იღუმენი და პროტოიერეი. გარნა მიტროპოლიტსა არსენის ამათსაცა უგულვებელსმყოფელსა არარაჲ პასუხ-ეგო.

შემდგომად რაოდენისამე დღისა ძალისაებრ წმიდათა მოციქულთა ოდ-ისა კანონისა, რომელსაცა შინა აღწერილ არს: «შესმენილი ეპისკოპოსი და მიწოდებული სასამართლოდ არა ისმენდეს რა ორგზის და [v] სამგზის, მივლინებითა ორთა ეპისკოპოსთა მიწოდებულ იქმნას. ხოლო უკეთუ ეგრეთცა შეუტაცხყვნეს და არა მივრდეს. განიხილოს კრებამან ბრალი თვითთეულისა ნაწილისამებრ. და ვითარ ჰშვენის, ღირსად დასაჯონ იგი, რათა არა საგონებელ იქმნას განრომა სამართლისა ლტოლვითა».

კვალად წარვლენილ იქმნენ ორნი მიტროპოლიტნი — ნინოწმიდისა სტეფანე და ქსენებული დერევისი წილკანისა შეგონებათ მისდა და მოდრეკიდ მორჩილებისადმი და პასუხის მიცემადცა კითხვითა მუხლთა ზედა. გარნა მან, მიტროპოლიტმან არსენი, სრულიად შეუგონებელმან არა მოსცა მათცა არარაჲვე პასუხი, არამედ მხოლოდ ესე რომელ, ოდეს სასამართლო მოუწოდს მას, მაშინ მოვალს იგი მას შინა.

ხოლო ოდესცა შემდგომად სიტყვათამებრ მისთა მოწოდებულ იქმნა სასამართლოსა შინა ყოვლად სამღვდელო მიტროპოლიტი იგი წერილით, მაშინ არა თუ ოდენ ინება მოსლვა, არცაღა რა პასუხ-ეგო.

ამის ძლით უკანასკნელ პარტიებებისათვის ხარისხისა მიტროპოლიტისა მას არსენისა წარგზავნილ იქმნენ კუალადცა ორნი ზემორეკსენებულნივე მიტროპოლიტნი და ორნი არხიმანდრიტნი თანქონებითა სკულის კანონის წიგნისათა, ვინაითგან საგულეებელ იყო, რომელ იგი წარმკითხული მას შინა კანონთა წმიდათა მოციქულთა და წმიდათა კრებათა, შეიგონებდა და არა უარჰყოფდა ანუ პასუხისგებად კითხვათა ზედა და ანუ მოსლუად სასამართლოსა შინა.

გარნა ყოვლად სამღვდელმან მიტროპოლიტმან არსენი, მცნობმან კსენებულთა გუამთა მოსლვისამან, მოაგება წინა კაცი და ათქმევინა ნაცვლად თვისსა ესრეთ, რომელ: კათოლიკოსი არა არს მწყემსთ-მთავარი მისი და ამისთვის არა მოსცემს იგი სასულიეროსა სასამართლოსა არავეითარსამე პასუხსა და დააკეტინაცა კარნი სახლისანი.

ზემოთქმულთა უკუე მიტროპოლიტთა ისმინეს რა იგი, და იხილნეს კარნიცა დაკლეთილნი, უკუმოიქცნენ არარაისამე ძვირ-შემთხუეულებისა მისდამი მქცეველნი; რომლითაცა მიტროპოლიტმან არსენი ჰყო წინააღმდეგი ხარისხისა თვისისა მოქცევად ძალისამებრ კართაგენის კრებისა ნგ-სა რიცხვსა: «ვეითარმედ, რომელიცა მიწოდებულ იქმნეს კრებისა მიერ და უარჰყოს და მსასოებელმან თვისსა სიმრავლესა ზედა შეურაცხჰყოს სიყვარული მამათა, თვისისაგანცა პარტიისა განიხადოს ძალითა კელმწიფებრითა».

და ამასთანავე ყოვლად სამღვდელმან მიტროპოლიტმან არცა მცირედ მფიქვრელმან მისთვის. რომელ იქმია ურჩება პასუხუგებლობითა სასულიეროჲსა სასამართლოსადმი და დამვიწყებელმან კანონთა წმიდათა კრებათა მიერ წარმოწერილთამან, ჰყო ცილის შეწამებაცა სასულიეროჲსა ამას სასამართლოსი, შედგენილისა ოთხთა მიტროპოლიტთა, რომელთა შორის ორნი არიან უხუცეს მისსა ადგილით და ოთხთა არხიმანდრიტთაგან.

სრულიად არამართლიადთა და ფრიად უგუანთა გამოთქმათა მიერ აღმწერელმან თხოვასა შინა მირთმეულსა მის მიერ უფლისა საქართველოს მთავარმმართველისადმი ესრეთ, რომელ: ვითამცა მივიდნენ მისდა კრებით სახითა არამშვიდთა მწყემსთა, არამედ გესლოვანთა პირთათა აქუნდათ განზრახვა, რათა მძლავრებითა ხატითა ანუ განეძარცვათ კელია მისი და ანუ წარეყვანათ თვით იგი უპატიურებით. და ამასთანავე მიუწერს იგი მსხდომარეთა ამა სასამართლოსა შინა უგლიმურსა სახესა და უწოდს მტერად აღვსებულად ბოროტითა მზაკვარებითა და განმაცხადებელი, ვითამცა არაკითხულ არს იგი სასამართლოსაგან წერილით, სთხოვს უფალსა მთავარმარ-

თებელსა რათა აღუკრძალოს სასულიეროსა სასამართლოსა ქმნად ესე ვითარი მას ზედა მძლავრობაჲ.

სასულიერო სასამართლო ვერა ჰპოებს მიზეზსა რაჲსათვის წარმოიდგინა მიტროპოლიტმან არსენი ესე ვითარი სრულიად არა შესაფერებელი ჰაზრი და ანუ რაჲსათვის ჰგონებს იგი მოსლვასა მისდამი მიტროპოლიტთა და არხიმანდრიტთასა განძარცვისათვის კელიისა მისისა და ანუ წარყუანისა მისისათვის უპატიურებით.

და უკეთუმცა ნამდვილ ჰგონებდა იგი ესრეთ, რაჲსათვის არა წარუდგინა საჩივარი თვისი სასულიეროსა სასამართლოსა ზედა, ანუ მხოლოდ მიმავალთა მისდამი მღვდელთმთავართა და არხიმანდრიტთა ზედა მისსა უწმიდესობასა სრულიად საქართველოს კათოლიკოსსა და არა მოიხსენა ანტიოხიის კრების კანონი ია, რომელსაცა შინა აღწერილ არს: «ეპისკოპოსი, ანუ მღვდელი, გინა დიაკონი თაჲთ თვისით მივიდოდეს რა მეფისა მიმართ თვინიერ ბრძანებასა სამთავროსა მას შინა მყოფისა მიტროპოლიტისა ზიარებისა თანა, ჭარისხისაგანცა განიხადოს».

ხოლო ვინაჲთგან მოკსენებულმან ყოვლად სამღვდელომან მიტროპოლიტმან არსენი არა თუ არა ინება ანუ კითხვათა ზედა მოცემა წერილით სასულიეროჲსა სასამართლოისად მოთხოვილთა მას მიერ პასუხთა ანუ მოსლვა მას შინა, არამედ შეწამებულცა ჰყო იგი ესრეთითა არა შესაფერითა ხატითა, ამისთვის სასამართლომან, შედგომილმან კაქსონთა წმიდათა მოციქულთა და წმიდათა კრებათა მიერ წარმოწერილთა, ჰყო ყოვლითა ჰეშმარიტებითა გამოძიება ექვსთა მუხლთა, აღწერილთა წინადადებასა შინა უწმიდესისა ყოვლისა საქართველოს კათოლიკოსისასა და გამოძიებისამებრ აღმოჩნდა შემდგომი:

ა. მღვდელ-მონაზონი დიმიტრი ნამდვილ უკურთხებია ყოვლად სამღვდელოსა ტფილელსა არხიმანდრიტად წარსრულის წლის ნოემბერსა თთუესა თვინიერ მისისა უწმიდესობისა უწყებისა, რომელიცა თვით კსენებულმან მღვდელ-მონაზონმან დიმიტრი აღიარა სასამართლოსა ამას შინა. ესე მღვდელ-მონაზონი არს ძმათაგანი იოანე ნათლისმცემელისა მონასტრისათა, რომელიცა არს ეპარხიასა შინა ნინოწმილისასა.

და ვინაითგან განივლტო იგი მუხით თვინიერ მღვდელთმთავრისა და თვინიერ მონასტრისა მის წინამძღვრის ნებართვისა და

სცხოვრებდა სოფელსა შინა მსოფლიოთა კაცთა თანა და თუმცაღა მრავალგზის მიწოდებულ ქმნილ არს იგი ნინოწმიდის მიტროპოლიტის სტეფანეს მიერ, რათა ანუ უკუნ იქცეს იგი თვისსა მონასტერსა შინა, ანუ მივიდეს თვით მას თანა.

არამედ ვინაჲთგან დაშთომილ არს ურჩებასა შინა და არა განშორებიეს სოფლიურსა ცხოვრებასა, ამისთვის დაყენებულ ქმნილ არს ქსენებულის მიტროპოლიტისა სტეფანეს მიერ მღვდელ-მონაზონი იგი დიმიტრი მღვდელ-მოქმედებისაგან საფუძველსა ზედა კანონთა წმიდათა მოციქულთა იე-სა: «ყოველი მოყვასი, ესე იგი ეკლესიის მოხარისხე, დამტევებელი თვისისა ადგილისა და სხვასა ადგილსა მცხოვრები თვისისა ეპისკოპოსისა მიერ მიწოდებულ იქმნას და არა მიიქცეს, უზიარებელ არს». და წმიდათა პირველისა და მეორის კრებისა დ-სა: «უკეთუ რომელიმე მონაზონი თვისისაგან მონასტრისა განლტოლვილი ანუ სხვასა მონასტერსა შევიდეს, ანუ მსოფლიოსა საცხოვრებელსა ადგილსა მკვიდრობდეს, თვით იგი და შემწყნარებელიცა მისი განიყენნენ, ვიდრემდის განლტოლვილი იგი მოიქცეოდეს თვისსა მონასტერსა შინა».

ხოლო ვინაითგან მოხსენებულსა მღვდელ-მონაზონსა არა თუ შეურაცხეყო თვისისა მღვდელმთავრისა მიერი აღკრძალვაჲ მღვდელ-მოქმედებისაგან, არამედ მიელოცა ხარისხი არხიმანდრიტობისა, ამისთვის სასულიერომან სასამართლომან ჰპოვა შესაბამად მიხდა მისგან წინააღმდეგ წმიდათა კანონთა მიღებულისა მის მიერ არხიმანდრიტობის ხარისხისა, განყენება მღვდელ-მოქმედებისაგან და წარგზავნა მისი მონასტერსა შინა წმიდისა შიო მღვიმელისასა.

ყოვლად სამღვდელსა უკუე მიტროპოლიტსა არსენის, ვითარცა შეწყნარებითა განყენებულისა მის მონაზონისა და მღვდელ-მოქმედებისა[10]დმი მისდა ნებართვითა, ეგრეთუე ალყვანებითაცა ხარისხსა ზედა არხიმანდრიტობისასა, უქმნიეს განცხადებული გარდაკლომა კანონთა წმიდათა მოციქულთა იბ-ისა: «შემწყნარებელი არა შეწყნარებულისა თვითცა არაშეწყნარებელი იქმნების»; ივ-სა: «ვინცა ესევეითარისა, ესე იგი თვისისა ადგილის დამტევებელისა, მეცნავი იპყრობდეს მას თვისთა, თავი თვისი დაუსჯიეს»; სარდიკიის კრებისა იე-სა: «რომელნიცა უწყის განშორებულ ყოფა ვისიმე თვისისა ეპისკოპოსობისაგან და ზიარებულ ჰყოფს, არა არს. იგი თვინიერ ბრალისა»: კართაგენის კრების აა-სა: «უკეთუ,

უცხოება რომლისაზე მონასტრისაგან დაადგინოს ეკლესიის მოყვასად. ესე იგი მოხარისხედ, გინა თვისსა მონასტერსა შინა იღუმენად, იყოს იგი უზიარებელს; და სხუათაცა მსგავსთა ამისთა კანონთა წმიდათა მოციქულთა და კრებათათა.

გარდა ამისსა ყოვლად სამღვდელმან ტფილელ მიტროპოლიტმან არსენი უწყოდა ძველთაგანვე მყოფი საქართველოსა შინა დადგინეს, რომელ არაოდეს ჰქონიეს ეპარხიის მღვდელმთავარსა სამართალი კურთხევად არხიმანდრიტისა თავით თვისით თვინიერ უწმიდესისა კათოლიკოსის ნებართვისა. უწყოდა ესეცა, რომელ არცა ერთსა წინამოადგილეთა მისთაგანსა ჰყოლიეს არხიმანდრიტი უქონლობისა გამო ეპარხიასა ამას შინა მონასტრისასა.

და არა მომხედმან არცა კანონთა ზედა სჯულისათა არცა ჩვეულებათა ზედა საქართველოჲსათა შეუარაცხყო ბრძანებანიცა უწმიდესისა კათოლიკოსისანი, ვინაითგან არაერთგზის წარწერილ არს ყოველთა ეპარხიის მღვდელმთავართადმი და თვით მისდამიცა ძალისაებრ უწყებათა საქართუელოს მთავარმმართველთასა დაფუძნებულთა უმაღლესსა მისისა იმპერატორების დიდებულების ნებასა ზედა, რათა ნუვინმე აღყვანილ იქმნების არცა რომელსამე ხარისხსა ზედა სამღვდელოსა თვინიერ მიუცილებელისა საჭიროებისა და მაშინცა მოხსენებულ ექმნას მისსა უწმიდესობასა.

ბ. აზნაური თურქისტანისშვილის მეუღლის დამარხვაზედ მიწოდებული ყოფილ არს კრებული უწმიდესისა კათოლიკოსისა, და მათ შორის იეროდიაკონიცა უწმიდესისავე ქრისტეფორე ყოფილ არს უკუე სტიხარითა მოსილი, მაშინ ყოვლადსამღვდელოსა მიტროპოლიტსა არსენის შემოსილსა მანტიით უთქუამს მისთვის, ვითარმედ: «როგორ გაჰბედე შემოსლვა ჩემთანა და ანუ თუ ვითარ მოხველ აქაო». და შემდგომად უცია წინაშე შეკრებულისა ერისა კელითა თვისითა პირში ესრეთ ძლიერ, რომელ წარმოსჩენია სისხლიცა, რომელ ესე ჰეშმარიტ არს, დაამტკიცეს ფიცით პატიოსანთა და ღირსთა რწმუნებისათა სამღვდელთა.

ხოლო ვითარისა დასჯისა ქვემდებარე იქმნებიან ყოველნი სამღვდელოსისა ხარისხისა მქონებელნი მათ მიერისა მისდამი გუემიხათვის, მას განაცხადებენ კანონნი წმიდათა მოციქულთა [v] კჴ-სა: «ეპისკოპოსი, მორწმუნისა გინა ურწმუნოსა მგვემელი, განიკვეთოს»; ეგრეთვე პირველისა და მეორისა კრებისა: «უკეთუ ეპის-

კობოსნი ანუ მორწმუნეთა შემცოდეთა ანუ ურწმუნოთა ძკრისმყოფელთა სცემდენ გინა ჯელითა თვისითა გინა მბრძანებელი ვისდამი განიკვეთნენ, რამეთუ ჰშუენის სწავლითა და წურთითა და ეკლესიურთა განკრძალუთა მიერ უწესოთა წურთა და არა გუემულებათა ანუ წყლულებათა მიერიჲ.

და ამასთანავე ჯერ უჩნდა მას ყოვლად სამღვდელოსა მიტროპოლიტსა მოხსენებად ესე, რომელ იეროდიაკონი იგი ქრისტეფორე არა არს მყოფი კელმწიფებასა ქუეშე მისსა, არამედ უსაშუალოდ ეკუთვნის უწმიდესსა ყოვლისა საქართველოჲსა კათოლიკოსსა.

გ. ოდესცა მისსა უწმიდესობასა მიემცნო მიტროპოლიტისა არსენისათვის, რათა შემთხუელსა დღესასწაულობასაზე აღებისათვის ძღვევა შემოსილთა როსიის მკედრობათა მიერ ისმაილისა და სხუათა ციხეთა აღესრულებინა საღმრთო ლიტურღია, არა ვითარ ჯერ იყო მიტროპოლიტისა მისგან პასუხისგებად ესრეთ, ვითარმედ: ყოვლად სამღვდელოს უწმიდესის სინოდის წევრს არხიეპისკოპოსს ვარლაამს! არც ვაწირვინებ და არც ჩამოუშვებ ეკლესიაშიაო: ოდესცა მისსა უწმიდესობასა არცა ეხსენებინა სახელი ყოვლად სამღვდელოჲსა ვარლაამისა თვისსა მისდამი მიმცნობასა შინა. და გარდა ამისსა ვითარი ჰპოვა ყოვლად სამღვდელომან მიტროპოლიტმან არსენი სამართალი არა შემუებად მღვდელთ-მთავრისა ეკლესიისა შინა; და ანუ ვითარი აქუნდა კელმწიფება არა ნებართვად ლიტურღიის აღსრულებისა, ოდესცა მისი უწმიდესობა ინებებდა მას და თვით ყოვლად სამღვდელო არხიეპისკოპოსი ვარლაამცა.

ვინაითგან თუმცაღა ყოვლად სამღვდელო მიტროპოლიტი იგი არსენი არს მწყემსი ეკლესიისა მის, გარნა ვითარცა სხვანი მღვდელთ-მთავარი ეგრეთუე თვით იგიცა არიან სრულიადსა კელმწიფებასა და უსაშუალოსა განმგეობასა ქუეშე უწმიდესისა ყოვლისა საქართუელოჲსა კათოლიკოსისასა და ჯერ არსა, რათა კელქუეშე ურჩეკმნებოდეს მთავარსა თვისსა და წინათუე აუწყებდეს: ნებასა და ბრძანებასა თქუენსა არა აღვასრულებო?

ამათ უკუე სიტყვათაგან მიტროპოლიტისა მის არსენისათა იცნობების, რომელი არღა ჰგონიეს თავი თვისი კელმწიფებასა ქუეშე უწმიდესისა კათოლიკოსისასა და არცაღა ახსოვს კანონი წმიდათა მოციქულთა ლდ-სა: «თვინიერ თვისისა უხუცესისა, ესე იგი მიტროპოლიტისა ნურა რაჲსა იქმოდინ ეპისკოპოსნი».

¹ ვარლაამს.

დ. დეკანოსსა თვისისა სამღვდელთმთავროსა ეკლესიისა სიონისასა განრისხებოდა რა ყოვლად სამღვდელო ტფილელი სხუათა შორის ეთქვა ფრიად შეურაცხნი სიტყვანი უწმიდესსა კათალიკოსსა ზედა კსენებულსავე ეკლესიასა შინა, ესე იგი: «კათალიკოსიც შეურაცხენა და შენცაო, ისიც და შენც შეჩვენებულნი იყავითო, ის ხომ გავაგდე და შენც თან გაგაყოლებო».

ხოლო რომელ სიტყვანი ესე ნამღვილ არიან თქმულნი ტფილელ [10] მიტროპოლიტის არსენის მიერ, ჭეშმარიტება ესე ჰსწამეს ორთა სამღვდელთა გვამთა გარდა კსენებულისა დეკანოსისა ფიცით წინაშე წმიდისა სახარებისა და ცხოველსმყოფელისა ჭუარისა. და თუ ვითარ წინააღმდეგ არს შეურაცხება მთავრისა თვისისა და ვითარისა ღირს არს დასჯისა შეურაცხმყოფელი მისი ამისთვის აღწერილ არს კანონსა შინა მოციქულთასა ნე-სა: «უკეთუ ვინმე მოყვასმან ავინოს ეპისკოპოსსა განიკუთენ, რამეთუ თქმულ არს: მთავრისა ერისა შენისასა არა ჰრქუა ძვირი».

ე. მისსა უწმიდესობასა განეზრახა რა აღსრულებად ლიტურგიისა მოღებნითურთ გრძელდღეობისათვის კელმწიფისა იმპერატორისა და ყოვლისა უმაღლესისა ფამილიისა დღესა მისის იმპერატორების დიდებულების შობისასა, მიუძენო ესე ყოვლად სამღვდელოსა ტფილელ მიტროპოლიტისათვის წარმგზავნელსა მასდა კაცისასა.

ხოლო მიტროპოლიტს მას პასუხ-ეგო, რათა: არა შთამოიყოლიოს თანა საწირავად არხიმანდრიტი დოსითეოსი, რომელსადა ჰაზრისამებრ თვისისა არა აწირვინებს იგი.

სასულიერო სასამართლო ესე ვერა მისწვთების მიზეზსა, რომლისა ძლით მიითვისებს ყოვლად სამღვდელო მიტროპოლიტი არსენი ესე ვითარსა კელმწიფებასა, რომელ მთავარსა თვისსა აღუკრძალავს დასახელებით მოყვანად ეკლესიასა შინა და ღირს ყოფად თვისისა თანა მწირველობისა სამღვდელთა გუამთა მათ, რომელთადა იგი არა სათნო იჩენს.

და ესევეითართა განუსჯელითა მოქმედებითა თვისითა შეურაცხპყოფს კელმწიფებასა უწმიდესისა კათალიკოსისასა, რომლისადა სრულიადსა დამოკიდებულებასა ქუეშე ჰგვის იგი, და წინააღმდეგ ნებისა მისისა არარაჲსამე ჰქმნად თანა აძს, ვითარ იგი წარმოწერილ არს ანტიოხიის კრებისა კანონსა შინა თ-სა: «ნებითა მიტრო-

პოლიტიკათა თანა აძსთ ეპისკოპოსთა ქმნად ყოველივე და თვინიერ მისისა განგებისა არა რაისამე ყოფვად».

ვ. რაიცა უკუე შეეხების ძვირ-შემთხუეულებასა და უპატიურებასა, მიპყრობილსა ტფილისის მიტროპოლიტის არსენის მიერ უწმიდესის სინოდის ჩლენის არხიეპისკოპოსის ვარლამისსა, პირველისა ადგილისამებრ არხიმანდრიტისა დოსითეოსისა და ტფილისის საკეთილშობილოს სასწავლებლის დირექტორის პროტოიერეის ალექსი პეტრიევისადმი ტაძარსა შინა ღმრთისასა ეამსა უწმიდესის კათოლიკოსის მიერ ლიტურჯიის აღსრულებისასა მაღალსადღესასწაულოსა დღესა მისის იმპერატორების დიდებულების შობისასა, ესე პატიოსანთა და ღირსთა რწმუნებასა სამღვდელთა გუამთა ყოფილთა ეამსა მას საყურთხეველსა შინა, დაამტკიცეს ფიცით წინაშე წმიდისა სახარებისა და ცხოველსყოფელისა ჯვარისა, რომელ ყოველივე განცხადებული არზასა შინა პროტოიერეის პეტრიევისასა და აღწერილი კითხვათა შინა მისისა უწმიდესობისასა ყოელად სამღვდელთა მიტროპოლიტისა არსენისადმი სრულიად მართალ არს.

და არცალათუ მცირედი რაამე მიუციეს მისდა მიზეზი წყენისა პროტოიერეის პეტრიევსა, ვინაჲჲთგან მიტროპოლიტსა არსენის შემოსლუასავე საყურთხეველსა შინა და დანახუასაზე მისსა უწყიეს ლანძღვა მისი ფრიად უგვანითა სიტყვებითა და განგდება მისი მოკიდებითა კელისათა გარნა მაშინცა პროტოიერეის პეტრიევს არა-რაჲ პასუხ-უგიეს გარდა მისსა, რაჲცა აღწერილ არს არზასა შინა მისსა.

ანელთა უკუე მცნებათა იუსტონიანე მეფისათა ესე ვითარად მომქცევისათვის ეკლესიასა შინა აღწერილ არს ოდ-სა მუკლსა ესრეთ: «უკეთუ ვინმე საღმრთოთა საიდუმლოთა, ანუ სხუათა წმიდათა მსახურებათა აღსრულებისა ეამსა, შესრულმან წმიდასა ეკლესიასა შინა, მიაპყრას წყინება ანუ ეპისკოპოსსა, გინა სამღვდელთა მოხარისხეთა, გინა სხუათა მსახურთა ეკლესიისათა, ვკბრძანებთ დასჯად მისსა სატანჯველთა მიერ და წარგზავნად ექსორიობად».

სასულიერო სასამართლო განსჯის რა ესე ვითარსა უგუანსა მოქმედებასა ყოელად სამღვდელთა მიტროპოლიტის არსენისასა, კპოებს სრულიადსა განუსჯელობასა და მოუგონებელსა კანნიერებასა მისსა და არაპატივმდებელობასა არცალათუ რაისადმი, ვინაჲთგან უკეთუ დაიეიწყუნა მან საღმრთონი წერილნი და კანონნი წმიდა-

თა მოციქულთა და წმიდათა მამათანი, რომელნიცა ყოველთა ქრისტეანეთა და უმეტეს სამღვდელთა გუამთა ასწავებენ სიმშვიდესა და აღკრძალვენ ქმნად წყინებისაცა მოყუსისა თვისისადმი.

რამათვის არა რიდა მან და არა პატივსდუა ტაძარსა ღმრთისასა და მგიობელსა ფრიად უშვერითა სიტყვებითა პატივცემულთა გუამთა მღვდელმთავრისა არხიმანდრიტისა და პროტოიერეისათა, რომელთა კელმწიფებითა ეგულვებოდა ეამსა ლიტურგიის აღსრულებისასა თვით მთავრისა მისისა უწმიდესისა კათოლიკოსისა მიერ ჰუნ ყოფასა უფლისა საქართველოჲს მთავარმმართველისა და ყოვლისა პატივცემულისა საზოგადოობისასა განდევნა მათი ეკლესიით მაღალსადღესასწაულოსა და ყოვლად უსახარულეგანესადღესა ყოვლად უმოწყალებისა კელმწიფისა ჩვენისა იმპერატორის შობისასა, ოდესცა ყოფად ეკლესიასა ამას შინა, ვითარცა შესაყრებელსა ეკლესიასა ქალაქისა ამის, და აღვლინებად ვედრებათა თვისთა გრძელდღეობისათვის მისისა იმპერატორების დიდებულებისა და ყოვლისა უმაღლესისა მისისა ფამილიისასა თანამდებ იყვნენ არათუ ოდენ იგინი, არამედ ყოველიცა მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა საზოგადოება ქალაქსა ამას შინა მყოფი.

ესე ვითარითა უკუე განუსჯელითა კადნიერებითა თვისითა ყოვლად სამღვდელთა მიტროპოლიტსა არსენის ძვირშემთხვეულ უყვიეს არა თუ ოდენ ყოვლად სამღვდელო არხიეპისკოპოსი ვარლამ, არხიმანდრიტი და პროტოიერეი, არამედ თვით მთავარიცა მისი უწმიდესი კათოლიკოსი ყოვლისა საქართველოჲსა, ვითარცა არღა უკუე [11] მცნობსა კელმწიფებისა მისისასა თვის ზედა, და ეგრეთვე უფალიცა საქართველოს მთავარმმართველი და ყოველი ეკლესიასა მას შინა მყოფი პატივცემული საზოგადოება, დაუვიწყიეს პატივმდებლობა ესოდენ უსახარულეგანისა ყოველთა ერთგულ ქვეშევრდომთათვის დღისა და შეურაცხ-უყოფიეს ტაძარი ღმრთისა და საკურთხეველი ადგილი წმიდა-წმიდათა და თვით საღმრთოცა ლიტურგია, ნაცვლად შერთვისა ვედრებათა თვისთა ვედრებათა თანა შეკრებულისა მუნ ერისათა და ნაცვლად თანაზიარებისა აღსრულებასაზე მოღებნისასა, რომლისადმიცა თანამდებობისამებრ თვისისა აქუნდა მას მიუცილებელი შეკრულება.

წ. სხუათა უკუე საჩივართათვის სიონის ეკლესიის დეკანოსის იოსების და მღვდლის ილარიონის და მისივე ეკლესიის მიცვალებულის დეკანოზის შვილის სოლომონის და ქაშოეთის წმიდის გიორგის ეკლესიის დეკანოზის და მღვდლის პავლეს და ტფილისის მცხოვრებელის მუნჯიშვილის დავითისაგან მორთმეულთა, რომელნიცა

ზემორე მოხსენებულ არიან და რომელთაცა უმეტესისა ნაწილისა სიმართლე ცხად არს კინილა ყოვლისა აქაურისა საზოგადოებისადმი, სასულიერომან სასამართლომან ვერა ძალიდვა ქმნად გამოწველილებითი გამოძიებაჲ ამაღ, რომელ საჩივართა მათ გამო ჯერ იყო მოთხოვა ყოვლად სამღვდელისა ტფილელ მიტროპოლიტის არსენისგან სხუა და სხუანი განცხადებანი-

და ვინაითგან მან არცა მისსა უწმიდესობასა ყოვლისა საქართველომასა კათოლიკოსსა კითხუათა ზედჲ მასთა პასუხ-უგო ჩეულებრივისა მისისა ურჩებისა გამო, და არცაღა სასამართლოსა ამას მოსცა ვითარნიმე განცხადებანი, ოდესცა წარგზავნილ იქმნენ მასდა კითხვანი ქმნილთა მის მიერ მოქმედებათათვის, და არა თუ ოდენ არა ყურად უღო სასულიეროსა ამას სასამართლოსა და დაშთა ურჩებასა შინა, არამედ მოიღოცა მას ზედა არა შესაფერი ცილის შეწამება, ამისთვის არა საგონებელ არს, რომელ სასამართლოსა ამას მოსცემდა ყოველთა საჭიროთა განცხადებათა, ოდესცა არცაღათუ მოსლვა მას შინა ინება, თუმცაღა პირველ თვით განაცხადა, რათა მოწოდებულ იქმნას მას შინა.

გარდა ყოვლისა ზემო აღწერილისა წარმოსდგენ სასამართლოსა ამას შინა სხუა და სხუანი მოჩივარნი ყოვლად სამღვდელოსა მიტროპოლიტსა არსენის ზედა ესე ვითართა მისთა საქმეთა თვისი, რომელნიცა არა თუ ხარისხისა მისისადმი არცაღათუ ვისდამი შესაფერი არიან და რომელნიცა მოითხოვენ უსასტიკესესსა დასჯასა. გარნა სასამართლომან არღა მოიხსენა იგინი და მისცა დუმილებასა შემრაცხმან მათმან ფრიად სირცხვილეულ საქმედ სამღვდელოჲსა წესისათვის.

ხოლო ვინაითგან ყოვლად სამღვდელო იგი მიტროპოლიტი არსენი [v] სხუა და სხუათა მოქმედებათა მიერ თვისთა არა თუ ოდენ ხოლოდ თავსა თვისსა შევერდომილ ჰყოფს განკიცხუასა და შეურაცხპოფასა ქუეშე ერისასა, რომლისა შორის ქალაქსა ამას შინა არიან მრავალნი სხუა და სხუათაცა სარწმუნოებისა აღმსარებელნი, არამედ სხუათაცა სამღვდელთა გუამთა ქვემდებარე ჰყოფს მასდამი; და ვინაითგან არაერთგზის უგუემიეს კელითა თვისითა პატიოსანთა სამღვდელთა გუამთა და საეროთა თვისცა ვიდრეღა ქუჩათა და ბაზართაცა შინა და აღსრულებათაცა მიცვალებულთა წესისასა, ვითარ იგი თვით ყოვლად სამღვდელოჲსა ტფილელ მიტროპოლიტის არსენის ხელით სასტიკთა გუემათა მიერ მოკლებულ აქუს მღვდელსა პეტრეს სმენა ერთისა-ყურისა და ზედვაცა შიბრყვილებითა ერთისა თვალისათა, რომლისა გამო ძეილ საღამე სამღვდე-

ლოთა გვამთაგანი ვინმე შემძლებელ არს მისლუად შესაკრებელსა სიონის ეკლესიასა შინა მალალ სადღესასწაულოთა დღეთა მოღებნათა ზედა, ოდესცა არს იგი აღმასრულებელ მისსა მცნობნი მისისა თვისებისანი.

ხოლო ამისთვის სასულიეროჲსა სასამართლოისაგან განჩენილ იქმნა: თუმცალა ზემოაღწერილთა მოქმედებათა და ბრალთამებრ ყოვლად სამღვდელთა მიტროპოლიტის არსენისათა და მოღებულთა ზემორე კანონთა წმიდათა მოციქულთა და წმიდათა მამათათა ჯერ იყო განყენება მისი მღვდელთმთავრობისაგან, გარნა პატივდებისა გამო ნიშანთა განსხვავებისათა ყოვლად უმოწყალებად მისდა ბოძებულთა შემცირებულ იქმნას დასჯა მისი, და ამისთვის მხოლოდ გარდაყენებულ იქმნას იგი ეპარხიისაგან, რომელიცა აწ არს განმგობასა შინა მისსა, წარიგზავნოს სამყოფელად ერთსა რომელსამე აქაურთა მონასტერთაგანსა, სადაცა აღნიშნოს მისმან უწმიდესობამან, და ტფილისის ეპარხიის შემოსავალთაგან მიეცემოდეს მას საჭიროჲ საცხოვრებელად თითოეულ წელ თეთრი*.

წარგზავნადმდე უკუე მისსა მონასტერსა შინა ვითარცა განჩენილ არს, დაყენებულ იქმნას იგი აღსრულებისაგან ყოვლისა მღვდელმოქმედებისა.

ხოლო მოჩივართა, რომელთაცა არზანი არა სრულებით გამოძიებულ იქმნენ ზემოკსენებულთა მიზეზთა გამო, მიეცესთ ჯეროვანი კმაყოფილება, მაშინ ოდესცა განჩინება ესე მოყვანილ იქმნას აღსრულებასა შინა.

განჩინება უკუე ესე წარიდგინოს მისისა უწმიდესობისა ყოვლისა საქართველოჲსა კათოლიკოსისა ანტონისადმი შერთვისა აქა ანტიოხიისა კრებისა იე-ს კანონისათა: «უკეთუ ვინმე ბრალისა რაჲსათვისმე შესმენილი ეპისკოპოსი განიკითხოს ყოველთავე სამთავროისა მის ეპისკოპოსთაგან და ყოველთავე ერთკმობით ერთი განჩინება განსცენ მისთვის, ესე ნურღარა მერმეცა განიკითხვის სხუათა მიერ, არამედ უცვალებელად ეგენ მისთვის ერთკმობითი იგი განჩინება ეპისკოპოსთა მის სამთავროჲსათა».

ხელრთვები

[12] მდაბალი მიტროპოლიტი სამთავროისა რუისისა, გორისა და ნიქოზისა მთავარეპისკოპოზი ი უ ს ტ ი ნ ე.

* აქ ჩამატების ნიშანი (+), ხოლო მომდევნო აბზაცის ტექსტი მიწერილია კიდევუ გასწვრივ.

მდაბალი მიტროპოლიტი ხიზიყისა და სიღნაღისა ბოდბელი
იოანე.

მდაბალი მიტროპოლიტი ნინოწმიდისა და არხიეპისკოპოსი
არუსთავისა სტეფანე.

მდაბალი მიტროპოლიტი წილქანისა და სამთავისისა ღერ-
ვასი.

მცხეთის ღმრთისმშობლის დაუჯდომლობის ეკლესიის არხიმან-
დრიტი ნეოფიტე.

თელავის ქალაქის კარის არხიმანდრიტი ელევთერი.

ნათლისმცემლის მონასტრის არხიმანდრიტი დომენტი.

იერუსალიმის ჯვარის მონასტრის არხიმანდრიტი ვენე-
დიქტე.

203. ბანჩინება სასულიერო სასამართლოსი ტფილელ

მიტროპოლიტ არსენის საქმეზე

1810 წ. 18 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 2158. დედანი. ქაღალდი. 34×22 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი.

ბრძანებითა მათის უწმიდესობისა სრულიად საქართველოჲსა
კათოლიკოს-პატრიარქისა, მეფის ძისა ანტონისა-
თა სასულიეროჲმან ამან სასამართლოჲმან, უამიერად შედგენილჲმან
ოთხთა მიტროპოლიტთა და ოთხთა არხიმანდრიტთაგან, თქუენ —
ყოვლად სამღუდლოჲსა ტფილელ მიტროპოლიტისა
არსენის მიერ ახლოჲსა უამისა ნამოქმედართა საქმეთა წარ-
მოებულთა გამოძიებისათვის ამავე სასულიეროსა სასამართლოსა
შინა განმსჯელჲმან და შედგომილჲმან კანონთა წმიდათა მოციქულთა
და შეიღთა მსოფლიოთა კრებათა მიერ წარმოწერილთა, საჭიროდ
შერაცხა გარდაწყვეტილობისა გამო, რათა დრომდე დაყენებულ
იქმნეთ ყოელისავე მღუდელ-მოქმედებისაგან, რომელსაჲცა გა-
უწყებსთ თქვენ სასამართლო ესე, რათა მიუცილებლად აღასრულოთ
ჩვენ მიერ წარმოწერილი ესე. წელსა ჩუი, მარტის ივ-სა დღესა.

მდაბალი მიტროპოლიტი მთავარეპისკოპოსი იუსტინე.

მდაბალი მიტროპოლიტი ხიზიყისა და სიღნაღისა ბოდბელი
იოანე.

მდაბალი მიტროპოლიტი სტეფანე

მდაბალი მიტროპოლიტი ღერვასი

მისის უწმიდესობის არხიმანდრიტი ნეოფიტე

თელავის ქალაქის კარის ეკლესიის მდაბალი არხიმანდრიტი
ე ლ ი ფ თ ე რ ი
ნათლისმცემლის მონასტრის არქიმანდრიტი დ ო მ ე ნ ტ ი
არხიმანდრიტი იერუსალიმისა ვ ე ნ ე დ ი კ ტ ე
თავში:

ჩუენ, სრულიად საქართველომსა კ ა თ ო ლ ი კ ო ს - პ ა ტ რ ი -
ა რ ხ ი ა ნ ტ ო ნ ი, უამიერად შედგენილისა სასულიეროამსა სასა-
მართლოამსა მიერ წარმოწერილისა უამადმდე დაყენებისა წერილსა
ამას ვამტკიცებთ. წელსა ჩუი, მარტის ივ-სა.

204. განჩინება სოლომონ II-ისა პაპუნა და ბებან წარეთლავის

პაპოზის საქმეზე

1780—1810 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 5086. დედნის შავი. ქალღლი. 40X36 სმ.
დაზიანებული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემ-
დეგ ნახშირია წერტილი. საბუთი თარიღდება სოლომონ II-ის ზეობის
წლებით.

ქ. დაბრძანდა თავათ ბატონი მ ე ფ ე ს ო ლ ო მ ო ნ, დარბაზის
ერნი თან იახლენ და წ ე რ ე თ ლ ე ბ ი პ ა პ უ ნ ა და ბ ე ქ ა ნ
განვყავით.

ქ. პაპუნას ერგო საუმ[ფ]როსო აზნეურშვილი: ქ. კ ა ც ი ე ლ ა
გ ო დ ა ბ რ ე ლ ი ძ ე მისის მამულით, ალაგით და ყოფა-ცხოვ-
რებით.

ქ. ზ ა ლ ი კ ა ა ბ დ უ შ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი მისის მამულ-ადგილ-
ყოფა-ცხოვრებით.

ქ. დ ა ვ ი თ ე ლ ა ა მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი და ზ ა ლ ი კ ა ა ბ ა -
ზ ა ძ ე მათის ყოფა-ცხოვრებით.

ქ. გლეხი კაცი საუმცროსოთ:

ქ. ჩ ი ხ ა ს: ზ ა მ ბ ა ხ ი ძ ე.

ქ. ს ა ლ ა თ უ ბ ა ნ ს: ბ ე რ ი კ ი ა ბ რ ა მ ი შ ვ ი ლ ი.

ქ. კ ო რ ვ ი ლ ა ს: ნ ა ს ი კ ი მ ქ ე დ ლ ი ს შ ვ ი ლ ი.

ქ. ა რ გ ვ ე თ ს: თ ა მ ა ზ ა და ბ ე რ ი კ ი კ ი პ ა რ ო ლ ი ძ ე.

ქ. მ ე რ ჭ ე ვ ს: ბ ე რ ი კ ა ქ ე მ ე ტ ე ლ ი ძ ე.

ქ. შ უ ქ რ უ თ ს: თ ა მ ა ზ ა მ ე ფ ა რ ი ძ ე.

ქ. კ ო ლ ბ ა უ რ ს: დ ა თ უ კ ი ღ ვ ი ნ ი ა შ ვ ი ლ ი; ქ. ფ ა რ -
ფ ა ლ ა ღ ვ ი ნ ი ა ს შ ვ ი ლ ი; ქ. გ ლ ა ხ ა კ ვ ი ნ ი კ ა ძ ე; ქ. ჭ ე ა -
რ ე ლ ი ძ ე; ქ. რ უ ს ი მ ა მ ა რ ა შ ვ ი ლ ი; ქ. ლ ა ზ ა რ ე ხ უ ც ე ს ი
გ ო გ ო ლ ა ძ ე; ქ. ბ ე რ ი კ ი ჭ ა ლ ა ბ ა ძ ე.

ქ. აწ ბატონის მეფის სლომონის წყალობა გასამყოფლო აზნეურშილი: ქ. ბექუა აბდუშელიშვილი მისის მამულ-ალაგ-ყოფა-ცხოვრებით; ქ. იოთამ კურცხალია მისის მამულ-ალაგ-ყოფა-ცხოვრებით.

ქ. გლეხი კაცი კობაურს: ხახუტი მაზაშვილი მოსახლობით და ყოფა-ცხოვრებით; ქ. ლაზარია იაკობიძე და მისი სახლის კაცები მოსახლობით და ყოფა-ცხოვრებით; ქ. პაპუნა შეყლაშვილი; ქ. თამაზა და სესიკი შეყლაშვილი.

ქ. აწ სახდურში...* [აზნეურშილი: ქ. ქაქუცა მაქავარიანი მისის მამულ-ალაგ-ყოფა-ცხოვრებით; ქ. გოგია მაქავარიანი; ქ. დათია ფალავანდიშვილი მისი ბიძაშვილებიანთ; ქ. ბაქუა იაშვილი და მისი ძმა; ქ. ბაქუა გოდაბრელიძე; ქ. ზალიკი მაქავარიანი: ქ. კოკია აბდუშელიშვილის შვილები; ქ. დავითელა აბდუშელიშვილი; ქ. გიორგი დავითაშვილი მისის ძმიათ; ქ. ქაქუცა ლაბუაშვილი მისის მამულ-ადგილ-ყოფა-ცხოვრებით; ქ. გიორგი ციმაკურიძის შვილები მისის ბიძიანთ.

ქ. თანა მაქავარიანი; ქ. დათიკო მარეხიშვილი; ქ. ხოსია გივსაშვილი; ქ. კიკონა ბუში; ქ. ხატელიშვილი; ქ. ბუჭა გომართელი; ქ. გიორგი ორჯონიკიძე — ესენი ყველა მათის ალაგ-მამულ-ყოფა-ცხოვრებით.

ქ. აწ გლეხი კაცი: ქ. ჯარულთს: ქ. ხელოსანი რამაზიკი ბუღაძე; ქ. გიგითელა ცარციძე.

ქ. სერს: ქ. შიო მაქარაშვილი; ქ. ბაგური ღვინიაშვილი; ქ. ბერიკი მაქარაშვილი; ქ. გიგითი ქუტირელი; ქ. ლევვა გამხარაშვილი; ქ. დალაქიშვილი; ქ. ივანეშვილი; ქ. ლაზარია მაზაშვილი; ქ. პაპუჩი ფოფხაძე; ქ. სესიკი მათირიშვილი; ქ. ყანწია მათირიშვილი; ქ. ხელოსანი მამუკელა გოგოლაძე; ბ. ბერიკი წმანელის ძმა; ქ. სუხიტი გოგოლაძე; ქ. შიუკი სარდლისშვილი მისი კერძი მამულით; ქ. მამუკე-

* აქლია ერთი ან ორი სიტყვი.

ლა გოგატიშვილი; ქ. გოგია ღომიაშვილი; ქ. შო-
შიკი ჯალაბაძე.

ქ. გორისას: ქ. პატიკი შეყლაშვილი; ქ. მეყია
აქარაძე; ქ. ბორც აქარაძე შეყლაშვილის პარტახით;
ქ. მამუკი აქარაძე; ქ. დათუკი აქარაძე; ქ. რამა-
ზა კურცხალისეული პარტახი; ქ. პატიკი ტაბა-
ტაძე; ქ. ივანიკა ბერდელიძე; ქ. პაპაშვილი რომ
პარტახსზე იდგა.

ქ. მერჯევს: ორი სადუნიშვილი; ქ. გიგითი გო-
გატიშვილი; ქ. ხახუტი შამანაძე; ქ. გიგითი შა-
მანაძე; ქ. ფოცხვერაშვილის პარტახი.

ქ. სარეკში: მეტონიძე; ქ. თამაზა აბრამიშვი-
ლის შვილები; ქ. დათიკი აბრამიშვილი; ქ. ნებალა
აბრამიშვილი; ქ. თანდილიკი ჭიღლაძე; ქ. გიგია
აბრამიშვილის შვილები; ქ. კაციტი აბრამიშვილი;
ქ. დათიკი აბრამიშვილი; ქ. სესიკი აბრამიშვილი.

ქ. დენტას: ქ. პაპუჩი ჭიჭინაძე; ქ. დათუნა ყი-
ფიანისეული პარტახი; ქ. ბრეგვაძისეული პარტახი; ქ. ნახეა-
რი ლაბაძისეული პარტახი. ქ. გიგითი მოსიაშვილი; ქ. გი-
გითი სირაძე; ქ. ფუტკარაძე; ქ. ასანიძე.

ქ. ცხამს: ხუჩუკი გელიაშვილი.

ქ. იცქითს: ლაბუჩიძისეული პარტახი. ქ. მუკთარაძე.

ქ. საირხეს: ორი გძელიშვილი; ქ. ნადირაძე.

ქ. შუქრუთს: ოცდახუთა.

ქ. ცხრუკვეთს: კვინიკაძე; ქ. პაპუჩელა ფხა-
ლაძე; ქ. გიგითელა მჭელიძე და ნინიკაშვილები
მათის ალაგ-მამულითა.

ქ. ბოსლევს: ორი პარტახი.

ქ. ცისას: ქ. გიგითელა იაშვილი; ქ. კაციკი
იაშვილი.

ქ. დუმთას: ბუშისეული პარტახი და ნაჩერგეზევის ბოლოზე
რომ გძელი ჭალა არის.

ქ. ოფიშკვითს: სვიმონიკა ძუძუაშვილი და
პაპუნია ძოძუაშვილის შვილები ობლები; ქ. ურიები:
ხახანა ყობაშვილი; ქ. კიკოზაშვილი; ქ. ცოცია და
მისი ძმები.

ქ. ფაციასოული პარტახი. ქ. იაკ[ობიძისეული] პარტახი.

ქ. სალათუბანს: სასახლე; ქ. შიოშელა აბღუშელის შვილი.

ქ. სესიკი ჩოლაბელის შვილი; ქ. დათუკი ქველადე და მისი ძმები ეთოს.

ქ. ოფიშკვეითს: მჭედლიძე; ქ. იათიკი ზამბახიძე.

205. განჩინება სოლომონ II-სა ხუჯო ვიქელაჰის ქალისათვის

მამულის დაპყრობის თაობაზე

1780—1810 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 9995. დედნის შავი(?) ბოლო აკლია. საბუთი თარიღდება სოლომონ II-ის ზეობის წლებით.

ხუტუ მიქელადემ რომ თავის შვილს ქალს თავისი ყმა და მამული მისცა და მათს უმაღლესობას მეფეს დააბეჭდინა, ეს მიქელადეებმა იწყინეს და შფოთი განიზრახეს, სამართალში მოუწოდეთ და არ მოვიდნენ. ვიკითხეთ მიზეზი და ამის მეტს ვერას იტყოდენ — ჩვენში არ ქნილაო.

ამისთვის ჰეშმარიტი მსჯავრი და სამართალი დასაბამითგან სოფლისა გამოვიძიეთ, ვხედავთ ძველთა საუკუნეთა აღწერილთა სჯულისდებათა შორის, რომ როგორც ვაჟი, ისე ქალი არის მემკვიდრე მამისა თავისის დანარჩენის ყმისა და მამულისა.

ეგრეთვე დაბადების სამართალსა და მოსეს სჯულისდებასა შინა როგორც ვაჟს, ისე ქალს მიეცემოდათ ყმა და მამული მამათა თვისთა და ესიძებოდენცა სახლსა მისსა სხვაგვარნი.

ეგრეთვე ყოველსა საფრანგეთსა და ევროპიასა შინა უპირველესად სჯულად და სამართლად დამტკიცებულ არს განურჩევლად მემკვიდრეობა ვაჟისა და ქალისა მამისა თვისისა მამულისა და ნაქონებთა.

ეგრეთვე სწერს იმპერატორი რუსეთისა პეტრე პირველი ნაკაზად წოდებულსა სამართლის წიგნსა შინა თვისსა: თესლი განურჩეველი არსო მშობელთა თვისთა ვაჟი და ქალი; და იგი არს უშვილო, რომელსა არა დაშთეს ქალი. გამოიძიეთო განმგებელნო და რომელიცა იყოს უმახლობელესი ნათესავი, ყმა და მამული უვაჟოდ და უქალოდ მომკვდარისა მის მას მიეცითო.

ეგრეთვე თათართა, ურიათა, კერპმსახურთა და ყოველთა სჯულიერთა და უსჯულოთა შორის დამტკიცებულ არს ქალისადმი მი-

ცემა მამულისა თვისისა ანდერძითა მამისა თვისისათა და ზედსიძედ ზეყუანა სხვისაც სამკვიდრებელსა თვისსა.

და ესოდენ მტკიცე არს სჯული და სამართალი ესე ცასა ქვე-
შე ყოელთა ერთა შორის, რომელ დიდნიცა კელმწიფენი თვითმპყრო-
ბელსა კმალსა და ტახტსა თვისსა დაუმკვიდრებენ ქალსა თვისსა,
ვითარ იგი მოგვითხრობს სამართა[ლი] საბერძნეთისა; და სწერს მო-
ციქულნიცა პავლე: არა არსო რჩევა მამაკაცისა და დედაკაცისა*[•]; და
მეფენიცა ქართველთანი წოდებულნი ხოსროიანად მემკვიდრეობითა
ქალისათა ზედსიძობით იყვნენ სხვა გვარისაგან მრავალთა საუკუ-
ნეთა შინა.

ყოველნი ძველნი და ახალნი სამართალნი და სჯულდებანი და-
ამტკიცებენ მსგავსად ვაჟისა მემკვიდრეობასა ქალისასა, გარნა
მოთხრობა ძველთა და ახალთა საუკუნეთა განვრცელდების, ხოლო
გავრცელება კალმისა მოსაწყინელ იქმნების მსმენელთაგან.

და ესეცა აღვსწერეთ ამისთვის, რამეთუ წიგნი სამართლისა იმე-
რეთისა აღწერილი მე ფ ი ს ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ა გ ა ნ დამტკიცებულ
იქმნა ყოვლისა სოფლისაგან ყოველთა კემწიფეთაგან ღმრთისა და
კაცთაგან, რათა ვერღარა იკადრონ მიქელაძეებმა თქმად რასამე წი-
ნააღმდგომისა.

და თუ ვითარ ისმინეთ სამართალიცა სწერს** წიგნი სამართ-
ლისა იმერეთისა, მეფისა ვახტანგისა, რიცხვსა შინა რმე: «თუ კაცი
ამოვარდეს და ვაჟიშვილი არ დარჩეს და ქალი დარჩეს, ის ქალი
ვინც შეირთოს, მამის მისის სახლკარი, საქონელი, მამული ქალს გა-
ჰყვესო; იმ კაცის ვალი მისმან ქალმან და ქალის ქმარმან გარდაიხა-
ლოსო»***.

ამ მტკიცესა და ქვეშარიტის სამართლით დაუმკვიდრა თავის
შვილს ყმა და მამული თვისი ხუტუ მიქელაძემ. და თუ სამართლის
წიგნს ვერ დახვევენ მიქელაძეები და სხვას თითონ ვერ გააკეთებენ
სამართლის წიგნს, ვერც ამას მოშლიან, საარწმუნოდ იცოდენ****.

ამას მისთვის სწერს, რომ ვაჟი არ დარჩეს და ქალი დარჩესო.
აწ კიდევ რომელსაც არც ქალი დარჩეს, მისთვის ბძანებს, სწერს
წიგნი სამართლისა იმერეთისა რიცხვსა შინა რიგ: «უშვილო კაცი

* „ვითარ იგი... დედაკაცისა“ ჩაწერილია სტრიქონს შუა.

** „და თუ ვითარ... სწერს“, ჩაწერილია სტრიქონს შუა.

*** შდრ. ვახტანგის სამართალი მუხ. 145 (ქართ. სამართ. ძეგლები, ტ. 1, გვ. 517).

**** ეს აბზაცი მიწერილია მარცხენა კიდეზე.

ძმა იყოს ვისიმე თუ ბიძა, გინა ბიძაშეილი გაყრა მოინდომოს, თავისი წილი და კერძი არ დაეჭირვის. თუ სახლისკაცი გაიტანა რომელიმე და გაჰყვა, ვისთანაც მოკვდების, მისი მამული და ქონება მას დარჩების, სხვა ძმები და ძმისწულები ვერას მოედავებიან და ვერც არას შეუვლენ. და თუ ცალკე გავიდა და არავისთან დადგა და ისრე უშვილოდ მოკვდა, მისი მამული კელმწიფისა არის, ვისაც უნდა უბოდოს»*.

ამ სამართლის წიგნითაც მიქელაძეებს სიტყვა არა აქვს, მეფეს ვისაც ნებაეს, იმას უბოდებს.

წერს კიდევ წიგნი სამართლისა იმერეთისა, მეფისა ვახტანგისა, რიცხვსა შინა სხა: «თუ ერთმან კაცმან სახლში უძმობ-უსახლისკაცომ, გაყრილმა, უშვილომ ცოლმან და ქმარმან, ერთი სხვის კაცის შვილი, დედმამიანი თუ უდედმამო, ობოლი, ვინმე, გაგდებული, იყიდოს, თუ იპოვნოს იშვილოს და გაზარდოს, თავისი მამული და ქონება შეილისაებრ მისასაკუთროს და მას უანდერძოს, მასუკან ის გამზრდელი მოკვდეს, ბატონი იმ ანდერძს ნუ მოშლის, ვითამ ის არ მომკვდარა, მისი მამული და ქონება მასვე აქონიოს, ვალი და სადაო, კირი და ლხინი ბატონის სამსახური, მისი მამობილის მოდავის პასუხი, — ყველა მან ნაშვილებმან ქნას»**.

კიდევ ამ სამართლის წიგნით თუკი უშვილო კაცი სხვას ვისმე, ან გადაგდებულს ობოლს იშვილებს, და ყმასა და მამულს დაუმკვიდრებს, ხუტუ[ს] ხომ სწორედ თავისი საყვარელი და ბუნებითი შვილი ჰყავს, მას რომ ვაჟი მიეცეს, ხუტუმ მურზაყან დაარქვას, თავის სასიცოცხლოდ, დამმარხველად თავის უბეში გაზარდოს, რომელი მიქელაძე გაბედავს ამ უწყალობას და უსამართლოს თქმას: ხუტუ, შენც დაირჩე, ეგ შენი შვილიც დაარჩევ და მამული ჩვენ მოგვეცო.

კიდევ სწერს წიგნი სამართლისა იმერეთისა, მეფის ვახტანგისა, რიცხვსა შინა სწ: «თუ უშვილო ვინმე იყოს და ქალი დარჩეს, თუ ქმრის კელთ იყოს, ანდერძისაგან მიეცემისო»***.

და ხუტუმ ანდერძითა მისცა და დაუმკვიდრა.

ამ ზემოხსენებულის საბუთების ყოვლის ქვეყნების განწესებით და სამართლითა ღმრთითა და კაცით და ეგრეთვე იმერეთის სამართლის წიგნით დაუმკვიდრა ხუტუსაგან მიცემული ყმა და მამული მის შვილსა და სიძეს.

* შდრ. ვახტანგის სამართალი მუხ. 113.

** იქვე, მუხ. 161.

*** იქვე, მუხ. 257.

და მიქელაძეები მხოლოდ ცარიელის სიტყვით რომ ამბობენ, ჩვენში არა ჭნილა და არ ვიქთო, ხუტუს რომ შეძლება ჰქონდეს და სასახლეში მარმარილოს ეკლესიას აშენებდეს, არა ჭნილა და არ ვიქთო, ღმრთისათვის საწამებლად ვინმე გამოჩნდეს! ჩვენში არა ჭნილა და არ ვიქთო, ნათლისღება არა ყოფილა, არა ვიქთო, ჩვენში ტყვის სყიდვა ყოფილა და აღარ გადავაგდებთო, როგორც შეუძლებელია ამავების თქმა, უმეტესად შეუძლებელია მიქელაძეებისაგან ეს პასუხი — ყოვლის ჭვეყნისა ღმრთისა და კაცისა და იმერეთის განწესებას და სამართალს ჩვენ არა ვიქთო.

თუ მეფეთაგან წიგნი აქვსთ და ბეჭედი და ასე უწერიათ: თქვენში თუ უშვილო ვინმე მოკვდეს, მისი ყმა და მამული თქვენ მიქელაძეებისათვის გვიბოძებია, მეფეს კელი არა აქვსო, იმ მეფეს თავის სიცოცხლეში გაცემა შეუძლიან, მაგრამ თუ ქალი დარჩება, მისი სამართლები ზემო დაგვიწერია.

და თუ არც მეფის წიგნი აქვსთ, მაინც ტყუილად თავს ნუ იწუხებენ. ცას ჭვეშეთი ერნი და კელმწიფენი და თვით თონხივე პატრიარხნი, სამღთონი და ბუნებითნი სამართალნი და განწესებანი დაბეჭდვენ და დაამტკიცებენ ხუტუსაგან სამართლით და სჯულიერად მიცემისა მამულისა შვილისა თვისისასა.

და მდივანბეგის სიკუდილისათვის რომ შეთქმულან მიქელაძეები, წიგნიც გამოუღიათ და კიდევ გაფიცულან, პირველი ესე, რომ სწერს წიგნი სამართლისა იმერეთისა რიცხვსა შინა როგ: «ქვეყანაში ამისი ყაღალა კელმწიფისაგან უნდა იყოს და არის, რომ რაგინდ დიდი საქმე, სისხლი და ვალი ემართოს, ერთიმეორეს ნურც მოსტაეებს და ნურც დაიხუთავს, თუ ვისმე სიტყვაა...»¹

206. ბანინება სოლომონ II-ისა ზურაბ წამათლისა და როსტომ

ნიშარაძის სასისხლო საქმეზე

1789—1810 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 1142. დედანი. 44×17,3 სმ. ქალაღი. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი. საბუთი თარიღდება სოლომონ II-ის ზეობის წლებით.

ქ. სალთუხუცესი წერეთელი ზურაბ და ნიქარაძე როსტომ გავამკვეთ.

სალთუხუცესმა უჩივლა: ჩვენს ხელმწიფეს ბატონს.

¹ გამოჩნდეს.

² შდრ. ვახტანგის სამართალი მუხ. 173. დანარჩენი აკლია.

მეფეს დამასმინე, სახლთუხუცესი გლალატობსო, ასე რიგათ დამასმინე და დააჯერე; სასიკვდილო ვიყავი, ღმერთმან დაუმაღლოს, არ მომკლა, თორემ შენით მეც მომკალი; ჩემი თავის ტოლი შეილიც ჩემთან დაასმინე, ისეც მოკალი; ჩემს ოჯახს რომ მისდღეშიდ ხელმწიფის ერთგულობის მეტი არაფერი სთქმია, შენ მოღალატეთ და მკვლელათ გამომაჩინე, ოჯახობით ამომავდე, რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

როსტომ ნიჟარაძემ უპასუხა: ჩვენმა ხელმწიფემ ხატზედ დამაფიცა; ვინც იყო, ერთს კაცს ხელშიდ ჩამაბარა, რაც ამ კაცმა გითხრას. ჩემთან მოსახსენებელი, არაფერი დამიძალო, მომახსენეო და არც ეს კაცი გაამხილოო. და მართალია, რაც იმ კაცმა მითხრა, ჩემს ხელმწიფეს მოვახსენეო. და თავისი მოგონებით და დასმენის აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. წამოდგეს თვითონ როსტომ ოცდასამი თავისი ტოლი კაცი ან ამაველი თავადის შვილი საპატიო კაცის შვილი და აზნაუ[რ]შვილი თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს: ამეფემ რომ ფიცით კაცი ჩამაბარა, არც პირიქით მე იმ კაცისათვის მეთხრობიოს და შემეჩინოს მეფეს სახლთუხუცესის ღალატი და სახლთუხუცესის დასაკლისი და მისი შვილის დასაკლისი და საზიანო! რამე მოახსენეთქო; რაც იმ მეფის ჩაბარებული კაცისაგან მეფის მოსახსენებლად დაბარებული სიტყვები მეფეს არ მოვახსენე, შენი და შენის შვილის შურითა და მტერობით ჩემით მეფისთვის თქვენი და თქვენი შვილის ორგულობა და თქვენგან ღალატობა და თქვენი საზიანო! არაფერი მომეხსენებიოს ჩემის მოგონებით, იმ კაცის დანაბარებზედ თქვენი საზიანო! სიტყვა არაფერი მომემატებიოს».

თუ ასე დაუფიცოს, ის შამომთვლელი კაცი დაუსახელოს, სხვას ვერაფერს შეუა. და თუ ასე ვერ დაუფიცოს, დიდებულის თავადის მთელი სისხლი — ათას ხუთას ოცდათექვსმეტი თუმანი და ერთი ამოდენი სახლთუხუცესობის სისხლი ზედ დაუდვას და ისე სახლთუხუცესს როსტომმა მისცეს.

სახლთუხუცესმა უჩივლა: პირველათ დასმენას აქეთ ბატონმა მეფემ ერთმანეთს შეგვაფიცა, გავგარიგა და მასუჟან კიდევ მეორეთ დამასმინე, ბატონს შეწყალებული ვყავდი და პირველსავით სანდო ყმათ ლეჩხუმს მაგზავნიდა და ბაკა ჩიქუანთან ლეჩხუმს აძლევდენ ბატონს. შენ მოახსენე ბატონს: სახლთუხუცესს ასრე

1 საზიანო.

რატომ მიენდევ, რომ იქ აგზავნი ბააკას, იქ ლეჩხუმშიდ ისევე გელოვანათ გაიკეთებს, იმერეთშიდ ეს იქნება პირველათ და როდესაც უნდა, როგორც მოინდომებენ, ისე გილალატებნო. მე შენზედ დანდობილი ვიყავი და შენ კიდევ მომკალი, მოლალატეთ გამომაჩინე. და ბატონმა ისევე მისი მწყალობლობა მომაკლო, აღარც მენდო და აღარც გამაგზავნა.

როსტომმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. წამოდგეს თვითონ ოცდასამი თავის ტოლი კაცი ან ამაველი თავადისშვილი საპატიო კაცისშვილი და აზნაურ[რ]შვილი თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ შენის მტერობით დასმენას მეწამები, მაშინ შენი დასაკლისი და შენ საზიანო! მეფისათვის მე არაფერი მომეხსენებო!».

თუ ასე დაუფიცოს, არაფერს ემართლება. და თუ ასე ვერ დაუფიცოს, ათას ხუთას ოცდათექვსმეტი თუმანი — დიდებულის თავადის სისხლი და სახლთუხუცობის ერთი იმოდენი სისხლი დაუდვას და ისე გარდაუხადოს როსტომმა სახლთუხუცესს.

სამი ბეკელი: 1. მეფე იმერთა სოლომონ

2. წერეთელი ვახუშტი

3. მდივანბეგი წულუკიძე ბეჟან.

207. განჩინება იოსებ ყორღანოვი და სტაფანეს ორას თუმანზედ

ბაქის საქმეზე

1801 წ. ნ სექტემბერი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 7929. დედანი. ორადგაეცილი ქალაქი. 34,5X22,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

კეთილშობილი მილახვარი იოსებ ყორღანოვი უჩიოდა ბასტამასშვილს სტეფანეს ორას თუმანზედ, ამ ორას თუმანს სარგებლით სთხოვდა.

ამათის სარჩელის განჩნრეკა საქართველოს სამოქალაქო მმართველობამ თავადს ბეზუთოვს მელიქ-მამასახლისს[ს] და პოლიციის მთავარს ოთხის იმათგან გამორჩეულის ქედხუდების თანდასწრებით უბრძანა, რომელთა თანამმართველთა წევრი თავადი იოანე ჩოლაყოვიც ორისავე აღრჩევით დასწრებულყო.

ამ ზემო ხსენებულთ ამათი სარჩელი მოესმინათ და ამათის

1 საზნანო.

სარჩელის კმაყოფა თვით ვერ შეუძლებს, ქვემო კელმომწერელი იარა-
ნალ-მაიორი და კავალერი ივან პეტროვიჩი ლაზაროვი
მიმიწოდეს პოლიციის მთავარს და რჩი ბებუთოვ მელიქ-
მამასახლისთან. შეეკრბით, ორსაე მხრის სარჩელი მოვისმინეთ.

მოქალაქე ბასტამაშვილმა სტეფანემ მეფის გიორგის
ოქმი გამ[ო]ცხადა ქორონიკონს უპუ, ოკდომბრის ა დაწერილი, რო-
მელსა შინა წერილი არს: «ჩვენი ბრძანება არის, ვინცა ვინ ამ სტე-
ფანე ბასტამაშვილის ვალის პატრონი ხართ, მერმე რომლისამე მი-
ზუზით ეს სტეფანე ვალის ქვეშ ჩავარდნილა, ამ კაცს ვერ გავაფუ-
ქებთ, ვერც მე გამოვიმეტებთ და არც თქვენ უნდა გამოიმეტოთ,
უნდა გაეაძლებინოთ და რიგიანის საქმით თქვენი თეთრიც თქვენ
მოგეცესთ და ეს კაციც არ წახდეს. ესეც უნდა იცოდეთ: ქალაქის
წახდენას აქეთ სარგებელს ვერ გამოვართმევთ, სამართალიც არის
ამისთვის, რომ თუ თქვენი თეთრი ამისის სახელობით მორჩომილია
და ახლა მოგეცემათ, დიდი ღეთის წყალობა არის; ამისათვის, რომ
იფიქრეთ, თუ რამთენი ამისთანა თეთრი და საქონელი დაგეკარგათ,
ესეც რომ თქვენთან ყოფილიყო, იქნებოდა რომ ესეც დაკარგულიყო
და ამასთან მივირჩათ. ახლა ქალაქის წახდენის თარიღის აქეთ ამ თა-
რილამდინ სარგებელს ვერა სთხოვთ. და [ამ] თარიღს იქით უნდა შეაძ-
ლებინოთ და თქვენი თეთრი ერთის გზით მოგეცესთ. თუ ამის მამულს
გარდა ამის ქონებას იპოვნით, ან სარგებლით გაცემულს, ან საამხა-
ნაგოთ მიცემულს, ან თავის კელში, ან ამ ქვეყანაში, და ან სხვას
ქვეყანაში, მაშინ სიტყვა გექნებათ და პასუხიც უნდა გაგცესთ. თუ
არა აქვს რა, მამულიც რომ გაეაყიდინოთ, არ აუ[ც]ა. ჩვენ ზედმიწევ-
ნით ვიცით, რომ ასე არის; და როგორც გვიბრძანებია, ასე უნდა
აღსრულდეს. ამისი საჩივარი არც ჩვენს შვილებთან იქნება და არც
მდივანბეგებთან და არც სხვასთან. ამისი საჩივარი და საქმე ჩვენ-
თან უნდა მოხდეს. ყველამ ასე იცოდეთ, ეს ჩვენი ჩირალი არის, ვე-
რავის წავახდენინებთ, მამით-პაპით ნამსახური არის».

ეს ოქმი მეფის ძეს დავითს და ღენერალ-ლეიტენანტს
და კავალერს დაემტკიცებინა. ამგვარი საჩივარი მეფის ძის დავითის
მმართველობის უამს ქუკს უპო, თებერვლის ე მეტეხის დეკანოზის
იასეს ორმოცდაათის თუმნის საჩივარზედ მდივანბეგებისაგან
მომხდარიყო, თავნი მიეცემინათ და სარგებელზედ კელი აელე-
ბინათ.

ჩვენ რადგან ოქმი განვაახლეთ და სხვას საჩივარზედაც სამარ-
თალი ასე გარდაწყვეტილიყო, სტეფანემ ორასი თუმანი თავნი კე-

თილშობილს მილახვარს იოსებ ყორღანოვს მოსცეს და სარგებელს კი ვერა სთხოვს.

ჩვენ ამათი სამართალი ასე განვაჩინეთ. და თუ იოსებ მილახვარი ამ ჩვენს სამართალს არ დასჯერდება, უმაღლესს ადგილს იჩივლოს.

ერისთვეო იოსებ ატუტენტო, ეს ასე აღასრულე. სექტემბრის 6, ქორონიკონს უკთ.

ქალაქის წახდენას აქეთ ოქმით ბრძანებისამებრ სარგებელს ვერა სთხოვს. და ქალაქის წახდენის უწინარეს რაც სარგებელი დაედება, ეს კი უნდა მისცეს სტეფანე ბასტამასშვილმა მილახვარს იოსებს.

Генералъ-майоръ Л а з а р е в ъ

თავადი იოანე ჩოლაკაევი

თავადი ხელრთვა: დარჩი ბებუდოვი

სტეფან შალიკოვი

ოპ[ა]ნეზ დავიდოვი ოქოვი

სტეფან ძე... ყუზანოვი(?)

ოპ[ა]ნეზ ძე მარტირუს ჩალოათი

208. ბანიძეა ივანიკა და ბათულა ბერძულის მამულის ხაზგა

1789—1811 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 13937. დედანი. ქალაღი. 24,5X11,7 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახბარია თითო წერტილი. საბუთი თარიღდება ვახუშტი ჩიქავაძის მღვიანბეგობის წლებით.

ქ. ივანიკა ბერძული და ბათულა ბერძული გაეაბჰვეთ.

ივანიკამ უჩივლა: ჰუმბურიძემ ალაგი დაიკავა ჩვენი ფიცით და ნაფიცო გვეავდა; მოდი თქვენ და ფიცო აუშვი და ის ჩვენი ნაფიცარი ალაგი წიგნით დაიკავე, ჰუმბურიძითგა[ნ] ბერიკელას რომ ფიცო აუშვი და შენ ქვე გიჭირავს და მე ქვე დამიკარგე. ბათულამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე განვაჩინეთ. წამოდგეს თვითან ბათულამ და ასე უფიცოს: «შენ რომ გვიჩივი, რომ ჰუმბურიძეს ფიცო აუშვი და ალაგი დაიჭირეო, იმ ბერიკელა ჰუმბურიძისათვი[ნ] მე ფიცო არ აგვეშეას და არც მამიჩემისაგან მისი ფიცის ახსნა არ ვიცოდე, თუ აუშვა ფიცო, მამიჩემისაგან არ გამეგონოს». თუ ასე უფიცო, ამას ვერას შეუა.

და მერმე ჰუმბურიძემ თვითან ასე უფიცოს, რომ: «იმ ალაგში

რომ ნაფიცი ვიყავო, ის ფიცი ამ ბათულას მამას სვიმონ ხუტეს[ს] ჩემთვის ფიცი არ აეშვას, არც მე შევხვეწოდე, თუ: ფიცი ამიშვი თქვა. სხვეფ ღღლობის რიგით თუ რამეზე ვაწირვინე და ვალოცვინე, თვარა ის ფიცი არ ამომეშვას სვიმონს ღდელს ჩემთვის. თუ ჩემი ნაფიცი ალაგი დაშქირდა და ფასათ მიეყიდე, თორემ სხვეფერა».

თუ ასე უფიცა. ორივემ, ალაგი ნაფიცი ქონია ჭუმბურიძეს და ბათულასათვის მიუყიდოა ჭუმბურიძეს და ივანიკა ვერცერთს ვერას შეუა.

თუ ვერ უფიცონ, თუ ბერძული ზეით ვერ იფიცავს, ჭუმბურიძეს ფიცი არ უნდა. ბათულას აუშვია და ალაგი ივანიკას მისცეს.

თუ იქ ბერძულმა უფიცა და ბოლოს ჭუმბურიძემ ვერ იფიცა, ალაგი მაინც ივანიკას ქონდეს. და ჭუმბურიძემ და ბათულამ მას-ჟუკან პასუხი გასცენ ერთმანეთს.

ბეჰალი: ჩ ი ჯ ა ე ა მ ე ვ ა ხ უ შ ტ ი .

**209. მანინება დავით დაბაუშვილისა და ზურაბ მახაპარიანის
მამულის საქმეზე
1788—1811 წწ.**

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10100. დედანი. ქაღალდი. 26X22 სმ. მხედ-რული. განკეთილობის ნიშნად ნახშირია ერთი, ორი ან სამწერტილი. სა-ბუთი თარიღდება ვახუშტი ჩიჭავაძის მღვიანზეგობის წლებით.

ქ. დაბუაშვილი დავით და მისი ძმები და მამაკაც-არიანი ზურაბ და მისი ძმები და მისი სახლისკაცები ერთობით გავაბჰვეთ.

დაბუაშვილმა უჩივლა: ჩემ სამკვიდრო ადგილზე ერთობით თქვენი კაცები მწველეები გამებჰო და ფიცი გოუჩითათ. სამოცმა კაცმა დამიფიცა. ახლა ღმერთმა სამართალი მომცა და ექვს კაცს ფიცმა უწია, შამომხვეწენ ის კაცები, ფიცი ამამობიეს და ასე წიგნი მომცა ექვსვემ: რაზედაც ჩვენ ნაფიცი ვართ, როგორც სამართლით გერგება, ჩვენს წილს იმ ადგილს ისე დაგიტოვოთ. წიგნებით მოიტანა დაბუაშვილმა იმ კაცების მონაცემი ექვსი კაცის და სხვა ისევ ნაფიცი არის; ახლა, რომელმაც ფიცი ამამობია და წიგნი მომცა, იმ კაცებს არც ადგილი დაანებე ჩემთვის მოსაცემათ და შენ-და სამკვიდრო ადგილათ დეიჩემე ის ჩემი სამკვიდრო ადგილი, რატომ პასუხს არ მომცემთ?

მამაკევიარიანი მამაკევიარი უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. წამოდგეს თავათ ზურაბმა და სამი მისი

სახლისკაცი თან ჩეიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ ჩვენი კაცები მწვეველები ადგილზე დააფიცე, ეს ადგილი არც შენი სამკვიდრო მიწა იყოს, არც იმ ჩვენი კაცის მწვეველების სამკვიდრო ადგილი არ იყოს; კიდევ ჩვენი სამკვიდრო იყოს ეს ადგილი; და არც იმ ჩვენი კაცების მწვეველებისათვის ჩვენ რომ მაჰავარიანი ვართ, ჩვენის ოჯახის შვილს ის არ გვეთხოვობიოს: დაბუაშვილს ამ ადგილზე შენდა სამკვიდრო ადგილათ გეებჰქვე და დოუფიცე-თქვა; არც შენთვის მოგვეხსენებიოს ამ ადგილზე ამ ჩვენს კაცს მწვეველებს ესამართლე-თქვა, არც შენ რომ ექვსმა ჩვენმა კაცმა მწვეველებმა ფიცი ავაშობია, იმ ჩვენს კაცებს შენი ფიცი არ მისლოდეს და არ ეწიოს».

თუ ასე დაუფიცოს მაჰავარიანმა, რას ემართლება დაბუაშვილი, ადგილი მაჰავარიანს დარჩეს. თუ მაჰავარიანმა ვერ დაუფიცოს, დაბუაშვილს სამოცი გლეხი კაცი მწვეველები ნაფიცი ყოლია თავის ადგილობით და ექვს კაცს ფიცი მისვლია, გამოტეხილად აუშობინებია ფიცი. და რომელიც კიდევ სხვა იყოს ნაფიცი იმ ადგილში, ყველას ფიცი აუშვას დაბუაშვილმა; და ადგილზე მაჰავარიანმა და მათმა კაცმა მწვეველებმა ხელი აიღოს და დაბუაშვილს დაუტოოს, მისი სამკვიდრო ადგილი ყოფილა.

ბეჰადი: ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ე ვ ა ხ უ შ ტ ი.

**210. განჩინება ნიკოლოზ ლორთქიფანიძისა და ხოსიტელა მილორავეას
სასისხლო საქმეზე
1780—1811 წწ.**

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 920. დედანი. ქალღღი. 15,5X9,8 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნები ნახმარი არ არის. საბუთი თარიღდება ვახუშტი ჩიქავაძის მდივანბეგობის წლებით.

ქ. ნიკოლოზ ლორთქიფანიძე და მისი სახელო კაც[ი] ხოსიტელა მილორავეა გაეამჰქვეთ.

ნიკოლოზ უჩივლა: შენ და შენმა სახლში მყოფმა კაცმა და ქალმა ჩემი სიკვდილი არჩიეთ და თოფიც მესროლა შენმა შვილმა ბეჰანიკამ.

ხოსიტელა მილორავეამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გაეაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ხოსიტელამ და ოცდასამი! მისი ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს, ასე სამართალი მისცეს: «არც

¹ ვოცდასამი.

მე და არც სხვა ჩემ სახლში მყოფი კაცი და ქალი¹, ამ ერთს ჩემს შვილს ბეჟანიკას გარდა, არც შენს სიკვდილს და თოფის სროლაში არ ვრევოდეთ, არც თუ სხვას ეთქვას ჩემთვის და არც მე მერჩიოს».

თუ ასე გამართლდეს ზოსიტელა, არას ემართლება. თუ ვერ გამართლდეს, თავისი ცოლ-შვილით, ყოფით ნიკოლოზს ყავდეს.

ბეჟელი: ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ე ე ა ხ უ შ ტ ი .

211. განაინება ღავითელა მახარაძის ცოლს ვაწაილავის საქმეზე

1780—1811 წწ.

ქუთ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 201. დედანი. ქალაღი. 19×12 სმ. მხედ-რული. ვანკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის. საბუთი თარიღდება ვ ა ხ უ შ ტ ი ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ი ს მღივანბეგობის წლებით:

ქ. გოგია შათირიშვილი [და] დავითელა მახარაძე გ[ა]ვამკვეთ.

მახარაძემ უჩივლა: ცოლი გამიწბილე და წამიხთინე, რასთვის მომკალი?

შათირის შვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითონ გოგია შათირიშვილი და რვა გლეხიკაცი თან ჩაიტანოს ან ამაველი აზნაურში[ლი] — ნახევარში თავისი სოფლის კაცი, ასე სამართალი მისცეს: «შენ რომ შენი ცოლის ბოზობას მეწამები, მე შენი ცოლი არ მომეტყ..ს, არც მემარშიყებიოს».

თუ ასე შათირიშვილი გამართლდეს, მახარაძე რას ემართლება.

თუ ვერ გამართლდეს, მოტყე..ში თუ გამოტყდეს და ის ქალი ქმარმა და[ა]გდოს, მთელი სისხლის მისცეს.

თუ ცოლი არ გაუშვას ნახევარი სისხლი მისცეს შათირიშვილმა.

თუ მოტყე..ში გამართლდეს და აშიკობა ვერ იფიცოს, ნახევარი სისხლი მისცეს შათირიშვილმა მახარაძეს.

ბეჟელი: ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ე ე ა ხ უ შ ტ ი .

¹ [მყოფი კაცი და ქალი] მყოფს კაცს და ქალს.

ქუთ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 848. დედანი. ქაღალდი. 37×14 სმ. ორად გაკეცილი, მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია თითო წერტილი. საბუთი თარიღდება ეახუშტი ჩიქავაძის მღვიანბეგობის წლებით.

ქ. იაშვილი როსტომ და მესხი იოვანე გავა-
ბჰვეთ.

იოვანემ უჩივლა: დავით მეფემ გეგუთს მამის ჩემის ნაქონი სასახლე და ექვსი კვამლი კაცი მიბოძა გეგუთს. შენ წიგნი და კაცი გიბოძა, მოურავი ხარ და თავისი მამისეული მამული და გლეხები მიეციო, მოვედით გეგუთს და გიხმეთ და შენ თემი გამომისიე; შევიტყვე, გავეცალე, თორემ სწორედ მკვდარი ვარ შენგან; იმ დღეს აქეთ გლეხები და მამული დაკარგული მაქვს.

ქ. იაშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. ოცდაათნი დიდებული აზნ[ა]ურისშვილი ან ამაველი თავადისშვილი ან ამაველი აზნა[უ]რისშვილი ასე შეაფიცოს: «ჩემის თავის თუ შემეშინდა და ის იმისათვის თუ მოგარიდე, თორემ ჩემგან და ჩემის შეჩენილის კაცისაგან იმ დღეს თემს! შენი სიკვდილი არ სთქმოდეს». თუ ასე უფიცა, არას ემართლება. თუ ვერ იფიცა, ივანე მესხი მაშინ დიდებული აზნაურისშვილი ყოფილა, მოურავიც იყო მაშინ და სისხლი ერთიორათ მისცეს, რომ იქს რვა ქესას. და მაშინ რაც გლეხი და მიწა დაკარგვია იოვანეს, ისეც უნდა მისცეს მთავნი.

ქ. იაშვილმა უჩივლა: შენ რომ ამბობ, მეფემ გლეხები მიბოძაო, იმისათვის მოვედიო, იმისათვის შენ არ მოსრულხარ, ამისათვის ეს გინდოდა — მიგეტყუებზე, ან მოგეკალი ან დაგეკირე; ჩემი ყოფა შენ გინდოდა.

იოვანემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. თავათ იოვანემ ოცდასამი დიდებული აზნაურისშვილი ან ამაველი თავადისშვილი ან ამაველი აზნაურისშვილი ასე შეაფიცოს: «შენ რომ ლალატს და დაქირვას მეუბნები, მე რომ მამულის და გლეხის დასაკავებლად მოვედი, იმ დღეს მე შენი სიკვდილი, დაქირვა არ მდომოდეს, არც შენდა სალალატოთ იმ დღეს მე წამოგსრულეიყო». თუ ასე უფიცა, არაფერს ემართლება. თუ ვერ

¹ ჩოქოს. ² მეუბნები.

იფიცა, შუა თავადის სრული სისხლი და ერთი იმოდენი მოხელობი-
სათვის დიდებულის თავადის სისხლზედ შევა და დიდებულის თა-
ვადის სრული სისხლი მისცეს, რომ იქს ოცდაათორმეტს ქესას.

ქ. თუ ვერც იოვანემ იფიცა და ვერც იაშვილმა იფიცა, იაშვილს
ამისათვის სასიკვდილოთ თემი გამოუსევია, იოვანეს იაშვილის ლა-
ლათი ნდომია, რვა ქესა იოვანემ თავის სისხლშიდ ჩაიგდოს, ოცდა-
ათნი ქესა იოვანემ იაშვილს მისცეს.

ქ. იაშვილმა უჩივლა: მე გარდავარდნილი ვიყავი, ჩემი ქალები
თავის შვილთან წულუკიძისას იყო, იმედი დედოფლის ქონდა, მიდი
შენ და არ დაგანებეს, თორემ გამოთრევას უპირებდი. და ის რომ
არ დაგანებეს, ლე ვ ა ნ ი კ ა წ უ ლ უ კ ი ძ ე ს გლეხები დაუკავე.
და ესეები შენგან მჭირს და რასთვის არ ვიცი.

ქ. იოვანემ აშორო უთხრა. მაგრამ ჩვენ ამისათვის არ გავაჩი-
ნეთ: ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ი ს ქალი თავის შვილს წულუკიძესთან
ყოფილა, მის სახლშიდ მისრულა, და თუ რამ უპატიური დედას¹
უკადრა ან მამული დაუკავა, წულუკიძე ეღეოს, თორემ იაშვილი
იოვანეს ვერაფერს შეუა.

ქ. იოვანემ უჩივლა: ამ ბატონს მეფეს შევეხვეწე, გეგუთის
მამის ჩემის ნაქონი სასახლის ადგილი და ნაყიდი მიწა მიბოძა, შენ
წიგნი გიბოძა — ჩააბარეო, არ დამანებე. ერთს ადგილშიდ პური
დაეთესე, ვენახშიდ მქონდა ღობე, გამირღვიე, ვენახი და პური
წამიხდინე, ბოქაულიც მოვიყვანე, მაგრამ მაინც არ დამანებე, რას-
თვის არ ვიცი.

ქ. იაშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. რამდენს ათ მარჩილათ ის ადგილი და[ა]ფა-
სონ, იმდენი გლეხი კაცი ან ამაველი აზნაურისშვილი ასე შეაფი-
ცოს: «შენ რომ მეფის წიგნის მოტანას ამბობ, იმ წიგნშიდ ქურის
მიცემის მეტი არაფერი წერილიყოს, შენ რომ ნ ა რ ჩ ო მ ა ს შ ე ვ -
ლ ი ს ადგილის ნაყიდობის წიგნი მოიტანე, ის წიგნი ნარჩომასშვი-
ლის მოცემული არ იყოს, შენ რომ ბატონის წიგნი მოიტანე ნარჩო-
მასშვილისსეული მიეციო, იმ წიგნშიდ არ წერილიყოს და არც ნარ-
ჩომასშვილის მოცემული ეს წიგნი იყოს და არც არაფერი ხელი იმ
ადგილშიდ შენ გქონდეს». თუ ასე უფიცა, ნარჩომასშვილისსეული
მეფეს თავისის კაცის შალამბერაძისათვის უბოძებია და ვერას შეუა,
შალამბერაძეს ქონდეს. თუ ვერ იფიცა, ადგილი მესხს დარჩეს და
რაც მესხს ზიანებია — პური ღობე თუ სხვა რამ, მესხმა აჯით შე-
ატყობიოს და რაც აჯაშიდ ჩაიტანოს, იაშვილმა ერთიორად მისცეს.

¹ დედლას.

ქ. იაშვილმა უჩივლა: ბოქაული მომგვარე შ ა ქ ა რ ა ლ ა ლ ა -
ძ ე, პ ა ტ რ ი ქ ე თ ს ჩ ე მ ი კ ა ც ი დ ა მ ი კ ა ვ ე, სამოცდათუთხმეტი კოკა ჩე-
მის ჭირეულის ღვინო წამართვი, გლეხიც დამირბიე, რასთვის არ
ვიცი.

ქ. იოვ[ა]ნემ უპასუხა: ფ ა რ ც ა ნ ა ყ ა ნ ე ვ ს ბ ა ტ ო ნ მ ა მ ე ფ ე მ
ლაღაძეები მამაჩემს უბოძა და შ ა ქ ა რ ა ლ ა ლ ა ძ ე ი მ ა თ ი ს ა ხ ლ ი ს კ ა ც ი -
იყო, პ ა ტ რ ი ქ ე თ ს ე ს ა ხ ლ ა და ისეც მეფემ მიბოძა. და კიდევ
თავისს ნაქურდალშიდ ბატონმა დააჭირვინა; და ბატონს შევეხვეწე
და ხელახლავ მიბოძა, მყავდა. ბატონი შეგვეწერა და მერეთ შენ
წამართვი, ჩემი იყო; და ამ მეფეს შევეხვეწე, წყალობა მიყო, ჩემი
კაცი მე მიბოძა; და დაკავებას მერეთ იმ ჩემის დაკავებულის კაცის-
ბეგარა შენ წამართვი და არც სამართალშიდ მომეყვი; და მართალი
არის, ბოქ[ა]ულიც მოვიყვანე შენის კაცსას და საბოქაულოც გარ-
დახდა და იმ კაცისაგან ოცდახუთი კოკა ღვინო წავიღე.

ქ. იაშვილმან აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. ოცდაოთხი გლეხიკაცი ან ამაველი აზნა-
ურისშვილი ასე შეაფიცოს: «ფარცანაყანევს მეფემ მამაშენს რომ:
გლეხები ლაღაძეები უბოძა, ეს ჩემი შ ა ქ ა რ ა ლ ა ლ ა ძ ე მ ა შ ი ნ ფ ა რ ც ა -
ნაყანევს არ სახლებულიყოს და არც მე ფ ე ს ო ლ ო მ ო ნ ს მამის-
შენის და შენთვის არ ებოძებოს, არც საბატონყმით მამაშენს ხლე-
ბოდეს, არც შენ დაგეხსნას და არც არაფერი ხელი შ ა ქ ა რ ა ლ ა ლ ა ძ ე -
შიდ შენ გქონდეს».

თუ ასე უფიცა, ბოქაული მიუყვანია, ბატონისათვისაც ტყუევი-
ლი მოუხსენებია; და იმ შ ა ქ ა რ ა ხ ე დ მ ის ი ტ ო ლ ი გ ლ ე ხ ი დაუდვას და
ნესხმა იაშვილს მისცეს.

და მეორეთ რომ მესხს ბოქაული მოუყვანია იაშვილის კაცი-
სას, იმ ბოქაულისაგან იაშვილს და მისს კაცს რაც დაკლებოდეს ღვი-
ნო საბოქაულო ან სხვა რამე, რეერთის ათის მარჩილის იყოს, იმ-
დენი გლეხიკაცი მესხმა დააჯოს: «ამისგან მეტი ჩემგან და ჩემის
მოყვანილის ბოქაულისაგან შენ და შენს კაცს არც ღვინოთ, არც
ხორცათ და არც თეთრათ და არც სხვათ რამეთ ჩემი ბოქაულისაგან
შენ და შენს კაცს არაფერი დაგკლებოდეს». რომელიც მესხმა აჯა-
შიდ ჩაიტანოს, მთავნი იაშვილს მისცეს.

თუ იაშვილმან მესხს ვერ უფიცა, ბატონის წყალობა ყოლია
პირველათ; მეორეთ ნაქურდალშიდ დაუჭირავსო, კიდევ ბატონს
უბოძებია, იაშვილს მძლავრებით და უსამართლებით წაურთმეგვია,
არაფერი ხელი ქონია, იაშვილმა შ ა ქ ა რ ა ს თ ა ნ ა გ ლ ე ხ ი დაუდვას და.

საუპატიოთი შაქარა მესხს ყავდეს. მესხს ღვინო წაუღია ან ბოქაულს
სხვა რამ გარდუხდევინებია იაშვილის კაცისათვის, იმანაც გაიაროს.

ორი ბეჭედი: 1. ჩ ი ჯ ა ე ა ძ ე ვ ა ხ უ შ ტ ი

2. წ უ ლ უ კ ი ძ ე მ ღ ი ე ა ნ ბ ე გ ი ბ ე ე ა ნ

213. ბანჩინაბა ქაიხოსრო მარსთჳისშვილისა და სოსიკა

საკანდელიძის ხრის საქანუხ

1780—1811 წწ.

ქუთ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 709. დედანი. ქალაღი. 35,5×10,4 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი. საბუთი თარიღ-
დება ვახუშტი ჩიჭაეაძის მღვიანბეგობის წლებით.

ქ. ქაიხოსრო ერისთვის შვილი და საკანდელიძე
[სო]სიკა და მისი ძმები გავამჟვეთ.

საკანდელიძემ [უჩ]ივლა: შენ და შენი ძმა ნიკოლოზ
გაიყავით და ჩვენ ოთხი ძმა თქვენ ძმა ნიკოლოზს გვარგე, და
ჩვენი სარგო და საწილო იყო ივანიკა ხალთაძე, შენ წაგეარ-
თვი და ჩ[ვენ] აღარ გვაძლევ ჩვენ სარგო და საწილო კაცს, რას-
თვის გვართმევ და რას გვემართლები, არ ვიცით.

ქაიხოსრომ აშორო უთხრა.

და ასე გაუჩინეთ. წამოაყენოს ქაიხოსრომ თორმეტი გლეხი
კაცი, თუ დასჭირდეს ნახევარშიდ ამაველი აზნაურიშვილი, და ასე
შეაფიცოს: «მამაშენი და ლონგინოზა საკანდელიძე
რომ გაიყვენ ძმები, იმ ლონგილოზასაგან არც სარგოშიდ რგებოდეს
და არც მისდღეჩი მამაშენს ივანიკა ხალთაძე არ ყოლოდეს და არც
ხლებოდეს სამკვიდროთ, საბატონყმით არც მამაშენს და არც შენ
ეს ივანიკა ხალთაძე არ გხლებოდეს და არც წილსა და ბარათშიდ
ბიძიშენის ლონგილოზისაგან მამაშენს დავითს არ რგებოდეს».

თუ ასე დაუფიცოს, ნიკოლოზ ერისთვის შვილი
ფიცშიდ შეუდგეს ნახევარშიდ და კაცი [ის] ხალთაძე ქაიხოსროს
დარჩეს. და თუ ვერ დაუფიცოს, ის ხალთაძე საკანდელიძეს დარჩეს.

და ნიკოლოზისაგან ფარდათ რომ ყოლია მიცემული ქაიხოსროს
და ახლა რახანც ნიკოლოზის კაცი გლეხს წაიყვანს, მისი სამაგიერო
იმოდენი კაცის სული მისი ყოფით რაეარც საკანდელიძემ ის ხალ-
თაძე წაიყვანოს, ისე თავისი საკუთარი გლეხი ნიკოლოზმა ქაიხოს-
როს მისცეს; ამისათვის, რომ ფარდშიდ დ[ა] ბარათშიდ ნარგები ყო-
ლია ქაიხოსროს ნიკოლოზისაგან; და ახლა ისევე მის კაცს საკანდე-

ლიძეს რომ მიყავს, წიგნი მოიტანეს, ხელი ქონდა დაწებებული და გავსინჯეთ, სარწმუნო არ გამოვიდა ის წიგნი, და აღარაფერი გავაჩინეთ იმ წიგნის, საკანდელიძემ რომ წიგნი მოიტანა.

ბეჰელი: ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ე ვ ა ხ უ შ ტ ი

214. განჩინება კაცია და სიმონ მოქაუშვილუაის მამულის საძიებო

1788—1811 წწ.

ქუთ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 195. დედანი. ქალაღი. 34X9,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ერთი, ორი ან სამი წერტილი. საბუთი თარიღდება ვახუშტი ჩიქავაძის მღვიანბეგობის წლებით.

ქ. კ ა ც ი ე ი ძ ო ძ უ ა შ ვ ი ლ ი და მისი ძმა ს ი მ ო ნ გ ა ვ [ა] ბ ჰ ვ ე თ.

კ ა ც ი ა [მ] უ ჩ ი ვ ლ ა: ოთხი ძმები ვიყ[ავი]თ, სამოსახლო ადგილი ოთ[ხ]ათ დევიყავით, ახლა მიღი შენ და იმ ჩემ საწილადო თქვენ სამი ძმისაგან გამოყოფილს ადგილზე ქე დეესახლე, რას მემართლები, რომ არ დამიტოვ.

ს ი მ ო ნ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა: მართალია, კი დევესახლე შენს სარგო მიწაზე, მაგრამ შენ მიაღწე, მე სამაგიერო ადგილს შეგპირდი. ასე მითხარი, ჩემი ძმებისაგან მე შამოვიხსნი და მოურიგდებიო. ამ სიტყვით დევესახლე. ახლა სით უნდა წევიდე.

კ ა ც ი [ა] მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. წამოდგეს კაციამ, ორ[ი] გლენ[ი] კაციოთ დეიფიცოს, ათი გლენი კაცი თან ჩ[ე]იტანოს, თუ დასჭირდეს — ნახევარში ან [აზ]ნოუ[რ]შვილი და მსახური, ასე დაუფიცოს: «შენ რომ ადგილზე სახლობხარ, იმისი ასე თუ გითხარი — ძმებს რომ მოურიგდები, მაშინ თუ მოგცემ და მოგიცვლი-თქვა, თორემ არც ხელმოწყვეტის ადგილი მე შენ[თე]ის არ მომეცეს, კიდევ დამეთხოვო, იმ ადგილში რომ ესახლებოდი». თუ ასე უფიცოს კაციამ, ის ადგილი სიმონმა დაუტოვოს. თუ ვერ უფიცოს, სიმონს ველარ აყრის და მაგიერი ადგილი გამოართვას.

ბეჰელი: ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ე ვ ა ხ უ შ ტ ი.

215. პანჩინება მთავარეპისკოპოს ანტონისა და ხანიღრავევის
მამულის საქმეზე

1808—1811 წწ.

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 982. დედანი, ქალღღი. 33,5×22,7 სმ. განკვეთი-
ლობის ნიშანი ნახვარი არ არის.

ქ: უფალი მთავარეპისკოპოსი ანტონი მოდგა და
კურთხეულის დადიანის კაცობას შეწირული ადგილის დაე-
თარი მოიტანა ნაკვეარნახოუს ალაგის შეწირულობის და თა-
ვისი ადგილი გამოითხოვა, რომელიც დადიანს კაცობას შეეწირა. და
ის დაეთარი ჩვენ წავიკითხეთ და ასე სწერია, რომ თავისის სამარ-
თლიანის საზღვრით შემომიწირავსო.

და ამ საქმეზედ ჩვენ წავედით და, რომელიც იმ ნაკვეარნახოუს
ადგილის მოსაზღვრე იყვნენ, ხანიღრავებიც თან წავიტანეთ;
და დეიფანსა და ცხენისწყალს შუა ნაკვეარნახოუთ
დასდევს იმ ადგილებს მოსაზღვრემ.

და ნოღელასა და დეიფანს შუა თავის საკუთრათ სთქვეს
ხანიღრავებმა, ასე რომ: «ჩვენი ძველი და ახალი რომელიც
კი ვყოფილვართ, მისდღეჩი ეს ადგილი ჩვენი ყოფილა და ამით
ვრჩენილვართო; და დღეს რა საღეო აქვს მთავარეპისკოპოს[ს] ამ
ადგილზედაო».

ამ სიტყვაზედ მთავარეპისკოპოსმა თავისი მოურავი
გაგვატანა ადგილის დასარებათ, და ცხენისწყალს აქეთ დეიფანის
ღელე რომ ჩამოდის, იმ საზღვარს გამოღმა გამოვიდა და ნოღელამ-
დის მთლად ნაკვეარნახოუთ იღევა და ასე სთქვა, რომ: «ამ ადგილი-
დამ მრავალჯერ მოდი წაგვიღია და ეკლესიის შეწირული ადგილიც
არისო: და შარშან კიდე ერთობით ხანიღრავებმა და ჩვენაც ერთად
შემოვიარეთ, ბატონის დადიანის კაცობა იყო და ის ადგილებიც და-
ვიარეთ; და ნოღელასა და დეიფანს შუა მომცროს მეტი ეკლესიისა-
თვის დასდევით და ასე სთქვით, რომ ეს ადგილი ეკლესიის არისო და
დღეს ვარს რატომ ამბობთო».

და ამაზედ ხანიღრავებმა ვარი სთქვეს, ასე რომ:
«ეს ადგილი ეკლესიის არის-თქვა, არც ის სიტყვა შარშან ჩვენ გვე-
თქვას, არც აქედამ მოდი წაგედოსთ, არც ნაკვეარნახოუ იყოს და არც
დადიანს ეს ადგილი ეკლესიისათვის შეეწიროს, რაც ჩვენი საკუთა-
რი არ არისო».

და ამ საქმეზედ თითონ ჩვენ დავიარეთ ის ადგილი და ათას მარჩილათ დაეფასეთ; და ფიციც ამ რიგათ გავაჩინეთ: წამოდგეს ხანიდრავები, რომელიც თავ-თავი კაცი იყოს, თითოს ოჯახიდან თითომ და რვა ხანიდრავე უნდა იქმნეს, და ამასთან სამოცი სხვა გლეხი კაცი და ან ამავეალი აზნაურშვილი, და ასე სამართალი მისცეს მთავარებისკობოს[ს]:

«თქვენ რომ დეიფანს გამოღმა ნაკვარნახოუთ სდგობთ და ხატისათვის სდებთ, რაც დეიფანს გაღმა არ არის თქვენის ეკლესიის შეწირული და კვარნახისსოული ადგილიც გამოღმა არც მისდღეჩი დადიანს ეკლესიისათვის შეეწიროს, არც აქედამ მთავარებისკობოს[ს] მოდი წაელეზინოს, არც შარშან ჩვენ ეს გვეთქვას, რომ ნოღელასა და დეიფანს შუა ეკლესიის არის თქო და არც ეს ადგილი კვარნახისსოული იყოს».

თუ ასე უფიცონ, ხანიდრავებს დარჩეს. და თუ ვერ უფიცონ, ეკლესიის შეწირული ყოფილა და ისევ ეკლესიისთვის იყოს, რომ კაცი ვერ მოედავება.

სამი ბეჭედი:

1. სრულიად ოდიშის დედოფალი ნინა
2. ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი ბესარიონ
3. ბატონიშვილი ნიკოლოზ.

216. ბრალდებულის შანთით გაგონების ფორმულა

1811 წ. ახლო

Д. Бакрадзе, Археологическое путешествие по Гурнии и Адчаре, СПб, 1878, გვ. 160—161.

«სასწორო და სამართალო, ღმერთო მამაო, ღმერთო ძეგო, ღმერთო სულო წმინდავო, ღმერთო!

გეაჭები მე, საწყალობელი აბდურამან ქათამიძე: მე რომ გიორგი თაყაიშვილი მეწამება, იორდანე ლომაჯარია და მისი ცოლ-შვილი შენი სიტყვით და საქმობით თათრებმა მოთხარავო, თუ იორდანე ლომაჯარია და მისი ცოლ-შვილი ჩემი სიტყვით და საქმობით მოთხრილიყოს ან თავშიდ და ან ბოლოშიდ, გამამტყუნე, და რაც მტყუნანს უნდოდეს, ის მიქენი.

თუ ჩემი სიტყვით და საქმობით არ მოთხრილიყოს იორდანე ლომაჯარია და მისი ცოლ-შვილი, გამამართლე და ამ რკინის ცეცხლიდან უვნებლათ გამომიყვანე. და სხვას ჩემს ცოდვას ამაშიდ ნუ მკითხავ; შენი სწორ-მიუფერებელი სამართალი გამოაცხადე ჩემს ცოდვილს თავზე... უფალო, ამინ».

**217. მედიკამენტოზა ჯანჯინება იესე ბასილის შვილისა და
იოანე ბაჟანის შვილის მამულის საქმეზე**

1812 წ. 1 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 299. დედანი. ქალაღი. 33,5X22 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

წელსა ჩუიბ, მარტის ა.

ქ. ჩვენ ოთხთავე მედიკამენტოზა გარდავაყენეთ იესე ბასილის
შვილის მამული. და რადგანც ბერშოეთის სამხროთ იდვა, ეს იესეს
მამული და ბერშოეთი საკუთრად ბეჟანის შვილის იოანესი
იყო; ეს იესეს მამულიც ამავე იოანე ბეჟანის შვილს დაუნიშნეთ და
მივეციოთ, რომ ფარღი უნდა გაუკეთდეს და წილუყრელად იესეს ბა-
სილის შვილის მამული იოანეს მიეცეს და იმისი ფარღები სხვა ძმებ-
მა მიიღონ.

თუმცა ადგილი აქვსო ძმებსა, რომ ჰსთქვან, წილუყრელად არ
მივსცემოთ. მაგრამ არ მიიღება იმათი თქმა, ამისთვის, რომ თუ ეს
ასე არ გვექნა და ეს იესეს მამული სხვათა ჰრგებოდა, ბერშოეთი
ღიად, შევიწროებას მიეცემოდა სახნაესა და საძოვარზედ და ნიადგ
შფოთი ექნებოდა და საფიქრებელი იყო, რომ იმ სოფლის გაძლება
თითქმის იქ აღარ შეიძლებაოდა.

ჩვენ ასე განვაჩინეთ და კელი მოვაწერეთ.

კოლესკის სო[ვე]ტნიკი თავადი ალექსანდრე მაკაოვი.
იოანე თურქისტანოვი.

კეთილშობილი რეკტორი დავით ალექსოვი.

218. ჯანჯინება ძაიხოსრო და ვახანგ ერისთავების

მამა-მამულის გაყოფის საქმეზე

1812 წ. 20 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 6931. დედანი. ქალაღი. 34,5X13,5 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ორი ან სამი წერტილი.

ქ. საჯევეახოს ნანეის შვილისსეული გაიყვეს
ქაიხოსრომ ერისთავმა და ვახტანგ ერისთავმა.

ქ. ქაიხოსროს ფარღშიდ დარჩა მოურავი მგალობლის-
შვილი ონა თავისის საწილაოს ოჯახით.

ქ. პეტრიელა უშვერიძე და იესელა ქაიხოსროს
ხედა თავისის ოჯახებით, წილითა და საფლავეთ.

ქ. ივანიკა ლორია კიდევ ქაიხოსროს ხედა მათის ყოფითა და საწილოთი.

ქ. სიმონა ვახეისშვილი და ნიკოლოზეი ქაიხოსროს ხედა თავისის ყოფით, წილითა და საფლავით.

ქ. ამდღლოულაძეებშიდ ხედა ქაიხოსროს ივანეი და ობოლი თავისის ყოფით, წილითა და საფლავით.

ქ. გოგიელა გიორგაძე ხედა ქაიხოსროს თავისის ყოფით, წილითა და საფლავით.

ქ. ხოსიელა კეშელავა ქაიხოსროს ხედა თავისის ყოფით, წილითა და საფლავით.

ქ. ივანეი კეშელავა ქაიხოსრომ ირჩია თავისის ყოფით, წილითა და საფლავით.

ქ. ივანიკა კეშელავა და ოთარეი ქაიხოსრომ ირჩია თავისის ყოფითა და წილითა და საფლავით.

ქ. პაპუნელი კეშელავა ქაიხოსრომ ირჩია თავისი საწილო ადგილ-მამულით.

ქ. ივანეი გიორგაძე და ობოლი კეშელავა ქაიხოსროს ფარდშიდ დარჩა თავისის ადგილ-მამულით.

ქ. ხოსრუელი მადულარია და მახარობელი მადულარია ქაიხოსროს ფარდშიდ დარჩა თავის ადგილ-მამულით.

ქ. მოქალაბეშიდ კიკვაძე მახარობელი და ნიკოლოზეი ქაიხოსროს ფარდშიდ დარჩა.

ქ. ნახისტელი ძნელაძე და ობოლი ძნელაძე ქაიხოსროს ხედა.

ქ. ყოყუკელი ვახეისშვილი ქაიხოსროს დარჩა.

ქ. მიქაშაეიძე ქაიხოსროს დარჩა თავისის მიწა-წყლით.

ეს ზემოაღწერილი კვამლი კაცების რაც სწერია, ყველა ქაიხოსროს ბარათის არის თავისის მიწა-წყლით, ადგილ-მამულით, ყოფაცხოვრებით, წილითა და საფლავით და საძებარ-უძებრით. წელსა ჩყიბ, მარტი კ.

რაც ამ ნანეისშვილისსეულზედ სახასო მიწა-ადგილი, გაშენებული მამული და გაუშენებელი არის, ყუელა ორივესათვის საზიაროთ შუა გასაყოფათ დარჩა და ზიარათ იხმარონ.

ბეჰელი: ვახტანგ

ხელრთვა: ერისთავის ძე გიგო

მოწამე ვარ თანკმაობითურთ გურიელის ძე ქაიხოსრო.

ჩვენ, ყოვლად სამღუდლო გ ა ე ნ ა თ ე ლ მიტროპოლიტი ე ფ თ ვ ი მ ი, ამ ჩემი ძმისწულების გარიგებაზედ თანდამსწრე ვარ და კიდევ ვმოწმობ.

ბეჰადი: გენათელი მიტროპოლიტი ე ფ თ ვ ი მ ი.

ქ. მე, იარანალის ს ი მ ო ნ ო ვ ი ჩ ი ს ა გ ა ნ ჩენილი გამრიგეთ და ბოქაულათ გ ი ო რ გ ი კ ო რ ძ ა ი ა ვარ და, კიდევ ვმოწმობ და მოწამეცა ვარ ამ მშვიდობით გარიგებისა.

ბეჰადი: კ ო რ ძ ა ი ა გ ი ო რ გ ი.

219. ბანჩინება სვებიხთოვლის სოფლის ალაიანის მაჟოლის საქმეზე

1813 წ. 14 მაისი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 7800. დედანი. ქალაღი 34X19,8 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახშირია წერტილი.

ქ. მათმა მაღალ ყოვლად უსამღუდლოებამ სრულიად საქართუელოს ექსარხოხმან ვ ა რ ლ ა ა მ მ ა ნ სთხოვა საქართუელოს მმართველობას, რათა ჩვენ ქვემოთ ამისსა კელის მომწერნი წარმოგზავნოს თავის მაღალ კათედრის ეკლესიის სოფლის ა ლ ა ი ა ნ ი ს მამულის გასარჩევად, ვინადგან ქამთა ცელილებისა მიერ სოფლისა ამის პირველნი მემკვიდრენი მიმ[ო]ბნეულან და მათი მამული ამავე ეკლესიის თავადთა და აზნაურთა დაუჩემებიათ; და რომელთაჲც ქეშმარიტების წერილით დაეჩემებინოსთ და რომელთაჲც უწერილოდ, ანუ მძლავრებით ანუ ნამალევად ეჭიროსთ, ესენი გამ[ო]იძიონ და სამართალი ჰსაჯონ.

ბრძანებისაებრ მათისა მოვედით სოფელსა შინა ალაიანისასა და რომელთაჲც ამავე ეკლესიისა თავადთა და აზნაურთა რომელთაჲც მადგანთა მართლიად დაეჩემებინათ. რაიცა ზვედრ იყო, მათვე დაეანებეთ. და რომელთაჲცა უკანონოდ დაეჩემებინათ, ჩამოერთოთ და დაიდვა წმიდის ეკლესიის სვეტისცხოვლისათვის.

და ამავე სახით თქვენო ბრწყინვალებაჲც და ვ ი თ მ ა ლ ა ლ ო ვ ო, ასე გქონდეს ცნობილი, რომელ: ძველის გუჯრით და სანატრელთ მეფეთ და პატრიარქთაგან წერილებით აღმოჩნდა სოფელი ესე ალაიანი ოცდათორმეტ საკომლოდ; და ამ სოფლის ფარგალში გუჯრით და წერილით აღმოჩნდა თქვენთა მამა-პაპათაგან ნაშოვნი სამი საკომლო — ვ ა რ დ ი ა შ ვ ი ლ ი ს ნ ი კ ო ლ ა ს ი, ვ ა რ დ ი ა შ ვ ი ლ ი ს გ ო დ ე რ ძ ა ს ი და ჩ ა ლ ა გ ი ო რ გ ი ს ა.

ამ სოფლის სარწყავი, სავენახე და ურწყავი ოცდაცამეტიანის

ადლის საბლით გავზომეთ. ამ ზომით და ამ ანგარიშით ერგო თითოს კომლს სარწყავიდან და სავენახედამ სიგძე საბელი ოცდათორმეტი, რომ იქნება სამის კომლისა სიგძე საბელი ൧൪ — ოთხმოცდაათშვიდმეტი და ადლიც ൭ — სამი; ამისივე განი სიგძე საბელი 10 — თერთმეტი, ადლიც ൧ — რვა, რომ იქნება სამის კომლისა განი საბელი 11 — ოცდაათსამმეტი, ადლიც 11 — ოცდაოთხი. ასევე ურწყავიდან ერთს კომლს შეხვდა სიგძე საბელი 11 — ათოთხმეტი, ადლიც 11 — სამი, რომ იქნება სამის კომლისა სიგძე საბელი 11 — ორმოცდაორი, ადლიც 11 — ცხრა; ამისივე განი სიგძე საბელი 11 — ოთხი, ადლიც 11 — თერთმეტი, რომ იქნება სამის კომლისა განი სიგძე საბელი 11 — ათსამმეტი.

თქვენის სამის კომლის ხვედრი რაც იყო ეს ზემოხსენებული სავენახე, სარწყავი და ურწყავი, რომელიც თვითოეულად მოგეზომათ და მთლად მოგბარდათ თავის მიჯნებით, ის არის თქვენი საკუთარი.

მეორე ორი ვენახი რომ უჭირავს ორს თქვენს კაცებს, ისიც თავისის ზომით და მიჯნებით მოგბარდათ; ასევე თქვენის კაცების სახლები, კალო და საბძელი. ესე არს ხვედრი თქვენი სოფელსა ამას შინა აღაიანისასა.

და თუ ძველს ნასოფლარში შენობა მოხდეს და იქ დასახლება მოინდომონ, იქაც თავისი წილი სახლკარი, კალო-საბძელი უნდა თქვენს კაცებს მიეცეს.

ამას გარდა რადგან დილიმიშვილს ნება ჰქონია იმ უამად გასყიდვისა და ჰაობში ორის დღის მიწა მოუყიდნია, დილიმიშვილმა თავის საკუთრის მამულიდან უნდა მოგცეს, რადგან თავის საკუთარი მამული თვითონ გაიტანა.

ასევე სულაშვილის მამულის მოადგილემ მცხეთის კანდელაკმა პეტრემ ორის დღის სავენახე უნდა მოგცეს თავის საკუთრის მამულიდან.

რადგან ნასყიდობის წიგნი გქონია, რომ იმ ნასყიდობის წიგნს ანდერძის წიგნიც აცხადებდა, თქვენი განჩინება ასე დასრულდა. და ეს განაჩენი მოგეცათ.

და ამისი პირი მათს მაღალ ყოვლად უსამღღლოებას მცხეთის მიტრაპოლიტს და სრულიად საქართუელოს ექსარხოსს ვარლამს მიერთო. მაისის დღის რიცხვსა 11-სა, წელსა ჩუიგ-სა.

სოვეტნიკი თეადი დიმიტრი თქმანოვი

მსაჯული იოანე თურქისტანოვი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1333. პირი. ქალაღი. მხედრული. საბუთის კიდეზე და სტრიქონებს შუა ფანქრით მინაწერები თე დ ო ე ო რ დ ა ნ ი ა ს უნდა ეკუთვნოდეს.

*ქ. ნებითა და ჭერჩინებითა ღვთისათა, ესე მტკიცე და ჭეშმარიტი წიგნი მოგეცი მე, გ უ რ ი ე ლ მ ა ვ ა ხ ტ ა ნ გ მ ა და პირმშობან ძემან ჩვენმან¹ და ვ ი თ^{**} და კ ო ნ ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე მ^{***} შენ, ჩვენს საყვარელს ყოვლად სამღვდელოს² ჭ უ მ ა თ ე ლ მ ი ტ რ ო პ ო ლ ი ტ ს ერისთვის შეიღს ნ ი კ ო ლ ო ზ ს.

ასე, რომ ჭ უ მ ა თ ე ლ ი მ ა ქ ს ი მ ე და ჩვენ ავიშაღეთ ეშმაკის მანქანებით; და მან კარის მწირველი დამიკავა, და ეს მეწყინა და ნაცვლად ჩვენც დაუჟავეთ ა ფ ხ ა ზ ა ვ ე ბ ი^{****} და ბ ე ქ ა ნ კ ე ო ნ ი ა ს ნაყმები კაცები, თუ ადგილ-მამული, საყანე^{*****}, თუ სამოღავი.

და მას მერმეთ ორთავე ვინებეთ გარიგება და მოვრიგდით და წანართმევი რაც იყო, უნდა მიგვებარებინა. მაგრამ მაქსიმე ჭუმთელი გარდაიცვალა და მცირე ოღენს ხანს დარჩა მოურთმეველი.

და მოვედით თქვენთან, და რომელიც საჭუმათლო კაცი გუყავდა აფხაზავები, ისიც და ბეჟან კეონიას ნაყმები გღებები, რომელიც ჭუმათელს ეჭირა ექვისი მოსახლე: მ ო ი ს წ რ ა ფ ე ს შ ე ი ლ ი გ ო გ ი ა და ნ ი კ ო ლ ო ზ მათი ცოლ-შვილით და თავისი მიწაწყლით, საძებარ-უძებრით; მღვდელი დეკანოზი გ ი ო რ გ ი ს ა ლ უ ჭ [ვ] ა ძ ე თავის ცოლ-შვილით და მიწაწყლით, საძებარ-უძებრით; გ ო გ ი ჩ ა ი ს შ ე ი ლ ი ი ვ ა ნ ე და ი ე ს ე და გ ო გ ი ა მათი ცოლ-შვილით, თავის მიწაწყლით, საძებარ-უძებრით; ტ უ ლ უ შ ი მ ა მ უ ქ ა და გ ო გ ი ა მათი ცოლ-შვილით, საძებარ-უძებრით; მ ი ქ ა ზ გ რ ი ძ ე ი ე ს ე ლ ა და ი ვ ა ნ ე მათი ცოლ-შვილით, საძებარ-უძებრით, რასაც მქონებელი იქ ბეჟან კეონია იყო

¹ ჩემამან, შ სამღვდელოს. შ + აესელა.

* მარჯვენა ზემო კუთხეში ფანქრით მიწერილია: „გრიგოლ დაიბადა 1819 წ.“.

** სტრიქონთ შუა ფანქრით ჩაწერილია: „ღათა (ბიძაშვილი გრიგოლისი) + 1837 წ.“

*** სტრიქონთ შუა იმავე ხელთა და ფანქრით: „+ 0x0x. 1815 წ.“.

**** სტრიქონთ შუა იმავე ხელით: „ყმები ჟიან საეკლესიო.“

***** სტრიქონთ შუა: „სახნავ-სათეგო.“

და ანუ მისი ყმა, ყოვლითურთ უნაკლულოდ დავთარით შეწირული იყო: და ეს ისევ თქვენის მეუფებისათვის მოგვირთმევია.

და საჯუმათლო ბასილა ანთაძის კარზედ ჭურ-მარანი არის და ისიც დაკავებული იყო ბეშტისშვილის კარზე და ანუ ადგილ-მამულის და ან სამოდავის პატრონი იყო და როგორც ჰქონდა და პატრონობდა, მსგავსად მისევე მოგვირთმევია ლესის წყალს¹ გაღმა ბეოლ-დამწვარიანათ და ხაეაღვიანათ. და მიუძღვენ ანგელოზთ-მთავარს მიქელს და გაბრიელს; და შეცოდების ნაცვლად ვითხოვ მოტევენბას.

ვინც ამ ზემო წერილსა და განჩინებას შლად ხელი ჰყოს, ჩვენი ცოდვის მუქაბად განიკითხვის.

აწ არის ამისი მოწამე² ჩემი სიძე იმერეთის მდივანბეგი თავადი მიქელაძე დავით³, მაჭუტაძე ნარიმან, კეთილშობილი ნაკაშიძე გოჯასპი, ჰყონია საყვარელი, ბაილეთის მოურავი თავადი შალიკაშვილი ნიკოლოზ, კუპრაძე გიორგი, მღვდელი ჭიჭაიშვილი გრიგოლ და სხვები ჩვენი ყმები უმადლეს-უმდაბლესნი ერთობით.

ალიწერა წიგნი ესე ჰყონდიდლის² მდივანბეგის იოსელიანის ბერის³ ხელით. დაიწერა წიგნი ესე თვესა ივლისსა იბ-ს, ქორონიკონს ჩყიბ.

ნამდვილისა ზედა ხელმოწერილ არს საკუთარის ხელითა ვახტანგ გურიელისა მიერ.

ქ. ოდესაც მისმა აღმატებულებამ ღენერალ-მაიორმა სვიმონოვიჩმა წარმომავლინა ვახტანგ გურიელის³ და ჯუმათლის საქმის განსახილველად, განვიხილეთ რაოდენიცა ძალ-გეედვა. რომელიც ახლად ჯუმათის⁴ ეკლესიის შეწირული ბეჟან ჰყონიას ნაყმევი გლეხები და აფხაზეები და ანუ რომელიმე ადგილ-მამული ვახტანგს ჰქონდა მოტაცებული, ესე წერილი რომელსაც აცხადებს, — ესენი კვალადვე ჯუმათის ეკლესიას და ჯუმათელს მიართვა.

სხვები რაც სადაო საჯუმათლო არის, სადაო დარჩა, რომელსაც

1 + (და). 2 ჰყონდიდლის. 3 + (მეერ). 4 ჯუმათლის.

* სტრიქონთ შუა იმავე ხელით: „ლანჩხუთის ახლო“.

** სტრიქონთ შუა იმავე ხელით: „სოლომონ II და I მდივანბეგი. ჰყავდა ალათი გიორგი გურიელის ქალი — ვახტანგის და (მამიდა გრიგოლისი)“.

*** სტრიქონთ შუა იმავე ხელით: „მცოდნე კაცი“.

ხელს ვაწერ და ვმოწმობ იმერეთის თავადი და მდივანბეგი მიქე-
ლაძე დავით.

ნანდვილითგან სწორეთ და უმეტ-ნაკლებოთ გარდმოღებულ
არს: გამგებელი საეკლესიო გელათის მღვდელ-მონაზონი ე ფ რ ე მ *.

**221 . მელიატორეთა განჩინება მარდახა ქაჯაშვილისა და
მოსა მელანაშვილის მამულის საქმეზე**
1813 წ. 12 ივლისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 9046. დედანი. ქალაღი. 22,5×17 სმ. მხედ-
რული. ვანკეთილობის ნიშნები ნახმარი არ არის. ა-მეტი.

ქ. წელს ჩყიგ, კათათვის იბ, ჩვენ, ქვემო ამის ხელის მამწერე-
ლი, აღმოგვიჩიეს თავიანთის ნებაყოფლობით და მეღ[ი]ატორეთა
დაგესხეს ქაჯაშვილმა მარდახმა და იმისმა ძმისწულებმა
და მელანაშვილმა მოსემა და ბერმა ასე, რომ ხელ-
შეკრულობის წიგნი მოგვეცეს და ჩვენ ორივე მხარე ვალაპარაკეთ.

მარდახა უჩიოდა მელანაშვილებს, სიგელიც ქონდა
მარდახას და ორის დღის მიწას აცხადებდა, ქვევრს და საწნახელსაც
აქცხადებდა, მიჯნებსაც, რომელიც მელანაშვილს მოსესა ბაგა აქს,
იმასაც აცხადებდა სიგელი მარდახასი. ამ მიჯნებში ეს ბაგა შიგა
ყვებოდა.

მელანაშვილი ამას ეპასუხებოდა: ჩემ[მ]ა სახლის-
კაცმა თავის წილი მოგყიდა, ჩემი წილი არ მოგვიყიდნია. მოწმე-
[ე]ბიც ყვანდა მუხტაბარი მელანიშვილსა, მოწმე[ე]ბიც ფიცემდნენ,
რომ ნახევარის მეტი არა მოუყიდნიაო. ჩვენც ფიცი არ ვაუჩინეთ.

დარჩა მარდახსა ბაგის თხრილს გარეთ; რომელიც მიწა დარჩა,
კალოცა და საბძელიც რომ გაგვიზომია, დღენახევრისა არის. მელა-
ნაშვილმა მოსემა უნდა მისცეს მარდახას ნახევარ დღისთეინ ორი
თუმანი თეთრი.

ერთმანეთ[თ]ან ამ საქმეზე დავა აღარ იყოს, ვეღარც ბაგაზედა,
ვეღარც სხვას რაზედმე მარდახ[მ]ა და იმისმა ძმისწულებმა ვეღარ
ილაპარაკონ.

დარჩა მოსესა და იმის ძმებს ბაგა და საწნახელი, რომელიც
თხრილი ავლია, ოთხკუთხივ შემოფარგლული.

ჩვენ ეს სამართალი უსაჩეთ და ჩვენმა გონებამ ასე გასქრა. მე

* აქ იმავე ხელთ მიწერილია: „მოდო — 1/10 (ღალა ათისთავი).

პაპის სვეილს გაბრიელს დამიწერო ამ მედიატორების
თხოვნით, მოწმეც ვარ ამისი. დაიწერა კათათვის იბ, ქორონიკონს ფა-
ხლრთა: ქ. გაბრიელ მურადოვი.
ქ. გაბრიელ ხანოვი.

222. ზანინაზა დოსითეოს კუთათელისა და ძანოსრომ ჩხიძის

ჟმამ-მამულის საქმეაჲ

1818 წ. 11 ოქტომბერი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 6910. დედანი. ქალაღი ორადგაკეცილო. 35,7×22 სმ.
დაზიანებული მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ
ნახმარია წერტილი.

ქ. კუთათელი მიტროპოლიტი დოსითეოს და თავადი
ჩხეიძე ქაიხოსრო, ხოსია [და] სვიმონ გავაბჰვეთ.

კუთათელმა უჩიელა: როდესაც რომ მეფე სოლო-
მონ კელმწიფის მხედრობამ იმერითისაგან გარდაადგეს და იმე-
რეთი კელმწიფის საფარველს ქვეშ შევიქმენით, მაშინ სვიმონ-
ოვიჩიმ სახელმწიფო მთა ხანი და კიკნა [ვე]ეთი სახე-
ლოთ გიბოძათ და რომელიც ჩვენი ყმანი იმ მთაშიდ¹ იყვნენ, სოფ-
ლები თუ საბაჲო, შამომეხვეწეთ; და რადგან ჩვენი ძმის [ყმ]ები იყო-
ვით მეც ნება დაგრთეთ და წყალობა გიყავით და ჩვენი ეკლესიის
[ყმები] მთაშიდ და საბაჲო, რომელიც პაპუჩა აბულაძეს სახელოთ
აქვნდა, ის [წერი]ლით მოგაბარეთ, ამ გამოცხადებით, რომ: თუ
ჩვენი კანის მდომი დ[ა] წინააღმდეგი არ შეიქმნეთ, ან ეკლესიის ყმას
უსამართლობა და ძალა არ უ[ცყო]თ და ჩვენი გამოსავალი არ დაგვა-
კლოთ, მოგვიბარებია.

და მას მერმეთ ოთხი წელიწადი არის, ამ მამულისა და საბა-
ჲოსაგან, რომელსაც ვნიშნავთ, ჩვენ არა სამსახური გვაქ. საბაჲოს
გამოსავალი თქვენ მიგქონდათ და ვინც სიყმილით და ჰირით გარ-
დაშენდა, მათი ყოფაც თქვენ წაიღეთ. ცოცხალი ვინც არიან და სახ-
ლობან, ისინიც გარდასახადით და უსამართლობით გააღარიბეთ და
გთხოვთ, რომ რაც ჩემი მამულის გარდანახადი² წაღებული გაქვსთ,
ის მომცეთ, მამულზედ და საბაჲოზედაც ხელი აიღოთ.

ქაიხოსრო ჩხეიძემ, მისმა ორმა ძმამ მოახსენეს პასუხად: სვი-
მონოვიჩმა სახელმწიფო მთა სახელოთ მიბოძა და თქვენი მამულიც
ჩამომაბარა და მერმეთ თქვენც გევედრეთ, ჰრთამი მოგართვით და

¹ ფთა. ² ფთაჲ. ³ გარანახადი.

ბეჭდით და წერილით, რომელსაც თქვენ მამულს და საბაჟოს ბრძანებთ, მოგვაბარეთ.

და ვინემდის ქვეყანაში ღმრთის გულისწყრომა არ მოვიდა, მანამდის რომელიც თქვენი ყმანი იყვნენ, როგორც პირველად გმსახურებიათ, ისე გემსახურებოდათ. და როდესაც რომელიც ამოწყდენ, ჰირის შიშით ვერ მიგკარებივართ, არა თუ ჩვენ წაგვიღია დანარჩომი მათი ყოფა, არამედ შიშის გულისათვის ვერ მოგვიკითხავს. და რომელიც მოგვიკითხავს, მოგვირთმევია.

და საბაჟოს ბრძანება გექონდა სვიმონოვიჩისაგან, ქარავეანი არც აქედან და არც იქედან არ გაუშვე[ათო]. და რადგან ქარავეანი არ დაიარებოდა, ამისთვის არ მოგერთვა; და დღეს გზა რომ გაშლილი არის, კიდევ თქვენი მეზაყე სდგას და ბაჟს იღებს.

და [რად]გან ქრთამი მოგვირთმევია, და წერილით ჩამოგვბარებია თქვენგან, [ჩვენ] ვითხოვთ, რომ: თუ დანაშაული არ ვიყოთ, წყალობა ნუ აგვეხთება და ნუ[რც] წერილი გავგიტყდება.

გავსინჯეთ ჩვენ სამართალში და ასე გავა[ჩი]ნეთ. წამოდგეს თათონ ქაიხოსრო და სამი ტოლი თავადი ან ამაველ[ი] უმფროსი და ან უმცროსი თავადი ამოიტანოს და ასე დაუფიცოს:

«ქუთათელო, რომელიც თქვენგან მობარებული მთა და საბაჟო გექონდა, რომელიც ჩვენი მოურაობის სამართლიანი გამოსავლის მეტი სხვა არც გა[რ]დაშენებულის მთიელთა კაცის ყოფა და ცხოვრება, არც თეთრათ და არც საქონლათ და არც პირუტყვათ და არც სხვათ რამეთ, არც მე და არც ჩემს ძმას ხოსიას და სვიმონს არც წაგვეღოს და არც მოგვეხმაროს და გექონდეს; არც თქვენი გამოსავალი, რომელიც იმ მამულისაგან მოგერთმეოდათ, ჩვენ არ შეგვეჭამოს; არც ვინემდის ჰირი არ გაჩნდა, მანამდის და არც მას მერმეთ ვინც მორჩა და ესახლენ, თქვენ რომ კაცები ჩამოგვაბარე, იმ კაცებისათვის არც ძალით და უსამართლობით არც თეთრი, არც საქონელი, არც იარაღი, არც პირუტყვი არ წაგვეერთმინოს; არც ჩვენ და არც ჩვენს ვაგზაენილს კაცს, არც თქვენი საბაჟოს გამოსავალი, არც არაფელი მოსულაიყოს და არც ჩვენ წაგვეღოს».

თუ ასე სრულებით ჩხეიძე გამართლდეს, თითონ კი გამართლდება, მაგრამ რადგან მოხელე იყვნენ და მამული ჩაბარებული აქენდათ, ყოველივე გამოსავალი უნდა მოგვიტახთ; და ამისთვის რაც ქუთათელს ჩხეიძებისაგან ქრთამი მირთმეოდეს, ქუთათელმა ჩხეიძებს უბოძოს და სახელოზედ ჩხეიძებმა ხელი აიღოს..

თუ ჩხეიძე ფიციში ან გარდაშენებულის კაცების ყოფას, ან მოსახლე კაცების გარდანახადს¹, ან საბაჟოს გამოსავალს — რასმეს ერთსა და ერთში გამოტყდეს, ისიც მიაართვან მთავნი ქუთათელს და ვერც ქრთამს შეუვლენ და სახელოზედაც ხელი აილოს ჩხეიძებმა.

და სხვა ფიცით თავი იმართლოს, როგორც ზეით ეწეროს ჩხეიძებმა.

ქ. ქუთათელმა უჩივლა: ფერსათი, ოფჩა, როკითი და სადემეტრაევო მე არ მომიბარებია, მძლავრებით მიიღეთ, მოხელეები მე აღარ მომაკარეთ, ყოველივე სამსახური და გარდაშენებულის კაცის ყოფა თქვენ წაიღეთ, ვინც სახლობან, ისინიც თქვენ გახლავან, თქვენ გამსახურობენ, თქვენი ბრძანება გავა, ყოველივე თქვენ მიგაქვთ, რათ მართმევთ მამულს, პასუხს რათ არ მომცემთ.

ჩხეიძებმა ა[შ]ორო უთხრა.

ამას ასე განვაჩინეთ. წამოდგეს ხოსია და სვიმონ და ექვსი ტოლი თავადი ამოიტანოს, ასე უფიცოს: «ბაღდათს რომ უმფროსისაგან დადგინებული ნაჩალიგი (sic) იყენენ, იმათგან თუ სახელმწიფო სამსახური გვიბრძანებია და ის აღგვისრულებია, თორემ სხვა შენს მამულში ფერსათს, ოფჩას, როკითს და სადემეტრაოს არც ჩვენ და ჩვენს ძმას ჭაიხოსროს, არც თქვენი დაყენებული მოურავი და ხელოსანი გამოგვეცვალოს, არც იმ კაცებისათვის გვეთხოვინოს და მოგვეშალოს, ქუთათელს ნუ ემსახურებითო: არც ქვეყნის გარდაშენებულის კაცის ყოფა არც თეთრათ და საქონლათ და იარაღათ, არც პირუტყვათ და სხვათ რამეთ, არც ჩვენ და არც ჩვენს გაგზავნილს კაცს არ წამოგვეღოს; არც გარდუშენებელი კაცისთვის გარდაგვეხთვეინებინოს რამე».

თუ ასე სრულებით ჩხეიძები გამართლდეს, ქუთათელი ჩხეიძეს ვერას შეუა და ქუთათლის მამულსაც ჩამოეთხოვონ ჩხეიძები. თუ რომელიმეს ჩხეიძე გარდანახადს¹ თუ წაღებულს რასმეს გამოტყდეს, ერთი ორათ მიაართვან ქუთათელს ჩხეიძებმა.

და სხვაში ზემოებრ ფიცით თავი გაიმართლოს.

ქ. ჭაიხოსრო ჩხეიძემ და მისმა ძმებმა უჩივეს გაენათელს: ჩვენი სამკვიდრო მიწა კილაეთი მთაში მიყვიდეთ და არც ის ადგილი დაანებეთ გენათელს და ექვსი კომლი კაცი ჩირგაეთს შავლაძე და ერთგულიძე შენის ბრძანებით და კაცის შეჩენილობით აგვიყარეთ, ოთხს წელიწადს თქვენს მამულში დამალული გყავდათ და გედავებითო.

¹ გარდანახადს.

ქუთათელმა აშორო უბრძანა.

ამის ასე გავაჩინეთ; წამოაყენოს ოცდაოთხი გლეხის კაცი ან ამაველი აზნაურშვილი, ასე შიადიციონ ჩხეიძებს: «არც ჩემი კაცე-ბისათვის მებრძანებინოს გენათლის კაცს თქვენს მიყიდულს ადგილში ნუ ჩაუქობთჟო, არც თქვენი ყმები შავლაძე და ერთგულიძე ჩემის ბრძანებით და საქმობით არ აყრილიყვნენ და არც გარდმომებიროს».

თუ ასე შეფიცოს, ჩხეიძები ქუთათელს გლეხის აყრაში ვერას შეუვლენ და ადგილი მაინც ჩხეიძებს [უქ]ირაეს. თუ ვერ იფიცოს, არც ადგილში აქვს ქუთათელს სიტყვა და ე[რთი] ორად ქუთათელმა ქაიხოსროს, ხოსიას და სვიმონს უბოძოს.

ქ. ქაიხოსრომ უჩივლა: ჩემს ძმას სვიმონს თავის აზნაურშვილის კახიანის კაცი შამოაკვდა და მეფეს მოახსენე და გაღმართს მამული დაუკავეს [და] ვითხოვეთ სამართლით რომ, რათ შეგვასმინე მეფეს.

პასუხი გვიბრძან[ა] ქუთათელმა, მეფის მოხსენების ვარი არ სთქვა.

გავსინჯეთ ჩვენ სამართალში. მაგრამ ქუთათელი ჯერ პირველი მღვდელთმთავარი ბრძანდება და მერმეთ კათალიკოსის ადგილზედ სდგას. და მის სიანლოვეს რომ არ მოხდეს და გარეშე იქმნეს უსჯულოება რაიმე, მაინც რადგან სჯულის თავი არის, ვალი აქვს რომ შეფეს, თუ ქვეყნის უმფროს[ს] მოახსენოს და ვერც შეუა ქუთათელს ჩხეიძე სამართლით და არც გავაჩინეთ.

ქ. ქუთათელმა და ჩხეიძემ ერთმანერთს უმფროსთა შესმენა უჩივლეს, მაგრამ რადგან სასამართლო და გამოსაკიდებელი საქმე არ იყო, ამისთვის დავაყენეთ და არ გავაჩინეთ. გავაჩინეთ ოკლომბრის ია, წელთა ჩყიგ.

ორი ბეჰედი: 1. მღივანბეგი წულუკიძე ბეჰედი

2. მღივანბეგი ჩხეიძე როსტომ.

223. განჩინება ბაბია ივარლიშვილისა და ღიმიბრი ებაძის

მანულის საქმეზე

1818 წ. 18 დეკემბერი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 6951. დედანი. ორადგაეცილი ქალაღი. 35,3X21,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია წერტილი.

ქ. მისმან ყოვლად მალალ-უსამღღელოებამ მცხეთის მიტრაპოლიტმან და სრულიად საქართუელომსა ექსარხოსმა ვარლამმან მმართებელობის ბრძანებით ჩუენ, ქუემორე კელის

მომწერნი, წარგვგზავნა თავისი კათედრის ეკლესიის მამულების გასარჩევად.

მეველით კოდმანს. სარჩლობა ჰქონდათ იმერლის-
შვილს ტეტიას და თანამოდავესა მისსა დიმიტრი ეგა-
ძეს და მისს ძმებსა. ვნახეთ ზუმბულიძისაგან მიცემული
ნასყიდობის წიგნი, რომელშიაც ეწერა ესრედ: «ბიძას ჩემს რომ
მოეყიდნა, გარდა ამისა მოგყიდე მე ორის დღის მიწა, იმას გარდა
დანარჩომი რაც იყო კოდმანში, მოგყიდე ერთი ნასახლარები, ხევის
გამოღმა საყდარი, წყარო თავისის გარემოთი. არის ამ ჩემგან და
ბიძის ჩემისაგან მოსყიდული მიჯნები: თავს ფშატების კლდეში;
მეორე მიჯნა ხევის წყალი რასაც ჩამოიტანს ქვეით საურმე შარამ-
დი; მესამე გვერდი გარდიგარდმო პატარა მიწის პატარა ლელემდი;
მეოთხე აღმოსავლეთისაკენ მლაშე წყლის დიდ გვერდამდი». ასე ამ
სამძღვრებით მიეყიდა იოსებ ზუმბულიძეს, ტეტია იმერ-
ლისშვილისათვის და იყო ამაზედ საცილებელი.

ესრედ ედავებოდა ეგაძე დიმიტრი და ძმანი მისნი: თუმცა ეგ
ნასახლარი და ისე ჩამოდევნებული მიწა და კალო ზუმბულიძისა.
იყო, მაგრამ ეგ საყდარი ძველად ჩვენი ყოფილაო.

მეველით ჩვენ ამ საცილებელს ადგილს კოდმანს და იქაურნი
კაცნიც მივასხით. ვიკითხეთ მოხუცებულთაგან — ეს საყდარი ეისი
გავიგონიათ? ამათ გვითხრეს: ზუმბულიძისად ვიციითო მოხუცებულ
კაცთაგანო. აგრევე ამ ნასყიდობის დანიშნულნი ადგილები ვნახეთ
ზევით და ქვევით. თვით მოდავეთაგანცა გავიგონეთ, რომელ ზუმ-
ბულიძისად იტყოდეს, მაგრამ საყდარს თვისად იჩეშებდნენ.

ამ ნასყიდობის წიგნით თვით მიმსყიდველის ზუმბულიძის ამ
სადაოზედ შემოტარებით, მეზობელთ მოწმის თქმით და ყოვლის
გარემოებით ზემორე მიჯნებით ეს ნასახლარი ისე ჩამოდევნებული:
მიწა, კალო, საყდარი თავისის ნასახლარ-გარეშემოთი თავს ფშატის
კლდეში; მეორე მიჯნის — ხევის წყალი რასაც ჩაიტანს საურმე
შარამდი; [მესამე] პატარა მიწის პატარას, ლელემდი; მეოთხე აღ-
მოსავლეთისაკენ მლაშე წყლის გვერდამდი დარჩა იმერლისშვილს
ტეტიას, მის შვილს ანდრიას, ლაზარეს, ნინიას და
იაკობს.

და დიმიტრი ეგაძეს რომ მოაქვს ორი წიგნი — ჩემიაო, ერთში
ინიშნება წმიდის ბარბარეს საყდარი; მეორის წიგნში სასაფლაო-
მხოლოდ და არა საყდარი. თავის წიგნები რასაც ნიშნავს, კელთ უქი-
რამს და თუ არ დასჯერდება, სადაც უნდა მონახოს. ზუმბულიძის

1 + ხევის წყალი.

საყდართან არც საქმე ჰქონია და არც საქმე აქვს დიმიტრი ეგაძესა და იმის ძმებსა.

და საყდარს წინ რომ წყარო სდის, უნდა გზა დაუგდოს ტეტიამ, რომ ის წყარო საზოგადოა. და იქ მცხოვრებელთ მეზობელთ ხმარონ. იმ წყაროს მეზობელთ ხმარებას ვერ დაუქერს; თუმცა წყაროს ადგილი ამ ტეტიასი არის, მაგრამ ზემოხსენებულისამებრ წყარო საზოგადოდ უნდა იყოს.

დეკემბრის დღის რიცხვსა იმ-სა, წელსა ჩუიგ-სა.

სოვეტნიკი თავადი დიმიტრი თუმანოვი

მსაჯული იოანე თურქისტანოვი.

მცხეთის დეკანოზი ამ განაჩენის მოწამე ვარ იოანე მაღალოვი.

თავში:

ჩუენ, მიტროპოლიტი მცხეთისა და ექსარხოსი სრულიად საქართველოს ვარლამ, მოსამართლეთაგან განჰსჯილსა წერილსა ამას ვამტკიცებთ, იანერის გ, ჩუიდ წელსა.

ხელთვა: ვარლამ ექსარხოსი.

224. განჩინება ნიკოლოზ ლორთქიფანიძისა და მოსე წინამძღვრის

გაგულის საქმეზე

1780—1818 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 925. დედანი. ქალაღი. 33X11,6 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირია წერტილი. საბუთი თარიღდება ბეჟან წულუკიძის მღივანბეგობის წლებით.

ქ. ნიკოლოზ ლორთქიფანიძე და გოგნის წინამძღვარი მოსე გაეამჰვეთ.

ნიკოლოზმა უჩივლა: ჩვენმა ხელმწიფემ ბატონმა მეფემ წყალობა მიყო — ოკრიბას იაშვილისსოული გლეხები და იაშვილის სასახლის ადგილი და მისი შემავალი მთა და ბარი მიბოძა. ბოქაული გამომატანა, დამიკავა და ჩამაბარა. მასუჟან შენ ბატონისთვის ტყვილი მოგეხსენებია და ის ჩემი ადგილები უდაბნოსთვის შეგიწირვინებია. სასახლე დამიხანი, ხეები ამიჩეხე, მართმევე, მაგრამ რისთვის არ ვიცი. ბატონის წყალობის წიგნიც მოიტანა.

მოსე წინამძღვარმა აშორო უთხრა და ბატონის შეწირულობის დავთარიც მოიტანა.

ჩვენ ასე გაეაჩინეთ: რამდენიც საღეო ნიკოლოზის ადგილი

იყოს და უდაბნოსა და მის შეწირულს კაცს ქონდეს, რამდენს ათ მარჩილათ ღირდეს, იმდენი გლეხი კაცი ან ამაველი აზნაუ[რ]შვილი ასრე შეაფიცოს: «ამ ბატონის წყალობა შეწირულობის წიგნშიდ რომ ადგილები გვიწერია და შენ გვედრები, ეს ადგილები არას მებატრონეს არც ქ ა ი ხ ო ს რ ო ი ა შ ვ ი ლ ი ს ა თ ვ ი ს, არც ჯ ა ვ ა ხ ი ს ა თ ვ ი ს, არც ნ ი კ ო ლ ო ზ ი ს ა თ ვ ი ს არც მიეცეს, არც ქონებოდესთ, არც ჩემის ეკლესიის უწინ შენთვის ბატონს ეს ადგილები არ ებოდებოს, არც დაეკავებიოს, არც ჩაებარებიოს, არც იაშვილისსოული იყოს, არც იაშვილი იმ ადგილზედ სახლებულიყოს, არც შენ რომ ტ ო ფ ა ძ ე გყავს, მისისოული არ იყოს, შენი არც არაფერი გაგვეყიდოს, არც არაფერი გვექიროს».

თუ ასრე უფიცოს, არაფერს ემართლება; რაც ბატონის შეწირულობაშიდ უწერია, უდაბნოს დარჩეს. და თუ ასე ვერ უფიცოს, რომელშიდაც გამოტყდეს და ნიკოლოზის ყოფილიყოს, ნიკოლოზს დაუტოოს. და რომელშიდაც თავი ემართლებოდეს, მისის მოფიცრით სამართალი მისცეს და უდაბნოსთვის დარჩეს.

თუ სასახლეზედ ვერ უფიცონ, სასახლე რომ წაუხდენიათ, ხე მოუქრიათ და მიწა დაუხნავსთ, მისთვის საუპატიოთ ის სასახლე და[ა]ფასონ და რათაც ის სასახლე მიწა ღირდეს, მისი ფასი დაუდვან და ნიკოლოზს ისრე დაუტოონ ის სასახლე.

ბეჟან: მღივანბეგი წ უ ლ უ კ ი ძ ე ბ ე ჟ ა ნ.

225. განჩინება ჯაალ ლალიძისა და სვიმონიას ღვინეზაძის

ბაბულის საქმეზე

1780—1813 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 1293. დედანი. ქალაღი. 32X13,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის. საბუთი თარიღდება ბეჟან წ უ ლ უ კ ი ძ ი ს მღივანბეგობის წლებით.

ქ. ზ ა [ა] ლ ლ ა ლ ი ძ ე და ს ვ ი მ ო ნ ი კ ა ღ ვ ი ნ ე ფ ა ძ ე გავაბჰვეთ.

ზ ა [ა] ლ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა: ჩემის შვილ[ის] მოყვარე იყო ბ ე ჟ ა ნ ი კ ა მ ა ჰ ა ვ ა რ ი ა ნ ი და მისმა შვილმა¹ ჩემს შვილს წიგნით თავისი ალაგ-მამული მისცა.

ღ ვ ი ნ ე ფ ა ძ ე მ მაგიერი უ პ ა ს უ ხ ა: მართალია, წიგნი დიად გაქვს, მაგრამ კელმწიფის დაყენებულმა მოურავმა მოგცა წერილით.

¹ მისმა შვილმა¹ მისი შვილ.

გავშინჯეთ, მაგრამ ადგილ-მამული უბატონოთ, უმოხელოთ სხვას გვარის კაცს არ მიეცემა. ადგილ-მამულები — ღვინეთაძეს, ლალიძე ვერას შეუვა. და სამოც მარჩილში ლალიძე თავდებათ! ყოლია მაქავარიანს. ის თეთრი თავნი ღვინეთაძემ მისცეს. სარგებელში იკითხონ, ვისიც თავდება² ლალიძე, და იმ თეთრის პატრონმა თუ შემოუვიდეს ლალიძეს ის კაცი სარგებელს, და იმ ერთს იქნეს გარაშენებნებული (sic), კაცის სარგებელი ამანაც გარ[დ]უხადოს; და ეს მაქავარიანის წიგნი თეთრის ღვინეთაძეს მოსცეს ლალიძემ.

ორი კაცით ეს და[ა]ქეროს ლალიძემ: «რომელიც ამ თამასუქშო სწერიან, მე არაფელი დამეხარჯოს, მაქავარიანს თუ მოუტანე»; თორემ თუ დახარჯულ გამოუვიდეს ლალიძეს, თვითონ ჩაიგდოს.

თუ ვინიცომა და ღვინეთაძემ ვერ შეიძლოს იმ ვალის გარ[დ]ახთა, ლალიძემანც ასე ინება და ის ვალიც და რაც ნახარჯი მოურავისგან ღვინეთაძეს ქონდეს, ლალიძემ გარ[დ]აიხადოს. და ის ალაგი ლალიძეს დარჩეს მოურავის მოწმობით.

ბეჰალი: მდივანბეგი წ უ ლ უ კ ი ძ ე ბ ე ქ ა ნ .

226. განჩინება სვიმონ წარმთლისა და გიგია ფხალაძის

ხანის წახდენის საქმეზე

1789—1813 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 5809. დედანი. ქალღი. 20,6×8,6 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი ან სამი წერტილი. საბუთი თარიღდება ბეჰან წ უ ლ უ კ ი ძ ი ს მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ო ბ ი ს წ ლ ე ბ ა თ .

ქ. ს ვ ი მ ო ნ წ ე რ ე თ ე ლ ი — ბ ა ტ ო ნ ი ს მ ო ძ ლ ვ ა რ ი [და] გ ი გ ი ა ფ ხ ა ლ ა ძ ე გ ა ვ ა ბ ჰ ე ვ ე თ .

ს ვ ი მ ო ნ უ ჩ ი ვ ლ ა : ზ ე ა რ შ ი დ მ ა მ ი ხ ლ ი , ჩ ა მ ი თ ი ბ ე , წ ა მ ი ხ ლ ი ნ ე , მ ა რ ა მ რ ა დ ა ნ ა შ ა უ ლ ი მ ქ ო ნ დ ა ?

გ ი გ ა ფ ხ ა ლ ა ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა : შ ე ნ მ ა ლ ო რ ე ბ მ ა ყ ა ნ ა წ ა მ ი ხ ლ ი ნ ა , გ ა ვ ბ რ ი ყ ვ დ ი , მ ა გ ი ე რ [ა] თ ს ი მ ი ლ ი ა ე ჩ ე ხ ე .

გიგა ფხალაძემ თავისი წანამხდარი ყანა დეიაქოს, სვიმონმა უბოძოს. სვიმონ ბატონის მოძღვარს რავარც სამართლის წიგნმა გაუჩინოს, რომ ზეარშიდ მიხდომია, სიმილი აუჩიხია, ისე სამართალი მიერთვას სვიმონს.

ბეჰალი: მდივანბეგი წ უ ლ უ კ ი ძ ე ბ ე ქ ა ნ .

1 თამდებათ. 2 თამდებათ.

ქეთ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 791. დედანი. ქალღლი. 18×16 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია თითო წერტილი. საბუთი თარიღდება ბეჟან წულუკიძის მდივანბეგობის წლებით.

ქ. გრიგოლა მიქელაძის შვილები როსტომ მისი ძმები და შუბლაძე დავითელა გავაბქვეთ.

შუბლაძემ უჩივლა: ბიბიელა რუსია და მისი შვილები მამიჩემის ბაბუიჩემის და ჩემი იყო, წაგვივიდა; ბაბუაშენს როსტომს მიუვიდა. მას უკან ვეცადეთ, ვილაპარაკეთ ჩვენ და იმ ჩვენმა კაცმა. რუსიამ აშორო გვითხრა: თქვენი კაცი არ ვყოფილიყოთ, ოცდაოთხი კაცით შამოგვეფიცა, ფიცმა უწია, ფიცი ამაშობია და კაცი ისევე თქვენ გყავს, რას მემართლებით, არ ვიცი.

როსტომმა და მისმა ძმებმა აშორო უთხრეს.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ. ის რუსია სამ მოსახლეთ არიან, წამოაყენონ სამოცდათორმეტი გლეხიკაცი ან ამაველი აზნაუ[რ]შვილი [და] ასე შეაფიცონ: «ბიბიელა რუსია, მისი მამა და პაპა ბიბიელა და მისი შვილები მისდღეშიდ არც შენ, არც მამაშენსა და ბაბუაშენს, არც შენ არც ნაყიდობით, არც საწინდრობით, არც არავისაგან არც წყალობათ, არც სამკვიდრობით არ გყოლებოდესთ; ძალითა და უსამართლობით თუ გავბქვე და დააფიცე, თორემ არაფერი ხელობა ამ რუსიასთან თქვენ არ გქონდესთ, არც ის რუსია — ჩემი კაცი ფიცის აშობას არ შეგბეწოდეს; და ფიცი რომ აუშვი, ბევრი მოგცა რამე თუ ცოტა, რაც მაშინ მოგცა, მის მეტს მოსაცემს არაფერს შამოგპირებოდეს, არც არაფერი შენი სადღეო იმ დღეს იმ ფიცის აშობაშიდ იმ ჩემს კაცს რამე დარჩენოდეს».

თუ ასე შეაფიცოს, ის რუსიები სამივე გლეხი მიქელაძეს დარჩეს თავისის ყოფით. შუბლაძე სხვას ვერც გლეხებშიდ და ვერც დის წახდენა რომ უჩივლა, ვერაფერს შეუი. და თუ ასე ვერ შეაფიცეს, ის რუსია შუბლაძის ყოფილა, წასვლია, გაბჭობილან, ფიცი გასჩენია, შენი კაცი არ ვიყოო, დაუფიცებია, ფიცს უწევია, ფიცი აუშვია; და ის რუსია სამივე მოსახლე თავისის ყოფით შუბლაძეს დარჩეს.

უწინდელს განაჩენშიდ რუსიას გოლიხვისა და წანართმევის საუპატიო რომ უწერია, მიქელაძე და რუსია იმაშიდ შუბლაძეს ვერაფერს შეუა.

ბეჟელი: მდივანბეგი წულუღიძე ბეჟან.

228. განჩინება აგიაშვილებისა და გვენეტაძეების მამულის საქმეზე

1789—1818 წწ.

ქუთ. სახელმწ. ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1777. დედანი. ქალაქი. 34×14 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი. ი-მეტი. საბუთი თარიღდება ბეჟან წულუკიძის მღვიანებულების წლებით.

ქ. აგიაშვილები და საგელათო კაცი გვენეტაძეები ალაგზე დეობდენ და ბატონს მეფეს შეეცხვეწენ და თვითან მეფე და მისი ბრძანების მორჩილი თან ახლდენ. და ის სადგო ალაგი დაიარეს, საზღვრებიც ვანახეთ, მაგრამ აგიაშვილს რომ დაეთარი აქქეს, როგორც იმ დაეთარიში სწერია, ის საზღვრებიც იმ დაეთარს ემოწმენ გამოცხადებულად. მაგრამ საგენათლო კაცმა აგიაშვილის დეობა არ მოშალეს, ღელეს გაღმა ჭავშია ჩვენი არისო და რას გვემართლები, არ ვიცი.

აგიაშვილმა აშორო უთხრა.

და ასე გავაჩინეთ. წამოდგეს აგიაშვილი და რამოდენ ათ მარჩილათ ღირდეს ის ადგილი, იმოდენი გლეხიკაცი და ან ამაველი აზნოუ[რ]შვილი ასე შეაფიცოს: «არც ღელეს გაღმა ჭავშია რომ ქვია იმ ადგილს, ის თქუენი იყოს, არც გელათს შეწირული იყოს, არც ნაყიდი ქონდეს და არც თქუენი სამკვიდრო იყოს და კიდევ საციხისთო იყოს ღელეს გაღმა ჭავშია».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება, დაეთარიც აგიაშვილს აქქეს და კიდევ იფიცა და ადგილი აგიაშვილს დარჩეს. თუ ვერ იფიცოს, ეკლესიის ყმის ყოფილა და ეკლესიას. და აგიაშვილმა ხელი აიღოს იმ ადგილზე და გვენეტაძეებს დარჩეს ის ადგილი.

სათაური:

აგიაშვილისა და საგელათო კაცის გვენეტაძენის განჩინების წიგნი.

ბეჟან: მღვიანებეგი წულუკიძე ბეჟან.

229. განჩინება მამისთვალა ხუნდაძისა და ოგივლა კალოიანის

მამულის საქმეზე

1789—1818 წწ.

ქუთ. სახელმწიფო ისტ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1260. დედანი. ქალაქი. 30×21 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია თითო წერტილი. საბუთი თარიღდება ბეჟან წულუკიძის მღვიანებულების წლებით.

ქ. მამისთვალა ხუნდაძე და კალოიანი ოტიელა გავამკვეთ.

ხელოსანმა ბატონი მეფის მაგიერათ უჩივლა: ყანა 'ვეიღეთ, ბატონისთვის დაეხანით, დაკავებული გვქონდა; მიდი შენ, ხელიც გარდაგვიგდე, ის ჩვენი დახნული ყანაც დაგვითესე; შენი ძველი მოურავი იყო, როგორც უნდოდა ისე იქმნოდა, სადაც უნდოდა ყანასაც დაიდებდა, ტყესაც ინადირებოდა, თორემ მისდღეშიდ მეფის ყოფილა. და ვინც საჯავახოს მეპატრონე ყოფილა, მას ქონია. ტყის მცველათ შენი კაცი სხვიმისაც ყოფილა, ახლაც არის, თორემ სხვარა საქმე გაქვს მეფის მიწაშიდ, არ ვიციით.

კ ა ლ ო ი ა ნ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ისე გავაჩინეთ. წამოდგეს თვითონ კალოიანი და რომელიც ტყის მცველები იყონ და რამდენს ათ მარჩილათ ის ადგილი ღირდეს, ადგილის მცნობელმა და ბოქაულმა და[ა]ფასონ, იმდენი გლენიკაცი ან ამაველი აზნაუ[რ]შვილი თან ჩაიტანონ და ასე დაუფიცონ: «ეს მიწა და ტყე პანკრატოანის მეფის სახასო არ ყოფილიყოს, არც ღღეს იყოს, ვინც საჯავახოს მეპატრონე ყოფილა, ეს ადგილი არავის არ ქონებოდეს, არავინ მეპატრონე ამ ადგილშიდ ჩვენს პაპასა და ბაბუასა და მამას და ჩვენ არავინ შამოგვცილებოდეს, არც არავის ამ ადგილის მოდი აეღოს. ჩვენ და ჩვენს ძველს ამაშიდ მოკლულის ნადირის საუფლო ძღვნათ თუ ვისმეს მეპატრონესთვის მოეტანოს, თორემ ამაშიდ მოკლული საუფლო არც მეფეს და არავის მეპატრონეს არ წაეღოს, არც მოურაობით ეს ადგალი ჩვენ და ჩვენს ძველს არ გვქონებოდეს, არც ჩვენს მეტი მემკვიდრე ამას ყოლებოდეს და კიდევ ჩვენი სამკვიდრო იყოს, არც ბატონის მეფის ბრძანებით დაკავებული ხელი მე არ გარდამეგდოს, არც მეფის მოჯალაბე და ხარები არ გამელახოს».

თუ სრულებით ასე დაუფიცოს არაფერს ემართლებიან, ის ადგილი კალოიანს დარჩეს. და თუ ასე ვერ დაუფიცონ, ის ადგილი სამეფო ყოფილა და მეფეს მიერთვას. თუ ხელი გარდაეგდოს, ვერ დაუფიცოს, ცალი ხელის ფასი გარდაიხადოს და მეფეს მიერთვას. მოჯალაბე და ხარები თუ გაელახოს, რამდენი კაცის გალახვას გამოუტყდეს, იმდენი ოცი მარჩილი მისცეს.

ბეპედი: მდივანბეგი წ უ ლ უ კ ი ძ ე ბ ე უ ა ნ .

230. განიხილეთ ივანია ინაკავაძის ვალის საქმეზე

1789—1818 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14165. დედანი. ქალაქი. 21,5×12,5 სმ.
მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ წერტილი. საბუთი თარიღდება
როსტომ ჩხეიძის მდივანბეგობის წლებით.

ქ. ბატონმა ქუთათელმა და მისმა ძმისწულმა ბეჟანმა და დეკანოზმა ნიკოლოზ გაბაშვილმა უბძანეს ივანი-
კა ინაკავაძეს: შენს ძმას პეტრიელას თეთრი ემართა ჩვენი; ის შენი ძმა შენს სახლშიდ მოკვდა და თუ რამე ქონდა თეთ-
რი, საქონელი, ცხენი, ხარი და ძროხა, სპილენძი, თალათინი, სამუგვე და იარაღი, ყოვლისფერი შენ დაგრჩა. ახლა გედავებით, რომ ჩვენი ვალის ამავალი საქონელი მოგვეცი.

ინაკავაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ გავშინჩეთ და ასე გავაჩინეთ. წამოდგეს თვითან და ასე დაუფიცოს: «ჩემი ძმის საქონელი — არც თეთრი, არც ხარი, არც ძროხა და ცხენი, არც არაფერი სხვა რამე, არც მომეზმაროს, არც ამის მეტი არაფელი მქონდეს და არც არაფელი ამის მეტი ვიცოდეთ; ქურციკისაგან რომ ალაგი ვიყიდე, არაფელი მისი საქონელი იმ ალაგშიდ არ გაცემულიყოს».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლებიან? რომელსაც გამოტყდეს, ყველა მევალენს მისცეს და მის-მის რიგათ გაიყონ; და სხვას ვერას შეუვლიან.

და ვინც მევალე გამოჩნდეს, სხვას ნულარავის უფიცავს ინაკავაძე, თუ ამათ გაუმართლდეს.

ბეჟელი: მდივანბეგი ჩხეიძე როსტომ.

231. შეღიბორეთა განიხილეთ მაჩაბელთა მამულის საქმეზე

1814 წ. 8 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 9059. დედანი. ორფურცლანი ქალაქი. 34×22,5 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

ქ. თავადნი მაჩაბლები: თეიმურაზ ფარსადანის ძე ბარძიმ რევაზის ძე, თეიმურაზ ზაზას ძე და დავით ლევანის ძე სჩიოდნენ სოფელსა ძლევის ქვარსა ზელა.

რადგანც ხსენებულსა სოფელსა მას შინა ადრიდ ქამითგან

სოფლისა მის აოხრების გამო არღარ უწყოდნენ გარჩევით თვის-
თვისი კუთნილი მამული, ამისთვის ჩვენ ქვემო ამის კელის მომ-
წერნი თვისის კეთილის ნებით აღგვირჩიეს ამა სადაოს გასარ-
ჩეულად.

როგორადაც მათის წარმოდგენილის საბუთებით ესცანით, მათი
მოწილეობა ვის რა აქუნდა, თუმცა სჩნდა მათის წარმომდგარის სა-
ბუთებით, რომ არ იყვენ თანასწორ მოწილენი იმა სოფელსა შინა.
როგორც განიხილეთ, რომ დავით ლევანის ძის წარმომდგარი საბუ-
თი მნიშვნელობდა მოწილეობას მეტობით სხვებზე; და შემდგომად
თეიმურაზ ფარსადანის ძის და ბარძიმ რევაზის ძის წარმოდგენილნი
საბუთნი გვიჩვენებდენ მეტის მოწილეობას თეიმურაზ ზაზას ძეზედ.

მიხედვითა რჯულისათა ესრეთცა უნდა ეთვისებინათ მონაწი-
ლეობა იმა სოფელსა შინა, მაგრამ რადგანც ურთიერთა შორის ჰყვეს
სიყვარულისა გამო დაზაეება და თანასწორ განხილვა სოფლისა მის
და ჩვენც გამოგვიცხადეს ამა თანხმობასა ზედა საქმისა მათისა გარ-
დაწყვეტა, ამისთვის ჩვენც თანა წარვხედით ყოვლისა მათისა საბუ-
თების მიხედვით გარდაწყვეტილებასა და მივეცით ნება თანხმობა-
სა და დაზაეებასა მათსა, რათა სოფელი იგი ძ ლ ე ვ ი ს ჯ ვ ა რ ი
სრულიად რაჟცა არს, საზოგადოდ კუთნილ მათდა განიწილონ სა-
მად: ერთი წილი თეიმურაზ ფარსადანის ძეს და ბარძიმ რევაზის ძეს
და თავეთს ბიძაშვილებს; ერთი წილი თეიმურაზ ზაზას ძეს და თა-
ვის ბიძას ბარძიმს; ერთი წილი დავით ლევანის ძეს.

ამა განწილვასა ზედა არღარ ექმნებათ დღეის შემდგომ ერთ-
მანერთთან დავა, ამისთვის რომ თავეთის ნებაყოფლობით ასე შეს-
ჯერდნენ ერთმანერთს და ასეც უნდა განიწილონ სოფელი იგი
ძლევის ჯვარი; და თავ-თავის ნაწილს ესრეთცა ითვისებდენ.

და თუ აღმოსჩნდეს რომელსამე მხარეს, რომ ერთმანერთისაგან
ნასყიდობა ჰქონდესთ ნამდვილის სიგლებით, ვისგანაც გასყიდულ
იყოს ის მამული, იმ გამსყიდველს უნდა მიეთვალოს თავის წილზედ
და მამული მონასყიდეს დარჩეს.

ამ განჩინებისა სამი დაიწერა; სამივე ერთი სახე არის, თვითოსა
და თვითოს თვითო მიეცა. მარტის 6, ჩუილ წელს.

ხელრთვები:

თავადი ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ა მ ი ლ ა ხ ა რ ო ვ ი

თავადი მხარგრძელი ი ო რ ა მ ფ ა ვ ლ ე ნ ო ვ ი

თავადი ი ო ს ე ბ თ უ მ ა ნ ო ვ ი

თავადი რ ო ს ტ ო მ ბ ე გ თ ა ბ ე გ ო ვ ი

ამ განჩინების ყაბული გვაქვს ჩვენ, ქვემო ხელის მომწერთ:
თავადი მაჩაბელი თეიმურაზ ფარსადანის ძე
თავადი მაჩაბელი დეკტორ დავითის ძე
თავადი მაჩაბელი ბარძიმ რევაზის ძე
თავადი თეიმურაზ მაჩაბელი ზაზას ძე
თავადი დავით ლევანის ძე მაჩაბელი

**232. მედიატორის განჩინება დავით ციციანოვისა და
იოსებ მურადაშვილის საქმეზე**

1815 წ. 21 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 5718. დედანი. ქალაქი. 35X22 სმ. ბოლო
აკლია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახშირია წერტილი
და მძიმე.

1815 წელსა, მაისის 21 დღესა, მე, ქვემო ამისა კელის მომწე-
რელი¹, აღმოძირჩივეს თავეთის კეთილის ნებითა ბჰედ უფალმან
მაიორმან თავადმან დავით ციციანოვმან და ცხინვალელ-
მან² იოსებ მურადაშვილმან, რომელნიცა შეიკვრნენ ქე-
ლის წერილითა ჩემთან და მომცეს იგი დამოწმებული გორის უეზ-
დის სასამართლოთი, რაჟცა მე მათ ურთიერთისადმი ქონებულის ან-
გარიშითა უსაჯო, დაწესებულვყო, ორნივე იგი კერძო უნდა კმა
იყოფებოდნენ და დასარღვეველად მისსა არღარა ექმნებოდესთ ად-
გილი რომელსამე სასამართლოსა შინა საჩივრის შეტანისა.

და ამის მიხედვით შეველ გამოძიებად და მოვსთხოვე უფალს
მაიორს თავადს დავით ციციანოვს დავა მისი რაზედ მდგომარეობ-
და, რომელიც წარმომიდგენს შემდგომსა შინა, სახელდობ რაც და-
ვითს მურადოვისათვის მიუტია:

1. 1809-სა წელსა, იანვრის 16-სა დღესა, ტფილისში ვერცხ-
ლის ფული თავნი თორმეტი თუმანი.

2. მასვე წელს, სექტემბრის 7-სა დღესა, ორი თუმანი გორში
ვართაპეტის ფულიდამ ყანდუაშვილის თამასუქით.

3. მასვე წელსა, ნოემბრის 2-სა დღეს, გორშივე თოთხმეტი
თუმანი თავნი ვერცხლის ფული.

4. 1810-სა წელსა, მარტის 3-სა დღესა, ვერეშკოვის ფუ-
ლიდამ თავნი ოთხი თუმანი ვერცხლის ფული.

5. მასვე წელსა, დეკემბრის 19-სა დღესა, კამისიანერს პრებს-

¹ მომწერილი. ² ცხინვანელმან.

ტინდს წაურთმევია სურამში დავით ციციანოვისათვის ასოცდა-
შვიდმეტი ჩეთვერთი ფქვილი მურადაშვილის თაობაზედ, რადგან
მისი თავდები ყოფილა. მას ჟამსა სახალხოდ ფასებული პური კოდი
რეა აბაზათ.

8. მურადაშვილს¹ რომ ფოდრატი ჰქონია აღებული კამისიანე-
რის² პრეპსტინლისაგან 1810-სა წელში და პირობისამებრ ვერ შეუს-
რულებია მურადოვს პურის შეტანა და დარჩენილა ორმოცდაროი
თუმანი და თორმეტი აბაზი შეუტანელისა პურისა, რადგან ციციანო-
ვი თავდები ყოფილა, ამისთვის უთხოვნია პრეპსტინლს ამ ორმოცდა-
ორის [თუმნისა და თორმეტი აბაზის] პური მურადოვის ბარობაზედ,
1811-სა წელსა დეკენბერში დავითისათვის წაურთმევია.

7. [18]11-სა წელსა, აპრილის 29-სა დღესა, არჩილ ფაქ-
ლენიშვილისათვის დავითს ფეტვი მიეყიდნა ორის თუმ-
ნისა და ამ ორის თუმნიდამ მურადოვს გამოერთმევა თვრამეტი მი-
ნალთუნი თენი.

8. 1811-სა წელსა, ნოენბრის 1-სა დღესა, მურადაშვილს გამო-
ურთმევია დავითის დედისა და რძლისათვის ექვსის თუმნის პური.

9. [მუ]რადოვს რომ პრეპსტინლისაგან ფოდრატი აუღია, მას
ჟამსა დავითს ორმოცდაათი ტომარა მიუცია და აქომამდე არა მიუ-
ღია რა მისგან.

პირისპირ ამისა სოსია მურადოვმა შემოიტანა: რაც
მივიღე ციციანოვისაგან, ყოველივე ჩემს ვალში მიმიღიაო, რომ ჩემი
ემართაო.

[ერ]თის ნუსხით მართებს ორმოცდაროთხი თუმანი და ცხრა
აბაზ-შაურ-[ნაკ]ლები, ციციანოვს რომ ნივთები დუხარჯავსო 1808-სა
წლიდამ დღევანდლამდის.

ცხინვალს რომ ქერი იყიდა ცხრაას ორმოცი კოდი ღენერალ-
მაიორის შტალისაგან, ეს ქერი მე მომაბარა, უნდა მე გამო-
მერთმევიანა ცხინვალელებისათვის³ და დრაგუნებისათვისაც მე მიმე-
წყო, რომელიცა ორივე შევასრულე. მაგრამ ქერი დაჰკლებიყო
დრაგუნების მისაცემად, ჩვენზე ბარათა ექნა, ვითომ ავლაშიაც მი-
ვეციო.

დავითსა ვსთხოვე რომ, რათ მიშვრები ამისთანა უსამართლოს?
ქერ იფიცა, მე არ შემტყობია.

წავიყვანე ცხინვალს, სადაცა შევჰყარე ზუბალოვი და და-
ვით, ილაპარაკეს. ამასთინ ქერი ძალიან საჭირო იყო და დავითმა

¹ მურადაშვილის. ² კამისიანვირის. ³ ცხინვანელებისათვის.

მთხოვა ესრეთ: ოლომც ახლა მიქარსაზე, და, მამა ჩემი ნუ წამიწყდებოდა, ამ ათ დღეში ქარელი დამ გამოგიტან; სადაც დამესწრო მამაჩემი და ბიძაჩემი ტერ-დავითა.

მეც შეუსრულე დავითას თავისი თხოვნა, ოცდაათოთხმეტის თუმნისა და ექვსი მინალთუნისა ქერი უყიდე ზოგი ხახანაანთ-აგანა, ზოგი ჩემი ძმებისაგან, ზოგიც ავეტიქა შეილგებისაგანა, მიუბარე; მაგრამა დავითმა კი არა მამცა რა, ეს ფულიც არის იმა-ზედო.

როდესაც ვასილ ფეოლორიჩს ფოდრატი უყავით, მაშინ სამნი ამხანაგები ვიყავით: დავით, ზუბალოვი და მე. რაც რომ მოვი-გეთ, ისევ დავითთან არის*.

233. ზანდინება ზიორგი ერისთავისა და მამაჯანა ბიკატიოვის საძვება

1816 წ. 20 იანვარი

ხელნაწერთა ონტიტუტი. Qd 6766. დღიანი. ქალღი. 32,8X21,5 სმ.
მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია მძივე და წერტილი.

ქ. თავადმა¹ ერისთავმა გიორგიმ, დავითის შეილმა, უჩივლა მამაჯანს ტიკტიკოვს:

სელიმე ფაშის კაცები ახალციხელები თუ აქარლები და ჩვენ ერთმანეთშიდ ვმტერობდით და ჩემმა მეზაყეებმა ახალციხელ სომეხს საპ[ა]ლნით ბამბა წაართვეს და რადგან მტერობა გვაქვნიდა, იღარ მივეცი; ორჯელ-სამჯერ ფაშამაც წიგნი მოგვეწერა, მაგრამ არ მივეცი.

და ის ბამბის პატრონი შენი სიძე ყოფილიყო და ის წართმე-ული ბამბა შენ დაიჩემე. და ჯერ პირველ განსვენებულს სვიმონო-ვიჩს² შეევედრე არზოთ და შეგვასმინე: ერისთავმა ბამბა წამართვა. და გვიბრძანა სვიმონოვიჩიმ მოცემა, მაგრამ რადგან შენი არ იყო, ვერ მოგეცი.

მერმეთ უფალს პოლკოვნიკს მერლინიის ევედრე. და პოლკოვნიკმა მისწერა ბრძანება ბეჩერსკის და ჩამოგვიყენე ძალის ბოქაული, სალდათები; და ჩვენ რუსიც და გურიელიც გვი-წყრებოდა და სასამართლოთ ვერ გაგუევი. და რვა[ა]სის ყურუმის თამასუქი გამოართვი მამაჩვენს და სრულებით გარდაახდევინეთ.

და დღეს ვითხოვ სამართალშიდ, რადგან შენი ბამბა არ იყო და

¹ თავადი. ² სვიმონოვიჩის.

* აქ წყდება ტექსტი.

ჩვენს მტერს წავართვით, თქვენ გარდახდას და ბოქაულის მოყვანას რას გვემართლებოდით.

მამაჯანამ უპასუხა: მე გურიას ვიყავ და ჩემს სიძეს სტეფანას ახალციხელ სომიხს ჩემთან ჩემი ბამბა მოქონდა. დახვდა შენი მებაჟები და ბამბა წაართვეს; და გეხვეწით და ჩვენი არც საქონელი მოგვეცით და არც ფასი თეთრი. და მართალია, მთავრობას ვევედრე; და სამართალშიდ ვერ გაგვეყვა მამათქვენი და თამასუქი მომცა და გარდამიხადა. და დღეს ჩემთან სადავო რა გაქვს.

და რომელიც თქვენ ჩემ სიძეს ბამბა წაართვით, მაშინაც მთლად ქუთათურებმა ვაჭრებმა იცოდა, ჩემი იყო და დღესაც მემოწმებიან.

გავსინჯეთ ჩვენ ეს საჩივრები და რადგან დავით ერისთავს თამასუქიც გაუღია და არც სჩანს¹, რომ სამართალშიდ სადმე მისრულიყვნენ ერისთავი და მამაჯანა და ერისთავს ბამბის ფასიც გარდაუხდია, მეორეთ სასამართლო აღარ იყო.

მაგრამ ზეით ერისთავი ჩივის: როდესაც გარდახდის ძალის ბოქაული მოგვიყვანეთ, მაშინ სამართალშიდ ამისთვის ვერ გაგყვიოთ, რუსის მხედრობაც გვიწყრებოდა და გურიელიც.

და ამისთვის ასე განვაჩინეთ: როგორც ჩვენს სამართლის კანონშიდ სწერია, თუ იმისთანა მოწამე ორი და სამი მოიყვანოს მამაჯანამ და იმოწმონ, ის წართმეული ბამბა მამაჯანას ყოფილიყოს, ერისთავი ვერაფერს მოედავება მამაჯანას.

თუ მოწამე განჩინებისა ამისაებრ ვერ წამოაყენოს, მერმეთ თითონ მამაჯანამ ფიცით დააჯეროს ერისთავი: ჩემს სიძეს სტეფანას რომ თქვენმა მებაჟეებმა ბამბა წაართვეს, იმ ბამბას ჩემს მეტი პატრონი არ ყოლებოდეს და ჩემი ყოფილიყოს.

თუ ასე ფიცით გამართლდეს, მაინც ვერას შეუა ერისთავი ამისთვის, რომ თავის საქონლის ფასი გარდაუხდევნებია.

თუ ვერც ფიცით გამართლდეს მამაჯანა, თავის მტრისათვის ერისთავს ბამბა წაურთმევეია და მამაჯანას ტყულათ თავისთვის დაუჩემებია და მთავრობის ვედრებით ძალით გარდაუხდევნებია. და რაც ბამბის ფასი მამაჯანას ერისთავის გარდაუხდევინებოთ, ერთიორათ მისცეს მამაჯანა ტინტიკოვ[მა] გიორგი ერისთავს. ჩუფ წელს, იანვრის კ.

სამი ბეჭედი:

1. თავადი წულუკიძე სეხნია
2. თავადი მღვიანბეგი აბაშიძე გიორგი
3. დავით.

სხვა ხელით:

ამ განაჩენშიდ ერისთავი გიორგი და მე, შამაჯან, გავრიგლით
ერთმანერთთან.

234. მადიატორეთა განჩინება აბაშიძეებისა და მამაპარიანების

მაშულის საქმეზე

1817 წ. 6 დეკემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 8353. დედანი: ქალღი: 36,7×22,3 სმ. და-
ზიანებული. მარჯვენა კიდე აქა-იქ გაცრეცილია. მხედრული. განკვეთილო-
ბის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია წერტილი.

თავადი აბაშიძე დავით და გიორგი დაბუაშვილი
და მაქავეარიანი [ერთ]ობით იღმელები, და მაქავეა-
რიანი — ერთობით ქვრივის შვილები და ჯაშიაშვილები
გაეაბჟვეთ!

მაქავეარიანებმა უჩივლა: ჩვენ სხვა საჩივრისათვის
ქუთაის [ს] სამართალშიდ შესრულ ვიყავით, და რომელიც ჩვენ
და ჩვენს კაცებს მსხილად ძეებს ადგილები გვექირა — ნარო-
დინევი და ნაორმალი, დიდს შარას გარდმოდმა სატო-
ბავის დელეზედ ჩაპკრის, ნახევარი სატობავიანათ ჩხერი-
მელსა და ძირულას გამოლმა — ამ დანიშნულს ჩვენს სა-
კუთარს ადგილშიდ მოწეული ნამუშევარი ჩვენმა კაცებმა თავის
სახლშიდ მიიტანეს. მოგყევანათ ბოქაული და რამდონიმე სიმიდი
სასიმიდეშიდ გამოგერკეათ და ძალით წააღებინე. რას გვემართლე-
ბოდი, არ ვიცი.

აბაშიძემ ბოქაულის მოყვანა და ძალით სიმინდის წაღება
ვერ იუარა და ეს უპასუხა: თქვენ რომ ადგილს ნიშნავთ ნარო-
დინევესა და ნ[ა]ორმალს, ის ადგილები ჩვენი და ჩვენი მამა-პაპის
სამკვიდროა. სანამ საყანეთ გატყდებოდა, სანადირო ტყე იყო და
რამდონი ნადირი მოკვდებოდა, საუფლოს ჩვენ და ჩვენი მამა-პაპა
იღებდა; და როდესაც საყანეთ საჭირო შეიქმნა, ჩვენ შენს კაცებს
მივეცით. და რომელიც სამართალი იყო ყანის მოდის აღების, მოდს
ვიღებდით. და წელს რომ ნებით აღარ მოგვეცით, მართალია, ბო-
ქაული მოვიყვანეთ და ჩვენი ადგილის მოდი ავიღევით; თუმც ამას
იქეთ ამ ადგილშიდ ყანა ვისმეს ექნება, კიდევ ვითხოვთ:

მაქავეარიანებმა აშორო უთხრეს:

¹ გაეაბჟვეთ.

ჩვენ გავშინჯეთ და ასე გავაჩინეთ. ეს ზემოხსენებული ადგილები, რომელიც დანიშნულია, იმ დანიშნულს სამძღვრებს შიგნივ, რომელიც მაქავარიანებს და ან მათ ყმებს სკეროდეს და ქონდესთ*, ადგილის მცნობელმა კაცმა დააფასოს, რამდონ ოც მარჩილათ დაფასდეს, წამოაყენონ იმდონი გლეხი კაცი და ან ამაველი მსახურ-აზნაურშვილი და ასე შეაფიცონ, ხატი ხელთ დაიჭიროს თავმა მოფიცარმა და რომელიც მაქავარიანებს და მათს ყმათ სკეროდეს, მას გარ[ს] შამოუაროს*: «ეს ადგილები არც შენი და არც შენი მამა-პაპის სამკვიდრო იყოს, არც ნასყიდი და არც ბატონის წყალობა, თქუენი და თქვენის ოჯახის ეს არ იყოს, არც თქვენს მამა-პაპას ამ ადგილშიდ მოკლულის ნადირის საუფლო ამ ადგილის არაოდეს აეღოსთ, არც თქვენს მამა-პაპას ამ ადგილშიდ მოდი აეღოსთ, წრეულს რომ ძალით მოდი წაიღეთ, თორემ ჩვენ და ჩვენს კაცს თქვენთვის¹ მოდი არ გვეძლიოს და არც შენ და არც შენს კაცს ეს ადგილები არ გქეროდესთ».

თუ ასე სრულად დაუფიცონ, რომელიც მაქავარიანებს და ან მათ ყმათ ამ სამძღვრებს შიგნივ სკეროდეს და ან ხატივ გარ[ს] შამოუარონ, ის ადგილები სრულებით უდეთოთ მაქავარიანებს დარჩეს, დაბუაშვილი ველარას მოედაეება. და დაბუაშვილს რომელიც წრეულს მოდი წაეღოს, ერთიორად მოსცეს დაბუაშვილმა მაქავარიანებს.

და თუ ვერ უფიცონ, ის ხსენებული ადგილები დაბუაშვილის სამკვიდრო ყოფილა და სატობავი წყლიანათ დაბუაშვილს დარჩეს. და მოდი რაც წაეღოს, ანით აუღიათ, და ისეც მას შერჩეს.

მაქავარიანებმა უჩივეს: ჩვენ რომ ზემოთ დანიშნით ადგილები ვიჩივლეთ და სამძღვრები დადებულა, იმ სამძღვრებს აქეთ სრულებით ჩვენი სამკვიდროა. და ზოგი [რომელიც] თქვენს კაცებს ყანათ უჭირავს, ის ადგილები ჩვენი ოჯახის მყოფისაგან და ჩვენი ყმებისაგან პირველ ფიცით ამოღებულა, რომ თქვენის ოჯახის მყოფისათვის შეუფიცავს, ნაფიცოც² გვაქვს და ჩვენი სამკვიდროც არის და თქვენს ყმათ რათ უჭირავს, არ ვიცით. გთხოვთ ჩვენი სამკვიდრო ნაფიცით ამოღებული ადგილები დაგვიტეო[თ].

თავადმა დაბუაშვილებმა აშორო უთხრეს: ჩვენ გავსინჯეთ და ისე გავაჩინეთ. რომელსაც მაქავარიანები ამ

1 + ჩვენი. 2 ნაფიცოცი.

* აქ დატოვებულა ცარიელი ადგილი ერთი-ორი სიტყვისათვის.

ადგილების სამ სამძღვარს უნიშნვენ, იმ სამძღვრებს შიგნივ რომელიც დაბუაშვილის კაცებს ის ადგილები ეჭიროს, ადგილის მცნობელმა კაცმა დააფასოს; რამდონ ოც მარჩილათ დაფასდეს, წამოაყენოს იმდონი გლეხი კაცი და ან ამავეალი მსახურ-აზნაურშვილი და ასე შეფიცოს, თავმა მოფიცარმა ხატი ხელთ დაიჭიროს და გარ[ს] შამო[უ]აროს და ასე შეფიცონ: «რომელიც ჩვენ დღეს გვიჭირავს და გარ[ს] შემო[უ]არეთ, ეს ადგილები არც მაჰავარიანების და არც მათის ყმის მსხილაძეების არც სამკვიდრო იყოს, არც ნასყიდი, არც ბატონის წყალობა არ იყოს; ამ ადგილებშიდ არც მაჰავარიანების მამა-პაპა და ძველი და არც მათი ყმა მსხილაძეები და არც მსხილაძის მამა-პაპა და ძველი ნაფიცი არ იყონ და არც არაფერი ხელობა, მაჰავარიანო და მსხილაძეებო, თქვენ ამაშიდ არ გქონდეს, არც გქეროდესთ, არც სატობავი გქონოდესთ».

თუ ასე შეფიცონ, რომელიც დღეს დაბუაშვილსა [და მ]ის კაცს ეჭიროს და ფიცით გარ[ს] შამოუარეს, დაბუაშვილს დარჩეს, რომ მაჰავარიანები ვერ მოედევებიან.

და თუ ვერ უფიცონ, ადგილი მაჰავარიანების ყოფილა, და რომელიც ზემოთ სამძღვრები დანიშნეს, იმ სამძღვრებს შიგნივ სრულებით მაჰავარიანებს დარჩეს.

მაჰავარიანმა უჩივლა: ერთი ადგილი ეწე[რი] წაწოლილა დიდს შარასა და პეტერა შარას შუა ალავიძის სამძღვრამდის, ჩვენი მამა-პაპის სამკვიდრო არის. ჩვენი მამა-ბაბუა და პაპა ამ ადგილშიდ რომელსამე ყანათ ხმარობდენ და რომელსამე ტყეს სახორეთ, სახარდნეთ, საწკნელეთ ხმარობდენ. ჩვენი ბაბუა და პაპა გარდაიცვალა, რომ კაცი არ დავებია. და ჩვენ რომ ჩ[ე]ენის მუშით შამოვედით, მოხვედით თქვენის ყმით და ძალით გარდაგვდევნე და ადგილიც წაგვართვი შენ და დღესაც ხელთა გაქვსთ, ჩასთვის არ ვიცით.

დაბუაშვილმა ამ დანიშნულს სამძღვრებს შიგნივ რომელშიდმე აშორო უთხრა უქონლობისა და რომელშიდმე ასე უპასუხა: როსაფ მაჰავარიანს მოყვრობით ვაჰამეთ, რამდენსამე ხანს ქონდა, ხმარობდა, მოდს ვიღებდით და სამკვიდროთ თქვენ ვერ მოგართვით. და, მართალია, ჩვენი სამკვიდრო ადგილი ისევ დაგატოვებით და გვაქვს.

ჩვენ გავშინჯეთ და ასე გავაჩინეთ. რომელიც ის ადგილი დაბუაშვილმა მაჰავარიანების ნაყანვეათ¹ დანიშნოს, იმას გარდა რაც

¹ ნაყენავეათ.

დარჩეს, ადგილის მცნობელმა კაცმა დაათასოს და, რამდენ ოც მარჩილათ ღირდეს, წამოაყენოს იმდენი გლეხი კაცი და ან ამაველი მსახურ-აზნაურშვილი და ასე შეაფიცოს: „ეს ადგილი არც თქვენი და თქვენი მამა-პაპის სამკვიდრო იყოს, არც ნასყიდი და არც ბატონის წყალობა არ გქონდეს, არც თქვენს მამა-პაპას ქონოდეს და არც არაფერი ხელობა თქვენ ამაშიდ გქონდეს“.

თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება. რომელსაც ფიცით დაამტკიცებს, დაბუაშვილის ყოფილა და დაბუაშვილს დარჩეს. და თუ ვერ უფიცოს, ადგილი მაჰავარიანის ყოფილა და მაჰავარიანს დარჩეს.

დაბუაშვილმა რომელიც მაჰავარიანს ადგილი დაუნიშნა და საფიცრათ დაუტოვა, რომ როსაფ მაჰავარიანს სამოდოთ მიცემული ქონდა ჩვენგან და მოდს გვაძლევდაო, იმაშიდ მაჰავარიანმა აშორო უთხრა.

ჩვენ გავშინჯეთ და ასე გავაჩინეთ. რამდონ ოც მარჩილათ დათასდეს, წამოაყენოს იმდონი გლეხი კაცი და ან ამაველი აზნაურშვილი და ასე შეაფიცოს: «ეს ადგილი არც თქვენგან, არც თქვენის მამა-ბაბუისაგან ჩვენ და ჩვენს მამა-ბაბუას არც სამოდოთ მოცემული ქონოდეს, არც ამაშიდ მოდი ეძლიოსთ, არც თქვენი სამკვიდრო იყოს, არც ნასყიდი და არც ბატონის წყალობა და არც არაფერი ხელობა თქვენ ამაშიდ გქონდესთ».

თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება; ის ადგილი მაჰავარიანებს დარჩეს. და თუ ვერ უფიცოს, ის ადგილი დაბუაშვილის ყოფილა და დაბუაშვილს დარჩეს.

ჩყიზ წელსა, დეკემბრისა ე.

ამ ზემო მოჩივრების თავადთა და აზნაურთაგან [ამ] განჩინებისათვის მედიატორეთ [ამორჩეულ ვიყავით: მღვდელი დევედარიანი ბესარიონ, მოურავი სეიმონ შაჰავარიანი და ხელრთვა სეიმონ, მოურავი ჩხეიძე ქაიხოსრო ხელრთვა ქაიხოსრო, თავზარაშვილი ხელრთვა ქაიხოსრო.

235. განჩინება გიგო დიდიან ხატოს საქმეზე

1818 წ. 4 აპრილი

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 6911. დედანი. ქალღი. 35,5X22,4 სმ. მხედრულ განკვეთილობის ნიშნად ნახარია მძიმე და წერტილი.

ქ. მათს ყოვლად სამღუდლოებას უფალს მიტროპოლიტს ქუთათელს დოსითეოს [ს] მოახსენა სამართალშიდ კეთილშობილმა დიდია მ გიგომ: მამა ჩემს სწყალობდი და გებრა-

ლებოდა და რადგან მამაჩემი მწყალობლად გხედვედა, ამისთვის თქვენს მეუფებას მამაჩემმა თავის მამისეული ხატი მოგაბარათ შესანახავათ, რომელიც ხუთას მარჩილათ ღირდა. და მამაჩემი გარდაიცვალა და ხატი თქვენ გახლავს და ვითხოვთ, რადგან მობარებული არის, ისევ ჩვენ გვიბოძოთ.

მიტროპოლიტის ქუთათლის დოსითეოსის მაგიერად თავადმა ბეჟან წერეთელმა უპასუხა: მეფის სოლომონის, არჩილის ძის, მეფობაშიდ მამაშენი მამუკა დიღია ევედრა უფალს ქუთათელს და მეფესთან შეამდგომლათ შემოიყვანა ამისთვის: მეფის მდივანბეგის თანდასწრებით ჩემს ძმას სამართლით გამყონ და რომელიც სამართლით ჩვენის მამულის გასამყრელოთ გლეხები მეფისათვის დაიდვას, მე მიბოძოს საკუთრად და ამისათვის ევედრა ქუთათელი მეფეს.

და მეფემ ინება და თავის მდივანბეგი ვახუშტი აბაშიძე მამათქვენს გაატანა და თავის ძმას გაყო; და თავის წილი მამული მისცეს. გასამყრელო მამაშენს უბოძა მეფემ ქუთათლის შეამდგომლობით და მეფის მისართმევს ქრთამშიდ მამათქვენმა, რომელსაც თქვენ ხატს ჩივით, ის ქუთათელს მოართვა და მამაშენს არ უდავნია.

მეფის შემდგომად ამდენი ხანი არის არ გიდავნიათ; და რადგან მამის შენისაგან მეფის მისართმევად აქვს მორთმეული ქუთათელს, ამისთვის რა პასუხი მოგკეთ.

დიღიამ განაცხადა: გასამყრელო რომ გაურიგა ქუთათელმა მამაჩემს, მეფესთან იმის ქრთამიც მიირთვა და მსახურება; და ეს ხატი მობარებულიათ აქვს, თორემ არც მეფის მისართმევად და არც ფასად მამაჩემს ქუთათლისათვის არ მიურთმევი.

გავსინჯეთ ჩვენ და ასე განვაჩინეთ. სამართალშიდ დიღია თავის ხატს ხუთას მარჩილათ ფასობს; და ოცდახუთი გლეხი კაცი, ან ამავეალი სხუა კაცი, გიგო დიღიამ ასე შიაფიცოს ქუთათელს ან მის მაგიერს კაცს: «რომელიც მამის ჩემისაგან თქვენ ხატი მოგერთვათ, ის ხატი მამაჩემს მამუკას არც მეფის მისართმევს გასამყრელოს ქრთამშიდ თქვენთვის მოეცეს, არც მოეყიდნოს და ფასი აელოს, და კიდევ მობარებულიათ გქონდეს».

თუმც ასე დიღია ფიცით გამართლდეს, ხატი ქუთათელმა დიღიას უბოძოს, ამისთვის რადგან მობარებული ქონებია.

და თუმც ხატი არ გამოჩნდეს ან დაკარგული შორს და ან გაცემული, მაშინ ზეით რომ ფიცი აქვს დიღიას, იმ ფიცშიდ ჩაიტანოს თავის ხატის ღირებული ფასი, როგორც სამართალშიდ განა-

ცხადა, ხუთასი მარჩილი, და ქუთათელმა უბოძოს თავის ხატის ფასი.

და ხუთას მარჩილს ზეით დიდი ა ველარ აიწევს ფიცშიდ, ამისთვის თავის პირით სამართალშიდ ღირებულ ფასათ თავისის ცნობით ასრე განაცხადა.

თუმც დიდი ფიცს ვერ აღასრულებს, ქუთათელისათვის მეფის მისართმევად დიდის ხატი მიურთმევია და გიგო დიდის ქუთათელთან სადავოთ საქმე არ ექნების ამ ხატის საქმეშიდ. ჩყიჭ წელსა, აპრილს დ.

ოთხი ბეჭედი:

1. თავადი წულუკიძე სეხნია
2. თავადი მდივანბეგი აბაშიძე გიორგი
3. მიქელაძე დავით
4. დავით

მე, კეთილშობილს გიგო დიდის, ყაბული მაქ ამ განაჩენის.

236. ბანინაბა ღათია ნაზირის შვილისა და მისი შვილავის

გაპარის საქმეა

1818 წ. 1 ნომბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 218. დედანი. ქალაღი. 34,8×22,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ღათია ნაზირის შვილი ჩიოღა ჩემთან: ჩემი შვილები გამეყარნენ და უნუგეშოთ დამიტევეს მოსამართლებმაო. მოვაყვანინე ღათიას გაყრილი შვილები და ორნივ ერთათ ვალაპარაკე.

მიხედვისამებრ მათის ლაპარაკისა მე ასე განვასამართლე: რათგანაც იყო მოკირნახულე მამა და სიღრმეში მიწვენილი მოხუცებულობის გამო, მე მივეცი საკუთარი სახლი გომური და მარანი თავის ადგილით, რომელშიაც მდგომარეობას თავის სიცოცხლეში ექნება; რომ არც ერთ შვილსა საქმე არა აქვთ რა.

თუ მამის ნება არ არის, არც ერთს არ მისცემს. და თუ ნებავს, გაყიდის და თავის სამარხათ მოინმარებს. ეს მიეცა თავის სამარხში.

რაც ქვევრი რგებია გაყრილს შვილს, იმ მარნიდან ამოიღებს და თავის წილხდომილს ადგილში ჩაყრის.

გარდა ამისცა ღათიას ცოლს სამარხი უნდა მისცენ გაყრილმა შვილებმა ორი თუმანი.

და ქალი ყოლიათ კიდევ გასათხოვარი. ამ ქალისაც ერთი თუმანი განუწესებია[თ] მოსამართლებს, ესეც უნდა მისცენ გაყრილმა შვილებმა, მზითვისათვის კიდევ ერთი ვენახი.

უგანადისა ზემოთი ვენახი მიუციათ, — ცხენი და კვიცი ამ დათიასათვის, თავის სიცოცხლეში იმითი უნდა იცხოვროს, — მოსამართლ[ლ]ებს. ეს ვენახიც სიცოცხლეში ექნება დათიას და შემდგომ სიკვდილისა გაიყოფენ შვილები, როგორც სხვა მამული გაუყვიათ, იმ კვალბაზე.

ესენი ასე მოვაშველე და შერიგდნენ. დღეის შემდგომ არც დათიას ექმნება თავის გაყრილ შვილებთან სადაო საქმე და [არც] შვილსა დათიასთან.

ნოემბრის ა, წელსა ჩყიშ.

237. მდიობორის განიინება ნადირაშვილების გაყრის საქმეზე

1819 წ. 18 აპრილი

ხელნაერთა ინსტიტუტი. Qd 8406. დღიანი. ქალაქი. 34×21,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია მძიმე.

წელსა ჩყით-სა, დღესა [ა]პრილის იგ-სა, ახმეტაში მცხოვრებელნი ნადირაშვილები პატარკაცი, ზაზა, გოგია და დემეტრე მოვიდნენ ჩემთან და მთხოვეს ჩასვლა და გაყრა თავიანთი.

რომელთაც ოთხისავე ძმის თხოვნით ჩაველ და დავაბარებინე ახმეტაში მცხოვრებელნი თავადი ზაალჩოკაევი, მაღალაშვილი იასე, ბერძენაშვილი ბერო, ქიბროწაშვილი დავით, დარჩობოდაველი და ბერიკოშვილი თევდორე.

ამათის თანდასწრებით ჯერ ვკითხეთ ოთხთავე ძმათ ნადირაშვილებსა: საუფროსო და საუნცროსო როგორ გნებავთო. მათ გვიპასუხეს: საუფროსო და საუნცროსო გაგვიერთებიაო, რომ არცერთის აღება არ იქნებაო.

შემდგომ ვალაპარაკეთ სასახლეზედ და ვენახზედ. თუმცა ოთხისავე ძმის სასახლის ალაგი თავ-თავისათ უნდა მოგვეჭრა და ისე მიგვეცა, მაგრამ რადგან ორათ იყრებოდენ, ამისთვის კალოს ალაგი და სასახლის ალაგი სულ ვენახათ ჩავაგდევით და შემდგომ შუა გაყვით. ვენახი და სასახლეები ასე შევაფარდეთ: ქვითკირის მარანს შეუფარდეთ ერთი ფიცრულის მარანი და მეორე ფიცრულის საბძელი და ერთის გომურის ნახევარი. ვისაც ეს ფიცრულები და გა-

რეთი მარანი ერგება, ქვემოთი ვენახის მხარე იმას დაედება. და ვისაც ქვითკირის მარანი ერგება, ზემოთი ვენახის მხარე ამ ქვითკირის მარანს დაედება.

თუმცა ჩვენ გვინდოდა, რომ წილი ეყარათ და ისე გვეყოთ, მაგრამ წარმოდგენენ ოთხნივე ნადირაშვილები და ასე შეეცადნენ ერთმანეთს, რომ: გოგია და დემეტრი უფრო ხელმართონ არიანო და ჩვენ უფრო შევიძლებთ სასახლის აღებასაო; ქვითკირის მარანი ერთის გომურის ნახევრით გოგიასა და დემეტრესათვის დაგვიწებებიაო. ეს მათგან მონდომებული და ნაყაბულევი ჩვენც მათი თანახმანი შევიქენით.

პატარკაცსა და ზაზას ერგო ქვემოთი მხარე ვენახისა თაეისის ჩალურებით და გარეთის მარნით და ნახევრისა გომურით. გოგიასა და დემეტრეს ერგო ქვითკირის მარანი ერთის გომულის ნახევრით და ზემოთის ვენახის მხარე.

და ესეც ასე უნდა მოხდეს, რომ გარეთის მარნისა და ქვევრების ამოღებაზედ გოგია და დემეტრეც უნდა მიეშველოს ნახევარში. და რაც ამოღებაში ქვევრი გატყდება, საოჯახო და საერთო უნდა იყოს. შემდგომ უნდა მოშალონ გარეთი მარანი პატარკაცმა და ზაზამ, საცა თავიანთი ნარგები მამული არის, იქ უნდა დადგან.

და ესეც ასე უნდა მოხდეს, რომ რადგან გოგიას და დემეტრეს მზათ აშენებული ქვითკირის მარანი და საწნახელი დარჩათ, ამისთვის როდესაც პატარკაცმა და ზაზამ საწნახელს კეთება დაუწყონ, მაშინ ნახევარი საწნახელი გოგიამ და დემეტრემ უნდა აუშენონ. და თუ ამის აშენებაზედ უარი უთხრას და არ მიეშველოს გოგია და დემეტრე, ხუთი თუმანი თეთრი მოსცენ პატარკაცსა და ზაზას.

შემდგომ ამისა ერთმანეთში დავა აღარა იქნება რა; და რაც ნასყიდო აქვსთ რამე, სულ შუა უნდა გაიყონ.

მე ზემორე ხსენებულთ ნადირაშვილების თხოვნით და სხვათა თანადასწრებით ასე გაეყარე ეს ნადირაშვილები მათის ყაბულობით. და თუ რომელმამე მხარემ კიდევ მოშლა მოინდომოს, მისი სიტყვა და საჩივარი იყოს შეუწყნარებელი ყოველს სასამართლოში.

თელავის უეზდის მარშალი თავადი ა ბ ე ლ ჩ ო ლ ა ყ ო ვ ი.

238. მადიაბოროთა განჩინება შანშე ერისთავისა და
უთრუთ ვიოგაშვილის ქმების საქმეზე

1819 წ. 18 ივნისი

ქსა. ფ. 1448. საბ. № 7301. დედანი. ორადგაეცილი ქალაღი. 36X23 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია შვიმი.

ჩყით წელსა, იენისის იმ დღესა თავადმა პოლკოვნიკმა და კა-
ვალერმა ქსნის ერისთოვემა შანშემ და გიოგა[ა]შვილ-
მა უთრუთმა თავეთის კეთილის ნებით აღგვიჩინეს მედიატო-
რედ თავეთის შორის სამს კომლს სადაოს გლეხთა ზედან და მოგვე-
ცეს მტკიცე შეკრულობის კელთწერილი, რომელიც არის გორის
უეზ[დ]ნის სუღსა შინა დამოწმებული ჩყიზ წელსა, დეკემბრის იე
დღეს.

ვითარცა იმათი კელთწერილი ცხადჰყოფს, რასაც ჩვენ გარ-
დავსწყვეტთ, იმას უნდა დასჯერდნენ. და თუ რომელმანმე ვითარი-
მე წინა[ა]ლმდგობით უარყოს იმის სიტყვა და საჩივარი, ყოველს
სასამართლოსა შინა შეუწყნარებელი უნდა იყოს.

ამისთვის შევედით ჩვენც ამათ საქმის გამოძიებაში და მოვ-
სთხოვეთ პასუხი ორთავეს მხარეს, რომლისათვისაც თავადმა შანშე
ქსნის ერისთოვემა შემოიტანა განცხადება, რომელშიაც ესრეთ წერს:
«უწყებული გაქვსთ, რომ ჩემსა და ვიოგაშვილის საქმის გარ-
დაწყვეტაზედ ვითმენ შრომასა, რომლისათვისცა თქვენ აღმოგიჩი-
ეთ მედიატორედ, რომ ეგებ თქვენ მაინც დროზედ გარდაგეწყვი-
ტათ და, როგორც იგულისხმების, თქვენც ვიოგაშვილის მიზეზით
გარდაწყვეტა ესოდენი ხანია დააგვიანეთ, რომლითაც მე იძულებულ-
ქმნილმან მივართვი არზი უფალს მაიორს ოკრუენიის ნაჩაღნიყ-
სა და თუმცა იმისაგანაც გამოვიდა დაუყონებლიე გარდაწყვეტის
ბრძანება, მაინც კიდევ დღეისამდინ სრულყოფას არარას ეხედავ.
ამისთვის გთხოვეთ აკმართო ხსენებულისა ვიოგაშვილისაგან ჩემი ამ
საქმის გამო სხვადასხვა საქიროებათა ჩემთაგან მოცდენა და დრო-
ზედ გარდაწყვეტილობითა თქვენითა მისცეთ საქმესა ჩემსა სისრუ-
ლე. რომელსაზედაცა სიმართლესა ჩემსა თვინიერ ყოვლისა მცირე-
დისა იჭვისა დაამტკიცებენ ბერიკაშვილისას იკორთის მო-
ნასტრის ყმობას არათუ მხოლოდ მცხოვრებელნი მის სოფლისანი,
რომელშიაც ცხოვრობენ ვიოგაშვილი და გლეხი ჩალაური, არა-
მედ თვით ბიძაშვილიცა მის ჩემის მოდავისა გლახა ვიოგა-
შვილიცა, ამასთანავე იკორთისა, არცევისა, ქვეშისა
და სხვათაცა მცხოვრებელნი; იციან რომ ხსენებულნი გლეხნი

არიან გვარად ნამდვილ ჩალაურნი და არა ბერიკაშვილნი, რომელ-ზედაც სახელდობ ამ წერილის მოწმობის მიმღებნი ყოველითურთ დააჭერებთ გულს სიმართლესა ჩემსა ზედან. და ამას ქვემოთ აღნიშნულ არიან მოწამენი, სახელდობრ, გარეჯვარს მცხოვრებელნი: გლახა გიოგაშვილი, შერმაზანა თუშიშვილი, გიგოლა მურადაშვილი, ნინია ჯუხრუკიძე, ადამა ჯუხრუკიძე, გოგია ჯუხრუკიძე, ნონია მუნჯიშვილი; პატარა გარეჯვრიდამ: ნინია ნინიკაშვილი, გაბრიელა მეზერიშვილი; იკორთიდამ: პეტრე მღვდელი, გიორგი არჩვაძე, ნინია ჩალაურნი; ფლავსმანიდამ: ლთისია ფინდიშვილი».

ხოლო რა ესე განცხადება შემოიტანა შანშე ერისთოვმა, ამისთვის დავიბარეთ ხსენებული უთრუთ გიოგაშვილი და მოვსთხოვეთ შანშე ერისთოვის შემოტანილს განცხადებასა ზედან პასუხი და აგრეთვე საბუთები; და არარაი შემოიტანა რა; და კვალად რაოდენგზის მოვიყვანეთ ხსენებული გიოგაშვილი და მოვსთხოვეთ ხსენებულისა გლეხებსა სადაოს საქმესა ზედან საბუთები და არცა ერთგზის მათ გლეხთა ზედან არარაი შემოიტანა რა სიმართლისა თვისისა და არცა შემოტანილსა ერისთოვის განცხადების პასუხი.

ესოდენ ხანგრძლივ განატარა დრო ჩუიზ-ს წლიდამ ვიდრე დღევანდელის დღემდე, ვიყავით მთხოვნელი საბუთებისა და მკითხველნი: უკეთუ ვითარნი ყმანნი არიან შენნი ხსენებულნი გლეხნი, საბუთით ანუ მოწმით დაამტკიცე. ხოლო არცა საბუთის შემოტანითა და არცა მოწმის ჩვენებითა არა გვიჩვენა რა სიმართლე თვისი, ესოდენ ხანგრძლივ გაატარა დრო.

ამისთვის ჩვენც შევედით შანშე ერისთოვისაგან ჩვენებულთ მოწამეთ კითხვასა შინა, რომელნიცა ზემორე სახელდობრ მოწმე- [ები სწერიან, ყოველნივე კანონიერის ფიციტ ცხოველსმყოფელს ჯვარსა და წმიდასა სახარებასა ზედან ეკლესიასა შინა დავაფიცეთ.

და შემდგომ ფიცისა თითუელთა ჰკითხეთ, რომელთაგანაც ჩვენებით აღმოჩნდა, რომელ ბერიკაშვილებისა გვარად ჩალაურობა და იკორთისა წმიდისა მონასტრის მთავარანგელოზის ყმობა.

რადგანაც ამათის ჩვენებით ესრეთ აღმოჩნდა და უთრუთ გიოგაშვილმა საბუთი არარაი შემოიტანა რა, ამისთვის საქართველოს ჩვეულებისამებრ ეკლესიის ყმა ეკლესიის უნდა დარჩეს. თუნდ¹ უთრუთის კედლათაც მდგარიყოს, იყოს რაოდენიმე წელი, უთრუ-

¹ თუ უნდ.

თის არ ძალუძეს, რომელ ყმობით დაიჭიროს ეკლესიის ყმაი. ამისთვის დარჩა იკორთის მონასტრის ეკლესიას.

და თუ იმ სამკომლთაგანი¹ გაყრილ სახლისკაცს გოგიაგიოგაშვილს უჭირავს რომელიმე ნაწილი, ჩვენ იმაზედ არა გვისამართლია რა, ამისთვის, რომ უთრუთ არის ჩვენთან შეკრული წერილითა.

და რომელნიც უთრუთს უჭირავს ბერიკაშვილები, რადგანაც შორის მოწამეთ ჩვენებით აღმოჩნდნენ ეკლესიის ყმათ და გვარად ჩალაურად, დარჩა ეკლესიას ყმათ, კანონითა მეფისვახტანგის სამართლისა მეორისა წიგნის ბერძულისა მეხუთისა პუნქტსა შინა ბრძანებულისა, ვითარცა ცხადპყოფს: «უკეთუ ვისმე ეჭიროს მონასტრის² საქონელი და იმ საქონლის პატრონი კიდეც სხვა იყოს, იმ კაცმა რომ იმ საქონლის გასყიდვა მოინდომოს, ვერავენ იყიდოს; ამისათვის რომე, იმ საქონელს² პატრონი და უფროსი სხვა ჰყავს, მიწა არის თუ პირუტყვი, თუ სხვა რამე. ხოლო უკეთუ შუამაქალი მოიყვანოს ვინმე და ის სყიდვა მოინდომოს იმ მონასტრის საქონლის ბატონისა მისის უდასტუროდ და უბატონოდ, და მოსამართლის უდასტუროდ იყიდოს ვინმე, ეს საქონელი ისევე გამოერთვას და ფასი, რომელიც მისცა, ისიც დაეკარგება; ამისათვის, რომელ იმ საქონლის უპატრონოთ რატომ იყიდა. ხოლო კანონიერი სყიდვა ყოველის რჯულში მტკიცე არის»³.

და უკეთუ ესრეთ ბრძანებს კანონი, ესე რომელ მონასტრის მებატონის შეუტყობრივ თუ მოხდა გასყიდვა, არა არს სრული, გამოერთმევა და დაიდება სამონასტროდ. მაშასადამე, ეკლესიის ყმანი ჩალაურნი რადგანაც დგომილან უთრუთის კედლად და უთრუთის მამული არა სკერიათ რა, საქართველოს ჩვეულებითაც და ამ ზემო ხსენებულის კანონის ძალითაც, რომელიც უთრუთის უჭირავს ჩალაურნი და ბერიკაშვილებს უწოდებენ, იგინი დარჩნენ იკორთის წმიდის მთავარანგელოზის მონასტერს ყმად. დღეის შემდგომ ამა ზედ დავა აღარა შეუძლია რა.

თავადი პრ[ა]პო[ს]ტ[ო]ს[ი] ბეცია ფალავანდოვი

თავადი როსტომ ბეგთაბეგოვი

აზნაური გიორგი ქარუმიძე

სტეფან ფეშანგოვი ხელრთვა: სტეფან.

¹ კომლთაგანი. ² საქონლეს.

³ შტრ. სამართალი ბერძული მუხ. 5 (ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I, 1963, გვ. 135).

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 8294. დედანი. ქალაქი. 27,7×16 სმ. მხედრული. ყოველი სიტყვის შემდეგ წერტილი. თარიღდება იმერეთში რუსული მმართველობის დამყარების პირველი წლებით.

ქ. გოცირიძე მარკოზა და დიაკონიძე ხოსიელა და იესელა გავაბჰვეთ.

გოცირიძემ უჩივლა: მე და შენ ადგილზედ ვღაობდით, ჩემის კაცის ბებუნის შეილის სეული იყო და თქვენ ნაყიდობით გვედავებოდით და მეფ[ის] მდივანბეგთან მამა თქვენი და ბიძა თქვენი გაეიბჰვეთ, გავსამართლდით. ფიცი გამიჩნდა, ოცდაათის კაცით შემოგფიცე, გაგისტუმრე, საბოქაულო გარდვიხადე. განაჩენი ხელთა გაქვს. ჩემი და ჩემის კაცისუულს ადგილზე კიდევ მე ფიცით შეგიჯერე. ეს სამი მოსავალი არის მე მიჭირავს და მაქვს.

ლდეს რუსის უმფროს[ს] შეეხვეწე, ბოქაული მომიყვანე, დამიკავე და ხელთა გაქვს. და რას მემართლები, რომ ჯერ ჩემსას და ჩემის კაცისსეულს მიწა-წყალს და მერმეთ ფიცით ამოგებულს მართმევ, არ ვიცი.

დიაკონიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: და[ა]ფასოს ის ადგილი ბოქაულმა და ადგილის მცნობელმა კაცმა. რა რამდონათ მარჩილათ დაიფასოს, თავთ იესელა და ხოსიელა წამოდგეს, სხვა იმდენი გლეხის კაცი ნახევარი საერისთოველი და ნახევარი სხვა ქვეყნის კაცი და ან ამაველი აზნოურშვილი და მსახური თან ჩაიტანოს და ასე დაიფიცოს, იმ ადგილს შამოუაროს: «ამ ადგილში მამაჩენი და ბიძაჩენი ხოსონა, გიორგელა და ბუქუელა არც გაგბჰობოდეს, არც განაჩენი ჩვენ გვექონდეს, არც დაგვეფიცებო, არც შენის კაცის ბებუნისშვილისსეული არ იყოს და არც ხელი ჰქონდეს».

თუ ასე სრულებით დიაკონიძე გამართლდეს, გოცირიძეს ადგილი ძალით კავებია, თორემ დიაკონიძის ყოფილა და ადგილიც დიაკონიძეს დარჩეს. და ამ სამ მოსავალზე რაც ღვინო მოსულიყოს, გოცირიძემ აჯა უყოს, ამის მეტი არ მოსულიყოს და არც არაფელი წამებთინოს. და რაც ფიცში გამოტყდეს ღვინოც წამხდარიც გარდაუხადოს გოცირიძემ დიაკონიძეს.

და თუ დიაკონიძემ ვერ იფიცოს და გატყდეს, გამოტეხილი არის, რომ გოცირიძის კაცისეული ყოფილა ის და კიდეც გაბჭობია და გოცირიძე უსამართლობით დაფიცებული ყოფილა. და დღეს კიდეც ბოქაულით და რუსის უმფროსის ხელით დაუჟაებია და დიაკონიძეს უჭირავს. და ის პირველი ფიციც აუშმევას დიაკონიძემ გოცირიძეს და ადგილიც დაუტევოს.

და ბოქაულის მიყვანისათვის და დაკავებისათვის იმდენი და იმის ტოლი მამული საუბატო დაუდვას და მისცეს დიაკონიძემ გოცირიძეს.

ქ. გოცირიძემ უჩივლა: დათუა გოცირიძემ მამული და სამოსახლო დაგიწინდა და საწინდრობის წიგნი მოგცა და შენ ბოლოს ნაყიდობა მოაწერე და ხელთა გაქვს და შიდ სახლობხარ და აღარ დამახსნეინე და გედავები.

დიაკონიძემ წიგნი მოიტანა, პირველი ზეით იმ წიგნში საწინდრობა არის და მეორეთ ბოლოს ნაყიდობა და თეთრის გათავება სწერია, და გავსინჯეთ ჩვენ.

და წამოდგეს დიაკონიძე, რომელიც სახლში ცოლშვილიანი კაცი[ა] და ასე დაუფიცოს, ის წიგნი ხელში დაიკავოს: «რომელიც დათუა გოცირიძემ მოგვეყიდა და მოგვეცა, იმის მოცემული წიგნი თუ არის, თორემ მამა ჩვენს და ბიძა ჩვენს და ჩვენ არც წიგნი გამოგვეცვალოს და არც მოგვემატებოთ და კიდეც დათუა გოცირიძის მოცემული იყოს».

თუ ასე გამართლდეს, ადგილი დიაკონიძეს პირველი საწინდრად ქონებია და მეორეთ ხელმოწვევებ მიუყიდნია. და გოცირიძე ვერას შეუა.

თუ ვერ იფიცოს დიაკონიძემ, გოცირიძისაგან საწინდრობით ქონებია, თორემ ხელმოწვევებ ნაყიდობით არ ქონებია. და რასაც საწინდრობის თეთრს ის წიგნი აცხადებს, ის თეთრი გოცირიძემ მისცეს დიაკონიძეს და ადგილი გოცირიძეს დაუტევოს.

მოფიცარი მარტო თავათ ამისთვის გავაჩინეთ, გოცირიძეს დღემდის არ უდავებია და კაი ხნის ამბავი არის და ის წიგნი თვითონ დიაკონიძეს ამისთვის დაეამტკიცებოეთ.

- სამი ბეჭედი: 1. ერისთავის ძე დავით
2. არ ირჩევა
3. დავით.

1820 წ. 28 სექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 1737. დედანი. ორფურცლიანი ქაღალდი. 34,5x21,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახშიარი არ არის.

ჩუკ წელსა, სეკდემბრის კმ დღესა, ჩუენ — ქუემორე ამისა რო-მელნიც ვიყავით აღმორჩეულნი მედიატორეთ თა[ვ]ადის პოდპოლ-კოვნიკის იოსებ მოურავისაგან და ამისა ბიძაშვილის იოვანესა და ზურაბ ანდრონიკოვთაგან თავიანთ საყუთარის საჩივარზედ, რომელზედაც დაობდნენ თათარს თულარებზედ და მელანში დათუაშვილის ნახევარსა კომლზე.

მოვისმინეთ ჩუენ ამათი ლაპარაკი, გავსინჯეთ ამათი საბუთები და მივეცით ამ ხსენებულს საბ[უ]თებზე განჩინება, რომ უნდა დაეფიცნა იოსებ მოურავს თათრებზე და საკომლოზე და დათუაშვილს უნდა დაეფიცნა ორის კაცით, იოვანეს და ზურაბისაგან შეგდებულის მოწმებით.

ამაზედ ფიცი აღარ მოახდინეს უშფოთველობისა და ძმობისათვის და გაიყუეს თათრები თულარი. იოვანესა და ზურაბს ერგო ღმრთითა და სამართლითა: დაღაორუჟე ყურბანა, ზაროლი ყურბანა, ყურბანა სალიანოლი და ბაი-რამა — იმისი ძმა.

და დათუაშვილის ნახევრისასა რომ ედავებოდა, იმის ფარდათაც უნდა მისცენ იოსებ მოურა[ვ]მა და ადამმა. გლახა იმერლის შვილის ზაქარიას სასახლე და ვენახი უნდა გაზომონ და იმისი ნახევარი უნდა მისცეს იოსებმა და ადამ[მ]ა. ნაზვრევში თავიანთის წილიდამ რაც და[ა]კლდეს, ნარაჰნის ხოდაბუნებიდამ უნდა მისცეს იოსებ მოურავმა და ადამ[მ]ა იოვანესა და ზურაბს.

ამ ხსენებულს სადაოში გაშუე[ლ]დნენ, რომ დღეის იქით ამ ხსენებულს სადაოში სალაპარაკო და სადაო აღარა აქვთ რა, თვინიერ ძმობისა და სიყვარულის მეტი.

შემდეგ ამის სახნავი რაცა აქვს იმერლიშვილს ზაქარიას, მთა თუ ბარი, წყალი თუ წისქვილი, აქედამ ამ გლახაშვილისა ყველგან, საცა აქვს, შუა უნდა გაყონ იოსებ მოურავმა, ივანე და ზურაბმა.

ხელრთვები:

თავადი და კ[ა]ვ[ა]ლერი დავით აბაშიძე

თავადი დიმიტრი ანდრონიკოვი

თავადი იოსებ ვაჩნაძე

თავად იოსებ ანდრონიკოვს ყაბული მაქს ამ სამართლისა.

თავად იოანე ანდრონიკოვს ყაბული მაქს ამ სამართლისა.

თავად ადამა ანდრონიკოვ [ს] ყაბული მაქს ამ სამართლისა.

241. ზანჩინება სივონა თუთფერიძისა და იესიკა კაკაბაძის

სახლის საქმეზე

1822 წ. 21 ნომბერა

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 939. დღიანი. ქალაქი. 22,4X18,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

წელთა ჩუკბ, ნოე[მ]ბრის კა დლ[ე]სა.

სიმონათითფერიძე და იესიკა კაკაბაძე ჩვენს სამართალში მოვიდენ.

იესიკა კაკაბაძემ უჩივლა: მიქელია იმედაძისაგან სახლი ვიყიდე ბატონის მისის გიორგი ლორთქიფანიძის ანლებით და ახლა შენ არ მანებებ, ნაჩალნიკს და თანაშემწეს აწუხებ და სახლს მართმევ, რას მემართლები!

სვიმონ თუთფერიძემ უპასუხა: სახლი პირველ შვეიციდემ, თეთრიც პირველად მე მივეცი მახობია იმედაძეს. მოციქული კაციელა გენძეხაძე იყო და თეთრის მიმტანიც; ბატონი მისის გიორგი ლორთქიფანიძის დასტური კაციელა გენძეხაძის პირით მქონდა აღებული; და ჩემგან უმალ არც ბატონთან და არც მახობია იმედაძესთან შენ არ გქონია გარდაწყვედილობა.

შამოვიდა ამ სამართალში ბიქელია იმედაძე — მახობიას მაგიერი სხეა და შეამდგომელი კაციელა გენძეხაძე; და მაშვალი რადგან პირ და პირ აღმოჩნდა პირველ თუთფერიძისაგან თეთრის მიმტანად, ფასის გარდამწყვედელად, ამისთვის ჩვენ ასე განვაჩინეთ:

წამოღვეს თვითონ კაციელა გენძეხაძე და მახობიას სახლის იმედაძე ერთი თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს კაკაბაძეს იესეს: «იმედაძის სახლს შენ იჩემებ პირველ ნასყიდად და ბატონ-ყმის ანლების გარდაწყვედილობას, ის სახლი სიმონიკა თუთფერიძის უმალ არც ბატონისაგან და არც ყმისაგან პირველად შენ არც ანლება და გარდაწყვედილობა გქონდეს და არც გეყიდოს და თეთრი მიგეცეს».

1 მემართლები.

თუ ასე უფიცოს გენძეხაძემ და იმედაძემ, სახლზე კაკაბაძემ იესემ ხელი აიღოს. და თუ ვერ უფიცოს, თუთფერიძეს დავა აღარ ექნება იმ ხსენებულს! სახლზე.

ნამდვილსა ზედა გარდავიღე უმეტნაყლებოდ მე, თომა ავალიანიძე.

ორი ბეჭედი:

1. ლორთქიფანიძე როსტომბეგ
2. თავადი...

242. ბანიძეზა ზაალ ლალიძისა და გოგია შავიანიძის ყმის ნაწილა

III ს. I მეოთხედი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 1296. დედანი. ქალაღი. 27,3X13 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირის წერტილი.

ქ. ლალიძე ზაალ და შავიანიძე გოგია გავაბქვეთ.

შავიანიძემ უჩიველა: ავეჯანდაძე გლეხი ჭერ ჩემს ძველს თათრისგან დაუხსნია და კიდევ გრიგოლ კათალიკოსისაგან წყალობის წერილით ბოძებული ყოლია; და კიდევ მოიტანა გრიგოლ კათალიკოსის წყალობის წერილი. და ეს გლეხი შენ გყავს. გედავები ჩემს ყმას და არ მაძლევ. და გთხოვ პასუხი მომცე.

ლალიძემ უპასუხა: ბაბუაშენს, გიორგი ხუცეს შავიანიძეს¹, ის ავეჯანდაძე დათუნიკა მამის ჩემისათვის პირველ დაეწინდებია და მას მერმეთ ხელმოწყვეტ წერილით მიეყიდნა; და საწინდრობისა და ნასყიდობის წერილი შავიანიძისაგან მოცემული ორივე მოიტანა. და ბესარიონ კათალიკოსის დროს, იოსების დროს და მაქსიმეს დროს მამაჩემს და მე მყავდა, არ გვდავებოენ. და ქუთათელს რომ საკათალიკოსო ჩააბარეს, ეს ოთხი-ხუთი წელიწადი არის, შენ დაობ და რა პასუხი მოგცე.

ჩვენ გავსინჯეთ ლალიძისა და შავიანიძის საჩივარი. და ორმოცსამოცი წელიწადი არის ავეჯანდაძე ლალიძეს ყოლია და დაობის განაჩენი არ სჩანს². და რადგან დიდის ხნის და ორი კათალიკოსობის დროს ლალიძეს ყოლია და ნასყიდობის წერილიც ხელთ აქვს ლალიძეს, ამისთვის ასე განვაჩინეთ:

¹ + იმ ხსენებულს. ² + მამიჩემისათვის. ³ სჩანს.

წამოაყენოს ზაალ ლალიძემ თორმეტი გლეხი კაცი და ან თითონ ზაალ და სხვა ამევალი აზნაურშვილი და ასე შეფიცოს შავიანიძეს, მოფიცარმა თავმა ნასყიდობის წერილი ხელთ დაიკავოს: «ეს ნასყიდობის წერილი ბაბუაშენს გიორგი ხუცეს[ს] რ ა მ ა ზ ა ლ ა ლ ი ძ ი ს ა თ ვ ი ს მოეცეს, არც ტყული წიგნი იყოს, არც მამაშენს და ბაბუაშენს არ ედავებოდეს და კიდევ ნაყიდი იყოს».

თუ ასე ლალიძე გამართლდეს, შავიანიძე ვერას შეუა. თუ ვერ იფიცოს, არც ნასყიდი ყოლია და კიდევ ამდენი ხანი არის უდავებია და დღეს რომელიც ცოცხალი ის ავეყანდაძე იყოს, ზედნადებით ზაალ ლალიძემ გოგია შავიანიძეს მისცეს. დაეთ

სხვა ხელით:

ამ განაჩენებამდი ფიცით გამართლებული არის აზნაური ზაქალ ლალიძე და მისი შვილი რევაზ.

მე, ბოქოული და მოურავი გიორგი ლალიძე, ხელს ვაწერ ამ განჩინებას.

243. განჩინება ქაიხოსრო მამაშავიანიძისა და მამაშავიანიძის

მამულის საქმეზე

XIX ს. I მეოთხედი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 8372. დენანი. ქალაქი. 34,2X22,4 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახშირია წერტილი.

ქ. მ ა ქ ა ვ ა რ ი ა ნ ი ქ ა ი ხ ო ს რ ო, ი ე ს ე და ი ო ვ ა ნ ე და ო ყ რ ე შ ი ძ ე პ ა ა ტ ე ლ ა გ ა ვ ა ბ ჰ ვ ე თ.

მ ა ქ ა ვ ა რ ი ა ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: ბ ი ძ ა ჩ ე ვ ნ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ მ ა ქ ა ვ ა რ ი ა ნ ი ბ ე რ ი ი ყ ო. ბ ა ბ უ ა შ ე ნ ი ი მ ბ ი ძ ი ჩ ე ვ ნ ი ს ნ ი კ ო ლ ო ზ ი ს და ხ ს ნ ი ლ ი ი ყ ო, მ ა ს ყ ა ვ დ ა. და ი მ ბ ი ძ ა ჩ ე ვ ნ მ ა ე რ თ ი გ ლ ე ხ ი ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს მ ი ს ტ ა, ე რ თ ი გ ი ო რ გ ი ს და თ ქ ე ვ ნ ი ო ჭ ა ხ ი ბ ა ბ უ ა ჩ ე ვ ნ ს რ ო ს ა პ ს მ ი ს ტ ა და ს ა მ ა გ ი ე რ ო თ ჩ ე ვ ნ ი ს ა მ ა მ ო მ კ ე ვ ი დ რ ი გ ლ ე ხ ი გ ა ე ნ ა თ ი ს ე კ ლ ე ს ი ა ს შ ე ს წ ი რ ა. და თ ქ ე ვ ნ ი ბ ა ბ უ ა და მ ა მ ა და თ ქ ე ვ ნ ბ ა ბ უ ა ჩ ე ვ ნ ს, მ ა მ ა ჩ ე ვ ნ ს და ჩ ე ვ ნ გ ე ყ ა ვ დ ი თ, შ ი ნ ა ყ მ ა ჩ ე ვ ნ გ ე ყ ა ვ დ ა, ლ ა შ ქ რ ო ბ ა ჩ ე ვ ნ გ ე ა ქ ე ნ დ ა და ძ ლ ე ვ ნ ი და ს ხ ვ ა ბ ე გ ა რ ა ა რ ა თ ე რ ი გ ე მ ა რ თ ა თ. და წ ა გ ვ ი ხ ვ ე დ ი ჩ ე ვ ნ თ ქ ე ვ ნ და წ ე რ ე თ ე ლ ს თ ა ვ ი მ ი ა ყ მ ე თ, მ ი ს მ ა მ უ ლ შ ი დ დ ა ე ს ა ხ ლ ე თ და თ ა ვ ს გ ე ვ ა რ თ მ ე ვ ე თ, მ ა რ ა თ უ ს ა მ ა რ თ ა ლ ი არ წ ა გ ვ ა რ თ მ ე ვ ე ს, ვ ე რ გ ა გ ი შ ე ვ ე ბ თ.

ო ყ რ ე შ ი ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა: რ ო გ ო რ ც თ ქ ე ვ ნ ჩ ი ვ ი თ, ბ ი ძ ა თ ქ ე ვ ნ მ ა ბ ა ბ უ ა ჩ ე ვ ი დ ა ი ხ ს ნ ა და ბ ა ბ უ ა ჩ ე ვ ი ს ა მ ლ ვ დ ე ლ ო კ ა ც ი ი ყ ო და თ ა ვ ი ს დ ე დ ი ს ა და მ ა მ ი ს ს ა თ ლ ა ვ ზ ე დ მ ო მ ხ ს ე ნ ე ბ ლ ა თ დ ა ა ყ ე ნ ა და წ ე -

რილი მი[ს]ცა: «ჩემი დახსნილი იყავი და მამის ჩემისა და დედის ჩემის მომხსენებლად დამიყენებოხარ. და თუ სხვამ ვინმემ გარჩინოს და შენ წასვლა ინებო, არ ვისგან დაგეშალოს».

და ეს წერილი კიდევ მოიტანა ოყრეშიძემ და როგორც პასუხობს. ასე აცხადებდა ის წყალობის და თავისუფლების წერილი. და რადგან იმ ნიკოლოზ ბერისაგან თავის დახსნილს ბაბუა ჩვენს ეს განთავისუფლების წერილი უბოძა, თქვენ ჩვენთან ხელი არ გაქვს; ჩვენის ნებით და ამ წერილის ძალით ვისთვისაც გვინდა, იმას მივეცემოებით.

მაქავარიანმა აშორო უთხრა:

ჩვენ გავსიჩქეთ და რადგან ოყრეშიძეს წერილი აქვს თავისუფლების, ამისთვის ასე გავაჩინეთ:

ოყრეშიძემ მაქავარიანს თავის ქვეყნის და გარეშემოს უმტერ-უმოყრო, თავის ყმას გარდაის, სხვა თორმეტი გლეხი კაცი შეუსახელოს და თორმეტისაგან მაქავარიანმა ექვსი იშოვოს და თორმეტი გლეხი კაცი სხვა შეუსახელებელი ამოატანოს და იმ თორმეტის კაცის ან ამავალი უფროსი სხვა კაცი ასე დაუფიცოს, წიგნი თავმა მოფიცარმა ხელთ დაიკავოს: «ეს წიგნი ნიკოლოზ ბერს მაქავარიანს ბაბუიშენისთვის და მამის შენისათვის არ მიეცეს და არც გაშვების თავისუფლობა არ ეალნებიოს».

თუ ასე [უფიცოს], მაქავარიანი გამართლდეს; ოყრეშიძე თავის თავს ვერავის მიაყმობს, ისევე მაქავარიანის ყმა შეიქმნეს.

და თუ მაქავარიანი ვერ გამართლდეს, ვისიც დახსნილი ოყრეშიძის მამა და ბაბუა ყოფილა, მისგან თავისუფლების წერილი აქვს და მაქავარიანს ოყრეშიძესთან საბატონყმით ხელი აღარ ექნება.

ოთხი ბეჭედი:

1. თავადი წულუკიძე სეხნია
2. თავადი მდივანბეგი აბაშიძე გიორგი
3. მიქელაძე დავით
4. დავით.

244. განჩინება დათუნა კამლაქისა და მამუკელას მამულის საქმეზე

XIX ს. I მეოთხელი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1464. დედანი(?) ქალაღი. 22x8,5 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. დათუნა კამლაძე და მამუკელა გავამკვეთ.

მამუკელამ უჩივლა: ხენწიფის წყალობა ადგილი მქონდა! ოფჩას, გუნცაძისსოულზე ვესახლე. მოხვედი მამა-

1 მჩონდა.

შენი და შენ, ამყარე და ხენწიფის წყალობა მიწა-წყალი დამატო-
ვებიე. ნახევარს მიწა-წყალს შამომპირდი, მამიშენისსოულს შამომ-
პირდი, ნახევარს მე მართმევ, რას მემართლები, არ ვიცი.

დათუამ უჩივლა: ტყვეს დამპირდა, ცხენს დამპირდა,
ხარს დამპირდა ძროხას, ცხეარს და თხას.

მამუელამ უთხრა: მართალია შეგპირდი, მარა მოგეცი; ბიჭი
მე მყავდა და გოგო შენ გყავდა. ჩვენ ყორიფელი გავაერთეთ: სხვი[ს]-
შვილი, ადგილი და მამული; შენ გოგოს შამომპირდი ამ ჩემი ბიჭის
საცოლოთ, ამიტომ გავაერთეთ; გოგო აღარ მიეცი ამ ჩემს ბიჭს და
გამილახე, შენი გალახულობით დამეკარგა, დიდის ცოდვილობით
ნახევარი ამევიგე და ნახევარი დამეკარგა.

დათუამ აშორო უთხრა.

ამისი ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს დათუა, შვიდი კაცი თავის ტო-
ლი თან ჩეიტანოს და ასე უფიცოს: «ამ [მ]იწა-წყალშიდ მესამედის
მეტის არას შამოგპირებოდე არც შენ და არც მამაშენს, არც იმ
გოგოს შენი ბიჭის საცოლოთ შამოგპირებოდე, არც ის ბიჭი ჩემი
გალახულობით დაგკარგოდეს; ამ ბიჭს და ამ ალაგს ჩამოდმა თუ
რამე ჩა[ი]ტანოს, რამდენი ათი მარჩილის ჩა[ი]ტანოს, იმდენი გლენი-
კაცი თან ჩეიტანოს; რასაც რომ გამოტყდეს, ამის მეტი არა მომცე-
მოდეს, ამდენს ქე შამომპირებოდე».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება, რაც რომ ფიცში ჩა[ი]ტანოს
მამუელამ გა[ი]დაუხადოს. თუ ვერ უფიცოს, ნახევარს დაპირებია;
რომელიც აქ[ლ]დეს, მისცეს დათუელამ მამუელას ყორიფელი.

245. განჩინება როსტომი სიფიანისა და ხოსიან კანატრეშვილის

მოახლის საქმეზე

XIX ს. I მეოთხედი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1545. დედანი. ქაღალდი. 20×13,2 სმ. და-
ზიანებული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახშიარი არ არის.

ქ. სიფიანის როსტომ და კვანტრეშვილი ხო-
სიკა გავაბჰვეთ.

სიფიანმა უჩივლა: ერთი მოახლე მყავდა, ჯერ ერთს
დას გავატანე მზითვათ და მაშინ არაეის უდევებია. მას მერმეთ კი-
დევე მეორეთ გავამზითვე და მოდევე არავინ მყოლია. და ახლა ეს
მოახლე მომპარე და წაიყვანე, ვეძიე და მთხრობლით გამოვიჩინე
და სამთხრობლო დამეხარჯა. რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

ხოსიკამ აშორო უთხრა.

და ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოცდაოთხი გლეხი კაცი და ან
ამავალი აზნაურ(რ)შვილი და ასე შეაფიცოს: «შენ [რომ] ჩემი დის
უღვეების წიგნი გაქ, არც ეს წიგნი კვანტრე შვილს სეხ-
ნიას და დავითელას, პაატელას და გიორგელას
არ მოეცეს, და არც პირველ იმ დიდს შიმშილობაზე გაგეტანოს, და
არც ფასი გაგელოს, და არც გეყიდოს, და თავისი ნებით თავისი თავი
სამკვიდროთ მოეცეს იმ ჩემ ძმას საყვარელა კვანტრე-
შვილს, არც მისი ვალი შვიდი მარჩილის მეტი გარდაგეხადოს,
არც შენ რომ ჩემ ძმას სეხნიკას მოახლის წახდენას ეწამები, მე რომ
შენგან დავიხსენი, ის ჩემი ძმა სეხნიკა! წამოვიყვანე, მას უკან შენი
მუახლე არ წაეხდინოს».

თუ ასე უფიცოს, რას ემართლება; კაცი უბრალოთ ყოლია მის-
რული თავისის ნებით. და სანამ ყოლია, მსახურებია და მას მერმეთ
გამოცლია, ვერას შეუა; და თავისი მთავნი შვიდი მარჩილი ისევ
მისცეს ყიფიანს.

თუ ვერ უფიცოს, ახლა რომ მოახლე წაუერთმევეია, იმ მუახლე-
ზე მუახლე დაუღვას. და ძმა რომ დაუხსნია, თუ რომ დაიხსნა და
მასუკან კიდევ წაუხდინა მხლებელი, იმისი ფიცი თუ ვერ [შეაფი-
ცოს, ორმოცი] მარჩილი მისცეს კვანტრეშვილმა [ყიფიანს]. ნაშთი
ბეჭდისა.

თუ ასე ლაღიძე გამართლდეს, შავიანიძე ვერას შეუა. თუ ვერ
იფიცოს, არც ნასყიდი ყოლია და კიდევ ამდენი ჭანი არის უღავე-
ბია. და დღეს რომელიც ცოცხალი ის ავეანდაძე იყოს, ზედნადე-
ბით ზაალ ლაღიძემ გოგია შავიანიძეს მისცეს. დავით

ამ განაჩენებამდი ფიცით გამართლებული არის აზნაური ზაალ
ლაღიძე და მისი შვილი რევაზ.

მე, ბოქოული და მოურავი გიორგი ლაღიძე, ხელს ვაწერ ამა
განჩინებას.

246. ბანჩინაა ლეჰან და ჯუტუ ბელოვანების სასიხლო საქმეა

XIX ს. I მესამელი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 1154. დედანი. ქალაღი. 32X26 სმ. დაზიანე-
ბული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი, ორი და ოთხი
წერტილი. თარიღდება ნიკო ბატონიშვილის მიხედვით.

ქ. ლეჰან გელოვანი და ჯუტუ გელოვანი გა-
ვაბჰვეთ.

ჯ უ ტ უ მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ჩემი კაცი ყაფოსანი წამოვიდა, ოთხი-
ხუთი ამხანაგი გამოყვა. ერთი სხვა სვანი კიდეც მოიხმარა სამუშაოთ
და მოსახმარებლად. და რა რომ მუშაობა გაათავეს, ისევ თავის
სახლშიდ წასვლა მოინდომეს; ცხენებიც ყავდათ და ღვინით და-
ტვირთეს და მივიდოდენ მათს სახლშიდ; დახვდენ შენი კაცები და
ერთი მოკლეს, მეორე დაიჭირეს და ციხეში შეაგდეს. სხვები, რაც
იყო, დატარცვე და თუ რამ მოქონდათ წაართვით. ამოდენი საქმე
მკირს შენგან და შენი ყმისაგან და ღმრთის სამართალს გთხოვ, რათ
მიყავ ამოდენი საქმეო.

ლ ე ვ ა ნ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა: შენმა კაცებმა გვიყო, არას მოსი-
სხარს მტერს არ უქნია ჩემის ოჯახის კაცისათვის. ჩემს ძმას შვილი
მოუკვდა და დასამარხავად ახალ ქალას საყდარზე წამოიღეს მკვდარ-
ი, იქ მიასვენეს. იქ თურმე საფლავი უწალკატოთ¹ ვერ გაეჭრაო
და ბიჭი გამოეგზავნათ და წალკატი ჩემი ოჯახიდან წაიღეს. და საყ-
დარს მახლობლად მისრულიყო ბიჭი და იმ დროს შენი კაცებიც იქ
მინავალიყო, ამ ჩემი ბიჭისათვის დაეკრათ თავზედ და თავი გაეხეთ-
ქათ. და ამ ბიჭს ყვირილი დაეწყო. და ისრე რომელიც ეკლესიაზედ
ხუცესი თუ სხვა ერის კაცი დამმარხველი მკვდრის იყენენ, მოვიდნენ
და ამბავი იკითხეს, თუ რა მიზეზი არისო. და ამათაც ბევრი ურტყით
და სასიკვდილოდ გამოიმეტეთ.

და ამისთანა საქმე რომ ექმნათ, შევიტყვე და დავეწვი და ყაზა-
ხი შამომაკვდა. ამისთანა საქმისათვის [თვით] ვიზოგვედი თავს, თუ
რამ ხელთაგან კი გამომივიდოდა.

ჯ უ ტ უ ს კ ა ც ი ყ ა ქ ე ლ ა მ ი ს ი, მოდგა და გელოვანს მოახსენა: «შენი
ბიჭი რომ შემოგველახა, თუ ის მესაფლავე იყო და წალკატი [მიპ-
ქონდა], არ გვცოდნოდეს; და არც მე და ჩემს მხლე კაცს შენი ყმი-
სა და ხუცისათვის ურიგობა არც ენით და არც ხელით აქრაფერი
გვეკადრებინოს, ამ პეტერა ბიჭის გალახვის მეტი».

აწ ამისი ასრე გავაჩინეთ:

წამოდგეს ყ ა ფ ო ს ა ნ ი და [აგ]რე უფიცოს ლ ე ვ ა ნ ს ა და
მ შ ა გ ს: «არც თუ ეს ჩვენი გალახული ბიჭი მკვდრის მომყოლი
იყო, არ გვეცოდნოდეს და არც სხვა შენი კაცისა თუ ხუცისათვის
არც ენით და არც ხრმლით და კეტით ჩვენგან იმათ არაფერი კადრე-
ბოდეს».

თუ ასრე უფიცოს ყაფოსანმა, მართალი შიქმნება და ლევანს
დაედება იმ ღლის იმათი სიკვდილისა თუ დაქერვის და წართმევის

¹ უწალკატოთ.

სისხლი და საუბატიო. მკვდარში ორასი მარჩილი მისცეს; დაქირუ-
ლი რომ წაუყვანია, იმას ასი მარჩილი მისცეს. ცხენები თუ საპალ-
ნები წაერთმიოს, ერთიორად მისცეს. თუ მეტნაკლებობაზედ შესცილ-
დენ, აჯით უნდა მისცეს, ამის მეტი არ წაერთმიოს და ასრე გაისტუმ-
როს. თუ სისხლის მიცემა იქმნეს, მკვდარი კაცი ჭუტუს კაცი არ არის
და ყაფოსანმა გელოვანს თავსმდები მისცეს, რომ მკვდრის პატრონ-
მა ხელახლა არ მოადგეს ლევანს და არ გარდაახდევინოს. და ვინც
ამისი მოდავე მოდგეს, ყაფოსანმა მოაცილოს და როცა ამგვარს
თავდებს მისცემს, მაშინ მკვდრის სისხლიც მისცეს; და ამგვარად მო-
რიგდნენ.

თუ ვერ ფიცოს, რომ მესაფლავეს! ავად მოპყრობოდეს, ამ
ბიკს გარდა სხვებიც გაელახოს და ურიგოთ გარჯილიყოს, მათმა
სისხლმა სიკვდილისმა თუ დაქირულისმა გაიაროს და რაც წაერთ-
მიოს, მთავნი მისცეს და სისხლი და საუბატიო გაივლის. ესეც [რომ],
თუ სისხლის მიცემა იქმნეს, გელოვანის ბიკი რომ გაულახავს ყაფო-
სანს, ამას ოცი მარჩილი მისცეს ყაფოსანმა.

ქ. ლ ე ვ ა ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: მამიჩემის ბუში მამა ჩემმა ლა შ-
ხ ე თ ს დაასახლა და კარგათაც ესახლა; კაცის სულით, ხარით და
ზროხით და პურით სავსე იყო. და მამა შენმა ხოსიამ შამოუჩნდა,
სახლკარი აუოხრა, ოცდაექვსი მტყვე წაართვა, ცამეტი ხარი და
ზროხა, ასი გორო პური. ერთს კარგს აზნაურშიელს ეკადრებოდა
იმისთანა კაცის ტანისამოსი, სხვა სახლის სახმარიც — ყოველივე
წაართვა და დაუბნია და გედაიკიდა].

ჭ უ ტ უ მ ნაცვალი უ პ ა ს უ ხ ა: «სამართალი შეგვიძლია,
რომ ჩვენ ამ საქმეში არაფერს შუას ვიყოთ, რომ] ეს ასრე იყო: ჩვენ
ჩვენს სახლში ვიყავით და საყვირის კვრა დაიწყეს და ჩვენც წავე-
დით. მართალი არის, მთელი ლაშხეთელი კაცი მივიდა და ჩვენც მი-
ვედით და ჩვენს მტერობით და გამორჩევით და წინამძღრობით,
სიტყვით და საქმით შენს ძმას სვიმონს არც არავინ მიხდომოდეს და
არც რამე დაკლებოდეს».

აწ [ამისი] ასრე გავაჩინეთ:

წამოდგეს ჭუტუ და თერთმეტი თავის ტოლი კაცი თან ჩაიტა-
ნოს ქრისტეანი, მოუნათლაეი [ნუ] გაერევა და ასრე უფიცოს: «შენი
ძმის მოთხრა თუ წართმევა ჩვენის რჩევით და სიტყვით არ ქნილი-
ყოს, [არც ჩვენი წინამძღრობით და პირველობით შენს ძმას სვი-

მონას არასფერისაგან არაფერი დაკლებოდეს, [ა]რც მისი წანართმე-
ვი ჩვენ რამე გვეკონდეს და წაგველოს».

თუ ასრე ფიცოს, გაივლის. თუ ვერ ფიცოს, რომ ამათი სიტყ-
ვითა და გამორჩევით, წინამძღრობითა და პირველობით მოთხრილ
იყოს ის სვიმონა, რუასი მარჩილი მიხლომისათვის მოსცეს და რაც
წაერთმოს და ანუ სხვას წაეღოს იმ მიხლომაზე, ყოველივე უნაკლუ-
ლოდ, არა დააკლოს, ისრე ჭუტიმ გელოვანმა უზღოს.

ქ. ლ ე ვ ა ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: ერთი ციხე მაქვს ლ ა შ ხ ე თ ს და
იმას თქვენ შეუჩნდით, რომ მეციხვანე უნდა დაგეხოცათ და ციხე
უნდა აგელოთ და მიდი თქვენ და კაცი შეუჩინეთ მეციხვანეს, ორი
კაცი გამოიტყუეთ, ერთი დაიჭირეთ და მეორე გაგექცათ და ისევ
ციხეში შევიდა. და თქვენგან ამოდენი მოსისხრობა მჭირს და გე-
დავებით.

ყ ა ფ ო ს ა ნ მ ა ამისი უ ა რ ი ს თ ქ ვ ა: არც შენს ციხეს
შევსჩენივარ და არც კაცი გამომიტყუებია და დამიჭირავს და წამი-
ყვანია; სამართალი შემიძლია, რომ ამაების მქნელი არც ჩემი ბატონ-
ნი იყოს და არც მისი ყმები.

აწ ამისი ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს ყაფოსანი და ოცდასამი
თავის ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს და ლევანს და შმაგის ასრე შეფი-
ცოს: «არც ჩვენი ბატონი და არც ჩვენ შენი ციხის ასაღებად არ
შევსჩენოდეთ და არც შენი მეციხეენე გარდმოგვეტყუებიოს და
დაგვეჭიროს».

თუ ასრე ფიცოს, [გაივლ]ის; თუ ვერ ფიცოს, რომ შესჩენოდეს
და მეციხვანეც დაეჭიროს და წაეყვანოს, რომელიც ციხეზედ მივი-
და [და მეციხ]ვანე გარდმოიტყუა და დაიჭირა, ისინი ხელად მქნე-
ლად გელოვანს მობარდეს თავისი მიწა-[წყლით].

ლ ე ვ ა ნ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: სამოცი გორო პური, ჩემს მოჯალა-
ბეს მოუხდა მამაშენი, და წამართ[ვა და გე]დავებო.

ჭ უ ტ უ მ უ ა რ ი ს თ ქ ვ ა. წამოაყენოს ჭუტუმ თორმეტი
გლეხი კაცი მონათლული და ლევანს ასრე შეაფიცოს: «მამიჩემის
სიტყვით და საქმით და გამორჩევით რომელსაც შენ პურს გვეწამე-
ბი, იმის წამრთმევი და გამომრჩეველი და წამლები მამაჩემი და მისი
ყმა არა ყოფილიყოს და არც ჩვენ და ჩვენს ყმას არ წაგველოს.

თუ ასრე ფიცოს, გაივლის. თუ ვერ ფიცოს, ერთი ორად მოს-
ცეს ლევანს წანართმევი პური ჭუტუმ.

ბეჰელი: ბ ა ტ ო ნ ი შ ე ი ლ ი ნ ი კ ო .

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 10620. დედანი. ქალაღი. 10,5×34,5 სმ. მარცხენა ზემო კუთხე მოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქ-იქ ნახმარია მძიმე. საბუთი თარიღდება ქალაღის ჰვირნიშნისა და მღვიანბეგ ბერი გელოვანის მღვიანბეგობის მიხედვით.

... [წ]ელს, ნოენბერს კჳ ივანე ასათიანი და კაცია სულწაძე სამართალში შამოვიდენ.

იოვანემ იჩივლა: კოდზე [რომ მამული] გიჰირავს, ჩემი მამისა და ბაბუისეული და გ[ე]დაეები და გთხოვ და არ მამ-ლევე; და რა საბუთით და მიზეზით მიკავებ, არ ვიცით.

კაციამ უპასუხა: შენ რა მიზეზით მიჩივი ჩემი ძველისა და ახლის მიწა-მამულს. მე სამართალი შემიძლია, ჩემი მოგვარე კაცი რომ დერჩს გაჩენილა, ის მამული მის დღეშიდ სხვა კაცს არ ქ[ო]ნოდეს სამკვიდროთ და არც ჩემი ძველისა და ახლის მეტი კაცის ეს მამული ყოფილიყოსო.

ჩვენ გავსინჯეთ და ამისი სამართალი კაცია სულწაძეს დარჩა. წამოდგეს კაცია სულწაძე და სამი თავის ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს და ასე შეფიცოს ივანეს: «შენ რომ მამულს მედაეები, არც შენს მამა-ბიძას, არც გოგიელას, არც შენს ძველს და ახალს ის ალაგი და მამული სამკვიდროთ სჰეროდეს¹, არც შენ და არც შენს მოგვარე კაცს იმაშიდ ხელი გქონდესთო, არც ჩემი შთამომავლის მეტი მეპატრონე იმ ალაგ-მამულს ყავდეს».

თუმც ასე ფიცოს, რას ემართლება იოვანე სულწაძეს. და თუმც ვერ ფიცოს თავისი მამული, ის კოდის მიწა და მამული იოვანეს დარჩეს.

თავადი მღვიანბეგი გელოვანი ბერი.

ზურგზე:

ამ განჩინ[ი]ს ძალით ოთხი კაცის ფიცი დაგედვა, ჩვენ — ასათიანებისა ფირანასი, ივანესი, გლახუასი და ბეჟუქის, შენ — სულწაძეს კაციელას. მერმეთ მოფიცარი მოგვაყენე და [ა]რა გაფიცეთ, ასე დაგვარიგა ჩვენის ბატ[ო]ნი[ი]ს მაგიერმა სეხ-ნია ახვლედიანმა. ასე რომე, რომელშიდაც გვაფიცებდი.

¹ სჰეროდეს.

ის მამული შენი დარჩა, და ჩვენც ხელაღებით დაგვიტოვებია,
[გ]ქონდეს საუკუნოთ.

კაცთაგან ამისი მოწამე: ასათიანი ბერი, ჩიქოვანი
მამულჩარ. [ასა]თიანს დათიკას დამიწერია და მოწამეცა
ვარ. + + +

248. ბანიჩნაბა ზოდელავეასა და ჯაიანის შვის საკვეთა

1822—1884 წწ.

ქეთ. სახელმწ. ისტ. ეთნოგრ. მუზეუმ. საბ. № 1399. დედანი. ქალღი. 18,5×12,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია თითო ან ორი წერტილი. საბუთი თარიღდება ნიკო დადიანის მღივანბეგთუხუცესობის წლებით.

ზოდელავეა რომ ჯაიანებს უჩივის გლეხს, ჯაიანმა წერილი მოიტანა დადიანის კაციასაგან ბოძებისა, რასაც ჩვენგან ხელი არ შეეხება. მაგრამ ამას ანბობს ზოდელავეა, რომ ბატონის წყალობას გარდა სხეაც წამართვ[ი], გარდობირე და შემოგრჩაო. და ამისას ჯაიანი უარს ანბობს.

და რადგან დაობენ დაზავებისათვის ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ერთი და ერთი ჯაიანი და ექვსი გლეხი კაცი და ანუ ამავალი აზნაური თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს ზოდელავეას, რომ: «რაც ბატონის წერილშიდ მიწერია ეს ერთი გლეხი, ამის მეტი არც გადმობირვით და არც მძლავრობით მიღებული ჩემგან შენი კაცი მე არ მყავდეს, თვინიერ ბატონის წყალობას გარდა».

თუ ასე ფიცა, ვერას მიედაეება ზოდელავეა ჯაიანს. და თუ ვერ ფიცოს და მერმეთ ბატონის წყალობას გარდა რომელიც ყოლოდეს მძლავრობით მიღებული, რომ ბატონის წყალობად არ ყოლოდეს და გამოტყდეს, ის ზოდელავეას მიუბრუნოს ჯაიანმა.

ხელრთვა:

მღივანბეგთუხუცესი ნიკოლაოს დადიანი.

თავადი როსტომ მღივანბეგი.

249. განჩინება მოსა წინამძღვრისა და კაცთელა შარვაძის
განულის სამეფა
1840 წ. 6 აგვისტო

ქუთ. სახელმწ. ისტორ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1867. პირი. ქალაქი.
მხედრული.

წინამძღუარი მოსე და შარვაძე კაციელა
მხეიძის კაცი გავაბჰვეთ.

წინამძღუარმან უჩივლა: მეფე სოლომონმა და მარ
იამ დედუფალმან უდაბნო აღაშენა, შესწირეს სოჩხეს
გლეხები, წყალწითელას გამოღმა მიწა ზეით დიდ ნაქ-
ცეს დაბლა, ქასრას იქეთ წყალწითელამდის ლათენარის
სერს ზეით, შენ და ჩემის კაცის ზიარს ჩამოღმა, დავთრით შესწირა,
დღემდის შენც გაძლევდა მოღსა და ახლა მოდიც წამართვი, აღარც
ალაგს მაძლევ, რასათვის არ ვიცი.

კაციელამ უპასუხა: მართალია, გლეხებიც შესწირეს, შენ რომ
ზღურები ბრძან[ე], ისიც შესწირეს, მაგრამ არც მე შეუწირვარ, არც
ჩემი ალაგი. ჩემს სამამო ალაგს მართმევ.

წინამძღუარმან აშორო უთხრა.

ჩუენ ასე გაუაჩინეთ: წამოაყენოს ათი გლეხი კაცი, ასე შეფი-
ცოს: «მე რომ ზღურები მიწერია, იმას შიგნი ჩემის კაცის ზიარს
ჩამოღმა არც მამის შენისეული იყოს, არც ბაბუაშენის, არც სეუ-
ლობა ქონდეს; ეს მიწა პირველი დავთარი რომ დაიკარგა, იმაშიდაც
წერილიყოს და ამ დავთარშიდაც ეწეროს». თუ ასე ისამართლოს, ეს
სადაო ალაგი წინამძღუარს დარჩეს. თუ წინამძღუარმან სამართალი
ვერ შეძლოს, ალაგი შარვაძეს დარჩეს, წინამძღუარი ვერას შეუა-
ბერი მხეიძე.

ჩემ-სა წელსა აგვისტოს ე-სა დღესა განჩინება ესე მოვიდა
აღსრულებასა შინა, რომელიცა იყო ზემორე დაწერილი საღეოსა
ადგილსა გოგნის უდაბნოსა ეკლესიასა, ფიცითა ქუეშე არიან შე-
ფიცებულნი შარვაძეზედ დანიშნულნი, რომელნიცა ამტკიცებს ნიშ-
ნები, იმათზედ აღასრულა ათმა კაცმა ფიცით მთავრობის ბრძანების
ძალითა, დასტურებთა ბოჭოულის მოურავის ლევან ბაქრაძის
ძისა გიორგი ბაქრაძესათა.

განჩინებასა ზედა ხელმოწერილ არს გიორგი ლევანის ძის ბაქ-
რაძისათა.

ქეთ. სახელმწ. ისტორ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1276. ქალაღი. დედანა 34X24,5 სმ. მხედრული. განკეითილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. მამუკა და მერი გეგელია და ალანია ვაჟია გეაბჰკეთ.

გეგელიამ უჩივლა ალანიას: ჩემი და ცოლად მოგეცი და ორი კაცის სული გამზითვე, დიდს ხანს შენს ოჯახშიდ იყავი და შენის ცუდკაცობით ოჯახშიდ ვეღარ დასდექი, აიყარე და აფხაზეთს წადი. ჩემი და უმოწყალოთ სხვის კარზედ დასტიროდა და რომ შევიტყვე, ჩემი და შინ წამოვიყვანე. და როდესაც აფხაზეთიღამ შენს სახლშიდ მოღი, ჩემი და ისევე შენს სახლშიდ მოგიყვანე და მოგეცი და ჩემს სახლშიდ წამოვეღი. და დღეს ჩემი და დამიკარგე; და მზითევიც შენ გყავს და სხვასაც ბევრს მემტერე და წამართვი და გეღავებიო.

ალანიამ უპასუხა: შენი და მე რომ მოვიყვანე, იმ ჟამად გამიკირდა და სხვაგან წავეღი და ჩემი ცოლი ჩემის მოყვრისას დაეტრევე. შენ მოსულიყავი და წაგეყვანა და გეღოანისთვის გაგერიგებია და ხასათ დაგეჯღინა. და მას მერმეთ როდესაც ისევე ჩემს ოჯახშიდ მოვეღი, მაშინ ისევე მომიყვანე, მარა გული აღარ დასდვა, ჩიჩუას ცოლთან მივიღა და ისევე ჩემს სახლშიდ მოვიღა; მარა იმ ჟამად შენ მოღი და იეშმაკე, გაქმბრიყვე შენი და დატარიელ ბატონის შვილთან მიიყვანე. და ტარიელმა რომ წაიყვანა, მას მერმეთ მე აღარ მინახავს. და ჩემს სისხლს შენ გეღავები, რომ ჯერ უწინ გეღოანთან შენი და ხასათ დააჯღინე და წამართვი და მას მერმეთ რომ მომიყვანე. კიღევე მეორეთ შენის ეშმაკობით ცოლი გამიბრიყვე და ტარიელის ოჯახშიდ მიიყვანე და დამეკარგა; და მართალი არის, ამისათვის ორი ცხენი და ოთხი ძროხა წაგართვი და ერთი ცხენი ფიჩხაიასი შეიქნა და ისევე მივეცი, არასფერი მითხოვია; და ოთხი ძროხა და ერთი ცხენი მე მოვახმარე. და თოფსა და ორს ხარს სხვას რომ მეწამებღი, სამართალი შემიძღღია, არც თოფის და არც ხარების არასფერი ვიციოღე; და ჩემს სისხლშიდ ამას არ დაგჯერდებღი, სხვასაც ბევრს გემტერებღიო.

გეგელიამ უჩივლა: ჩემი და ცოლათ რომ მოგეცი, დიდს ხანს შენს ოჯახშიდ იყო. და ერთს დღეს გეღოანი კოცხერს თავის შვილთან მისულიყო — გოგი ჩიჩუას ცოლთან და შენი ცოლი იმ ჟამად

მად გოგიას ცოლთან ყოფილიყო. და გელოანს ენახა და როგორც მომხდარიყო, შენი ცოლი გელოანს ეშოვა. და შენ როდესაც აფხაზეთს წადი და ჩემი და უკირისუფლოთ დასტოვე, მე წამოვიყვანე. ეს გელოანმა შეიტყო და შინ ჩამომიღვა და მითხრა, რომ: შენი და მე კოცხერს ვიშოვე და ახლა შენს სახლშიდ არის და გამომიყვანე და დამანებე, თორემ ძირზედ მოგთხრიო. და მე რა ძალა მქონდა, ან რას გაუბედავდი. როგორც პირველ ჩვეულება ქონდა შენს ცოლს გელოანთან, ჩემს სახლშიდაც ისე იმოქმედა და მე ბევრი ზიანი მომეცა. თორემ სამართალი შემიძლია, შენი ცოლის მაჰანკლობა და სხვისი გარიგება პირველ არც შენს ოჯახშიდ და არც ჩემს ოჯახშიდ არ მემოქმედებოდა. რაც პირველ კოცხერს რომ ენახა გელოანს და ეშოვა, რაც იმის მიზეზზედ არ ჩამომიღვა, სხოთ ჩემის მაჰანკლობით და პირიქეთ შეძლევეით გელოანისათვის შენი ცოლი არ შემეძლიოს და არც მას მერმეთ შენს ოჯახშიდ შენი ცოლი გამებრიყვებოდა და ჩემის მიზეზით დაგკარგოდესო.

და ამისი ასე გავაჩინეთ: გეგელია აზნაურიშვილი არის და ალანია მსახური. და ამისათვის წამოდგეს ერთი და ერთი ძმა გეგელია და თერთმეტი თავის ტოლი კაცი თან ჩაიტანოს და თორმეტმა ასე სამართალი მისცეს ალანიას: «შენ რომ შენის ცოლის მაჰანკლობას, გაბრიყვებას და დაკარგვას მეწამები, ჩვენგან შენის ცოლის მაჰანკლობა არც პირველ გელოანთან ყოფილიყოს და გაგვერიგებოდა, რაც კოცხერს პირველ ნახულობისათვის არ ჩამომიღვა, სხოთ ჩვენის მაჰანკლობით გელოანს ის არ ეშოვოს და არც მას მერმეთ ტარიელთან რომ მივიდა, ის ჩვენ გვეთხრობიოს და გაგვებრიყვებოდა და არც ჩვენიც [ის შენი ცოლი დაგკარგოდეს]».

თუ ასე უფიცოს, მას მერეთ ალანიამ რაც გეგელიას წაართვა, და თავის პირითაც გამოტყდა ოთხს ზროხასა და ერთს ცხენს, ისინი ისევე გეგელიას მისცეს და საუბატიოთ თავის ტოლები დაუდვას ცხენსა და ზროხებზედ.

და ერთს თოფსა და ორს ხარს სხვას რომ ეწამება გეგელია ალანიას, რომ წამართვიო და ალანია უარს ამბოფს, ამისთვის ორი გლეხი კაცი თოფშიდ შეაფიცოს და ორი გლეხი კაცი ორს ხარშიდ, რომ არც თოფის და არც ამ შეწამებულის ხარების არასფერი იცოდეს. თუ უფიცოს, [რას ემართლება].

და თუ ვერ უფიცოს გარდაუხადოს ალანიამ, ამისთვის რომ დიდის ხნის ნამტერები არის და რატომ სხვას ნამტერებთან ესეც არ გაამხილა. და როდესაც გეგელიამ უფიცოს, ალანიამ თავისი ნამტე-

რები საუბატოთი მისცეს, მაშინ უნდა¹ მისცეს კიდე ალანამ გეგელიას, რომელიც დღეს ხელშიდ ნამზითვი ერთი კაცის სული ყავს, იმისი მესამედი ფასი მისცეს გეგელიას ალანამ და ორი წილი ფასითითონ დაიკაოს. ამის მიზეზისათვის, რომ ერთი წილი თითონ ერგება ალანას და მეორე წილი მისი ცოლის კიდევ მასვე დარჩება, იმისთვის რომ იმ ქალს თავის სიავით ქმარი დაუგდია, სხვაგან წასულა და კიდევაც მომკვდარა. ამის მიზეზედ ორი წილი მზითვეთ ალანას დარჩეს და ერთი წილი, რომელიც მესამედი იქნება, გეგელიას მისცეს ალანამ. და თუ პირველ გეგელიამ ქალის მკვანკლობას და გაბრიყვებაზედ თავი ვერ უმართლოს, მას მერმეთ ოთხასი მარჩილი სისხლათ გეგელიამ ალანას მისცეს. და რაც მზითვეშიდ წილი ერიოს გეგელიას და ან რაც ალანას გეგელიასათვის წაერთმოს, ისინი გარდასახადშიდ მიითვალოს ალანამ.

ალანამ უჩივლა გეგელიას: როდესაც შენს სახლშიდ ვიქორწილე, იმ ჟამად ქალის მოცემამდის რაც შემეძლო გემსახურე სასმელსაკუმელით და ხარჯის მოცემით. და თქვენ ორს მზითვეს შემპირდით. და ერთი გოგო სანამ ცოლს წამოვიყვანდი, მანამდის მეშეცით და მამაშენის სიტყვით გავეიდეთ და სამასი მარჩილი მამაშენს მივეცით იმ გოგოს ფასი და სამაგიეროთ მამაშენი სამს კაცის სულს შემპირდა მზითვათ მოცემას. მაგრამ მას მერმეთ მისუსტეთ და აღარც ცოლი მომეცით და აღარც მზითვეი და ამისთვის ბატონის დედოფლის კაცი თოდუა დავიჭირე. და დედოფალი გაგიწყრათ, ძალით ჩემი ცოლი მომცეს და ორი მზითვეი. და ჩემს სახლშიდ რომ მოვიყვანე, მას მერმეთ შენ მოდი და რომელიც უკეთესი მზითვეი იყო, ის თქვენ გაყიდეთ და გლახა მე დამიტოვეთ. და მე ამას გედავებით, რომ პირველ მონაცემი გოგო მამაშენის სიტყვით გავეიდეთ და სამასი მარჩილი წაილო და მას მერმეთ მოცემული მზითვეი შ[ენ] გაყიდე და მე არასთერი მარგე² და გედავებო.

გეგელიამ უპასუხა: ჩვენი მონაცემი გოგო შენ რომ გაყიდე, ამისთვის ჩიჩუამ დაგიჭირა და დაგ[ა]ტყვევა და მტყვის ნათასი ოთხმოცი მარჩილი მე მოგიტანე — სამოცი ჩიჩუას ქალაბნათ და ოცი გელოანისათვის. და შენ აშობას... შემეხვეწე, მე ვისაქმე და სამოცი მარჩილი ჩიჩუას მივართვი და ოცი გელოანს და მტყვეობისაგან აგიშვი, თორემ სამართალი შემიძლია, ოთხმოც მარჩილს გარდა სხვა იმ გოგოს ფასი მამაჩემს არ შოვოდესო.

¹ქუნდა. ² მაგრე.

ალანიაშ უპასუხა: ოთხმოცი მარჩილი ქალაზნათ მოგიტანე და ორას ოცი მას მერმეთ მივეცი მამაშენს.

და გეგელიამ უარი სთქვა.

და ჩვენ ასე ვავაჩინეთ: ის გოგო მზითევი ყოფილა და ორი წილი მალანიასკენ დარჩება, რომელიც იქნება ას ორმოცდა ექვსი მარჩილი და ორი აბაზი. და ამისთვის წამოდგეს ერთი გეგელია და ათი გლები კაცი თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს ალანიას: «ოთხმოცი მარჩილი ქალაზნათ რომ მოიტანე, იმის მეტი მამიჩვენისათვის და ჩვენთვის იმ გოგოს ფასი არასფერი მოგეცეს». თუ ასე უფიცოს, მას მერმეთ სამოცდაც[ა]მეტი მარჩილი და ერთი აბაზი ალანიამ გეგელიას მისცეს. და თუ ვერ უფიცოს, მას მერმეთ რასაც ფიცშიდ გამოტყდეს, რომ მეტი არ გამოერთმოს ოთხმოც მარჩილს გარდა, იმის ორი წილი ალანიას მისცეს გეგელიამ და ერთი წილი თითონ დაიკაოს.

ბეპედი: სახლთუხუცესი მე ჩიქოანი ოტია.

251. განჩინება ჟაჟეჩელა და სხენია ყრუაშვილზის ქონების საქმეზე

XIX ს. I ნახ.

ქუთ. სახელმწიფო ისტორ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 297. დედანი. ქალაღი. 21X33,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახმარია ორი წერტილი. აქვე დაცულია საბუთის მეორე დედანიც (№ 296).

ქ. ქ ა ქ უ ჩ ე ლ ა ყ რ უ ა შ ვ ი ლ ი და მისი ძმა ს ე ხ ნ ი ა ვავაბჰვეთ.

სენიამ უჩივლა, რომ ბაბუის ჩუენის ბუში იყო და ის უშვილოდ გარდაეგვო და შენ მიდი ბატონს ცაგერელთან და მისისეულემა იქრთამე და მე არ შემატყობინეო და არც ზიარებას მიბირებ; და რადგანაც მეც მამის ჩემის შვილი ვარ და ერთ[ათ] ვესახლეო და ერთათ ვიყავით უნდა შეგეტყობინებინა და დღესაც გედავებო.

ქაქუჩელამ მაგიერი უპასუხა: მართალია, რაც თქვიო, სულ მთელ ქრთამში შემიდექი ნახევარში და ვიზიარებ. აწ ჩვენ რომ დავსხედით, ქაქუჩელას სიტყვის მსგავსად ვავაჩინეთ: თუმც უშვილოს კაცისსეული ყოველივე ბატონის არის და ვისაც უნდა, მას უბოძებს, მაგრამ რადგანაც ბაბუისსეული იყო და ერთად ესახლენ, ქაქუჩელას უნდა შეეტყობინებია ს ე ს ი ტ ა ს თ ვ ი ს. და აწ ასე ქნან: ქაქუჩელას რაც ამაში ქრთამი გაეღოს, აჯით შეატყობინოს

I სახევარში.

სესიტას, რამდენი ათი მარჩილი იქნეს, იმდენი კაცი შეაფიცოს, რომ ამდენი დამხარჯოდეს ქრთამი თქო და ნახევარში¹ სესიტამ გაისტუმროს ქაქუჩელა და ქაქუჩელამ ის ბუშისსეული შუა გაუყოს სეხნიას.

ქაქუჩელამ უჩივლა სეხნიას: ჩვენ ერთათ ვესახლეთ და განვიზრახეთ, რომ ბატონს ქრთამი მივართვათ და ჩვენი კაცები გავიაზატოთ-[თ]ქვა. მივდექი ამაში ბატონს დადიანთან და ქრთამი მივართვი: ორი ცხენი, ერთი თოფი, ერთი ლეკური და ორმოცი მარჩილი თეთრი. და ჩვენი კაცები გავიაზატეთ. მერმეთ ვარჩიეთ და ჩვენ კაცებს ორმოც-ორმოც მარჩილი გარდავხატევიეთ; შვიდი კომლი გვყავდა და შვიდის კომლისაგან ორმოც-ორმოცმა ორას ოთხმოცი მარჩილი ქმნა. და ესეც საერთოთ ოჯახზე დავხარჯე; და ამდენი ქრთამიც დაკარგული მაქვს და ეს თეთრიცო და გედავებო.

სეხნიამ უპასუხა: მართალია, ჩვენ კაცებზე თეთრი გავბოქვით და შენ გქონდა და უბნობ, რომ საერთოთ დავხარჯეო. სამართალი შემეძლიან, რომ მართალს ოცდაათის მარჩილის თოფი კი მაქვს ამ თეთრისაგან, თორემ არც ჩემზედ, არც ჩემს ცოლსა და შვილზედ, არც საერთო ოჯახზედ შენ ის არ დავგებარჯოსო. ეს ორას ოთხმოცი მარჩილი ქრთამი მოგეცი ბატონისთვისო; ბატონს დადიანს ახლდი და მართლაც აზატის წიგნი მოიტანე ამ ქრთამით, თორემ ცხენს, თოფს, ლეკურს რომ უბნობ, მე ის არა ვიცო, ბატონი დადიანი გწყალობდა, ხან გამომართმევდა, ხან მოგვემდა, ამის არა ვიცითო.

აწ ამისი ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიამ თუთხაშეტი გლეხი კაცი და ან ამაველი აზნაურიშვილი და ასე შეაფიცოს ქაქუჩელას: «ეს ორას ოთხმოცი მარჩილი რომ ბატონის ქრთამად მოებოქვით და შენ მოგეცი, ის ორას ოთხმოცი მარჩილი არც ჩემზე, არც ჩემს ცოლსა და შვილზედ, არც საერთო ოჯახზედ მოგებმაროს, მართალია, ეს ოცდაათი მარჩილის თოფი კი მაქუს». თუ ასე უფიცოს სეხნიამ, მაშეინ ქაქუჩელამ ეს ორას ოთხმოცი მარჩილი ჩაიგდოს.

და რასაც ნამეტანს ქრთამს ბატონის მიცემას უბნობს ქაქუჩელა, იმაშიდ რამდენიც ორას ორმოცდაათ მარჩილზე ნამეტანი იქმნეს, რამდენიც ათი მარჩილი იქმნეს, იმდენი გლეხი კაცი და ან ამაველი აზნაური ასე შეაფიცოს სეხნიას, რომ: «ამ ორას ორმოცდაათ მარჩილს გარდა ჩემი საკუთარი ამდენი დამხარჯოდეს, არც ამაში რამე შშველოდეს და არც სხვა საქმეში ბატონისთვის მომერთმოს, რაც ამ ჩვენის კაცების სააზატოთ არ მივართვი». თუ ასე ფიცოს, რაც ორას ორმოცდაათ მარჩილზედ ნამეტ[ა]ნი დაიფიცოს ქაიხოსრომ, სეხნიამ გარდაუხადოს.

სეხნიამ უჩივლა: რაც გვყავდა ჩვენი გლეხები, დავიყავით. და სამი ბიჭი ქართლს გვყავდა და ვთქვით: ისინი რომ მოვიდეს, მერ-

მედ დავიყოთო. ახლა ერთი ბიჭი ჩამოვიდა და გყვეს და აღარ მიპი-
რობ გაყოფას და გედავებო.

ქაიხოსრომ უპასუხა: გლეხები დავყავით. სამი ბიჭი ქართლ[ში]
იყო და ასე ვთქვით, რომ ვისიცი სახლი გვხთა, მის-მისი წასრული
ბიჭებიც ჩვენი იყოს თქვა. და ჩამოვიდა ჩემი სახვედროს გლეხის
ბიჭი და მართალია, მყავსო.

სეხნიამ უპასუხა: სამართალი შემძლიან, რომ ქართლს რომ
ბიჭები იყო, ის ჩვენ დაგვეყოს და არც ეს პირობა დაგვედვას.

ამისი ასე გაუჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიამ სამი გლეხი კაცი და
ასე შეაფიცოს ქაქუჩელას: «შენ რომ უბნობ, არც ეს პირობა გვე-
თქვას და არც ჩვენი ქართლს რომ ბიჭები იყო, ის საკუთრად და-
[გვეყოსო]. თუ ასე უფიცოს, მაშინ ქაქუჩელამ გაუყოს ის ქარ-
თლიდამ მოსრული ბიჭი. თუ ვერ უფიცოს სეხნიამ და გაყოფილი
ყოფილა და ქაქუჩელას დარჩეს ის ბიჭი.

სეხნიამ უჩივლა: ჩემი ოცდაათი მარჩილი გმართებსო. ქაქუჩე-
ლამ ზოგი იტეხა და ზოგი ივარა.

აწ ამისი ასე ქნან: რაც იტეხა, მისცეს; რასიც უარი თქვას,
რამდენი ათი მარჩილი იქნეს, იმდენი გლეხი კაცი შეაფიცოს: არ
მართებდეს-თქვა; და მაშინ რას ერჩის სეხნია ქაიხოსროს:

ქაქუჩელამ უჩივლა სეხნიას: დედი ჩემის დანატოვარი საქონე-
ლი მის გამდელს დარჩაო და ის გამდელი შენ გყავდა და გედევ-
ბო. და ამაში! სეხნიამ ვარი უთხრა.

და ჩვენ ამისი ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიამ ხუთი გლეხი
კაცი და ასე სამართალი მისცეს: «შენ რომ დედიჩვენის დანატო-
ვარი საქონელი გამდელს ქონდაო, რომ მეუბნები?, თუმც რამე ქონ-
და გამდელს, რომ მოკუდა, თავის სულისათვის თუ გავეცი, თორემ
მე მისი არა დამჩენოდეს რა. და რაც იტეხოს სეხნიამ, ქაქუჩელას
მისცეს. და რა ცარადა, ვერას შეუვა³ ქაქუჩელა სეხნიას.

ბეჭელი: ჩ ი ქ ო ვ ა ნ ი ო ტ ი ა .

252. ბანჩინება ზაუზუბი და სეხნია კუპრაძევის სასისლო სამეფო

XIX ს. I ნახ.

ქუთ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1818. დედანი. ქალაღი. 30x 21 სმ. მხედრუ-
ლი. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარაო სამი
წერტილი.

ქ. ზ ა ზ უ ტ ი¹ კ უ პ რ ა ძ ე და ს ე ხ ნ ი კ ა კ უ პ რ ა ძ ე გა-
ვაბქვეთ.

1 ამაჟი. 2 მევენები. 3 შევია. 4 ზუტბი.

მოდგა ზაზუტმა, უჩივლა: შვილი მომიკალი, რაზე მომიკალი, დანაშაული რა მქონდა?

სეხნიკამ უჩივლ[ა]: ძმას თავი გადამიჩეხე და მისი შიშით ძმისწული მომიკვდა, თავს სისხლი რომ ზდიოდა, მიწა-ალაგი წამართვი, ხარი და ზროხა, თხა დამიჩეხე¹, ყანა წამიხთინე, ამას არა დამაჯერე კიდე, ჩემს ალაგში [ვ]მუშაობდი და ურემი მქონდა საესე, დამიჩეხე, მომიხვდა და ცოლი და დედა შემაგინე², სასიკვდილოთ შემომოტიე³, ამაზე მო[ვ]კალი.

ზაზუტმა აშორო უთხრა: «მე შენზე საჩხუბრათ⁴ არ მოვსულვარ, არც ჩემის შვილისგან სისხლი არ დენოდეს შენს ძმას, არც იმის შიშით შენ ძმისწული მოკდენოდეს, არც ხარი და ზროხა, თხა დამეჩეხოს; არც მიწა, არც ალაგი არ წამერთმიოს, არც ტყე და არც ყანა წამეხთინოს».

თუ ასე უაშორო[ს], ამის [ა]სე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ ზაზუტმა და ოცდასამი კაც[ი] ჩაიტანოს და ასე უფიცოს; თუ ასე უფიცოს ზაზუტმ[ა] შვილი[ს] უბრალოთ მოკდომა, და მთელი სისხლი მისცეს სეხნიკამა. თუ ვინ იცის და სისხლი ვე[რ] შეიძლო, როგორც სამართლის წიგნმა თქვას ხელითმქნელი, ისე მიეცეს.

თუ ზაზუტმა ვერ უფიცა ან ფიცმა ამ[ტყუნოს] ამაში, ზაზუტისაგან[ს] ძმა თავგადარეხილი ყავს, ძმისწული კლ[არი] ყ[ა]ვეს, ხარი და ძროხა, თხა დაჩეხილი ყავს, მიწა-ალაგი წართმოულია, აქ ყანა წამხთარი, აქ თავის ალაგში[ო] ყოფილა სეხნიკა და სასიკვდილოთ მოსულა, კიდე⁵ თავი აქვ[ს] გაჩეხილი და მთელი სისხლი მისცეს; ძმისწული კდარი ყავს და სხვა სისხლი მ[ი]სცეს. სხვა რაც წანართმევი არის ან წანახთენი იყოს, ყოლიფერი მისც[ეს].

კიდე სეხნიკმა უჩივლა: ხელზე ლეკური შემომკარი⁶ და კიდე [ვ] აჩნია.

ზაზუტმა აშორო უთხრა: მე [შენთვ]ინ ლეკური არ შემომეკრას⁷, არც ჩემს შვილს.

ამის. ესე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ზაზუტმა ექვსი კაცი, შეფიცოს. თუ უფიცოს, რას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს და ან ფიცმა ამ[ტყუნოს], მეოთხედი სისხლი მისცეს.

ზაზუტმა უჩივლა სეხნიეს: შვილს დანა დამ[ი]კარი კლავში, ხელი წაუხთინე.

¹~დამიჩეხე თხა. ² შომაგინე. ³ შომოტავე. ⁴ საჩხუბრათ. ⁵ კეიდეო. ⁶ შომკარი. ⁷ შომეკრას.

სეხნიკმ[ა] აშორო უთხრა: მე შენი შვილისთვის დანა [ა]რ და-
[მე]კრას, არც სისხლი გდენოდეს.

ამის ასე გავაჩინეთ: სეხნიკმა ასე] შე[ე]ფიცოს. თუ ასე უფი-
ცოს, რას ემართლება, თუ ვერ უფიცოს ან ფიცმა ამტყუნოს, მე-
ოთხედი სისხლი მისცეს.

ზაზუტმა უჩივლა: ყანა წამიხთინე და ჩემს ყანაში გადმოვდენე,
რჩომა იყო. ამაზე მოდი და გამილახე შვილი.

სეხნიკმა აშორო უთხრა: მე შენთვის შვილი არ გამელახოს
არც ყანა წამეხთინოს.

ამის ასე გავაჩინეთ: წამო[დ]გეს ერთმა და ერთმა ძმამ და უფი-
ცოს. თუ უფიცოს, [ა]რას ემართლება. თუ ვერ უფიცონ, ფიცმა ამ-
ტყუნოს, როგორც გალახულიყოს, [ი]მრიგი საუპატიო მიცეს; რაც
წამხთარი იყოს — მიც[ე]ს, აჯით შეატყობიოს. რაც სე[ხ]ნიკას წახ-
თენოდეს, [სე]ხნიკს აჯით შიატყობიოს.

253. განჩინება იოსებ ღონღოლაძისა და გიორგი მახარაძის

უმის საქმეზე

XIX ს. I ნახ.

ქუთაისის სახელმწ. ეთნოგრ. მუზ. საბ. № 1397. დედანი. ქალაქი.
20,7×11 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ალაგ-ალაგ ნახშირით
თითო ან ორი წერტილი.

ქ. მღვდელ-მონაზონი იოსებ ღონღოლაძე და მახარ-
აძე გიორგი გავაბჟვეთ.

იოსებმა უჩივლა: გურიელს ჭუმათის ეკლესიისათვის შა-
ვიშვილები სვიმონისა და მისი ძმების მამა-პაპა შეუწი-
რავს და როგორც არის, შენ გყავს და გთხოვს ჭუმათის ეკლესია და
ანგელოზთმთავარი მიქაილ და გაბრიელ და თავისას რათ უკაეებ და
რათ არ მისცემო.

მახარაძემ¹ ნაცვალი უპასუხა: ჩვენ ეკლესიის შეწირული და
მიტაცებული არასდროს არვინ გვეოლია და არც ახლა ვინმე გ[ვ]ყავს
თქვენი და თქვენი ეკლესიის სადაო.

ამ შავიშვილების მამა-პაპა გურიელს უბოძებია და წიგნიც
წყალობის დებ[ულ] არს. იმ დღე[ი]დან ამ დღეს შუა გვეოლია და
გვეყავს და არც მაქსიმე ჭუმათლამდის ვინმე გვდავებია.
სამართალი შემიძლია, რომ ამ შავიშვილების მამა-პაპა არას გუ-
რიელს ჭუმათის ეკლესიისათვის არ შეეწიროს და არცა არას ჭუმ-
თელს დახსნილი ყოლოდეს.

¹ ნამახარაძემ.

აწ ამისი ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს მახარაძე და სამოცდაოთხი გლეხი კაცი თან ჩაიტანოს და ან ამაველი აზნაურიშვილი ნახევარი და ნახევარი გლეხი გურიის მიწის კაცი, სხვა ქვეყნის არა, და ჭუმათელსა და მთავარანგელოზს ასრე დაუფიცოს:¹ «რომელსაც შენ შავიშვილებს მედავები, ამათი მამა-პაპა არას გურიელს ჭუმათის ეკლესიისათვის არ შეეწიროს და არც ჭუმათელს დაეხსნას».

თუ ასრე ფიცოს, მახარაძე მართალი შეიქნება და გლეხები მახარაძეს შერჩება და ჭუმათელი და მისი ეკლესია ვერ მიედავება.

თუ ვინ იცის და ამრიგად ვერ ფიცოს და გამოტყდეს ანუ შეწიროვას გურიელისაგან და ანუ [ქ]უმ[ა]თელისაგან დახსნას, მაშინ მახარაძემ ხელი აიღოს და მთავარანგელოზს მიქაილ[ს] და გაბრიელს მიერთვას, არა ეთხოვოს რა მახარაძისაგან ისრე ხელშეუალად.

254. განჩინება ქაიხოსრო ჯაიანისა და იესიკა ჯორჯიკიას

გაგულის საგვეჯი

XIX ს. I ნახ.

აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილება. H 90.
პირი. ქალღღი. მხედრული.

[11] ქ. ჯაიანი ქაიხოსრო და ჯორჯიკია იესიკა გავაბქვეთ.

იესიკამ უჩიველა: იცი და მოგეხსენება, ხობის ეკლესია რამოდენი ხნის აღშენებული არის და რომელმან მეპატრონემ ალაშენა, მიწას შესწირევდა და ამოდენი ხანი არის მიწა ეკლესიის კაცს გექონდათ და ვპატრონობდით და ახლა გემძლავრობთ და გვართმევთ², და რა არის ესო.

ჯაიანმა ნაცვალი უპასუხა: რომელსაც მიწას შენ უბნუბ, ის მიწა ჩემს ძველს ქონდა და ახლაც მე მაქუს, შენ რას დაობ, არასდროს არ ქონებია ხობის მეპატრონეს, და არც არა მეპატრონეს ხობის ეკლესიისათვის შეუწირავს, მუდამ მე და ჩემს მოგვარეს გექონებია და ახლაც მაქუს. და ეკლესიის თუ არის, დავთარი ექნება ეკლესიას და მოიტანეთ და თუ სწერია, თქვენი იქნება, თორემ ჩემი მე მაქუს და რას მედავებო.

დავხედეთ ამის. სამართალს და გამოძიებას და აჯა ეკლესიის კაცს დაეადევით, ამისთვის რომ: ერთი რომ, ეკლესიის მახლობელი არის ის ადგილი; მეორე ეს რომ, ეკლესია და ღთისმშობელი უფრო ძველი არის და ამის მიხედვით ეკლესიის კაცმა უნდა იაჯოს.

წამოდგეს იესიკა ჯორჯიკია და [v] ოცდაორი გლეხი კაცი თან ჩაიტანოს და ჯაიანს ასრე უფიცოს: «არასდროს შენს ძველს და

¹ დუუფიცოს. ² + და გვართმევთ.

თქვენს ყმას, რომელსაც მიწას ჩვენ შამოვივლით, ის ადგილი არ გკონებოდესთ, არც არასდროს თქვენ და თქვენს ყმას იმ ადგილში უანა გექმნასთ და არც ეს ადგილი თქვენი იყოს და კიდევ ჩვენი და ჩვენი ეკლესიის ხობისა ღთისმშობლის იყოს და ტყვილად გვეცილებოდეთ».

თუ ასე ფიცონ, მიწა ეკლესიას მიერთვას, თუ ვერ ფიცონ ამ განაჩენით, მას მერმეთ მიწა ჯაიანს მიეცეს ხელშეუალად.

როდესაც ფიცი იქნეს, ო ხ ა ჩ ა ლ ე ლ ე ლ ე ს გამოღმა უნდა შამოიარონ; სხვა მიწის ცილება არ თქმულა.

255. ბანიანება გრიგოლ დადიანისა გიორგი და სიმონ ჩიქოვანების საქმეზე

1854—1857 წწ.

საბუთის დედანიცა და პირიც დაკარგულად ითვლება. ტექსტი დაბეჭდილია სალიტერატურო ჟურნალ «კრებულში», მეხუთე წიგნი, თფილისი, 1871 წ. გვ. 125—138, შემდეგი სათაურით: «ჩვენი ისტორიის მასალები. ძველი სამართლის ნიმუში». ტექსტი დაბეჭდილია გაუმართავად, ხელნაწერის განკვეთილობის ნიშნების დაკვით. საბუთის ბოლოს დასმული ყოფილა გ რ ი გ ო ლ და დ ი ა ნ ი ს ბეჭედი. საბუთი უთარიღოა. ჩვენი აზრით, იგი არ შეიძლება შედგენილი იყოს სამეგრელოს უკანასკნელი მთავრის დ ა ვ ი თ და დ ი ა ნ ი ს გარდაცვალებამდე, ე. ი. 1853 წლის 30 აგვისტომდე. დავითის დროს ასეთი საქმეები მსაჯულთუბუცეს როსტომ ჩიქოვანს ექვემდებარებოდა, რომელიც 1854 წელს გარდაიცვალა. ჩვენი საბუთი ამის შემდეგ უნდა იყოს შედგენილი, მაგრამ არა უგვიანეს 1857 წლისა, ე. ი. სამეგრელოს სამთავროს გაუქმებისა და მისი ქუთაისის გუბერნიაში შესვლისა. ა ნ ტ ო ნ ჰ ყ ო ნ დ ი დ ე ლ ი, რომელიც საბუთში არაერთგზის იხსენიება, ჰყონდილად ამ ხანებშიც ჩანს.

ქ. გ ი ო რ გ ი ტ ა ჩ ი ქ ო ვ ა ნ ი და მისი ძმა ს ი მ ო ნ მღვდელი გვაბეჭვეთ.

1.* ქ. მოდგა გ ი ო რ გ ი და ს ი მ ო ნ ს უ ჩ ი ე ლ ა: კ ა ც ი ე ლ ა გ ე ლ ე ნ ი ძ ი ს შვილი საერთო იყო, ფასი აიღო და მე არაფერი მაქვს.

ქ. მოდგა ს ი მ ო ნ და მაგიერი უ პ ა ს უ ხ ა: მართალი არის, გამორთმევა გვინდოდა, მაგრამ ჰყონდიდელს შეეხვეწა, აღარ დაგვანება გამოსართმევად; და ოცი მარჩილი გამოვართვი და სასახლოდ დავხარჯე.

ქ. მისი ასე გვაჩინეთ: სიმონმა ორი კაცის აჯით შეატყობინოს გიორგის, რომ ამ გოგოში ამის მეტი არაფერი ამეღოს-თქვა; და რაც აჯით იტეხოს, სიმონმა ნახევარი მისცეს გიორგის.

* ტექსტი მუხლებად გაკვეთილი არ არის.

2. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: სიმონიკა ფირცხელავეას შვილი ქოჩე ყიფიანს მიყიდე სამოცათ და მე არა მაქვს რა და გედავები.

ქ. მოდგა სიმონ და მაგიერი უპასუხა: მართალი არის, მე ეს გავეცი, მაგრამ მაგიერი შენ გიორგელა კირთაძის შვილი დაქავას მიეცი და მეც გედავები. იმ გოგოს მამა კიდე სხვაგან იყო წასრული. ვეცადე, ჩემი ცდით ორმოცდარვა მარჩილი გამოვიღე, ამოვიყვანე და გედავები.

ამისი გიორგიმ ვარი სთქვა: არც ბოქაულთან რამე გაგსლოდეს ჩემს ნამეტანი და კიდევ, რომელიც შენი გამონაღები რამე იყოს, არცერთი ფარის მე შენი იმაში არა შემ[რ]ჩენოდეს.

ქ. ამისი სიმონმა აშორო უთხრა: ამ ორმოცდარვა მარჩილში შენგან მე არა მომცემოდეს.

ქ. აწ ამისი ესე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა [სამი?] გლეხი კაცი, ესე შეაფიცოს გიორგის: «ამ ორმოცდარვა მარჩილში არც მამის, არც დედის, არც ოჯახის ამაში არაფერი რეოდეს, რაც საკუთარი ჩემის თეთრით არ დავიხსენი». თუ ესე უფიცა სიმონმა, მისი კერძი სიმონმა ჩაიგდოს² და ოცდაოთხი მარჩილი უზლოს გიორგიმ სიმონს. თუ ვერ უფიცოსდა, ორივეს სწორ გაუხმარია და გაიაროს.

ქ. გოგო რომ უჩივლა გიორგიმ სიმონს — ქოჩეს მიეცი, მაგიერი გიორგის დაქავასთვის მიუცემია და ამაში ერთი მეორეს ვერას შეუა.

3. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: ერთი უსახლკარო კაცი გვეყავდა, მახარიკა კირთაძე და შენი მიზეზით გაიქცა. ოცდათუთხმეტი მარჩილი გამივიდა, ამოვიყვანე და არის, და გედავები.

ქ. მოდგა სიმონ და მაგიერი უპასუხა: სამართალი შემოძლია, რაც ანტონი ქყონდიღელმა არ ამოიყვანა, შენ ამაში არცერთი ფარა არ დაგხარჯოდეს.

ქ. აწ ამისი ესე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა სამი კაცი, ესე შეაფიცოს: «რაც ანტონიმ არ ამოიყვანა, შენი ამაში არა გლეზბულიყოს». თუ ასე უფიცა, საერთოდ დაგვიც. თუ ვერ უფიცადა, აჯით შეატყობინოს გიორგიმ და რაც დახარჯოდეს გიორგის, ნახევარი უზლოს სიმონმა გიორგის.

4. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: ერთი ფირ-

1 იმაჩი. 2 ჩაიგდოს.

ცხელავას შვილი პეტრე ხუცეს მიეცი და მე არაფერი მაქვს.

ქ. მოდგა სიმონ და მაგიერი უპასუხა: მე პეტრე ხუცეს მივეცი და შენ მეორე და იოსელიანს მიეცი, შენ თუ იმას მოიყვან, შე იმას ამოვიყვან.

გიორგიმ კიდევ სთქვა: თხუთმეტი მარჩილი საძიძაო გამივიდა[ო].

ქ. მისი ასე გავაჩინეთ: ერთი მას გაუყიდა და მეორე — მეორეს და ერთმანერთს ვერას შეუვა დასტურ. გიორგიმ თხუთმეტი მარჩილი საძიძაო გამივიდაო, კიდევ გამიზნია, კიდევ გამიყიდა. იმაში ვერას შეუვა გიორგი სიმონს.

5. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: მეოთხე გოგო, მახარია კირთაძის შვილი, გელვანი დაპატიჯე და იმ გოგოს ფასი მას აჩუქეო.

ქ. მოდგა სიმონ და მაგიერი უპასუხა: მართალი არის, მოკავებული გყავდა, მაგრამ ვერ ვიშოვნეთ, მამამ დახიზნა. მერმეთ სახლთხუცის კაცმა შეირთო და რადგან ვერ მოვიყვანეთ, მართალი არის, ოცი მარჩილი ავიღე და საერთოდ დავხარჯე.

ქ. აწ მისი ესე გავაჩინე[თ]: ოცი მარჩილი იტეხა სიმონმა და ნახევარი უზღოს სიმონმა; და თუ რამეს გამოელის კიდე იმადგან, ისიც სწორ გაიყონ.

6. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: საღარეის-შვილი მამაჩემმა გაყიდა და მისი ნაფასით გოგო დაიხსნა, იმ გოგოს შვილი ეყოლა და შენ სამოცათ გაყიდე; და დედა გყავს და მსახურობ; და გედავები.

ქ. მოდგა სიმონ მღვდელი და ბუში რომ უჩივლა გიორგიმ, სიმონმა ანტონი ჭყონდიდლის წიგნი წამოაჩინა. და დედაში ეს უპასუხა: ჭყონდიდელი ანტონი შემობრძანდა და უჯერო ცოლ-ქმარი გაყარა. შეეხვეწა დედაჩემი და ფასი მიართვა და დაიხსნა. სამართალი შემიძლია, ექვსი რუბის მეტი მამიჩემის იმათში არაფერი რეოდესო.

ქ. აწ ამის ასე გავაჩინეთ². ბუში, ბიძიჩემის ანტონის წიგნი მოიტანა და ხელი არა აქვს გიორგის, სიმონის არის. და დედის რომ უჩივლა სიმონმა გიორგის, წამოაყენოს სიმონმა ოთხი კაცი, ასე შეაფეცოს გიორგის: «რაც დედაჩემმა არ დაიხსნა, მამიჩემის ამაში ექვსი რუბის მეტი არაფერი გაღებულყოს». თუ ესე უფიცა, არც

1 + შენ. 2 გავარჩიეთ.

სიმონს აქვს ხელი და არც გიორგის, ქვრივის არის და მას ყავდეს. თუ ვერ უფიცადა, საერთო ყოფილა და ერთად გაიყონ.

7. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: მანამდი დიდი საურობა იყო და დათუნიკა სევანიძეს თავისი შვილი თუთხმეტ მარჩილად გასაყიდლად მიყავდა, მოაბრუნა დედაჩემმა, საურის თეთრი მან გაისტუმრა და დაიხსნა. და იმ გოგოს შენ მსახუროფ; და გედავები.

ქ. მოდგა სიმონ და ამისი უარი თქვა: სამართალი შემიძლიან, რაც საერთო არის, დედის შენის იმაში არაფერი ერიოს და არც შენი საკუთარი ეს იყოს.

ქ. აწ ამისი ასე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა ერთი კაცი. ასე შეაფიცოს: «რაც საერთო არ არის, დედიშენის მაში არაფერი ერიოს საერთოთ». და გულით თუ ვერ უფიცადა, გიორგის ყოფილა ის ქალი და რას ემართლება სიმონ.

8. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: მამაჩემს მიქელმა ჭაკი ცხენი მისცა ცხენის ქირათ და მთავნი ცხენი და ერთი ჭაკი ცხენი შენ გაყიდე და სამი კვიცები კიდე შენ გყავს. და მამიჩემისა დანატოვარი ორი საფოხლე ქვაბი, ოთხი ხარი და ძროხა — ესენი დარჩა, ზოგი მოიხმარე და ზოგი გყავს; და გედავები.

მოდგა სიმონ და ამისი ასე უთხრა: ამ ცხენის მომკეში დავით და მიქელ არი, მათ კითხეთ და მოგვხსენებათ. ხარის, ძროხის, ქვაბის — ყველასი უარი სთქვა, — სამართალი შემიძლიან, არც ერთი მარჩილის არა ხარათ, არა ძროხათ და არა ქვაბათ შენს ნამეტანი არც მომეხმაროს და არცარა მქონდეს.

ქ. ამისი ასე გავაჩინეთ. ჭაკი ცხენი დავითს და მიქელს ვკითხეთ — ყიფიანის ქალს მივეციით; და ქალის არის, გიორგის ხელი არა აქვს. ხარი და ძროხა და ქვაბი რომ უჩივლა გიორგიმ, წამოაყენოს სიმონმა სამი კაცი, ასე შეაფიცოს გიორგის: «არა ხარათ, არა ძროხათ, არა ქვაბათ შენს ნამეტანი მე არაფერი მომეხმაროს და არცარა მქონდეს». თუ ასე უფიცა, რას ემართლება გიორგი სიმონს. თუ ვერ უფიცადა, რაც იტეხოს სიმონმა, ნახევარი მისცეს სიმონმა გიორგის.

9. ქ. მოდგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: გლეხი ამოგვიწყდა და ერთი ბოვში დარჩა. მამაჩემმა მე მომცა. მე დედაშენს მივაბარე. რო უყავი არ ვიცი და გედავები.

ქ. ამისი სიმონმა უარი სთქვა, შორს დაიკავა, არა ვიცი რა.

ქ. აწ ამისი ესე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონ მღვდელმა სამი კაცი, ესე შეაფიცოს გიორგის: «შენ რომ დედაშენს ბოეში მივაბარეო ანბობ, არც მიგებარებოის და არც არა ვიციოდე მისი». თუ ვერ უფიცადა, მისი გოგო უნდა მისცეს სიმონმა გიორგის.

10. ქ. მოლგა გიორგი და სიმონს უჩივლა: მახარობელა სევანიძე საურის თეთრში დაწინდებული იყო, ბორჯზე რომ მივიდა, მოლგა მოვალე და რო[მ] ველარა მოიხერხეს რა, გაგზავნა დედაჩემმა კაცი, გალმიდამ სამოცდახუთი მარჩილი მოატანია და ის კაცი დაიხსნა; და დღეს საერთოდ არის; და ვლდობ.

ქ. მოლგა სიმონ და ამისი უარი სთქვა: სამართალი შემიძლია, დედაშენის ამაში არცარა გაღებულებიყოს და არცარა ერიოს.

ქ. აწი ამისი ასე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა ექვსი გლეხი კაცი და ასე შეაფიცოს: «დედის შენის ამაში არც ერთი ფარის არაფერი ერიოს». თუ ასე უფიცა, საერთოდ დაგვიც; თუ ვერ უფიცადა, ან რაც დაუხსნია ის უნდა მიეცეს გიორგის და ან რაც თეთრი გაუღია, ის უნდა მიეცეს სიმონისაგან გიორგის.

11. ქ. მოლგა სიმონ და გიორგის უჩივლა: მახარია კირთაძე მამაჩემმა ცოლის ხარჯათ მომცაო და წიგნიც წამოაჩინა და იმ წიგნში გიორგიტას გასტუმრებაც ეწერა და მაგიერიც მიეცემა მამისაგან.

ქ. მოლგა გიორგი და აშორო უთხრა: არც მაგისი სამაგიერო მამაჩემს ჩემთვის მოეცეს და არცარა მქონდეს და არც-არა მყავდეს მაგისი სამაგიეროდ; და არც ჩემი ცოლის ხარჯი მამაჩემს ჩემთვის მოეცეს ოთხი მარჩილის მეტი.

აწ ამისი² ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გიორგიმ შვიდი კაცი, ასე შეეფიცოს სიმონს: «არც მაგისი სამაგიერო მამაჩემს ჩემთვის რამე მოეცეს და არცარა მქონდეს და არცარა მყავდეს მაგისი სამაგიერო და არც ჩემი ცოლის ხარჯი მამაჩემს ჩემთვის რამე მოეცეს ოთხი მარჩილის მეტი». თუ ასე უფიცა, სწორ უნდა გაიყონ, თუ ვერ უფიცადა, ისიც გასტუმრებული ყოფილა თავის ცოლის ხარჯში და ვერცარას შეუა გიორგი სიმონს.

12. ქ. მოლგა სიმონ და გიორგის უჩივლა: მამაჩემნი გარდაიცვალა და სულის საქმე ჭყონდიდელმა გეთხოვა³ ასოცი მარ-

1 ჩემის. 2 იმისი. 3 სეთხოვა.

ჩილი. ვეცადე გელვანით, და გ ე ლ ვ ა ნ მ ა ქყონდიდლისაგან პატი-
ვი დაიდვა და მე ოცდახუთი მარჩილის ცხენი გარდამახდევინა გელ-
ვანმა; და გედავები.

ქ. მოდგა გ ი ო რ გ ი და უ პ ა ს უ ხ ა: ნება შენი არის, ქვეშ
უდგინხარ ამ საქმესო.

აწ ამისი ასე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა ორი კაცი, ასე
შეაფიცოს სწორებით: «მამის ჩემის ნიშანში გელვანისათვის ოცდა-
ხუთი მარჩილის ცხენი მიმერთმოს». თუ ასე უფიცა, ნახევარი თი-
თონ უნდა ჩაიგდოს და ნახევარი გიორგიმ უზლოს სიმონს; და თუ
ვერ უფიცა, გაიაროს.

18. ქ. მოდგა გ ი ო რ გ ი და ს ი მ ო ნ ს უ ჩ ი ვ ლ ა: ოც მარჩი-
ლად ცხენი ვიყიდე. შენ მაშინ მ ა ნ უ ჩ ა რ ს ახლდი და თურმე
გლენებს ქრთამულობდი და სახლთხუცის მისაცემად ცხენი გინდო-
და. შენ კი გყავდა ცხენი, მარა მკლე იყო და დაშავებული და არ გა-
გივიდა. და ჩემი ცხენი გამომართვი და სა[ხლთ]ხუცესს მიეცი და ეს
მკლე ცხენი მე მომეცი. ვეცადე, პატივი მიუყუარი და გავაკეთე-
მოდექი შენ და სამოც მარჩილს დამპირდი. გამომართვი, არც ვარ
ცხენისაგან და არც თეთრისაგან; და გედავები.

ქ. მოდგა ს ი მ ო ნ ¹ და უ პ ა ს უ ხ ა: მართალი არის, ს ი მ ო ნ-
ნ ი კ ა კ უ რ ა შ ვ ი ლ ი ს გ ა ნ ცხენი იყიდე და მმართებს.

ქ. აწ ამისი ესე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა ოთხი კაცი,
ასე შეაფიცოს გიორგის: «რაც საწინდრათ არ მოგეცი ამ ოცი მარ-
ჩილის ცხენში, ხელმწყვედ მე ეს შენთვის არ მომეცეს». თუ ესე
უფიცა, თავისი ოცი მარჩილი მისცეს გიორგის. თუ ვერ უფიცადა,
სამოცი მარჩილი უნდა უზლოს სიმონმა გიორგის.

14. ქ. მოდგა ს ი მ ო ნ და გ ი ო რ გ ი ს უ ჩ ი ვ ლ ა: გ ა ბ რ ი-
ე ლ ი ს შვილისგან ბიჭი დაეიხსენი ორმოცდაექვს მარჩილად და
მყავს და რას მედავები.

ქ. მოდგა გ ი ო რ გ ი და მაგიერი უ პ ა ს უ ხ ა: ამას გედავები,
რომ ასე სამართალი შემიძლია, რომ ამ ბიჭში შენი საკუთარი არა-
ფერი გაეცემულიყოს, რაც საერთოდ არ ვიყიდეთო.

ქ. მოდგა ს ი მ ო ნ ა და ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა: არც მამის ჩე-
მის, არც ოყახის და არც შენი ამაში არა გაღებულიყოს რა, რაც
ჩემი საკუთარი თეთრით არ დაეიხსენიო.

ქ. აწ ამისი ასე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა ოთხი კაცი,

¹ სიმომ.

ესე შეაფიცოს გიორგის: «არც მამის ჩემის, არც შენი და არც ჩვენი¹ ოჯახის ამაში არა რეოდეს, რაც სწორებით ჩემი თეთრით არ დავიხსენია». თუ ესე უფიცა სიმონმა, ორმოცდახუთი მარჩილი გამოუღია სიმონს და ოცდაორ მარჩილ ნახევარი გიორგიმ მისცეს სიმონს და კაცი სწორ გაიყონ, ამიტომ რომ ხელფენი ძმას არ დაემადლებათ. თუ ვერ უფიცადა, მაშინ საერთო ყოფილა და სწორ გაიყონ.

15. ქ. მოღვა ს ი მ ო ნ და გიორგის უ ჩ ი ვ ლ ა: გოგო მოგაბარე და გამიყიდეო.

ქ. მოღვა გ ი ო რ გ ი და მიბარების ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა: მომყიდეო, თორემ არ მოგიბარებიაო.

ქ. მოღვა ს ი მ ო ნ და ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა: რაც არ მოგაბარე, არ მომეყიდოსო.

ქ. აწ ამისი ასე გავაჩინეთ. წამოაყენოს სიმონმა სამი კაცი, ესე შეაფიცოს გიორგის: «რაც არ მოგაბარე, მისი ფასი არცარა შენ მოგეცეს და არც მე გამომერთმოს». თუ ესე უფიცა, ოცდაათი მარჩილი უნდა მიეცა გიორგის, მაგრამ ათი მარჩილი გასამზდელში ჩაგვიგდია და ოცი უნდა მისცეს გიორგიმ სიმონს. თუ ვერ უფიცადა, გიორგის ყოფილა და ვერას შეუა.

16. ქ. მოღვა ს ი მ ო ნ და უ ჩ ი ვ ლ ა: გ ი ო რ გ ი ჩ ი ქ ო-
[ვ] ა ნ მ ა ცხენი მომცა, ის ცხენი მამაჩემს შემოაკვდა, მაგიერი ცხენი მომცა, წამართვი და გელავები.

ქ. მოღვა გ ი ო რ გ ი და მისი ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა.

ქ. ამისი ასე გავაჩინეთ. წამოაყენოს გიორგიმ ორი კაცი. ესე შეაფიცოს: «რაც ტყული² არ დამწამე, მე შენთვის ცხენი არ წამერთმოს». თუ ესე უფიცა, ვერას შეუა სიმონ; თუ ვერ უფიცადა, როგორც უაჯო ისე უზლოს გიორგიმ სიმონს.

ბეჭედს ზეითი რომ გოგო უჩივლა სიმონმა, საკუთარი სიმონის ყოფილა. და თუ სიმონმა ექვსი კაცი შეაფიცოს: «რაც არ მოგაბარე არ მომეყიდოს», ათი მარჩილი გასამზდელლოთ ჩაუგდოს და ორმოცდაათი მისცეს გიორგიმ სიმონს.

--- -- 2 (ასეთა ბეჭედი გრიგოლ დადიანის).

1 ჩენის.

2 ტყელი.

გ უ რ ი ი ს მ ღ ი ვ ა ნ ე ბ ე მ ტ ა გ ა ნ ჩ ი ნ ე ბ ა ნ ი

(1818, 1822 წწ.)

256. განჩინება ოთარა კალანდარიშვილისა და გოგითანა

ჩხატარაშვილის საქმეზე

1818 წ. 13 ივლისი.

[5] ჩუიშ-სა წელსა, ივლისის იგ დღესა.

ქ. კალანდარიშვილი ოთარა და მისი ძმა სიმონა და ჩხატარაიშვილი გოგითანა გავაბჟვეთ.

კალანდარიშვილმა უჩივლა: ამისი მამა და მამაჩემი კერძი კაცი იყვნენ ერთმანერთის, მოვიდა და უთხრა მამაჩემს, რომ: შენი შვილის სიმონასათვის კარგი კაცის ქალს და კარგს ქალს გათხოვიეთ. და მამაჩემმან ნება დართო და იმისმა მამა[მ] და ვით ჯღენტთან მიიყვანა, ქალი ათხოვნია, გამობრუნდა და მამაჩემს უთხრა: მტყვევს გამოგატანს და თეთრი მომეციო. მამაჩემმა ასი მარჩილი მისცა ამის მამას. და გამოხდა ხანი და ქალიც გავგიტხოვეს ნათხოვარი და თეთრიც შერჩა. მერმედ თეთრი ვსთხოვე და დღემდის მეუბნებოდა: ჯღენტს ემტერეო, რომ მე ვეღარა ავიღეო და დღემდის ვარს არ მეუბნებოდა და ახლა ვითხოვე პასუხს.

გოგითანამ თეთრის გამორთმევის ვარი უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გოგითანამ ექვსი¹ გლეხი კაცი და ანუ ამავეალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაჩემს მამიშენისათვის, შენ რომ თეთრს მიჩივი, არ გამოერაზიოს, და არც მამაშენს შეიეცეს და არც არასდროს მეთხრობიოს, რომ შენი თეთრი მმართებს და იმტერე ამ საქმეშიდ მეთქინს». თუმც ასე სრულად უფიცოს, არას ემართლება და თუმც ვერ დაუფიცოს, თეთრი ერთიორად მისცეს გოგითანამ.

¹ ექვსი.

ამასთანავე კალანდარიშვილმა ჯღენტს უჩივლა: ქალი გთხოვა მამაჩემმა ჩემი ძმა სიმონასათვის, მაღლი გარდაეხადეთ და ხარჯში ასი მარჩილი თეთრი და ერთი ხარი გამოგვართვი, ქალი გავგიტხოვე და ეს თეთრიცა და ხარიც ხელთა გაქვს; და დანაშაული რა გვექონდა, პასუხს ვითხოვ.

ჯღენტმა უპასუხა: მართალია, მამაშენი და მამაჩემი დამოყვრდნენ, ქალი გვთხოვა, მაგრამ ჩვენი სიძე თათარში დაიკარგა, შენ კიდევ შამოგაძლიეთ, მაგრამ არ ინებეთ და ქალი გავათხოვეთ.

კალანდარიშვილმა თავისი ძმა სვიმონა წამოაყენა: მამაჩემმა ამისათვის გთხოვა ქალი, თორემ სხვა სასიძო შვილი მაშინ მამაჩემს არ ჰყოლებია.

ჯღენტმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ჯღენტმა ექვსი¹ კალანდარიშვილის ტოლი აზნაურიშვილი ქალის გათხოვებაში და ევქსი გლეხი კაცი თეთრში და ერთი გლეხი ხარში და ასე შეაფიცოს: «არც მამაშენს დღეს რომ ქართველში ხართ, არც თქვენთვის ჩვენი ქალი ეთხოვნოს და არც ჩვენ დავჰპირებოდეთ თქვენ ორის ძმისათვის, რომელიც დღეს ქართველში ხართ და არც შენ რომ ხარჯში თეთრსა და ხარს მიჩივი, არც ის თეთრი და ხარი მამაჩემს მამიშენისათვის გამოერთმოს».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს და ქალის წართმევაში გამოტყდეს², [v] აზნაურიშვილის მესამედი სისხლი მისცეს, რომელიც იქს ასსამოცს ძველ მარჩილს; და თეთრში თუ ხარში, რომელშიდაც გამოტყდეს, ერთიორად მისცეს.

ჯღენტმა უჩივლა: ამ კაცმა ჩემი კაცი გადამბირა, შინ ჰყავდა, ბევრი ამტერა, მერმედ ბატონისშვილს ურჩია, დაიჭირა, მისცა და ბატონიშვილმა თათარში გაყიდა და რას შემართლებოდა არ ვიცი.

კალანდარიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კალანდარიშვილმა ევქსი გლეხი კაცი და ანუ ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მე უწინის გადმომებირებოდა, არც მე შემტერებოდა და არც ჩემის ბატონის რჩევით ის გაყიდულიყოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება და თუმც ვერ უფიცოს, ბატონის ნასაქმობი საქმე ყოფილა; სხვასაც უჩივია და ერთი მისთანა მტყვევ ქართველის შვილი მისცეს კალანდარიშვილმა ჯღენტს.

¹ ევქსი. ² მესამედი.

ჩეიშ-სა წელთა, ივლისის იზ-სა დღესა ბასილ ჯღენტი და სვიმონა ჩანტლაძე გავაბჰვეთ.

ჩანთლაძემ უჩივლა: ქალი ვსთხოვე ამ კაცს, მოყურობა გვექონდა, ქალს ნიშანი შევაბი უამობას წინ და ამ ხანსა და იმ ხანს შვა მოყურობა გვექონდა. მერმეთ შენი ცოლის ძმა მოვიდა შენსას და შენის სმისა და ჰამით და შენის ოჯახით ჩემი ნანიშნი ქალი წა-მართვა და მეც მკელიდა, და რას მემართლებოდა.

ჯღენტმა¹ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ჯღენტმა¹ ოცდაოთხი გლეხი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამაველი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც ჩვენის ოჯახითა და სმითა და ჰამით, არც ჩხუბითა და ხერხით შენ ის ქალი წაგრთმეოდეს, და არც იმ ჩემს სტუმარს და მოყვარეს შენ სასიკუდილოდ არ მოენდომებო. ჩემის ოჯახით». თუმცა ასე სრულად შეეფიცოს, მაშინ სიტყვა არ ექმნება ჩანთლაძეს. და თუმცა ვერ უფიცა და ცოლის საქმეში გამოუტყდეს მესამედი სისხლი მისცეს.

ეგრეთვე სიკვდილს რომ უჩივის, თუ იმაშიდაც გამოუტყდეს, მესამედი სისხლი მისცეს და შარნაც სიკვდილის სისხლი ამისთვის შეეამოკლეთ, რადგანც შეწამებული იყო და ცხადად არა ჩნდა.

ჯღენტმა უჩივლა: ნიშნის შებამდის მზითვეი მივეცი და ათი ყურუში პირაქეთ გამოვართვი.

ჩანთლაძემ უპასუხა: გოგო გამოგიგზავნე მზითვეში, მაგრამ შენი კაცის შვილი არ ყოფილა და მე ყაბული არა მქონდა, მაგრამ იმ დროს მომსლელი სენი მოვიდა ქვეყანაში და ისიც მოკლა და მრავალი სხვაც. ამაშიდ გავსინჯეთ, მაგრამ მომსლელის სენისაგან მომკულდარა და ამაშიდ სამართალი არც ერთს არ ერგება და ერთმა-ნერთს ნულარ ედავებთან.

ჯღენტმა უჩივლა: ამ კაცისათვის არასოდეს სამართალი არ დამიკავებია, მოვიდა ჩემი კაცისას და უღლათ ხარი წამართვა, ერთის ნახევარი ჩემი იყო, გამობრუნდა, მეორეთ მოუხნდა ჩემს ყაზახს, კარი შეუხნეთქეს, მოთხარეს და შინ აღარავინ დახვდა, თორემ

¹ ქვენტმა.

მისით სასიკვდილოდ და სასიათ მოუხდა და რას მემართლებოდა, პასუხს ვთხოვ.

ჩ ა ნ თ ლ ა ძ ე მ ხარების წართმევის და შინ მიხდომის [6] ვარი ვერ სთქვა. გავსინჯეთ, მაგრამ რადგანც ცოლის წართმევისათვის უქნია ჩანთლაძეს, მიხდომის საუპატიო მისცეს და ხარში...^{*} მისი სახვედრი იყოს, ერთიორად მისცეს. თუმც ამაში ვერ უფიცოს, ხარის და ყაზახის საუპატიო სისხლში ჩაიგდოს ჩანთლაძემ, რაც დააკლდეს, შეუსრულოს ჯღენტმა. ამათს საუპატიოს ამისთვის ვაჩენთ, რომ სამართალი არ დაუკავებია და თავისი ხელით გაემლენია თავისი თავი და ამისთვის გავაჩინეთ.

ბატონის ბოქაული რომ უჩივლა, ბატონისა და ბოქაულის საქმეს არ აჩენენ და ამისთვის არც ჩვენ გავაჩინეთ.

258. ბანიძევა ზიზია შალიკაშვილისა და მამიძე კიკოძის

ცხანის საქმეზე

1818 წ. 19 ივლისი

ჩიიჭ-სა წელსა, ივლისის ით-სა დღესა

შ ა ლ ი კ ა ი შ ვ ი ლ ი ბ ი ჯ ი ა და მ ა ქ ს ი მ ე ნ მ დღელი ქ ი ქ ო ძ ე გავაბჟვეთ.

შ ა ლ ი კ ა ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: ეს კაცი ყოველს დღეს ბატონს მასმენს, მთხარის; შინილამ ცხენი წამართვა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ქ ი ქ ო ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა: ცხენი ებარა ამ კაცს ჩემი, დამიკარგა, ვსთხოვე და არ მომცა. ბატონ[ს] შევეხვეწე და მოუარეს, მაგრამ სამართალი ვერ ვიშოვნე მე მისი და მართალია, ცხენი ვემტერე. ბატონის ბრძანება მომივიღა და ცხენი ისევ მივეცი და ჩემს მინაბარებს ცხენს ვითხოვ.

შ ა ლ ი კ ა ი შ ვ ი ლ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა: მართალია, ცხენი მომბარე, მაგრამ, თუთხმეტი დღის ბორჯობით მივიბარე, მერმედ ცხენი შენს ძმას ვაძლიე, არ წამოიყვანა, შენ შამოგიტვალე და არ წაიყვანე, მერმედ ცხენი დაიკარგა და ამისთვის მემტერე, ეზოილამ ცხენი გადამგვარე, რას მემართლებოდა არ ვიცი.

ქ ი ქ ო ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენც ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ქიქოძემ სამი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც ბორჯობით მე შენთვის ცხენი მომეზარებიოს და

* აკლია ერთი სიტყვა.

არც შენგან ის შემტყობოდეს, რომ ცხენი წაიყვანეო, შენი შამო-
თლილობა არც ჩემს ძმას ეთხრობიოს და არც სხვას ვისმეს და არც
შენი ეზოიდან ის ცხენი არც მე და არც ჩემს გამოგზავნილს კაცს არ
წაგვეყვანოს».

თუმც ასე უფიცოს, ცხენი შალიკაშვილმა მისცეს ქიქოძეს. და
თუმც ვერ უფიცოს, ცხენი მისი ძმისთვის უძღვევია და არ წაუყვან-
ნია, შეუთვლია და არ წაუყვანია, ბორჯობით მიუბარებია, ბორჯს
შიგნით არ წაუყვანია და ბორჯს მერმედ დაკარგულა ცხენი და ნუ-
ღარ ეღაუბება. და თუმც ვერ გაუმართლდეს, ეზოს გატეხის საუპა-
ტიო მისცეს და ერთი ცხენი, რომელიც წაუყვანია, იმისი ზედნადები.

**259. ბანძინება იოსებ არხიმანდრიტისა და ბესია შორაღანიას
უფის საქმეზე
1818 წ. 18 ივლისი**

[v] ჩუიშ-სა წელსა იელისის ივ-სა დღესა.

ქ. არხიმანდრიტი იოსებ და ეორდანია ბესია გა-
ვაბჰვეთ.

არხიმანდრიტმა უჩივლა: შენი ძმა სისოია კვამლ
კაცში ფიცი მყავდა და მოძღვარიც ვიყავი მისი, მიხმო და ფიცი
ამახსნია, დედაც უყურებდა და ცოლიც, და ის კაცი ისევ მე მომცა
ფიცის ახსნაშიდ, და ახლა შენ არ მაძღვე და სასამართლით მიკაობ,
არ ვიცი.

ბესიამ ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ბესიამ და ერთი თავისი
ტოლი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც რომელშიდაც
ფიცი გყავდა ჩემი ძმა სისოია, ის ფიცი სანატყუარო ყოფილიყოს
და არც ტყუილი ჩამოეფიცოს შენთვის და არც მე და არც მის ღე-
დასა და ცოლს გვეანღებოს, რომ მოკვდება და მიინც მოგცემთ
მეთქინ და არც საამქვეყნიო კკუა იმას მაშეინ ჰქონებოდეს». თუმც
ასე უფიცოს, არხიმანდრიტი ნუღარას ეღაუბება. და თუმც ვერ უფი-
ცოს, რომელშიდაც მისი ძმა ფიცი ყოფილა, ის კაცი მისცეს ბესიამ
არხიმანდრიტს.

260. ბანაინება ბერი ბერიძისა და მამუკა ვადაჯორიას საქმეზე

1816 წ. 19 ივლისი

ჩუიშ-სა წელსა, ივლისის ით-სა დღესა

ბერი ბერიძე და მამუკა ვადაჯორია გავაბჰვეთ.

ბერმა უჩიველა: სამტეროს იარებოდი საერისთოში, გნახეს და დაგიპირეს და ერისთავს მიგგვარეს. გამოგზავნა ბატონმა კაცი და გაგიშვეს ყოვლიფრიანათ; გამობრუნდით შენ და შენმა ძმამ და ოთხი ზროხა და ხარი და ერთი ჭაკი ცხენი წამართვით, ერთი ზროხა დაკალი და სამს ზროხაში ოცი ასფარიანი მოგეცი და დავიხსენი და ერთი ზროხა, ერთი ჭაკი ცხენი და ოცი ასფარიანი ხელთ გაქვსთ და ვითხომ.

ვადაჯორიამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გვაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ვადაჯორია და ორი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც მე წამოვსულიყო და მემტერებოთს, არც ჩემი ძმა ჩემის ანლობით წამოსულიყოს და არც იმ ზროხასა და ხარში არც ცხენში და არც თეთრში მე რამე მრგებოდეს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, რომელშიდაც გამოტყდეს, ერთიორად მისცეს. და რადგანც ეს თავს მართლულობს და მის ძმას წაუერთმეგვია, როდესაც ობოლი გამოზარდოს, მას გარდაახდევინოს ბერიძემ.

261. ბანაინება გოგილა მათითაიშვილის და მარშანუხა

გვარჯალაძის საქმეზე

1816 წ. 18 ივლისი

[7] ჩუიშ-სა წელსა ივლისის იშ-სა დღესა

ქ. გოგილა მათითაიშვილი და მარშანუხა გვარჯალაძე გავაბჰვეთ.

მათითაიშვილმა უჩიველა: სიბინდი მქონდა ზროხაზედ გასაყიდი. მოვიდა ეს კაცი და ზროხა შემომპირდა და თერთმეტი ქილა სიბინდი მივეცი.

გვარჯალაძემ უპასუხა: მართალია, კაცმა თავდებად დამაყენა, სიბინდი გამოგართვა და ხუთ ნახევარშიდ თავდებათ დამაყენა, მას უნდა ზროხა მიეცა და შენ უნდა თეთრი გაგეთავეგვია. მერმედ, რომელმანც თავდებათ დამაყენა, ის გარდავიდა, მერმედ მე თოფი მოგეცი, ხელცარიელი ვერ დაგაყენენ; და გთხოვ ჩემს საწინდარს და აღარ მაძლევ, რას მემართლები, არ ვიცი.

მათითაიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან მათითაიშვილი და ასე დაუფიცოს: «არც მე ის სიმინდი ზროხაში თუ მოგეცი, თორემ არც თეთრში და არც საქონელში სხვაში არაფერში მომეცეს და არც გამოსათავს შეგპირებოდე». თუმც ასე უფიცოს, თუთხმეტ ყურუშად რომ ღირდეს, იმისთანა დეკნა მისცეს. და თუმც ვერ უფიცოს, მათითაიშვილმა თეთრი მისცეს გვარჯალადეს და გვარჯალადემ თოფი დაახსნას მათითაიშვილს.

გვარჯალადემ უჩივლა: საწინდარი რომ არ დამახსენი, იმისთვის იარაღი ამყარეს. გავშინჯეთ, მაგრამ თავდების ხელით მიცემული დარჩა და აღარა გაჩნდა რა იმისი.

262. განჩინება აკოფა ვაფისაშვილისა და ვაქინიანა ლლონის ცხენის საქმეზე
1818 წ. 28 ივლისი

ჩუიშ-სა წელსა, ივლისი[ს] კვ-სა დღესა

მეფისაშვილი აკოფა და ლლონტი მაქსიმენა გავაბჟვეთ.

ლლონტმა უჩივლა: სტეფანე ხანუმაშვილი მეგობარი იყო ჩემი და ჩემსას დაიარებოდა და ჩემის ოჯახშით ვაჭრობდა. ჩემის სახლის კაციდგან ცხენი ვაყიდე; და ამ კაცმა წაართვა და რა მიზეზისათვის წაართვა, არ ვიცი.

მეფისაშვილმა უპასუხა: მე ცხენი ვიყიდე ღებუაძიდგან ას და ოთხ მარჩილად და ქუთაის[ს] დამეკარგა, ვეძებე და ვერა შევიტყვე. მერმედ მთხრობელი მომივიდა და ორმოცი მარჩილი სამთქმელო მივეცი და ჩემი ცხენი მაჩვენა და მეც ვიცანი და კამანდათს შევეხვეწე და ჩემი ცხენი მომცა და წავიყვანე.

ლლონტმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითონ ლლონტი და ერთი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ ღებუაძისაგან ცხენი ვიყიდეო — მიჩივი, [v] ხანუმაშვილს რომ შენ ცხენი წაართვი, ის ცხენი არც ღებუაძისაგან გეყიდოს, არც სხვა კაცისაგან ნაყიდი გყოლებოდეს, და არც მის დღეში შენ ის ცხენი გყოლებოდეს, რაც ახლა ამას ძალით არ წაართვი, და არც იმ ცხენში შენ რამე გამოგელოს»:

თუმც ლლონტმა ასე სრულად დაუფიცოს, ლლონტისაგან მიყი-

1 იარაღა.

დული ცხენი ტყუილად წაურთმევია მეფისაშვილს და თავისი ცხენი ხანუმაშვილს ზედნადებით მისცეს მეფისაშვილმა. და თუმც ვერ დაუფიცოს, მეფისაშვილს მთხრობლით შეუტყვია და თავის ცხენი ხანუმაშვილის ხელში უნახავს და წაუყვანია მეფისაშვილს. და ხანუმაშვილს რაც ფასი ღლონტისათვის მიუცემია, ის ღლონტმა გაუბრუნოს; და სამთქმელოში მეფისაშვილმა დააჩეროს. და როგორც ნაქურდლის რიგი იყოს, ისე გარდაუხადლოს ცხენიცა და სამთქმელოც ღლონტმა მეფისაშვილს, თუმც სხვა ქურდი ვერ გაუტეხოს.

263. ბანინება ივანე ჯღანისა და იოანე ვაშალომიძის საქმეა

1818 წ. 20 ივლისი

ჩივს-სა წელსა, ივლისის კვ-სა დღესა

ივანე ჯღანტი და იოანე ვაშალომიძე გავა-
[ბ]ქვეთ.

ჯღანტმა უჩივლა: შამოხეხეწა ეს კაცი და ცოლისათვის მირონი მაცხებია და ერთი ცხვირსახოცი და ერთი ფრული მაშეინ მიულოცე, ცოტა ნამსახურიც მქონდა მე მისგან და მოვიდა, ცხენი მთხოვა, ბატონის სამსახურზედ მექირვებაო და ზროხა დამპირდა მეოთხედშიდ და მეოთხედშიდ ცხენი მივეცი და მან ზროხა აღარ მომცა. მერმედ მე ნიკოლოზა შალიკაშვილის ვალი შემართა; და მოვიდა შალიკაშვილი და ამის საზიარო ცხენი წამართვა, მე შენ შეგატყობიე და რადგან მე მაზედ პირი არ მიმიღებდა, შენ ვითხარი, რომ წადი და შენი კერძი ცხენი ამოიყვანე მეთქინ. შენ წადი და ცხენი ამოიყვანე და მე სულ დამეკარგა და მათხოვარი ვარ.

ვაშალომიძემ უპასუხა და თავის ნამსახურის ანაწერი მოიტანა და ასე უჩივლა: ამდონი ნამსახური მქონდა და ნახევარი ცხენი [8] მომეცი და ის ცხენი შენმა მევალემ წაიყვანა. მოვედი და გაგიკითხე და მაშინაც მიაღწე, ნახევარი შენია და ამოიყვანეო. წავედი; ვიფიცე და ნახევარი ამოიყვანე და შენი საკედარი ნახევარი თიკანაძის ვალი მართებოდა და იმაშიდ მისცა შალიკაშვილმა და მე თიკანაძისაგანაც ვითავდეზე და მოგიყვანე ბორჯობით, მაგრამ არ დაიხსენით და მე რაღას მედავები, არ ვიცი.

ჯღანტმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ჯღანტმა ექვსი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც თაობაშიდ მე შენთვის მეოთხედი ცხენის მეტი მომეცეს, არც ბოლოს რომ მიჩივი, შალიკაშვილმა რომ წაიყვანა,

მაშინც ნახევარი მიაღწევს და შეეფიცეო — არც თავშიდ და არც ბოლოშიდ მეოთხედი ცხენის მეტი არც მომეცეს და არც მეალნების და არც ეს ნამსახურის ანაწერი რომ მოიტანე, შენი ნამსახური იმ მეოთხედ ცხენშიდ თუ ამითავდებოდა, თორემ სხვა შენი ნამსახური მე არაფერი არ შემრჩენოდეს».

თუმც ასე უფიცოს, ის ნახევარი ცხენი საზიაროთ დარჩა და რ[აც] იმ ცხენებისაგან წილი გამოხდომოდეს ვაშალომიძეს, ნახევარი მისცეს ჯღენტს ვაშალომიძემ გაეცემულისაც და რაც ხელშიდ ჰყავს ისიცა და ჯღენტმა ფიცით აახსნეინოს შალიკაშვილს ვაშალომიძისათვის.

და თუმც ვერ უფიცოს ჯღენტმა, ბევრი ნამსახური ჰქონებია ვაშალომიძეს და ჩამოეთხოვოს ჯღენტი, ნულარას ედავება.

ჯ ღ ე ნ ტ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა: შენ მითხარი: ცხენის დახსნა თუ გინდა, შალიკაშვილს თეთრი მიეცი და ნახევარს ცხენს დაგახსნისო. წავედი და ოცდაათი ყურუში თეთრი მიუტანე, ათი ყურუში დამაკლდა, ათ ყურუშ[ში] კარგი თოფი, ოთხმოც მარჩილად დარდა, დავაწინდრე; და შენის სიტყვით თეთრიც დამეკარგა და თოფიც. და რომელსაც ზემოდ მიჩივი, ზროხა რომ დამპირდი, მე ცხენი კი მოგეცი და შენ ზროხაც მომატყუე და აღარ მომეცი.

ვ ა შ ა ლ ო მ ი ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ვაშალომიძე და ორი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ ჩემის სიტყვით თეთრისა და თოფის დაკარგვას მიჩივი და ზროხა დამპირდიო, არც ჩემის სიტყვითა და საქმით შენ ის თოფი და თეთრი არ დაგკარგოდეს და არც ცხენში ზროხას დაგპირებოდე, არც შენ ზროხას შემპირებოდე».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს და თეთრსა და თოფში გამოტყდეს, მისი სიტყვითა და გაპირებით დაკარგვია და გარდაუხანდოს ნახევარი, რადგანც მის მევალეს წაურთმე[ვია]. და ძროხაშიდ თუ გამოტყდეს, მას ცხენი მიუცემია, ეს ზროხას შეპირებია, მოყრობა ჰქონიათ და როგორც [v] შეპირებოდეს, ისე ზროხა დაუყენოს ვაშალომიძემ ჯღენტს და ისევ ერთმანერ[თ]ისათვის იყვნენ.

264. განიინება კანდალაკისა და გოგობა ხაერთანის საქმეზე

1818 წ. 18 აგვისტო

ჩყიშ-სა წელსა, აგვისტოს იგ-სა დღესა

ქ. კანდალაკის შვილები ო ტ ი ე ლ ა და კ ა კ ა ბ ა და ხ ა ფ - თ ა ს ი გ ო გ ი ტ ა ი გ ა ვ ა ბ ჰ ე ე თ .

კანდალაკის შვილმა უჩიველა: გოგო მყავდა ნამგზითი სანდომისაი და ბოზობით წამიხდინა, გადამბირა და გამიყიდა და სუმთლათაც დამიკარგა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

გოგიტამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გოგიტამ ოცდაოთხი კაცი და ასე შეაფიცოს: „არც შენი ნამზითვი გოგო სანდომისა, შენ რომ მეწამები, იმ გვარად წამეხდინოს, არც¹ ჩემით შენ ის დაგკარგოდეს და არც მე იმაშიდ რამე ამეღოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ასე ვერ გაუმართლდეს და გოგოს წახდენაშიდ გამოტყდეს, ერთი გლეხის საუბატიო მისცეს. და გოგოს წართმევაშიდ თუ გამოტყდეს, გოგოზედ ნადებით მისცეს ხაფთასმა კანდალაკს.

ხაფთასმა უჩიველა: დედაშენმა ნაძიძავებშიდ თავდებად დამაყენაო, და ანაწერიც მოიტანა.

კანდალაკმა უპასუხა: მე ამისი მომსწრე არა ვარ და არ ვიციო.

ჩვენ გავშინჯეთ, მაგრამ სამართალი ხაფთასს დარჩა; წამოდგეს თვით გოგიტამ და ასე დაუფიცოს: «ეს ანაწერი არც ტყუილი იყოს და კიდეც დავეყენებო დედაშენს თავდებათ და არც გავესტუმრებო ამაშიდ». თუმც ასე უფიცოს ხაფთასმა, თუ გავესტუმრებოის ის, ვისიც თავდები იყო, კანდელაკმა ხაფთას[ს] გარდაუხადოს. და თუმც არ გავესტუმრებოის ხაფთას[ს] და ემართოს, კანდალაკმა ან მოვალე გაუსტუმროს და ან ხაფთას[ს] მისცეს, რამდენიც ვალი იყოს.

კანდალაკმა უჩიველა: ეს კაცი რომ ჩემს გოგოს ეჩ[ე]ევოდა, დედაჩემმა დაითხოვა და დედაც გამილახა და მრავალი უკადრისიც ჰკადრა და ამის პასუხს ვითხოვ.

ხაფთასმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ხაფთასი და სამი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ დედის გალახვას მეწამები, მე დედაშენი არც გამელახოს და არც უკადრისი რამე მეკადრებოის».

[8] თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, გალახულობისაებრ საუბატიო მისცეს კანდალაკს.

ხაფთასმა უჩიველა: მამაშენმა ასი მარჩილო და თოფი გამომართვა და მათხოვარი ვარ.

კანდალაკმა აშორო უთხრა.

---

1 + არც.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან კანდალაკმა, სამი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ თოფს შედავები, მამაჩემს ის თოფი არც გამოერთმის და არც რამე შერჩენოდეს შენი». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ხაფთასმა აჯით შეატყობინოს და კანდალაკმა გარდაუხადოს, როგორც ღირებულ იყოს.

კ ა ნ დ ა ლ ა კ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: სამტეროს წამიტანა, ქ ა რ ც ი ვ ა ძ ე ს ვევალებიო და თათრები მოიპაინა და მყიდდა, პაიმანი შეეშალა და ერთი დღე და ღამე ტყეშიდ ვხა[ვ]დი და ღმერთმა გადამარჩინა, თორემ მისით გამყიდა.

ხ ა ფ თ ა ს მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ხაფთასმა და ერთი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «მე შენ არც საღალატოთ და გასაყიდათ მომენდომებიო და არც სამტეროს წამეტანო». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, მესამედი სისხლი მისცეს ხაფთასმა კანდალაკს.

ხ ა ფ თ ა ს მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: მამაშენმა ცხენში თავდებათ დამიღვა ანთაძესთან, არ მომცემია და მათხოვარი ვარ.

კ ა ნ დ ა ლ ა კ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კანდალაკმა ორი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაჩემი შენ იმ ცხენში თავდებათ დაგდგომოდეს და არც შენი რამე შერჩენოდეს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, როგორც ღირებულა, ხაფთასმა აჯით შეატყობინოს და კანდალაკმა გარდაუხადოს.

კ ა ნ დ ა ლ ა კ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: სამოცდაათი ყურუშის თოფი გამოართვი მამაჩემს და მათხოვარი ვარ.

ხ ა ფ თ ა ს მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ხაფთასმა ორი კაცი და ასე შეაფიცოს: «მე მამაშენისათვის არც თოფი გამომერთმის და არც რამე შემრჩენოდეს მისი». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, როგორც ღირებულა, კანდალაკმა აჯით შეატყობინოს და ხაფთასმა გარდაუხადოს.

[v] ჩეიშ-სა წელსა, აგვისტოს იშ-სა დღესა

გ ა ბ რ ი ე ლ ჩ ხ ა ი ძ ე¹ და მ ა ხ ა რ ო ბ ე ლ ი ჩ ხ ა ი ძ ე გ ა ვ ა ბ ჰ ვ ე თ .

გ ა ბ რ ი ე ლ უ ჩ ი ე ლ ა : ერთი ხარი მყავდა ჩემი მარჩენალი და წამართვა ამ კაცმა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

მ ა ხ ა რ ო ბ ე ლ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა : ჩემს ყანაში მიეჩვია ამისი ხარი და დავითხოვე ერთჯელ, ორჯელ და მრავალჯელ, მაგრამ არ დამეთხუა. მერმეთ, მარიობას, შინ მივედი, რუსის სამსახურზედ ვიყავი და სალამოს ჩემი ყანის გვერდში ვნახე ამისი ხარი და უთხარი: ამელამ კიდევ ჩავა და დამაფსებს და ნუ მიზამ მეთქინ და არ გამიგონა; და იმ დამეს ჩასულიყო ჩემს ყანაშიდ და სუნთლად წაეხთინა და შეეჭამა; და ქალს დაეჭირა ყანაში და მე წავეყვანე, საცაუში რომ მოვა², მივსცემ მეთქინ: აღარ მოვიდა, მომიხთა შინ, ცოლი და შვილი გამილახა და შვილიც წამართვა, მომთხარა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

გ ა ბ რ ი ე ლ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან გაბრიელ და თერთმეტი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც დამეთხოვნო და არც ჩემი ხარი შენს ყანაში და კანაფში ჩასულიყოს და არც რამე წაეხთინოს და არც შინ მოგხთომოდე და არც უკადრისი მეკადრების და არც შვილი წამერთმისს».

თუმც ასე უფიცოს, ხარზე ხარი დაუდვას. და თუმც ვერ უფიცოს, შინ მიხთენია და შინ მიხთომის სისხლი მისცეს და შვილის წართმევის საუბატიო მისცეს. ან ხარს რაც ეწყინოს, მახარობელმა აჯით შიატყობინოს და გაბრიელმა გარდაუხადლოს.

მ ა ხ ა რ ო ბ ე ლ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა : მოყვარე მყავდა, შვილი მომაბარა გასაზღელათ და ნახევარს ზროხას მძღლევდა გაზდაში, ჩემსას მოვიდა, შენ გარდამბირე, მოყვარეც დამიკარგე და ის ზროხაც დამიკარგე და მათხოვარი ვარ.

გ ა ბ რ ი ე ლ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გაბრიელმა ერთი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც შენის მტერობით და ქიშპობით მე ის გადამებიროს და არც ძალით და არც შენის მტერობითა და ქიშპობით მე ის

¹ მჩხაიძე. ² და.

ზროხა გამომერთმოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, მისი გადაბირებით ზროხა დაკარგვია და გარდაუხნადოს გაბრიელმა მასარობელს.

266. განჩინება იოვანე ნაკაშიძისა და ონისიმე მენაფრეს

პრის საჰმეჰ

1818 წ. 10 აგვისტო

ჩუიშ-სა წელსა, აგვისტოს ით-სა დღესა

ნაკაშიძე იოვანე და მენაფრე ონისიმე გაბაბქვეთ.

ნაკაშიძემ უჩივლა: ამ კაცმა კაცი გადმბირა, ხელ[თ] ჰყავს არ მაძლევს და რას მემართლება, არ ვიცი.

მენაფრემ უპასუხა: ბატონი და თქვენ მომდურავათ იყავით და გიწყრებოდა ბატონი და მტერობაც იყო იქით-აქეთ. და შენი კაცი მიენდო ბატონს და ბატონმა ჩემდა მეზობლად დააყენა და იღვა. მე ერთი გოგო მყავდა და წამიხდინა, დამიორსულა და ის გოგო შობაზედ [10] მოკვდა; და შენი კაცის მიზეზით დამეკარგა და თუ მეთხოვება, ჩემი გოგოს სისხლსაც ვითხოვ.

ნაკაშიძემ უჩივლა: მართალია, ბატონი კი მიწყრებოდა, მაგრამ ბატონმა ახლა ყოლიფერი მიბოძა და შენ მიკაობ და მაშინ შენ და შენმა ძმამ ისაქმეთ და თქვენის ჩხუბითა და მტერობით გადმბირეთ და გოგო არადა, შენთვისაც რომ რამე ეწყინა, არა მენაღვლებოდა.

მენაფრემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს მენაფრემ თორმეტი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამავალი კაცი და ასე შეაფიცოს: «შენ და ბატონი რომ მომდურავათ იყავით, იმისთვის თუ მოვიდა, თორემ არც მე და არც ჩემს ძმას იობას ის კაცი თქვენის ჭინისა და მტერობისათვის არ გადმოგვებირებოს. და შენმა კაცმა რომ გოგო წამიხდინა, იმის მიზეზით ორსულობაზეც მომკლარიყოს და დამკლებოდეს[ს] ის გოგო».

თუმც ასე უფიცოს, რადგანც გოგო მოჰკდომია მისის მიზეზით, როგორც სამართლის წიგნში სწერია, ისე ერთი მსახურის სისხლი მისცეს ნაკაშიძემ; და მენაფრემ კაცი მისცეს ნაკაშიძეს. და თუმც ვერ უფიცოს, თავის მტერობითა და ჩხუბით გარდაუბირებია. და რაც დაშავებია მენაფრეს, თავისთავს დააბრალოს და კაცი მანც ნაკაშიძეს მისცეს.

267. განჩინება ხუბუ ლლონტისა და პაატა მეჭინიბისშვილის

მამულის საქმეზე

1818 წ. 18 აგვისტო

ჩუიშ-სა წელსა, აგვისტოსა იშ-ს დღესა

ხუბუ ლლონტი და პაატა მეჭინიბისშვილი ი
გავაბჰვეთ.

ლონტმა უჩივლა: ჩემ[მა] სიმაურმა კომლი კაცი მიმგ-
ზითვა და ის კომლი კაცი გარდამივიდა, მამული დარჩა და შენ გაქვს
და მათხოვარი ვარო. და წიგნიც მოიტანა ნამგზითვის.

მეჭინიბისშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს მეჭინიბისშვილმა რამდენს
ათ მარჩილად ღირდეს ის ალაგი და იმდენი კაცი ასე შეაფიცოს:
«შენ რომ იმ წიგნში კაცი გიწერია და მედავები, არც იმ კაცისეული
ალაგი ეს იყოს და არც მას ჰქონებოდეს ეს ალაგი და არც სხვა მქონ-
დეს მე მისისოული ალაგი».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს,
როდესაც გამოსდევებია მას, მერმენდელის ნაცთურიანად მისცეს
ის ალაგი ლლონტს მეჭინიბისშვილმა.

268. განჩინება გიორგი და ლევან თავართქილაძეების

უხის საქმეზე

1818 წ. 18 აგვისტო

[v] ჩუიშ-სა წელსა, აგვისტოს იგ-სა დღესა

თავართქილაძე გიორგი და თავართქილაძე
ლევანა გავაბჰვეთ.

ლევანმა უჩივლა: ეს კაცი მოყვარე. არის ჩვენი და
კაცი მივეცილე წიგნითა და პირობით და ამ კაცმა წაართვა, მაგრამ
რას საბუთით არ ვიცი, თუ რამ სადაო ჰქონდა, ჩემთვის უნდა ვდა-
ვებინა, თორემ ამას რას ემართლებოდა.

გიორგიმ უპასუხა: ამ კაცმა რომ კაცი მიჰყიდა, იმ
კაცის დედა ჩემს კაცს ნაყიდი ჰყავდა ართმელაძისაგან და მერმეთ
ჩვენ ვიშოვნეთ და ბარჯ გივის შვილმა ბუში შეაქნა და ის კაცი
მოვთხარეთ და მოვკალით და ის ქალი გავყიდე და ბუშიც. და
მერმეთ ბუში ისეც დავიხსენი და ქალიც ჩემთან მოვიდა. და ქალს
ისეც მისმა პატრონმა მოსდია, ვისიც ნაყიდი იყო და წაიყვანა და
ბიჭი მე მყავდა და ამდონ[ი] ხანი გამოვიდა, მაგრამ არც ეს კაცი და

არც სხვა მოდავე არაინ მინახამს. და ახლა ბიჭი ამან გამიყიდა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ლ ე ვ ა ნ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ლევანმა ორმოცდარვა კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამავალი კაცი და ასე შეაფიცოს: «უდროობითა და გარდავარდნილობით თუ ვერ გედავე, თორემ სამართლიანის გზით ის გოგო არც შენი ყოფილიყოს, არც შენი კაცის ნაყიდი ყოფილიყოს და არც შენ გყოლოდეს და არც წყალობად ვისმეს შენთვის მიეცეს და არც რაიმე გრეოდეს ამ ბიჭს და ამ ქალში, არც შენ და არც მამაშენს, ტყულად თუ გყავდა თორემ».

თუმც ასე უფიცოს ლევან, უდროობითა და გარდავარდნილობით ვერ უდავებია, ნაყიდი არ ყოლია და წყალობად არავის მიუცემია და არც ჰყოლია. და გაესინჯეთ, მაგრამ რადგან ღღემდის არ უდავებია, ქალი ზედნადებით არ გაუჩნდა და ისევ ის ქალი მისცეს. და ბიჭი რადგანც წაუერთმევია, ბიჭი ზედნადებით მისცეს.

თუმც ლევანმა ასე სრულად ვერ გაუმართლდეს, გიორგის ბიჭი გაუყიდა ლევანს და გიორგის მისი ბიჭი ისევ ხელთ ჰყავს; და ლევანს რაც ფასი აუღია ბიჭშიდ, ის ფასი გიორგის დაუღვას ბიჭზედ და მისცეს.

გ ი ო რ გ ი მ უ ჩ ი ვ ლ ა : იმ ბიჭის საქმეზედ ერთი კაცი დამიჭირეს და ერთი გამილახეს და რას მემართლებოდა არ ვიცი.

ლ ე ვ ა ნ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა : ამ კაცის მამა და მამაჩემმა რომ გაიყო, მამაჩემს ზვდა ის კაცი სახვედრში და მე მყავდა, მერმედ ჩემს მოყვარეს მე კაცი მიყვიდე და ამ კაცმა წაართვა, და მერმედ მე ჩემს კაცს შევსწამე და ეს ჩემი ძმა მოყვარე ჩემ კაცსზედ აუშეი, მართალია, დაიჭირეს და გალახეს, ჩემს ძმას იმის მამამ თოფი ესროლა და ღმერთმა გარდაარჩინა, თორემ მისით მოჰკლა; და თუ შეუღალ სამართლით, ჩემის ძმის სისხლსაც ვსთხოვ.

გ ი ო რ გ ი მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გიორგიმ ოცდაოთხი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამავალი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაჩემი და არც მამაშენი რომ გაიყო, მაშინ კ ვ ი რ ო ზ ა ი ხუცის შვილი და მისი შვილები ნ ი კ ო ლ ა ო ზ ა და ი ე ს ე მამაშენს ზვდენოდეს სამართლიანის გზით, არც მერმედ გეშოვნოს და არც იმაში რამე მიყავდეს».

თუმც ასე უფიცოს, კაცი გიორგის [11] ყოფილა და უბრალოდ გაულახვან და დაუჭირვან; და კაცის დაჭირვისა და გალახვის საუბა-ტიო მისცეს ლევანმა. და თოფი რომ უსროლია, ტყულად მიხდომია

ძის, და თავისთავს დააბრალოს თოფის სროლა. და თუმც ვერ უფიცოს, ლევანს თავისი კაცი დაუჭირავს და გაულახავს და გიორგის სიტყვა არა აქვს. და რომელსაც თოფი უსროლია ადლოსათვის, იმ თოფის მასროლმა ნახევარი სისხლი მისცეს ადალოს.

გიორგიმ უჩივლა: მართალია, ჩემმა კაცმა თოფი გესროლათ, მაგრამ მაგიერი თქვენც ისროლეთ და ქალს მოხდა მღლიავ-შიდ.

ლევან აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ლევანმა სამი კაცი და ასე შეაფიცოს: «უცებ და უნებურად თუ ვინმეს გაუარდა, თორემ გამგებ არც ქალისა და არც კაცისათვის არ ესროლოს არავის». თუმც ასე უფიცოს, როგორც დაგვიწერია, ისე მისცეს ადალოს. და თუმც ვერ უფიცოს, მეოთხედი სისხლი მაინც მისცეს, რადგანც უმფროსი კაცი არის, ადალოს.

გარდა ამისა გიორგიმ უჩივლა: ამან რომ კაცი გამიყიდა, იმ ბიჭში შენაფირემ კაცი დამიჭირაო. გავსინჯეთ, მაგრამ თუმც ზემო წერილშიდ ლევანმა იფიცა, გიორგის სიტყვა არაფერი ექნება; და თუმც ვერ უფიცოს, უსამართლოდ დასჭირვია კაცი და კაცის დაჭირვის საუპატიო მისცეს ლევანმა გიორგის.

269. განიხილა ჯანოსკო სხნიეიშვილისა და მამნიანა ხარისი

სამეფე

1818 წ. 28 აგვისტო

ჩვილ-სა წელსა, აგვისტოს კგ-ს დღესა

ქაიხოსრო სეხნიეიშვილი და მაქსიმენა ბერიძე გავაბჟვეთ.

ბერიძემ უჩივლა: ზაალ ერისთავმა შალიკაიშვილს ერთი კუდა ცხენი გამოართვა და ერთი ბიჭი მისცა — გაბრიელა ოსეფაიშვილი; და შალიკაიშვილს ჩვენ გამოვართვით; და ჩვენ იმ ბიჭმა შინ მოახლე დაგვიორსულა; და იმაზედ იმ ბიჭმა შეშინდა და შენთან მოვიდა. მერმედ ბუში ეყოლა გოგოს და ის ბუში მღდელმთავარმა წაიყვანა, გოგომ შეილის გამოართმევა იხუა და ისიც დაიკარგა და ამდენი ზნიანიც მომივიდა და ჩემს კაცსაც აღარ მაძლევ და რას მემართლები, არ ვიცი.

სეხნიეიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: რადგანც ახლა ორ მოსახლედ ყოფილა: წამოაყენოს სეხნიეიშვილმა ორმოცდარვა კაცი და ანუ ამაველი სხვა

კაცი და ასე შეაფიცოს: «შენ რომ გაბრიელა ოსეფაიშვილსა და მის შვილებს მედავები, ის გაბრიელა ოსეფაიშვილი არც მამაშენს, არც ბაბუაშენს და არც ბიძაშენს! არც ვინმეისგან ეყიდოს და დაეხსნას და არც ვინმეს მიეცეს და არც საყმოდ ჰყოლებოდეს და არც სამართალი დამეკავებოის».

თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექმნება ბერიძეს; და თუმც ვერ უფიცოს, თავისი კაცი რამდენიც იყოს, იმდენი მისცეს და ნაცთური რაც დაჰკლებოდეს, ბერიძემ აჯით შეატყობინოს და სეხნიეიშვილმა გარდაუხადოს ისიც.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა: ამ კაცმა ჩემს ჭიშკარზედ დამიჯდა სასიკვდილოთ, მე ვეღარ მომკლა და რვა ცხენი წამოიყვანა, ჩემს პირობაშიდ ჩემი მეზობლის ჯაყელის და ჩემი სხვისგან ნაბარევი, და ერთს შენახვაშიდ მაძლევდა ის მომბარებელი, და ისიც დამიკარგა და მათხოვარი ვარ.

ბ ე რ ი ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გაეაჩინეთ: წამოაყენოს ბერიძემ ოცდაათი გლეხი კაცი ანუ ამავეალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მე შენ, ჭიშკარზედ და არც სხვაგან სასიკვდილოთ დაგჯდომოდე და არც მე რომ ცხენები წამოვიყვანე [v] და ბატონის ბოქაულებმა გამომართვეს და თავ-თავის პატრონს მისცეს; და რომელიც დამრჩა და იმაშიდ თქვენ ზროხები იმტერეთ და ოცდაათი მარჩილი კიდევ სხვა დაგვადებიეთ, იმ ცხენებშიდ მე არაფერი შემრჩენოდეს და არც შენ რამე გზნიანებოდეს».

თუმც ასე უფიცოს, გავშინჯეთ, მაგრამ რადგანც ბატონს ბოქაულით გამოურთმევია და მიუტეგია და იმათაც თავისთავი თვითონ გაუმღენიათ, ამისთვის ზედნადები და საუბატო ალარ გაჩნდა. და თუმც ვერ უფიცოს, ლალატად დაჯდომისათვის სრული სისხლი მისცეს. და სხვა რაც ზნიანებოდეს, სეხნიეიშვილმა აჯით შეატყობინოს და ბერიძემ გარდაუხადოს.

და თუმც სეხნიეიშვილმა ზემორ წერილში ვერ გაუმართლდეს, სეხნიეიშვილს კაცები წაურთმევია უსამართლოდ, სამართალი უთხოვია ბერიძეს და არ მიუტეგია და ამისთვის უქნია ბერიძესაც და ნულარ აფიცებს ბერიძეს.

ბ ე რ ი ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა: მოჯალაბეს დაჰპირდა მამაშენი მამაჩემს და მამაჩემ[მ]ა ერთი კარგი თოფი და რამოდენიმე თეთრიც იმაშიდ მისცა და ისიც ხელთ გყავს და მოჯალაბეც მოგვატყოვა და მათხოვარი ვარ.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიეიშვილმა ექესი¹ გლეხი კაცი და ანუ ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაშენს მამაჩემი მოჰალაბეს დაპპირებოდეს და არც თეთრი და არც თოფი არც მიეცეს და არც შერჩენოდეს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ბერიძემ აჯით შეატყობინოს და სეხნიეიშვილმა თეთრი ზედნადებით მისცეს და თოფის ფასი, როგორც ღირებულ იყოს.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა : მამაშენს და ბიძაშენს თოფი შერჩა მამიჩემის და მათხოვარი ვარ.

ბ ე რ ი ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბერიძემ ექესი¹ კაცი ანუ ამავალი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაჩემს და არც ბიძაჩემს შენ რომ თოფს მედავები, მამაშენს არც მიეცეს და მიებარებინოს და არც შერჩენოდეს მამაჩემს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, სეხნიეიშვილმა აჯით შეატყობინოს და ბერიძემ გარდაუხადოს, როგორც ღირებულ იყოს.

ბ ე რ ი ძ ე მ უ ჩ ი ე ლ ა : შ ა ფ ა ქ ი ძ ე ზ ე დ სამტეროდ მოხვიდოდი და ნასათიბვარშიდ მამაჩემი გადაგეყარა, ერთი კაცი იახლა მამაჩემს და ის კაცი შემოაქალით, მამა დამიჭირეთ, შეიტყვეს, და აღარ გამატანეს და მჭირს ეს საქმეები შენგან.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიეისშვილმა ოცდაათხი კაცი გლეხი და ანუ ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც შაფაქიძის სამტეროთ წამოვსულეყოთ, არც მამაშენი დაგვეჭიროს და [12] არც მამიშენის მხლები კაცი მოგვეკლას, არც ჩვენ და არც ჩვენს მხლებს კაცს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება და თუმც ვერ უფიცოს, მამის დაჭირვის საუბატიო მისცეს და კაცის სიკვდილში მრთელი სისხლი, რის გვარისაც ის კაცი ყოფილიყოს.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა : მამაჩემმა ნაშოვარი მტყვევები მიაბარა ბაბუაშენს და გაუყიდა და იმისი ფასი ორასი ფრული შერჩა და მათხოვარი ვარ. ამას გარდა ლ ე ხ ო უ რ ს სიმინდი მჭონდა და ჩემი ძმა გავაგზაუნე მოსატანათ და დახვდა ამან, გზა შეუკრა სასიკვდილოთ და დასაჭირავად და იმან სხვა გზით წამოვიდა, თორემ ან უნდა მოგვეკლა და ან უნდა დაგვეჭირა; და რას შემართლებოდი, არ ვიცი.

ბ ე რ ი ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

¹ ექესი.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბერიძემ ოცდაოთხი გლეხი კაცი ანუ ამჟღადი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაშენს ბაბუა ჩემისათვის მტყვევები მიეზარებინოს და თეთრი შერჩენოდეს და არც შენს ძმას გზაზედ დაეჭდნოდეს და გზა შემეკრას». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს და თეთრში გამოტყდეს, ერთიორად მისცეს. და გზის შეკვრაშიდ თუ გამოტყდეს, მრთელი სისხლი მისცეს. და თუმც ყველაში გამოტყდეს, როგორც დაგვიწერია, ისე სრულად მისცეს ბერიძემ.

ბერიძემ უჩივლა: მამაჩემმა ერთი აღა თათარი დაიჭირა! და მამაშენს მიაბარა და მამაშენმა თავი დაახსნა, ჩვენთვის არა მოუცემია და მათხოვარი ვარ.

სეხნიეიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიეიშვილმა სამი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მამაშენს მამიჩემისათვის თათარი მიეზარებინოს და არც რამე შემრჩენოდეს მისი». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, რაც დაჰკლებია, ბერიძემ აჩით შეატყობინოს და სეხნიეიშვილმა გარდაუხადოს.

სეხნიეიშვილმა უჩივლა: ეს კაცი ბოჭაულათ იყო ჩვენში და ჩავიდა ყანაში და ღომს თელვა დაუწყო. მივიდა ჩემ[მ]ა კაცმა და მოუშალა. და იმ ჩემს კაც[ს] ბევრი სცემა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ბერიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბერიძემ სამი კაცი და ასე შეაფიცოს: «ხუმრობით თუ ევხუმრე, თორემ მე შენი კაცი არ გამელახოს და არც რამე უკადრისი მეკადრებოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება და თუმც ვერ უფიცოს, გალახულობისაებრ საუბათიო მისცეს ბერიძემ სეხნიეიშვილს.

270. ზანინაჰა ქაიხოსრო სანინიოვილია და ოთარა

გოვიგარიძის საქმეა

1818 წ. 22 აგვისტო

[v] ჩუიშ-სა წელსა აგვისტოს კბ-სა დღესა

ქაიხოსრო სეხნიეიშვილი და ოთარა გოგი-ბერიძე გავაბჰვეთ.

ოთარამ უჩივლა: მეფის ჯარი რომ ჩამოვიდა, მაშინ

1 + მამაჩემა.

მოუძებვი შენ და შენის დამაშაკობითა და მოძღომით ცხენი წამარ-
თვეს და მათხოვარი ვარ.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სეხნიეიშვილმა ორი კაცი და
ასე შეაფიცოს: «არც ჩემის და არც ჩემის შეჩენილის კაცით შენი
ცხენი არც წაერთმეონ და არც ჩემით დაგკარგოდეს». თუმც ასე
უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ოთარამ აჯით
შეატყობინოს, როგორც ღირებულებას და სეხნიეიშვილმა გარდა-
უხადოს.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : შენის მოძღომითა და და-
მაშაკობით რ ო ს ტ ო მ ე რ ი ს თ ა ე მ ა კ ა ც ი მომითხარა და მა-
თხოვარი ვარ.

ო თ ა რ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოთარამ ექვსი¹ კაცი და ასე
შეაფიცოს: «არც ჩემის დამაშაკობითა და მიძღომით და არც ჩემის
ჩხუბითა და ხერხით შენთვის ის კაცი არ მოეთხარონ». თუმც ასე
უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, რაც ზნინებო-
დეს, სეხნიეიშვილმა აჯით შეატყობინოს და ოთარამ გარდაუხადოს.

ო თ ა რ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ბერიძის ზიარი ცხენი მყავდა, შენ გა-
მოართვი, მოკალი და მათხოვარი ვარ.

ს ე ხ ნ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ პ ა ს უ ხ ა : მართალია, ცხენი კი შე-
მომაკვდა, მაგრამ მე ბერიძეს ფასი მივეცი და გავისტუმრე.

ო თ ა რ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ერთი კაცი, რადგანც ნახევარ
ცხენს ედავება და ასე შეაფიცოს: «შენ იმ ცხენში ჩემი საწილადო
და ჩემს კერძში არაფერი არ მიგეცეს». თუმც ასე უფიცოს, რო-
გორც ღირებულებას, ოთარამ აჯით შეატყობინოს² და სეხნიეი-
შვილმა ნახევარი გარდაუხადოს. და თუმც ვერ უფიცოს, ნულარ
ედავება ოთარაი სეხნიეიშვილს, რადგანც ის კაცი სრულებით გაუ-
სტუმრებია.

271. განჩინება ივანე ოთხმოცურისა და გოგია გორგოზიძის

სახისხლო საქმეზე

1818 წ. 25 აგვისტო

ჩემს-სა წელსა, აგვისტოს კი დღესა

ო თ ხ მ ი ზ უ რ ი ი ე ს ე და გ ო გ ი ე გ ო რ გ ო შ ი ძ ე გა-
ვაბკვეთ.

¹ ექვსი. ² + როგორც ღირებულ იყოს.

გორგოშიძემ უჩივლა: შარაშანიძის ხიზანი [18] ვიყავი, მისი ალაგით ვრჩებოდი. მოვიდა ამ კაცმა და ძმა გამილახა და იმის გალახვით ძმა მომიკვდა. გაქრეთ ყანა მქონდა და მომეჩვია ჩემ ყანაშიდ ამ კაცის ღორი და ოცი გოდორის ნამუშიერი შემიჭამა და დავითხოვე ბევრჯერ, მაგრამ არ დამთხოვა. და მას მერმეთ ღორი დავიჭირე და კაცი გაუგზავნე და შეუთვალე, რომ შენი ღორი დავიჭირე და ჩემს ნამუშიერში პასუხი გამეცი თქვა. და მეგონა, რაცხას მეტყვის თქვა, მარა პასუხის მაგიერათ მომიხვდა შინ, ცოლ-შვილი გამილახა, თვითან სატევართ დამჩეხა და მომთხარა და რას შემართლებოდა, არ ვიცი.

ამეების ოთხმიზურმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოთხმიზურმა ხუთი კაცი და მეექვსეთ თვითან და ასე უფიცოს, რომ: «შენ რომ ძმის გალახვას მეწამები, არც შენი ძმა მე გამელახოს და არც ჩემის მიზეზით შენი ძმა მომკვდარიყოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, მოსამართლეებმან გამოიძიოს და თუმც ჭეშმარიტათ შეიტყონ, რომ თუ ოთხმიზურით მომკვდარიყოს, გორგოშიძეს სრული სისხლი მისცეს ოთხმიზურმა?

და გორგოშიძემ ზეით რომ უჩივლა: შენმა ღორმა ნამუშიერი წამიხდინაო და ღორი დაუჭირე და შევატყობიე და შეუთვალე — ნამუშიერში პასუხი გამეცი-თქვა, რომელიც შენმა ღორმა წამიხდინა-თქვა³, ოთხმიზურმა იმაშიდაც აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოთხმიზურმა სამი კაცი და ასე დაუფიცოს, რომელ: «არც ჩემი ღორი შენს ყანაში თუ იარებოდა და მცოდნებოდეს და არც დაგეთხოვნო, რომ შენი ღორი ჩემს ყანაში ნუ იარებოა⁴; შინ მოხდომას, გალახვასა და სატევართ დამჩეხას რომ მეწამები, თუ ჩემი ღორი აესკარი და გაუშვი, თორემ თქვენთვის არაფერი შეკადრებოს და არც ჩემი სატევარი შენთვის მომეხვედრებოს».

თუმც ასე უფიცოს ოთხმიზურმა ღორის დანაშაურზედ, ღორი დაუჭირავს გორგოშიძეს და ოთხმიზურს წაურთმევია და გაუშვია. და გორგოშიძემ აჯით შიატყობინოს, რომ შენი ღორით ამღონი დამკლებოდეს და ოთხმიზურმა გარდაუხადოს.

და თუმც ვერ უფიცოს ოთხმიზურმა, გორგოშიძეს შინ მიხდომია, კაცი დაუჭირა და ღორი გაუშვია; და შინ მიხდომისათვის ნახე-

1 სარაშანიძის. 2 + გორგოშიძეს. 3 + მაგრამ. 4 + ოთხმიზურმა უჩივლა.

ვარი სისხლი მისცეს. და დაჭრილობისათვის რარიგადაც დაჭრილია, იმრიგი სისხლი მისცეს ოთხმიზურმა გორგოშიძეს.

ოთხმიზურმა უჩივლა: ხიზანი იყავ და ჩემის ალაგით რჩებოდი. შენი ღორი ჩამოვიდა ჩემს ყანაში და ნახა ჩემის ყანის მოზიარემ და ღორი მოკლა; და რა რომ მითხარი და მკითხე, მაშინვე! გითხარ, რომ ჩემმა ღორის მოზიარემ მოკლა-თქვა. და მერმეთ შენ წადი და შარაშანიძეს ჩამასმინე, რომ თუთხმეტ მარჩილად მიღირდა. იმისთანა ღორი ამ კაცმა მომიკლა და ტყეშიდ ჩააღპოვო და იმ ღორში შვიდი ყურუმის მეტი არ ამიღიაო.

გორგოშიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს გორგოშიძემ და ასე დაუფიცოს რომ: «არც მე შარაშანიძისათვის ჩამესმინო და არც ჩემით ის ღორი დაგკარგოდეს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, რაც ზნიანებოდეს, უზღოს გორგოშიძემ ოთხმიზურს.

ოთხმიზურმა უჩივლა: ერთი ღორი საზიაროთ მოგეცი და წამართვი და არაფერი მომეცი.

გორგოშიძემ უპასუხა: ყანაში მოგეხმარე და ორი ღორი დამპირდი და ერთის მეტი არ მოგიცემია და ქე მყავს.

ოთხმიზურმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: ოთხმიზურმა ცოდვის ხელი გამოართვას ასე, რომ: «ერთის მეტი არ დაგპირებოდე, და არც ის საკუთართათ მომეცეს». თუმცა ასე გაუმართლდეს, რაც დიეკლოს, ისიც უზღოს² და ღორი ზიარათ ჰყავდეს. თუ ვერ გაუმართლდეს, ნულარ ედავება გორგოშიძე ოთხმიზურს.

[v] ოთხმიზურმა უჩივლა: შენს ყანაშიდ ჩალის მოსაჭრელად ბიჭი შავგზავნე, დახედი, ბიჭი გამილახე, ჩონხა გააძვრე და დანა წაართვი; და რას მემართლები, არ ვიცი.

გორგოშიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გორგოშიძემ ორი კაცი და ასე დაუფიცოს, რომ: «დანის დასაკრავათ რომ მომაშურა, დანა თუ წავართვი, თორემ არც გამელახოს, არც ჩონხა გამეხადოს და არც რამე უკადრისი მეკადრებოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება; და თუმც ვერ უფიცოს, თავის ყანაში დაუთხოვია და არ დასთხოვია და დანის დასაკრავათ მიუშურებია და დანა წაურთმევია და დანა ისევ მისცეს.

და თუ ვერ იფიცოს, გაულახამს, დანა წაურთმევია, და როგორც

1 მაშინე 2 უძღოს

გაულახამს, ისე იმრიგი გალახულობის¹ საუპატიო მისცეს გო-გოში-
ძემ ოთხმიზურს.

272. ბანჩინაბა აპტრა ზოლქვაძისა და აპტრა მიქანაძის

ვალის საქმეზე

1818 წ. 26 აგვისტო

ჩუიჭ-სა წელსა აგვისტოს კე-სა დღესა.

პეტრე ბოლქვაძე და პეტრე მიქანაძე გავა-
ბკვეთ.

პეტრე ბოლქვაძემ უჩივლა: შენმა ბატონმა იესე
თავართქილაძემ შამომეხვეწა და ერთი თათარი მყავდა ბიჭი
და მიყვიდე რეაას² მარჩილათ. კიდევ ერთი თოფი კარგი მქონდა და
ისეც მან გამომართვა ას ძველ მარჩილათ; და ძმა იყო ჩემი ის კაცი
და ხან ღარიბათ იყო და ვერ შევაწუხებ, ხან დაიჭირეს და კიდევ
იმისთვის ვერ შევაწუხებ და მერმეთ მე კიდევ გადავარდნილი ვიყავი
თათარში და ამით ვერ ევიღე და ჩემი ცოლი ვასტუმრე, კიდევ
ამდენ[ნ]ს ხანს მაცალეო, წიგნი მომცა, თუმც გადაგიცილდება,
ნამთაენს მოგცემო. და მერმე მე დამწვეს და წიგნი იქ დამეწვა; და
როდესაც ვსთხოვე, იესე თავართქილაძეს ვარი არ უთქვამს. ახლა
იესე რომ მოქ[ვ]და, ახლა გთხოვ და რას შეუბნები, არ ვიცი.

მიქანაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს მიქანაძემ ოცდასამი კაცი თან
დაიტანოს და ოცდაოთხმა ასე დაუფიცოს: «შენ რომ ჩემს ბატონს
ი[ე]სე თავართქილაძეს თათრის და თოფის მიყიდვას ეწამები, არც
თათარი და არც თოფი შენგან იმას არ ეყილოს, არც იესეს სიცოცხ-
ლეში შენგან დაობა გაგ[ვ]გონოდეს ჩვენ, რო[მ] მისი ჭირისუფალი
ვართ». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება ბოლქვაძე მიქანაძეს.

თუ ვერ უფიცოს, პეტრე[მ] აჯით შიატუობინოს³, რამდენს ათ
ძველს მარჩილზე შე[ე]დაოს, ათი მარჩილის თავზე თითო კაცი ში-
აფიცოს ასე, რომ: «მე რომ თათარი და თოფი გიჩივლე, არც თათ-
არი და არც თოფი მე შენდა ტყუილათ შ[ემ]ომეწამებიოს და არც იმ
თათარში და ი[მ] თოფში არც თეთრათ და არც საქონლათ არაფერი
მიეცეს იესეს ჩემთვის». თუშ[ც] ასე უფიცოს, ამ თეთრში რამდენიც
შიაფიცოს ათის მარჩილის თავზე, ისე იმდენი თეთრი გარდაუხადოს
მიქანაძემ ბოლქვაძეს.

1. გალახელობის. 2. რე'ას. 3. შიატუობოს.

ჩუიშ-სა წელსა აგვისტოს კვ-სა ღღესა

მამუკა ბაქანიძე და იოანე გოზრონიძე გა-
ვაბქვეთ.

მამუკამ უჩივლა: კრება იყო ქვეყანაში, ამ კაცს [14] მისმა მეზობელმა შვილი გაუყიდა. მერმეთ ჭინკაძე ამის შვილს ძმით მოხდებოდა და მერმეთ ამ იოანემ...¹ მის შვილი წაიყვანა, ქალი ბიჭში გამოიყვანა, ბიჭი დაიხსნა და ამ კაცის სიძე ლევანა ბოლქვაძეც თან წაყვა; რადგანც ეს ბიჭი დაიხსნეს, სამი ერთათ დადგნენ; მერმეთ დაიწყეს ამ კაცისას ბუღობა, სიარული; მერმეთ კიდავ კრება იქმნა გურიელის ბრძანებით და ამ კაცს ფიცი შეუკვეთა მღვდელმთავარმაც და ბატონმაც; მერმეთ ამ კაცმა მიზეზი დაიდვა, რომ თათარშიდ შვილი მყავსო და იქიდგან ესაქმოზ რამესო და რომ დაეფიცო, აღარ მენდობიანო; მერმეთ კიდავ დაიწყეს ამ კაციდგან საქმობა ჩემს შვილთან, დაუწყო წერა ამის შვილმა ჩემს შვილს და დამიტყუეს ჩემი შვილი და ეს კაცები შეყარეს ამ ჩემს შვილს, და სამივე ხატზედ შეაფიცა, ხატის მიმყვანი თვითან შენი ცოლი იყო, წიგნის მწერალი შენი ქალისშვილი იყო, ახლა ისაქმეს შენის შვილებით და შენის ოჯახით და ეს ჩემი ქალისშვილი წაიყვანეს და მუახლე თან წაატანეს, გამიყიდეს; და ახლა ისაქმა ამან და ეს ჩემის შვილის გამყიდველი მისი შვილი მოიყვანა და შინ ყავს¹ და ქალისშვილი გაათხუა და ქმარს მისცა. და მჭირს ამის ოჯახისაგან და მათხოვარი ვარ.

გოზრონიძემ უპასუხა: მართალია, მეკითხა ცოდვა და ჩემი შვილი გამიყიდა ჩემმა მეზობელმა სამ ქესათ; მერმეთ მოვიდა ჭინკაძე, ჩემის ცოლის დისწული იყო, მითხრა, რომ ვეცდები და შენს შვილს არ დაგიკარქავ, თუმც კაცს შამომიყენეფო; მერმეთ მილალატეს, ამ ჭინკაძემ და ამ ჩემმა სიძემ ბოლქვაძემ შვილი გამიბრიყვეს და ჩემი ქალისშვილი წაიყვანეს და ეს მისცეს ამ ჩემი ვაჟის სამაგიეროთ. და ეს ბიჭი ამოიყვანეს და გვერდში მოიყვანეს; მერმეთ მე შეუთვალე, რომ ამისთანა საქმე მიყავით, შვილი გამიყიდეთ, ეს ჩემი ბიჭი მაი[ნ]ც გამომიგზავნეთ მეთქინ, მარა ამის მიზეზი მითხრეს, რომ ჩვენ ისე არ წამოვალთ, თუმც თათარს არათფერი

¹ ხავს.

• აკლია ერთი სიტყვა.

ვაწყინეთო. მობრუნდენ და ამ კაცს შვილი და გოგო წაართვეს; და თათარში იყო და იქილგან მოვიდა, წაიყვანეს და მე რას მემართლები, არ ვიცი.

მამუკამ უპასუხა: შენს ოჯახის ბუდობით და შენი ცოლისა და შვილების ცოდინარობით და საქმობით ჩემი შვილი და მუახლე დამეკარგა და მათხოვარი ვარ.

გობრონიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გობრონიძემ ორმოცდარვა გლეხი კაცი ანუ ამავეალი სხვა კაცი და რადგან არის მტყვე, სათათროთ გაყიდულა და ასე შეაფიცოს, რომ: «არც მე და არც ჩემს ცოლს და არც დღეს ჩემს ოჯახშიდ ვართ, არც ჩვენის მონღობილობით და არც ჩვენის ცოდინარობით შენი შვილი და შენი გოგო არ წაყვანილიყოს და არც იმ ქალის გათხოებაშიდ ვრეოდეთ, რაც მისი ნებით არ წაიყვანა ჯუმათელმა».

თუმც ასე უფიცოს და თავისი სიმართლე გადილოს, ამას ნულარას ედავება; და ორი ამისი შვილი რევია გაყიდვაში, სულ გამყიდველი¹ ოთხი ყოფილა და მენახევერე ესენი ყოფილა, როგორის ვეარის ყოფილმან გაყიდულნი, ისე ორკეცი სისხლი მისცეს — ერთის სულის და ერთი ხორცის. თუმც საქრისტიანოში მოსულიყოს, ერთი სისხლი მისცეს; და თუმცა არ მოსულიყოს, როგორც დაგვიწერია, ისე მოსცეს. და რადგან ვაჟი მამას ამოუყვანია და ხელთ ყავს და ქალი ჯუმათელს გაუთხოვებია, როგორც ერთს იმ ოთხში წილადი სისხლი, ისე სისხლი მისცეს ივანეს ვაჟის შვილმა და ქალის ქმარს წაუყვანია და იქ მოსთხოვოს მამუკამ. და თუმც ვერ უფიცოს, როგორც ზემო დაგვიწერია, ისე სრული სისხლი მისცეს გობრონიძემ ბაქანიძეს.

გობრონიძემ უჩივლა, რომ მე კი მიმართლდები, მარა შენ რომ ტყუვილზედ ჯუმათელს ჩამასმინე და უბრალოდ ჩემი თავი დააჭირვიე და შინ მომთხარეს, დანაშაული² რა მქონდა შენთან, არ ვიცი.

მამუკამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან მამუკამ და ხუთი კაცი თან დაიტანოს და ექვსმა ასე დაუფიცოს, რომ: «გობრონიძის შვილმა შვილი გამიყიდა-თქვა და მომკითხე-თქვა, ესეთ შევებეწე, თორემ შენი დაჭირვა და მოთხრა მე არა შევებეწოდე». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება; და თუმც [v] ვერ უფიცოს, დაჭირულობის

¹ გამიყიდველი. ² დანაშაური.

საუპატიო მისცეს. და რაც ზნიანი მოსლოდეს, გობრონიძემ აჯით შეატყობიოს და მამუკამ გარდაუხადოს. თუმც ზემოწერილშიდ გობრონიძემ ვერ უფიცოს, ამა ქვემოთ ფიცში ბაქანიძეს ნულარ აფიცებს.

გობრონიძემ უჩივლა: შენმა შეიღმა შეილი დამიჭირა და თათარში მიყიდდა და ქვეყანამ დაატოებია და დანაშაული¹ რა მქონდა, არ ვიცი.

ბაქანიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბაქანიძემ ექვსი კაცი და ასე შეაფიცოს, რომ: «სამართლის მოცემისათვის თუ დაიჭირა ჩემმა შეიღმა, თორემ თათარში გასასყიდათ არ ჰსდომებოდეს». თუმც ასე უფიცოს, სამართლის თხოვისათვის დაუჭირავს და გაუშვია, არას ემართლება გობრონიძე ბაქანიძეს. და თუმც ვერ უფიცოს, თათარში გასასყიდათ არ ჰსდომებია და თავდებით გაუშობინებია და დაჭირულობის საუპატიო მისცეს.

ბაქანიძემ უჩივლა: შენმა შეიღმა რომ შეილი გამიყიდა, ასეთს კაცს მიყიდა, რომ თათარმა შეირთო. იმის შერთვით ქახოსრო ბატონის შვილმა ამის მიზეზით სამას სამოცი ყურუში გარდამახდია.

გავსინჯეთ, მაგრამ რადგანც ამის შეილისაგან წაყვანილი ყოფილა, ისევე მას შევარდა ეს საქმე; თუმც იოანე, თავში რომ ფიცი არის, იმაში გაუმართლდა; და თუ ვერ გაუმართლდა, თავის შეილი შეიწიოს და ისე სრულად გარდაუხადოს იოანემ მამუკას სისხლიც და ზნიანიც და ნულარც მამუკას აფიცებს ამაშიდ.

274. განიხილა ბაბუ კვაზალისა და ნიკოლოზა გირაკელიძის

საქმეზე

1818 წ. 7 სექტემბერი

ჩივს-სა წელსა სექტემბრის 8-სა დღესა

ბუჭუ კვაშალი და ნიკოლოზა გირაკელიძე გავაბჰვეთ.

კვაშალმა უჩივლა: ამ კაცის ზიარი ყანა მქონდა, ყანა ამის ზიარი იყო და ალაგი ჩემი იყო და იმ ყანაში ვიყავი და მოვიდა ჩემ[მ]ა ძმამ ნიკოლოზ, და ზორდაზედ ერთი ძირი ნიგოზი იდგა, და ჩვენი ზიარი არისო და წამოდი მოურეკე და ვნახოთო და ჩვენ ჩვენი გამოვართვათო.

მე უთხარ: მე ნიგოზს ვრეკ და შენ წალი, შენ უფრო იცი, ჩვენი

¹ დანაშაური.

არის თუ არა-მეთქინ. მან არ დამიჯერა და წავეყვიე¹ მეც. მივედი და უთხარი: ეს ნიგოზი ჩენი ზიარი არის და მოგვეცი-მეთქინ, გასაკითხავად მივედი; მომდგა ამ კაცმა მე, და ცოლი, დედა, მკვდარი, ცოცხალი არა შეურჩენია, ისე გამლანძღა; მერმეთ ჩემზედ გასალახავათ მოიწია და არ მოუშეეს და რას შემართლებოდენ, არ ვიცი.

გ ი რ კ ე ლ ი ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა: ჩემს ეზოში ნიგოზი მქონდა, დღემდის არც შენ და არც შენი ძმა და სახლისკაცები მოდავეთ არ მინახავხართ. ახლა ნიგოზი მოვრეკე, მომიხდა შინ ამ კაცმა, ბევრი მაგინა, ავათ მომეპყრა და მერმე მეც შევაგინე, თორემ უწინ არა მიკადრებია რა.

ბ უ ჭ უ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ [15] ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბუჭუმსამი კაცი და ასე შეაფიცოს: «მე შენს გასაკითხავათ და ნიგვზისათვის თუ მოვედი, თორემ არც მოსახდომათ და საგინებელად მოვსულიყო და არც მე შენთვის მეგინებოს და ურიგოთ მოგპყრობოდე»².

თუმც ასე უფიცოს, როგორც ეგინებოს და უკადრისი ეკადრების, იმგვარი საუბატიო მისცეს კვაშალს გირკელიძემ. და თუმც ვერ უფიცოს, უბრალოთ მიხდომია შინ კვაშალი და უგინებია, ავათ მიპყრობია³ და მასაც მაგიერი უთხრობია; და კვაშალმა თავის გინება თავისთავს დააბრალოს და ნურას ედავება გირკელიძეს.

ნამუშეირის დაკლება რომ უჩივლეს ერთმანერთს, იმაშით დააჩერონ ერთმანერთი, რომ ჩემით არა დაგვლებოდესო. თუმც დააჩერეს, კარგია; თორემ მეორე აჯით შეატყობინოს, შენით ამდენი დამკლებოდესო და გარდაუხადონ ერთმანერთს.

275. განიხიება აფრასუხუ და ხუბუ მონიების ვალის საქმეზე

1818 წ. 8 სექტემბერი

ჩიოც-სა წელსა, სექტემბრის თ-სა დღესა

ა ფ რ ა ს უ ხ უ ჭ ყ ო ნ ი ა და ხ უ ტ უ ჭ ყ ო ნ ი ა გავაბჰვეთ.

ა ფ რ ა ს უ ხ უ მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ამ კაცს თავის ვალში მტყვევ გამოჰვარეს, შემომეხვეწა და მტყვევ დამახსნია, სხვაშიდ კი გამისტუმრა და ოცი ყურუში შერჩა. ესთხოვე მრავალჯელ და არ მომცა. და გაბრიყვდა ჩემი შვილი, და ცხენი ემტერა და შინ მოიყვანა, უნაგერი არ დაუდგმან, არავის უხედნია და მისი ცხენი ისევე მაშინვე მიაყენა მრავალჯელ, მაგრამ არ ინდომა და მერმედ ს[ა]ერისთოში მიპყავდათ და დაუწვა გათხრილზედ და ცოტა დაშავდა და აღარ წაუყვა-

¹ წაუხვეი. ² მოგპყრობოდე. ³ მიპყრობია.

ნიათ, ისევე შინ ჩამოიყვანეს და ახლა აღარ ინდომა და აღარც ჩემსას მაძლევს.

ხ უ ტ უ მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გვაგჩინეთ: წამოაყენოს ხუტუმ ერთი თავისი ყმა ცოლ-შვილიანი და ასე შეაფიცოს: «რაც შენ ტყულათ არ მემტრე ცხენი, შენ რომ მტყვეში თავდებათ დაგაყენე, იმ მტყვეში შენი სავალო არც თეთრად და არც საქონლათ არაფერი შემრჩენოდეს და კიდევ გამესტუმრებო». თუმც ასე უფიცოს, ცხენი ტყულად წაურთმეგია აფრასუხუს და ხუტუმ აჩით შეატყობინოს, რომ ჩემი ცხენი მაშინ ამათ ღირებულიყოსო და აფრასუხუმ ზედნადებით მისცეს. და თუმც ვერ უფიცოს, თავისი თეთრი აფრასუხუს ზედნადებით მისცეს.

და ცხენი აფრასუხუს ხედნით დაშაგებულა და წამხდარა და [v] მისი ცხენი რომ ემტერა, როგორც მაშინ ღირებულ იყოს, ისე მისცეს აფრასუხუმ და ცხენი აფრასუხუს ღარჩეს. და თუმც აფრასუხუმ აჩით შეატყობინოს რომ ჩემის ხედნით შენი ცხენი არ წამხდარიყოსო, ცხენი აფრასუხუმ მისცეს და თეთრი ხუტუმ აფრასუხუს ზედნადებით მისცეს.

276. განჩინება იხტიანე ზოფნიასა და ოსიკა ჯორაგანაის სასისხლო საქმეზე

1818 წ. 12 სექტემბერი

ჩივი-სა წელსა სექტემბრის იბ-სა დღესა

ქ ყ ო ნ ი ა ი ხ ტ ი ა ნ ე და ლ ა ზ ა რ ა და ო ს ი კ ა ი ჯ ო რ ბ ე ნ ა ძ ე გ ა ვ ა ბ ჰ ვ ე თ.

ი ხ ტ ი ა ნ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა: საქმე მქონდა, ყანაში გარდავიარე, დამხდა ამ კაცმა, ჩახმახი დამიკრა, არ გაუვარდა და მეცენ ორნივე ძმებმა, ბევრი მცემეს, თავი გამიხეთქეს, ხელზედ დანა დამკრეს და დამკრეს¹, და რას მემართლებოდენ არ ვიცი.

ჯ ო რ ბ ე ნ ა ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა: ერთს კაცს ყოველი კაცი გოფრთხილდებოდა, ყანაში გადმოვიარე და გაგიკითხე — ვინ ხარ-მეთქინ, გამოვარდი, მეცი, დამცი, მიჭირვიდი და ჩემ[მა] ძმამ მომეხმარა, მეც დამჩეხე და ჩემი ძმაც; და მართალია, ჩემ[მა] ძმამ მერმედ კი დაგარტყა ჯოხი², თორემ სხვა არც ჩახმახი დამიკრავს და არც რამე მიკადრებია.

ი ხ ტ ი ა ნ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

¹ დამკრეს. ² მკოხი.

გავშინჯეთ ჩვენ, მაგრამ სამართალი იხტიანეს დარჩა. წამოაყენოს იხტიანემ თორმეტი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამავალი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც იმ დღეს მე თქვენზედ საჩხუბრად მოვსულიყო, არც იმ დღეს მე თქვენ დამეჭრად და გამელახოთ და არც გაგდებული თუ ვნახე თოფი და ავიღე, თორემ მე თქვენთვის იარაღი ამეყაროს».

თუმც ასე უფიცოს, ტყულად გაულახავს და დაუჭრია და მოსამართლემ დახედოს და როგორიც კრილობა და ვალახულობა ჰქონდეს, იმგვარი სისხლი მისცეს ჯორბენანძემ ჰყონიას.

277. ბანინება სახრავა ურიისა და სესია მხარლის ცხენის საქმეზე

1818 წ. 18 სექტემბერი

[16] ჩიიშ-სა წელსა, სეკტემბრის იგ-სა დღესა

ის ხ რ ა კ ა უ რ ი ა და ს ე ს ი ა ე ბ რ ა ლ ი ძ ე გ ა ვ ა ბ ჰ ვ ე თ .

უ რ ი ა მ უ ჩ ი ე ლ ა : ცხენი ვიქირავე ამ კაცისგან და რაც ბორჯზედ შეჰვირდი, იმ ბორჯზედ მიეგვარე და მართალია, ძუა მიმიჭრეს რუსებმა და აღარ ინდომა; წავიყვანე და მოყვარეს მივაბარე. ცხენი ნაქურდული ყოფილიყო და მოვიდა შენი უმფროსი კაცი, ცხენი გლახის ყოფილიყო, გამოართვეს ცხენი იმ კაცს და წაიყვანეს, ცხენი გლახას მისცეს გურიელის ბრძანებით. და მერმედ მე გზაზედ მივიდოდი, დამხდით შენ და შენმა შემოჩენილმა კაცმა, გამომეკიდეთ, გაგვეცი, ისე მეორეჯელ გაგვეცი, და მესამეჯელ დამხდით კიდევ შენ და შენმა შემოჩენილმა კაცმა და ავით მომეპყარით მე და ჩემს მსლებს კაცს; და ბატონის ბრძანება არისო და ბარგი ჩამომიყარე და ცხენიც წამართვით და არ გაძლევთ; და რას მემართლები, არ ვიცი.

ს ე ს ი ა მ უ პ ა ს უ ხ ა : ამ კაცს ცხენი ვაქირავე, ცხენი ბორჯზედ ვერ მომგვარა, და მერმედ მკდარი ცხენი მომგვარა და აღარ ეინდომე და დამიკარგე და მაგიერი ცხენი მომეცი, და ახლა რას მედავებ, არ ვიცი.

გავშინჯეთ ჩვენ, მაგრამ რადგანც ის ცხენი ნაქურდული ყოფილა და გურიელის ბრძანებით თავის ხელობის კაცს გამოურთმევია ურიისათვის და ცხენი თავის პატრონისათვის მიუტევიათ, და აშაშიდ ურია უბრალო ყოფილა, სესიას ცხენი ტყულათ წაურთმევია და ურიამ დააჭეროს — ჩემი ცხენი ამით ღირებულიყოსო და სესიამ გარდაუხადოს. და სესიას ვისგანც პირველად მიცემული ჰყოლია ის ნაქურდული ცხენი, იმას ვდავოს სესიამ.

და სხვა თუმცა ვალახულობა უჩივლეს ერთმანერთს, მაგრამ ის ერთმანერთშიდ გაიაროს.

ჩემს-სა წელსა სექტემბრის იგ-სა დღესა

მანუჩარ ჯუონია და სისონიკა მელია გავა-
ბჰვეთ.

მანუჩარ უჩივლა: ცხენი დამეკარგა და ჩემს ცხენს ვე-
ძებდი და მოვიდა ამ კაცმა და ჩემი ამხანაგი მიმთხრობლა, ასი მარ-
ჩილი სამთქმელო გამომართვა, სხვაგან ძებნას დამთხოვა და წიგნი
მომცა: «თუმც ვარს გეტყვის, იმ შენს ამხანაგს მე გაგიტეხო; და
თუმც ვერ გაგიტეხე, არც იმ კაცის მთხრობლობას ვივარებო და
შენს ცხენსაც მე გარდავიხდიო. და მე რადგანც შენგან ასე წერილი
ავიღე და სამთქმელო გამომართვი და მე გული თავამად მქონდა და
იმ კაცს ვემტერე და რომ ვემტერე, მოდი მერმე შენ და იმ კაცს
დამთხოვე და მისი საუბატიო დამადევი და აღარც შენ მაძლევ ჩემს
ცხენს, და რას მემართლები არ ვიცი.

მელიამ უპასუხა: ერთმა კაცმა ცხენი მომყიდა და ქვე-
ყანაში ხმა დავჰყარე, რომ [v] ნაქურდალი არ დარჩეს-მეთქინ და
ჩემს ხმას მოჰყვა ამ კაცმა და ცხენი დამეკარგა და მიმთხრობლეო
და მე ეს ცხენი უმთხრობლე და სამთქმელოც გამოვართვი. მერმედ
ის კაცი მოკვდა, უბრალოს კაცზედ ველარ მივაგდე და მე ვიდევი
თავზედ და რომელი ცხენიც იმ კაცმა მომყიდა და მე უმთხრობლე,
ის ცხენიც მოგვკარე, მაგრამ არ არის ჩემიო და აღარ ინდომა.

მანუჩარ უპასუხა: ჩემი ცხენის მთხრობლობაც შემომ-
პირდა, სამთქმელოც იმაშიდ გამომართვი და თუ ქურდი ვერ გაგი-
ტეხოვო, გარდასახადსაც შენ შემპირდი და წერილიც ისე მიცხადებს.

მელიამ ამეების აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: მანუჩარმა თორმეტი კაცი შეუგდოს თა-
ვის ხეობის უმტერ-უმოყვრო და მელიამ იმ თორმეტთაგან ორი
იშოვნოს და ორი შეუგდებელი გლეხი კაცი ამოაყოლოს და ასე
შეაფიცოს: «არც ამ ცხენის მეთი ცხენი მე შენთვის მემთხრობლე-
ბიოს და თუმც ეს არ არის, არც სხვა შენი ცხენის ქურდი ვინმე ვი-
ცოდე და არც მე ვიყო და არც შენ რომ წიგნი მოიტანე ეს წიგნი
ჩემი ხელჩართული და მოცემული იყოს».

თუმც ასე უფიცოს მელიამ, ის სამთქმელო ისევ მანუჩარს მოს-
ცეს; და რადგანც უწინდელს მთხრობლობაშიდ უორ დანია გა-
უმართლებია და მანუჩარს რომ ნამტერების ზედნადებს ედავებიან,
ისიც ჩამოსთხოვოს მანუჩარს ზედნადების დაობისაგან.

და თუმც ვერ უფიცოს, უწინაც მას უმთხრობლებია, ბოლოსაც ქურდობა თავზედ უდვია და წიგნიც მიუტეგმია და სამტქმელოც ისევ მანუჩარს მოსცეს და ცხენიც ნაქურდლათ გარდაუხადოს მელიამ მანუჩარს.

279. ბანჩინება პაატა გოგიბერიძისა და ხახუბა მენაბდის ცხენის საქმეზე
1818 წ. 80 სექტემბერი

ჩვიტ-სა წელსა სექტემბრის კი-სა დღესა

პაატა გოგიბერიძე და ხახუბაი მენაბდე გა-
ვაბქვეთ.

მენაბდემ უჩივლა: ამ კაცმა ჩემს პირობაში ბატონი-
შვილს თავისი ზედსაჯდომი ცხენი წაართვა და ბატონიშვილმა მე
მომთხარა, შვილი წამართვა და რას მემართლებოდა ეს კაცი, არ
ვიცი.

პაატამ უპასუხა: ერთი ყაზახი მყავდა, გამიბრიყვა ამ
კაცმა, ს[ა]ერისთოში წაიყვანა, ცხენი ამტერა ორი და იმ საქმეში
კაცი მეკარგვის და მართალია, სამართალი ვსთხოვე და არ მომცა და
ერთიც ცხენი ვიმტერე, ბატონიშვილის დარჩა და ამის გაბრიყვებით
ის კაცი მეკარგვის; ახლად რას მემართლებოდა, არ ვიცი, ოთხმოც-
დაათი მარჩილი ერთში მეკარგვის იმ ცხენე[17]ბში და ოთხმოცი —
მეორეში.

მენაბდემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს მენაბდემ რვა კაცი — ნახევარი
გლეხი და ნახევარი ამაველი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მე შენი
კაცი მნლებოდეს, არც შენის კაცის დამაშაკობითა და ადგილის კა-
ცობით მე ცხენები მემტერებოს, არც გამეგზავნოს და არც მე
შენთვის სამართალი დამეკაეებოს».

თუმც ასე უფიცოს, ცხენი ტყულათ წაურთმეგია და ცხენი ზედ-
ნადებით მისცეს გოგიბერიძემ. და თუმც ცხენის გარდახდა ვერ
შაიძლოს, ვინც ცხენი წამოიყვანა, ხელამტქმელად მიებაროს.

და თუმც ვერ უფიცოს მენაბდემ, მისი კაცით უმტერებია, სა-
მართალი უთხოვნია და არ მიუცემია. და რაც ზნინებოდეს გოგი-
ბერიძეს ან გარდაეხადოს ან ახდეენებდენ, მენაბდემ გარდაუხადოს.

1818 წ. 8 ოქტომბერი

ჩემს-სა წელსა, ოქტომბრის 3-სა დღესა

როსტომ ბოლქვაძე და სიმონა სიამაიშვილი
გაეაბქვეთ.

როსტომ უჩივლა: ჩემი მოყვრისა და შენგან მტყვე ვი-
ყიდე ფასგარდაწყვეტ ორას მარჩილათ, და ბორჯზე ფასი მოგაყენე
და არ გამომართვი და ახლა მტყვე ისევ წამართვი; და რას შემართ-
ლებოდი, არ ვიცი.

სიამაიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითონ სიამაიშვილმა და სამი
კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ გოგოს მედავები,
ის გოგო მე შენთვის არც მომეყიდოს და არც მომეცეს და არც ძა-
ლით წამერთმოს, მოციქულით თუ გამომგვარე თორემ». თუმც ასე
უფიცოს, თავის გოგო წაუყვანია და სიტყვა არ ექნება ბოლქვაძეს.
და თუმც ვერ უფიცოს, თავისი გოგო ისევ ბოლქვაძეს მისცეს და
როგორც მორიგებულნი ყოფილარიან, ისე ფასი მისცეს ბოლქვაძემ
სიამაიშვილს.

ბოლქვაძემ უჩივლა: ეს კაცი გოგოს სათხოვრათ ჩა-
მოვიდა, მაგინა და მრავალი უკადრისი მკადრა, და რას შემართლე-
ბოდა, არ ვიცი.

სიმონამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სიმონამ ერთი კაცი და ასე
შეაფიცოს: «მე შენთვის არც მეგინებოს და არც უკადრისი რამე
მეკადრებოს, ჩემი გოგო თუ გამოგთხოვე და პირაქეთ გამლახე და
მაგინე თორემ». თუმც ასე უფიცოს, სიმონას გალახულობისაებრ
საუპატიო მისცეს. და თუმც ვერ უფიცოს, უგინებია, თავისი გა-
ლახვა თავისთავს დააბრალოს სიმონამ.

და ზემოს წერილში თუმც ვერ გაუმართლდეს და ძალით წა-
ერთმოს გოგო სიმონას, ის გოგო ისევე ბოლქვაძეს მისცეს და
თეთრიც შერჩეს ბოლქვაძეს.

[v] ჩუიშ-სა წელსა, ოქტომბრის იბ-სა დღესა

კობალაძე ნიკოლოზა და ზალიკა და ქაბჯარაძე იესე გავაბჟვეთ.

ქაბჯარაძემ უჩივლა: ქვეყანაშიდ ხიზნობა იყო და ამ კაცმა შემომპირდა — მოდი და გარჩენო; და მივედი, ადგილი მომცა, დავესახლე; მამაჩემი ხუცესი იყო და კარის მწირვლად დამიდუქიო — უთხრეს, და კარის მწირვლად დაიყენეს და ნაწირავში მამული და ალაგი მომცეს და ცოტა თეთრიც მივართვით. მამაჩემქა უწირა, ულოცა, მე მამული ვაკეთე, ადგილი ვაშენე და გავაკეთე და ახლა ის ჩემი ნაშენები ადგილ-მამულიც წამართვეს და თეთრიც, და რას მემართლებოდენ, არ ვიცი.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ, რამდენს ათ მარჩილად ღირდეს ის მამული, იმდენი კაცი და ასე შეაფიცოს: «აქ ყოფაშიდ თუ მოგეცი, თორემ შენს ოჯახზე წახვიდე და მაინც ქონდესო, არც იმას შეგპირებოდეს მამაჩემი და ბიძაჩემი და არც საწირავში მოგვეცეს და არც იმაშიდ თეთრი გამოერთმოსთ მამაჩემსა და ბიძაჩემს მამულისა და ადგილის ფასად». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება ქაბჯარაძე; და რაც ზნიანებოდეს კობალაძეს, მისის დასაყვითის (sic) გარდაუხადოს, და თუმც ვერ უფიცოს, როგორც ეჭამოს ადგილ-მამული ქაბჯარაძეს, ისე ეჭამოს კიდევ.

ქაბჯარაძემ უჩივლა: ხარი მყავდა, მომიკლა ამ კაცმა, ვსთხოვე და არ მამღვეს; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

კობალაძემ უპასუხა: მართალია, ხარი და ზროხები ჰყავდა ამ კაცს; ერ[თ] წელიწადს და ორ წელიწადს ყანა ამიოხრა და შემიჭამა და დავითხოვე, მერმედ ბახჩა შემიჭამა, მარანში შევიდა და ორმოცი საწყავის ყურძენი წამიხდინა, დავითხოვე, არ დაემეთხოვე და მოვკალი, მაგრამ მიპატივეს, და ახლა რაღას მედავება, არ ვიცი.

ქაბჯარაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ქაბჯარაძემ და ასე დაუფიცოს: «არც ჩემს ხარ[ს] და ზროხას შენი ყანა და ბახჩა წაეხდინოს და მარანში შესულიყოს და ღვინო წაეხდინოს და არც დაგეთხოვნო და არც მამაჩემს იმ ხარის სიკვდილი ეპატიებიოს».

თუმც ასე უფიცოს, ტყულად მოუკლავს და როგორც ღირე-

ბულიყოს, ისიც დაიტანოს და კობალაძემ ზედნადებით გარდაუხადოს. და თუმც ვერ დაიფიცოს, დაუთხოვნია, არ დასთხოვია, ბუერი ზარალი უქნია და სიტყვა აღარ ექნება ქაბჯარაძეს.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ამისმა ძმამა ბ ა გ რ ა ტ ა მ ხ ა რ ი წამართვა, საქორწინოს წაიყვანა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.
კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ ორი კაცი და ასე შეაფიცოს: «ჩემს ძმას ბაგრატას შენთვის ხარი არ წაერთმიოს და არც რამე ვიცოდეთ». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ხარი კობალაძემ ზედნადებით მისცეს.

კობალაძემ უჩივლა: ჩემს ბიჭს ყანაში სადილი მიჰქონდა, დახვდა ამის მამამ წყლის პირზე, ბიჭი წყალში ჩამიგდო, სადილი გადაუგდო და გალახა და იმ მიზეზით ბიჭი მომიკვდა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ქაბჯარაძემ და ოთხი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც მამაჩემს ის ბიჭი გაელახოს და წყალში ჩაეგდოს და არც მამიჩემის გალახვისა და წყალში ჩაგდების მიზეზით ის ბიჭი მომკლარიყოს». თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექნება კობალაძეს; და თუმც ვერ უფიცოს, მისის გალახვის მიზეზით ბიჭი მოჰკლომია და იმისთანა ბიჭი მისცეს კობალაძეს ქაბჯარაძემ.

[18] ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ბელელი მქონდა კარგი და წასქვლას რომ დავაპირე, ბელელი გავყიდე სამოცდაათ მარჩილად და ის ბელლის ფასი ამ კაცმა წამართვა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ სამი კაცი და ასე შეაფიცოს, რომ: «შენ რომ მეწამები, მე შენთვის ბელლის ფასი არ წამერთმიოს». თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექმნება. და თუმც ვერ უფიცოს, რამდენიც ყოფილა, გარდაუხადოს კობალაძემ.

კობალაძემ უჩივლა: ჩემს ტყეში სახლი და ბელელი დათალე, რომ წავალ დაგიტოვებო, შემომპირდი და რომ წადი სახლი და ბელელი მე მომატყუე და სხვას მიეცი, მაგრამ რასთვის მიქენი, პასუხს ვითხოვ.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სამი კაცი ქაბჯარაძემ და ასე შეაფიცოს: «არც შენს ტყეში სახლი და ბელელი დამეთალოს და

არც შეგპირებოდე, რომ წავალ და შენ დაგიტოვებ-მეთქინ». თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექნება. და თუმც ვერ უფიცოს, რადგანც მის ტყეში დაუთლია და დატოვებაც შეჰპირებია¹, ნახევარი სახლის და ბელლის ფასი ერთს ჰქონდეს და ნახევარი მეორეს.

კობალაძემ უჩივლა: ამ კაცმა ჩემს კაცს მჩხაიძეს ხარი წაართვა და რასთვის წაართვა, არ ვიცი.

ქაბჯარაძემ უპასუხა: ამათმა კაცმა ჩიკაშუამ მამული დამიწინდრა და წერილიც მოიტანა, რომ ყოველ წელიწადს ოც-ოცი საწყავი ღვინო მოგვეო და არც აქ ყოფაში მახმარა და არც რომ წავედი მერმე; და მართალია, ერთი ხარი წავიყვანე და ისევ შენი კაცის დარჩა, სხვა დანაშაული არა მაქვს რა.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ ის კაცი, რომელმაც მამული დაუწინდრა და წიგნი მისცა² და ასე შეაფიცოს: «მე, რომ შენ თეთრი გამომართვი, მამული დაგიწინდრე და წერილი მოგეცი და ოც-ოცი საწყავი ღვინოს რომ შეგპირდი წელიწადში, არც ის წერილი მემტყუნებო და არც აქ და არც იქ მე ის ღვინო შენთვის დამეკლოს და არც მამული დამეკაებო».

თუმც ასე უფიცოს, ხარი ტყულად წაურთმევია და ზედნადებით მისცეს ქაბჯარაძემ. და თუმც ვერ უფიცოს, იანგარიშონ და რაც დაჰკლებოდეს, იმან ღვინო მოსცეს და ქაბჯარაძემ ხარი გარდაუხადოს, როგორც ღირებულებას.

ქაბჯარაძემ უჩივლა: ამ კაცმა ორი თხაი მომპარა, ნამთხრობლით შევიტყვე და ახლა თუთხმეტი სულია და რას მემართლებოდა არ ვიცი.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ერთი კაცი კობალაძემ და ასე შეაფიცოს, რომ: «მე შენთვის თხები არ მომეპაროს და არც წამერთმიოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება; და თუმც ვერ უფიცოს, ნამთხრობლით შეუტყვია და თხები ნაქურდლათ გარდაუხადოს.

კობალაძემ უჩივლა: საშამოქმედლო აღაგი მეზარა. ამ კაცმა ჰამა, თუთხმეტი წლის საყანული მაკლია და ვითხოვ.

ქაბჯარაძემ [მ] უპასუხა: საყანული ყველა შენ მოგეცი და შემოქმედურებმა ორმოცი გოდორი ღომი წაგვართვეს, რატომ ჩვენ არ მოგვეციო და იმასაც შენ ვთხოვო.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

¹ + და. ² + ის კაცი.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ ერთი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც ჩემთვის მოგეცეს საყანული და არც იმათ რამე წაერთმიოს [v] შენთვის». თუმც ასე უფიცოს, კობალაძემ აჯით შეატყობინოს, რამდენიც დაჰკლებოდეს და ქაბჯარაძემ გარდაუხადოს. და თუმც ვერ უფიცოს ან შემოქმედურებისაგან ამოუფგოს და ან მას რომ გარდაუხდევინებია, ის მისცეს კობალაძემ.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ერთი ოღრამუში მქონდა სიმინდი და სამოცი პინა სიმინდი წამართვა ამ კაცმა, და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ ორი კაცი და ასე შეაფიცოს: «საყანულში თუ რამე მომეცი, თორემ მე ნამეტარი შენი სიმინდი არ წამელოს და არც წამერთმიოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება: და თუმც ვერ უფიცოს, რამდენიც წაელოს, გარდაუხადოს კობალაძემ.

კობალაძემ უჩივლა: სიმინდი მქონდა ჩემს ალაგში, მოაყენა ნავი ამ კაცმა, ერთი ნავი სიმინდი წამართვა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ქაბჯარაძემ ორი კაცი და ასე შეაფიცოს: «მე შენთვის სიმინდი არ წამერთმიოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, რამდენიც წაელოს, გარდაუხადოს ქაბჯარაძემ.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ჰყონიებმა შენის დამაშაკობით ძმაი დამიპირეს და რვა სული ცხენები წამართვეს, და რას მემართლებოდა არ ვიცი.

კობალაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ თორმეტი გლეხი კაცი და ანუ ამაველი სხვა კაცი და ასე შეაფიცონ: «ჩემის დამაშაკობითა და ჩხუბითა და ხერხით შენთვის არც ძმაი დაეპირონ და არც ცხენები წაერთმიოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ცხენებიც გარდაუხადოს; და რაც ძმაშიდ გამოეღოს — ისიც ქაბჯარაძეს.

კობალაძემ უჩივლა: გოთუები მემტერებოდენ, წამოიტანა ამ კაცმა ჩემის მამის სასიკვდილოთ და ჩემს კაცს მამაჩემის ტანისამოსი ეცვა, მამაჩემი ეგონენ და თოფი ჰკრეს და მოჰკლეს; და ამით მპირს ეს საქმე.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ქაბჯარაძემ თორმეტი გლეხი კაცი ანუ ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მე მამიშენის სასიკვდილოთ გოთუები წამომეტანოს და წამოვსულიყო და არც ის კაცი ჩემის ჩხუბითა და ხერხით მომქედარიყოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ან იმისთანა კაცი მისცეს და ანუ [შქცვ]დრის სისხლი ქაბჯარაძემ.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ქყონიები გადაკიდული მყავდენ და ამ კაცის დამაშაკობით მომიხდენ შინ, ჩვენ გაფრთხილებული ვიყავით და უწინ დაეიხიზნეთ. ჩვენ ველარ დაგვახელეს და ალაფი რაც იყო, ყოველივე წაიღეს და გვექირს ამისგან.

კ ო ბ ა ლ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კობალაძემ ექვსი კაცი და ასე შეაფიცოს: «ჩემის ჩხუბითა და ხერხით და დამაშაკობით [18] შენ ქყონიები არ მოგხდომოდეს და არც დამემაშაკებო». თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექნება. და თუმც ვერ უფიცოს, შინ მოთხრის საუპატიო მისცეს და რაც დაჰკარგოდეს, ქაბჯარაძემ აჯით შეატყობოს და კობალაძემ გარდაუხადოს.

კ ო ბ ა ლ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ [ლ] ა : ამ კაცის ჩასმენით ბატონმა გამიწყრა, სახელო მქონდა და წამართეა, ხუთასი მარჩილი თეთრი გარდამახდია. და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ქაბჯარაძემ ექვსი კაცი და ასე შეაფიცოს: «მე შენ არც ბატონისათვის ჩამესმინო და არც ჩემით რამე დაგკარგოდეს და ბატონი გაგწყრომოდეს». თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექნება. და თუმც ვერ უფიცოს, რაც მისით ზნიანი მოსელია და ან დაჰკარგვია, ყველა უზღოს ქაბჯარაძემ კობალაძეს.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ამ კაცს ცხენი ვათხოვე, დამიკარგა² და მათხოვარი ვარ.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა : მართალია, ცხენი კი წამოვიყვანე შენგან, მაგრამ მერეში საბალახოზე გუუშვიო — მითხარი და გუუშვი და დაიკარგა. სხვა დანაშაული არა მაქვს რა.

ქ ა ბ ჯ ა რ ა ძ ე მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ქაბჯარაძემ თვითან და ასე დაუფიცოს: «ცხენი თუ გექვიერებოდა, მთხოვე და გათხოვე, თორემ მე შენთვის პირიქით არ მეთხრობიოს, რომ წაიყვანე და საბალახოზე

¹ ეექსი. ² დამიკარგავა.

გაუშვი-მეთქინა. თუმც ასე უფიცოს, ცხენი უნათხოვრებია და როგორც ღირებულ იყოს, ისიც დაიტანოს და კობალაძემ გარდაუხადოს. და თუმც ვერ უფიცოს, საბალახოზე გაუტანებია, გაუშვია და დაკარგულა და თავისთავს დააბრალოს ქაბჯარაძემ.

მღიანბეგი გ უ გ უ ნ ა ვ ა ს ვ ი მ ო ნ .

მღიანბეგი თავადი გ უ გ უ ნ ა ვ ა ბ ე ქ ა ნ .

282. ბანჩინაა გოგია ხუხუნაიშვილისა და თოხაძის საქმეა

1816 წ. 20 ოქტომბერი

[10] ჩვილ-სა წელსა, ოქტომბრის კვ-სა დღესა

ხ უ ხ უ ნ ა ი შ ვ ი ლ ი გ ო გ ი ა და თ ო ხ ა ძ ე ხუცესი გაბეჭვეთ.

ხ უ ხ უ ნ ა ი შ ვ ი ლ მ ა უჩივლა: ეს კაცი ჩემი ყანის მოზიარე იყო, დაუძახე, გარდმოიარა, ბევრი მცემა, ხელი წაშკამა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

თ ო ხ ა ძ ე მ უპასუხა: ამ კაცმა ჩამომიხდა ყანაში, პირაქეთ გამლახა და საწერელმა ხელი წაუხდინა და მე მამბრალებს და რამ უქნა, არ ვიცი.

ხ უ ხ უ ნ ა ი შ ვ ი ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ხუხუნაიშვილმა, ერთი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც ყანაში ჩამოგხდომოდე და რამე უკადრისი მეკადრებოს და არც ეს ხელი საწერლით წამხდარი მქონდეს, რაც შენ არ წამიხდინე». თუმც ასე უფიცოს, ერთის თითის სისხლი მისცეს თოხაძემ. და თუმც ვერ უფიცოს, რამდენიც გაულახავს, იმდენის გალახულობისაებრ საუპატიო მისცეს ხუხუნაიშვილმა.

[V] თ ო ხ ა ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ამ კაცის მამას თეთრი ვასესხე და ზროხა მომაზიარა და არც ზროხისა ვარ და არც თეთრის; და მათხოვარი ვარ.

ხ უ ხ უ ნ ა ი შ ვ ი ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ხუხუნაიშვილმა და ასე დაუფიცოს: «არც მამაშენისა და შენგან თეთრი გვესესხებოს და არც თქვენთვის ზროხა გაგვეზიარებოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, დაუკავებია და ზროხა ზედნადებით მისცეს ხუხუნაიშვილმა.

ამას გარდა რომ სიმინდი უჩივლეს ერთმანერთს — მომპარეო, იმაშიდ ერთმანერთს თვითონ გაუმართლდენ, რომ: «მე შენი სიმინ-

დი არ წამელოს». და თუ რომელიმე გამოტყდეს, რაც დაჰკლებოდეს, ერთმანეთს გადაუხადონ.

თოხაძემ უჩივლა: ამ კაცმა შეილი და დიაკონი გამი-
ლახა სანაოზედ და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ხუხუნაიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს ხუხუნაიშვილმა, ერთი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც შენი შეილი და არც დიაკონი არ გამელახოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს გალახულობისაებრ საუბატიო მისცეს.

ხუხუნაიშვილმა უჩივლა: ლობიო მქონდა ამისი ზიარი, მისი არჩივი სხვას მისცა და ჩემი წილი გავბარე, სამჯერ მონაპარაფი ვნახე შიდ და მეოთხეჯერ გოდორი ვნახე და შინ წაი-
ლე და ამ კაცის დარჩა.

თოხაძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: თოხაძემ ცოდვის ხელი ჩამოართვას: «შენ რომ ლობიოს მეწამები, მე არ მომეპაროს და არც სალობიო გამე-
ცეს». თუმც ასე გაუშართლდეს, არას ემართლება. და თუმც ვერ გაუ-
შართლდეს, რაც წაელოს, გარდუხადოს ხუხუნაიშვილს.

283. ბანიწეაბა ბაჰან ბარიძისა და ზურაბ თავზარაშვილის საჩუქარი

1818 წ. 5 ნოემბერი

ჩუიჭ-სა წელსა, ნოემბრის 5-სა დღესა

ბეჟან ბერიძე და ზურაბა თავზარაშვილი გა-
ვაბჰვეთ.

თავზარაშვილმა უჩივლა: გეგეჰკორის კაცი ჩემს სიმაურს მიენდო. ჩემ[მა] სიმაურმა გეგეჰკორს შეარიგა, მერმედ კიდევ გამოიქცა და მიენდო ისევე და გეგეჰკორმა მიჰყიდა ჩემს სი-
მაურს და ჩემ[მა] სიმაურმა მე მომყიდა და ამ კაცმა წამართვა, გამი-
ყიდა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ბეჟან ბერიძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბერიძემ ოცდაოთხი გლეხი ანუ ამავეალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «შენ რომ კაცს მედაეები, არც ის კაცი შენ რომ წიგნში გიწერია, ის იყოს, ა[რ]ც ის კაცი შენ გეყი-
დოს და არც გეგეჰკორს, არც შენს სიმაურს და არც [20] შენ არას-
დროს ის კაცი არ გყოლებოდესთ». თუმც ასე უფიცოს, სიტყვა არ ექმნება ზურაბას. და თუმც ვერ უფიცოს, როდესაც გამოსდავებია თავზარაშვილი, მას მერმენდელის ნაცთურით მისცეს ის კაცი ბე-
რიძემ.

284. ბანინება კახოსრო ბატონიშვილისა და ივანე ჯღერისა

კვიცის საქმეჲ

1818 წ. 12 ნოემბერი

ჩიიშ-სა წელსა, ნოემბრის იბ-სა დღესა

მათა უგანათლებულესობამ ბატონიშვილმა ქახოსრომ უბრძანა ივანე ჯღერისა: კვიცის ნახევარი დამპირდი და მათხოვარი ვარო.

ჯღერისამ მოახსენა: ერთმა კაცმა სამი ცხენი მომპარა, სამოცი მარჩილი ნამთხრობლი გამოვიღე, გურიელს ვევედრე და ქურდი გურიელმა დაიჭირა. მერმედ ვნახე, რომ ერთს ჩემს ჭაკ ცხენზედ ამათი კაცი მდივანი იჭდა, იმ ქურდისათვის უღევრობის წერილი მიმაცემინეს, სხვა ველარა ავიღე რა და მხოლოდ ეს ჭაკი ცხენი მომცეს, მაკე იყო და იმისი კვიცი ძალით დაიპირია ბატონიშვილმა, სხვა დანაშაული არა მაქვს რა.

ბატონიშვილმა უბრძანა: შენ და ქურდი გარიგდით, წიგნი მიეცი უღევრობისა და მე კვიცის ნახევარი დამპირდი და ვითხოვო.

ჯღერისამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ჯღერისამ ერთი კაცი და ასე შეაფიცოს: «თქვენ თუ მიბრძანეთ — მომეციო, თორემ მე ჩემის ნებით არ შეგპირებოდე, მოგართმოვ-მეთქინ». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება ბატონისშვილი. და თუმც ვერ უფიცოს, შეჰპირებია და როგორც შეჰპირებოდეს, ისე მიართვას ბატონისშვილს ჯღერისამ.

285. ბანინება ბაზიარ ივანესა და გიორგი ღლონის ცხენის საქმეჲ

1818 წ. 18 ნოემბერი

ჩიიშ-სა წელსა, ნოემბრის იშ-სა დღესა

ბაზიარი ივანე და გიორგი ღლონტი გავაბჰვეთ. ღლონტმა უჩივლა: სხვისი ცხენი მეზარა² და ჩემს ნაჩაღევში მყავდა გაშობილი, გარდაიარა და ამ კაცის ყანაში ჩავიდა. ცეცხლის სინათლეზედ მივიდა და თოფი ჰკრა და მოკლა ამ კაცმა; და რას შემართლებოდა, არ ვიცი.

ბაზიარმა უპასუხა: ყანაში მცველი რეგვენი მყავდა

¹ უღევრობის. 2 + მეზარა.

დაყენებული და სცივდა და ურახუნებდა. გამოიარა ამ კაცმა და ორივე კერძონს გაარღვია და ცხენი გადაარონია და ჩემს ბიჭს დაუბარა: ჩემს ყანაში ღორი იარებათ და შენი რახუნი აშინებსო და ნუ ურახუნებო, ბიჭს გაუწყრა. და ამის სიტყვაზედ წავიდა ბიჭი და თოფი ინათხოვრა, იმანც დარაჯი დაუწყო და რაცხა ჩამოვიდა ღამე, თურმე ამის ცხენი ჩამოვიდა ისევე ამის გარლოვილზედ, ბიჭს ნადირი ეგონა და მოკლა. სხვა დანაშაული არა მაქვს.

ლ ლ ო ნ ტ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე [v] გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ლლონტმა და ასე დაუფიცოს, რომ: «არც შენი ყანის ღობე მე გამერღვიოს, არც ცხენი ჩამომეყვანოს და არც შენის მცველისათვის მეთხრობიოს, რომ ჩემი ცხენი თუმც ჩამოვიდეს, მოკალო». თუმც ასე უფიცოს, ლლონტი ამეებში მართალი იქმნება. და მერმედ¹ ბაზიერმა წამოდგეს თვითან და ერთი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «რაც ნადირი არ შეგონა, არც სიკვდილამდის მე ის ცხენად გამეცნოს და არც შენის ჩხუბით და მტერობით მომეკლას».

თუმც ასე დაუფიცოს, გავშინჯეთ, მაგრამ ცხენი ფათერაკად მკდარი დარჩა; მაგრამ ხელცარიელათ მაინც არ გაივლის. ლლონტმა აჯით შეატყობინოს და როგორც ღირებულეიყოს, ბაზიარმა ნახევარი გარდუხადოს. და თუმც ლლონტმა ზემოდ ვერ უფიცოს, თავის მიზეზით მოეკვლევენებოდა, თავისთავს დააბრალო² და ნულარც აფიცებს ბაზიერს. და თუმც ბაზიერმა ვერ უფიცოს, გაუცენია და მტერობით მოუკლავს და სრულად გარდუხადოს ბაზიერმა ლლონტს.

286. განიინება ანანიას ქიქოძისა და გიორგი ხუხუნაიშვილის

მანულის საქმეზე

1818 წ. 17 ნომბერი

ჩუიშ-სა წელსა, ნომბრის იზ-სა დღესა

ანანიას ქიქოძე და გიორგი ხუხუნაიშვილი გვაბჰვეთ.

ხუხუნაიშვილმა უჩივლა: ამ კაცის ბაბუა რემანოზ ჩემს სახლში იყო მდებარედ, თექვსმეტს წელიწადს ვემსახურეთ და მერმედ სიკვდილის დროს თავისი მოძღუარი რემანოზმა მოიხმო და ანდერზი დაუტოვა ერთი მამულის, რომ ეს მამული ჩემს ნამსახურში ხუხუნაიშვილს მიეციო, თავისი ხელად ნაშოვარი იყო და რომ მიიცვალა, კიდევ დავმარხე ქრისტეშობისთვის მარხუაშიდ,

¹ მემერმედ. ² დაბაროს.

შედლებისაებრ აღაპი გარდაუხადე მისის მოძღვრის ბრძანებით, ის მოძღვარიც იყო და ძმისწულიც მისი; და ეს ნაანდერძევი მამული მომცაო და წერილიც მოიტანა მიცემულობის.

ქიქოძემ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ქიქოძემ, რამდენს ათ მარჩილად ღირდეს ის მამული, იმდენი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც ეს წიგნი ბაბუაჩემის რემანოზის მოცემული და ხელჩართული იყოს, არც მისის ძმისწულის¹ გაბრიელისათვის და მოძღვრისათვის დაემოწმებინოს — ეს მამული ხუხუნაიშვილს მიეციო და არც გაბრიელ ქიქოძის საწილადო ყოფილიყოს ეს მამული». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება, ხუხუნაიშვილი და მამული ქიქოძეს დარჩეს. და თუმც ვერ უფიცოს, ნამსახურშიდ თავისი ხელად ნაშოვარი მამული მიუტემა წერილით რემანოზს და მამულიც ხუხუნაიშვილს დარჩეს; და რაც დაჰკლებია, ისიც შეუსრულოს ქიქოძემ.

ქიქოძემ უჩივლა: ბაბუაჩემს ყოველი ღიდი კაცი სწყალობდა და ხუთასი მარჩილი მიიტანა ამ კაცისას თეთრი თუ საქონელი; და რომ მიიცივალა, მისთვინ არა მოუხმარებიათ, ამისას დარჩა; და მათხოვარი ვარ.

ხუხუნაიშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითონ ხუხუნაიშვილმა, ოთხი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «შენ რომ ბაბუაშენის თეთრს და საქონელს მეწამები, ერთი ძველი მარჩილისა და ერთი სათვალის მეტი ჩვენ მისი არა შეგვრჩენოდეს და არც რამე გვქონდეს».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ქიქოძემ აჯით შეატყობინოს, რაც შერჩენოდენ; და ხუხუნაიშვილმა გარდაუხადოს.

287. განაჩინება იოსება არხიმანდრიტისა და ივანე ხაონიას საქმება

1818 წ. 20 ნოემბერი

[21] ჩვიჭ-სა წელსა, ნოემბრის კ-სა დღესა

მათი ყოვლად სამღრდლოების ჯუმათელ მიტროპოლიტის ნიკოლაოზის არხიმანდრიტი იოსებ და ქყონია ივანე გავაბჰვეთ.

არხიმანდრიტმა უჩივლა: ეს კაცი ჩვენი კაცი ყოფი-

¹ წმისწულის.

ლა და მისი კაცებიც ჩვენგან მიცემული ჰყოლია და ამისი უმფროსი ძმა ბეჟან ჭყონია უშვილოდ ამოვარდა და მისი ყმა და მამული მათმა უგანათლებულესობამ მთავარმა გურიელმა მამიამია ჭუმათის ეკლესიას შემოსწირა უძებარ-საძებრით, რისიც მქონენი არიან, და დაეთარიც მოიტანა შეწირულობის არხიმანდრიტმა — და ამ დაეთარში რომ კაცი გვიწერია, ერთი იმისი შვილი ამ კაცს ჰყავს და არ გვაძლევს და რა მიზეზისათვის გვიკაობს, არ ვიცო.

ჭყონიამ უპასუხა: მე და ჩემი ძმა რომ გავიყავით, ერთი იმ კაცის და მე მერგო და მოახლედ მყავდა. მოვიდა იმ კაცმა, მოახლედ შინიდან წამართვა, რამოდენიმე ჩემი ყოფაც თან გაატანა და გზა შემიკრა, რომ გარდამერო, უნდა მივეკალი, მაგრამ ღმერთმან გადამარჩინა. მერმედ ის კოიტთან მივიდა, მე წამოველ და ბატონს შეეხვეწე და იქ კოიტთან ვისაქმე და იმისი ძმა დავიტირე; და მოვიდა თვითონ ის ჩემი მოღალატე და გოგოს გამპარებელი და თავის ძმა ამოუშვა და მან ხელთ მომებარა; და დამნაშავე ჩემი ხელთ მყავს, და შენ რას მედავები, არ ვიცო.

არხიმანდრიტმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს არხიმანდრიტმა ოცდაათნი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამაველი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც შენგან გოგო გამოეპარებინოს, არც გოგოს და არც ბიჭს შენი რამე წამოელოს და არც გზაზედ დაგჯდომოდეს, რომ გადმოიარს, მოვკლავ და არც რომ მიჩივი, ის გოგო ეკურთხებინოს». თუმც ასე უფიცოს, როდესაც გამოსდავებოდეს, მას მერმენდელის ნაცთურით მისცეს ეკლესიას თავისი კაცი ჭყონიამ.

და თუმც ვერ უფიცოს, და გზაშიდ დაჯდომაშიდ გამოუტყდეს, ორი სისხლი მისცეს. და თუმც გოგოს გაპარებაშიდ გამოუტყდეს, გოგოც და რაც წაეღოს, ზედნადებით მისცეს. და თუმც სახლში ის ბიჭი შესულა და გაუჭურდაეს, გამოტყდეს — ცოლისა და ქმრის სისხლი მისცეს. და თუმც ამაებში ვერ გაუმართლდეს და ვერც ესენი გარდაუხადოს, კაცი ხელათმქნელად¹ დარჩეს ჭყონიას.

ჭყონიამ უჩივლა: ძველის ჭუმათლებისაგან დავთრით მოცემული ხელობა მქონდა — ქორეპისკოპოსობა, და სხვასაც ჩემს სახლისკაცებს და ჩემი ბატონის კაცებს აქვან რომელნიმე ეკლესიის ხელობა, და მე არ მაძლევს, მაგრამ რას მემართლებს, არ ვიცო.

არხიმანდრიტმა უპასუხა: მართალია, ყოფილხარ,

¹ ხელათმქნელად ხელ ამ თქმელად.

დაეთარიც¹ გიცხადებსო, მაგრამ დღეს ჩემი კაცი არა ხარ და ამისთვის არ გაძლეო.

გავზინჯეთ ჩვენ, მაგრამ სამართალი ამაშიდ არაეის ერგო. და რადგანც დაეთარი² მიცემული ქონებია, თუმც ერთი შვილი ჭუმათელს აახლოს ჭყონიამ, ხელობა სამართლისაებრ ისევ არგონ; და თუმც არ აახლოს, ისევ ჭუმათელს ექმნების და ვისაც ნებაეს, მას მისცემს.

**288. განინება ივანე კანდელაკისა და იესე ჯიჯიეიშვილის
შის საქმეზე
1818 წ. 26 ნოემბერი**

[v] ჩუიშ-სა წელსა ნოემბრის კე-სა დღესა.

კ ა ნ დ ე ლ ა კ ი ი ე ა ნ ე და ჯ ი ჯ ი ე ი შ ვ ი ლ ი ი ე ს ე გ ა ვ ბ ჰ ე ე თ .

ჯ ი ჯ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ე ლ ა : გ ი ო რ [გ ი] გ უ რ ი ე ლ ი ს ხელშიდ ნასყიდი კაცი მყავდა და მე მყავდა და ბიძაჩემს მიებაარე და მაქსიშენ ჭუმათელმა უბრძანა ბიძაჩემს და მამაჩემს, რომ: მე მომბარე, ჩემს ქვეყანაშიდ დაასახლე და მე შამოუვლიო; წაიყვანა, იმედი მისცა, დაასახლა. მერმედ მოთხარეს მისი ნაიმედევი კაცი, და რომ იხსნიდა, დავითხოვე — თუმც ჩემთვის არ იქმნება, ნუ იხსნი-მეთქინ. თავშიდაც მან მიიბარა, ბოლოსაც მას ჰყავს, ვსთხოვ და არ მაძლევს; და რას შემართლება, არ ვიცი.

კ ა ნ დ ე ლ ა კ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კანდელაკმა თორმეტი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამაველი კაცი და ასე შეაფიცოს: «თათარში გაყიდიან და ჩემს მამულში დაასახლეო, მღღელმთავარი იყო მაქსიშენ ჭუმათელი და, ის თუ გიბრძანა, თორემ არც ის ეთხრობოს, რომ მოთხარონ და დაიკარგოს — მე ამოვიყვანოვო, არც სანამდის საქმე არ გარდავსწყვიტე და არ მომცა ვ ა ხ ტ ა ნ გ ე რ ი ს თ ა ე მ ა , მანამდის დაგეთხოვნო და არც ჩემის ჩხუბითა და ხერხით შენ ის კაცი დაგკარგოდეს».

თუმც ასე უფიცოს, კაციც ჭუმათელს დარჩეს და რაც წაერთმიოს ჯიჯიეიშვილს ერთიორად მისცეს და რაც ჯიჯიეიშვილით ზნიანი მოსლოდეს, ისიც უზლოს ჭუმათელს. და თუმც ვერ უფიცოს, მოუ-

1 დაქტარიც. 2 დაქტარი.

ბარებია, მისით დაჰკარგვია და როგორც მიუბარებია, ისე მისცეს თავისი კაცი ჭიჭიეიშვილს.

კ ა ნ დ ე ლ ა კ მ ა უ რ ი ვ ლ ა: ერთი ამ კაცის შვილი გოგო კოიტი ჰყონიას ჰყავდა წართმეული და მრავალჯელ სთხოვა მაქსიმენ ჭუმათელმა, მაგრამ არ მისცა. მერმედ კოიტი დაკოდილი იყო ავით; და იხმო ჭუმათელი, მაგრამ უწყრებოდა და არ მივიდა. მერმედ შამოუთვალა, რომ მობრძანდიო და თქვენს სადევარს გოგოს მოგართმოვო. წაბრძანდა ჭუმათელი და მისცა კოიტმა ის გოგო; და ახლა რას მედავება ეს კაცი, არ ვიცი.

ჭ ი ჭ ი ე ი შ ვ ი ლ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა:

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ჭიჭიეიშვილმა თორმეტი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც ის გოგო კოიტს ჩემთვის წაერთმიოს და დაეკავებინოს და არც მაქსიმენ ჭუმათლისათვის მიეცეს». თუმც ასე უფიცოს, გოგო ჭიჭიეიშვილს დარჩეს. და თუმც ვერ უფიცოს, გოგო კოიტს მოუყვამია ჭუმათლისათვის და ნულარ ედავება ნურც ჭუმათელს და ნურც მამამის[ს] ჭიჭიეიშვილი, ისე დარჩეს ჭუმათელს.

ზემოდ წერილში მოფიცარი ნამეტარი გაუჩნდებოდა, მაგრამ სხვაგან სადევებელი აქეს კიდევ და ამისთვის შევამკირედ მოფიცარი.

289. განჩინება ღვთისთავისა ამაღლებელისა და ლაზარე ქილიფთარის

მოახლის საქმეზე

1818 წ. 27 ნოემბერი

[22] ჩვიტ-სა წელსა, ნოემბრის 27-სა დღესა

ამაღლებელი ღვთისთავი და ქილიფთარი ლაზარე, სიამაის შვილი სიმონა გავაბჰვეთ.

ქილიფთარმა¹ უჩივლა: ჩემს მოყვარეს სიმონა სიამაის-შვილს გოგო მივაბარე და ისევე მომგვარა ჩემი გოგო და გავყიდე; ეხლა მედავება ეს კაცი და რას მედავება, არ ვიცი.

ამაღლებელმა უპასუხა: შენ და შენმა მოყვარემ სიმონამ ის გოგო გოგია სიამაის შვილს გამოატანეთ, გასაყიდათ და მე მომყიდა, ფასი სრულად მივეცი და თქვენ¹ მოგიტანათ. მოვიდა მერმედ და ის გოგო თავის ჭირისუფალთან და ნათესავთან გამოვატანე და ცოტა რამე გასაყიდიც წამოიღო. მერმეთ

¹ ქლიაკთარმა.

გოგია სიამაისშვილი თათრებმა მოკლეს და გოგო თქვენ წამართვით და გამიყიდეთ; და რას მემართლებოდით, არ ვიცი.

ქ ი ლ ი ფ თ ა რ მ ა ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ქილიფთარმა თორმეტი კაცი — ნახევარი გლეხი და ნახევარი ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც მე და არც სიმონა სიამაისშვილს ის გოგო გოგია სიამაისშვილისათვის გასაყიდათ არ გამოგვეტანებინოს და არც თეთრი და არც საქონელი იმაშიდ იმას ჩვენთვის არაფერი არ მიეცეს, და ვისაც მივაბარე ჩემი გოგო, მანვე მომცა, თორემ მე შენთვის ის გოგო არ წამეტმოს».

და თუმც ასე უფიცოს, ქილიფთართან და სიმონა სიამაისშვილთან სიტყვა აღარ ექმნება და გოგო ვისაც მიუყიდა, ისევე მასვე წამოუტანებია, მას მოსთხოვოს სამართლისამებრ. და თუმც ამაშიდ ვერ უფიცოს, გოგო გაუტანებიათ გასაყიდათ და ფასიც ამათ შეუქამიათ და გოგოც ისევე წაურთმევიათ და გო[გო] ზედნადებით მისცეს. და რაც წამოუღია გოგოს, თუმც ამათთან მოჰყოლოდეს, ისიც გარდაუხადონ ამაღლებელსა.

290. განჩინება სიმონა და ბაბილა ასკურავეზის საქმეზე

1816 წ. 10 დეკემბერი

ჩვიმ-სა წელსა, დეკემბრის ივ-სა დღესა

ასკურავეა სიმონა და ასკურავეა ბაბილა გაბეჭვეთ.

სიმონამ უჩივლა: ამ კაცმა ხარი წამართვა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ბაბილამ უპასუხა: ამ კაცმა ხალვაშს ტყუილზე შემეფიცა, ფიცი მომივიდა, ვეხვეწე ამას; მაგრამ არ აახსენებინა და მართალია, ხარი წავართვი და ფიცის ანამხსნელობში მივეცი ხალვაშს. სხვა დანაშაული არა მაქვს რა.

სიმონამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან სიმონამ, ერთი კაცი თან დაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «არც ხალვაშისათვის მე შენ ტყუილზე შემეფიცებინო და არც ის ფიცი მოგსლოდეს». თუმც ასე უფიცოს, ხარი ტყულად [v] წაურთმევია, ნახევარი ყოფილა და ნახევარი დაუდვას და მას [მ]თელი ხარი მისცეს. და თუმც ვერ უფიცოს, ტყუილზე შეუფიცებია, მას არ აუხსნევნებია, შეხვეწია და რადგანც თავისი ხელით აუხსნევნებია, სიტყვა აღარ ექმნება სიმონას.

ს ი მ ო ნ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ყანა გექონდა თაღნათ და ამ კაცის დასტურით წყალი გამოუშვი, შეგუბა ამ კაცმა წყალი და ყანა წამიხდინა; და მათხოვარი ვარ.

გ ა ბ ი ლ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს გაბილამ და ასე დაუფიცოს: «არც ის წყალი შემეგუბოს და არც ჩემით ყანა წაგზნდომოდეს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება და თუმც ვერ უფიცოს, რაც ზნინანებოდეს, სიმონამ დააჭეროს და გაბილამ გარდაუხადოს.

გ ა ბ ი ლ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: მართალია, წყალი გამოგაშობინე, მაგრამ ხარი დამპირდი, შენს მოზიარეს ხარი გამოვართვი, მათხოვა, დამხდი გზაზედ, ხარიც წამართვი და მეც გამლახე და რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

ს ი მ ო ნ ა მ უ პ ა ს უ ხ ა: ამ კაცმა კარდლის გაკეთება დამპირდა და ხარი იმაშიდ დაეპირდი, კარდალი მომატყუა, ჩემი ხარი ჩემ [მ]აგიერ გამოსტყუა ჩემს მოზიარეს და ვნახე, არ დავანებე და ჩახმანხი დამიკრა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

გ ა ბ ი ლ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს გაბილამ თორმეტი გლეხი თავის ხეობის და ანუ ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც კარდლის გაკეთებას შეგპირებოდე, არც შენის ანლობით ის ხარები გამომერთმიოს და არც მე შენთვის ჩახმანხი დამეკრას». თუმც ასე უფიცოს, სიმონამ გალახვის საუბატო მისცეს. და თუმც ვერ უფიცოს, გალახვამ ერთმანერთშიდ გაიაროს; და ჩახმანხის კვრისათვის მრთელი სისხლი მისცეს გაბილამ სიმონას.

გ ა ბ ი ლ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ხარი რომ მომყავდა იმ დღეს, თოფი მესროლა, დამცილდა; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ს ი მ ო ნ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს სიმონამ ექვსი¹ კაცი და ასე შეაფიცოს: «მე შენთვის თოფი არ მესროლოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ნახევარი სისხლი მისცეს სიმონამ გაბილას.

ს ი მ ო ნ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ამ კაცმა ხულის საკეთებლად დამპატოეა, წავყვევი², მომიხდენ ძმებმა, გამლახეს, ამით დამემართა და პასუხს ვითხოვ.

გ ა ბ ი ლ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს გაბილამ და ასე დაუფიცოს:

¹ ეექსი. ² წაყვევი.

«ჩემის დაპატივებით და წაყვანით შენ არ გალახულიყო». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, გალახვის საუბა-ტიო მისცეს გაბილამ, რათგანც მისით გალახულა.

291. ბანინება უჯმაჯურიმეთა ხმა-მამულისა და სასისლო საქმეჲ

1822 წ. 6 აგვისტო

[23] ჩეკბ-სა წელსა, აგვისტოს მ

უჯმაჯურიძე როსტომა და მისი სახლისკაცი და-თიკა და [კ]იდე დათიკა და უჯმაჯურიძე ესიკა, ივან-ნიკა და ხახუტელა ჩვენს სამართალში შამოვიდენ.

როსტომამ უჩივლა: ჩვენი საერთო კაცი მამაპაპისსო-ული ცინცაბაძე და კიწმარიაშვილი ხელთ გყავს, ბა-ბუაჩემი გედავებოდა და მამაჩემი გედავებოდა, მე გედავები და არ მაძლევ და რას მემართლები, არ ვიცი.

ესიკამ ამ კაცების აშორო უთხრა.

ჩვე[ნ] ასე გავაჩინეთ: წამუაყენოს ესიკამ და მისმა შემწე კაცმა ოცდაოთხი კაცი და თუ დასკირდეს ნახევარში სხვა ამავალი უფ-როსი და ასე შიათიცოს: «ბაბუაჩემი და ბაბუაშენი რომ გაიყო, მა-შინ არც ბაბუაშენის და არც მამაშენის სადაო და საწილადო ამ კა-ცებში არაფელი გაყოლოდეს». თუ ასე დაუფიცოს, არას ემართლება როსტომამ. და თუ ვერ უფიცოს, საზიარო ყოფილა და ძმურათ გა-იყონ.

ესიკამ დოლიძე უჩივლა, საზიარო იყო და შენ და-კარგეო.

როსტომამ უპასუხა: მართალია, დაკარგული არის, მაგრამ არ გამიყიდია, ფასი არ ამილია.

დავშინჯეთ ჩვენ მოსამართლეებმა და რადგან მისი გაყიდული არ არის, მიდგენ და ისევ საერთოდ ილაონ იმ კაცზე; და თუ ამო-იყვანოთ, ისევ ამ ზემოწერილზე გაიყონ. თუ ამ თავში იფიცოს ესიკამ, გაყოფილი ყოფილან და დოლიძეს ვეღარ ედავება ესი-კა როსტომას.

როსტომამ უჩივლა: ვაშაყმაძისსოული ჩემ[ი] სასაკუთრო არისო და ნახევარს მართმევ და რას მემართლები, არ ვიცი.

ესიკამ უპასუხა: მართალია, მამისა და ბაბუისსოული არის და რაეაც სხვაია, ისე ნახევარი შენ გაქ და ნახევარი ჩემია.

როსტომამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წაიყვანოს ორივემ საჭერი კაცი და დაათა-სებონ ის სამოსახლო ადგილ-მამული და რამდენს ათ მარჩილათ

დაიფასოს — იმდენი კაცი, და ველს ადგილზე — ოც მარჩილზე ერთი კაცი და ასე! შიაფიკოს: «შენ რომ ადგილ-მამულს მედავები, ჩემი საკუთარი არისო, არც მამისა და ბაბუაშენის² საზიარო იყოს და არც საოჯახო ქთამი გამოღებულის, ბაბუაჩემმა მისთვის [v] საკუთრათ თუ იშონა, თვარა».

თუმც ასე უფიკოს, რამდენიც ხანი დავებია, ნაცთურიც მისცეს და ადგილიც რომელსაც ფიკავს როსტომა. თუ ვერ უფიკოს, გარიგებული ყოფილან და რავაც ამდენ[ნ] ხანს ყოფილან, ისევე იმოზიარონ.

ესიკამ უჩივლა: კახოურა ჩვენი საკუთარი ადგილი იყო და ნახევარი გაყიდე და ნახევარი ხელთ გაქვს, გთხოვ და [ა]რ მაძლევ და რას მემართლები.

როსტომამ უპასუხა: თორმეტ ოქროში საწინდრათ მქონდა, მერმეთ გოგო მეკარქოდა თათარში — ცისკარიძის დედა; მერმეთ შამომეხვეწა იმ ცისკარიძემ: თუ დედაჩემი არ დეინსენ, მეც მასთან წავალო, მოდექი და ოთხას მარჩილათ ნახსარი მყავდა ის გოგო და ისიც იმაში მოგეც; და რას მემართლები, არ ვიცი.

ესიკამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე განვაჩინეთ: წამოაყენოს ესიკამ თორმეტი გლეხი კა[ცი], და თუ დასკირდეს ნახევარში ამაველი უფროს[ი], და ასე შიაფიკოს: «არასდროს არც თეთრში და არც გოგოში, არც მამაჩემისაგან და არც ბაბუაჩემისაგან, არც საწინდათ და არც ხელაღებ არ იყოს არაფერ საქმეში ის მამული».

თუ ასე უფიკოს, არას ემართლება როსტომა; და რამდენიც ხანი უდავებია, ნაცთურიც მისცეს და ნახევარი მამულიც როსტომამ ესიკას და მის სახლისკაცს. და თუ ვერ უფიკოს, რაც დაკლებია იმ მამულში მისით, როსტომამ აჯით შიატყობიოს და გადუხადოს ესიკამ და მისმა შემწემ. და ადგილი მიცემული ქონია და არას ემართლება ესიკა როსტომას.

უჯმაჯურიძენი ერთმანეთს ადგილმამულს ედავებიან. ერთმანეთს ხატი მიუსვენონ და რამდენს ათ მარჩილათ დაიფასოს ადგილი, იმდენის კაცით ერ[თ]მანეთს გაუმართლდენ. და რომელიც გამოტყდეს, რადგან ზიარი კაცისსოული ყოფილა, ძმურათ გაიყოს.

ივანიკამ უჩივლა: ახლო ვიდექი, მომიხთი, დედა გამილანე, ხელები დაამტვრიე, მე თოფი წამართვი, იარაღი ამყარე, მარა რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

1 + და ასე. 2 ბაბუაშენის.

როსტომამ უპასუხა: ორი ჩემი ძმაი და ერთი გოგო შეშისდა გავგზავნე, დახვთი შენ, ძმებიც გამილახე და გოგოც; და შენ იფიქრე, ამ ხმაზე როსტომა გადმეიარსო და! დამხთი ჭიშკარზე, რომ გამევიარე და ჩაქაჩხმახი მიკარი, ჩემი სატევიარი წამართვი, მესროლე და ტანისამოსში მომხთა და გეიქეცი და მართალია, გამოგეიდე და თოფი წაგართვი.

ივანიკამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამო[ა]ყენოს ივანიკამ თორმეტი გლეხი კაცი, და თუ დასჭირდეს ნახევარში ამავალი უფროსი², და ასე შიფიცოს: «რომელსაც შენ ჩახმახის დაკვრას მიჩივი, მე შენ არც გზაზე დაგხთომოდე და არც ჩახმახი დამეკრას და არც რამე მეკადრე-ბიოს უმალეზე». თუმც ასე უფიცოს ივანიკამ, როსტომა თოფის ართმევაში გამოტეხილი არის და ნახევარი სისხლი მისცეს ივანიკას.

რომელსაც დედის გალახვას როსტომას უჩივის, როსტომამ გალახვის ვარი სთქვა. წამოდგეს თვითან როსტომამ და ასე დაუფიცოს: «მე დედაშენი არ გამელახოს». თუმც ასე გაუმართლდეს, რარიგათაც გალახულიყოს, იმგვარი საუპატიო მისცეს როსტომამ ივანიკას. და თუ ზემოთ წერილში ივანიკამ ვერ გაუმართლდეს, როსტომას ფიცი აღარ დასჭირდება.

და იარაღის აყრამ ერთმანეთში გაიაროს. და რამდენიც გალახულ იყოს და რა[რ]იგათა გალახულ იყოს, იმგვარი საუპატიო მისცეს ივანიკამ როსტომას. თუ ჩახმახის კვრასში გამოტყდეს, ნახევარი სისხლი მისცეს როსტომას.

როსტომამ უჩივლა: ეზოს მესერს ვაელებდი, ლობერი მოვთხარე, ბაწარს³ ვაბმიდი, მესერს რომ ვაკეთებდი. რავაც იყო კი გავაკეთე და მე საჯავახოს წავედი. მიმიხთა ამ კაცმა შინ, ჩემი გაკეთებული მესერი გამირღვია, ჩემ[მა] გოგომ მუ[შ]შალა, გოგოს გასალახავათ გამიეკიდა, ჩემ[მა] გოგომ ჩემს საფარაშოში შევიდა, გოგოც გამილახა და შეილიც ჩემს სახლში, რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ივანიკამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ივანიკამ ექვსი კაცი და ასე შეფიცოს: «ჩემს ლობეს თუ არღოვდა შენი გოგო და ის თუ მოუშალე, თვარა არც შენს ეზოში მოგხთომოდე და არც მესერი შემერღვიოს და [არც] სახლში მოგხთომოდე და არც შენი შვილი და მუახლე გამელახოს». თუმც ასე უფიცოს, რას ემართლება. თუ ვერ

1 + და შეიარსო. 2 + ამავალი. 3 ბაწარი.

უფიცოს, რამდენიც გაელახოს, გალახვის გვართ საუპატიო მისცეს ივანიკამ როსტომას.

ივანიკამ უჩივლა: ივანე რამი [v] შეილი ნაზიარები ჩემსას მევიდა, გამეიარე შენ, დაარტყი თავზე და თავი გოუხეთქე ჩემს სტუმარს ჩემს ეზოში, მარა რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

როსტომამ ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს როსტომამ სამი კაცი და ასე დაუფიცოს: «სხვა სავალო საქმე თუ მქონია და ავიშაღეთ, თვარა შენს ეზოში მე არ ჩამოგხთომოდე და არც შენი სტუმარი გამელახოს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება, თუ ვერ უფიცოს, გალახვის საუპატიო მისცეს, რარიგათაც გალახულ იყოს.

როსტომამ უჩივლა: მქ[ე]ლიძე და გოგიბერიძე ჩემი სტუმარი იყო, ჩამომიხდი შენ და სტუმრები გამილახე, მარა რას მემართლები, არ ვიცი.

ივანიკამ ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ივანიკამ ექვსი კაცი და ასე შიდაფიცოს: «შენ რომ ოჯახში მოხთომას მიჩივი და სტუმრის გალახვას მიჩივი — გოგიბერიძე და მჭელიძე გამილახევეო, არც ოჯახში მოგხთომოდე და არც შენი სტუმარი გამელახოს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს, რარიგათაც გალახულიყოს, იმგვარი საუპატიო მისცეს ორივეს[ი] ივანიკამ როსტომას.

როსტომამ უჩივლა: ჩემს ალაგზე ვენახს ვაკეთებდი, მომიხთა ამ კაცმა, ქუდი გადამგლიჯა, იქ დედაჩემი იყო, ისიც გამილახა, ხელი მოსტეხა, მაგრამ რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

ივანიკამ ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ივანიკამ რვა კაცი და ასე შიდაფიცოს: «არც საზღვარს შიგნი[თ] ჩამოგხთომოდე, არც შენ და არც დედაშენი არ გამელახოს! და არც რამე მეკადრებიოს». თუ ასე უფიცოს, არას ემართლება. თუ ვერ უფიცოს, რარიგათაც გველახოს, იმგვარი საუპატიო მისცეს ორივეს.

როსტომამ უჩივლა: ზიარი ცხენები გვეყავდაო, დაგვეკარგა, წვევდით და კილაძეს ზროხები წავართვიო. წამოვიდა კილაძემ, ბოქაული ჩამოგვიყენა² და თავი ზროხები წეიყვანა და ნამბრაველში ფიცი შამოგვიყვეთეს, ის ზროხები შენსას იყო და

¹ + თუ ასე. ² + კილაძემ.

მომატყუე, შემაფიცე და თურმე ნამბრაველი დარჩა და არ გამიმხი-
ლე და იმ ფიცმა შეილი მომიკლა და ვითხოვე პასუხი მომცე.

ი ვ ა ნ ი კ ა მ ა მ ი ს ი ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან ივანიკამ და ორი კაცი
თან დაიტანოს და ასე უფიცოს: «ის რომ ცხენის მაგიორათ ზროხა
მევიყვანეთ ჭილაძისაგან უფასურათ, იმ ზროხებში არაფელი მრგე-
ბოდეს». თუ ასე უფიცოს, რაც ერგებოდეს, თავის საწილო მისცეს.
თუ ვერ გაუმართლდეს ივანიკამ, როსტომამ აჯით შეატყობიოს და
გაღუხადოს ივანიკამ.

მღვიანბეგი გ ი ო რ გ ი ე რ ი ს თ ა ვ ი

ჩუკბ წელსა; აგუშტოსა თ-ისა¹.

292. ბანინება დავითელა და იესელა კეკელიძის საქმეზე

1822 წ. 8 აგვისტო

[25] ჩუკბ წელსა, აგვისტოს თ-სა

და ვ ი თ ე ლ ა კ ე კ ე ლ ი ძ ე და მისი სახლისკაცი ი ე ს ე ლ ა
გავამკვეთ.

ი ე ს ე ლ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ბაბუისსოული ადგილ-მამული ჩემი
საწილო და სახვედრი ნამეტრი [გ]ქონდა, შენდა ხმარობდი. მერმეთ
მედევე სამართალშიდ, ფიცი დაგადევი, თორმეტი კაცით დაგაფიცე
შენ და ფიცმა გიწია, და ფიცი ამახსნევი, და ფიცის ახსნისათვის
რაც ადგილ-მამული გვქონდა, ყველა გამიზიარე, წერილით მოგვეცე
და კიდევ მოიტანა.

და ვ ი თ ე ლ ა მ წ ე რ ი ლ ის მიცემის ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ, მოსამართლეებმა, გავსინჯეთ და ასრე გავაჩინეთ: იესელამ
თავის ხეობის უმტერ-უმოყვრო რვა კაცი დაუსახელოს და იმ რვი-
საგან დავითელამ ორი უშოვნოს და იმ ორს ექვსი სხვა კაცი ამოაყო-
ლოს და [ა]სრე დაუფიცოს: «რომელსაც წერილს შენ მინიშნავ, არც
ის წიგნი ჩემი მოცემული იყოს, რომელსაც ადგილ-მამულში ნაფი-
ცი გყავდი, ის ფიცი არც ტყუილი მეფიცოს და არც ამეხსნას». თუმც
ასრე გაუმართლდეს, ვერას შეუვა. და თუმც ვერა უფიცოს, რო-
გორც მიცემული წერილი უცხადებდეს, ისრე ის მამული მისცეს. და
ფიცი¹ს ახსნის შემდგომად რამდენი² ხანი მამული ეხმაროს, ნაც-
თურით მისცეს დავითელამ იესელას.

¹ +გ. ² +რამდენი.

[ი] ე ს ე ლ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ბაბუაჩემს საყდარში ასოცი მარჩილი თეთრი ქონდა შენახული, თქვენი საზიარო იყო, მაგრამ ბაბუაშენმა და მამაშენმა ი[ს] ჩემი ბაბუის საზიარო თეთრი საკუთრათ დახარჯა და გაქს, ვითხოვ პასუხი მომცე.

დ ა ვ ი თ ე ლ ა მ უ პ ა ს უ ზ ა : მამაჩემი დეიკარგა და როდისაც თათრიდან ჩამოვიდა, გაღარიბებული იყო, ოცი მარჩილი საზიარო დახარჯე და იმის ნახევარ თეთრში ხარები მოგეცით შენს საკედაროში და გასტუმრებული ხარ.

ი ე ს ე ლ ა მ ხ ა რ ი ს მ ი ც ე მ ი ს ვ ა რ ი ს თ ქ ვ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან [ი]ესელამ და ასე დაუფიცოს: «ბაბუაშენმა და მამაშენმა რომ საზიარო თეთრი დახარჯა, იმაშიდ არც ხარი და არც თეთრი არც მამაჩემს და არც ბაბუაჩემს არ მისცემოდეს, არც რამე ი[ე]ლოს». თუმც ასე გაუმართლდეს, რადგან დავითელამ ოცი მარჩილი იტეხა დ[ა] ეს სამოცს მარჩილს ედავება, ამისი ასე გავაჩინეთ:

წამოდგეს თავათ დავითელამ და ერთი კაცი თან ჩაიტანოს და ასე დაუფიცოს: «რომელსაც შენ თეთრის დახარჯვას მიჩივი, ის თეთრი შენი მამის და ბაბუის საკედარო ათი მარჩილის მეტი არ დ[ა]ეხარჯოს და [ა]რც წ[ე]ე[ლ]ოს». თუმც ასრე და[უ]ფიცოს, სხვას არას ემართლება, მისი საკედარო ათი მარჩილი მისცეს. და თუმც ვერ დაუფიცოს, სრულებით! სამოცი მარჩილი მისცეს დავითელამ. მაგრამ იესელამა თუ ხარის მიცემაში ვერ გაუმართლდეს, გასტუმრებული ყოლია და დავითელას ფიცი აღარ დასჭირდება.

[v] დ ა ვ ი თ ე ლ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ბაბუაჩემისაგან გ უ რ გ ე ნ ი ძ ე ს სამოცი საყვითლავი ილდუზის ოქრო ებარა და ბაბუაშენმა მივიდა და გამოართვა და საკუთრად დახარჯა, და ვითხოვ² პასუხი მომცე.

[ი] ე ს ე ლ ა მ ა მ ი ს ი ვ ა რ ი ს თ ქ ვ ა .

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოაყენოს [ი]ესელამ სამი კაცი და ასე დაუფიცოს: «რომელსაც გურგენიძის ნაბარების თეთრის დახარჯვას შენ შეწამები, ის თეთრი არც ბაბუაჩემს და არც მამაჩემს არ დ[ა]ეხარჯოს და არც წ[ე]ე[ლ]ოს». თუმც ასე გაუმართლდეს, არას ემართლება. და თუმც ვერ გაუმართლდეს, დავითელამ აჯით შიატყობიოს რამდენიც ყოფილიყოს თავისი საწილო და [ი]ესელამ გარდაუხადოს.

ი ე ს ე ლ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა : ს ა ქ ა დ რ ი ო ყ ა ნ ა მ ქ ო ნ დ ა , მ ო დ ი შე ნ და შენმა ძმამ ჩემს ყანაში კრეფაზე³, კრეფა დოუწყე, გოდორი აგეტსო⁴;

1 სურულებით. 2 ვითხოვ. 3 კრეფაზე. 4 აგეტსო.

წამოვიდა მამაჩემ[მ]ა, ჩვენ ბოვშები¹ ვიყავით და თან ვიახელით და ჩამოვედით დასათხოვარ[ათ] ჩვენს ყანაში; პირაქეთ მამა და დედა გაგვილახე, ჩვენც დაგვლახე, მოკრეფული ღომი შინ წაიღე, და ვითხოვ პასუხი მომცე.

და ვ ი თ ე ლ ა მ ა მისი ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასრე² გავაჩინეთ: წამუაყენოს დავითელამ ორი კა[ცი] და [ა]სე დაუფიცოს: «მეზობლობითა და სიყვარულობით თუ ჩამოვედი³ შენთან შენს ყანაში, თვარა არც შენდა უნებურათ⁴ ჩამო[ვ]სულიყო და [ა]რც გამელახო, არც შენ და არც მამაშენი[ს] უნებურათ ღომი წამეღოს». თუმც ასრე დაუფიცოს, ვერას შეუვა. და თუმც ვერ დაუფიცოს, რამდენი გაულახავს, იმოდენი საუპატიო მისცეს თითოს და თითოს ოც-ოცი⁵ მარჩილი⁶. ღომი რაც წ[ა]ეღოს, ერთი-ორათ მისცეს დავითელამ.

ი ე ს ე ლ ა მ უ ჩ ი ე ლ ა : უამობის წელ[ი]წ[ა]დს თხები დამეკარგა და მოვდექი და სამეზობლო სამართალი გთხოვეთ, ყველა მეზობელმა სამართალი მომცა და შენ არ მომეცი და ამისთვის დაგიტხოვე, რომ ჩემს ეზოშიდ ნუ დეიარები⁷-თქვა, მაგრამ არ დამეტხოვე, შენმა შვილმა მოვიდა ჩემსას⁸ შინ და პირაქეთ გინება და გვიწყო; ჩემი ძმა და ის წალაპარიკდენ, აიშალენ და პირაქეთ დანა დაკრა ჩემს ძმას შენმა შვილმა და სისხლი აღინა, გალახა და მერმეთ მართალი არის, სატევარი დაკრ[ა] და სისხლი აღინა.

და ვ ი თ ე ლ ა მ ა მისი ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს [20] დავითელმა და [ა]ნ მისმა შვილმა და ოთხი კაცი თან ჩაიტანოს და [ა]სრე დაუფიცოს: «რომელსაც შინ მოხთომას და დანის დაკვრას უჩივა, არც შენს ოჯახშიდ საჩხუბრათ და მოსახთომად მოვსულიყო და არც დანა დამეკრას». თუმც ასრე გაუმართლდეს, სატევარი დოუკრავს და რადგან ჭრილობა აღარ ეტყობა რომ განგვეზომა, ამისთვის ერთიორათ საუპატიო მისცეს ორ[ი]ვეს მარჩილი. და თუმც ვერ დაუფიცოს, შინ მიხთენია და ერთის კაცის იმ ოჯახის მცხოვრებელის ნახევარი სისხლი მისცეს დავითელამ, რომელიც⁹ იქს ასოცს მარჩილს¹⁰. დანის დაკვრა და სატევრის დაკვრა ერთქამეთში გაიაროს.

ი ე ს ე ლ ა მ უ ჩ ი ე ლ ა : ახალ წელიწადს ბ ე რ ი ძ ი ს ხატის მისვენება გვემართა და ხატი შინ დავასვენე და ბერიძესთან წას[ვ]-ლას ვაპირობდი. მერმეთ მოდი შენ და შენმა ძმამ და შინ შამომიხე-

1 ბოშები. 2 ასრე. 3+თვარა. 4 უნებურათ. 5 მარჩილი. 6 დეირაები. 7 ჩემმა. 8 რომელის. 9 მარჩილის.

და [სა]ხლშიდ დღესასწაულზედ, დაგვლაზე და გთხოვ პასუხი მომცე.
და ვითელამ ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს თორმეტი კაცი და [ა]ნ ამავალი, ნახევარშიდ თუ დასჭირდეს, სხვა უფროსი კაცი და [ა]სრე დაუფიცოს: «ხატის იმ წელიწადს არც შენგან მისვენების ბორჯი ყოფილიყოს და არც შენს ოჯახშიდ საძალოთ და მოსახდომათ მოვსულიყო და არც უკადრისი რამე მეკადრებოის; ტყულათ ხატი წამუასვენენ თვარა».

თუმც ასრე სრულიად² გაუმართლდეს, ვერას შეუვა. და თუმც ასრე ვერ გაუმართლდეს, დღესასწაულზედ შინ მიხთენია და მისთვის მთელი სისხლი მისცეს და ვითელამ იესელ[ა]სა.

293. განჩინება ინაი რამიშვილისა და ივანა ჩანტლაძის საძმეზე

1822 წ. 10 აგვისტო

[v] ჩუკბ წელს, აგვისტოს ათს

რამის შვილი იესე და ჩა[ნ]ტლაძე ივანა გამბქვენ.

რამის შვილმა უჩივლა: ჩემი შვილი ჩემს ბატონს შინაყმათ ახლდა და შენმა შვილმა სიმონამ გამიბრყვა და მაქსიმესთან მი[ი]ყვანა და [ა]მ შენის მიყვანით ბევრიც სასჯელი დამემართა და შვილიც თათარში დამეკარგა და ვითხოვ, რომ პასუხი მომცე.

ჩანტლაძემ ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ ჩანტლაძემ და [ა]თი კაცი თან ჩაიტანოს, და თუ დასჭირდეს, ნახევარში სხვა უფროსი ამავალი კაცი, და ასრე დაუფიცოს: «რომელსაც შენ შვილის გადაბირვას შენ მიჩივი, ჩემი სიტყვით და პასუხით, საქმობით შენი შვილი არც გამებრყვებოის და არც მაქსიმესთან მის[ვ]ლა მეთხოვბოის». თუმც ასრე სრულიად გაუმართლდეს, რამიშვილი ვერას შეუვა. და თუმც ვერ გაუმართლდეს, შვილი გაუბრყვებია, თავის ბატონის[ათვის] მოუცილებია და სხვასთან მიუყვანია; და რაც იმით ზნიანებოდეს, აჯით შიატყობოის რამიშვილმა და ჩანტლაძე[მ] გარღუხადოს.

ჩანტლაძე [მ] უჩივლა: პირველათ შენი შვილი გაბრყელა თათარშიდ გოგოს მიბირვიდა, მართმევდა, მაგრამ ველარ მომიხერხა და მერმეთ მობრუნდა ისევეთ, გოგო წამართვა და თათარ-

1 პასიხი. 2 სრულიადა.

შიდ და შენის ოჯახით და სმევით და ჰმევეით; და ვითხოვ პასუხი მოქმეცე.

რამიშვილმა ამის ვარი სთქვა.

ჩვენ გავშინჯეთ და ასრე¹ გავაჩინეთ: წამოაყენოს რამიშვილმა ოცდათხუთი კაცი და [ასრე დაუფიცოს: «არც პირველათ და არც მეორეთ შენის გოგონის წაყვანა² ჩემს შვილს დომებოდეს და [არც წაყვანოს, ტყულათ ბატონისშვილს თუ ახლდა, თვარა არც მისი სიტყვით და რჩევით და საქმობით ის შენი გოგო წაყვანილიყოს და [არც წაყვანაზე ხლებოდეს და³ არც ჩემით და ჩემის ოჯახით⁴ და [არც ჩემი ბუდობით და სმევით და ჰმევეით [27] და [ა]დგილ[ის] კაც[ე]ებით შენ ის გოგო არ დაგკარგოდეს, არც ჩემც შვილი⁵ შენი გოგოს⁶ წასაყვანათ შენს სოფელშიდ შამოსულიყოს, სანამდის მაქსიმე[ს]თან არ მიიყვანეს, არც წაყვანაზედ ყოფილიყოს». თუმც ასრე გაუმართლდეს, რამიშვილმა აჯით შიატყობინოს რაც გადახდენოდეს და ის გარდაუხადოს.

და [ამას გარდა დაუსმენია და დაუჭირვენ უბრალოთ. და სამართლის წიგნი უბრალოთ დასმენას სიკვედილის მზგავსად აცხადებს და [ამისთვის ორას ორმოცი მარჩილი სისხლი ნაცულად მისცეს რამიშვილს ჩანტლაძემ.

და თუმც ვერ დაუფიცოს, რომელიც გამოურთმევეია, ისევე გამოუბრუნოს ჩანტლაძემ და [ან ჩაიგდოს და რამიშვილმა ან სამაგიერო გოგო მისცეს და [ან როგორც ის გოგო ღირდა, ის ფასი და სულის სისხლისა. და თუმც გარდახდა⁷ ვერ შეიძლოს, რომელიც დანაშაულია, ხელთამქნელათ⁸ მიცეს. [მ]ღდელ[მ]თავარმა უწყის და მან განაკანონ[ოს]⁹. ზემოთ წერილშიდ ჩანტლაძემ თუ შვილის გარდაბირვაში ვერ დაუფიცოს, ბოლოს¹⁰ რამიშვილის ფიცი არ დასჭირდება და რაც მისგან შვილის გარდაბირვით მოს[ვ]ლია, ზემოთ წერილისამებრ გარდაუხადოს.

რამიშვილმა უჩივლა: ყანაშიდ ძალლი მოკლა შენმა შვილმა და ის მკედარი¹¹ ძალლი მოიტანა და ჩემს სახმარ წყალშიდ ჩამიგდო. და მე იმისი ვერაფელი შევიტყვე და წყალი როგორც

---

1 ასრე] დასრე. 2 წაყვანე. 3 ჰმე რომ ძმა ვერ. 4 ოჯახით. 5 შენილი. 6 გოგონის. 7 გარდასახდა. 8 ხელთა მთქმელათ. 9 ჩანტლაძეს. 10 ბოლოს. 11 მკეტარი.

გვიხმარია, ისე [ე]ხმარობდი; და იმ წყალმაც გვაწყინა მეც და ჩემს ოჯახშიდ ყოფილს; და [ა]მისთანა უმგვანი! საქმე მიქნა, და ვითხოვ პასუხი მომცე.

ჩ ა ნ ტ ლ ა ძ ე მ ა მ ის ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ ჩანტლაძემ და ერთი კაცი თან ჩაიტანოს და [ა]სე დაუფიცოს: «რომელსაც ძაღლის წყალში ჩაგდებას შენ მეწამები, არასდროს სახმარ წყალშიდ ძაღლი არ ჩამეგდოს». თუმც ასრე დაუფიცოს, ველარას შეუა; თუმც ვერ დაუფიცოს, ამისთანა უკანონოს და უგვანის საქმისათვის სამ[ო]ცი მარჩილი მისცეს [v] ჩანტლაძემ.

ჩ ა ნ ტ ლ ა ძ ე მ უ რ ი ე ლ ა : ს ი მ ი [ნ] დ [ი] ს ს ა ც [ა] ვ ა თ ყ ა ნ ა შ ი ვ ი ყ ა ე ი და მ ო დ ი შ ე ნ და დ ა მ ი ტ ე ხ ე , რ ო მ ძ ა ლ ლ ი რ ა თ მ ო მ ი კ ა ლ ი ო . და მ ე ა რ ვ ი ც ო დ ი და ვ ა რ ი გ ი თ ხ ა რ ი , მ ა გ რ ა მ დ ა ი ო ო რ ე და მ ო მ ა შ უ რ ე ს ა ს ი ც [ვ] - დ ი ლ ო თ და შ ე ე მ ი ნ დ ი ² , გ ა მ ო ვ ა რ დ ი კ ა რ ვ ი დ ა ნ და დ ე ვ ე ც ი და დ ე ვ ი მ - ტ ე ვ რ ი , ს ა მ ს თ ე ს ლ ო გ ი ნ ზ ე დ ვ ე გ დ ე და ვ ი თ ხ ო ვ პ ა ს უ ხ ი მ ო მ ც ე .

რ ა მ ი შ ე ი ლ მ ა ა მ ის ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ რამიშვილმა და ასე უფიცოს: «რომელსაც ყანაშიდ მოსლას და მოშურებას მიჩ[ი]ვი, მე შენთვის არც საჩხუბრათ მო[ე]სულიყო და [ა]რც გასალახავათ მომეშურებოთ».

თუმც ასრე გაუმართლდეს, ვერას შეუვა. და თუ ვერ გაუმართლდეს, გასალახავათ მიუშურებია და შიშ[ი]თ გადმოჭრილა და გალახულა, ამისთვის ოცი მარჩილი მისცეს რამიშვილმა ჩანტლაძეს.

294. ბ ა ნ ი ნ ე ა ბ ო ტ ი ა ბ ი ბ ი ნ ე შ ვ ი ლ ის დ ა ბ ო ბ ი ს ა კ ა ე ლ ი ძ ის ს ა ქ მ ე ზ ა

1892 წ. 10 აგვისტო

ჩ ყ ე ბ წ ე ლ ს ა , ა გ ვ ი ს ტ ო ს ა თ ს ა

ბ ი ბ ი ნ ე შ ვ ი ლ ი ² ო ტ ი ა და კ ე კ ე ლ ი ძ ე გ ო გ ი ს ა და ი [ე] ს ე ჩ ე ე ნ ს ს ა მ ა რ თ ა ლ შ ი შ ა მ ო ვ ი დ ე ნ .

გ ო გ ი ს ა მ უ რ ი ე ლ ა : მ ა მ ა შ ე ნ მ ა და შე ნ კ ა ც ი მ ო მ ყ ი დ ე , მ ყ ა ვ დ ა , ც ო ლ ი შ ე ე რ თ ე , შ ე ი ლ ი ე ყ ო ლ ა , წ ა მ ა რ თ ვ ი და გ ა მ ი ყ ი დ ე ; და წ ე რ ი ლ ი ც მ ო ი ტ ა ნ ა ნ ა ყ ი დ ო ბ ის კ ე კ ე ლ ი ძ ე მ .

ო ტ ი ა მ უ პ ა ს უ ხ ა : რ ო მ ე ლ ს ა ც შე ნ კ ა ც ს მ ი ჩ ი ვ ი , დ ე დ ა ჩ ე მ - [მ] ა ნ [ა] მ გ ზ ი თ ი ტ ო ლ ა მ ო ი თ დ ე ი ხ ს ნ ა ; მ ა რ თ ა ლ ი ა , მ ა მ ა ჩ ე მ ის ი ყ ო , მ ა გ - რ ა მ თ ა ვ ის ა ნ ვ ა კ ა ც შ ი დ ა კ ა რ გ უ ლ ი ი ყ ო , რ ა დ გ ა ნ დ ე დ ა ჩ ე მ [მ] ა დ ე ი ხ ს ნ ა ,

¹ უმგვანი. ² შეეშინდი. ³ ბიბნეშვილი.

მე მომცა თავის სიოცხლეში. მერმეთის კაცი შიმშილობაზე¹ თავის ნამოსახლზე მოვიდა, რომელიც შემეძლებოდა ვარჩინე. მერმეთ დაიკარგა ის კაცი; ვინც რომ წაიყვანა, ის კაცი მოვიდა და გითხარი — იმ კაცს მე თუ შედავები, ის მისი გამყიდველი კაცი აქ არის ს ა ნ ი კ ი ძ ი ს ა [ს]-მეთქი — გითხარი, მაგრამ შენ ვერაფელი უთხარი, თვარა რომელსაც შენ ნაყიდი კაცის წართმევას და გაყიდვას² მიჩივი, იმისი ვარი მომიხსენებია, არ გ[ა]დმო[მე]ბიჩრებოის.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ოტიამ ოცდაოთხი კაცი, და თუ დასჭირდეს ნახევარში სხვა ამავალი უფროსი კაცი, და [ა]სე შიაფიცოს: [28] «რომელსაც კაცის გაყიდვას შენ მიჩივი, ის კაცი მე არც გ[ა]დმომებიჩრებოის და [ა]რც გამეყიდოს, არც მამულე უწყიდლათ და უქთამოთ რამე [მ]ქონდეს». თუმც ასრე სრულათ გაუმართლდეს, არას ემართლება. თუმც ვერ გაუმართლდეს, რადგან თათ[ა]რში გაუყიდა, სამართლის წიგნიც ისე ამტ[კ]იცებს, სულის და ხორცის სისხლი მისცეს ოტიამ კეკელიძეს.

ო ტ ი ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: დედაჩემ[მა] თეთრის თამასუქები, ადგილმამულის კაცების საბუთებიც. აგრევე სხვა რამოდენი ნივთები³ ხელთ გაქვეს და ვითხოვ პასუხი მომცე.

კ ე კ ე ლ ი ძ ე მ უ პ ა ს უ ხ ა: მართალია, წიგნებიც მოგვაბარე და სხვა რამე ნივთებიც, მაგრამ თათრებმა მომთხარა და ჩემიც ბ[ე]ერო დამეკარგა და შენიც თუ რამე გვებარა, ისიც დაიკარგა, თვარა ვარი შემიძლია, არც დამემალოს.

გავშინჯეთ და [ა]სე გავაჩინეთ: წამოაყენოს კეკელიძემ თორმეტი გლეხი კაცი, თუ დასჭირდეს ნახევარში სხვა ამავალი უფროსი კაცი, და [ა]სე შიაფიცოს: «თუ მომხთომმა თათარმა წამართვა, თვარა არც მტერობით ვისმესთვის მიმეცეს და არც მე მქონდეს და არც დამემალოს». თუ ასე სრულებით გაუმართლდეს, [არას ემართლება]; თუ ვერ გაუმართლდეს, რომელშიდაც გამოტყდეს, გარდაუხადოს კეკელიძემ ბიბინეშვილს.

კ ე კ ე ლ ი ძ ე მ უ ჩ ი ვ ლ ა: შენ საჩინოველს კაცს გოგოს ედავებოდი, უთხარი⁴ ჩემს შვილს და დასაქმე იმ გოგოს გადმობიჩრება და გამობრიყვე და იმ ჩემ[მა] შვილმა ისაქმა და მოგვარა და იმ⁵ გოგოს გადმობიჩრებით ბევრი⁶ მეზნიანა.

ო ტ ი ა მ უ პ ა ს უ ხ ა: მართალია, გაგა[გ]ზანე, მაგრამ ქირას

¹ შიმშილობაზე. ² აქ შენ. ³ ნიქეთები. ⁴ უთხარი. ⁵ მამ. ⁶ ბივერი.

დაგპირდი — ორი თოფი მაქეს¹-მეთქი, რომელიც გენებოს, მოგცემეთქი, გითხარი.

კეკელიძემ ამის ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თვითან კეკელიძემ და [ა]სე დაუფიცოს: „მოყრობით და ნათესაობით თუ გაგე[გ]ზანე, თვარა ქირა მე შენთვის არ მეთხონოს და არც რამე გამომერთმოს». თუ ასე უფიცოს, გაუგზანია და კიდევ გადახთენია. და რაც გადახთენოდეს, აჯით შიატყობიოს კეკელიძემ და ვადუხადოს ოტიამ. და თუ ვერ უფიცოს, ქირით გაგზანებია და რაც დაპირებია, თუ არ წიელოს დანაპირები, [v] დანაპირები მიცეს ბიბინეშვილმ[ა].

კეკელიძემ უჩივლა: ჭურები წამართვი და გამიყიდე, რას მემართლებოდი, არ ვიცი.

ოტიამ უპასუხა: ჩემი კაცისოული ჭურები იყო, მოვთხოვე და გვეცი.

კეკელიძემ უჩივლა: ის ჭურებიც და მამულიც რომელნიმე² ნაყიდი მქონდა, რომელიმე ნაგზითი, მართმევ, მარა რას მემართლები, არ ვიცი; ერთი ჭურიც კიდემ³ გაბილა კე[კე]-ლიძეს მიყიდა, ისიც მე⁴ ამევიღე, ისიც წამართვი.

ბიბინეშვილმა აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წაიყვანოს ორევე თაეის ქვეყნის კაცი⁵, ის მამული⁶ რამდენს ათ მარჩილათ ღირდეს, და ველს ადგილზე ოცმარჩილზე⁷ ერთი კაცი და [ა]სე უფიცოს: «შენ რომ ჩემის კაცის მამულის მოყიდვას მიჩიევი, არც მამაჩემს და [ა]რც მე ის მამული არ მოგვეყიდოს და [ა]რც იმისი ფასი გამომერთმოს და [ა]რც გვემგზითებოს; და ჭურების წაღებას მეწამები, იმ მამულის პატრონის თუ იყო, თვარა არ[ც] შენი ნაყიდი ა[ნ] ნაშუვარი ყოფილიყოს და [ა]რც ფასი გამოგვეერთმოს». თუ ბიბინეშვილმა უფიცოს, კეკელიძემ მამულიც დაუტეოს და ჭურიც.

კეკელიძემ ხარის წართმევა უჩივლა. მაგრამ გაეშინჯეთ მოსამა[რ]თლე[ე]ბმა, ტყულათ⁸ წართმეული ყოფილა და კეკელიძემ აჯით ში[ა]ტყობიოს და ვადუხადოს ბიბ[ინე]შვილმა.

კეკელიძემ თოფის ნათხოვრობა უჩივლა, ნათხოვარათ აქ[ც]ესო. გაეშინჯეთ, მაგრამ რადგან ნათხოვარათ ქონია, ვადუხადოს ბიბინეშვილმა.

¹ მაქეს. ² რომელნიმე. ³ კეიდემ. ⁴ + მე. ⁵ კიაცი. ⁶ + და. ⁷ მარჩილზე. ⁸ ტყულათ.

ერთმანეთს[ს] ნახარჯი უჩივლეს ავი დროების, მაგრამ გასაჩენი არ იყო, მოყ[ვ]რები ყოფილა ერთქამეთის, ნახარჯი¹ ორავეს გაუაროს.

**295. განჩინება ენიკა ბარიძისა და გოგილა რამიშვილის
სასისხლო საქმეზე**

1822 წ. 11 აგვისტო

ჩუკბ წელსა, აგვისტოს ათერთმეტს

ბერიძე ენიკა და რამიშვილი გოგიელა იბ-
ლეს შვილი გაიმკვენ.

ბერიძემ უჩივლა: ჩემი კაცის ვალი ემართა სანიკი-
ძეს და სთხოვა, არ მისცა. მერმეთ წავიდა ჩემი კაცი და შენ იმის
სახელო კაცი იყავი და იმის პირობაშიდ ზროხა გემტერა და² წაიყვა-
ნა, [20] წამოეწიე შენ და ჩემი კაცი მოკალი და გთხოვ პასუხი მომცე.

რამიშვილმა უპასუხა: რომელსაც შენ მიჩივი, მაო-
თალი არის, მაგრამ მე არ ვიცოდი, თუ შენ ჩვენს ქვეყანაშიდ სავა-
ლო ს[ა]ქმე [გ]ქონდა რამე, კიდევ სულ არაა მართებ[ი]ა რა, და
ჩემის მეზობლის და გარემოსაგან ზროხა [მიგყავდა] და მოგეწიე.

ამისი გავშინჯეთ ჩვენ მოსამართლე[ე]ბმა და ასე გავაჩინეთ: წა-
მუყაყენოს რამიშვილმა და ვინც ამ საქმეშიდ შემწე კაცი იყო³ ოცდა-
ოთხი, და თუ დასჭირდეს ნახევარშიდ სხვა უფროსი კაცი, და ასრე
დაუფიცოს: «რომელსაც შენ მიჩივი, უბრალოდ მტაცებელი და
ქურდი⁴ თუ მეგონე, თვარა, რომელსაც შენს კაცს თუ ჩვენში სა-
მტერო და სავალო საქმე ქონდა და პირობაში იმტერა, მე ის არ
მცოდნებოდეს და [ა]რც მგონებოდეს, და [ა]რც მომტრეს კაცისაგან
რომ საპიროს ნიშნის დატოვების რიგი არის, არც ის გვენახოს და
[ა]რც გვეცნოს ვინ იყო და ვინ არა, რაც სანამდის თოფი არ [ვ]ესრო-
ლე, მანამდის მისგან დატოვებული ზროხა არ მენახოს».

თუმც ასრე მტკიცედ გაუმართლდეს, ველარას შეუვა ამის მეტ[ს],
რომ დასამარხავი მისცეს ბერიძეს. თუმც ვერ და[ი]ფიცოს, მთელი
სისხლი მისცეს ბერიძე[ს] რამიშვილმა.

**296. განჩინება ივანია რამიშვილისა და გოგიტალა შათირიშვილის
საქმეზე**

1822 წ. 11 აგვისტო

ჩუკბ წელსა, აგვისტოს ათერთმეტს

რამიშვილი ივანია და შათირიშვილი გოგი-
ტელა გაიმკვენ.

¹ ნახარჯს. ²+და. ³+და. ⁴ ქორდი.

რამიშვილმა უჩიელა: ჩვენი ქვეყანა როდისაც რუსმა დაიკავა, ჩვენ რომელიც გაგვარიგე, კიდევ პირობა გამოგვართვეს ამისთვის, რომ ცუდს კაცს და წინააღმდეგს არ ასვა და არ აჰამო და [ა]რც დაზოგო. ამ საქმეს მერმეთ თათარში გადაეა[რ]დნილი იყო სიკო სანიკიძე, მოვიდა შენს ოჯახშიდ, გა[ა]თეგია, უმასპინძლა¹, იმ კაცმა მშვიდობით რომ გაუშვა, მერმეთ ჩამობრუნდა და შინ ჩემი² საკუთარი გოგო წამართვა და თათარშიდ დამეკარგა შენის ოჯახის შეწყენარებით].

შათირიშვილმა ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ მოსამართლე[ე]ბმა გ[ა]ვშინჩეთ და [ა]სრე გავაჩინეთ: [v] წამუაყენოს შათირიშვილმა ოცდაოთხი კაცი, და თუ დასჭირდეს ნახევარში სხვა უფროსი კაცი, და [ა]სე დაუფიცოს: «შენ რომ ოჯახის სმევით და ჰმევით და ყოფნით გოგოს დაკარგვას მიჩივი, როდესაც სიკო სანიკიძეს ჩემს მოსლას მინიშნავ, არც მცოდნებოდეს მამვინ³ მე მისი მოსლა და [ა]რც მეხმოს, არც ჩემს ოჯახში მისგან ყოფნით, არც ჩემის სმევით და ჰმევით და შეწყენარებით, არც ჩემით და ჩემის ოჯახის ყოფის კაცით შენ ეს გოგო არ წაგართმეოდეს და [ა]რც მც[ო]დნებოდეს».

თუმც ამავბშიდ შათირიშვილი ასე სრულებით⁴ გაუმართლდეს, ვეღარას შეუვა რამიშვილი. და თუმც ამავბში ვერ დაუფიცოს. თათარში ტყვე დაკარგვია მისი ოჯახის სტუმრით და მისივე შემწეობით; და [ა]მისთვის ერთი ხორცის და მეორე სულის სისხლი მისცეს შათირიშვილმა.

შათირიშვილმა უჩიელა: თოფურიას ქალი მყავდა ცოლათ, საქმე გადაწყვეტილი მქონდა და შენ მიდი და უთხარი თოფურიას, რომ: შათირიშვილის ოჯახშიდ აზნაურის ქალი ვერ გაძლებს, სხვებაც ბევრ⁵ რიგათ უგინე ჩემი თავი და ჩემის მტერობით დამეშალა და [ი]ს ჩემი ნათხოვარი ქალი შენ შე[ი]რთე და ვითხოვ პასუხი მომცე.

რამისშვილმა ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ექ[ვ]სი კაცი და [ა]სრე შიფიცოს: «შენ რომ ქალის წართმევას და მოყ[ვ]რის მოცილებას მიჩივი, არც ჩემი სიტყვით და მტერობით შენ ქალი არ წაგართმეოდეს»⁶. თუმც ასრე გაუმართლდეს, ვერას შეუვა. და თუმც ვერ გაუ-

¹ უმასპინძლა. ² მემი. ³ მამვინ. ⁴ სურულეზით. ⁵ ბევრ. ⁶ წაგართმეოდეს.

მართლდეს, მისი ნათხოვარი ქალი წაურთმევია და მესამედი სისხლი მისცეს რამიშვილმა შათირიშვილს.

რამიშვილმა უჩივლა: მეც თოფურიასაგან ქალი ვითხოვე და საქმე მქონდა გადაწყვედილი, მტყვე მზითვით მოყ[ვ]რისაგან დაპირება¹ [მ]ქონდა. მერმეთ შენ მიდი, ჩემს მოყვარეს ჩემი თავი უგინე, ასრე, რომ იმ შენის გინებით და სიტყვით გოგო აღარ მომცა² და მართო ქალის³ [30] მოცემაში ორმოცი მარჩ[ი]ლი კიდე გარდამახთევია. შენის სიტყვით დამემართა და ვითხოვ პასუხი მომცე.

შათირიშვილმა ამის ვარი სთქვა.

ჩვენ ასრე განვაჩინეთ: რამიშვილს ის ქალი ცოლად ყავს⁴, ამისთვის წამოდგეს თავათ შათირიშვილი და ორი კაცი თან ჩაიტანოს და [ა]სრე დაუფიცოს: «მოყ[ვ]რის გაქველებას და ჩემი მზითვის⁴ დაკლებას მიჩივი; ჩემი სიტყვით და საქმობით შენ არც გოგო და [არ]ცა სხვა რამე და[კ]ვლებოდეს⁵. თუმც ასე გაუმართლდეს, არას ემართლება. და თუ ვერ გაუმართლდეს, რამიშვილმა აჯით შიატყობიოს, [შათირიშვილმა] გარდაუხადოს.

შათირიშვილმა უჩივლა: ჩემს ქვეყანაში თათრის შიშისაგან ველარ დავდექი და იქიდან ავიყარე და შენს ძმასთან ჩამოვედი, ერთმანეთისასა ვიყავით, ცოლიანათ-შვილიანათ დამაყენა მასთან, სასადგომე ადგილი დამინიშნა, სადგომისთვის დასახურავი ჩალა მომცა და ვცდილობდი მოსახლობას. მერმეთ მოდი შენ და პირველათ ჩალას მართმევიდი, შენის ძმისაგან მოცემული მქონდა, მეორეთ სადაც შევიტყვე მოგვიხედი, მამა და ძმა გამილახე და დედა-ჩემს მუტელი წაუხთა შენის შიშით; და ვითხოვ პასუხი მომცე.

რამიშვილმა ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ რამიშვილმა და ოთხი კაცი თან მიიყოლიოს და ასე დაუფიცოს: «ჩემს ძმას თუ რამე ემართა და⁶ იმას რაც უყავი თვარა, შენ არც გამელახო და არც შე[ნ] ჩემით რამე დაგმარცხებოდეს».

თუმც ასე გაუმართლდეს, არას ემართლება. თუ ვერ გაუმართლდეს, რაცრიგათაც გაელახოს, თავისი შესაფერი საუპატიო მისცეს და [ს]ხვა რაც დაზნიანებოდეს.

რამიშვილმა⁷ უჩივლა: მამაჩემი დაიჭირე, დაჭირული ჩემის ბიძისა მი[ი]ყვანე; მერმეთ კიდე ბატონის შესახვედრათ

1 დაპირება. 2 მოცემა მართო ქალის. 3 ყავს გავას. 4 მზითვის. 5 დაღარც სხვა რამე დაკლებოდეს. 6 და. 7 რამიშვილმა შათირიშვილმა.

მივიდოდა, დახდი და გალახე და ავათ მიემყარი და ეითხოვ¹ [v] პასუხი მომცე.

შ ა თ ი რ ი შ ვ ი ლ მ ა ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ შათირიშვილმა და ოთხი კაცი თან წამოუდგეს, ჩაიტანოს და [ა]სრე დაუფიცოს: «შენ რომ მამის გალახვას მიჩივი², არადროს, არასოდეს მამაშენი არც გამე-ლახოს მე და არც ჩემს შვილს, და [ა]რც დამეჭიროს[.]».

თუმც ასრე გაუმართლდეს, ვერას შეუვა. თუმც ვერ დაუფიცოს, დაჭირვაშიდაც, გალახვაშიდ — ორივეში გამოტყდეს: დაჭირვისათვის ნახევარი სისხლი მისცეს; მეორედა გალახვაშიდაც თუ ვერ გამართლდეს³, საუპატიო მისცეს. ამრიგათვე თუმც ერთშიდ დ[ა] ერთშიდ გამოტყდეს, ამ რიგით მისცეს. თუ მთლად გამართლდეს, ვერცეთში ვერას შეუვა რამიშვილი.

შ ა თ ი რ ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : ჩემი მწყემსი⁴ დაიჭირეთ შენ და შენმა ძმამ და შვილმა ტყეშიდ, და[ა]ბი ერთს დღეს და ღამეს; და [ა]მას გარდა მეწყველე ზროხა მომიკალი და ოთხი თხა და ორი ღორი კიდევ სხვა. და ვითხოვ პასუხი მომცე.

რ ა მ ი შ ვ ი ლ მ ა ა მ ის ე ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ რამიშვილმა, ან თავათ და ან ორი სხვა კაცი და [ა]სრე გაუმართლ[დ]ეს: «არც შენი მწყემსი დამეჭიროს და არც შენი ზროხა და არც შენი თხა და ორი არ მომეკლას». თუმც ასრე გაუმართლდეს, ვერას შეუვა. და თუმც ვერ გაუმართლდეს, რომელშიდაც გამოუტყდეს, გარდაუხადოს⁵ შათირი-შვილს.

რ ა მ ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : გოგო დამეკარგა თათარშიდ და წავედი თავათ მე; და შენ სანიკიძეს დამასმინე მე, ჩემი საქმე ცუდათ გასინჯე და იმ შენი დასმენით დამიჭირეს და დამაბეს, რუსეთის მართებულის ძალ-ძალით ამომიყვანეს, თვარა შენგან დაკარგული შევიქენი.

შ ა თ ი რ ი შ ვ ი ლ მ ა ა მ ის ი ე ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ შათირიშვილმა და ათი კაცი თან ჩაიტანოს. თუ დასჭირდეს ნახევარშიდ სხვა უფროსი კაც[ი], და [ა]სრე დაუფიცოს: «ჩემის სიტყვით და რჩევით რაც საქმობით შენ თათარშიდ დასმენას რომ მიჩივი, არც⁶ დაჭირულიყო და [ა]რც რამე დამეართოდეს». თუმც ასრე გამართლდეს, ვერას შეუვა. და

¹—და ვითხოვ. ² მიჩივა. ³ გამართლდეს. ⁴ წყევისი. ⁵ დარდაუხადოს. ⁶ რაც.

თუმც ვერ გაუმართლდეს, მისი სიტყვით უსჯულოსათვის დაუჭერი-
ნებია. [81] და სრული სისხლი მისცეს რამიშვილმა.

შ ა თ ი რ ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : რუსისაგან წარმოგზავნილი
გ ი გ ო ე რ ი [ს] თ ა ვ ი ავიდა ს უ რ ე ბ ს ჩვენშიდ და ვინც ხემ-
წიფის წინააღმდეგი და გოთაულათ მყოფელნი იყ[ვ]ნენ, იმას შეგვი-
ჩინეს საღალატოთ, იმას საქმობდი და მიდი, რომელიც წამოსლას
აპირობენ, გა[ა]მთხილე და² და[ა]ბრუნე, შენის სიტყვით და საქმით
დამიბრუნდა ის საქმე; რუსისა და ჩემის უფროსის³ კაცისაგან წყა-
ლობა დამიბრუნე და დამიკარგე და ბეური გამოსარჩენი სხვა; და
ვითხოვ პასუხი მომცე.

რ ა მ ი ს შ ვ ი ლ მ ა ამის ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: წამოდგეს თავათ რამიშვილი და [ა]თი
კაცი თან ჩაიტანოს⁴, ნახევარშიდ სხვა უფროსი კაცი, და [ა]სე და[ა]-
უფიცოს: «რომელსაც გოთაულის გამთხილებას რომ მიჩივიე⁵; თუმც
ასრე გაუმართლდეს, ვერას შეუვა; და თუმც ასრე ვერ გაუმართლ-
დეს, შათირიშვილმა დაუაჯოს: «შენის იმ კაცების დაბრუნებით⁶».
რამდენიც დანაკლისი დაუფიცოს, გარდაუხადოს შათირიშვილს.

რ ა მ ი შ ვ ი ლ მ ა უ ჩ ი ვ ლ ა : ჩემის ოჯახის მცველი ძაღლები
მყავდა მეკვერნე, ასეთი რომ ჩემთვის დიდი სასარგებლო იყო და
ბეურს რჩებოდი; მოდი, მომიკალი⁷ შენ, და ვითხოვ პასუხი მომცე.

შ ა თ ი რ ი შ ვ ი ლ მ ა ამისი ვ ა რ ი ს თ ქ ე ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოდგეს შათირიშვილმა თავათ და თუნ-
და ერთი⁸ კაცი სხვა შიათიცოს ასრე, რომ: «თათრის და ქირის თუ
მეშინოდა და ჩემს სახიზ[ა]რში მოვიდა, ამისთვის თუ მოუქალი, თვა-
რა შენის მტერობით არ მომეკლას მე შენი ძაღლი». თუმც ასრე
დაუფიცოს, რადგან თავის შიშისათვის მოუქლავს, სხვას ვერას
შეუვა; რადგან სასარგებლო ძაღლი იყო, ოცი მარჩილი მა[ი]ნც მის-
ცეს. და თუ ვერ დაუფიცოს, კარგი ძაღლი ყოფილა, ორ[მ]ოცი მარ-
ჩილი მისცეს რამისშვილს შათირიშვილმა.

შ ა თ ი რ ი შ ვ ი ლ მ ა გოგოს შეკვეთა და გალახვა უ ჩ ი ვ ლ ა .
ამისთვის რამიშვილმა ორი კაცი შიათიცოს: «არც შემეკვეთოს და
[ა]რც გამელახოს». და თუ ვერ დაუფიცოს, საუპატიო მისცეს გალა-
ხულობის რამიშვილმა შათირიშვილს.

¹ სურული. ²+და. ³ უფროსისაგან. ⁴+დაუფიცოს. ⁵ +და. ⁶+ ერთი.

⁷ ფიცის ფორმულის საწყისი სიტყვები.

[v] წელსა ჩყ[კ]ბ, აგვისტოს იბ

მალაქა ოთიეშვილი და კედემემ გაბრიელ გიორგე[ი]შვილი გავაბჟვეთ.

გიორგეიშვილმა უჩივლა: სანიკიძე და ჯღენტი და საბიეშვილი ერთმანეთზე იღვა მანლობლად და ამ სამს კაცს საზიაროთ საბეგრო მამული ქონდათ; და სანიკიძისა¹ და ჯღენტისსოული ბაბუაჩემ[მ]ა იშონა და რამოდენიმე ხანს ბაბუაჩემს ქონდა. მერმეთ ბაბუაჩემ[მ]ა ის საბეგრო ადგილი ისევე საბიეშვილს ჩა[ა]ბარა, თავისი საკ[ე]დარო დაბარა და როდისაც საბიეშვილი გადაშენდა, ბატონისგან საბიეშვილისსოული შენ იშონე და რომელიც ბაბუაჩემისაგან საბიეშვილს ებარა, ისიც წამართვა და არ მაძლევს²; და ესთხოვ პასუხი მომცეს[.]

ოთიეშვილმა ამისი ვარი სთქვა.

ჩვენ ასრე გავაჩინეთ: გიორგეიშვილი³ რომელსაც ადგულს-მამულს ედავება, ორთავე საჭეროს კაც[ს] და[ა] ფასებინონ და ოთიეშვილმა წამოაყენოს და რამდენს ათ მარჩილათ მამულიანი ადგილი და სამოსახლო ადგილი დაიფასოს, იმდენი კაცი და ისრე ადგილზე ოც⁴ მარჩილზედ ერთი კაცი და ასე დაუფიცოს: «რომელსაც ადგილს⁵ საბიეისშვილის მიბარებულს შენ მიჩიეი, საბიეისშვილის სასაკუთროსოული ადგილ-მამული თუ მაქ, თორემ არც ჯღენტისა და არც სანიკიძისსოული ადგილი და არც მამული და არც საბეგრო არაფერი მქონდეს».

თუმც ასე გაუმართლდეს, ველარას შეუა გიორგეისშვილი. და თუმც ასე ვერ გაუმართლდეს, რომელშიდაც გამოტყდეს, დაუტევოს და მისცეს ოთიეისშვილმა.

გიორგეისშვილმა ნაფიცი ადგილი უჩივლა: შენ მართმეე და პასუხს ვითხოვ.

ოთიეისშვილმა ამის ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: რამდენს ათ მარჩილად ღირდეს ზემოწერილისამებრ და ეგრეთვე უმაჟულო ადგილზედაც⁶ ასე დაუფიცოს: «შენი ნაფიცი ადგილი ეს არის, რომელსაც შამოუაროს იმ ადგილს». თუმც ასე დაუფიცოს, ველარას შეუ[ვ]ა. და თუმც ვერ დაუფიცოს, რომელსაც გამოტყდეს, დაუტევოს და მისცეს ოთიეისშვილმა.

¹ სანიკიძე. ² მაძლევს. ³ გიორგეიშვილი. ⁴ ოცი. ⁵ ადგილის. ⁶ +და.

*... [წამოაყენოს ონისიძემ] [82] სამი კაცი და ასე შეაფიცოს: «რომელსაც შენ ჩემს მტერობით და სიტყვით სიმინდის დაკარგვას მელაპარაკები, არც ჩემის სიტყვით და არც ჩემის მტერობით შენ ის სიმინდი არ დაგკარგოდეს და არც შენი ძაღლი და ღორი არც მე და არც ჩემს ოჯახშიდ მყოფელს არ მოგვეკლას».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ბეჟანამ დიახოს, ამდენი მაკლდესო, ოცი მარჩილის თავზე თითო კაცით და ონისიძემ გარდაუხადოს.

ონისიძემ უჩივლა: თათარს ვიტყუებდი, ლაზარე ნაკაშიძე და ამის მამა წავიტანე, თათარს შევეყარე და სიტყვა მივეცე. წვეიდა ამ კაცმა, მიმთხრობლა, თათარს ნამთხრობლი აართვა; ჩვევლით ჩვენ ორი ძმები და ერთი ბიძა, დაგვიპირეს, თავი დავიხსენით და ისე ამოვედით და ერთი ძმაი დამეყარვა, მჭირს ამ კაცისაგან.

ბეჟანამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბეჟანამ თორმეტი გლეხი, და თუმც დასჭირდეს ნახევარში ამავეალი სხვა უმფროსი კაცი, და ასე დაუფიცოს: «არც თათრისდა ნამთხრობლი ამერთმიოს, არც მემთხრობლებიოს და არც ჩემგან შენ რამე ზნიანი მოგვესლოდეს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ძმაი რომ დაკარგვია, იმაშიდ ერთი სისხლი მისცეს. და სულის — მღვდელმთავარმა იცის. და სხვა რაც ზნიანი მოსვლოდეს, ონისიძემ ოცი მარჩილის თავზედ კაცი შეაფიცოს და ბეჟანამ გარდაუხადოს.

ბეჟანამ უჩივლა: ამ კაცმა თათრები გამოიტყუა, წაიტანა და ორმოცი მარჩილი დამპირდა და ერთი თათარი საკუთრათ მე დავიპირე, არაფერი მომცა, მათხოვარი ვარ სამართლით. გარდა ამისა, მე და ამ კაცს ადგილი გაუყოფელი გვექონდა და ერთს შეკავებულს ადგილშიდ დედაჩემ[მა] ხბოები გაუშვა; და მას ცხენი ყავდა გაშეებული; წამოეს[წ]რა დედაჩემს, ბევრი აგინა და სასიკვდილოთ გამოიმეტა, მარა დედაჩემ[მა] გამოექცა და მე რომ შინ ვყოფილიყავი, თავს მოვაკვლიებდი. და რას მემართლებოდა, სამართლით პასუხს ვითხოვ.

1 ყოფილიყავი.

* დასაწყისი აკლია.

ონისიმამ აშორო უთხრა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ონისიმამ ორი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც ორმოც ყურუშს თათრის დაჭირვავილ მე შენ შეგპირებოდე და არც დედაშენი მე მეგინებოხს და გამელახოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება და თუმც ვერ უფიცოს, რაევარც რომ დაპირებია, ის ორმოცი მარჩილი მისცეს და დედის გინების საუბატო მისცეს ონისიმამ ბეჯანას.

ონისიმამ უჩივლა: ამისმა მამამ მამაჩემი დაიმაშაკა და როსტომ თავართქილაძე გზავილ დაუჯდინა¹, დახვთენ და ჩახმახი უკრეს, ღმერთმან გარდაარჩინა; და რას შემართლებოდა, არ ვიცი.

გარდა ამისა მამაჩემ[მ]ა თათარი დაიჭირა, ამ კაცის მამას მიაბარა და აღარ მისცა, ვსთხოვ სამართლით.

გარდა ამისა, ამისი ბიძა თათარშილ დაიკარგა, ხუთს ყურუშათ მამაჩემ[მ]ა დაიხსნა და იმაშილ არაფერი მისცემია, ვსთხოვ სამართლით.

გარდა ამავებისა, ჩემი ძმანები თათრილამ მოვიდოდენ ქრისთიანობისათვის და ამ კაცს გავანდევი და საქმობაშილაც მერია. როდისაც რომ საქმე მოაწია, მოვიდოდა და თათრები მოყვებოდა, რომ უნდა დაგვეჭირა, ვალუჯდა² ამ კაცმა, თოფი ესროლა, ძმაიკ კი დამიკარგა ჩემის მტერობით და თათრებიც კი დამეკარგა; მათხოვარი ვარ სამართლით.

ბეჯანამ ამავების ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე განვაჩინეთ: წამოაყენოს ბეჯანამ ოცდაოთხი გლეხი, და თუმც დასჭირდეს ნახევარშილ ამავალი სხვა უმფროსი კაცი, და ასე [შეაფიცოს]*: «არც მამაჩემს მამაშენი დაემაშაკებოხს და როსტომ თავართქილაძე [v] მამიშენისათვის სასიკვდილოთ დაეჯდინოს და არც ჩახმახი დაეკრას; და რომელსაც მამაშენისაგან მინაბარებს თათარს მამაჩემზედ მელაპარაკები, არც მამაშენს მამიჩემისათვის თათარი მიებარებოხს და შერჩენოდეს, არც ბიძაჩემი მამაშენს თათრილამ დაეხსნას და რამე გამოელოს. და ამას გარდა შენი ძმის დაბრუნებას რომ მელაპარაკები, ჩემის ჩხუბითა და ხერხით შენ ძმა არ დაგებრუნებოდეს და არც მისი მომყოლი თათრებია.

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს

1 დაუჯდინა. 2 ვალუჯდა.

* მარცხენა კიდეზე გასწვრთვ მიწერილია: „ბეჯანას ეს ფიცი [ონ]ისიმამ აპატივა“.

და ჩახმახის დაკერაშიდ გამოუტყდეს, მისი მოფიცარი ჩაუგდოს და ჩახმახის დაკერის მთელი სისხლი მისცეს.

თუმც ამაშიდ იფიცოს და მინაბარებს თათარშიდ გამოუტყდეს, ონისიმამ დაიაჯოს — ამოდენათ ღირებულებიყოსო, ოცი მარჩილის თავზედ თითო კაცი შეაფიცოს და ბეჯანამ გარდაუხადოს.

თუმც ამაშიდ იფიცოს და ბიძის დახსნაში გამოუტყდეს, რამოდენათ დაეხსნას, ონისიმამ ოცი მარჩილის თავზედ დაიაჯოს — ამოდენათ დამეხსნასო, და ბეჯანამ გარდაუხადოს.

თუმც ამაშიდ იფიცოს, ძმისა და თათრების დაბრუნებაშიდ გამოუტყდეს, რადგან რომ საქრისთიანოთ კაცი დაუბრუნებია თათრისაყენ, ის მღვდელმთავარმა და ბატონმა მოკითხოს.

და ონისიმას რაც რომ ზნიანებოდეს, ოცი მარჩილის თავზედ თითო კაცი შეაფიცოს — ამოდენი მზნიანებოდესო, და ბეჯანამ გარდაუხადოს.

ბ ე ჟ ა ნ ა მ უ ჩ ი ე ლ ა: ჩემი უმცროსი ძმა თათარს ესაქმებოდა და მოხაედა, იმისთანა ყოფის კაცი იყო, რომ თორმეტ ქესას მოიტანდა, რომ დამეჭირა, მაგრამ შემიტყო ამან და ამისმა კაცმა უთხრა, რომ ბეჯანა და მისი ძმები გლალატობსო, თათრებმა¹ მობრუნდა, ამოდენი დაუკარგა ბატონსაც და მეც; ამისაგან და ამის კაცისაგან მჭირს, ვსთხოვ სამართლით.

გარდა ამისა ჩემ[მა] ბიძამ ს ი ა მ ა ი შ ვ ი ლ მ ა სამი სული მტყვე გამოგზავნა, რომ შემინახეო, დახვთა ამ კაცმა — მე ჩაგიყვანო, წამოიყვანა და თათარშიდ გაყიდა სამი სული მტყვე, ვსთხოვ სამართლით.

გარდა ამისა, სამი კარგი ცხენები გოთაულს მიმიცა, ვსთხოვ სამართლით.

გარდა ამაებისა, ა კ ე თ ს რომ ა ბ ღ უ ლ ა ღ ა მოიშალა, მამა-ჩემ[მა] სამი თათარი იშოვნა ამის მამის ზიარათ; წაართვა ამისმა მამამ ათასი მარჩილის თათრები, მათხოვარი ვარ სამართლით.

ო ნ ი ს ი მ ა მ ამაების ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ონისიმამ ოცდაათხი გლეხი, და თუმც დასჭირდეს ნახევარშიდ ამავეალი სხვა უმფროსი კაცი, და ასე შეაფიცოს:

«შენ რომ თათრის დაბრუნებას მელაპარაკები, არც მე და არც ჩემს კაცს შენი გამოსატყუებელი თათარი ჩვენ არც გაგვემთხილოს და არც იმაშიდ ჩვენით შენ რამე [გ]ზნიანებოდეს; და რომელსაც

---

1 + და.

სიამაიშვილის გამოგზავნილს მტყვევების წართმევას მელაპარაკები, არც ის მტყვევები მე წამომეყვანოს და თათარშიდ გამეყიდოს და არც აქ გამეყიდოს»¹.

თუმც ამაშიდ იფიცოს და თათრის დაბრუნებაშიდ გამოუტყდეს, მისი მოფიცარი გარდაუშვას, ოცის მარჩილის თავზედ ბეჯანამ თითო კაცი შეაფიცოს და ონისიმამ გარდაუხადოს.

«და რომელსაც ცხენებს გოთაულის გატანებას მე შენ მელაპარაკები, არც ის ცხენები მე გოთაულისათვის გამეტანებოთ და არც მე ის [აქ] მომეხმაროს და არც ვინ წაიყვანა!», ჩვენ ის არ ვიცოდეთ».

თუმც ამაშიდ გაუმართლდეს, თათარშიდ მტყვევების გაყიდვას [33] გამოუტყდეს, რამოდენიც მტყვევ იყოს გაყიდული, იმოდენი თითო მტყვევზე თითო სისხლი მისცეს. და სულის — მღვდელმთავარმა იცის და მან მოკითხოს.

«და ამათ გარდა აბდულალის მოშლაზედ სამის თათრის საზიაროთ შოვნას და წართმევას რომ მელაპარაკება მამიჩემისაგან, არც მამაჩემს მამიშენის ზიარათ თათარი ეშოვნოს და არც დაეკლოს და წაერთმოს».

თუმც ამაშიდ გაუმართლდეს და ცხენების საქმეშიდ გამოტყდეს, ერთიორად გარდაუხადოს. და თუმც ცხენშიდ გაუმართლდეს და თათრის მოზიარობაში გამოუტყდეს, ოცი მარჩილის თავზედ თითო კაცი შეაფიცოს თათრის ნახევარშიდ; და ონისიმამ გარდაუხადოს.

ონისიმამ უჩივლა: ამ კაცს ლორთქიფანიძის კაცი ყავდა იმ ავდროობაზედ ნაშოვარი და თ ა მ ა ზ ა ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე მ მოვიდა, სთხოვა, არ მისცა, პირობა სთხოვა — თათარშიდ არ გაიყიდოსო და მე თავდებათ მიმცა ლორთქიფანიძეს. მერმეთ გაყიდა ამ კაცმა, ს უ რ ე ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ს თათარს მისცა; ან ამ კაცს გაუმართლდეს და ან მე ნულარ მადავებს.

გარდა ამისა, ამ კაცის ძალღმა ერთი საწნახელი ღვინო წამიხთინა, მისმა ღორებმა სამოცი ქილა სიმინდი შემიკამა. სხვაც მრავალი ნაწყენი მაქვს ამის საქონლისაგან. და ამ საქმეშიდ ორი ღორი მოუკალი და ერთი ძალღი. ჩემი ნაწყენი გარდამიხადოს და მე მის ძალღასა და ღორებს გარდუხთი.

გარდა ამისა, თოფი დაუწინდრე ბორჯ[ო]ბით. ბორჯზედ რომ

¹ + ვინ არა.

* მარცხენა კიდეზე გასწვრივ მიწერილია: „ონისიმას ეს ფიცის ბეჯანამ აპატივა“.

მოვიდა, უნდა მიეყენებ[ი]ა — შენი თოფი დაიხსენიო, არ მომაყენა. მერმეთ ფარათ ვაყენე, აღარ დამიხსნა; და ვსთხოვ სამართალით.

გავშინჯეთ ჩვენ, მოსამართლეებმა, და ასე განვაჩინეთ: თუმც ბეჯანამ ლორთქიფანიძესთან ონისიმის თავდებულობაშიდ გამოტყდეს — თავდებათ კი დავაყენეო, როდესაც ლორთქიფანიძე მოდგეს ბეჯანაი ლორთქიფანიძეს, ონისიმას ნულარ ადაეებს, ჩამოსთხოვოს. და თუმც რიგიანის მოფიცრით გაუმართლდეს ბეჯანამ — მე შენ ლორთქიფანიძესთან თავდებათ არ დამეყენებოო, მაშინ ონისიმას ბეჯანასთან სიტყვა აღარ ექნება.

ძალღისაგან ღვინის წახდენა რომ უჩივლა და ამას გარდა ღორებისაგან ყანის წახდენა¹, ძალღისა და ღორის საკედილშიდ ონისიმაი გამოტეხილია; ონისიმამ ღვინოზე და ნამუშევარზედ დააჭეროს — შენის ძალღისა და ღორებისაგან ამოდენა მაკლდესო, ბეჯანამ გარდაუხადოს; და ბეჯანამ თავის ღორებზეც დაიჭერს და ონისიმამ გარდაუხადოს.

და ონისიმა რომ ბორჯობით თოფის დაწინდრებას აცხადებს, თუმც ბორჯზედ ფარა არ მიეყენებოოს, ბეჯანასთან სიტყვა აღარ ექმნება. და თუმც ბორჯზედ კი მიეტანოს, ბეჯანამ თავისი თეთრი გამოართვას და თოფი ონისიმას მოსცეს.

ბ ე ჟ ა ნ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: სახემწევროს ვიყავით მე და ეს კაცი, ღორმა რომ გამოვარდა, მე წინ გავეკიდე და ეს უკან მომდევდა, ჩახმახი მიკრა, რას მემართლებოდა არ ვიცი.

ო ნ ი ს ი მ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა .

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ონისიმამ თორმეტი გლეხი და ჩახმევარშიდ ამავალი სხვა უმფროსი კაცი და ასე შეაფიცოს: «მე რომ ჩახმახის კვრას მელაპარაკები, მე შენთვის არც ჩახმახი მეკრას და არც სასიკვდილოთ მდომებოდე». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ იფიცოს, მთელი სისხლი მისცეს*.

ო ნ ი ს ი მ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: ამ კაცის მამამ ქ ა ი ხ ო ს რ ო ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ს ჩემი ძმა ჩაასმინა, დაჭირული ბატონიშვილსაც და ქვეყანასაც დასაწვავათ მისცა, დასწვეს; მკირს ამ კაცის მამისაგან, რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

გარდა ამისა, ამ კაცმა ჩემი გოგო და ბიჭი გამიბრიყვა და თა-

¹ წახდენას.

* მარცხენა კიდეზე გასწვრივ მიწერილია: „ბეჯანამ ეს ფიცი ონისიმას აპატივა“.

თარშიდ მიყავდა, ბიჭს ჩემი სიკვდილი შეუკვეთა; გაამხილა ბიჭმა; და რას შემართლებოდა ეს კაცი, არ ვიცი. ვითხოვ სამართალს.

[V] გავშინჯეთ ჩვენ, მოსამართლეებმა, და ასე განვაჩინეთ: რადგანაც ბატონმა და მღვდელმთავარმა ქვეყნის გამოცხადებით მტყვის ყიდვის მიზეზისათვის დასწვეს, ეს ამის მიზეზისათვის დაშმა; და სხვა საქმეებშიდ ვარი სთქვა ბეჟანამ.

ამისი ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბეჟანამ ექვსი გლეხი და ნახევარშიდ ამაველი სხვა უმფროსი კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც შენი ბიჭისა და გოგოსათვის თათარშიდ წასვლა მეთხრობიოს და არც შენი ბიჭი შენდა სასიკვდილოთ მე შამომეჩინოს». თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, მესამელი სისხლი მისცეს ორივე საქმისათვის*.

ბ ე ჟ ა ნ ა მ უ ჩ ი ვ ლ ა: რუსი რომ ჩამოვიდა, მაშინ ტყეშიდ ვიყავი დახიზნული, ამ კაცს თათრები მოჰყავდა, მთხრიდა, დანაშაული რა მქონდა, არ ვიცი.

გარდა ამისა, ბიჭი მომყიდა და ისევე წამართვა; მელაპარაკება, რომ იმ ბიჭის ფასი ნამთხრობლში წაგართვი, ზროხა რომ მომპარეო; მარა არც ზროხა მომიპარავს და არც ნამთხრობლი მ[მ]ართები, ბიჭი რათ წამართვა და ან ოთხასი მარჩილი რათ გარდამახდია, ვითხოვ პასუხს.

გარდა ამისა, ამ კაცმა ზროხა მომპარა, მთხრობელიც მყავს და რომ ვსთხოვე, ბატონს ჩამასმინა, სხვებ გავაშინჯა და ბატონი გამაწყრომა, არც ზროხა მომცა, ვითხოვ სამართლით.

ო ნ ი ს ი მ ა მ ა შ ო რ ო უ თ ხ რ ა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ონისიმამ ექვსი გლეხი და ან ამაველი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს, რომ: «არც შენი თათრის თავზე დასხმა მომენდომებიოს და არც ბიჭი შენთვის მომეყიდოს, არც [ფასი წამერთმიოს] და არც წიგნი მომეცეს და არც მე შენთვის ზროხა მომეპაროს და დამეხარჯოს».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, თავზე დასხმის ვარი ვერ სთქვას, კი მინდოდაო, ერთი სისხლი მისცეს.

და თუმც ბიჭის მიყიდვაშიდ გამოუტყდეს, ბიჭი მისცეს, რომელსაც ბიჭს ედავებოდეს.

* მარცხენა კიდეზე გასწვრივ მიწერილია: „ონისიმამ ეს ფიცი აპატივა ბეჟანას“.

თუმც ამაშიდ გაუმართლდეს და ზროხის მოპარვა ვერ ივაროს, ნაქურდლათ გარდაუხადოს ონისიმამ ბეჟანას*.

ონისიმამ უჩივლა: ჩემს ადგილში ეს კაცი ღობეს ღობდა და ვერ დავანებე, ჩახმახი მიკრა, მკვლიდა და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

გარდა ამისა, ამისმა შინაურებმა სახლის პატრონი მაგინეს, ბევრი უკადრისი კადრეს; და რას მემართლებოდა, არ ვიცი.

გარდა ამისა, ამის მამას მამაჩემ[მ]ა ცხენი ათხოვა, დააშვა, მამაჩემ[მ]ა აღარ ინდომა, წეიყვანა შინ და ქე მოკლა; ესთხოვ სამართლით.

ბეჟანამ ამეების ვარი სთქვა.

ჩვენ ასე გავაჩინეთ: წამოაყენოს ბეჟანამ სამი გლეხი და ან ამავალი სხვა კაცი და ასე შეაფიცოს: «არც [შენთვის მე ჩახმახი მეკრას და არც სასიკვდილოთ გამემეტებო], არც ჩემს შინაურებს შენი სახლის პატრონისათვის ეგინებო, და არც მამაჩემს მამიშენისაგან ცხენი ენათხოვრებო, და არც ის ცხენი ჩვენს ოჯახშიდ მომკვდარიყოს».

თუმც ასე უფიცოს, არას ემართლება. და თუმც ვერ უფიცოს, ჩახმახის კერაშიდ გამოუტყდეს, მთელი სისხლი მისცეს.

თუმც ამაშიდ უფიცოს და სახლის პატრონის გინებაშიდ გამოტყდეს, გინების საუპატიო მისცეს.

თუმც ამაშიდ იფიცოს და ცხენის ნათხოვრობაშიდ ველარ ფიცოს, ონისიმამ დაიაჯოს, ოცი მარჩილის თავზედ თითო კაცი შეაფიცოს — «ჩემი ცხენი ამათ ღირებულიყოს», და ბეჟანამ გადაუხადოს. თუმც მეორეთ საჩივრის ფიცი იყო, ფიცზედ თანდამსწრე კაცი ნუ[ლარ] აფიცებს ერთის მეტს.

მღივანბეგი გუგუნავა სვიმონ.

მღივანბეგი გიორგი ერისთავი.

---

* მარცხენა კიდეზე გასწერივ მიწერილია: „ბეჟანამ ეს ფიცი აპატივა ონისიმას“.

დ ა ნ ა რ თ ი

299. განიხილავთ ალექსანდრე II-ისა ჩოლაპაუზილთა
გაპარის საქმეზეა
1874—1805 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 13903. დედანი. ქალაღი. 32X16,5 სმ. და-
ზიანებული. თავი აკლია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი
სიტყვის შემდეგ ნახმარია წერტილ-მძიმე, ორი ან სამი წერტილი ან ორ-
წერტილი ვერტიკალური ხაზით. საბუთი თარიღდება კახთა მეფის ალექ-
სანდრე II-ის ზეობის წლებით.

... ასრე გაუჩინეთ სამკუიდროსი: რაც დღეს ზედა სახლობს ანუ
მკუიდრი, ანუ დასახლებული, ანუ ღარიბი, ანუ ნასყიდი, მისი სა-
მართლიანი საუფროსო ზ ა ა ლ ის შვილსა ნუ დააკლდების. ამას
გარეთ [როგორც სხუა სახლი]ს კაცსა გაეყოს, ისრე ამათ გაიყონ ანუ
მკუიდრი და ანუ ნაოჯარი.

ქ ა რ ა თ ა ლ ს სააღაპოდ ნაოჯარი მამული ზაალის სულისა-
თუის შეგუიწირავს, ნუ მოეშლების, იმის შვილისათუის დაგუინე-
ბებია.

კიდევ ე ლ ის ბ ა რ ს რ ე ვ ა ზ ის ყმისაგან მიწა ეყიდა და
წისქილი გაებრუნა, საყდრისათუის შეეწირა თავის სააღაპოდ, ისი
იმას დაეანებეთ.

დ ა თ უ ის უ ბ ა ნ შ ი გ ა. ორი კაცი რათაც მოსულიყოს, ისრე
თავისთუის ელისბარ და ფ ა რ ს ა დ ა ნ წაიყვანოს.

რაც ბატონის ყმისაგან მამული ეყიდოს, ისი გასაყოფლად და-
გუიღებია. მას გარეთ ანუ მამული სამკუიდროსაგან, ანუ ნასყიდი,
ანუ ბატონის წყალობა, ანუ საკელოსაგან შემატებული მამული და
წისქილი იყოს, ანუ ღარიბი იყოს, ყუელა სამთავე გასაყოფლად
დაგუიღებია.

ერთი სასახლე ელისბარ დაიჭიროს საუმცროსოდ. ს[ხ]უა სასახ-
ლე ერთმანეთსა შეადარონ და გაიყონ.

ბევრსა რასმე ჩიოდეს სახლის, იარაღისასა. რაც ბოდბელის
ქამშიგა დახარჯული იყოს, არა ზედა-აც. მასუკანის რაც დარჩომილი

იყოს — ანუ ქუაბები, ანუ თეფშები, ანუ თასები — ზოგი რამე ან დერმანს და იოთამს გაუყვია, თუ რასმე ერთმანერთსა აღევებდენ, ისი ფიციოთა შეაჭერონ. თუითოსა კაცსა შეაფიცებდენ ერთმანერთსა, ასრე შესჯერდენ; თუ რამე გამოჩნდეს, ისრევე სამ წილად გაიყოფდენ.

ელისბარ პურსა ჩიოდა. რაცა ანდერმანს და იოთამს გაეჩინოს, ისი ისრე ქნან.

საქორწილოსა, ბეითალმანსა და აბრეშუმსა ბევრსა რასმე ჩიოდეს. ამას თავსა ვერ აუვიდოდეს, ისი გარდაუშუით; უფრო გარდაიკიდებოდეს, ამისთვის გარდაუშუით.

ჩუენი განაჩენი ამის მეტი არ არის. რომელმანც არ დაიჭეროქს, იმისი პასუხის გამცემი ბატონი არის.

ხელრთვა: ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე .

ზურგზე მინაწერი: „სამძო განაჩენი. ქ. ქართლის წიგნი“.

300. განიხილა როსტომ მეფისა ზაქარია ამბრისუმილისა და შადელთა მამულის საქმეა

1850 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 531. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. წყალთობითა ღმრთისა, ესე წიგნი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ, ღმრთიე-გვირგვინოსანმან მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ და მემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარია მ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან პატრონმან ლუარსაბ, შენ — ჩვენს ერდგულსა და ნამსახურს ყმას ატენელს ამბრისუმილს ზაქარიასა და შვილსა შენსა კარისა ჩვენისა [ი]ასაულს პაპუნასა, პაატასა, თათარასა შვილს და გიორგისა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

მას უამს, ოდეს თქვენ და წედელნი სამძღვარზედ შეიცილენით და ჩვენს კარის მდივანი ბირთველი ისაულბაში და თულბაში დოღმაზა გიჩინეთ; და მოკითხულ ექმნათ, რაც საწედისო ყოფლიყო, იმათთვის დაენებებინათ და რაც საატენო ყოფლილიყო, თქვენთვის დაედვათ.

კიოტი თქვენი სამკვიდრო და მამული იყო, თურმან ცუ-

¹ შეიკალწით.

დათ შემოგსარჩლებოდათ. და ახლა ამის წესით დაგიმკვიდრეთ კიოტის მიწა-ალაგი ქვემოთ ხევის პირამდინ, ზედათ გზამდინ; ერთის მხრით ბერიისშვილის ახორ მიდგმამდინა, და ერთის მხრით ჩუხტიაშვილის მიწის მიდგმამდინა. ეს ასრე და ხელშეუალად გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად.

აწუ! გიბრძანებთ, კარისა ჩვენისა ვექილნო და სხუანო მოსაქმენო, თქვენც ასრე დაუშევიდრეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შევეცილებით.

დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქორონიკონს² ტლშ, კელითა კარისა ჩუენის მდივანმწიგნობრისა თუშანიისშვილის ბირთველისათა. ხელთვა: როსტომ.

მინაწერი:

ამისი ასლი ვნახე, რომ დამპალი იყო და აღარა ჩნდა სავადი. მე გადმოვსწერე, არც მეტი და არც ნაკლები, და არც შეიძლებოდა. ივანე ამირალოვი, დუშეთის საზანდარი კეთილშობილი. ქორონიკონს² უუგ, იანერის ლ-ს.

მე, ქრისტესია მღვდელმა, ამისი ასლი ვნახე და ხელი მოვაწერე. ქრისტესია. გადმოვსწერე ესე კობიო თანასწორეთა, რაც ზემოთ სწერია, ჩუნთ-ს წელსა, ივნისის ბ-ს დღესა, კნიაზის ნაზირი სვიმონ გიგაური.

ამის გადმოწერაში დავესწარ ატენის მღვდელი დიმიტრი დაველოვი.

301. ბანიწება როსტომ მეფისა პაპუნა და შაფლან ბარათაშვილების

შაგ-მამულის საქმეზე

1648—1658 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14284. დედანი. ქალაღი. 44,6×14,6 სმ. თავი და ბოლო აკლია. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი ან სამი წერტილი. ყაფლანი სახლის-უხუცესად 1646 წლიდან იხსენიება. ამიტომ საბუთს ამ წლითა და როსტომ მეფის ზეობის უკანასკნელი წლით ვათარიღებთ. შდრ. როსტომ მეფის განჩინებას ამავე საქმეზე (ქართ. სამართ. ძეგლები IV, № 48).

[ქ. გავსინჯეთ, სასაფლაოსა და სამამულის საქმეზე ისარ]ჩლებოდენ. ამისი ასრე ვქენით: ერთ...^{*} [ებისკოპო?]³ს გავატანთ, გასინჯონ და იმაზე ისრე დავაშველებთ, რაც საქართველოში სამართალი ქნილა იმ წესითა.

¹ ასე. ² ქორონიკონს] ქრისტეს აქეთ. ³ ქორონიკონს] წელსა ქრისტეს აქეთ.

* აკლია სამი-ოთხი სიტყვა.

ქრეშისა ასრე უნდა იქნას და ამაზე გარდასწყდეს. ყათე-
მაზაშვილი მისის სამართლიანის მამულითა და რაც თავაკად
კაცი ან ყაფლანბეგს და ან მის აზნაურიშვილს ეყიდოს, პა[ა]-
ტა ნურას ეცილება. და სხუას პა[ა]ტას აზნაურისშვილსა და გლეხ-
ზე სახლისუხუცეს[ს] ყაფლანს კელი ნუ აქუს.

ირაგელის გლეხისა ასრე ქნან: თუ საპასუხო სახლისუხუცესის
ყმა პა[ა]ტას ჰყუანდეს, იმან აუყაროს. და თუ საპასუხო არა ჰყუან-
დეს, სახლისუხუცესმა დაანებოს.

სავანელის კაცისა ასრე გაგუირიგებია. თუ ქაიხოსროს
დროს აყრილიყოს და ლორეს მისულიყოს, სახლისუხუცეს[ს]
მოეყუანოს, პა[ა]ტა ნუ ეცილება. და თუ პა[ა]ტას სავანეთოს
შოვნას უკან აპყროდეს, დარჩეს პა[ა]ტასა.

დარბაზისა, თაწმიდისა და ბრუტიანის მთა-
ზე რომ ისარჩლებიან, მახსოვარნი და ალაგის კაცი გავეიკითხოთ.
თუ შერმაზანსა და რევა[ზ]ს ჰქონებოდეს, პა[ა]ტა ნუ ეცი-
ლებს. და თუ მახსოვარით არ გარდასწყდეს, ფიცით ბოლო მოუ-
ღონ და ასრე დაშველდენ.

შაუმაშვილის მამულის საქმე ასრე გარდაგუიწყუებია:
ვითაც ძუელი მოსყიდულობისა ეცადაშვილის წიგნცა ჰქონ-
და და მერმე ეცადაშვილს ყალანდარისაგან რომ ნასისხ-
ლად სიგელი მოსცემოდა, ისიც შაუმაშვილებს კელთ ექირა. ვითაც
დიდის ხნით ნასყიდად ჰქონდა, მარტო რაც დღეს აქნობამდი პა[ა]-
ტას ყმას შაუმაშვილს ვენაკი ჰქონებოდეს, ის სამართლით იმათვე
დავანებეთ. და ვენაკს გარეთ რაც მიწა-წყალი და ქალა იყო, სახ-
ლისუხუცეს[ს] დავანებეთ.

სარკინეთის ნასოფლარს სახლისუხუცესი ყაფლან ცალკე
ირჩოდა, ჩემი სამკუიდრო არისო; და პა[ა]ტაცა ცალკე ისარჩლებო-
და, ჩემი ყოფილაო.

მოკითხული ვქენით. არცერთს წიგნი და სანათი კელთ არა
ჰქონდა და ვერც ამის მახსოვარი კაცი ვიშოვთ, რომე სცოდნოდა ან
ერთისათვის ფიცი დაგვედვა და ან მეორისათვის, არამც ინადობით
გამოეფიცა ვისმე და მალი დაემართებოდა და ფიცი არა სჯობდა.¹
აწე შეუტოცრობისა და გარდაუკიდებლობის გულისათვის სარკი-
ნეთის ნაოჭარი ორთავე შუა გაუყავით და ამაზედაც ასრე დავაშვე-
ლეთ, რომე ერთმანეთათან კელი აღარა ჰქონდეს.

¹ ზქობდა.

ქ. პაპუნა რომ ყაფლანს ციხეს ეცილებოდა — ჩემს ალაგში გითქსო, მოკითხული ვქენით და მართალიც შევიტყვევით, ტყუილად ცილობდა და არცარა კელი აქუს.

საწისქუილოსი მოკითხული ვქენით და ალაგი პაპუნასი ყოფილა და სახლისუხუცეს[ს] ქირი დაუდებია და წისქული აუბრუნებია. თუ პაპუნა სამუქფოს მამულით შეიჭერიოს, კაი¹ და კაი. და თუ არადა, რაც სარჯელი დაედოს, პაპუნამ ამისი პასუხი გასცეს.

ლიყურეთს ორის დღის მიწაზედ ისარჩლებოდენ. რომელიც ჩვენის კარის კაცი გაგვზავნოთ, დახედონ და ვისიც იყოს, [სამართლით იმას დაანებონ.

ჯ ა ბ ის ა და შ ი ნ დ ა ა რ ის ა მოკითხული ქნან, ვინც წაედეს. თუ ზ უ რ ა ბ ის დროს ზურაბსა ჰქონებოდეს, პაპუნას დარჩეს. და თუ არადა, სახლისუხუცესს ნუ ეცილებიან.

თ ო ფ რ ა ყ ა ლ ის (?) ვისაც ქუევერი დაეთხაროს და ან დაემტურიოს, უნდა?...^{*} სახლის[უხუცესს?] უზღუევინოს.

302. ბანძინება როსტომ მეფისა როგამ მამათაშვილის

შაჰ-მამულის საქმეზე

1858 წ. 21 აპრილი

ცსსა. ფ. 1450. დაეთ. № 48. საბ. № 20. პირი. ქალაღი. მხედრული.

[13] ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა, მამისა და უფროსად ყოვლად წმინდისა ღმრთისმშობელისა, ჩუენ ღმრთივ-გვირგვინოსან-მა მე ფ ე თ-მე ფ ე მ ა ნ, პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩუენმან დედოფალთა დე დო ფ ა ლ მ ა ნ, ასულმან მის ნათელისა და დიანის^{**} [მ] ა ნ უ ჩ ა რ ის ა მ ა ნ, პატრონმან მ ა რ ი ა მ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან ბ ა ტ ო ნ ი-შ ვ ი ლ მ ა ნ პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ, ესე ამიერიტ უყუნისამდე უამთა და ხანთა სამ^{**}კვიდროთ და სა[v]ბოლო[ო]თ გასათავებელი მტკიცე და მოუშლელი წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ — მ ა მ ა ც ა შ ვ ი ლ ს, ჩუენს ერგულსა და თავდადებით ნამსახურსა, რ ო ბ ა მ ს, შვილსა შენსა, შვილთა და მამაეალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

მას უამსა, ოდეს თქვენს სამკვიდროს რუის[ს] ღმრთ[ა]ების საყდ-

¹ კაი.

^{*} აკლია ორი-სამი სიტყვა.

^{**} აქედან აქამდე გადამწერის შეცდომით, ტექსტი გადაადგილებულია.

რის შეწირულ მექუდისშვილის მამულსა და მახედ მსახ-
ლობელსა და კერჩხაძეს მისის მამულითა, ციციშვილი
შემოგეცია.

ჩვენ მოკითხული ვქენით. თქვენ ძველიდგან ხელმწიფეთ შეწი-
რულობის სიგელი და სვინაქსარი მოიტანეთ, გავსინჯეთ და იმას
არას სჯულის კაცისაგან გამოწირვა და მოშლა არ გაეწყობოდა. ჩვენ-
ცა სიგლითა ამით თქვენად სამკვიდროთ მოუშლელად ხატს ღმრთ[ა]-
ებისას შევსწირეთ ჩვენად სადღეგრძელოთ და სასურვილოდ.

გქონდეთ და გიბედნიეროთ ღმერთმან თქვენ და თქვენსა შეილ-
თა დათუნასა და პაპუნასა ჩვენსა ერთგულად სამსახურ-
შიგა.

აწე ვინცა და რამანცა ადამის მონათესავემან კაცმან, ანუ მეფე-
მან ანუ დედოფალმან, ანუ დიდმან ანუ მცირემან, ამისად შლად
ხელყოს, მასამცა რისხავს დაუსაბამო დაუსრულებელი ღმერთი, ყო-
ველნი წმინდანი ღმრთისანი ზეცისა და ქვეყნისანი, ზორციელნი და
უხორცონი და თვით ხატი ღმრთაების ფერის ცვალებისა.

ხოლო დამამტკიცებელი ამისი აკურთხოს ღმერთმან.

დაიწერა ბრძანება და მოუშლელი ნიშანი [14] სიგელი ესე ჩვე-
ნი ქორონიკონს ტმე, აპრილის კა, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-
მწიგნობრისა შანშიანის მარტიროზშვილის სულ-

ხანისათა.

ხელრთვა

303. პანჩინვაჰ კათალიკოსისა და რუსისუმილჰანის მამულის საქმეზე

XVII ს. შუა წლები

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1891. დედანი. ქალაღი. 28,5×13,5. თავი აკ-
ლია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმა-
რია ორწერტილი. საბუთის პირი დაცულია Ad 786 გ-ში. 1645 წელს როს-
ტომ მეფე სვეტიცხოველს სწირავს აზნაურშვილ რუსი რუსიშვილს (დო-
კუმენტები 1, ნ. ბერძენიშვილის გამოცემა. 1940 წ. საბ. № 38). ჩვენი სა-
ბუთი ამ წლის ახლო ხანებში უნდა იყოს შედგენილი.

[ქ. ნებითა ღმრთისათა ესე წიგნი მოგართვი თქუნენ ბატონის-
შვილს კათალიკოზსა ჩვენ, რუსისშვილმა პა[ა]ტიმ, რუ-
სიმ, ქაიხოსრომ, გირგელდიმ და ზურაბ და მომა-
ვალთა სახლისა ჩვენისათა, ასრე და ამა პირსა ზედა.

ფაშაანში მამულეზედ ცილობა შეგვექმნა და გებოძათ
თქუენი სახლისხუცესი და დათუნაერაჯისშვილი. ახლ-

შნის ნაცვალ და საგარეჯოს ნაცვალ კავიაშვილი ბასი-
ლა და ბაციასშვილი ბერიკა და ერთობილი ვედის-
ქველნი და ასაფაშვილი.

მივდექით საცილობელს ადგილსა და ვილაპარაკეთ. და ფიცი
შევაგდევით ასაბასშვილს ჩიტოსა, სალირასშვილს
გოგის, სალირასშვილს მახოსა და ერთობილთ თქუენს
ყმათ ვედისქველთა. მივასენეთ საცილობელს ადგილსა დიდი ყოვ-
ლად წმიდა ღმრთისმშობელი. აისვენა სალირასშვილმა გოგიმ, ასაბა-
შვილმა ჩიტომ და სალირასშვილმა მახომ და ერთობით ვედისქველ-
თა და დაიფიცეს ასე: «ამისმა მადლმა, გამამაცხოველებელმა ქრის-
ტემ ღმერთმანო, რაც ამაში წმიდანი არიან, ამისმა მადლმანო, თქუენ
ბატონო რუსისშვილო პა[ა]ტი, რუსი და ქაიხოსრო და მათნო
შვილნო».

და ასრე დავაფიცეთ ვედისქველნი, რომე ერთი კომლი ბოგანო
სახლებულა თქუენი ფაშანის თავსა და იმას ჰქონია ხუთის დღის
მიწა, თორემ ჩვენ ფაშანში კელი არა გვაქუს სამამულეთ. თუ მოვ-
ქნათ¹ და როგორაც სხვამ კაცმა ღალა მოგართოს, იმგვართ მე მო-
გართო ღალა. სხვარიგათ სამამულეთ კელი არა გვაქუს. † †

ქ. ქუემოთ ვერხეთან რომ ნაშარაეები გაივლის, აქადამ რომ
პირადმა² გზა შეივლის ზემოთ წარათამდი, იმის სისწორ ს ა ჩ ა ლ ი ს
წ ყ ლ ა მ დ ი — ეგ თქვენია. სადაც ფ ა რ უ ხ ა ს შ ვ ი ლ ი სახლე-
ბულა, იმ სახლის გარეშამო ხუთის დღის მიწა მოგვეცემია, სხვას ფა-
შანში კელი არა გაქეთ, ბატონო პა[ა]ტი, რუსი და ქაიხოსრო. †

304. შიციის წიგნი გუდარეხელთა და ღორისთაველთა

გაბულის საქმეზე

1660 წ. 18 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 830. დღიანი. ქალღი. 38.6×15 სმ. და-
ზიანებული. თავი აკლია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი
სიტყვის შემდეგ ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი. შდრ. როსტომ მეფის
1653 წ. 10 ივლისის განჩინებას გუდარეხელთა და ღორისთაველთა მამუ-
ლის საქმეზე (ქართ. სამართ. ძეგ. IV, № 36).

ქ. ესე წიგნი და [პირი მოგეცით მე, ბარათაშ]ვილმა მე-
ჩინიბეთუხუცესმა პა[ა]ტამა თქუენ — სარდარსა და სახლის-
უხუცეს პაპუნასა ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე.

¹ მოვქნათ. ² + რომ.

ლორისთაველნი და ჩუენ მიწებსა და ალაგებზედ ცილობდენ და როსტომ მეფის ეამში სამართალი ვჰქენით და ფიცი სამს ლორისთაველს კაცს შევარდა.

აწე ამ ბაირამს უკან, როდესაც მე შინ წავიდე, ერთი თქუენი აზნაურიშვილი თან წავიყვანო და სამ[მ]ა ლორისთაველმა კაცმა — ფ ა ნ ი ა შ ვ ი ლ მ ა ზ უ რ ა ბ ა მ ა , ხ უ ც ი ს შ ვ ი ლ მ ა გ ო გ ი ა მ ა და მე ქ უ ა ბ ი შ ვ ი ლ მ ა ჯ ი მ შ ე რ ა მ ა ხ ა ტ ი ა ს ვ ე ნ ო ნ და ასრე დაიფიცონ: «ამ ხატმა, ამისმა მადლმა და ძალამა და ამისმა გამაცხოველებელმა ქრისტემა ღმერთმან, პ ა [ა] ტ ა ვ ბ ა რ ა თ ა - შ ვ ი ლ ო , როდესაც ლ ო რ ი ს თ ა ვ ი გ უ დ ა რ ე კ ი ს ა ღმრთის-მშობელს გამოსწიროდეს, ეს რომ ჩაგუთვლია, იმ ალაგს აქეთი სა-ლორისთაო იყოს, რომ გუდარეკისა ღმრთისმშობელსა და გუდარე-ქელთ სამამულეთ კელი არა ჰქონდეს». თუ დაიფიცონ, დაგანებო. და თუ ვერ დაიფიცონ, არას მემართლები.

ამისი მოწამე და წიგნის დამწერელი გ ი ო რ გ ი ქ ა რ თ ე ე - ლ ი არის. ქორონიკონს ტმშ, მაის[ს]ა იგ. სპარს.

ზურგზე: „ქ. ლორისთული სამძღრის გარდაწყუეტილობისა“.

305. შორიგავის წიგნი იარალისშვილავისა სოლაღაშვილავისაღვი

1611 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 753. დედანი. ქაღალდი. 27,5×15,7 სმ. და-ზიანებული. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ერთი, ორი ან სამი წერტილი. ა-მეტ-ნაკლები.

[ქ. ე]სე წიგნი მოგართვით ჩვენ, ი ა რ ა ლ ი ს შ [ე ი ლ] მ ა პ ა ტ - რ ო ნ მ ა ი ა რ ა ლ ი მ და პატრონმა ვ ა ხ უ შ ტ [ი] მ და პატრონმა ა ს ლ ა მ ა ზ და შვილმა ჩვენმა პატრონმა ქ ა ი ხ ო ს რ ო მ და პატრონმა მ ა [ნ უ ჩ ა რ], თქუენ — ს ო ლ ა [ღ ა] შ ვ ი ლ ს პ ა ტ რ ო ნ ს ე ლ ი ზ ბ ა რ ს და ზ უ რ ა ბ ს შვილთა და მამავალთ სახლისა თქუენისათა.

ასრე, რომე თქუენი სამკვიდრო სოფელი ა ს უ რ ე თ [ი] ც ო - ტ ა ს ხ ა ნ ს ერთს ხოჯა კაცს ო ს ი ა ს ჰქონდა. და ასურელთ სამაჩველ-ნი მიწებს შეეცილნეს¹. და რადგან ის ეული კაცი იყო, არცარა დიდი სამართალი ჩვენ უყავით და არცარა დიდს ის გამოგვეკიდა² და ორ-ს[ა]ვ შარა შუა ორი დარგი მიწა — აქათ ხევის პირამდიის და იქით წვერამდის, მოგვარებული ვქენით და შუა გავყავით.

¹ შეიცილნეს. ² გამოგიეკიდა.

მასუკან თქვენი სამკვიდრო სოფელი ასურეთი თქვენ იშოვეთ, დაეღაპარაკდით და იმ სოფლისა იყო და არას ვემართლებოდით; და მოყვარენიც ვიყავით; ავიღეთ და მოგართვით და დაგანებეთ. ასრე, რომ არც ჩვენ და არც ჩვენს შვილსა და არც ჩვენს ნათესავს

იმასთან კელი არა ჰქონდეს. ქორონიკონს ტნგ.

იარა-
ლი?

ვახუშ-
ტი

ასლა-
მავ

306. ბარდაწუბილოვის წიგნი პაპუნა და ხოსია ტატიშვილების სასისხლო საქმეზე 1672 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 3211. დედანი. ქალღდი. 29,6X19,2 სმ. დაზიანებული. მარცხენა ზემო კუთხე მოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი. შდრ. Hd 3235 ნუსხას, რომელსაც უზის ქორონიკონი ტა. ამიტომ განჩინება ტატიშვილების გაყრის საქმეზე და აგრეთვე გარდაწყვეტილობის წიგნი მათ სა-სისხლო საქმეზე, რომლებიც შეცდომით დათარიღებულია 1674 წლით, უნდა დათარიღდეს 1672 წლით (ქართ. სამართ. ძეგლები IV, №№ 59 და 70).

[ქ. სახელითა სახიერისა], არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა ღმრთისა მამისა, ძისა და სულისა წმინდისა; თავდებობითა, მიწდობითა და შუამდგომელობითა ყოვლად წმინდისა უხრწნელისა უფროსად კურთხეულისა დედოფლისა ჩვენისა ღმრთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისითა; თავდებობითა და მინდობითა, ძლიერებითა ცხოველსყოფელისა პატიოსნისა გვარასათა, რომელსა ზედა განიპყრნა უხრწნელნი მკლავნი თვისნი ქსნისათვის ჩვენისა; თავდებობითა და მინდობითა წმიდათა მათ უკოროცოთა ზეცითა ძალთა, ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისითა; თავდებობითა და მინდობითა წმიდათა მოციქულთა პეტრესითა და პავლესითა და სხვათა მოციქულთათა წმინდათა და წინასწარმეტყუელთა, მღვდელთმოდვართა, მოწამეთა ქალწულთა, მამათა, მამამთავართა, ქალწულთა მეუღაბნოეთა და ერთობით ყოველთ წმინდათ ღმრთისათა, რაოდენიცა წმინდანი სათნო ეყუენეს უფალსა ჩვენსა იესოს ქრისტესა და აწცა სათნო ყოფად არიან.

ამათით თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა¹ ესე

¹ შუა მდგომელებითა.

უკუნისამდე ეამთა გასათავებელი გარდაწულეტილობისა ფიცი, პირი და წიგნი მოგეც მე, ტ ა ტ ი ს შ ე ი ლ მ ა ნ პ ა პ უ ნ ა მ ა ნ და შეილმან ჩემქმან ოთარმან, იოთამ, ჯაზდან და ათანასე შენ — ჩემსა ძმისწულსა ხოსიასა და ძმასა შენსა ბეჟანს, ასრე რომე შანაოზ ნეფემან ბატონს ციციის უბძანა ჩენი გაყრა; და ბატონი ციცი მობძანდა და შიოშ ზედგინიძე და გაუყარეს სამართლიანის საქმითა.

და მე და შენში ეშმაკის საფრკითა სასამღურაო საქმე იყო, ჩემგან დაპრილი იყავ. და ბატონის ელისბარისაგანაც ნასამართლი იყო; და ჩემის წილისაგან მარკოზ მღდელი მისის შეილებითა და სარჩოთა დამადებინეს შენთვის საუპატიოთ. და აღარა დარჩა რა ჩვენსა და თქვენში სალაპარაკო ძმობისა და მოყურობის მეტი. [დ]ღეს და დღეის იქით კარგის მდომნი ვიყუნეთ და აღარცარა თქვენი დასამარცხებელი საქმე ვქნათ.

ამისდა გასათავებლად და დას[ა]მტკიცებლად მოგვიცემია ღმერთი და ყოველნი მისნი წმინდანი ზეცისანი და ქუეყანისანი, კორციელნი და უკორცონი და ესე ზემო წერილნი წმინდანი ღმრთისანი.

თუ ამაში გაგიმტყუნდე, საქართველოს კელმწიფემან თავის მკულელად და შეცოდებად მომკითხოს და ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ე ი ლ მ ა ნ გ ი ო რ გ ი მ და ბატონმან ჩემქმა.

არიან ამისნი მოწამენი და გარდამწყუეტნი: ციციშვილი ბატონი ციცი, სახლთუხუცესი ზედგინიძე შიოშ, მთავარებისკობოზი აბაშიძე კოზმან, სლესარი ელისბარ, ერთობით საციციშვილო აზნაურშვილები და ერთობით სადავითიშვილო აზნაურშვილები.

მე, იესეს ბედისმწერლის შვილს, დამიწერია, მოწამე ვარ. დაიწერა ესე გარდაწყუეტილობის წიგნი ქორონიკონს ტ[მ]! + + + +

307. განჩინება ააპაა სახლთუხუცესისა და მავუაა შეზაბარძის

მავულის საქმეზე

1878 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1637. დედანი. ქალაღი. 9,3×15,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემედგ ნახმარია ორწერტილი.

ქ. სახლისუხუცეს[ს] პაპუას შეშაბერიძე მამუკა მიწას ეცილებოდა. გაესინჯეთ. და ამას წინად თურმანს გ[ა]-

ეყო და სამანი ჩაესვათ. ჩუენ ის სამართალი აღარ მოვშალეთ. ხეცს აქეთ სამნამდი შეშაბერიძეს მამუკასა და მის ძმას დაეანებეთ. და სამანს იქით სახლისუხუცეს[ს] პაპუ[ა]ს დაეანებეთ. ქორონიკონსა.

ტნია.

308. განჩინება გიორგი სააპაძისა და ფარეიძის მამულის საქმეზე

1680 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1017. დედანი. ქალაღი. 19X19 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა ესე წიგნი მოგეც მე, რევაზის შვილ მან ბერუკამან, შენ, სააკაძეს გიორგის, ძმასა შენსა შიოშს, შვილთა შენთა ძოამს(?) დემეტრეს, იესეს ასრე, რომე.

ფარეიძესა თვალთა შვილის ნაქონს მამულსა მიწას შესცილებოდი შენისაჲ მიწის გრძელას გვერდითა. გელაპარაკათ და მახსოვარიც მიგეყუანათ, რომ თვალთა შვილის სახასო ხოდაბუნი ყოფილიყო. მასუკან მომქდარიყო საქმე, რომ იმჟელად აღარ გარდაწყუეტილიყო.

ახლა ჩვენს მოკვლობაში ილაპარაკეთ და მახსოვარი სულაშვილი ბერუკა, ყაზუაშვილი პაპუნა და მეზერის-შვილი ბიძინა მოიყუანეთ, რომ თქუენი სახასო ხოდაბუნი ყოფილიყო. ვილაპარაკეთ და მახსოვრებმან ჩვენ გაგვამტყუენეს. და მიწა შენ დაგრჩა.

არის ამისი მოწამე გიკაშვილი გოგიტა, მალულთა ბერუკა მე, მღდელ-მონოზანს ელისეს, დამიწერია და მოწამეცა ვარ. ქორონიკონს ტნიშ. †

ზურგზე მინაწერი სხვა ხელით: „ქ. ფარეზას შვილის ხოდაბუნისა არი“.

309. განჩინება ჟურსულუგის სასისხლო საქმეზე

1681 წ. 20 დეკემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 7851. დედანი. ქალაღი. 21X15 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი, სამი ან ოთხი წერტილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა და რანიც წმიდანი არიან მათის თავდებობითა და შუამდგომლობითა მოგეც ესე უკუნისამდე

ჟამთა და წელთა გასათავებელი წიგნი და ნიშანი¹ სისხლის გარდა-
წყვეტილობისა მე, ქუ რ უ ხ უ ლ მ ა პ ე ტ რ ე მ ა და ბ ე რ მ ა
და შ ე რ მ ა ზ ა ნ, ხ ო ს ი ტ ა მ, შვილთა და მომავალთა სახლისა
ჩვენისათა შენ — ჩვენს ბიძაშვილს ს ა ნ გ ო ს და ბ ა ი ნ დ უ რ ს,
პ ა პ უ ა ს ა და გ ო დ ე რ ძ ი ს, შვილითა და მომავალთა სახლისა
შენისათა, ასრე და ამა პირსა ზედა.

სისხლი ჩამოვარდა ჩვენსა და თქვენს შუეა. ჩამოგიდგით და
აგართვით სისხლი სრული და უკლებელ, რათაც ჩვენი გული შე-
გვჯერდებოდა. ჩვენსა და შენს შუეა ძმობისა და მოყრობის მეტე
ალარა არის რა.

არის ამისი მოწამე თავათ ღმერთი და მემრე მისი წმინდანი.
კაცთაგან არის ამისი მოწამე და გარდამწყვეტი და შემრიგებელ:
ბატონი სუფრაჯი ფ ა რ ე მ უ ზ, მოურავი ღ რ ე ი ძ ე პ ა ვ ლ ე,
ნაცვალი ყ ო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი რ ა მ ა ზ ა, ნაცვალი პ ა ნ კ ე ლ ა-
შ ვ ი ლ ი ფ ო ც ხ ვ ე რ ა, ე თ ფ ე რ ა შ ვ ი ლ ი გ ი ო რ გ ი, გ ი-
დ ი ა შ ვ ი ლ ი ფ ო ც ხ ვ ე რ ი, გ უ ლ ბ ა თ ი ს შ ვ ი ლ ი შ ა რ-
მ ა ზ ა ნ, ხ ა ხ ვ ი ა შ ვ ი ლ ი რ ა მ ა ზ ა, რ ო ს ტ ი ა შ ვ ი ლ ი ზ უ-
ბ ი ტ ა, მ უ ჩ ი ა შ ვ ი ლ ი პ ა პ ი ა, ზ უ ჯ ფ ი შ ვ ი ლ ი გ ი უ ნ ა,
ბ უ ტ უ ლ ა შ ვ ი ლ ი მ ა მ უ კ ა, ი ა ს ე დ ე კ ა ნ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი,
მ ა რ ი ნ დ ა შ ვ ი ლ ი რ ა მ ა ზ ა, ბ ა ს ი ლ ა შ ვ ი ლ ი პ ა ა ტ ა,
სრულ ერთობივ გარეჯელნი, მ ა მ უ კ ა გ ა მ დ ლ ი ს შ ვ ი ლ ი.

რამაც ჩვენმა სახლის*კაცმა ეს მოგიშალოს, რისხავსმცა ღმერ-
თი მამა, ძე და სული წმიდა და ყოველნი მისნი წმიდანი ზეციერნი
და ქვეყნიერნი, კორციელნი და უჯორცონი, სრულ ქართლისა და
კახეთის ჯარი და ხატი; სულიმც მისი ნუ იხსნების ცეცხლის გე-
ნი[ი]საგან ნურას სინანულით, შიშთვილიმცა აქვს იუდასი და ღრქე-
ნა კაენისა. ხოლო დამამტკიცებელნი ღმერთმან აყურთხოს.

დაიწერა წიგნი ესე ქრისტისშობის თვეს ოცსა, ქორანიკონსა
სამას სამოცდაცხრასა. † † † † †

მე, კალოზნი ბერს გ ა ბ რ ი ა ლ ს, დამიწერი[ა], მოწამ[ე]ც ვარ,

¹ ნიშანი.

* აქ ტექსტში ჩამატების ნიშანია, როგორც ჩანს, სიტყვა „კაცმა“ საბუთის
დამწერს გამოჩენია და შემდეგ გეარდის ბოლოს მიუწერია.

310. განჩინება ღვათ შალავეანდიშვილისა და სამხარაძის

გაგულის საქმეზე

1887 წ. 25 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 499. დედანი. ქალაღი. დაზიანებული. მარცხენა ზემო კუთხე მოხეულია. 30,5X23 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი.

[ქ. ნებითა და] შეწევნითა ღმრთისათა და ბრძანებითა მეფეთმეფისა პატრონი[ს კემწიფისა] ჩვენი[სა] გი[ორგ]ისათა ესე ამიერთგან და მიუკუნისამდე ყამთა და ხანთა საბოლოოდ გასათაღებელი წიგნი მოგეცით ჩვენ — მეითარმან მანუჩარ [და] შეიღმან ჩემმან სუფრაჯმან პაატამ, შეიღთა და მომავალთა სახლისა ჩვენისათა ყოველთავე, თქუენ — ფალავანდისშვილთ და ვითის შეიღთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

ასე, რომე თქვენს ყმას ჩუბინისშვილს თიღველს საქმნარაძისათვის არმგამამ მიეყიდა და ნასყიდობის წიგნი აეღო. და იმ სამხარაძეს მტერი ასჩენოდა და თაეის[ს] ალაგს არ დაეყენებინათ და საკედავად სღევდენ. მოსულიყო და შენ შემოგხვეწნოდა და იმ არმგამას ნასყიდობის წიგნი თქვენთვის ქრთამად მოერთმია. და თქვენც, რომელიც გაეწყობოდა, კარგათ მოჰკმაროდით. და გამოვიდა ხანი და მოვიდა სამხარაძე და ბატონს შემოსჩივლა ღვათ არმგამას წიგნი ძალად წამართვაო.

და ბატონმა თქვენც მოგიყვანა და ორნიე გალაპარაკათ. და იმ სამხარაძეს კელმწიფემ აშორო დასღვა: «ასე შეფიცე, რომე ის წიგნი ძალად გამოერთმიოს ღვათისაო და არც ქრთამად მიგეცესო». ასე უნდა! მოწმე[ე]ბით ეფიცა.

ჩვენც შუა ჩამოვედით და ზა[ა]ლ მუსხელიშვილიცა შუა ჩამოავღეს, და ის სამხარაძე აღარ დააფიცეს და შევარჩეთ. და იმ არმგამას ნახევარი მამული მისის სამართლიანის სამძღვრითა ღვათის ფალავანდიშვილს და მისს შეიღებს ღარ[ჩა] და ნახევარი სამხარაძეს ღვათებეთ.

არის ამისი მოწამე მუსხელაშვილი ზა[ა]ლ, ბეგაშვილი ასიტა, მქედლიძე დათუნა, სუფრაჯის მსახური უღული; და ბატონისშვილის ბაგრატის კარის ღვათოზს [ქ]რისტესიას დამიწერია და მოწამეცა ვარ.

¹ უნღოდა.

ვინცა და რამანცა კაცმან, ანუ დიდმან და ანუ მცირემან, თქუენ ეს წიგნი მოგიშალოს, წყეულ, კრულ და შეჩვენებულმც იქმნების ორისავე ცხოვრებასა შინა, და ჩვენთა ცოდვათათვისა იგიმცა დაისჯების დღესა მას დიდსა განკითხვისასა. ამინ.

დამამტკიცებელნი ამისნი ღმერთმან აკურთხნეს. დაიწერა სიგელი ესე მაისს ოცდახუთსა, ქორონიკონს ტოვ.

სპარს.

სპარს.

დაეთ

 +

ზურგზე: „ქ...თიღვის ჩუბინისშვილის არის“.

311. მორიგების წიგნი დათუნა დოლენჯიანისა გივი მღვინისადმი

1088 წ. 1 იანვარი

ხელნაერთა ინსტიტუტი. Sd 42. დედანი. ქალაღი. 24x13 სმ. მხედრული. დაზიანებული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ერთი, ორი ან სამი წერტილი.

ქ. ესე წიგნი მოგეცი მე. დათუნა დოლენჯიანმა, თქვენ — მდივანს გიეს, ასე რომე თქვენს ყმას გარეჯურელს სოლთანაშვილსა და დოელს კაცს ჩემის ყმის შვილის მობარვას ესწამობდი. მდივანზეგთან ვიჩივლე და მდივანზეგმა თქვენს კაცსა და დოელს კაცს ფიცი დასდვა. აწე თქვენმა კაცმა, ცოტა იყო თუ ბევრი, გარდამიწყუიტა. და მე ეს გარდასაწყუეტის წიგნი მამიციებია, რომე მე ამ ტყუის საქმეზედ თქვენს კაცთან ხელი არა მქონდეს. თავისი კერძი გარდამიწყუიტა; და რაგინდ დოეზელმა კაცმა დაიტანოს, მე თქვენს კაცთან ხელი აღარა მქონდეს და არცარას მივედავო; თქვენი კაცის კერძი გარდაგიწყუეტია და მე ვიცი და დოეზელმა კაცმა, თქუენს კაცთან ხელი აღარა მაქუს.

არის ამისი მოწამე: ბოქოულთხუცესი ბატონიშვილი იესე, მდივანი ოთარ, სიმარადისშვილი იესე, გოსტაშაბის ძმა გიორგი. მე, ნასყიდა მოლარეს, დამიწერია და მოწამეც ვარ.

თუ ამაშია წამოგედავო, დავით ერისთვის შემეცოდე ვიყო.

დაიწერა იანურის ა, ქორონიკონს ტოვ. †

მინაწერი: ...„მოცემული წიგნი გარდაწყვეტილობისა სოლთანაშვილს... სწამობდა“.

¹ ცოდვათათვის] ცოდვათა თივის.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 18. დედანი. ქალღი. 27,3X14,8 სმ. დაზიანებული. თავი აკლია. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი ან სამი წერტილი.

[ქ. ესე წიგნი მოგეცით ჩუენ].... პ ა პ უ ა მ ა, შ ი ო მ და ნ ი კ ო ლ ა ო ზ, ო თ ა რ მ ა, ლ ე ე ა ნ შ ე ნ — კ ე ე ხ ი შ ე ი ლ ს თ ე ე დ ო რ ე ს, ძ მ ა ს ა შ ე ნ ს ა პ ე ტ რ ე ს, ს ა ბ ა ს ა, შ ე ი ლ თ ა და მ ო მ ა ვ ა ლ თ ა ყ ო ვ ე ლ თ ა ე ე ს ა ხ ლ ის ა თ ქ ე ე ნ ის ა თ ა, მ ა ს ყ ა მ ს ა, ო ლ ე ს ჩ ე ე ნ ს ა და თ ქ ე ე ნ ს შ უ [ა] ჩ ხ უ ბ ი გ ა მ ო გ ე ე რ ი ა. ჩ ე მ ი შ ე ი ლ ი ი ე ს ე ი მ ჩ ხ უ ბ ი თ მ ო კ უ ლ ა. მ ა გ რ ა მ ზ ო გ ი ს ხ ე ა ს ე ნ ი ც ა ს კ ი რ დ ა.

შეგვექნა სალაპარაკოთ. მივედით ბ ა ტ ო ნ ის შ ე ი ლ ის ლ ე ე ა ნ ის მ დ ი ვ ა ნ შ ი ა და გასინჯეს ღმრთის შიშს ქვეშე, რაცა სისხლი დაგედებოდათ, დაგადევს. ა მ ი ლ ა ხ ო რ ი გ ი ო რ გ ი ი ა ს ა უ ლ ა თ დაგაყენეთ და ტ უ ლ რ ი ნ ა შ ე ი ლ ი ფ ა რ ე მ უ ზ. რ ა გ ა [ა] ჩ ი ნ ე ს, უ კ ლ ე ბ ლ ი ე გ ა მ ო გ ა რ თ ვ ი თ, ა ღ ა რ ა დ ა რ ჩ ა რ ა ჩ ე ე ნ ი ს ა ლ ა პ ა რ ა ყ ო შ ე ნ შ ე დ ა, უ კ ლ ე ბ ლ ი ე მ ო გ ე ე ბ ა რ ა.

აწე რამანცა ჩუენმა მონათესავემ კაცმა ეს წიგნი მოგიშალოს. და არ გა[ა]თაოს, რისხავსმცა თავად დაუსაბამო და დაუსრულებელი ღმერთი მამა, ძე და სული წმინდა და ყოველნი მისნი წმინდანი ზეცისა და ქვეყნისანი, კორციელნი და უკორციონი.

მასმცა ედების შიშთვილი იუდასი, ძრწოლა კეენისა, მეხტეხილობა დეოსკორესი; ნურათამცა ნუ იხსნების სული მისი, ნურას სინანულითა, ნუცა ლოცვითა, ნუცა წირვითა, ნუცა იელუსარემს წასულითა, ნუცა ეკლესი[ი]ს აღშენებითა და ნურცა გლახაკთა მოცემითა. და კრულმცა არს ნათესავით ნათესავამდე და ჩუენთა ცოდეთათუის განიკითხვის მას საუკუნოსა. ამინ.

არჩან ამისნი მოწამენი და დამხდურნი: სურამის ნაცვალი, მამასახლისი ა ი დ ი ნ ა, ნაცვალი ი ო ნ ა თ ა მ, ა ბ ა ზ ა ძ ე ზ ა [ა] ლ, სულ ლ ო მ ი ნ ა შ ე ი ლ ე ბ ი, რ ი კ ა ძ ე ე ზ ი ა, ჩ ა ი ს ა რ ა ყ შ ე ი ლ ე ბ ი, ერთპირათ სულ გორელნი, შინდისელნი და სურამელნი, სომეხნი, ქართველნი და ისრაელნი.

მე, მდივანს ზ უ რ ა ბ ს, დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დამამტკიცებელი და გამთავებელი ამისი აკურთხოს ღმერთმან. ქორონიკონს ტ ო ვ. † † † † † †

313. განჩინება გეოგრაფიკული და თუგანოლოგიის

მამულის საქმეზე

1080 წ. მაისის დამდეგს

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14930. დედანი. ქალღი. 23X15 სმ. და-
ზიანებული. თავი და ბოლო აკლია. მარცხენა და მარჯვენა კიდეები ალუგ-
ალაგ ჩამოცრეცილია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყ-
ვის შემდეგ ნახმარია სამწერტილი.

[ქ. ბატონის? მეფის? ნ ა ზ ა რ ა ლ ი ხ ა ნ ი ს?] ბრძანებით მოვე-
დი მე...¹ ზ ა [ა] ლ და და თ უ ნ ა და [ე ლ ი] ზ ბ ა რ ი ს ა და
ბ ე ქ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ფ ი რ ა ნ ი ს ა და მ ა ნ უ ჩ ა რ ი ს ა [საქ-
მი]ს გასარიგებლათ¹. ესენი მამულ[ზე]დ [შეც]ილებულნი იყ[უ]ნენ
და ბატონთან ილაპარაკეს და [ფი]ცი ფირანს დაზდებოდა. და შევი-
ყარენით ჩვენ [თ] უ მ ა ნ ი შ ვ ი [ლ ე ბ ი]...² ბ ა ხ უ ტ ა და ე ს-
ტ ა ტ ე და ლ ი პ [არ] ი ტ და ზ ა ქ ა რ ი ა და ქ ი შ ვ ა რ და
ქ ა ი ხ ო ს რ ო და [სახ]ლის კაცნი უფროსიცა და უმცროსიც. და
[ფიცი] აღარ მოვახდინეთ და უფიცრათ შევარიგეთ.

სამნები ჩავყარეთ. დარჩა ზ ა [ა] ლ ს ა და და თ უ ნ ა ს.
ე [ლ ი] ზ ბ ა რ ს: მე ფ ი ს ა ს შ ვ ი ლ ი ს ვ ე ნ ა ხ ი ს ა ა [ლ] მ ო ს ა ვ ლ ე თ ი ს -
[კ]ენ თავს სამანს იქით ოცდახუთი [აღლ]ი და შუაზედ ოცდასამი ად-
ლი; და [ბო]ლოს საწნახლის გასწორ რომე სამანი ზ[ის], იმას იქით
ოცდაოთხი ადლი; და თავს სამნე[ბ]იც ზის თავამდი. ამ მამულის
სა[ქმე]ზედ უწინ ფირან და ზა[ა]ლის ყმა გ ე ჩ ი ვ ა [რ ა] შ ვ ი ლ ე -
ბ ი წ ა კ ი დ ე ბ უ ლ ი ყ [უ]ნენ. და ისიც ჩაუტ[არე]თ, ერთმანერთს შეეა-
რიგეთ. ერთმანერ[თთან] ხელი აღარ აქ[ვე]თ რა.

ვინც და რამანც კაცმან — [ბატო]ნმა ან ყმამ და ან სხვამ კაცმა
[და ან] ჩვენ — ეს საქმე მოვშალოსთ, ჯერ ვიყ[უ]ნეთ [ბატო]ნის შემ-
ცოდე და მერმე ღმრთისა. და ვინც [ამ საქ]მეზე შეცილება მოინდო-
მოს, თორმეტი...³ [ბატონს] ჯურუმი მივეცეთ და სულ...⁴ ისრე გარდ-
მიკვეთეთ თქვენის სა...⁵ რომე აღარც ღვინში და აღარც ჭირ[ში]
აღარ მოუდგეთ და კიდევ გარდვიკვეთოთ².

[ქორონიკონს] ტოზ, მაისის დამდეგს დაიწერა.

¹ მოვედი. ² გარდვიკვეთოთ.

³ აკლია სამი-ოთხი სიტყვა.

⁴ აკლია ერთი სიტყვა.

ამის გამრიგე...^{*} სბა(?)

მე, ლიპარიტიც, ამის დამხვედრი და გამრიგე ვარ.

მე, ზაქარია, ამის მოწამე და დამხდური ვარ

ქ. მეფისაშვილის ვენახისა დათუნას ადლობით დარჩა. იმ სამნებს აქეთ დასავლეთისაკენ სულ ფირანს დარჩა.

...^{*}ნის დამიწერია მე, ბახუტა.

ა[ლ]მოსავლეთისაკენ გზის თხრილის [დათუნასია? ეს?] ზომა თხრილს გარდა რ[ასაც]...^{**}

კიდევ: [საწ]ნახელიც ფირანს დარჩა.

ქ. ბატონის...^{*} საბ(?)...^{*} [და] განაყოფებმან ასე შეგვა[რიგა]. [ბა]ტონის მოსაქმემ ასე მ[ო]გვარიგა.

314. განჩინება ერეკლე I-ისა ლაშქარისშვილების მამულის საქმეზე
1887 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 495. დედანი. ქალაღი. 38X18,7 სმ. მხედრული. დაზიანებული. ალაგ-ალაგ ამოტრეცილია. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი. ა-მეტ-ნაკლები.

[ქ. ნებითა და შეეწევნითა ღმრთისითა, ჩვენ, ზე აღმართებულმან, ღმრთივ-დამყარებულმან, ღმრთივ-ზეციით გვირგვინოსანმან] იესიან, დავითიან, სოლომონიან პანკრატოვანმა, მე ფე [თ]-მე ფე-მან თვით ქელმწიფემან პატრონმა ნაზარალიხან [ლამ] ექის შვილის პაპუნას შვილის გიორგისა და იმის ბი[ძაშ]ვილის ლამექის შვილის გიორგის სარჩელი და ს[ა]-ჩივარი გავსინჯეთ და გავიგონეთ.

ლამექის ჩავახიშვილის ქალ¹. [ხორ]ეშანთან შვილი არ [ლ]არ-ჩომოდა და ლამექისცა და [ხორ]ეშანსაც გიორგისათვის შეიღობისა და თავის კერძის მამულის წიგნი მიეცათ. ის წიგნიც გავსინჯეთ და ჩვენ ამათ გასარიგებლათ დიასამიძე დიასამ გავგზავნეთ. იმასაც ასე გაერიგებინა: თუ ერთათ იყვნენო და ამათი ერთობა მოხდეს, მამული ერთათ სჯამონო. და თუ ერთობა ვერ მოხდენ-

¹ ქალს.
^{*} აკლია ერთი სიტყვა.
^{**} ბოლო აკლია.

სო და გაიყარონო, რაც მამული ქონდესთ, მესამედი თავის მთითა, ბარითა, გლეხითა, ხოდაბუნითა, წყლითა, წისქვილითა, საძებრითა და უძებრითა, სასახლითა და ზვარი ერთის საკომლო ზომა ლამე-ქისშვილს გიორგის მოსცენ და სხუა პაპუნას შვილებს პქონდესთ.

რადგან იმასაც აზრიგათ გაერიგებინა, ჩვენც აღარ მოვშალეთ და ამრიგად დაემტყიეთ. [გ]ქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან, აროდეს არ მოვეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა შემდეგთა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

აწე გიბძანებთ კარისა ჩვენის ვექილ-ვეზირნო და სხვანო გამ-რიგქენნო, ბქძანება და ნიშანი ჩენი ესე თქვენცა ასე გაუთავეუ და ნუროდეს ნუ მოუშლით თვინიერ თანამდგომლობისა და შეწევნისა-გან კიდე.

დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე გიორგობის იე, ქორონიკონს ტპე. დაიწერა კარისა ჩვენის მდივანმწიგნობრის ე ნ ა კ ო ლ ო ფ ა შ ვ ი ლ ის ფ ა რ ე მ უ ზ ის კელითა.

ბეჰადი: მეფე ნ ა ზ ა რ ა ლ ი ხ ა ნ .

მინაწერი ზურგზე: „ქ. ნაზარალიხანის სიგელი რომ ჩვენ...“

პი 5. ბანიევაჲ ვაკაჲ I-ისა ამილახორიშვილუგისა ღა

პურვანიშვილუგის გამულის სამაჲჲ

1608 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1077. დედანი. ქაღალდი. 32,5X20 სმ. მხედ-რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია სამი წერტილი.

ქ. მეფის ერეკლეს ბრძანებით დავსხედით ჩვენ, მთავარეფის-კოპოზი ბატონი ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე, მ ა ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ნ ი - კ ო ლ ო ზ, ი ა რ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი ვ ა ხ ტ ა ნ გ, ა მ ი ლ ა ხ ო რ ი შ ვ ი - ლ ე ბ ი, ი ე ს ე მ უ რ ვ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი და მისი ძმა ოთარ დამ-ღაწაშვილის მამულს ნასყიდობით სარჩლობდენ.

მოკითხული ვქენით და ჩვენც გავსინჯეთ, რომე აწ რაც ამი-ლახორის შვილებს ეყიდა ან მურვანიშვილებს და ან სხვა რაც ძირს მამული რჩებოდა, ეს სამწილად გაუყავით ამილახორიშვილებსა, მურვანიშვილებსა და დამღაწაშვილს ოთარს.

და ერგო იესეს და მის ძმას ოთარს ერთ წილად მძულია-შვილები და კვინიკაძის მამულის ნახევარი, დღეს რი-საც მამულის მქონებელნი იყუნენ; ერთ წილად არჯევანიძე თამაზა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს; ერთ წილად ჭეგა-ძე და კვინიკაძის მამულის ნაჭევარი, დღეს რისაც მამულის მქონებელნი იყუნენ; ერთ წილად კოჩაძე ივანე და პა[ა]-

ტი, დღეს რისაც მქონებულნი იყვნენ; ერთ წილად ყბედ აშვილი დათუა და ბერუა, ელიაშვილის ვენახი, მაზმნიშვილის ბაგა, ლელეს იქით მაზმნიშვილის ნაქონი მიწები. კიდევ საზვიანოს ნაქონი მიწა, ივანიშვილის ნასახლარის ნახევარი და ნაბოსტნარის ნახევარი, საყდრის ნახევარი იესეს და ოთარს და ნახევარი ამილახორიშვილს და დამლაწაშვილს.

ამასად გარდა რაც სადამლაწაშვილო მიწები დარჩა, ამილახორიშვილებმა კელი აიღეს და მურვანიშვილებმა და დამლაწაშვილმა შუა უნდა გაიყონ; ვენახის თავის მიწა იქით ლელემდის და აქეთ ჩხეიძის მეზურემდის მურვანიშვილებმა და დამლაწაშვილმა შუა გაიყონ.

ესე[ე]ბი ამ წესით დაგვიშველებია. ქორთიკონს ტაჲ.

ზურგზე მინაწერი სხვა ხელით: „ქ. მეფის ერეკლეს განაჩენია“.

ზეპელი: მეფე ნაზარალისა.

316. ზანინება ზაპარია გვარდუთელისა და ზეან ძავთარაძის

ხანისხლო საქმეზე

1880 წ. 20 დეკემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10215. დედანი. ქალაღი. 21,5×10 სმ. დაზინებული. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამწერტილი. ა-მეტ-ნაკლები.

ქ. ნებითა და შეწვევითა [ღმრთისათა] ესე ამიერ უკუნისამღი ყამთა და ხანთა გასათავებელი, მიზეზ-შეუცვალებელი გარ[დ]აწყვეტილობის წიგნი მოგეც მე, გვერდწითელმა ზაქარია, ძმამა ჩემ[მა] გიემმა, ძმისწულმა ჩემ[მა] ჭანიბეგ, რამაზ, ოტია მ, ს[ა] მ, ლომ[მა] ა, ხუცი მ, გიორგი მ, დათუნამ, სახლის მამავალმა ჩემ[მა] შენ — ქავთარაძეს ბეჟანს, ძმასა შენსა ლევანს, ძმისწულსა შენსა დავითს, იონათამს, სახლისა მამავალთა თქვენთა.

ასრე, რომე მე და თქვენს შუა ქრილობა იყო, დივანბეგთან ვილაპარაკეთ, სისხლი გავვიჩინა, რაც რომ დაგადეგს, მამეცით და გარდამიწყვიტეთ, რითაც ჩემი გული შეგკერდებოდა. დღეს და დღეის იქით თქვენთან კელი არა მაქს ძმობის და მოყრობის მეტი.

არიან ამისი მოწამენი თავად ღმერთი. კაცთაგან: მე დვინეთ-ხუცი სშვილი რევაზ, ბუნიათისშვილი არდაშელ, გლურჯიძე ამუან, ბერძნისშვილი არდაშელ, შატელისშვილი ავთანდილ, ნამორიშვილი ხოსია, კოვზაშვილი გოდერძი, რევაზისშვილი სეხნია.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14930. გრაგნილი. პირი. ქალღი. მხედრუ-
ლი. როგორც ჩანს, საბუთის დედანი მებრდ დაზიანებული ყოფილა, ხო-
ლო გადამწერი — უწიგნური. ამიტომ პირენდელი ტექსტის აღდგენა
თითქმის შეუძლებელი ხდება.

ჩვენ, ამილახვარმან ავთანდილ, ეშვიკლასბაშუმან
ქაიხოსრომ, ეშვიკლასბაშუმან ამილახვრის შვილ [მან]
რევაზ, არქიმანდრიტმან ნიკოლოზ, წინამძღვარმან ეფ-
თიმემ, ბაზიერთხუცესმან¹ ბეჟან, ციციშვილმან
ზაზამ, ფარსადანის შვილმა ზაზამ, ნაზირმან ედი-
შერ, მდივანმან გივმან სარღლის შვილის ზაალისა და მი-
სის ძმისწულისა ზაზას შვილის უთრუთისა მამულის საქ-
მეზედ² სარჩელი და ლაპარაკი გავიგონეთ.

უთრუთს ეჭირა: მესამედი წერაქვი, თამაზა ფრიდო-
ნაშვილისა და მის შვილებს გარდაისად, ნახევარი წაკვი-
სი, ნიჩბისს გვარიძე და კავთელაშვილი, ქვა-
ხვრელს³ იმეშაშვილები, ყინცისს⁴ კანდელაკი შვილები.
ამის სანაცვლო ზაალსაც ეჭირა და ბატონისა [გარი]გებულნი იყვნენ.

ამას გარდა, სხვას რაზედაც ცილობდნენ, დარჩომილი იყო. ეს
ასრე გავარიგეთ: სასაფლაო, საყდარი და მისი გარეშემო შუა უნდა
გაიყონ — ნახევარი ზაალსა და ნახევარი უთრუთს. სასახლე მისას
კარმიდამოთი ზაალს დარჩა. და გარეთ სასახლე მისის კარმიდამო-
თი, ბაღი — ესეები დარჩა უთრუთს. მოედანი შუა უნდა გაიყონ.

პეტრეს შვილი ხუცესი ნასყიდს მამულზედ სახლობს, ზაზას
აღაპი აძევს; აღაპს ზაზასთვინ გარდინდიდეს. ერთს მსახურს უთრუ-
თისასაც დაიმწყედედეს და უხუცებდეს, სხვარიგათ ზაალის არის;
ხუცესი უთრუთსაც უხუცებდეს.

რაც ზაზასაგან ნასყიდი მამულები იყო, უთრუთ იმის ნახევარს
ითხოვდა, ზაალ არცარას კი ემართლებოდა. ასე რომ გვექნა, ყველ-
გან რომ გავვეყო, დაჩლინგვით მოვიდოდა და ვერ მოთავსდებოდ-
ნენ. იმ ნასყიდის სანაცვლოთ უკუცხვირიძის მამული სრუ-
ლობით და პეტრიკვერცხიშვილის მამული, რაც მისი
წილი ერგებოდეს თავია[ნ]თის მით, ბარით, წყლით, წისქვილით,

¹ ბაზიერთხუცესი. ² მამულის საქმეზედ მამულსა თემეზედ. ³ ღვინო. ⁴ ცინცის.

ველით, სახმრით, სათიბით, მისი სამართლიანის სამზღვრით, ზაალს დავადებინეთ და უთრუთს დავანებეთ.

უკუცხვირიძის მიწებში ოხერელნი რომ სახლობენ, იმის მაგიერ ორის დღისა მზერის თავში და სამის დღის მიწა იქავ ზერის გარე-შემო ზაალ უთრუთს დაანება.

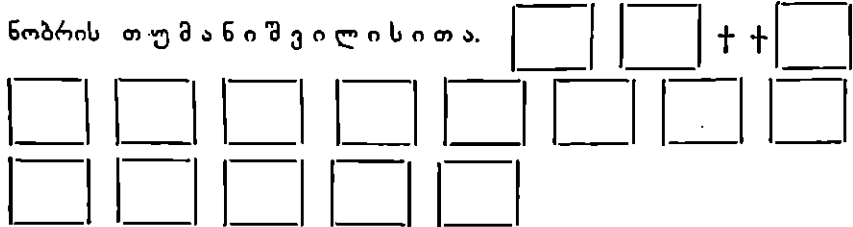
ფ რ ი დ ო ნ ა შ ვ ი ლ ი ბატონს რომ უთრუთისათვის უბოძე-ბია. ვითაც უთრუთ იმ საქმეში ბევრ რიგათ გასჯილიყო — ტყვენი-ბის დახსნით, თუ სხვა რიგათ, ბატონს ამიტომ ებოძა. იმ დღეს თ ა-მ ა ზ ა ც ა და მ ი ხ ა კ ა ბ ე გ ლ ი ა შ ვ ი ლ ი რისაც ყმისა და მამულის მქონებელი ყოფილიყო, იმითი ახლაც უთრუთს დარჩა.

გლეხისა ზემო სწერია და ზოდებუნი შუა გაიყონ. ზეარი უთრუ-თისაა, ზაალს ხელი არა აქვს.

ვინც და რამანც ადამის მონათესავემ კაცმან დიდმან ანუ მცი-რემან ამ მოჩივართ ნება და ჩვენგან გარიგებული განაჩენი მოშა-ლოს, მასამცა რისხავს მამა, ძე და სული წმინდა¹, წმინდანი ზეცი-სანი და ქვეყნისანი; და მემრე იყოს ბედნიერის ყვენის ოჯახის ხაინი და ქართველთ ბატონის მოღალატე და ორგული.

ჩვენ, ც ი ც ი შ ვ ი ლ ი ზ ა ა ლ და შვილი ზ ა ზ ა და შვილი ჩემი პ ა პ უ ნ ა, ამ გარიგებას ასრე დავეჭვრებულვართ, ნება და-გვირთავს. და ჩვენ ეს რასაც დრო დაცემით მოგიშალათ, ბედნიერი ყვენის ოჯახის მესისხლე ვიყოთ და ქართველის ბატონის შემცოდე.

დაიწერა წიგნი ესე ქორონიკონს ტპშ, ხელითა მღივანმწიგ-ნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ი თ ა.

თაუმი:

მეფეთ-მეფემან და თვით ხელმწიფემან პატრონმან ქართველთ ეპისკოპოზ-დარბაისელთ [განჩინება] ჩვენც ესრეთ დაგვიმტკიცე-ბია, არ მოგვიშლია. მაისის კთ.

ეს ქართველთ² ეპისკოპოზთ-დარბაისელთ გარიგებული წიგნი და განჩენილი ჩვენც ასრე დაგვიმტკიცებია და არ მოგვიშლია.

¹ წმინდანი. ² ჯგების.
608

ჩვენ, მეფეთ-მეფემან და თვით ხელმწიფემან ბატონმან
ნაზარალიხან... ესე რომ ბიძა-ძენი ორივეს ნებაყოფლობით
თავიანთი მოყვარენი... სხვათ და ამ რიგათ გარიგებულ იყვნენ და
ორნი შეჯერებულყვნენ. ვინათგან აბიჯლობა (sic) იყო, ჩვენც ესე
დაგვიმტკიცებია და ამ გვართ გვიბძანებია, რომე ნურავინ იქნე-
ბიან დამაცილებელი სიგლისა ამისი. უკეთუ ვინმე შლად და შეეცვა-
ლებათ ხელჰყოს, სასოებასა შინა კრულ და შეჩვენებულიმც იქნე-

ბის.

მარცხენა კიდებუ:

ბატონი შვილი ვახტანგ ვამტკიცებ.

ბატონი შვილი ბაქარ ვამტკიცებ.

ჩვენ, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ქართლისა კათალი-
კოზმან იოვანე, ასრე დაეამტკიცეთ.

ჩვენ, სარდალმან ლუარსაბ, ამ დარბაისელთ გარიგება
ასრე ვნახეთ და ჩვენც მოწამენი ვართ და ამ წიგნის მათავებელნი.

ჩვენ, ყენის ყული ელისბარბეგ, ამის დამხდური ვარ.

319. განჩინება ერეკლე I-ისა ჯაალიშვილებისა და ბოქოულთხუცის

საამის მაგვლის საქმეზე

1688—1708 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1188. დედანი. ქალღი. 25×15,5 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ერთი ან
ორი წერტილი. უთარილო. საბუთი თარიღდება ნაზარალიხანის ქართლში
მეფობის წლებით. საბუთის თავში ასეთი მინაწერია: „ბუქულუეთთან რომ
ჩვენ სასა...“, რაც საბუთის რესტავრაციამდე ალბათ ზურგზე იყო მიწე-
რილი.

ქ. ჯაალიშვილები იორამ, ქაიხოსრო და რო-
სებ და მათი ძმანი ბოქოულთხუცესს საამსა და შიოშს

შარას ზეით წყაროსა, სასარესა და ცოტას რასმე მიწას ეცილებოდენ — საბუშლულ არისო.

საამ ამისი აშორო უთხრა: ჩემის ყმის ტბელის აბრამაშვილის მამული არისო და ტყუილადაც მეცილებიო.

ვინათგან ყმის მამულობით ირჩოდა და აშორაც ამას აძლედა, ჩვენ ფიცი ისრეე საამის ყმას აბრამაშვილებს დავადევით. თუ წადგეს საამის ყმა აბრამაშვილი ორი იმათგან შესახებულის ტბელის უმტერ-უმოყვროს კაცით და ასრე იფიცოს, რომე: «ეს წყარო და ეს ადგილი და ეს სასარე, რომელიც ეფიცოდეს, ჩემი სამკვიდრო მამული იყოს», დარჩეს საამსა. და თუ ვერ იფიცოს, დარჩეს ზაალიშვილებსა.

მოფიცარი ოთხი შეუსახელოს და ორი იშოვნოს და ისე იფიცოს.

ბეპაღო: ყენის ფეკთა მტუერი ნაზარალიხან ვამტიცებ.

320. განჩინება ედიშერ და პაპუნა სიციშვილუგის გაყრის საქმეზე

1701—1708 წწ.

ცსსა. ფონდი 1448. საბუთი № 5010ა. პირი. ქალაღის გრაგნილი. 461X X14,3 სმ. დაზიანებული. თავში მარცხენა ზემო კუთხე მოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი, ხოლო წინადადების ბოლოს სამწერტილი. უთარილო. საბუთი თარიღდება ორი განჩინების მიხედვით ედიშერ და პაპუნა სიციშვილების გაყრის საქმეზე. (ქართული სამართლის ძეგლები IV, საბუთები №№ 127 და 137). საბუთის თავში შემორჩენილია გადამწერის შემდეგი სიტყვები: „...[ვ]სახე და მე, ყორღანაშვილმა... იქილამ გადმოვწერე“. საბუთის ბოლოს კი ნათქვამია: „მე, დავით მუშრიბმა, გადავწერე“. ყორღანაშვილი და ეთ მუშრიბი საბუთებში 1779—1796 წლებში იხსენიება და ჩვენი საბუთიც ამ წლებში უნდა იყოს გადაწერილი. საბუთის მეორე პირი, უშნოდ ნაწერი, დაკულია იქვე — № 5010ბ.

ქ. ერთ წილათ აზნაურშვილი ბუნიათის შვილი ბუნიათ ერთის შემატებულის კომბლის კაცითა, ამაზედ აძეს ოთანას შვილი ზურაბ, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ქურდევიანიძე ფილასონ, ამაზედ აძეს თუშიძე ფარსია და მისი ძმისწულები, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ომანას შვილი ვახუშტი და იოთამ, დღეს რისაც მამულის ქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გულბათ და მისი ძმები ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გვერ [დ] წითელი გივი და ზაქარია,

ა ლ ე ქ ს ი ძ ი ს ი ო თ ა მ ი ს მ ა მ უ ლ ზ ე დ უ ნ და მ ა მ უ ლ ი გ ა ე ს ი ნ ო ს ,
ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ა ლ ე ქ ს ი ძ ე ი ო თ ა მ და მისი ძმისწული,
გვერ(ღ)წითლის მამულზე თვალი უნდა დაევალოს და ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გ ე დ ი ა შ ვ ი ლ ი ლ ე ვ ა ნ შ ე მ ა ტ ე ბ უ ლ ი ს მ ა -
მულით ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ა ლ ა ი ბ ე გ ი ს შ ვ ი ლ ი გ ი ო რ გ ი , ამაზე
აძეს ა ბ რ ა მ ი ს შ ვ ი ლ ი და თ უ ნ ა , დღეს რისაც მამულის მქო-
ნებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ა ლ ე ქ ს ი ძ ე ხ ო ს ი ა , ამაზე აძეს ჩ ა კ ა -
შ ვ ი ლ ი თ ა მ ა ზ ა ო რ ი ს კ ო მ ლ ი ს შ ე მ ა ტ ე ბ უ ლ ი ს შ ა ყ უ ლ ა ს -
შ ვ ი ლ ი თ ა და ი ვ ა ნ ა ს შ ვ ი ლ ი თ ა და ჯ ა გ ა რ ა ს შ ვ ი ლ ი
პ ა პ უ ნ ა , დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ტ ე რ ტ ე რ ა ს შ ვ ი ლ ი პ ა პ უ ა და ს ვ ი -
მ ო ნ ერგო პაპუნასა.

ქ. ერთ წილათ ფ უ რ ც ე ლ ა ძ ე ა ვ თ ა ნ დ ი ლ , ამაზე აძეს
ფ რ ა ნ გ ი ს შ ვ ი ლ ი დ ა ვ ი თ ხ უ ტ ე ს ი , ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ს ა ზ ა ნ დ ა რ ი გ ი ო რ გ ი ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ზ ა ა ლ წ ი ნ ა მ ძ ღ ე რ ი ს შ ვ ი ლ ი და დ ე -
მ ე ტ რ ე წ ი ნ ა მ ძ ღ ე რ ი ს შ ვ ი ლ ი , დღეს რისაც მამულის მქო-
ნებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ჩ ი ნ ჩ ა ლ ა ძ ე ო თ ა რ ი , ამაზე აძეს წ ი ნ -
მ ძ ღ ე რ ი ს შ ვ ი ლ ი ბ ე ე ა ნ , დღეს რისაც მამულის მქონებელი
იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ჩ ი ნ ჩ ა ლ ა ძ ე დ ა ვ ი თ , დღეს რისაც მამუ-
ლის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ წ ი ნ ა მ ძ ღ ე რ ი ს შ ვ ი ლ ი გ ი ო რ გ ი , ამა-
ზე აძეს დ ე კ ა ნ ო ზ ი ზ ე ნ ბ ა დ , ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ფ რ ა ნ გ ი ს შ ვ ი ლ ი ო თ ა რ ი , დღეს რი-
საც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ფ რ ა ნ გ ი ს შ ვ ი ლ ი ნ ა ს ყ ი დ ა , დღეს რი-
საც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ა ლ ე ქ ს ი ძ ე ა ვ თ ა ნ დ ა ლ , ამაზე აძეს ბ ე -
დ ი მ წ ე რ ლ ი შ ვ ი ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ და გ ე დ ი ა ს შ ვ ი ლ ი
ა ვ თ ა ნ დ ი ლ , დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო
ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გ ე დ ა ლ ი ს მ ა მ უ ლ ი ს ა მ წ ყ ე რ ა ძ ო ს გ ა -
რდა ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბუღუტაური ედიშერ ერთის შემატებული მამაგულაშვილითა ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბუღუტაური გივი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. მალრაძე მამუქა[ს] შვილი იესე და გიორგის შვილი გიორგი ორთ ძმათა შვილები არიან და გასამყრელოთ აიღო ბატონმა და ნახევარი ედიშერს უბოძა ბატონმა და ნახევარი პაპუნას. და ნახევრისათვის ქურდევანიძე ფილასონ და ფრანგის შვილი ნასყიდა და ერთი გამორჩეული გლეხი აძლია პაპუნამა. და ედიშერ არა დასჯერდა, მამულები უნდა გასინჯონო და რაც ნახევარზედ მაკლდესო, იმისი პასუხიც გამცენო.

ახლა ჩვენ, მდივანბეგმა პა[ა]ტამა და მალალაშვილმა ნიკოლოზ ასე გავასამართლეთ:

ნახევარში რაც მისცემია, ედიშერ იმას დასჯერდეს და ერთი კომლი კაცი გამორჩეული მისცეს. და მოსაქმე წავიდეს და მამულები გაუსინჯოს და თუ რამ ედიშერს აკლდეს, კიდეე პასუხი გასცეს პაპუნამა. და თუ ვერ გარიგდენ, ორთ ძმათა შვილები არიან მალრაძეები და შუა უნდა გაყონ — ნახევარი ედიშერს უნდა დანებდეს და ნახევარი პაპუნას.

ქ. საპირნახულო ასე გავარიგეთ ჩვენ, მდივანბეგმა პა[ა]ტამა და მალალასვილმა ნიკოლოზ: ორპოცდა[ა]თს კუამლს კაცზე ერთი კუამლი კაცი ბატონმა ედიშერს გაუჩინა და უბოძა. მაგრამ ბევრი პირნახულობაც ექნა და აჩნდა მამულს. და ჩვენ შვიდის კუამლის კაცის მეტი არ გაუჩინეთ — ერთი კუამლი კარგი სომეხი მძოვრეთს მივეცით; იმას გარდა ექუსი კუამლი კაცი სხვა უნდა მიეცეს ედიშერს გაუყოფელის მამულიდამე. სამი კუამლი დოეს[ს] არი[ს] გაუყოფელი — კირაკოზას შვილები, მურადას შვილები, ტურას შვილები; ექუსი კუამლი კაცი სამწყერადო არის ხვედურეთს გაუყოფელი. ამ ცხრას კვამლში ექუსი კვამლი ედიშერს საპირნახულეთ ამოერჩიოს და სხვა შუა უნდა გაიყონ. ერთი ხომ მძოვრეთს მივეცით და ექვისი ეს არის. და ამ შვიდის კვამლის მეტი არ გაუჩინეთ.

თუ ედიშერ საჩივარი დაიწყოს, მოსამართლემ აღარ უნდა ალაპარაკოს.

სამწყერადო რომ გასაყოფია, ძულიას შვილი შიო, ჯაეახას შვილი ბერუკა, კიდეე ჯავახას შვილი ნასყიდა, მოსე შვილი თამაზა, ლაბარის შვილი სეხ-

ნია, ძულიას შვილი ბასილა სამწყერადოს ნახვრევი, იმას ზეით ნათუზარი ურწყავი შუა უნდა გაიყონ; ქვევრი, მარანი შუა უნდა გაიყონ; სამწყერადოს ეკალური ხოდაბუნი ბორის ყურის მრუდი მიწა, ქალა, სამწყერადოს მიწა-წყალი — ესეები სულ შუა უნდა გაიყონ პაპუნამა და ედიშერ.

ქ. სამონასტრო რომ გაუყოფარი დაგურჩა! წინამძღერის ნასყიდობა, წინამძღურისაგან გატეხილი ახო, გულანი, წინსაძლომი ჭვარი, მოქვედილი სახარება და რაც წმინდის ნიკოლოზის შეწირული ვერცხლეული არის — ესენი არ გაგვიყვია. და სხუა — სასაფლაო, ყმები, მამული ყველა გავყავით.

ქ. რაც ედიშერის დედის ბატონის ანას ნასყიდი იყოს, იმაზედ ედავებოდენ — სახასოთ არის ნასყიდო. ამისი ედიშერ აშორო უთხრა და ბატონმა ედიშერის ყმათ ფიცი დაადვა. წადგნენ, ასე დაიფიცეს: «არც საწილო და არც სახასო ბატონს ანას ამაში არა დაეხარჯოს რაო და არც არა მიეცეს». გამოიფიცეს, დარჩა ედიშერს.

ქ. კეხიჯვარზედ შეცილდენ ედიშერ და პაპუნა. ედიშერ ასე უპასუხა: «რა ბიძაჩემი და ნოდარის შვილი გაიყარნენო, კეხისჯვარი ამოანისშვილს საუფროსოში გამოჰყვაო, მაშინვე ბიძაჩემმა ციციმ წაართვაო და სახასოთ დაზღვაო».

ბატონმა ამაზედაც ფიცი დაადვა ედიშერს. ჩვენ ასე უთხარიოთ ედიშერს: უფიცრათ შუა გაუყოფთ კეხისჯვარსაო და საზვერლისა დვთის მშობელი თავის შეწირულობით უწილოთ პაპუნას დაანებეო. და ედიშერ არ შესჯერდა. და თუ ედიშერ თავისი ყმები შეაფიცოს, ხატიცა და კეხისჯვარიცა — ორივე შუა უნდა გაიყონ, და თუ შერიგდენ, ხატი უწილოთ თავისი შეწირულობით პაპუნას დაანებოს და კეხისჯვარი შუა უნდა გაიყონ პაპუნამა და ედიშერ.

[წყნეთს]

ქ. ერთ წილათ წყნეთს გულიას შვილი ბეროა, ამაზე აძეს შემაზას შვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ადოას შვილი მიქელას. მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს ნადირას შვილი მუქათა და ხოსიტა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

¹ დაქურჩა.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს ასიტასშვილი თამაზა, მისი ძმა შემაზა ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს ოქიტაშვილი მიქელა, ამაზე აძეს კახისშვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს ზაქარა, ამაზე აძეს მამუკას-შვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს ბერიკაშვილი ქიტია, ამაზე აძეს ბარათას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს თამარასშვილი თანდილა, ამაზე აძეს იმის განაყოფი შერმაზანა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ წყნეთს რომანუზას მამული, ამაზე! აძეს დებრისშვილის ნაქონითა და აღოასშვილის ნაქონი წისქვილი, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ შავერდასშვილი ნადირა, ამაზე აძეს უმამულოდ გულისადები, ერგო პაპუნას.

[ნიჩბისს]

ქ. ერთ წილათ ნიჩბისს ანდრიასშვილი პაპია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნიჩბისს ხიმშიაშვილი დათუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ნიჩბისს ხოლუაშვილი ბერუკა, ამაზე აძეს გოგიჩაურის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნიჩბისს რიგრიაშვილი ქიტია, ამაზე! აძეს ამისი განაყოფი შიოს მამული, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ნიჩბისს შიოშასშვილი შიო, ამაზე აძეს გოგიას მამული და იმისი განაყოფის სულხანას მამული, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნიჩბისს ხიმშიაშვილი მახარა, ამაზე აძეს დათინას მამული, ერგო პაპუნას.

---

1 ამაზი.

[დოესს]

ქ. ერთ წილათ დოესს მამალ ოას მამული, ამაზე აძეს გუნდიაშვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ დოესს ყარაჯაშვილის მამული, ამაზე აძეს ტერტერაშვილის ელიზბარას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ თათანაშვილი აქელა, ამაზე¹ აძეს იმისი ძმა ბაინდურა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ თათანასშვილი გოგილა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ტუხტამაშვილი. დათუნა, ამაზე აძეს იმისი განაყოფი ზაალა, ტერტერასშვილი ტერტერა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ებიტაშვილი ზურაბა ნასყიდის მამულით, ამაზე¹ აძეს თუხტამასშვილი შერმაზანა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ავკეთს]

ქ. ერთ წილათ ავკეთს კაპრაშიძის მამული, ამაზე აძეს იისციხეს ოსეფას მამული, რისაც მქონებელი ყოფილყოფს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ სადოასშვილის მამული, ამაზე¹ აძეს თავის განაყოფის მამული, რისაც მქონებლის პატრონი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ავკეთს სხუისაშვილი გოგია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ სხუისაშვილი გარსეევან, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[იისციხეს]

ქ. ერთ წილათ იისციხეს იორდანესშვილი პაპუნას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

---

¹ ამაზე.

ქ. ერთ წილათ იორდანეს შვილის დათუნას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ იისციხეს მჭედლი შვილი თამაზა თავის საგანაყოფო მამულითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ კიკოას შვილი ოქროაგო გიჩა შვილის მამულითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ იისციხეს გეშიას შვილი ქიტია, ამაზე აძეს შალია შვილის ქიტიას მამული ნონიას კერძითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გეშია შვილი მახარა, ამაზე¹ აძეს არჩვაძის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ვერეს]

ქ. ერთ წილათ ვერეს წეროას შვილი ზურაბა, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ავეკეთს ხიკარიძე თევდორას და ვერეს ებიტა შვილის მამული ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ვერეს ბეჟია შვილი გიორგი, ამაზედ აძეს ლოცვილა შვილი დათუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ვერეს სულინა შვილი ივანა, ამაზედ აძეს დავითას შვილი ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ვერეს დედანა შვილი თამაზა, ამაზედ აძეს მირზას შვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ვერეს ეგნატას შვილი გულია, ამაზედ აძეს გიგაურის მამული, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ვერეს ხეჩიკას შვილის მამული, ერთპირათ ამაზე აძეს მიჩიტას შვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ვადიას შვილის ნადირას მამული რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ყეენას შვილი სულხანა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

¹ ამაზი.

[ატენს]

ქ. ერთ წილათ ატენს დემეტრას შვილი დემეტრეს მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გარდატენს ხუცის შვილის პაპუნას შვილები თავისის წილის მამულით ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ხუცის შვილი ხუცის შვილები თავის წილი მამულითა ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ატენს ანდრია შვილი ნასყიდა თავის განაყოფის მამულის ნახევრითა, ამაზე აძეს მახიტა თავისის ნასყიდითა და ვერეს ნაზერევითა, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ატენს გიორგი, ამაზედ აძეს გარდატენს ზუბიტა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ატენს აბრამის შვილი ოქროა, ამაზე¹ აძეს აბრამის შვილი ელიზბარა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ აბრამის შვილი ტატია, ამაზე¹ აძეს აბრამის შვილი გოდერძა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ბისს]^o

ქ. ერთ წილათ ბის[ს] იმედა შვილი თევდორა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბის[ს] გოგნიას შვილის მამული ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბის[ს] აჩაჩას შვილის მამული პა[ა]ტა, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ოქროას შვილის ორის დღის მიწით, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ოქროას შვილი ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბის[ს] იმარინდუა შვილი ნასყიდა, ამაზე¹ აძეს იმარინდუა შვილი მახარა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბის[ს] დათუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

¹ ამაზი.

^o ხელნაწერთა ინსტიტუტის Hd 804 საბუთში ნათქვამია: „ლუისკევი, ბისი, თხილნარა, იფნევი — ესეები ერთია, მაგრამ უბანსა და უბანსა ჰქვიან“.

[თხილნარს]

ქ. ერთ წილათ თხილნარს ივანას შვილი სვიმონა, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ თხილნარს დარჩია და თევდორე ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ თხილნარს ახალჩამოსული ოქროას შვილები ორივე განაყოფი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ თხილნარს ზუბიტა და მამუკა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ლუისხევს]

ქ. ერთ წილათ ლუისხევს ლაგურაშვილი როსება, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ როინას შვილი პაპუნა, ამაზე აძეს მისი განაყოფი გიორგი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ყოზიას შვილი ინდოა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს ბანდიას მამულითა.

ქ. ერთ წილათ კოეზიას შვილი ბასილა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას ღვინიას მამულითა.

[ქვენაფლას]

ქ. ერთ წილათ ქვენაფლას ადოას შვილი ნარიმანა თავისი ძმებითა, ამაზე¹ აძეს ივანას შვილის მამული, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს*.

ქ. ერთ წილათ ქვენაფლას ჭურმანიძე² გოგილა, ამაზე აძეს ფეიქრის შვილის მამული — მიწა, წყალი, ბოსტანი, ვენახი; კიდევ აძეს ზუბიტას შვილი ოქრუა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ქვენაფლას წირკნელას შვილის ხუცესი, ამაზე აძეს ფეიქრიშვილის ნახევარი მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[სამწევრისს]

ქ. ერთ წილათ სამწერის[ს] მაზმის შვილი ბერი და ძამუკა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

¹ ამაზი. ² ქვენაფლას ჭურმანიძე | ჭურმანიძე ქვენაფლას.

* აქ ჩართულია სოფ. სამწევრისის ერთი მეკომური, რომელიც ქვემოთ ჩაიერთანეთ.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს ზურის ნახევარი საწნახლისაყენ, საუფროსოს გარდა, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს ნახევარქი ზვარი ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს როინაშვილი ბერი, ამაზე აძეს ხუხუნისშვილი თევდორე, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ვარძელასშვილი გიორგი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს ვარძელასშვილი ბერუკა, ამაზე აძეს სუხიტასშვილი ბერი და ხოსროას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ქობულასშვილი ნასყიდა, ამაზე აძეს უხლუგინასშვილი შოშიტა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ჩაისერასშვილი ასატურა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ჩაისერასშვილი პაპუნა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბატიყელი ფასშვილი ტატია თავის ნასყიდთა, რისაც მამულის მქონე ყოფილიყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ კოქასშვილი ზუბიტა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ლაბარისშვილი დათუნა, ამაზე აძეს ქერიჩასშვილი გაბრიელ, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ქერიჩასშვილი ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს კოქოასშვილი ზუბიტა, იმისი ძმა ხოსიტა; ამაზე აძეს აღნიასშვილი ნასყიდა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ თათიასშვილი, ამაზე აძეს გზირი, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს ძულიასშვილი ნადირა, ამაზე აძეს ლაბარისშვილი გიორგი დემეტრეს შვილებითა და შოშია, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბუზუზასშვილი შიო, ამაზე აძეს ვარძელასშვილი ვარძელა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ კოვზიასშვილი ბაინდურა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გაბრიელისშვილი გაბრიელ, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს თოთასშვილი გიორგი, ამაზე აძეს ბუზასშვილი ბასილი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ჯგირისშვილი ბეროა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ხვედურეთს ლუკიასშვილი ბერიკა. ამაზე აძეს ქანგურიძე აღუა და თამაზა, ნახევარი მამული აღუასა და თამაზას გაუყვეს, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გაბრიელ ხუცესი, ამაზე აძეს ივანასა და მახარას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[რუისს]

ქ. ერთ წილათ რუის[ს] მირიანასშვილი დათუნა, ამაზე აძეს პა[ა]ტასშვილი შაროა, გაბრიელისშვილი გაბრიელა, მიხიხაიკეაძე კაკეუონა და მისი ძმისწულები, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ დოლენჯისშვილი, ამაზე აძეს თვალათუბნელი გასიტა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[არადეთს]

ქ. ერთ წილათ არადეთს მუჩაიძე შიო, ამაზე აძეს მახანასშვილი რევაზ, გიორგისშვილი დათუნა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მუჩაიძე სეხნია, ამაზე აძეს თავისი განყოფი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[აფნისს]

ქ. ერთ წილათ აფნისს ფოცხვერასშვილი ზუბიტა, ამაზე აძეს ქარელში გონგლიაშვილი ნასყიდა, ბიძინასშვილი თამაზა, მისი განაყოფი ბერა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

[ქარელში]

ქ. ერთ წილათ ქარელში ლალომასშვილი იორდანე, ამაზე აძეს მისი განაყოფი ბერი, პაპუნასშვილი ამირა, პარუნა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ლეთეს]

ქ. ერთ წილათ ლეთეს სხვიასშვილი პა[ა]ტა იმისი სახლისკაცითა, ამაზე აძეს ნინიასშვილი პაპუნა, ტატობა და ფილიპიძე შოშიტა თავისი შვილებითა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბეროასშვილი ბერიკა, ამაზე აძეს მემარნისშვილი პაპუნა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[კეხისჯვარს]

ქ. ერთ წილათ კეხისჯვარს პოლოზასშვილი ამირა, ამაზე აძეს სამწერის[ს] ლთისიასშვილი თამაზა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ კეხისჯვარს პოლოზასშვილი პოლოზა, ამაზე აძეს მონასტერს ციციის ეკუდარი, რისაც მქონებელნი იყუნენ, ერგო პაპუნას.

[სანებელს]

ქ. ერთ წილათ სანებელს ორივე ელიკასშვილები, დღეს რისაც მამულის მქონებელნი იყუნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გოგიტასშვილები, რისაც მქონებელნი იყუნენ, ერგო პაპუნას.

¹ ვისაც.

ქ. ერთ წილათ ნახევარ-ზვარი საუფროსოს გარდაისად, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნახევარ-ზვარი ერგო პაპუნას.

[დაღარულაში]

ქ. ერთ წილათ დაღარულაში კოშკი და წისქვილი სანებლის[ს] საწნახლები ფარდათ ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ საწნახლები დაღარულას კოშკისა და წისქვილის ფარდათ ერგო პაპუნას.

[ქორაზნას]

ქ. ერთ წილათ ქორაზნას მანველისშვილი ივანე, ამაზე აძეს მუხურლისშვილი თავისი მამულითა, რისაც მქონებელნი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ახუბაძე პაპუნა, ამაზე აძეს ახალკაცი გიორგი, რისაც მქონებელნი იყვნენ, ერგო პაპუნას.

[იმერხევს]

ქ. ერთ წილათ იმერხევს მაცხოვრისშვილი დარჩია, ამაზე აძეს საგინასშვილი ნავრუზა, ინდუასშვილი დათუნა და ბეჟია, რისაც მამულის პატრონი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ინდოასშვილი თამაზა, ამაზე აძეს კახისშვილი პაპუნა, საგინასშვილი გოგია, ღღეს რისაც მამულის პატრონი იყუნენ, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ იმერხევს¹ ნადირასშვილი შოშიტა, ღღეს რისაც მქონებელი იყვნენ. ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნადირასშვილი თევდორა, ამაზე აძეს კალულთ საგინასშვილი საგინა, რისაც მქონებელნი იყვნენ, ერგო პაპუნას.

[ქამის მონასტერს]

ქ. ერთ წილათ ქამის[ს] მონასტერს ხუცისშვილი ზუბიტა, ამაზე აძეს თანდილასშვილი გოგია, ხუ-

¹ იმარხებს.

ცის შვილი ოსიყმას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნასყიდა შვილი საზვიტა, ამაზე აქეს სოსებას შვილი დარჩია და ნასყიდას შვილი სენია, რისაც მქონებელნი იყვნენ, ერგო პაპუნას.

[მძოვრეთს]

ქ. მძოვრეთს სასახლის წისქვილი და დავითა შვილის კარზე ანბარი საუმცროსოზე დაუდევით და ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ სუქანათუბანს მახარას შვილი სალუყაზარ, ამაზე აქეს ლომიტა შვილი თევდორა, რისაც მამულის მქონებელნი იყვნენ ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მახარას შვილის სისაური, ამაზე აქეს ლომიტას შვილი ბერუკა, რისაც მამულის მქონებელნი იყვნენ, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ოსთუბანს მოსე შვილი თამაზა და გიორგი ორის წილის მამულით, ამაზე აქეს უმცროსა, რისაც მქონებელნი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მოსე შვილი დათუნა და იმისი შვილები, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მძოვრეთს ყანდურალას შვილი ბეროა და ლუსოას შვილი პაპუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ წამალას შვილი ზურაბა, პაპას-შვილი მამულა, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ქაროას შვილის სახლკარი პაპუნამ და ედიშერ შუა გაიყონ.

ქ. ერთ წილათ იჩქითიძე პაპუნა, ამაზე აქეს ალიხანას მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მეწისქვილე შიო, ამაზე აქეს ზუბას-შვილის მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მექვაბის შვილი შერმაზანა და თემურას შვილები ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ნალბანდი მურადა და სარაჯის ნასახლევი ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გოზალას შვილი ზურაბა ყანდურალას შვილის სახლკართა ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბაჟოას შვილი ელიზბარა თავისი მამულითა ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მძოვრეთს ძამუაშვილი მამუკა, მისი ძმისწული გიორგი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ საქინას შვილი პაპუა, ამაზე აძეს ზეინკლი შვილი გოდერძა, ლუსია შვილი ესტატი, ლულას მამული — ესენი ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ფარუხას შვილი დალაქი პაპუნა, ამაზე აძეს იმისი განაყოფი ყანდია, შაქარას შვილი არაქელა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მაჩხიას შვილი სარქისა, ამაზე აძეს პატარა დალაქი ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ფაფერას შვილი ბერი, ამაზე აძეს საფარას შვილი პაპუა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ საფარას შვილი გასპარა, მეკურტნის შვილი ბერი ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ იელოას შვილი ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ იელოა შვილი ზურაბა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. მიეცა მოსამართლეთაგან ედიშერს საჭირნახულეთ მძოვრეთს მღებრის შვილი გოდერძა, რისაც მქონებელი იყოს და ექესი კომლი¹ კიდევ უნდა მიეცეს იმ გაუყოფელი დამე, ზემო[თ] რომ დაგვიწერია. მამუკა კერვალი გასაყოფია.

ქ. ერთ წილათ ხოჯა, ამაზე აძეს ქარუაშვილი ბეგლარა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ პაპნა, ამაზე აძეს ქარუას შვილი მირველა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ჭავახის შვილი ვაძია, ამაზე აძეს ბუზულა, მამუკა ზაქარას ნასახლართ ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბეგლარა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მძოვრეთს გზირის შვილი გოდერძი, ამაზე აძეს პაპალა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

¹ კომბლი.

ქ. ერთ წილათ გზირის შვილი საზვერელი, ამაზე აძეს ზაქარას შვილი ზურაბა თავისის მამულით, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მძოვრეთს ურია ყობია შვილი აბრამა თავისი მამულით ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ყობია შვილი დათუნა თავის მამულით ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მათვალას შვილი მარდახი, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მ[ა]თვალას შვილი ხანანა რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ თათრის შვილი შაფათა თავისი ძმებითა ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ სომეხი კიკოა შვილი როსტომა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ შიმშონა შვილი იოსებ, ამაზე აძეს ისრაელა შვილი ბატუკა ისრაელას წილი სახლკართ, ეენახი და მიწა-წყალი გასაყოფია, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ შიმშონა შვილი დანელა, ამაზე აძეს ბოქოულა შვილი ბერი, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ დავითას შვილი¹ ისხაკი, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ყობი შვილი იოსებ, ოქა შვილი მარდახა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ჩიტა შვილი გოგია, ამაზე აძეს თავისი ძმა იაკოფ და ჩიტილა შვილი იოსებ, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბინანა შვილი შალომა რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ პაპუნას შვილი შალომა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ფუტა მათვალა, ამაზე აძეს ჩიტილა შვილი დათუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

---

¹ დავითას შვილის.

[ტაბიკაურაში]

ქ. ტაბიკაურაში გაუყოფარი მიწა რომ არის — ქვევით
კახისშვილის მიღგამადი პირდაპირ ძამამდინ — ნახევარი
ელიშერს და ნახევარი პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ტაბიკაურაში პაატა ურია, ამაზე აძეს ტა-
ბიკაურაში რომ ორი ერისთვის ურია¹ იდგა, ის ორი სახლკარი, რა-
საც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ელიშერს.

ქ. ერთ წილათ ცეცელაშვილი მოშა, რისაც მქონებე-
ლი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მოძღვარი სულიერ, ამაზე აძეს ყვაავა-
ლა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ელიშერს.

ქ. ერთ წილათ მოძღვარი ისხატი რისაც მქონებელი იყოს,
ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ფიჩხაძე კაკა, ამაზე აძეს ცე[რ]ცვი-
აშვილი დავითა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ელიშერს.

ქ. ერთ წილათ ცერცვიაშვილი აბრამა, ხეკანა-
შვილი აბრამა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ წიწუასშვილი იოსებ თავისი შვილე-
ბით, ამაზე აძეს პატარა მკერვალი, დღეს რისაც მამულის
მქონებელი იყოს, ერგო ელიშერს.

ქ. ერთ წილათ წიწო[ა]სშვილი ბათია, ამაზე აძეს მე-
მხრისშვილი ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ყელეთს]

ქ. ერთ წილათ ყელეთს ლომიტაშვილი ხუცესი, რისაც
მქონებელი იყოს, ერგო ელიშერს.

[გვეძინეთს]

ქ. ერთ წილათ გვეძინეთს სისაური დათუნა, რისაც
მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გვეძინეთს გასიტაშვილი ბერი, ამაზე
აძეს მქედლიშვილი გელია, რისაც მამულის მქონებელი
იყოს, ერგო ელიშერს.

---

¹ + რომ.

ქ. ერთ წილათ მკედლიშვილი თევდორა, მისი განა-
ყოფი ბეცია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ სისაური ბიძინა, რისაც მამულის მქო-
ნებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გვეძინეთს შოშიტაშვილი პაპია, ამაზე
აძეს სისაური მამუკა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს,
ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ჭულუაშვილი გიორგი, მისი ძმები:
ამაზე აძეს სულიას მამული, დღეს რისაც მქონებელი იყოს,
ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გელიასშვილი კაკონა, დღეს რი-
საც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გვეძინეთს მარტველი სეხნია, ამაზე
აძეს ნინასშვილი დათუნა, რისაც მამულის მქონებე-
ლია, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ქიმაძე გიორგის მამული, ამაზე აძეს
ნინასშვილი გოჩია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პა-
პუნას.

ქ. ერთ წილათ ლოლაძე სეხნია, ამაზე აძეს ლომლა-
ძე ბერი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ლომლაძე მახარა, ამაზე აძეს ლოლა-
ძე ქუმსია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[კოდმანს]

ქ. ერთ წილათ კოდმანს კირიკასშვილი შოშია, ამაზე
აძეს თიულიშვილი ბერი, დღეს რისაც მამულის მქონე-
ბელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გოდიაშვილი, რისაც მქონებელი იყოს,
ერგო პაპუნას.

[მაწლეთს]

ქ. ერთ წილათ მაწლეთს მამუკასშვილი პაპუნა. ამა-
ზე აძეს საბიაშვილი თევდორა, რისაც მამულის მქონე-
ბელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მამუკასშვილი ბერი რისაც მამულის
მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მედიაშვილი გიო, ამაზე აძეს ვიგ-

რიას შვილი ბერუკა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ შაეშიაშვილი ბერი, კაკველიძე პაატა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბედიასვილი ბეჟუა, ამაზე აძეს სონაშვილი მახარა, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ კაკველიძე თედია, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ბოსლეთს]

ქ. ერთ წილათ ბოსლეთს პაატა და შოშია, ამაზე აძეს წრომს ხოლოაშვილი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მამუკაშვილი გიორგი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბოსლეთს გოგინაშვილი ხოხონა და ხოსიტა, ამაზე აძეს სონდულას მამული, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გოგინაშვილი სუხია და ოთარა რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[წრომს]

ქ. ერთ წილათ წრომს ქლიმაძე პაპუნა, ამაზე აძეს გოგინაშვილი კაცია, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მეხრისშვილი ბიძინა, ამაზე აძეს შატკერაშვილის დათუნას მამული¹, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ წრომს ქლიმაძე პაპუნა, ამაზე აძეს გოგინაშვილი კაცია, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

---

¹ მამულით.

ქ. ერთ წილათ ჭავახი ზაქარა, ამაზე აძეს შიოს შვილი ზაქარა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ პოროქაშვილი თავისი განაყოფის ნახევარ-მამულით ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მქედლიშვილი ივანა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[მიწობს]

ქ. ერთ წილათ მიწობს ძამანაშვილი შოშია, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბედრიაშვილი იოვანე, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ გაბიოშვილი ბერი, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ლალაშვილი, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ მიწობს ტურაშვილი ზუბიტა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ვეფხაძე შალუტა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ჭანიშვილის მამული, რისაც მქონე იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მუქათაბიძე დათუნა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[მაწნეთს]

ქ. ერთ წილათ მაწნეთს სასონაშვილი ხუციასა და აყრილი ქექელას შვილი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[თაგუეთს]

ქ. ერთ წილათ თაგუეთს კონიაშვილი დათუნა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს*.

ქ. ერთ წილათ თაგოეთს ტეტიას შვილი ბერი ამაზე აძეს ტეტიას შვილი იოვანე, ობლიძე ალექსა, დღეს რისაც მამულის მქონე იყვნენ, ერგო ედიშერს.

---

* აქ ჩართულია სოფ. მაწნეთის მეკობური, რომელიც ზემოთ ავტანეთ.

ქ. ერთ წილათ კტანიაშვილი შერმაზანა, ამაზე აძეს ობლიძე პაპუნას შვილები, ტეტისშვილი ბერუკა, რისაც მამულის მქონე იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ აფთარაშვილი გელია, რისაც მამულის მქონე იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ობლიძე გიორგი და ლომი ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ბაბლიძე გიორგი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბაბლიძე მამუკა, რისაც მქონე იყოს, ერგო პაპუნას.

[დბონას]

ქ. ერთ წილათ დბონას მაზმანი ბადია, ამაზე აძეს ობლიძე შოშია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბაბლიძე გიორგი, ამაზე აძეს მაზმანი პაპუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ყინცვისს]

ქ. ერთ წილათ ყინცვისის¹ მონასტერს ხუციშვილი ბასილა თავისი ძმისწულით, ნახევარ-მამულით; ამაზე აძეს [მ] ქედელი მახარა ნახევარ-საგანაყოფოთი, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ხუციშვილი ნახევარ მამულითა ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ყინცვისს უთნიაშვილი ბერი, ამაზე აძეს კრობანს² თოთასშვილის მამული, რისაც კრობანს მქონებელი ყოფილიყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ კრობანს¹ ლოლიასშვილი დომელა და ყინცვისს კაკაშვილი კაკილა, რისაც მქონები იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ზურაბაშვილი თამაზა, ამაზე აძეს აგირას მურადას მამული, რისაც მქონებელი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ზურაბაშვილი შოშიტა, ამაზე აძეს

¹ ყინცვისის. ² კარბანს.

მთავარეფისკოპოზის¹ ნასყიდი ძეღა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ზურაბაშვილი ნიკოლოზ და გოგია, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, ერგო ედიშერს*.

ქ. ერთ წილათ ყინცივის[ს] გოიკა, ამაზე აქეს ღვიძლი მწვარაშვილი სვეტიცხოვლისაა, მფოთხელი ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ადომა ერგო პაპუნას.

ქ. ყინცივის[ს] წმინდის ნიკოლოზის მარანი, ნამარნალი, ქვევრები ორის მარნისა შუა გაიყონ, ქანდრისკენ ერგო ედიშერს.

ქ. მთავარეფისკოპოზის ნასყიდი ზვარი ღვეანოზისაკენ ნახევარი ედიშერს და ნახევარი პაპუნას.

ქ. ყინცივის[ს] ვარსიმასშვილის სახლკარის ნახევარი კანდელაკისშვილის მიდგამი ედიშერ და პაპუნამ შუა გაიყონ.

[აგარას]

ქ. ერთ წილათ აგარას ბარჩოყაზასშვილი ნასყიდა, თავისი განაყოფი ბერას ნახევარ[ი] მამულით, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბარჩოყაზაშვილი ბერი ნახევარი საგანაყოფო მამულით ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ აგარას დაბრუნდაშვილი ივანა. ზაზასშვილის მამული ამას უნდა დაედვას, ამაზე აქეს მწარიაშვილი ბერი, მთავარეფისკოპოზის ნასყიდიოთა, რისაც მამულის მქონებელნი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ თათანაშვილი გიორგი, ამაზე აქეს ზაზაშვილი ქიტია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

[ქალისუბანს]

ქ. ერთ წილათ ქალისუბანს ნიკოლოზი, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ქალისუბანს გოგილას და კაკონას მამული, ნახევარი გამოჰყოლია ნოდარი[ს] შეილებისაგან, და ეს ნახევარი პაპუნამ და ედიშერ შუა უნდა გაიყონ.

¹ მთავარეფისკოპოზის.

* აქ ჩართული არიან აგარისა და ქალისუბანის სოფლების მეკომურნი, რომლებიც ქვემოთ ჩაეიტანეთ.

ქ. ქალისუბანს გელტუჩას ნაქონი ხატის ნაზვრევი, ნიგეზნარი, სახლკარი, ქალა ნახევარი ედიშერს და ნახევარი პაპუნას.

[თვალათუბანს]

ქ. ერთ წილათ თვალათუბანს იევანას შვილი ბერი, ამაზე¹ აძეს ურემას ნახევარი მამული, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ მიხიკვაძე ქიტია, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ თვალათუბანს გოგინაშვილი მამუკა, ამაზე აძეს გოგინაშვილი დათა, დღეს რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბებუთას შვილი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ [მ]ქედლიშვილი მახუტა, ამაზე აძეს ხუტუნას შვილი დიკონი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ შერმაზანა ხუცესი ხუტუნას შვილი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ თვალათუბანს გოგინაშვილი გოგია, ამაზე აძეს თანდილა გულისაშვილის მამული და წისქვილი, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ხუცის შვილი ბერი რისაც მქონებელი იყოს ერგო პაპუნას.

[რეხას]

ქ. ერთ წილათ რეხას² ხახუჩაშვილი ტატია, რისაც მამულის მქონებელი იყვენენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ რეხას მედია უზანას ნასახლართა და მამულითა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ბარჩოკაშვილი თამაზა, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ ზითანას შვილი ბერუკა, ამაზე აძეს ვეშპიძე დათუნა და ზითანას შვილი დათუნა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.

¹ ამაზი. ² რეხარს.

ქ. ერთ წილათ მეჭოგე ნადირა, რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ რეხას ლუკაშვილი ივანა, ამაზე აძეს სხალაძე ბადრია, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ლუკასშვილი შოშიტა და თათრი ბერია ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ კამსაძე თანდილა, ამაზე აძეს მაწონაძე გელია, რისაც მქონი იყოს, ერგო ედიშერს.

[საპონაურში]

ქ. ერთ წილათ საპონაურში მახარასშვილი რისაც მქონებელი იყოს, ერგო პაპუნას*.

ქ. ერთ წილათ საპონაურში ახალმოსული გოგილაშვილის სახლკარში რომ არის, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ საპონაურში გოდერძასშვილი გული-სადეზი, რისაც მამულის მქონე იყოს, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ გოდერძასშვილი ღონენა, რისაც მქონებელი იყოს ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ საპონაურში ყოინიძე გოდერძა, ამაზე აძეს რეხას გულისადეზი და თამაზას სახლკარი, მიწა-წყალი, რისაც მამულის მქონებელნი იყვნენ, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ ოქრუასშვილი ზაზუტა და თამაზა, რისაც მქონე იყოს, ერგო პაპუნას.

ქ. ერთ წილათ საპონაურში ამირას სახლკარი, მიწა-წყალი, ერგო ედიშერს.

ქ. ერთ წილათ კისერა ივანას სახლკარი, მიწა-წყალი ერგო პაპუნას.

ქ. ნახევარი კილიკიჯვარი, ნახევარი სახორცე, ნახევარი ლიპეზი პაპუნამ და ედიშერ შუა უნდა გაიყოს; და ნახევარი ნოდარი [ს] შვილებისა არის.

მინაწერი:

ქ. ეს თომარი მე, დავით მუშრიბმა, გადავწერე. ამისი ასლი ვნახე, ისიც ასე იყო დაწერილი. და ფარდის გადაბმულები დიდის ბეჭდით დაბეჭდილი იყო.

---

* ეს მეკომური ჩართულია სოფ. რეხას მეკომურთა ნუსხაში ტატია ხახუჩაშვილის შემდეგ.

1702 წ. ახლო

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1046. დედანი. ქალაღი. 21,6X19 სმ. და-
ზიანებული. მარჯვენა კიღე ალაგ-ალაგ მოხეულია. მხედრული. განკეუ-
ლობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამწერტილი. (შღრ.
ქართული სამართლის ძეგლები, IV, № 127).

ქ. სარღლის პაპუნას შვილი ზაალ და მისი ძმისწული
ზაზას შვილი უთრუთ ზემო ციციშვილსა და პაპუნასა
და ეღიშერს მადრაძეს იასეს და მის ბიძაშვილს გი-
ორგისა და სამწყერაძოს მამულს — ამ[ა]ებს შე[ე]ცილ-
[ნენ]. ამაზედ ფიცი პაპუნამ და ეღიშერ იშოვნეს. ფიც[ს] რომე
[ატა?]რებდენ, მოსაქმემ და შუაქაქმან ფიცი აღარ მოახღი[ნეს] და
ერთმანერთს ამგვარად შეჯერდენ, რომე.

მადრაძე და სამწყერაძო მამული, ისეე პაპუნასა და ეღიშერს
და[ა]ნებეს და იმათ თავეთის წილის მამულიდამ ნიჩბის[ს] დაუდ-
გეს ზა[ა]ლსა და უთრუთს: მახარა ხიმშიაშვილი, შიო და
ივანე, ოხერას დემეტრაშვილის მამული სახასოს [მ]ამული-
დამ სამის დღის მიწა.

კიღე ეღიშერს წილიდამ ნიჩბის[ს] შიო შაშვილი შიო და
სეხნია შემატებულის მიწითა, ერთი საკომლო გოგინაური, ერთი
ღღე და ღამე წყლისდენა. ესენი თავის მიწა-წყლით და მამულით
პაპუნამ და ეღიშერ დაუდგეს და ზა[ა]ლსა და უთრუთს დარჩა.

ახლა ამ მოცემულის მამულის გაყოფა მოინდომეს. ზა[ა]ლსა
და უთრუთს გაუყავით. მიხდა უთრუთს ნიჩბის[ს]: შიო შაშვილი
შიო. ბეჟუა და ბერი, გოგინაური საკომლო და იმათგანვე
მოცემული ერთი ღღე-ღამე წყალი, ღღეს რისაც მამულის მქონე-
ბელნი იყ[უ]ნენ.

აგრევე ზა[ა]ლს ერგო ნიჩბის[ს]: ხიმშიაშვილი მაქარა და შიო,
მისის ძმისწულით, ოკერას დემეტრაშვილის მამული და იმათგან
მოცემული კოდაბუნდამ¹ სამის დღის მიწა — ესენი ღღეს რისაც
მამულის მქონებელნი იყ[უ]ნენ, იმით ზაალს ერგო.

ქრთამი და სამღივანბეგო ორი წილი უთრუთს გავალეზინეთ და
მესამედი ზა[ა]ლს.

ბეჟელი: გივი მდივანი.

¹ + მოცემული.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 3992. დედანი. ქაღალდი. 20,8×19,7 სმ. დაზიანებული. ბოლო აკლია. ტექსტი აქა-იქ გადასულია. უშნო მხედრული ნაწერი. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირია იამწერტილი. ა-მეტ-ნაკლები.

ქ. ამას წინათ წაღლელნი და ტკოცელნი კალას მიწებ[ზედ] შეცილებულიყვნენ. მოსულიყვნენ, მეფეს გიორგისთან ეჩივლათ. ბატონს გოგია ყორღანაშვილი გამოეგ[ზავნა]. მოსულიყო გოგია, უფიცრათ გაერიგებინა და ერთმანეთს შესჯერებულიყვნენ. კალას მიწები წაღლელთათვის დაენებებინა. გვერდა და ტყე და ზეით ვაკე ტკოცელთათვის დაენებებანა და ასე გაერიგებინა.

მერე კიდევე წასდავებოდენ¹ წაღლელები, კიდევე ბატონთან ეჩივლათ, გოგია მოეკითხათ, გოგია არ ყოფილიყო. მერმე მისი ძმა ბეჟან გამოეგზავნათ. მოსულიყო ბეჟან ყორღანაშვილი და წაღლელები უცოდინობით ბეჟანს დაეფიცებინა.

მერმე კიდევე ტკოცელებს და რიკაძეს მეფეს გიორგისთან ეჩივლათ. მერე კიდევე გოგია გამოეგზავნათ; ასე ებძანებინათ: როგორც მაშინ გაგერიგებინოსო, [ისე]ვე გაარიგეო. ბეჟან ბატონს კიდევ დაეტუქსა. მოსულიყო გოგია. როგორათაც უწინ ხელმწიფის ბრძანებით [გაე]რიგებინა, კიდევე ისრე გაერიგებინა.

მასუკან წაღლელთ ასევე მალამდინ ხცენა დაეწყოთ, ერთი ვენახიც მოეხნათ.

[მას]უკან რიკაძე[ე]ბს შა[ჰ]ყულიხანთან ეჩივლათ. შა[ჰ]ყულიხანს მართლის შესატყობლათ და გასასინჯავათ იბაშერს ისევე გოგია გამოეგზავნა. გოგია ველარა წამოსულ[იყო], იბაშერ[ს] ენახა ამავ(?) და ორისავ საჩივარი [შა[ჰ]ყულიხანისთვის] მოესხენებინა.

მერმე ბატონი ქვეით [წაბ]ძანებულიყო, საქმე გაურიგებელა დარჩომილიყო. [მოსულ]იყუნენ რიკაძე[ე]ბი, კიდევე ბატონს შა[ჰ]ყულიხანთან, ეჩივლათ. ბატონს კიდევე იბაშერ გამოეგზავნა, გოგია თან გაეტანებინა, ასე ებძანა: გ[ოგ]ია წაიყ[უ]ანეო, როგორც [ბატონს] ბიძაჩემს მაშინ გაერიგებინოს, შენ იციო, ახლაც [ისე] გაარიგეთ[ო].

¹ წაზღებოდენ.

მოვედით ჩვენ, ბოქოულუხუცესი [ჯ ა მ ა ს პ ი (?) და რარ]იგა-
თაც მ[აშ]ინ გოგიას გავრიგებინა, [ახლაც ისე] გავარიგეთ. მა[შ]ინ კა-
ლის მიწები წალღელთათვის დაენებებინა] და წალღელებს მივეც
და სამნები ჩაუსხით. სამნებ[ს] ქვეით — [წალღელ[თ]; სამნებს
ზეით. — ანსეიდს(?) და სეფნიაურის მიწას გარდა, — ტკოცელთ.

ასე გავარიგეთ ბ ა ტ ო ნ ი ს ე ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ბ ძ ა ნ ე ბ ი თ .

323. განჩინება ჯანდირიშვილებისა და ვანაძიანთ მამულის საქმეზე
1711 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 473. დედანი. ქალაღი. 14×14,8 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-
წერტილი. მეორე განჩინება ამავე საქმეზე იხ. ქართ. სამართ. ძეგ. IV, № 51.

ქ. ჯანდირიშვილებისა და ვანაძიანთ და აკურელთ მთის საქმე
ასე დარჩა: შემოდგომამდე მდივანი გ ო რ ჯ ა ს პ ი დ [ა] მ [ა] ყ ა
ბოქოულუხუცესი უნდა მოვიდენ და სამართლიანის საქმით მთაც
უნდა გაურიგონ და შეარიგონ.

ოთხი ბეჭედი:

1. ა ლ ა ვ ე რ დ ე ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ
2. მონა მხთისა მოურავი რ ე ვ ა ზ
3. მონა ღთისა მოურავი მერაბ
4. ქ. მონა ღთისა სახლთხუცესი ე დ ი შ ე რ.

324. წიგნი დომენტი IV-ისა არჩილ გეფისადმი მაღალაშვილებისათვის
სამართლის შიდაშის შესახებ
1780—1741 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1797. დედანი. ქალაღი. 21×14 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია
წერტილი. საბუთი თარიღდება ქართლის მეფის არჩილ 11-ის (აბდულა-ბე-
გსა) და დომენტი IV-ის ზეობის უკანასკნელი წლებით.

ქ. შენი ჰირი შეეყაროს ბიძა თქვენს საქართველოს პატრიარქს
დომენტის, ჩემო სანუგეშოდ სახედველო და ორისავე თვალის ნა-
თელო ძმისწულო მეფე ბატონო ა რ ჩ ი ლ *.

მერმე ამას მოგახსენებ. დ ე მ ე ტ რ ე მ ა ლ ა ლ ა შ ე ი ლ ი და

* „არჩილ“ დაწერილია საბუთის ზემო კიდულზე, ხოლო აქ დატოვებულაა
ცარიელი ადგილი სახელის ჩასაწერად.

ზ ა ზ ა¹ გ ო მ ი ს მოურაობაზედ ლაპარაკობენ და თქვენთვის გვი-
ახლებია. ამათი სამართალი თქვენ უბძანეთ და წიგნებიც გაუსინ-
ჯეთ. ვისიც სამკვიდრო იყოს და ან ძველი და ახალი წიგნები ქონ-
დეს, იმას უბოძეთ.

ვისაც ახლა ჩვენი წიგნები ქონდეს, სამართლამდინ ბათილი
არის. და ახლა ვისაც დარჩება, ჩვენც ხელახლა წიგნს უბოძებთ.
და ვისიც ყოფილიყოს, თქვენც წიგნი უბოძეთ.

ხელრთვა: კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ ი.

325. განიხნება ალექსანდრე მეფისა და დავითანისა წაჩეთლავის

გაპრის საკმეზა

1720—1728 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2161. დედანი. ქალაღი. 44,8X11 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარაა სამი
ან ექვსი წერტილი ვერტიკალური გამყოფი ხაზით (. . . / . . .) უთარაიღო.
საბუთი თარღლდება ალექსანდრე მეფის ბუკდის მიხედვით.

ქ. წერეთლები გაპყო ბ ა ტ ო ნ მ ა მ ე ფ ე მ და დ ა დ ი ა ნ მ ა .
ერგო პ ა პ უ ნ ა ს ა და მ ა მ უ კ ა წ ე რ ე თ ე ლ ს აზნოურის-
შვილი: სამნი ძმანი ფ ა ც ი ა ს შ ვ ი ლ ე ბ ი, გ ი ო რ გ ი კ უ რ -
ც ხ ა ლ ი ა, კ ა კ ა მ ა ჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, ფ ი რ ა ნ კ უ რ ც ხ ა ლ ი ა,
შ ი ო შ მ ა ჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, ხ ა ხ უ ტ ა მ ა ჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, ბ ე რ ი
მ ა ჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, ფ ი რ ა ნ მ ა ჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, მ ა მ უ კ ა მ ა -
ჭ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, ე ს ტ ა ტ ე უ ზ ნ ა ძ ე, პ ა ა ტ ა ე ს ტ ა ტ ე შ ე რ -
ღ ი, ა მ ო ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი, გ ი ო რ გ ი თ ო დ ა ძ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი —
სამი ძმანი, კ ა ც ი ა გ ო მ ა რ თ ე ლ ი მისის გლეხით, ს ე ხ ნ ი ა
გ ო მ ა რ თ ე ლ ი მისის ალაგ-მამულით, ბ ე რ ი ო ქ რ ო მ ქ ე დ -
ღ ი ს შ ვ ი ლ ი მისის მამულით?

ამას გარეთ გლეხი: ლ ა ზ ა რ ე მ ა ჭ ა რ ა შ ვ ი ლ ი, ზ ა ხ ა -
შ ვ ი ლ ი, ფ ო ფ ხ ა ძ ე, გ ო ჩ ო შ ვ ი ლ ი, მ ა ჭ ა რ ა შ ვ ი ლ ი
ს ე ხ ნ ი ა, ბ ა ც ი ა შ ვ ი ლ ი, ა ბ რ ა მ ა შ ვ ი ლ ი, ძ ა ღ ლ უ ა
კ ვ ი ე ი ნ ა ძ ე, ტ უ რ ი ა, მ გ უ ლ ი ა, ხ ე ლ ო ს ა ნ ი გ ო გ ო ლ ა -
ძ ე, დ ა თ უ ნ ი შ ა თ ი რ ი ს შ ვ ი ლ ი, ჩ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი, გ ი ო რ -
გ ი შ ა ვ ა ძ ე, მ ა ხ ა რ ა შ ვ ი ლ ი, ბ ე თ ი ა შ ვ ი ლ ი ს პ არ ტ ა ნ ი

¹ ზაზაილ. 2 + უესე?

დაგვიც, დათუნიკი შამანაძე, მამუქი შამანაძე, დავით დეკანოზიძე, ქრისტესია, მამუქი წიგნაძე, თამაზა ვეშაპიძე და მისი ძმა, სეხნია ფხალაძე, მჭელიძე [ე]ბი, ბარლი ფხალაძე, ზედა ბუღაძე, თედორა ბუღაძე, კაცია თოდაძის შვილები* მისის მამულით, შიოშ კაპანაძე**, ოთია კიპაროძე, შოშიკი შამანაძე, სათავად პაპა ხუცესი დაგვიც, გორგი ვეშაპიძე, ხუცესი ქრისტესია სათავად დაგვიც, ზაქუტი ქველაძე, გორგი ბაცია, კურანი და სათავად გამიცი პარტახი დამიცი, შათირის შვილი კაცია, დათუა კვინიკაძე, ზახუტა დეკანოზიძე და მისი ძმა, კაცია თოდაძის შვილები*, შუკაკიძე მისის პარტახებით, მაქარაშვილისეული პარტახი, თედორასეული პარტახი, ყობია შარელაშვილი, ივანე ყიფიანი, პატიკი ზაბახიძე მისის მამულით, გოგია თოდაძე, გოგალაძის პარტახი, ბერიკალის სახლი, სეხნია და ბერი შავგიორგს ქდენტის პარტახი დაგვიც, დათუნა გაბრიქიძე, ცისკარაძის პარტახი დაგვიც, დალაქი მაქარაშვილი, განგებლასეული პარტახი დაგვიც, მათვალ კვინიკაძე, კაცია ნადირაძე, ბოჭორიშვილისეული პარტახი, ძალუქი ზაბახიძე. ხიეტასშვილის ცოლ-შვილი მისის მამულით, ნინიკი გძელისშვილი, ზახუტი შათირის შვილი, — ესენი პაპუნა წერეთელს და მამუქას ერგო.

ორი ბეჭედი:

1. ღთის ვიქმენ მეფედ მე მონა სახელად ალექსანდრე
2. ქ. დადიანი...

326. გარდაწვევითობის წიგნი ავალიშვილებისა წირეთლებისადმი

1752 წ. 1 შასი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 7258. დედანი. ქაღალდი. 25×23,5. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირია ორი წერტილი.

ქ. ესე გარდაწვევითობის! წიგნი და პირი მოგვეით ჩვენ, ავალის შვილმან სვიმონ, დავით და ჩვენმა სახლისკაცებმა,

1 გარდაწვევითობის.

* „კაცია თოდაძის შვილები“ საბუთში ორჯერ სწერია.

** აქ გადამწერს შეცდომით დაუწერია: „პორვილას მაქარაშვილი სეული პარტახი“. შემდეგ პირველი ორი სიტყვისთვის ხაზი გადაუსვია. რადგან „მაქარაშვილისეული პარტახი“ ქვემოთაც დაუწერია.

შენ, ბერი წერეთლის შვილებს; ოქროპირს, გიორგის და პატას და იესეს შვილებს.

ასე, რომე ქალის საქმეზედ ვდამობდით. და მოვედით ბატონს აბაშიძეს ზა[ა]ლთ[ა]ნ, ვილაპ[ა]რ[ა]ვეთ და იმისი ბძანებით გავრიგდით. და ჩვენი თუ რ[ა]მა საუპ[ა]ტიო დაგედვა, მოგვაბარე, და გარდ[ა]გვიწყვიტე.

დღეს და დღეის იქით ჩვენ შენთან ძმობისა და მოყრობის მეტი საქმე არა გვექონდეს და არცარა დარჩომილა რა შენზე ჩვენი სადგო, ამ ნევსაძის ქალის სადგო.

არის ამისი მოწმე: ავალის შვილი დათუჩა, ჩინჩულაძე სვიმონ, ჯაში[ა]ს შვილი ბუჭუა, ქართველის შვილი დავით, გრიგალას შვილი მამასახლისი გიორგი.

მე, მდივნის შვილს ზურაბს, დამიწერია და მოწამეც ვარ. მ[ა]ისის ა, ქორონიკონს უმ. + + +

მარცხენა კიდეზე:

ქ. არის ამისი დამსწრული და მოწმე მურვანის შვილი მურვან. მურვან

ზურაბზე: „ქ. ავალიშვილის გადაწყვეტილობისა“.

327. მორიგების წიგნი ოქროპირ წარათლისა სვიმონ წარათლისადმი

1781 წ. 19 ნოემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1276. დედანი. ქალაღი. 33,5X11,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერტილი.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღმრთისათა ესე საბოლოოთ გასათავებელი მტკიცე, შეუუვალებელი და არას კაცთაგან არ მოსაშალი წიგნი და საფიცარი მოგეცით ჩვენ, ბერის წერეთლის შვილმა ოქროპირ და ჩემ[ა] ძმისწულებმა — იესეს შვილებმა და პატას შვილმა ბუჭუამ, დავით, სვიმონ, ქაიხოსრომ და ბეჟან, თქვენ, წერეთელს მღვდელს სვიმონს და თქვენს ძმას გიორგის და თამაზას.

ასე, რომ თქვენი მოქალაბის დაყიდვა გვიჩივლეთ და იმ მოჯა-

ლაბის დაყიდვით თქვენი წახდენა, აყრა და თითო-თითოთ, სადა გინდა დაფანტვა; მამისა და დედის, ძმის სიკვდილი გვიჩვილეთ¹. და სისხლი დაგვედვა თქვენი, ას ოცი მოფიცარის კაცის ფიცი დაგვედვა.

და ამაზე ჩვენ მტყუვანი ვიყავით და სამართალი ვერ შევსძელით თქვენი; და არცარა სისხლის გადასახადი შეგვეძლო; და შემოგვხვეწეთ და ბევრი გვაპატივე. და კოლბოურს ერთი მოსახლე კაცი მაქარაშვილი ხოხონა და მისი შვილები ლაზარე და გიგია მოგეცით ამ სისხლშიდ და მოჯალაბის დაყიდვაშიდ მათის ცოლ-შვილით, მამულ-ალაგით, მთითა და ბარით, წყარო-წისქვილით და სასაფლაოთი, სამებრით და უძებრით და ყოვლისფერიანით მათის საქმით თქვენთვის მოგვიცემია.

ჩვენც ნაყიდი გვეყავდა ის კაცი მაქარაშვილი, და ნაყიდობის წიგნი თუ სადმე გამოჩნდეს, ამ წიგნმა გაქმტყუნოს; და ან მოლ[ა]ვე კაცი თუ ვინმე აჩნდეს, პასუხის გამცემი ჩვენ ვიყოთ.

არის ამისი მოწამე. მღვდელი ესტატე[ს] შვილი უზნაძე იესე და მღვდელი იაკობიძე საბა, ყიფიანი ხოსია, მაქავარიანი ქაიხოსრო, წერეთელი ჭილადი, სვიმონ და მისი ძმა გიორგი და კიდო ესტატე[ს] შვილი გიორგი.

დაიწერა ქრისტეს აქეთ ჩღაა, ნონებერს ით, ხელითა მეფის კარის მწირველის მღვდლის წერეთლის გიორგისათა და მოწამეცა ვარ ამისი. + + + + +

მარცხენა კიდეზე

ქ. ჩვენ, ბატონი მეფე სოლომონ, ვამტკიცებთ წიგნსა ამას.

ბეკელი: მეფე იმერეთისა სოლომონ.

328. მორიგავის წიგნი ბუჭუა ლორთქიფანიძისა ბერი ლორთქიფანიძისაღვი

1752—1770 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 10277 ბ. პირი. ქალაღი. მხედრული. საბუთი დაწერილია მეორე გვერდზე. ხოლო პირველ გვერდზე გადაწერილია ალექსანდრე იმერთა მეფის წყალობის წიგნი ოტია ლორთქიფანიძისაღვი.

ქ. ესე საუდე[ო] წიგნი მოგეცი ჩვენ, ლორთქიფანიძემ ბუქუამ, შეიღმა ჩემ[მა] გიორგიმ და ვახტანგმა, შენ, ლორთქიფანიძეს ბერს ასე და ამა პირსა ზედა.

¹ გვიჩვილეთ.

ბატონის ჩვენის სოლომონის ბძანებით გაე[ი]ყავით და გავრიგდით. რომ გვეყავდა, არც აზნეურისშვილშიდ და არც გლეხზედ, მიწა-ალაგის მეტზედ, სადგო საქმე ერთმანეთშიდ აღარა დაგვრჩენია რა. და თუ ჩვენს გლეხებზედ მოდავე ვინმე მოგვადგეს, პასუხის მიმცემი ერთი ვიყოთ. სხეასთა[ნ] რაც რომ სადგო საქმე გვექნეს, თუ რამ ამოვიღოთ, სწორი იყოს. სხვა სადგო საქმე ერთმანეთშიდ აღარა დაგვრჩენია რა.

არის ამისი გამრიგვე და მოწამე. წერეთელი პაპუნა, წულუკიძე ბერი, მიქელაძე დავით, ლორთქიფანიძე ბერი, იოსელიანი გიორგი.

მე, მდივანს ლეჟავას ქაიხოსროს, დამიწერია, მოწამეც ვარ ამისი.

ჩემს გაყიდულ საქმეში შენ სხეას აღარავის ედგო, თუ ეს ბეკელი შეიშალოს, ბატონმა მისად ღალატად გვიციხთხოს.

ქ. ჩვენ, სრულიად იმერთა მეფისა სოლომონისა, წინაშე მოვიდენ ლორთქიფანიძე ბერი და ლორთქიფანიძის ბუქუას შვილები, შამოგვევედრენ და რომელიც ერთმანეთთან სადგო ქონიათ, ყოველივე გაუშვეს და ყოველსავე საქმეშიდ სრულებით მორიგდენ. და მეცა დავამტკიცე ბეკელითაც მეფეთა.

ვინც შლად¹ ხელყოს, ზეგარდმოსა რისხვისაგან კრულ იყოს უკუნისამდე².

329. მორიგების წიგნი პაპუნა წერეთლისა ბაჟან წერეთლისადმი

1769—1770 წწ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 9705. დედანი. ქალაქი. 20,5X17 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი, ორი ან სამი წერტილი.

ქ. ესე წიგნი მოგეცი მე, წერეთელმა პაპუნამ, ზურაბ და ბერმა, თქვენ, ჩვენს ძმათ წერეთელს ბეჟანს, თქვენს ძმას ვახუშტის, გიორგის, დათუას და ქველს ასე და ამა პირსა ზედა, რომე ნიადაგ ჩხუბსა და [ს]იქ[ვ]დილზე ვიდექით ერთმანერთისაზე, და ახლა³ ერთმანეთის ნებაყოფლობით გაყოფაზე დავედქით და ერთმანეთს ღთის სამართალს ქვეშ შესლვით პირობა გამოეთხოვეთ.

¹ მთლად. ² უკუნისამდე. ³ ახლას.

მე ასე წიგნი და პირობა მომიცემია, რომ რაც რომ ბატონის ჩვენის ხემწიფის წყალობა მაქ მოცემული*, იმას ჩამოღმა, თუ რამ სასამართლო საქმე მე და თქვენს შუა იქნეს, ღთის სამართალს და მოსამართლეს ქვეშ, რასაც რომ შემომიხვიდეთ, სამართალს თავი მოუღ[რი]ყო და ქვეშ შეუღგე; და რაც რომ სამართალმა მოგცეს, კიდევ მოგართვა, თუ მე თქვენგანაც პირის გატეხა არა ვნახო.

თუ ამაში მე გავმტყუხნდე, ბატონის ჩემის ღალატით და მისის აღექსანდრეს სიკვ[დილ]ათ, წმინდის კათალიკოზის ბატონი-შვილის კიდევ სიკვ[დილ]ად მომკითხოს ხემწიფემაც და ყოველმა მისმა მორჩილმა კაცმა.

არის ამისი მოწამე: ამირეჯიბი დათუა, დეკანოზი ეოლოაძე პეტრე, მოურავი აბდუშელიშვილი ზა[ა]ლ. მე, მაქარაშვილს ბერის, დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი.

ბეველი: მონა ღთის ქაიხოსრო.

მინაწერი: „პაპუნასა და სალთხუცისაგან გამოცემული წიგნაა რნე“.

330. [269] მსენაგად და განგაგად მსოფლიოთა ხუცხუთად გარჴული, რომელი გარდაგოსა კართულად დიდგან ეფთჳი

[1005—1010 წწ.]

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. A 737. კრებული. ეტრავი 15×13 სმ. ნუსხური XIII საუკუნისა. თავი და ბოლო აკლია. შეიცავს 338 გვერდს. ყდა მომძვარალია და ფურცლები დაშლილია. ჩვენს საბუთს კრებულის 269—284 გვერდები უკირაეს. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი, ორი ან სამი წერტილი. სათაური და ყოველი მუხლის პირველი ასო დაწერილია აინგურით. საბუთი თარიღდება ექვთიმე მთაწმიდელის წინამძღვრობის წლებით. ამ ნუსხის აღწერილობა პირველად დიმიტრი ბაქრაძემ მოგვცა, რომელიც წერდა: „ჩვენ ახლა ხელთა გვაქვს ერთი პატარა ფორმატის წიგნი, რომელსაც ბოლო აკლია და გადაწერილია ელაც თეოდორესაგან, როგორც პალეოგრაფიული თვისება უჩვენებს, მე-XI—XII საუკუნეში იმგვარ ეტრადზე, რომელზედაც ძველი ნაწერი ცხადად ეტყობა“ (ისტორია საქართველოსი, 1889 წ. გვ. 258). მეორედ ხელნაწერი აღწერა თ. ჟორდანიამ (ქრონიკები, II, გვ. 82—83). როგორც ჩანს, აჟად. კ. ქეკელიძეს ეს კრებული ხელთ არ ჰქონია. იმომგებს რა დ. ბაქრაძისა და თ. ჟორდანიას ცნობებს აღნიშნული კრებულის შესახებ, იგი წერს: „ეს კრებული შეიცავდა, ალბათ, დარუგებას

* აქ სტრიქონთ შუა სხვა ხელითა და მელნით ჩაწერილია: „ხარ პაპუნას მამულს“.

მრევლის სამღვდლოებისათვის მწვემსობრივი მოვალეობის კანონიერად და ჭეროვნად შესრულების შესახებ“ (ქართ. ლიტ. ისტ. I, 1960, გვ. 212). ხოლო სხვა ნაშრომში ექ. მთაწმიდელის დასახელებული თხზულების შესახებ იგი წერს, რომ ეს ნაშრომი „ღღეს არაააა ჩანს“ (ეტიუდები, X III, გვ. 20).

ამასთან დაკავშირებით პროფ. ვ. დონდუა, რომელმაც ექვთიმე მთაწმიდელის აღნიშნული ნაშრომის სხვა რედაქცია გამოცა, წერს „ჩვენ დარწმუნებულიყ არა ვართ, რომ ის ნუსხა, ბაქრადის და ეორდანიას მიერ აღწერილი, საერთოდ იმ ნუსხის შემცველი ხელნაწერა კრებული, დაკარგული არ იყოს“ (საისტორიო ძიებანი II, 1973, გვ. 46). ეს ნუსხა დატულია ე. კველიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში. ამ ხელნაწერის მიხედვით ჩვენ 1970 წელს გამოაქვეყნეთ ექ. მთაწმიდელის მეორე კანონიერი ნაშრომი — „წიგნი, რომელი შიწერა ღიღმან ეფთჳმე ღიღსა ბერსა გიორგის“ (ქართ. სამართ. ძეგლები III, გვ. 5—11).

ქვემოთ მოტანილი საბუთის გადაწერილი პირი, რომელიც ერთხელ კიდევ ხსენებულ ნუსხას შეეაჭრეთ, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერ თანამშრომელმა ელგუჯა გიუნაშვილმა გადმოგვეცა, რისთვისაც მადლობას მოვახსენებთ. ტექსტში უმ კომპლექსი გადმოცემულია უმ-თმ.

ესრეთ განაგებდენ ებისკოპოსნი თუსისა სამრემლომსა მადლთა

1*. გამცნებ თქუენ პირველად დამარხვასა მართლისა სარწმუნოებისასა, შიშსა ღმრთისასა, სიწმიდესა კორცთა შენთასა, შეკრძალვასა კორცთა ყოველთა ასოთა შენთასა.

2. უკუეთუ ღირსებით და სიწმიდით იქცეოდე, აღირაცხო გუნდსა თანა უკორცოთასა და მიიღო პატივი მსგავსად შრომის შენისა.

3. ხოლო უკუეთუ უღირსად, უკრძალველად შესწირვიდე მსხუერპლსა მას საშინელსა, უწყოდე, რამეთუ ღმრთის მკლველთა მათ ჰურიათა თანა დაისაჯო.

ახლად კურთხეულსა ესრეთ ამცნოს:

4. გამცნებ შენ, შვილო, დღესითგან კ' დღედმდე ჟამსა ნუ სწირავ. ეკლესიას იყავ, ჟამისწირვასა იწურთიდი. და კუალად კ' დღედმდე [270] უხუტოდ ჟამსა ნუ სწირავ, თანა დაიდგენდი, რამთა ჟამისწირვისა წესსა გაგმართოს.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკეთილი არ არის.

5. და ყოვლადმცა უყამისწირვოდ ეამი ნუ ოდეს გიწირავს, დალატათუ ერცახე ზეპირით დაგეწუართოს.

8. სეფესა დედაკაცსა ნუ გამოაცხობინებ, გარნა თუ სიბერი-სა წესსა¹ გარდასრულ იყოს.

7. სეფისკუერსა საფუარი ურთე და მარილი და მცირედ აღ-ფუენეს. უფუარსა ნუ გამოაცხობ, არა შეიწირვის.

და ზედაშესა წყალი ურთე. ძმრითა ნუ სწირავ, ნუცა ტკბი-ლითა და უქმარითა სწირავ, უსანთლოდ და უკანდლოდ ეამსა ნუ სწირავ. ცეცხლი და საკმეველი თანა იყოს.

8. გამცნებ შენ, მიპრონი რად ებისკოპოსისაგან წარმოილო, შენ ნულარას ურთავ; რად დაგელი[271]ოს, კულა ითხოვე.

9. ყრმასა ნუ მოჰქრისტიანავ ოდენ, ერცახე მონათლე; რა-ჟამს მოგიმცნას, რასაცა შურებოდე, დააგდე მსწრაფლ და წარეედ და მონათლე. თუ მოკულებოდის, მასვეცა დღესა ნუ შეურგულ-დები, რომელსა იშვას, არამედ მსწრაფლ მონათლე. შუადღემდე შენ ნუ ჰპატიეობ, თუ მოგგუარონ, მონათლე. შუადღითგან შენ ჰპატიეობდი, რადთა მონათლონ. და უკუეთუ უნათლავი მოკუდეს, წარიყვანე და მკუდართა თანა დაჰმარხე, და ეამსა ნუ სწირავ. უკუეთუ მიზეზი შენგან იყოს, მივედ და გააგონე ებისკოპოსსა; და უკუეთუ მიზეზი დედ-მამათაგან იყოს, იგინი მიგზავნენ.

10. და უკუეთუ ყრმად ნათლვასა შინა მო[272]გეც[უ]დეს და ემბაზსა არა ჩაგედვას, უნათლავი არს — დააგდე; და უკუეთუ ემ-ბაზსა ჩაგედვას, მონათლე და ქრისტიანე არს.

11. გამცნებ თქუენ: ნათესავთა ე^რ მამად-მამადმდე და სუნდი-კნოზსა ზ^რ მამად-მამადმდე ნუ ასუნდიკნოზებ, ნუცა ამზახებ.

12. აღტაცებულთა გვრგვნთა ნუ აკურთხევე, რამეთუ მეძავო-ბით შეყოფილ არნ და იგივე მეძავნი არიან.

13. ეკრძალე: სომეხსა და ქართველსა ნუ ასუნდიკნოზებ, ნუ-ცა ამზახებ².

14. უკეთუ კულა სომეხი მართალსა სარწმუნოებასა აღიარებ-დეს, კეთილ არს, ამზახენ.

15. უკუეთუ სომეხსა მკუდარსა ზედა მიხვდე, ვითარცა ერის-კაცმან ეგრე დაიბრთე. ჟუარსა ნუ დასწირ, ნუცა სახარებასა წაი-კითხავ.

16. უკეთუ სომეხი შენსა მოვიდეს, ეგრეთვე მან ყოს.

¹ სიბერისთა წესისა. ² ამზახებ.

17. რომელი იქორ[278]წინებოდიან წინდევასა და ჭუართა გაცელობასა ნუ იქმ, ერთხელ გვრგვნი უკურთხენ.

18. გვრგვნთა კურთხევასა* ნუ იქმ ყველიერითგან ვიდრე მარტკლიამდე, თვნიერ აღვსებისა და ახალკურიაკისა. სხუთა დღეთა არა იკურთხვიან გვრგვნი.

19. მართლმადიდებელი, რომელი არაჯვორთა იმარხვიდეს, ჩუენგან კრულ არს, ნუ აზიარებ.

20. [უკუეთუ] ცოლოსანმან კაცმან გინა უცოლომან განჩინებით როსკიპი დაისუას, ჩუენგან კრულ არს. ჟამსა ნუ აზიარებ¹ დაფარულთა გულთა განმკითხველი ღმერთი არს.

21. გამცნებ შენ განკრძალვასა, შიშით ყოფასა ყოველსა ზედა ეკლესიისასა. მარადის ჰკითხვიდი თვსსა ებისკოპოსსა და ქორებისკოპოსსა¹ წესიერად მოხუცებულსა ყოველსა წესსა მარხვისა და ლოცვისასა [და] დღესასწაულისასა.

და შენ თავით [274] თვსით მოძღუარსამცა ქუეშე ხარ. და თავსა შენსა კშირად განიკითხვედი, რადცა წაგეკიდებოდის მძინარესა გინა მღვდარეს, ყოველსა დაუფარველად აღიარებდი.

22. გამცნებ შენ, მარხეთა კათოლიკეთა ჟამსა ნუ სწირავ. ხოლო შაბათ-კურიაკეთგან და ხარებად და დიდსა ხუთშაბათსა მიმწუხრი — წირვითა მზე დაჰვიდოდის.

23. ეგრეთვე დიდსა შაბათსა² წუელასა ნუმცა ვინ იქმარებს ქრისტიანეთაგანი — ბრალი არს ფრად.

24. გამცნებ შენ შვილო, ყოვლადვემცა — უფრომსა მათ დღეთა ორმოცთა მარხვასა, ლოცვასა და სიწმიდესა ზედამსზედა შეუთვალვიდი.

25. თავი შენი სახედ მიეც ყოველთა სათნოებითა, სიწმიდითა, მარხვითა, მღვდარებითა და ლოცვითა, რამთა შენ აღგბადდენ და შენ ძლით ღმერთი იდიდოს.

26. [275] ხოლო უკუეთუ უდბად და უწესოდ იქცეოდი, სამწყსონი შენნი შენ აღგბადდენ. და სამწყსოთა შენთა ბრალი შენ მიგეკადოს და შენ ძლით ღმერთი იგმოს.

28. გამცნებ, რომელსა საკურთხეველსა ზედა დამყარებულსა და ოდიკსა ზედა სხუასა წირულსა მეორედ არა სწირო. არცა სხუ-

¹ ქორებისკოვსა. 2+და.

* მარჯვენა კიდებზე გადაწეურის ხელით მიწერილია: „გვრგვნის კურთხევათუს“.

ამან შენსა წირულსა წიროს. ხოლო უკუეთუ ესე იქმნას, ვიდრე ებისკოპოსსა არა ჰკითხო, ჟამსა ნუ სწირავ.

29. მცირეთა საკურობეველთა ზედა ჟამი მრავალგზის იწირვის ოდიკთა ცვალებითა*. რამე კულა დიდსა საკურობეველსა ზედა ჟამი დლით ა-გზის იწიროს, მეორედ არღარა იწირვის.

30. ოდიკსა უკუეთუ ფერკი გამოსწყდეს¹, ანუ თავუმან უკბინოს, ანუ წირულსა ზედა მეორედ იწიროს, ანუ წირვამან მ' დღე დაყ[276]ოს, მას ზედა ნულარა სწირავ; ებისკოპოსსა მიპგუარე და სხუად მოგცეს.

31. მიპრონსა და სიწმიდესა ერისკაცსა ნუ მისცემ. და მას სახლსა მიპრონსა და სიწმიდესა ნუ დასდგამ, სადა წილოვანი დედაკაცი იყოს.

32. ყრმას** მცირესა დედამან წელიწადი ერთი წუელად მისცეს. ხოლო უკუეთუ დედასა ეწყალოდის — მეორესა სცეს.

ყრმისა დედად შუა მარხვითგან მონანულად დადგეს და აღვსებად ჟამსა ეზიაროს.

33. ხოლო უკუეთუ დედაკაცმან მცირე ყრმად მოკლას ზედა მიწოლითა ანუ დაწუას, ებისკოპოსსა თანა მიგზავნე, რამეცა მან მოგიწეროს, იგიცა აქმნიე. უკუეთუ გულითაძი ინანდეს ანუ ზედამოჭრით, იგი ებისკოპოსსა აცნობე.

34. ყოველი კაცის მკლველი და [277] სისხლის უფალი ებისკოპოსსა თანა მიგზავნე. შენ სინანულსა ვერ მისცემ; რომელი ებისკოპოსისაგან ბრძანებდა მოილო, მას ზედა აშრომენ.

35. დედაკაცმან ქმრის ცოლმან, რომელიცა დაფარული ცოდვად აღვიაროს — ყრმის მოკლვად, გინა ვნებად, ანუ წამლვად, ანუ სხუად რამე, მას ნუ გამოაცხადებ, რომელ ქმარმან არა განიშოროს. თვთ მივედ ებისკოპოსისა და რამეცა გობრძანოს, იგიცა აქმნიე. და რამეცა ვინ ცოდვად აღვიაროს და შენ სინანული არა იცოდო, ებისკოპოსსა აუწყე ანუ მეცნიერსა ვისმე ხუტეცსა; კაცისა სახელსა ნუ უთხრობ, არამედ რამე-იგი აღვიაროს, იგი უთხარ: «ესე ვისმე ცოდვად უქმნია, სინანული რამე ხუდების, [278] მასწავე». და რამე გასწავოს, იგი აქმნიე.

36. გამცნებ შენ, შეილო, სამოსელი სამღდელომცა გმოსია, არ წინ-უკანა გააბებული, ვითარცა ავაზაკსა.

1 + გაუბრტეს.

* მარჯვენა კიდეზე გადამწერის ხელით მიწერილია: „ოდიკთა ცვალებითა“.

** მარცხენა კიდეზე გადამწერის ხელით მიწერილია: „ყრმისათეს“.

ჰომსა ნუ შეხვალ, რამეთუ ესე საქმე ავაზაკთაჲ არს.
მომღერეთა და მომთრეველთა თანა ნუ აღერევი, ნუცა ეპო-
ყურები.

37. ყოველთა ყოვლითურთ სახე კეთილ ისე ქმენ და ყოველ-
თა კეთილსა ასწავებდი, წინამძღუარ ხარ ყოელისაჲ.

სიტყუაჲ უშუერი და ენოვნებაჲ პირით შენით ნუ გამოვალს.

38. კაცისა მისამთხუეველად არგანსა ნუ მოიქნევ, რამეთუ
კაცი ხატი არს ღმრთისაჲ. შენგან სწავლაჲ ქაშს და არა მიმთხუე-
ვაჲ. და კელი შენი მსხუერპლისა შემწირველ არს და ამისთვის და-
ყენებულ არს მიმთხუევისაგან.

39. პირუ[270]ტყუსა ნუ დაჰკლავ, რამეთუ მღდელისა დაჟ-
ლული უსულოდ (!) არს.

40. იავარსა დაჲ ჰონავარსა თანა ნუ წაჰყევი, ნუცა ერევი,
რომელი-ესე ერისკაცისათვისცა ბოროტ არს ფრიად.

41. გულმწყრალი უჭუარებასა ნუ გაუტეობ, გინა წა-ვისმე
რამდე-უწყდეს, თუ არა ბედისათვის არა კეთილ არს.

გულმწყრალი, შფოთიანი, უზრახი ჟამსა ნუ სწირავ, ვიღრე
არა დაეგო.

დაიცევ სიმდაბლე და მოთმინებაჲ თავს-იდეე, ვითარცა მო-
წაფემან ქრისტესმან და მონამან სარწმუნომან.

42. საქორწინესა სახლსა შეხვიდე რაჲ, ტაბლაჲ უკურთხო,
ჰური ჰამე, მღერასა თანა ნუ დასდგები, შინა წარვედ: შენთა
მრემლთამცა შენგან ეშინიან და შენმცა მათგან გრცხუნეიან.

43. გამცნებ შენ, შვილო, შესაწირავსა მეტსა [280] ნუ შეჰ-
ვარდები, რამეთუ არა იცი დღე, თუ ოდეს მოჰკუდები. რომელი
მოგცენ საფასე, ეგრე სახედ უწირევი.

44. უკუეთუ მწუხრისა ლოცვასა ჰირის კანონსა და სერობი-
სასა «ნეტარ არიანთა» იტყოდე, ცისკრად გ' კანონსა და გ' წარ-
დგმასა და შესუენებულსა მოიქსენებდე, დრამად უწირე, და უკუ-
ეთუ ესე წესი ვერა აგო, ნახევარ დრამად უწირე.

45. ოდეს ეკლესიად შეხვდოდი, ფსალმუნთა გზასა ნუ იტყუ.
შევედ ეკლესიად და ფსალმუნნი წესიერად წართქუენ, შესამოსე-
ლი შეიმოსე და ჟამი ესრეთ წირე. ნუმცა რაჲ დაგაბრკოლებს ეკ-
ლესიად მისლვასა სამსა ამას ჟამსა: ცისკრად, სამხრად, სამწუხ-
როდ.

46. და უკუეთუ ვინმე კრულ იყოს ებისკოპოსისაგან [281]

გინა ქორეზისკოპოსისაგან¹, ეკლესიას ნუ შეუშუებ და მის თანა პურსა ნუ სკამ და ნუცა ეუბნები, ვიდრე ებისკოპოსისაგან ჭუარი არ დაიწეროს.

47. გამცნებ: ხუცესთა კრებასა ებისკოპოსისაგან უწამებელსა ნუ ჩაერთვი, რამეთუ სჯულისკანონსა წმიდათა მოციქულთასა ესრეთ წერილ არს: «უკუეთუ ხუცესთა თვნიერ ებისკოპოსისა კრება²-ყონ, შეჩუენებულ არიანო».

48. გამცნებ შენ, შვილო, რომელსა დღესა ჯამისწირვამ³ გეგულებოდის — ერთსა ღამესა პირველ ჟამისწირვისა და არ შემდგომად წირვისა — ესე ბ⁴ ღამენი მეუღლისაგან შეკრძალულობით დაიმარხენ.

49. კვრიაკეთა მემომავალთა და საუფლოთა დღესასწაულთა და მარხვათა კათოლიკეთა მეუღლისა მიახლოებასა ეკრძალე. და სხუა ჟამ წესიერად ურთიერთას იყვენით. და ესრეთვე შენთა მრემლთა ამცნიდი (!).

50. [282] რაჟამს ძილსა შინა დაცემად შეგეჰმთხვოს, მას დღესა ჟამსა ნუ სწირავ, ნუცა საკურთხეველად აღხუალ, ნუცა ხატსა და ჭუარსა ემთხუევი, არამედ ჰივედ ეკლესიად და ლოცვისა წესი აგე, ვითარცა ჭერ-იყოს.

51. ძილსა შინა დაცემისა კანონი ესე არს: «წმიდაო ღმერთო», «მამაო ჩუენო» — გ⁵; «მიწყალე» — გ⁶-გზის; ნ⁷ — «ღმერთო, მილხინე»; ნ⁸ — «უფალო, შეგეოდე», «კვრიელმსონი» — რ⁹*; მუკლთა მოღრეკად — ნ¹⁰; და შევრდომითნი...

52. გამცნებ შენ, შვილო, უკუეთუ მეუღლემან შენმან¹¹ ისიძვოს და ქეშმარიტი სცნა, დაუტევე, რამეთუ მსიძავთა თანა ქცევაჲ და ჟამისწირვამ ურთიერთას არა მოეზავებიან. ხოლო უკუეთუ ესე არა ჰყო, ჟამისწირვამ დაუტევე და შენცა ეკრძალე თავსა შენსა და ყოვლითურთ წესიერად იქცეოდე, რამეთუ მღდელი მსიძავი და უწესომ უფლისა გამსყიდელი არს და ყოვლად არა [288] ღირს არს წესსა მღდელობისასა წარდგომად, რამეთუ ხუცესთა და დიაკონთა-აც ბაძვამ ებისკოპოსთაჲ.

53. ჭერ-არს დიდითა კრძალულებითა და შიშითა აღსრულებაჲ წესსა ჟამისწირვისასა სიწმიდითა გულისაჲთა, ღმობიერებითა დიდითა შემოსად სამოსელი მღდელობისაჲ: კუართი, სარტყელი.

1 ქორეზისკოპოსისაგან. 2 კრებაჲ. 3 + თუ.

* მარჯვენა კიდეზე გადამწერის ხელით მიწერილია: «მცნებაჲ წირვისა».

** მარცხენა კიდეზე გადამწერის ხელით მიწერილია: «კს^{ნი} რ^ა».

ზეწარი, საკმეველი, სანთელი და კანდელი — თუნიერ ამისსა რამეთუ არა ჯერ-არს წირვამ; შიშით და კრძალვით აღასრულეთ და ერი აზიარეთ; ხოლო რომელი არა ღირს იყოს, ნუ აზიარებთ. რამეთუ მეძავი დედაკაცი ანუ მამაკაცი, თუ მეფეცა იყოს, ანუ მოძღვარი ვინმე, ნუ აზიარებ, მო-ცა-გკლვიდეს. რამეთუ ფრიად უმჯობეს არს, თუ სისხლი თქუენი ქრისტესსჯს დაითხოოს, ვიდრე ქრისტეს კორცი და სისხლი მიცემად არა ღირსთა, ვიდრემლის მოიქცენ და შეინანონ.

ესე და მრამდ[284]ეალი სხუამ, ვითარცა მოსცემდეს სული წმიდაჲ, ასწავოს მღღელთმოძღუარმან თვსთა კელთდასხმულთა და პრქუას: «ამას გიწამებ, შვილო, რამთა არა ცუდ იყოს კელთდასხმად ესე ჩემი თქუენ ზედა ხუცობისათჳს. ცრემლით მოგითხოვ და გასწავებ, რამთა ვედრი ესე ჩემი მტკიცედ დაიმარხოთ, რამთა საშინელსა მას დღესა მოსაგებელსა წინაშე მეუფისა მის ყოველთაჲსა უხრწნელად წარდგეთ მსახურებისა ანისაგან მისისა, რომელსა ღირს იქმნენით. მაშინ მოილოთ მოსაგებელი შრომათა თქუენთაჲ და ჩუენ გვხაროდის და მხიარულ იყვენენ ანგელოზნი და ყოველნი წმიდანი თქუენთჳს. ხოლო უკუეთუ არა დაიმარხოთ და გარეწარად გაქუნდეს ნიჭი ესე მცნებული თქუენდა, მაშინ სირცხულეულნი მონათა თანა უცმართა მიეცნეთ სატანჯველად საუკუნოდ და სიტყუამ...»*.

331. ზეწირულების სიგელი ბაბრატ III-ისა ნიკორფრიდისადმი

[1544 წ.]

აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილება. P 22. დედანი. ეტრატის გრაგნილი 6 კეფად. 311X28 სმ. ტექსტი იწყება პირველი კეფის ქვედა ნაწილზე, ზედა ნაწილი ცარიელია, ალბათ მოსახატავად დატოვებული. სიგელის ტექსტს უკირავს ეტრატის კეფების recto, ხოლო verso შეწირულების მინაწერებს უკავია. გრაგნილს ბოლო მოვლევითია — აკლია ბაბრატის ხელრთვის ნაწილი. ტექსტი მხედრულია და ან-მეტი. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვაა შექმდებ ნახმარია სამწერტილი.

1915 წლამდე გრაგნილი ინახებოდა ქუთაისის გუბერნიის მაწათ-მოქმედებისა და სახელმწიფო ქონების სამმართველოში. აღნიშნული წლის იანვარში სხვა საბუთებთან ერთად ომის საშიშროების გამო გაგზავნილ იქნა ჩრდილოეთ კავკასიაში, სადაც არქივი დაიღუპა სამოქალა-

* თ. უორდანიას მინაწერი: „აქ აკლია შემდეგი ფურცელი“.

ქო ომის დროს. მოგვიანებით სასწაულით გადარჩენილი ეს საბუთი ეკლას აკად. ნ. მარისათვის გადაუცია ლენინგრადში. აღმოსავლეთ-მცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილებაში საბუთი შესულია 1963 წელს და ინახება აკად. ნ. მარის კოლექციაში (იხ. С. С. Какабадзе, Грузинские документы Института Народов Азии, 1963, გვ. 76—77). საბუთი ქვეყნდება მინაწერების გარეშე.

ქ. კაცო ღმრთისაო, სარწმუნო მონაო და მნეო ქრისტეს საიდუმლოთაო, საუნჯეო მადლითა მათი[თა] სულისა წმიდისათაო, შეიწირე სიტყვა ესე ჩვენი, ვითარცა ძღვენი უნდო და შეირაცხე სამადლობელადა ჩვენზედა ქმნულისა მის ღიდებულისა საკვირველთ-მოქმედებისა შენისა.

ში სვეტო და სიმტკიცეო ეკლესიისაო და მნათობო ყოვლისა სოფლისა ქადაგებულო სიტყვისა მის ცხორებისაო, რამეთუ მრავალი სახელები სათნობათა შენთა გიწოდეს შენ და არცა ერთი კეთილი საქმე მოგაკლდა შენ, უაღრესო ყოველთა მწყემსთაო და ქებულო მღრდელთმოდღვართა შორის წმიდაო ნიკოლოზ¹;

რამეთუ ყოველივე მადალნი და ღიდებულნი სათნობანი, ვითარცა საუნჯესა შინა ოქროსასა ყოველნი თვალნი პატიოსანი და მარგალიტი მრავალ სასყიდლისა ესრეთ დაუნჯენ სანატრელსა შინა სულსა შენსა, ამისთვისცა სახელოვან იქმენ ყოველთა კილეთა ქვეყანისათა²;

და ვითარცა სანთელი ბრწყინვალე სასანთლესა ზედა ოქროსასა დაგადგინა შენ ქრისტემან ღმერთმან საყდარსა მასზედან მღრდელთ-მოდღვრებისასა განქარებად სიბნელესა მას საცთურისასა, განანათლებდე ძისა მის მორწმუნისა არა ხოლო მახლობელთა, არამედ შორიელთაცა ზედა მიფენად ბრწყინვალეობასა მას ღმრთისა მეცნიერებისასა;

ქეშმარიტად აღგამალლა შენ ანგელოზთა მობაძავმან მრნ მოქალაქეობამან შენმან და სიწმიდემან გონებისა შენისამან, უზეშთაეს კამართა ცისათა აღგიტაცა და წინაშე წმიდისა სამებისა წარგადგინა.

ვინაცა მოიღე უხვებით მადლი და ყოველი ნიჭი სრული ზეგარდმო მამისა მისგან ნათლისა და მხოლოდ შობილისა ძისა მისისა და ყოვლად წმიდისა სულისა.

აბელ მართალი ქებულ იქმნა ძღვნისა შეწირვითა, ხოლო შენ, სანატრელო მამაო, თავით თვისით ყოველითურთ ძღვნად შესაწირავად² წარუდგინე ღმერთსა.

¹ ქვეყანისათა. ² შესწირავადა.

* აქ მთაერდება პირველი კეფი.

ე ნ უ ქ სათნო ეყო ღმერთსა და მი[ი]ცვალა, ხოლო შენ გონიერება სულისა შენისა ყოვლითურთ ზეცათა მისცვალე და მიწიე ღმერთსა და წარმავალთა წილწარუვალი იგი მოიგე.

ა ბ რ ა ა მ საკვირველ იქმნა უცხოთა შეწყუნარებითა და სანატრელ იქმნა, რამეთუ აღთქმითა შობილი იგი ძე თვისი სიხარულით წარიყვანა შეწირვად ღმერთსა.

და ყოვლითურთ თავი შენი საკვერთხად მგრგვალად¹ შეწირულად წარუდგინე და შესწირე ღმერთსა და სული შენი დასდევ ცხოვართა შენთათვის სიტყვისაებრ სახიერებისა დაწერილი და გაგება და სიმტკიცე ჩვენი.

ნებითა ღმრთისათა აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა და სომეხთა და შანშე და შარვაშთა მეფეთ-მეფემან და ყოველთა მეფეთა შორის ქვეყანისათა ახოვნად სახელგანთქმულმან და კილით კიდედმდე სოფლისა მძლედ და უძლეველად ქადაგებისათა, ჩვენ. მეფეთ-მეფემან ბ ა გ რ ა ტ და თანამეცხედრემან ჩვენმან დედოფალთ-დედოფალმან ელენე ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ და ქელეკყაიეთ² აღშენებად დაკნინებულისა მონასტრისა ნიკოლწმიდისა და შეეკმენ საყდრად და საეპისკოპოზოდ და დაეადგინე და წმიდა და ღმერთშემოსილი ანგელოზთა მობაძაიე მღდელთ-მთავარეპისკოპოზი წმიდა და მეუფე მ ა ნ ო ე ლ.

და შემოგწირეთ, რათამცა ღირსი და სამართალი³ მსახურებად ეკყაეთ³ აურაცხელისა წყალობისა თქვენისა ჩემდამო; და შემოგწირეთ, ზი წმიდაო მღდელთ-მოძღვარო ნიკოლოზ, შემოგწირეთ და მოგახსენეთ სულისა ჩვენისა საოხად და ბრალთა ჩვენთა აღსახოცელად და მეფობისა ჩვენისა წარსამართებლად; და შემოგწირეთ, რომელსა ზედან შენებულ არს საყდარი შენი და შევამკვე ყოვლითა სამკაულითა საეკლესიოთა, დავეუხჯენ მას შინა და შეეწირენ დაბანი და სოფელნი.

ნიკოლწმიდას: მკედლიძენი კვამლი სამი; ტაძარი კვამლი ერთი; მურუზიძე კვამლი ერთი; გეგეშიძე კვამლი ერთი და პარტახტი სამი;

საკუთრეულზედან: მკედლიძე კვამლი ერთი;

უყყეშს: დონაძენი კვამლი სამი; პარტახტი დონაძი-

¹ მგარგავალიადა. ² ლეკყაეთ. ³ ვეყაქაეთ.

* აქ მთაერთება მეორე კეთი.

სეული სამი; გურაბანიძე კვამლი ერთი; კვიციანიძე კვამ-
ლი ერთი; თომ [ა] ძე კვამლი ერთი;

თლულს: ქელმოკლიძე კვამლი ოთხი; კაცითაძე
კვამლი სამი; კაბილაძე კვამლი ორი; თლულს პარტახტი ერ-
თი;

ზემო თლულს: კობახიძე კვამლი ერთი;

ხოტევეს: კობახიძე კვამლი ოთხი;

იწას: ჭნაძე კვამლი ოთხი; სტაჯაძე კვამლი ორი;

ხოტევეს: კობახიძისა პარტახტი ერთი;

ღვარდიას: მოწონელიძე კვამლი ოთხი; ვაწაძე
კვამლი ერთი;

ბაჯს: მეგრელი ერთი; ნობერიძე კვამლი ერთი; ჭუხუ-
ლაშვილი კვამლი ერთი; ზაზიაშვილი კვამლი ორი;
ელამ [ა] ძე კვამლი ერთი; კენჭაძე კვამლი ერთი; მღრი-
ანი კვამლი ერთი;

ლადის [ს]: ხიხაძე კვამლი ერთი; მღდელაძე
კვამლი ორი; ქაროზანიშვილი კვამლი ოთხი; ფოფხა-
ძე კვამლი სამი; ფარჯანაძე კვამლი ორი;

შეარას: დვალაძე ერთი;

მეტეხარას: ფარჯანაძე კვამლი ერთი;

ზნაკვას: კიკაულიანი კვამლი ერთი; გვენცაძე
კვამლი ერთი; ივანტაბელაძე კვამლი ერთი;

ხოწკიორას: ბუაძე კვამლი ერთი; ფოფხაძე კვამ-
ლი ოთხი; გვენცაძე კვამლი ორი;

ბაჯს: პარტახტი ორი;

ესე სოფელი და დაბანი ასრე ჩემი ნასამართლი შემოწირავს,
რომე არას კაცისა ძალად წანაღები არ არის.

რაცა გარაყანიძისეული სოფლები არის, გარაყანიძე
უშვილო იყო და მე მიანდერძა მისი მამული და მე შემოვსწირე;
და მისთვის არაეინ რას მემართლების. და ესე* გარაყანიძე შორს
განაყოფი არის და არცარა ამასთან საქმე აქვს.

და რაცა წულუკიძისეული სოფლები არის, ყველასათვის სა-
ნაცვლო მამული მიმიცემია; და მისთვის არაეინ რას მემართლე-
ბის, ამისთვის რომე. სხვით მამულითა შემოჭერებია. არას წულუ-
კიძისა ნათესავსა კაცსა, რაცა შემოწირავს, იმასთანა საქმე არა აქვს
რა.

* აქ მთავრდება შესამე კეფი.

აწ იმას გარეთ გაუჩინეთ პატივი და საჯდომი, ვითა პატრი-
ქათა და მეფეთაგან განაჩენსა ძეგლსა შინა წერილ არს. გაუჩინეთ
სამწყსონი და საკურთხნი თოთენდაერს მთას აქადა.
ოკრიბის მთას აქადა, ნაკალოებსა აქადა, მუხუ-
რის მთას აქადა, კვეშლევას, ერწოს, საჯვარეს
აქადა, მთა დვალეთისა, ღები, გლოლა, ყისონ
გამომდინარე რიონი და სრულად რაქა ასკის წყალს
გამოღმა.

აწ შემოგწირეთ მცირე და კინი ესოდენი სოფელი¹ და და-
ბანი თქვენ, წმიდასა მღვდელთმამდღვარსა ნიკოლოზს მისითა
მზღვრითა და სამართლიანითა წყლითა, წისკვილითა, ველითა, ვე-
ნახითა², სათიბითა, სახნავეითა, ჰალითა, სათევზოთა, ტყითა, სანა-
დროთა, ეკლესიითა, სასაფლაოთა, მთითა, ბარითა, შესავლითა
და გამოსავლითა, საძებრითა და უძებრითა, მისითა ერთობილითა
ყოვლითურთ უნაკლულოდ ასრე, რომე: რაცა ამა სოფელსა და
დაბანსა გამოსავალი და ბეგარა გამოვიდოდეს, ესენი სრულიად
წმიდასა მღვ[ე]ლთ-მთავარეპისკოპოზსა ნიკოლწმიდელსა მიეზა-
რებოდეს და არას კაცის ხელი არა მიხედებოდეს.

ესე არაოდეს არა მოეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მე-
ფეთა და დედოფალთა და შემდგომთა ჩვენთა, არას ჟამის გამოც-
ვლილობისათვის ესე მტკიცე და შეუცვალებელი სიგელი არაოდეს
არა მოეშალოს.

და³ ვინცა ვინ მშლელად და მაქცეველად³ და მრღვეველად
გაგებულისა ამის ჩვენისა და სიმტკიცისათვის ამიერ დაწყებულ-
თაგან ვიდრე დასასრულამდე, ვინცა და რამანცა ჟამსა, რომ-
ლისაცა გვარისა კაცმან კ[ა]ცისა მიზეზისა მოღებითა მშლელად და
მაქცეველად გამოჩნდეს, —

ანუ სხვათა ადგილთა პატრიარქნი, ანუ აფხაზეთის პატრიარქი,
ანუ ქართლის პატრიარქი, ანუ აფხაზეთის მეფეთ-მეფენი და დედო-
ფალთ-დედოფალნი, ვინა მღვდელთმთავარნი და ეპისკოპოზნი,
ანუ მეფენი, ანუ ერისთავთ-ერისთავნი, ვინდა⁴ ათაბაგნი და სპა-
სალარნი, ანუ დადიანი და გურიელი, ანუ შ[ა]ირვანისა და სომხი-
თისა ერისთავთ-ერისთავნი, და ვინდა ერისთავნი, და ანუ რაქისა
ერისთავი, ანუ ციხისთავნი, ანუ ნაცვალნი, და ანუ ტანუტერნი,
ანუ ამირათამირა, ანუ მეზაყე და ხელისუფალი, ანუ ნატაპეტი და

1 სოფელი. 2 ვენახითა. 3 მაქცეველად 4 განდა

** აქ მთავრდება მეოთხე კეფი.

აბრამატი¹, ანუ კარის პეე და მანდატური, და ანუ კასტრიბი², ანუ მპარავთა მეძიებელნი, ანუ ტყის მცველთა უხუცესნი, ანუ ტყის-მცველნი და ანუ რაცა ხელის მქონებელნი იყვნენ;

ანუ და რამანცა ადამის ნათესავმან კაცმან ანუ მცირემან და გინა დიდმან, ამისად შლად და ქევეად ქელყოს, კრულმც არს პირველად დაუსაბამოსა ღმრთისა პირითა და უფროსად* კურთხეულისა დედოფლისა ჩვენისა ღმრთისმშობელისა მარადის ქალწულისა მარიამისა მადლითა და პატიოსნისა ჯვარისა მადლითა და წმიდათა ათორმეტთა მოციქულთა და ათორმეტთა სამოციქულოთა საყდართა და მოსაყდრეთა მადლითა³ და შვიდთა კრებათა მადლითა³ და აფხაზეთისა კათალიკოზ-პატრიარქთა მადლითა³ და ქართლისა კათალიკოზ-პატრიარქთა მადლითა³ და მათთა მიმდგომთა მიტროპოლიტთა და მთავარეპისკოპოზთა და სხვათა ეპისკოპოზთა მადლითა და ყოველთა მართლად მა[ა]დიდებელთა ეპისკოპოზთა მადლითა³ და ჯვართა.

შე-მცე-ექმნების კეთრი გეზისი, ძრწოლა კ[ა]ენისი, მოშობა გმირთა, დაწვა სოდომელთა, და[ნ]თქმა დათან და აბირონისი, დანთქმულება მეგვიპტელთა, შიშთვილი იუდასი, მეხისტეხა დიოსკორესი, სირცხვილი კრისკენტი⁴ [და] საბიანესი; და ყოველთა მგმობართა თანამცა არს ნაწილი და სამკვიდრებელი მისი.

და ვინცა მტკიცედ იპყრას, ღმერთმან აკურთხოს და წმიდამან კათოლიკე სამოციქულომა საყდარმა და წმიდამა მღრღელთმოდღვარმან ნიკოლოზ, ამინ.

დაიწერა ბრძანება და სიგელი ესე ჩვენი ინდიკტიონსა მეფობისა ჩვენისასა მეოთხესა, ქორონიკონსა სკიბ, თვესა აგვისტოსა თ, ხელითა გიორგი აბაშიძისათა, ნებითა ღმრთისათა.

ხელთეა: ბ ა გ რ ა ტ

332. შაჰირუღაზის წიგნი როსტომ გურიელისა გიჰვინებისადმი

[1557—1562 წწ.]

ტსა. ფ. 1448. საბ. № 1052. დედანი. ეტრათი ორ კეფად. 52,6×18,5 სმ. მხედრული. განკეეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახარია სამაწერტილი. ევლემოზი კათალიკოსად დაჟდა 1557 წელს, ხოლო როსტომ გურიელი გარდაიქალა 1562 წელს. საბუთიე ამ წლებით თარიღდება.

დაუსაბამოსა ღმრთისა მამისა, ძისა და წმიდისა სულისა; თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ყოველად წმი-

1 აბრამატი. 2 კასტარაბი. 3 მდალითა. 4 კარისტენტი.

* აქ მთავრდება მეხუთე კეფი.

დისა ღმრთისმშობლისა; თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა წმიდათა ზეცისა ძალთა, ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა; თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა ცხოველსყოფელისა და პატიოსნისა ჯუარისათა, რომელსა ზედა განიპყრა უხრწნელი მკლავნი თვისნი ქრისტემან ღმერთმა ჩვენმან ხსნისათვის ჩვენისა;

თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა წმიდისა დიდებულისა და წინასწარმეტყველისა და წინამორბედისა ნათლისმცემელისა იოვანესითა, იოვანე მახარებელისითა და ღმრთისმეტყველისითა, წმიდათა ყოვლად ქებულთა მოციქულთა პეტრეს [და] პავლესითა და თორმეტთავე მოციქულთა; თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა რომელი დიდსა საუფლოსა სვინაქსარსა წმიდანნი სწერიან და [ა]ლიწერებიან;

თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა წმიდათა წინასწარმეტყველთა ღმდელთა, მოძღვართა, მოწამეთა და ნეტართა მამათა, მამათმთავართა, ქალწულთა, მესვეტეთა, შეუდაბნოეთა და ყოველთა წმიდათა ღმრთისათა ზეცისა და ქვეყანისათა, ხორციელთა და უხორცოთა ღმრთისა;

და ყოველთა ამა ზემოწერილთა ღმრთისათა თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა ესე წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგახსენეთ თქვენ, სასოსა და მეოცსა ყოველთა ქრისტიანეთასა წმიდათა უწმიდესსა შეიდ ცად უმაღლესსა ყოვლად წმიდასა ღმრთისმშობელსა ბიჰვინტისასა და კათო[ლი]კე საყდართა თქვენთა, გკადრე¹ და მოგაქსენე მე, გ უ რ ი ე ლ მ ა ნ პ ა ტ რ ო ნ მ ა ნ რ ო ს ტ ო მ და დედამან ჩვენმან ბატონმან დედოფალმან ქეთეონ და თანამეცხედრემან ჩვენმან დედოფალმან ბატონმან თამარ და ძეთა ჩვენთა ბატონმან გიორგი და ბატონმან კოსროთანგი და მომავალთა სახლისა ჩვენისათა ყოველთავე.

შემოგწირედ სახსრად და სამეოხოდ სულისა და კორცთა ჩვენთათვის და შეილთა ჩვენთა გაზრდისათვის და გაწაღმართებისათვის; შემოგწირეთ ო დ ი შ ს სოფელი კ ი ბ უ ლ ა მისითა სამართლიანითა მთითა, ბარითა, წყლითა, სასაფლაოთა, მისითა საძებრითა და უძებრითა ყოველთავე.

გკადრეთ² და შემოგწირეთ მას ეამსა, ოდეს შეგვემთქვია უმზავსო ცოდვა; შეგვიწყალებთ და მობრძანდით ბატონი კათა-

¹ ჰკადრე. ² ჰკადრეთ.

ლიკოზი ევდემონ და [ა]ლგიარეთ აღსარება ჩენი და და-
იდევით ექუს-ექუსი ჟამისწირვა თქვენ და შემდგომთა თქვენთა
კათოლიკოზთა ყოველთავე სახსრად სულისა ჩემ როსტომ
გურიელი სათვის.

ვინცა და რომელმანც კათოლიკოზმან თქვენგან განჩენილი
წირვა მომიშალოს, შე-მცა-იცვლების სჯულისა ქრისტიანობისაგან
და ჩემისამცა ცოდვის პასუხის გამცემი ღმრთის წინაშე ის იქმნე-
ბის.

და თქვენ, ბატონმან კათალიკოზმან ევდემონ, წიგნიცა ამ რი-
გი მიბოძე, ჩვენ სიგელი ესე მოგახსენეთ სიტყვით სრულქმნილი,
საბოლოოდ¹ გასათავებელი, უტყუარი და უნამუსო, ჟამ-დრო უძე-
ბარი, არას ჟამსა და პატრონობასა შიგან შეუცვალებელი, ყოვლი-
სა სამიზეზოსა საქმისაგან უმიზეზოდ გამოსრული.

გისვიანოს და გიბედნიეროს ღმერთმან თქვენ, სასოსა და მე-
ოხსა სულისა ჩვენისასა ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა და კათა-
ლიკოზსა ბატონსა თქვენ ევდემონს და შემდგომთა შენთა ყოველ-
თავე კათალიკოზთა. არავინ შემოგეცილოს და არც ვისმან მოგე-
შალოს: არა ჩვენგან და არა [ჩვენთა შეილთაგან და არა ჩვე]ნთა
შემდგომთა გურიელთაგან და არა მომავალთა სახლისა ჩვენისათა,
არა დადიანისაგან და არა სხვათა შემდგომთა მისთა დადიანთაგან
არა მოგეშალოს. ესე ასე გაგიტაოთ და არა გიტყუოთ და არცა
მოგეშალოს.

თუ ვინმე და რამანცა გვარმან კაცმან ამისად შლად კვლყოს,
რისხავსმცა მამა, ძე და სული წმიდა; შე-მცა-იცვლების სჯული-
საგან ქრისტიანობისა; ნესტორ და ორიგინეს² თანამცა არის ნაწი-
ლი მისი; შე-მცა-ედების შიშთვილი იუდასი, ძრწოლა კაენისა,
კეთრი გეზისი, დანთქმა დათან და აბი[რ]ონისა³; ნურა რათამც
სინანულითა ნუ იქნების ხსნა სულისა მისისა.

დამამტკიცებელნი ამისნი აკურთხენეს ღმერთმან, ამინ.

ხელრთვები: + როსტომ ქეთეონ ++ თამარ.

333. შაფირულავის წიგნი მახთან ბურიელისა შაოთაჟადის

საქარისაჟი

[1572 წ. ახლო]

Д. Бакрадзе. Археологическое путешествие по Грузии и Адха-
ре, СПб, 1879, გვ. 130—131.

...ნებითა და ჭერჩინებითა ღმრთისა ყოვლისა მპყრობელისა-
თა, აწ უკუე მონამან შენმა, გიორგის შეილმან, პატრონმან გუ-

¹ საბოლოოდ. ² ერმოგინეს. ³ + და შიშთვილი იუდასი.

რ ი ე ლ მ ა ნ ვ ა ხ ტ ა ნ გ, გიძლენ შენ მთასა წმიდასა მთაბორს განბრწყინებულსა ხატსა ღმრთაებისასა, ოდეს ცოდვათა ჩუენთა და უსჯულოებათათვის ჩუენთა შემციირდა ჰემმარიტებანი ძეთა კაცთანი და უმეტეს ჩუენ ქრისტიანეთანი.

მას ჟამსა შინა, ოდეს პატროსანი და დიდი სა[ა]თაბაგო საქრისტიანო უსჯულოთაგან და უღმრთოთა აგარიანთა მიერ განირყუნა, იწყო მოკლებად სჯულმა ჩუენმან და აღორძინებად სჯულმა მახმედისამან, მაშინ მას ჟამსა საათაბაგოს ურწყუნოთა და ბილწთა თათართაგან განირყუნა ზ ა რ ზ მ ი ს საყდარი, მონასტერი მოიშალა და მოოხრდა და აიშალა; და ზარზმის ხატი შენი ძლიერი მთაბორსა განბრწყინებული აქ გ უ რ ი ა ს ჩამოასვენეს, ვითარცა ექსორიაქმნილი; და ვითარცა ქრისტე დღეთა ჰეროდესთა, ვითარცა ეტყოდა ანგელოზი იოსებს: „აღდეგ და ივლტოდე ეგიპტედ“.

მას ჟამსა შინა აღვაშენეთ და შევამკვეთ ზ ა რ ზ მ ი ს საყდარი შემოქმედს, და დავასვენეთ საძუალესა ჩუენსა წმიდა ხატი ესე შენი, მეოხებად ცოდვილისა სულისა ჩუენისა და ძმისა ჩუენისა გ უ რ ი ე ლ ი ს ა მ ა მ ი ა ს გასამარჯვებლად და ძეთა და ასულთა მისთა საოხად და აღსაზრდელად.

გაგვიწყვია ჩუენდა სასაფლაოდ ოთხმოცი კვამლის კაცით აზნაურისშვილებითა. და ამ საწინამძღვროზედ კანდელაკად მათე წინამძღვრის ძმისწული იოანე მგალობელი გოგოტიძე გვირჩენია. და ამა ტაძრისა შენისა კანდელაკობა მისთვის მიგვიცემია ხუთის კომლის კაცით...

ამ კაცებით მირჩენია და შენთვის შემოგვიწირავს ჩუენის ცოდვილის სულის საოხად და საცხოვნებლად და გ უ რ ი ე ლ ი ს ჩემის ძმის პატრონის მამიას გასამარჯვებლად და საცხოვნებლად...

და ამა შენისა კანდელაკისათვის შენის მონასტრის მუდამ გაუყრელობისათვის წირვა-ლოცვისა და სამსახურისათვის წელიწადშიდ ჯამაგირი გიგვიჩენია ათი გვერდი ღომი და ხუთი ქილა მარილი წელს მიეცემოდეს...

ამის მოწამენი არიან: შ ე მ ო ქ მ ე დ ე ლ მ თ ა ვ ა რ ე პ ი ს კ ო პ ო ს ი ბ ა ტ ო ნ ი ბ ე ს ა რ ი ო ნ, ს ა ხ ლ თ უ ხ უ ც ე ს ი მ ა ქ უ ტ ა ძ ე რ ა მ ა ზ, ა რ თ ო მ ე ლ ა ძ ე ი ს ა კ, ნ ა კ ა შ ი -

ძე მამუკა და სხუანი ჩუენნი დარბაზის ერნი ყოველნი უზედანსნი და უქვედანსნი.

აწ ჩუენსა შემდგომად ყოველნო ბიჭვიტისა კათალიკოსნო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ; ყოველნო მიტროპოლიტნო და მთავარეპისკოპოსნო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ; ჭუმათელნო, ხინოწმინდელნო თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ; არქიმანდრიტნო, წინამძღვარნო, ქორეპისკოპოსნო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ; ხელოსანნო, კელისუფალნო, ნაცვალნო, მოხელენო, ჩუენო კარის გამგებელნო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ.

ხელრთუა: გ უ რ ი ე ლ ი ვ ა ხ ტ ა ნ გ

მინაწერი: „სა (260) ზარზმის საყდარი რომ აღუშენებიათ, ეს ქორონიკონი ყოფილა“.

334. ბრძანება სიმონ I-ისა მკოზბრის მძახნელთადმი

[1574 წ.]

ესა. ფონდი 1448. საბუთი № 3373. დედანი. ქალღი. 14×15 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახარია სამი წერტილი.

ქ. უზედანსთა მოგახსენებთ და უქუედანსთა გიბრძანებთ:

ვინგინდ[აენ] კარიდაღმა მეკობრის მძებნელი წარვლენილნი იყუნე[თ], მერმე ხახულისა ღმრთისმშობლის ყმაზედა ნურას კელს დაიდებთ და ნურცარას შუა ხართ.

და ვისაც საყდრის ყმის ნამეკობრევი შეაჩნდეს, მისი ჭურუმი ს[აყ]დრისათუის შეგუიწირავს. და სამეკობრო პატრონისათუის გუიბოძებია.

ბრძანება და სიგელი ესე ნიშნად მოგუიხსენებია. ქორონიკონსა სნიბ.

ხელრთუები ხვეულად: ს ვ ი მ ო ნ, ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ?

ე ლ ი მ ი რ ზ ა ?

335. შაფიჩულაგის წიგნი ბიოზგი მფისა ნიკორფიფისადმი

[1601 წ.]

აღმოსაელეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილება. P 22. დედანი. ეტრატის გრაგნილი 6 კეფად. ტექსტი მიწერილია მე-6 კეფის verso-ზე. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახარია ერთი, ორი ან სამი წერტილი. პირველი სტრიქონის დასაწყისი მოგლეჯილია.

[ქ. ჩუენ ღმრთივ-გვირგვინოსანმან] მ ე ფ ე თ-მ ე ფ ე მ ა ნ პატ[რონ]მან გ [ი ო] რ გ ი და ძემან ჩვენმან პირმშომა პატ-

1 წარეენილნი.

რონმან ლევან ვიგულვეთ და ვიგულისმოდგინეთ და შემოგწირეთ ნიკოლწმიდას წმიდასა ნიკოლოზ(ს) ჩვენად სადღეგრძელოდ და მეფობისა ჩვენისა წარსამართებელად და სულისა ჩვენისა საოხად და ძეთა ჩვენთა სადღეგრძელოდ და განსამარჯუებელად.

ზეღვარდიას: ვაწაძე დავითაი და ბევროზაი;

ქუეღვარდიას: ნარიმანული პარტახტი¹, ნანია ბერაძე, მიქელაი ბერაძე, ბერაულის პარტახტის ნახევარი, ბევროზა ბერაძე, გოგოლი ბერაძე, გიორგაი სოხაძე², მიხიტას სოხაძის პარტახტი, ბიჭუაი დვალი;

ხუენიფუს: ზაქარიას ნასახლევი, ნინაი ბათხაძე, გოჩიაი ბათხაძე, მიქელაი მარკოზიშვილი, დათვიაი მარკოზიშვილი, გიორგი კენჭაძე, გოგნიაი კენჭაძე, მამუაი გაგოშიძე, ნასხილაი კენჭაძე, ლომინაი კენჭაძე, მკერვალი კენჭაძე, მახიტაი კენჭაძე, მამუა კენჭაძე, დათინა მურუზიძე, გიორგობიანი დემეტრე და გოჩაი, დავით დაშრიანი;

ღვარდიას: მამუა ბერაძე;

ხოტევის: ნონია დაჩიბერიძე, გოგიჩა დაჩიბერიძე.

ამ კაცების ბეგრისაგან სრულიად შემოგუიწირავს და მოგუიყსენებია. †

მეტახარას: ხიზნია ომიამე, ბეჟანა ომიამე, გოგნა დაღუნდარიძე, სპანდია დაღუნდარიძე, ნონია დაღუნდარიძე, გიორგი ფოფხაძე, დაღუნდარიძის გიორგის პარტახტი.

ამათის ბეგრის ნახევარი და მუშაობა და სამსახური სრულობით საყდრისა ქნან. ამ ბეგრისაგან თორმეტს ლიტრასა სანთელსა, ხატსა და ერთს ლიტრას... * მოაქმარებდეს და ერთსა ლიტრასა საყმელსა.

¹ პარტახტი. ² საზღე.

* „და ერთს ლიტრას“ ჩაწერილია სტრიქონს შუა დედნის ხელით. ერთად სიტყვა გადასულია.

აწე ვინცა ესე ჩვენგან შემოწირული გლებნი გამოახვას და გამოსწიროს, მოუშალოს, რისხავსმცა შამა, ძე და სული წმიდა და ყოველნი წმიდანი ღმრთისანი.

დაიწერა სიგელი და ბრძანება ესე ქორონიკონსა სოთ.

ხელრთუა: მე ფე გ ი ო რ გ ი ვამტყიცებ.

336. სითარხნის წიგნი სვიმონ 1-ისა სპატიცხოვლისაჲში

[1500 წ.]

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 2329. დედანი. ქალაღი. 16,8×14,5 სმ. დაზიანებული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია ორი წერტილი.

წყალობი[თა ღმრთისათა]

ქ. მეფე მეფეთა სუიმეონ* უზეშთაესთა მო[გახსენ]ებთ და უქუედაესთა გიბრძანებთ. ქალაქის მოურაენო, მელიქნო, მამასახლისნო და სხუანო მოსაქმენო ვინგინდავინ იყუნეთ და ანუ ვინგინდავინ იქნებოდეთ.

მერმე ჩუენგან დადებული გუჯარი ვნახეთ და სუეტისცხოვლის მამულსა და ყმათა არაფერი საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოვების რა და არცარა ზღებია ერთის სათათროს საურისა და ულუფის შეტი. და ნურცა რას კელს თქუენ დაიდებთ, ნურცარას სთხოვთ და ნურცარას აქნევინებთ, ჩამოეხსენით. ქო-

რონიკონსა სპჲ.

337. შაჟირაულაჲის წიგნი მაშია გურიელისა ვიხვინტისაჲში

[1610 წ. ახლო]

ცსა. ფ. 1448. საბ. № 2156. დედანი. ქალაღი. 41×24,5 სმ. შედარული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია ორწერტილი.

ქ. შე[ნ], ცათა უერცეულესო და ქერაბინთა უზეშთაესო და თვალებისაგანცა ანგელოზთა თვალთაგან თვალთშეუდგამო, შვიდ ცათა უმაღლესო ბიჭვინტისა ღმრთისმშ[ობელთ], ჩუენ, ცვა-ფარვათა შენთა მონდობილმან და მსასოებელმან სიწმიდისა შენისამან გ უ რ ი ე ლ მ ა ნ ბ ა ტ ო ნ მ ა ნ მ ა მ ი ა მ ა ნ და თანამეცხედრემან

* აქამდე ტექსტი დაწერილია სინგურიით.

ჩუენმან დიდისა და მალლის კელმწიფისა ათაბაგ-ამი[რ]სპასალარის ძემან და [ა]სულმან დედოფალმ [ან] ბატონმან თინათი [ნ], და ძემან ჩუენმან პირმშომან ბატონმან მანუჩარ და სვიმონ, შვილთა და მომავალთა ჩუენთა ყოველთავე გყადრეთ და შემოგწირეთ და მოგახსენეთ შენ, საშინელსა და ცათა მობაძავსა ბიჰვინტისა ღმრთისმშობელსა სახსრად და საოხად სულისა ჩუენისა და საღლეგრძელოდ¹, ძისა ჩუენისა აღსაზრდელად და ბატონობისა ჩუენისა წარსამართებლად, და დღესა მას დიდსა განკითხვისასა ნებსით და უნებლიეთ ცოდვისა ჩემისა სახსრად და აღსახოცელად ცოდვათა ჩუენთა, შვიდი კუამლი კაცა:

კობლატაძე ხახუტაი, მისის² მამულითა, საფლავით და ეკლესი[ი]ს კარითა, შესავალ-გამოსავალითა;

მამია ტოროზაძე, მისის სახკარითა, საფლავითა, ეკლესი[ი]ს კარითა, შესავლითა და გამოსავალითა;

იმარიდო ტრაპაიძე, მისის სახკარითა, საფლავითა, ეკლესი[ი]ს კარითა, შესავლითა და გამოსავალითა;

ხახუტაი ტრაპაიძე, მისის სახკარითა, საფლავითა, მამულითა, ეკლესი[ი]ს კარითა, მისის ყოვლისა ფერითა;

ზაქარიაი ტრაპაიძე, მისის სახკარითა, მამულითა, საფლავითა, შესავალითა და გამოსავალითა;

მამისაი მქედლის შვილები, მისის სახკარითა, მამულითა, შესავალითა და გამოსავალითა.

ეს შვიდი კუამლი კაცი ასრე შეგვიწირავს ბიჰვინტისა ღმრთისმშობლისათვის. ვინც კათალიკოზი [იყოს], მისთვის მიგვიბარებია. წელიწადსჴია ოროლს ჟამს სწირებდეს მისის კრებულითა — ერთს მარიობას, ერთს ხორციელს შაბათს სულთაობასა.

და მამულს, რარიგაცა სხვა საკათალიკოზო მამულია, ისრე კათალიკოზი იხმარებდეს. და იმ კაცებს არა ეთხოვებოდეს რა საკათალიკოზოს გარეთ სხვის კაცისაგან სათემოს საქმის მეტი.

აწე რამანც ძემან კაცისამან: ან გურიელმან, ან კათალიკოზმან, ან ეფისკოპოზმან, თავადმან, ან აზნაურმან ესე ჩუენი სულიათვის შეწირული მამული ბიჰვინტისა ღმრთისმშობელსა მოუშალოს, რისხავს ყოველნი წმიდანნი ღმრთისან[ი], ზეცისანი და ქვეყანისანი, ხორციელნი და უხორცონი და ბიჰვინტისა ღმრთისმშობელი; ნურა რამცა ეშველები ნურცარა ამ სოფელს და ნურცარა საუკუნოს.

¹ საღლენგძელოდ. ² მისით.

დამამტკიცებელი ამისნი აქურთხნეს ღმერთმან¹. როდესაცა აქ მოხვიდოდე, აქ ჩემს საფლავზედა უამსა სწირებდე.

ხელრთვა: მ ა მ ი ა, თ ი ნ ა თ ი ნ.

338. შაფირულაბის წიგნი სვიმონ გურიელისა აბის ეპლასიისადმი

[1614 წ. 8 ნომბერი]

ქასა. ფონდი 1448. საბუთი № 534. დედანი. ქალაღი. 79×35 სმ. დაზიანებული. კიდებები მოტრეცილია. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერტილი.

[ქ. შემო]გწირე მე, ტვირთმძიმობით ცოდვითა შებღალუ[ლ-
მან გ]უ რ ი ე ლ მ ა ნ პ ა ტ რ ო ნ მ ა ნ ს ვ ი მ ო ნ მ ც ი რ ე ე ს ე
შ[ესაწირავ]ი სახსრად სულისა მამის ჩემისა ბატონის მ [ა] მ ი ა
გ უ რ ი ე ლ ი ს ა თ ვ ი ს თ ქ უ ე ნ — შვიდწილ უძღვევლსა, სასწა-
ულთმოქმედსა, მოწამეთა მთავარს, მხნესა, დიდსა წმიდასა გიორ-
გის ა ჳ ი ს ა ს ა :

ერთი კვამლი კაცი მქავანაძე სიქანდრაი; მეორე—
ივანა ტაკიძე, მესამე — ბაიქულაი გორგიოში-
ძე; მეოთხე — მახარობელი სალუქაძე; მეხუთე —
გოგინაისშვილი მზარაული ამათის ყოვლისფერი-
თა — ტყითა, წყლითა, მამულითა, საყანითა და საწინამძღვროდ გა-
ვაჩინეთ.

და ვინც აჰის წმიდა გიორგის საყდარზედ წინამძღვარი იჯდეს,
წელიწადშიდა თითო-თითო კუამლს კაცს თითო ცხეარსა მოაყუა-
ნინებდეს, ორი გვერდი ღომითა, ორი საწყავის ღვინითა, თევზი
იყოს თუ ყუელი. ათს გიორგობას ვინც წინამძღვარი იყოს, ბატონი
მამის ჩემისთვის დეკანოზითა და ერთის მო[ძღ]ვრითა უამს სწი-
რევდეს. იმ ოთხი კვამლის ბეგარა რომ დარჩება თითო რუბი, იმ
გლეხებს ხარაჯა მართებან, იმას წინამძღვარს მოუტანდენ ნაწი-
რავში.

აწ ამ ხუთს კვამლს კაცს გარედ შემოგვიწირავს აჰს ტყე და
წყალი უნაგირას აქათ სანისლოს ქვას შეკვეთს.
იქიდალმან ტყემავეარის ჯვარს წითლობამდი. წით-
ლობი ნაცხავატევის სერ [ს] რომ ჩამოსდევს, ნა-
ბადაისა სერს აქეთი — ეს სალორფინედ შეგვიწირავს.

როდესაც საყდარი გარდიჰედებოდეს კყიმარტით და ნაბადათ გარდიჰედებოდეს. ნაბადა დაღმა ნადირაულს ჩამოჰყუეთს, ნადირაულიდაღმან მდევის კარს ამოღმა — ეს ხელშეუღალად წმიდის გიორგისათვის შეგვიწირავს.

რაც ამ ტყეშიდ ნადირი მოკედეს, მარჯვენა კერძი წინამძღვარსა, მარცხენა — ვინც იმ საყდრის დეკანოზი იყოს.

რადგან შემოქმედლის სამწყსო არის და ეს აქის საყდარი მის ხელთ ქვეშ არის, რომელიც შემოქმედელმა მოინდომოს წინამძღვარი, მან დასვას და შემოქმედლის მეტს კაცს იმაზედ ხელი არ ქონდეს.

აწ ვინცა და რამანცა გვარმან კაცისამან ეს ჩვენგან გარიგებული და შეწირული მოგიშალოს ან ამ[ის შ]ლად ხელყოს, რისხავსმცა მამა, ძე და სული [წმიდა] და [ყ]ველანი [მისნი] წმიდანი ზეცისანი [და ქუეყნისანი], უხორციონი და ხორციელნი.

ან დიდებულ[მან, ან] გურიელმან, ან ებისკოპოზმან ეს მოშალო[ს], რამანცა გვარმან კაცისამან, არსმცა მის შორის კეთრი გეზისი, ძრწოლა კენისი, შიშთვილი იუდასი, დათქმა დათან და აბირონისი, სოდომელ-გომორელთანამც იქნება ნაწილი მისი და ქრისტეს ჯვარის-მცემელთანაც დაემკვიდრება, ამინ.

ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი აკურთხნეს ღმერთმან.

დაიწერა სიგელი ესე ქორონიკონსა სამასდა ორსა, თუესა ნოენბერსა სამსა, დღესა კვირიაკესა, ჟამსა მეოთხესა დღისასა. ამინ და კირიალისონ.

ხელრთვები: 1. ს ვ ი მ ო ნ . †

2. კ ა თ ა ლ ი კ ო ზ ი

3. დ ა დ ი ა ნ - გ უ რ ი ე ლ ი გ ი ო რ გ ი

339. ზემო ქართლის სარდლობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა

გამან ამილახორისადმი

[1688 28 მარტი]

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2125. დედანი. ქალღღი. 38,3X16,3. მხედრული. განკუთვლილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახზარია ორწერტილი. აქვე დაეუღლა საბუთის მეორე დედანიც (Hd 2126), რომელც რედაქციულად ზოგიერთ უმნიშვნელო განსხვავებას შეიცავს. ორივე ხელნაწერის ზურგზე რვა სტრიქონიანი სპარსული ტექსტია და ქართული შინაწერი: „ზემო ქართლის სარდლობისა სასარდლოსა“.

ქ. ნებითა და შეწყენითა ღმრთისათა ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე წყალობისა წიგნი და სიგელი გიბოძეთ

თქვენ — ჩუენსა ერდგულსა და თავდადებით ნამსახურსა ა მ ი ლ ა -
ხ ო რ ს პ ა ტ რ ო ნ ს ბ ე ე ა ნ ს, მ ა ს ე ა მ ს ა, ო დ ე ს ლ ი ე ხ უ ს ზ ე -
და თ და ლიეხუს ქუეშეთ ქართლის ქუეყანა თქუენის სახლისკაცის
სასარდლო ყოფილა.

აწე ჩუენცა შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თავადისა, აზნაურის-
შვილისა, ბერისა და ერთობილთ ყოვლის კაცის, რარიგადცა ამას
წინათ თქუენი სახლისკაცი სარდარი ყოფილა, იმავე რიგითა და
წესითა სარდრობა თქუენთვის გუიბოძებია. როდისცა ჩუენი წიგ-
ნი და ბრძანება მოგივიდეს, რარიგადცა მოგახსენოთ, იმრიგად
შეიყარეთ და სადაც* ჩუენი ბრძანება** იყოს, იქ შემოგვეყარე-
ნით. რაც კაცი დაგაკლდეს და ჩუენი ბრძანება გატეხოს, რათაც
სამართლით ემართლებოდეთ, გაუწყურით, გარდააქდევინეთ და
ჩუენი ბრძანება და სამსახური გაათავეთ. ქორონიკონსა ტკა.

ბჰელი: ყაენის ფეკთა მტუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

340. შაფიზულაზის წიგნი ვამაუ დაღიანისა გიჰვინბისაღი

[1050 წ.]

ტსა. ფ. 1448. საბ. № 2153. დედანი. ქალაღი. 56×24 სმ, მხედრული.
განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია სამწერტილი-
მარჯვენა ზემო კიდე მოხეულია.

ეჰა ასულო შეენიერო, იოვაკიმის ნაყო[ფო, სიტკბოვებით აღსაე-
სეო, ანნას] მორჩო რტო [გარ]დაფენილო, სოლ[ომ]ონ[ის ვენახო
რქა მეწამულო], დავითის ყუავილო დაბადებულთა სურნელმყოფე-
ლო, იესეს დ[იდებითა] აღყუავებულო, იუდას შროშანო, ყოველ-
თა [დაბადებუ]ლთა სამ[კა]უ[ლო], იაკობის კიბეო ზეცად მიმართ
აღმართებულო, ისაკის ვარდო [უბი]წოებით აღყუავებულო, აბრა-
მის კვირტო დიდებით [აღმოფრ]ჩენილო, სემის დასაბამო, ნათე-
საეთა დიდებავო, ნოეს სუ[ლისა ს]ამოსელო დაულპოლველო, ეეას
ნათელო და მწუხარებისა უ[ჩ]ინო მყოფელო, ადამის დიდებავო,
ჰამოთხეო პირმეტყუელო, ღმრთისა მამისა მხოლოსა წინათვე გა-
მორჩეულო და ძისა ღმრთისა მხოლოსა პირველ საუკუნეთა მამი-
საგან შობილისა [დედად ქალ]წულებით უთესლოდ მშობელო, გან-
წესებულად სულისა [წმიდისა] ტაძარო, სამებისა წმიდისა ცნობი-

* ამ სიტყვის გასწერიე მარცხენა კიდეზე უზის პატარა სპარსული ბჰელი.

** აქ ტექსტში უზის პატარა ოვალური სპარსული ბჰელი.

სა მომატყევებელო, რომელმან ერთი სამებისაგან შეიწყნარე და უაღრეს ყოველთა დაბადებულთა უშევ ძე მხოლოდ შობილი უღმობელოად და უხრწნელად.

შენ გარდამოიყუანე ღმერთი ქუეყანად და აღიყუანე ადამზეცად; [შენ აღ]ამალღე ბუნება ესე დაცემული და დასეი საყდართა ღმრთაებისათა რაჟამს ავასხენ ღმერთსა ბუნება ადამისი და შევ ღმერთი და კაცი ორითა ბუნებითა, ამისთვისცა მიიღო, რომლისა იგი მიღებად გული უთქმდა ადამს.

შენ მშვიდობა შევ შორის ცათა და ქუეყანისათა სისხლისა ძისა შენისათა; შენ დახსენ მტერობა იგი პირველ[ი], რომელი იყო შორის ანგელოზთა და კაცთა, რაჟამს იქმენ ცა ქუეყანასა ზედა და მიწისა ცათა შინა; შენ, ღრუბელო ნათლისაყო, რომელმან ცვარი სიხარულისა და ცვარი ცხოვრებისა და ცვარი სიტკბოებისა აცვრიე და აღავსე ქუეყანა ურწყული ნაყოფითა მრავალფერითა, რომლისაგან განუძღომელად სურის ყოველთა დაბადებულთა მიღებად ტკბილთა მათ ნაყოფთა ღმრთის მეცნიერებისათა;

შენ, შვიდ ცათა უმაღლესო და ქერაბინთა უზეშთაესო, ჩუენო სასოებავ და შესავედრებელო, ტკბილო და მოწყალეო, მეოხო და ნუგეშინის მცემელო ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო!

ჩუენ, ცვა-ფარვათა. შენთა მონდობილმან და მსასოებელმან ძისა და მეუფისა შენისამან, ჩუენ, ქელ მწიფემან და დიანმან პატრონმან ვამეყ და თანამეუღლე მან ჩუენმან გურიელის ასულმან დედოფალმან პატრონმან ელენე და ძეთა ჩუენთა გიორგიმ და ბაგრატ ვიგულეთ და ვიგულსმოდგინეთ, [გ]კადრეთ და შემოგწირეთ შენ ცათა მობაძავსა ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა სენაკს საწინამძღრო საყდარი და სასახლე სრულიად მისის მამულითა და ორის სასახლითა ოღუაწკითა და დეის ტყითა, სრულიად მისის შესავლითა და გამოსავლითა ჩუენდ[ა] წასამართებელად და დღეთ[ა] ჩუენთა სიგარძისათვის და სულისა ჩუენისა სავოხად;

მას ეამსა, ოდეს მადლითა და ბრძანებითა თქუენითა გარდაიცვალა და დიანი ბატონი ლევან და ჩვენ გავბატონდით, ყოველს საყდარს ცო[ტ]-ცოტა რამე შევსწირეთ. და მერმე დაგველაპარაკა ბატონი გენათელ კათალიკოზი ზაქარია ქუარიანი. გავსინჯეთ და სრულად ოდიშს ერთი საყდარი ასეთი არა ქონდა კათალიკოზს, რომე დღესასწაული გარდაეხადა. და ხან ერთს ეპისკოპოზს ჩაუდგებოდხე შინ და ხან მეოორეს;

და ეპისკოპოზები მწვედ გარჯით და დაღონებით იყუნენ; და ამისთვის შეესწირეთ რომე, როდესაც კათალიკოზი ოდიშს მობრძანდებოდეს, ხატსა, ჭუარსა და ომფორს იქ საყდარს დაასვენებდენ.

და გაეაჩინეთ ამისთვის: ვინც ვინ კათალიკოზი იყოთ და ოდიშს ბრძანდებოდეთ, ამაღლების დღეს ჩუენის სულის საეოხად და სახსრად ეამს გვიწირვიდენ. თვარადა, იმ დღეს ოდიშს ვერ დაესწრათ, ამ თორმეტს საუფლოს დღეშიდ იმ საყდარს ეამს გვიწირვიდენ, რათა არა განვარდეთ სასუფეველისაგან.

ეს მამული, საყდარი, სასახლე ასე გარიგებით ბატონ კათალიკოზის ზაქარიასათვის მიგვიბარებია.

აწე ვინცა და რამანცა ძემან კაცისამან: დიდმან ანუ მცირემან, დადიანმან ანუ დედოფალმან, კათალიკოზმან ანუ სხვა ვინმე ბატონმან ამისად შლად, ქცევად და გამოხმად ველჰყოჲ, მასმცა რისხავს თავად დაუსაბამო ღმერთი და მხოლოდ შობილი უფალი იესო ქრისტე, ძე ღმრთისა და სული წმიდა ცხოველსმყოფელი მამისაგან გამოსრული;

შე-მცა-ედებ[ი]ს ძრწ[ო]ლა კაენისა, შიშთვილი [ი]უდასი, მეხდატეხა დივოსკორესი, სირცხელი კრისკენტი და საბიანესი, დანთქმა დათან და აბირონისი; და მას ზედამც მოიწვევის წყევა მეთადარვისა ფსალმუნისა და იუდას თანამც დაისჯების სული და ჯორცი მისი; და ნურარათა სინანულითა არის ხსნა სულისა მისისა.

დამამტკიცებელნი ამისნი ღმერთმან აკუ[რთხნეს და] ბიჰვინტისა ღმრთისმშობელმან.

და მომშლელი ამისი წყეულ, კრულ და შეჩუენებულ იყოს ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა.

დაიწერა წიგნი, ბრძანება და სიგელი ესე ქორონიკონსა ტმზ, კელითა ჩემ ცოდვილისა კათალიკოზის მგალობლის თ ა მ ა ზ ა ს ი თ ა.

ხელრთები: ვ ა მ ე ყ , ე ლ ე ნ ე .

341. შაფირულავის წიგნი კაიხოსრო ზურიელისა აზის ვალესიისაღმრ

1880 წ. ახლო

Д. Б а к р а д з е. Археологическое путешествие по Гурии и Адчаре, СПб, 1879, гл. 192—193.

შენ, დიდებულო ღუაწლისა მძლეველო მხედარო, მრავალთა სასწაულთა მოქმედო, რომელმან იცან ერთი სამებისაგანი ქრისტე უფალი ღმერთი ჩუენი, არცხვინე ურწმუნოთა და იწამე ქრისტე

ტესთვის და მან მოგვცა სამას სამოცდახუთი სასწაული მოქმედება, ზღუათა და ხმელეთთა განთქმულო, მოწამეთა მთავარო, წმიდაო გიორგი აჭისაო, გვედრები მე, გ უ რ ი ე ლ ი ქ ა ი ხ ო ს - რ ო .

მას ჟამსა, ოდეს თქვენს საყდარს სიმაგრეშიდ ვიყავით, გამოგვიზახა დადიანმან ვამეხმა თავს დასასხმელი დიდი ლაშქარი იმერელნი, ოდიშარნი, შარვაშიძე; ჩვენი საპატიო კაცებიც თან ახლდენ, მოგვიხდენ და შუა გურია დაარბიეს.

და შენს მეტი ღონე აღარ მქონდა და შიგ თქვენს ტაძარშიდ შევიკაზმეთ, მოვედით ოზურგეთს; სასახლეში დამაგრდენ ისინი: დავესხით თავსა, გურული ჩვენი საპატიო კაცები დავირჩინეთ, წამოვიყვანეთ; მეორეს დღეს ციხე-დარბაზი ვეიღეთ. გიორგი შოუსტანი, დადიანის ძმა ლიპარტიანი, კილაძე, მიქელაძე, ჯიჯავაძენი, ანჩაბაძენი, ჯუმათელი სესიასშვილი სარდალი იყო, — ესენი ყველა დავირჩინეთ.

მოვედით თქვენს წინაშე გამარჯვებულნი ძალითა და შეწვევით შენითა, შემოგწირეთ ერთი კუამლი კაცი მამუკა სალუქვაძე, მეორე კუამლი კაცი პატია სალუქვაძე, გეგიძე ბერთან რომ დგას, მესამე კუამლი კაცი მაკვანეთს პატია ანთელიძე. ეს სამი კუამლი კაცი ან ხარს იშოვნოდეს ან სამს ცხვარსა; აპრილისა ოცდასამსა [და] გიორგობას წინამძღუარი, მისი კრებული ხუცები ჟამს გვიწირავდენ ამ სამის კაცის ნაწირავად.

სხუა ჩვენის ბაჟისაგან გაგვიჩენია ხუთი ოკა რკინა, ხოლო ჩვენის სასაფლაოს წინამძღუარი დაგვისვამს იოსებ მეიერუსალიმე, ჩვენის სასაფლაოს მეტოქად იყონ. შემოქმედს ჯიჯავაძის ჭაჭვი, ხრმალი¹ და ლახტი შემოგვიწირავს. შეიწირე კანონიერი ესე შესაწირავი, დაგვიმკვიდრე გურია და აღზარდენ ძენნი ჩვენნი გიორგი ბატონისშვილი.

და რამანცა ადამის ტომმან შენ ეს გამოგწიროს და მოგიშალოს, რისხაუს შენი ძალი და ღუთისა საშინელი. ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი აკურთხოს ღმერთმან.

სხვა ამის დავთრები ძველს ჩვენს ნათესავთაგან შემოქმედს შეწირული არის. ტყე და წყალი როგორც შეწირულია, ჩვენ ისე გაგვიახლებია და დაგვიმტკიცებია, ამინ.

¹ რხმალი.

ქსა. ფონდი 1448. საბუთი № 2154. დედანი. ქაღალდი. 67×27,3 სმ.
დაზიანებული. თავი აკლია. მარცხენა ზემო კიდე მოტრეცილია. მხედრული.
განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერტი-
ლი. შემოკლებით და არა დედნის მიხედვით დაიბეჭდა: „ქართ. სამართ.
ძეგ.“ 11, გვ. 223—224.

[ქ. ეპა ასულო შევნიერო, იოვაკიმის ნაყოფო, სიტკობებით
აღსავეგო, ანას მორჩო. რტო გარდაფენილო, სოლომონის ვენახო.
რქაო მეწამულო, დავითის ყვაეილო. დაბადებულთა სურნელმყო-
ფელო, იესეს დიდებითა აღყვაებულო, იუდას შროშანო, ყოველ-
თა სამკაულო], იაკობის კიბეო ზე[ცად მიმ]ართ აღმართებულო,
ისაკის ვარდო უბიწოებით აღყვაებულო, აბრამის [კვი]რტო დი-
დებითა აღმოფრჩენილო, სემის დასაბამო, ნათეს[ა]ეთა დიდებაო,
[ნო]ეს სულისა სამოსელო დაულპოლველო, ევას ნათელო და მწუ-
ხარებისა უ[ჩ]ინო მყოფელო, ადამის დიდებაო, სამოთხეო პირმე-
ტყველო, ღმრთისა მამისაო მხოლოსა წინათვე გამორჩეულო და
ძისა ღმრთისა მხოლოსა პირველ სა[უკუ]ნეთა მამისაგან შობილის
დედად ქალწულებით უთესლოდ მშობელო განწესებულა[დ] სუ-
ლისა წმ[ი]დისა ტაძარ-სამებისა წმიდისა ცნობისა მომატყეებელო,
რომელმან ერთი სამებისაგან შეიწყნარე და უაღრეს ყოველთა და-
ბადებულთა უ[შე]ვე ძე მხოლოდ შობილი უღმობელად და უხრ-
წნელად.

შენ გარდამოიყვანე] ღმერთი ქუ[ე]ყნად და აღიყვანე ადამ
ზეცად; შენ აღამალღე ბუნება ესე დაცემული და დასვი საყდართა
ღმრთაებისათა, რაჟამს ავასხენ ღმერთსა ბუნება ადამის და შევე
ღმერთი და კაცი ორითა ბუნებითა; ამისთვისცა მიიღო, რომლისა
მი[ღე]ბად გული უთქმდა ადამს.

შენ მშვიდობა შევე შორის ც[ა]თა და ქვეყანისა სისხლისა ძისა
შენ[ი]სათა; შენ დახსენ მტერობა იგი პირველი, რომელი იყო შო-
რის ანგელოზთა და კაცთა, რაჟამს იქმენ ცა ქვეყანასა ზედა და
მ[ი]წისა ცათა შინა; შენ, ღრუბელო ნათლისაო, რომელმან ცვარი
სიხარულისა და ცვარი ცხ[ო]ვრებ[ისა] და ცვარი სიტკობებისა
აცვრიე და აღავსე ქვეყანა ურწყული ნაყოფითა მრავ[ა]ლფერთა,

რომლისაგან განუძღომელად სურის ყოველთა დაბადებულთა მიღებად ტკბილთა მათ ნაყოფთა ღმრთის მეცნიერებისათა.

შენ, შვიდ ცათა უმაღლესო [და] ქერაბინთა უზეშთაესო, ჩვენო სასოებავ და შესავედრებელო, ტკბილო და მოწყალეო, მეოხრ და ნუგეშინისმცემელო ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო!

ჩვენ, ცვა-ფარვათა შენთა მონდობილმან და მსასოებელმან ძისა და მეუფისამ შენისამა, ჩვენ, კელმწიფემან მეფეთ-მეფემან და დიანმან ვამეყ და თანამეუღლემან ჩვენმან გურიელისა ასულმან დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან ელენე და ძეთა ჩვენთა გიორგი და ბაგრატ [გ]კადრეთ და მოგახსენეთ, მოგართვით და დაგიდევით სიგელი ესე თქვენ, ცათა მობაძავსა ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა და მას შინა დადგინებულსა ქუთათელ კათალიკოზსა ჩხეტიძესა პატრონსა სვიმეონს.

ასრე რომე, საკათალიკოზო მამულები სადაც იყო, ყოველგან ვინგინდავის სახელოთ ქონდა საბატოს კაცებსა. და აწ ბატონო კათალიკოზო, თქვენ მოინდომეთ და დაგვეაქენით. და ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და გარდაგვიგდია საკათალიკოზოს მამულზედა და ალაგებზედ ყოველგან მოურავი ჩვენს საბატ[ონო]-ში.

ასრე რომე, ვერამ ჩვენმა შემდგომ[მა] ბატონმა და დედოფალმა და კათ[ა]ლიკ[ო]ზმან ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლის მამულსა და ალაგებზე, თუ არ იმავ კატის ყმა, სხვა კაცი მოურა[ე]ად არ დაესვათ და არცავის სახელოდ მიესცეთ; და [ა]რცავის ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლის მამული და ყმები ჩვენ საძალოდ და სააკაკოლ¹ არავის დაეანებოთ.

და ამას გარეთ სამართალიც ასრეა და ძველთაგანც ასრე ყოფილა, რომ: კათალიკოზის უკითხვათ და უნებურად ეფისკოპ[ო]-სობა არ გაცემულა; და² არც ჩვენ დღეს ამას იქით თქვენად უკითხვად და უნებლად ჩვენ ეფისკოპ[ო]სი არ დაესვათ და არც ეპისკოპ[ო]სობა გავსცეთ.

და ვინცა ვინ სარჯულოს საქმეზედა თქვენ წინ აღგიდგეს და გაუწყრ[ე]თ, ჩვენ სამართლიანის საქმით თქვენ მოგიდგეთ. და სადამდის თქვენ შენდობა არ უბოძოთ და არ შევირიგოთ, მანამდის არც ჩვენ შევირიგოთ.

¹ საუკაცოდ. ² + და.

და როგორცა მის დღეშიგა ამ ჩვენს სახლსა და საბატონოში სხვათ- კათალ[ი]კოზებს ჩვენგან და¹ ამ სახლის ბატონებისაგან პა-ტივი სდებოდეს², არც ის მოგიშალოთ. და ჩვენც მწყალობელნი და კარგნი ვიყ[ვ]ნეთ თქვენთვის.

და აწე, ვინცა და რამანცა ძემან კაცისამან: დიდმან ანუ მცირემან, ანუ მეფემან, ანუ¹ დადიანმან, ანუ დედოფალმან და ანუ კათალ[ი]კ[ო]ზმან და ანუ ვინმე სხვამ ბატონმან, ეს ჩვენგან და-დებული სიგელი და გარ[ი]გებული საქმე მოუშალოს ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა და ამისად შლად და გამოსმად კელჰყოს, მა-სამც რისხავს თავად დაუსაბამო ღმერთი და მხოლოდ შობილი უფალი იესო ქრისტე, ძე ღმრთისა და სული წმიდა ცხოველსმყო-ფელი, მაჰისაგან გამოსრული;

შე-მცა-ედების ძრწოლა კენისი, შიშთვილი იუდასი, მეზ-და-ტეხა დიოსკორესი, სირცხვილი კრისკენტი და საბიანესი, დანთქმა დათან და [ა]ბირონისი; და მაზედამცა მოიწევის წყევა მეასდა-რვისა ფსალმუნისა; და იუდასთანამც დაისჯების სული და ხორცი მისი და ნურარათა სინანულითა არის³ კსნა სულისა მისისა.

დამამტკიცებელნი ამისნი ღმერთმან აყურთხნეს და ბიჭვინ-ტისა ღმრთისმშობელმან. და მომშლელნი ამისნი წყეულ, კრულ და შეჩვენებულ იყოს ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა.

დაიწერა წიგნი, ბრძანება და სიგელი ესე ქორონიკონსა სამას მთ ორმოცდაცხრასა.

ხელრთვები: მ ე ფ ე ვ ა მ ე ყ . ე ლ ე ნ ე .

343. შაწირულავის წიგნი ვაჟაჲ დადიანისა ბიჰვინტისაღვი

1000—1002 წწ.

ცსს. ფონდი 1448. საბ. № 2155. დედანი. ქალაღი. 41×25,3 სმ. მხედ-რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-წერტილი.

ქ. ეჰა შენ, შვიდთავე ცათა უმაღლესო და სერაბინ და ქერა-ბინთა უპატოსნესო, [უ]ბიწოდ მშობელო ქრისტეს ძისა ღმრთი-სა, ქალწულო თვალო და დედათა დიდებავო, ქრისტიანელთა სი-ქადულო, მორწმუნეთა სამკაულო, ღმრთისა და კაცთა შემაერთე-ბელო დიდისა და ცათამდის აღწეენილისა ჩრდილოეთისა და აფ-

1 + და. 2 ზდებოდეს. 3 არისი.

ხაზეთისა დედა-ქალწულისა და დიდისა ემბაზისა ბიჭვინტისა¹ ღმრთისმშობელო მარადის ქალწულო მარიამ, რომელმან შევ ერთი წმიდისა სამებისაგანი ქრისტე უფალი აადამინთა ხსნისა და ცხორებისათვის, რომელი ვარ თავსმდებ და წინამძღვარ ქრისტე-ანელთა შენგან შობილისა ქრისტეს ძისა ღმრთისა მიმართ.

ჩუენ, ცვა-ფარვათა შენთა მინდობილმან და მოსავემან წმიდისა სახელისა შენისამან ღმრთივ-აღმაღლებულმან და ღმრთისა მიერ დამყარებულმან ნეტარისა და დავითისა მოსახელემან და ღმრთივ ზეგარდმო ცხებულმან და ღმრთისა მიერ ახალ გვირგვინოსან მყოფელმან ლიხთიმრისა და ლიხთამრისა, ოსეთისა და დეაღეთისა, სვანეთისა და ყაზახეთისა, ჯიქეთისა და აფხაზეთისა, დიდისა ოდიშისა და გურიისა და სრულიად საქართველოს მპყრობელ-მქონებელმან დიდმა მეფეთ-მეფემან ქელმწიფემ და დიანმან პატრონმან ვამეყ და დიდისა გურიელისა მამიას ასულნან დედოფალთ-დედოფალმან ბატონმან ელენემ და ჩვენგან გაზრდილ გაკეთებულმან გურიელმან პატრონმან დიმიტრიმ;

მას ეამსა, ოდეს ძალითა და შეწვევითა შენითა და ძისა შენისათა სრულიად საქართველო დავიჭირეთ, იმ დროსა ბიჭვინტის¹ ღმრთისმშობელსა შამოგწირეთ გურიას წმიდის კვირიკეს საყდარი ძიმითისა და მისი დეკანოზი და მისი შვილი გაბრიელ და მისი ძმა ბაუჟაი კბილიანისშვილი, მისის ცოლ-შვილითა, სახლკართა, ალაგითა, ჭურ-მარნითა, ტყითა და ველითა, ვენახითა და საყანითა, სათიბითა და სასაძო[ვ]რეთა, ეკლესიითა და სასაფლაფოთა, მთითა და ბარითა და მისი ყმა მამია ქართველაისშვილი, ნასხიდაი რამისშვილის-სეული, მამისთვალი ნანაძე, გიორგისაი მგელაძე, სეხნიაი და ზაზუტაი კბილიანისშვილი, გაბრიელ კალანდარისშვილი, გიორგი მჩხაიძე ჭუმლად, რაც შინ ყმა ყავდეს, იმიანათ; ეს რვა კვამლი კაცი მათის ცოლ-შვილითა, სახლკართა, ჭურ-მარნითა, ტყითა და ველითა, ვენახითა და საყანითა, მთითა და ბარითა, საძებრითა და უძებრითა, დღეს რისაც მქონებულნი იყუენ, მათის სამართლიანის ყოვლისფერთა.

¹ ბიჭვინტის.

სხვა ამას გარეთ ამათი ხარაჯა ბიჭვინტის¹ ღმრთისმშობლისათვის შეგვიწირაეს. არც არავის კორციელის კაცისაგან ეთხოვნებოდეს. გურიას შამოგვიწირავს ჩვენდა ამა სოფელსა სადღეგრძელოთ და კელმწიფობისა ჩვენისა წასამართებელად და პირმშოთა ძე-ასულთა ჩუნთა აღსაზრდელად, დღესა მას საუკუნესა საშჯელისასა ცოდვილისა სულისა ჩუნისა სახსრათ და სავოხათ, რათა ფარევედენ სიწმიდე შენი ცხორებასა ჩუნსა წმიდა ვიდრე ეამთა უკუნისამდის, ამინ.

აწ ეს ჩუნეგან შეწირული და გარიგებული რამანცა ძემან და გვარმან კაცისამან გამოწიროს და მოვიშალოს, მასაც რისხავს ტკბილი დაუსაბამო ღმერთი და შენგან უბიწოდ შობილი ქრისტე უფალი და ყოველნი წმიდანი ღმრთისანი.

კვირესა შოშალოს, აღდგომა ქრისტესი რისხავს; ორშაბათსა მოშალოს, მთავარანგელოზნიმცა რისხავს; სამშაბათსა მოშალოს, ნათლისმცემელი იოვანე რისხავს; ოთხშაბათსა მოშალოს, ყოვლად წმიდა ღმრთისმშობელი რისხავს; ხუთშაბათსა მოშალოს, ათორმეტი მოციქული რისხავს; პარასკევსა მოშალოს, ჭუარბი პატიოსანი რისხავს; თუ შაბათსა მოშალოს, სული წმიდამცა რისხავს.

ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი აკურთხნეს ღმერთმან ვიდრე ეამთა უკუნისამდის, ამინ.

კათალიკოზი სვიმეონისთვის მიმიცემია, ღმერთმან უბედნიეროს. რამანც გვარმან კაცმან, ან დიდმან ან მცირემან, ეს მოვიშალოს, ჩვენდა ნუქაფად ის განიკითხვის დღესა მას დიდსა განკითხვისასა, ამინ.

ხელრთვა: ვ ა მ ე ყ, ე ლ ე ნ ე.

344. შუაშალოზის სიგელი გიორგი ვარიელიისა ახსახათის კათალიკოს

სვიმეონ ჩხატინისადმი

1884 წ.

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 3991. დედანი. ქალაღი. 79X28 სმ. შხედრულო. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერტილო. შემოკლებით და არა დედნის მიხედვით დაიბეჭდა: „ქართ. სა-მართ. ძეგ.“ II, გვ. 225—226.

ქ. ეპა ასულო შევნიერო, [ი]ოვაკიმის [ნ]აყოფო, სი[ტკბო-
ებ]ით აღსავესო¹, ანას მო[რ]ჩო. რტო გარდაფენილო, სოლომონის

¹ მიქვიტის. ² აღსავესო.

ვენახო რქაო მეწამულო, დავითის ყვავილო დაბადებულთა სურ-
ნელმყოფელო, იესეს დიდებითა აღყვავებულო, იუდას შროშანო,
ყოველთა სამკაულო, იაკობის კიბეო ზეცად მიმართ აღმართებუ-
ლო, ისაკის ვარდო უბიწოებით აღყვავებულო, აბრამის კვირტო
დიდებითა აღმოფრჩენილო, სემის დასაბამო, ნათეს[ა]ეთა [დ]ი-
დებაო, ნოეს სულისა სამოსელო დაულპოლელო, ევას ნათელო
და მწუხარებისა უჩინო მყოფელო, ადამის დიდებაო¹, სამოთხეო
პირმეტყველო, ღმრთისა მამისაო მხოლოსა წინათვე გამორჩეულო
და ძისა ღმრთისა მხოლოსა პირველ საუყუნეთა მამისაგან შობი-
ლის დედად ქალწულებით უთესლოდ მშობელო გაწესებულად სუ-
ლისა წმიდისა ტაძარ-სამებისა წმიდისა ცნობისა მომატყეებელო,
რომელმან ერთი სამებისაგან შეიწყნარე და უადრეს ყოველთა
დაბადებულთა უშევ ძე მხოლოდ შობილი უღმობელად და უხრ-
წნელად.

შენ გარდამოიყვანე ღმერთი ქვეყნად და აღიყვანე ადამ ზე-
ცად; შენ აღამაღლე ბუნება ესე დაცემული და დასვი საყდართა
ღმრთაებისათა, რაჟამს ავასხენ ღმერთსა ბღწება ადამის და შევ
ღმერთი და კაცი ორითა ბუნებითა; ამისთვისცა მიიღო, რომლის
მიღებად გული უთქმდა ადამს.

შენ მშვიდობა შევ [შორის] ცათა და ქვეყანისა სისხლის ძი-
სა შენ[ი]სათა; შენ დახსენ ბტერობა იგი პირველი, რომელი იყო
შორის ანგელოზთა და კაცთა, რაჟამს იქმენ ცა ქვეყანასა ზედა და
მ[ი]წისა ცათა შინა; შენ ღრუბელო ნათლისაო, რომელმან ცვარი
სიხარულისა და ცვარი ცხოვრებისა და ცვარი სიტკბოებისა აცე-
რიე და აღავსე ქვეყანა ურწყული ნაყოფითა მრავალფერითა, რომ-
ლისაგან განუძღომელად სურის ყოველთა დაბადებულთა მიღებად
ტკბილთა მათ ნაყოფთა ღმრთის მეცნიერებისათა.

შენ, შვიდ ცათა უმაღლესო და ქერაბინთა უზეშთაესო, ჩვენო
სასოებავ და შესავედრებელო, ტკბილო და მოწყალეო, მეოხო და
ნუგეშინისმცემელო ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო!

ჩვენ, ცვა-ფარვათა შენთა მონდობილმან და მსასოებელმან ძი-
სა და მეუფისა შენისამა, ჩვენ, გ უ რ ი ე ლ მ ა ნ ბ ა ტ ო ნ მ ა ნ
გ ი ო რ გ ი და დედა ჩვენმან დ ე დ ო ფ ა ლ მ ა ნ ბ ა ტ ო ნ მ ა ნ
ხ ვ ა რ ა მ ზ ე მ და ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ მ ა ნ მ ა ლ ა ქ ი ა მ და ო ტ ი -
ამ გკადრეთ და მოგართვით და დაგიდევით სიგელი ესე თქვენ,
ცათა მობაძავსა ბ ი ჭ ვ ი ნ ტ ი ს ა ღ მ რ თ ი ს მ შ ო ბ ე ლ ს ა და

¹ დიდებაეო.

მას შინა დადგინებულსა ჩრდილოსა და აფხაზეთისა
კათალიკოზ-ქუთათელსა ჩხეტიძესა ბატონს
სვიმეონს.

ასრე რომე, ძველადგან ამ სამს საბატონოშიგა სამართალიც
ასრე ყოფილა და ღღესაც ასრე არის: კათალიკოზის უკითხავად
და ნებადაურთავად ეფისკოპოზობა არც გაცემულა და არცა ვის
გამორთმეენია.

და არც ჩვენ ღღეს ამას იქით ამ ჩვენს საბატონოშიდ თქვენად
უკითხავად და უნებლად ჩვენ ეფისკოპოზი არ დავსვათ; და არც
ეფისკოპოზობა გავსცეთ, და არცავეინ გარდავაყენოთ, და არცავეის
საწინამძღ[ვ]როები მივსცეთ თქვენად უკითხავად.

და ვინცავეინ სარჯულოს საქმეზედან თქვენ წინააღვიდგეს და
გაუწყრეთ და შეაჩვენოთ, ჩვენ სამართლიანის საქმით თქვენ მო-
გიდგეთ. და სადამდის თქვენ შენდობა არ უბოძოთ და არ შეირი-
გოთ, მადამდის არც ჩვენ შევირიგოთ.

და როგორცა მის ღღეშიგა ამ ჩვენს სახლსა და საბატონოში-
გა სხვათ კათალიკოზებს ამ სახლის ბატონებისაგან პატივი სდებო-
ღეს, არც ის მოგიშალოთ. და ჩვენც გულმართლად თქვენთვის მწყა-
ლობელნი, კარგნი და მოპატივენი ვიყოთ.

და რაც ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლის მამული იყოს ჩვენს სა-
ბატონოშიგა, არცავეის საძალოდ და სა[ა]კვაცოდ ის დავანებოთ; და
არცარა ძალი და უსამართლობა დავატანოთ.

აწე, ვინცა და რამანცა ძემან კაცისამან, ანუ დიდმან, ანუ მცო-
რემან, ეს ჩვენგან დადებული სიგელი და გარიგებული საქმე მო-
უშალოს ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა და ამისად შლად და გა-
მოხმად ხელჰყოს, მასამც რისხავს თავად დაუსაბამო ღმერთი და
მხოლოდ შობილი უფალი იესო ქრისტე, ძე ღმრთისა და სული
წმიდა ცხოველის-მყოფელი მამისაგან გამოსრული;

შე-მკა-ედების ძრწოლა კაენისი, შიშთვილი იუდასი, მეხდა-
ტება დიოსკორესი, სირცხვილი კრისკენტი და საბიანესი, დანთქმა
დათან და აბირონისი და მაზედამცა მოიწვევის წყევა მეასდარვისა¹
ფსალმუნისა და იუდასთანამც დაისაჯების სული და ხორცი მისი
და ნურარათა² სინანულითა არის ხსნა სულისა მისისა.

ღამამტკიცებელნი ამისნი ღმერთმან აკურთხნეს და ბიჭვინ-
ტისა ღმრთისმშობელმან. და მომშლელნი ამისნი წყეულ, კრულ და
შეჩვენებულ იყოს ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა.

¹ მეასდარევისა. ² ნუ რარათა.

დაიწერა წიგნი, ბრძანება და სიგელი ესე ქორონიკონსა ტმიბ, სამას ორმოცდათორმეტსა.

ხელრთვები: გ ო რ გ ი. ხ ვ ა რ ა მ ზ ე.

**345. შაფირულაზის განახლავის წიგნი ვიოროვი გურიელისა
აიპიენისაჲში**

1804 წ. ახლო

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 2157. ქალაღი. 42,2X28,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია ორი წერტილი.

[ქ. ექ]ა შენ, შეიღთავე ცათა უმაღლესო და სერაბინ და ქე-რობინთა უპატიო[სნესო, უბი]წოდ მშობელო ქრისტეს ძისა ღმრთისა, ქალწულთა თვალო და დედათა დიდებავო, ქრისტეანელთა სიქადულო, მორწმუნეთა სამკაულო ღმრთისა და კაცთა შემაერთებელო დიდისა და ცათამდის აღწევნილისა ჩრდილოეთისა და აფხაზეთისა დედაქალწულისა და დიდისა ემბაზისა ბიჭვინ[ნ]ტისა ღმრთისმშობელო მარადის ქალწულო მარიამ, რომელმან შევ ერთი წმიდისა სამებისაგანი ქრისტე უფალი ადამიანთა ღსნისა და ცხოვრებისათვის, რომელი ხარ თავსმდებ და წინამძღვარ ქრისტეანელთა შენგან შობილისა ქრისტეს ძისა ღმრთისა მიმართ.

ჩვენ, ცვა-ფარვათა შენთა მინდობილმან და მოსავმან წმიდისა სახელისა შენისამან, ჩვენ, გურიელმან ბატონმან გიორგიმ და დედაჩემმან დედოფალმან ბატონმან ხვარამზემ, მას ქამსა, ოდეს დადიანსა ვამეყს და დედოფალსა ელენეს გურიას ჩვენი საყდარი კვირიკე წმიდა შემოეწირა ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლისათვის იოვანე დეკანოზი და მისი შვილი გაბრიელ და მისი ძმა ბაუჟა, მათის გლუხებითა და მამულითა.

და აწ ჩვენ გაგვიახლებია და ჩვენ შემოგვიწირავს ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო წმიდის კვირიკეს საყდარი ძიმიითისა და მისი დეკანოზი იოვანე და მისი შვილი გაბრიელ და მისი ძმა ბაუჟაი კბილიანისშვილი, მისის ცოლ-შვილითა, სახლკარითა, ალაგითა, ჭურ-მარნითა, ტყითა და ველითა, ვენახითა და საყვანითა, სათიბითა და სასაძოვრეთა, ეკლესი[ი]თა და სასაფლავოთა, მთითა და ბარითა და მისი მამია ქართველაისშვილი, ნასხიდაი რამისშვილისსეული, მამისთვალნი ნანაძე, გიორგისაი მგელა-

ძე, სეხნიაი და ზაზუტაი კბილიანის შვილი, გაბრიელ კალანდარის შვილი, გიორგი მჩხაიძე ჭუმლად, რაც შინ ყმა ჰყავდეს, იმიანად.

ეს რვა კვამლი კაცი მათის ცოლშვილითა, სახლკართა, ჭურმარნითა, ტყითა და ველითა, ვენახითა და საყანითა, მითითა და ბართითა, საქებრითა და უძებრითა, დღეს რისაც მქონებელი იყვენ მათის სამართლიანის ყოვლისფერთათა.

სხვა ამას გარეთ ამათი ხარაჯა ბიჭვი[ნ]ტის ღმრთისმშობლისათვის შეგვიწირავს, არცარა ვის ჯორციელის კაცისაგან ეთხოვებოდღეს რა.

შემოგვიწირავს ჩვენდა ამა სოფელსა სადღეგრძელოდ და ბატონობისა ჩვენისა წასამართებელად და გასაძლიერებელად და ძისა ჩვენისა აღსაზრდელად და დღესა მას საუკუნესა საშჯელისასა ცოდვილისა სულისა ჩვენისა სახსრად და საოხად¹, რათა ფარევედენ სიწმიდე შენი ცხორებასა ჩვენსა წმიდა ვიდრე ეამთა უკუნისამდის, ამინ.

აწ ეს ჩვენგან შემოწირული და გარიგებული რამანცა ძემან და გვარმან კაცისამან გამოგწიროს და მოგიშალოს, მასამც რისხავს ტკბილი დაუსაბამო ღმერთი და შენგან უბიწოდ შობილი ქრისტე უფალი და ყოველნი წმიდანი ღმრთისანი.

კვირესა მოშალოს, აღდგომა ქრისტესი რისხავს; ორშაფათსა მოშალოს, მთავარანგელოზნიმცა რისხავს; სამშაფათსა მოშალოს, ნათლის მცემელი იოვანე რისხავს; ოთხშაფათსა მოშალოს, ყოვლად წმიდა ღმრთისმშობელი რისხავს; ზუთშაბათსა მოშალოს, ათორმეტი მოციქული რისხავს; პარასკევსა მოშალოს, ჯვარი პატიოსანი რისხავს; თუ შაბათსა მოშალოს, სული წმიდამცა რისხავს.

ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი აკურთხნეს ღმერთმან ვიდრე ეამთა უკუნისამდის, ამინ.

კათალიკოზ სვიმეონისთვის მიგვიცემია, ღმერთმან უბედნიეროს.

რამანც გვარმან კაცმან ან დიდმან ანუ მცირემან ეს მოგიშალოს, ჩვენდა ნუქ[ა]ბად ის განიკითხვის დღესა მას დიდსა განკითხვისასა, ამინ.

ხელრთვა: გიორგი გურიელი.

¹ სავიხად.

346. ჯაგაზირისა და ულუფის ბაჩინის წიგნი შანაზარისა
დავითბარაქუნისაჲში
1072 წ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 61. დედანი, ქალაღი. 49,7×11,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამი წერტილი.

ქ. გაგუიჩენია ჩუენად სადღეგრძელოდ და სასულიეროდ და-
ვით გარეჯის უდაბნოს მდებგ მონაზუნებისათვის¹ ნიადაგ წლის-
თავის:

თეთრი მინალთუნი თხუთმეტი; სანთელი ლიტრა სამი; საკმე-
ველი ნახევარი ლიტრა; სანთლის გული ნახევარი ჩარეკი, ზურგიე-
ლი ოცი; ხიზალალა ლიტრა თოთხმეტი; ბრინჯი ლიტრა ოცდაათი;
ერბო ლიტრა ხუთი; კანდელისათვის ზეთი ლიტრა შვიდი; ყუელი
ლიტრა ოცი; მარილი ლიტრა თორმეტი; ლობიო² და მუხუდო
ლიტრა თორმეტი; ნიგოზი ლიტრა ხუთი; ძროხის ტყავი ორი; პუ-
რი კოდი ოთხმოცდა თექუთმეტი; მატყლი ლიტრა ათი; თუ თავისა
მოსავალი არა ჰქონდეს, ღეინო საპალნე ხუთი.

ასრე უნდა ჩუენი კარის მოკელნი ნიადაგ წელიწადს გაურჯე-
ლად მიაბარებდენ.

ქორონიკონს ტნი.

ხელრთვა: შ ა ნ ა ზ ა რ .

347. კათალიკოსოზის ბოძების წიგნი ლევან დაღინისა
დავით ნემსაძინსაჲში
1078 წ.

ცსსა. ფონდი 1448. საბ. № 2141. დედანი. ქალაღი. 38×16 სმ. მხედრუ-
ლი. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერ-
ტილი ან სამი წერტილი. მარჯვენა ზემო კიდე დაზიანებულია. საბუთი
უთარღოა. დაეთი კათალიკოსად დაჯდა 1673 წელს. საბუთიე ამ წლით
თარიღდება.

ქ. თავად დაუსაბამოს დამბადებლის ღმრთისათა და [ყოველ]-
თა მისთა წმიდათა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობი-
თა ესე საბოლოოდ გასათა[ვებელ]ი წყალობისა წიგნი დაგიწერეთ
და გიბოძეთ ჩუენ, და დ ი ა ნ მ ა ნ პატრონმან ლეო ნ და თანა-
მეცხედრემან ჩვენმან მეფისა ასულმან დედოფალმან ბატონმან თ ი-

¹ მონაზუნებისათვისათვის. 2 ლებიო.

ნათინ და ძემან ჩუენმან მან უჩარ თქუენ, კათალიკოზს ნე ვსაძეს ბატონსა და ვითს, ესე და ამა პირსა ზედან, რომე: მოგვადექით კარსა და გვეაჯენით; და ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და გავსინჯეთ და დიად, თავდადებ ჩუენი ნამსახური და ნაერდგულევი იყავით ჩუენზედ; და ბატონის მეფის ნებადართულობითა ავიდეთ და კათალიკოზობა მოგართვით, გვიბოძებია და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერდგულეობაშიდ.

ასრე რომე, რომელიცა სხვას კათალიკოზს დადიანისაგან კითხოდეს ამ ოდიშის ქუეყანას, აგრევე ჩუენც ისრე გკითხოთ; და თქუენად შეუკითხავად არცარა თქუენი საკითხავი საქმე რამ ვქნა და არცა უთქუენოდ ეფისკოპოსსა და წინამძღვარს გაუწყრეთ და გარდავაგდოთ; და მოგახსენოთ და როგორათაც თქუენ მოგვანსენოთ, ისრე ვქნათ.

ამას გარეთ სჯულიერს¹ საქმეზედ და სამართლით ან ეფისკოპოსს შესწყრეთ და ა[ნ] წინამძღვარსა და ან ერის კაცსა, ჩუენ იმას არ მიუდგეთ და თქუენ მოგიდგეთ.

ამისად გასათავებლად და თავდებად მოგვიცემია თავად ღმერთი და ყოველნი მისნი წმიდანი ზეცისანი და ქუეყანისანი, კორციელნი და უხორცონი.

არის ამისი მოწამე და შუამავალი: **ჰყოინ დელ-ცაგერელი ბატონი გაბრიელ**, ჩუენი სახლისუფროსი და ვეზირი ლიპარტიანი კაცი და კარის მესტუმრები ჩუენი — **გოშოძე ზვიადი** და **მელიაოთარი**; და ქელიცა გულის მართლით ჩაგვირთავს, **მელვინეთუხუცესი ლუარსაბ**.

ხელრთვები: **ლევან. თინათინ.**

348. ხავისთაოზის წალოზის წიგნი ლევან ბატონიშვილისა იესე რუსაშვილისადმი

1888 წ. 17 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2181. დედანი. ქალაღი. 29×18,5 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირია ორწერტილი.

ქ. ნებითა და შეწეენითა ღმრთისათა ესე ამიერ უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ჩუენ, **ბატონ-**

¹ რჯულიერს.

ნის შვილმა პატრონმან ლევან, ძემან ჩუენმა პატრონმა ქაიხოსრომ და ვახტანგ თქვენ — ჩუენსა ერთგულთა და მრავალფერად ნამსახურთა ყმასა რუსა შვილს იესეს, ბიძაშვილს შენთა ოთარსა, შვილთა ხოსიასა და შიოშს, მამავალთა სახლისა თქვენისათა, მას ჟამსა, ოდეს მოხვედით ალის წყალს ზეით ქვევისთაობას დაგუიაცენით.

ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ალის წყალს ზეით ქვევისთაობა ყოვლის კაცის უცილებლათ¹. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შინა; არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხეთა მეპატრონეთაგან.

დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქელითა კარისა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის ზურაბისითა. ქორონიკონს ტოა, თიბათვის იზ.

ხელრთვა: ლევან.

349. ჯამო ქართლის სარდლოზისა და გორის მოურაოზის წალოზის
წიგნი გიორგი XI-ისა გივი ამილახორისადმი
1692 წ. 10 სექტემბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2134. გრაგნილი. დედანი. ქ:ლალდი. 71 X 27 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყუის შემდეგ ნახმა-რია ორწერტილი.

ქ. სახელითა სახიერისა არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა, ძალგანუზოჲელისა, ძლიერება მოუკლებელისა, გარეშემოუწერელისა, უნიეთოსა, ურულოსა, ურაბამოსა, ყოელთა მაარსებელისა, თვით არვისგან დაარსებულისა, არამედ თვით არსისა, რომელი არს და ეგების უკუნისამდე და სუფევისა მისისა არა არს დასასრული, რომელმან შექმნა ცანი და ქვეყანა, ზღვა და საცსება და ყოველნი რა არს მას[ს] შინა, რომელი ზეცისა ძალთაგან სამ წმინდა [ა]რსობისა კმითა იდიდების, რომელსა ანგელოზთა და ძალნი შიშითა მსახურებენ, მრავალთვალნი სერაბინნი და ექვს-ექვსი ფრთენი ქერაბინნი თვალთა შეკვრათ ვერ მკადრე¹ არიან და ფთოთა თვისითა იფარვიან, —

ამა ყოელთა თვით სიბრძნით განმგებელსა მლთისა მამისა, მლთისა ძისა და მლთისა სულისა წმინდისა თავედებობითა, მიწდობითა და შუამდგომელობითა ყოელად წმინდისა, ყოელად უბიწოსა

¹ უაღვებულად. ² მკადრეა.

და ყოვლად ბიწშეუხებელისა, რომლისა მიზეზითა შეიღნი ბნელისანი ძედ ნათლისად ვიქმენით, წარწყმედულნი ვიძინეთ, ტყუ[ე]ნი გამოვიხსენით, შეცოდებულნი მოვიქეციეთ, არავის ცხვარი ვიქმენით, მარცხენ-მარჯვენით ვეკურთხენით, მთა ყოვლისა, მთა შეყოფილისა, მთა ესე, რომელი სთნდა უფალსა დედოფლისა ჩვენისა მლთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისითა, ცხოველსმყოფელისა და პატიოსნის ჩვარისათა, რომელსა ზედან განიპყრნა მკლავნი თვისნი მეფემან დიდებისამან და მთავარმან ძლიერებისამან ქრისტემან ღმერთმან ჩვენმან მკლავნი თვისნი და სისხლი დანსთხია ხსნისა ჩვენისათვინ, —

ამისითა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა წმინდისა წინასწარმეტყუელისა და წინამორბედისა ყოელთა ნაშეთა დედათა უზეშთესისა ნათლისმცემელისა იოვანესითა, მკერდსა სამეუფოსა მიყრდნობილისა და ძმად უფლისად წოდებულის საყუარელის მოწამის ქალწულ მახარებლის იოვანესითა, წმინდათა ზეცისა ძალთა, ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა, მიქაელ და გაბრიელისითა, ყოელთა წმინდათა მლთისათა რაოდენი დიდსა საუფლოსა სვინაქსარშიგან სწერიან და ანუ მოიხსენებიან, —

ამათისა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ესე ამიერიტ უკუნისამდე ეამთა და ხანთა გასათაეებელი, მტკიცე და უცვალებელი სამკვიდროთ და საბოლოოთ გამოსადეგი წიგნი და სიგელი გიბოძეთ ჩვენ, მლთივ-აღმატებულმან, მლთივ-დამყარებულმან და მლთივ ზეციტ გვირგვინოსანმან იასიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრატიანმან მეფეთ-მეფემან და ქელმწიფემან პატრონმან გიორგიმ და თანამეცხედრემან ჩვენმან დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან ხვარაშან თქვენ — ჩვენთა ერთგულთა და წესისებრივ მრავალფერათ ნამსახურთა ამილახორს ბატონს გივს, ძმასა თქვენსა ყორჩიბაშს პაატას, ძმისწულთა თქვენთა რევაზს, ბეჟანს, შეილსა თქვენსა ანდუყათარს, დემეტრეს და მომავალთა სახლისა თქვენისათა,

მას ეამსა, ოდეს თქვენი ძმისწული ოთია და ავთანდილ გავზარდეთ და გავაკეთეთ და ნიადაგეამს¹ მწყალობელნი ვიყავით და ბევრი წყალობაცა უყავით, მაგრამე ჩვენგნით სიკეთე და წყალობა არცერთი არ შეიწირა², თურმე ნიადაგეამს¹ ჩვენი ორგული და მუხანათი იყო, წაგვივიდა და ქართლსა, კახეთს და იმერეთს³,

1 ნიადაგეამს. 2 შეიწირა. 3 იმერეთს.

სადაც რამ იმისი გავიდა, ჩვენს დასაკლისსა, წაქდენასა და ორგულობას ეცადა, თქვენც საფიცარი გიტეხა და გიმუხანათა და შვილიან-თავიან თქვენ დატყვევება და დაჯოცა მოინდომა; და ერეკლე მეფისაგან ერთპირათ თავისთვინ საამილახოროსი სარდლობისა, გორის მოურაობისა საფიცრები აელო და თქვენი საქართველოდამ ამოღება დაესკენა.

იპრიანა ღმერთმან და ჩვენ საქართველოში მოვბძანდით და ბენიერმან ყე[ე]ნმან გვიბოძა და ჩვენი საბატონო დავიჭირეთ, არაგვის ერისთავი, ქსნის ერისთავი და სულა ქართველნი შუა ჩამოიყენა, კიდევ შევირიგეთ, მამული მიუმატეთ, საფიცარი უბოძეთ და წყალობა უყავით. თურმე ის გვატყუებდა და გვეხერხებოდა და მეორესად დღეს გვიორგულა და წაგვივიდა.

აწე ჩვენ თქვენთან ეს წყალობა გვიქნია, რომე ერთპირათ საამილახორო ზემო ქართლის სარდლობა, გორის მოურაობა და რასაც ალაგს მამულის მქონებელნი იყვნეთ, უკლებად თქვენთვინ და შვილთა თქვენთათვინ გვიბოძებია. ასრე რომე, არც ჩვენ და არც ჩვენგან სახლისკაცმან ოთიას და მის ძმას ავთანდილს და მათ შვილთ საამილახოროში არც კელი ჰქონდეს და არც შემოგაცილოთ და არც ყმათ ვინდომოთ, არც საქართველოში დავაყენოთ.

თუ ვინ იცის, ეგება ასეთი რამე გვმსახუროს, რომე ყმათ ვინდომოთ, არც მამულს, არც სახელოს არ გაცილო, ჩვენ სხვარიგათ დავარჩინოთ. ეს ასრე გაგითაოთ და არა მოგეშალოსთ არა ჩვენგან და არა სხვათა მეპატრონეთაგან.

აწე ვინცა და რამანც ადამის მონათესაევმ კაცმან, — მეფემან ანუ დედოფალმან, უფლისწულმან, პატრიაქმან, კათალიკოზმან, ებისკოპოზმან, ყოველმან სამღთოგანმან, თავადმან, აზნაურმან, ყოველმან ადამის მონათესაევმან ანუ სხვამან მძლავრმან ქვეყანისა ამის მპყრობელმან, დიდმან ანუ მცირემან, — მტკიცეთ გარიგებულისა სიგლისა ამის შლად და ქცევით კელპყოს, შერისხდი შენ, ღმერთო ჩვენო; ჰყვენ იგინი ვითარცა ლერწამი წინაშე პირსა ქარისასა და აღედვას ცეცხლი თავთა ზედან მისთა ვითარცა თივათა ველისაც; იყოს სადგური და სავანე მისი ცეცხლი დაუშრეტელი, ბნელი გარესკნელი, მატლი დაუძინებელი; ანგელოზმან უფლისამან ბოროტათ ტანჯნეს იგი; მასმცა ედების კეთრი გეზისა, შიშთეილი იუდასი, მეხტეხილობა დეოსკორესი, დანთქმა დათან და აბირონისი; ნურათამცა სინანულით ნუ იხსენების სული მისი ჯოჯონხეთისაგან;

და მასმცა შერისხდებთან ყოელნი ესე ზემოწერილნი წმინდანი ზე-
ციერნი და ქვეყნიერნი, ქორციელნი და უქორციონი.

ხოლო დამამტკიცებელი ამისი აკურთხოს ღმერთმან.

კაცთაგან არიან ამისი¹ დამხლუ[რ]ნი და მოწამენი და ბძანებუ-
ლისა ამის დამამტკიცებელნი და თანაშემწენი სრულად ქართლისა
ეპისკოპოზნი, დარბაისელი, არაგვის ერისთავი გიორგი, ქსნის
ერისთავი დავით, სარდალი თამაზ, ციციშვილი ცი-
ცი, მდივანბეგი ბარძიშ, სრულად ერთპირათ ქართველნი.

დაიწერა სიგელი ესე ენკენისთვის ი, ქორონიკონს ტპ, ქელითა
კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნობარის თუ მან იშვილის გივი-
სითა.

ხელრთვა: გიორგი.

შვიდი ბეჭედი:

1. მონა ღთისა ერისთავი გიორგი
2. დავით ერისთავი
3. ბატონიშვილი სულეიმან
4. მონა მღთისა სარდალი თამაზ
5. ბატონი ციცი
6. მონა ღთისა მდივანბეგი ბარძიშ
7. თრბელიშვილი სულხან.

350. ბრძანება მარიამ დედოფლისა სომხით-საბარათიანოს

მამასახლისისადმი ნაქურდლისა და ბეითალმანის
რიგის შესახებ

[XVII ს. II ნახ.]

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2098. დედანი. ქალაღი 22,7×13 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი
ან სამი წერტილი.

ქ. გიბრძანებთ ერთობილნო სომხით-საბარათიანოს სადედოფ-
ლოს სახასოს მამასახლისებო!

მერმე ჩუენი ბრძანება არის: ერთი სახლისუხუცესის. კაცი ყუ-
ელგან ჩუენს სახასოს ალაგებში უნდა მოვილოდეს, სადაც ნაქურ-
დალი იყოს, იმის საქმეს მოიკითხევდეს; რაც ბეითალმანი იქნებო-
დეს, იმას უნდა შეატყობინებდეთ.

ნაქურდლისა და ბეითალმანის ათისთავს მოურავს მისცემდეს.
და სხუა საბატონო არის; და რაც იქნებოდეს, სახლისუხუცესის¹ მო-

¹ + ამისო.

აბარებდით და ის ჩვენს ქარხანაში მოაბარებს, მოურავის ათისთავს გარდაის.

რაც დაიკარგვის და ან ვინმე დავალავთ, ნაქურდალად თქვენ მოწყელე[ე]ბს მოგკითხავთ, იცოდით.

ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

351. შაჟირულოაის შიგნი მახია გურიელისა ზიჟჟინტისაღმრ

1088—1701 წწ.

ცსა. თ. 1448. საბ. № 2151. დედანი. ქალაღი. 38X29 სმ. დაზიანებულა. მარჯვენა ზემო კიდე მოხეულია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვა შემდეგ ნახმარია ორწერტილი.

ქ. ეპა ასულო შვენიერო, იოვაკიმას ასულო, შვენიერებო იაკობისაო, არონის კუერ[თხო]...^{*} მოსეს ზე მაყლოვნით გამოჰვირობაო, იესეს ძირთაგან გამობუტეობ[აო]...^{*} შენისა რქაო, სოლომონის ქებათა შინა გრაგნილისა მის საზეპუროო გზაო ისრაელ...^{*} თქმისაო, ტაძარო ღმრთივ-გამოქანდაკებულო, კარაო საწამებელისა საზოგადოო და...^{*} ართა აღთქმისათა მტკრთველო, აბრაამის სიქადულო და ბერწნაყოფობაო, ისაკის მს(?)...^{*} და იაკობის კიბეო ცად წილ-მყუნაო კრიზმით სიჩქურ მცვალეობ[ო] და ბალამებრ(?) წმანათ...^{*} ხვეულო წყევათა ადამისათა კურთხევად შემცვალეებულო და ქელით-წერილთა მათ გ...^{*} ესა დასაბამისასა ზრახვით რჩეულო და ჩვენ მტერისა მიერ ცთუნებულთა ღმერთმყოფელო!

[შენ გა]რდამოიყუანე ძე ღმრთისა ზეცით ქუეყანად, შენ მიერ განწმდეს თანამდებთა ბრალთაგან ადამის გამო ჩვენ ძენი მისნი, შენ იზიარე ბუნებასა ჩვენსა ბუნება უნიეთო ზეც...^{*} მამის ა...^{**} თბეთაგან განკაცნა, რომელსა სერაბინ-ქერაბინნი ფრთითა იფარვენ პირთა მიხედვად ვერ შემძლებლნი, ანგელოზთა დასთა მიერ საქებელ-სანატრელო, წინასწარმეტყუელთა მიერ მოსწავებულო, მოციქულთაგან დადებულო მღვდელთმოდღუართა სამკაულო და მოწამეთა სასოებაო, მორწმუნეთა სიქადულო, მბრძოლთა შინა საქურველო უძლეველო, დავრდომილთა ზეადმართებაო, უძლურთა ძალო, მეფეთა გვრგვნო და ყოველთა ქრისტიანეთა დიდო თავსმდებო და

¹ უხუცესისი.

^{*} აკლია ორი-სამი სიტყვა.

^{**} აკლია ერთი სიტყვა.

შუამდგომელო, ურწუნოთა დანთქმავო, უსჯულოთა ლტ[ო]ლგავო, ზევათა და მალღალ უწესოთა მტყვევლთა პირდაყოფავო!

ჴი საჩინო მნათობო, უფალთ-მთავარო, სახელდიდო მარიამ, ბიჴვინტისა ღმრთისმშობელო!

ჩვენ, ცვა-ფარვათა შენთა მონდობილმან, სიწმინდისა შენისა მსასაოებელმან, ძლიერებათა შენთა მადიდებელმან და კაცთმოყუარებისა შენისა მაქებელმან, კაცთა ბუნებისა ჩვეულებითა ცოდვითა შემღალულმან და აურაცხელთა ბრალთა ჩემთა შენდობისათვის შენმან მორუდუნემან კელმწიფეთ-კელმწიფემან და დიანგურიელმან პატრონმან მამია ვიგულვე, ვიგულსმოდვინე, ვიგევე, ვიწადე და ვიჭერჩინებეთ, ასრე და ამა პირსა ჴედან, რომე:

ხო რგას ნაპარკავო სასახლე ცხრა კუამლის კაცით კათალიკოზს და ვითს ნემსაძეს წულუქიძისა განეყიდა და მას გარეთ სხვა ეყიდა, თუ წირვით ეშოვნა, ჩვიდმეტად კუამლს კაცად გაეხადა: ხვასკალია ხაზავა, ბაბადიშაი ხაზავა, ჴუბილეი მოჯალაბე; კიდე თოხულარა მოჯალაბე, ჴუჴუ დასტურაია, თომიხილი დასტურაია, კოჩილეი დასტურაია, მორდებული გიგბერია, ხვიჩია ხოტოლავა, ინალუხუ ლეფონავა...^{*} ალა ბერაია, ბაძღალა ბერაია, ბატკუა ბერაია, დიაკონი ბერაია, ერთი ბერიკაცი მარტოხელი ქაშაგია, ქოჩუა მერცხულავა, მამახუტა წულაია; კიდე ჴემო ხობს ბიბია ბორქუაია, ხოსია სიჴინავა.

ესენი კათალიკოზს და ვითს თქუენთვის შემოეწირა და მასუკან ეამთა ვითარებისა მიერ გამოგწიროდათ და სადადიანო გამხდარიყო.

და რადგან ბედნიერმან ხონთქარმან დადიანობა და ოდიში ჩვენ გვიბოძა, ჴერიყო ჩემ მიერ ძალისაებრ ჩემისა სამსახური და ქუელის მოქმედება და შემოწირვა, არა ხოლო თუ მოკლება. და წარსამართებელად და ამა სოფელსა საფარველად შენ მომიგე მტერთა ჩემთა ჴედან გასამარჯვებლად და ორგულთა დასამხობელად, ჩემდა სადღეგრძელოდ და ეამიერ მყოფელად, შვილიერ მყოფელად.

ხოლო საუკუნესა მეორედ მოსლევასა ძისა შენისასა სულისა

^{*} აკლია სამი-ოთხი ასო.

საცხოვნებლად ჩვენ თქვენთვის შემოგვიწირავს. შეიწირე დედათ ღმრთისაო ბიკვინტისა ღმრთისმშობელო, ვითარცა ლოცვა და ძღვენი იგი ღიღისა მამამთავრისა და ვითარცა ორნი მწვლილნი აწდა უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

აწ ვინცა, რამანცა ადამის ძეთა და ტომთაგან — კელმწიფემან ანუ თვითმპყრობელმან ქალმან ანუ კაცმან, ბერმან ანუ ერმან, თავადმან ანუ აზნაურმან, ღიღმან ანუ მცირ[ე]მან ეს ჩვენგან შემოწირული და დამტკიცებული შეურაცხყოფს, ურჩ ექმნას ანუ შლად ქელყოს, წყეულმც და შეჩვენებულმც არის ღმრთისა მამისა და ძისა შენისა მიერ და წმიდისა სულისა მადლითა;

კრულმცა არს სამკუთხედრებელი მისი, სული და ხორცი მისი; კრულმც არს სახლ-სამყოფი მისი; შეჩვენებულმცა არს ცხოველმყოფელისა ჯვარისა მიერ; წყეულმცა არს წმიდათა ზეცისა ძალთაგან; წყეულმცა არს იოვანე ნათლისმცემელისაგან; კრულმცა არს წმიდათა მოციქულთაგან; კრულმცა არს შეიღთა კრებათაგან, კრულმცა არს ყოველთა ღმრთისა წმიდათაგან ცათა და ქუეყანისაგან კორცითა და სულითა თავითა და ცოლითა, შეიღითა და შეიღის შეიღითა;

არისმცა სოფელი ესე მისთვის მოკლე და უსარგებლო, არისმცა ცოლი მისი ქ[ვ]რივ და მწუხარე, შეიღნი მისინი ობოლ, შერყეულ და დაცვივებულ ვითარცა მართვენი ყორნისანი; უნაყოფო არს ყანა, სათესავი არღარა გამომღებელ არს თესლისა; უნაყოფომც არს ვენახი მისი და ნუ შეიკრებს ნაყოფსა; წყეულმც არს ცხენ-ზროხა [და ცხო]ვარი მისი; ნ[ურ]ცა ეპოვების ნუგეშინის საცემელი სახლსა მისსა;

კრულმცა არს თავი მისი მხ[ართა] მისთა ზედან; კრულმცა არს მხარნი მისნი წელთა მისთა ზედან; კრულმცა არს წელნი მისნი თეძოთა მისთა ზედან; [კრ]ულმც არს თეძონი მისნი წყუილთა მისთა ზედან; კრულმც არს წყუილნი მისნი მუ[ხლთა] მისთა ზედან; კრულმც არს მუხლნი მისნი კოჭთა მისთა ზედან; კრულმც არს კ[ო]ჭ[ნი] მისნი [ფერხთა] მისთა ზედან; კრულმც არს ფერხნი მისი მიწათა, ადგილთა და სამყოფთა მისთა ზედან; კრულმც არს ადგილი იგი მისთვის, სადა დადგენ ფერხნი თ[ვის]ნი; კრულია თვალი მისი სახედველად და მხედველად, კრულია კბილ[ნი] მისი პურისა მჭა]მელად, ენა მეტყუელად, ხელნი საქმედ, ფერხნი სავალად, გული საქმისა გასიგონებლად;

[კრულ არს იგი და მი]სი გასაგისი სხვამან მიიღოს; კრულ

არს სიცოცხლე და სიკუდილი მისი; კრულ არ[ს მისი საფლავი, სა-
და დაე]ფლვის. ნუ იხსნების წირვითა კათალიკოზ-ებისკობოზთათა
და მღღელთათა, ნუ იხსნების იერ[უსალემს წასლვითა, ნურცა
გ]ლახაეთ მიცემითა და ნურას ქუელის საქმითა.

და ხოლო დამამტკიცებელნი მისნი აკ[ურთხნეს ღმერთმან].

ხელრთვა: და დ ი ა ნ- გ უ რ ი ე ლ ი მ ა მ ი ა

**352. ჯამაზირისა და ულუფის გაჩენის წიგნი შაჰაუღისაჲნისა
დავითგარეჯისაჲნი**

1708 წ. 10 ოქტომბერი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 90. დედანი. ქალაღი. 47×21,3 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი.

ქ. რადგან დავით-გარეჯას მღვდელთ მეუღაბნოელთ ბერებისათვის
ძველითგანვე სამლოცველოდ ულუფა და ჯამაგირი ჰქონოდათ,
ჩვენც გაუჩინეთ და არ მოუშალეთ.

წელიწადში ჯამაგირი ცხრა თუმანი; ულუფისათვის სამი თუ-
მანი; სანთელი ლიტრა ხუთი; საკმელი ლიტრა ერთი; სანთლისგუ-
ლი ლიტრა ერთი; ზეთი ლიტრა ცამეტი.

ამას ჩვენის კარის გამრიგენი ყოველს წელიწადს გაურიგებდენ
და სადაც მართებული იყოს იქილამ მისცემდენ.

ქორონიკონს ტჟა, ღვინობისათვის ი.

ხელრთვა: შ ა ჰ- ყ უ ლ ი- ხ ა ნ

ქ. ეს ბატონის მამის ჩვენის ბრძანება ჩვენ, მეფეთ-მეფეს პატ-
რონს ი ე ს ე ს, ესრეთ დაგვიმტკიცებია.

ხელრთვა: ა ლ ი- ყ უ ლ ი- ხ ა ნ

ქ. ეს კურთხეულის ბატონის პაპის ჩვენის შეწირულობა ჩვენც
ასრე დაგვიმტკიცებია.

ბეჰელი: მ ე ფ ე ბ ა ქ ა რ

ქ. ესე კურთხეულის ბატონის მამის ჩვენის ბრძანება ჩვენც
ამგვარად გვიბრძანებია. ამ ჯამაგირსა და ულუფას რაც უწერია
საღმრთო, ათისთავილამე მისცემდენ.

ქორონიკონს უზ, ღვინობისთვის იე.

ხელრთვა: ვ ა ზ ტ ა ნ გ

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 2142. დედანი. ქაღალდი 22×15,16 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახშირია ორწერტილი. შდრ. საბ. № 362. საბუთები (№ № 353, 355, 359, 362, 363, 364) ქართლის სათავადოების სახლისკაცობის რიგის შესახებ გამოაქვეყნა პროფ. გ. ჯამბუღიაშვილი (მასალები საქართ. და კავკ. ისტორიკო-აზიის, ნაკვ. 33, 1960). ჩვენი ტექსტი ალაგ-ალაგ ვანსხეალებდა დასახელებულ პუბლიკაციისაგან.

ქ. ნეფის ნაზარალიხანის ბრძანებითა და მისის კარის კაცების პირობით ბიძაჩვენს, ბატონს კათალიკოზს, ვიახელით ჩვენ — ამილახორი ბატონი ავთანდილ, ჩვენი ბიძაშვილები რევაზ, ანდრეუყაფარ, ბეჟან და ბარძიმ. და ჩვენის სახლიკაცობა ასრე გარიგდა, რომ:

1. რაც საამილახვროს კაცისაგან და საამილახვრო მამული, გლეხი, მიწა თუ ვენახი, რაც ან მამის ჩვენისაგან და ან ჩვენგან ნასყიდი იყოს, ხუთთავ სახლის კაცებს ეს პირობა დაგვიდებია, რომ უნდა სასახლოთ დავდვათ, აღარც ჯელახლა ვიყიდოთ.

2. სა[ა]მილახვროს მიწა-წყლისაგან რაც გ[ა]მსყიდველი ალაგს იყოს, თავისი გასყიდული თვითანვე დაიხსნას. თუ აყრილი ან ამოწყვეტილი იყოს, სასახლოთ დაიდვას. თუ პატრონი მოუვიდეს, რაც ფასი აედოს, ისრევე უნდა მისცეს.

ამ საქმის გარიგებაში დაგვეწერა: სამთავნელი ყანჩელი იოსებ, სხვა ჩვენი აზნაურისშვილები — სახლთუხუცესი¹ ქარუმშიძე ზაალ, ჩიკვაიძე დათუნა, ქარუმშიძე გარსევან, ყანჩელი ფეშანგი და ქაიხოსრო, ქარუმშიძე ზაზა და ოტია, ღაზნელი დამარ, ქარუმშიძე ჯამასპი.

დამიწერია მდივანს ვახუშტის და მოწამეცა ვარ ამისი. ქორონიკონს ტუა.

თუ ქალბატონებს და ან მხლებელთ² ეყიდნოს, ისიც ასრე უნდა გარიგდეს.

ხელრთვა: კათალიკოზი

¹ სახლთუხუცესი. ² მხლებელთ.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკვეთილი არ არის.

- ხუთი ბეჭედი: 1. ამილახვარი ა ვ თ ა ნ დ ი ლ
 2. მონა ღთისა ბოქოულთუხუცესი რ ე ვ ა ზ
 3. მონა ღთისა... ბ ე უ ა ნ
 4. ა ნ დ უ ყ ა ფ ა რ
 5. ბ ა რ ძ ი მ

354. შაჟირაულობის განახლების წიგნი ვახტანგ VI-ისა დომენტი კათალიკოსისადმი

1710 წ. 10 თებერვალი

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 603. დედანი. ქ:ლალდი. 53,5×22,3 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია ორი წერტილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა ჩვენ ღმრთივ-აღმატებულ-მან, ღმრთივ-დამყარებულმან, ღმრთივ-ზეციით გვირგვინოსამან იესიან, დავითიან, სოლომონიან პანგრატოანმან მეფედ-მეფემან და თვით კელმწიფემან პატრონმან ვახტანგ, პირ-მშომან და სასურველმან, ღმრთის მიერ აღმატებულმან და დამყარებულმან და ღმრთივ-გვირგვინოსანმან, ძემან ჩვენმან პატრონ-მან ბაქარ ესე წიგნი დაგიწერეთ და მოგართვით თქვენ წმინდასა კათოლიკე ეკლესიასა ზედან მჭდომარესა, წმიდასა და ყოველად სანატრელსა სასოსა და ძმასა ჩემსა, წმიდასა კათალიკოს ღომენტის.

ასე, რომე კელმწიფეთა გუჯრები გქონდათ და ჩვენცა კელახლა ამითი გაგიახლეთ და შემოგწირეთ: რასაც ალაგს თქვენი მამული არის ქალაქსა, თუ გორსა, სომხითსა, საბარათიანოში, თრიალეთს, ან ზემო ქართლს თუ საციციანოში, გაღმა მკარეს თუ გამოღმა, არაფრისთანა საჩვენო არა ეთხოვებოდეს რა არას ნივთისაგან; არც ჩვენს მოსაქმესა და იასაულსა კელი ქონდეს, არცა ჩვენს მოურავსა თქვენს ყმასთან საქმე ქონდეს.

რომელმაც თქვენმა¹ ყმა-მოქალაქე[მ] გორსა თუ რასაც ქვეყანას ვაჭრობა ქნას, ან ალება, ან მიცემა, ან მოტანა თუ წაღება, ყოვლისფრის ბაჟსა თქვენი მეზაჟე აიღებდეს და თქვენ მოგართმევდეს: ჩვენს მეზაჟეს და მოსაქმეს კელი ნუ აქვს.

როგორათაც ძველთა კელმწიფეთაგან გქონებიათ ხილისა, ნეს-

¹ რომელმაც თქვენმა¹ რომელიც თქვენი.

ვისა, საზამთროსი, ახლის თ[ე]ვზისა თუ კმელისა, ფარჩისა, ბან-
ბისა, ზეთისა თუ ზეთისხილისა, იფქლისა¹ თუ ერბოსი თუ ქონისა,
რომელსაც კარზედ რომ მოვიდეს, გაღმა თუ გამოღმა, ყოვლისფე-
რისაგან შესამედი² ჩვენს სასოსა და სიქადულს სვეტსცხოველსა და
ყოვლად სანატრელს ჩვენს ძმას, საქართველოს კათალიკოსს პატ-
რიარქს დომენტიის მიერთებოდეს.

ჩვენის ბაჟის შესამედი, ჩვენი თუ გარეშე კაცისა, თუ რომლი-
საც ყმა იყოს, ყველასაგან უკლებლად მიერთებოდეს.

აწე გიბრძანებთ კარის ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან-მწიგ-
ნობარო, ქალაქის მოურავნო და მელიქ-მამასახლისო, ბძანება ესე
ჩვენი თქვენცა ესრეთ დაუმტკიცეთ და ნურავინ მოუშლით.

დაიწერა ბძანება და ფარავანი ქორონიკონსა უზ, ფეხერვლის
ი, კელითა კარის ჩვენის მდივან-მწიგნობრის თუ მანიშვილის
ბირთველისითა.

ხელთვა: ვახტანგ.

355. სამუხრანოს სახლიაკობის რიგი განწესებული

მახტანზ VI-ის მიერ

1720 წ. 28 მარტი

ცსსა. ფ. 1448. საბ. № 1114. დედანი. ქალაღი. 116,7 X 22 სმ. რესტავრ-
რებული. თავი აკლია, მის ნაფლეთებზე შემორჩენილია ცალკეული სიტ-
ყეები. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახ-
პარია ორწერტილი. საბუთის თავი აღდგენილია შემორჩენილი სიტყვებისა
და ვახტანგ მეფის ამავე ხანის საბუთების მიხედვით. შდრ. თეიმურაზ II-ის
სამუხრანოს სახლიაკობის რიგს (აქეე, № 369).

[ქ. ჩუენ, მეფეთ-მეფემან და კელმწიფემან პატრონმან
ვახტანგ და ძემან ჩუენმან სასურველმან მეფემან პატრონ-
მან შაჰნავეაზ, ჩუენთან მყოფარემან ძმამან ჩუენმან პატრი-
არქმან ბატონიშვილმან ბატონმან დომენტიმ, გვერთ ვი-
ახელით დარბაისელნი და მუხრანის ბატონის ლევანისა, ერე-
კლესი, კოსტანდილეს შვილისა და სვიმონის შვა-
ლის სახლიაკობის რიგი და წესი ასრე გაუჩინეთ და ამრიგად იქ-
ცოდნენ.

¹ იპქელისა. ² შეპაჰედს.

1.* მუხრანის ბატონად ლევან არის და** იყოს. მამულისა და სახლის გარიგებას კარგად ეცადოს. რომელიც [მამ]ულის შემოსავ-
ლელი საქმე იყოს, სახლიკაცთაც დაეკითხებოდეს.

2. ბატონისაგან თუ სახელო, თუ ჯამაგირი იშოვნონ, თავ-თა-
ვისთვის ქონდეს.

3. სამეხრეობი¹ ყუელამ მოშალონ. თუ ვინ იცის იყოლიონ.
სახასოს მიწასა აზნაურშვილისასა და გლენისას ნუ მოხუნენ.

4. ტყე რომ გა[ა]ყენონ და ან ბეითალმალი მიწა მოხნან, ის
არაფერია. როგორც უწინ სხვას მუხრანის ბატონების დროს სამეხ-
რეობი¹ სახასოში საერთოთ ყოფილიყოს, ლევა[ნ]ც ისრე გა[ა]რი-
გოს და გამართოს.

5. პური ამდენი მოიყუანოს, რომე სახ[ლ]ისკაცს არ და[ა]კ-
ლოს, თუ და[ა]კლდეს, თვითონ გაულონიერდეს. და თუ გადარჩეს,
მუხრანი[ს] ბატონისა იყოს.

6. ქერსაც მუხრანი[ს] ბატონი გალონ[ი]ერდეს და ამ გზით უჭ-
მიოს: თვითო ცხენი მარიამობისთვის ნახევარს დაუბას, ოროლი
ცხენი მარიამობისთვის გასულს დაუბას, სხვა ცხენები ღვინობის-
თვის ნახევარს გასულს დაუბას.

მუხრანში მსახურ-აზნაურიშვილი ქერს ნუ ითხოვს ნურცერ-
თისა. რომელიც მუხრანი[ს] ბატონისშვილი ქალაქს წამოვიდეს, მი-
სი ცხენისასა და ორის-სამის მსახურის ქერსა მუხრანი[ს] ბატონი
ქერს გაურიგებდეს.

7. ლაშქარ-ნადირობაში რაც კაცი ახლდეს, ყუელას უჭმიოს.
ღვინო და საკლავი არ მოუვათ საყოფი, მაგრამე რაც მოუვიდოდეს,
მოხელეთ მიეზარებოდეს, თავილად დაეწერებოდეს, საერთოს მარ-
ნიდა[მ] და სამზარეულოთგან მუხრანის რიგით და შეკითხვით მო-
ხელე[ე]ბი მართებულათ მოახმარდენ.

თუ და[ა]კლდეს, ან შეწერთა და ან სხვარიგათ გალონ[ი]ერ-
დენ, და ისიც ისრე დახარჯონ. და რახანაც აღარც ის იყოს, თავ-
თავისა გალონიერდენ[ნ], მუხრანის ბატონს ვერა სთხოვენ.

8. ნურც აზნაურისშვილსა და ნურც მსახურსა და ნურც გლენს
ნურაეინ და[ა]რბევს, მუხრანის ბატონმაც მართებულს დანაშაულ-
ზედ და[ა]რბ[ი]ოს.

9. ქარხანაში მიაბარონ ნარბევი, საქურო, გასამყრელო, თუ
რაც ფერი მამულიდამენ მოვიდეს. სამუშაოს სამეზუ[რ]ოს გარდას-

¹ სამეხრაოვები.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლუბად გაკვეთალი არ არის.

** აქამდე ტექსტი აკლია.

ღებდეს და სხვას ქარხანაში მიაბარებდენ. ქარხანა როგორც უწინ საერთოთ ყოფილიყოს, ისევე ერთად გამ[ა]რთონ.

10. თეთრის მოსაყალი, როგორცა თე ი მ უ რ ა ზ ის ქამშია იყოფდენ, ისრე ახლა გაიყონ.

11. აზნაურისშვილისა და [მ]სახურისა ასრე იქმნას: ეს ძმანი დასხდნენ, რომელიც მუხრანის ბატონის სახლებელი იყოს, მისთვის გარდა[ა]ყენონ. და რომელიც ერეკლეს უწინ ხლებოდეს, ის იმას იახლოს; თუ აკლდეს, მოუმატონ. რომელიც პაპუას ხლებოდეს, ის ლევანის შვილს იახლოს. რაც აშოთანის ბატონობაში კოსტანტილეს ხლებოდეს, ისი იმის შვილს იახლოს. რაც [ს]ვიმონის შვილს მამას იმისი ნა[ა]ხლი ჰყუანდეს, ისევე იახლოს. სხვა ახალი გამოყუანილები ყუელამ გაუშვას. თუ აკლდეს ვისმე, ძმანი შეიყარნენ, მუხრანის ბატონიც გამოიყუანონ და იახლონ. აგრეთვე მუახლის გამოყუანა.

12. რომელისაც მსახურმან დაუკარგოს რამე, ის დანაკარგი [ა]ზღვევინონ, მეტს ნუ წა[ა]რთმევენ. თუ სხვარიგად აწყენინონ, სცემონ, და[ა]ბან; დარბევით ნუ დაარბევენ.

13. მამულის გაცემა, აზნაურიშვილის წახდენ[ა] და გამორთმევა რისამე, ერთმანეთის შეკითხვით იქმოდენ.

14. თუ ვისმე მისცენ რაზე, ფე[შ]ქაში მართებულათ ყუელაზ მიეცემოდეს.

15. მთავარეფის[კ]ოპ[ო]ზის ნ[ა]სყიდი გლეხები საერთოდ იყოს. მის საქონელსა და მაზედ დანახარჯს ერთმანეთს ნურას ელეპარაკებიან. კოსტანტილესი და წილკნელის ნასყიდი თავ-თავისთვის ქონდეს.

ახლა რომ ერეკლეს რატის შვილისაგან გლეხები უყიდია, ის ერეკლეს ქონდეს, მაგრამე როგორც რატისშვილის ყმათ მუხრანის სამსახური ექნასთ, იმას ისრე იქმოდენ.

16. ლაშქარ-ნადირობასა და გარეობაში მუხარნი[ს] ბატონი იქ ბძანდება, მის ხარჯზედ უნდა იყუენ. თუ არადა, სახლისკაცე გავზავნოს ულაყსა და ნუზლს გაურიგებდეს.

17. თუ მუხრანი[ს] ბატონი შინ არ იყოს, მოჩიერის სამართალს ერეკლე იქმოდეს; თუ რამე მოვიდოდეს, ქარხანაში მიაბარებდეს.

18. პურს, ღვინოს, საკლავს მუხრანის ბატონის უბარათოთ, ნუ დახარჯვენ და ნურც გასცემენ.

19. სამუშაოზედ დადგებოდენ. და ნურც ოჩხარს, ნურას სათ-

1 სარჯზედ.

ზოვარს უმუხრანის ბატონოთ ნუ სთხოვენ, ნურც ულაცს და ურემს შეაწერენ, ნურც მსახურსა და გლეხს ცხენზედ ნუ შეუჯდებიან. თითო დასახლისი, თითო მეცხვარე იყოლიონ, სხვას გლეხს ნურას მიაბარებენ.

20. საქორწილო ვისთვინაც შეაწეროს, მისი არის. სხვა ქამისა ხარჯი მუხრანის ბატონმან უნდა ქნას.

21. გლეხი, რომელიც აყრილი სხვაგან დასახლებულიყოს, ისევე თავის ალაგს მიიყუანონ. და ვით ისაგან და ქაიხოსროსაგან მუხრანი[ს] ბატონს რომე გლეხები უყიღია უმამულოდ, ისევე და[ა]ხსნევიონ.

22. სახელოები — ვარჯანს ისევე სარკინეთის მოურაობა ეჭიროს; წილკნისა დეკანოზს ქონდეს, ნუ მოუშლიან; სხვები, ვის როგორ ეჭიროს, ისრევე ქონდეს.

23. კელმწიფის სამასპინძლო რომ შეაწერონ, რაც მორჩეს, ქარხანაში მიაბარონ.

24. ეს სამეხრეოები¹ რომ მოშალონ, მუხრანში ნუ ხუნენ, ნურც საკათალიკოზოშია; ამიტომ, რომე ამათი სახნავი კათალიკოზის მამული არის. თუ იქ ზენას არ მოშლიან, ისევე იქნების.

25. ქარხანა, რადგან უფროსი არის, მუხრანი[ს] ბატონმან სადაც უნდა გამართოს.

26. სტუმარს, ვისიც უნდა იყოს, ორს დღეს მუხრანი[ს] ბატონი დახუდეს.

27. ვისიც უწინდელს შენაცოდარს მსახურ-აზნაურშეილს პაპუა უჩივის, ჩვენთან ილაპარაკოს.

28. აყრაზედ ცხენს, ურემს მუხრანი[ს] ბატონს სთხოვდენ, ის შეაწერდეს.

29. ვისთვისაც ვრეკლეს მიეცეს რამე, ამათაც და[ა]ბეჭდინონ, მართებულა[დ] ფეშქაში მიართვან.

30. ქაპურს გასიტაშვილისა და გეგელასშვილისა მამული ისრევე პატრონებს და[ა]ხსნევიონ, ვრეკლე ნუ დაიჭერს.

31. ვარდისუბანს რომ წისქვილი უყიდნია, პატრონს ფასი გამოართვან და წისქვილი და[ა]ნებონ.

32. აყრილის კაცის თავის ალაგს მიიყუან[ა] რომ დაუწერეთ, იმას ან თავისი მამული მისცენ და ან სხვის მამულით არჩინონ.

33. რახან ღევან შეიძლოს, ამ ძმათ ოდენი ამანაც იყიდოს.

¹ სამეხრაოები.

[მ]თავარფისკობოზს ნასყიდს ბაგას გარდაის სხვა მისი ნასყიდებო სავართო არის.

34. ახალი გათარხნებული კაცები—ძმანი შეიყარენ, რომელიც არა სჯობდეს, მოშალონ; თუ არ მოშალონ, ვისაც არ დაებეჭდოს, ახალა და[ა]ბეჭდინონ, მართებული საბეჭდავი მთართვან.

35. რაც პურის ვალი მართებსთ, თუ უნდოდესთ, სამეხრეობის¹ მოსავალი მუხრანი[ს] ბატონს მისცენ და იმან გარდინხადოს. თუ არადა, ისიც იმათ ქონდესთ და ვალიც იმათ გარდინხადონ.

ნასყიდმან კაცებმან იმ მამულის სამსახურები ისრევ ქნან.

36. პ ა პ უ ა ს რომე დიასახლისი ყოლებია, მამა და შვილი ისევ პაპუას შვილს ყუანდეს, სადაც სახლებული იყოს, იქ წაიყვანოს.

37. ზურისა და ხოდაბუნის მუშას გარდაისად, ერთს კვირას შემოდგომაზედ და ერთს კვირას გაზაფხულზედ მუხრანს მუშას შეაწერდენ, გაიყოფდენ — ორი წილი მუხრანის ბატონმან ამუშაოს და თითო ძმათ ამუშაონ.

38. მამისა და დედის, ძმისა და დის საქონელზედ ყუელანი რომე ლაპარაკობდენ, ერთმანერთს ედავებოდნენ, გავსინჯეთ და სალაპარაკო არა იყო რა, ჩავატარეთ, კელი აქუსთ.

39. ლ ე ვ ა ნ ს, რასაც დანახარჯს თეთრსა ედავებოდენ, ნულარასა სთხოვენ. კიდევ ლევანს კახურის ცხურის დანახარჯს რომ ელაპარაკებოდენ, ის ცხვარი ლევანს ჰყუანდეს, ლევანს მიეცეს.

40. ყოველს წელიწადს ორმოცს კოდს პურსა, ოცდა[ა]თს კოკას ტკბილსა სავართოდამან ჩვენს რძალს, — კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ლ ე ს დ ე დ ა ს, მიართმევდენ.

მარტის კგ, ქორონიკონს უჭ.

41. სამეხრეობების² მოშლა რომე ზეით დაგვიწეოი[ა], თუ არ მოშალონ, ნურც მუხრანშია და ნურც ქათალიკოზის მამულშია ნუ მოხუნენ; ამიტომ, რომე ამათი სახნავი ქათალიკოზის მამულია, თუ იქ ხუნას არ მოიშლიან, ისრივ იქნების.

ხელრთვი: ვ ა ხ ტ ა ნ გ *

¹ სამეხრეობების. ² სამეხრეობებისა.

* ხელრთვა „ვახტანგ“ დასმულია მეორე და მესამე კეფების ბოლოს verso-ზე.

1720 წ. ახლო

ბელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1758. დედანი. ქაღალდი. 28,7×16,8 სმ. დაზიანებული. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი.

ქ. არის ბატონის კათალიკოსისა ყმა ყოველგან [აზნა]ურშიელს გარდა საკომლო ექვსას [თექვსმეტი, ბ]ოგანო მოლაშქრე ას სამოცდაორი, ისე ბოგანო ოთხმოცდარვა. ამისაგან ცხენოსანი მეთოფე ოთხას თერთმეტი, შუბოსანი ცხენით ორას ხუთი, ბოგანო ქვეითი ფარ-ხლმით ას ოცდახუთი, საფთე მშვილდით ას ოცდახუთი.

ამათმა მოხელე[ე]ბმა ამ რიგად მზათ იყოლიონ, უქმესა და კვირას დღეს ავარჯიშებდენ.

როდესაც დაუძახოთ, მოხელე[ე]ბმა ამ რიგად შემოგვეყარონ. სახლში აზნაურიშვილი ნუ დაგვეაკლდება. თუ ამ იარაღით კაცი დაგვეაკლდა, მოხელე[ე]ბს ავად მოვეპყრობით იცოდენ.

ხელრთვა: ვ ა ხ ტ ა ნ გ

verso-ზე: ბატონს კათალიკოს[ს] მიერთვას.

357. ზრძანეზა მახტანე VI-ისა საბარათაშვილოში სამართლის ქანის

შესახებ

1708—1724 წწ.

ბელნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 1992. დედანი. ქაღალდი. 19×13,3 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი.

ქ. ჩვენი ბძანება არის: მერმე ხევისთავი ოთარ და მუშრები ასლან გამოგვიგზავნია. როგორც ამას წინათ ბიძიჩვენისა და შამის ჩვენის დროს ხევისთავი ყოფილიყოს და ესამართლებინოს, ახლაც ისრე ყოველს ალაგს საბარათაშვილოში მივიდნენ და სამართალი ქნან.

და რაც საზღუარი იყოს, ჩვენს ქარხანაში მოაბარებდენ. რომელიც გვეთარხნებინოს, ხევისთავის თარხ[ა]ნი არავინ იქნება. რაცაუც სოფელში არ ასაქმებენ, იმ სოფელს სოფლობრივ გარდავახდევინებთ.

ხელრთვა: ვ ა ხ ტ ა ნ გ

358. პირობის წიგნი მამია გურიელისა მამა ბასარიონისაღვი ბჳვის
გაუსაიდველობაჲ

1726—1744 წწ.

ცსა. 1448. საბუთი № 1289. დედანი. ქალაღი. 39×31,3 სმ. მხედრული.
განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერ-
ტილი.

ქ. თავად ყოვლისა მპყრობელისა ღმრთისა, მამისა, ძისა, სუ-
ლისა წმიდისა; თავდებობითა, მინდობითა, შუობითა და შუამდგომ-
ლობითა ყოველად წმიდისა ღმრთისმშობელისა მარიამისათა; ძლიე-
რებითა პატრონისა და ცხოველსმყოფელისა ჳვარისათა, ჴეცისა
ძალთა, ანგელოზთა, მთავარანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა;
წინასწარმეტყუელისა, წინამორბედისა და იოვანესითა და რანიცა
წმიდანი ღმრთისანი სეინაქსარსა შინა სწერიან და მოიხსენებიან, —
ამათ ყოველთა წმიდათა ღმრთისათა თავსმდე[ბო]ბითა, მინდობი-
თა, შუობითა და შუამდგომლობითა, —

ესე ფიცი, პირი და წიგნი მოგეცი ჩვენ, გურიელმან პა-
ტრონმან მამია შენ, გარეჯისა ნათლისმცემლისა უდაბნო-
თაგან ბრძანებითა ღმრთისათა მოსაქცევლად ჩვენთვის წარმოგზა-
ვილსა მამასა ჩვენსა წმიდასა ბესარიონსს ამა პირსა ჴე-
დან, რომე:

ჩვენს საბატონოშიდ მოხვედით და ტყვის აღთქმისა დადება
გვიქადაგეთ; ჩვენცა შევისწავეთ და ჩვენსა საბატონოს კაცსა გაუს-
ყიდველობისა აღთქმის საფიცარი გამოეართვით, რომ ჩემმა საბატო-
ნოს კაცმა ტყუე ველარ გასყიდოს.

და ჩვენცა ეს აღთქმა დაგვიც: დღეს ამას იქეთ ჩვენთვის სა-
ქონლად და სასარგებლოთ რომ მოიხმარებოდეს და ან სასამელ-საქ-
მელშიდა, ჩვენ ტყუე აღარ გავსყიდო[თ].

ვინცა ჩვენმა ყმამან ეს ფიცი და პირობა მოგვცა¹ და გაგვიმტ-
ყუნდეს, რაც ღმრთისა და ბატონის შემცოდეს სიავე ფერობდეს, იმ
რიგად მიეპყრათ.

რაც ხევანთქრისა და ვეზირისა მართებლობა და საბრძანებელი
შემოგვივარდეს, რომ მტერისაგან არ ვიჩაგროდეთ, ან ქვეყნის შე-
მოსაველები საქმე მოგვიხდეს, თვარა მას გარეთ ეს ასე გაგითაოთ.

ამ ქუეყნის ტყუეზედ შე და ჩემს კაცს ეს პირობა მოგვიართმე-

¹ მრგველა

ვია: რომელსაც ამ ქუე[ყ]ნის კაცსა და ან ჩვენ სასახსროთ ცოლი ან შვილი, ძმა ან ყმა არ შეგვექნას, იმას გარეთ ასე გავათაოთ, არც ჩემს ქრთამშიდ ჩემს ყმას ტყვე გავაყიდინო.

ხელრთვა: გ უ რ ი ე ლ ი მ ა მ ი ა +

359. ორბელიშვილთაჲს სახლისკაცობის რიგი განწესებული

თეიმურაზ II-ის მიერ

1744 წ. 28 აგვისტო

ცსა. ფონდი 1450. დაეთარი № 15. საბუთი № 138. პირი. ქალაღი. მხედრული. შღრ. საბ. № № 363, 364.

[147v] ჩვენ, მეფეთ-მეფეთმან პატრონმან თეიმურაზ და ჩვენთანა მსხდომარემან ბატონი შვილმან ბატონმან არჩილ გვერდ ვიახელით ბატონი მუხრანის ბატონი კოსტანტინე, ბატონი ამილახორი ამირინდო, ბატონი აბაშიძე [148] ვახუშტი, ციციშვილი მერალიბეგ, თარხანი ლუარსაბ, ჯავახიშვილი ავთანდილ და სხუანი დარბაზის ერნი და მღივანი; და ორბელის შვილების ძმობისა და სახლიკაცობის საქმე ასრე გავარიგეთ.

ავის ღროს გამოისათ ამათი ძმობისა და სახლიკაცობის რიგი მოშლილიყო და ერთმანეთში სამღურავი მოხდომოდათ და გაყრა მოინდომეს. და რადგან ამათი ოჯახი ძველი და მოუშლელი იყო, გაყრა აღარც ჩვენ ვამჯობინეთ და ერთმანერთის ნებაყოფლობით ისევ ძმობასა და სახლიკაცობაზედ გავარიგეთ ამ წესითა, რომ:

1. სარღალი ქაიხოსრო სახლის უფროსი და ბატონი და ამათი წინამძღოლი იყოს; და სახლიკაცი ამისი ასე მორჩილნი იყუნენ, რომ მამულში ამის შეუკითხავს ვერას იქმოდენ.

2. ქაიხოსრო სარღლის და სახლისკაცების ნებადართვით პაპუნა მზეკაბუკის შვილი მამულში დაგვიყენებია. დორათა შვილს ბეჟანს თავეთის სახლის სახლთუხუცობა მისცეს და ესეც პაპუნას მიუყენეთ, ამის შეუკითხავს ნურასა იქს. ამათს მეტს არც სახლისკაცს და არც სხვას ამათს მოსაქმეს მამულში ხელი არა ქონდესთ. ქაიხოსრო სარღლის [v] შეკითხვით, რაც ჩვენ რიგი მიგვიცემია, ამ წესით იქცეოდნენ.

8. რაც საერთო სოფელი და მამული აქვსთ მთასა თუ ბარს,

1 ქაიხოსროს.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკვეთილი არ არის.

შენი თუ უშენი, რაც რამ ფერი მოსავალი იყოს მიწისა, კაცისა, ანუ საქონლისა, ყოვლის ნივთისაგან რაც რამ გამოსავალი იყოს, ყუელა ამათ უნდა აიღონ.

და რაც სახელმწიფო ხარჯი აწერიათ, უფროსის სიტყვით და სახლის კაცების შეკითხვით სახელმწიფო[ს] მიეცეს. და თუ რამ გარდაჩეს, ხუთ წილად გაიყონ: ორი წილი უფროსმან აიღოს და თვითო წილი სხვათ ძმათ შვილებმან, როგორც ძველადგან ქონიათ, იმ წესით.

და თუ სახელმწიფოს ხარჯს დააკლდეს და გლეხის გამოსადეგბილად არ ადგეს, სახლის კაცები უფროსს იახლნენ და როგორც კულავ გაერიგებინოსთ საერთოს მამულიდამ, ისევე ისე გააარიგონ.

4. აგრევე ზერებისა და სათემოს ხოდაბუნისა მოსავალიც ხუთათ გაიყონ.

5. უფროსი, ვითაც წესი იყო, სტუმარსა და ბედნიერს დღეში და ჰირსა და ლხინში გაირჯებოდეს.

6. რაც მამა-ბიძათ ნახლი მსახური და აზნაურიშვილი ყუანდესთ, ყუელამ თავ-თავისი იახლოს, ერთმანერთს ნურაეინ [149] შეეცილება.

7. რაც საუფლისწულო სოფლები და მამული აქუსთ, ისევე თავ-თავისი საუფლისწულო თვითონვე ეჭიროსთ. და რაც საუფლისწულოებს სახელმწიფო ხარჯი აწერია, ყველას თავ-თავისი პატრონები მისცემდენ ხოლმე. სხვას იასაულს ამათს საუფლისწულოში ხელი არა ქონდეს.

რაც საუფლისწულოს გლეხი ან საერთოს სოფელში და ან ერთმანერთის საუფლისწულოში ესახლოს, თავ-თავის პატრონს და[ა]ნებონ და თავ-თავის საუფლისწულოში და[ა]სახლონ.

8. რასაც სოფელში საერთო კაცმა თუ საუფლისწულომ მოხნას, ღალას მიწის პატრონს მისცემდნენ.

9. საერთოს სოფლების სახელოებიც ხუთათ გაიყონ.

10. სამეხრეობი¹ და მეხრეები როგორათაც ძველადგან გარიგებული ქონდესთ, ისევე ყუელას მოუშლელი ქონდესთ. უწინ რომ მეხრეები თარხანი ყოლიათ, ახლა რადგან ავი დროს არის და ქვეყანას სახელმწიფო ხარჯი აძეს, მეხრებმაც თავ-თავის შეძლებით ხარჯი მისცენ.

11. ხოდაბუნის ღალას სახელმწიფოთ ნუ ჩაადგებენ; ყველამ თავ-თავისის ხოდაბუნის ღალა თვითონ აიღოს.

¹ სამეხრეობი.

12. როგორც რომ გვიბრძანებია [V] და გაგვირიგებია ამ წესითა და რიგით იქცეოდნენ. და ნურცა ვინ ამ გარიგებას გარდავა.

დაიწერა ხელითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნობრის თუ მან იშვილის გორჯასპისათა. მარიამობის კმ, ქორთნიკონს

უღბ

მე, ეშიკადასაბაშს დიმიტრის, ამ გარიგების ყაბული მაქვს

მე, პაპუნას, ამ გარიგების ყაბული მაქვს.

მე, ყაფლანს, ამ გარიგების ყაბული მაქვს.

ჩვენ, მაღალთა და ღმრთივ-ცხებულთა ხელმწიფეთა ტომი, ყოვლისა საქართველოსა და აღმოსავლეთისა მკურთხეველი კათალიკოზ-პატრიარქი ბატონიშვილი ანტონი, ამისი დამხდურნი და მოწამენი ვართ. ხელრთვა: კათალიკოზი.

ჩვენ, ბატონი არჩილ, ამის დამხდური და მოწამენი ვართ

ჩვენ, მუხრან-ბატონი კოსტანდილე, ამის მოწამე ვართ

ჩვენ, ამილახვარი ამირინდო ამის მოწამე ვართ

ჩვენ, ბატონი აბაშიძე ვახუშტი ამის მოწამე ვართ

ჩვენ, თარხანი ლუარსაბ, ამის მოწამე ვართ

მინაწერები:

ასლიდამ თანასწორ არს ჩაწერილი. სოვეტნიკი თეიმურაზ ბაგრატიოვანი.

[150] სოვეტნიკი თავადი დიმიტრი თარხანოვი.

ასლის წერილი მივიღე მე, თავადი ზურაბ ორბელიანი-ნოვმანი; თავადი ასლან ორბელიანი, თავადი ლუარსაბ ორბელიანი, თავადი კოსტანტინე ორბელიანი-ნოვი, თავადი სამარაღდანი ორბელიანი-ნოვი, თავადი იაკობ ორბელიანი.

1747 წ. 19 ივნისი

ცსსა. ფონდი 1448. საბუთი № 1462. დედანი. ქალაღი. 36,7×20 სმ. მხედ-
რული განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია წერ-
ტალი.

ქ. ესე წიგნი მოგართეით ჩვენ, ავალიშვილმა პეტრემ, როსტომი [ს] შვილმა ზაალ, ჩვენმა აზნაურიშვილ[ებ]მა: აჭიაშვილმა ბაადურ, ჩიკოტიძემ საამ, ჩვენმა სახლთხუცესმა ბეჟან, მსხილაძე სეიმონ, სასონაშვილმა მამულამ, ელიაშვილმა ბერმა, ქუჩუქაშვილმა პეტრემ, ხოჭიაშვილმა დათუნამ, სულ კელიერთპირ ჩვენმა ყმამ აზნაურმა და გლენმა, თქვენ— ჩვენს ჯელმწიფეს, საქართველოს კათოლიკოზ-პატრიარქს ბატონიშვილს ბატონს ანტონს, ასე და ამა პირსა ზედან: ჩვენს ოჯახსა და ყმასა და მამულში მრავალი ბოროტი საქმე და უკეთურება იყო — ტყვის სყიდვა, კაცის კვლა, კაცთა ცარცვა, მრუშობა და მრავალი სჯულის გარდამავალი ბოროტი მოქმედება.

თქვენც თქვენის ერის გულისათვის თავი დაგედვათ, მობრძანდით ჩვენს ოჯახში; როგორც თქვენგნით მართებული იყო, ისიები გვიბძანეთ, გვასწავლეთ და დაგვმწყსევით.

ჩვენც ეს პირბა მოგახსენეთ და აღთქმა დაედევით ღმრთის წინაშე და წმიდის ცათა შობაძვის კათოლიკე ეკლესიის წინაშე: დღეს ამას იქით არც გავერიოთ ტყვის სყიდვაში, არც კაცის კვლაში; და რაც ჩვენში უკეთურება და ბოროტის ჩვეულება იყო და ღმრთის განსარისხებელი საქმე, ყვალაზე კელი ავიღოთ და მოვიკვეთოთ.

და თუ დღეს ამას იქით შეგვიტყოთ და ან თქვენს მცნებას გარდავიდეთ, ღმერთმან უცოდო გამყოფოსთ, რაც ერთს ავს კაცსა და ავაზაკს გარდაჯდოედეს¹, ისე ჩვენ გარდაგვახდევინეთ; სულით თქვენ დაგვსაჯეთ და კორციელად მეფეებს ყათლაფი აქნევინეთ, ჩვენი სისხლი ალალი იყოს.

ვინ იცის, საქელმწიფოთ ტყვე ითხოვონ, ისიც თქვენ მოგახსენოთ, შეგატყობინოთ. თუ ჩვენს საბატონოში ტყვე გაყიდოს ვინ-

¹ გარდაქედოდეს.

მე, თუ შევძლოთ, დავიჭიროთ, ის ტყვეცა და ტყვის გამსყიდველიც იქ გაახლოთ. და თუ ვერ მოვერივნეთ, თქვენ მოგახსენოთ.

და თუ ეს პირობა არ გაგიტაოთ, ჯერ ვიყვნეთ ღმრთის შემცოდე და მერმე საქართველოს ღმრთიე-გვირგვინოსნის მეფე თამარ მეფის თემურაზისა და კეთილ მორწმუნის მეფის ერეკლეს შემცოდე და მოღალატე. ეს პირი ასე გაგიტაოთ.

არიან ამისი მოწამენი და დამხდურნი: მთავარეპისკოპოზი ბატონი არსენ ხელრთვა: არსენ, ურბნელ ეპისკოპოზის ბატონი გაბრიელ და არქიმანდრიტი იოანე ბეჰედი: არქიმანდრიტი იოანე და ერთობილნი მცხეთელნი.

დაიწერა თვესა ივნისსა ით, ქრისტეს აქათ ჩღმჴ, ქორონიკონსა ულმე.

სამი ბეჰედი: 1. წარწერა არა აქეს.

2. ზაალ

3. ბაადურ

ხუთი ჟვარი-ხელრთვა: + + + + +

361. პიროგის წიგნი ავალიშვილებისა და მათი აზნაურებისა

კათალიკოს ანტონ 1-სადმი

1747 წ. 20 ივნისი

ცსსა. ფონდი 1448. საბუთი № 1316. დედანი. ქალაღი. 42,5×21 სმ. მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია წერტილი.

ქ. ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, ავალისვილმა ზაალ-ძმამან ჩემმან ქაიხოსრომ, შვილმან ჩემმან ავალ, ჩვენმა აზნაურიშვილებმან: ციმაკურიძემ ზურაბ, განძიელმან ერასტიმ, განძიელმან ოთარმან, სეხნია მეგრელიშვილმა, მანდიაშვილმა დათუნამ, მექარიშვილმა ოტიათ, კვირიკაშვილმა სეხნიათ, მიხლანჯი გიორგიმ, ჯამბაზიშვილმა როსტომამ, ცარციძემ ბერკელამ, სხირტლაძემ ნასყიდათ, კელიერთპირ ჩვენმა აზნაურმა და გლეხმან თქვენ — ჩვენს კელმწიფეს, ყოვლად სანატრელს საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქს ბატონიშვილს ბატონს ანტონის.

ასე, რომე ჩვენს ოჯახში მამულსა და ადგილში მრავალი უკეთურება და სიბოროტე იყო: ტყვის სყიდვა, კაცის კვლა, მრუშობა,

კაცთა ც[ა]რკვა და მრავალი სიბოროტე და უკეთურება.

აწე მობძანდით ჩვენს ოჯახში. რომელიც თქვენგნით მართებუ-
ლი იყო, ისე გვასწავეთ, გვიბრძანეთ და დაგვმწყსევით.

ჩვენც ეს პირბა მოგახსენეთ და აღთქმა¹ დავდევით ღმრთის
წინაშე, თქვენის ცათა მობაძვის კათოლიკე ეკლესი[ი]ს წინაშე: დღეს
ამას იქით არც გავერიოთ ტყვის სყიდვაში არც კაცის კელასა²; და
რაც ჩ[უ]ენში დღეს აქამომდე უკეთურება და სიბ[ი]ლწის ჩვეუ-
ლება იყო, კელიც ავიღოთ.

და თუ დღეს ამას იქით შეგვიტყოთ, ან თქვენს მცნებასა და
პირობას გარდავკდეთ, ღმერთმან უცოდო გამყოფოსთ; რაც რომ
ერთს ავს კაცსა, ავაზაკსა და ძვირის-მოქმედს გარდაკდეოდეს³, ისე
ჩვენ გარდაგვახდევინეთ; სულით თქვენ დაგვსაჭეთ და ქორციელად
მეფეებს ყათლავი აქნევინეთ, ჩვენი სისხლი ალალი იყოს.

ვინ იცის, საჯელმწიფო ტყვე ითხოვონ, ისიც თქვენ მოგახსენ-
ნოთ, შეგატყობინოთ. თუ ჩვენს საბატონოში ყმასა და მამულში
ტყვე გაყიდოს ვინმე, თუ შეეძლოთ, დავიკიროთ; ის ტყვეცა და
ტყვის გამსყიდველიც ორივე თქვენ მოგართვათ. და თუ ვერ მოვე-
რივნეთ, ისიც თქვენ მოგახსენოთ.

თუ ეს პირბა არ გაგიტაოთ, ჭერ ვიყვნეთ ღმრთისა ჩვენისა შემ-
ცოდე და რომელმანცა პატიოსანითა სისხლითა თვისითა მოგვიყი-
და, იმას შეურაცხის-მყოფელთა თანაზიარი და მერმე ჩვენის კელ-
მწიფის ღმრთივ-გვირგვინოსანის მეფეთ-მეფის თეიმურა-
ზის შემცოდე და კეთილმორწმუნის მეფის ერეკლეს მო-
ღალატე.

ამის თავდებათ მოგვირთმევია ქრისტეს პატიოსანი დაუფასებე-
ლი სისხლი ჩვენ ცოდვილთ სახსარი.

არიან ამისი მოწამენი და დამხდურნი: მთავარეპისკოპო-
სი ბატონი არსენი ხელრთვა: არსენი, არქიმანდ-
რიტი იოანე ბეჭელი: მსასოებელი სამთავისის(?) არქი-
მანდრიტი იოანე და ერთობილნი მცხეთელნი.

დაიწერა თვესა იენისსა 20, ქრისტეს აქათ 1747.

ბეჭელი: მონაღმრთისა ავალიშვილი ზაალ.

ხელრთვა: ავალ.

ათი ჭვარი-ხელრთვა: + + + + + + + + +

¹ ახთქმა. ² კელალსა. ³ გარდაკდეოდეს.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 1365. დედანი. ქალაღი. 40×16 სმ. მხედ-
რული. მარჯვენა ზემო კიდე ალაგ-ალაგ ჩამოცრეტილია. განკვეთილობის
ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი. შდრ. საბ. № 353.

ქ. ესე წიგნი მოგართვი მე. ბატონმა ამილახორმა ამი-
რინდომ. თქვენ — ჩემს¹ ბიძაშვილებს დიმიტრის, რე-
ვაზს, იესე, ნიკოლოზ[ს] და თეიმურაზს.

ასე, რომე თქვენ მობძანდით და პირობა დასდევით, რომ მე
უფროსი უნდა ვიყო და თქვენ უმცროსნი. რახან უჩემოთ აღარასა
იქთ და არცარას მამულში და[ა]შავებთ, მეც ეს პირობა დამიდვია.

1.* რაც სა[ა]მილახვროში ან პური, ან საკლავი, ან თეთრი გა-
ნოვიდეს, ორი წილი მე უნდა ავიღო და ერთი წილი დიმიტრის უნ-
და მივსცე და ერთი წილი რევაზს უნდა მივსცე და ერთი წილი თე-
იმურაზს მ[ი]ვისცე.

თუ ამაში გაგიმტყუნდე და თქვენი წილი დაგაკლო, ჯერ ვიყო
ღმრთის შემცოდე და მერმე მეფის თეიმურაზისა და მე-
ფის ერეკლ[ე]ს შემცოდე და ბატონის წმინდის პატრიარქისა-
გან შეჩვენებული.

2. ამას გარდა, ან მამულზედ, ან მსახურ-აზნაურიშვილზედ რაც
სალაპარაკო გქონდეს, ვილაპარაკოთ და მართებულათ გავრიგდეთ.

3. საუფლისწულოში სახასო კაცი ნუ დადგება. თუ სადმე იყოს-
და, [ა]ვეყართ და თავის ალაგს დავაყენოთ.

4. და როგორც თქვენ ჩემს მორჩილებასა იქთ, ისე მე უთქვენ-
ნოთ არც საქელო გავსცე და არცაეინ წაეახდინო თქვენს შეუკით-
ხავად.

5. თუ არ ლაშქარსა და ან ბატონთან ნუზლი წავიღოთ, ამის
უარს ვერ გვეტყვის ჩვენი ყმანი.

6. ამას გარდა, ვერც გასასყიდელი პური წავიდეს სახასოს ურ-
მითა; და სხვარიგათ სადაც ჩვენი მოსავალი პური სოფლებში მო-
ვიდეს, ის კი უნდა მოგვიტანონ ჩვენს სასახლეში.

ქორონიკონსა ულუ, თვესა მარტსა იე გასულს. დაიწერა კელი-
თა ნიკოლოზ დეკანოზისათა.

ბეპედი: ქრე შენ გესავ მებრძოლი ამირინდო.

1 + ჩემს.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკვეთილი არ არის.

მარცხენა კიდეზე: ამისი დამსწრე და გამრიგე ბატონი ს ა მ-
თ ა ვ ნ ე ლ ი ბ ე ნ ე კ ტ ი კ ტ ე .

მერმინდელი სათური: „ესეც ერთმანეთის სახლიკაცობის წიგნისა
მოცემულ“.

363. ორბელითვილანის სახლისსაყდრის რიგი განწესებული
თეიმურაზ II-ის მიერ

1749 წ. 7 მაისი

ცხსა. ფონდი 1450. დავთარი № 10. საბუთი № 187. პირი. ქალაქი.
მხედრული. შდრ. საბ. № № 359 და 364.

[210] წყალობითა ღმრთისათა ჩვენ, ზეგარდმოსა კურთხევით
გვირგვინოსანმან ცხებულმან მეფეთ-მეფეთმან პატრონმან
თეიმურაზ, ოდეს სამეფოთა ჩვენთათვის თავი დავდევით და
სიკვდილსა და განსაცდელს არ მივერიდეთ, მრავლის ცდითა და
ფრიადის შრომით მრავალნი საძნელონი¹ სახელმწიფო მოხარკეო-
ბანი² საქართველოსანი აღუხოცეთ ძლიარებითა ღმრთისათა, სამე-
ფოთ ჩვენდავე მოვაწივნით³, მაშინ ჭერჩინებითა სასურველისა ძი-
სა ჩვენისა, კახთა მეფის პატრონის ერეკლესათა და
ყოვლად სანატრელისა საქართველოს პატრიარქის მეფის
ძის ანტონისათა, მოუწოდეთ ქართველთა კახთ ჩინებულთა
თავადთა, სამეფონი ჩვენნი ძველსავე წესსა ზედან დავადგინეთ.

და ვიხილეთ ორბელიანთ განთვისებით განკერძოებანი და მათ-
თა მამა-პაპათა განწესებათა შეცვალებანი. და ესე არა ვინებეთ.
გამოვიძივეთ, ვითა ძველთგანვე მათ: სახლის რიგი ყოფა-
ლიყო, ჩვენც მასსვე წესსა ზედან დავამტკიცეთ.

1.* ჩვენი სიძე, ეშიკადაბაში ორბელიანი დიმიტრი,
თავისის სახლისკაცების მყოფელობით ამათ უფროსად, სახლის ბა-
ტონათ, დავადგინეთ. ამ წესით სახლიკაცი უფროსის მორჩილნი
და სიტყვის გამგონენი იყვნენ: მამულში ამის შეუტითხა[211]ვათ
ნურას იქმონენ. თუ უფროსის ნება არ იყოს, ნურცარას დახარჯა-
ვენ, ნურც კაცს და[არ]ბევენ. რომელიც სახლიკაცი მამულში უარ-
შიობას დაიწყებს და გლეხს უსამართლოს უზამს, უფროსი დაუშ-
ლიდეს და ნუ აქნევიანებს. თუ ჩვენ მოგეხსენდა, ჩვენც დიდათ უწ-
ყენთ.

1 საძლენონი. 2 მოხარკეობანი. 3 მოვაწივნით.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკეთილი არ არის.

2. ვინც უფროსისაგან მამულში დაყენებული მოხელე იდგეს, რაც საერთო მამული ქონდესთ მთისა და ბარისა, შენი თუ უშენი, ამასი რაც გამოსავალი და საბატონო ბეგარი იყოს მიწისა, საქონლისა თუ კაცისა, ყოვლისფრისაგან განწესებულს აიღებდეს. ამისაგან ორს წილს უფროსი დახარჯევდეს და თითოს წილს სხვა ძმათა შვილებს მისცემდეს.

3. რაც საერთოს მამულიდამ შემოსავალი იყოს, უფროსი მართებულად და რიგიან მოიკითხავდეს, სახლიკაცებს თავ-თავის წილს ნუ დააკლებს, როგორც ძველადგან გარიგებული ქონიათ, ყველას აგრევე მისცემდეს.

4. სათემო ხოდაბუნებს უფროსი მოახვეწებდეს, აგრევე საერთოს ზვრებს შეამუშაებინებდეს და რაც ამისი მოსავალი მოვიდოდეს, ესეც უნდა გაიყოფოდეს და სახლიკაცებს წილს მისცემდეს.

5. რადგან უფროსი ერთს წილს მეტს აიღებს, სახლიკაცების ღხინისა და ქირში გაირჯებოდეს და ყოველს ბედნიერ დღეს მასპინძლობას გარდინდიდეს.

6. რაც საერთოს მამულის მოხელობა იყოს, ისიც ხუთათ გაიყონ.

7. მსახურ-აზნაურიშვილი ვის რო[ვ]გორ ხლებოდესთ, ისეც ძველის წესითა და მამა-ბიძათ რიგით იახლონ, ერთმანეთს ნურავინ შე[ე]ცილება, ყველას თავ-თავისი დანებდეს.

8. გლეხი საცა ძველათგან სახლებულა, იქივ დასახლდეს. საერთო გლეხი უფროსმან მოიკითხოს; ვისაც ესახლოს, ისევე აყაროს, თავის სამკვიდროზე და[ა]სახლოს.

9. აგრევე რომელსაც სახლისკაცს საუფლისწულო სოფლის გლეხი ესახლოს, ისევე თავის ბატონს და[ა]ნებონ, ერთმანერთს საუფლისწულოს გლეხს ნუ შე[ე]ცილებიან, თავ-თავის გლეხს დასჯერდნენ.

10. რომელმაც საერთო გლეხმა ანუ საუფლისწულოსამა საცა მოხნას, იმ მიწისა და სოფლის პატრონს მისცემდეს.

11. სამეხრეოები ვითაც ძველთაგან ყველას ორბელისშვილს ქონიათ, თავ-თავისთვის სქერიათ, ისევე დაიჭირონ. და თუ მეხრე აკლდეს ვისმე, უფროსმა გაურიგოს. ვინც სამეხრეოს მიწაში მოხნას, ღალა სამეხრეოს პატრონს მისცეს, საწილოდ ნუ ჩა[ა]გდებენ.

12. რაც საერთოს მამულში ციხე იყოს, უფროსის ხელდებული იყოს. თუ რამ შემოსავალი შემოვა რამე ამ ციხე[ე]ბიდან, ისიც

საქმო იქნება და უფროსი იმის წილს ვერ და[ა]კლბეს. მაგრამ რად-
გან უფროსი სახლის ბატონი არის, ციხეები უფროს[ს] უნდა ება-
როს.

13. სახლიკაცი უფროსის მორჩილებითა და სიტყვით მამუ-
ლის მოვლაზე, მტრისა და მოყვარის პასუხის მიცემაზე ბეჯითნი
[212] იყენენ და წინააღმდეგ ნუ ექმნებიან. აგრევე უფროსი მამულ-
სა და ოჯახის საქმეს სახლისკაცების შეკითხვით განაგებდეს.

14. საუფლისწულო სოფლები ვის როგორ სჭერია მამა-პაპათ
განწესებით, იმე წესითა და რიგით ექიროსთ. საუფლისწულოში
უფროსი ნურც იასაულს შეგზავნის და ნურც სამართალს იქს.

დაიწერა მეფობისა ჩვენისასა მაისის 3, ქორთიკონსა¹ ულზ,
ქელითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნობრის თუ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს

გ ო რ ჯ ა ს პ ი ს ა თ ა.

ჩვენ, მაღალთა მეფეთა შარავანდედი საქართველოს კათა-
ლიკოზ-პატრიარქი მეფის ძე ანტონი, ორბელიანთა
სახლის გარიგებასა მეფეთაგან ჩვენცა ვაპტიკებთ. ჩღმთ. კათა-
ლიკოზი ანტონი².

შინაწერები:

ასლთან თანასწორ არის, სოვეტნიკი თავადი დიმიტრი
თარხანოვი.

ასლი დოკუმენტი მივიღე თავადი დიმიტრი ორბელი-
ანოვი.

364. საორბელიანოვილოს სახლიკაცობის რიგი

1740 წ. 11 მაისი

ცსა. ფონდი 1450. დავთარი № 10. საბუთი № 182. პირი. ქალაღი. მხედ-
რული. შდრ. ორბელიანების სახლიკაცობის რიგს, განწესებულის თეი-
მურაზ II-ის მიერ (საბ. № № 359 და 363).

[205v] ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა ესე ძმობისა და პი-
რობის წიგნი მოგართვით ჩვენ, ორბელიანთ სარდალმა რე-
ვაზ, დივანბეგმა იოვანემ, ვახტანგ, თვანგჩიოლასმა
ზაალ და ერთობილად თქვენმა სახლის კაცებმა თქვენ, ჩვენს
ძმას ეშკიალასბაშს-ელიალას ბატონს დიმიტრის, ასე რომე:

¹ + ქრს. ² აბტ.ნი.

1. ბატონის ბძანებით და ჩვენების ნებაყოფლობით გამოგარჩიეთ ჩვენის სახლისა და მამულის უფროსათ და ბატონათ დაგადგინეთ. როგორთაც ჩვენის მამა-პაპათ დროს უფროს-უმცროსობა ყოფილა, შენც ისე გვიუფროსო და ჩვენც ისე გიუმცროსოთ. ვით[200]აც ოჯახში უფროსი გარჯილიყოს, შენც იმ რიგად მოგვიარო და ჩვენც ამ წესით გიუმცროსოთ, რომ შენი მორჩილნი და სიტყვის გამგონნი ვიყვნეთ. რაც ოჯახისა და მამულის შემატებისა და მოვლისათვის დაგვპატიეო, უარი არ მოგახსენოთ და ჩვენი თავი გარჯისათვის არ დავზოგოთ. შენი უნებური და წინააღმდეგი მამულში არა ვქნათ რა.

2. რომელმანც მამულში უარშიობა დავიწყოთ, გლენს უსამართლო და ძალა უყოთ, ან შენს უკითხავათ მამულში დავხარჯოთ რაბე, ან რომელიც ბედნიერის შეფე[ე]ბისაგან ნაბოძებს განაჩენში გვიწერია, ვინც ამ ბძანებას გარდახდეს, ერთობით ნურც ჩვენ ვიყაბულებთ და ბატონსაც დავატუქს[ე]ინოთ.

3. რაც საორბელიშვილოს კაცი იყოს აზნაურიშვილი, მსახური თუ გლენი საერთოსო და საუფლისწულოსი, ყველა აგაყრევინოთ, დმანის ციხეში და[ა]ყენო, ყველამ ჩვენი კაცი იქიღამ ვიმსახუროთ. სანამდინ არეულობა იყოს, იქ იყვენენ; და რომელმანც შევიძლოთ, დმანის ხევში სიმაგრე გავაქეთოთ, იმ ადგილის გლენი გავიყვანოთ და იმ სიმაგრეში დავაყენოთ.

4. რაც ჩვენგან შეიძლებოდეს, ძმობას და ერთობას ვეცადნეთ.

5. მერმე ჩვენ სამთავ ძმისშვილებს რადგან საერთოდამ შემატებული სოფლები საუფლისწულოდ გვეპირა, თქვენ ძმობაში თამაზ სარდლის შვილებს გაკლდათ, ამის სამუქფოთ საერთოდამანა [v] კერტი დაგიდევით და საუფლისწულო მოგეცით.

დაიწერა მაისი ია, ქორონიკს ულწ.

--	--	--

--	--	--	--

მინაწერა:

ასლთან თანასწორ არის სოვეტნიკი თავადი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი.

ასლი დოკუმენტი მივიღე თავადი დ ი მ ი ტ რ ი ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ო ვ ი.

1760 წ. 28 ივნისი

ხლნაწერთა ინსტიტუტი. Hd 14851. დღიანი. ქალაღი. 32,4×15,4 სმ.
მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია
ორწერტილი. ა-ნაკლული.

ქ. ძველათ გარიგების ქცხინვანის მოურავის სარგო ეს არის,
რომ მოურავი ამას უნდა აიღებდეს:

ვისაც ქართველს კაცს ვენახი აქვს, ვენახზე ორი კოკა ტკბილი
უნდა მისცენ. ვისაც ვენახი გაუპარტახებია და მიწათ გაუხდია, ამ
ჯათით ორს კოდს პურს უნდა მისცემდენ.

ქართველს კაცს კვამლზე თვითო ყვერული (sic) უნდა მის-
ცემდენ.

გასამყრელო და საქერიო შეძლებაზე, როგორც შეძლოს.

თავისგასამტეხლო ჯარი და მარჩილი.

ქურდობა თუ ქნას ვინმე, საზღაური ბატონისა არის და ათის-
თავი მოურავისა.

რაც იმ ხეობაზე საიასაულო გამოვა ბატონის იასაულით, მე-
ოთხედი მოურავისა არის. ასევე სამდივანბეგო.

ზერისა და ზოდაბუნის მოსავლისა ათისთავისა ნახევარი მოუ-
რავსა და ხასად(ა)რს, ნახევარი სალთხუცეს(ს)ა და მდივნებს.

სომეხსა და ურიას კვამლ(ზ)ე თვითო ულაყი სძევს წელიწად-
ში; თავის ტიკითა და ტომარითა ათხოვებდეს.

გასამყრელო და საქერიო შეძლებით, როგორც შეძლოს.

თავისგასამტეხლო ხუთი მინალთუნი.

ბაყიღამ ორს თუმანს უნდა მისცემდენ, ბევრათ გავა ბაყი თუ
კოტათა. სხვას ბაყთან ხელი არ აქვს.

ამათი საიასაულო და სამდივანბეგო როგორც ზემო სწერია,
ისე კვამლზე; ვისაც ფეიქრი (sic) უზის, ორმოზე ერთი კოთი.

როდესაც მოურავი მივიდეს, ყველანი სამს დღეს ძღვენს მიარ-
თმევდენ. თუ სამს დღეს იქით დადგეს, თავისის ხარჯით უნდა იყოს.
ფაცერსა და კონზე, რაც თევზი მოხვდეს, ათისთავი.

რაც ქრცხინვალს ხეობაზე ოსი არის, იმისი სამოურავო რაც
ძველათ წესი არის.

ნაცვალი როდესაც მივიდეს, შაფათ-კვირას სადილ-ვანშამი,
სოფელმა აქამოს; უმისოთ თავისის ხარჯით უნდა იყოს. ნაცვლის
სარგო მოურავიღამ ერგების, რაც წესია. სხვა სოფელთან ხელი არ
აქვს.

დაიწერა თიბათვის კმ, ქორონიკონს ულმ.

ბეპედი: უფლისაჲ მიერ მეფედ ცხებული თეიმურაზის დამტკიცებული.

სა[ნა]ცვლისშეილო როგორც ძველათ ყოფილა.

სხეა ხელით

ქ. მეფის თეიმურაზისაგან განაჩენი.

366. ბანჯისაჲ ღავით-გარეჯის სამეფო ძღვენისა

XVIII ს. შუა წლ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 6. დედანი. ეტრატის გრაგნილი. მხედრული. საბუთი წარმოადგენს 1479 წლის სითარხნის სიგელს კახთა მეფის ალექსანდრე I-ისა დავით-გარეჯისადმი. სიგელის ზურგზე მე-18 ს. მხედრულით მიწერილია ჩვენი საბუთის ტექსტი, მაგრამ უეჭველია ტექსტი გადმოწერილია ძველად გაჩენილი განწესებიდან დავით-გარეჯის სამეფო ძღვენის შესახებ. ადარებს რა ქვემოთ მოტანილ განწესებას „ხელმწიფის კარის გარიგების“ შესაბამის ადგილებს, ექ. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი წერს: „თუ ამას შევადარებთ რაც მოთხრობილია მე-29 მუხლში კ. გარიგებისა (1533—352) და აგრეთვე ერთს ადგილს მე-16 მუხლისა (7110—112), დაეწმუნდებით, რომ არსებითად განწესება დავით-გარეჯის მოვალეობის შესახებ სამეფო კარის წინაშე უცვლელად საეკლდებულოდ დარჩენილა შემდეგ საუკუნეებშიაც“ (ხელნაწ. ინსტ. თაყაიშვილის ფონდი, № 94, გვ. 20).

დიდის უღაბნოს დავით-გარეჯის ძღვენი

უნდა მიერთმეოდეს ქარ[თ]ველთ მეფეს და კახთ მეფეს:

- 1.* ექვის ქვევრი თაფლი.
2. სამი ქვევრი კაპრის მწნილი.
3. სამი ცოცხი. ის ცოცხი ფარეშთხუტეს[ს] უნდა ებაროს, ნიადა დილაზედ დორსა და სუზანზედ სამჯერ უნდა გადმოუსვამდეს.
4. ორი მღ[ვ]დელ-მონაზონი უნდა გამოარჩიოს მამამა, კარგნი მოწესენი და კარგნი მწიგნობარნი და კარგნი მოჟამენნი. ამათის ქელით უნდა მიართონ ძღვენი.
5. ყველიერის კვირას და მარხვაში მონაზონები მეფის კარზედ უნდა იყვნენ. იმათ უნდა იწესონ და მარხვის დღესასწაული იმათ აღასრულონ.
6. აღდგომის დღეს ყამი უნდა წირონ და უთხოვლათ წამოვიდნენ, დიდს მამას იახლნენ.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკეთილი არ არის.

7. ახალს კვირიაკეს მართლმადიდებელთ მეფეთ უნდა აღტვირ-
თონ ჯორები და კარაულები მრავლის სანოვაგით და შესაწირავით
და მოუძღვანონ დაღსა მამასა და წმინდათ კრებულთ.

367. ბრძანება ვრეაქლე II-ისა ალავერდელისა და ნაქრანელის.
საწყუმს საქმეზე სასართლის ვითარის შესახებ.

1762 წ. 11 ივნისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 252. დედანი. ქალაღი. 21X14,5 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახპარია წერ-
ტილი.

ქ. ჩვენ მაგიერად კახეთში ვინცა ეფისკოპოზი ბძანდებით ასე
მოგესენოსთ: ბატონი ალავერდელი და ნეკრესელი რომ გრემს
ენისელზე ლაპარაკობენ, დაუსხედით და სჯულიერის წესით
სამართალი უყავით და გა[ა]რიგეთ. როგორც თქვენ სამ[ა]რ-
თ[ა]ლსა იქთ, ჩვენც იმ რიგად დაეამტყიებთ. ივნისის ია, ქორონი-
კონს უმ.

ყვარელში რომ ენისლელები არიან, გრემს რომ ენის-
ლელები არიან და ვიაურზე, ამათზე სამართალი უყავით სჯუ-
ლიერის რიგით.

ბეჰალი: ქნარს მიცემს, დავით მიკმობს ძელ კახეთის მეფედ
ცხებულს, ერეკლე.

**368. განწესება თეიმურაზ II-ისა გორელი სახასო და საათალიკოსმ
შვიბის პაშოსალაგისა**

1757 წ. 17 მაისი

ცსსა. თ. 1449. საბ. № 904. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. გორელი ჩვენი სახასო ყმანი და კათალიკოზის ყმანი თავეთს
სათხოვარსა და გამოსალეზზედ ერთმანეთს ელაპარაკებოდენ. ამა-
თი გამოსალეზის საქმე ასე გვიბძანებია.

თუ საბატონო სათხოვარი რამ ეთხოვებოდესთ და საბატონოთ
გამოერთმეოდესთ, ჩვენმა სახასომ კაცმა რომ მთელი ლიტრა გა-
მოიღოს, ამისმა ყადრმა კაცმა კათალიკოზის ყმამან ნახევარლიტრა
გამოიღოს. ამ საბატონოს სათხოვარში ასრე მოუდგებოდენ თავ-
თავისის შეძლებით. ამიტომ, რომ ნახევარი ამათი სამსახური რაც
იქნება, ბატონს კათალიკოზს უნდა მსახურონ.

და ამას გარდა თუ ერთი ასეთი რამ საქვეყნოთ მოსახმარებლად შეეწერებოდეს და ეთხოვებოდეს, რომ ქვეყანას მოეხმარებოდეს, ან სხვა ქვეყანას ჯარი რომ მოვიშველოთ და ქვეყანას მოეხმარებოდეს ეს ჯარი, ამგვარი ამისი ხარჯი სახასომ თუ კათალიკოზის კაცმა თავ-თავისის შეძლებით ყველამ სწორეთ უნდა გამოიღონ და მთელს ხარჯში მოუდგნენ შეძლებული შეძლებით და შეუძლებელიც თავისის შეძლებით. ასე სწორეთ გამოიღონ, რაც რამ ფერი ამ რიგი ხარჯი შეეარდებოდეს და ეთხოვებოდეს.

თუ უცხოს ქვეყნის სტუმარი მოუვიდოდეს ან მოსაქმე, იმათი ხარჯიც ამავე რიგათ უნდა გამოიღონ. ესეც ასე გვიბძანებია.

თუ ჩვენს ყმას—სახასოს კაცს გორში კათალიკოზის ყმის მიწა და ვენახი ეყიდნოს რა ოსმალო ქართლში მოსულიყოს. მას აქეთ, ოსმალობას თუ ყიზილბაშობას, დღეს აქამდის იმისი მიწის ღალა და ვენახის კულუხი კათალიკოზს უნდა მისცენ.

და თუ სახასოს კაცისაგან კათალიკოზის კაცს და ყმას უყიდნია მიწა თუ ვენახი, იმისი მიწის ღალა და ვენახის კულუხი საჩვენოთ უნდა გამოერთვას და მისცემდნენ. მაისის იჴ, ქორონიკონს უმე.

ერთი ამისთანა წიგნი კათალიკოზის ყმებსა აქუს.

369. საზუხრანოს სახლიკაცობის რიგი განუხსნებული თეიმურაზ II-ის

1758წ. 8 აპრილი

ქსა. თ. ეორდანიას პირადი ფონდი 1462. საბუთი № 5. დღანა. ქალაღი. 33,6X26 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორწერტილი. შღრ. ვახტანგ VI-ის 1720 წ. 23 მარტის სამუხრანოს სახლიკაცობის რიგს (აქვე, № 355).

ქ. ჩვენ, მეფეთმეფემან პატრონმან თეიმურაზ მუხრანის ბატონის შვილების სახლიკაცობის წესი და რიგი ასე გაუჩინეთ.

1.* სეიმონ ნასახჩიბაში მუხრანის ნაიბი არის და იყოს. რომელიც მამულის შემოსავლის საქმე იქნებოდეს, სახლიკაცთ დაკითხევდეს და მამულის მოვლას ეცადოს.

2. სამეხროები თავ-თავისთეინ იქონიონ.

¹ მუხრანის.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაკვეთილი არ არის.

3. სახლიკაეები ნურც აზნაურიშვილს, ნურც მსახურს და გლეხს ნურცინ დაურბევს. მუხრანის¹ ბატონმანც მართებულს დანაშაულ-ზედ დაარბიოს; როგორც მართებული არის, ისე გაიყოფდენ.

4. რომლისაც მსახურმან დაუკარგოს რამე, ის დანაკარგი აზღვევინონ, მეტს ნუ წაართმევენ. თუ სხვარიგათ აწყენინონ, სცემონ და დააბან; დარბევით ნუ დაარბევენ.

5. მამულის გაცემა, აზნაურიშვილის წახდენა და გამორთმევა რისპესი ერთმანეთის შეკითხვით ქნან.

6. თუ მისცემდენ ვისჲე რასმე, ყველას მართებულს ფეშქაშს მიართმევენ.

7. მთავარეფისკოპოზის² ნასყადი გლეხები საერთოდ იყოს. კოსტანტინეს და წილკნელის³ ნასყადი როგორც ქონოდესთ, ისევე თაე-თაეისთინ⁴ ქონდესთ. ერეკლეს რატიშვილისაგან ნასყადი გლეხები ისევე ერეკლესი არის; მაგრამ როგორც რატიშვილის ყმათ მუხრანის¹ სამსახური ექნასთ, ისევე ქნან.

8. ნურც ოჩხარს და ნურც სხვა სათხოვარს უმუხრანის⁵ ბატონოთ ნურას ითხო[ვ]ენ; ნურც ურემს შეაწერენ და ნურც მსახურის და გლეხის ცხენს ნუ ხედნიან და შეუსხდებიან.

9. საქორწილო ვისთინაც⁶ შე[ე]წერება, იმისი არის.

10. აყრაზედ ურემს მუხრანის ბატონს სთხოვდენ და ის შეაწერდეს.

11. მთავარეპისკოპოზის² ნასყიდს ბაგ[ა]ს გარდა სხვა მისი ნასყადი მამულები საერთო არის.

12. ახალი გათარხნებული კაცი ვინც იყოს, [თუ არ უ]ნდოდეს, მოუშალონ. და თუ არ მოუშალონ, ვისაც არ დაებეჭდოს, ახლა დაუბეჭდო[ნ] და მართებული საბეჭდავი მიართვინ. ნასყიდმან კაცმან იმ მამულის სამსახური ისევე ქნას.

13. ვინიცობა არის ერთად ველარ დადგნენ და გაყრა მოუხდესთ, მუხრანის ბატონის ნაიბი სვიმონ და კოსტანტინეს ობოლი იოვანე და ბაგრატი[ს] შვილი სვიმონ გაიყარნენ, საუფროსო რომელიც მართებული იყოს, მუხრანის ბატონის ნაიბმან სვიმონ და კოსტანტინეს ობოლმან აიღოს; და სხვა მამული, ნასყიდს გარდ[ა], ნახევარი⁴ მუხრანის¹ ბატონის ნაიბმან სვიმონ და კოსტანტინეს შვილმან იოვანემ აიღოს; და ნახევარი მამული ბაგრატის შვილმან სვიმონმან და იმისმან ძმამ გოგია⁷მ აიღოს.

1 მუხრანის. 2 მთავარეფისკოპოზის. 3 წილკნელის. 4 თაეთაეისთინის. 5 უკუ-
ბარნის, 6 ვისთინსაც. 7 მუხარანის.

14. და პურის მოსავალს სულადს ერთობაში ასე გაიყოფდენ: ორმოცისაგან ჩვიდმეტს მუხრანის ბატონი აიღებდეს; და კოსტანტინეს ობოლი თერთმეტს აიღებდეს; და ბაგრატი[ს] შვილი სვიმონ და თავისი ძმა გოგია თორმეტს აიღებდეს.

15. და სხვა რაც მუხრანის საეროს ყმის და მამულის შემოსავალი იქნებოდეს და მოუვიდოდესთ, იმასაც ამავე რიგით გაიყოფდენ ხოლმე¹.

16. მოხელე[ე]ბი როგორც ყოფილან, თავ-თავის სახელო ისევ ქონდესთ. ამათი ოჯახის გაყრა არ იქნება და ნურცაეინ იყადრებს.

17. თუ მსახური აკლდეს ვისმე, რომელიც მუხრანის² ბატონმან მუნასიბი იცოდეს, ის ეახლოს.

ამრიგად უნდა იქცეოდენ. აპრილის გ, ქრონიკონს უმვ.

ეს იმიტომ ასე გავარიგეთ, რომ წილში სვიმონს ბაგრატი[ს] შვილს ძალი დამართებოდა, ახლა ასე გავარიგეთ.

ბეპაღი: უფლისაჲ მიერ მეფედ ცხებული თეიმურაზის დამტკიცებული.

კიდზე:

ქ. ჩვენ, საქართველოს მეფეთ ცხებულის პატრონის მეფის თეიმურაზის ძე, პატრონი ირაკლი ვამტკიცებთ. აპრილის ია, ქრონიკონს უმვ.

ბეპაღი: მე ფებთგანბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე, ე რ ე კ ლ ე.

370. პალითფარილი მთავართა და თავადაჯანაურთა სოლომონ

I-საღმრთი ტაძრის გაუხუიღველოვის თაოგაჯე

1759 წ. 80 დეკემბერი

ცსა. ფონდი 1448 საბუთი № 3538. დედანი. ქალაღი. 90x32,5 სმ. მხედრული. დაწერილია უშნო ხელით. განკვეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი.

ქ. ესე მტკიცე, შეუცვალებელი და დღეთა ცხორებისა ჩვენისათა აღსრულების ქელით წერილი, მსაჯულისა მის მხსნელისა ჩვენისა იესოს ქრისტეს წინ მისატანი წიგნი და პირობა მოგართვით თავათ დაუსაბამოს სამებით დიდებულს ღმერთს, ცხოველმყოფელს ძელს, ხსნისა ჩვენისა შუამდგომელს, მარადის ქალ-

¹ ხელმე. ² მუხრანის.

წულს მარიაჲს, წინამორბედს ნათლისმცემელს იოვანეს, ანგელ[ოზ]-
თა და მთავარანგელოზთა, წინასწარმეტყველთა და მოციქულთა,
მღღელთმოდღეართა და მოწამეთა, მამათა და მამადმთავართა ღირ-
სთა და ქალწულთა და ყოველთა ღმრთისა სათნო ყოფილთა ზეცი-
სათა და ქვეყნისათა, შვიდთა კრებათა, ოთხთა პატრიარქთა შუა-
მდგომლობითა;

და ჩვენ[ის] მწყემსთმთავარის ყოვლად სანატრელის უფლის
კათალიკოზის ბესარიონის დამტკიცებით;

კყონდიდელ მიტროპოლიტის გაბრიელის, გენა-
თელის იოსების, შემოქმედელის ნიკოლოზის,
ცაგერელის გრიგოლის, მთავარეპისკოპოზის
იოსების, ნიკორწმინდელის გერმანეს, მიტროპო-
ლიტის დასკალის დანიელის, ხინოწმიდელის მაქსი-
მეს, მიტროპოლიტის ბედიელის მაქსიმეს და ყო-
ველთა იმერთა, ოდიშართა, გურიულთა სამღვდელთსამონოზნო
მწყობრთა, ღმრთისა¹ და ყოველთა საღმრთო დასთა შუუობითა;

მოგართვით თქვენ, მეფეს სოლომონს: მე, დადიანმა კა-
ციამ; მე, გურიელმან შამიამ, ბატონისშვილ-
მან გიორგიმ, ბატონისშვილმან თეიმურაზ,
ერისთავემან როსტომ, დადიანის ძემ მანუჩარ,
ნიკოლოზ, გიორგი², გურიელის ძემ გიორგიმ,
წულუკიძემ;

ერთობით წერეთელმან, ერთობით მიქელაძემ,
ერთობით აბაშიძემ, ერთობით ნიჟარაძემ, აგიას-
შვილმან, იასშვილმან, ლორთქიფანიძემ, მხე-
იძემ, დოღაბერიძემ, მაჭავარიანმან, მესხმან,
ავალიან[მან], იოსელიანმან და ერთობით იმერმან,
დიდმან და მცირემან;

ოდიშართ-ლენჩ[ხ]უმთ, ჩიჩუამ, გიორგი ჩიქუანმან,
ფალავამ, ახ[ვ]ლედნიან, ასათიან, აფაქიძე, მხე-
იძემ და ჩიქუანმან, დგებუაძე, ჩიჯავაძე, ჯაიან,
ქოჩაქიძე, მიქაძე, ჯოლიამ, შელია, ქართველის-
შვილ, საჯაიამ და ერთობით ოდიშარმან, დიდმან და მცირე-
მან;

¹ იმერთა.

² დატოვებულია ცარიელი ადგილი ერთი სიტყვისათვის.

გურიულთ ერისთავ მაკუტაძე [მ], ნაკაშიძე მ და შალიკაშვილმა, ერთობით ეორდანია, გუგუნავა და ერთობით თათეისშვილმა, გურიულმან დიდმან და მცირემან, —

ესე იმ სოფლის მსაჯულისა წინაშე მისატანი და ამ სოფელს ყოველთა მართლმადიდებელთა სახილველი წიგნი მოგართვით, ასე რომ:

ახალციხის ფაშამ საშინელი და საზარებო სიტყვა შამოგვითვალა, რომ ადამის ტომს არც პირველ სმენია და არც შემდგომად ისმინება ამისთანა საშინელი სასმენელად საზარო სიტყვა: «ტყვეს თუ არ გაყიდით, არ იქნებაო».

ახლა ამაზედ ასე ერთპირობით დაგვიპტიციებია ღმრთის შუანდგომლობით, რომ: სანამდის სული გვედგას, ეს საქმე ჩვენგან არ იქნეს, არც ამაში ერთმანეთს უსუსტოთ, კიდეც ერთმანეთს მოუდგეთ, კიდეც მეფე სოლომონის მორჩილ და ბძანების აღმასრულებელი ვიქნეთ და გულის წმინდით ერთმანეთს მოუდგეთ ამაზე, და არას შეწუხებისა და გაპირვებისათვის! ჩვენ ერთმანეთს არ უმტყუნოთ და ამ საქმეზედ ჩვენი თავი არ დავიშუროთ, და ამ საქმეშიდ ჩვენს ხელმწიფეს მეფე სოლომონს არ გისუსტოთ და არც ამისთანა საშინელი ცოდვა ჩვენგან იქნეს. ასე პირობა და სიტყვა მოგვირთმევია ღმრთისა და კაცისათვის.

აწ ვინც და რამაც ძემან კაცისამან ეს შეშალოს, დიდმან ან მცირემან, ისიმც² შეიშლების სჯულისა და უსჯულოსა მეცნიერებისაგან; მასამც რისხავს თავად დაუსაბამო ღმერთი და ყოველნი ამათ ზემოწერილნი წმინდანი ზეცისანი და ქვეყანისანი, ხორციელნი და უხორციონი; მასამც ედების კეთრი გეზისა, შიშთვილი იუდასი, ძრწოლა კაენისა, მეხტეხილობა დეოსკორესი, დანთქმა დათან და აბირონისი.

და მათ ზემოწერილთ მადლთაგან შეჩვენებული ვიყოთ, თუ ეს შევეშალოთ და ამაშიდ შეძლებებისაებრ არ მოუდგეთ; შეჩვენებული ვიყოთ სულით და ხორციელთ აწ და უკუნისამდე შევიდთა კრებათაგან და ყოველთა ეკლესიათა — მთაწმინდა, უდაბნოთა და მათ შინა მწირველთაგან.

ხოლო დამამტიციებელი ამისი კურთხელ იყოს სულით და ხორციელთ აწ და უკუნისამდე, ამინ.

1 გაქვერებისათვის. 2 ისმც.

მე, არქიმანდრიტ სილიბისტროს, დამიწერია ყოველთა მოწმობით და ერთხმობით ბძანებული ესე; ქრისტეს აქეთ ჩლნთ, ქრისტეშობის თვეს ღ, ღღესა ე.

აწ ამის დამტკიცების მუშაკი კათალიკოზი ბესარიონ და მისი კრებული ერთობით ამას ვამტკიცებთ, რომ რამანც ხელმწიფემ ან დედოფალმან ან თავადმან ან აზნაურმან, დიდმან ან შვირემან ამ სარწმუნოებაზედ ვინც მოკ[ვ]დეს, ან ამ სარწმუნოების მიმდევრი და მეფის ერთგულობით თავისი ღლით მოკ[ვ]დეს და მაშინც უსამართლოთ მისი შვილი და მომავალი გა[ა]ლარბოს და წასახდენათ მოინდომოს უსამართლოთ, ამათ შინა წერილთაგან შეჩვენებული იყოს სულით და ხორციით. ამინ.

აწ რამანც ძემან კაცისამან ამათ შინა წერილი მოშალოს და მეფეს უსუსტოს ან ამ კელითწერილს გარდახდეს და უსჯულოება ქნას და ერთმანეთს არ მოუდგეს, ვინც იმას მიუდგეს, ან მომხმარეთ¹ და შემწედ ექმნეს, ან შეიწყნაროს, ან უწიროს და ულოცოს, ან მოკ[ვ]დეს და მიწა აღირსოს, შეჩვენებულ იყოს სულით და ხორციით განუხრწნელად, ამ სოფელს მოწყვედით და იმ სოფელს იუდასთან კრულებით.

ვინც ეს აღასრულ[ო]ს და და[ა]მტკიცოს, საუკუნომც არს ხსენება მისი სულით და ხორციით აწ და უკუნისამდე. ამინ.

მომშლელი² წყველ, დამამტკიცებელი კურთხეულ. ამინ.

ათი ბეჰელი

1. სოლომონ 1755.

2. ღლით პატრიარქმან ჯვრით ვადიდო იმერი პონტ აფხაზი ჩრდილო ბესარიონ.

3. ურ მომცა შავ ზღვას აქეთი, დადიანსა მაქვს ლეჩხუმ-სვანეთი კაცია.

4. ხონთქარის ხინოწმინდელი მთავარეპისკოპოსი მაქსიმე.

5. დავითიან ტომობით ვარ მე თეიმურაზ უფლისწულობით.

6. ერისთავი როსტომ.

7. მონა ღთისა, ყმა ხონთქარისა, ხანი გურიისა მამია.

8. მონა ღთისა ბატონიშვილი გიორგი.

9. ერისთავი შარვაშიძე შაალ.

10. ქრისტეს ვარ მქებელი... შემოქმედლად ძე გურიელის... მიტროპოლიტი ნიკოლოზ.

დასმულია 27 ჯვარი-ხელრთვა.

¹ მამხმარეთ. ² მამშლელი.

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Ad 2251 ივ. კრებული. პირი. ქალაღი. მხედ-
რული.

[29] არსთა ყოველთა მფლობელისა, გარეშემოუწერელისა, მი-
უწდომელისა და მიუხდომელისა პირველისა და უკანასკნელისა და-
საუკუნეთა შემოქმედისა დაუსაბამოსა თავად დამბადებლისა-
ღმრთისა მამისა, ძისა და სულისა წმიდისა;

თავსდებობითა ყოვლად წმიდისა უზრწნელისა და უმეტესად
კურთხეულისა დედოფლისა ჩუენისა ღმრთისმშობლისა და მარა-
ღის ქალწულისა მარიამისა და მხსნელისა ჩუენისა საუფლოსა და
ცხოველსმყოფელისა ჭუარისა და წმინდათა ზეცისა ძალთა უზორ-
ცოთა ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა და ყოველთა ზეცისა წმი-
დათა¹ მთავრობათა და წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იო-
ანესა და ყოვლად ქებულთა მოციქულთა წინასწარმეტყუელთა, მოძ-
ღუართ-მოძღუართა, მოწამეთა მამათა, მოღუაწეთა ქალწულთა და
რაოდენნი ღირსნი და წმინდანნი საუკუნიდგან სათნო ეყუენეს
ღმერთსა;

ამათ ყოველთა წმიდათა თავსდებობითა მინდობათა და შუა-
მღგომელობითა ესე ქრისტეს წინაშე მისატანი და აწდა უკუნისამ-
ღე საბოლავოდ გასათავებელი და უკუნისამღე ღღეთა ჩუენთა და-
სამტკიცარი პირი და საფიცარი დაგიწერეთ და მოგართვით ჩუენ
ორსავე ცხოვრებისა ჩუენისა დიდს ნუგეშს შესავედრებელსა აფ-
ხაზეთის კათალიკოსსა უფალსა ბესარიონს ჩუენ,
გურიელმან ბატონმან მამია და თანამეცხედრემან ჩუენ-
მან მეფეთმეფისა ასულმან და დედოფალმან ბატონმან რო-
დამ, დაგიმტკიცეთ კელითწერილი ესე ასე და ამა პირსა ზედან,
რომე:

თავათ ბატონმან მეფე სოლომონმან შემ[ო]კ-
რიბნა დიდებულნი დადიან-გურიელ ერისთავი, საღმრთო, ყოვლად
სამღვდელონი მიტროპოლიტ-[V]ეფისკოპოსს-არხიმანდრიტნი და
ყოველნივე ღიხთ-ამერისა საღმრთო და საერო კრებული; დაგიმ-
ტკიცეს კრებითა როგორც შენის დავთარით თავისუფალი ყოფილა,
რომ კათალიკოზის მეტს კაცს შენის ხატის ყმაზედ კელი არა ჰქონია.

¹ წესი.

ჩუენც მათის მოწმობით და თანაჯერჩინებითა მოგვირთმევი ესე წიგნი და პირობა: რაც ჩუენს ქუეყანაშიდ გურიას საკათალიკო-ზო ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლის შეწირული ყმა ჩუენს საბრძანებელშიდ შენის ხატის ყმა იყოს, ამათ ჩუენგან და ჩუენის სიტყვის მორჩილის კაცისაგან არც წართმევით, არც მღვურის ჩაყენებით, არც სანადოს გამოწვევით, თუ მისის ნებით გვემსახუროს, თურამ არცა ძალი¹ სმევა-ჰმევეით, არც საუდიეროს გარდასახადით², არც უსამართლობით, ძალით ჩვენ შენის ხატის ყმას არაფერი უსამართლობა არ უყოთ. თუ რამე სამსახური დაგუქირდეს, შენ დაგკითხოთ და შენის ბრძანებით რაც ვიმსახუროთ, თორემ სხევე ჩუენის მოხვე[ე]ქითა და ძალითა შენს ყმას უსამართლობა არა უყოთ რა.

თუ ვინმე ჩუენის ქუეყნის კაცმან უსამართლობა და ურიგობა თქუენს ყმას უყოს, როგორც შევიძლოთ იმ თქუენის დავთრის სამართალი მოგართვათ.

ვინც ამ წიგნის დაშლად ეელჰყოს, შვიდთა კრებათა, ოთხთთა პატრიახთაგან და ამაზედ წერილი მღვდელთაგან შეჩუენებული იყოს ორთავე შინა ცხოვრებათა.

ხოლო დამამტკიცებელნი ამისი ღმერთმან დაამტკიცოს აწ და უკუენისამდე.

დაგვიმტკიცებია წიგნი ესე ბრძანებითა და ჯერჩინებითა შე-
მ ო ქ მ ე დ ე ლ მ ი ტ რ ო პ ო ლ ი ტ ი ს ა ბ ი ძ ი ს ჩ ე მ ი ს ბ ა ტ რ ო ნ ი ს
ნ ი კ ო ლ ა ო ზ ი ს ა თ ა და ხ ი ნ ო წ მ ი ნ დ ე ლ მ ი ტ რ ო პ ო
ლ ი ტ ი ს მ ა ქ ს ი მ ე ს ი თ ა და ს რ უ ლ ი ა დ ე რ თ ო ბ ი თ გ უ რ ი ე ლ თ ა
ს ა ღ მ რ თ ო თ ა და ს ა ე რ ო თ ა და ს თ ა ე რ თ ხ მ ო ბ ი თ ა.

ქრისტეს აქეთ ჩღჲ, ფებერელის ი.

372. შაწირულაჲის წიგნი შამია გურიელისა გურიის უღაანოს

მონასტრისაღჲი

1770 წ. 2 ნოემბერი

ესსა. ფონდი 1448. საბუთი 3972. დედანი. ქალაღი. 88X31,7 სმ. დაზიანებული. მარცხენა და მარჯვენა ზემო კიდეები ჩამოტრეცილია. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორი წერტილი.

ქ. ეპა შენ, წინასწარვე სამოს[ს]ა შინა დედისასა... * მის ღმრთისა კრთომით თაყვანისმცემლო და წინასწარ[მე]ტყ[ველო], მქადაგებელო, რომელმან სთქუ: «აჰა კრავი ღმრთისა...» ცოდვათა სოფ.

¹ + და ძალი. ² გარდასხადით.

* მოხეულია ერთი სიტყვის ადგილი.

ლისათა» შენთვის ბრძანა უტყუველმან მა[რიამ დედამ]ან პირითა, კვალად არა აღდგომილ არს დედათა შორის უფროსი იოვანე ნათლისმცემლისათ; და კვალად თქუ: «გამზადენით გზანი უფლისანი და წრფელ ყვენით ალაგნი». და მეფსალმუნე იტყვის: «მუნ აღმოუტენა რქა დავითის და განუმზადა სანთელი ცხებულსა თვის[ს]ა, რომელმან ამხილე ეროდეს უსჯულოსა ძმის ცოლი თვისი».

შენ იქმენ წინამძღვარ ძველისა და ახლისა სჯულისა, გვირიტო უდაბნოსათ, რომელმან განასურნელენ უდაბნონი იგი იორდანისანი, ხმამალლო ქადაგო სამებისათ, ხარებითა გაბრიელ აღმოცენებულო ანგელოზთ-მთავარისათა საშოსაგან ბერწისა უნაყოფოსაგან, დიდო წინასწარმეტყველო და წინამორბედო მეუფისათ, ნათლისმცემლო იოვანე გურიის უდაბნოს შინა დამყარებულო!

მე, ცვა-ფარვათა შენთა მინდობილმან, მოწლედ და სურვილით ნებისყოფათა შენისა მეძიებელმან, მსაოებელმან და მნებებელმან სამსახურისა შენისამან, ბატონმა გურიელმა მამია ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ და შამოგწირეთ კნინი ესე შესაწირავი: საკათოლიკოზოში ჩვენი დიდი მარანი მეწიეს და ჩვენი მემარნე ორი მოსახლე ციკმანაძენი ზაქარია და მისი ცოლშვილი და მისი ძმა იესე და მისი ძმის[წ]ულეები სახლევითურთ; და მეორე მისი განაყოფი, მათი ცოლ-შვილით, სახლკარით, ჭურ-მამულით, ტყით, წყლით, ეკლესიის კარით, მათის ბეგრით, უძებარ-საძებარით.

სხვა საჩვენო ტყე და წყალი, მეწიის გამოსავალი, სათებზო და სანადირო უკლებლად ისიც შემოგვიწირავს ჩვენდა სადღეგრძელოდ და საცხოვნებლად და მეუღლისა ჩვენისა მეფის ასულის დედოფლის როდამის საცხოვნებლად.

და ამის მოწამედ მომიცემია თავად დაუსაბამო ღმერთი და ყოველნი მისნი წმიდანი ზეცისანი და ქვეყანისანი უხორცონი და ხორციელნი.

კაცთაგან არის ამის მოწამე და ნებადამრთველი ბატონიშვილი ბატონი კათალიკოზი იოსებ, შამოქმედელი ნიკოლოზ, ბოქაულთუხუცესი თავდგირიძე მამუკა, მელვინეთუხუცესი ნაკაშიძე გიორგი, სახლთუხუცესი მაქუტაძე იოვანე, ნაკაშიძე საყვარელი, შალიკაშვილი როსტომ, ჭაყელი ზაალ, ბერიძე გიორგი, მელვინე მახარაძე იოვანე და იესე.

აწ რამანც ძემან კაცისამან: ან დიდმან ან ჩემ[მ]ა შემდეგმა

სხვამ გურიელმა და დედოფალმა, ან თავადმა ან აზნაურმა, ან დიდ-
მა და ან მცირემან ეს ჩემი შამოწირული კვამლი კაცები და მარანი
და ტყე და წყალი ნათლისმცემლის უდაბნოს მოუშალოს და იმაშიდ
მყოფს მამას და მის კრებულს აწყენოს და ეს ჩვენგან შეწირული
მოუშალოს და არ დაანებოს და წართმევათ ხელყოს და გამოსწო-
როს და ან დააკლოს და ასე არ ამსახუროს, აღასრულე სიტყვა
შენი მის ზედა და ცეცხლსა დაედვას და ხორცი სულითურთ მზე-
ებრ დასწვი ცეცხლ[ი]თა უშრეტითა.

არსცა ამის მომშლელთა ნაწილად ცეცხლი უშრეტი გენია,
მატლი უძილი და ტარტაროზი უნუგეშინისმცემო ქრისტეს გამცემ-
თაგან იუდასთან და ჯვარისმცემელთან თანა დაისჯების, წყევა ძვე-
ლისა და ახლისა სჯულისა¹ აღესრულ[ლ]ების მას ზედა.

და შეჩვენებულიმც იქნება სულით და ხორციით და მეუღლით
და ასულით შვიდი კრებისაგან, ოთხი პატრიაქისაგან, ათორმეტ მო-
ციქულისაგან და ყოველი მართლმადიდებელი კაცისაგან.

წყევული და შეჩვენებულმც იქნება და თანა დაემკვიდრების
სული მისი სამოელ და სატანასთან და ჩემი ცოდვის მაგიერად ქრის-
ტემ ის გაიკითხოს.

შემშლელი ამისი შეშალოს ღმერთმან, დამამტკიცებელი ამისი
აქურთხოს უფალმან.

მართებს ამ ციკმანაძენს ამ ღვინის დაყენება და მის²
ზურგიით მიტანა და ტყე და წყლის მოვლა, მგზავრობა და ძღვენი,
სმა და ჭამა და ერთი ჭერი ხარჯი, ერთგულობა.

დამიწერია მ დ ი ვ ა ნ ს ი ე ს ე ს ქორანიკონს ქრისტეს აქეთ
ათას შვიდას სამოცდაათს, თვესა ნოემბერსა² ორსა.

ბეპედი: მონა ვარ ღ²თისა, ყმა ხონთქრისა, ხანი გურიისა მ ა-
მ ი ა.

ხელრთვა: გ უ რ ი ე ლ ი მ ა მ ი ა.

მარცხენა კიდებზე:

ჩვენ, ყოელისა ჩ რ დ ი ლ ო ე თ-ა ფ ხ ა ზ ე თ ი ს ა კ ა თ ა ლ ი-
კ ო ზ მ ა ნ და ძემან მეფისამან და ძმამან ი ო ს ე ბ, ეს უცვალე-
ბელი და მტკიცე წიგნი კელის [ჩართვით დავამტკი]ცეთ. წყევულ,
[კრულ] და შეჩვენებულ უხილავითა კალმითა სულისათა, როპელ-
მან კელყოს და იკადროს შლად წიგნი ესე.

ბეპედი: მ ე ფ ი ს ძ ე ი ო ს ე ბ.

¹ რჯულისა. ² ნ-ნობე-სა.

373. ბრძანება ერეკლე II-ისა სვამიისსოფლისსათვის ბაჟის

განწესების შესახებ

1771 წ. 24 სექტემბერი

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 227. დედანი. ქალაღი. 21,5X15,3 სმ. მხედ-რული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია წერტილი.

ქ. ჩვენი ბრძანება არის, ეს ჩვენმა მებაჟემ ასე იცოდეს: რაც ოსეთის გზაზე საქონელი მოვა და იმაზე ბაჟი აიღება, იმის მესამედი ნეტარხსენებულს მამას ჩვენს სვეტიცხოვლისათვის მიერთმია და ჩვენც მივართვით. რადგან იმ შეწირულობის ყამს ოსეთის გზი-დამ მოსულის საქონლის რახტარი მსუბუქათ განწესებულ ყოფი-ლიყო, და მასუკან ჩვენ ჩელიეჟი განვაწესეთ, ამაზე ლაპარაკი შე-იქნა, ახლა ჩვენ ასე განგვიწესებია:

ოსეთის გზაზე მოსულის საქონლის ჩელიეჟს თუმანზე რომ ხუთ შაურს აიღებთ, იმის მესამედი კათალიკოზის მებაჟეს უნდა მისცეთ და ის მისს უწმინდესობას ჩვენს ძმას მიართმევდეს.

აღიწერა სეკდემბერს კდ, ქორონიკონს უნთ.

ამას გარდა ახლა რომ თუმანზე ხუთი შაური მომატებული ბა-ჟი განვაწესეთ, ამის მესამედი ოსეთის გზაზე მოსულის ბაჟისა, ჩვენც სვეტიცხოველს მივართვით. ვინც ამ მომატებულის ბაჟის ამ-ღები იყო, რაც ოსეთის გზაზე მოსულის საქონლის ბაჟი აიღოთ, ამის მესამედიც მათის უწმინდესობის მებაჟეს მიეცით.

ბჰპადი: მე ფეხთგანბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე ე რ ე კ ლ ე.

374. განწესება ერეკლე II-ისა მორიგეში გამოსვლალოჯისათვის

1770 წ. 20 მარტი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 8742. დედანი. ქალაღი. 40,7X16,8. მხედ-რული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის. გამოქვეყნებულია: ივ. ჟ ა ვ ა ხ ი შ ე ი ლ ი, საქართ. ეკ. ისტ. ძეგლები, წიგნი II, № 46. ჩვენს გამოცემაში რაჰდენიმე კითხვასხვაობაა.

ქ. ჩვენ მაგიერად მინბაშს, უზბაშებს და ლაშქარნიეისებს ასე უამბეთ.

1.* მერე რომელსაც თვეში მორიგე კაცი დააკლდებოდეს, რომელიც იმ თვის სარქარდა იქნებოდეს, თქვენ იმასთან უნდა მიხვი-ლოდეთ, შეატყობინებდეთ და იმისის შეკითხვით მაშინვე იასაულს

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად გაყევილი არ არის.

გაუსევედეთ; რომლისაც სოფლის კაცი იქნებოდეს, იმ კაცს იმ სოფელს და[ა]ქვერინებდეთ და მოაყვანიებდეთ.

ის კაცი სოფელმა ამისთვის უნდა დაიჭიროს და მოაყვანოს. რომ უწინდელს განწესებაშია^{**} ასე წერია, რომ წაყვანი კაცი ან უნდა დაიჭიროს და დაქვერილი მოგვეცეს და ან ექვსი თუმანი ჭარიმა მოგვეცეს; ახლაც ამისთვის განვაწესეთ სოფლისაგან ნაკლების კაცის დაქვერა და მოყვანა.

2. იმ დაქვერილს კაცსაც წყებლში უნდა გაატარებდეთ და ერთს თუმანს ჭარიმასაც წა[ა]რთმევდეთ; და ის ჭარიმა ჩვენის ბრძანებით იმთვის მორიგის სარქარდას და თქვენ უნდა გაგვეყოფოთ. ეს ერთი თუმანი ჭარიმა ამისთვის მოუმატეთ, რომ მართლ წყებლში გატარებით თავი არ დაიჭირა ამ საქმემა და ამისთვის განვაწესეთ ერთი თუმანი ჭარიმა.

8. და თუ კიდევ სანში ან ავათმყოფობის მიზეზით შენობაგან და ან სხვა რამე, რომ იმ თვეში გამოსვლა არ შეეძლოს, ანაზე ერთს სხვა ოქმიც არის დაეწრილი, რომ ის კაცი მეორე თვის მოსვენებას უნდა ჩამოაყვეს და თავისი თვე შეასრულოს. და თქვენ იმ წინა თვის სანის ნახვაში ავათმყოფათ თუ სხვა მიზეზით გეწერათ. უნდა მოგაშლევინოსთ.

4. და რომელიც ამგვარის მიზეზით დაწერილი კაცი მეორე თვეში არ მოვიდეს, თავისი რიგი არ გარდიხადოს და არ მოგაშლევინოსთ, იმასაც კაცს უნდა გაუსევედეთ, ერთს თუმანს ჭარიმასაც წაართმევდეთ და იმ კაცსაც დაქვერილს უნდა მოაყვანიებდეთ სოფელსა და წყებლშიაც უნდა გაატარებდეთ.

თუ მეორეს თვეშიაც მიზეზი ექნებოდეს, მესამეს თვეში უნდა და წამოვიდოდეს და თავისი რიგი რომ არ შეასრულოს, ის კაცი იქნება.

5. და კიდევ ჭარიდამ კაცი თუ სარქარდისა და მინაშის დასწრებულად პურისა ან სხვა[ა] რისთვისმე შემასა და წყალს ვაძლავ ვადიდოდეს, უნდა დაიჭერდეთ და გარდაახდევინებდეთ: თავადის შეილს ერთს თუმანს ჭარიმას წაართმევდეთ; ახნაურიშვილი თუ პოხელე იყოს, რვა მინალთუნი გამოერთვას; თუ მოხელე არ იყოს, და ფარემის ჯობი დაეკრას; და გლეხს კაცს ორასი ფარემის ჯობი დაეკრას.

¹ გაგვეყოფოდეს.

^{**} 1774 წლის „მორიგის ლაშქრობის განაჩენი“ მუხ. 16. (პარლ. აქტთა ძეგლ. I), № 127).

6. თუ ჭარში სარქარდა და მინბაში არის, უზბაში კაცს ვერ და-
ითხოვს; ბძანება არ მიგვიცია. თუ ასეთი ჭარი არის, სარქარდა და
მინბაში იმ ჭარში არ არიან, თავის უზბაშსა აქვს ამაების უფლება.

7. და კიდევ როდესაც ნადირობის ქამი იყოს და მტრის საქმე
არა იყოს რა, მაშინ სარქარდისა და მინბაშის შეკითხვით უზბაში-
დამ და უზბაშიდამ ან ორ-ორი კაცი და ან სამ-სამი კაცი სანადიროთ
წავილოდენ, ორს დღეს დადგებოდნენ და მესამე დღეს მოვილოდ-
ნენ. თუ ვადაზედ არ მოვილოდნენ, უნდა გაილახნენ. და ისინი რომ
მოვილოდნენ, კიდევ სხვანი წავილოდნენ ამათისვე შეკითხვით.

8. ეს რაც დაგვიწერია, ამისი ისტორიი სარქარდისა და თქვენ-
ვის გვიბოძებია. ამას ასე აღასრულებდეთ, ჩვენ ნულარ შეგვატყო-
ბინებთ, ამისთვის, რომ ამ გვარის საქმისათვის ნიადაგ ჩვენ ვერ მო-
ვიცლით.

9. ქ. სარქარდა და მინბაში რომელსაც კაცს ბატონისა და ქვე-
ყნის სანსახურზედ დასაქმებდეს და ის კაცი სრულის მორჩილებით
[არ] გაუგონებდეს, იმას უმორჩილობისათვის გალახევდეთ.

მარტის კთ, ქრონიკონს უად*.

ბეჰელი: ქნარს მიცემს, დავით მიკმობს ძედ კახეთის მეფედ ცხე-
ბულს, ე რ ე კ ლ ე.

375. შაჟირულაზის განახლავის წიგნი ვიოგვი გურიელისა ჯუმათის ეკლესიისადმი

1780 წ. 1 აგვისტო

ცსსა. ფ. 1448. საბუთი № 615. დედანი. ქალაღი. 36,3×19 სმ. მხედრუ-
ლი. განკვეთილობის ნიშნად ნახპარია წერტილი და მძიმე.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა ესე საუკუნოდ გასათავე-
ბელი წიგნი და პირობა მოგართვით თქვენ უხორცოთა მთავარს მი-
ქაელს და გაბრიელს და თქვენს ეკლესიას ჟუმათს ჩვენ, ბა-
ტონმა გურიელმა ვიოგვი და თანამეცხედრემან ჩვენ-
მან დედუფალმან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან
ჩვენმან სიმონ და სხვათა ძეთა ჩვენთა—ვახტანგ, ქაიხოს-
რო და მამია ამის ესევეთარისა მიზეზისათვის, რომ:

მრავლის უღრობისა და ქვეყნის აოხრებისაგან თქვენ სახელ-

* ხელნაწერში ეს სტრაქონი მე-8 მუხლის ტექსტს მოსდევს.

ზედ აღშენებული ჯუმათის ეკლესია უეპისკოპოსოდ იყო და მისი მამული ყველა საერისკაცოდ იყო და ჩვენ გვეჭირა.

მერმე ამ საქმისათვის მობძანდა მათი უწმინდესობა აფხაზეთის კათოლიკოსი მაქსიმე და დაგველაპარაკა, რომ იმ ეკლესიაზედ მღუდელთმთავარი დაგვედგინებია.

და რათგან ჯეროვანი და მართებული იყო, ჩვენც ფრიად ვითნეთ და ვიწადეთ და მათს უწმინდესობას მორჩილ ვექმნენით და დავადგინეთ მღუდელთმთავარი იოანე; პირველ ხინოწმიდლათ იყო კურთხეული, მარა მისი ეკლესია და მამულიც ყველა თათარს ეპყრა და ეს უეკლესიოდ იმყოფებოდა; და აწ ამ ეკლესიაზედ დაგვიდგინებია ბატონი კათალიკოსი მაქსიმეს ბძანებით.

და ეს ხელახალი შეწირულობის წიგნი და სიგელი დაგვიდვიეს, განგვიახლებიეს და ყოვლითურთ დაგვიმტკიცებიეს, რომ ამ ეკლესიის მამული ამიერ დღითგან საერისკაცოდ აღარ შეიქმნეს. და რომელიც ძველად მამული და ან სამწყსო ჰქონებოდეს, არცარა იმაზედ მოაკლდეს, არც ჩვენგან და არც ძეთა მომავალთა ჩვენთაგან.

ხოლო აწითგან წამართ რომელმანცა კატაგანმან ღიდმან ანუ მცირემან, მამრმან ვინმე ანუ მღედრმან ხელჰყოს შლად და ქცევად ამა ჩვენ მიერ დამტკიცებულისა სიგლისა, მყის თანად საშინელთა რისხვითა განურისხდი მიქაელ, ზეცისა ძალთა მთავარო და ფრიად განსჯილ ჰყავ ცხოვრება მისი. და კუალად ეწიენ მას რისხვა ძლიერისა ღმრთისა და იყავნ ყოვლითურთ მისი მძრწოლარე ქვეყანასა ზედა კაინისებრ მრავალ უბადრუკისა და ცოდვისა ჩვენისა ნაცუ ლადმცა განისჯების დღეს მას სასჯელისასა.

ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი კურთხეულ იყავნ ღმრთისა მიერ აწ და საუკუნოდ.

დაიწერა წელთა ქრისტეს აქეთ ჩღბ თვესა აგვისტოსა ა.

ბჰველი: მიხმობენ გურხანობით, გურიელი ვარ ქებული.

მარცხენა კიდზე

ჩვენ, აფხაზ-იმერთა კათალიკოსი მაქსიმე, ვამტკიცებთ.

ბჰველი: ჩრდილო აფხაზ-იმერთა კათალიკოსი მაქსიმე.

377. ზეფირულების განახლების წიგნი გიორგი გურილისა
ბაილეთის ეპლენიხადი

1760 წ. ახლო

ბელნაწერთა ინსტიტუტი. Qd 6713 დედანი. ქალაღი. 46X18,5 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშნად ნახპარია წერტილი.

ჰ ყოვლად არსო და უარსოთ მაარსებლო, ყოვლად დაუსაბა-
მოვო და ყოვლად უდასარულო სამებავო, ღმრთით განყოფილო-
თუითებითა მით გვამოვნებისათა და განუყოფელო ერთარსებითა
მით ღმრთაებისათა, მარადის მყოფო და მკვიდრო ნათელსა შინა
გამოუთქმელსა, მამავო და ძეო და სულო ყოვლად წმიდავო, მხო-
ლო გარეშემოუწერელო, აუგებელო, უხილავო და მიუწვთომელო,
გამოუთქმელო, მოუგონებელო და განუსაზღვრებელო, უცკალებე-
ლო, უკვდავო და უენებელო, ყოველთა დამბადებელო, მპყრობე-
ლო და განმგებელო ცათა და ქვეყანისა და ზღვათა და ყოველთა
ხილულთა და უხილავთა, არარასაგან არსად მომყვანებელო, შემოქ-
მედო და დამბადებელო ყოველთაო, რომელი სახიერებით გარდა-
მეტებულთა მით წყალობითა და გამოუთქმელითა კაცთმოყვარე-
ბითა მოხვედ ძიებად ჩუენ, ქატად შენდა დაბადებულთა და კელი-
თა შენითა ქმნულთათუის მტერისა მიერ ცთუნებითა და უფროს
თუისთა ურჩებითა დაცემულთა აღმართებად.

რამეთუ ნებისით თუისით ინებე მამისა და სულისა თანაარს-
მან უყამომან ძემან ღმრთისამან ჟამიერი შობა ნებითა მამისა და
სულისათა და განკაცენ გამოუთქმელად და იშვე ქალწულისაგან
მარიამისა ქარებითა ზეშთა დიდებულისა და ბრწყინვალისა წმიდი-
სა ზეცისა მხედართმთავრისა გაბრიელ მთავარანგელოზისათა და
საღმრთოთა განგებითა საიდუმლო ცხოვრებისა ჩუენისა ყოვლადვე
სიმდაბლით და სიბრძნით სრულჰყავ და ამაღლდი მამისა და კუა-
ლად მომავალ ქარ დიდებით განსჯად ცხოველთა და მკვდართა.

და მაშინ მიაგ კაცად-კაცადსა საქმეთაებრ მათთა შენ, ყოველ-
თა მიერ თაყვანისცემულო და დიდებით დიდებულო ღმერთო და
წყალთა ზედა დამამტკიცებელო ცათა და ქვეყანისაო, რომელმან
პირველ ყოვლისა დაბადენ ზეცისა ძალნი და მხედრობანი ბევრე-
ულნი და აღურიცხველნი; სიტყვით დაბადენ და სულითა წმიდითა
სრულჰყვენ.

და სხვათამებრ მიუწვთომელთა კეთილთა ჩუენდა მომართ ქმნილ-
თა თანა მოგვანიჰენ ესეცა, რამეთუ მოგვცენ მცველად და წინა-

მძღვრად ცხოვრებისა ჩუენისა ძველსაჲცა და ახალსაჲცა აჲას სჯულსა შინა უსხეულოთა ძალნი ყოვლად წმიდანი ანგელოსნი და მთავარანგელოსნი, რომელთა შორის მხედართმთავარნი უბრწყინვალესნი ესე ზეცისა მხედრობათანი მიხაილ და გაბრიელ სამარადისოდ მცველად და მფარველად და სასოდ გვქონან ყოველთა მართლმორწმუნეთა, რომელთა სახელსა ზედა შენ არს ტაძარი ესე მათი ბაილეთისა ძველთა ჩუენთა მამა-პაპათაგან აღშენებული და განსრულებული ყოვლითა შემკულობითა სახმართათა გარეთ და შინათ ვითარცა შვენის ეკლესიასა საწინამძღვროსა გუჯარით შეწირულებით და ბნებით და მოსახლე კაცებით და მათი ბეგრით მიწა-ადგილით და მამულით, ტყით და წყლით ესენი გარეთ შიგნით მწირველ-მლოცველთათვის ყოფილა შეწირული გამოსაყალი და შიგნით ქატიით და ჯვრით წირვის იარაღით, წიგნით, შესამოსლით უნაკლებო ყოფილა, რომელიც რომ დაშქირდება საწინამძღვროს ეკლესიასა, ვითარცა წერილით და გუჯრით დამტკიცებული ყოფილა თუითან ამ ეკლესიისა აღმაშენებელთაგან, ვითარც მოგვითხრობენ მახსოვარნი და მოხუცებულნი.

მაგრამ დროს ცვალებით და მეტად გაჭირვებით და ქვეყნის შეწუხებით ძველი შეწირულობის გუჯარი დაკარგულიყო და შიგნით და გარეთ შეწირულობა უწიგნობით სატაკათ და მიმოდასაბნევათ შექმნილიყო საყდრის გამოსაყალი და შესაყალი.

და ამისთვის ვინებეთ და ვიგულისმოდგინეთ ჩუენ, ამ ტაძრისა აღმაშენებელთა მემკვიდრემან, ძემან გურიელისამან, მპყრობელმან გურიისამან გურიელმა გიორგი და თანამეცხედრემან ჩუენმან, ბაგრატიანთ ასულმან დედუფალმან მარიამ, პირწომან ძემან ჩუენმან სიმონ და ვახტანგ და უმრწემესთა ძეთა ჩუენთა ქაიხოსრო და მამია ვინებეთ განახლებად გუჯრისა და შეწირულობისა ბაილეთის საყდრისა და ტაძრისა ამის მთავარანგელოზისა მიხაილისა და გაბრიელისა.

დღეს ამას იქეთ კელახლა წიგნით შეგვიწირავეს და დაგვიმტკიცებია. რომელიც დღეს ჩანს მიწა, ადგილი, მამული თუ ტყე და წყალი, კაცი თუ ბეგარა უკლისათ მიერთმოდეს ჩუენთვის მოსახსენებელად ამ საყდარს და მას შინა მწირველ-მლოცველს სამღვდელო კაცს; და არავენ ეცილებოდეს.

და ჩუენთვის წირვა-ლოცვა და მოხსენება მოუკლებლად იქნებოდეს ცოცხალთათვისცა და მიცვალებულთა ჩუენისა ოჯახისათა.

აწ ძველთა ჩუენთაგან შეწირული, რომელიც დღეს ჩანს ბაილეთის საყდრის, ეს არის:

ჩოჩხათს: გვარამია და მისისეული პარტახი. ვინც იმ ადგილზე დგას, მართებს ბეგრათ ოთხი ლოდარიკი სანთელი და სხვა საყდრის და მისი დეკანოზის სამსახური.

ქ. კიდევ მებეგრე ძირი იმ საყდრის კაცის რუსიძისეული და იმაზე ვინც დაესახლება. იმ პარტახზე ახლა სახლობს ფილია, შეგრელი ბაბუშია. და იმ პარტახზე მდგომ კაცს მართებს ამ საყდრის ბეგარა ორი ლოდარიკი სანთელი; სხვა საყდრის სამსახური და მისი დეკანოზის სამსახური.

ქ. ამას გარეთ მიწა, ადგილი, ტყე და წყალი და საყანე ალაგი, ძირათ შეწირული ოთაროს ტყე, მისი ზეით და ქვეით საყანით, რუხმელას წყლითგან, დელის თვალი შეერთვის, იქამდის; და ქვემოთ კედაროს დელემდის მზღვარი უწევს.

ქ. სხვა ადგილი საყანე, საპურე და სალომე მამულეიშვილის საზღვრითგან დაწყებული ტომონის დელემდის.

ქ. კიდევ მერე გოგრიკული ოთხმოცი გოდრის მოსავალი; და ზოგი ბრინკნელაშიდაც არის ამ საყდრის ადგილი.

ქ. სხვა სირეულს და ბოგილას ამოღმა რაც ნადირი მოიკლევის, თავი საყდრის დეკანოზს უნდა მიართვას; და საყდარს უნდა შესწიროს ოროლი ფარის სანთელი მონადირემ.

ამას გარეთ კიდევ ერთი პატარა ზღვარი მამული დობირო კანდელაკის კარზედ არის. ერთი ბიჭი კიდევ შეწირული ხოხონაიშვილი იყო, თუ ცოცხალი არის.

დღეს ამის მეტი არაფერია ამ საყდრის შეწირულობა. და რომელიც გამოჩნდეს, სამართლიანი საქმით კიდევ მოგიკითხოთ და შემოგწიროთ წმიდანო უსხეულოთა ძალთა მთავარანგელოსნო მიქაილ და გაბრიელ, რათა სიცოცხლესა შინა ჩუენსა მშვიდობით დაგვიცვა პტერთაგან ხილულთა და უხილავთაგან და საუკუნესა მას დღესა განკითხვისასა თანაშემწე და მეოხ გვექმნა წინაშე ღმრთისა.

ასე მტკიცე შეწირულობის წიგნი ჩვენ განგეიახლებია და დაგვიმტკიცებია.

აწ ვინცა ჩუენსა შემდგომად ეს წიგნი მოშალოს და გასტეხოს, ის კაციმც იქმნეს თანამდებ ამ ეკლესიის გატეხის და ჩუენი პასუხის მიმეტემელ იქნეს წინაშე ღმრთისა.

და ვინც დაამტკიცოს ეს წიგნი, ღმერთმან ისიც დაამტკიცოს დღეთა სიგრძითა და საუკუნის ცხოვრების მიმთხვევითა. ამინ.

ჰურთა: გურიელი გიორგი.

ბეპედი: მონა ღთისა, ყმა ხონთქარისა, ხანი გურიისა გიორგი
ვამტყიციებ ნებითა ღმრთისათა.

ხელრთვა: კათალიკოსი ქუთათელი მაქსიმე.

ბეპედი: ქუთათელი მიტროპოლიტი მაქსიმე?

ვამტყიციებ ნებითა ღმრთისათა გენათელ მიტროპო-
ლიტი ეფთვიმი.

ბეპედი: გენათელ მიტროპოლიტი ეფთვიმი.

მთავარეპისკოპოსი ანტონი ვამტყიციებ ნებითა
ღმრთისათა წიგნსა ამას.

ბეპედი: მთავარეპისკოპოსი ანტონი?

ხინოწმიდელ ეპისკოპოსი იოანე ვამტყიციებ
ნებითა ღმრთისათა წიგნსა ამას.

ბეპედი: ხინოწმიდელი იოანე?

ცაიშელ მიტროპოლიტი ვამტყიციებ ნებითა მღთისათა.

ბეპედი: ცაიშელ მიტროპოლიტი სოფრომ.

378. სითარხნის განახლების სიგელი სოლომონ I-ისა გამორჩენივულია ეკლესიისაჲში*

1782 წ. 26 აპრილი

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 2197. დედანი. ქაღალდი. 44,6×27,5 სმ.
მხედრული. განკეთილობის ნიშნად ნახმარია ერთი ან ორი წერტილი.

ქ. სახელითა სახიერითა არსება დაუსაბამოსა ღმრთისა მამისა,
ძისა და სულისა წმიდისათ[ა], წმიდისა ღმრთისმშობელისა და მარ-
დის ქალწულისა მარიამისათა, ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა
ჯვარისათა, წმიდისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანე-
სითა, წმიდათა და ყოვლად დიდებულთა მოციქულთათა, წმიდათა
დიდებულთა და ღვაწლისა მძლეთა მოწამეთა გიორგისითა და ყო-
ველთა წმიდათა ზეცისა და ქვეყანისათა, ხორციელისა და უხორ-
ცილთა, —

ამათის მინდობითა და შუამდგომლობითა ესე ამიერთ-
გან უკუნისამდე საბოლოოდ გასათავებელი საფიცარო დაგი-
წერეთ და მოგართვით თქვენ დიდებულს ღვაწლისა მძლეს,
მხნეს და ახოვანს მებრძოლთა ზვენთა უკუნმქცეველს მხე-
დარსა უფლისასა, წმიდასა მოწამეს გიორგის და სადგურსა და სა-
გალობელსა შენსა წმიდასა საყდარსა გამორჩინებულსა

* შდრ. იოანე ხინოწმიდელის 1780 წ. შეწირულების წიგნს (ძეგლები, ტ. III, № 382).

და მას ზედა მდგომელსა წინამძღვარს*, ჩვენ, ღმრთივ-ამაღლებულ-
ლმან და ღმრთივ-დამყარებულმან იესიან, დავითიან, სოლომონიან,
პანკრატიონმან მეფეთ-მეფემან სოლომონ და თანამეცხედრემან¹
ჩემმან დედოფალ-დედოფალმან წულუკიძის² ასულ-
მან გულქან ასე, რომე:

ჟამთა ვითარებისაგან³ ხინოწმიდა თათრისაგან გაოხრდა
და მის ზედა მდგომელი ეპისკოპოსი იოანე იმ ადგილ-
დამ გარდმოვარდა, სამკვიდრო ადგილი აღარ ქონდა და სარჩოდ
გამოჩინებულს საწინამძღვროზე დაეყენეთ.

ამ საყდარს და მის სახასო კაცს პირველადაც ჩვენი ბოძებული
წიგნი ქონდა. ახლა კვლად ინება ეპისკოპოსმა იოანემ
განახლება საფიცრისა ამის, დაგვეაჭა; და ვისმინეთ მოხსენება მისი
და განგიახლეთ წიგნი ესე, ასე, რომ: არც ჩვენგან და არც შექდგო-
მად ჩვენსა სხვათა! მეპატრონეთაგან გამოჩინებულის წინამძღვარს
და მისს ყმას სახასოს კაცს ს[ა]ურის გარდასახადი ხარკი არ ეთხო-
ვებოდეს.

ასე უტყუელი სიგელი მოგართვით ჩვენ და მრჩობლის ცხოვ-
რების წარსამართებელად და სულისა ჩვენისა საოხად.

არის ამისდა გასათავებლად მოწამე თავად ღმერთი და ყოველ-
ნი მისნი წმიდანი ზეცისანი და ქვეყანისანი, ხორციელნი და უხორ-
ციონი; კაცთაგან: ყოვლად სამღვდელო ქუთათელ მიტრო-
პოლიტი დოსითეოს, გენათელ მიტროპოლიტი ეფთ-
ვიმი, მთავარეპისკოპოსი ანტონი; სამხედრო-
თაგან — დიდებული თავადი ჩვენი სარდალ-მოურავი
წულუკიძე² ბერი და მისი ძმა გიორგი,
სახლთუხუცესი წერეთელი ზურაბ და ქეშიკთ-
უხუცესი და ციხისთავი აგიაშვილი ქაიხოს-
რო, ქაჯაია ბუქუა და სრულიად დარბაზის ერნი ჩვენი,
სამღვდელონი და საერონი.

აწ რამანც ძემან კაცისამან დიდმან და მცირემან წიგნისა ამის
შლად ხელყოს, ისიმც შეიშლების მრჩობლის ცხოვრებისაგან, მა-
სამც ედების კეთრი გეზისა, შიშთვილი იუდასი, მეხის-ტეხილობა
დიოსკორესი, ძრწოლა კ[ა]ენისა, დანთქმა დათან და [ა]ბირონისა.

წყეული და შეჩვენებულიმც იქნება წმიდის სამეებისაგან, ათორ-
თა მოციქულთაგან, შვიდთა მსოფლიოთა კრებათაგან, ოთხთა პატ-

1 მეცხედრემან. 2 წლიკიძის. 3 ვითაობისაგან. 4 სთაა. 5 წულუკიძე.

* დატოვებულია ერთი სიტყვის ადგილი სახელის ჩასაწერად.

რიახთაგან, კათოლიკოზ-მიტროპოლიტ-ეპისკოპოს-არქიმანდრიტ და მღვდელთაგან და ყოველთა სამღვდელთა დასათაგან.

ხოლო დამამტკიცებელი ამისი დაამტკიცოს ღმერთმან, ამინ.

ალიწერა ხელითა უღირსის მღვდლის სიმონ ავალიანი-სათა ქრისტეს აქეთ ჩღაბ, აპრილს კვ.

ორი ბეკელი:

1. მეფე იმერეთისა სოლომონ.

2. წულუკიძის ასული დედოფალი გულქან.

მარცხენა კიდეზე:

ქ. ჩვენ, სრულიად იმერთა მეფე და ძე არჩილისა მეორე სოლომონ დავითიანი, ნებითა ღმრთისათა, ვამტკიცებ ბიძისა ჩემისა აღწერილსა ამას სიგელსა.

ბჰაქაი. მეფე იმერთა სოლომონ.

ქ. ძალითა ღმრთისათა, ჩვენ, სრულიად იმერთა მეფე დავით, ვამტკიცებ სიგელსა ამას.

ბჰაქელი: მეფე იმერეთის დავით.

379. შუაპალაოვის წიგნი იაკობე II-ისა ნიკოლოზ ალავერდელისადმი

1788 წ. 1 ნოემბერი

ცსა. ფონდი 1448. საბუთი № 1477. დედანი. ქალაღი. 23,8x16,2 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად ნახპარია წერტილი.

ქ. ჩვენ მაგიერად ყოვლად სამღვდელს არხიეფისკოპოსს ალავერდელს ნიკოლოზს ასე მოხსენდეს.

მერმე წმინდის გიორგის ყმანი რომელნიც არიან ქართველნი თუ თათარნი, რადგან ძველადგან ნეტარად ხსენებულთ მეფეთაგანაც ბრძანებული ასე ყოფილა, ჩვენც ასე გვიბრძანებია:

ჩვენი მოსაქმე იასაული საყდარიონში არ შემოვიდეს. თუ რომ საქვეყნო სათხოვარი იქნება რამე, ან ჯარს დაუძახებთ და კაცი დაგვაკლდება და ჯარიმა ეთხოვება, ან მორიგეში დააკლდება ვინმე და დაირბევა, ამგვარი სათხოვრის იასაული ჩვენის კარიდამ არ წარმოვგზავნოთ.

ჩვენ ამას თქვენს ყოვლად სამღვდელოებას განუცხადებთ: რომელიც რომ სათხოვარი იქნება, თქვენ მოგწერათ და თქვენ თქვენის აზნაურიშვილებიდან, რომელიც თქვენი ნება იქნებოდეს, იასაულად იმას დააყენებდეთ და ისე გაარიგებინებდეთ.

თუ ვინმე ჩვენის მოხელე[ე]ბის მოხსენებით თქვენ ყმაში იასა-
ული ვინმე შემოვიდეს, თქვენთვის ნება მოგვიცია, იმ იასაულს ნუ
ასაქმებთ, ისევ თქვენის აზნაურიშვილების მოასილობით გა[ა]რი-
გებდეთ.

ახლა ამ წიგნით ასე იუწყეთ. და მასუკან ღმრთით ამას კარგად
გუჯარში დაეწერთ, რომ ყოველთვის ასე აღასრულებდეთ.

გიორგობისთვის ა, ქორონიკონს უოა.

ქ. რომელიც თქვენი კაცი იმ ჩვენს საქმეზედ იქნება და იმაზედ
ბეჭითი არ იქნება, ჩვენ იმას გარდავახდევინებთ.

ბეპაღი: ქნარს მიცემს, დავით მიკმობს ძედ კახეთის მეფედ ცხე-
ბულს ე რ ე კ ლ ე.

387. სარჩოს განწესების წიგნი კაცია დადიანისა გურიის უდაბნოს მონასტრისადმი

1786 წ. 26 მარტი

ცსსა. ფონდი 1448. საბუთი № 3975. დედანი. ქალაღი. 19×10,5 სმ. მხედ-
რული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. დადიანი კაცია გურიის ნათლისმცემლის უდაბნოს
მამასიობს და მუნ მყოფს ბერებს ამას განგიწესებ, რომ: სა-
ნამდის სული მედგას, წლითი-წლად ათი მარჩილი თეთრი და ხუთი
ქილა მარჩილი ყოველს წელიწადს შენს მონასტერს მოერთმეოდეს
ს ა კ ი ლ ა ო დ.

ქრისტეს აქეთ ჩღავ, აღიწერა მარტს კვ.

ბეპაღი: დადიანი კაცია.

381. განწინების დაღაბა ქართველთა, თუშთა და ანწუხელთათვის

1786 წ. 17 მაისი

ხელნაწერთა ინსტიტუტი. Sd 2278. პირი. ქალაღი. მხედრული.

ქ. ეს განწინება დაიდვა ქართველთა, თუშთა და ანწუხელთში.

1.* დღეის იქით თუშებმა ასე წმინდათ უნდა დაიცვან თავი,
რომ ჩვენს შემორიგებულს ლეკს ანწუხელსა, კაპუჭელსა თუ სხუას
ნურას აწყენენ და ნურცარას მოჰპარავენ.

2. თუ თუშთ ბ ე ლ ე ქ ნ ი ს ა კ ე ნ ჯარით სამტროთ წასვლა მო-

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად დაყოფილი არ არის.

ინდომონ, თუშთ მოურავს შეატყობინონ, წიგნი გამოართვან ყვარელთა და გაეაზელთხედ. თუ ნებაესთ, ისინიც გაჰყვებიან; თუ არა, თვითონ წავიდნენ, მაგრამ მოურავის შეუტყობლად¹ ყ ვ ა რ ე ლ ს ა და გა ვ ა ზ ზ ე ნ უ წავლენ. და გაღმაზე ქ ი ზ ი ყ ი დ ა მ და ს ა ი დ ა მ ა ც უ ნ დ ო დ ე ს თ, იქიღამ წავიდენ.

8. თუ თუშთ ბელექნისაკენ წასვლა მოინდომონ საყვანხოთ, მარტო თითონ ნუ წავლენ, ერთი ორი კაცი ყვარლიღამ და ან გაეაზიღამ წაიყვანონ და ისე წავიდნენ. თუ იქიღამ ვერ იშოვნონ თანგაყოლი კაცი, ქ ი ზ ი ყ ს ჩავიდნენ, ვ ე ჭ ი ნ ს, გ უ რ ჯ ა ა ნ ს და იქიღამ იშოვნონ კაცი, იქიღამ წავიდნენ და თავის მტერს იქიღამ უმტერონ. ზათხულშიაც ასე ქნან და ზამთარშიაც.

4. კ ა რ თ უ ბ ა ნ ს ა და კართუბანს ჩასწერივ ალაზნამდინ თუშნი ნულარ ჩავლენ, ანწუხელთ დაანებონ, ნურც სანადიროთ, ნურც სამტროთ და ნურც გზის შესაკრავათ ნულარ გაივლიან.

5. სისხლი პირველათ თორმეტი თუმანი იყო, მეორე[თ] ოცდაოთხ თუმნათ გაგზადეთ; და კიდევ არ იქნა, მაინც კიდევ ხოცდნენ. და ახლა ოცდაათ თუმნათ გაგვიხდია. რომელიც მოჰკლავს თუში; თუ ანწუხელი, თუ ქართველი, ეს სისხლი ასე უნდა მისცენ.

6. თუ ის მკვლელი ჩავიგდეთ ხელში, ხომ ასე გამოვართმევთ; და თუ ვერ ჩავიგდევით, იმის ნათესავესა და იმის სოფლის კაცს უნდა გარდახდეს.

7. ქართველის მხრიღამაც, თუშეთის მხრიღამაც და ანწუხელთ მხრიღამაც როგორც ზეით სისხლი დაგვიწერია, იმის ნათესაეებს და იმის სოფელს კაცთ გამოერთმევა.

8. ეს სისხლი რომ განგვიწესებია თუშებსა, ანწუხელებსა და ქართველებში გვიბრძანებია. თუ ქართველმა ანუ თუშმა ანწუხელი მოკლას, ასე გარდახდეს. და თუ ანწუხელმა ქართველი ანუ თუში მოკლას, იმათაც ასე უნდა გარდახდეს.

9. ამის პირობა თუშთ ფიცითა და მუჩალგით ასე უნდა მოგვეცენ, რომ ამ გარიგებას დღეის იქით აღარ გა[რ]დახდნენ.

10. თუ ამათ კიდევ ანწუხელი კაცი მოკლეს, თუ ის მკვლელი ხელში ვეღარ ჩავ[ი]გდევით, იმის ნათესავეს და იმის სოფლის კაცთ დავიჭერთ; და რაც იმ მკვლელის სისხლი გაგვიჩენია, იმათ გარდავახდევინებთ და იმათ გამოვართმევთ.

11. ანწუხელთ კიდევ ეს პირობა უნდა მოგვეცენ, რომ: ან თვითონ და ან სხვამ თავიანთმა კაცმა სხუა დაღისტნის კაცი არ მოიყ-

¹ + ნუ წავლენ და ნუ წავლენ.

ვანონ თავიანთ ბინაზედ და არც სხვის ოსტატობით და არც თავიანთი გაქცეული კაცი მიუშვან, რომ ანწუხელთ ცოდნით იმათ კახეთში არა დააშაონ რა.

12. ანუ თუშუხე და ან კახეთზე თუ რომ ანწუხელთ შეიტყონ იმ უცხოს კაცისა კახეთზედ მომავლობა სამტეროთ, ის გავაზელთ და ყუარელთ უნდა შეატყობინონ, რომ ისინი სხუათ შეატყობინებენ.

13. ეს ხომ ყოველთვის აძევსთ ანწუხელებს: ჩვენი ტყვე რომ მიჰყვანდესთ სხვას ლეკებს, თუ დიდი ჯარი არ არის და მოერეოდნენ, უნდა წაართვან და მოგვეცენ. და რაც ქეშმარიტი აშავი იცოდნენ დაღისტნის ჯარისა, უნდა შეატყობინონ ყუარელთა და გავაზელთა და ჩვენც გვაცოდინონ, ამის მოვალენი არიან.

14. ამას გარდა თუ ანწუხელი თოხუმობით უკუდგეს ვინმე, და იმან ან თუში და ან კახი კაცი მოკლან და ან მოიპარონ რამე, ანწუხელთ თემობით უნდა მოგვეცენ პასუხი. როგორც თუშთ მიუციათ პირობა, აგრეთვე ანწუხელთ უნდა მოგვეცენ პირობა ფიცით და მუჩალგით.

15. ქურდობისაც ასე უნდა იქნას: რომლისაც მხრიდამ ქურდობა მოხდეს, თუ ის ქურდი ვერ ჩავიგდევით ხელში, იმისმა ნათესავემა და იმის სოფლის კაცმა უნდა მისცენ პატრონს ერთიორად მოპარული და სამთხრობლოც, თუ გასვლია.

16. ან ის ქურდი ანწუხის ჯამათმა და თუშთ უნდა მოგვეცენ. და ან იმ ქურდის ნათესავემა და სოფლის კაცმა უნდა მისცენ ნაქურდული ერთიორად და სამთხრობლოცა, რაც გასლოდეს. ორისა მხრივე ასე უნდა იქნას.

ეს განჩინება ქართველსა, თუშსა და ანწუხელთათვის არის დაღებული.

აღიწერა მაისის 5^ე, ქორონიკონს უოდ.

382. შაჰირალოზის წიგნი სარდალ ჯაჰიკთუხუტას იოვანე აგიაშვილისა ჯუმათის ეალესიისაღვი

1810 წ.

ცხსა. ფონდი 1448. საბუთი № 3195. დედანი. ქალაღი. 49×34 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშანი ნახმარი არ არის.

ქ. ეპა თქვენ, დიდნო მთავარნო და დიდისა მეუფისა გულითაღნო და კადნიერებით წინაშე მისსა მდგომარენო და ბრძანებათა მისთა წამისყოფით აღმსრულებელნო, რომელი მოვლით სიერცესა ცისა და ქვეყნისასა და აღსასრულებთ ბრძანებათა მეუფისათა და კვალად წინაშე მისა სუფევთ სახარულევეანთა თქვენ ყოველთა ზე-

ცისა ძალთა ანგელოზთა მთავარნო მიქელ და გაბრიელ ცხოველს მყოფელო პატიოსანო ჭვარო ჟუმათისაო! მე, ცვა-ფარვათა თქვენთა მიერ მონდობილმან და მსასოებელმან დიდებულმან თავადმან ციხისთავმან, ქეშეიკთ-უხუცესმან აგიაშვილმან იოვანემ, ამისა შემდგომად მოვიდა ჟუმათის ეკლესიის არქიმანდრიტი იოსებ და მევედრა: ზაალ ჭყონიას და მისი შვილებისაგან მხიარულა ჭყონიას შვილები ამოეყვანა კიკოლა და ივან[ი]კა სამას ორმოც მარჩილად და ნაყიდობის წიგნიც მომიტანა, მაგრამ არხიმანდრიტს ფასის გადახთა ვერ შესძლებოდა, და რადგანაც მევედრა, ფასი მე გამოვიდე და ჟუმათს ეკლესიას და მას შინა განსვენებულისა მთავარანგელოზის მიხაილ და გაბრიელისათვის და ჭვარი პატიოსნისათვის მომიტმევი; და შემომიწირავს ყოვლის კაცის უდევრად მხიარულა ჭყონიას შვილები კიკოლა და ივანიკა ჩემი ცოდვილ[ი]ს სულის საოხად აქ სასიცოცხლოდ და განსაძლიერებლად და საუკუნოდ მოსახსენებლად. ეს აზნაურის შვილები არიან და აზნაურის მსგავსათ იმსახურებდეს ჟუმათელი; და ორი მარჩილის საკმეველს ჩემთვის მოსახსენებლად ჟუმათის ეკლესიას მიართმევდეს წელიწადშიდ ეს ჩემი დახსნილი ჭყონია კიკოლა და ივანიკა. და მათი ყოვლად სამღვდელეობეა ჟუმათელი და მისი კრებული ჩემ ცოდვილ სულს მოიხსენებდეს.

და ვინც შლად ხელყოს წერილსა ამას და ეს ვინც კიკოლა და ივანიკა გამოსწიროს ჟუმათის ეკლესიას, შეჩვენებული იყოს თავათ ქრისტესაგან და ათორთა მოციქულთაგან და შვიდთა კრებათაგან, ჟუმათის ეკლესიისაგან და მათ ზედა მჯდომი ჟუმათელისაგან.

შეიწირე შენ უხორცოთა ძალთა მთავარნო მიქელ და გაბრიელ აქ განსაძლიერებლად და საუკუნოდ მოსახსენებლად.

არის წერილისა ამის მოწამე: ბოქაულთ უხუცესი ერისთავი ვახტანგ, სახლთ უხუცესი მაქუტაძე დავით და მდივანბეგი გუგუნა [ვა] სვიმონ, აგიაშვილის მოურავი ყიფიანი გიორგი, ყორჟოლაძე ბეკინა და კანდელაკი იოვანე და კანდელაკის შვილი თადევოზ.

დაიწერა წერილი ესე ქორონიკონს ჩყათ ხელითა მღვდელმონაზონის ჭყონიას მაქსიმესითა.

ბეჰელი: სარდალი ქეშეიკთ-უხუცესი ციხისთავი აგიაშვილი იოვანე.

ჩვენ, ყოვლად სამღვდელო ქუმათელ-მიტროპოლი-

ტი დოსითეოს, ვამტკიცებ წერილსა ამას; და შლად ხელმყოფ-
სა ამისსა ვსწყევ და შევაჩვენებ ზეგარდმოთა მადლითა.

ბჰპადი: ყოვლად სამღვდელო ქუთათელ მიტროპოლი-
ტი დოსითეოს.

მე, ყოვლად სამღვდელო ჯუმათელ მიტროპოლიტი
ნიკოლოზ, ვამტკიცებ წერილსა ამას; და შემშლელსა ამისსა
ვსწყევ და შევაჩვენებ

ჯუმათელის არხიმანდრიტს დონდოლაძეს იოსებს
ეს წიგნი გამოგზავნა ჩემთვის კუპრაძე მღვდლის ხელით ან-
ტონის ხელით¹. მე ჩხარს ვიყავი სამრევლოს საკეთებლად
და რადგან ქუთათელის და აგიაშვილის ბეჭდები ვნახე² ამ
წიგნზედ, მეც ვამტკიცებ წერილსა ამას ჩემის ბეჭდის დასმით.

და ვინც შლად ხელყოს ამისსა, მას ვსწყევ და შევაჩვენებ სუ-
ლით და ხორციით უკუნისამდე. და დამამტკიცებელი ამისი კურთხე-
ული იყოს სულით და ხორციით და შენდობილი.

ბჰპადი: გენათელ მიტროპოლიტი ეფთვიმე.

383. შაფირაულოზის წიგნი მამია გურიელისა შაფირაულის აკლესიისაჲში

1814 წ. 11 მარტი

ცსსა. ფონდი 1448. საბუთი № 3592. დედანი. ოთხი ფურცელი ქაღალდი.
ფურცლის ზომა 23,5x16,5. მხედრული. განუეთილობის ნიშნად ნაბჰარია
წერტილი.

[1] ქ. ეპა, რომელი ღმრთაების ბუნებითა გარშეუწერელ ხარ
სიტყვაო ღმრთისა, ხოლო უკანასკნელთა ჟამთა სიმდაბლით გარდა-
მოხედ და განხორციელდი ქალწულისა უბიწოსაგან შენ საშინელო
და თვალთაგანცა ანგელოზთასა შესაძ[რ]წუნებელო მთასა თაბორ-
სა გაბრწყინებულო ხატო ღმრთაებისაო, მხსნელო და დამბადებე-
ლო ჩენო;

ჩვენ, შენმა მონდობილმან, შენის წყალობის მომლოდინემან,
შენ მიერ განძლიერებულმან, ძემან სვიმონისამან, მთა-
ვარმან გურიელმან მამიამ, შემოგწირეთ მცირე ეს
შესაწირავი ნეტარხსენებულის დედიჩემის დედუფლის წერეთ-
ლის ასულის მარინეს სულის საოხად კომლი კაცები:

¹ + ჩემთვის. 2 ნაკვ.

1.* მოსახლე მსახური ოთხმიზური [v] ბახუტა, მისი შვილები თავისის ჭურ-მამულით: მართებს ოთ[ხ]მიზურს გარდასახადი: ორი ქილა ღომი, ხუთი ყურუშის საკლავი, ოთხი საწყავი ღვინო, ერთი ქათამი, ერთი ლოლარიკი სა[ნ]თელი.

2. მეორე მოსახლე მსახური ეზაკელი გაბრიელ და მისი შვილები, თავისის ჭურ-მამულით; მართებს გარდასახადი: სამი ქილა ღომი, ხუთი ყურუშის საკლავი, ერთი ქათამი, ოთხი საწყავი ღვინო, ერთი ლოლარიკი სანთელი. სხვა რაც ბატონის მამული ებარა, მარნიანათა შემომიწირავს.

3. მესამე კომლი კაცი მსახური შერაშანიძე იესე და გორგი, მისი ძმისწულები, მათის ჭურ-მამულით; მართებს გარდასახადი: სამი ქილა ღომი, ოთხი საწყავი ღვინო, ხუთი ყურუშის საკლავი, ერთი ქათამი, ერთი ლო[ლ]არიკი სანთელი; ამასთანავე მართებს მზარაულობა.

4. ერთი მოსახლე ლომინაძე მახარობელი და მისი ძმისწულები, თავის ჭურ-მამულებით; მართებს გარდასახადი: სამი ქილა ღომი, ოთხი საწყავი ღვინო, ხუთი ყურუშის საკლავი, ერთი ქათამი, ერთი ლოლარიკი სანთელი; ამასთანავე მართებს მზარეულობა.

5. ერთი მოსახლე ცისკარიძე, ბატონს დედოფალს რომ ყვანდა, გოგია და იოანე, თავისი ჭურ-მამულით; მართებს გარდასახადი: ოთხი ქილა ღომი, ოთხი საწყავი ღვინო, ხუთი ყურუშის საკლავი, ერთი ქათამი. მას რომ დედუფლის მამული ებარა, თორმეტი საწყავის ჭური, იმიანათ.

ბახვს¹

6. ერთი მოსახლე გაბრიელ ჩიტაიშვილის შვილები დავით, იოანე, მისი ძმანები, თავისი ჭურ-მამულით; მართებს გარდასახადი: ექვსი [v] ქილა ღომი, ოთხი საწყავი ღვინო, ხუთი ყურუშის საკლავი, ერთი ქათამი, ერთი ლოლარიკი სანთელი. მას რომ ბატონის მამული ებარა, ათი საწყავის მამული და ჭური, იმიანათ.

¹ ბაღეს.

* ხელნაწერში ტექსტი მუხლებად დაყოფილი არ არის.

7. ერთი მოსახლე იესე ქურქაძე მსახური, თავის შვილებით და ქურ-მამულით; მართებს გარდასახადი: სამი ქილა ღომი, ოთხი საწყავე ღვინო, ხუთი ყურუშის საკლავი და ერთი ქათამი, ერთი ლოღარიკი სანთელი.

ოზურგეთს

8. ერთი მოსახლე კონტრიძე გაბრიელ და მისი შვილები, თავისი ქურ-მამულით; მართებს გარდასახადი: ექვსი ქილა ღომი, ოთხი საწყავე ღვინო, ექვსი ქათამი, ერთი ლოღარიკი სანთელი.

9. ერთი მოსახლე ცხომელიძე გიორგი და მისი შვილები თავისი ქურ-მამულით; მართებს საგლეხო გარდასახადი: ექვსი ქილა ღომი, ოთხი საწყავე ღვინო, ექვსი ქათამი, ერთი ლოღარიკი სანთელი.

10. [მ] ერთი მოსახლე სიხარულიძე იესე, მისი ძმა იოანე, კიდევ მისი ძმა ათანასე უმამულო-უადგილონი არიან. მისი ბეგარა მისთვის არ დავსწერეთ, როდესაც ადგილ-მამულით ვარჩენთ, მსახურის კაცის სამსახურში განვაწესებთ.

ეს აღწერილი ჩვენგან შეწირულობა შემოქმედის ეკლესიისათვის შემოძირავს* დედინემის სულის საოხად, მისთვის მოსახსენებლად და ჩვენთვის განსაძლიერებლად.

ამათვინ ზედამხედველათ, მწირველათ და მომხსენებლათ დამიდგინებია წინამძღვრათ მისი მაღალი ღირსება უფალი წინამძღვარი არსენიოს.

ეს ყმა და მამული საუკუნოთ საწინამძღვროთ განმიწესებია. ამ ჩემ შეწირულს ყმასა და მამულშიდ სხვათ მეპატრონეთ, ანუ უფლისწულს, ანუ მღვდელთმთავარს, ანუ თავადსა და აზნაურს, ანუ [v] სხვას შემოქმედის მოხელეს ამ ყმასა და მამულშიდ ხელი არავის ქონდეს, თვინიერ ჩემს მიერ განწესებულის წინამძღვრისა და მისი მოხელის მეტს.

აწ ესე ჩვენი შემოწირული შეიწირე ღვთაებო უცვალებელო და ნაცვლად მოეც განსვენება დედასა ჩემსა დედოფალს მარინას და წყალობა შენი გარდამოაელინე ჩემზედა აწ და უკუნი-სამდე.

* შემდეგ ჩაწერილია სხვა ხელით: „ნასყიდი ყმანი“.

აწ რომელმანცა ძემან კაცისამან: მეპატრონემან გურიელმან, ანუ უფლის(წ)ულმან, ანუ მღვდელთმთავარმან, ანუ თავადმან, ანუ აზნაურმან, ანუ ვინმე მოხელემა, ანუ დიდმან, ანუ მცირემან, ანუ კაცმან ანუ ქალმან — ყოველთავე ერთბამად ვიტყვი, ამა ჩვენი შეწირულობის და განწესებულის შლად ხელყოს და შეშალოს და ან შეშაოთ მოინდომოს, მყის თანად ეწიენ მას რისხეა[4]ლმართისა მიერი და სახლსა მისსა და შვილთა მისთა და შურისგება ვითა კანის მკვლელსა ძმისასა.

და იყავნ დედუფლისა ჩვენისა შურისმძიებელ და ათორმეტნი მოციქულნი შემკერელ საკრეელითა განუხსნელითა და მიმცემელ ცეცხლსა მას საუკუნესა და ნახეთქსა შინა.

და იყავნ წყულ და შეჩვენებულ წმინდის სამებისაგან, ათორმეტთა მოციქულთაგან და ოთხთა მსოფლიოთა პატრიარხთაგან აქა და მას საუკუნესა, ამინ.

ხოლო დამამტკიცებელნი და დამბეჭდველნი ამისი კურთხეულ იყვენნ სულითა ღვთისათა ვიდრე უკუნისამდე, ამინ.

იქმნა შეწირულობის ამის ჩვენისა მოწამედ მისი ყოვლად უსამღვდლოესობა ბიძაჩემი გაენათელ მიტროპოლიტი უფალი ეფთვიმე და ყოვლად სამღვდლო ჯუმათელ მიტროპოლიტი ნიკოლოზ, უფალი არხიმანდრიტი იოსელიანი და ვით.

აღიწერა უღირსის წინამძღვრის იოსებისაგან წელთა უფლისათა ჩყიდ, მარტს ია.

384. შაწირულაგის წიგნი ღვით აბოონიშვილისა ჯუმათის ეკლესიისაღვი

1625 წ. 5 აპრილი

ესა. ფონდი 1448. საბუთი № 2148 დედანი. ქაღალდი. 42,5×35 სმ. მხედრული. განკვეთილობის ნიშნად აქა-იქ ნახმარია ორი წერტილი.

ესე მტკიცე და შეუცვალებელი ყოველსა დროსა და ბატონობასა შინა წიგნი გიბოძე მე, გურიელის ვახტანგის ძემან, ბატონი შვილმან დავითმან და დიდებულის თავადის ასულმან ორბელიანთ ქალმან, დედოფალმან მარიამ დედაჩემმან თქვენ, კაციელა გუჯაბიძის შვილებს ერთობით იესიკას, ლევანიკას და გოგიას ესე და ესევეითარად:

პირველად ჯუმათის მთავარანგელოზის ყმა იყავით და მერმეთ კიდე მამა ჩემს ხლებოდა მამაშენი კაცო ელა და სიყრმითაგან ემსახურებინა გურიელის ვახტანგისათვის.

მერმეთ ჯუმათელი ნიკოლოზ ამ გურიაშიდ მღუღელმთავრად რომ ჩამობრძანდა, თავისის ხელით უბოძა გურიელმა ვახტანგმა. და შემდგომად მოვიდა ჯუმათელი ნიკოლოზ და მისი არხიმანდრიტი იოსებ და გამოგვიცხადა წიგნის გაახლება. და დავემორჩილეთ და მამიჩვენის გურიელის ვახტანგის სულს საოხად და ჩვენდა განსაძლიერებლად ხელახალი წერილი გიბოძეთ და ქრთამიც აგართვით, რითაც გული შეგვიჯერდებოდა. და მთავარანგელოზს ჯუმათის ეკლესიას მიგართვით ტყი-
[თა].

გადასახადი ჩვენგან და ჩვენი მოხელისაგან არა გეტხოვებოდეს რა, არც სამუშაოთ გამოწვევა, არც გადასახადი რაიმე, არც ჩვენგან და არც ჩვენი ძისა და მოჰავლისაგან და არც ჩვენი მოხელისაგან: არც ღომი, არც ღვინო, არც ხორცი, არც გადასახადი რაიმე ჩვენგან გეტხოვებოდეს, თვინიერ ჯუმათლის და ჯუმათის ეკლესიის სამსახურის მეტი.

შეიწირე მთავარანგელოზი ჯუმათისაო მამიჩემის სულის საოხად და ჩემდა განსაძლიერებლად და შეილთა ჩემთა აღსაზრდელად. ხოლო დამატკიცებელი წერილისა ამის აკურთხოს ღმერთმან; და შემშლელი ამისი შეშალოს ღმერთმან.

და ვინცა შლად ხელყოს, განურისხნდი მთავარანგელოზო ჯუმათისაო; და ვინცა შლად ხელყოს შეჩვენებული იყოს შეიდის კრებისაგან და ათორმეტ[თა] მოციქულისაგან, თვით ქრისტესგან და მთავარანგელოზისაგან.

არის წერილისა ამის მოწამე და გამრიგე: თავადი თავდგირიძე მიზარბეგ, კეთილშობილი ჭყონია ელიზბარ, მოურავი თავართქილაძე გიორგი და ბეჟან, მოურავი თავართქილაძე ლევან, ბატონის მაგიერი ჭყონია მაქსიმე, ხელოსანი ჯიჯიეიშვილი მაქსიმენა, გუმბარძე როსტომა და მოისწრაფეშვილი სიმონ.

ქრისტეს აქეთ ჩუკე, თვესა აპრილსა ე.

ხელწოდებ: ვამტკიცებ წერილსა ამას გურიელის ვახტანგ[ის] ძე დათა.

ორბელიანის ასული დედოფალი მარია მ.

საქივბღები
V და VI ტომებისა

საკუთარ სახელთა სამივლები

ა. პირთა სახელები

ბ

აბაზაძე	ავთანდილ	60	"	დავით (იმერეთი)	VI 473
"	ბეჟან	57	"	დავით სახლთუხუცესი (იმერეთი)	275; VI 273
"	დავით	57, 69, 428, 456;	"	სვიმონ	VI 309
		VI* 51	"	ვახუშტი (იმერეთი)	VI 477, 696, 698
"	ივანე	57, 59, 428.	"	კოზმან	VI 596
"	ჭურაბ	57, 60, 428	"	შაალ	VI 639
"	ლენ	60	"	აბდულაღა (გურია)	VI 582
"	სოლომონ	57, 60, 428	აბდულშელიშვილი	კაცანიკი	279
"	უტრუთ	437	"	შალიკა	VI 428
"	პეტრე	649, 650	"	ბუჰუა	VI 429
"	შალიკა	VI 428, 601	"	კოკია	VI 429
აბაშიშვილი	ლუარსაბ	90—92, 95	"	დავითელა	VI 429
"	დავით	457; VI 312, 314, 355	"	შიოშელა	VI 429
აბაშიძე	იოანე ქეშიჩიბაძი	21, 22, 48, 49, 256, 576, 650, 671; VI 121	"	შაალ	VI 642
"	გიორგი (იმერეთი)	VI 654	აბელაშვილი	სტეფანე	644
"	ქაიხოსრო	32, 33, 54, 101, 102	"	როსტომ	644
"	გიორგი სახლთუხუცეს	VI 28, 45, 95—96, 542	აბელ	მოურავი	VI 246
"	ნიკოლოზ მდივანბეგი	42, 223, 228, 229, 231, 237, 242, 262, 272, 333, 334, 339, 406, 415, 417, 418, 422, 426, 427, 429, 431, 437, 449, 465, 478, 490, 514, 527, 534, 541, 570, 580, 591, 602, 609, 617	აბესალამანთ	მასრათა	ქეთხუდა 29, 72, 73, 84, 86, 124, 133, 139, 173, 178, 237
"	დავით	VI 209, 486	"	ბაინდურა	29
"	ვკვენ	637	"	შაქრა	29
"	ლევან	VI 80	აბიათარ	ურიაყოფილი	159, 160, 179
"	გიორგი მდივანბეგი	VI 472, 478, 490	აბითურაბი	537	
			აბრამ	მღვდელი	426, 479
			აბრამიშვილი	ბერაიკი	VI 428
			"	დათიკი	VI 430
			"	ნებალა	VI 430
			"	გიგია	VI 430

* სამივლებში შექვესე ტომის გვერდებს წინ უზის „VI“.

- „ კაციტი VI 430
 „ სესიკი VI 430
 „ ლათუნა VI 611
- აბრიაშვილი სენხია 658
 აბულაძე გოგია 685
 აბულვარდიშვილი თომა 524, 638
 „ გიორგი 524
 „ იონათამ 524
 „ იოსებ 524
- აგათოშვილი იოსებ 206
 „ ზაზა 206
- აგაშვილები VI 455
 „ ქაიხოსრო ციხისთაე-ქემიეთ-
 უხუცესი 81, 171, 172, 274, 275,
 277, 284, 690; VI 250, 729
 „ ივანე 282, 283; VI 734
- ადამ მღივანბეგი იხ. ენდრონიკაშვილი
 ადამ
 ადამ მღვდელი 55
 ადამაშვილი გოგია 656
 „ ივანე 656
- ადოასშვილი მიქელა VI 613
 „ ნარიმანა VI 618
- აფაშაშვილი გრიგოლ მღვდელი 550
 აფლანი ანბერკი წინამძღვარი 285
 „ გოგია 692
 „ ივანე 692
 „ სიმონ VI 730
- ავალიშვილი იოანე 107, 108
 „ ზურაბ 102, 109, 111, 269,
 VI 25
 „ პეტრე 19, 110, 231, 383;
 VI 26, 699
 „ ზაალ 110; VI 699, 700, 701
 „ ბერი 109
 „ იაკობ 109
 „ ქაიხოსრო სუტრაჟი 31; VI 700
 „ გვი 230
 „ ელია 231
 „ როსტომ 269; VI 699
 „ ანტონ 383
 „ გიო ეშიკალაბაში 654; VI 49
 VI 49
 „ ბაზიერთხუცის შილი 436
 „ გლაზა VI 203
- „ სვიმონ VI 638
 „ დავით VI 638, 639
 „ ავალ VI 700, 701
- ავაქა ფეიქარი 34, 35
 ავეტიქ მელექ-მამასახლისი 72, 84, 87,
 88, 133, 177, 178, 265, 301, 302,
 341, 404, 406, 412, 689
 ავეტიქანთ ოპანეზა 392
 ავეტიქა მეხანჯლე VI 31
 ავთანდილ ბოქოულთხუცესი 121, 128
 ავთანდილ მღივანი 239
 ავთანდილ ზაალ ნაცელის შილი 432
 აზალდური 128
 ათანასი ქვთახევის არქიმანდრიტი 333;
 VI 198
 ათანასე ყვარისმამა 680
 აიღემურ ხალვათხანის ეშიკალაბაში იხ.
 ბებურიშვილი აიღემურ
 აიღინა მამასახლისი VI 601
 აკოლაშვილი გურგენა 388
 აკოფაშვილი ზურაბა 268
 „ გრიქორა 455
 „ არუთინა 455
 „ ბუქუა 519
 „ იოანე 688
- ალადათოვი სტეფანე VI 388
 ალავერდელი ზენონ 137, 322, 484, 602
 603
 „ ნიკოლოზ 123, 262, 292, 322,
 323, 336, 337, 602; VI 636, 731
- ალაიბეგიშვილი გიორგი VI 611
 ალანია ვაწაია VI 499
 ალაპაშაშვილი პაპა VI 62
 „ სტეფანე 388
 „ იოსებ VI 62
- ალექსანდრე I კახთა მეფე 521, 522,
 550
 ალექსანდრე II კახთა მეფე 508, 550;
 VI 588
 ალექსანდრე V იმერთა მეფე 109, 110;
 VI 638
 ალექსანდრე აქიმი 239
 ალექსანდრე ბატონიშვილი, ძე იმერთა
 მეფისა 278

ალექსანდრე ბატონიშვილი, ძე კახთა
 მეფის ლევანისა 292
 ალექსანდრე ბატონიშვილი, ძე ერეკლე
 11-სა 432, 497, 498, 517, 531, 571;
 VI 30, 225, 257
 ალექსანდრე ხარღარი იხ. ციციშვილი
 ალექსანდრე
 ალექსანდრე ეშკიალახბაში იხ. მაყაშვი-
 ლი ალექსანდრე
 ალექსი მღვდელი VI 328
 ალექსის ძე დავით რექტორი VI 396,
 449
 ალექსისშვილები VI 50, 55
 ალექსიშვილი ნინია VI 232, 375
 " ეფთვიმე VI 395
 ალექსიძე ზაალ 43, 635
 " იოთამ VI 611
 " ხოსია VI 611
 " ავთანდილ VI 611
 " დავით 635; VI 328
 ალთიბეშან ოპანეზა 86
 ალი სულთანი 455
 ალიუული გაურარხელი 46
 ალიხანაშვილი ბეჟან 303
 ალმასხან ბატონიშვილი, ძე ერეკლე
 11-ისა 57, 356
 ალუბა-ალი ილანხეველი 482
 ამანისშვილი დავითელა VI 428
 ამალღებელი დავით VI 559
 ამბაკო წინამძღვარი 336
 ამბრიაშვილი ზაქარია VI 588
 " შაპუნა კარის იასაული VI
 588
 " შაატა VI 588
 " თათარა VI 588
 " გიორგი VI 588
 " ოქროა VI 617
 " ელიზბარა VI 617
 " ტატია VI 617
 " გოდერძა VI 617
 ამღლოლოლაძე ივანე VI 450
 ამილახვარი (ამილახორი) იესე სარ-
 დალ-მღვიანბეგი 9, 10, 11, 16, 19,
 28, 33, 35, 39, 53, 55, 58, 63, 72,
 92, 95, 97, 110, 157, 158, 162, 169,

189, 207, 213, 227, 228, 232, 252,
 265, 269, 313, 324, 327; 333, 334;
 VI 92, 149, 359, 702
 " ავთანდილ 25, 252, 253; VI
 468, 607, 680, 687
 " რევაზ 111, 252, 262, 313,
 394; VI 125, 388, 607, 680,
 687, 702
 " გივი (შაქულებანი) 79, 80,
 92, 93, 252; VI 197, 680
 " ამირინდო 252; VI 696, 698,
 702
 " გიორგი 252, 253; VI 220,
 311, 321, 322, 350, 351,
 362, 388, 395; VI 601
 " ბარძიმ 252, 253; VI 125, 395,
 680, 687
 " იოანე VI 125, 225, 395
 " ოთარ 252, 253, 325, 459,
 463, 499, 512, 683; VI 395, 680
 " ვახტანგ 252
 " ნიკოლოზ 110, 111, 383; VI 702
 " ბეჟან შინბაში 22, 252, 253,
 350, 644; VI 74, 304, 664, 680,
 687
 " გოგია 376; VI 256, 258
 " დემეტრე 494; VI 197, 680, 702
 " ერასტი VI 226, 395
 " ანდრუაფარ 542; VI 680, 687
 " ქაიხოსრო 329
 " ალათონიკე VI 218, 395
 ამილახორიშვილი თეიმურაზ VI 702
 ამილხარ იხ. მაღალაშვილი ამილხარ
 ამირალანთ ჭურაბ 459
 " აფრასიობ 459
 " ისაია 459
 ამირალაშვილი ფარსადან 180
 " ოსეფა 564
 " ისია 624
 " ხთისხვარ 239
 " ბაბუა VI 258
 ამირალოვი ივანე VI 589
 ამირეზაშვილი ქიტესა 665
 ამირეჭიბი სვიმონ 14, 170
 " დავით შინბაში 79, 80, 96, 97,

- 155, 576—578, 616; VI 68, 173
- „ დათუა (იმერეთი) VI 642
- „ ქაიხოსრო 155, 156, 170, 171, 576, 578
- „ ზაზა მინბაში 96, 97, 129, 155, 156, 171, 229, 294, 576, 578; VI 68, 173, 203, 212, 321
- „ როსტომ VI 174, 321
- „ შუეკაბუჯ 96, 97, 155, 577, 578
- ოტია 156, 157
- გოგია 651, 653
- „ სოლომონ VI 94
- ამიროვი გრიგოლ 240
- ამონაშვილი VI 639
- ანა ბატონი, დედა ედიშერ ციციშვილისა VI 613
- ანა ბატონიშვილი VI 88
- ანა დედოფალი 25, 150, 165, 176, 663; VI 196, 371
- ანანიაშვილი სფირიდონ დეკანოზი VI 85, 128
- „ იოსებ VI 129
- ანბერკი წინამძღვარი იხ ავალიანი ანბერკი
- ანდრია დეკანოზი 361
- ანდრია ნაზირი VI 339
- ანდრია მღვდელი 550
- ანდრიაშვილი ნინია 686
- „ დათა 687
- „ ბაცაცა 687
- „ პაპია VI 614
- „ ნახუიდა VI 614
- ანდრონიკაშვილი იხ. ენდრონიკაშვილი
- ანდრუაფარ ფარეშთხუცესი VI 89, 122, 161, 293
- ანთელიძე პატია VI 667
- ანტონ I 26, 72, 74, 89, 94, 95, 105, 108, 141, 146, 167, 183, 196, 238, 251, 262, 323, 329, 381, 522, 523, 593; VI 198, 372, 373, 698—700, 703
- ანტონ II 324, 325, 424, 425, 493, 517, 523, 528, 531, 534, 538, 546, 570, 573, 575, 592, 594, 625, 632, 668; VI 14, 17, 30, 98, 136, 181, 200, 204, 206, 232, 322, 325, 362, 370, 373, 376, 402, 428
- ანტონ არხიპისკოპოსი, ძე ერეკლე II-ისა 89, 147, 184
- ანტონ ქვათახევის არქიმანდრიტი 214, 491, 642; VI 105
- ანტონ ჭვარისმამა 293, 319; VI 105, 198
- ანტონ მთავარეპისკოპოსი იმერეთისა 285, 669; VI 447, 728, 729
- ანჩაბაძე VI 667
- არარქული მამუკა 453
- „ იასე 453
- ართოშელაძე ისაკ VI 657
- არსენი მთავარეპისკოპოსი VI 701
- არსენის შემოქმედის არქიმანდრიტი VI 737
- არსენიოს წინამძღვარი 319, 320
- არსენიოს ჭვარისმამა VI 270
- არუთინა გარეწარა 140
- არღუთაშვილი (არღუთოვი) მანუჩარ VI 327, 352
- „ სისოა VI 327, 353
- „ სოლომონ მინბაში VI 327
- „ თაყა VI 327
- არღუთაშვილი სტეფანა 176, 225
- არჩვაძე გიორგი VI 482
- არჩილ II (აბდულა-ბეგი) VI 636
- არჩილ ბატონიშვილი VI 696, 693
- არქევანიძე თამაზა VI 604
- ასაბაშვილი პაპა 355
- „ ტურა 355
- „ დავით VI 123
- „ ჩიტორა VI 593
- ასათიანი ივანე VI 496
- „ ფირანა VI 496
- „ გლაზუა VI 496
- „ ბერი VI 497
- „ დათიკა VI 497
- ასანშირზა ბატონიშვილი 336
- ასატურა ყასაბი 69
- ასატურაშვილი გოგია 413, 414
- ასიტასშვილი თამაზ VI 614

- შემაზა VI 614
 ასკურავა სიმონა VI 560
 " გაბილა VI 560
 ასლან ლაშქარნივისი 256
 ასლან მუშრბი VI 694
 ასლან მეწერილმანების უსტაბაში VI 359
 ასლანაშვილი პაპა 97, 142
 ასლანბეგიანთ ბაღდასარა 389
 " ფასოა 389
 " ფარსადანა 389
 ატკაშვილი 104
 აფაქიძე 445
 აუთარაშვილი გელია VI 630
 აფხაზი დავით 20, 48, 49, 75, 76, 421, 422, 568, 666; VI 20, 121
 " ზურაბ 48, 422
 " ნიკოლოზ 306, 335, 374, 375, 424, 425
 " ნინია (იოანე) 50; VI 20, 121
 " გიორგი 421
 " შერმაზან 181
 აქაზ ბოქოულთხუცესი 123, 124
 აქაზ ღუბაში 485, 486
 აღაბეგაშვილი 57
 აღათანგი მკედელი 197
 აღათონიე ეპიკალასბაში 114, 375, 655
 აღამამადხანი VI 31, 162, 191, 308 344, 358, 414
 აღანაშვილი VI 42
 აღაშვილი დათუა 156
 აღბაბა 537
 აღბულა VI 324
 აღნიაშვილი ნასყიდა VI 619
 ამოთან მუხრანბატონი VI 108, 691
 აღსაბაძე დიმიტრი 430
 აწხარბეგ მელიქ-შამასახლისი 178, 413
 აქარაძე შუთია VI 430
 " მამუკა VI 430
 " შორც VI 430
 " დათუი VI 430
 ანალაური ქვეთარ 95
 ახალბედაშვილი ნასყიდა 355

ახალკაცი გიორგი VI 622
 ახალკაციშვილი 75
 " თედორე 553, 554
 " გოგია 553, 554
 ახატელი ოთარ 138
 ახვლედიანი სეხნია VI 496
 ახუბაძე პაპუნა VI 622
 ახუნდი მოლა იბრეიშა 537
 აჯი მამმად ალიბეგი 347

ბ

ბაბათაშვილი VI 19
 ბაბალაშვილი ავთანდილ VI 56
 ბაბალოვი ავთანდილ 241
 ბაბანა მილახვარი 248; VI 127
 ბაბალაშვილი ავთანდილ 162, 558; VI 169
 ბაბაშაშვილი VI 84
 ბაბლიძე მამუკა 11, 12, 227; VI 630
 " გიორგი VI 630
 " ივანე 227
 ბაბულაშვილი გოგია VI 189
 " მოსე VI 375
 ბაგრატ III მეფე იმერთა VI 651, 654
 ბაგრატ ბატონიშვილი, ძე გიორგი XII-ისა 647; VI 30, 78, 87, 102, 104, 105, 109, 130, 154, 159, 161, 176, 193, 201, 234, 240
 ბაგრატ ბატონიშვილი VI 599
 ბაგრატ მუხრანბატონი 653
 ბაგრატ მუხრანბატონიშვილი 653; VI 262
 ბაგრატიშვილი ქაიხოსრო 479
 ბაგრატოვანი თეიმურაზ VI 698
 ბადაშვილი გიორგი 381
 ბადრიაშვილი 156
 ბაზიარი ივანე VI 546
 ბათიაშვილი რამაზ 374, 557
 ბათხაძე გოჩია VI 659
 " ნანაი VI 659
 ბაიდაური ბერუა 190
 ბაინდურა ბოლნელი 35
 ბაინდურაშვილი საქუა VI 282
 ბაირამბეგი 293

ბაისოდოლანთ მილდისი ანტონა VI 13
 ბაკურაძე იესე 336
 „ სვიმონ 336
 „ რამაზა 336
 „ ნიკოლოზ 336
 „ ხოლომონ 336
 „ ნინია 336
 ბალიჩაშვილი შერმაზან 594
 „ სესია 594
 ბამახაძე VI 41
 ბანაბიშვილი იასონ 317
 ბანეთიშვილი 566
 ბანცური ივანე VI 189
 ბანცურისშვილი ანდრეაჟარ 454, 456,
 646. 647
 „ დავით 646, 647
 „ ზაზა 456
 ბაჟოაშვილი ელიშბარა VI 624
 ბარათაშვილი იესე შდრეანბეგი 43, 54,
 55, 57, 69, 70, 72, 77, 85,
 92, 102, 103, 104, 107, 112,
 113, 116, 119, 128, 129, 135,
 144, 145, 152, 158, 166,
 168, 189, 193, 198, 204, 213,
 220, 223, 228, 229, 231,
 242, 252, 272, 288, 295,
 297, 306, 309, 332; VI 32,
 170
 „ ზაზა VI 39, 289, 401
 „ გიორგი VI 39, 313
 „ დავით VI 39
 „ იოსებ VI 312
 „ ზურაბ VI 400
 „ გურჯი რევაზ-ბეგ 62; VI 352
 „ ნიკოლოზ 62
 „ მელქისედეგ 62
 „ სესია 147, 148
 „ სპინო 276
 „ ზაალ მდივანბეგი 213; VI
 39, 50, 64, 81, 133, 150,
 159, 161, 165, 192, 199,
 207, 230, 247, 282, 286,
 289, 293, 311, 323, 320, 352,
 355, 362, 375

„ ზაალ მარშალ-მორღალი VI
 400, 401
 „ ქაიხოსრო VI 95, 322, 590
 „ ვახტანგ VI 171
 „ იოანე VI 225
 „ რევაზ VI 235
 „ პაპუნა სარღალი და სახლის-
 უხუცესი VI 590
 „ უაჟლანბეგ სახლისუხუცესი
 VI 590
 „ პაატა მეჟინბუთუხუცესი VI
 590
 ბარამ ნაზირი 590
 ბარამაშვილი ლეთისავარ 497, 513
 „ გრიგოლ VI 203
 ბარამიშვილი იოანე 215
 „ გოგია 215
 „ ფარსადან VI 103, 104, 238
 „ რევაზ VI 239
 „ გრიგოლ 36
 ბარაჩაშვილი დათუა 351
 „ გოგია 351
 ბარნაბეშვილი დიმიტრი 304
 „ მგელა 364
 ბარჩოკაშვილი თამაზა VI 632
 ბარჩოკუაზასშვილი ბერი VI 631
 „ ნასყილა VI 631
 ბარძიმ მდივანბეგი იხ. ერისთავი ბარ-
 ძიმ
 ბარხულარაშვილი არჟუთინა 35
 „ ალაზალა 314
 „ ანდრია VI 70
 ბასანიძე ბერუა VI 68, 173
 „ ზურაბა 616; VI 68, 173
 ბასილაანთ ზურაბა 136
 ბასილაშვილი დათუნა 187; VI 394
 „ იასე 187
 „ შერმაზან 494
 „ სოსია VI 395
 „ იოსებ 649
 „ პაატა VI 598
 ბასტამაშვილი სტეფანე 457; VI 359,
 436
 „ გიორგი VI 342, 349

- ზატიყელიფასუვილი ტატია VI 619
 ზაკანძე შამუკა VI 538
 ზაქარ მეფე 53, 59, 60, 64, 158, 251—
 253, 258, 373, 491, 643; VI 108,
 233, 609, 686, 688
 ზაქარძე 157
 „ გიორგი VI 498
 „ ლევან VI 498
 ზალინანთ მილდისი მერაბა VI 154
 „ გიორგი VI 154
 ზალინოვი ნიკოლოზა VI 357
 ზაწარული აბრამა VI 57
 ზაშბუქაშვილი 582
 ზაცაცაშვილი ნინია 440, 441
 ზაცია გიორგი VI 638
 ზაციაშვილი ბერია VI 593
 ზახუტაშვილი გრიგოლ 437
 „ იოსებ 590; VI 241
 ზებუნაშვილი იოსებ მიწკარბაში 342
 ზებუნოვი დარჩო მელიქ-მამასახლისი
 VI 13, 31, 157,, 210, 214
 345, 346, 437
 „ ხვიმონ VI 121
 ზებურიშვილი აიდემურ ხალვათხანის
 უშიკალასბაში 50, 52, 451,
 506, 560, 565; VI 22, 49
 „ ჯაქარია VI 49
 „ ბებურ 21
 „ ქაიხოსრო 48; VI 20
 „ თამაზ 26
 „ ომან 356
 „ ზურაბ 356
 „ იოსებ 356
 „ სოლომონ 526
 ზეგაშვილი ასიტა VI 599
 ზეგთაბეგიშვილი სოლომონ მღვიან-მო-
 ლარტხუცესი 72, 87, 88,
 155, 234, 341, 349, 395,
 574. 604, 611; VI 281
 „ სულხან მღვიანი 234, 302
 „ ავთანდილ 234; VI 131
 „ იოანე მღვიანი 235, 296
 „ პატარკაცი 235
 „ ზეგთაბეგ მღვიანი 88, 235;
 VI 40, 131, 194, 296, 393
 „ ესავ მღვიანი 375; VI 131,
 151, 194, 296
 „ როსტომ VI 468, 483
 ზეგიშვილი ბერო 9, 10, 453
 „ ხუხუტი 9
 „ გოგია 9
 ზეგლარაშვილი გოძია 627
 ზეგლიაშვილი თამაზა VI 608
 „ შიხაკა VI 608
 ზეგლუაშვილი 120
 ზედიაშვილი ივანე ნაკეალი 560
 „ ბეჟუა VI 628
 ზედელი შაქსიმე VI 713
 ზედოძე დავითა VI 217
 „ ხოსრო VI 217
 ზედისმწერლიშვილი იესე VI 596
 „ ნიკოლოზ VI 611
 ზეიტრისშვილი დემეტრე 568
 ზებენა 379
 ზედრიაშვილი იოვანე VI 629
 ზეჟან ლიპარიტის შვილი 11
 ზეჟან მღვიანბეგი იხ. ერისთავი ბეჟან
 ზეჟან მღვიანი 58
 ზეჟან ბაზიერტხუცესი VI 607
 ზეჟან ალავერდელის მღვიანი 123
 ზეჟან კალაურის მოურავი VI 78
 ზეჟან ბოქაულტხუცესი 480; VI 111.
 128, 190
 ზეჟან იასაული VI 86
 ზეჟან-ბეგი 604
 ზეჟანაშვილი ივანე 580; VI 190
 ზეჟანაშვილი ტეტია VI 362
 ზეჟანიშვილი ფირან VI 602
 „ მანუჩარ VI 602
 „ იოსებ 416
 ზეჟაშვილი ბეჟან VI 50
 ზეჟიაშვილი გიორგი VI 616
 ზეჟიტაშვილი ნარიმან 415
 „ ლუარსაბ VI 101.
 ზეჟუაშვილი დავით 491
 „ ბერო 438—439
 ზერაია ალა VI 684
 „ ბატკუა VI 684
 „ ბაძლალა VI 684
 „ დიაკონი VI 684

ბერაძე ბევროზა VI 659
" გოგოლა VI 659
" შამუა VI 659
" შიქელა VI 659
" ნანია VI 659
ბერი მეღვინეთსუცესი 486
ბერიაშვილი შარმაზან 31
" ივანე ექვსშაურა 196, 197
ბერიაშვილი 41
" ქიტია VI 614
ბერიკოშვილი თევდორე VI 479
ბერისშვილი VI 589
ბერიშვილი გოგია 543
ბერიძე ბერი VI 520
" მაქსიმენა VI 530
" ბეჟან VI 553
" ესიკა VI 574
" გიორგი VI 718
ბეროაშვილი ბერია VI 621
" ბერო ყაფიჩბაში 309
" მახარა VI 254
ბეროზაშვილი ზურაბ 452
ბერუა თავსუბუქი VI 158
ბერუა ოსუოფილი VI 88
ბერუაშვილი გოგია 507
" გლახა 566
ბერუკაშვილი 59
ბერუსა პირქუში 434
ბერძენაშვილი პეტრე 37
" ბერო VI 479
ბერძენიშვილი ბეცია 262; VI 72
" იოანე VI 72
" გოგია VI 209
ბერძული ბათულა VI 438
" ივანია VI 438
" იაკობ 300
ბესარიონ კათალიკოზი VI 713, 715, 716
ბესარიონ მთავარეპისკოპოსი 72, 147, 184; VI 129
ბესარიონ გარეჯელი მამა VI 695
ბელელაშვილი ავთანდილ 269
ბეცია ახურის ქეება VI 75
ბეცია საამის შვილი 51
ბექუაშვილი VI 60
ბიბილური პაატა ერისთვის მღივანი VI 351
ბიბინიშვილი ოტია VI 571

ბიბილიეშვილი გიორგელა 274
" კაციელა 274
" თევდორე 533
" შიო 367
ბიბიტაშვილი 82
ბითაძე მახარე 595
" ხესია VI 141
ბილანიშვილი სტეფანე VI 63
ბინანაშვილი შალომა VI 625
ბირჩაღი მოსესა 286
ბისტინანთ არუთინა VI 31
ბიძინაშვილი იესე VI 312
" თამაზა VI 621
" ზურაბა 231
ბლიაძე ივანე 18
ბობოშაშვილი 416
ბოგველი იოანე 409
ბოღაველი დარჩო VI 479
ბოღბელი დავით 317, 318, 449—451
" იოანე 165, 317, 450; VI 1 318, 427
ბოკერია ბუქულუი 164
" გოგი 154
" ველი 164
" იესე 164
ბოლქვაძე პეტრე VI 537
" ლევანა VI 538
" როსტომ VI 546
ბოლქაძე VI 26
ბორქვაია ბიბია VI 654
ბორძიკული დათუნა VI 118
ბოსტალანაშვილი იოსებ VI 64
ბოტკოველი 561
ბოტკოშვილი ივანე 456
ბოქოულაშვილი ბერი VI 625
ბოლოლიშვილი გრიგოლა VI 88
ბრაქული იესე VI 187
" შერმაზან VI 188
ბრეგაძე 116
ბუზაშვილი ბასილი VI 620
ბუზუზასშვილი შიო VI 620
ბუთეიშვილი VI 260
ბულალაური 369
ბულალაშვილი 31
ბუნიათიშვილი არდაშელ VI 605
" ბუიათ VI 610

ბურდელიძე ივანია VI 430
 ბურდიაშვილი გიორგი VI 114
 ბუნტური ავთანდილი 526
   " ნადირა 526
   " შიო 526
   " ქორია 526
   " ნინია VI 192
 ბურდულაძე ქიტვა 346
 ბურდული ივანე 120, 121
   " ზაზა 120, 121
 ბუტულაშვილი მამუკა VI 598
 ბუკიაშვილი გიორგი VI 146
 ბულაძე რამაზიკო VI 429
   " თედორა VI 638
   " ზედა VI 638
 ბელუტაური ელიშვი VI 612
   " გვი VI 612
 ბუშური ქიტო VI 70
 ბურუყური გიორგი მღვდელი 479
 ბუღულაანთ მელქია 84
   " მარტირუზა VI 381
 ბუწანკალური 362, 365
 ბუჰუიაშვილი ნინია 103, 104

ბ

გაბაშვილი ზაზა 256, 351, 353, 574, 608
   " ტეტია VI 35, 39
   " ინდო VI 398
   " ნიკოლოზ დეკანოზი VI 398
 გაბიოშვილი ბერი VI 629
 გაბრიელ ბერი VI 598
 გაბრიელ ხუცესი VI 620
 გაბრიელ დეკანოზი 24
 გაბრიელ სარდალი 65
 გაბრიელ მღვდელი 234, 662
 გაბრიელ მამახალისი 427
 გაბრიელ დეკანოზის დისწული 437
 გაბრიელ კარის ხელჯოხიანი VI 16, 17
 გაბრიელ იასული VI 165
 გაბრიელ მწერალი VI 362
 გაბრიელაშვილი გაბრიელ VI 620
 გაბრიელის მამისმედი 453
 გაბრიელიძე დათუნა VI 638
 გაგაძე ბერი 373

გაგელიძე ელიზო 335
   " ბერი 374, 375
   " გიორგი VI 188
 გაგლოანთ ბარო 621
 გაგოშიძე მამუკა VI 659
 გალატოზიშვილი იოსანე მღვდელი 209, 574
 გალუგაშვილი არუთინა 351
 გაპალიელი არხიმანდრიტი 332
 გამდლიშვილი მამუკა VI 598
 გამიგონიშვილი გაბრიელა 274
   " სიმონია 274
 განხარ-შვილი ლევია VI 429
 განძა პეტა 456
 განძიელი ერასტი VI 700
   " ოთარ VI 700
 განჭაშვილი დათუნა VI 222
   " ალია 482
 გარაუნაძე ლუარსაზ ბოქოულუხუცესი 369
 გარდუქეტაშვილი ისაია 507
 გარეჭელი დავით 484
 გაროზაშვილი იოსებ VI 192
 გარსევან ეშიკალაბაში 124, 154, 166, 200, 423, 457, 509, 523, 591; VI 60
 გარსევანიშვილი ტეტია 684
 გარსე ანოვი იოსებ VI 235
 ვასიტაშვილი ბერი VI 626
 ვასპარაშვილი კოტე VI 225
 ვაფუა მესაწოლე VI 31
 ვეველია მერი VI 499
   " მამუკა VI 499
 ვევექორი VI 553
 ვედევანიშვილი (ვედონიშვილი) რევაზ 79
   " სოლომონ 79; VI 257
   " ბეცია სარდალი 194—197, 340, 341, 381, 497, 538, 540, 541, 544, 553
   " იოსებ 194—196, 350, 351, 496
   " პეტრე 194, 196
   " ერასტი 195
   " იოსანე სარდალი 195, 544
   " ვედე ან 195

„ როსებ 195
 „ როსტომ 195
 „ გაბრიელ სარდალი 65, 196
 „ შოშია 340, 341, 381, 430,
 538, 544
 „ გოგია 350
 „ გლახა 381
 „ ქახოსრო 539
 „ დავით VI 326
 „ პაატა VI 350
 გედიანევილი ლევან VI 611
 „ ავთანდილ VI 611
 გევურქა მესანთლე VI 13
 გელაშვილი დემეტრე 187
 „ ელიზბარ 187
 გელდიაშვილი შერვაზან 456
 გელია მამამთავარი 427
 გელაშვილი ქურჩუი VI 430
 „ კაკონა VI 626
 გელოვანი ბერი ლეჩხუმის სარდლ-მო-
 ურავი VI 394, 496
 „ ლევან VI 492
 „ ჭუტუ VI 492
 გეშანაშვილი ბერი 688
 გეშიაშვილი პაპუნა 611
 გელტურჩა VI 632
 გენათელი იოსებ 272, VI 713
 „ ეფთვამი 282—285, 519, 670,
 681; VI 269, 451, 728, 729, 735, 738
 გენძეხაძე კაციელა VI 487
 გერვისანი მთავარეპისკოპოსი 74
 გერმანე დავით-გარეჯის წინამძღვარი
 30, 31, 71
 გერმანე მიტროპოლიტი ტფილისისა 184
 გერმანე ბერი 686
 გერმანოზიშვილი 204, 205
 „ ზაალ 136, 137
 „ ნიკოლოზ 144
 „ დავით 479
 გევურქა მესანთლე VI 13
 გეშიაშვილი ქიტია VI 616
 „ მახარა VI 616
 გეგაძე ——— 202
 გეგვირგისვილი 161
 გვარამაძე ლომი 572

„ ბეჟან 572
 გვარამაძე გოგია VI 313
 „ გლახა VI 313
 გვარიძე VI 607
 გვარჭალაძე მარშანუხა VI 520
 ჯენებტაძე 285
 ჯვარდნიშვილი დათუა 606, 609, 610 VI
 605
 „ ჯაქარია VI 605, 610
 „ გივი VI 605, 610
 „ რამაზ VI 605
 „ ოტია VI 605
 „ საამ VI 605
 „ ლომა VI 605
 „ ხუცი VI 605
 „ გიორგი VI 605
 გვრიტა მამასახლისი 547
 გვრიტიაშვილი 327
 გუჩინიშვილი იოანე 190
 „ გოდერძი VI 624
 „ ხაჭევრელი VI 624
 „ თევდორე VI 226
 „ გოგია VI 280
 „ ბასილ VI 359
 გიჯაური ბენა 38
 „ სვიმონ კნიაზის ნაზირი VI
 589
 „ ესტატე VI 85
 გიჯაშვილი ღვთისმკვარ 456
 გიგიბერია მორდებულ VI 684
 გიდიანევილი ფოცხვერი VI 598
 გივსაშვილი ხოსიკა VI 429
 გივი მღვიანი VI 67, 599, 607, 634
 გივი ზაალ ნაცელის შვილი 432
 გივი ფარეშთხუცესი 56, 119, 120
 გიკაშვილი თოთრი 621
 „ გოგიტა VI 597
 გილაქიშვილი 148
 გილდასვილი გოდერძი 370, 371
 გიორგაშვილი უთრუთ VI 481
 „ გლახა VI 482
 გიორგი XI 413, 634; VI 599, 635, 637
 გიორგი XII 59, 235, 465, 567; VI 44,
 51, 55, 57, 70, 77, 79, 81, 82, 84,
 87, 102, 112, 122, 130, 132, 134, 136,

142, 146, 148, 150, 152, 157, 161,
165, 172, 173, 174, 177, 181, 184,
185, 191, 193, 194, 196, 200, 201,
206, 208, 210, 218, 220, 226, 234,
238, 287, 315, 321, 352

გიორგი ბატონიშვილი, ძე ერეკლე II-
ისა 19, 47, 81, 83, 89, 96, 98, 104,
114, 115, 138, 141, 145, 149, 154,
156, 165, 166, 167, 184, 190, 196,
197, 201, 216, 224, 226—228, 230,
236, 237, 241—243, 249, 318, 326,
331, 338, 344, 347—350, 356, 361,
372, 375, 379, 380, 399, 401, 402,
424, 434, 435, 452—454, 479, 488,
493, 523—525, 528, 531, 537, 538,
552—554, 569, 611, 612, 630,
638, 643, 644, 646, 647, 657; VI
15, 30

გიო ეშიკადასი იხ. ავალიშვილი გიო

გიორგაძე გოგულა VI 450

„ ივანე VI 450

გიორგი ბატონიშვილი, ძე იმერთა მე-
ფისა 278; VI 241, 245, 715

გიორგი მორღალი 32, 206, 590

გიორგი მეფე იმერთა VI 273

გიორგი II იმერთა მეფე VI 658, 660

გიორგი დეკანოზი 45, 378

გიორგი ხახლათბუცესი 65, 592

გიორგი მუხრანბატონის შვილი VI 362

გიორგი ბატონიშვილი (ოდიში) VI 370

გიორგი ქართველი VI 594

გიორგი გოსტაშაბის ძმა VI 600

გიორგი მამასახლისი 321

გიორგი ღრიალა 360

გიორგი სარღალი 397

გიორგი ნაცვალი 434

გიორგი ბოჭორულთბუცესი VI 240

გიორგი ქეეხა 450

გიორგი მღვდელი 550, 650

გიორგი ეშიკადაბაში იხ. ციციშვილი

გიორგი

გიორგი ნასახიზბაშის ნაიბი იხ. კეზირი-
შვილი (ციციშვილი) გიორგი

გიორგი თავადი VI 95

გიორგობიანი დემეტრე VI 659

„ გოჩა VI 659

გირკელიძე ნიკოლოზ VI 540

გირმიშაშვილი დემეტრე VI 102

გიშელაშვილი 363

გლაბა მოურავი 270

გლაბა მილახვარი VI 126

გლაბა ეშიკადასაში 674

გლურჭიძე აბელ 415

„ ამუნ VI 605

„ ელისბარ მოლარეთბუცესი 524

„ ზაალ 201

„ იოსებ 414

„ ნიკოლოზ მოლარეთბუცესი
201, 296

„ რამაზ 201, 414

„ ქაიხოსრო 415

გობეჩიშვილი VI 42

გობრონიძე იოანე VI 538

გოგბიშვილი მამუკელა VI 430

„ გიგბი VI 430

გოგბიშვილი თევდორა VI 371

გოგია მირზა იბრეიმას შვილი 204

გოგია მუხრანბატონის შვილი 653

გოგია კანდელაკი 520

გოგია იასაული 130

გოგბიშვილი 190

„ დავით 524

„ კიკოლა 524

„ ლუარსაბ 524

„ ნიკოლოზ 202

გოგბიშვილი პაატა VI 545

„ ოთარა VI 533

გოგინაისშვილი შზარული VI 662

გოგინაშვილი გიორგი 438

„ მამუა VI 632

„ დათა VI 632

„ გოგია VI 632

„ ხოხონა VI 628

„ ხოსიტა VI 628

„ სუხია VI 629

„ ოთარა VI 628

„ კაცია VI 628

გოგინაშვილი 274

გოგითძე იოანე მგალობელი VI 657
 გოგინია ნაცვალი 663
 გოგინიაშვილი გიორგი 259, 592
 „ ლაჩინა 259
 „ შერმაზან 321
 „ პაატა 592
 „ დათუნა 592
 „ მამულა 556
 „ მამუკა 592
 „ პაპუა 592
 „ ქაიხოსრო 592
 გოგინაშვილი 118
 გოგინანაშვილი 491, 642
 გოგოლაძე ლაზარე VI 428
 „ მამუკელა VI 429
 „ სუხიტა VI 429
 გოგოჭური 453
 გოღაბრელიძე ბერიკელა VI 274
 „ კაციელა VI 428
 „ ბაკუა VI 429
 გოდერძაშვილი გულიხადები VI 633
 „ ღონება VI 633
 გოეშიშვილი მახარა 204
 გოჭვარ მდივანი 15, 16, 21
 გოზალაშვილი ზურაბა VI 623
 გოთუა VI 550
 გოისშვილი ივანე VI 91
 გომართელი ბუჭუა VI 429
 „ კაცია VI 637
 „ სეხნია VI 637
 გომშორანთ სტეფანა 314
 გონგლიაშვილი ნასეილა VI 621
 გორგიშვილი დათუნა VI 620
 „ გაბრიელ VI 579
 გორგოშიძე გოგიე VI 534
 „ ბაიჭულა VI 662
 გორჭასბი მდივანი 74, 98; VI 636
 გოსტაშაბიშვილი VI 88
 „ ზაზა 77, 78, 100, 295, 477,
 478, 569
 „ ერასტი უზბაში 99, 100, 243,
 295, 340, 447, 457, 478; VI 283, 306
 „ ზაალ 100, 476
 „ პაატა 99

„ ზურაბ უზბაში 243, 295, 464;
 VI 287, 306
 „ ბეუნ 244
 „ ფარემუშ 295
 „ ტეტია უზბაში 340, 476, 477
 „ ნიკოლოზ 414, 591, 614; VI
 283, 286
 „ დავით VI 54, 306
 „ ქაიხოსრო VI 145
 გომოძე ზვიადი VI 678
 გომპარაშვილი ნიკოლოზ 614
 გომჭაურ მოურავი 48
 გონაშვილი ბერი 38
 „ გიორგი 38
 „ ლაზარე 38
 „ მახარე 38
 „ გლახა 38
 „ პეტრე 38
 გონიაშვილი დათო VI 50
 გონიტაშვილი მამუკა 231
 გომიაშვილი ბეუნ 624
 „ პეტრე 624
 გოცორიძე გოგია VI 80
 „ ბერი VI 80
 „ გაბრიელ VI 80
 „ მარკოზა VI 484
 „ დათუა VI 485
 გრიგალაშვილი გიორგი VI 639
 გრიგოლ დეკანოზის შვილი 43
 გრიგოლ პართეველი 36
 გრიგოლ დეკანოზი 231
 გრიგოლ ბერი 322, 323
 გრიგოლ ხუცეს-მონაზონი 330
 გრიგოლ მეურნე 484
 გრიგოლ სახლბხუცესი 544
 გრიგოლ კარის წინამძღვარი 550
 გრიგოლ მღვდელი 550
 გრიგოლაშვილი გოგია 125
 გრიქოლა შულავერელი 36
 გრიქოლაშვილი ფარსადანა 113
 გრძელიშვილი ნინიკო VI 638
 გუბელაძე ხახუტა 274
 „ მახარია 274
 გუგუნავა VI 714

„ ხვიწონ მღვიანბეგი 552, 566,
734
„ ბეუან მღვიანბეგი 552
გულანბეგაშვილი დავითა 252
„ იასე 252
„ ფარსადან 252
„ ასლანა 253
„ პაპინა 253
გულახანთ შაქარა 173
გულაშვილი 20
გულბათისშვილი შარმაზან VI 598
გულიაშვილი იესე 304
გულისაშვილი ბეროა VI 613
„ თანდილა VI 632
გულუხვაშვილი 485
გულქან დედოფალი თანამეცხრედე სო-
ლომონ I-ისა VI 729, 734
გულქანაშვილი 45
გუმბარაძე როსტომა VI 739
გუნცაძე ქაიხოსრო მღვიანბეგი 680,
690, 692, 694
გურანიშვილი ზაალ 152—154, 220, 221;
VI 158, 169, 172
„ გიორგი უზბაში 221, 231
„ გოგია უზბაში, დავითის შვი-
ლი 154, 221, 231
„ დოღეჭი 154, 221
„ ბაქა 231
„ პაპუა 436
„ ლევან VI 169
„ დავით VI 326
„ იოთამ VI 606
„ შიომ VI 606
„ უაფარბეგ VI 606
გურგენ ნაკალი 547
გურგენა ოქროშვედელი 360
გურგინბეგანთ ალავერდა VI 342
გურგინ-ბეგი 572
გურიელი სიმონ 81, VI 662, 663, 724,
726, 735
„ ქაიხოსრო VI 667, 722, 724, 726
„ დემიტრი VI 671
„ გლახა VI 80
„ ვახტანგ VI 453, 657, 658

„ გიორგი VI 558, 663, 673, 675
676, 722, 724, 726, 727
„ როსტომ VI 655, 656
„ მამია VI 657, 660, 662, 684
686, 695, 713, 715, 716, 718, 719, 722,
724, 735
გურიელის ძე გიორგი VI 655, 713
„ ლევან VI 724
„ ქოსროთანგი VI 655
„ მალაქია VI 673
„ ოტია VI 673
„ ვახტანგ VI 722, 724, 726, 738,
739
„ დავით VI 453, 738, 739
„ კონსტანტინე VI 453
გუჟა მღვიანბეგის ქალი 99, 100
გუჭაბიძე კაციელა VI 738
„ იესიკა VI 738
„ ლევანიკა VI 738
„ გოგია VI 738

დ

დაბრუნდაშვილი ივანა VI 631
დადამანთ საფარა 314
დადიანი გრიგოლ VI 260, 514
„ ლეონ VI 370, 665, 677
„ კაცია VI 447, 713, 715, 731
„ მანუჩარ VI 249, 591
„ ვამეუ VI 665, 667, 669, 671,
675
„ ნიკოლოზ მღვიანბეგთხუცესი
VI 497
„ ოტია VI 637, 638
„ ბეუან 693
დადიანის ძე მანუჩარ VI 713, 678
„ „ გიორგი VI 665, 669, 713
„ „ ნიკოლოზ VI 713
„ „ ბაგრატ VI 665, 669
დავალიძე VI 19
დავიდოვი დიმიტრი VI 589
დავით იმერთა მეფე 446—447: VI 442
დავით ბატონიშვილი მემკვიდრე და
მმართველი 468; VI 77, 96, 107,
109, 121, 123, 130, 131, 132, 146,

152, 165, 172, 174, 175, 181, 186, 190, 191, 193, 194, 200, 201, 215, 217, 224, 226, 232, 237, 240, 283, 289, 292, 294, 296, 298, 306, 332, 359, 437

ესი ბატონიშვილი (ოდიში) VI 370

ესი მღვანეი 153, 213, 439, 485, — 487, 517, 548, 602, 648; VI 20, 56, 59, 134, 143, 226

ესი გიორგი მოლქაძე 21, 48—50; VI 121

ესი სარდ ლ-ნოურაძე იხ. ციციშვილი დავით

ესი არხინოტარი 45

ესი დისწული სოლომონ I-ისა 82

ესი მწიგნობართმთავარი 95, 99, 105, 108

ესი დეკანოზი 127

ესი მღვდელი 302, 343, 550; VI 22

ესი გარეჭელი 484

ესი მეჭრიბი იხ. ყორღანაშვილი დავით

ესი ატოკან დეკანოზის შვილი 169

ესი მღვანეები იხ. ჩოლოყაშვილი დავით

ესი (ნემსაძე) კათალიკოსი VI 578, 584

ესი მეფე იმერტა VI 730

ესი ტერ-გრიჭუას შვილი 301

ესი მღვანეები (იმერეთი) VI 269—270, 281

ესი მსაჯული 337

ესი გელიქყოფილი საპაეას შვილი VI 208

ესი ახატის არქიეპისკოპოსი 404, 412, 472, 476

ესი მოლქაძე VI 308

ესი მღვანეი (იმერეთი) 447, 520, 670, 673, 692

ესი მინბაზი VI 307

ესი ბოქოლუხუცესი 457

ესი თუშმალყოფილი 555

ესი ნაზირი იხ. მაყაშვილი დავით

ესი სარდალ-სახლთხუცესი იხ. ორბელიანი დავით

დავითა კალატოზების უსტაბაში 301

დავითაშვილი დავით მღვდელი VI 98

" ნარ VI 100

" გიორგი VI 429

" ბერი VI 616

" ისხაკი VI 625

დავითაშვილი ასლ:მაზ 170, 378, 379, 662

" ზაალ 101, 102, 113, 157, 217; VI 95, 218, 219, 387, 594, 622; VI 23, 25, 45, 76, 202, 237, 350

" (რამაზიშვილი) ვლ:სხარ 157, 217, 219, 375, 594; VI 25, 76, 384

" გიორგი 217; VI 350, 384

" ივანე 217; VI 334

" დავით 217; VI 295, 387

" კლდარ 217; VI 333, 387

" კლასი VI 148

" როსტომ 682; VI 29, 77, 96, 203

" გოგია 682; VI 97, 148

დავითაშვილი (რამაზ-შვილი) შანშე მღვანეი 307; VI 23, 45, 76, 77, 95, 96, 202, 237, 385

" სოლომონ VI 77, 203

დავითაშვილი ილი თომა VI 63

დავითაშვილი 320, 321

დავითაშვილი გლახა 440, 441

დავითა (ნაყელი) 452

დავითაშვილი ოთარ VI 604

დავითა ბაყალების უსტაბაში 66

დავითა მიტროპოლიტი VI 713

დავითა მღვდელმონაზონი 56

დავითაშვილი ბეჟან 151

დავითაშვილი ტერტრა 437

დავითა დედოფალი 59, 31, 89, 104, 129, 134, 136, 138, 176, 179, 180, 181, 183, 194, 216, 223, 238, 246, 267, 293, 302, 308, 317, 330, 337, 346, 358, 395, 397, 414, 423, 429, 431, 443, 468, 471, 481, 493, 501, 523, 528, 534, 552, 561, 564, 570, 573, 625; VI 15, 30, 44, 49, 109, 142, 197, 206, 223.

დავითა გოდერძა 87

„ მოხება 87
 „ კიკოლა 87
 დარჩაშვილი თევდორე VI 63
 „ გოგია VI 63
 დარჩია მელიქ-მამასხლისი იხ. ბე-
 ბუთოვი დარჩო
 დახტურაია ჭუჭუ VI 684
 „ თომიხილი VI 684
 „ კოჩილეი VI 684
 დაუთალაბი VI 152, 153
 დაღუნდარიძე გოგნა VI 659
 „ სპანდია VI 659
 „ ნონია VI 659
 „ გიორგი VI 659
 დაშრიანი დავით VI 659
 დანიბერიძე ნონია VI 659
 „ გოგია VI 659
 დევდარიძე VI 21
 დევდარიანი ბესარიონ მღვდელი VI 476
 დეისაძე მამისთვალა VI 82
 დემეტრე ქეცხა 317
 დიკონიძე ხოსიელა VI 484
 „ იესელა VI 484
 „ ხოხონა VI 484
 „ ბუჭუელა VI 484
 „ გიორგელა VI 484
 დიკანოზიძე დავით VI 638
 „ ზახუტა VI 638
 დიკანოზიშვილი იასე VI 598
 დემეტრავილი დემეტრე VI 617
 დემინაშვილი ასლიკა VI 353
 „ გარდიშა VI 353
 „ ხარქისა VI 354
 „ არუთინა VI 354
 დვალი ბიჭუა VI 659
 დიასამიძე იოანე მინბაში 40, 95—97
 „ ტეტია 181
 „ დავით VI 44
 „ იესე მორდალი 594, 599,
 609—612, 674
 „ დიმიტრი მინბაში 294, 594;
 VI, 41, 42
 „ დიასამ VI 603
 დიღია გიგო VI 476
 დიღიძე მამისთვალა 274

დიმიტრი ეშვიკასბაში იხ. ორბელ
 ნი დიმიტრი
 დიმიტრი ნაცეალი 317, 318, 450
 დიმიტრი მღვდელი 321, 684
 დიმიტრი დიკასტერიის მწერალმა
 რი VI 361, 377
 დიმიტრი ბოდბლის მწერალი მღვ
 დელი 451
 დიმიტრი მინბაში 599, 627, 659
 დიმიტრი ბაზიერთხუცის შვილი
 227
 დიმიტრი ნაზირი 630
 დოლა სარქისა 338
 დოღუნჭიანი დათუნა VI 599
 დოღუნჯი ნიკოლაოზ 154
 დოღუნჯიშვილი იოანე ხუთასისთ.
 61, 62, 106, 325, 463
 „ ვახტანგ 62—64
 „ გოგია 62—63
 „ იოთამ 62—64
 „ რევაზ 62—64
 „ შიქელ მღვდელი 100
 დოღიძე ესეკა VI 562
 დოღმაზა იასაულბაში და თულბა
 VI 588
 დომენტი IV კათალიკოსი 65, 94, 1
 VI 211, 637, 688, 689
 დონდოლაძე იოსებ არქიმანდრიტი
 მათის. VI 506, 734, 735, 738, 739
 დომენტი მღვდელი VI 329
 დომენტი არქიმანდრიტი VI 427
 დონდოლაძე იოსებ არქიმანდრიტი ქ
 თისა VI 506, 556, 734, 735, 738, 7
 დორთოთაშვილი ბეჟან 68
 დოსითეოს არქიმანდრიტი VI 361,
 დრეიძე პაპუა 559
 „ გოგია სახლთხუცესი 560
 „ ზასილა 560
 „ პავლე მოურავი VI 598
 დურასტაშვილი ივანე 261

ე

ებიტაშვილი ზურაბა VI 615
 ებრალიძე სესია VI 543
 ეგაძე დიმიტრი VI 460

ეგნატაშვილი გულია VI 616
 ედიშერ სახლთუცესი 663; VI 609
 ედიშერ ნაზირი იხ. ციციშვილი ედი-
 შერ
 ედიშერ მუხრანბატონის შვილიშვილი
 VI 362
 ეედემონ კათალიკოსი VI 372, 656
 ეესტათი ქალაქის მოურავი იხ. ციცი-
 შვილი ეესტატი
 ევსტატი ხუცეს-მგალობელი 656
 ევსტატი მღვდელი 105; VI 210
 ეზაკელი გაბრიელ VI 736
 ეთუერაშვილი გიორგი VI 598
 ელგენდაშვილი 117
 ელეთერ წინამძღვარი VI 334, 427,
 428
 ელენა, დავით (მემკვიდრე) ბატონიშ-
 ვილის თანამეცხედრე VI 332, 340
 ელენე დედოფალი ერეკლე I-ის დედა
 57, 59, 165, 518
 ელენე დედოფალი ბაგრატ III-ის თანა-
 მეცხედრე VI 651
 ელენე ბატონიშვილი 117, 338
 ელენე დედოფალი თანამეუღლე ვამეყ
 დადიანისა VI 665
 ელიაშვილი 94
 „ იაკობ 187
 „ სესია 383
 „ ზურაბა 383
 „ თანდილა 383
 „ გიორგი 384
 „ ბერი VI 699
 ელიოზიშვილი დავით 65, 250
 „ იოსებ მოურავი 247, 250
 „ იოანე ფარეშთუცესი 246,
 247, 250
 „ გოგია 250
 ელიოზიძე ნიკოლოზ კათალიკოსის ნა-
 ზირ-ფარეშთუცესი VI 376
 ელირასშვილი პაპა 225
 ელისაბედაშვილი იესე მღვდელი 103
 ელისაბედ ბატონიშვილი 407, 620
 ელისაბარ, ძე ქსნის ერისთავისა და სი-
 ძე სოლომონ I-ისა 82, 163
 ელისაბარ მოლარეთუცესი 203

ელესბარე მღვდელ-მონაზონი VI 609
 ენაქლოფაშვილი ფარეშუ VI 598
 ენდრონიკაშვილი ადამ მღივანბეგი VE
 21, 64, 199, 207, 286, 305, 487
 „ ოტია მღივანბეგი 22, 23, 48,
 50, 54, 92, 123, 128, 129,
 183, 193, 194, 198, 204, 207,
 208, 262, 292, 309, 312, 317,
 334, 337, 356, 366, 386, 438,
 443, 519, 535, 547, 548, 562,
 568, 657, 664; VI 29, 44,
 52, 58.
 „ ქაიხოსრო მღივანბეგი Iქ,
 14, 33, 35, 53, 55, 57, 58,
 63, 70, 75—77, 114, 145, 305,
 306, 309, 330, 369, 374, 377,
 378, 386, 408, 417, 467, 489,
 510, 512, 534, 541, 546, 565,
 570, 591, 609, 611, 617, 639,
 644, 645, 651, 659; VI 17,
 39, 66
 „ ფარეშუ მღივანბეგი 241,
 361, 363
 „ ზაალ 255, 256, 650
 „ მიქელ VI 606
 „ აქაუ უზბაში 241
 „ დიმიტრი 256; VI 486
 „ რამაზ მღივანბეგი 361, 437;
 VI 240, 247, 517
 „ რევაზ ხალვათხანის ეშვიკას-
 ლასბაში 292
 „ იოანე ეშვიკალასბაში 271,
 517; VI 122, 124, 134, 175,
 202, 487
 „ იოსებ ხალვათხანის ეშვიკა-
 ლასბაში VI 50, 144, 199, 487
 ერაპიტეშვილი 343
 ერასტი უზბაში 513
 ერასტიშვილი ადამ 230
 ერაკისშვილი დათუნა კათალიკოსის
 სახლთუცესი VI 592
 ერეკლე I (ნაზარალიხანი) 25, 40, 57,
 59, 60, 62, 214, 296, 288,
 292; VI 76, 370, 398 603—
 605, 609, 610, 681, 687

ურგულე VI 14, 15, 17, 21, 25, 28, 31,,
 32, 34, 35, 42, 43, 44, 47,
 48, 49, 52, 57, 58, 59, 62,
 64, 65, 71, 72, 74, 78, 81, 86,
 87, 89, 92, 93, 97, 104, 107,
 108, 112, 113, 114, 119, 120,
 126, 129, 136, 137, 138, 142,
 144, 146, 151, 155, 160, 161,
 166, 179, 181, 183, 191,
 196, 200, 207, 209, 213, 216,
 220, 224, 228, 229, 232, 238,
 242, 244, 245, 249, 257—
 259, 252, 263, 266, 286, 288,
 292, 308, 317, 324, 330, 334,
 336, 339, 344, 347, 357,
 369, 374, 384, 386, 393,
 401, 410, 412, 412, 414, 417,
 420, 422, 425, 430, 431, 437,
 442, 449, 459, 468, 479, 490,
 507, 509, 510, 521, 523, 528,
 534, 538, 545, 546, 548, 550,
 561, 570, 573, 577, 579, 589,
 591, 593, 599, 606, 610, 614,
 618, 627, 638, 646, 648, 650,
 655, 672, 675, 686; VI 13,
 15, 16, 20, 30, 40, 49, 83,
 192, 217, 286, 288, 352, 372,
 384, 701—703, 709, 712, 720,
 722, 731
 ერეკლე მურანაბათონიშვილი VI 689, 691,
 692, 711
 ერისთავი ნეთოდი მღივანბეგი 42, 409,
 415, 417, 518, 422, 429,
 431, 442, 443, 449, 458, 465,
 479, 490, 509, 514, 527, 534,
 541, 570, 580, 591, 602, 609,
 611, 620, 622, 639, 644, 645,
 659; VI 67, 69
 „ ბარძიბ მღივანბეგი 125—
 128, 210, 212; VI 682, 687
 „ კაპუა 128
 „ როსტომ 272, 277; VI 241, 713,
 715
 „ ლომინა (იმერეთი) 241
 „ სულთან 272

„ შოშიტა 281
 „ დავით 310, 311, 321, 380,
 381, 526
 „ გიორგი (არაგვისა) 632
 „ შანშე მარშალი 344, 359 525,
 583, 624; VI 350, 481
 „ კიშვერ VI 188
 „ ანტონ 446
 „ ნუგზარ 660, 661
 „ (ქანისა) მიხაილ VI 350
 „ ქაიხოსრო VI 449
 „ ვახტანგ VI 449
 „ გიორგი (იმერეთი) VI 471
 „ შაალ (გურია) VI 530
 „ ჯახტანგ (გურია) VI 558, 734
 „ გიორგი (გურია) მღივანბეგი
 VI 566, 586
 „ დავით VI 600, 682
 ერისთავ-სიღამონოვი ბეჟან მღივანბე-
 გი 95, 152, 183, 193, 194,
 198, 201, 208, 213, 230, 255,
 256, 292, 312, 319, 334,
 337, 366, 369, 438, 443, 478,
 509, 517, 519, 534, 541, 546,
 568, 579, 665; VI 29, 39, 44,
 52, 58, 64, 122, 159, 161,
 165, 206, 217, 238, 240, 286,
 293, 305, 325, 375
 ერისთავისშვილი როსტომ 22, 50, 51,
 68, 167, 168, 309, 311, 687
 „ ელისბარ 82; VI 96, 140
 „ გიორგი 231; VI 101
 „ იოანე 34
 „ შალვა 380, 381
 „ ბეჟან 673
 „ შანშე ემიყაბაში VI 95
 „ თორნიკე ეშეკალაბაში VI 101
 „ ქაიხოსრო (იმერეთი) VI 445
 „ ნიკოლოზ (იმერეთი) VI 445
 „ ერისთავის ძე ანტონ (იმერე-
 თი) VI 280
 „ გიგო VI 449
 „ დავით (იმერეთი) 485
 ესავ მღივანი 476
 ესაი-ალა 15, 16

ესიტაშვილი დათუნა 535
 „ ფარსადან 536; VI 284
 „ ზაზა 545
 ესტატეშვილი პაატა VI 639
 ეფემიაშვილი ყურა 596
 ეფთვიმე არხიმანდრიტი 130, 131, 190,
 322, 499, 573
 ეფთვიმე წინამძღვარი VI 607
 ეფრემ მღვდელ-მონაზონი VI 455

3

ვალაქკორია მამუკა VI 520
 ვალაშვილი ნადირა VI 616
 ვარლანიშვილი ქაიხოსრო 269
 ვარდიშვილი ნიკოლა VI 451
 „ გოდერძა VI 451
 ვარდისახარ 150
 ვარეშაშვილი თომა 459
 ვართანა ბაყალი VI 13
 ვარლამ საქართველოს ექსარხოსი VI
 405, 451, 459, 461
 ვარქან მღვიანბეგი 485, 487, 598, 631
 ვარსიმაშვილები VI 35
 „ ნასყიდა VI 290
 „ გულია VI 290
 „ ნინია VI 290
 ვარძელაშვილი გიორგი VI 619
 „ ბერუა VI 619
 „ ვარძელა VI 620
 ვარქან მუხრანბატონიშვილი VI 692
 ვაშალოშიძე იოანე VI 522
 ვაშაყმაძე VI 562
 ვაჩიშვილი სიმონა VI 450
 „ ნიკოლოზა VI 450
 „ უფუკელეი VI 450
 ვაჩნაძე VI 53
 „ ლუარსაბ 255; VI 314
 „ დათუნა 421
 „ აიღემურ 422
 „ ასლან 583
 „ ილარიონ მღვდელი VI 23
 „ ზაქარია VI 314
 „ იოსებ VI 486
 ვაჩნაძიანი 75, 76, 334
 ვაწაძე დავითა VI 659

„ ბევროზა VI 659
 ვაქრიძე გოგია 377, 378
 ვახტანგ V 25, 40
 ვახტანგ VI 41, 46, 55, 60, 64, 67, 148,
 149, 150, 159, 179, 200, 223,
 226, 235, 241, 247, 251, 252,
 260, 266, 306, 321, 363, 368,
 373, 400, 401, 417, 433, 464,
 481, 508, 607, 610, 648, 649,
 652, 660, 672, 686; VI 37,
 106, 108, 191, 211, 233, 258,
 295, 324, 401, 432, 609, 635,
 679, 686, 688, 689
 ვახტანგ ბატონიშვილი, ძე ერეკლე II-
 ისა 89, 113, 114, 129, 138,
 184, 192, 214, 215, 224, 238,
 246, 248, 249, 264, 270, 272,
 325, 331, 335, 356, 374, 377-
 379, 424, 480, 493, 494, 496,
 512, 513, 515, 517, 518, 523,
 531, 535, 553 554, 557, 561,
 562, 571, 573, 587, 626, 655,
 656; VI 15, 28, 30, 45, 74,
 110, 115, 117, 121, 188,
 218, 219
 ვახტანგ ბატონიშვილი, ძე რობტომ მე-
 დისა VI 591
 ვახუშტი ბატონიშვილი 88, 373
 ვახუშტი მღვიანი VI 637
 ვახუშტი ემიკაღასბაში 122
 ვახუშტი მღვიანბეგი რ. ჭავჭავაძის
 ვახუშტი
 ვეზირი ქაია 90, 91, 394
 ვეზირიშვილი (კიციშვილი) გიორგი
 ნასახიბაშის ნაიბი 345, 575,
 606; VI 91
 ველაშვილი გოგია 615
 ველუაშვილი თამაზა VI 70
 ვენედიქტე არხიმანდრიტი VI 427, 428
 ვეფხვაძე შალუტა VI 629
 ვეშაპიძე თამაზა VI 638
 „ გიორგი VI 639
 „ დათუნა VI 639

ვიგრაიასეილი ბერუა VI 627—628
ვიშელანთ ეხტატე 389
„ გიორგი 389

ზ

ზაალ მორდალი VI 196
ზაალ მდივანბეგი იხ. ბარათაშვილი ზაალ
ზაალ ყორიასულბაში იხ. საამიშვილი ზაალ
ზაალ ეშკილაში იხ. საამიშვილი ზაალ
ზაალ ჭიმითის მოურაეი 255, 291
ზაალ თუშმალი 266
ზაალასეილი ვახილ ნაცვალი 592
ზაალიშვილი ვრიგოლ ალავერდლის მე-
ურნე, 336, 337
„ ნინია 265
„ ნიკოლოზ 393—397
„ ზურაბ VI 395
„ იორამ VI 609
„ ქაიხოსრო VI 609
„ როსებ VI 609
ზახახიძე პატივი VI 638
„ ძაღლიკი VI 639
ზაერაშვილი ალავერდა 224
ზაზა დავით-გარეჯის მოქელე 71
ზაზა მინბაში VI 80
ზაზა მდივანი VI 162
ზაზა უნბაში იხ. ციციშვილი ზაზა
ზაზა ეშკილას-ყორიასულბაში იხ.
თარხნიშვილი ზაზა
ზაზაშვილი ქიტია VI 631
ზაზეიაშვილი 328
ზაზროშვილი პაპუნა 687
„ გრიქოლა 687
ზათიაშვილი ბერო 364
ზაღდასტანიშვილი ზაალ 418, 419
„ პატარაკი ასისთავი 439
„ რამაზ 439
„ იოსებ 439
„ კიკო 439
„ სოლომონ 439
ზალიაშვილი 162
ზალიბეგაშვილი 525, 526; VI 89

ზალინაშვილი ზალინა VI 184
ზამან-ოღლეი VI 81
ზამბახიძე დათიკი VI 431
ზარდიაშვილი ვოგია 670
„ გლახა 670
ზარნაძე ნიკოლოზ VI 268
ზატიაშვილი მიქელა 24
ზარიძე 453
ზაქარაშვილი ზურაბა VI 625
ზაქარია (ქვარიანი) გენათელი კათალიკო-
სი VI 665
ზაქარია მამასახლისი მელიქის ნაიბი
124, 142
ზაქარია მღვდელი 291, 415
ზაქარია ქიზიყის მოურაეი 421, 449,
450, 583; VI 140
ზაქარია ეართაპეტი 474
ზაქარია მოურაეი 489; VI 153
ზაქარია მღვდელი 550
ზებედღე დეკანოზი 160
ზებედღე მღვდელი 450
ზედგენიძე შიომ სახლთბუცესი VI 596
„ ბეჟან VI 42, 93
ზეგიფიძე ბახილა 106
ზეინკლიშვილი გოდერძა VI 624
ზენბად დეკანოზი VI 611
ზეიადაური ბერო 363
ზიბზიბაძე 277
ზითანაშვილი ბერუა VI 632
„ დათუნა VI 632
ზოდიაქე მღვდელი 127
ზოსიაშვილი 373
ზოძრამოე სტეფან VI 303
ზუბალაშვილი იოვანე VI 63
„ ანდრია VI 363
ზუბელაშვილი ივანე 387
ზუბიაშვილი იოსებ 459
ზუმბულიძე მღვდელი 556
„ იოსებ VI 460
ზურაბ მდივანმწიგნობარი VI 679
ზურაბ ბოქოულთბუცესი 38, 623
ზურაბ სუფრაჯი 62, 63
ზურაბ პატრიარქის ნაცვალი 71
ზურაბ გორის მამასახლისი 162, 498
ზურაბ მთიულეთის მოურაეი VI 120

ზურაბა ქავახი 340
 ზურაბაშვილი დავით VI 330
 " თამაზა VI 630
 " შოშიტა VI 630
 " ნიკოლოზ VI 631
 " გოგია VI 631
 ზურაბოვი ზაალ თავადი VI 396

0

თავაშაშვილი ბერუა 612
 " ზურაბა 612
 თავართქილაძე გიორგი VI 528, 739
 " ლევანა VI 528, 739
 " ბეჟან VI 739
 " იესე VI 537
 " როსტომ VI 581
 " საყუარელი VI 265
 " სეხნია VI 265
 თავდგირიძე მამუკა ბოქაულთხუცესი
 VI 718
 " მიწარბეგ VI 739
 თავწარაშვილი ქაიხოსრო VI 476
 " ზურაბა VI 553
 თავსუბუქი ბერუა VI 158
 თავყელიშვილი ზურაბ 662
 თავქარაშვილი კიკოლა 280
 " ხოსიკა 280
 თაწიშვილი პაატა 540
 " სეიმონ VI 230, 375
 " მოსე VI 230
 " თეოდოსი VI 230
 " ტარიელ VI 230, 376
 თათანაშვილი გიგოლა VI 614
 " აქელა VI 614
 " ბაინდურა VI 614
 " გიორგი VI 631
 თათეისშვილი VI 714
 თათეისშვილი ხოსია 132
 თათრი ბერია VI 632
 თათრისშვილი შაფათა VI 625
 " ტეტია 663
 " ივანე 378
 თათქარიძე იოვანე 11

თამაზ სარდალი VI 682
 თამაზ კათალიკოსის მგალობელი VI 661
 თამაზ ეშიკადასაში იხ. ორბელიანი
 თამაზ
 თამაზა მეღვინე 473
 თამარასშვილი თანდილა VI 614
 თამარ დედოფალი, თანამეცხედრე
 თეიმურაზ II-ისა 165, 336
 თამარ დედოფალი როსტომ გურიელის
 თანამეცხედრე VI 655
 თამასხანი 210
 თამახანიშვილი გლაზა 201
 თანდილაშვილი 384
 " გოგია VI 622
 თანიშვილი ქაიხოსრო 545
 " ნინია 545
 " ბეჟან 545
 " ტეტია 545
 თარიმან ქეცხა 30; VI 153
 თარხანი 86
 " ლუარსაბ 346; VI 23, 102,
 104, 184, 696, 698
 " გიორგი 547, 548; VI 17,
 184, 198
 " ბეცია VI 17
 თარხანოვი სოლომონ VI 334
 " დიმიტრი VI 698, 705, 706
 თარხნიშვილი მამუკა 102, 103, 435,
 437; VI 98
 " ზურაბ 103, 305
 " გიორგი მინბაში 189
 " ზაზა ეშიკადას-ყორიასაულ-
 ბაში 33, 46, 54, 55, 68, 114,
 116, 119, 155, 157, 174,
 177, 435, 540
 " ბერი 196—198
 " ბესარიონ 197, 554
 " ბეცია 297, 538, 541, 676
 680; VI 201
 " გლაზა 304, 305; VI 184, 355
 " იოანე 366, 628
 " სოლომონ მეითარი 546, 547
 676; VI 17, 134, 184, 201,
 355

- „ ბადურ 435
- „ ტეტია 437; VI 184
- „ დიმიტრი მიწაშვილი 599, 627, 659; VI 84
- „ ლუარსაბ 678, VI 201
- „ დათუა 678, 680; VI 355
- „ ათანასი წინამძღვარი VI 198
- თაქაიშვილი იოანე 24, 225—228, 269, 488
- „ იესე 24, 269, 488, 594; VI 140, 151
- „ სულხან 594; VI 151
- „ ლუარსაბ 595; VI 140
- „ არღამელ 595
- „ ელისბარ 576; VI 282, 393
- თაყაიშვილი რევაზ 432, 569
- „ თემურ 463
- „ დავით 569
- „ ქახოსრო 569
- „ ვასილ იარანალი 106
- „ უსუფბეგი VI 233
- თაყაიშვილი გიორგი VI 448
- თაყინანთ გურგენა 460
- თაყინაშვილი ზაალ 162, 459—463; VI 363
- „ გურგინ 491
- „ მანუჩარ 491
- „ სულთან 491
- თაყაიშვილი (თაყოვი) ისაი 301, 392, 406, 574, 576; VI 32, 309, 383
- „ მიკიტუმა 15, 16, 73
- თბილელი ივ. ტვალაძე
- თედოშვილი ანდრია VI 65
- თეიმურაზ I 45, 60, 62, 418; VI 296
- თეიმურაზ II 63, 72, 79, 88, 109, 137, 159, 160, 161, 165, 198, 244, 269, 312, 336, 470, 524, 537, 583, 587, 603, 604, 663, 678; VI 83, 297, 352, 384, 696, 701—703, 708, 710, 712
- თეიმურაზ ბატონიშვილი (იმერეთი) VI 713, 715
- თეიმურაზ ბატონიშვილი 592; VI 78, 109, 120, 150, 162, 165, 193, 201, 298, 234, 698
- თეიმურაზ მელიქის შვილი 225
- თეიმურაზ მუხრანბატონი VI 691
- თეოდოსი არხიმანდრიტ-წინამძღვარი 322, 330; VI 22, 249
- თვალაიშვილი დათვია 241
- თითფერიძე სიმონა VI 487
- თინათინ დედოფალი თანამეცხედრე მამია გურიელისა VI 661
- თინათინ დედოფალი თანამეცხედრე ლევან დადიანისა VI 677
- თიულიშვილი ბერი VI 627
- თოღაძე გიორგი VI 637, 638
- „ კაცია VI 638
- თოთასშვილი გიორგი VI 620
- თოლაჩიშვილი ასატურა 474
- თომა ნაცვალი 151
- თომა წინამძღვარი 164, 206, 357
- თომა მამასახლისი 576
- თომა მღვდელი VI 63
- თომაშვილი იოსებ 653
- თორელაშვილი 128
- თოხაძე ხუცესი VI 552
- თოხულარა მოჭალაძე VI 694
- თუთახიაშვილი VI 23
- თუთუნაშვილი დავით 162, 241, 497; VI 363
- თულაშვილი ბერი 69, 410
- „ იოსებ 310, 688
- „ დათუა 585, 624
- თუმანიშვილი სულხან მდივანი 20, 21, 28, 35, 43, 72, 77, 85, 90, 116, 118, 119, 135, 142—144, 149, 152, 180, 183, 213, 308, 313, 609, 611, 639, 645, 651, 659; VI 17, 29, 39, 59, 64, 65, 78, 131, 150, 192, 194, 199, 208, 210, 220, 226, 232, 234, 282, 286, 293, 300, 305, 375
- „ გორჯასი VI 698, 705

„ ბახუტა VI 602
 „ ესტატე VI 602
 „ ლიპარიტ VI 602
 „ ქიშვარ VI 602
 „ ქაიხოსრო VI 602
 „ მანუჩარ მდივანი 142—144,
 261, 308, 639; VI 59, 62, 85,
 88, 210, 303
 „ ეგნატი მდივანი 228, 242,
 386—392, 639, 642; VI 211
 „ პაპუა 257, 335—392, 513,
 639, 642
 „ კიკოლა 25
 „ იოსებ 13, 14, 21, 155, 157,
 183, 213, 388, 419, 642; VI
 169, 463
 „ დიმიტრი სოუეტნიი VI 452,
 461
 „ ზაქარია VI 95, 602
 „ ზირთ: ელ VI 163, 388, 567, 639
 „ ელისბარ VI 165
 „ იოანე VI 165
 „ ნიკოლოზ VI 169, 210
 „ შიოშ VI 372
 „ გივი VI 662
 თუთუნაშვილი დავითა VI 55
 აურქისტანიშვილი დავით 44
 „ თამაზა 44; VI 233
 „ ბეცია 44; VI 132, 203, 339
 „ იოანე (ნიწია) 478, 579, 590,
 594; VI 35, 132, 194, 236,
 284, 290, 312, 314, 342, 350,
 355, 396, 449, 452, 461
 „ დიმიტრი 615
 „ ზაქარია VI 132
 „ ნიკოლოზ VI 132
 „ ფრანკისტან VI 132, 232
 „ იოსებ მღვდელი VI 232—
 234
 „ სოლომონ VI 235
 „ სფირიდონ VI 235
 „ გურგენ ქილიფთარი VI 376
 თუშიშვილი შერმაზანა VI 482
 თუშუასშვილი გოგია 173

თუხარელი გიორგი უზბაში 66, 78;
 107, 204, 253, 265, 311
 „ შოშია 197
 „ რამაზ 265
 „ გიორგი ბოქოულთხუცესი
 401
 თხლაშიძე ხოსია 156

ო

იაგულაშვილი ზაალ 174, 224, 268;
 VI 282, 369
 „ გიუა 223
 იაგობიძე ლაზარია VI 429
 „ საბა VI 640
 იანგოანთ პაპა 339
 იანტბელიძე VI 97
 იარაღალაშვილა 321
 იარაღაშვილი 502
 იარაღაშვილი ტერ-მოსესა 239, 31
 542, 543,
 იარალისშვილი როსებ VI 399
 „ ვახუშტი VI 594
 „ იარალი VI 594
 „ ასლამაზ VI 594
 „ ქახოსრო VI 594
 „ მანუჩარ VI 594
 „ ვახტანგ VI 594
 იარაღაშვილი თამაზა 559
 იაშვილი ნიკოლოზ 82
 „ დავით 173
 „ როსტომ VI 442
 „ ქაიხოსრო VI 462
 „ ბაქუა VI 429
 „ გიგიტელა VI 430
 „ კაციკი VI 430
 იბაშერ VI 635
 იბრეიმ-ბეგი 506
 იბრეიმ მოლა 537
 იეზანთ სტეფანე 139
 იენუქაშვილი მერაბა 73
 იესე მეფე 245; VI 152, 186
 იესე მდივანბეგი (მსაჯული) იხ. ბ.
 თაშვილი იესე

- იუზე მეფის ნაცვალი 71
 იესე შორდალი იხ. დიასამიძე იესე
 იესე ბატონიშვილი ბოქოულთხუცესი VI 600
 იესე მდივანი (გურია) VI 719
 იესე სავარეჭოს ნაცვალი 560
 იხშილ შოლა 537
 იელაშვილი ბერი VI 624
 " ზურაბა VI 624
 ივანაშვილი ბერი VI 632
 " ხვიმონა VI 618
 ივანგულანთ გურგენა ქუთხუდა 84, 86, 139; VI 343
 " ხტეფანა 84
 " ფარხადანა 405
 " ოსეფა VI 347
 ივანე ნაცვალი 65
 ივანე ქვათახევის კანდელაკი 647
 ილაშვილი ოთარ 187
 ილურიძე იოსებ VI 314
 იშაყულხისანი 148, 165, 292, 508, 509, 550, 570, 592, 593
 იმარინდუაშვილი ნახუიდა VI 616
 " მახარა VI 616
 იმცღაშვილი თეოდორა VI 616
 იმედაძე შიქელია VI 487
 " მახობია VI 487
 იმერლიშვილი ტეტია VI 460
 " ანდრია VI 460
 " ლაზარე VI 460
 " ნინია VI 460
 " იაკობ VI 460
 " ზაქარია VI 487
 იმეშაშვილი VI 607
 ინათამიშვილი მამუკა VI 279
 ინაკვაძე 132
 " თამაზა VI 262
 " ივანკია VI 467
 ინაშვილი ბერი VI 187
 " გრიგოლ VI 187
 " იახე VI 189
 ინდუაშვილი შაქარა 52
 " დათუნა VI 622
 " ბეუია VI 622
 " თამაზა VI 622
 იოაკიმ წინამძღვარი 330, 612; VI 318
 იოანე ბატონიშვილი 379, 525, 526, 528, 643; VI 30, 57, 64, 70, 77, 79, 81, 85, 88, 95, 105, 109, 134, 140, 145, 148, 155, 175, 177, 184, 191, 193, 202, 210, 221, 222, 230, 234, 237, 240, 287, 288
 იოანე (ნინია) ეშიკაბაბაში იხ. ენდრონიკაშვილი იოანე
 იოანე მღვდელი 24
 იოანე ნაზირი ოყრჩიბაშის შვილი 27
 იოანე მდივან-ლაშქარნივისი 98, 133, 134, 142, 143, 194, 235, 308, 320, 345, 356, 423, 592, 632, 647; VI 52, 64, 66, 81, 143, 206, 227, 325
 იოანე მუხრანბატონი სარდალ-სახლთხუცესი 184, 466, 467; VI 155
 იოანე მდივანბეგი იხ. ჩოლოყაშვილი იოანე
 იოანე მიტროპოლიტი ხიზიყისა და ბოდბისა VI 15
 იოანე კათალიკოსი VI 371
 იოანე ბოქოულთხუცესი VI 295, 298
 იოანე არქიმანდრიტი 369, 484, 647; VI 701
 იოანე მეფის მოძღვარი 464
 იოანე დიაკონი 484
 იოანე ამქარაბაში 514
 იოანე ამქარი 575, 576
 იოანე სახლთხუცესი 688
 იოანე ენისელთ მოურავი VI 88
 იოანაფ სამთავროისა და გორის მთავარეპისკოპოსი 322, 326, 329; VI 129
 იოზ გურიის ნათლისმცემლის უდაბნოს მამა VI 731
 იონა რუისის მეტროპოლიტი 99
 იონათამიშვილი ზურაბ 297
 " ბეუან 297
 იორამაშვილი სესია 460
 " ლეთისია 462
 იორდანესშვილი პაპუნა VI 615

„ დათუნა VI 616
 იოსებ კათალიკოზი VI 718, 719
 იოსებ მთავარეპისკოპოსი VI 713
 იოსებ კათალიკოზი VI 718, 719
 იოსებ მუშრები იხ. კალატოზიშვილი
 იოსებ
 იოსებ მუშრები, თუშმლის შვილი 174
 იოსებ ჩერქეზა 66
 იოსებ არქიერი 195
 იოსებ ნაზირის შვილი VI 59
 იოსებ მისკარბაში იხ. ბებეთაშვილი
 იოსებ
 იოსებ იასაული 415
 იოსებ მღვდელი 44E, 550
 იოსებ ღუკანოზი VI 80
 იოსებ ნაცეალი 560
 იოსებ ბოქოულთხუცესი VI 128, 311,
 321
 იოსებ მეიერუსალიმე VI 738
 იოსებ იასაული ნაზირი 564, 633
 იოსებ მილახვარი იხ. ყორღანაშვილი
 იოსებ
 იოსებ აქიმბაში VI 13
 იოსებ სახლთხუცესი 636
 იოსელიანი გიორგი VI 641
 „ როსტომ VI 261
 „ ბეუია VI 261
 „ ზალიკა VI 261
 „ ბერი ჭყონდიდლის მდივან-
 ბეგი VI 454
 ირაგელი სორაზან VI 606
 ირემაშვილი ბერუა 194—196
 „ ნონია 195—196
 „ ხიზანა 195—196
 იოსელიანი ბერი VI 370
 „ დავით არქიმანდრიტი VI 738
 ისაღ-ფაშა 266
 ისრაელაშვილი ბატყუა VI 625
 „ ისრაელა VI 625
 ისტოსი მღვდელ-მონაზონი VI 101
 ისხატი მოძღვარი VI 626
 იულონ ბატონიშვილი 57, 81, 89, 107,
 121, 138, 184, 190, 207, 208,
 209, 216, 217, 238, 246, 247,
 251, 255, 259, 457, 471, 476,

479, 493, 501, 503, 523, 525,
 529, 531, 534, 552, 558, 571,
 593, 619, 660, 670, 673, 674,
 675, 677, 678, 680; VI 17,
 20, 24, 29, 41, 45, 67, 69, 92,
 139, 256
 იჩქითიძე პაპუნა VI 623
 იწყინო ფარხადანა 299

კ

კახანაძე თედორე 381
 კავთელაშვილი 117; VI 607
 კაკიაშვილი ბასილა VI 593
 კაკუასიძე იოანე 331
 კაკაბაძე იესიკა VI 487
 კაკაბაშვილი გოგია 515
 კაკარმაზაშვილი რაიბულ 364
 „ გიორგი 364
 კაკაშვილი კაკია VI 630
 კაკაციშვილი ბიჭიელა VI 264
 კაკველიძე თედია VI 628
 „ პაატა VI 628
 კაკობაშვილი 467, 468
 კალანდარიშვილი ოთარა VI 515
 „ სიმონა VI 515
 „ გაბრიელ VI 671
 კალატოზიშვილი იოანე 146
 „ იოსებ მუშრები VI 227, 339
 კალოიანი ოტიელა VI 465
 კამლაძე დათუნა VI 490
 „ მამუყელა VI 490
 კანსაძე თანდილა VI 633
 კანდელაკი ვასილ მღვდელი 416
 „ დავით VI 227
 „ ოტიელა VI 523
 „ კაკაბა VI 523
 „ ივანე VI 558
 კანიაშვილი ბერი 190
 კახანაძე 96, 156
 „ გოგია VI 92
 „ დათუა VI 92
 „ იესე VI 92
 „ პაატა VI 92
 „ შიომ VI 638

კარგარეთელი სვიმონ დეკანოზი 102
 „ ზაზა 416
 „ ნიკოლოზ 416
 კარიკაშვილი 398
 კახრაძე 328
 კახიშვილი გრიგოლ VI 227, 293, 315
 კბილაშვილი დავით 138
 კბილიანიშვილი ბაუყა VI 671
 „ ზაზუტა VI 671
 „ სეხნია VI 671
 კე:ჩიშვილი თედორე VI 601
 კე:ღელიძე დავითელა VI 566
 „ იებელა VI 566
 „ გოგისა VI 571
 „ იებე VI 571
 „ გაბილა VI 573
 კელაპტირევილი ბერუა VI 184
 „ თედორე 665
 კენჭბატაშვილი 117
 კენჭაძე გიორგი VI 659
 „ გოგნია VI 659
 „ ნასხილა VI 659
 „ ლომინა VI 659
 „ ჭკერვალი VI 659
 „ მამუა VI 659
 კენერაშვილი ქრისტესია 331
 კეპულაძე თანდილა 274
 „ ნიკოლოზა 274
 „ იესელა 274
 კერვალი მამუა VI 624
 კერჩხაძე VI 592
 კეშელაუა ხოსიელა VI 450
 „ ივანე VI 450
 „ ოთარე VI 450
 „ ჰამუნელი VI 450
 კენაღე სიმონია VI 271
 კვალაშვილი სოლომონ 496
 „ „ დავით 497; VI 203
 კვანტრეიშვილი ხოსია VI 491
 „ სეხნია VI 491
 „ გიორგელა VI 491
 „ დავითელა VI 491
 „ პაატელა VI 491
 „ საუვარელა VI 491
 კვანკახაძე გაბრიელ 564

„ სვიმონ 564
 კვაშალი ბუქუ VI 540
 კვეზერელი დავით VI 327
 კვენიაშვილი შიო VI 57
 კვერნიაშვილი ჯაფარა VI 27, 29, 45
 კვერენჩხილაძე VI 265—266
 კეინიკაძე დათუა VI 638
 „ გლახა 428
 კეიენიძე ძაღლუა VI 637
 „ ნათვალი VI 638
 კეირიკაშვილი 14
 „ სეხნია VI 700
 კეიკაძე მახარობელი VI 450
 კეიკო მგალობელი 540
 კეიკოშვილი როსტომ VI 625
 „ ოქრუა VI 616
 კეიკოლა ბოქაულის შვილი 61
 კეიკონა ბუში VI 429
 კეიპაროიძე ოთია VI 638
 კეიპაროიძე თამაზე VI 428
 „ ბერიკა VI 428
 კეირთაძე გორგელა VI 509
 „ მახარიკა VI 509
 კეირიკასშვილი შოშია VI 627
 კეირიღე (კეციშვილი) მთავარეპისკოპოსი 195, 572; VI 129
 კეისერა ივანა VI 633
 კეიწმარიაშვილი VI 562
 კლდიაშვილი ელია VI 268
 კლიშიაშვილი ოტია 104
 „ კაცია 118
 „ დათუა 118
 „ ქამახსი 150
 კნორინგი VI 336
 კობალაძე ნიკოლოზა VI 547
 კობახიძე ვასილ 309
 „ ჭოდორა 444
 „ არზაუან 445
 „ გიორგი 445
 კობიაშვილი ომან 289
 „ ტეტია 289
 „ იოანე 514
 „ სოლომონ 655
 „ ლუარსაბ VI 43

„ ავთანდილ VI 115
 „ ამირან VI 115
 „ ბეჟან VI 115
 „ სარიდან VI 120
 კოცხაშვილი გოდერძა VI 605
 კოცხიაშვილი ბასილა VI 618
 „ ბაინდურა VI 620
 კოკოლაშვილი ბერო VI 27, 29, 45
 „ გოგია VI 46
 კოკონაშვილი გოგია VI 267
 კონიაშვილი დათუნა VI 629
 კონსტანტინე შეფე (მამადუღლიხანი)
 421, 422, 432, 592, 676, 678
 კონსტანტინე მუხრანბატონი VI 362, 689,
 691, 693, 696, 698, 711
 კონტრიძე გაბრიელ VI 737
 კოპარიძე 96
 კოქეშვიძე ხახუტელა 274
 „ ბუჭუელა 274
 კოპლატაძე სახუტა VI 661
 კორინთელი იასე 167
 „ პაპუა 529
 „ ელისბარ 529
 კორძია იესე VI 272
 „ დავით VI 272
 „ გიორგი VI 451
 კოტორაშვილი ბერო 362
 „ თედორე 362
 კოჩაძე ივანე VI 604
 „ პაატა VI 605
 კოკლაშვილი ქრისტესია მღვდელი 321
 კოხტასშვილი ქიტეხა 646, 647
 „ გოგია 647
 კტანიაშვილი შერმაზანა VI 620
 კუპრაძე გიორგი VI 454
 „ სენნიკა VI 504
 „ ზაჭუტი VI 504
 „ ანტონ მღვდელი VI 735
 კურაშვილი სიმონიკა VI 513
 კურტანიძე VI 20
 კურცხალია იოსამ VI 429
 „ არამაზ VI 429
 „ გიორგი VI 637
 „ ფირან VI 637

ლ

ლაბარისშვილი სეხნია VI 612
 „ დათუნა VI 619
 „ ჰაიორგი VI 619
 ლაბაძე პაპა VI 21
 ლაგურაშვილი როსება VI 616
 ლაზარე მღვდელი 107
 ლაზარე ნაზირი 126, 127
 ლაზაროვი ივანე პეტროვიჩი მოაქარ-
 მართებელი VI 328, 414,
 437
 ლალაშვილი 111
 ლალომაშვილი იორდანე VI 621
 ლაქექიშვილი გიორგი VI 603
 „ პაპუნა VI 603
 ლანჩავიშვილი გლახა VI 69
 ლაპინაშვილი (გაგლოანთ) ბარო 621
 ლაფაურსი 128
 ლაფერაშვილი ჯაქარია მღვდელი 201
 „ ბერძენა 201
 „ ბერიკა 201
 „ დემეტრე 202
 ლალაშვილი დემეტრე 127
 ლალიძე ზაალ VI 462, 488, 492
 „ გიორგი VI 499, 492
 „ რამაზ VI 489
 ლაშხი კაცია 112
 ლაცაბიძე სესია VI 141
 ლევან კახთა მეფე 292
 ლევან ბატონიშვილი (შაჰსულხანი) ძე
 ვახტანგ V-ისა, 59, 89, 121,
 125, 126, 242, 413; VI 106,
 635, 679, 635
 ლევან ბატონიშვილი (იმერეთი) VI 659
 ლევან მუხრანბატონი 653; VI 252, 639,
 691—693
 ლელუაშვილი ივანე 316
 ლეონ ბატონიშვილი, ძე ერეკლე II-
 ისა 53, 61, 83, 129, 171,
 479
 ლეუვა კაიხოსრო მღვიანი VI 641
 ლეონიძე თამაზელა 274

ლეონიძე ხლომონ მსაჯული 42, 114,
330, 369, 374, 377, 378, 415,
417, 419, 431, 442, 449, 465,
478, 490, 509, 527, 534, 541,
546, 570, 573, 574, 579, 591,
570, 573, 574, 579, 591,
609, 611, 617, 639, 645;
VI 69, 95, 122, 165, 177,
181, 199, 208, 221—224,
226, 232, 234, 238

ლეფონავა ინალუხუ VI 684

ლიპარიტაშვილი ბერი 324

„ გოგია 324; VI 76

„ გელია 324

„ ზურაბ VI 395

ლიპარტაშვილი 57

ლიპარტიანი ძმა ვამეყ დადიანისა VI 667

„ კაცია VI 678

ლიპაშვილი გიორგი VI 76

ლიპუაშვილი პაპაჩანა VI 99

ლოთიკაშვილი ოთაბ 360

ლოლაძე ლუარსაბ მოურავი 322, 344,
345, 501; VI 399

„ ქაიხოსრო 322

„ ბერიკელა 690—692

„ სეხნია VI 627

„ გოგია 690—692

ლოლიასშვილი დომელა VI 630

ლომაური გოგია 538

„ ბერუა 538

„ სეხნია 539

„ ივანე 541

ლომინაძე მახარობელი VI 736

ლომიტაშვილი ქიტეხა 586; VI 110

„ კაცია 187, 188

„ გოძია VI 110

„ თევდორა VI 623

„ ბერუა VI 623

„ ხუცესი VI 623

ლორთქიფანიძე სვიმონ VI 261

„ ნიკოლოზ VI 261, 440, 461

„ ბეჟან (სიმონის ძე) VI 271

„ ბეჟან (დავითის ძე) VI 271

„ ოთარ მღივანბეგი VI 272

„ როსტომბეგ მღივანბეგი

VI 279, 488

„ თამაზა VI 583

„ ბუჭუა VI 640

„ გიორგი VI 640

„ ვახტანგ VI 640

„ ბერი VI 640, 641

ლომიძე 58

ლომჭარია გიორგი VI 488

„ იორდანე VI 488

ლორია ივანია VI 450

ლოცვილაშვილი დათუნა VI 612

ლუარსაბ ბატონიშვილი, ძე როსტომ
მეფისა 660; VI 588

ლუარსაბ სარდალი VI 609

ლუარსაბ წინამძღვრიშვილი 42

ლუარსაბ მეღვინეთუხუცესი (ოდიში) VI
678

ლუარსაბ ბოქაული 63

ლუარსაბ მინბაში 206, 360

ლუარსაბ შილახვარი 472

ლუარსაბ ყორიასულბაში 509, 651;
VI 20

ლუარსაბ ბოქაულთუხუცესი 397

ლუაშვილი გიო 206

ლუკა მღვდელი 614

ლუკაშვილი ივანა VI 633

„ შოშიტა VI 633

ლუკიაშვილი ბერიკა VI 620

ლუსოასშვილი პაპუნა VI 623

ლუსიაშვილი ესტატე VI 624

ბ

მაზანაშვილი რევაზ VI 620

მაზაშვილი ხახუტი VI 428

„ ლაზარია VI 429

მაზიაშვილი 467

მაზიტაშვილი მგელა 291

მაზმანი ბადია VI 630

„ პაპუნა VI 630

მაზმისშვილი ბერი VI 618

მათე წინამძღვარი VI 657

მათეშვილი ოთარ 317
 „ მათე 317
 მათვალასვილი მარდახი VI 625
 „ ხანანა VI 625
 მათიაშვილი ზუნია 602
 „ იოანე VI 59
 მათითაშვილი გოგიტლა VI 520
 მათიკაშვილი ივანე 631
 „ ტეტო 631
 მათირიშვილი სესტია VI 429
 „ უანწია VI 429
 მათუნაშვილი კიკოლა 265
 „ დავით VI 394
 მაისურაძე 94, 327
 მაკანტალაშვილი ზურაბ 71
 მაკარიშვილი საბა VI 133
 მალულაძე ბერუა VI 597
 მამადუღლიხანი 421, 422, 432, 592, 676, 678
 მამაიაშვილი ზურაბ 30
 მამარაშვილი რუსი VI 428
 მამაცაშვილი დათუა 209
 „ იოსებ სახლბუცესი 231, 594—595
 „ პეტრე VI 88
 „ პაპუნა VI 297
 „ გლახა VI 296
 „ რობამ VI 591
 „ დათუნა VI 592
 „ პაპუა VI 592
 „ ელისბარ 665; VI, 102, 307, 357
 მამაჩანაშვილი 297
 მამიაშვილი გიორგი 446
 „ დავით 446
 „ სვიმონ 446
 „ დათუა 446
 „ ნიკოლოზ 446
 მამისხვალაშვილი მარდახი VI 80
 მამისხარაშვილი აბრამ 634
 „ ოქროა 634
 მამნიაშვილი შალვა VI 189
 მამუკაშვილი 467, 468
 „ გიორგი VI 628
 „ პაპუნა VI 627

„ ბერი VI 627
 მამუკელაშვილი ზურაბა 688
 მამულა მამასახლისი 46
 მამულაშვილი იოვანე 250
 „ ლომკაცა 250
 მანანათ სტეფანე მწერალი 84
 მანგლელი ნიკოლოზ 62, 63, 147
 „ ატიფოს 633
 მანდანაშვილი როსტევან VI 377
 მანდენანთ ავთანდილა 301
 „ სტეფანე 301
 მანდიაშვილი დათუნა VI 700
 მანელიშვილი ივანე VI 622
 მანუჩარ მეითარი VI 599
 მანუჩარ მღივან — ლაშქარნიისი იხ.
 თუმანიშვილი მანუჩარ
 მანუჩარაშვილი შაქროა 389
 მანფურაშვილი თამაზა VI 97
 მარგველაშვილი ბერო 595
 მარდაღიშვილი მახარობელი 132; VI 262
 მარეხიშვილი დათიკო VI 429
 მარიამ დედოფალი, გიორგი XII-ის თანამეცხედრე: VI 77, 109, 123, 161, 172, 193, 223
 მარიამ დედოფალი, როსტომ მეფის თანამეცხედრე, 25, 40, 94; VI 588, 591, 683
 მარიამ ბატონიშვილი 131, 369, 601; VI 87
 მარიამ დედოფალი თანამეცხედრე გიორგი გურიელისა VI 722, 724, 726
 მარიამ ბაირამ-ბეგის ცოლი 293
 მარკოზაშვილი მიქელაი VI 659
 „ დავითაი VI 659
 მარიინდაშვილი რამაზა VI 598
 მარმარა ყასაბ ყურჩას ქალი 298, 300
 მარმარაშვილი ავეტიქა 140
 მარტაშვილი ლუარსაბ 452
 „ ასანა 452
 მარტიროზისშვილი სულხან VI 592
 მარტიროს ვართაპეტი 15
 მარტირუზ ეპისკოპოსი 412
 მარტველი სენნია VI 627

შატია მაქსასხლისყოფილი 140
 წატყუაშვილი გიორგი 416
 შაქარაშვილი ბერი VI 642
 შაქსიძე კათალიკოსი VI 269, 723, 724, 728
 შალაშვილი (შალაძე) ნიკოლოზ
 111 116, 239; VI 294, 373, 375, 604, 612
 „ დავით 222, 368, 369, 531; VI 18, 231, 373, 374, 376, 414, 451
 „ სვიმონ 222, 304, 305, 368, 407, 408, 531; VI 294
 „ ხააშ 367
 „ ამილხარ სახლთხუცესი 201, 368, 383, 592, 603; VI 370, 371, 374, 376
 „ იაკობ 368, 532; VI 293
 „ იოსებ მდივანი 368; VI 370, 374, 376
 „ პაპუნა 398
 „ ფირან 397, 398, 531
 „ რევაზ სახლთხუცესი 397, VI 375
 „ აღამ 397, 398, 533
 „ ზურაბ 397, 532
 „ იასე 397; VI 479
 „ გედევან 397
 „ ხუცია 397, 398
 „ ხეხნია 397, 398
 „ ერასტი 397, 398
 „ დეზიბა 397, 398
 „ გიორგი სახლთხუცესი VI 373, 375
 „ გიორგი VI 293
 „ გაბრიელ 633; VI 370, 374
 „ ზაზა 531; VI 636
 „ დემეტრე VI 636
 „ პაპუა სახლთხუცესი VI 372, 595, 691, 693
 596, 691, 623
 „ იოანე სახლთხუცესი VI 372
 „ ივანე ბოქოულთხუცესი 636; VI 293, 370, 388, 461
 „ მამუკა 532

„ სოლომონ მდივანი 532, 604 VI 375
 შალრაძე, პაატა 43
 „ დავით 637
 „ გიორგი VI 612, 634
 „ მამუკა VI 612
 „ იესე VI 612, 634
 „ იესე VI 612, 634
 შალულარია ხოსრუელი VI 450
 „ მახარობელი VI 450
 შაუა ბოქოულთხუცესი იხ. მაყაშვილ მაყა
 შაუაშვილი სვიმონ ეშიკადასაბაში 149 364
 „ როსებ მინბაში 255, 256 361, 456, 597; VI 90, 299, 318
 „ ლუარსაბ მინბაში 256
 „ დავით ნაზირი VI 90, 208 237, 292, 298, 318,
 „ დიმიტრი VI 292, 298
 „ გიორგი 486; VI 227
 „ შაუა ბოქაულთხუცესი 521 646, 663; VI 636
 „ გოშფარ 521; VI 90, 292
 „ ალექსანდრე ეშიკადასაბაში 237, 242, 322, 524, 570, 647, 648, 658; VI 58, 65, 81, 101 82, 108, 113, 147, 171, 207 208, 212, 220, 227, 292, 314 396, 449
 შაჩაბელი ბარძიმ 26, 109, 167, 168; VI 467, 469
 „ იესე 109, 111, 112, 377
 „ გოგია 109, 112, 113
 „ თეოფანე 109
 „ ფარსადან 112, 113; VI 467
 „ ელიზბარ 113
 „ ზაზა უზბაში 167, 168; 264 294, VI 467
 „ თეიმურაზ (ფარსადანის ძე) VI 467, 469
 „ თეიმურაზ (ზაზას ძე) VI 467 469

- „ დავით (ლევანის ძე) VI 467, 469
- „ ლევან VI 467
- „ ავთანდილ VI 203
- „ ლუარსაბ VI 203
- „ დეეტორ VI 469
- მანხიასშვილი ხარქისა VI 624
- მაცხოვანსშვილი ღარჩია VI 622
- მაწაწიშვილი ბერი VI 80
- მაწონაძე ივანე VI 56
- მაწონაძე გულია VI 633
- მაქავარიანი ქაქუცა 279; VI 429
- „ იოსებ 686
- „ სვიმონ VI 476
- „ როსაფ VI 475
- „ გოგია VI 429
- „ ზალიკა VI 429
- „ ოთანა VI 429
- „ ქაიხოსრო VI 439, 640
- „ კაკა VI 637
- „ შიოშ VI 637
- „ ხახუტა VI 637
- „ ბერი VI 637
- „ ფირან VI 637
- „ მამუკა VI 637
- „ ზურაბ VI 439
- „ იესე VI 489
- „ იოვანე VI 489
- „ ნიკოლოზ VI 489
- მაქარაშვილი ბერიკი VI 429
- „ შიო VI 429
- „ ლაზარე VI 637, 640
- „ გოგია VI 640
- „ ხოსონა VI 640
- „ სეხნია VI 637
- „ დალაქი VI 638
- მაქუტაძე ნარიმან VI 454
- „ რამაზ სახლთხუცესი VI 657
- „ იოვანე სახლთხუცესი VI 718
- „ დავით სახლთხუცესი VI 734
- „ გურიელთ ერისთავი VI 714
- მანანაშვილი გურგენა VI 76
- მანარაშვილი თამაზა 64
- „ გლაზა 64
- „ ხალუყაზარ VI 623
- „ სისაური VI 623
- მანარაძე დავითელა VI 441
- „ გიორგი VI 506
- „ ივანე მეღვინე VI 718
- „ ისე VI 718
- მანარობელი გიორგი 592
- „ ზუბიტა 592
- „ ნონიკა 592
- „ მღვდელი 550
- მანატელი გლაზა 670
- „ ოთარ 670
- „ პაატა 671
- „ ბარძიმ 671
- „ პაპუა 671
- მანვილაძე 58: VI 42
- „ გლაზა 79, 101, 581, 651, 653
- „ ზაალ 79, 80, 101; VI 24
- მანნიაშვილი 94
- მანოხაშვილი მამუკა 688
- მაპაძე-ბეგი 347, 537, 538
- მაღლობლიშვილი გიორგი 122
- „ დავით 138, 442, 443, 598, 602
- „ ბეუნ 598; VI 90
- „ დიმიტრი 657
- „ ონა VI 449
- მაგელაძე გიორგი VI 671
- მღვინეშვილი პართენ 319, 320
- „ ზურაბ VI 636
- მებრელიშვილი დათუა 462
- მეგრელიშვილი სეხნია VI 700
- მეგრეშვილი გოგია 560
- მეგუთნიშვილი VI 60
- მელიაშვილი გიო VI 627
- მეზერიშვილი ბიძინა VI 597
- „ გაბრიელა VI 482
- მეთოდი მღვიანბეგი იხ. ერისთავი მე-
თოდი
- მეთიროშვილი თომა 341
- „ ქაიხოსრო 341
- „ იოანე 341
- „ სოლომონ 546
- მეკარეშვილი 297
- მეკურტნიშვილი ბერი VI 624

- მელანაშვილი VI 455
 მელაშვილი გოგია 71
 „ დავით 71
 „ ხესია 71
 მელაძე შავბერია 596
 მელაი ხისონია VI 544
 „ ოთარი VI 678
 მელიქიშვილი თეიმურაზ 420
 „ ავთანდილ VI 66
 „ იოსებ ლაშქარნიელის VI 227
 მელიქოვი აბელი VI 383
 მელიწკაური 518
 მელქისედეკ ეშიკალაბაში 249
 მელქუა მესურნი 474
 მემარნიშვილი პაპუნა VI 621
 მემხრისშვილი ბერი VI 626
 მენაბდე ხახუტა VI 545
 მენაფირე ონისიძე VI 527
 მენაღარიანთ გაბრიელ VI 359
 მერაბ-ალა 474
 მერაბ მოურავი 589; VI 240, 636
 მერაბ ნაზირის შვილი VI 59
 მერაბაშვილი მახვილა VI 86
 მერაბიძე კალანთარი იხ. ციციშვილი
 მერაბიძე
 მერკვილაძე ივანე 280
 მერცხულავა ქორუა VI 684
 მეტრეველი პაპუნა VI 141
 მესანთლიანთ სტეფანა 29
 „ შიკირტუმა 315
 მესხი თამაზა 275; VI 242
 „ ივანე 585, 586; VI 442
 მესხიშვილი გიორგი 438
 მეფარიძე თამაზა VI 428
 მეფისაშვილი აკოფა VI 521
 მეფურიშვილი 50, 51
 „ დავით 178, 341, 343
 მექვაბისშვილი შერმაზანა VI 623
 მექვაბიშვილი ჭიშვერ VI 594
 მექუდისშვილი VI 592
 მეღვინეთხუციშვილი ფირან 19
 „ ზაალ 118, 608
 „ თომა 176, 211, 608, 658;
 VI 51, 55, 198
 „ ააბა 176, 211; VI 51, 55,
 258
 „ სვიმონ 176, 211
 „ რევაზ 187; VI 605
 „ იოსებ VI 122
 მეწიხვილი შიო VI 623
 მეჭინბისშვილი პაბა VI 528
 მეჭოგე ნადირა VI 631
 მეტრისშვილი ბიძინა VI 628
 „ პაბა VI 628
 „ ოტია VI 700
 მზექაბუ მღვიანბეგე იხ. ორბელიანი
 მზექაბუკ
 მთაწმინდელი ეფთვიმი VI 642
 მიკიტუმ მელიქის ნაიბი 142
 მილორაფა ხოსიტელა VI 440
 მინდოდაშვილი 67
 მირაქაშვილი არუთინა 122, 409
 „ ოსტეა 325
 მირზა იბრეიმა 110, 204;
 მირზა რაბი 347
 მირზა აფრიამა VI 81
 „ როსტომა VI 81
 მირზაშვილები VI 73
 მირზაშვილი დავით 572
 „ გოგია 662; VI 203
 „ ქაიხოსრო VI 258
 მირიან ბატონიშვილი 89, 121, 138,
 184, 216, 238, 246, 250, 473;
 VI 15
 მირიანაშვილი იესე 47
 „ პეტრე 431; VI 152
 „ ივანე VI 152
 „ დათუნა VI 620
 მირიანანთ ავთანდილა 301, 574
 „ სტეფანა VI 142
 მირსაყული 537
 მიქანაძე პეტრე VI 537
 მიქაძე იოსებ VI 406
 „ სოლომონ VI 406
 მიქელ მღვდელი 97, 133
 მიქელაშვილი გაბრიელ VI 317
 მიქელაძე 53
 „ შაქარა 163; VI 276
 „ ქაიხოსრო 163

„ ლევან VI 276
 „ დავით VI 276, 330, 641
 „ ზაალ VI 276
 „ სვიმონ VI 27
 „ მერაბ VI 330
 „ ნუტუ VI 432
 „ დავით მდივანბეგი VI 454,
 478, 490, 641
 „ გრიგოლ VI 464
 „ როსტომ VI 464
 მიქელიძე იასე 9
 „ პაატა 9
 „ პატარკაცი 9
 „ გიორგი 9
 „ ღვთისია 37
 მიღლისი ხეჩატურა 15
 „ სტეფანე 26
 „ ტერ-ოხანა 35
 მიწობლიძე ნოდარ VI 323
 „ მარკოზა VI 323
 მიხაილ მიტროპოლიტი 44, 94; VI 360,
 362, 377
 მიხაილ მეფის ძე VI 78
 მიხაილ დეკანოზი VI 284
 მიხანაშვილი 118
 მიხლანჯი გიორგი VI 700
 მკეველიშვილი დავით 355
 „ იასე 355
 მკერელიშვილი პაპა VI 114
 მოისწრაფეშვილის სიმონ VI 739
 მორჩილაძე 197
 მოსე წინამძღუარი VI 461, 498
 მოვიდაშვილი VI 246
 მონდობილაშვილი VI 42
 მოურავიშვილი ზაქარია 47, 48
 „ პაატა 47
 მოხეშვილი თამაზა VI 612, 623
 „ დათუნა VI 623
 მოსიაშვილი ვიგითი VI 430
 მუჟვანაძე სიქანდრაი VI 662
 მრუელისშვილი იორამ 228, 229
 მსხილაძე სვიმონ VI 699
 მუშაწოლანთ ა. ეტიჟა VI 378
 „ ოსტუა VI 378
 „ ბაღდასარა VI 378

მუშაწოლაშვილი შიკირტუმა 314
 მუნთუანთ ოსტუა 15, 124, 392
 მუმლაძე ბერი VI 69
 მუნჯიშვილი დავით VI 413
 „ ნონია VI 482
 მურადაშვილი იოსებ VI 469
 „ გლაზა VI 482
 მურვანიშვილი ქაიხოსრო 32, 33, 54
 „ ლუარსაბ 207, 208
 „ რევაზ 288
 „ იესე VI 604
 „ ოთარ VI 604
 „ მურვან VI 639
 მურადა ნალბანდი VI 623
 მურადა ალამდარი VI 48
 მურადოვი გაბრიელ VI 456
 მურაჩაშვილი დავით VI 394
 მურუზიძე დათინა VI 659
 მუხნელაშვილი 409, 474
 „ შოშია VI 186
 „ როსტომ VI 186
 „ გოგია VI 186
 „ სოდომონ VI 186
 „ კიკოლა VI 186
 „ ზაალ VI 599
 მუქათაბიძე დათუნა VI 629
 მუჩაიძე შიო VI 620
 „ ხენია VI 620
 მუჩიაშვილი პაპა VI 598
 მუხრან-ბატონიშვილი სვიმონ VI 689,
 691, 711
 „ გოგია VI 711
 „ იოვანე VI 711
 „ ბაგრატ VI 711
 მუჩირი ბახილა 94
 მღებრიშვილი გოგია 687
 „ გოდერძა VI 624
 მღთისაყარ 663
 მჩიხვაიკაძე კაკეულანა VI 620
 მჩხაიძე გიორგი VI 671
 მჩხიკვაძე ქიტია VI 632
 მჭულიაშვილი VI 604
 მწარიაშვილი ბერი VI 631
 მკედელი მახარა VI 630
 მკედელიშვილი მაზატა 190

„ ღმრთისწავარ 335
 „ მახარე 436, 664
 „ ბეცია ქეცხა VI 22
 „ ნასიკი VI 428
 „ გელია VI 626
 „ თეოდორა VI 627
 „ ბეცია VI 627
 „ ივანა VI 629
 „ მახუტა VI 631
 „ მამისა VI 661

შვედლიძე 326, 327
 „ თაზია 40
 „ დათუნა VI 599

შვედლური ფუნტერა 453
 შველისშვილი გიორგა VI 724
 „ მამუკა VI 724
 შველიძე გიგიტელა VI 430

5

ნაბერლიშვილი იოსებ 373
 ნაგლაძე ლუარსაბ 620
 ნადირაშვილი პაპია 491
 „ კატარკაცი VI 479
 „ ზაზა VI 479
 „ გოგია VI 479
 „ დემეტრე VI 479
 „ მუქაფა VI 613
 „ ხოსტია VI 613
 „ თედორა VI 622
 „ შოშიტა VI 622

ნადირაძე კაცია VI 638
 ნადირშაში 244; VI 83, 107
 ნაეიკრიშვილი 398
 ნაეროზანთ როსტომა 315
 ნაეროზაშვილი გიორგი 416
 ნავტიკაშვილი სტეფანე 140
 ნაზარაანთ თამაზა 37

ნაზარალისხანი იხ. ერეკლე I
 ნაზარაშვილი ბეჟანა 436

ნაზარბეგისშვილი ოსეფა ქეთხუდა 15,
 29, 73, 84, 133, 139, 173,
 232, 266, 412, 414, 587

ნაზარბეგიათ თომა VI 381

ნაზარბეგისშვილი ვიორგი 301; VI 214,
 217, 309

ნაზაროვი იოანე 541
 „ ბეჟან 541

ნათანიშვილი გრიგოლ 206
 ნათიშვილი იოანე 18

ნათლიშვილი გოგია 518

ნაკაშიძე ბეჟან 82

„ გოქასპი VI 454

„ ივანე VI 527

„ ლაზარე VI 580

„ მამუკა VI 657—658

„ გიორგი მეღვინეთხუცესი VI
 718

„ სუყარელი VI 718

ნაკულაშვილი ბ.ხილ მღვდელი 71,
 164, 192

„ გოგია 71

„ პავლე მღვდელი 71

ნალბანდი მურადა VI 623

ნამგალაური გიორგი VI 189

ნამორიშვილი ზოსია VI 605

ნანაძე მამისთვალე VI 671

ნანეიშვილი ქველი VI 270

ნარიშანიშვილი VI 43

ნასყიდა მოლარე VI 600

ნასყიდაშვილი ხაბა VI 72

„ საზვიტა VI 623

„ სეხნია VI 623

ნაქებასშვილი იასე 452

ნაცულიშვილი პაპუა 518, 535

„ დავით 560

„ ქანი 535

ნახუცრიშვილი ზურაბ 69

ნეკაშვილი ტეტო 364

„ ბახილა 364

ნეკრესელი დოსითეოს 31, 32, 105,
 262, 358, 361, 363, 483, 550;
 VI 112, 317

ნეოფიტე მღვდელ-მონაზონი 73, 504,
 505; VI 427

ნეკოლოზ ბატონიშვილი (იმერეთი) VI
 394, 448, 495

ნეკოლოზ არქიმანდრიტი VI 607

ნეკოლოზ ღვკანოზი 45; VI 702

ნიკოლოზ გურჯი რევაზის შვილი იხ.
 ბარათაშვილი ნიკოლოზ
 ნიკოლოზ უზბაში იხ. ქავთრიშვილი
 ნიკოლოზ
 ნიკოლოზ დეკანოზი კარისა 95, 105,
 108, 507, 668
 ნიკოლოზ მღვიანებეგი იხ. ციციშვილი
 ნიკოლოზ
 ნიკოლოზ მოძღვართ-მოძღვარი 439
 ნიკოლოზ თავილდარი 456
 ნიკოლოზ კათალიკოსი ამილახვარიშვი-
 ლი 383, 532, 593
 ნიკოლოზ მუხრანბატონის შვილი 653
 ნიკოლოზ გოლარეთხუცესი 203, 204
 ნიკორწმიდელი მანოელ VI 651
 " გერმანე VI 713
 " ხილვისტრო 275
 ნინა დედოფალი (ოდიშისა) VI 370,
 448
 ნინასშვილი დათუნა VI 627
 " გოჩია VI 627
 ნინია ბლუ 518, 535
 ნინია ბარაბანჩიკი VI 191
 ნინიაშვილი ნინია VI 482
 ნინოწმინდელი საბა 184, 195
 " იოსებ 612
 " მიხაილ VI 15, 198, 373
 ნიუარაძე კაცია 273
 " პაატა 273
 " ქაიხოსრო 273
 " ზაალ 273
 " თეიმურაზ 273
 " ბეჟან 273
 " როსტომ VI 434
 ნოდარ სახლთხუცესი 589; VI 240
 ნონიაშვილი VI 42
 ნონიაშვილი ივანე VI 55

ო

ოანეზ ვართაპეტი ქალაქის წინამძღუ-
 რი 15
 ოანეზ თავილდარი 354, 420
 ოანეზ ხარაზი 473
 ოანეზ სუფრაქის შვილი 587

ობლიძე ალექსა VI 629
 " პაპუნა VI 630
 " გიორგი VI 630
 " ლომი VI 630
 " შოშია VI 630
 ოზოლაშვილი ფირო 317, 318
 ოთარ მილახვარი VI 208
 ოთარ მღვიანი 319, 320, 358, 361, 486
 ოთარ სახლთხუცესი VI 115, 117
 ოდიშელიძე იოანე 479
 ოთანასშვილი ზურაბ VI 610
 ოთარ ხევისთავი VI 694
 ოთიეშვილი მალაძე VI 579
 ოთხმიწური იესე VI 534
 " ბახუტა VI 736
 ომან კალაურის მოურაეი VI 102, 104,
 239
 ომან ლაშქარნივისი იხ. ხერხეულიძე
 ომან
 ომან მღვიანი VI 185, 194
 ომანაშვილი ვახუშტი VI 610
 " იოთამ VI 610
 ომანიძე VI 41
 ომარაშვილი ზიზანა 127
 ოშიაძე ბეჟანა VI 659
 " ხიზნია VI 659
 ონანაშვილი ლუარსაბ 20, 48, 206, 306,
 489 568; VI 121
 " ასლან 48
 " ზაქარია 306; VI 121
 ონიკოვი ნიკოლოზ ტიტულარნი სო-
 ვეტნიკი VI 396
 ონასშვილი დავით 303
 ორბელიანი იოანე მღვიანებეგი 11, 14,
 20, 21, 28, 33, 34, 47, 53,
 55, 57, 58, 63, 69, 70, 74,
 77, 85, 92, 128, 141, 145,
 148, 166, 195, 213, 223, 389;
 VI 34, 39, 705
 " პაპუნა VI 696, 698
 " ყაფლან VI 698
 " რევაზ ხარდალი VI 705
 " ზურაბ VI 698
 " იაკობ VI 698

სამარადღან VI 698
 " მზეკაბუჟ მდივანბეგი 34, 35, 51, 63, 69, 70, 77, 85, 92, 102—104, 107, 112, 113, 122, 128, 129, 135, 144, 145, 149, 158, 166, 183, 189, 193, 198, 204, 208, 213, 220, 223, 228, 229, 231, 238, 242, 247, 248, 262, 272, 297, 300, 302, 305, 306, 330, 528; VI 696
 " დავით სარდალ-სახლთბუცესი 10, 11, 136, 137, 185, 225, 332, 615; VI 306, 307
 " დიმიტრი ეშვილასბაში 23, 35, 37, 42, 85, 112, 113, 122, 214, 249, 338; VI 698, 703, 705, 706
 " ქაიხოსრო სარდალი 69, 225; VI 696
 " ლუარსაბ სარდალი 225
 " თამაზ ეშვილასბაში 42, 245, 254, 432; VI 20, 132, 155, 176
 " იოანე სარდალ-სახლთბუცესი VI 82, 282, 328
 " გიორგი მილახვარი VI 132, 339
 " ასლან შვიკადაბაში VI 234, 698
 " ვახტანგ VI 396, 705
 " შარიაშ თანამეცხედრე ვახტანგ გურიელისა VI 738, 739
 ორბულიშვილი სულხან VI 682
 ორქონიკიძე რევაზ 294
 " გიორგი VI 429
 ოსბეგი იხაია 474 .
 ოსბეგ შიკირტუმას შვილი 406
 ოსბეგა მეურმე 293
 ოსბეგაშვილი ვაბრიელა VI 530
 ოსბეგაშვილი თათულა 13
 ოსინაშვილი ქრისტესია 260, 261
 ოსკანაშვილი გოგია 121
 ოტია მდივანბეგი იხ. ენდრონიკაშვილი
 ოტია
 ოტია დეკანოზი 452
 ოტიაშვილი 202

ოქაშვილი მარდახა VI 625
 ოქიტაშვილი მიქელა VI 614
 ოქროაშვილი ზურაბ 170
 ოქროშვილიშვილი შერმაზან 158, 159, 169
 " გიორგი 158, 159; VI 157
 " დავით 169, 682—683
 " ბერი VI 637
 " პავლე 575
 " ლაზარე 575
 ოქროპირიძე შერმაზან 366, 367, 368
 " ოქროპირ 367
 " ბასილა 367
 ოქრუა ნალეკარი 246
 ოქრუაშვილი ბერი VI 617
 " ზაზუტა VI 633
 " თამაზა VI 633
 ოქუანთ ზურაბა VI 32
 ოდიანიშვილი პაატა მორდალი 593
 ოყრეშიძე პაატელა VI 489
 ოხიან-ყორჩიანი 663
 ომანეზა მეწულე 31

3

პაატა შეითრის შვილი 50, 52, 76, 77
 პაატა სახლთბუცესი 123, 486, 598
 პაატა სუფრაჯი 599
 პაატა მდივანბეგი 260; VI 53, 159, 612
 პაატა ყორჩიბაში VI 680
 პაატა ალამდარი VI 90
 პაატა ღურგალი 373
 პაატაშვილი შარია VI 620
 პაატაშვილი ნოლომონ VI 395
 პაატა მილახვარი VI 90
 პავლე ხუცესი 426
 პავლე მღვდელი 549
 პავლე პეტროვიჩი იმპერატორი VI 15
 პაიხიოს მთავარეპისკოპოსი 536, 537; VI 15, 129
 პაიტა ურია VI 626
 პანკელაშვილი ფოსტეერა VI 598

პანტელეიმონ მღვდელი 146; VI 181
 პანტელეიმონ დეკანოსი 662
 პაპასუვილი მამულა VI 623
 პაპასუვილი ივანე 365
   „ იოსებ 497
   „ სტეფანე 497
 პაპიაშვილი ყაზანა VI 233
 პაპინაშვილი გოგია VI 102
 პაპისუვილი გაბრიელ VI 456
 პაპუა ბოქაულთხუცესი 134, 220, 221,
   409, 481
 პაპუა მოურავი VI 246
 პაპუა კუტი მარიაშის შვილი 393—397
 პაპუა სახლსუცესი იხ მალაღაძე პა-
   პუა
 პაპუა ხელჯოხიანი 432
 პაპუა დიამბეგი 486
 პაპუნაშვილი დემეტრე VI 328
   „ ამირა VI 621
   „ პარუნა VI 621
   „ შალომა VI 625
 პარასკევაშვილი დიონისა 556
 პართენ მდივანი 648
 პარსიაშვილი მკედელი 23
 პატარა მკერვალი VI 626
 პატარიძე ნიკოლოზ 172
   „ დავით 172
 პენტელაშვილი იოსებ აელაბრის მამა-
   სახლისი 50, 51
   „ ივანე მუსრიბი 412—414,
   587, 681; VI 13, 217, 346
   „ მიქელა 681; VI 31
 პეტრე I VI 431
 პეტრე ხალვათხანის ეპიკლასბაში 214
 პეტრე დეკანოზი 437; VI 98
 პეტრე მღვდელი 535, 549; VI 22
 პეტრე კათალიკოსის მოლარე 576, 576
 პეტრიაშვილი ზეჟან 485
   „ იასე 518, 519, 535
   „ მიხაილ 518, 602
   „ შიო VI 387
 პეტრიფო ალექსი პროტოიერეი VI 405
 პეტრიკვერცხიშვილი VI 607
 პირიშინაშვილი გოგია VI 115
 პირქუში ბერუცა 434

პონიაშვილი ბერა 595
 პოლიტიკაშვილი გიორგი VI 48
   „ მოსია VI 48
   „ პეტროსა VI 48
   „ აგეტიკა VI 48
   „ დავითა VI 48
 პოლოზაშვილი ამირა VI 621
   „ პოლოზა VI 621

უ

უამიერაშვილი 101
 უფოლაძე პეტრე VI 642
 უფონაშვილი რევაზა VI 135
 უორდანი VI 714
 უორდანი ბესია VI 519
 უორფოლაძე კაცია 172, 282, 244
   „ ბეჟინა VI 734
 უორფოლიან მამიხთვალ VI 262
 უურული ზაზა 378
   „ სოლომონ VI 317
 უურული 502
 ულენტი 57
   „ გოგინა 280
 უუუუნაშვილჩა ქიტესა 378

რ

რაზმაშვილი VI 97
 რაშაშ მდივანბეგი იხ. ენდრონიკ-
   ლი რაშაშ
 რაშაშ კარის იასაულრი 124
 რამაშაშვილი (დაეითიშვილი) ელი
   VI 76
   „ შანში VI 76
 რამიშვილი ივანე VI 565
   „ იესე VI 569
   „ გოგიელა VI 574
   „ ნასხიდა VI 671
 რატიშვილი ზეჟან 38, 64, 372, 373,
   399, 400, 465
   „ შალვა 372, 373, 399,
   465
   „ დავით 399

„ რევან 623
 „ გაბრიელ ეშვილაბაში VI
 136, 185
 რევან სარდალი 10
 რევან მოურავი VI 636
 რევან ჩაულობეგ 109, 111—113
 რევან სახლობუცესი 397, 450, 512
 რევან ეშვილაბაში 488
 რევან ალაფი VI 13
 რევანშიველი გოგია 538
 „ ხეხნია VI 605
 რევიშვილი ბეჟან 214
 რიგრიაშვილი ქიტია VI 614
 რიკაძე ეზია VI 601
 „ დათუნა VI 76
 „ ლევან VI 97
 „ გლაზა VI 97
 „ თომა VI 97
 როლამ დედოფალი თანამეცხედრე მამია
 გურიელისა VI 716, 718
 როინაშვილი პაპუნა VI 618
 „ ბერი VI 619
 რომანოზ მთავარეპისკოპოსი 127
 რონებ სახლობუცესი VI 115
 რონტიაშვილი ზუბიტა VI 598
 როსტომ მეფე 59, 61, 62, 413, 421,
 521, 522; VI 107, 297, 372,
 588, 589, 591, 594, 663
 როსტომ ერისთვისშვილი 22, 50, 51,
 68, 167, 168
 როსტომა მოურავი VI 42
 როტინაანთ ავეტიქა VI 162
 როჭიაშვილი გლაზა ნაზირი 76; VI 57,
 107
 როჭიაშვილი 175
 რუწაშვილი რევან VI 79
 რულისშვილი 348
 რუსია ბიბიელა VI 464
 რუსაშვილი იესე VI 679
 რუსთველი სტეფანე 504; VI 15, 221,
 416, 427
 „ კირილე 322, 326, 329, 424,
 504
 „ ნიკოლოზ 525, 536
 რუსისშვილი ბაათი VI 592

„ რუსი VI 592
 „ ქაიხოსრო VI 592
 „ გირგელდი VI 592
 „ ზურაბ VI 592
 რუსიაშვილი გიორგი 631
 „ ტურა 631
 „ იოსებ 631
 რუსიშვილები VI 113, 124
 რუსიშვილი ქაიხოსრო 32, 355
 რუსუდან დედოფალი, თანამეცხედრე
 ეახტანგ VI-ისა 67, 158

ს

სააკავეშილი სტეფანე 459
 სააკაძე გიორგი VI 597
 „ შიომ VI 597
 „ დემეტრე VI 597
 „ იხე VI 597
 „ ძოამი (?) VI 597
 „ დავით ქალაქის კომენდატი
 VI 357
 საამ ბოქოულთხუცესი VI 609
 საამიშვილი ბეცია 51, 247, 591
 „ ზაალ ეშვილაბაში 26, 53,
 130
 „ ედიშერ 151
 „ ზაალ მდივანბეგი 213
 „ ზაალ ყორიასულბაში 214,
 220, 221, 344, 416, 534, 571,
 635
 „ თათუა 473
 „ საამ VI 225
 საბა წინამძღვარი 172
 საბა მიტროპოლიტი 184
 საბაშვილი დათუა 559
 საბიაშვილი თეოდორა VI 627
 საგინაშვილი გოგია 137
 „ ედემორე 137
 „ ისაკ 137, 443
 „ ნიკოლოზ უზბაში 222
 „ ბეჟან 295, 328, 329, 339,
 500, 606, 676, 678, 680; VI
 19

„ ზურაბ 456
 „ როსტომ 463
 „ პაპუა 463
 „ საამ 656
 „ ბაგრატ 656
 „ ნავრუზა VI 622
 „ გოგია VI 622
 „ საგინა VI 622
 ხადაგდიაშვილი დათუნა VI 117
 ხადალაშვილი ნონია VI 91
 ხაჯანდარი გიორგი VI 609
 ხაქანდელიძე ლონგინოზ VI 445
 „ სოსიკა VI 445
 ხალუქაშვილი პაატა VI 146
 „ გლახა VI 146
 „ შიოშ VI 146
 ჩხაიძე მახარობელი VI 662
 ხალუქაძე მამუკა VI 667
 „ პატია VI 667
 სამადაშვილი 206
 ხანებელი ნიკოლოზ 371, 663
 ხაშთავანი იულიოს 331
 „ გერვასი (მაქაეარანი) 331, 332, 683, 686
 „ პაისიოს 395, 396
 „ იოსებ VI 687
 „ ბენედიქტე VI 703
 ხაშხარაძე ელია VI 69
 ხაშუტაშვილი ოსიუმე 424
 ხანველა მენდარე 314
 ხანთლიყუდაშვილი ბესარიონ VI 203
 ხანიკიძე სიკო VI 575
 ხარალიძე 398
 ხარღლიშვილი შიუცი VI 429
 ხარუხანაშვილი სარუა VI 401
 ხარქისა ბაყალი VI 401
 ხარქისასშვილი ნიაზა 147
 „ ხარქისა 147
 „ ზაქარია 147
 ხასანაშვილი 363
 ხასონაშვილი მახარა VI 628
 „ მამულა VI 693
 „ ხუცია VI 629
 ხაურმაგიძე VI 110
 ხაფარაშვილი ალიბეგა VI 132

„ გრიგორა 268
 „ პაპუა VI 624
 „ გასპარა VI 624
 ხაქინასშვილი პაპუა VI 624
 ხალირაშვილი 496
 „ გოცი VI 593
 „ მახოსა VI 593
 ხალრიზაშვილი ბეჟან 687, 688
 ხაყვარელიძე შიოშ 37
 „ ზაალ 37
 „ იასე 37
 „ ქაიხოსრო 37
 „ გოგია 47, 538
 „ შოშია 264
 ხელიძე ფაშა VI 471
 ხერაბიონ არქიმანდრიტი წინამძღვარი 56, 131
 ხესიყელა ალაძდარი VI 289
 ხეფიკვერაშვილი VI 97
 ხეხნიაშვილი ხულემან 601
 ხეხნიეიშვილი ქაიხოსრო VI 530, 533
 ხვანიძე მამუკელა 274
 „ დათუნია VI 511.
 „ მახარობელა VI 512
 ხვიშვილი (ხეტეძე) კათალიკოსი 669, 674, 676
 ხვიშონ I 658, 660
 ხვიშონ მეფე 25, 634
 ხვიშონ ბატონიშვილი ჯანიშინი 244, 373
 ხვიშონ არქიმანდრიტი 131
 ხვიშონ ელიშერის შვილი 110
 ხვიშონ მღივანი 194, 302, 306, 312, 319, 320, 334, 361, 363, 366, 386, 423, 443, 472, 535, 579, 599, 611, 648; 664; VI 29, 59, 66, 92, 206
 ხვიშონ მუხრანბატონი ნასახიბაში VI 710
 ხვიშონ ევლისციხის მოურავი იხ. ჯანდღირიშვილი სიმონ
 ხვიშონ მღივანბეგი იხ. ქობულაშვილი სვიმონ
 ხვიშონ კახეთის ხევისთავი მღივანი 517, 546, 665
 ხვიშონ მღივან-ნაზირი 665; VI 325

- სვიმონ მღვდელი 614
სვიმონა შერითე 162
სვიმონა მეხაშე 498
სიაძაიშვილი სიმონა VI 546, 559
" გოგია VI 559
" ბეჟანა VI 582
სიქურაშვილი დათუა VI 42
- ღვთისა VI 42
სილიბისტრო არქიმანდრიტი VI 715
სამარადისშვილი იესე VI 600
სიმონ მარდლოს შვილი 31
სიმონ ნასახშიბაზი 79
სიმონ გურიელის პირმშო 81
სიმონიკა კეჩაღე VI 271
სიმონოვიჩი VI 451, 454, 456
სირაძე გიგიტა VI 430
სირბილაძე ბერი 648
სიხვაური დავით 10
- თევდორა 10
სიხაური ბიძინა VI 627
- მ:მუკა VI 627
სიხოური პატარკაცი 655
სიქურაშვილი 189
სიქინავა ხოსია VI 684
სიხარულასშვილი ტურა VI 91
სიხარულიძე ისე VI 730
" იოანე VI 730
" ათანასე VI 730
სიხტურაშვილი დათუა 112, 114
" გოგია 112, 114
" ღვთისა 112, 114
სიღესარი ელისბარ VI 596
სოწიაშვილი ოთარ 491
" პაატა 491
სოლდაშვილი იორამ 569; VI 35
" ზაზა კათალიკოსის მოღვა-
რეთხუცესი VI 32, 35, 289,
312, 368, 376
" იესე VI 39, 312
" ოსებ VI 39, 312
" ნინია (იოანე) VI 224, 312
" მანუჩარ VI 290
" ელიზბარ VI 594
" ზურაბ VI 594
სოლომონ I 81, 82, 163, 164, 272—
285, 640, 641; VI 714, 716, 729,
730
სოლომონ II 519, 670, 680, 690; VI
330, 428, 436, 730
სოლომონ მსაქული იხ. ლიონიძე სო-
ლომონ
სოლომონ მდივანი იხ. ბეგთაბეგიშვი-
ლი სოლომონ
სოლომონ მილახვარი 619
სოლომონ მეთირის შვილი იხ. თარხნი-
შვილი სოლომონ
სოლომონ დეკანოზი 331; VI 101, 361,
362
სოლომონ ნაკეალი 518
სოსებაშვილი დარჩია VI 623
სოფრონ წინამძღვარი 31
სოხაძე გიორგი VI 659
" მიხიტა VI 659
სტეფანე არხიმანდრიტი 45, 72, 94,
99, 108
სტეფანე მიტროპოლიტი VI 408
სტეფანე ბოლნისის მამასახლისის შვი-
ლი 136
სტეფანე მამასახლისი 354
სტეფანე კალატოზი 513
სულაშვილი ბერუა VI 597
სულეიმან ქეეხა 403
სულეიმანაშვილი დათუნა VI 21
სულეიმან ბატონიშვილი 413; VI 689
სულთნიშვილები VI 82
სულთაშვილი 385
" იაკობ VI 139
" გელა VI 139
სულიანაშვილი ივანა VI 616
სულწაძე კაცია VI 496
სულხან მდივან-ფეშქაშნივისი 28, 47,
72, 77, 85, 90, 155, 157,
158, 183
სულხან მდივანი იხ. თუმანიშვილი
სულხან
სულხან ეშვილასხაში VI 59
სულხანიშვილი ზარასპი 124
" გოგია 124
" ლუარსაბ 124
" ბესარიონ 124

„ შიხაილ 124
 „ ზაალ 486
 სუმბაძე 138
 სუსანაშვილი მარტირუსა VI 300
 „ ოპანა VI 300
 „ სტეფანა VI 300
 სუხიტაშვილი ბერი VI 619
 სხირტაძე ნასყიდა VI 700
 სხვიასვილი პაატა VI 621
 სხუსიაშვილი გოგია VI 615
 „ გარსევან VI 615

ტ

ტაბატაძე პატიკი VI 430
 „ ბერენა VI 21
 ტაიაშვილი ზურაბა VI 401
 ტაკიძე ივანა VI 662
 ტარელიშვილი ბანტელეიშონ 560
 ტარიელ ბატონიშვილი (ოდიში) VI 499
 ტარშიკაშვილი ლუარსაბ VI 394
 ტატებაშვილი VI 22
 „ გიორგი 664
 ტატიაშვილი 65, 158
 ტატიშვილი თამაზა 218, 219, 682;
 VI 385
 „ იოთამ 219, 682; VI 384, 596
 „ პაპუა 219, 682; VI 208, 384, 387, 596
 „ ივანე 219; VI 384
 „ ბალთარ 219, 375; VI 384
 „ ყუაწანი 219
 „ ზურაბ 682; VI 97, 385
 „ სვიშონ 682; VI 97
 „ ნონე VI 66
 „ თამაზა VI 97
 „ ტიტა VI 311
 „ ხოსია VI 596
 „ ოთარ VI 596
 „ ათანასე VI 596
 „ ბეჟან VI 596
 „ ჭაზდან VI 596
 ტატუასვილი ოხენა 86

ტერ-ისაია 34, 72, 266
 ტერ-ისაი დანდუროვი მღვდელი 357
 ტერ-ბაღდასარა 36
 ტერ-ოპანეზა 66, 83, 84; IV 383
 ტერ-სვიშონ მღვდელი VI 368, 383
 ტერ-ფილიპე 72
 ტერ-აფრიაშა 72
 ტერ-აკოფა 72; VI 303, 343, 401
 ტერ-ყაზარაანთ ალალოა 73
 ტერ-მიკირტიჩა 83, 404, 406
 ტერ-ავექტიკა 83
 ტერ-შამოვანა შვილი სტეფან 73
 ტერ-ხითარა 140
 ტერ-სააკა გორძაკალი 240
 ტერ-გაფრიელა 298
 ტერ-აბრამა ღეკანოზი 268
 ტერ-გრიქურ VI 32
 ტერ-ნიკოლოზა VI 212
 ტერ-დავით 268
 ტერ-მოსესა 313, 471—475; VI 213
 ტერ-ყაზარა ეჩმიადინის გორძაკალი :
 ტერ-პეტრუსა 354, 681
 ტერ-არაქელა 406, 471—475; VI 32
 ტერ-ხარქისა 471—475
 ტერ-შექიხადეგ VI 307
 ტერ-მარკარაშვილი 627
 ტერ-მელიქსეთა 627
 ტერ-სტეფანე 687; VI 303
 ტერ-მარკოზაშვილი დათუა VI 166
 ტერიშვილი იესე 118
 „ ნასყიდა 187
 ტეტია სახლთბუცესი 122
 ტეტია ნაზირი 127
 ტეტია მარტყოფის მოურავი 198
 ტერტერაშვილი პაპუა VI 611
 „ სვიშონ VI 611
 „ ელიზბარ VI 615
 „ ტერტერა VI 615
 ტეტიაშვილი ბერი VI 629
 „ იოვანე VI 629
 ტეტისშვილი ბერუკა VI 630
 ტეტოკოვი მამაქან VI 471
 ტლაშაძე იასე VI 56

ტოლაშვილი 381
 ტოლდკიშვილი რევაზ VI 79
 ტოპეშაშვილი აღდგომელა 559, 560
 ტორანკაშვილი გიორგი 113
 ტორიაშვილი გლახა VI 102
 ტორმანოვი შთავარშართებელი VI 406
 ტოროზაძე მამია VI 661
 ტორონჭაძე ბიჭელა 163
   " ივანელა 163
   " ბახილ 163
   - თამაზელა 163
   - დედულა 163
 ტრაპიძე იმარინდო VI 661
   " ხახუტაი VI 661
   " ზაქარია VI 661
 ტრიფილე არხიმანდრიტი მწიგნობარ-
   წინამძღვარი 105, 330, 427;
   " VI 15, 198, 360, 373, 377
 ტურა ქაიხოსრო 421, 422
 ტურაშვილი ზუბიტა VI 629
 ტურიაშვილი ივანე 626
   " მამუკა 626
 ტურიშვილი ზაალ VI 110
 ტურფუას შვილი (ტურფოანთ) მოსესა
   15, 28, 84
 ტუხისშვილი ქაიხოსრო 344
 ტურჩინაშვილი ფარემუზ VI 601
 ტუხაშვილი 317
 ტუხტამაშვილი დათუნა VI 615
 ტყეღელი (თფილელი) მიხაილ 44,
   553
   " გერმანე 184, 322, 326, 329,
   412, 424, 427
   " ათანასე 504
   " ელისე VI 372
   - არსენი VI 402, 427
 ტყემელაშვილი დავითელა 274

უ

უჯანაძე გიორგი 494
   " ზაალ 494
   " იესე 495
 უჯაშვილი შაქრო 392
 უჯნაძე იასე VI 640

  " ესტატე VI 601
 უთქელისშვილი გიორგი ქსნის ერისთ-
   ვის სახლთხუცესი 10, 228
   " დავით VI 92
   " ნაიპოლოზ სახლთხუცესი VI
   94
   " უთნაშვილი ბერი VI 630
 უთრუთ ამილანერის ბოქოულთხუცესი
   632
 უშეკაშვილი 322
   " გივი 348, 502
 უნაძე მამუკა 564
 უნდილაძე თალბაზ VI 606
 ურბნელი იუსტინე 16, 17, 24, 25,
   146; VI 181, 426, 427
   " იულიოს 660, 662; VI 134,
   181
   " იოსებ (ჯაეახიშვილი) 18
   " ფილიპე VI 136
 ურგებისშვილი 369
 ურუმოლი 45
 ურჭუკაშვილი 379
 ურჭუმელაშვილი 167
 უტურაშვილი გიორგი მღვდელი VI
   112
 უღული სუფრაჰის მსახური 599
 უშვერიძე კეტრიელა VI 449
   " იესელა VI 449
 უხლუგინაშვილი შოშიტა VI 619
 უჯმაჭურიძე როსტომა VI 562
   " დათრია VI 562
   " ესია VI 562
   " ივანიკა VI 562
   " ხახუტელა VI 562

ფ

ფადარანთ შაქრუა 86
 ფავლენიშვილი, ფანელიშვილი, ფალ-
   ენიშვილი
   " გლახა 14; VI 187
   " ქაიხოსრო 14, 264
   " ბიძინა 67, 169, 264
   " დათუა 67; VI 187

„ გორახა 67
 „ იესე 158, 269
 „ თეიმურაზ ფარეშთხუცესი
 158, 328, 674; VI 187
 „ ფაულენ 169
 „ ზაზა 169, 170, 259
 „ როსტომ 169, 170
 „ ნინია (იოანე) 606
 „ რევაზ VI 187
 „ არჩილ VI 470
 ფაულენოვი იორამ მხარგრძელი VI
 393, 468
 ფალაქანდიშვილი ზაალ 92, 585; VI
 156, 173, 388
 „ გიორგი უზბაში 169, 170,
 264, 579; VI 190
 „ ფეშანგი 109
 „ ბერი 26, 109, 112, 114, 207,
 269, 377, 379; VI 389
 „ იაკობ 109, 114, 377, 379;
 VI 25, 41, 203, 388
 „ რევაზ 109, 112, 113; VI
 388
 „ ერეკლე 269, 583, 624
 „ უაფლან 270; VI 389
 „ ბარძიშ 270
 „ ზურაბ უზბაში 579, 614; VI
 25, 190
 „ გლახა 579, 619; VI 190
 „ მჭეჭაბუჯ 619
 „ ტეტია VI 388
 „ დიმიტრი VI 388
 „ როსტომ VI 389
 „ ელიზბარ VI 399
 „ ბეცია VI 483
 „ დათია VI 429, 599
 ფანიაშვილი 64, 146
 „ ფრიდონ 43
 „ ზურაბა VI 594
 ფანოზაშვილი აზარია 35
 „ გოგია VI 176
 ფარაღაშვილი პაპუნა 491
 „ გელია 491
 ფარემუზ მსაქული იხ. ენდრონიკაშვი-
 ლი ფარემუზ

ფარემუზ სუფრაჩი VI 598
 ფარემუზიშვილი დავით VI 206, 207
 ფარეშიშვილი დემეტრე 336
 ფარნაევზ ბატონიშვილი 523, 531, 573;
 VI 31, 50, 51, 55, 98
 ფარსადან მდივანზეგი იხ. ციციშვილი
 ფარსადან
 ფარსადან თაყილდარი 134, 174, 351,
 354
 ფარსადან მოურავი 512
 ფარსადან უზბაში 603
 ფარსადანისშვილი ზაზა იხ. ციციშვილი
 ზაზა
 ფარუხასშვილი Vi 593
 „ პაპუნა VI 624
 ფასიტაშვილი ფასიტა VI 126
 ფაფაქერაშვილი ომანეზა 547
 ფაფერასშვილი ბერი VI 624
 ფალავა პეპუ VI 368
 „ მურძაუნ VI 368, 393
 „ ზაალ VI 368, 393
 ფაციაშვილი VI 637
 ფერაშვილი გლახა 515
 ფერმანგიშვილი თომა 388
 ფეტვიაშვილი იოანე VI 158
 ფეშანგიშვილი თომა 459
 ფეშანგოვი სტეფანე VI 483
 ფეშანგანთ სტეფანა VI 63
 ფეხათრია 156
 ფოთუაშვილი ალა VI 210, 223
 ფილიძე დიკანოზი 571; VI 215
 ფილიძე შოშიტა VI 621
 ფინდიშვილი ლთისა VI 482
 ფირალაშვილი გოგია 627
 „ ფირალა 627
 ფირალიშვილები VI 98
 ფირან ბოქოულთხუცესი იხ. ჩერქეზი-
 შვილი ფირან
 ფირცხალავა ხიმონია VI 509
 „ კეტრე VI 510
 ფისაძე გიორგი 380—382
 ფიუნიაშვილი ზურაბა VI 99
 ფიჩხაძე კაკა VI 626
 ფიცხელაური ზურაბ 39
 ფოფხაძე პაპუჩი VI 429

„ გიორგი VI 659
 ფოცხვერაშვილი გოგია VI 64
 „ ზუბიტა VI 621
 ფრანგი სტეფანა 87
 ფრანგიშვილი ალექსი VI 329
 „ დავით VI 611
 „ ოთარ VI 611
 „ ნახუიდა VI 611, 612
 ფრიდონ კანთის მოურავი VI 75
 ფრიდონ შამიანის მოურავი VI 102,
 104, 159
 ფრიდონაშვილი 120
 „ ბერი 599
 „ თამაზა VI 607
 ფუთუანთ ზურაბ 315
 ფურცელაძე ავთანდილ 43; VI 611
 „ ზურაბ 618, 621
 „ გოგია 621
 „ სოლომონ 621
 ფუტა მათვალა VI 625
 ფუღინოვი სტეფან VI 383
 ფუჭიაშვილი VI 467
 ფხალაძე პაპურელა VI 430
 „ სეხნია VI 638
 „ ბრალი VI 638
 „ გოგია VI 463

ქ.

ქაბჯარაძე იესე VI 547
 ქავთარაძე რამაზა 684
 „ ბეჟან VI 605
 „ ლევან VI 605
 „ დავით VI 605
 „ იონათამ VI 605
 ქავთარიშვილი ნიკოლოზ უზბაში 63,
 222, 295, 463, 464, 569
 „ ედიშერ 130, 569
 „ ბერუკა VI 76
 „ იოსამ VI 139
 ქაჯუმ-ბეგი თუმშალი 537, 538
 ქათამაძე აბდურამან VI 448
 ქაია ეჭირი 384
 ქაიხოსრო ბატონიშვილი VI 679

ქაიხოსრო მღვიანებეგი იხ ენდრონიკა-
 შვილი ქაიხოსრო
 ქაიხოსრო სუფრაჯი 31, 32
 ქაიხოსრო მეტეხის ნაცელის შვილი 65
 ქაიხოსრო თიანეთის მოურავი 155, 453,
 479, 480
 ქაიხოსრო მეითარი 266
 ქაიხოსრო ალამდარბაში 291, 334
 ქაიხოსრო სახლთხუცესი 95, 288, 319,
 509
 ქაიხოსრო ბაგრატის შვილი 479
 ქაიხოსრო ეშვიკალასბაში VI 607
 ქამალაშვილი 642
 ქანანოვი იოსებ VI 348
 ქართველიშვილი 104
 „ ავთანდილ 468; VI 108
 „ სოლომონ 468
 „ გიორგი VI 167
 „ დავით VI 639
 „ მამია VI 671
 ქარსიძე გლაზა 384, 385
 ქარუმძიე გარსევან ნაცვალი 162; VI 687
 „ ნინია (იოანე) მოურავი 265;
 VI 220
 „ რევაზ სახლხუცესი 554, 649
 „ ოტია VI 687
 „ ჭამასი VI 687
 „ გლაზა VI 395
 „ ფარსადან 554, 648, 650; VI
 169
 „ ბერი 554, 649; VI 66
 „ ზაზა VI 321, 395, 687
 „ ზაალ 496, 648; VI 687
 „ იაკობ 649; VI 66
 „ სესია VI 395
 „ გიორგი VI 483
 ქაშაკაშვილი ლაზარია VI 255
 „ ბეტინ VI 255
 ქაჭაია ბუჭუა 164; VI 729
 „ მამუკა 164
 „ ლატუა 164
 „ ბერიკილა 164
 ქებიაშვილი თედია VI 210

თეონ დედოფალი როსტომ გურიელის
 დედა VI 655
 ლბაქიანი ხოსია 172
 ნერტელიძე ბერიკა VI 428
 რიქაშვილი ბერი VI 619
 „ გაბრიელ VI 619
 რქაძე იესე VI 737
 ქებურაშვილი გოდერძი VI 233
 შელაშვილი იასე 104, 367
 ელაძე ზაქუტი VI 638
 რივიშვილი დავით 304; VI 24
 ბროწაშვილი დავით VI 479
 ლიფთარი ლაზარე VI 559
 მამე გიორგი VI 627
 ტაშვილი ძულია 539
 ტიაშვილი 75
 ქოსე მაქსიმენ მღვდელი VI 518
 „ ანანია VI 555
 „ გაბრიელ VI 556
 ჩიკალა 347, 537
 ლიმაძე პაპუნა VI 628
 იზლიანიძე ბერი 688
 იზულაშვილი სვიმონ მღივანბეგი
 VI 286, 304
 „ ნასუილა VI 619
 იზულაოვი სერგი მღივანი VI 316
 „ დავით მღივანი VI 318, 355
 ართაძე 445
 იისტესია კარის დეკანოზი VI 599
 იისტესია მღვდელი VI 589, 638
 იისტეფორე კათალიკოსი 40, 328
 იისტეფორე არხიმანდრიტ-მოძღვარი
 VI 269
 იისტეფორე მთავარეპისკოპოსი VI
 604
 იისტეფორე ქვათახევის წინამძღვარი
 492
 იისტეფორე იეროდიაკონი VI 403
 უთათელაძე მახობა 669; VI 393
 უთათელი მაქსიმე 132
 „ დოსითეოს 445, 446, 670,
 673; VI 329, 377, 456, 467,
 476, 729, 735
 უმსიაშვილი ღთისავარ 24

„ მამუკა 439
 ქუმისიშვილი ნინია 655
 ქურდევანიძე ფილასონ VI 610, 612
 ქურთიკაშვილი გიქოა 268
 ქურთ-რამაზა 618
 ქურდაშვილი დავითა 560
 ქურქი ისაია 265, 266
 ქურხული ჭილაეის მეთოფე 370
 „ გოდერძი 559, 560; VI 249,
 325, 598
 „ პეტრე VI 598
 „ ბერი VI 598
 „ შერმაზან VI 598
 „ ხოსიტა VI 598
 „ ხანგო VI 598
 „ ბაინდურ VI 598
 „ პაპუა VI 598
 ქუტირელი გიგიტი VI 429
 ქუჩუკაშვილი პეტრე VI 699
 ქუჯაშვილი რამინა VI 146

ღ

ღაბუაშვილი დავით VI 439
 „ გიორგი VI 473
 „ ქაქუცა VI 429
 ღაზნელი შოშია 646
 „ ღამარ VI 697
 ღალანიძე 57, 58
 ღერონტი წინამძღვარი VI 360
 ღვინეფაძე სვიმონია VI 360
 ღვინიაშვილი ბაგური VI 429
 „ დათუკი VI 429
 „ ფარფალა VI 428
 ღთისავარ მამასახლისი 269, 542
 ღთისიაშვილი თამაზა VI 621
 ღლონტი მაქსიმენა VI 521
 „ ხუტუ VI 528
 „ გიორგი VI 554
 ღობერიძე 206
 ღობელაური 342, 343
 ღოშიაშვილი გოგია VI 430
 ღომლაძე ბერი VI 627
 „ მახარა VI 627

ლონლაძე ბერუა VI 328
ლორიგლიჭა ლელა 687
ლოლაბერიძე ლევან 445
„ ბუჯან 445
ლრიალა გიორგი 360

ჟ

ჟაგრაშვილი 346
„ ლავით VI 21
„ ნინია VI 21
ჟაზარაშვილი ასლან 46
„ ახვერდა 46
„ გიგოზა 46
ჟაჭუაშვილი პაპუნა VI 597
ჟაითმაზაშვილი სტეფანე 222
„ ყაითმაზა 223
ჟალაშვილი 392
„ ბაღდასარ 301, 457, 574
ჟამაზაანთ ბაინდურა 688
„ ოპანეზ VI 213
„ ოსეფა VI 304
ჟამაშვილი ივანე 154
ჟანდიაშვილი მარქარა 37
ჟანდუაშვილი გივი 313
ჟანდურალასშვილი ბეროა VI 623
ჟანჩელი ბიძინა VI 145, 395
„ ზაალ VI 145, 395
„ ფეშანგი VI 687
„ ქაიხოსრო VI 687
ჟარაბუღალიშვილი 61, 63
ლუარსაბ 463
ჟარან მდივანი 88
ჟარანგოზიშვილი ადამ 120, 125
ჟარაყაშანთ ფარსადანა 173
ჟარახანანთ მოსესა 124, 125
ჟაფლანიშვილი ბუჯან 401
„ ზაალ 68, 77, 78, 99, 100, 338, 339, 447, 477, 478
„ ზურაბ 68, 99, 113
„ ლუარსაბ მინბაში 402, VI 149
„ იოსებ VI 225
„ ვახტანგ 517, 555
ჟაქაშვილი ივანე 154

ჟბედაშვილი ლათუა VI 605
„ ბერუა VI 605
ჟენენასშვილი სულხანა VI 616
ჟენიაშვილი ხაზარა 628
ჟეროშვილი VI 97
ჟვარელაშვილი თეოდორე VI 44
ჟვიფინაძე 156
ჟიასა მალაროს ქეეხა 30
ჟიასა ვეზირი 347, 413
ჟიფიანი ქაიხოსრო 82
„ გიორგი 173; VI 734
„ მაშისთული VI 309
„ ქოჩე VI 509
„ როსტომ VI 491
„ ლათუნა VI 430
„ ხოსია VI 640
„ ივანე VI 638
ჟობიაშვილი აბრამა VI 625
„ ლათუნა VI 625
„ იოსებ VI 625
ჟოზიაშვილი ინდრა VI 618
ჟორნიძე გოდერძი VI 633
ჟორნიძე გოდერძთ VI 633
ჟორღანანთ შოაბა 225
„ ურთრუთა VI 365
„ ისია VI 365
„ ბუჯან VI 365
„ როსტომ VI 365
ჟორღანაშვილი მანუჩარ 35
„ აღიბეგა VI 49
„ ავთანდილ 46; VI 223
„ ფარსადან თავილდარი 46; VI 326, 368
„ ფრიდონ 197, 305; VI 48
„ გიორგი 66; VI 326, 635
„ ლავით მუშრიბი 73; VI 32 633
„ ურთრუთა 268; VI 365
„ იოსებ მილახვარი 639; VI 59, 223, 436
„ ტერტერა 332, 338
„ გაბრიელა 332, 333
„ ძულია 559
„ აბაზა VI 49

„ ასიტა VI 49
 „ კვესია VI 49
 „ ონანა VI 282, 326
 „ შაქარა VI 401
 „ ქაიხოსრო VI 326
 „ რამაზა VI 598
 „ ბეჟან VI 635
 ყორღელიძე 44, 45
 ყორჩიბაშიშვილი ზღვან 255, 484; VI
 123
 „ იოანე ნაზირი 27; VI 218
 „ დავით VI 123, 218
 ყრუაშვილი ქაქუჩგელა VI 502
 „ სეხნია VI 502
 ყოჩიაშვილი ივანე 170
 „ ჯუა აბდარი 439—441
 ყორიშვილი ბესლო VI 80
 „ სარიდან VI 80
 „ ხათო VI 80
 ყუზანანთ აკოფა VI 212
 ყუზანაშვილი ბერუა 37
 „ აბელა VI 63
 ყუზაშვილი VI 41
 ყულიშვილი ხურდა 137

უ

უბაშვილი იმედა 247
 „ საბა 247
 უბუღალანთ ესტატე 406
 „ დავით 124, 125, 406
 უბურიაშვილი თირან 192, 418, 655
 „ ჯაჯა 419
 „ იოსებ 557
 უდინანთ ისია VI 32
 „ თომა VI 32
 უვამე გიორგი VI 637
 უვანგულიძე 448
 უვერდაშვილი ნადირა VI 614
 უვიანიძე გოგია VI 488
 უვიკაცისშვილი პაპა 130
 უვაიშვილი სვიმონ VI 506
 უვეშიაშვილი ბერი VI 628
 უვეშიშვილი ლთისია 687

შათირიშვილი გოგია VI 441
 „ გოგიტელა VI 574
 „ დათუნი VI 637
 „ კაცია VI 638
 „ ხახუტი VI 638
 შაინაშვილი პოდოსა 688
 შალვაშვილი პეტრე 43
 „ დათო 43
 „ იასე VI 91
 შალვაძე 195
 შალიაშვილი ქიტია VI 614
 შალიკაშვილი 40, 326, 327; VI 714
 „ ედიშერ 306
 „ იოანე ნაზირი 307, 467
 „ ნიკოლოზ 307, 467
 „ იოსებ 467
 „ როსტომ VI 718
 „ გიორგი 467
 „ დემეტრე 467
 „ ბეცია 496
 „ ნიკოლოზ ბაილეთის მო-
 რაე VI 454, 552
 „ ბიქია VI 518
 შამანაძე ხახუტი VI 430
 „ გოგიტი VI 430
 „ დათუნია VI 638
 „ მამუცი VI 638
 „ შოშიცი VI 638
 შანავაშვილი მეფე 421, 422, 569, 642; VI
 596
 შანავაშვილი ხანი 342
 შანშიაშვილი ივანე 111
 „ პაპა მეგორღე VI 281
 „ ზურაბა VI 281
 „ სვიმონა VI 281
 „ დავითა VI 281
 შანშე მილახვარი იხ. დავითაშვილი
 შანშე
 შანშიაშვილი შაქარა VI 400
 „ გიორგი მოლარე 174, 222,
 225
 „ პაპა 222, 225
 შანშოვი გიორგი VI 368
 შარელაშვილი ყობია VI 638

შარვაშიძე ჯაალ VI 715
 შარვაძე კაციელა VI 498
 შარვაშვილი გაბრიელ VI 347
 შატბერაშვილი 333
 შატელიშვილი ავთანდილ VI 605
 შატერაშვილი დათუნა VI 628
 შაქარა ოქრომჭედელი 139
 შაქარა მელიქი 402, 403; VI 235
 შაქარაშვილი არაქელა VI 624
 შაქროა ზარეული 13
 შაქროა მექვაბე 66
 შაქროა მეთევზე 354
 შაქრუა უზბაშის შვილი 301
 შახი იოანე Vj 236
 შაპაბაზ VI 13
 შაპნაზარ VI 677
 შაჰუღლიხანი იხ. ლეენ ბატონიშვილი
 შაჰუღლიხანი (გვიე ამილახორი) 79,
 80; VI 197
 შედანაშვილი ნინია 429
 შემოქმედელი ნიკოლოზ VI 713, 715, 717
 „ ბესარიონ VI 657
 შერაშანიძე ისე VI 736
 „ გიორგი VI 736
 შერვილანთ პაპა 142
 შერმაზან ნაზირ-ბოქოულთუხუცესი 270
 შერმაზანთ შერმაზან 173
 შერმაზანაშვილი ოანგუა 113
 „ არუთინა 239, 240, 543, 564
 „ ავეტიქა VI 162
 შეულაშვილი პაპუნა VI 429
 „ თამაზა VI 429
 „ ხეხიკი VI 429
 „ პატიკი VI 429
 შეშაბერიძე პეტრე 367
 „ მამუკა VI 596
 შილდელაშვილი VI 97
 შიმშონაშვილი იოსებ VI 625
 „ დანელა VI 625
 შინჭიაშვილი ბასილა 506
 „ ნინია VI 43
 შიო მღვდელი 149—151
 შიოშ მდივანი 90, 198, 199
 შიოშაშვილი შიო VI 614, 634
 „ ბეჟუა VI 634

„ ბერი VI 634
 შიოშვილი ივანე 105
 „ ზაქარა VI 629
 შიშნიაშვილი გიორგი 552
 შიხუაშვილი მარტირუზა 513
 შოუსტანი გიორგი VI 667
 შოშიაშვილი შოშია 460
 შოშილა მღვდელი 150
 შოშიტა იმერული VI 61
 შოშიტაშვილი პაპია VI 627
 შტალი გენერალ-მაიორი VI 471
 შუბითიძე VI 41
 „ გოგია 156
 „ ოთარა 156

ჩ

ჩაგელიშვილი რუჩაგ VI 243
 „ ფარხადან VI 243
 ჩაისერაშვილი ასატურა VI 619
 „ პაპუნა VI 619
 ჩაკაშვილი თამაზა VI 611
 ჩალა გიორგი VI 451
 ჩალაური ნინია VI 482
 ჩანგაშვილი გაბრიელ 456
 „ გოგია 487
 ჩანტლაძე ივანა VI 569
 „ სვიმონა VI 517
 ჩერქეზა იოსებ 66
 ჩარჩიშვილი შაქარა VI 62
 ჩარჩიაშვილი კოლნაოზ VI 157
 „ ზურაბ VI 233
 ჩახატაური ტეტო VI 114, 122
 „ დიმიტრი VI 114, 122
 ჩერქეზიშვილები VI 21
 „ იორამ 22
 „ ავთანდილ 43, 200, 563, 632
 „ გოგია 83; VI 162
 „ ნიკოლოზ VI 314
 „ მამუკა 200
 „ სულხან 200
 „ ქანახლან 200, 448, 503, 633
 „ იოანე 563, 632

" ფირან ბოქოულთხუცესი
 503, 763, 688; VI 93
 " ხაწოლდი მოურავი 521
 " პაპუა 564, 633
 " რამაზ VI 162
 " გივი VI 162
 ჩითახანთ ფარსადანა 84
 ჩითახანთ დავითა 402—403
 ჩიკაშუა VI 549
 ჩიკვაიძე დათუნა VI 687
 ჩიკოიძე 226
 " იოსებ 649
 " რევაზ VI 395
 " ნინია VI 395
 " ქაიხოსრო 270
 " ჩიკო VI 395
 " ზაალ 321; VI 395
 ჩიკორიძე ყაზარა VI 401
 ჩიკოტაძე ზაალ 23
 ჩიკოტაძე საამ VI 699
 ჩინჩალაძე ქაიხოსრო VI 328
 " სვიმონ VI 639
 " ოთარ VI 611
 " დავით VI 611
 ჩირიკაშვილი 518
 ჩირიკაშვილი ოქრუა 247
 ჩიტაიშვილი გაბრიელ VI 736
 " დავით VI 736
 " იონანე VI 736
 ჩიტაშვილი გოგია VI 625
 " იაყოფ VI 625
 ჩიტლაშვილი იოსებ VI 625
 " დათუნა VI 625
 ჩიფჩიბური ბერი 380—382
 ჩიქვანი დათია VI 271
 " გიორგი სახლთხუცესი
 VI 370, 508—514
 " გიორგი VI 713
 " ხიმონ VI 508—514
 " პააკა VI 435
 " მანუჩარ VI 497
 " როსტომ მღვიანბეგი VI 497
 " ოტია VI 502, 504
 ჩიქვაძე ვახუშტი მღვიანბეგი 281;
 VI 439—446

ჩოხანაშვილი მოხე 74
 " დავითა 74
 ჩოლაბელიშვილი ხესიკი VI 431
 ჩოლაყაშვილი გრიგოლ 289—290
 " ქაიხოსრო სახლთხუცესი 290;
 366; 370; VI 325
 " ზურაბ თუშთმოურავი 290,
 357—359, 364
 " გიორგი სახლთხუცესი 290,
 370; VI 249, 325
 " გივი 290
 " შერმაზან 290
 " ბარამ 290
 " დავით მღვიანბეგი 201, 207,
 644, 651; VI 39, 50, 64, 65,
 72, 77, 92, 122, 155, 176,
 192, 199, 207, 220, 238, 300,
 375
 " თაღია VI 237
 " ოთარ 290, 370
 " რამაზ 290
 " იონანე მღვიანბეგი 213; VI
 65, 77, 122, 133, 159, 161,
 165, 177, 181, 191, 192, 220,
 226, 230, 240, 286, 289, 293,
 300, 305, 436
 " ჭარდან ეშვიკაბაში 357—
 359
 " ღურმიშხან თუშთმოურავი
 357—359; VI 70
 " ელიშერ VI 70
 " დიმიტრი VI 70
 " ტიმოთე VI 70
 " იოსებ VI 70
 " აბელ VI 480
 " გლახა VI 71
 " ზაალ VI 587
 " ელისბარ VI 587
 " რევაზ VI 587
 " ფარსადან VI 587
 " ანდერმან VI 588
 " იოთამ VI 588
 ჩოქაევი ზაალ VI 479
 ჩოფიკაშვილი უაზიბეგ VI 118
 ჩრდილელი 127

ჩუბინიშვილი შოშია 112
 „ ტეტია VI 137
 „ ბუჟან VI 137
 ჩუღლაშვილი იოსებ VI 165
 ჩუსტიაშვილი VI 589
 ჩხაიძე გაბრიელ VI 526
 „ მახარობელი VI 526
 ჩხეიძე დავით 172
 „ ბერიკელა 328
 „ თეიმურაზ 637
 „ ნინია VI 79
 „ კონია VI 199
 „ ქაიხოსრო VI 456, 476
 „ ხოსია VI 456
 „ სვიმონ VI 456
 „ როსტომ მღვიანებეგი VI 459, 467
 ჩხერილაშვილი VI 41
 ჩხუბინიშვილი VI 292

ც

ცაგერელი გაბრიელ VI 713
 ცაგულაშვილი 27
 ცაიშელი გრიგოლ VI 247, 370
 ცაქალაშანიძე დავით 26
 „ იესე სახლთხუცესი 436
 „ იოსებ 524, 638, 679
 „ კიკოლა 680
 ცალუღელაშვილი ბერი 452
 ცარციძე გოგიტელა VI 429
 „ ბერიკელა VI 700
 ცერაძე 327
 ცერცვაშვილი აბრამ VI 626
 ცეცელაშვილი შოშია VI 626
 ცეცხლაშვილი იოსებ VI 60, 114
 ციქმანაძე ჯეპარია VI 718
 „ იესე VI 718
 ციმაკურიძე ზურაბ 110; VI 700
 „ სესია VI 385
 „ გიორგი VI 429
 ცინცაბაძე VI 562
 ცისკარიძე გოგია VI 736
 „ იოანე VI 736

ციცვაძე მარინდა VI 628
 ციცვიანოვი პავლე პეტროვიჩი VI 335, 415
 ციციშვილი თეიმურაზ მღვიანებეგ-ეში-კალასბაში 11, 14, 20, 21, 28, 34, 35, 42, 55, 63, 69, 70, 72, 77, 87, 92, 102, 103, 104, 107, 112, 113, 116, 119, 120, 128, 129, 135, 150, 151, 158, 166, 168, 189, 198, 207, 208, 220, 221, 228, 229, 231, 237, 238, 242, 243, 244, 245, 250, 251, 272, 288, 297, 300, 301, 302, 306, 309, 313, 330, 341, 349, 395, 415, 416, 420, 423, 429, 449, 465, 478, 490, 511, 514, 528, 532, 533, 534, 570, 579, 580, 591, 592, 602, 609, 617, 645; VI 282, 305
 „ ჯეპარია სახლთხუცესი 12, 41, 90, 176, 209, 467; VI 196
 „ დავით სარდალ-ქალაქის მოურავი 19, 33, 85, 116, 117, 118, 119, 151, 176, 209, 210, 217, 226, 238, 300, 467, 525; VI 192, 196.
 „ ნოდარ VI 613, 631, 633
 „ დავით (ქვემო ციციშვილი) 151
 „ დიმიტრი 41, 111, 608; VI 177, 196, 350
 „ გლაზა 57, 150, 409, 572, 608
 „ ფარსადან მღვიანებეგი 584, 102, 117, 210, 211, 237, 244, 524, 572, 604, 638; VI 107, 607
 „ მერალობეგ ქალანთარი 90; VI 197, 696
 „ ელიშერ ნაზირი 77, 90; VI 607, 634
 „ ზაზა უზბაში 111, 210, 211, 243, 244, 245, 297, 457; VI 34, 198, 304, 607, 634
 „ ალექსანდრე სარდალი 117, 467, 608; VI 228

ივანე 117—119, 190, 191, 467; VI 196
 პაატა 117—119, 151, 160, 176, 209, 210, 252, 608; VI 177
 ნიკოლოზ მღვიანბეგი 117—119, 176, 209, 210, 214, 300, 467, 608; VI 65, 192, 220, 226, 228, 232, 234, 282, 286, 289, 293, 300, 305, 328
 გიორგი (პატას შვილი) ეშიკალაბანი 84, 117, 119, 149, 150, 151, 467, 608, VI 65, 79, 177, 178, 196, 228, 288
 გიორგი (ვახტანგის შვილი) სარდალ-მოურავი VI 178, 228
 ამილღაშხარ 118, 119, 145, 554, 325, 402, 409, 554, 639 VI 65, 177
 ციცი 119; VI 596, 613, 682
 ევხტათი ქალაქის მოურავი 214, 467, 573; VI 178, 181, 230, 288, 342, 349, 362
 ოთარ VI 107
 იოსებ VI 65
 ქაიხოსრო 209, 237, 244; VI 107
 ნოდარ 209—211
 ბაგრატ 210, 211
 პაპუნა სარდალი VI 608, 634
 პაპუნა 209, VI 177
 გივი 236, 237, 532
 უთრუთ 236; VI 607, 634
 ზაალ VI 607, 608, 634
 ხარიდან 237
 სვიმონ 237
 კიკელა 416
 კონსტანტინე 467
 კირილე მთავარეპისკოპოსი 572
 დავით მაიორი VI 469
 ციხელაშვილი ნინია 344
 ციხისტვისშვილი იოსებ VI 304
 შერმაზან VI 304

ცოტნიაშვილი 381
 სეხნია VI 187
 ცოცხალაშვილი ხარება 202
 ცქიტიშვილი ბეეიკი 280
 ცხომელიძე გიორგი VI 737

ძ

ძაჯაშვილი მარდახა VI 455
 ძაგნიშვილი გოგია VI 395
 ძამანაშვილი შოშია VI 629
 ძირგოზანთ გურგენა 301
 ძნელაძე ნახსიბტელი VI 450
 ძოძუაშვილი პაპუნია VI 430
 კაციფი VI 446
 სიმონ VI 446
 ძულიაშვილი შიო VI 612
 ბახილა VI 613
 ნადირა VI 619
 ძუძუაშვილი სვიმონია VI 430

წ

წაძალაშვილი ზერარა 69
 ზურაბა VI 616
 წერეთელი პაპუნა სარდალი 82, 275, 276, 278, 694; VI 428, 637, 638, 641
 ზურაბ სახლბუხეცი 82, 163, 164; VI 269, 434, 641
 ბეჟან 92, 276, 278; VI 428, 477, 639, 641, 729
 ლეონ 155
 ქაიხოსრო 272; VI 639
 მამუკა VI 637, 638
 დავით 280, 680; VI 274, 639
 ვახუშტი 690; VI 262, 273, 436, 641
 სვიმონ VI 463, 639
 ნიკოლოზ VI 241—242
 ბერი VI 639, 641
 ოქროპირ VI 639
 გიორგი VI, 639, 641
 პაატა VI 639

„ იებს VI 639
 „ ბუკუა VI 639
 „ ქველი VI 641
 „ თამაზა VI 639
 „ ჩილაღი VI 640
 „ მარინე თანამეცხედრე სიმონ გურგენისა VI 735, 737
 წერაშვილი ზურაბა VI 616
 წეტაშვილი როსებ VI 113
 წვერიანიშვილი ჭაფარა 294
 „ ზურაბა 627, 665; VI 307
 „ ზალინა 627
 წიგნაძე მამუკი VI 638
 წილქნელი ამბროსი 128, 467
 „ ლერვასი VI 416, 427
 წინამძღვრისშვილი ზაალ VI 611
 „ დემეტრე VI 611
 „ ბეჟან VI 611
 „ გიორგი VI 611
 წიკლენაშვილი ხუცესი VI 618
 წიწრიაშვილი ნაცვალი VI 114
 წიწუაშვილი იოსებ VI 626
 წიწოლაშვილი ბათია VI 626
 წრილაშვილი თევდორე 324, 333
 „ პეტია 324, 333
 „ გოგია 324, 333
 წულაია მამახუტა VI 684
 წულუკიძე ბერი სარდალ-მოურავი 82;
 VI 261, 606, 729
 „ კაცია 670
 „ ბეჟან მღვინებეგი 692; ლ
 VI 436, 445, 459, 462—466
 „ ხოსია 692, 694
 „ მერაბ 692, 694
 „ ლევან VI 443
 „ ხეხნია VI 472, 478, 490
 „ გიორგი 729

ჭ

ქავკავაძე ზურაბ 23
 „ კოშმან 24, 123
 „ გარსევან ემიკალაბაში 255,
 256, 441
 ქანჯურიძე აღუა VI 629
 „ თამაზა VI 620

ქარუაშვილი ბეგლარა VI 620
 „ მირეელა VI 620
 ქესაშვილი 321
 ქილაძე VI 667
 ქილაძე გლახა 586; VI 42
 „ თანდილიკი VI 430
 ქიკინაშვილი დავითელა VI 226
 ქიკინაძე ნიკოლოზ მღვინემწიგნობა-
 რი 164, 520
 „ პაპური VI 430
 ქოლაძე 82
 ქონქაძე შიო მღვინელი VI 115
 ქოქოასშვილი ზუბიტა VI 619
 „ ხოსიტა VI 619
 ქულუაშვილი გიორგი VI 627
 ქულუხაძე გოგია VI 80
 ქურმანიძე გოგია VI 618
 ქუქულანთ გურგენა VI 31
 ქუიძე სესია VI 328
 ქურდიღელი ბესარიონ VI 368, 448
 „ ანტონ VI 509, 510
 „ გაბრიელ VI 713
 ქურნია ხაყვარელი VI 454
 „ აფრასუხუ VI 541
 „ ხუტუ VI 541
 „ იბტიანე VI 542
 „ ლაზარა VI 542
 „ მანუჩარ VI 544
 „ ივანე VI 556, 734
 „ ბეჟან VI 557
 „ კოიტი VI 557, 559
 „ ზაალ VI 734
 „ მხიარულა 734
 „ კიკია 734
 „ მაქსიმე VI 734, 789
 „ ელიზბარ VI 739
 ქუოპიაშვილი ღვთისია 304

ბ

ხაღუკანთ კაკალა 644; VI 301
 ხაღური 381
 ხაზაფა ხვასკალია VI 684
 „ ბებადიშაი VI 684
 ხანგუმაშვილი ტერ-ოხანეზა VI 171

- ხანდამაშვილი გალუსტა 121
 ხანოვი გაბრიელ VI 456
 ხანუმაშვილი სტეფანე VI 521
 ხანფერვანა 298, 299
 ხარატიშვილი 485
 ხარეზაშვილი გიორგი 660
 ხარიბეგაშვილი მანუჩარ 688
 " ბერუა 688
 ხარკაშენელი ზოსიმე 290
 " ფილიპე 290, 291
 " ხარიდან 290
 " გრიგოლ 602; VI 58
 ხატულიშვილი სვიმონ VI 70
 ხატიაშვილი ბერო 311, 355
 " ადო 311
 " სიხვალური 311
 " სვიმონ 568
 " გაბრიელ VI 22, 75
 ხაჩიაური ბეჟან 595
 ხახანაშვილი თეოდორე 102, 103, 435, 436
 " შიო 102, 103
 " ხაბია 102
 " ესტატე 102
 " ივანე 435
 " ბერუა 435
 " დემეტრე 435
 " დათია 435
 ხავთახი გოგიტაი VI 523
 ხახვიაშვილი რამაზა VI 598
 ხახონაშვილი პეტრე 434
 ხახურაშვილი ტატია VI 632
 ხეკანაშვილი აბრამა VI 626
 ხერხეულიძე 96
 " ავთანდილ 68, 269
 " ივანე 82, 349, 355
 " ომან ლაშქარნივის-მდივანბე-
 გი 319, 360, 676, 678; VI
 19, 20, 174, 175, 290, 312,
 314, 315, 323, 325, 342, 350
 " რევაზ VI 44
 " ბეჟან 109, 111, 653
 " გიორგი ეშქიკლასბაში 166,
 374; VI 57, 227
 " დავით უზბაში 264; VI 97,
 256
 " ალთაანგი 264, 512, 513, 564;
 VI 63, 140
 " თეიმურაზ VI 222
 " ზაზა VI 256
 " ლუარსაბ VI 256
 " ქაიხოსრო 300
 ხეკრელაშვილი ნინია VI 44
 ხვარამზე დედოფალი დედა გიორგი გუ-
 რიელისა VI 673, 675
 ხვარაშან დედოფალი თანამეცხეპრე გე-
 ორგი XI-ისა VI 660
 ხიღირბეგაშვილი შამუკა 207, 676, 678;
 VI 19, 48
 " იოანე 621; VI 211
 " ავთანდილ VI 69
 " ქაიხოსრო VI 203
 ხიკარიძე თეოდორა VI 616
 ხიმშიაშვილი სულხან 295, 418, 419
 " ბერუა 295
 " ქაიხოსრო 295; VI 146
 " ბერი 295, 418, 636
 " რამაზ 418
 " იოსებ VI 146
 " დავით 418, 613; VI 146
 " შერმაზან 418
 " თამაზ 418, 613
 " გოჯია 421, 613, 630; VI 146
 " გრიგორ 421; VI 146
 " დიმიტრი 644; VI 399
 " მახარა VI 634
 " შიო VI 634
 " ივანე VI 614, 634
 " დათუნა VI 614
 სინონიმინდელი იოანე 669, 723, 728, 729
 " მაქსიმე VI 713, 715, 717
 სინღლაშვილი თოფი VI 146
 სირსელაშვილი ომან 454, 457
 სიტება ურია VI 276
 სიხორაშვილი VI 60
 სიხაძე VI 69
 სმალაძე შოშია 320
 სოლოშვილი 47, 385
 " თამაზა 193

'ხოლუაშვილი ბერუა VI 614
 ზომასურძე ბერა 270
 ხომიწური ნიკოლოზ 535
 ხორაშუ ბატონიშვილი 660
 ხორბალაძე ბერუა 116, 117
 ხოსრუაშვილი თედორე 655
 ზოქა ბებუდა 413
 ზოქაშვილი ხოსრო 111
     "   ქაიხოსრო 239
     "   ფარემუზ 542
     "   ძაგია 542
 ზოქიაშვილი დათუნა VI 699
 ხრინტაშვილი ბერი 127
 ხულბაური გიორგი VI 188
 სუმარაძე ჩქარია 111, 112
 ზუნდაძე ესეკა VI 264
     "   მამისთავლა VI 465
 ხუნდაუთ ბატონი VI 373
 ხუტიაშვილი ივანე 480
 ზუციანთ სრაპიონა 404
     "   ტერ-ოსეფა 404
 ზუციანშვილი 118, 327
     "   იორამ 269
 ზუციშვილი მოსე 660, 661
     "   თედორე 661
     "   იოსებ 661
     "   ნინია VI 387
     "   გიორგი VI 350
     "   გოგია VI 594
     "   პაპუნა VI 617
     "   ხუცი VI 617
     "   ზუბიტა VI 622
     "   ოსიყმა VI 623
     "   ბერი VI 623
     "   ბახილა VI 630
 ზუკელა რამაზა VI 226
 ზუქიაშვილი ბახილა VI 210
 ხუხუნაიშვილი გოგია VI 552, 555
 ზუხუნისშვილი თედორე VI 619

ჟ

ჯაბადარი ნინია VI 154
 ჯაგარასშვილი პაპუნა VI 611
 ჯავახანშვილი ნასუილა VI 611

"   ბერუა VI 611
 ჯავახი ზაქარია VI 629
 ჯავახიშვილი ვახუშტი მდივანბეგი 213,
 603; VI 39, 67, 69, 81, 85,
 86, 88, 101, 122, 125, 130,
 135, 150, 174, 175, 185, 186,
 191, 220, 226, 232, 234, 282,
 286, 289, 293, 300, 305
 "   თეიმურაზ 201, 603
 "   გიორგი 603
 "   ნიკოლოზ 603
 "   ავთანდილ 603; VI 696
 "   იოსებ ურბნელი 18
 "   დავით 80, 203, 524
 "   ფარსადან 190
 "   სიმონ 190, 203
 "   იოანე 296, 304
 "   სოლომონ VI 258
 "   ვაძია VI 624
 ჯაიანი გრიგოლ 82
     "   ქაიხოსრო VI 507
 ჯალაბაძე ბერიკი VI 428
     "   შოშიკი VI 428
 ჯამბაზიშვილი როსტომ VI 700
 ჯამასი მოურავი 411, 509, 510
 ჯამუტაშვილი გარსევანა 351
 ჯანგირაშვილი ბერი 587; VI 119
 ჯანდიერიშვილი 334, 357
     "   დავით 202, 453
     "   სვიმონ მოურავი 334; VI
         315
     "   როსებ მოურავი 551; VI 14,
         113, 114, 115
     "   ზაალ 370
     "   გარსევან ეშქიალაბაში 371
     "   ფრიდონ VI 22, 159
     "   ქარდან 155, 161, 177, 180,
         260; VI 159
     "   ჯანდიერ VI 159, 606
     "   სფირიდონ VI 52
     "   ომან VI 52
     "   კიკლა VI 52
     "   ნიკოლოზ VI 159, 315
     "   ბეჟან VI 606
     "   როსაზ VI 606

„ ბოსრო VI 606
 „ გრიგოლ VI 606
 „ სულხან VI 606
 „ გოგია VI 606
 ჭანოშვილი დავით 650
 ჭანუანთ გულა 140
 ჭანუაშვილი 398
 „ დავითა 513
 ჭანჭულაზასშვილი დანელა 140
 ჭაოშვილი მერაბ 635
 ჭარდან ეშქიალასბაში 155, 161, 177,
 180, 260
 ჭარიაშვილი ცოტია 127
 ჭაფარიძე გოგია 272
 „ ჭარუა 273
 „ ქაიხოსრო 346
 „ ხოფრომ VI 242, 251
 „ გიორგი VI 242
 „ ვახტანგ VI 242
 „ დავით VI 242
 „ შოშიტა VI 251
 „ მერაბ VI 254
 „ საჩინო VI 273
 „ ზაალ VI 279
 ჭალანთ ოსეუა 338
 ჭაუელი VI 141
 „ ზაალ VI 718
 ჭაშიაშვილი ბუჭუა VI 639
 ჭაშიტაშვილი როსტომა 239, 240
 „ ქაიხოსრო 239, 240, 542
 ჭაჭანაშვილი გაბრიელ 679: VI 105
 ჭგირიშვილი ბეროა VI 620
 ჭერანაშვილი ბილი 621
 ჭეხაშვილი გიორგი 321
 ჭეარაშვილი პეტრე 416
 ჭილაძე სვიმონა VI 66

„ დათია VI 66
 ჭიჭავაძე VI 667
 ჭიჭაიშვილი გრიგოლ VI 454
 ჭიშშერ თუშთმოურავი 431
 ჭიქურიშვილი ბერო 598
 ჭიჭიეიშვილი იესე VI 558
 „ მაქსიმენა VI 739
 ჭომარდიძე ქაიხოსრო ალამდარბაში
 VI 88, 293
 „ დიმიტრი VI 175
 „ შაატა VI 293
 ჭორაშვილი ტარიელ ნაზირი 436, 524
 „ ზაზა 437
 ჭორბენაძე ოსიკაი VI 542
 ჭორჭიკია იესიკა VI 507
 ჭუბილდე მოქალაქე VI 684
 ჭუგაშვილი იობ მღვდელი 291
 ჭულაბაშვილი დავითა 286
 ჭუმათელი სენიას შვილი VI 667
 „ მაქსიმე 285, 670; VI 453
 506, 558
 „ ნიკოლოზ VI 556, 735, 738, 739
 ჭუხრუჟიძე ადამა VI 482
 „ ნინია VI 482
 „ გოგია VI 482
 ჭღენტი დავით VI 515
 „ ბასილ VI 517
 „ ივანე VI 522
 ჭღერია ივანე VI 554

ჰ

ჰასრათა ქუთხუდა იხ. აბესალამანთ
 ჰასრათა
 ჰექუბაანთ როსტომა 205

ბ. გეოგრაფიული სახელები

ბ

აბანო VI 76, 351
 აბაწოს ვეძა 580; VI 240
 აბრსი 79
 აგარა VI 631

აგრიხი 582
 ავკეთი 117; VI 616
 ავლაბარი 50, 343
 ავლევი 578

ავნევი 109, 112, 189, 583; VI 92, 96,
389
ავქალა 153, 220, 231, 249; VI 169, 172,
606
აკაურთა 62, 63
აკეთი VI 582, 724
აკურა 357
ალავერდი VI 13, 14
ალაზანი 290, 411, 511
ალვანი (ალაჯანი) VI 14
ალაიანი 236
ალის წყალი VI 679
ალმატი 589; VI 241
ანთოკა 522
არაგვი 91, 127, 335
არაგვის ხაერისთო 129, 248
არადეთი VI 620
არაშენდა 469
არბო 261, 379
არგვეთი VI 428
არღვისი 402, 403
ართანი 589; VI 241
არტოზანი VI 206, 227
არცევი VI 481
არხალი 371
ასკანა VI 737
ასკის წყალი VI 653
ასპინძა VI 318
ასტრახანი 474
ასურეთი VI 312, 594
ატენი VI 617
ატოცი VI 287
აფნისი VI 178, 229, 621
აწმანეთი VI 671
აღაიანი VI 371, 451
აღბაბლუ 217
აწეური 111, 486
აკი VI 662
ახალდაბა VI 233, 235
ახალგორი 38, 643
ახალსოფელი 551
ახალქალაქი 196; VI 101, 355
ახალშენი 676, 678; VI 371
ახალციხე 447, 449; VI 63
ახაშენი 462, 511

ახმეტა 369—371, 628; VI 103, 479
ახპატის ეკლესია 72
ახური 334; VI 75
.

ბ

ბაიდარი 574
ბაილეთი VI 726
ბაკურციხე 206, 421, 422; VI 50
ბალბიანი 55, 56
ბალსადგომი? VI 61
ბანძა VI 369
ბარახლუ VI 369
ბაღდადი VI 458
ბახვი VI 736
ბახტრონი 291, 431
ბაქი VI 652
ბელეჟანი VI 731
ბერდოსქევი 434
ბერშოეთი VI 92, 396, 449
ბერძა 651
ზიბიანი 418
ბიოიანი 371
ბიისი VI 617
ბიწმენდი VI 371
ბოგილა VI 727
ბოღბე 449
ბოლნისი 136, 223; VI 150, 155
ბორბალა VI 32, 34
ბორისურთი VI 613
ბორჩალო VI 156
ბოღლეთი VI 430
ბოსლეთი VI 628
ბრეთი 383
ბრუტაიანის მთა VI 590
ბუღრისი 480
ბულაჩაური 418, 419, 613
ბუნისი ქალა 434
ბუშატის ხევი 664; VI 22

გ

გაბშული 290
გავაზი VI 732
გამოჩინებული VI 728, 729

განკა 86; VI 107, 320
გარდატენი VI 617
გარდუშეის წყარო 152
გარეთუბანი 37, 338, 353, 575
გარეკვარი 251—254, 257; VI 482
გაპრილი კლდე 283
გეგუთი VI 442
გელათი 263
გეერდისძიძი 589; VI 241, 351
გვეძინეთი VI 626
გლდანი VI 606
გოგისოფელი 217; VI 384
გოგი VI 637
გოგნანი VI 61
გორანეთი VI 188
გორი 10. 147, 152, 153, 180, 261, 266,
643; VI 256, 321, 638
გორისა VI 430
გოჯანხევი 589; VI 240
გრაკალი VI 126
გრემი 589, 590; VI 240, 241, 709
გრემის ხევი VI 110
გრიგოლეთი VI 266
გუბა 82
გუგულის ქედი VI 134
გულადეთი 114, 115
გულარები 452, 453; VI 594
გულგული VI 154, 206
გურია VI 657, 667, 671
გურჯაანი 511; VI 246, 335, 732
გუფთა 675

ღ

დავით-გარეჯის მონასტერი 164
დამპალა 461
დარბაზი VI 590
დაღარულა VI 622, 628
დაღისტანი 85
დბონა VI 630
დედისფერული 290
დევის კარი VI VI 662
დეიფანის ლეღე VI 447
დენთა VI 430
დვალეთი VI 671

დვანი 674, 675; VI 141
დიღარა 244
დიღგორი VI 371
დიდი ფონი 81
დიღნაქე VI 498
დისევი 368
დიღოში 106, 644
დიცი 340
დმანის ციხე VI 706
დმანის ხევი VI 706
დობირა VI 727
დოესი 117; VI 65, 179, 197, 229, 612,
615
დუმთა VI 430
დურნუკი 46, 247
დუშეთი 249

ე

ევროპა VI 431
ენისელი VI 709
ევხათის ეკლესია 102
ერგნეთი 82, 596; VI 257
ერედვისი 14
ერევანი 35, 598; VI 415
ერთაწმინდა VI 98
ერტისი VI 132, 133, 371
ერწო VI 371, VI 653
ეჩმიაძინი 36

ვ

ვანათი VI 256
ვანთა 346, 663; VI 22, 75
ვანთაური 502
ვანქი 174, 175, 354
ვანძა 679
ვარდისუბანი VI 204—207, 692
ვარიანი 167, 168, 310
ვაჭირი 356
ვაჟა VI 131
ვაშლარი 172
ვაშლოვანი 35, 37, 249; VI 133
ვაჭევი VI 273
ველისციხე 511
ვერე VI 616

ვერძისხევი VI 371
ვედისგორა 589
ვეჯინი 410; VI 246, 732

ზ

ზარზმა VI 657
ზებეუური 373
ზეგამი 511
ზედაველა VI 229
ზედო ქაიხხევი VI 187
ზემო ქართლი 11, 252
ზემო ყაუსი 512
ზემო წერაქვი 243
ზენადარი 603
ზერტი VI 371
ზელვარდია VI 659
ზვართქარი 676, 678
ზიარი 255, 256
ზსაცვა VI 652

თ

თაგუეთი 122; VI 629
თაჯკერის მიწა 152
თამარაშენი 269; VI 389
თაფანი 249
თაღლიაური VI 163
თაწმიდა VI 590
თფრახოფელი 244
თელავი 27, 454, 455, 511; VI 48, 206, 291
თელიანი 589; VI 241
თეძამი VI 99
თვალთუბანი 468; VI 632
თიანეთი 371, 579; VI 190
თირი VI 80
თირის მონახტერი 24, 25
თიღვა 155, 600; VI 68, 174, 600
თიღული VI 652
თოთენდაერის შთა VI 653
თორტიზა VI 66, 67
თორღის ციხე 518
თოფრაუალა VI 591
თრიალეთი 618; VI 680
თხაჯანარი VI 618

ი

იერუსალიმი 36
იისციხე 117; VI 615
იქორთა VI 481
ილანხევი 482
ილის ქელი 290
იზერეთი 94, 226, 228, 336, 337, 374
იმერხევი VI 622
იორი 521
ისპანი 60
ისპანი VI 396
იყალთო VI 233
იცქითი VI 430

კ

კავთისქევი 676, 678
კავკანი 568
კალაური 345; VI 50, 78
კარბი 259
კარლანეკი 47, 306, 356, 385, 421, 422-
VI 50
კართუბანი VI 732
კარიანი 683
კასპი VI 359
კაცხი VI 273
კაქრეთი 255
კახეთი 90, 91, 125, 345, 346, 450, 455,
456, 583; VI 13, 733
კეხჩქვარი VI 613, 621
კვეშლევა VI 653
კიქეთი 90, 91
კიქნავეთი VI 456
კალაეთი VI 458
კილიკიჭვარი VI 633
კიოტი VI 558
კისისხევი 319; VI 226
კოლა 11, 447
კოლმანი VI 460, 627
კოლაკი 410
კოლბაური VI 428, 429
კონდოლი 648

კოსტანტინეპოლი VI 309
კოშკა 621
კოცხერი VI 500
კოწახურა VI 84
კრობანი VI 630
კულაში 163
კულბეშაური 275
კურდღელაური VI 154, 206
კურტანაძეული 289
კურწყიამი 248, 249
კუსურეთი 597
კუწახტი 290

ლ

ლათენარის სერი VI 498
ლალისუური 360; VI 70
ლასურაული 165
ლახატი 434
ლეთეთი VI 178, 229, 621
ლელისთავი 469
ლესის წყალი VI 454
ლექხუში VI 66
ლესოური VI 532
ლიახვი 94, 229; VI 664
ლილოს მთა VI 221
ლიურეთი VI 591
ლიბები VI 633
ლიპოტი 589; VI 241
ლორე 148; VI 590

მ

მაკვანეთი VI 667
მანავი 198
მანაკერტი VI 706
მანხუტის ხევი VI 155
მარილისი 288—292
მარნეული 45, 46
მარტყოფი 504, 585
მატანი 290; VI 536
მალაღორი 486
მადარო 30
მადრანი 516
მაშავრის წყალი VI 156, 397

მაჩხაანი 30, 440
მაწნეთი VI 629
მახარანი 592
მელე 603
მერე 138; VI 204—207
მერეთი VI 93
მერჭევი VI 430
მესხეთი 445
მეტეხარა VI 652, 657
მეტეხი 65, 197, 223; VI 102
მეწია VI 718
მეჭვრისხევი 270, 309, 345, 557
მთაწმინდა 290
მისაქციელი 627; VI 356
მისირი 566
მიწის ქიდი 334
მიწობი 629
მოზღოვი 351; VI 357
მოხისი 383; VI 371
მულის წყარო 82
მტკვარი 338
მუქტრულა 334
მუკუზანი 511; VI 61
მუხარვერდი 544
მუხათი VI 19, 133, 201
მუხრანი 147, 152, 653; VI 362, 690, 692, 693, 711
მუხურის მთა VI 653
მუხეთა 553; VI 371
მძოვრეთი VI 612, 623
მძოვრეთის ციხე 209, 210
მჭადიჭვარი VI 373

ნ

ნაბადა VI 662
ნაბახტევი 547
ნადირაული VI 662
ნავთლული 50, 341, 342
ნაკეარნახოუ VI 447
ნარგიში VI 133
ნაროღინევი VI 473
ნაორმალი VI 473
ნახაჭოგუ 444

ნახიბლუ 216

ნახომხარი 336

ნაუარეული 262, 263

ნაქალაქევი 674

ნაშენგელუ VI 369

ნაცხავატევი VI 662

ნაწალკოტევი VI 72

ნაწრეტი 11

ნიაბი 398, 627

ნიკორწმინდა VI 651

ნიქოზი 40, 41, 326

ნიჩბისი 533; VI 607, 614, 634

ნონეს ქელი VI 134

ნოსტე VI 307

ნოღელა VI 447

ნული VI 25, 96

მ

ობაუალი 317

ოღიში 620; VI 655, 665, 671

ოზურგეთი VI 667, 737

ოთხთვალი 657

ოკრიბა VI 461

ოღე 411, 521, 522

ომანის წყარო 292

ორთაშუა 148; VI 170

ორთაქალა 26, 139

ორწყალშუა VI 329

ოსარო 118

ოსეთი VI 671

ოსთუბანი VI 623

ოსიაური 606

ოფშკეთი 690; VI 430

ოფრა VI 458, 490

ოქვარტერი 36

ოჭროყანა 353

ოძისი 57

ოხანალე ღელე VI 508

პ

პაიქური 461, 462

პანკისი 288—292; VI 43

პატარძელი VI 314

პატრიკეთი VI 444

რ

რაქა 276

რეხა 69; VI 311, 632

რიონი მდ. VI 653

რკციითი VI 458

რუისი 64, 162, 188, 460, 468—469;
VI 88, 131, 194, 210, 297, 591,
620

რუისხირი 561, 598; VI 206

რუსეთი 61, 135, 312, 337, 374, 583,
587; VI 431

რუზმელას წყალი VI 727

ს

საათაბაგო 383

საამილახორო 79; VI 681, 687, 702

საბათგორი 676, 678

საბაღიანო 544

საბარათაშვილო VI 694

საბარათიანო VI 688

საბანელა 282, 284

საბოე 355

საგარეჯო 166, 424, 474; VI 14, 325,
371

საგურამო VI 371

სადაღიანო VI 684

საერიხთო 126, 127

საეაჩნაძო 421

საირხე VI 430

საიკენაძეო 116

საკუთრეული VI 651

სალათუბანი VI 431

სალალაკი 301

სალალი 455

სამაჩაბლო 110, 340

სამგლიათა VI 273

სამთავისი 393, 394

სამწევრისი VI 618

სამწევრაძო VI 612, 613

სანაინი VI 328

სანებელი VI 621

საპონაური VI 633

ხარკი VI 430
 ხარკინეთი VI 590
 ხარკინეთის ხევი VI 155
 ხასირეთი 201, 202, 468—469
 ხათივე 226, 228
 ხატოზავის ღელე VI 473
 ხატრედო გზა 290
 ხაფრანგეთი VI 431
 ხაქვათარაძე 275
 ხაქართველო 12, 86, 343
 ხაქაშეთი 113, 468—469
 ხაქიზიუო 255, 551
 ხალღური 259
 ხალოლაშენი 96, 97, 576
 ხაუაფლანიშვილო 35, 36, 100
 ხაშვარდნოს კლდე 434
 ხაჩალის წყალი VI 593
 ხაჩინო 282
 ხაციციანო 96, 226, 470; VI 688
 ხაცხენის მთა 188
 ხაქვრეთელა 290
 ხაქილაო 275; VI 731
 ხახარკაშნელო მთა 434
 ხახორცე VI 633
 ხაქაეახო VI 449, 466
 ხაჭვარე VI 653
 ხაჭვარიხი VI 134
 ხვანეთი VI 671
 ხენაკი VI 665
 ხეენეთი 333, 462
 ხერი VI 429
 ხირეული VI 727
 ხიღნალი 579, 582
 ხციპის ღელე 172
 ხკრა 118, 467; VI 107
 ხომხითი VI 233, 688
 ხოჩხე VI 498
 ხპარხეთი 64
 ხურამი 208, 547; 637; VI 20, 25, 91,
 211, 334
 ხურები VI 578
 ხუქანათუბანი VI 623
 ხსტბი 525

ტ

ტაბახმელა VI 312
 ტაბიკაურა VI 626
 ტავნაგეთი VI 313
 ტაშალია 68
 ტოლიანა 115
 ტირნისი 589; VI 240
 ტფილისი 307
 ტყიბუღული 285

უ

უღაბნოს მონასტერი 56; VI 718
 უზუნაური 334
 უკანა საგარეჯო VI 14
 უკანეთი 445
 უნაგირა VI 662
 ურბნისი 468—469; VI 134
 ურგებულა 595
 ურიათუბანი 511; VI 61
 უტო 369, 370
 უყუში VI 651
 უჩხუბი VI 736
 უჭარმა 509, 510; VI 237

ფ

ფარცხანაყანევი VI 444
 ფაშაანი VI 592
 ფანბაკი VI 328
 ფეთხანის ეკლესია 149
 ტკოცა VI 635
 ფერსათი VI 458
 ტინისხილი 460—462
 ფლავესმანი VI 483
 ფრინევი VI 147
 ფრონე 674
 ფშავი 105, 362
 ფცა 101; VI 23, 29, 96

ჭ

ჭალაქი (თბილისი) 15, 251, 441
 ჭარელი 12, 41, 188, 626; VI 177, 289,
 328, 471, 621

ქართლი 109, 226, 227, 547; VI 25, 280

ქაშვეთის ეკლესია 94; VI 215

ქაჩალაური 290—292

ქვათახევი 340

ქვახვრელი VI 179, 180, 229, 607

ქვემო ხეითი VI 140, 151

ქვენადარი 603

ქვენაფლა VI 618

ქველვარდია VI 659

ქვეში VI 481

ქიზიყი 441, 547, 580, 666; VI 732

ქისტური 629

ქოთიში 477—479

ქორაზნა VI 622

ქორდი 69, 195, 340, 350, 381, 382

ქსანი 643; VI 68, 174

ქსოერისი 202

ქუთაისი 132; VI 473

ქრცხინვალი იხ. ცხინვალი

ქსუიხი VI 92

ლ

ლადისი VI 652

ლართის კარი VI 187

ლები VI 243

ღვარდია VI 652, 659

ღვართწყარო 676, 678

ღვართეთი VI 387

ღოღოვანა 77, 78, 99, 101, 476—478

ღორისთავი VI 396, 399, 594

ღროში VI 145

ღუისხევი VI 618

შ

უბარდო VI 671

უაზახი 454, 455, 598; VI 353

უამარლო VI 150

უანდიაური VI 13, 312

უანჩაეთი 373

უარაბულახი 509, 510

უარაღაჭი 521

უელეთი VI 626

უელქცეული 674; VI 140

უვარელი 631; VI 709, 732

უიზლარი 310, 389, 454

უინწყვისი VI 607, 630

უისონ VI 653

უიროში 106

უონაქილისი VI 155

შ

შაქეელი 198

შამშადილი 454

შაშვები 324, 333

შაშიანი VI 78

შემოქმედი VI 657, 667, 737

შვარა? VI 652

შილდა VI 59, 113, 122

შიმლიანი 551

შინდარი VI 591

შინდარა 57

შინდისი 383, 469, 684; VI 312

შინიხი VI 353

შუქრეთი VI 430

ჩ

ჩაილური VI 21, 163

ჩალაური 289

ჩალაუბანი VI 315, 353

ჩარგალი 434

ჩექეშთა 334

ჩირგეთი VI 458

ჩიხა VI 428

ჩობახური VI 14

ჩოჩეთი VI 99, 293

ჩონხათი VI 727

ჩუმლაყი 220, 511

ჩუნეში VI 261

ჩხარი VI 280, 725

ჩხერიმელა VI 473

ც

ცნდანი 57, 58

ცეროვნისი 269

ცვი VI 16

ცხა VI 430
ციხელი VI 371
ციხეკვაბი 249
ცხაში VI 430
ცხენის წყალი VI 447
ცხიწვალი 111, 170, 188, 269, 407, .
548; VI 131, 194, 257, 470
ცხრუჯეთი VI 430

ძ

ძამის მონასტერი VI 622
ძალინა VI 25
ძეგვი VI 371
ძეძვი 76
ძიმიითი VI 671, 675
ძირბი 482
ძირულა VI 473
ძღვეისჭვარი VI 467

წ

წაეკისი 56, 119, 120, 416; VI 84, 607
წევა VI 263, 378
წერაქვი 243, 244, 514, 607
წერნაკი 333
წითლობი VI 662
წილქანი 147; VI 692
წინაგარი 512
წინამხარი 256
წინანდალი 438; VI 61
წინაუბანი 460
წინარები 368
წინასაგარეჟო VI 14
წირი 372
წროში 117
წუბანი 512
წულრულაშენი 74
წყალწითელა VI 498
წყნეთი VI 613

ჭ

ჭალა VI 635
ჭალის უბანი VI 631

ჭაბალა VI 155
ჭაპური VI 692
ჭართალი VI 587
ჭარი 36, 440, 532, 623
ჭველირი 444
ჭვაროსი 190, 191, 203
ჭიდრათი VI 254
ჭიაური VI 709
ჭიშურა 263, 284
ჭოპარტის შთა VI 221
ჭორჯილა VI 428
ჭრეში VI 590

ხ

ხადა 373
ხანდაკე 318, 603, 628
ხანის შთა VI 456
ხაშში 55
ხევის ქალა 291
ხეცმხარი 152, 153
ხეობა (ბორჯომისა) 383
ხვედურეთი VI 179, 229, 612, 619
ხილიაოჯი 658; VI 51
ხოდაშენი 592; VI 291
ხინოქილიდა VI 729
ხონჭიორი VI 652
ხოში VI 684
ხოტვა VI 684
ხოტეკი VI 652, 659
ხრეთი VI 273
ხუცნიფუ VI 659
ხურვალეთი 512

კ

კელთუბანი 394, 397
კიბულა VI 655

კვ

კვახეთი 19, 69, 114, 115, 188, 246,
247, 248, 340, 540, 618
კალდაში VI 399
კაბი VI 591

ჭანანი 645
 ჭანანთ ქევი 450
 ჭარეულთი VI 429
 ჭეჭელაური 592
 ჭიმიტი 255, 256; VI 371

ჭიქეთი VI 671
 ჭუმათის გელესია VI 454, 506, 723, 734,
 739
 ჭუმი 444

ბ. ტარმინთა საძიებელი*

ბ

აბაზი სირმა ა. 420
 აბანო 343, 347; VI 22, 25
 აბდარი 440
 აბეღობა (აშლილობა ?) VI 609
 აბრამატი VI 654
 აბრეშუმი VI 588
 ადგილი სახლის ა. 47, 258; ა. უკაპიათ
 172; სამოცი ურმის ა. 285; ნასყიდი
 ა. 300; სადავო ა; 358; ხარაბა ა. 427,
 430; ხელმოწყვეტის ა. VI 446; წილ-
 ხდომი ა. VI 478; ნაფიცი ა. VI 579;
 საცილობელი ა. 593
 ადლი 22, 23, 30, 162, 189, 627, 689;
 VI 37, 167, 452, 602
 ავაზაკი VI 647, 699
 ავეჭულობა 640, 651; VI 93, 359
 აზარათიანება 278
 აზარფემა 504
 აზატობა 67, 336
 აზნაურშვილი ხანწაელილი ა. 10; პირ-
 ელი ა. 20, 433, 529, 616, 622;
 შეგდებული ა. 42; გაზრდილი ა.
 85; საყაფლანიშვილო ა. 100; ბა-
 რათში ნარგები ა. 157; სახასო ა.
 158; შუა ა. 229, 529, 652, 672;
 მეორე ა. 232; მესამე ა. 376, 401;
 ტახტის ა. 433; ცალმოგვი ა. VI
 277; ამაველი ა. 690, 693; VI 252,
 271, 279, 369, 435, 436, 441, 442,
 443, 444, 448, 459, 464, 465, 475,
 476, 484, 489, 492, 497, 503, 507

ტოლი ა. 693; VI 261, 516; საცი-
 ციციშვილო ა. VI 596 სადავითა-
 შვილო ა. VI 596
 აზრი (საქმე, საკითხი, კაზუსი) 357,
 358, 421—423, 656; VI 59
 ალაგი 20, 21, 28, 94, 116, 175, 215,
 497, 498, 598, 674, 691, 692; სა-
 ერთო ა. 221; ნაოხარი ა. 298, 398;
 ეერანი ა. VI 368, უდავებელი და
 უცილებელი ა. VI 368; ა. და ყო-
 ფაცხოვრება VI 428; 429; ნაფი-
 ცარი ა. VI 438.
 ალალი 419
 ალამდარბაში 291
 ალამდარი 652; VI 289
 ალაფი VI 551
 ალაყაფი 460, 461
 ალთმიშლული VI 65
 აღნება (ანლება) 693, 694; VI 260,
 446, 487; ა. და გარდაწყვეტილო-
 ბა VI 487; 490, 519, 520, 522,
 523, 561.
 ალო VI 150
 ამანათი 390
 ამბოხება 108
 ამირთამირა VI 653
 ამოვარდნა უშვილოდ ამოვარდა VI
 557
 ამოვარდნილი ა. სახლისკაცი 158; ა-ის
 მამული 160; ა. გლეხი 468
 ამონაგები VI 253
 ამოსაგები 692

* ყველა გვერდი მითითებული არ არის.

ამოსაშვები თაღებობილამ ა. 33
 ამოფხეკა ა. და ჩაწერა 212
 ამოუყანა (გამოსყიდვა, დახსნა) თათრი-
 სგან ამოიყუანა 693; VI 509, 734
 ამპარტავნება VI 403
 ამქარბაში 514
 ამღები ქირის ა. 73
 ამშენებელი 72
 ამხანაგი 312, 314, 419, 440, 622; პე-
 რანგის ა. 432
 ანამხსნელობა (ფიცისა) VI 560
 ანაწერი 692
 ანბარი VI 623
 ანგარიში 15, 16, 388—392, 689
 ანდერძი 10, 135, 293, 329, 372, 373,
 376, 667, 668; VI 142, 290, 306,
 379, 432, 452, 555
 ანეული 303, 353
 ანღება იხ. აღნება
 არაპატივმღებლობა VI 423
 არაქვორი VI 645
 არბაზობა 231, 402, 403
 არბობა VI 256, 257
 არგანი VI 647
 არეულობა 252, 402; VI 32
 არზა 12, 15, 23, 39, 48, 63, 65, 86, 97,
 119, 139, 142, 143, 157, 167, 171,
 173, 198, 204, 207, 218, 231, 266,
 288, 304, 308, 311, 319, 321, 348,
 357, 362, 369, 393, 394, 395, 412,
 458, 558, 582, 597, 611, 620, 646,
 688; VI 18, 32, 170, 172
 არქიმანდრიტი 642, 644; VI 402, 519
 არჩივი VI 553
 არხი 153; VI 156
 არხიეპისკოპოსი VI 405
 არხიერი 17
 ასაღები 83; საღი ა. 389
 ასისთავი 439, 441
 ასლი 73, 241; VI 589
 ასო დაშაეებული ა. 23
 ასფარიანი VI 520
 ატუტენტი 541, 588
 აფალი 86

აქიმბაში VI 13
 ალაპი 165
 აღვება VI 645
 აღწვაება VI 403
 აღთქმა 668; VI 695, 699
 აღილათი 40, 434
 აღსარება 427; VI 655
 აურა 19, 151, 356, 368, 409, 516, 517;
 სოფლის ა. 20; გლეხის ა. 130,
 259; VI 262, 459
 აშა 20, 76, 608, 609, 637
 აშიკობა VI 441
 ამორი 115, 232, 273, 276, 278, 279,
 283, 284, 400, 401, 445, 446, 448,
 616, 690, 691, 694
 აჩეხვა სომინდი აჩეხე VI 463
 ახირებული ა-ები უჩიელეს, მარა გავა-
 რონინეთ 692
 აზო ა. და ნარბილი 334; VI 247; გა-
 ტეხილი ა. VI 613
 აჭა 273, 277, ა-ით შეიტყოს 520; VI
 252, 269, 277, 280, 443; ა-ში ჩაი-
 ტანოს VI 443, 444; ა. უყოს VI
 484; ა-ით მისცეს VI 495; ა-ით
 შეატყობოს VI 506. 525, 526,
 531, 537, 542, 550, 566; ა. დაეა-
 დევით VI 507; ეკლესიის კაცმა
 იაქოს VI 507; ა-ით იტეხოს VI
 508.
 აქნაში სახლის ა. 567

ბ

ბაგა 48, 76, 166, 385, 386, 435, 566; VI
 20, 53, 104, 141. 455, 693, 711
 ბაზილეთუტეხი VI 607
 ბათილამა 99, 101; 161; VI 187
 ბათილი 114, 175, 312, 392, 422; VI
 366
 ბაირამი VI 534
 ბაკი VI 119
 ბანაობა (რიტუალი) წყალში უნდა იბა-
 ნონ VI 81
 ბანი სახლის ბ. 86, 87; VI 33
 ბაუი 117, 673; VI 265, 457, 688, 707,
 720

ბარა 17, 40

ბარათი 46, 49, 58, 64: გაყრის ბ. 25, 122, 123, 202, 358, 495, 498, 518, 623: ბ-ბი ვიყარეთ 27; ბ-ით გა-
ყუცვიო 64; ბ-ით წარგები 87, 88, 634: ბ-ში ნუ ჩაადებენ 243; ბ-ნი ჩაეადგეეთ 527, 597; ბ-ით გაყოფილი 326; წილისყრის ბ. 358; მაშელის ბ. 617.

ბარვა 25, 326

ბარობა 67, 76

ბარძიმ-ფეშხუმი 360, 504; VI 299, 318, ბატონი 12, 27, 29, 37, 80, 87, 106, 154, 157, 158, 160, 171, 174, 252, 291, 412, 414, 679, 688; მემკვიდრე ბ. 248, 314, 333, 340.

ბატონეშობა 11, 124, 188, 356, 374, 393, 547, 554, 593, 657, 690; ბ-ით შეკრულა VI 67; ბ-ისაგან გაყრა VI 139; ბ-ის კანონი VI 140

ბაღი 25, 26, 28, 140, 178, 221, 241, 212, 338, 343, 397, 491; VI 118, 177, 399, 607.

ბაღჩა (ბაჩჩა) 48, 336, 241, 242, 336, 365, 432; VI 153, 547

ბაყალი 65, 214; VI 13

ბაძნა განაჰენის ბ-ით 379

ბეგარა 148, 327, 452, 520, 612, 669, 685; VI 444, 489, 652, 659, 662, 727, 737

ბეითალმანი (ბეითალმალი) 29, 48, 77, 79, 80, 117, 155, 156, 160, 189, 206, 215, 242, 266, 409, 421, 422, 480, 494, 535, 541, 559, 578, 597, 505, 611, 620, 625, 658, 659, 683, 688; VI 49, 68, 75, 126, 173, 189, 192, 195, 246, 293, 326, 338, 390, 391, 588, 682, 690

ბეითალმანობა 121, 135, 203, 422, 479

ბელადი 72

ბედელი VI 548

ბერძული სამართალი იხ. სამართალი ბერძული

ბეჭედი მოწმობის ბ. 67, 78; წარყენი-ლი ბ. 111; ბ-ის მოკრა 210; ბ.

დამასმეიენე 298; ბ. დაახნულა 310; ბ. გამოუბრწყინეა 310

ბზე 353

ბიჭი 96; VI 529, 530, 538, 584

ბოგანო 92, 564; VI 593, 694

ბოდბლობა 504

ბოდბელ-რუსთველობა 504

ბოდში ბ. მოიხადოს 586

ბოზობა VI 441, 524

ბორკილი :09, 110

ბოროტის მოქმედი VI 336

ბოროტის მოქმედება VI 339

ბორჯი VI 272—273, 278, 281, 512, 543, 546, 569, 583

ბორჯობა VI 518, 519, 522, 584

ბოსელი 466, 666

ბოსტანი 221, 363, 460; VI 179

ბოქოული 132, 281, 282, 669; ბატონის მეფის ბ. 281; VI 472, 565

ბოქოულთხუცესი 463, 480, 622, 625, 636, 663, 673, 682, 688; VI 279, 298, 311, 321, 326

ბოძება სამედიდროთ გვიბოძებია 57

ბრალეული 182

ბრაღი 33, 211, 212, 359, 432, 590; VI 89, 219, 256, 402

ბრძანება 17, 19, 21, 22, 40, 48, 52, 76, 80, 153, 159, 198, 292; ბ. და ნიშანი VI 589, 592, 604

ბუღობა დაიწყეს ამ კაცისას ბ. VI 538

ბუმბარაქი 79

ბუში 265, 272, 273, 296; 648; VI 146, 196, 494, 502, 510, 528

ბუშობა VI 196

ბუჭულა (პატარა წისკიელი) VI 315

ბუჭე 132, 258; VI 241, 396

ბუბობა უენებელი ბ. 263; VI 253, 254

ბ

გააზატება 573

გააზნაურშვილება VI 325

გამათილება 180, 258, 337; წიგნს გააბათილებენ 258

ვახოჟვა თეთრი ვაეხოჟეთ VI 503
ვაზრა სისხლში ვაუბარეთ VI 231;
სისხლის სარგოში ვაუბარებს VI
232
ვაბჟობა 132, 171, 272, 281, 283, 445,
446, 690, 692; VI 254, 260—280,
368, 438—446, 456, 461, 464,
484, 498—508, 515—574
ვაგლეჯილი VI 254, 263, 271
ვაღაბირება VI 516, 524, 526, 569, 570,
572,
ვადმოზირება VI 497
ვართება მამული ვაერთა 377
ვათავადება VI 325
ვათხოვება 246, 405; ქალიც ვაგვითხო-
ვეს VI 515
ვაკეთება წიგნების გ. 210
ვაღაენანი 72, 73, 309, 359, 653; VI
120; 132; გ. და სიღნაღი ზემს ეე-
ნახებში ღვას 309
ვაღანძღვა 108; VI 35, 541
ვაღახვა 16, 357, 376, 475, 555, 557,
603, 616, 691; VI 35, 242, 248,
254, 258, 265, 277, 280, 464, 466,
491, 494, 506, 524, 526, 529, 535,
552, 563, 576, 578; უმორჩილობი-
სათვის ვაღახვედეთ VI 722
ვაღახულობა 691; VI 88, 281, 400,
491, 543
ვამართვა თოფი ვამართე 400, 401
ვანართლება 151, 582, 694
ვამგებელი კარის გ. 658
ვამდელი 150, 151; VI 504
ვამწითება 465; VI 491, 499, 573
ვამიჯენა 153, 508, 550, 560
ვამიჯნულობა 508, 550
ვამკეთებელი მამულის გ. 166
ვამკრები 472
ვამღენა თავისთავი ვაუმღენით VI
531
ვამოთრევა ბიციოლას გ. 272
ვამოკვლევა საქმის ვამოძიება და გ.
93—94
ვამოკითხვა მოწმეთაგან გ-ით 288; დი-
ლის გ-ით 358, 602

ვამომძიებელი VI 124
ვამონადები VI 509
ვამოსავალი 117, 258, 290, 335, 442,
536, 546, 564, 605; VI 79; წყლის
გ. 117; ყმის გ. 117; მამულის გ.
385; ზერის გ. 385; ლეინის გ. 442;
სოფლის გ. VI 14; VI 456, 652, 661
ვამოსათავი VI 521
ვამოსადები 91, 572, 612; VI 660
ვამოტანება შუბზე კაცი ვამოატანოს
273
ვამოტება რომელიც იტეხოს, ვადოუხა-
ლოს VI 266; აყით იტეხოს VI 508;
სიმონმა იტება VI 510, 511; მარჩი-
ლი იტება VI 567
ვამოტყდომა რასაც ვამოტყდეს VI 253,
278, 441; ფიცში ვამოტყდეს 484; ქა-
ლის წართმევაში ვამოტყდეს VI 515;
579, 592
ვამოფიცვა ინადლობით ვამოფიცვა VI
590; VI 613
ვამოჩხრევა საქმის გ. 182
ვამოძიება 93, 94, 113, 114, 141, 181,
182, 183, 200, 215, 288, 293, 338,
347, 358, 372, 395, 396, 421, 444,
521, 522, 598, 610, 663; საქმის გ.
93—94, 598; VI 35, 64, 317, 415,
418.
ვამოუიღულობა VI 356
ვამოწირვა გ. და მოშლა VI 592
ვამოხხნა ექლესიის გ. 180
ვამოხუება შეწირულობა ვამოახვას 662
ვამპარებელი VI 557
ვამარიგე VI 641
ვამტები წიგნის გ. 670
ვამტყუნება 93. 169, 170, 273, 349
428; შუბმა ამტყუნოს 273; სამარ-
თალში ვამტყუნდა 428; წიგნმა გა-
ამტყუნოს VI 640; 624
ვამუიღველი 78, 91, 315; VI 110, 293,
468, 538, 572
ვამცარცველი ექლესიის გ. 180
ვანარჩილობა 13
ვანატები თავის გ. 652
ვანაყოფი 13, 50, 59, 159, 175, 234,

368, 372, 384, 576, 619; ამოწვევ-
ტილი გ. 159; გაყრილი გ. 368
განჩენი 14, 15, 26, 27, 41, 43, 49, 50,
51, 53, 58, 64, 71, 75, 79, 92, 97,
98, 113, 141, 149, 256, 325, 328,
420, 487, 498; ფიცის გ. 114, 198,
580; გარიგების გ. 119; სისხლის
გ. 212; გამართლების გ. 183; ძვე-
ლი გ. 118; გ-ის დარღვევა 114,
193; დაფიცების გ. 568; სამართ-
ლის გ. 339; ბატონის გ. 359; ჰოს-
თაბარი გ. 362; ბუშობის გ. VI
196.
განზრახვა ეგ საქმე რომ განგიზრახავს,
უმართებულო არის 209; მართა-
ლია, შემოგვაყვდა, მაგრამ არც
პირველ განმიძრახავს მისი სიყვ-
დილი 227; განზრახვა არა სყოღ-
ნიათ 441; VI 417
განთვხება გლებთა და აზნაურთა გ.
163
განკანონება 473; VI 184, 570
განკერძება აზნაურშვილები განიკერ-
ძეს 163
განკითხვა 85
განკიცხვა VI 425
განსჯა 179, 190, 243, 394, 433, 496,
571, 610; სამართლის გ. 190, 243;
სამართალი განისჯება 356; VI 402
განუსჯელობა VI 423
განუენება მღვდელობიდან განუაყენეთ
475; გ. მღვდელთმთავრობისაგან VI
426
განჩინება 17, 21, 47, 51, 69, 74, 75,
81, 89, 91, 99, 103, 104, 107, 108,
112, 115, 129, 134, 138, 142, 145,
161, 166, 168, 174, 181, 183, 184;
VI 31
განჩინებული მსაჯულთაგან გ. 74
განწესება 317, 324, 325, 331, 337, 369,
397, 417, 425, 426, 443, 489, 517,
521, 527, 571, 591, 637, 653, 661;
გ-ის დაყენება 193, 216, 226, 238,
243; გ-ბა განგვიწესებია 265; ფი-

ცის გ. 614; VI 14; საქართველოს
გ. 18, 234, 237, 536, 686; ქალა-
ქის გ. 87, 142, 299, 542, 575, 682;
VI 308; მოქალაქეთ გ. 144; სამო-
ქალაქო გ. 562; სამართლის გ. 312,
339; VI 90, 362; ფიცი განუწესეთ
45; სამართალი განგვიწესებია 49,
83, 170, 324; ფიცის გ. 436; სჯუ-
ლისკანონის გ. 515; საქართველოს
სამართლის გ. VI 131, 229; ქი-
სიყის გ. VI 152
განწმენდა ფიციით გ. 182, 429; VI 54,
128, 399; იქვის გ. 339, 436
გაპირველება პატივით გაუპირველე-
ბით 262—263
გარდაგება უშვილოდ გარდაგო VI
504
გაპარება VI 557
გაპირება VI 523
გარდავარდნა 125
გარდავარდნილობა VI 529
გარდახახადი 669
გარდასვლა სამართალს არ გარდაეო-
დეთო 169
გარდაუენება ეპარხიისაგან გ. VI 426
გარდაუკიდებლობა VI 590
გარდახვევიენება 177, 192
გარღვეარი წისქვილი გ-ით 320
გარდმოყრილი მამულისაგან და ყოფი-
ლაგან გ. 693
გარეშემოდგომა VI 278
გარიგება 116, 119, 134, 154, 162, 178,
190, 512, 551, 680, 685; VI 18,
19, 451, 453, 609, 641
გარონინება ახიკებულები უჩიოლეს,
მარა გაეპრონინეთ 692
გარჯა 122, 247, 440; VI 327
გარჯილობა 388; VI 301, 325, 389
გახავალი 593
გასამართლება 134, 145, 214, 364, 366;
VI 41, 478
გახამრჯელო 132
გასამურელო 158, 162, 338, 353, 540;
VI 384, 612, 690, 707
გასაყოფი 14, 45, 241; სამო გ. 48

გასვენება 692
 გასინჯულობა 397, 414
 გასუილული ქურდულად გ. 675
 გასუილულობა 316; VI 356
 გატარება საჩივარი გვატარეთ 677
 გატება მიწა გვატეხინე 76; პირობის გ. 483; წიგნის გატება 174, 670; მიწები გაუტეხიათ VI 238; ახო გატეხე VI 247; საყანეთ გატყდებოდა VI 473; ქურდი გაუტეხოს VI 522, 544; ამხანაგს გაგიტეხო VI 544
 გატეხილი ეალისაგან გ. 458
 გაფარდება ეენაკი გაფარდებულია 47
 გაქველება (მოცილება) მოყერის გ. VI 576. იხ. მოცილება
 გაქურდვა VI 557
 გაყოფა 28, 37, 52, 90, 91, 96, 99, 132, 139, 144, 157, 159, 166, 167, 180, 201, 243, 272, 273, 299, 307, 314, 343, 410, 417, 488, 548, 572, 613, 645, 666, 667, 687, 688, 691, 693; მალეთ გ. 101, 689; ეკლესიის მარული არ გაიყოფება 180; უკანონო გ. 308; VI 243; ტყვის გ. VI 245, 262, 714; ბორჯით გ. VI 281, 452, 478, 483, 492, 501, 516, 538, 539, 563
 გაყოფა 133, 140, 153, 154, 578; VI 634, 641
 გაყრა 30, 79, 88, 160, 161, 162, 224, 225, 237, 239, 243, 267, 315, 351, 355, 359, 362, 365, 442, 489, 496, 497, 527, 540, 548, 565, 578, 626, 665, 663; VI 48, 124, 186, 193, 364, 378, 386, 478, 596
 გაშველება 484, 487
 გაშინჯვა გაჩხრეკით გ. 289
 გაშორება (გაყრა) VI 317
 გაჩხრეკა საქმის გ. 46, 685; გ-ით გაშინჯვა 289; გ-ისა და გამოძიებისათვის 395, 528
 გატარცვა VI 248
 გაცემულობა ნისია თუ გ. 240.

გაცვლა 436, 502; მამული გამიკვალა 435 მიწა გაუცვალე VI 75
 გაცელოლობა 20, 538, 539; VI 26
 გაცოდვილება 288; VI 83
 გაყუდება სიგელი გავკვეულებინა 215; მოწმობას გააყუდებს 659
 გაწლება მამულს მოგვეცემო და გ-საო 528
 ვაწილება ქერივის გ. 396; მოახლის გ. 648, 649; VI 309, 362, 399, 441
 ვაწრომა გასწრომია და მამელები ჩამოერთმევი 607, 643; ბატონი ვაწაწრომა VI 585, 678
 ვახებრება VI 400
 ვერი 277, 636
 ვამი კეილი გ. 131
 ვერდი (საწყაო) VI 657, 662
 ვზირი VI 276
 ვზის შეკერა VI 278, 732
 ვინება 107, 532, 586; VI 36, 137, 243, 307, 581, 586
 ვირაო 45, 46, 93, 109, 110, 111, 117, 121, 124, 125, 130, 133, 134, 142, 143, 170, 173, 203, 204, 206, 214, 314, 389, 416, 417, 420, 460, 500, 545, 603, 605, 606, 641, 681, 682, 689, 691; გ-ში მდგარა 134; გ. მომყიდონ 604; VI 31, 65, 85, 92, 127, 128, 142, 154, 157, 187, 192, 275, 301, 308, 328, 364, 379—382
 ვირაობა გ-ით გამორთმევა 120, 121
 ვლები 20, 50, 56, 57, 72 92, 129 163, 565, 693, 694; მდაბალი გ-72, მემყიდრე გ. 129; უფროსი გ-565; საყერო გ. 693, 694; ამავალი გ. VI 274, ტოლი გ. VI 444; საერთო გ. VI 704; საუფლისწულო გ. VI 704
 ვოგო ნაშითი გ. VI 524; გ-ოს წახდენა VI 524; გ-ოს ეჩუეოდა VI 524; გ. გაევიდე VI 559, 563, 575; გ-ოს შეკვეთა VI 578, 584
 ვოთაული გ-ათ მყოფელნი, გ-ის ვაფრთხილება VI 578, 583
 ვოდორი 353; VI 535

:გომური VI 238, 490
:გორი VI 494, 495
:გურგენის კურთხევა VI 644, 645
:გუემა VI 425
:გუთანი 324, 352; VI 127, 150
:გულაკეთობა სამართალზე გ. 451
:გულანი VI 613
:გუჯარი 17, 25, 31, 144, 299, 328, 496,
503; ნასყიდობის გ. 510

ღ

:დააქება (დაფიცება) დაიქოს VI 270,
444, 463, 582, 584, 586
:დაბა VI 651, 652, 711
:დაბალი 537
:დაბასანა 537
:დაბეჭდა სიგელი დაგებულა 27; სი-
გელი დაბეჭდვინებინა 45; 299
:დაბმა სხლში დაუბამს 601; დამაბეს
VI 577
:დაბნელება სიგელი დაბეჭდილი დააბ-
ნელა და თავისი ბეჭედი გამოუბრ-
წყნეა 310
:დაფირავება 117, 130, 165, 417, 443,
452, 501, 603, 605, 681; VI 275,
302
:დაღიანობა VI 684
:დავა 35, 123, 132, 153, 198, 263, 320,
322, 392, 449, 482, 529, 552; დავა
30 წლამდის 516; VI 25, 42, 112,
116, 187, 480
:დავაქრება 270
:დავთარი 154, 199, 200, 212, 222, 244,
248, 261, 282, 284, 305, 368, 370,
392, 444, 445, 447, 500, 514, 540,
626, 673; მორიგის დ. 123, 222,
244, 248, 305; გაყრის დ. 245; ყმე-
ბის დ. 626; საკათალიკოსო დ. 376;
მეთის ვახტანგის დ. 368; VI 401;,
461, 465, 507, 557
:დავრდობა 108
:დათაქვა სამნებიც ნახეს და დათაქეს
275

:დათხოვა 132, 133
:დაკავება მამული დაუკავეს VI 459; სა-
მართალი დაუკავებიოს VI 531
:დაკერა კეტი დამკრეს 555
:დამართება სამართალი არ დამემართა
33
:დამარცხება (წახლენა, ზიანის მიყენება)
VI 261
:დამაშაკობა VI 266, 534, 545, 550, 551,
581
:დამბაჩა (დანბაჩა) 505, 615, 616, 651,
653; დ-ს ხელი გაეიქარ 616
:დამბეჭდელი VI 738
:დამკვიდრება 138, მამულს ეერ დაიმ-
კვიდრებს 299; ყმად დაუშკვიდ-
რებია 570
:დამნაშავე 143, 177, 297, 533, 630; VI
310, 557
:დაზოდება ადგილები დაგვიმოდე 171
:დამოყურება VI 516
:დამოწმება 104; პირით დ. 397; ეერ
დაეკმწმენით 664
:დამსწრე 533; სამართალში დ. 256
:დამსწრული VI 639
:დამფიცებელი 636
:დაწერი 392
:დამხლომი 400, 533
:დამხდური 301, 406; VI 603, 606, 698
:დანაშაული 33, 55, 188, 229, 230, 232,
297, 310, 440, 529, 530, 553, 621,
636, 669, 678, 691; VI 35, 45,
138, 183, 301, 310, 457, 463, 504,
505, 517, 535, 539, 549, 554, 585,
690, 711
:დანაშაულობა 553; VI 322
:დანახარკი 79, 122, 125, 133, 353, 617,
692; VI 220
:დანიშვნა გლეხი დაუნიშნა (მოფიც-
რად) 636
:დაორკეცება სამართალმა სახელოსა-
თვის დაუორკეცა (სისხლი) 652
:დაორხულდება 308; VI 527, 530
:დაპატიება სამართალში დაპატიყოს
156
:დარაია 407

დარბაისელი 521, 551, 589, 590
დარბე:ა 325, 607, 610; VI 690, 691, 711, 730
დარღვევა განაჩენის დ. 114, 193
დასაბუქდავი დ-ივ გამოართეს 45
დასაყლისი 496
დასამარხავი დ. მისცეს VI 574
დასატუქსავი 99
დასახლება 356. 368
დასახლებული მკვიდრი, ანუ დასახლებული. ანუ ღარიბი, ანუ ნასყიდი VI 587
დასმენა 171, 172, 520, 693; VI 248, 261, 435. 570, 577
დასმენილობა 520
დასტური 545
დასხმა 433
დასჯა 85, 108; VI 426
დატუქსვა 101
დაუდგენლობა 469
დატყვევება 205, 362, 483, 689
დაფიცება 9, 49, 52, 103, 112, 116, 122, 137, 145, 148, 149, 199, 229, 247, 257, 269, 281, 311, 334, 339, 540. 664: გლეხის გელისათვის აზნაურშვილს ხომ ერ დაუფიცე-ღოთ 540; VI 305
დაქადება მხვილით დ. 669
დაქორწილება 149, 150, 352
დაყენება ზიარებისაგან დ. 160; განჩინების დ. 193; მოურაობის მოქმედებიდან დაყენა 212: წერილ-მან დააყენა 425; მღვდლობიდან დ. 427; სამართლით დაგვიყენებია 471: ეკლესიისაგან შესლად დაგაყენე 669; ოქმები დაგვიყენებია VI 49, 108; სამართლისა დაგვიყენებია VI 209; დაყენებულ ოქმნას აღსრულებისაგან მღვდელ-მოქმედებისა VI 426
დაყიღვა 123, 244; 272; გლეხები დაყიდნათ 244; მოჭალაბის დ. VI 639
დაშავება 188, 600
დაშველება VI 589
დაჩელება თე-თავეთთვის დაჩელებს 685

დაჩევა მტრობით დაჩეხეს 346
დაჩლინგვა რომ გაგვეყო, დაჩლინგ-ეთ მოვიდოლა VI 607
დაცარცვა VI 493
დაცდენა თოფის დ. VI 43
დაცემა ძილსა შინა დ. VI 648
დაცემინება თოფის დ. VI 43
დაჭრილობა VI 139
დაწამება 160
დაწვა კაცს დ. 691; VI 261; ჩემი ძმა დაწვეს VI 594
დაწინდვა გლეხი ეწინდა VI 244; 267, 485, 523, 549, 583, 584
დაწინდებული VI 512
დაქერა მძლავრებით დ. 326, 418 დაუქერია და ქელშეკრული გაუტარებია და სახლში დაუბამს 601; 622. 693; VI 493, 577
დაჭრა 23. 529. 555, 677; ბალის დ. 398; ხმლით დ. 677
დაჭრილი 265; ოოფთ დ. 652
დახარჩვა 352
დახევება წყლის დ. 469, 471
დახიზნვა VI 510, 551, 535
დახსნა 38, 41, 110, 111, 117, 132, 156, 170, 279, 300, 415, 417, 488, 489, 545, 572, 573, 577, 605, 623, 638; VI 485, 488, 492, 512, 513, 541
დახსნევიანება 92, 111, 193
დახსნილობა VI 387
დაქდობა ღალატად დ. VI 531
დაქერება (დაფიცება) VI 463, 541
დგობა გირაოში დ. 134
დებულობა 17, 18, 25, 686; ეკლესიის დ. 25; დ-ს ეაწესებო 686
დედამთილი 404
დედული 611
დევნა VI 521
დივანი მიველით დივანში VI 601
დიკახტერია 44, 45, 93, 94, 97, 99, 105, 107, 108, 146, 322, 323, 326, 426, 427, 504, 507, 538, 660, 661, 666, 668; VI 14, 184, 360, 361, 377, 402
დობირო VI 727

დოვლათი 188
დოშაი VI 381
დრაგუნი VI 470
დრამა VI 129, 182
დროშა ხატის დ. 629, 630; მოძმის დ.
630
დუქანი 67, 73, 173, 180, 314, 315,
481, 558, 644; VI 13, 162, 215,
364
დღეობა ხატის დ. 629
დღიურობა 311

ე

ეზო 83, 215
ელი VI 225
ელიადასი VI 225
ენის მოპრა 179
ენჭერი 504
ეპისკოპოსი 18, 147, 278, 412
ერთპირათ ე. აქეს VI 616
ერი დარბაზის ე. 274
ერისკაცე 666, 668
ეული მკვიდრი და ე. 426
ეპსორიაქშილი ე. ხატი VI 657
ეპსორიობა 179: VI 423
ეპიკლახხაში 113, 122, 125, 441, 451,
455, 523, 552, 560, 570, 591, 593,
655, 647, 665; VI 212, 220, 227,
228, 234
ეშმაკობა (მკითხაობა) VI 248

ვ

ვადა ე. დაუღვეით 196; ე-ს გადაცი-
ლებს 639
ვაზი 165, 349, 397
ვაკე ტყე და ე. VI 635
ვალე 86, 117, 135, 155, 234, 239, 240,
276, 279, 353, 386—392, 482,
546, 611, 689
ვარისი 206, 463, 474, 569, 644, 645;
VI 16, 17
ვარისობა 347, 570
ვაკარი 252; აშეალი ე. 520; VI 276

ვაკრობა VI 521, 688
ვახტანგის სამართალი იხ. სამართალი
ვახტანგისა
ვახჩი 611
ვეღრება 108
ვეზირი ყიზილბაში ე. 90, 91: VI 678, 695
ვენახი 9, 47, 48, 65, 80, 94, 95, 217,
294, 320, 321, 336, 414, 432, 435;
ტოლი ე. 179, 192; ეერანა ე. 310;
VI 179, 486
ვეფხისტყაოსანი ე. საერთო არის VI:
164
ვეჯი 265, 417, 433, 591; VI 295; ე.
და თეთრი VI 304, 360; ე. და
ნალდი VI 333
ვექილი VI 589

ზ

ზადიკი VI 299, 318
ზავთი VI 16
ზანდუკი 99, 100, 328
ზანდუხჩა 188
ზარაფხანა 420
ზედაშე VI 644
ზედნადები VI 519, 522, 524, 529,
531, 532, 542, ნამტერების ზ. 544;
548, 557
ზედსიძე 499, 515; VI 432
ზერაი 241, 306, 398, 435, 579, 584,
676; სახასო ზ. 470; VI 22, 90,
314, 371, 604; ნახევარზეარი VI
622
ზიანი 66, 98; VI 530, 540
ზიარება 160, 427

თ

თაშუნი 110; VI 248, 254, 278
თადარიკი 234
თავადი დიდებული თ. 163; მესამე თ.
400, 401, 590, 609, 648; VI 435;
436; მესამე თ. VI 35, 295; ტოლი
თ. 457

თავადიშვილი ამეალი თ. VI 435, 436, 442, 457
 თავდახსნა (თავდახსნილობა) 137, 335, 539, 646
 თავდახსნა თავზე დახსნის ვარი ვერ სიქეას VI 585
 თავდახსნილი 647
 თავლები 22, 54, 109, 110—112, 132, 279, 354, 482, 483, 600; VI 252, 260, 261, 264, 470, 494, 520, 521, 525, 585
 თავლებობა 33, 54; თ-იღამ არ მიშეებს 54
 თავდადებულობა VI 266, 584
 თავილდარი (თავილდარი) 46, 70, 354, 420; VI 183
 თავილდრობა VI 183
 თავილი 602
 თავისგასამტებლო VI 707
 თავის გატება 549, 550, 677
 თავის მიცემა ყმობით თავი მიეცა 336
 თავისუფლება ტყეეს თ. 107; 124
 თავნი 276, 387—392, 500, 507, 604; VI 65, 143, 163, 210, 437, 444, 469, 494
 თავსახლი 666
 თალათინი VI 467
 თამამქამალათ ფასი თ. 173
 თამახუკი 16, 33, 54, 97, 98, 133, 142, 264, 314, 389, 420, 452, 500, 545, 564, 603, 688, 689, 694; ნასყიდი თ. 143; თ-ის დახსნა 143; მტყუანი თ. 428; თ-ის გაკეთება 429; VI 224, 252, 267, 304, 308; ბათილი თ. VI 366, 469
 თანამდები 108
 თანამდებობა 263
 თანამიწვაში 330
 თანამონაშენე 154
 თანამონაშემე 43, 184, 185, 325, 330, 378, 640
 თარჯი თ. ვაკროვინე 274; თ-ც აკერე-ვინა 282; ბატონმა თ-ბზე გაიარა 283, 284
 თასი ვერცხლის თ. 404

თარათ VI 561
 თებში 506
 თეთრი 33, 54, 74, 80, 92, 96, 97, 98, 101, 110, 118, 130, 132; 142, 165, 173, 181, 203, 265, 386, 428, 603 —606; ეეკი თ. VI 304, 360; თ. და საქონელი VI 457, 458
 თეში 171, 172, 482, 630; VI 242
 თვალდათხრილი 532
 თვალდამთხრელი 534
 თვალი თ. მოსთხარა 125; წისკვილის თ. 135
 თვალის დათხრა 532, 534
 თომარი VI 633
 თოფი 22, 156, 352, თ. მესროლა 273 თ. გამომართავს 401; თ-ის აწეისას 401; 505, 555; თ. მიუშვირეს 600, 601; შეეცეხული თ. 615; თ. ესროლათ 648, 651
 თოფ-იარაღი 106, 110
 თოფიხიზაში 87, 385, 386
 თოხუმობა VI 733
 თუმანი 23, 33, 92, 93, 133, 139, 165, 204, 354; VI 142
 თუნგი 499
 თუშმალი 537
 თხოვნა ქალი ათხოვნია VI 515

0

იარანალი 106, 351
 იარაღი 106, 110, 213, 276
 იახული 9, 14, 54, 64, 87, 104, 113, 114, 116, 128, 137, 145, 154, 156, 160, 204, 249, 253, 270, 310, 328, 379, 385, 399, 401, 559, 577, 585, 602, 619, 627, 655, 657, 671, 687; კარის ი 124; VI 16, 26, 46
 იახულლობა 137
 იეროდიაკონი VI 403
 ილაქი 310
 იმპერატორი VI 404
 ინალი 98
 ინალობა VI 590

იორარი 405

იპვი ი-ს გაწმენდა 339

იხტიარი VI 722

იხტიარობა VI 357

იჭარა 413

კ

კანდიერება 85, 86, 212, 213, 433; მო-
ეგონებული კ. VI 423; განესქე-
ლი კ. VI 424

კალამი 388, 390; კ. ნიეთი 472; კ-ის
ჯამი 473; რვა კალამი ყმა და მა-
მელი 594; VI ხუთიოდ კალამი
საქმე VI 165; 290

კალატონი VI 13, 216

კალო 28, 350, 351, 353, 460, 466,
685, 686; VI 145, 452, 461

კალო-საბძელი 220, 221; VI 118

კა:რხიანერი VI 469

კანაფი VI 526

კარდალი VI 561

კანონი 42, 100, 108, 669; სამართლის
კ. 42; წმ. მამათა კ. 669; კ. წმ.
მსოფლიო კრებათა VI 403

კარი (სამეფო) 365

კარმიდამო 435, 654; VI 607

კანაშათი 127

კასტრიბი VI 654

კაქა 309

კაცი საბაშიო კ. 20; ეული კ. 34; ნამ-
ჯიეთი კ. 68; უმტერ-უმოყვრო კ.
59, 136; საამილახორო კ. 79, 80;
საუფლისწულო კ. 84—85, 118;
ლიდრთან კ.ები 100; შემძლებე-
ლი კ. 109; მახსოვარი კ. 120, 369,
374, 434, 654; მოძღვრისანი კ. 122,
564; VI 51; მოხუცებული კ. 187,
450, 480; მოსწრებული კ. 169; დი-
დი კ. 277; მებეგრე კ. 284; სისხლ-
ლოდრადი კ. 310; სარწმუნო კ.
160, 320, 460, 496, 661; შეამა-
ნალი კ. 342; წინა კ. 359; ბოლო
კ. 359; საშუალო კ. 359; უფროსი

კ. 170, 318, 369, 370, 450; სოფლის კ.
360, 685; შეურიგებული კ. 422; თე-
მის კ. 432; ნასყიდი კ. 502; VI
316, 693; ჩამყოლი კ. 520; უფროსი
კ. 629, 631; სახასო კ. 644; VI 14;
სოფლის კ. 657; მემკვიდრე კ. 664;
VI 14; შეგდებული კ. VI 112; სე-
ლიანი კ. VI 154; ტოლი კ. VI 262,
264, 274, 277, 278, 435, 440, 491,
494, 496, 500, 519; აბაელი კ. VI
274, 477, 490, 515, 517, 527—
534, 543, 550, 558, 569, 572, 584,
586; შესახლებული კ. 490; შე-
მორჩენილი კ. VI 543; შეუსახლე-
ბელი კ. VI 490; საქერო კ. VI
562, 579; მოგვარე კ. VI 496;
შემწე კ. VI 562, 574; გერისი მი-
წის კ. 507; კერძი კაცი VI 515;
გამორჩეული კომლი კ. VI 612; აყ-
რილი კ. VI 692; მორიგე კ. VI 720

ლ

ლამბაქი (ნალბანქი) 505

ლანძღვა 107; VI 137, 304, 402, 404,
423

ლაზარაი 28, 44, 107, 209, 210, 244,
265, 358; სამართალში ვილაპარა-
კეთ 28, 341; ძალგამოღებით ლ.
209; ლ-ის განყვება 244; ლ. გე-
სინჯეთ 265; ლ. და სარჩელი 44,
107

ლაშქარი 326

ლაშქარ-ნადირობა 336

ლაშქარნივისი 256, 476, 676, 678; VI
290

ლეიანობა VI 354

ლაშქრობა VI 489

ლეკობა 32

ლეკური ლ-ით შეუტრევე 669

ლეჩაგი VI 34, 36, 277, 380

ლიტრა 295

ლიტურდია VI 404, 421, 424

მახლალი მ. ეთხოვნა 15; მ. ხარჯი 404;
 მ. საქონელი 566
 მახლი 404, 406
 მაზაობლობა VI 245
 მაზმუნი 175, 268; VI 368, 383
 მათლაბი 48, 657, 665
 მათხოვარი (მოსარჩელე, მაძიებელი) VI
 522, 524, 525, 529, 531—534, 538,
 551, 552, 554, 556, 561, 580, 582
 მალუმი 476
 მალუქათი 245, 605
 მამათმოყვრობა VI 183, 370
 მამასახლისი 35, 46, 111, 136, 140, 354,
 527, 688; VI 35, 376, 666
 მამილაშვილი 536
 მამული საცილობელი მ. 21; შეგდებუ-
 ლი მ. 23, 24; ეკლესიის მ. 56, 146;
 ეკლესიის მ. არ გაიყიდება 280;
 328; VI 136; უსამართლოდ გა-
 მორთმეულს მ-ს ეკლესია არ შეი-
 წირავს 382; კელშწიფის მ. 40; სა-
 წილო მ. 49, 496; სამკვიდრო მ.
 61, 79, 99, 145, 175, 297, 288,
 310, 318, 336, 346, 347, 612; VI
 83, 587; ნასყიდი მ. 103, 164, 167,
 206, 577, 583, 611; VI 587, 615;
 ნაფიცი მ. 76; საერთო მ. 117, 120,
 256, 554, 612; VI 704 გახარებელი. მ.
 175; მ-ზე ფეხი დაუდგან 145; ბეი-
 თალმანი მ. 155, 206, 242, 358,
 422; საგლეხო მ. 201; მ-ის შემკვი-
 დრენი 201; სახასო მ. 287, 494,
 594; გაფიცილი მ. 290, 291; ქრის-
 ტეს საფლავის მ. 320; სარწყავი
 მ. 324; ალალი მ. 339, 614; სა-
 კომლო მ. 369; საბატონო მ. 425;
 მკვიდრი მ. 442, 455, 463, 465; სა-
 დაეო მ. 422, 436; მ. ხელთ უქო-
 რავთ 60, 521; დედაკაცისაგან მ.
 არ გაიყვება 503; საბეგრო მ. VI
 579; საქელოსაგან შემატებული მ.
 VI 582; ბატონის ყმისაგან მ. ეყი-
 დოს VI 587; ნაოჯარი მ. VI 587;

შემატებული მ. VI 611; მ-ები გაუ-
 სინჯოს VI 612; საგანაყოფო მ. VI
 616, 631; განაყოფი მ. VI 616; ნა-
 ხეკარამპული VI 629, 630
 მანულობა 187, 326, 364, 371
 მანდატური VI 654
 მანტია 504
 მარანი 23, 241, 289, 435, 485, 491, 566,
 595, 627, 628; VI 153, 371, 480,
 613, 631
 მარგილი 398; VI 322
 მართებულობა VI 321
 მართლმადიდებლობა VI 334
 მართლება შებმა ამართლოს 273
 მართვათი 287, 301, 392; VI 300
 მარჩილი 132, 276, 279, 691, 694 VI 244
 277, 465, 478, 494, 537, 544, 567,
 585
 მარხვანი (წიგნი) VI 300
 მაყარი მ. მზეკლათ 482
 მაშვალი VI 487
 მაშურალი 427
 მაცილებელი 536
 მახსოვარი 31, 120, 290, 369, 371, 631,
 675; VI 26, 105, 111, 590, 597
 მახტა VI 352, 354
 მაქანკლობა VI 500, 501
 მლაბიური 661
 მღევარი 19
 მღვანბეგი 9, 139, 476, 637, 670; კა-
 ხეთის მ-ები 194, 241, 409, 412,
 425, 437
 მღვანობა სამკვიდრო მ. VI 370—375
 შეახლოვე 371
 მებაჟე VI 457, 472; VI 653, 683, 720
 მებატონე 41, 408, 444; პირველი მ.
 205; 346, 572; ძველი მ. 533; VI
 84, 483
 მებეგრე VI 727
 მეგირაჟე 86
 მეგორე VI 281
 მედიატორე VI 379, 390, 394, 400, 449,
 455, 476, 481, 486
 მეკალე VI 271, 467
 მეწვრე 328

ზეზობელი 250, 419
 ზეზურნე 474
 ზეთევზე 354
 ზეთარი 547; VI 201
 ზეკამბებე 445
 ზეკვერნე მ. ძალი VI 578
 ზეკობრის მძებნელი VI 658
 ზელიქი 266, 293, 542, 645, 681, 682;
 VI 660
 ზემიქნე 187, 321
 ზემკვიდრე მ. გლეხი 129; მ. ყმა 129,
 259; მამულის მ. 201; მ. და ეული
 427; 465, 487, 582; VI 431, 466
 ზემკვიდრეობა 75; VI 176, 335,
 431, 432
 ზემრავლე VI 248
 ზენახევრე მამულის მ. 220, 362, 509
 ზენახსოვრე VI 26, 141
 ზერე (ნაყანევი) VI 551
 ზემატრონე 61, 149, 243; საქართველოს
 მ. 86; მამულის მ. 584, 607; VI
 466, 497, 507
 ზერუე 192, 217
 ზესამძლურე 250, 521
 ზესანილე 507; VI 13
 ზეხაფლავე VI 493, 494
 ზესტუმრე VI 311, 678
 ზეტანია 549
 ზეულაბნოე VI 686
 ზეულუფე VI 153
 ზეურნე 336
 ზეულლე 105, 156, 298, 315, 351, 600;
 სკულიერნი მ-ნი 105, 513
 ზეკვაბე 66
 ზელალობა VI 371
 ზელორე 486
 ზერეთი 588
 ზერითე 460
 ზეციხოვნე VI 495
 ზეცნიერი საქმის მ. 149, 250; 496
 ზეძავე VI 644
 ზეძავეობა VI 644
 ზეწულე VI 31
 ზეზანქლე VI 31
 ზეკრე 328

შაკეარება ბოროტი მ. VI 417
 ზეკინიზე 17
 ზეკოგე VI 81
 შარეული VI 184, 335
 შახება VI 644
 შხითება VI 573
 შხითევა (ზითევი) 29, 43, 69, 96, 149
 —151, 232, 298, 314, 315, 386,
 404, 405, 409, 410, 463, 464, 497,
 517, 563, 577, 620, 632, 644, 648,
 687, 691; VI 57, 71, 107, 164, 165,
 299, 320, 333, 337, 365—367, 379
 —382, 491, 499, 501, 502, 517,
 576
 შთავარმართებელი VI 404
 შთხრობელი 213; VI 491, 521, 522, 585
 შთხრობლობა VI 544, 580
 შიბარება 128, 130
 ზიდგომა ხარჯში შიულგებოდეს 444
 შიზლი 46, 652
 შილახვარი 472; VI 132, 208, 209, 214,
 223, 350, 436, 438
 შიმხუიდველი 327
 შიმძლავრება 592, 594; VI 132, 204
 შინალთუნი 133, 222, 229, 298, 354;
 622; VI 327, 364
 შინზაში 256, 576, 599; VI 202, 289,
 307, 318, 721, 722
 შინდორი სახნავი მ. 24
 შირონი VI 644, 646
 შიტაცება მძლავრებით შიულტაცნია VI
 362; მ. პატვისა VI 403
 შიტევება 108
 შიტრომოლიტი VI 402
 შიულღვა ხელმოწვევტ თათრისთვის ში-
 უყილია 694
 შიწა მ. გავატეხინე 76; გატეხილი მ.
 364; მ. შალვით გაეყიდა 101; სა-
 ხასო მ. 115; სახნავი მ. 217; ღლის
 მ. 218, 303, 350, 676, 688; VI
 617; სამკვიდრო მ. 287; ნასყიდი
 მ. 303, 217, 333; სარწყაევი მ; 324;
 ტანი მ. 324; მ-ის კვა 252. სამეხ-
 რეოს მ. VI 704
 შიხლომა 291, 350, 357, 399, 400, 440,

441, 529, 530, 532, 555, 607, 610,
651, 677; VI 33, 37, 257, 259,
278, 294, 304, 463, 495, 518, 526,
529, 534, 535, 563
მისედულობა სამართლის მ. 223
მიქნა 22, 141, 190, 191, 199, 215,
241, 289, 290, 303, 319, 342, 364,
410, 411, 560; VI 313
მკა 25, 326
მკეიდრი მ. ყმა 130, 247, 383; მ. წიგნი
331; წიგნის მ. 232; მ. ში სწე-
რია 332; 550, 598 მ. ანუ და-
სახლებული, ანუ ღარიბი,
ანუ ნასყიდი VI 587.
მკეიდრობა 465
მკეთხავი VI 248
მკრეფელი ქირის მ. 72
მკრეხველობა 472
მკულელი 117, 191—183, 648, 687; VI
732
მკულელობა 182, 183
მმართველი VI 337
მმართველობა საქართველოს სამოქალა-
ქო მ. VI 436
მნათე 614, 660
მნათობა 660
მნახავი 56
მნახელი 375
მოადი 33, 66, 393
მოასილი 33, 52, 349, 350, 378, 401,
402, 408, 414, 431, 448, 478,
489, 541, 542, 588, 609, 613,
637, 644, 645, 650; VI 17,
18, 53, 298
მოასილობა 401, 548, 565, 656
მოაშორე (აშორის მთქმელი, უარმყო-
ფელი) 444
მოახლე 149, 227, 232, 293, 297, 308;
მზითვის მ. 232, 648; საერთო
მ. 691; მ. მოიტაცა VI 191; 277,
299, 339, 491, 530, 539, 557
მოაჭირი 574
მობოქვა მარჩილი ქრთამად მოვბოქვთ
VI 503

მოგება 387, 499
მოგირაუნე 124, 133, 134, 144, 605
მოლავე 90, 115, 150, 214, 282, 301,
307, 319, 348, 356, 357,
393, 395, 399, 408, 457, 478,
492, 502, 508, 517, 528, 537,
550, 551, 565, 569, 580, 582,
595, 600, 614, 644, 651, 656;
VI 106, 120, 148, 153, 162,
368, 491, 494, 640, 641
მოლი მ. დაკლებოდეს 172 იხ. სამო-
ლოთ; VI 369, 447, 448, 466,
473, 475, 476 498
მოლიანათ მ. მისცენ 172
მოვალე 86, 143, 144, 452, 492; VI 213,
512
მოზიარე 324; ყანის მ. VI 552, 561
მოზიარობა ზროხა მომზიარა VI 552,
583
მოთაბარი (მოთაბარი, მოსტაბარი, მო-
ხტაბარი, მუხტაბარი) მ. კ-
ცი 10, 66; მ. მუქალამა 239,
333; მ. სანათი 124, 135; მ.
წიგნი 16; 174, 175, 190, 316,
მ. მოწმე 135, 206; მ. აზნა-
ურშეილი 224; მ. ბეკდები
39, 360, 372; მ. ჭუაჭათები
266; 395, 411, 456, 539, 549,
580, 628, 629, 631, 689 VI
22, 51
მომორვალე VI 647
მოთხრა თვალეზი მოსთხრა 125; გლე-
ხი მოუთხრია VI 252; თათ-
რებმა მოთხარაო VI 448;
517, 526, 528, 534, 539, 545,
558, 572, 585
მოლათი (მულათი) 46, 117, 173, 318,
618; VI 97, 148, 157
მოლაპარაკე (მოლავე) 192, 517
მოლარე 575; VI 281, 376, 600
მოლარეთხუცესი 524; VI 289
მოლაშქრე VI 694
მომღურავი VI 528
მომიჯნავე 342, 371

მომსყიდავი 180
 მომღერე VI 647
 მომძახლე 237
 მომზღობი 533; VI 322
 მონაგარი 38, 353
 მონათესავე 45
 მონათულა 427; VI 649
 მონახიბი იხ. მუნასიბი
 მონასყიდე 27, 40, 98, 144, 180, 181,
 191, 300, 381; 382, 415,
 457, 559, 575; VI 151, 468
 მონასყიღობა 539
 მონაღვაწი 267
 მონაწილე 510
 მონახევე VI 169, 173
 მონღობიღობა VI 539
 მონება ნებით მ. 107
 მოპაიშნება VI 525
 მოპარვა 101; სიგელი ქურდობით მო-
 ეპარსოთ 102; საქონლის მ.
 621, 625; VI 126, 149, 255,
 585, 733
 მოპატივე VI 674
 მოჟამე VI 708
 მორდალი 472, 590, 593, 594, 609, 610,
 674; VI 226, 362, 401
 მორღლობა VI 370
 მორიგე 123; მ-სა და ლაშქარში 340,
 341; VI 25, 730
 მორიგება 75, 134, 169, 680, 683; VI
 41, 193, 641
 მოხავალი 9, 208, 430, 564
 მოსამართლე 32, 42, 49, 60, 77, 132,
 143, 158, 173, 210—213, 232,
 396, 399, 415, 619, 626; კა-
 ხეთის მ-ნი 201, 288, 311,
 358—366, 385, 437, 442, 484,
 533, 562, 568, 593, 598, 646,
 653; მ. VI 28, 101, 642; მ.
 უსამართლოში შეიყვანოს 677
 მოხარჩლე 263
 მოხაქმე 656: VI 589, 603, 612, 634, 660,
 688, 710
 მოსახლე 675

მოსახლობა მ-ით და ადგილ-მამე
 274
 მოსიხხარი VI 493, 495
 მოსიხხლე 615; VI 121; ყვენის ოქ
 მ. VI 608
 მოსიხხრობა VI 495
 მოსული 13
 მოსყიღულობა 82
 მოტაცება VI 191
 მოუკითხაობა 316
 მოურავი 20, 70, 84, 85, 385, 450,
 480, 658; VI 660
 მოურაობა 78, 265
 მოურნე 93
 მოფიცარი 20, 42, 51, 81, 116,
 145, 172, 197, 198, 247,
 636; შეგდებული მ. 208,
 626; VI 202; თაი მ. VI
 489, 490, 559, 583, 584,
 მოქალაქე 214, 215, 251, 252, 576,
 689; VI 281
 მოყვარე 143, 237, 341, 378, 379,
 419; VI 255, 462, 526,
 559, 595
 მოყვრობა 398; VI 255, 517, 573,
 639
 მოღალატე VI 435, 436, 608
 მოჩივარი 367; VI 691
 მოცილე 457
 მოცილება მოყვრის მ. VI 575
 მოციქულობა 574
 მოძმე VI 260
 მოძღვრიანი მ. კაცნი 169
 მოძღუარ-თ-მოძღუარი 439
 მოძღუარი 30, 411, 668, 669; VI
 401; ბატონის მ. VI 463
 მოწამე (მოწმე) 29, 34, 50, 60, 62
 84, 129, 140, 294, 301,
 320, 338, 364, 371; სარ
 ნო მ. 13, 16, 56, 117,
 234, 296, 316, 333, 450,
 506, 515, 533, 623, 683
 19, 144; ტრუ მ. 64, 161; მ.
 მოაყენა 64; მოთაბარი მ

206, 360, 628, 629, 631, 687; შემასმენელი მ. 146; მოძღვრებიანი მ. 341; შეეარდნისი მ. 654; ქუშმარტი მ. 668, შესაწყენარებელი მ. VI 144; შეგდებული მ. VI 211, 486

მოწამლეა 181; მ-ით სიყვდილი 182; VI 336

მოწაფე 100, 299

მოწესე VI 778

მოწმობა 13, 50, 62, 72, 75, 88, 138, 146, 150, 160, 161, 169, 170, 212, 224, 249, 291, 304, 321, 331, 376, 395, 397, 400, 496, 532, 543, 548, 597, 608, 619, 654, 658, 659, 661; VI 32; ტრუ მ. 64; მ-ის სამართალი 100; სულს ქვეშ იმოწმეს 148; წყრილით მ. 223; ფიკთ მ. 222; სულზე ხელის დადებით იმოწმონ 257; მოყერის მ. არ შეიწყენარება 341; დედაკაცის მ. 599; მოწმის მ. VI 32.

მოწოდება სამართალში მოეუწოდეთ 143

მოწოდებული სამართალში მ. 130

მოქიდება 12

მოჭირნახულე 565, 566; VI 197, 478

მოჭრა კელი მოგეკარეინოს 213

მოხლომა იხ. მიხლომა

მოხელდახელე (იხ. ხელაოქმენელი) VI 242, 263

მოხელე (მოკელე) 31, 71, 121, 123, 132, 135, 170, 173, 223, 261, 263, 318, 322, 515, 591, 592, 607, 608, 626, 658, 686; VI 458, 658

მოხელეობა 229, 290, VI 295, 597

მოხსენება 37, 608

მოჯადოება VI 336

მოჯალაბე პირელი მ. 163, 164; VI 450, 466, 495, 531, 639, 684

მოჯამაგირე 393, 394, 443; VI 67

მოჯამაგირეობა 395; VI 66

მპერობელი 74, 129, სამფლობელოთა მ. 74

მრჩეველი მ. და შემგულიანე?; ლი 440

მსახური 13, 20, 85, 118, 156, 213, 252, 260, 274, 326, 367, 379, 401; VI 184, 277, 288

მსაჯული 33, 38, 46, 51, 52, 54, 55, 57, 67, 69, 74, 86, 115, 129, 130, 134, 137, 138, 139, 144, 145, 148, 149, 150, 158, 151, 166, 173, 179, 184, 188, 194, 214, 226, 227, 229, 236, 243, 246, 247, 251, 253, 271, 297, 298, 308, 311, 313, 323, 326, 330, 384, 393, 416, 421, 435, 478, 488, 499, 508, 515, 528, 542, 550, 610, 624, 646, 668, 671, სულიერი მ. 44, 331; კორცილი მ. 44, 331;

მპარავთშეძიებელი VI 654

მრულობა ი05; VI 600

მსახური VI 690, 692, 97, 736

მსაჯულშეკრებულეობა 42, 80, 85, 88, 100, 103, 106, 113, 125, 130, 133, 136, 137, 139, 142, 149, 154, 160, 165, 167, 180, 192, 197, 198, 207, 215, 217, 222, 224, 229, 231, 236, 241, 243, 326, 338, 341, 347, 350, 353, 367, 369, 372, 375, 376, 377, 381, 399, 402, 407, 408, 409, 412, 416, 424, 428, 430, 432, 435, 447, 488, 490, 494, 521, 526, 531, 538, 544, 553, 554, 557, 563, 569, 579, 581, 587, 599, 624, 633, 634; VI 37, 48, 64, 112, 151, 196, 207, 211, 232, 236, 288, 362, 385

მსიძავი VI 648

მსჯავრი 163, 164; ქუშმარტი მ. 163, 515; VI 431

მტაცებელი მ. და ქურდი VI 574

მტერი 122

მტრობა 179, 272, 273, 581; იმერულათ
უბტერეს VI 310, 526, 580
მუნახიბი 26, 30; VI 213
მუქარა 229
მუშა 140
მუშარიბი 681
მუნაღა 85, 169, 227, 271, 294, 438,
469; VI 73, 117, 732
მუცლის მოწყვეტა 399
მუცლის წახდენა 677
მუხთაბარი იხ. მოთაბარი
მუქალამა 16, 224, 245; მუხტაბარი მ.
239, 333; VI 191
მუქირი 17, 273
მფლობელობა 343
მქონებელი 219, 241; მამულის მ. VI
611—633
მღვდელმთავარი VI 403, 737
მღვდელმოქმედება VI 426
მღვდელმოძღვარი VI 649
მუიღველი 91, 131, 315, 596; VI 18,
298
მხრეველი VI 124
მცნება მ-ბის გარდასვლა VI 699, 701
მძევალი მ. მკუარი 282; VI 242
მძლავრობა 144, 254, 326, 327, 357,
377, 418, 470, 482, 492, 669;
მამულები მიიმძლავრა 676;
VI 296, 362, 444, 497
მწერალი 270, 271; დავთრის მ. 625
მწიგნობარი 411; VI 708
მწირველი VI 737
მწუალობლობა VI 436
მწუემსმთავარი VI 417
მწუსელი 93
მხედველი (ხედამხედველი) 51

ნ

ნანადერძევი ნ. მამული VI 556
ნაბადვარი VI 542
ნაბიქვარი 193, 194
ნაბოსტნარი VI 42
ნაგომურალი 477
ნავენახარი 82

ნავენახობი 175, 176, 349, 370, 372,
578, 657, 684; VI 103, 313
ნაზურევი 663, 680; VI 52, 313, 398,
613, 632
ნაზირი 76; VI 318
ნათესავი 122, 530, 536, 569; VI 431,
573, 606
ნათლეა VI 644
ნათხოვრობა 653
ნაიბი მელიქის ნ. 124; მეფის ნ. 199;
ნასახჩიბაშის ნ. 576, 606,
609, 610; VI 200, 710, 711
ნაილაქი 458
ნაკაზი VI 431
ნალბანდი 66; VI 215, 623
ნალოა VI 368
ნამარცხი VI 270
ნამარნალი VI 631
ნამგალი 353
ნამეკობრევი VI 658
ნამწითვი 68, 69, 70, 231, 278; VI 88,
501, 528
ნამთავნი VI 537
ნამთხრობლი VI 549, 554, 580, 585
ნამრავლი VI 565
ნამსახურობა 63, 422
ნამუენი 397
ნაწეხვი 666, 684
ნაოთხალი წისქვილის ნ. 443
ნაპარევი 474
ნაპირი წიგნის ნ. 62
ნარბევი VI 690
ნარბილი ახო და ნ. 334
ნასალი 179, 440 441; VI 16, 17
ნასათიბვარი VI 532
ნასამართლი VI 651
ნასაუღრალი 370, 410; VI 73
ნასახლარი 48, 76, 119, 162, 371, 450,
628, 689; VI 121, 397, 461,
623, 632
ნასახჩიბაში 79, 575, 606, 609, 610;
VI 14, 710
ნასიმინდრალი 666
ნასისხლი 296, 396
ნასოფლარი 290, 292; VI 452

ნასყიდი 30, 43, 77, 80, 82, 91, 99, 113,
124, 139, 164, 178, 189, 205,
206, 241, 254, 257, 294, 303,
312, 315, 348, 349, 371, 372,
373, 380—382, 413, 419, 502,
519, 524, 544, 559, 566, 572,
576, 577, 583, 596, 599, 603,
611, 623, 638, 640, 645, 666,
679, 687; VI 18, 92, 115,
145, 154, 159, 711; მკვიდრი,
ანუ დასახლებული, ანუ ღარიბი
ანუ ნასყიდი VI 587; სახანოთ
ნ. VI 613

ნასყიდობა 40, 43, 50, 67, 80. 82, 96 —
98, 109, 112, 113, 114, 122, 126—
128, 131, 137, 174, 175, 191, 201,
202, 206, 234, 251, 253, 271, 298,
302, 303, 307, 310, 316, 328, 338,
347, 368, 372, 382, 435, 477, 502,
512, 524, 538, 539, 543, 559, 581,
583, 585, 596, 646, 658, 659, 679;
VI 18, 115, 136, 306, 311, 312,
387, 468; ხელმოწვევტ ნ. VI 485

ნატაქტი VI 654
ნაუასი ტყვის ნ. VI 501
ნაფუძარი 169, 364, 442, 628, 676, 678,
684; ერთი დღის ნ. VI 72, 74, 85,
86, 613

ნაქურდალი VI 272, 444, 543, 549, 682
ნაღდი 417, 433; ნ. და ექვი 591, 600,
652; VI 295, 333; ნ. ჭინსი 610,
672

ნაშენობა 21, 241, 242, 379; VI 177
ნაშოენი 30
ნაჩალევი VI 554
ნაყარცი VI 248
ნაყდური VI 528, 563
ნაცვალი მეფის ნ. 71; პატრიარქის ნ.
71; VI 593, 601, 658

ნაძიძეები VI 524
ნაწიხვილარი 477; VI 52
ნაწყალობევი 254

ნაქირნახულები VI 51, 325

ნახარჭი 691

ნახნავი ანულის ნ. 303

ნახხარი VI 563
ნიგუნარი VI 632
ნიგოზი 398; ნ. მოერეკე VI 541
ნიეთი 99, კალამი ნ. 472; VI 299, 320,
697

ნახია 240
ნიშანი 254, 326, 327; VI 129 ნ-ის მომ-
ტანი 404; სარწმუნო ნ. 506, 539;
-ის ჟვარი VI 275; ნ-ი გამოეგზავ-
ნა VI 332; 366, 513; ნ-ი შევაბი-
VI 517; სპიროს ნ. VI 574; ბრძა-
ნება და ნ-ი VI 589, 592.

ნუზლი VI 691

ო

ოლიკი VI 645, 646
ოლარი 281
ომფორი 281
ორკული VI 608
ორკულობა VI 435
ორთითა 351, 556
ორიანობა 287

ონნალობა 55, 131, 148, 150, 159, 223,
327, 328, 343, 374, 402, 403, 583,
604, 647; VI 710

ოქმება ოქმი არ ოქმა 86
ოკრო საყვითლავი ილდუზის ო. VI
567

ოკში 12, 28, 40, 58, 63, 75, 85, 86, 95, 97,
98, 119, 137, 147, 154, 156, 159,
167, 174, 177, 197—199, 204, 207,
208, 248, 252, 253, 259, 270, 271,
288, 289, 323, 333, 343, 375, 394,
395, 396, 409, 412, 417, 437, 478,
512, 580, 598, 643; დასაყენებ-
ლი ო. VI 387.

ონხარი VI 692, 711
ოხერი მწარედ ო. 85
ოხრობა 144

პ

პაემანი 59, 167, 168, 245, 327; VI 98,
126, 141, 199, 525

პალატა უეოლონი პ. VI 336
 პარაკლიტონი VI 299, 318
 პარეა 621
 პარტახი 291, 292, 446, 691; VI 651, 659
 პასუხი პარიანი პ. 44; პ. თემობით უნდა
 მოგვცენ VI 733; ნათესაემა და იმის
 სოფლის კაცმა მოპარული ერთიო-
 რად მისცენ VI 733
 .წახუხი პირიანი პ. 44
 პატიება დანაშაულის პ. 188; დანაშაუ-
 ლი ხატს აპატიეა 188; სამართალ-
 მა აპატიეა 232
 პატივი 176, გვარის პ. 237; 262, 426;
 მთხელობის პ. VI 37; აზნაურშიეი-
 ლობის პ. VI 325; პ. დაიდვა VI
 513; VI 670, 674
 პატიოსნება 176
 პატივი 99, 108; პ-ის მიხდა 667
 პატრონი შიწის პ. 120; შამულის პ.
 135, 166, 562; სამეხტრეოს პ. VI 704
 პინა სამოცი პ. სომინდი VI 550
 პირისგატება VI 642
 პირისსანახაჲი 96, 156, 404; VI 275,
 366
 პირის შენახვა 329
 პირობა 9, 16, 99, 209, 351
 პირუტყვი პ. და საქონელი VI 457, 458
 პროტოიერეი VI 405
 პვე კარის პ. VI 654

ქ

ქამისწირვა VI 643, 648, 655

რ

რაზა 29
 რაითი 87; სახასო რ. 405; ქალაქის რ.
 406
 რასათი 443
 რაყაში VI 76
 რახტარი VI 720
 რახტი VI 164
 რეგენი (ახალგაზრდა) VI 554
 რიგი ქალაქის რ. 133, 353; სქულის კა-
 ნონის რ. 516; კახური რ. 516; რ.
 და სამართალი 612; რ. გაყრისა

613; ბატონეშობის რ. 657; ქშობის
 რ. VI 70; საქართველოს რ. VI 94,
 186; ნაქურდლის რ. VI 522; სახ-
 ლისკაცობის რ. VI 696; სახლის რ.
 VI 703
 რისხვა რ-ით და წყრომით 329; კათა-
 ლიკობის რ. VI 374
 როსკიბი VI 645
 რუსთაველობა 504, 505
 რუ 191, 216, 430, 628, 684
 რუბი VI 662
 რუსუმი 602
 რუსხმული 476
 რჩენა ხიზანი ეყყავი, მისი ალაგით
 ერჩებოდი VI 535—536
 რძალი 498, 558

ს

საბალახე 17, 289, 290, 291, 434, 438,
 561, 562, 589; VI 44, 123, 241,
 371; VI 551
 საბატონიშვილო 289
 საბატონო 77, 413, 420
 საბატონეშო 114, 177
 საბელი 351, 364, 366, 578, 683; VI
 117, 166, 175, 179, 452
 საბეჭდავი 298; 300; ს. სოხოვა 298;
 VI 693, 711
 საბოსტნე 435
 საბოქაულო 520; VI 444
 საბრძანებელი VI 695, 717
 საბუთი 13, 22, 43, 151, 155, 159, 168,
 174, 182, 195, 258, 320, 373; ს.
 უეოს 155; გასამართლებელი ს.
 198; სარწმუნო ს. 245, 570; სიტყ-
 ვა და ს. 296; მოწამე და ს. 321,
 338;; დასარღვევი ს. 43, 395, 570,
 585; მტკიცე ს. 396, 400; VI 18;
 კეშმარიტი ს. 423
 საბჭელი 28, 460, 683; VI 118, 145,
 319, 452
 საგვერდული VI 119
 საგლეხო 673
 საგძალი 111

ხადავი 21, 27, 126, 175, 220, 244,
 258, 267, 355, 391, 404, 406, 411,
 542, 624, 626, 629, 683, 685, 689;
 VI 168 486
 ხადღოდო 75
 ხაერო 366, 376
 ხავადი 73, 213, 215, 240, 241, 389; VI
 589
 ხაენახე 175; VI 451
 ხაზერე 664, 667
 ხაზლური 483; VI 127
 ხათავე ს-იღამ წყალი გამოიქრანე 430
 ხათავი 692
 ხათაენო VI 275
 ხათონე 83, 666
 ხათხოვარი VI 660, 709, 730
 ხაიასულთ 565; VI 707
 ხაკანონო 160, 532; VI 129
 ხაკაო (გამოსაღები) 520
 ხაკედარო (კეთნილი, წილხდომილი)
 522, 567, 579
 ხაკირე 101, 152; VI 24
 ხაკომლო 65, 75, 80, 120, 169, 206,
 255, 269, 363, 370, 510, 512, 518,
 568, 577, 596, 664, 683;
 ხალამათი VI 123
 ხალაპარაკო 27, 72, 357, 406, 542, 629,
 639, 666, 681, 682, 669; VI 168,
 467
 ხალეკო 222
 ხანამათავრო VI 129, 182
 ხემაშულე ს-დ თქვენი კელი არა გქონ-
 დესთ 522; VI 593, 594
 ხაშანი 116, 171, 172, 189, 282, 324,
 432, 550, 684; VI 273, 330, 597,
 602
 ხაშართალი განჩენილი ხაშართალი 17;
 ს-ში მოვიდა 19; ს. გაუჩნდება 22;
 ს. გასინჯავს 22; მეფის ს. 31—32
 ვერ გაესკვირით ს. 32; ს. საჭონ
 32; ს. არ დამემართა 33; ს-ში
 ეალაპარაკეთ 39, 52; ს-ში
 შემოსულა 52; ქვეშარტი ს. 61—
 62, 85; საჩიერის ს. 97; მოწმობის

ს. 100, 653; განწესებული ს. 138;
 მოქალაქეთ ს. 139, 681; უმოწმო
 ს. 145; ს-ის გატანა 159; ს-ში აპა-
 ტივა 232; საქართველოს ს. 234,
 659, 686; VI 304; ს-ის განსჯა 236,
 243; ს. არ დაეპირება 254; სარჩე-
 ლის ს. 375; სომეხთ ს. 387; ს. გა-
 მოვიდით 421; სამოქალაქო ს. 516;
 ქალაქის ს. 574; ს. განვაგეთ 594;
 ს. განუსჯიათ 593; ს-ში გავიარეთ
 561; განსჯილი ს. 521; ს. გაიჩხრი-
 კა 613; ს-ში ჩაევიდნენ 649;
 ოსების ს. 530; ს-ში დავიბარეთ
 651; ს-ში შეველით 665; ს-ით
 შესულა VI 529; სახორციელო ს.
 669; სასულიერო ს. 662; ს-ის
 განაწესება 312, 339; VI 90,
 131, 229; ბუნებით ს. VI 434; სა-
 ღმრთოს ს. VI 434; ღვთის ს. VI
 641, 642
 ხაშართალი აღმუღასი VI 324
 ხაშართალი ბერძული 179, 212, 492,
 604; VI 123, 483
 ხაშართალი ვახტანგისა 42, 179, 200,
 235, 237, 273, 276, 363, 400, 417,
 433, 464, 508, 533, 590, 610, 648,
 649, 652, 672, 686, 693; VI 37, 43,
 45, 47, 101, 191, 207, 209, 219,
 245, 258, 271, 295, 324, 389, 371,
 432 — 434, 463, 483, 505, 570, 572
 ხაშართალი სომხური 235; VI 324
 ხაშარხი 133, 139, 405, 564; VI 320,
 478
 ხაშასპინძლო VI 351
 ხაშდივანბეგო VI 634, 707
 ხაშეზერეო ნაზირევი და ს. 663; VI 22
 ხაშესრეო VI 690, 692, 693, 697, 704, 710
 ხაშეკობრო VI 658
 ხაშთავენლობა 331, 395
 ხაშთი ს. და სახიზარი 451
 ხაშთქმელო VI 521, 522, 544
 ხაშთხრობლო 211, 213; VI 491, VI 733
 ხაშკაული 180, 286; VI 299
 ხანკვიდრებელი 282

სამკვიდრო 62, 68, 92, 244, 282, 285, 363,
412, 536, 553, 572, 665, 682; VI
637

სამკვიდრობა VI 464

სამკლავე VI 299

სამოლოთ ს. გიბოძეთ 172 იხ. მოლი

სამოდავი VI 453

სამოსახლო 675; VI 485

სამოციქულო (წიგნი) 361, 504

სამოქამავირო 443, 444

სამსახური ეკლესიის ს. 24; სამეფოს ს.
24; რუსის ს. VI 526; 659

სამსაჯულო VI 35

სამსჯავრო 198, 448

სამტერო ს-ოს იარებოდა VI 520, 525

სამუქუო 119, 419

სამფლობელო 74

სამრედელო 323, 366, 376, 668

სანაღო VI 717

სანი VI 721

სამწესო 262, 263, 404, 550, 660; VI
129, 645, 723

სანათი 124, 270, 350, 388—392; დაგი-
რაეებულის ს. 125; წიგნი და ს.
VI 590

საოფლე 407

საალნე 424, 602; VI 494

საპირისწამლე 399, 400, 401

საპურე VI 727

სარადუჭი 507

სარაგებელი 16, 93, 98, 133, 134, 143,
203, 204, 298, 303, 310, 387—392,
421, 473, 500, 507, 515, 546, 603
—605, 632, 640, 641; VI 65, 142,
163, 210, 213, 267, 327, 364

სარგო 390, 536; VI 129; სახელოს ს.
VI 232, 445

სარდაფი 301; VI 382

სართი 461; VI 26

სარიშტა (შარიშტა) 358, 392; VI 366

სარუსო ს. ხარჯი 420

სარქარდა VI 720—722

სარქარი 135, 290, 469, 470

სარჩელი 44, 100, 113, 167, 180, 200,
201, 232, 236, 280, 285, 286, 295,

358, 375, 410, 411, 510, 521, 537,
550, 552; ს. და ლაპარაკი 44, 210;
ს. გაესჩხრიკეთ 637; VI 64, 140,
299

სარჩლობა 538

სარჩო 30, 171, 405, 460; VI 379, 596

სარწმუნო ს. შევექნილიყავით 22

სარწყავი 17, 153, 324; VI 451

სარჭელი (პირნახულობა, გარჯა) VI
591

სასაკუთრო VI 273, 562

სასამართლო გორის უეზნი ს. 361,
387, 469, 481; სასულიერო ს. 402,
415, 416, 417, 422—427

სასარდლო VI 664

სასარე VI 610

სასაფლაო 24, 94, 180, 326, 348, 596,
683; VI 28, 72, 80, 186, 397, 607,
613, 640

სასამულო 579; VI 313

სასახლე 22, 48, 49, 75, 155, 189, 242,
289, 290, 336, 339, 385; ბატონის
ს. 433; სამკვიდრო ს. 654; VI 26

სასიძო VI 516

სასწაული ს-ზე ფიცი 12

სასხლაგი 326, 533, 567, 592, 685;

ს-ით თვალები დათხარეს 533

სასტელი 108, 549; VI 310, 569

საუარენო ეენაკის ს. 30, 155, 361

საულიერო VI 717

საუმცროსო 58, 163, 217, 241, 489,
567, 578, 648; VI 50, 60, 71, 131,
186, 194, 292, 313, 479, 587, 623

საუპატიო 108, 416, 417, 475, 649; VI
248, 265, 272, 277, 291, 462, 485,
494, 500, 518, 519, 526, მიხლო-
მის ს. VI 518; ყაზახის ს. 518;
ეზოს გატეხის ს. VI 519; კაცის და-
კირვის ს. 530, 532, 540, 546; მო-
თბრის ს. VI 551; გალახულობის ს.
VI 552, 561, 562, 565; გინების ს.
VI 581, 586, 596, 639

საური ს-ის თეთრი VI 511, 512, 660, 729

საუფლო (გამოსაღები) VI 473

საურწყო 549

საუფლისწულო 116, 118; VI 697, 702, 705
საუფროსო 155, 202, 217—219, 241, 295, 363, 386, 387, 462, 567, 579, 648; VI 21, 50, 61, 70, 131, 163, 173, 186, 194, 292, 313, 384, 391, 428, 479, 587, 613, 619, 622, 711
საფათერაქო 646
საფარდო 197
საფენი VI 299
საფინანსო 544, 607; VI 371
საქვეუნიო ს. ხარჯი 420
საქვირო VI 164, 195, 690, 707
საქმე სადავო ს. 50; საანგარიშო ს. 500, საეკლესიო ს. 504; სასიხლო ს. 530; სალაპარაკო ს. 574; ნასაქმის ს. 132; უჯერო ს. 85, 144, 631; ბოროტი ს. 227; ავი ს. VI 33; კაღნიერი ს. VI 45; ქანჭალი ს. VI 275; შესაყოლებელი ს. VI 368; სულის ს. 512; ნასაქმობი ს. VI 516; უკანონო და უკვანი ს. VI 571; სასამღურაქო ს. VI 596; სასამართლოს ს. VI 642; სათემო ს. 166; სარქულო ს. 669, 674; საკითხავი ს. 678
საქმობა 132; VI 527, 538; ძმა თათარს ესაქმებოდა VI 582
საქონელი 109, 194, 253, 278, 305, 313, 413, 464, 475, 545, 561, 566, 567, 621, 634, 665; VI 16, 93, 143, 213, 225, 299, 457; ს. და პირტუქვი VI 457, 458, 467, 472, 504, 691, 697, 704, 720
საქორწილო 352, 387, 388, 540; VI 299, 312, 314, 320, 326, 366, 383, 588, 692, 711
საქცივი 152; ს. მიწა 439, 555
საღომე VI 727
საღორე 108
საუანე VI 368, 453, 723, 727
საუბურთი VI 164
საუღარი 181, 241, 403, 410, 411, 683; VI 607
საუღარიონი VI 730

საშუალო 217—219, 274, 639, 640; VI 384
საშუბლე VI 119
საჩეჭე 246
საჩივარი 46, 97, 121, 123, 155, 188, 198, 229, 236, 239, 246, 321, 349, 358, 366, 368, 404; ს. და ლაპარაკი 254
საცილობელი 589
საძიძო VI 510
საძმო 117, 156, 241, 256, 268, 497
საძოვარი VI 449
საწერიშალო 188
საწინამძღვრო VI 674, 729
საწინდარი VI 267, 464, 485, 488, 513, 520, 563
საწისქვილო 45, 175, 322, 323, 536, 657
საწყნელე VI 475
საწნახელი VI 397, 455, 583
საწუავი ს. ღვინო VI 549, 662, 725, 737
საწულისპირო 342; VI 179, 398
საქირნახულო 155, 268, 566, 577, 617, 640, 641; VI 51, 174, 306, 314, 360, 361, 387, 389, 612, 624
საქუნდილო ს. ალაგი VI 369
სახარღე VI 475
სახარება (წიგნი) 505; VI 22, 300, 482, 613
სახახო 13, 115, 116, 118, 122, 135, 136, 177, 223, 244, 250, 287, 325, 371, 405, 431, 527, 592, 642, 676, 678; VI 14, 87, 613
სახასობა 250, 287
სახელო 79, 641; VI 129, 692, სამკვიდრო ს. 79; VI 129, 231; სახლის ს. VI 373; 456, 458, 551
სახვედრი (საწილო) VI 529, 566
სახიზარი 451; VI 578
სახიზარად 591
სახლობულობა სამკვიდრო ს. VI 370—375; VI 696
სახლი 30, 86, 94, 332; სამკვიდრო ს. 169

სახლისკაცი 12, 44, 100, 116, 122, 161, 175, 178, 188, 197, 209, 217, 237, 244, 270, 295, 303, 307, 361, 368, 397, 414, 431, 437, 487, 497, 519, 524, 530, 539, 544, 594, 600, 626, 636, 638, 653, 661, 687; VI 76; გაყრილი ს. 77; გაუყრელი ს. 305, 580; ამოყარდნილი ს. 158; ამოწყვეტილი ს. 611

სახლისკაცობა 30, 118, 236; VI 76

სახლის ბატონი VI 706

სახლის უფროსი VI 678, 706

სახლკარი 214, 215, 253, 305, 460; VI 623, 625, 626, 632, 633

სახლობა 22, 416, 681

სახნავი 175, 187, 217, 336, 567, 592, 593, 676, 685; VI 153, 449, 486

სახნისი 666

სახოდაბუნე 256

სახორე VI 475

სასხარი (საკსარი) 38, 109, 111, 156, 206, 304, 305, 455, 622; VI 270

საქინიზო 289, 461

საჭოვე 373

საქანჭლო VI 49

საქილდაო VI 171, 192

ხენი მომსლელი ს. VI 517

სენაკსარი VI 592

სიავკაცე 121

სიასამური ს-ის ტყავი 117

სიბოროტე VI 700

სიგელი 40, 75, 77, 91, 101, 112, 114, 266, 307, 339, 342, 347, 348, ცრუ ს. 180; მოთაბარი ს. 204; ნასყიდობის ს. 78, 191; ს. გაგვეუდებინა 215; VI 249; გასყიდულობის ს. VI 356; გამოყიდულობის ს. VI 356

სიდერაი 407, 408, 409, 615

სიდრკუე 210

სითარხნე 103; VI 106

სიკუდილი მოწამლეთ ს. 182

სიჰამრი 126, 666

სიჰინდი 666

სიშტუეუნე 34

სიშულუარე 468

სინანული ს-ში გაიაროს 549; VI 649

საჩორი 550, 674; VI 133

სიხსლი 22, 23, 396; ს-ზე უჩიოდა 22; ს. გასჩენია 22; ს. დასდებოდა 260; ნახევარი ს. 23, 529; ს. დაგვიწყვრია 256; ს. გაეაჩინეთ 278, 686; ჭრილობის ს. 23, 433, 672; VI 231, 259; მოახლის ს. 309; მიხლომის ს. 400, 601; VI 258, 526; სულის ს. 133, 263, 277, 280, 446, 483; VI 539, 572, 575; მესამე თავადის ს. 400; ს. მწუჭრიან 107; მთელი ს. 401, 529; კაციშვილობის ს. 210, 213; ს. არ გაუჩნდებოდა 530; სახელოს ს. 210, 229; ს. სდენოდა 533; ს. ერგებოდა 550; გუარის ს. 229; დაქრის ს. 557; შუა ზნაურიშვილის ს. 230 გალახვის ს. 600; დაქერის ს. 601, 622; მესამე თავადის ს. 609; პირველი აზნაურშვილის ს. 616; ხელის ს. 433, 616, 672; ცემის ს. 672; ს-ს ჩაუტარებს ან მოუკლებს 686; ს. და საქონელი VI 16, სიკედილის ს. 17; ს. ჩამოვარდება VI 33; მოხელის პატეის ს. VI 37; დაშაგების ს. 295; ხორცის ს. VI 539, 572, 575; ს. ჩამოვარდა ჩვენსა და თქვენს შუა VI 598; ს. აგართით VI 598; ს. დაგვედვა VI 640; ს-ის გადასახალი VI 640

სიტყვა 30, 66, 77, 108, 130; ს. გამოგსლოდათ 30; ს. არა აქვს 66; ს. შემოიღეს 77; საყიენებელი ს. 108; ს. და უჭათი 227; უშვერი ს. 230; შეურაცხი ს. 108; სამართალში შემოსატანი ს. 296; სამართალში შესაწყნარებელი ს. 296.

სიღარიბე 86, 110.

სიღნაღი მეჭვრისხევის ს. და გალაგანი 309

სიძე 133, 405; VI 516

სიძვა 309; ს-ით შობილი 377; VI 648
სიცრუე 179, 182, 183, 211, 271, 456
სიხარბე 160
სომხური სამართალი იხ. სამართალი
სომხური

სოფლობა (ქონება) 694
სოფელი 19, 68, 69; სამკვიდრო ს. VI
594; ს. და დაბა VI 651
სპასალარი 244
სპილენძი 157; VI 467
სრუმარი VI 692, 697
სენდიკნოზება VI 644
სენდიკნოზი VI 644
სუნანი VI 708
სულაღი 353, 607; VI 93, 712
სულემა თუ ბაქრაძემ ისულოს 157
სული ს-ზედ ხელის დადება 73
სულღმერთება ისე უნდა ისულღმერ-
თონ 655; თუ ასე ისულღმერთეს
VI 170
სხვისშვილი VI 491
სჯა სამართლის ს. 422, 432
სჭული ეკლესიური ს. VI 199, ს. საღეთო
და კაცობრივი ს. VI 199; ბუნებითი
ს. VI 374
სჭულიერი ს. ცოლი 105; ს. შეუღლენი
105; ს. ძე VI 199
სჭულდება VI 431, 432
სყულისკანონი 285, 515, 516; VI 402,
420

ტ

ტანუტერი VI 653
ტერტერობა 37
გამოტება VI 266; აკით იტებოს VI
508; სიმონმა იტება VI 510, 511;
მარჩილი იტება VI 567
ტივი 118
ტოლამო ნამზითვი ტ. VI 571
ტრიადა 324
ტრელება საქმეში გეიტრელე VI 276
ტუსალი 111
ტყავი სიასამურის ტ. 117
ტყე 115, 175; VI 368, 690, 723; სანა-

ღირო ტ. 473; ტ. და ვაკე VI 635;
ტ. გააყენონ VI 690
ტყვე 107, 132, 133, 188, 276, 529,
621, 689; VI 212, 262, 266, 434,
501, 505, 515, 541, 546, 592, 695,
728
ტყვეობა 18, 105, 106, 205, 246, 261,
304, 305, 348, 425, 515; VI 326;
ტ-ისაგან აგიშვი VI 501
ტყისმცველი VI 466, 654

უ

უარშიობა VI 706
უაჭო თუ ვერ უფიცი, როგორც უაჭო
ისე უზლოს VI 514
უბრალობა 433
უზღლი გორის უ. VI 361, 387, 469;
თელაის უ. VI 480
უზბაში 485, 579; VI 722
უკეთურება VI 699—701
უკუთქმა 34, 475, 635, 667, ფიციოთ
უკუსთქმიდა 635; გასყიდვა უკუ-
თქვეს 667
ულაპარაკობა 316
ულაყი 466; VI 692, 707
ულუფა 146, 407; VI 660, 685
უმამულობა 110
უნამულობა 586
უნებელი 656
უმატიურება VI 417, 418, 423, 443
უმატიური უ. კვადრეს 209
ურბნელობა 331
ურემი (საწყაო) უ. პერი 353, 564
602, 632; უ. ღვინო 564, 632; სა-
მოცი უ-ის ადგილი 285
ურჩობა 176 სამართლისა და ბრძანე-
ბის უ. 652; VI 403, 417, 419, 421
ურწყუავი 17
უსამართლობა 496
უსტაბაში მეწერილმანების უ. VI 35
უსწყულოება VI 459
უფროსი სახლის უ. 118
უქონლობა 388

უკათი 18, 61, 171, 225, 226, 227, 266, 342, 343, სიტყვა და უ. 227; მოსტაბარი უ. 266; VI 171, 250
უპერო 144, 285; უ. ცოლქმარი VI 510

ფ

ფათერაჟი 600, 646
ფარა (ფული) 5; VI 509, 512, 584, 727
ფათერი VI 382
ფარალთად VI 33, 36, 27, 119, 382
ფარდაგი 505
ფარდი 152, 153, 155, 158, 162, 178
ფარეშოსუცეხი 433, 456
ფარეში VI 357
ფარეხი 207, 220, 562
ფარცხვა 393
ფახი 22, 28, 29, 92, 133, 151, 271, 353, 503, 624; სისხლის ფ. 156, 213; ფ. თამამქამალათ მომბარება 173; ნასყიდობის ფ. 175; ქელის ფ. 213; VI 466; სრული ფ. 215; სახლის ფ. 233; აჭით ფ. 273, 276; ხორცის ფ. 277; VI 263, 280; ფ. გადამიწყვიტა 234; ფ. სრული და უნაკლული 300; კირნახულობის ფ. 342; ნაშენობის ფ. 459
ფაშა 314
ფაყერი 483; VI 707
ფეტვი 599
ფეშქაში 244, 310, 541, 542; VI 692, 711
ფეშხუში 504
ფეხის დაღვმა მამულზე ფეხი დაუღან 145
ფილთა 652
ფინჯანი 505
ფიცი ფ-იო გაიტანა 10, 137, 680; სასწაულზე ფ. 12; ფ. გეაჩინეთ 20; ფ. ღაადვას 22; ფ. განგეიწესებია 26, 14; ფ. ერგება 41; ფ. აძეს 42; განწესებული ფ. 42; ფ-ში ჩაატანონ 49, 52, 257, 694; ფ. მიუგდევით 51, 522; საშინელი ფ. 88, 100, 140, 496; VI 303, 305; დიდი

ფ. 100, 250, 321, 480, 486, 528; ფ. არ გარდისხადა 132; ფ. დაუღევით 149, 222, 384, ფ-ით განწმენდა 182, 429; VI 54, 128; თავდათავ ფ. 198; ფ-ით მოწმობს 222; ფ. გაუჩნდებოდა 332; ფ-ით გაიტანოს 365; ფ-ში ხიზნის მიყოლა არ იქნება, მემკვიდრეები მიიყოლიონ 487; სოფელეულად შეფიცონ 487; ფ-საგან ავსენ 536; ფ. შემომავდე 559; წიგნზე აფიციეთ 579; როდესაც მოწამე და მახსოვარი არ იქნება, მოსამართლე ფიცს მაშინ განუჩენს 631; ფ. შევაგდე 663—664; მტკიცე ფ. 668; ფ. წაუხდებოდა 675; ფ. შეუგდევით VI 85, 288, 593; ფიცის წევა VI 243, 439, 464, 566; ფ. მისვლია VI 440; ფ-ის აშეება VI 439, 464, 485; ფ-ის ახსნა 519, 523, 560, 566, ფ. მომივიდა VI 560; ფ. ორთავ დაგეაზიანებდა VI 606; ფ. იშოენეს VI 634; ფ. დაგვეღვა VI 640

ფლატი 178

ფლური 132, 276, 691; VI 522, 533

ფოდრატი VI 470, 471

ფსალმუნნი VI 647

ფურკანბეჩი 352, 442

ჭ

ჭადაგობა VI 370

ჭალბანი VI 501

ჭალანთარი 226, 250, 608; VI 196, 197

ჭალი ნანიშნი ჭ. VI 517; ნათხოვარი ჭ. VI 575; ჭ-ის წართმევა VI 516, 575

ჭამარი 404, 599

ჭარხანა VI 301, 692

ჭეხა 357, 450

ჭეხულა (ჭეხულა) 15, 16, 87, 88, 135, 142, 162, 265, 266, 299, 301, 412, 542, 640, 645, 681, 689; VI 13, 31, 72, 215, 436

ქერი ორი დღის ქ. 352
ქესა 277, 278; VI 442, 443, 538, 582
ქეზიკოუხუცესი VI 734
ქეზიკიბაში 21, 22, 49, 49, 256
ქება 505
ქვევრი 23, 241, 385, 627; გამორჩეული ქ. 241; VI 397, 613, 631
ქვევრ-მარანი 336, 592, 593
ქვრივი 224, 404, 443, 458, 657, 665, 689

ქვრიობა 407
ქილა 657, 736, 737 ქ. სიმინდი VI 583
ქირა 72, 73, 132, 134, 258, 316, 481, 558; VI 572
ქიშპობა VI 526
ქმარი 86, 105, 299
ქონება 194, 386—392; VI 358
ქონებულო სამკვიდროდ ქ. 62
ქორებისკომოსი VI 645, 648, 658
ქორებისკომოსობა VI 557
ქორწილი 37, 149, 352
ქრთამი 152, 495, 623, 693, 694; VI 252, 273, 276, 457, 502, 503, 634, 695
ქუაბი საარყე ქ. 157
ქული 106
ქულიანი ქ. უფროსნი და უმცროსნი 52
ქულური ყორე და ქ. 24
ქურდი 99, 352; VI 378, 522, 574, 733
ქურდობა 102, 189, 315, 360, 440, 482, 492, 530, 621; VI 150, 545, 733
ქცევა კანნიერი ქ. 616; უგვანო და უგლიბური ქ. VI 405

ლ

ლალა 17, 79, 101, 102, 118, 146, 147, 191, 255, 257, 289, 304, 324, 327, 328, 341, 432, 458, 537, 544, 554, 555, 606, 639, 662; VI 107, 182, 189, 593, 697, 710
ლალატი 482; ბატონის ლ. VI 242, 435, 442, 443
ლალატად ლ. დაქდობა VI 531; ლ. გვიკითხოს VI 641, 642

ლალატობა VI 435
ლავლდეზულება VI 377
ლვინო ურეში ლ. 564; ოც-ოცი საწყაეი ლ. VI 549
ლილი ოქროს ლ. 404; მარგალიტის ლ. VI 380
ლომი 692; VI 533, 549
ლარიბი მკვიდრი, ანუ დასახლებული, ანუ ნასყიდი, ანუ ლ. VI 587

უ

უაბზი 92, 134, 174, 354, 392
უახული 49, 71, 176, 256, 378
უახულობა 39, 75, 134, 414, 666
უაღალა 221
უაღიში VI 118
უაელი უ. გამოთაუდა VI 66
უაეარი 575
უაზახი VI 493, 517, 518, 545
უათარი 139, 140, 141
უაღბობა სიგლის უ. 415
უაღათად უ. გაუსინჯებიათ 88; VI 174; უ. იშოვნა 159;
უანა თოთხმეტი დღის უ. 352; 674; უ. წამობინა VI 463, 505, 526, 554; საადრიო უ. VI 567
უარაული 651; VI 317
უასაბი 69
უაფიჩაში 654
უენი 286; VI 608, 609
უიღვა 9, 17, 26, 67, 68, 71, 78, 97, 130, 143, 167, 171, 192, 201, 233, 234, 253, 254, 266, 271, 293, 299, 355, 381, 409, 415, 490, 502, 558, 581, 675, 687, 688; მალეით უ. 342; VI 99, 100, 111, 115, 136, 151; ბორკით უ. VI 281, 298; ტყვის უ. VI 434, 455, 460, 699; ხელ-მოწყვეტ უ. 694; VI 485, 488
უიზილბაშობა 62—64, 90, 148, 150, 159, 223, 245, 252, 328, 343, 454, 572, 583, 604; VI 710
უმა მემკვიდრე უ. 11, 74, 89, 136, 227, 259, 340, 341, 346, 442, 635, 674,

675; მკვიდრი ყ. 39, 130, 131, 243, 335, 383, 402, 435, 497, 515. 625, 635, 636: ეკლესიის ყ. 17, 31, 226, 539, 593, 625, 626, 634, 635, 643; ბარათით ნარგები ყ. 87, 88, 194; სახანო ყ. 166, 177, 395, 405, 433. 625; VI 14. 176: საბატონი-შეილო ყ. 88, 271; წყალობის ყ. 231; ქრისტეს საფლავის ყ. 320; მონასტრის ყ. 49, 667; ნაშთითი ყ. 572; ნასყიდი ყ. 572, 648; VI 148; ხატის ყ. VI 396, 716, 717; ყმა მოქალაქე VI 686

ყობა 10, 39, 56, 74, 106, 137, 259, 305, 336, 340, 382, 397, 402, 408, 553, 634, 643; მემკვიდრე ყ. 259; ყ-ით თავი მიეცათ 336; მემკვიდრეობით ყ. 56

ყორე ყ. და ქედური 24

ყორიახაულბაში 115, 416, 534, 540, 548, 571, 635, 651; VI 314

ყორული 480

ყოფა (ქონება) 164, 267, 274, 669, 693; აზნაურული მისის ყოფით 164; ცოლშილით და მისი ყოფით 274; VI 450, 457, 557

ყოფა-ცხოვრება (ქონება, კვლადიდება, საბადებელი) ძმები ყოფა-ცხოვრებით 274; VI 428, 429

ყუედრება უნამუსობა აყუედრა 586

ყული ყენის ყ. VI 609

ყურანი VI 81

ყურუში 15, 16; VI 471, 517, 521, 523, 525, 540, 541, 581, 736, 737

შ

შაგირდი 36

შამშები მზითვის შამშები გამიყიდეს 404

შანთი შ. გაადღოს 163, 276, 277, 280; შ-მან აპართლოს 163, 280; შ-მან აბტყუნოს 163

შანიშინი VI 382

შარი ხეირი და შ. 143, 187, 387, 461; VI 275

შართლამა 390

შარისტა (სარიშტა) 358, 460

შეგდება მსახური და გლეხი შეადღოს 20; თავის მამულათ შეუგდია 24; აზნაური და გლეხი შეუგდოს 42; უმტერ-უმოყერი კაცი შეუგდოს 69, 294; მოთიყარი შეუგდოს 127, 247, 318; აზნაურული შეუგდოს 376; მესამე თავადი შეუგდოს 401, 448; მოწამე შეუგდოს 619, 630; ფიცს შეუგდება VI 288

შეგდებაული მოთიყარი 208, 619, 626; VI 202, 287, 486, 544

შეგინება 230

შედგომა თეთრში შეუდგეს 279

შეერდომით საშინელ ფიქტეშ შ. 88

შეერებილება საქართველოს შ. 195; დიქსტერიის შ. 326; სასამართლოს შ. 515

შეყრა ბატონულობით შეკრულა VI 67

შემატებული ბ. კოპლი კაცი VI 610; შ. მამული VI 611

შემასმენელი 146

შემგულანებელი შ. და მრჩეველი 440

შემგუნება VI 280

შემნახავი 549; VI 124

შეშოკდომა 277; კაცი შემოაკდა VI 459, 493

შემოლახვა ძმა შემომელახა 160

შემომწურალი 251

შემოსავალი 43, 240; VI 101

შემოფიცვა სამძღვრები შემოუფიცავთ 290

შემცოლედ 620; VI 608

შემწამებელი 181, 182

შემწერი ქირის შ. 73

შენდობა შეცოდების შ. 108; 285, 549, 669; VI 317, 674

შენი შ. თუ უშენი 135

შენობა ეენახის შ. 257

შერაცხება 127

შერთვა ცოლის შ. 18, 105, 106

შერიგება 188, 482, 483, 558, 615, 677; VI 599
 შერიხვა 550, 667
 შესავალი (შემოსავალი) 539; VI 661
 შესამოსელი 285
 შესახლება კაცი შეუსახელონ 605
 შესახლებული შ. კაცი VI 490, 610
 შესმენა 147; VI 183, 402, 459
 შეუგდებელი VI 202, 287, 544
 შეურაცხი 108
 შეურაცხება 107, 669
 შეურაცყოფა VI 403, 419, 425
 შეურაცხყოფელი VI 422
 შეუსახელებელი შ. გლეხი კაცი VI 490
 შეუტეობრობა 415
 შეუძლებლობა VI 379
 შეუიყობა VI 590
 შეფიცება 42, 246, 247, 275, 277, 299, 312, 328, 428; ტყუილზე შემაფიცა. ფიცი მომივიდა VI 560
 შეყრა 63, 219, 352, 377, 540; VI 124 283, 306; გერათ შეეყარა 377
 შეყრილი 61—63; სახლისკაცად შ. 237
 შეყრილობა 219; VI 159, 306
 შეჩვენება 146, 281, 474, 475, 667: 669; ომფორით და ოლარით შ. 281; ქელი ჩამოართვას შეჩვენებით VI 378
 შეცილება 187, 254, 328, 480, 589; VI 592
 შეცოდება 17, 108, 169, 176, 188, 294, 482, 511, 587, 671; VI 140, 310, 374, 454; VI 596
 შეძლება (ქონება) 180
 შეძულება 175
 შეწამება 181, 182, 210
 შეწამებული 540
 შეწყნარება 129; 146, 190, 286; სამართალიტ შეიწყნარებოდა 190
 შეხვეწა ეკლესიებს შეხვეწნოდნენ 440
 შეხიზნება 516
 შეიპირება VI 406
 შეჭერება დაეფიცნათ, არ შეჭერებუ-

ლიყვნენ 116; ერთმანეთს ქმს-ჭერებელიყვნენ VI 635
 შეილება VI 323, 603
 შეილი სულიერი შ. 233; ცოდვის შ. VI 64
 შეილობილი VI 323
 შეიგამდეგი 441
 შეილთახი შ. და უსამართლო ცილება 141, 332
 შეილთახობა 141
 შეიშელობა V; 572
 შეინაჟა 182; VI 489, 569
 შოვნა შენი ცოლი ეშოვნა VI 500
 შონფური 353
 შუაკაცი 175, 453, 638; VI 634
 შუამავალი 342
 შუამავლობა 552
 შუამდგომელი VI 487
 შუამშემოსვლა შუა შამოვიდნენ VI 89
 შუაჩამოსვლა VI 599
 შუაჩამოგდება VI 599
 შუბი 171, 273, 291; შ.მა ამართლოს 273; შ.მა ამტყუნოს 273; შ.ზე კაცი გამოატანოს 273
 შუბოსანი VI 694
 შური 98, 160, 376, 377
 შურისძიება შ-ით მოკლაო 362
 შურის მძიებელი VI 738
 შულლება ეშულლებინოს კაცისათვის VI 248
 შუოთი 22, 23, 28, 33, 54, 108, 121, 146, 175, 176, 209, 212, 221, 332, 350, 351, 400, 484, 587, 648, 649, 671, 678, 685; VI 33, 139, 181, 184, 257, 294, 304, 322, 431, 449

ჩ

ჩაიღანი 505
 ჩაღური ქეიტყირის ჩ. 241
 ჩამომავლობა 626
 ჩამორთმევა მამულები ჩამორთმევა 607
 ჩამოსავალები მზითვის ჩ-ბი 404

ჩარდახი 461, 573
ჩარქვი 162, 537
ჩარვარდარი 454
ჩახვენება ხატი ჩაისეენოს 418
ჩახმენა VI 536, 539, 551, 584;
ჩატარება სამართალი სისხლს ჩაუტარებს 686
ჩაფი VI 255
ჩაჩქანი VI 299
ჩელიქი VI 720
ჩვეულება საზოგადო ჩ. 338, 381; სამართლის ჩ. 541; VI 133; სოფელში ჩ. 608; საქართველოს ჩ. VI 420, 482, 483, 500; ბოროტის ჩ. VI 699; სიბილწის ჩ. VI 701
ჩოქა 106
ჩუქება 307
ჩხუბი 28, 160, 169, 230, 278, 350, 544, 555, 556, 586, 648, 649, 651, 672, 674, 677 678, 682; VI 33, 88, 119, 137, 208, 257, 294, 307, 400, 527, 550, 555, 601, 641

ც

ცარცვა VI 701
ცემა ქობით ც. 376, 556; VI 691, 711
ცეცხლი ცეცხლს წყალი დაახხას (რიტუალი) VI 81; რკინის ცეცხლი-დამ უენებლათ გამომიყვანე (შანთით გამოცდა) VI 448
ცეცხლის წაქიდება VI 261
ცეზარი 17, 120
ცილება (ცილობა) 100, 141, 160, 163 168, 263, 353, 484, 522, 547, 550, 584, 674, 682; კორით მეცილები 100; ც. და შილთახი 141; ყოველის ცების დასამტკიცებლად ფიცი არის 533; ლაპარაკი და ც. 484; VI 592
ცილის შეწამება VI 417
ცილება 102, 233, 552, 662; ცის მოცილება 233; VI 448, 538, 646; უმსგავსო ც. VI 654
ციღვისშვილი 193, 194

ციღინარობა VI 539
ცილი 18, 105, 106, 139, 407, 409, 499, 599, 665; სქულიერი ც. 105, VI 64; ცის წართმევა VI 518
ციღლღუტობა 260
ციხენი 22, 106, 213, 276; ჭაკი ც. VI 520, 554; კულა ც. VI 530

ძ

ძალი ძ. და უსამართლო 100
ძე სქულიერი ძ. 199, უჭერი ძ. 199
ძვირშემთხვევულება VI 406
ძმადფიცი 79
ძმობა 352
ძმისწული 497, 528, 594, 649, 650
ძღვენი 261; VI 489

წ

წაღებება 27, 100 137; 148; VI 635
წაქიდება ბაზარში წაიკიდნენ 16
წამალი სიყვარულის წ. VI 336, 338
წანახდენი VI 505
წანართმევი VI 253, 260, 464, 495, 505
წანახელი 482
წართმევა ქალის წართმევა VI 516, 575
წართქმა წ. და უკუთქმა 635; წ-ით უთქვამს 668
წარმოყენება მოწამე წარმოაყენოს 222
წამახება ცოლი წამომძახე VI 137
წახდენა ყმის წ. 117; 530, 693; მუცლის წ. VI 38, 576; გოგოს წ. VI 524; ყანის წ. VI 526; აზნაურის წ. VI 691, 711
წევა თოფით და ხმლით წ. 677
წერილი, გასამართლებელი წ. 198; შეყრილობის წ. 219; მოწმობის წ. 367; დახსნილობის წ. 376; გადაწვევტილობის წ. 428; თაღდახსნილობის წ. 646
წეხი ბატონეობის წ. 11; საქართველოს წ. 13; ხიზნის წ. 395
წიგნი ნასყიდობის წ. 9, 18, 67, 82, 97,

101, 126, 131, 174, 201, 202, 214, 258, 301, 315, 320, 321, 343, 349, 370, 372, 435, 477, 502, 512, 524, 538, 543, 559, 581, 583, 585, 596, 646, 658, 679; დახსნის წ. 9: შეჩვენების წ. 40; გიორის წ. 46; თავლებობის წ. 54; გასამტყუნებელი წ. 58; შესაწყნარებელი წ. 126; გაბათილებული წ. 159, 160; ბათილამის წ. 99, 101, 270; საუღო წ. 132; თავდახსნილობის წ. 137, 235; მუჩალვის წ. 169; წ. მოწმობისა 169; სარწმუნო წ. 171, 191, 252, 312; წ. გაცულება 64. 174; მოთაბარი წ. 174; ბატონეობის წ. 188; სისხლის წ. 211; წ-ის გაკეთება 210; სამოწმებელი წ. 226; ანდერძის წ. 293; მკვიდრი წ. 331, 332; პირი წ. 331, 332; ფუტკრის წ. 360; სამხანაო წ. 387; მზითვის წ. 468; საერთო და საოჯახო წ. 641; სითარხნის წ. 660; საქანჯლო წ. VI 49; გავრთების წ. VI 276; შეყრილობის წ. VI 282; ხელშეკრულობის წ. VI 455; ახატის წ. VI 503; წ. სისხლის გარდაწვეტილობისა VI 598

წილოვანი წ. ღელაკაი VI 646

წილი 21, 28, 43, 46, 48, 65, 77, 91, 96, 99, 135, 154, 170, 191, 351; ამოწვეტილის წ. 611; ნაოთხალი წ. VI 53

წილისყრა 155, 242

წინაღმდეგობი 114

წინაღმდეგობა ეკლესიის წ. 669

წინამძღვარი 30, 55, 165, 285; VI 268, 658, 678, 737

წინდვა გლეხი ეწინდა VI 244; იქორწინებოდიან წინდვასა VI 645

წისქვილი 46, 57, 96, 135, 152, 268 295, 319, 320, 323, 365, 379, 430, 432, 435, 443, 469, 477, 479, 491, 537, 592, 593, 650, 652; VI

80, 82, 98, 398, 486, 604, 607, 622, 632, 640

წყებლა წ. გადაეკარ 376; წ-ში გაატარებდეთ VI 721

წყალი სარწყავი წ. 153, 216, 217; რულამ ექესი თავი წ. 216; წ. გაიყონ 217; ცეცხლს წ. დასხას (რიტუალი) VI 81; წ-ში უნდა იბანონ (რიტუალი) VI 81; წ-ის ღენა VI 634

წყალობა 63, 77, 158; წ. და ნამსახურობა

წყალცოტაობა VI 606

წყველა 253

წყენა ბატონისათვის ეწყინა 158

წყლისპირი 606—608

წყრომა 243, 329; მეპატრონის წ-ით 243

ჰ

ჰალა 37, 79, 175, 178, 189, 319, 435, 438, 536, 606—608; VI 99, 100, 178, 397, 590, 613, 632

ჰამა 172, 252, 285, 524, 586, 666, 681; მიწა უქამა 172, 252, 524; ადგილს ჰამს 285; პური აჰამოს და ბოდიში მოიხალოს 586; უნებუი და ნანებუი ერთად მოჰამონ 666; შემოსავალი უქამა VI 101

ჰამანი ერთის ჰამანის სიგრძე არის აღი თორმეტნახევარი 566

ჰერა მკვიდრად და მამულად გვიკორავს 61; ღიღხანს ჰერა 298, 343, 422; ენახი სჰერია 327; მამული ნასყიდობით მიჰირავს 342; ნაჰურდლად გჰერაო 634

ჰიდება ნასყიდობით მეჰიდება 122; ალაგს ეჰიდები 180; ნუ მეჰიდები ყმად 634

ჰირისუფალი 327

ჰირნახული 155, 208, 323, 343, 353, 380, 408, 430, 617, 634, 635; VI 56, 120, 161, 385

ჰირნახულობა 71, 342; VI 612

კოთი VI 707

კორი კ-ით შეცილები 100

კრილობა 229, 441, 590, 651, 652;

კელის კ. 652; VI 277, 295, 605

ბ

ბაბაზი 17, 121, 122; VI 184

ბათრიჯამი 79, 689; VI 22, 158

ბაინი (მოსისხლე) ყუენის ბ. VI 608

ბალიჩა 505

ბანდაზმულობა ოცდაათწლიანი ბ. 516, 540

ბანი 253, 314

ბანწავლილი 10

ბანწალი 556, 600, 601, 607; ხ-ით შე-
უტივეს 600; ხ-ის ამოღება 601;
ხ-ს კელი გაიკრა 607

ბარაბა 90, 91, 126, 209, 244, 338,
343, 347, 417, 430, 477, 512, 516,
558; ხ. მიწა 90, 91; ხ. სოფელი
244; ხ. ადგილი 417, 430; VI 13,
110

ბარაქა VI 662

ბარვარი 420

ბარი 38, 352, 353

ბარკი VI 707

ბარ-ძაქი 353

ბარჭი 15, 50, 56, 148, 155, 173 213,
222, 261, 286, 373, 403—405,
420, 575, 605, 640, 691; სალევო
ბ. 222; საბატონო ბ. 420; სარუსო
ბ. 420; საქვეყნო ბ. 420; VI 13

ბასა VI 199, 499

ბასადარი IV 707

ბატი 25, 96, 116, 188, 360, 418, 487,
505, 520, 559, 560, 629, 630, 671;
ღმრთისმშობლის ბ. 25; VI 299,
318, 593, 613; ფერისცვალების ბ.
188; ხ. მოსევენეს 116; ხ. ჩაისვე-
ნოს 418, 671; ყელსაკიდი ბ. 299,
505; უცხო ნაწილიანი ბ. 520; ხ-
ის დღეობა 629; ხ-ის დროშა
629; ხ. აისენა 560; ხ-ის მომეცე-
მი 559; ხ-ის თასი 630; თორმეტის

საუფლოს ბ. VI 299, 318; წმ.

გიორგის ბ. 393; ზარზმის ბ. VI 657

ბედნა VI 542

ბევისთავი VI 694

ბეირი 143; ხ. და შარი 387, 461

ბელადნაშოვარი VI 555, 556

ბელათმქნელი ბელათმქმელი (მოხელ-
დახელე) 277, 669, 691, 693; VI 242,
251, 252, 255, 262, 495, 505, 545,
557, 570; VI 545, 557, 570

ბელადებით ბ. დაგვიტოვებია VI 497

ბელადებით ბ. მიცემა 450, 451

ბელი სამართალი ხ-ს გააგდებინებს
433; ხ. მოეგლიჯე VI 27; ხ. გარ-
დაგვიგდე VI 466; ხ. ჩამოართვას
VI 378; ცოდვის ბ. გამოართვას
VI 536; ცოდვის ბ. ჩამოართვას VI
553

ბელიერთობით 162

ბელის დაქერა (რიტუალი) ბელი დაუ-
კიროს, რომ ის შეიდი მარჩილი
შენი საერთო არ ყოფილყოს;
691

ბელის მკონებელი VI 654

ბელისუფალი VI 653, 658

ბელის ჩამორთმევა (რიტუალი) VI
378, 536, 553

ბელმწიფე VI 513

ბელმოწვევებით ბ. თათრისთვის მიუყა-
ლია 694; ხ. ადგილი VI 446

ბელობა 444; VI 476, 557

ბელოსანი VI 458, 465, 658

ბელშეუვალად 172

ბელწერილი 16, 355, 360, 412, 413,
553, 667; VI 19, 194, 290, 375

ბერი 143, 387, 461; VI 275

ბენა 25, 352

ბიზანი 38, 39, 112, 242, 261, 311,
375, 383, 394, 395, 407, 487, 527,
547, 626; VI 120, 247, 254, 535,
536

ბიზნობა 75, 222, 216; VI 547

ბიჯათი ხ-ის მიევენებისათვის სისხლი
მოსცეს 609; VI 92

ბიქილათი VI 18
ხმალი 156, 206, 433; ხ-ით შემომი-
ტეა 651; ხ-ის ცემა 672; ხ-ი
ამოულია 672
ხსული 207; სამშო ხ-ები 353
ხოლაბუნი 152, 153, 207, 242, 269,
270, 319, 366, 470, 578, 676, 678,
679, 684; VI 18, 19, 166, 185,
201, 238, 314, 371, 486, 597, 604,
613, 634, 697, 707; სათემო ხ. 704
ხოჭა 287, 413
ხულა VI 561
ხურო VI 13

ქ

ქევისთაობა VI 679
ქელღებული 34
ქელთნაწერი 97
ქელთაურობა 581
ქელთქერა, ხელთქერა; გირაო ქელთ ექი-
რათ 109; მიწა ქელთ სქეროდა 311;
მამული ქელთ ექირათ 60, 312
ქელთწერილი 97—99, 104, 126, 143,
159, 165, 170, 174, 179, 212,
299, 415, 489; VI 19, 378, 481
ქელი ქ. არა ჰქონდეს 27, 41, 49; ქ.
ეერ შევარხივეთ 158; სამართალი
ქ-ს გააგდებინებს 433; ქ. შოგ-
ლიჯე VI 27
ქელითწერილი VI 712, 715
ქელის ამართვა 167, 181, 327, 411, 554;
VI 18, 27
ქელის აღება 52, 145, 429, 607
ქელქოხიანი 432
ქმალი 505, 555, 628
ქუნდი ქ-ში ფეხი დაეკრძალოს 549

ჯ

ჯაბადარი (სახელო) 524
ჯაბრი 247, 302, 618

ჯადო VI 339, 340
ჯაშაირი 156
ჯათი VI 707
ჯალაბი 29, 96; VI 319, 379—382
ჯამათი VI 733
ჯამაგირი 110, 146, 443; VI 129, 657, 686
ჯაში ჩინის ქ. 506; ქაშანურის ქ. 506
ჯანიშინობა 244; კახეთის ქ. VI 371
ჯანჭალი VI 275
ჯარი 19, 109; VI 721, 731
ჯარიმა 151, 260, 469, 471, 475, 483,
562 672, 685; VI 44, 73, 171, 185,
721

ჯაფა 408; VI 327
ჯაჭვი ოქროს ქ. 117
ჯვარი ნიშნის ქ. VI 275; ვერცხლის
ქ. VI 318; წინსაძლომი ქ. VI 613
ჯვართა გაცვლობა VI 645
ჯვარის დაწერა 36, 105; VI 333, 644
ჯილაგხანა 347
ჯინი ქ. გაღმთაგლო 399; ცარიელი ქ.
399
ჯინში ნაღდი და ქ. 230, 267, 563, 632;
ქ. და თეთრი 265, 441; VI 38,
259
ჯინჯილი ქ-ში დაგვაბეს 11; VI 299
ჯორი 506
ჯოხი ქ. სცა 376; ქ. დაეკრას VI 721
ჯურუმი 636; VI 371, 602, 658

ბ

ბაზრი 657
ბაზა 608, 609
ბუქამი 392
ბუქათი იხ. უჭათი

წინასიტყვა

V.

1. განჩინება დარჩო მელიქ-მამასახლისის დუქნების საქმეზე 1797 წ. 27. I
2. განჩინება ანტონ II-ისა სოფელ ყანდიაურის თაობაზე 1797 წ. 23. II
3. ა რ ზ ა გაბრიელ ხელჯოხიანისა სისხლის თაობაზე ერეკლე II-ის ოქმითა და მდივან-ბეგთა განჩინებით 1797 წ. 27. II
4. განჩინება თარხან გიორგისა და მეითარ სოლომონის მამულის საქმეზე 1797 წ. 5. III
5. განჩინება იოანე აფხაზიშვილისა და ლუარსაბ ყორიასულბაშის მამულის საქმეზე 1797 წ. 9. III
6. განჩინება დაეით და ნინია ყავრიშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1797 წ. 10. III
7. განჩინება დაეით გარეჯის მამულის საქმეზე 1797 წ. 29. V
8. განჩინება შანშე მილახერისა და ზაალ დავითაშვილის მამულის საქმეზე 1797 წ. 6. VI
9. განჩინება მუხანჯღე ავეტიქას სახლის საქმეზე 1797 წ. 1. VII
10. განჩინება ზაზა სოლადაშვილისა და იესე მსაჯულის შვილების სასისხლო საქმეზე 1797 წ. 10. VII
11. განჩინება შანშე ერისთვისშვილისა და იაკობ ფალავანდიშვილის მამულის საქმეზე 1797 წ. 17. IX
12. განჩინება ლუარსაბ კობიაშვილისა და ნინია შინჯიკაშვილის სასისხლო საქმეზე 1797 წ. 16. XI
13. განჩინება შანშე მილახერისა და ზაალ დავითაშვილის მამულის საქმეზე 1797 წ. 18. XII
14. განჩინება ყორღანაშვილების ყმების საქმეზე 1797 წ. 20. XII
15. განჩინება გიორგი XII-ისა ბებურიშვილების გაყოფის საქმეზე 1798 წ. 6. II
16. განჩინება მელვინეთხუციშვილებისა და ალექსიშვილების მამულის საქმეზე 1798 წ. 14. III
17. განჩინება ჭანდიერიშვილების მამულის საქმეზე 1798 წ. 20. III
18. განჩინება მელვინეთხუციშვილებისა და ალექსიშვილების მამულის საქმეზე 1798 წ. 24. III
19. განჩინება აბრამა ბაშარულის საქმეზე 1798 წ. 14. IV
20. განჩინება კისტაურებისა და მდივანბეგ ბეჟანის ყმების საქმეზე 1798 წ. 1. V
21. განჩინება მერაბ ნაზირის შვილისა და მისი ბიძაშვილის იოანეს ყმა-მამულის საქმეზე 1798 წ. 4. V
22. განჩინება მანუჩარ მდივნისა და იოსებ ალაბაშვილის ვალის საქმეზე 1798 წ. 20. V
23. განჩინება გოგია დარჩაშვილისათვის მამულში წილის დადების თაობაზე 1798 წ. 22. V
24. განჩინება გიორგი ციციშვილის მოვალეობის საქმეზე 1798 წ. 6. VI

25. განხიზება იაკობ და ბერი კარუძეების ყმების ჭილაძეების საქმეზე 1798 წ. 14. VI .	66
26. განჩინება ზაზა და დავით ამირეჯიბთა ყმის საქმეზე 1798 წ. 16. VI	69
27. განჩინება თუშთ მოურავის დურამიშხანის შვილების გაყრის საქმეზე 1798 წ. 28. VI .	70
28. განჩინება ბერძნისვილების მამულის საქმეზე 1798 წ. 5. IX	72
29. განჩინება ვანთის მამულების საქმეზე 1798 წ. 13. IX	75
30. განჩინება ზაალ დავითისვილისა და შანშე მილახერის მამულის საქმეზე 1798 წ. 18. IX	76
31. განჩინება მოურავ ომანისა და ფრიდონის მამულის საქმეზე 1798 წ. 20. IX	78
32. განჩინება ნინია ჩხეიძის ყმების ნოზაძეების საქმეზე 1798 წ. 21. IX	79
33. განჩინება ყოჩისვილებისა და გოცირიძეთა მამულის გაყოფის საქმეზე 1798 წ. 2. XI	80
34. განჩინება მირზა აფრიაშასა და ზამანოვლების საქმეზე 1798 წ. 7. XII	81
35. განჩინება ბაიდრის სულთნის შვილებისა და მირზა აბრამას მამულის საქმეზე 1798 წ. 14. XII	82
36. განჩინება ზაზა ციციშვილისა და ალიყულას ქვრივის ყმის საქმეზე 1799 წ. 9. I	84
37. განჩინება ესტატე გიგაურისა და სფირიდონ დეკანოზის წისქვილის საქმეზე 1799 წ. 17. I	85
38. ა რ ზ ა გიორგი XII-ის მამიდაშვილის მარიამისა ყმის თაობაზე მღვიანებგთა განჩინებით 1799 წ. წ. 22. I	87
39. განჩინება პეტრე მამაცაშვილისა და ბერუა ოსყოფილის სასისხლო საქმეზე 1799 წ. 28. I	88
40. განჩინება როსებ მაცაშვილისა და დავით ნაზირის მამულის საქმეზე 1799 წ. 1. II	89
41. განჩინება გიორგი ნასახიბაშისა და ნონია სადალაშვილის მამულის საქმეზე 1799 წ. 3. III	91
42. განჩინება შალვაშვილისა, სიხარულიშვილისა და გოიშვილის მამულის საქმეზე 1799 წ. 7. III	91
43. განჩინება დავით უთნელიშვილის ყმის კაპანაძის საქმეზე 1799 წ. 9. III	92
44. განჩინება ზაალ და როსტომ დავითისვილების ყმა-მამულის გაყოფის საქმეზე 1799 წ. 10. III	95
45. განჩინება დავით დავითაშვილისა და ფირალიშვილების წისქვილის საქმეზე 1799 წ. 15. III	98
46. განჩინება დავითისა და ფარსადანის ყმა-მამულის საქმეზე 1799 წ. 29. III	102
47. განჩინება ბარათაშვილთა გაყრის საქმეზე 1799 წ. 29. III	104
48. განჩინება ანტონ წინამძღერისა და გაბრიელ ჭაჭანაშვილის ყმის საქმეზე 1799 წ. 31. III	105
49. განჩინება გლაზა როქიაშვილისა და ციციანთ ყმების საქმეზე 1799 წ. 5. IV	107
50. განჩინება ზაალ ტერიშვილისა და გოძია ლომიჯაშვილის მამულის საქმეზე 1799 წ. 6. IV	110
51. განჩინება გიორგი XII-ისა შილდელთა და ყვარულთა ეკლესია-მამულის საქმეზე 1799 წ. 10. IV	111
52. განჩინება ავთანდილ კობიაშვილისა და მთიულეთის მოურავიანთა მამულის საქმეზე 1799 წ. 10. V	115
53. განჩინება ლუარსაბ ონანაშვილისა და დავით აფხაზის მამულის საქმეზე 1799 წ. 20. V	121
54. განჩინება მორდლისა, რუსისვილებისა და ჩახტაურების მამულის საქმეზე 1799 წ. 20. V	122
55. განჩინება ბეჟან და დავით ყოჩიბაშისვილების გაყრის საქმეზე 1799 წ. 4. VI	123
56. განჩინება იოანე და ბარძიმ ამილახორისვილების მამულის საქმეზე 1799 წ. 12. VI	125

57. განჩინება გლახა მილახერისა და ფასიტა ფასიტაშვილის მამულის საქმეზე 1799 წ. 13. VI 1
58. განჩინება დეკანოზ სფირიდონ ანანიაშვილის სარგოს საქმეზე 1799 წ. 20. VI 1
59. განჩინება ბევთაბეგოშვილების გაყრის საქმეზე 1799 წ. 6. VII 1
60. განჩინება თამაზ ორბელიანისა და თურქისტანიშვილების მამულების საქმეზე 1799 წ. 7. VII 1
61. განჩინება იულოოს ურბნელისა და რუისელების მამულების საქმეზე 1799 წ. 14. VII 1
62. განჩინება ტეტია და ბეჟან ჩუბინიშვილების სასისხლო საქმეზე 1799 წ. 29. VII 1
63. განჩინება აფხაზისშვილის ყმის სულიაშვილის საქმეზე 1799 წ. 5. VIII 1
64. განჩინება ალათანგ ხერხეულიძისა და თაქთაქიშვილების მამულის საქმეზე 1799 წ. 26. VIII 1
65. განჩინება საამ შანშე შვილისა და მირიამანთ სტეფანას ვალის საქმეზე 1799 წ. 1. IX 1
66. განჩინება დავით გარეჯის მამულის საქმეზე 1799 წ. 16. IX 1
67. განჩინება სალუქაშვილებისა და ყანჩელების მამულის საქმეზე 1799 წ. 22. IX 1
68. განჩინება გიორგი XII-ისა ხიმშიაშვილების მამულის საქმეზე 1799 წ. 27. XI 1
69. განჩინება გოგია და გლახა დავითაშვილების ყმის საქმეზე 1799 წ. 15. XII 1
70. განჩინება ლუარსაბ ყაფლანისშვილის კაცის ხარების მოპარვის საქმეზე 1799 წ. 22. XII 1
71. განჩინება ესაე ბევთაბეგისა და სულხან თაქთაქისშვილის მამულის საქმეზე 1800 წ. 18. I 1
72. განჩინება ივანე და რეეაზ მირიანაშვილების მამულის საქმეზე 1800 წ. 24. I 1
73. განჩინება მესტერიოშვილისა და მილდისის ვალის საქმეზე 1800 წ. 30. I 1
74. განჩინება იოანე მუხრანბატონისა და თამაზ ორბელიანის სარწყაფი არხის თაობაზე 1800 წ. 22. II 1
75. განჩინება ჩაჩიაშვილებისა და გიორგი ოქროშკედლის ქერივის ვალის საქმეზე 1800 წ. 27. II 1
76. განჩინება მარტიროზასა და თამაზას ქერივის ვალის საქმეზე 1800 წ. 28. II 1
77. განჩინება მოურაე ფრიდონისა და ომანის მამულის საქმეზე 1800 წ. 6. III 1
78. განჩინება ზაზა მდიენისა და ავეტიქია შერმაზანაშვილის ღუქნის საქმეზე 1800 წ. 8. III 1
79. განჩინება რამაზ და გივი ჩერქეზიშვილების გაყრის საქმეზე 1800 წ. 9. III 1
80. განჩინება თუმანიშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1800 წ. 12. III 1
81. განჩინება ზაალ და ლევან გურამიშვილების წისკვილის საქმეზე 1800 წ. 20. III 1
82. განჩინება ვახტანგ ბარათაშვილის ყმის ტეროზანეზას საქმეზე 1800 წ. 21. III 1
83. განჩინება ზაალ გურამიშვილისათვის საუფროსოს მიცემის შესახებ 1800 წ. 23. III 1
84. განჩინება ზაზა და როსტომ ამირჩეიბთა ყმის საქმეზე 1800 წ. 24. III 1
85. განჩინება დიმიტრი ჭომარაძისა და თომა მელენთხუციისშვილის მამულის საქმეზე 1800 წ. 29. III 1
86. განჩინება თამაზ ორბელიანის ყმის ფანოზაშვილის საქმეზე 1800 წ. 30. III 1
87. განჩინება ციციშვილების გაყრის საქმეზე 1800 წ. 1. IV 1
88. განჩინება იულოოს ურბნელისა და მღვდელ პანტელეიმონის საქმეზე 1800 წ. 2. IV 1
89. განჩინება თარხნიშვილების მამულის საქმეზე 1800 წ. 3. IV 1
90. განჩინება მუსხელაშვილების გაყრის საქმეზე 1800 წ. 20. IV 1
91. განჩინება თეიმურაზ და გლახა ფაქლენიშვილების ვალის საქმეზე 1800 წ. 25. IV 1
92. განჩინება იასე ბრაქულისა და ბერი ინაშვილის მამულის საქმეზე 1800 წ. 11. V 1
93. განჩინება ფალავანდიშვილების ყმის საქმეზე 1800 წ. 13. V 1
94. განჩინება ნინია ბარაბანჩიკისა და შერკანტის სახლის ალაგის თაობაზე 1800 წ. 21. V 1
95. განჩინება თედოზაშვილის მამულის საქმეზე 1800 წ. 5. VI 1

96. განჩინება ბეგთაბეგაშვილების გაყრის საქმეზე 1800 წ. 6. VI	194
97. განჩინება ციციშვილების მამულის საქმეზე 1800 წ. 12. VI	196
98. განჩინება სოლომონ და ლუარსაბ თარხნიშვილების მამულის საქმეზე 1800 წ. 13. VI	201
99. განჩინება ზაალ დავითიშვილისა და შანშე რამაზიშვილის მამულის საქმეზე 1800 წ. 13. VI	202
100. განჩინება ვარდისუბნელთ, მგალობლიანთა და პერელთ მამულის საქმეზე 1800 წ. 20. VI	204
101. განჩინება პაპუა ტატიშვილისა და ნინიას სასისხლო საქმეზე 1800 წ. 23. VI	209
102. განჩინება თბილელის ეკლესიის თეორის ანგარიშის თაობაზე 1800 წ. 2. VII	210
103. განჩინება ნინია ხიდირბეგიშვილის ყმების საქმეზე 1800 წ. 4. VII	211
104. განჩინება ტერნიკოლოზას და უუხანაანთ აკოფას ვალის საქმეზე 1800 წ. 5. VII	212
105. განჩინება ალაღასა და ძირაას ვალის საქმეზე 1800 წ. 9. VII	214
106. განჩინება ქაშვეთის ეკლესიის ოუქნების საქმეზე 1800 წ. 13. VI	215
107. განჩინება დათვია და ხოსრო ბედოიძეებისა და მათი განაყოფის მამულის საქმეზე 1800 წ. 25. VII	217
108. განჩინება ალათონიკე ამილახერისშვილის მიერ ცოლის დაგდების თაობაზე 1800 წ. 20. VIII	218
109. განჩინება ღმრთაების ეკლესიისა და ნორიელთა მამულის საქმეზე 1800 წ. 21. VIII	221
110. არზა მირიამანისა ვალის თაობაზე მღვიანებგთა განჩინებით 1800 წ. 25. VIII	222
111. განჩინება კობტა გასპარაშვილებისა და იოანე ამილახერის შვილის საქმეზე 1800 წ. 12. IX	225
112. განჩინება დავით და იოანე მღვინის გაყრის საქმეზე 1800 წ. 7. X	226
113. განჩინება ციციშვილების გაყრის საქმეზე 1800 წ. 18. X	228
114. განჩინება თაზიშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1800 წ. 29. X	230
115. განჩინება თურქისტანიშვილების ფრანგისტანისა და იოსებ მღვდლის მამულის საქმეზე 1800 წ. 2. XI	232
116. განჩინება მელიქი შაქარას ქალის თინათინისა და ისაია გარდაუქეტაშვილის ვალის საქმეზე 1800 წ. 25. XI	235
117. განჩინება თაღია და დავით მაცაშვილების მამულის საქმეზე 1800 წ. 29. IX	237
118. განჩინება ფარსადან ბარამის შვილის ყმის სიმონიკა იმერელის საქმეზე 1800 წ. 10. XII	238
119. განჩინება კალაურის მოურავის ომანისა და მისი სახლისკაცების ყმა-მამულის საქმეზე 1800 წ. 22. XII	239
120. განჩინება მოურავ პერაბისა და სახლთხუცეს ნოდარის მამულების საქმეზე 1746 — 1749 წწ.	240
121. განჩინება ჭაფარიძეთა სასისხლო საქმეზე XVIII ს. II ნახ.	241
122. განჩინება პაპუა მოურავის, ქაიხოსროსა და დათუას გაყრის საქმეზე XVIII ს. II ნახ.	245
123. განჩინება ციციშვილისა და კობახიძეთა სასისხლო საქმეზე XVIII ს. II ნახ.	247
124. განჩინება გოდერძი ქურხულისა და მარეხაშვილის მამულის საქმეზე XVIII ს. ბოლო	249
125. განჩინება ქაიხოსრო აგიაშვილისა და ცირაკიძის მამულის საქმეზე	250
126. განჩინება საგინაშვილებისა და ჩხიკეძეების დავისა გამო წყლის თაობაზე XVIII ს.	251
127. განჩინება შოშიტას და სოფრომ ჭაფარიძეების საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	251
128. განჩინება მერაბ ჭაფარიძისა და მახარა გლოველის სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	254
129. განჩინება ლაზარია და პენტიჩ ქაშაკაშვილების საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	255
130. განჩინება გოგია ამილახერისშვილისა და ზაზა ხერხეულიძის სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	256

131. განჩინება ნანეისშვილის და ბუთეისშვილის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	260
132. განჩინება ლორთქიფანიძეებისა და იოსელიანების მამულის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	261
133. განჩინება თაბაზა ინაკეპიძისა და მამისთვალ ეორუოლიანის ყმის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	262
134. განჩინება ზურაბიასა და მისი ძმების ქაიხოსროსა და იესეს საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	263
135. განჩინება ესიკა ხუნდაძისა და ბიჭიელა კაკატიშვილის სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	264
136. განჩინება საყვარელ და სეხნია თავართქილაძეების სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	265
137. განჩინება გოგია კოკონაშვილისა და ხიტება ურიას ვალის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	267
138. განჩინება ელია კლდიაშვილისა და ზარნაძის ყმის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	268
139. განჩინება მაქსიმე კათალიკოსისა და ეფთვიმე გენათელის მამულის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	269
140. განჩინება ჭვარისმამა არსენიოსისა და ქველი ნანეისშვილის ყმა-მამულის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	270
141. განჩინება ლორთქიფანიძეების დაეისა გამო ცხენის თაობაზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	271
142. განჩინება საყვარელისა და იესეს სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	272
143. განჩინება იესე და დავით კორძაიების მამულის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	272
144. განჩინება დავით აბაშიძისა და საჩინო ჭაფარიძის მამულის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	273
145. განჩინება დათია წერეთლისა და ბერიკელა გოდაბრელიძის სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	274
146. განჩინება ძმები მიქელაძეების სასისხლო საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	275
147. განჩინება ზაალ ჭაფარიძისა და მამუკა ინათაშვილის საქმეზე XVIII—XIX სს. მიჯნა	279
148. განჩინება გოგია გზირიშვილისა და იმაჭანიშვილების სასისხლო საქმეზე XIX ს. დასაწყ.	280
149. განჩინება შანშაშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1801 წ. 23. I	281
150. არ ზა გოშტაშაბიშვილებისა ყმა-მამულის თაობაზე ერეკლე II-ის ოქმითა და მღი- ვანბეგთა განჩინებით 1801 წ. 23. II	283
151. განჩინება ზაალ დაეთიშვილისა და შანშე რამაზიშვილის ყმა-მამულის საქმეზე 1801 წ. 5. III	287
152. განჩინება ქალაქის მოურავის ეესტატისა და მინბაში გიორგის მამულის საქმეზე 1801 წ. 6. III	288
153. განჩინება ზაზა სოლღაშვილისა და ზაზა ბარათოვის ყმების საქმეზე 1801 წ. 10. III	289
154. განჩინება დავით და დიმიტრი მყაყაშვილების მამულის საქმეზე 1801 წ. 18. III	292
155. განჩინება მდღღაშვილების სასისხლო საქმეზე 1801 წ. 31. III	293
156. განჩინება გლაზა მამაცაშვილისა და ბეგთაბეგოშვილების მამულის საქმეზე 1801 წ. 6. IV	296
157. განჩინება დავით და დიმიტრი მყაყაშვილების ქონების გაყოფის საქმეზე 1801 წ. 10. IV	298
158. განჩინება სუსანაშვილების გაყრის საქმეზე 1801 წ. 12. IV	300
159. განჩინება იოსებ და შერმაზან ციხისთვისშვილების სასისხლო საქმეზე 1801 წ. 29. IV	304
160. განჩინება ბეჟან ამილახერიშვილისა და ზაზა ციციშვილის ვალის საქმეზე 1801 წ. 30. IV	304

161. განჩინება დაით გოსტაშპისშვილის ყმა-მამულის საქმეზე 1801 წ. 3. V	306
162. განჩინება პეტროზასა და ფარსელას სასისხლო საქმეზე 1801 წ. 29. VI	307
163. განჩინება გულისანთ ნასყიდასა და სააკასშვილ დაითას ვალის საქმეზე 1801 წ. 26. VII	308
164. განჩინება მამისთვალ ყიფიანისა და სვიმონ აბაშიძის საქმეზე 1801 წ. 20. IX	309
165. განჩინება გიორგი თუხაჩელისა და ივანე მესტუმრის მამულის საქმეზე 1801 წ. 1. XII	311
166. შუ ა კ ა ც თ ა განჩინება სოლალაშვილების გაყრის საქმეზე 1801 წ. 8. XII	312
167. შუ ა კ ა ც თ ა განჩინება ლუარსაბ და ზაქარია ვაჩნაძეების ყმების საქმეზე 1802 წ. 30. I	314
168. გა შ ო რ ბ ე ბ ის წ ი გ ნ ი გაბრიელ მიქელაშვილისა მეუღლე თინათინისაღმი ნერკესელის განჩინებით 1802 წ. 31. I	317
169. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება როსებ და დაით მაყაშვილების საქმეზე 1802 წ. 1. II	318
170. განჩინება ზაზა ჭარუშიძისა და როსტომ ამირეჯიბთა ყმის საქმეზე 1802 წ. 12. II	321
171. განჩინება ზაზა ჭარუშიძისა და პართაშვილების ჩხუბის საქმეზე 1802 წ. 6. V	321
172. განჩინება ნოდარ მიწობლიძის ნაშვილების მარკოზას საქმეზე 1802 წ. 22. XII	322
173. გა ნ ჩ ი ნ ე ბ ის წ ე რ ი ლ ი ანტონ II-ისა გოდერძი ქერხულისაღმი 1803 წ. 6. II	325
174. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება ყორღანაშვილების თეთრის საქმეზე 1803 წ. 30. IV	326
175. განჩინება მანუჩარ და სისთა არღეთაშვილების ყმის საქმეზე 1803 წ. 13. V	327
176. განჩინება დაით აღექსიძისა და უთრუთის შვილების მამულის საქმეზე 1804 წ. 9. V	328
177. განჩინება სოლომონ II-ისა დოსითეოს ქეთათელისა და მიქელაძეების მამულის საქმეზე 1804 წ. 11. X	329
178. განჩინება ანტონ II-ისა დაით ბატონიშვილის და მისი მეუღლის ელენას გაყრის საქმეზე 1805 წ. 3. I	330
179. შუ ა კ ა ც თ ა განჩინება გიორგი ბასტამაშვილის ყმის გერგინებგაანთ ალავერდას საქმეზე 1805 წ. II	342
180. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება დიმიტრი ციციშვილისა და გიორგი დაითაშვილის ყმის საქმეზე 1805 წ. 17. V	350
181. განჩინება ზაალ ბარათოვისა და მანუჩარ არღეთოვის ყმების საქმეზე 1805 წ. 23. X	352
182. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება სოლომონ თარხანშოურაყვისა და გოზალაშვილის მამულის საქმეზე 1805 წ. 15. XI	355
183. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება ფარეში გოჯიასა და ნიკოლოზ ბაღინოვის საქმეზე 1805 წ.	357
184. განჩინება დ ი კ ა ს ტ ე რ ი ის ა ბასილი გზირიშვილისა და შიომღვიმის მამულის საქმეზე 1806 წ. 6. III	359
185. განჩინება დ ი კ ა ს ტ ე რ ი ის ა შიომღვიმის მამულის საქმეზე 1806 წ. 27. IV	361
186. განჩინება ბატონისშვილის ელშერის მოახლის გწმილების საქმეზე 1806 წ. 18. V	362
187. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება თუთუნაშვილისა და თაყინაშვილის ვალის საქმეზე 1806 წ. 10. VI	363
188. განჩინება ყორღანანთ გაყრის საქმეზე 1806 წ. 24. VI	365
189. განჩინება ბესარიონ ჭყონდიდლისა და ფაღვეების მამულის საქმეზე 1806 წ. 11. VII	368
190. განჩინება მალაშვილების სახელოების თაობაზე 1806 წ. 17. VII	370
191. განჩინება სვიმონ თაბისშვილის ყმის ბაბულაშვილის საქმეზე 1806 წ. 13. XII	375
192. განსჯა და განჩინება მისის უწმიდესობისა დ ი კ ა ს ტ ე რ ი ის ა მიერ 1807 წ. 10. V	377
193. განჩინება ილმისა და წევის ეკლესიების წმიდა ნაწილების თაობაზე 1807 წ. 14. V	377
194. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება მუშაწოდანთ ოსეფასა და მისი დედინაცვლის მალალას გაყრის საქმეზე 1807 წ. 1. VI	378
195. მე დ ი ა ტ ო რ ე თ ა განჩინება დაითისშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1807 წ. 14. VII	384

196. მედიატორეთა განჩინება ფლავიანდიშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1807 წ. 30. IX	388
197. განჩინება ხონის ეკლესიისა და ფლავების ყმის საქმეზე 1807 წ.	393
198. მედიატორეთა განჩინება ამილახვართა ყმა-მამულის გაყოფის საქმეზე 1808 წ. 10. II	394
199. მედიატორეთა განჩინება ვახტანგ ორბელიანისა და ზაალ ზურაბოვის მამუ- ლის საქმეზე 1808 წ. 20. II	396
200. განჩინება დემეტრე ხიმშიაშვილისა და ლუარსაბ ლოლაძის სასისხლო საქმეზე 1809 წ. 7. IX	399
201. მედიატორეთა განჩინება ზაალ ბარათოვისა და შაქარა შანშიაშვილების საქმეზე 1810 წ. 24. II	400
202. განჩინება სასულიერო სასამართლოსი ტფილელ მიტროპოლიტ არსენის საქმეზე 1810 წ. 28. II	402
203. განჩინება სასულიერო სასამართლოსი ტფილელ მიტროპოლიტ არსენის საქმეზე 1810 წ. 16. III	427
204. განჩინება სოლომონ II-ისა პაპუნა და ბეჟან წერეთლების გაყოფის. საქმეზე 1789—1810 წწ.	428
205. განჩინება სოლომონ II-ისა ხუტუ მიქელაძის ქალისათვის მამულის დამკვიდრების თაობაზე 1789—1810 წწ.	431
206. განჩინება სოლომონ II-ისა ზურაბ წერეთლისა და როსტომ ნიჟარაძის სასისხლო საქმეზე 1789—1810 წწ.	434
207. განჩინება იოსებ ყორღანოვისა და სტეფანე ბასტამაშვილის ეალის საქმეზე 1801 წ. 5. IX	436
208. განჩინება ივანიკა და ბათულა ბერძელის მამულის საქმეზე 1789—1811 წწ.	438
209. განჩინება დავით დაბუაშვილისა და ზურაბ მაკაეარიაანის მამულის საქმეზე 1789—1811 წწ.	439
210. განჩინება ნიკოლოზ ლორთქიფანიძისა და ხოსიტელა შილორავეას სასისხლო საქმე- ზე 1789—1811 წწ.	440
211. განჩინება დავითელა მახარაძის ცოლის გაწბილების საქმეზე 1789—1811 წწ.	441
212. განჩინება როსტომ იაშვილისა და იოვანე მესხის საქმეზე 1789—1811 წწ.	442
213. განჩინება ქაიხოსრო ერისთვის შვილისა და სოსიკა საკანდელიძის ყმის საქმეზე 1789—1811 წწ.	445
214. განჩინება კაცია და სიმონ ძოძუაშვილების მამულის საქმეზე 1789—1811 წწ.	446
215. განჩინება მთაქარებისყოპოს ანტონისა და ხაინდრავეების მამულის საქმეზე 1803 — 1811 წწ.	447
216. ბრალდებულის შანთით გამოცდის ფორმულა 1811 წ.	446
217. მედიატორეთა განჩინება იესე ბასილის შვილისა და იოანე ბეჟანის შვილის მამულის საქმეზე 1812 წ. 1. III	449
218. განჩინება ქაიხოსრო და ვახტანგ ერისთავების ყმა-მამულის გაყოფის საქმეზე 1812 წ. 20. III	449
219. განჩინება სეტიცხოველის სოფლის ალაიანის მამულის საქმეზე 1813 წ. 14. V	45
220. მორიგების წიგნი ვახტანგ გურიელისა ჭუმათელ ნიკოლოზისადმი 1812 წ. 12. VII	45:
221. მედიატორეთა განჩინება მარდახა ძაგაშვილისა და მოსე მელანაშვილის მამულის საქმეზე 1813 წ. 12. VII	45:
222. განჩინება დოსითეოს ქუთათელისა და ქაიხოსრო ჩხეიძის ყმა-მამულის საქმეზე 1813 წ. 11. X	45:

223. განჩინება ტერია იმერლიშვილისა და დიმიტრი ეგაძის მამულის საქმეზე 1813 წ. 18. XII	459
224. განჩინება ნიკოლოზ ლორთქიფანიძისა და მოსე წინამძღერის მამულის საქმეზე 1789—1813 წწ.	461
225. განჩინება ზაალ ლალიძისა და სვიმონია ლენინფაძის მამულის საქმეზე 1789—1813 წწ.	462
226. განჩინება სიმონ წურეთლისა და გიგია ფხალაძის ყანის საქმეზე 1789—1813 წწ.	463
227. განჩინება როსტომ მიქელაძისა და დაეთელა შუბლაძის ყმის საქმეზე 1789— 1813 წწ.	464
228. განჩინება აგიაშვილებისა და გვენეტაძეების მამულის საქმეზე 1789—1813 წწ.	465
229. განჩინება მამისთვალა ხუნდაძისა და ოტიელა კალოიანის მამულის საქმეზე 1789—1813 წწ.	465
230. განჩინება ივანია ინაკვაძის ელის საქმეზე 1789—1813 წწ.	467
231. მედიატორეთა განჩინება მაჩაბელთა მამულის საქმეზე 1814 წ. 3. III	467
232. მედიატორის განჩინება დავით ციციანოვისა და იოსებ მურადაშვილის საქმეზე 1815 წ. 21. V	469
233. განჩინება გიორგი ერისთავისა და მამიჭანა ტიქტიკოვის საქმეზე 1816 წ. 20. I	471
234. მედიატორეთა განჩინება აბაშიძეებისა და მაჭუაძეების მამულის საქმეზე 1817 წ. 5. XII	473
235. განჩინება გიგო დიდიას ხატის საქმეზე 1818 წ. 4. IV	476
236. განჩინება დათია ნაზირის შვილისა და მისი შვილების გაყრის საქმეზე 1818 წ. 1. XI	478
237. მედიატორის განჩინება ნადირაშვილების გაყრის საქმეზე 1819 წ. 13. IV	479
238. მედიატორეთა განჩინება შანშე ერისთავისა და უთრუთ გიოგაშვილის ყმების საქმეზე 1819 წ. 18. VI	481
239. განჩინება მარკოზა გოცირიძისა და ხაძიელა დიაკონიძის მამულის საქმეზე XIX ს. ათიანი წლ.	484
240. მედიატორეთა განჩინება ანდრონიკაშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1820 წ. 28. IX	486
241. განჩინება სიმონა თუთუერიძისა და იესიკა კაკაბაძის სახლის საქმეზე 1822 წ. 21. XI	487
242. განჩინება ზაალ ლალიძისა და გოგია შავიანიძის ყმის საქმეზე XIX ს. I მეოთხედი	488
243. განჩინება ქაიხოსრო მაჭუაძეებისა და პაატელა ოყრეშიძის მამულის საქმეზე XIX ს. I მეოთხედი	489
244. განჩინება დათუნა კამლაძისა და მამუკელას მამულის საქმეზე XIX ს. I მეოთხედი	490
245. განჩინება როსტომ ყიფიანისა და ხოსიკა კვანტრეიშვილის მოახლის საქმეზე XIX ს. I მეოთხედი	491
246. განჩინება ლევან და ჭუტუ გელოვანების სასისხლო საქმეზე XIX ს. I მესამედი	492
247. განჩინება ივანე ასათიანისა და კაცია სულწაძის მამულის საქმეზე XIX ს. I მეოთხედი	496
248. განჩინება ზოდელავასა და ჭაიანის ყმის საქმეზე 1822—1834 წწ.	497
249. განჩინება მოსე წინამძღერისა და კაციელა შარვაძის მამულის საქმეზე 1840 წ. 5. VIII	498
250. განჩინება მამუკა გეგელიასა და ეაწია ალანის სასისხლო საქმეზე	499
251. განჩინება ქაჭუჩელა და სეხნია ყრუაშვილების ქონების საქმეზე XIX ს. I ნახ.	502
252. განჩინება ზაზუტი და სეხნია კუპრაძეების სასისხლო საქმეზე XIX ს. I ნახ.	504
253. განჩინება იოსებ დონდოლაძისა და გიორგი მახარაძის ყმის საქმეზე XIX ს. I ნაწ.	506
254. განჩინება ქაიხოსრო ჭაიანისა და ესიკა ჭორჭიკიას მამულის საქმეზე XIX ს. I ნახ.	507
255. განჩინება გრიგოლ დადიანისა გიორგი და სიმონ ჩიქოვანების საქმეზე 1854—1857 წწ.	508

256. განჩინება ოთარა კლანდარაშვილისა და გოგითანა ჩხატარაშვილის საქმეზე	1818 წ. 13. VII	515
257. განჩინება ბასილა ჭღენტისა და სვიმონა ჩანტლადის სასისხლო საქმეზე	1818 წ. 17. VII	517
258. განჩინება ბიკია შალიაშვილისა და მაქსიმე ქიქოძის ცხენის საქმეზე	1818 წ. 19. VII	518
259. განჩინება იოსებ არხიმანდრიტისა და ბესია ყორღანას ყმის საქმეზე	1818 წ. 16. VII	519
260. განჩინება ბერი ბერიძისა და შაშუკა ვადაქოორას საქმეზე	1818 წ. 19. VII	520
261. განჩინება გოგილა მათითაიშვილის და მარშანუხა გვარჯალაძის საქმეზე	1818 წ. 18. VII	520
262. განჩინება აკოლა მეფისაშვილისა და მაქსიმენა ღლონტის ცხენის საქმეზე	1818 წ. 26. VII	521
263. განჩინება ივანე ჭღენტისა და იოანე ეშალოშიძის საქმეზე	1818 წ. 26. VII	522
264. განჩინება კანდელაკებისა და გოგობა ხაფასის საქმეზე	1818 წ. 13. VII	523
265. განჩინება გაბრიელ და მახარობელ ჩხაიძეების საქონლის საქმეზე	1818 წ. 18. VIII	526
266. განჩინება იოვანე ნაკაშიძისა და ონისიმე მენაფორეს ყმის საქმეზე	1818 წ. 19. VIII	527
267. განჩინება ხეტუ ღლონტისა და პაატა მეჩინიბისშვილის შაშულის საქმეზე	1818 წ. 18. VIII	528
268. განჩინება გიორგი და ლევან თავართქილაძეების ყმის საქმეზე	1818 წ. 13. VIII	528
269. განჩინება ქაიხოსრო სეხნაიშვილისა და მაქსიმენა ბერიძის საქმეზე	1818 წ. 23. VIII	530
270. განჩინება ქაიხოსრო სეხნიეიშვილისა და ოთარა გოგიბერიძის საქმეზე	1818 წ. 22. VIII	533
271. განჩინება იესე ოთხნიჭურისა და გოგია გორგოშვიძის სასისხლო საქმეზე	1818 წ. 25. VIII	534
272. განჩინება პეტრე ბოლქვაძისა და პეტრე მუქანაძის ვალის საქმეზე	1818 წ. 25. VIII	537
273. განჩინება შაშუკა ბაქანიძისა და იოანე გობრონიძის საქმეზე	1818 წ. 26. VIII	538
274. განჩინება ბუქუ კვაშალისა და ნიკოლოზა გირკელიძის საქმეზე	1818 წ. 7. IX	540
275. განჩინება აფრასუხე და ხეტუ ჭყონიების ვალის საქმეზე	1818 წ. 9. IX	541
276. განჩინება იხტიანე ჭყონიას და ოსიკა ჭორბენაძის სასისხლო საქმეზე	1818 წ. 12. IX	542
277. განჩინება ისხრაკა ურისისა და სესია ებრაელიძის ცხენის საქმეზე	1818 წ. 13. IX	543
278. განჩინება მანუჩარ ჭყონიასა და სისონიკა მეღისა ცხენის საქმეზე	1818 წ. 13. IX	544
279. განჩინება პაატა გოგიბერიძისა და ხახუტა მენაბდის ცხენის საქმეზე	1818 წ. 30. IX	545
280. განჩინება როსტომ ბოლქვაძისა და სიმონა სიამაიშვილის შოახლის საქმეზე	1818 წ. 6. X	546
281. განჩინება ნიკოლოზ კობალაძისა და იესე ქაბაჩაძის საქმეზე	1818 წ. 12. X	547
282. განჩინება გოგია ხუხუნაიშვილისა და თოხაძის საქმეზე	1818 წ. 26. X	552
283. განჩინება ბეჟან ბერიძისა და ზურაბ თავზარაშვილის საქმეზე	1818 წ. 5. XI	553
284. განჩინება ქაიხოსრო ბატონიშვილისა და ივანე ჭღერაძის კვიციის საქმეზე	1818 წ. 12. XI	554
285. განჩინება ბაზიერ ივანესა და გიორგი ღლონტის ცხენის საქმეზე	1818 წ. 18. XI	554
286. განჩინება ანანია ქიქოძისა და გიორგი ხუხუნაიშვილის შაშულის საქმეზე	1818 წ. 17. XI	555
287. განჩინება იოსებ არხიმანდრიტისა და ივანე ჭყონიას საქმეზე	1818 წ. 20. XI	556
288. განჩინება ივანე კანდელაკისა და იესე ჭიჭიეიშვილის ყმის საქმეზე	1818 წ. 25. XI	558
289. განჩინება დავით ამალღებელისა და ლაზარე ქილიფთარის შოახლის საქმეზე	1818 წ. 27. XI	559
290. განჩინება სიმონა და გაბილა ასყურაეების საქმეზე	1818 წ. 16. XII	560

291. განჩინება უქმაჭურიძეთა ყმა-მამულისა და სასისხლო საქმეზე 1822 წ. 8. VIII . . .	562
292. განჩინება დაეთულა და იესულა კეკელიძეების საქმეზე 1822 წ. 9. VIII . . .	566
293. განჩინება იევა რამიშვილისა და ივანა ჩანტლაძის საქმეზე 1822 წ. 10. VIII . . .	569
294. განჩინება ოტია ბიბინეშვილის და გოგინა კეკელიძის საქმეზე 1822 წ. 10. VIII . . .	571
295. განჩინება ესკია ბერიძისა და გოგილა რამიშვილის სასისხლო საქმეზე 1822 წ. 11. VIII . . .	574
296. განჩინება ივანიკა რამიშვილისა და გოგიტელა შათირიშვილის საქმეზე 1822 წ. 11. VIII . . .	574
297. განჩინება მალაძა ოთიეშვილისა და გაბრიელ გიორგეიშვილის მამულის საქმეზე 1822 წ. 12. VIII . . .	579
298. განჩინება ბეჟანასა და ონისიძას სასისხლო საქმეზე 1822 (?) წ.	590

და ნ ა რ თ ი

299. განჩინება ალექსანდრე II-ისა ჩოლოყაშვილთა გაყრის საქმეზე 1574—1605 წწ.	587
300. განჩინება როსტომ მეფისა ზაქარია ამბრისშვილისა და წედელთა მამულის საქმეზე 1650 წ.	588
301. განჩინება როსტომ მეფისა პაპუნა და ყაფლან ბარათაშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1646—1658 წწ.	589
302. განჩინება როსტომ მეფისა რობამ მამაცაშვილის ყმა-მამულის საქმეზე 1658 წ. 21. IV	591
303. განჩინება კათალიკოსისა და რუსისშვილების მამულის საქმეზე XVII ს. შუა წლები	592
304. თ ი ც ი ს წ ი გ ნ ი გ უ დ რ ა გ ე ზ ე ლ თ ა და ღოჯისთაველთა მამულის საქმეზე 1660 წ. 13 V	593
305. მორიგების წიგნი იარალისშვილებისა სოლადაშვილებისადმი 1665 წ.	594
306. გარდაწყვეტილობის წიგნი პაპუნა და ხოსია ტატიშვილების სასისხლო საქმეზე 1672 წ.	595
307. განჩინება პაპუნა სახლთუხუცესისა და მამუკა შეშაბერიძის მამულის საქმეზე 1673 წ.	596
308. განჩინება გიორგი სააკაძისა და ფარეიძის მამულის საქმეზე 1680 წ.	597
309. განჩინება ქურხულების სასისხლო საქმეზე 1681 წ. 20. XII	597
310. განჩინება დაეთოთ ფალავანდიშვილისა და სამხარაძის მამულის საქმეზე 1687 წ. 25. V	599
311. მორიგების წიგნი დათუნა დოლენჯიანისა გივი შიღინისადმი 1688 წ. 1. I	600
312. მორიგების წიგნი პაპუნა და სხვათა თედორე კეხიშვილისადმი	601
313. განჩინება ბეჟანიშვილებისა და თემანიშვილების მამულის საქმეზე 1689 წ. V	602
314. განჩინება ერეკლე I-ისა ლამეჭისშვილების მამულის საქმეზე 1697 წ.	603
315. განჩინება ერეკლე I-ისა ამირლახორიშვილებისა და მურვანიშვილების მამულის საქმეზე 1698 წ.	604
316. განჩინება ზაქარია გევრდწითელისა და ბეჟან ქვეთარაძის სასისხლო საქმეზე 1699 წ. 20. XII	605
317. მორიგების წიგნი ჭანდიერიშვილებისა გურამიშვილებისადმი გლდნისა და ავჭალის წყლის საქმეზე XVI ს. 80-იანი წლ.	606
318. განჩინება ზაზა და უთრუთ ციციშვილების ყმა-მამულის საქმეზე 1700 წ.	607
319. განჩინება ერეკლე I-ისა ზალიშვილებისა და ბოქოულთუხუცეს საამის მამულის საქმეზე 1688—1703 წწ.	609
320. განჩინება ედიშერ და პაპუნა ციციშვილების გაყრის საქმეზე 1701—1703 წწ.	610
321. განჩინება ედიშერ და პაპუნა ციციშვილების მამულის საქმეზე 1702 წ. ახლო	634
322. განჩინება წაღლელთა და ტოცელთა მამული საქმეზე 1704—1709 წწ.	635
323. განჩინება ჭანდიერიშვილებისა და ვაჩნაძიანთ მამულის საქმეზე 1711 წ.	636
324. წიგნი დომენტი IV-ისა არჩილ მეფისადმი მაღალაშვილებისათვის სამართლის მიცემის შესახებ 1739—1741 წწ.	636

325. განჩინება ალექსანდრე მეფისა და დადიანისა წერეთლების გაყრის საქმეზე 1720 — 1738 წწ.	637
326. ვადაწყვეტილობის წიგნი ავალიშვილებისა წერეთლებისადმი 1752 წ. 1. V	638
327. მორიგების წიგნი ოქროპირ წერეთლისა სვიმონ წერეთლისადმი 1761 წ. 19. XI	639
328. მორიგების წიგნი ბექუა ლორთქიფანიძისა ბერი ლორთქიფანიძისადმი 1752—1770 წწ.	640
329. მორიგების წიგნი პაპუნა წერეთლისა ბეჟან წერეთლისადმი 1769—1776 წწ.	641
330. მცენებაა და განგებაა მსოფლიოთა ხუცესთაა ბერძულნი, რომელი გარდამოსცა ქართულად დიდმან ეფთჳში 1005—1019 წწ.	642
331. შეწირულების სიგელი იმერთა მეფის ბაგრატ III-ისა ნიკორწმიდისადმი 1544 წ.	649
332. შეწირულების წიგნი როსტომ გურიელისა ბიჰვინტისადმი 1557—1562 წწ.	654
333. შეწირულების წიგნი ვახტანგ გურიელისა შემოქმედის საყდრისადმი 1572 წ. ახლო	656
334. ბრძანება სიმონ I-ისა მეკობრის მძებნელისადმი 1574 წ.	658
335. შეწირულების წიგნი გიორგი მეფისა ნიკორწმიდისადმი 1591 წ.	658
336. სითარხნის წიგნი სიმონ I-ისა სვეტიცხოველისადმი 1599 წ.	660
337. შეწირულების წიგნი მამია გურიელისა ბიჰვინტისადმი 1610 წ. ახლო	660
338. შეწირულების წიგნი სვიმონ გურიელისა აქის ეკლესიისადმი 1614 წ. 3. XI	662
339. ზემო ქართლის სარდლობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ამილახორისადმი 1633 წ. 26. III	663
340. შეწირულების წიგნი ვამეყ დადიანისა ბიჰვინტისადმი 1659 წ.	664
341. შეწირულების წიგნი ქაიხოსრო გურიელისა აქის ეკლესიისადმი 1660 წ. ახლო	666
342. შეუვალობის სიგელი ვამეყ დადიანისა აფხაზეთის კათალიკოს სვიმონ ჩხეტიძისადმი 1661 წ.	668
343. შეწირულების წიგნი ვამეყ დადიანისა ბიჰვინტისადმი 1660 — 1662 წწ.	670
344. შეუვალობის სიგელი გიორგი გურიელისა აფხაზეთის კათალიკოს სვიმონ ჩხეტიძისადმი 1664 წ.	672
345. შეწირულების წიგნი გიორგი გურიელისა ბიჰვინტისადმი 1664 წ. ახლო	675
346. ჭამაგირისა და ულუფის გაჩენის წიგნი შამნაზარისა დაეთ გარეჯისადმი 1672 წ.	677
347. კათალიკოსობის ბოძების წიგნი ლევან დადიანისა დაეთ ნემსაძისადმი 1673 წ.	677
348. ხევისთავობის წყალობის წიგნი ლევან ბატონიშვილისა იესე რუსაშვილისადმი 1683 წ. 17. VI	678
349. ზემო ქართლის სარდლობისა და გორის მოურაობის წყალობის წიგნი გიორგი XI-ისა გივი ამილახორისადმი 1692 წ. 10. IX	679
350. ბრძანება მარიამ დედოფლისა სომხით-საბარათიანოს მამასახლისისადმი ნაქურდლისა და ბეითალმანის რიგის შესახებ XVII ს. II ნახ.	682
351. შეწირულების წიგნი მამია გურიელისა ბიჰვინტისადმი 1689—1701 წწ.	683
352. ჭამაგირისა და ულუფის გაჩენის წიგნი შაჰყულიხანისა დაეთ გარეჯისადმი 1703 წ. 10. X	686
353. საამილახეროს სახლისკაცობის რიგი 1703 წ.	687
354. შეუვალობის წიგნი ვახტანგ VI-ისა დომენტი კათალიკოსისადმი 1719 წ. 10 II	688
355. სამუხრანოს სახლისკაცობის რიგი განწესებული ვახტანგ VI-ის მიერ 1720 წ. 23. III	689
356. განწესება ვახტანგ VI-ისა კათალიკოსის ყმების ლაშქრისა 1720 წ. ახლო	694
357. ბრძანება ვახტანგ VI-ისა საბარათაშვილოში სამართლის ქმნის შესახებ 1703—1724 წწ.	694
358. პირობის წიგნი მამია გურიელისა მამა ბესარიონისადმი ტყვის გაუსყიდველობაზე 1726 — 1744 წწ.	695

359. ორბელიშვილების სახლისკაცობის რიგი განწესებული თეიმურაზ II-ის მიერ 1744 წ. 28. VI	696
360. პირობის წიგნი ავალიშვილებისა და მათი აზნაურებისა ანტონ I-სადმი 1747 წ. 19. VI	699
361. პირობის წიგნი ავალიშვილებისა და მათი აზნაურებისა კათალიკოს ანტონ I-სადმი 1747 წ. 20. VI	700
362. საამილახვროს სახლისკაცობის რიგი 1749 წ. 15. III	702
363. ორბელიშვილების სახლისკაცობის რიგი განწესებული თეიმურაზ II-ის მიერ 1749 წ. 7. V	705
364. საორბელიშვილოს სახლისკაცობის რიგი 1749 წ. 11. V	705
365. ცხინვალის მორურაის სარგოს გარიგების წიგნი თეიმურაზ II-ისა 1750 წ. 28. VI	707
366. განწესება დაეით გარეჯის სამეფო ძღვენისა XVIII ს. შუა წლ.	708
367. ბრძანება ერეკლე II-ისა ალავერდელისა და ნეკრესელის სამწყსოს საქმეზე სამართლის მიცემის შესახებ 1752 წ. 11. VI	709
368. განწესება თეიმურაზ II-ისა გორელი სახასო და საკათალიკოსო უმების გამოსაღებისა 1757 წ. 17. V	709
369. სამუხრანოს სახლისკაცობის რიგი განწესებული თეიმურაზ II-ის მიერ 1759 წ. 3. IV	710
370. კელითწერილი მთაყარა და თავადაზნაურთა სოლომონ I-სადმი ტყვის გაუსყიდველობის თაობაზე 1759 წ. 30. XII	712
371. შეუვალობის წიგნი მამია გურიელისა აფხაზეთის კათალიკოს ბესარიონისადმი 1760 წ. 10. II	716
372. შეწირულების წიგნი მამია გურიელისა გურიის უდაბნოს მონასტრისადმი 1770 წ. 2. XI	717
373. ბრძანება ერეკლე II-ისა სვეტიცხოვლისათვის ბაჟის განწესების შესახებ 1771 წ. 24. IX	720
374. განწესება ერეკლე II-ისა მორიგეში გამოუსვლელობისათვის 1776 წ. 29. III	720
375. შეწირულების განახლების წიგნი გიორგი გურიელისა ჭუმათის ეკლესიისადმი 1780 წ. 1. VIII	722
376. შეწირულების განახლების წიგნი გიორგი გურიელისა ბიჭვინტისადმი 1780 წ.	724
377. შეწირულების განახლების წიგნი გიორგი გურიელისა ბაილეთის ეკლესიისადმი 1780 წ. ახლო	725
378. სითარხნის განახლების სიგელი სოლომონ I-ისა გამოჩინებულის ეკლესიისადმი 1782 წ. 26. IV	728
379. შეუვალობის წიგნი ერეკლე II-ისა ნიკოლოზ ალავერდელისადმი 1783 წ. 1. XI	730
380. სარჩოს განწესების წიგნი კაცია დადიანისა გურიის უდაბნოს მონასტრისადმი 1786 წ. 26. III	731
381. განჩინების დადება ქართველთა, თუშთა და ანწუხელთათვის 1786 წ. 17. V	731
382. შეწირულების წიგნი სარდალ ქვემოთხუცეს იოვანე აგიაშვილისა ჭუმათის ეკლესიისადმი 1810 წ.	733
383. შეწირულების წიგნი მამია გურიელისა შემოქმედის ეკლესიისადმი 1814 წ. 11. III	735
384. შეწირულების წიგნი დაეით ბატონიშვილისა ჭუმათის ეკლესიისადმი 1825 წ. 5. IV	738
სამიებლები V და VI ტომებისა	741
საკუთარ სახელთა სამიებლები	
ა. პირთა სახელები	742
ბ. გეოგრაფიული სახელები	795
ტერმინთა სამიებელი	804

ПАМЯТНИКИ ГРУЗИНСКОГО ПРАВА
ТОМ VI

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

*

გამომცემლობის რედაქტორი ლ. კოტრიკაძე
ტექნედაქტორი ე. ბოკერია
მხატვარი გ. ნადირაძე
კორექტორი ე. ჩხარტიშვილი

გადაეცა წარმოებას 26. 5. 76; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 25. 6. 77:
ქალაქის ზომა 60X90¹/₁₆; ქაღალდი № 1; ნაბეჭდი თაბახი 52. 75;
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 44.69;
ტირაჟი 800; შეკვეთა № 1780;
ფასი 6 მან. 05 კაპ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 1

Типография АН Груз. ССР, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19
საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 1

ავტორის მიერ დაგვიანებით წარმოდგენილი შედომების ნუსხა*

ტომი	ფურცლი	სტრიქონი		დაბეჭდილია	უნდა იყოს
		ზემ.	ქვემ.		
I	3	13		კეკიან	სწავლულ
	130		13	მორბედებისათვის	მორბედებისათვის
	401		4	დაესქთ	დაესქთ
	409		2	ერეთ	ერეთ
	41 5	5		კაცმა	კაცს
	43 9	8		პატრონის	პატრონაა
	506		11	სწამობდეს	სწამობდეს
	520	11		ომცემი	მომცემი
	531		14	ქურივი	კოლი
	533		7	დალათს	ალილათს
	544		2	დაჩხუბილნი	დაჩხიბულნი
	545	1		ჩხუბი	ჩხიბი
	571	18		ტეშ	ტეშ
	579	21		Constantino	Constantinus
	596		5	252-ე	152-ე
	599		9	მკელეუართა	მკელელთა
	654		3	სარგებელი სულ არ აიღოს	სარგებელი არაფერის ეა- ლისა არ გაჩ-
	656		15	გარეშე კაცი შეეგდებოს, ამისთვის რომე	გარეშეს კაცს არ გაუტყუ- დება, არც
	749		11		დოსკორე კ. 21
	750		3		პაფნუტი აშ
751		2	დოსკორე კ. 21		
752	17		პაფნუტი აშ		
759	12		დაჩხუბილი ვ 251 წაჩხუ- ბებული, წაქიდებული, გადაქიდებული	დაჩხიბელი ვ. 251 მოქა- დობული, მოჩხიბული, დამისნული	
762		18	შკალი ბ. 361 სამკალი, ყანა		
767	14			სულადი ვ 115, 219, 231 პურეული	
768		13	ყაზახი	ყაზახი	
771		11	ქელდაქელ ა	ქელდაქელ ა 126	
5		10	[ესე წმიდათა მამათა მღუ- იმელთა ფრიად]	[ესე ეწყინა მეფობასა ჩუ- ენსა და]	
II	8	3	1027—1072	1060—1065	
	35	21	სუელეთი	სუელნეთი	
	74		12	იოტი ცკლი	ცკლი
	98	14	მაკრიტის	მაჩრიტის	
	197		14—15	ალექსანდრე II-ისა	ალექსანდრე კახთა მეფისა
	198	20	მოგახსენეთ	მოგახსენეთ და შემოვწირ- ნეთ მკუიდრნი მა[მულ- ნი]...	

* შედომები დაშვებულია უმეტესად ავტორის მიზნით.

ტომი	გვერდი	სტრიქ.		დაბეჭდილობა	უნდა იყოს
		ზემ.	ქვემ.		
199	3			განთა	ვანთა
"			9	გლებს,	გლებს ომან ეცილებოდა
"			6	ომან	და დარჩა რამინსა ომან ეცილებოდა ცოტას ალაგსა ზაქარას
200	4			ხალის-წობენა	ხატისწობენს
201			8	იმუ [შაონ],	იმუ [შაონ]...
"			7	და ჩვენგან გაგებული [და- ვაყენოთ უამებელი].	დაგ [იდგინოთ]. ჩვენგან გა- გებული
"			14	საურაეი	საური
202	3			[ძე და] სული წმიდა მისა	ძე და სული წმიდა ძისა
"			13		უზის რეა ბეკელი
-	16-17			მიმცემლისა	განმცემლისა
210	15			[აფერქაეი]	[საფერქაეი]
232			3	ნურამცა	ნურარათამცა
235	2			1703—1724	1707—1709
240	10			რა	რამეთუ
245	7			კურატა	კერატა
276	11			140	240
285	3			ქიშვირის	ქიშვისის
291			2	თუმანი	თუმანი, ხუთი მინალთუნი
296	8			ღვინოსაე მიესცემთ	ღვინო რაე მიესცეთ
304			4	კოკა 6	კოკა 20
307	10			სოფელზედ	სოფელზედ
317			14	თუმანი	თუ ამანი
318	14			მდიენბეგის	მდიენების
"			2	მდიენბეგს	მდიენებს
323			16	სამასი	სამ-სამი
334	3			მიზეზ-შემოულებელი	მიზეზ-შემოულებელი
388			2	იარიენით	იავარაყეენით
389	3			განათლეთ	განანათლეთ
"	4			მოდგმისა	მოდგომისა
"	7			კაცი... დარჩეს და,	კაცი... დარჩეს ძე და
"	18			ცეთ და... ჩენი	ცეთ... ჩვენგან
392		12, 14		ფისტაზედ	ფისტაიზედ
427		4		გვიბოძებია	გვიბოძანებია
"		1		აქვთ	აძევსთ
428	11			დააბრუნოთ	გააბრუნოთ
553		3		წარზიდვამან	წარზიდვამან ტყუედ
555		6		უკვე	უკვე გამოსრულ
"	18-19			ეალად	ევალად
"		2		ერთაგან	ერთამან

ტომი	გვერდი	სტრიქ.		დაბეჭდილია	უნდა იყოს
		ზემ.	ქვემ.		
III	"		13	ამისმან	ამისმან უკანასკნელ
	557	9		მხოლოდ	მხოლოდ ღირსება, მხოლოდ
	558	5—6		დარჩების	დარჩების, იხმარონ
	"		9	სულისა თანა	სულისათა
	559	4—5		თავისუფლად	თავისუფლად და
	617	16		ეუდემონის	ეუთეიმეს
	621	9		Акты...	Акты собранные...
	"		10	"	" "
	623	4		"	" "
	"	11		"	" "
	631	9		"	" "
	632	5		"	" "
	635	9		"	" "
	641		16	"	" "
	642		2	"	" "
	"		15	"	" "
	675		3		ამანი 317
	"		5		აღნად 135
	739		19		ყული 242—243, 252
	19	2		ოქროფორტიტა	ოქროფორციტა
	155	17		სარჩოში	სარჩოში
	157	17		დამინიშნავს	დაგუინიშნავს
	"		2	უბძანებია	უბძებია
	172	9		და ნიკოლოზისა	დეკანოზისა
	187		4—5	რომლისა. [რომ]ლით	რომლისა [მა]ლით
	223	6		ქადაგებულმან	ქადაგებულმან
	-		1	მოვიდის თქუენდა	მოვიდეს თქუენზედა
	225		6	დედისნაცუალსა	დედისნაცუალსა თანა
	228	12		აღმასრულებელი	აღმსარებელი
	231		11	წერილსა	წელიწადსა
	273	6		ძმისწულთა	ძმისწულთა
	300		4	არა	ორი
	515		10	შეგუაელდა	შეგუაელდა
574	3		შეეწიროს	შეეწიროს	
612	5		შემოაკვდა	შემოაკვდა	
662	12		ბერი	ბერი	
699		3	დაამართებოდა	დაეამართებოდა	
757		2	წულითა	წყლითა	
770	9		258	265	
772	14		259	266	
773	7		260	267	
"		7	261	268	
776	1		262	269	

ტომი	პეგ.	ს. ი.		დაბეჭდილია	უნდა იყოს
		ზემ.	ქვე.		
	776		13	263	270
	757	16		დარჩობოლა	დარჩომოლა
	823	16		ქორონიონს	ქრისტეს
	838		13	ქორონიონს	ქრისტეს
	875	16		მისანა	მისანა
	877		9	საანდაზოს	საანდაზოს
	1011		1	არს	არს იგი სწავლად და მარადის მექსიერებასა შინა ქონებად, რათა აღ-
	1014	1		იგი სწავლად და მარადის მექსიერებასა შინა ქონებად, რათა აღ-	
	1055		12	1800	1788
	1052		8	1800	1788
	1059	13		გამოყოლით ან ძღვნით და ან შორთმევით ისე უნდა გენაახურნეთ	გეთხოვბოდესთ რა ამას გარდა, არცა ჩემგან და არცა სხუათა ჩემ-
	1141	13		СПБ, 1905, გვ. 20, შენიშვნა 2	ВВ, т. XII, СПБ, 1906, გვ. 21
	1317		2	1800	1788
	"		8	1800	1788
IV	VII		17	(საბ. № 10)	(საბ. № 15)
	52	11		ტყუებუბაგან	ტყუებობისაგან
	55		4	ისეთნი	ისეთნი
	58	11		ისეთნი	ისეთნი
	"		11	პირიღამა	პირიღამა
	60		9	ალათაგანი	ალათანგი
	118	18		ქალალი	ეტრატი
	127	15		1672	1682
	"	18		ნებითა,	ნებითა და
	128	11		ტნი	ტო
	132		6	1674	1672
	134		6	1674	1672
	"		3	ქერი	ქური
	135		12	მღღელი და...	მღღელი და [ვადებიანა საუპაციოთ]
	136	4		ბედი[ი]ს მწერლიშვილს	ბედისმწერლიშვილს
	184		15	რამაზ	მარიამ
	213		2	[იმაჟულისან] ისათა	[ნაზარალისან] ისათა
	217		15	1705 წ. მაისი	1696 წ. 2 მაისი
	"		9	წმიდისა	წმიდისა დიდებულისა

ტომი	გვერდი	სტ.იქ.		დაბეჭდილია	უნდა იყოს
		ზემ.	ქვემ.		
	218	7		მიხარინეილი	მიხარინეილის წილი, პა- პუას წილი გოგიაშვილი
	219	11		მაისსა	მაისსა ბ. ქქეს ტად
	370		15	1747	1737
	371	12		1737—1747	1747—1749
	"	14		1737—1738 და 1746	1747—1749
	384		2	საყდრამდისი	საყდარი და
	"		3	ლეტს	აღმ.ტს
	"		4	გრემის	და აღმ.ტური გრემის
	"		7	გექონია	გქონია
	"		8	გვაქესო	გვაქესო
	396	11		წყაღეს	წყაღესა
	413	14		რევაზს	უფალს კათალიკოზს
	414		6	სიძინიე	სიძინიე
	464		5	1757	1759
	503		12	უკეთ უკრებულისა	უკეთ უკრებულისა
	563		4	იასაულთან	იასაული თან
	621	19		მგოცხადებუღიყო	გამოცხადებუღიყო
	628	7—8		შვილებიცა	შვილი ბეცაა
	634	13		ფურჩი	ფურჩი
	648	7		მთლით	მთლით
	755		15		სამართალი აღბუღასი 356- 357
	758		9		სხვისშვილი 552, 570, 577
	28	17—18		ბაღას	ბაღის
V	322		8	მერე ლოლაძეს მიჰყიდა ხმალაძემამო და არც ერ- თასთვის დათ	ლუარსაბს შობაბარე. მარ- ტის ე. ქორთიონის უოდ.
	324	14		წრალაშვილები	წრალაშვილები
	381	1		...*ლაშვილს	... [შალა]ლაშვილს
	589	7		1792 26 XII	1746—1749 წწ.
	"			გაღმა	გაღმა-გამოღმა
	13	1		ღარჩო მელიქმამასახლისის	აქიმბაშ იოსების
	26		13	მანიაშვილი	მანიაშვილი
VI	29	6		მღივანბევი	მღივანი
	98	1		ერთეს	ერთს
	113	6		ყვარელი	ყვარელთ
	202	10		უშიკაღასბაშო	ეშიკაღასბაშო
	240		6	გიორგი..."	გიორგი [და მღივანი გორ- ქასპი]
	"		7	ჩენ...* [მღი]ვანბევი	ჩენ, [ქაქუციაძე მღი]ვან- ბევი

ტომი	გვერდი	სტრიქ.		დაბეჭდილია	უნდა იყოს
		ზემ.	ქვემ.		
240	14			1800 წ. 26 დეკემბერი	1746—1749 წწ.
241	6			მოსახლობსო	გისახლობსო
"			15	აილო და ამას უნდა [გაუ]- რიგო	აილო და [მოა]ბარო. [ეს ასე] უნდა [გაა]რიგო
"			18	იმ	ამ
309			17	და[ა]მიყლეს	დამიყლეს
331			15	прицлаа	прицлаа
367			13	საქორწიქოდ	საქორწილოდ
369			3	საელესიო	საეკლესიო
505	7			მომიხვდა	მომიხვდი
510			2	აფეცოს	აფიცოს
524	11			გოგოზედ ნადებით	გოგო ზედნადებით
543	10			სახრაკა	ისხრაკა
605	7			ამასად	ამასდა
621	11—12			ლეთეს	ლეთეს
628	21—24			[წრომს] ქ. ერთ წილათ წრომს ქლიმაძე პაპუნა. ამაზე აქეს გოგინაშვილი კაცია, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.	[დაღარულაში] ქ. ერთ წი- ლათ დაღარულაში მეხ- რიშვილი პაატა. ამაზე აქეს ციკეაძე მარინდას მამული, რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო ედიშერს.
688	5			შეწირულობის	შეუეალობის
709	5			სამწყოს	სამწყსოს